Ex liberalitatis affectu Dedit hunc
Rdo P. patri Kerchoffs M: Rulandt
Anno 1755 die 10ma Juny mppria.

LUX EUANGELICA

IN OMNES ANNI DOMINICAS

PARS II

PER

R. P. HENRICUM ENGELGRAVE

SOCIETATIS IESU.

ANTVERPIÆ,
Apud Viduam & Hæredes IOANNIS CNOBBARI,
M. DC. LIV.

LUX EUANGELICA

IN OMNES ANNI DOMINICAS

PARS I

PER

R. P. HENRICUM ENGELGRAVE

SOCIETATIS IESU.

ANTVERPIÆ,
Apud Viduam & Hæredes IOANNIS CNOBARI,
M. DC. LIV.

Hæc amat obscurum Horat.

LVX EVANGELICA sub velum SACRORVM EMBLEMATVM Recondita

in

Anni Dominicas.

SELECTA HISTORIA & MORALI DOCTRINA *Varie* ADVMBRATA

Per

HENRICVM ENGELGRAVE Societatis IESV.

EDITIO TERTIA Locupletior.

ALTERA PARTE

Cruce refulsit Virg. I. æneid.

Volet hæc sub nube videri Horat.

ILLVSTRISSIMIS,
REVERENDISSIMIS,
AMPLISSIMIS

FLANDRIÆ ORDINIBVS,
PATRIÆ PATRIBVS.

RUDENTER ille non minùs civilis, quàm naturalis doctrinæ Princeps Ariſtoteles, Magiſtratus ſublimibus ac longè conſpicuis obeliſcis comparavit, quorum verticibus lux impoſita Remp. illuſtret, ac recreet, & populo univerſo, tamquã beneficum ac ſalutare ſidus, ad omnem honeſtatẽ præluceat. Hoc ſapientiſſimi viri pronuntiatum, mentem mihi injecit, ut cùm *Evangelicam* hanc *Lucem* in publicum producerẽ, circumſpiceremq́; quo loco illa pulchrior poſſet ac plenior apparere, vos potiſſimùm intuerer, qui propter ampliſſimi graviſſimiq́; muneris, quod ſuſtinetis, dignitatem, velut ſublimes obeliſci in Rep. poſiti, altè eminetis, ac prudentiæ & æquitatis lucem latè longéq; diffunditis. Augurabar enim fore, ut, ſi *Lux* hæc *Evangelica* edito in faſtigio intuentium oculis exponeretur, non modò

intra ipsos Flandriæ limites; sed etiã ad remotas regiones, quibus Flandrici nominis splendor affulsit, radios suos mitteret. Neq; hoc me solùm in Aristotelicis obeliscis tenet, quod eorum apices lumen fundant; sed quod hujus molis figura, dignitatis vestræ titulo, operiq; meo feliciter cõveniat. Quadriformis illa est: & vos consiliorum, judiciorumq; consensione in unum coalescitis, velut pulcherrimi cujusdã corporis apta inter se membra. Vestrum igitur munus, amplitudinem, splendorem, nomẽ intuenti, obeliscus ante oculos mihi versatur; cui Philosophus similes optavit Rerump. moderatores. In cuius ego lateribus nõ modò Quatuor præcipuarum Flandriæ partium, sed etiam totidẽ Evangelistarum, in quorum cælesti sapientia sub velo Emblematũ adumbranda, noster versatur labor, insignia appendere posse videor. Solennem etiam morem sequor, quo docta solebat antiquitas vario insculpto Emblemate, non ad spectantium oblectationem tantùm, sed etiam ad utilitatem, atque institutionem obeliscos ornare. Cujus consilii ratio hæc mihi fuit, ut non minùs legentium oculos, quàm animos pascerem; aut

potiùs, quæ oratione meâ prolixiùs prosequor, ea brevi quasi cõpendio perstricta, sub aspectum darem. Est enim ita naturâ comparatum, ut quæ expressiùs subjiciuntur oculis, in animum illabantur altiùs, majoriq; voluptatis illecebrâ, quàm quæ per aures demittuntur. Neq; verò alienum cuipiam videri debet; si viris, qui ad Remp. se & sua studia conferũt, opus inscribam, cujus usus magis templorum exedris, quàm Magistratuum subselliis convenire videatur. An ignorare quispiam potest, res etiam civiles ad *Lucem Evangelicam* explorari debere; & ne quid pravè distortum sit, cõsultationes, judicia, decreta ad amussum, quæ errare non patitur, exigendã? Quid causæ esse existimamus, cur reges, cùm inaugurantur, manu illâ, quâ sceptrum gerent, sacrum Evangeliorum codicem religiosè tangant? fidem illi qnidem, quam populo debent, obstringunt hoc ritu arctiùs: sed grandius hîc arcanum latere mihi persuadeo. Inexpugnabilis voluntatis authoramentum esse interpretor, quo divinorum oraculorum sanctionibus, quibus regalem imponunt manum, majestatemq; suam submittunt, convenienter se reg-

num administraturos palā profitentur. Quod ad eos, qui Magistratus, hoc est, Regum vices in muneribus sibi commissis gerunt, pertinere, nemo negaverit. Tam igitur consilium meum vobis probatum iri confido, quàm rerum gerendarum momenta, ad æternæ sapiētiæ trutinam expendenda esse agnoscitis. Accedit rara victoriarum novissimè partarum felicitas & magnitudo, quarum initia & progressus, & lætissimos exitus, spe omnium velociores qui considerat, vobis quoque gratulari se debere intelligit. Vos classem, quæ portus obsedit, quæ æstate totâ hostilē commeatum arcuit, quæ venientes suppetias felici cōgressu fudit, fugavitq;, adornastis. Vos annonam militibus, equis pabulum, in belli sumptus pecuniam, & quæ nō auxilia? submisistis. Quid à vobis ultrà requiri potuit? Bonorum omniū vota, ut modestissimè dicam, æquastis auctoritate Optimatū; fide probatissimorum Magistratuū; magnanimitate defēsorum; curâ & sollicitudine Patrum Patriæ explevistis officia atq; partes. Illustravit itaq; prudentiam ac fidem vestram præteritorum temporum acerbitas, cùm in Flandriæ visceribus hærētes

hosti-

hoſtiles exercitus, urbium & portuum clauſtra armis occuparent, ſpe perciperent, quod ſupererat. Sed narrabunt alii, ſcribent multi, loquentur hiſtoriæ, quid à vobis præclarè, prudenterq́; geſtum ſit, ut inclinatam ac propè jacentem patriæ fortunam, pro viribus ac facultatibus veſtris excitaretis. Ego, inter tot gratulantium vota, aliquod etiã ſenſus mei teſtimonium vobis gratulabundus offero, & pro temporum armorumq́; felicitate, ut ego quidem arbitror, non importunè. Neq́; hanc meam ſolius, ſed conſpirantẽ ſocietatis noſtræ gratulationem eſſe credite, quæ per me hoc qualecumque monumentum, obſervantiæ in vos ſuæ pignus eſſe deſiderat. Accipite igitur benevolis animis exiguum hoc opus, quod patrocinio, nominique veſtro committimus, quod & in eorum animis, quorum in manus veniet, fidei veſtræ in Regem, ac pietatis in Patriam, & æternæ, quam meruiſtis, laudis memoriam renovabit.

AA.VV.

OBSERVANTISSIMUS
HENRICVS ENGELGRAVE
è Societate Ieſu.

AD
ILLVSTRISSIMOS
REVERENDISSIMOS,
AMPLISSIMOS
FLANDRIÆ ORDINES,
CVM
EVANGELICAM LVCEM
IN EMBLEMATVM VELO TRANSLVCENTEM
ILLIS DEDICARET
HENRICVS ENGELGRAVE
SOCIETATIS IESV.

Xorere, & totum radios diffunde per orbem
Aurea Lux. Non te Pyroeis, & Eous, & Æthon,
Sidereusque Phlegon, quamquam per inania currus
Phœbeos rapiant, & puris æthera lustrent
Ignibus, advexere. Tuus formosior ortus.
Tu face, tu flammis tristes melioribus umbras
Discutis: & quantum, cùm cornua plena refecit,
Cynthia Luciferum, quantum sol igne sororem
Nativo exuperat, tantum tu publica mundi
Sidera. Temporibus certis surguntque, caduntq;
Noxque tenebrarum metuenda horrore suarum,
Cùm latuere, redit. Non tu fugientibus horis
Occidis, aut cæcis subducis lumina terris.
Æternum fulges: æterno à lumine semen
Accipis, haud illi patiens concedere nocti.
Te post horrentes longæ caliginis umbras
Invexere orbi, quas Euphratea secundum
Flumina Buzides vidit volitare quadrigas
Ardentum plenas radiorum, ignisque corusci,
Totus & ipse igni, & radiis cælestibus ardens.
Axis erant flammæ, temo, mirabile, flammæ,
Electra aspiceres mediis illudere flammis

Avrea.

Aurea. Concordes ibant ad fræna iugales
Fulminibus similes ardentibus. Omnibus una,
Et divisa tamen facies, & quæque figuris
Bis geminis variata. Aquilæ, fulviq; leonis,
Et bovis, & veros hominis simulantia vultus
Ora ferunt omnes, habilesq; volatibus alis.
Regina alituum pennis ad sidera niti
Velle videtur, & adversi patientia solis
Lumina defigit cælo, quò tendere contrà
Terreno nequeunt hebetesi n corpore sensus.
Additus est illi juvenis, vocemque, coloremque
Oraque mortali similes, sed qualis ab alto
Delapsus terras subijt Deus, unus utrumque.
Tum leo silvarum Dominus, terrorq; ferarum,
Torva tuens, animisq; refert fremituq; tonantem
In siluis vatem, & pueros, matresq; virosq;
Ingenti effusos studio ad nova sacra vocantem.
Cornibus, & latâ spectandus fronte juvencus,
Qualis opima tuis, Solyme, stetit hostia templis,
Vno eodemq; coit mirando in corpore nexu,
Omnia quæ quondam Nabathæa ad flumina vates
Attonitus claris vidit rutilantia flammis,
Confessusq; Deum, nostris neque vocibus usus
Edidit: æterni servant oracula fasti.
Illa fuere tui, Lux ô pulcherrima, quæ nunc
Orbe diem toto spargis, splendoris imago.
Hæ facies, hi te currus, axesq; rubentes
Ignibus, hi volucres cursus tantò ante notabant.
O cæli decus, ô nostræ dux una salutis,
Æternum jubar, & mundi melioris origo,
Quis te, quis tantos oculis mortalibus ignes
Hauriat? infirma vires, aciesq; retusæ
Ferre negant. Vis tanta tuæ est, & copia flammæ.
Vt tamen optato, quà fas est, lumine detur
Posse frui, obtendit tenuis tibi nubis amictum
Docta manus, pictisq; obnubit lumina velis.
Ac velut objecta cùm sol sub nube latentes
Dissimulat radios, quamvis non cernitur ulli,
Scire tamen possis, quo cæli limite cursum
Obductus teneat: totum non occulit umbra:
Illa jubar tantùm minuit, non eripit orbi.
Haud secus, ut cerni possis, & ab æthere lumen
Innocuum, & terris meliùs spectabile fundas,

Obduci nitidos pateris velamine vultus,
Vos hæc, vos propiùs radijs fulgentibus afflat,
Flandrorum Proceres, oculosq; invitat, & ultro
Spectandam sese variâ sub imagine præbet.
Huc geminas acies, huc totam advertite mentem,
Volvimur, & cæcis spes nostras credimus undis.
Nec tam Getulæ syrtes, succinctaq; sævis
Scylla rapax canibus, nautis metuenda Sicanis,
Quàm mens nostra sibi. Scopulus sua cuique Cupido est.
Nec tot in abruptum puppes vorat alta Charybdis,
Infamisque sinus Maleæ, quot Livor, & Ira,
Ambitioque, Metusq;, humani pectoris æstus,
Exitio tristi involvunt. Heu! littora pauci
Tuta tenent, dum, quò præceps rapit ardor, aguntur,
Dum vada nulla cavent. Et vobis gratior ulla
Lux cælo veniat, quàm quæ brevia inter & æstus
Vos regat, & cursus jubeat sperare secundos?
O navis secura tui, dum turbida ponto
Surgit, hiems. & nox tenebris hiemisque, suisque
Incubat! ô quid agis? quem monstrant lumina portum
Respice. Nonne vides, ut malus saucius Euro,
Antennæq; gemant, atque imperiosus æquor
Convulsæ nequeant ultrà durare carinæ?
At, nisi ludibrium debes miserabile ventis,
Ne placitos, qui te fallent, respexeris ignes.
Heu nihil infidæ fas quemquam credere luci!
Quos procul Euboico de littore Nauplius ignes
Sustulit, Argolicas traxere in saxa carinas.
Te sequimur, Lux alma, viæ dux optima nostræ.
Nulla Pharos, cùm certa negant se sidera nautis,
Tutiùs errantes deducit in ostia puppes.
Te sine nil tutum est: horrent obsessa tenebris
Omnia: lux si quæ rimis aliunde malignis
Proditur, in scopulos, & saxa latentia ducit.
Ne mihi, ne rigidi dictent præcepta Catones,
Intonsiq; Numæ. Non sanguine scripta Draconis
Iura, Therapnæique morer decreta Lycurgi.
Vtiliter quamvis & honestè plurima dicant,
Et peccare vetent: suus est tamen error in illis.
Sanctius his aliquid superis è sedibus orta
Lux aperit. Falli prohibet, Verumq;, Bonumque
Detegit, & quidquid dubijs Prudentia rebus,
Temperies lætis, duris Constantia poscit.

Hæc

Hæc ubi se prodit, pariter Reverentia legum,
Et pacis nutrix Pietas, & nescia fraudis
Incorrupta Fides manifestâ in luce refulgent.
Excedunt Erebi pestes. Injuria recti
Contemptrix, ritusque audax abolere priorum
Impietas, miserique parens Discordia Belli,
Et mala Mens culpæ pallens horrore, suique.
Vosq; adeò, quos res patriæ belliq; domiq;
Grandibus exercent curis: sic Flandria vestris
Tuta stet auxilijs, nec tristes horreat ultra
Armorum strepitus: sic Pax dulcissima rerum
Pertæsos Martis populos, urbesque revisat:
Inscriptum vobis monumentum, & pignus amoris
Conveniente operi, placidoq; admittite vultu.
Quod si alias docti vobis placuêre labores,
Nunc certè placeat, quæ, dum gratissima mœstæ
Reddita lux patriæ est, lucem quoque pagina præfert.
Lucem immortalem, quæ Divum arcana reclusit,
Ignotiq; viam nobis detexit Olympi:
Qua veniente novi venit quoque temporis ætas,
Et, quo nunc fruimur, sæclorum sanctior ordo.
Si sinerent vires, aut si quid vota valerent,
Pyramidas super, aut Rhodii simulacra Colossi
Eductam cælo Mirinorum in littore molem
Poneret ex merito noster labor. Hîc ego duris
Neptunum exutum vinclis, portusq; reclusos,
Et captas cælarem urbes. Hîc maxime stares
Austriade, clypeosq; super fulgentiaq; arma
Aureus. Armatæ starent circum ostia puppes.
Classibus adversæ classes, effictaque in auro
Æquora fervérent navalis imagine pugnæ.
Vtq; sui vobis debet victoria partem,
Partem opere in tanto vestrum quoque nomen haberet.
Nunc, quoniam solis hoc possunt carmina votis,
Sit liber hic grati, quod vobis Flandria debet,
Obsequii, vivax testis: sit temporis hujus,
Quo vestris etiam studijs opibusq; receptæ
Exultant urbes, monumentum in sera superstes
Sæcula, marmoribus, solidoq; perennius ære.
Siqua fides vatum augurijs, dum magna vigebunt
Nomina, dum meritis æqui solventur honores,
Dum Patriæ Patres vos dicet Flandria, vivet.

IACOBVS VANDE WALLE,
è SOCIETATE IESU.

AD

AD LECTOREM.

Seneca epist. 75.

DEM mihi votum quod Philosopho Romano fuit, Non delectent verba mea, sed prosint. Oratio sit talis, ut res potiùs, quàm se ostendat. Non quærit æger medicum eloquentem, sed sanantem: sed si ita comperit ut idem ille qui sanare potest, comptè de his quæ facienda sunt, disserat, boni consulet; non tamen erit quare gratuletur sibi, quod inciderit in medicum etiam disertum. Hoc enim tale est, quale si peritus gubernator, etiam formosus est. Quid aures meas scalpis? quid oblectas? aliud agitur. Vrendus sum, ad hoc adhibitus es. Curare debes morbum veterem, gravem, publicum. Circa verba occupatus es. *Sequar monentis consilium, utinam assequar consulentis monitum. quapropter ne actum agam, medicum agam, non grammaticum. Quid enim aliud quàm ineptire est, bracteatam sectari eloquentiam, sermonumque illecebras quasdam, veluti sirenes affectare, ubi pravi comprimendi sunt affectus. Illa Philosophorum auribus ancillans eloquentia, rostris quàm sacris cathedris aptior est: si non tam delectationis captandæ avarus, quàm salutis consequendæ avidus es, habes quod aves. Folia ne legas, verba neglige, fructum collige, hos legere, intelligere est. Aureè Chrysologus:* Verborum flosculos non quæramus: qui maturitatis fructum quærit, despicit amœna camporum. *Hoc demum ad gustum æternæ beatitatis sapere est. Interim hîc prægusta, non falsas eloquentiæ delicias, sed quantæ sit ingenuæ veritatis omnium mentibus expetenda suavitas: uti egregiè monet Princeps veritatis Doctor Augustinus:* Bonorum ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum quærere, non verba: quid enim prodest clavis ærea, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest? quando nihil quærimus, nisi patere quod clausum est.

Chrysol. serm. 18.

Aug. lib. 4. de doct. Christi.

Nuda veritas, & investis, hoc solis habet, dum innubis est; verbis rem vestire, lucem nube involvere est; quàm prosperè perspicaci ingenii splendore D. Prosper ita discussit: De accuratione dictionis elucubratæ non satago,

D. Prosper l. 3. de vita contempl.

ago, nec mihi pudori est; si disputatio mea, quæ fortè probatur in rebus, aliquos verborum inanium sectatores, horrore incomptæ orationis offendat: etenim cùm sententiarum vivacitatem sermo ex industria cultus enervet, quis non judicet me affectationem compositionis debuisse contemnere, etiamsi eam potuissem, veluti dicendi peritus implere. Quapropter ea mihi visa est compositio satis ornata, quæ conceptionem animi, cum necessaria quadam perspicuitate proferret, non quæ illecebris aurium deserviret; nam & prudentibus viris non placent phalerata, sed fortia: quando non res pro verbis, sed pro rebus numerandis verba sunt instituta. *Quare in hac luce meridiana toti caligant, qui me hîc oratorem, aut sacrum Ecclesiasten de altiori loco differentem expectent. De plano ago*: Non sum eloquens ab heri, & nudiustertius. *Conciones non inscribo, quòd sciam neminem quemquam repertum esse, qui obsonium pro palato cujusque condire valeat, quod supremi dumtaxat est conditoris, qui hoc filijs suis in deserto condivit.* Exod. 4.

Plura itaque cùm ad seligendum, quàm ad dicendum lector requirat, quandoque non pauca congessi; quædam etiam pro sale inspersi, festivâ magis, quàm ut plena manu è suggestu spargantur. Denique Pythagoræ præceptum sectatus sum: ne multis pauca, sed paucis multa complectere;

Ejusmodi enim libros vulgus desiderat, & Hieronymus commendat: Quidquid, *inquit*, in scripturis divinis mirabiliter fulget, quidquid in præceptis moralibus copiosum est, totum in parvo corpore adunatum lector desiderat, paupertatis necessitate. *Hieron. præfat. ad Comitem.*

Iam Deo duce ac vita comite CÆLESTE PANTHEON in FESTA & GESTA SANCTORUM non moliri, sed polire aggredior.

APPRO-

FACVLTAS SVPERIORVM.

CVm tres Societatis Iesu Theologi legerint, & utiliter edi posse censuerint librum, qui inscribitur: *Lux Evangelica sub velo sacrorum Emblematum recondita, morali doctrinâ illustrata per* P. Henricum Engelgrave *Societ. IESV, in duas partes divisa.* Ego Ioannes Bapt. Engelgrave ejusdem Societatis per Flandro-belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi ab adm. R. P. N. Gosuino Nickel factâ, concedo ut is liber per Viduam & hæredes Ioannis Cnobbari excudatur. In cujus rei fidem has litteras officii mei sigillo munitas, meáque manu signatas dedi. Bruxellis 16. Decemb. 1652.

IOANNES BAPT. ENGELGRAVE.

PROTESTATIO AVTHORIS.

CVm S.D.N. Vrbanus Papa VIII. die 13. Martij 1625. Decretum ediderit, idemque confirmarit die 5. Iulij 1634. quo inhibuit imprimi libros, hominum qui sanctitatis seu martyrij famâ celebres è vita migraverint, gesta, miracula, vel revelationes, seu quæcumque beneficia tamquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes, sine cognitione atque approbatione Ordinarij, & quæ hactenus sine ea impressa sunt, nullo modo vult censeri approbata.

Idem autem Sanctissimus die 5. Iunij 1541. ita explicuerit, ut nimirum non admittantur elogia Sancti vel Beati absolutè, & quæ cadunt super personam; bene tamen ea quæ cadunt super mores & opinionem, cum protestatione quòd nulla eis adsit authoritas ab Ecclesia Romana, sed fides tantùm sit penes authorem.

Huic decreto ejusque confirmationi & declarationi, observantiâ ac reverentiâ, quâ par est, insistendo, profiteor me haud alio sensu quidquid in hac LUCE EVANGELICA refero, accipere, & accipi ab ullo velle, quàm quo ea solent, quæ humanâ dumtaxat authoritate, non autem divinæ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ, aut S. Sedis Apostolicæ nituntur: ijs tantummodo acceptis, quos eadem S. Sedes Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum Catalogo adscripsit.

EMBLEMA I.

ERVNT SIGNA. Luc. 21.

MVLTA AC METVENDA

MINATVR. *Ovid. 15. Met.*

DOMINICA I. ADVENTVS.

Funestis Deus signis minatur ac terret, ut à peccato deterreat.

§. I. *Dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum.* Act. 2.

§ II. *Dedisti timentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus.* Psalm. 59.

DOMINICA PRIMA ADVENTUS.

Erunt signa. Luc. 21.

IN sublimioris scientiæ palęstris, quæstio non infima ventilatur *de Signis*. Cui enodandæ à plerisque unus Augustinus adhibetur; qui lib. 2. de Doctrinâ Christianâ cap. 1. dilucidè ad captum cujusque exponit: *Signum est præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliquid ex se faciens in cognitionem venire. Sicut vestigio, viso transiisse animal; fumo viso, ignem subesse cognoscimus; & voce animantis auditâ, effectus animi ejus advertimus; & tubâ sonante, milites progredi vel regredi. &c.*

Ejusmodi Signa alia sunt naturalia, alia artificialia, quædam arbitraria seu ex instituto. Nos ea dumtaxat sectabimur, quæ prognostica ac comminatoria, non modò publicas clades, vastationes agrorum, eversiones urbium, aliúdve insolens infortunium portendere consueverunt, sed & insuper *aliud aliquid ex se faciunt in cognitionem venire*; offensi scilicet numinis iram, scelera populi, vindicem manum extentam; ut eam tempori avertere, nosque ab ira ventura subducere valeamus. Ideo dicit Dominus:

§. I.

Dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum. Act. 2.

DEus noster longanimis & multæ misericordię, priùs Ægyptium illum tyrannum Pharaonem, cum curribus & equitibus, omniquee exercitu, quàm oceani fluctibus involuerit, *posuit in Ægypto signa sua*. Psal. 77.

Hæc quàm varia, quàm prodigiosa, quàm manifesta extiterint, fusiùs videre est apud nostros, Cornelium, Bonfrerium, Torniellum, & Salianum, qui his paucis omnia complexus est. Salian. an. mundi. 2543.

Prima rubens unda: ranarum plaga secunda.
Inde culex tristis; pòst musca nocentior istis.
Quinta pecus stravit: vesicas sexta creavit.
Postq; subit grādo: pòst bruchus dente nefando.
Nona tegit solem: primā necat ultima prolem.

Quæstionem hic movet Seleuciensis Antistes, ut quid Deus dixerit: *Multiplicabo signa & ostenta mea in terra Ægypti*, & non potiùs post primam plagam, post primam hanc comminationem, *erit autem sanguis vobis in signum*, contumacem regem cum suis deleverit? Ad quam basilicè, ut assolet, respondet: *Pœnitentiæ spe supplicium differens, procrastinansq; punitionem.* Exod. 7. Exod. 8. Basil. or. 9.

Philo verò eleganter circa scyniphes philosophatur, cur Deus hæc pusilla animalcula, non ursos aut leones, non famem aut pestilentiam immiserit. *Vt discat*, inquit, *qui hæc quærit, Deum voluisse incolas castigare, non tollere; nam si eos omnino delere voluisset, non opus erat animalium operâ, sed divinitus immissâ fame ac pestilentiâ.* Quid quod præviæ noctem deliberationi ac resipiscentiæ designet, pridie interminando: *cras erit signum istud?* cur non statim? Pergit porrò: *constituitq; Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terrâ?* & alibi: *Pluam cras hac ipsâ horâ grandinem multam nimis.* Mitte ergo jam nunc & congrega jumenta &c. Ubi Salianus præclarum hoc epi- August. tract. 1. in Ioan. Philo hic. Exod. 8. Exod. 9. v. 18.

epiphonema subjungit, insigne atque inusitatum divinæ bonitatis exemplum, erga tyrannum pervicacem! Non solùm calamitatem prænuntiat in certum tempus, imò diem atque horam, sed monet etiam ut res suas ab imminente clade conservent. Ex quibus omnibus rectè conficit Augustinus: *Hoc non tam indignanter, quàm misericorditer videtur admonere. Vide quomodo Deus etiam irascens temperat pœnam*, & hoc unum satagit, ut peccator fugiat à ventura ira. Durarunt siquidem *hæc signa atque portenta* non horam dumtaxat, aut diem; sed ad hebdomades, ad menses, universim omnes ad annum integrum.

Salian. an. mundi 2644. num. 6.

August. qq. in exod. 9. 33.

Deut. 4.

Verumenim verò hoc gravissimè nostrâ tempestate flagition queruntur, se incautos opprimi, non ea sibi *signa atque prodigia* lucere, nullas se prævias Dei commonitiones aut comminationes persentiscere: quasi verò non æquè luculenta, imò & clariora & frequentiora signa eos à scelere deterrerent.

Deut. 6.

Nolim hîc recensere *signa & portenta*, quæ orbis universi excidium denunciabant; suffecerit, ea oculis objecisse, quæ quandoque unius, quandoque plurium capitibus certam mortem, aut publicam calamitatem portenderunt. Cujusmodi imprimis signa cœlestia esse consuevêre, quæ terriculo Deus esse voluit mortalibus, ut indices vindicesque irati numinis. Ex his, ne altius quædam petamus, anno Christi 1527. ante Turcarum in fines Christianorum eruptiones, gravissimamque tyrannidem, ante Romam à Borbonio armatâ militum manu expugnatam, ipsumque Ecclesiæ caput Cæsarianis militibus traditum malorum omnium augur Cometa extitit, totâ Europâ sub quartam matutinam spectabilis, qualis antehac numquam apparuisse perhibetur. Quantarum verò calamitatum prodromus fuerit Cometa, qui anno Domini 1575. per Belgium conspectus fuit, & alius insuper an. 1577. per hebdomades omnino septem *quasi belli signum in cælo elatum*, scripsit & enucleatè & pertractatè Cornelius Gemma. Hoc unum iis qui volunt signum videre, crinitum sidus adduxisse sufficiat, quod ævo nostro die quartâ Decembris 1618. continuis prope tribus mensibus sub auroram, & ilicò post mediam noctem se conspiciendum præbuit: cujus cauda seu flagellum, ut accuratè optici observarunt, supra quingenta milliaria in longitudinem protendebatur. Hæc autem ignea virga, non minùs quàm illa Moysis fatalis, Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ aliisque Europæ partibus spectabilis fuit; ac derepentè ubi, ubi præfulsit, consecuturas velut ancillatas juratasque pedissequas calamitates præcinere ac præmonstrare comperiebatur. Testis est Bohemia, Hungaria, ac universa Germania; testis Italia, testis Hispania, Lusitania, Catalonia, tota Francia, Anglia, Scotia, Hibernia; testis denique bellorum omnium palæstra, tanto sanguine cruentum, tot cadaveribus funestum Belgium. Prænuntium quoque fuisse funerum magnorum Principum, nemo inficiabitur, qui attenderit non multò post feralis hujus signi conspectum, Mathiam Imperatorem, Paulum V. Pontificem, Philippum III. Hispaniarum Regem, & Albertum Brabantiæ Archiducem è vivis sublatos fuisse: ut mihi jure liceat cum Augustino sapientissimæ Sanctitatis viro, Cometam *cæli linguam* nuncupare, quæ noctu & interdiu omni præcone argutior, clamat: *Indignatur ecce Dominus, & nascitur, & quod ad Deum non convertamini, comminatur. Indignamini indignari Deum, quasi aliquid boni malè vivendo mereamini. inter ipsa adversa, quibus vix coarctata & conclusa anima respirat, vacat malos esse?* Nati Patris monitiones contemnimus? supplicii imminentis signa videmus. Documento hîc esse poterit sagax Caroli V. Imperatoris pronuntiatum, qui conspectâ ejusmodi crinitâ face, quidnam portenderet, ab Eginardo Philosopho & Historico studiosè percunctatus est: subverebatur enim, quod verè accidit, mortem sibi præsagire. Cui Eginardus illud Hieremiæ pro responso objecit: *A signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes.* Sed retorsit sapientissimus Imperator, *se non metuere signa, sed signorum*

Marci. 13.

Beyerlinck theat. tit. Cometa. V. Causs. de domo Dei. lib. 3. c. 12.

Strada 4. 1578.

Thomas Fienus. Ericius Puteanus de cometa.

August. de temp. serm. 30 in Epiphan. ser. 2. Cyprian tract. 1.

Corn. Gem. ma lib. de Cometa a. 1575.

Hier. c. 10.

rum opificem Deum, eumq; vel ea propter venerari, quòd lacessitus hominum sceleribus, Reges, & populum hac ratione præmoneat, priusquam feriat, ut ad pœnitentiam eos provocet. Ita & Albano jure metum incutere poterant visæ illustri nocte geminæ per cælum acies bello paratæ, hastisque coruscantibus infestæ; quæ prodigia, ut Strada annotavit, Orãgii exercitum imminentem, Geusiorum cædes ac latrocinia, longamque bellorum ac miseriarum Iliadem denuntiabant: ipsumq; cœlum hoc anno sanguinem pluens, scelera populi cruentis lachrymis flere videbatur. Nec sua homines scelera flere norunt, ut quod olim Hieronymus* (*cujus eloquium ab oriente usque in occidentem ad instar lampadis resplenduit*) hic liceat usurpare: *Vbique luctus, ubique gemitus, & plurima mortis imago. Romanus*, inquit, imò & totus *orbis ruit, & tamen cervix nostra erecta non flectitur*. Utinam non inopino fato, sed suo tandem scelerum pondere flectatur & frangatur; quemadmodum Alexandro Florentiæ Duci evenisse legimus: Ea in urbe, exceptâ regio apparatu Margaritâ, dum nuptiarũ solemnia cum Alexandro repetuntur; inter connubiales epulas, deficiens repentè sol, convivas exterruit. Prodigii id loco fuisse eventus comprobavit: Alexander enim quantum Cæsaris affinitate prætumidus, tantum in mulierum amores incautè atque impotenter effusus, frustrà evitatis aliunde insidiis, à Laurentio Medico propinquo, ac voluptatum ejus conscio, quâ delectabatur escâ facilè captus: atque in spem, siue speciem liberandæ patriæ, septimo principatus anno, nuptiarum evoluto nondum primo, est interfectus. Vtinam hunc lucis defectum cum fortuna sua brevî occasura composuisset, & cum Carolo, signorum moderatorem ac scelerum monitorem agnovisset, illustriùs vitam instituisset & clausisset.

Famian. Strada an. 1568.

Strada tit.

Aug. contra Iul.. c. 7.

Hieron.

Strada an. 1536.

Act. 2. Hæc *prodigia in cælo sursum*, quibus ut Nierembergius ait, cælum nobis minatur, & Deus se memorem nostri commendat, & nos immemores sui arguit.

Licet in cælo illustriora sint, *signa in terra deorsum* non pauciora conspiciuntur. Monstra cœlestia Cometæ sunt, nec tamen credo minùs animalium prodigiis interminatum nobis & cautum, quàm cælestibus. Mulæ partus prænuntius Babylonicæ servituti fuit: fugam Xerxis, editus ab equa lepus præmonstravit: parricidium Julii, sine corde, bovis exta: Romanam à Lusitanis cladem, sicut & aliquando Lusitanam à Romanis, editus ab equa centaurus, cujus anteriora tauri erant, extrema equi. Pridie quàm interficeretur Cæsar, alitum pugna cædem prædixit. Quibus attexit Famianus noster, futurorum calamitatum prænuntium extitisse, puerum, Leodii, natum bicipitem, quadrupedem, quadrimanum: quo portendi canebant, monstruosum fœdus complurium populorum viribus conflandum. Quod brevî sanè conflatum est. Mitto hîc Alexandro super mare, diadema turbine excussum, mortem denuntiasse; statuam Divi Pauli, quam Adrianus Imperator ei erexerat, uberrimè flevisse, cùm ei exitium impenderet: brevî enim has lachrymas sanguine suo diluit. Fuerunt qui in ipso utero, lucis timorem, & mala obuentura fletibus indicarunt. Flens in utero natus est, teste Fabricio, qui hunc & versibus illustravit, & baptismo adstitit. Nostris etiam his paucis annis, clarissimè vociferari auditus est alius in hac ipsâ urbe Vratislaviâ, homo in omni suâ vitâ posteà miserrimus. Anno 1546. infans in utero materno flevit, unus in Misniâ, alter Rotevilæ; eo verò anno bellum fuit Protestantium cum Cæsare. Hæc aliaque Nierembergius in historia naturæ commemorat, ubi addit, quod hæc præfatio vitæ & lachrymatio, ceteras vitæ partes prædicet, ac prædictet.

Act. 2.

Euseb. Nieremb. hist. nat. l. 1. c. 4

Strada a. 1568.

Plut. Arr. Baron. a. 1184.

Hierem. hist. nat. l. 3. c. 23.

Sed quid ea prodigia ac præsagia sectamur? cùm vix utero soluti, elatâ voce infantes, noctes atque dies flentes & ejulantes, satis testentur in vallem se lachrymarum, in locum flentium expositos, suarum miseriarum vates ac præcones esse, magno contestante Augustino. *Dum infantia*, inquit, *non* *l. 21. de civit. c. 14*

à

à risu, sed à fletu orditur hanc lucem, quid malorum ingressa sit, nesciēs, prophetat quodammodo.

Nunc ad alia inanimata, non minùs tamen vocalia signa transeamus. Delectationi, sed & publicæ utilitati ac politiæ servit præludium, quod in primariis emporiis ex summa turri, aut urbis curia, complura minuta campanilia argutè moderantur ac modulantur, hoc fine, ut priusquam horologium ingentem principis campanę malleum sustulerit, horamq; pulsu signarit, velut attentionem captent, ac horam proximè sonantem, ceu signo dato, præmoneant.

Haud aliter qui tempora & momenta habet in sua potestate, priùs manum sceleribus gravem, quàm ad feriendum sustollat, signa certè sonora satis; æra, inquam, campana, quæ gravissimis calamitatibus portentoso sono præluserunt, mortalium auribus fecit insonare.

Continuum miraculum Hispaniæ, est campana Vilillæ, de qua Varius sic scribit l. 2 de fascin. cap. 14. In regno Hispaniæ, in oppido Vililla nuncupato, Cæsaraugustanæ Diocœsis. Campana quædam est, quam miraculorum appellant. Hæc per aliquot menses, antequam aliquid adversi in Christianâ Republicâ contingat, ex seipsâ, nemine impellente, pulsatur. Cujus rei testimonium per publicos tabelliones, testibus plurimis adhibitis, hisce oculis, inquit P. Eusebius Nierembergius, egomet legi, & Mariana lib. 21. de rebus Hisp. c. 10. pluribus contestatur. At quid opus, inquit, aggerere Auctores, cùm testatissima res sit, & ipse quater aut quinies nostris diebus audiverim pulsatam. Similis campana inter Japones admirabilis, tumultus futuros præsignificans. His tamen quid majoris ac melioris prodigii esse videtur, signo campanæ quempiam certæ morti jam-jam imminentis, præmonet, & velut insonare illud Joannis: *Novissima hora est. Morieris tu, & non vives.* Quod ferali quidem, sed veraci sono, variæ per Hispaniam campanæ ultrò pulsatæ pręnuntiarunt. Ita Joannes Lupus Episcopus Monopolensis, scribit campanulam in Monasterio Camorensi Patrum Prædicatorum, triduo ante obitum alicujus Religiosi, sponte suâ solitam pulsari, etsi nemo tum temporis decumberet lecto. Idem Auctor prodit consimilem campanam fuisse in Monasterio S. Dominici Cordubæ, quæ ultrò insonans, portendebat aut fratris, aut insignis alicujus viri, ejusdem Monasterii fatum. In Germania quoque ejusmodi campanam, spontaneo pulsu alicujus Monialis obitum præsignare compertum est. Quid hîc existimatis Auditores? Ubi hæc fatalis campana insonuerit, num quemquam oscitare, genio indulgere, scelus anhelare ausum arbitramini? Quin potiùs quisque se designari ratus, extemplo omnes animi latebras discutere, lachrymis & exhomologesi expiare, ritè se præmunire, ad actus contritionis recurrere, disponere domui suæ, in cinere & cilicio mortem operiri satagit.

Nieremb. hist. nat. de Miracul. nat. in Europ. l. 1. c. 8. pag. 391.

1. Ioan. 2. Isa 38.

Nieremb. cit. l. 1. c. 12.

Sed expostulantes hîc quosdam audire mihi videor, in hisce partibus ea signa desiderari, mille se votis talem mortis instantis monitorem exoptare, neminem non quantumvis profligatæ vitæ, illud Prophetæ usurpare, Domine *fac mecum signum in bonum.* aut illud apud Matthæum:, Domine *volumus à te signum videre.* Vultis? Non unum, non obscurum, non longè dissitum, sed in hac urbe nostrâ non semel in anno, noctes atque dies Deum ejusmodi signa nobis designasse ostendam? Neminem vestrûm latet in singulos dies ære campano, sub obscuro vespere signum dari, quod *novissima hora* sit, portas urbis occludendas; accelerandum, currendum, & prædia & pocula deserenda, campana monet. Nunc verò dum indies bene manè, dum summo vespere funestum campanarum pulsum super vitâ functum exauditis, an non satis superque hoc signum admonet, portas tibi vitæ hujus brevî claudendas; juvenem talem, puellam, senem, jam urbe ac patriâ receptum? Accelerandum tibi ne excludaris. Hoc qui sibi signum ponit, is quoties feralis hic campanæ sonus exaudietur, in animum inducet, suosque commonebit: *Filioli novissima hora est, de poort-clock luydt* (quem fructū pręsentis argumenti uberrimum duco:) sapienter sibi

Psal. 85.

Math. 12.

1. Ioan. 2.

 cum

Matth.52. cum sapientibus prospiciet, ne audiat illud, *Nescio vos, clausa est janua.* Quid, quòd campanæ hujus pulsum, non aforis, sed domi nostræ, & intra nos audimus, juxta illud Gregorij: *Pulsat Dominus cùm jam per ægritudinis molestias, mortem vicinam esse designat?* An non advertimus ex pulsu arteriæ, mortem accelerare? an celer & præceps anhelitus non properandum suadet? an non Dominus, dum per ægritudinis molestias caput pulsat, renes pulsat, assiduâ palpitatione cor pulsat, imò vel dentem pulsat, *mortem vicinam esse designat?* Audi quod fidâ relatione accepi ex literis P. Christophori Wiltheim, 6. Julij 1647. quæ sic habent: Adjungo aliquod memorabile de morte Galassij, Cæsaris Generalis. Deus Galassio instantem mortem, uti solebat precari, denuntiavit hoc modo: Lintzij laborabat magno dolore dentium, cui leniendo dentem vitiatum evelli curasset, nisi medicus improbasset. Indormiscit Galassius, & paulò pòst experrectus, sensit ultrò dentem illum in os decidisse, signatum effigie sandapilæ, quam tegebat mortualis panus, albâ cruce, ut solet, per medium & ad latera protentâ. Dentem hic nihil tale notans, medico spectandum præbet: stupet medicus picturam, & stupet dentem (erat quipe molaris) sponte defluxisse, & omnem insuper dolorem cessisse. Advertit Galassius medicum attonitum, repetit dentem & ipsam sandapilæ notam conspicatus, exclamat hoc esse quod tot orationibus postulasset, certò sibi in eo constare, brevî moriendum esse. Descendit Viennam valens, laborat nephritide, adhibet chirurgum qui calculum à spintere semoveat: amovet, sed læsâ aliquantum vesicâ: hinc gangræna, quæ mortem illi non invisam nec invitam, sed prævisam & præoptatam ipsâ S. Marci luce attulit. Hæc ille.

Greg. hom. 13. in Evang.

Sed erunt fortassis qui hæc omnia potiùs dormientum somnia & bona nomina quàm vera vigilantum omina existimabunt; quos forte magis feriet, quod Guilielmo III. Duci Bavariæ Historici accidisse ferunt. Audiebat & erat Gulilelmus Pater pauperum, hominumque Religiosorum omnium tutor; quem vitâ functum, etsi omnium voces siluissent, pro funere satis laudassent tot complorantium voces & lachrymæ: hic, inquam, laudatissimus princeps ubi è Concilio Basileensi, cui Cæsaris loco præerat, Monachiũ rediit, somnium tale habuit: Videbatur sibi videre eminentissimæ staturæ cervum, qui altero quidem cornu *campanulas*, altero accensos cereos præferret. Fugientem hanc feram venator, & canes certatim insequebantur. Interclusis omnibus evadendi viis, territum animal in cæmiterium Divæ Virginis profugit: hic sepulchrum inhumando homini apertum, præcipiti cursu irruens cervus, captus & occisus est. Evigilavit his visis Princeps, & quid sibi hoc somnij vellet, secum ipse disquisivit. Altero die quid somniasset, suis etiam proceribus enarravit. Varias habuit interpretationes hoc somnium, quibus auditis dux Guilielmus: Ego, inquit, sum cervus ille, mortalem hanc vitam brevî finiturus; in illo ipso Beatæ Virginis Templo humari volo. Omnia ordine facta, & præsagia eventum habuêre. Mors arcu & sagittis instructa venatur, pro cornubus campanas insonare facit, optimum hominum perfugium ad ædes Virginis ad tumulos majorum: illic peccata defleamus, & tuti erimus. Quotidiana funera, non vana somnia; lugubris campanarum sonus, non somniantes, sed vigilantes interturbat, & inclamat: Hic annus tibi, Nobilissime Domine, tibi potentissima Domina, venusta puella, fatalis erit; hic mensis tibi, Amplissime, Consultissime Domine, tibi perillustris Adolescens, funestus erit; hæc septimana tibi, dives mercator, tibi corpulente, tibi opulente, tibi avare senex, tibi formose puer postrema illucescet dies crastinus: heu quàm multis per universum orbem, illi in mari, illi in terrâ, uni in mensâ, alteri in lecto, huic ambulanti, alij somnianti nec quidquam opinanti supremus futurus est, atque *inter populum frequenti clade morientem, nemo considerat se esse mortalem.*

Ioan. Nyder l. 2. formic. c. 3. Droxelii prodrom. c. 1. § 38.

Quare supervacaneum reor excurrere in Burgundiam, ut quis in cœnobio S. Martini illic contẽpletur prodigiosum ichthyotrophium, Cypr. tract 1.

phium,

phium, seu piscium vivarium, cui quoties pisciculus mortuus supernatat, mortem Monachi designari infallibili experientiâ compertum habent. Non Monachij in Germania monasterium visendum, quod Barbara Bavariæ Princeps ingressa. Hanc rex Galliæ conjugem sibi petiit à Duce Alberto, fratre germano Barbaræ. Hoc cùm innotuisset puellæ, triduũ deliberationi postulavit: & illo quidem tempore, remotis à se arbitris, cum solo Deo egit, ardenter sæpiùs precata in templo, divinæ voluntati explorandæ. Elapso triduo respondit: Parẽtes me Deo donarunt, hoc ego donum non revocabo. Ita in cœnobio permansit. Ubi inter alia sibi concessa habuit amaracum tam prodigiosæ magnitudinis, ut huic portandæ vix duo viri suffecerint. Grandem deinde caveam avibus refertam aluit. Sed & torquem aureum sub sacro velamine, nudo corpori applicitum gestavit. Verùm quatuordecim diebus ante obitum Barbaræ, amaracus omnis exaruit; nocte alterâ omnes aves repertæ sunt mortuæ; tertiâ demum nocte medius torques se rupit. Barbara præsagi animi Virgo, Antistitam conveniens: Hęc omnia, inquit, me petunt. Et paucis pòst diebus, cùm annum ageret decimum septimum, *expressa signo sanctitatis*, obiit die S. Joanni Baptistæ sacro, an. 1472. Post illustrissimæ hujus Virginis mortem, decimo quarto die, alia è Monialium numero defuncta est, hanc iterum aliæ atque aliæ moriendo subsecutæ sunt, donec viginti Virgines (quot fortè aves) ex eadem sacrâ familiâ certis intervallis obierunt. Non, inquam, tale petendum *signum à Domino Deo tuo*, cùm & fluvii hominum cadavera enatantia, & super terram congesti cumuli ac tumuli, in cœmiteriis mortuorum calvariæ, vivaciùs quàm pisces aut volucres, mortuæ, mortalitatis suæ quemque commoneant. Ceteris verò prodigiis (ut amaracus exarescat, torques arcanâ vi rumpatur, volucres conticescant) mortis prodromi, morbi, dolores, paroxismi, longè certiùs prænuntiant; quibus omnem formæ venustatem exarescere, florem vitæ demet; tenacitatis vinculum

Chronica Monasterij Monachij, Drex. pro-drom. c. 3. §. 20.

Eccl. 45.

Isa.

quo auro & argento adstricti erant, dissolui; omnes denique aurium animique illecebras emori, in seipsis manifestò omnes presentiscere coguntur; ut verissimum sit illud Plinij: *Innumerabilia sunt mortis signa*, quæ omnia nihil aliud monent, quàm *dispone domui tuæ: morieris enim tu & non vives.* Hoc ne incautus obrueris, gentilis Seneca Christianè inculcat, & incusat, *quòd nihil nobis mali antequam eveniat proponimus, sed ut immunes ipsi, & aliis pacatiùs ingressi iter, alienis non admonemur casibus illos esse communes. Tot præter domum nostram ducuntur exequiæ, de morte non cogitamus? tot acerba funera, nos togam nostrorum infantium, nos militiam, & paternæ hereditatis successionem animo agitamus.* Ex quibus luctuosam hanc conclusionen inducit: *Necesse est itaque magis corruamus, qui quasi ex inopinato ferimur*; necesse est graviùs percutiamur, qui moniti plagas non devitamus; necesse est debitas sceleri pœnas incurramus, qui pòst crebras minas, post varia intentata pericula non resipiscimus: cælestem credo genium præstolamur, qui tempus mortis certò denuntiet, quo securiùs per omnem vitam lasciviamus. Audi hoc in genere stupendam quam Florentinus Pontifex recenset historiam.

Prænobilis Adolescens supra mortales curas sese attollens, humana paulatim contemnere, seriisque studiis ad æterna tendere occœpit: scilicet angebat hic animum metus, ne morti quodam, si quâ improviso raperetur, imparatus inermisque occurreret. Eam ob rẽ assiduas preces, vel certè suspiria crebra funditabat, quibus unum hunc favorem à superis eblandiretur, ut divinitus moneretur & insidiantem à tergo mortem tempestivè expectare posset. Hæc tam pia postulata à Deo impetravit, & genium suum tutelarem in conspectum habuit, qui asseveravit è vita priùs non abiturum, quàm nuntiis à se præmissis monitus, accingi supremo itineri plus triduo posset. Hoc nuntio accepto non opprimendum incautum; cœpit se ludis ludicrisque dare, vbique relinquens *signa lætitiæ*: ac tandem per abrupta vitiorum præceps, in deterrimum repentè evasit; nec jam

Plin. lib. 7 c. 51.

Isa. 38.

Seneca consol. ad Marciam. c. 9.

S. Antonin. 2 part sum mæ tit. 9. Bidermãni acroam. l. 3 acroam. 2.

Sap. 2.

jvm parentes, non propinqui, on Magistratus valuerunt à vitæ licentia revocare, quibus hoc unum ut clypeum obiiciebat: Priùs ego, quàm mors occupet, resipiscam. Evenit ut iter illi in vicinum oppidum esset, in quo itinere è saltu latrones in hominem involant, per quorum micantes gladios, subditis equo calcaribus, non sine vulnere in tutum anhelans æstuansque se subducit. En primum mortis nuntium, quem in hac tantâ mortis viciniâ nec respexit innuentem, nec audivit increpantem. Sed condono hunc tibi stuporem: mox alterum, quæ cæli facilitas, monitorem habebis. Vixdum vulnus in cicatricem coierat, cùm efferatæ mẽtis adolescens naui conscensâ, mare sudo, liquidoque cælo ingreditur; in altum provectos tempestas excepit: alij clamare, manus tendere, scelerum veniam rogare, vitæque mutationem spondere. Solus hic noster, quamvis palleret vultu, animo tamen obstinato, nec salutis anxius, nec scelerum memor perstabat. Intereà desæuit tempestas, sic tamen ut hæc maris rabies monentis satis vices egerit. His periculis perfunctus non multo temporis intervallo, post acutos capitis viscerumque cruciatus, febris hominem adorta, quæ paucis diebus ita confecit, ut pro deposito conclamaretur: Medici, parentes, propinqui, Confessarius de præsenti discrimine commonere; urgere lachrymis, precibus, consiliis maturè curam salutis suscipiat. Durat & perstat Adolescens stolidus nuntium expectare, qui mortem jam dudum in visceribus grassantem nuntiaret. Cùm ecce tibi tutelaris genius errorem animo excuteret, quasi nullum monitorem habuisset. Quem ut æger agnovit, audiitque vitæ vix breve momẽtum superesse, perturbatus cœpit expostulare, ut qui præmissis triduo antè nuntiis monitum iri se crederet. Cui tranquillè Angelus, quàm fideliter pactis steterit, quàm tempestivè monuerit, quos nuntios submiserit, exponit: cùm nuperrimè, per latronum sicas, & paulò pòst in mari per naufragia, ac tandem per morbum suo judicio, ac judicio medicorum lethalem corripi, triduum est; medicos instigavi qui mortem indicarent, contempsisti; parentes subornavi qui monerent, rejecisti; Curionem legavi qui suaderet, exclusisti; & tamen nuntios ad te meos venisse negas, & adhuc fidem quam fregerim, incusas?

Secundùm hæc verba ex oculis evanuit, & Adolescens, cùm quod acciderat, circumstantibus ægrè recensuisset, infelix animam exhalavit. Quid ad hæc Auditores? An non ipsi hoc querimur, nobis nuntios deesse, cùm oculis nostris sexcentos quotidie videamus, qui moriendi necessitatem denuntient? Alij super alios assiduè conclamantur, efferuntur, sepeliuntur: nec exemplum soli sunt senes, aut plebis quisquiliæ pauperes, aut pontis inquilini centones; sed & in hoc proscenio ludunt pubescentibus annis adolescentes, & plenis viribus juvenes, & nobiles & divites: utique theatrum est, in quo agi tragœdiam hanc spectemus, ubi quot Actores quotidie numeramus, tot mortis nostræ, non è longinquo minitantis, sed cervicibus jam imminentis nuntios assiduè, monitoresque audimus. Atque utinam audiamus! *Quoties aut ad latus, aut post tergum ceciderint, exclama: Non decipies me fortuna, nec securum, aut negligentem opprimes: scio quid pares, alium percussisti, me petiisti.* Seneca cons. ad Marcian. c. 9.

I nunc & signum quære in profundum inferni, sive in excelsum suprà: i nunc querere. *Signa nostra non vidimus.* In quos meritò insurgit Apostolus: *An divitias bonitatis ejus & patientiæ, & longanimitatis ejus contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Vbi Origenes: *Divitias bonitatis Dei ille agnoscere potest, qui considerat quanta in terris mala quotidie homines gerunt, & quomodo penè omnes declinantes, & simul inutiles facti, latam & spatiosam perditionis ambulant viam: si quis consideret quanti in Deum quotidie blasphemant, & in cælum extendant linguas suas. Iam quid de fraudibus, de sacrilegiis, & piaculis dicam? Si quis ergo hanc bonitatem Dei, & sustentationem ejus & patientiam contemnit, ignorat, quòd per hac ad pœnitentiam provocatur.* Cujus rei argu- Psal. 73. Ad Rom.

argumentum pleniùs ac planiùs ex illo regii Vatis oraculo deducemus.

§. II.

Dediſti timentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcus. Pſal. 59.

INvehitur glorioſus Doctor Hieronymus in enormes ac execrandas Manichæorum blaſphemias, qui auſi Deum (cujus natura bonitas, cuius opus miſericordia) ſeverum, truculentum, crudelem, ſacrilego ore laceſſere; nixi hoc prophetæ *Amos 3.* Amos vaticinio: *Si erit malum in civitate quod non fecit Dominus.* Omnia ſigna, omnia oſtenta & portenta, peſtilentiæ, fames, prælia, terræ motus, diſſidia, everſiones urbium, conflagrationes, tempeſtates, morbi, mortes, quidquid denique in terris noxium, virulentum, miſerum, luctuoſum ac funeſtum eſt, horum omnium Deum ex ſe, & per ſe, quovis Pharaone ac Nerone crudeliorem auctorem profitentur. Quid ad *Hieron. in Amos. c. 3.* hæc Hieronymus? *Nota*, inquit, *quòd clemens & benignus Deus ſemper futurâ prænuntiatione cogatur inferre ſupplicia, & quod hæretici calumniantur in Creatore quaſi ſevero & truculento, crudeli, & tantum judice (eò quòd nullum ſit malum in civitate, quod ille non facit) hoc nos referimus ad magnitudinem miſericordiæ, quòd non inferat pœnas niſi antè prædixerit. Qui autem prædixit, non vult punire peccantes,* ſed inſtar jaculatoris, ne quem feriat, clamat per Prophetas, præcones, concionatores, ut fugiant: rectè enim obſer- *Amos 3.* vat continuò ſubnecti: *quia non faciet Dominus Deus verbum, niſi revelaverit ſecretum ſuum ad ſervos ſuos prophetas.* Quod pluribus *Hieron. cit.* confirmat dicens: *Revelavit Noë ſervo* ſuo quòd eſſet inducturus diluvium. Vindex Deus non ex abrupto punit, non ex inſidiis peccatores obruere voluit, nec protinus vivendi ſpatium, primo in flagitii fervore præſecuit, ſed reſipiſcendi moras conceſſit; concionatorem eis Noëmum conſtituit, quem beatus Petrus Juſtitiæ præconem aptè indigitavit. Interim arca futuri ſupplicii ſignum manifeſtũ ob oculos verſabatur, ſpectabant ingentem ad ejus fabricam apparatum, malleorum ictus aures continenter percellebant, prodigium hactenus inauditum, ipſam concionari cathedram, ut Rupertus loquitur: *Prædicante ipſis publicâ arcæ fabricaturâ*, ignorare non po- *Rupert. in Geneſim. l. 4.* terant centum annorum opus, Deum ipſum eſſe Architectum. Tantum pabuli pro tot feris undequaque comportabatur, non dubium prædictæ calamitatis argumentũ; ipſe tot ferarum ac animarum confluxus, quid aliud quàm illam ipſam, quæ imminebat, orbis eluviem portendebat? Ad hæc Noë impiorum aures aſſiduo obtundebat clamando, monendo, minando, hortando ut fugerent *à facie arcus*, jam in nubibus diſpoſiti. Hæc verò concio non viginti ſolùm aut triginta annis, non ſeptuaginta tãtùm aut octoginta, ſed ipſis centum viginti annis tenuit, aut ut Chryſoſtomus, à pri- „mis incunabulis per quingentos omnino *Chryſoſt. tom. 1.* „quos vixit annos, omnibus qui tunc erant, *hom. 21.* „Doctor calamitatum clamando exſtitit. *& 22. in* Idem ſentit & conſentit Magnus Baſilius: *Gen.* *Erat*, inquit, *facilè vel abſque ligno Noemum ſalvare; ſed ipſum primum conſtituit lentum arcæ ædificatorem.* Cauſam ſubdit: *ut vel ex* *Baſil. orat.* *viſis conceptâ formidine, intuentes ad pœniten-* *5.* *tiam traherentur. Erat & hoc divinum in hominum gratiam commentum, invitamento ad pœnitentiam.* Ab omni ævo in omne ævum, ſemper veriſſimũ illud Hebræi vatis: *Miſe-* *Pſal. 144.* *rationes ejus ſuper omnia opera ejus.* Mirabilem prorſus ſe Iuſtitia Dei exhibet, longè mirabiliorem lõganimitas & miſericordia. Poſt tot annorum & olympiadũ decurſus, necdum impatiens Deus, necdum vi agere, & ſceleratos interimere, imò novam ſupremi termini dilationem conſtituere, & ita promulgari jubet: *Adhuc enim & poſt ſeptem* *Gen. c. 7.* *dies ego pluam ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.* Adhuc enim, ad huc unam do hebdomadam ad reſipiſcendum: properate, pœnitentiam agite, ad finem feſtinat clepſydra, vicinus eſt interitus, reſi-

piſcite. Nemo quidquam horum, quin imò alia omnia cogitabant, etiamnum ridebant & jocabantur, libidinis flammas aquarum minæ non reſtinguebant, vitiorum cœnum imminens diluvium eluere non valebat. Hæc miramur & indignamur, nec advertimus Noëmi tempora rediiſſe: nam *ſicut in diebus Noë erant comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes*, ita modò vivitur. Non unum Noë, ſed quàm plurimos per omnes urbes divini verbi præcones ſubmiſit, verùm quid tot per quadraginta dies, & annos concionibus ac cohortationibus promovetur? Quoties hæc & ſimilia inculcantur: *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis?* Divina hæc oracula ſunt. *Non vult Deus perire animam, ſed retractat cogitans, ne penitus pereat.* Interim juſtiſſimè Propheta queritur: *Dedit Deus homini locum pœnitentiæ, & ipſe abutitur eo ad ſuperbiam*: alius abutitur ad temulentiam, alter ad laſciviam. Nihilominus noſtis quàm blandè Deus noſter *longanimis & multùm miſericors* illis comminetur: *Signum non dabitur eis niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Ecquodnam illud? Signum hoc Dei miſerentis, patientis, longanimis ſuper malitiâ populi ſui: ſignum hoc exſpectantis, excitantis, invitantis ad pœnitentiam. *Intendit*, inquit Cardinalis Caietanus, *Ieſus dare verè ſignum futuræ eorum ruinæ, propter eorum obſtinationem.* Jonas Neptuno victima in aquas præcipitatus, & ab immani ceto in eſcam exceptus, triduū in hoc vivo carcere latitavit, donec cetus bolum hunc indigeſtum in litus ejecit, vt Ninivitis concionaretur, & everſionem poſt quadraginta dies futuram prædiceret. Quærit hic Chryſoſtomus: *Cuius rei gratiâ (ô Domine) quæ facturus es mala, prædicis? Vt non facias*, reponit Dominus, vt convertaris à viâ tuâ peſſimâ, ut revertaris ad Dominū Deum tuum. Ita olim per egregium illum proprio ſanguine purpuratū Eccleſiaſten *B. Petrum Martyrem*, exclamauit, qui hoc uno argumento, hacinquam Ionæ comminatione è ſuggeſtu fulminando, totam commovit Italiam, ut Mediolanum, Parmam, Cremonam, & urbes alias opulentiores aggreſſus, more Ninivitarum pœnitentiam, eamque publicè in conſpectu omnium, aggere cives compulerit. O ſi quis nunc ſpiritus tanti viri & virtutis hæres, hanc cathedram occuparet, & primarias Belgij civitates effatus, quâ olim ratione Ninivem Jonas, & Mediolanum Petrus, eos quoque, quos illi, facere poſſet motus animorum! Ad hoc Deus bellorum claſſicum canit, ad hoc fundamenta terræ concutit, ad hoc per præcones ſuos clamat, ut ingenti fragore ac motu peccatores percellat.* Immortali ingenio Origenes, de Ninivitis loquens: *Noluit*, inquit, *cum ſilentio punire damnatos; ſed dans eis locum pœnitentiæ & converſionis, miſit ad gentes prophetam, ut dicente illo, Adhuc quadraginta dies; qui condemnati fuerant, non perirent, ſed agentes pœnitentiam, impetrarent miſericordiam Dei.* Expende illud, *noluit cum ſilentio punire.* Ecquis unquam hoſtem feriet, ſi priùs clamet ut fugiat? quis prætor furem comprehendet, ſi præconem præmittat, qui hunc advenire nuntiet? quis jaculator avem dejiciat, ſi ſummo ſtrepitu & clamore ſilvam compleat? quis præceptor diſcipulos tumultuantes deprehendat, ſi vocis ſono, alióve ſigno adventum declaret? Unde Baſilius: *Clementiæ Dei peculiare hoc eſt, non clam aut ſilenter ingerit ſupplicia, ſed per comminationes ea prædicit adfore, per hoc peccatores invitans ad pœnitentiam.*

Noluit cum ſilentio Dominus primum parentem noſtrum deprehendere; ſed adventum ſuum ingerit; ſtrepitu, & concuſſione arborum, ac vocis ſono terribili manifeſtat, ut ſacræ paginæ teſtantur, *Cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo.* Pererius hic, ait fuiſſe ingentem „quendam terrificumque ſonitum ac fra„gorem, quo Deus adventum ſuum „Adamo præſignificare voluit. Subdit „enim, quòd Deus, qui antea pacatè „& blandè conſueverat Adamo apparere, „tunc ei ſe repræſentarit formidabilem „& terribilem, & quaſi peregrè adve„nientem, ac velut irâ tumentem tuen„temque, & ſuo ingreſſu concutientem terram

Marginalia: Matth. 24. — Luc. 13. — 2. Reg. 14. — Iob 24. — Pſal. 102. — Matth. 12. — Chryſoſt. hom. 1. de pœnit. & hom. de Iona. — Sur. in vit. 1. Vivens in Ionam c. 3. lect. 5 n. 4. — Hieron. de ſcript. Eccl. Orig. hom. 1. in Hierem. Vide hic Lanuza hom. 13 §. 1. n. 3. — Baſil. in c. 5. Iſa. — Gen. 3.

„terram, ipsasque paradisi arbores pressis „vestigiis tremefacientem. Quorsum hæc? „*Causam hanc reddit:*ut confiterentur, Dei„que misericordiam & veniam implora„rent. Hinc dum vociferatur: *Adam ubi es?* „non sunt verba ignorantis, sed invitantis; „sunt patris quærentis filium perditum; „sunt medici quærentis ægrotum.

Ezechiel Deum vindicem non ligneo, sed igneo curru vehi depingit; sic tamen ut à longè edat signa adventus sui, & quasi fugam agrestium per tubas, & exercitus
Ezech. c.1. appropinquantis denuntiaret. *Audiebam*, inquit Propheta, *sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum* (ad litora allidentium) *quasi sonum sublimis Dei: cùm ambularent,*
v. Cornel. hic. *quasi sonus erat multitudinis, ut sonus castrorum,* id est, ut interpretes exponunt, quasi sonum „tubæ clangentis, quæ erat signum & insigne
Psal. 7. „adventus Dei in castra. *Dedit timentibus se significationem, ut fugiant à facie arcus*; quem quidem *tetendit*, sed necdum adducit ut sagittam vibret. *Hæc verba, arcum suum tetendit, non vindictæ sunt,* inquit Theodoretus, *sed comminationis; gladium suum vibrabit, non percutit: tetendit, non emittit sagittam.*

Thren. 2. Ita Hierosolymam destructurus, *teten-*
Isa. 34. *dit funiculum.* Et alibi: *Extenditur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in desolationem.* Ecquis umquam murum aut domum ad perpendiculum non minus lentè destrui, quàm exædifi-
Chrys. hom. 5. de pœnit. cari conspexit? *Multo in tempore ædificia extruuntur, subitò destruuntur; è converso fit in Deo; velox Deus struens, tardè destruens.* Civitatem Iericho eversurus, hæc mandat Dominus filiis Israël: Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem; sic facietis sex diebus, septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, & conclamabit omnis populus vociferatione maximâ. Videtis quàm non latenter, non in silentio, non statim primo die, aut momento obruat. Singularem Dei clementiam extollit
Chrys. cit. Chrysostomus: *Sex diebus Deus cælum terrámque fecit, montes, flumina, paradisum, omnem hunc visibilem mundum, & qui in eo est ornatum, sex in diebus consummavit. Hic igitur tam velox in construendo, cùm ceperit unius urbis demoliendæ consilium, inventus est bonitate tardus. Vult Hiericho demoliri & dicit ad Israël: Circuite eam septem diebus, & octavâ die cadet murus. Mundum universum sex in diebus construis, & unam urbem septem in diebus solvis?* Causam hîc ex rei naturâ petitam adducit *Ierem.* 29.
Serrarius in illud Jeremiæ: *Ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis.* Quæ obsecro architecto, ex eorum quæ construxit ædificiorum ruinâ, voluptas? Quæ figulo ex eorum quæ finxit vasorum contractione? *Deus*, ait
Sapiens, *mortem non fecit, nec lætatur in perditione virorum.* Si quis dominus proprium *Sap.* 1.
castrum aut ædes demoliri, mercator in tēpestate merces præcipitare, parens prædilectis liberis suis manus inferre cogatur, quàm cunctanter ac reluctanter id peraget? Threnorū 2. *Cogitavit Dominus dissipare murum filiæ Sion.* Emphasim habet illud *cogitavit.* Qui antequam plectat, secum deliberando expendat, & auscultet si fortè sit qui resipiscat, aut intercedat. Intonat ac fulgurat: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit.* Ubi observandum, inter Christi patientis Symbola, *auriculam super gladium* passim exhiberi; nostis quo sensu disertissimus Belgii Ecclesiastes eo usus sit? Deum inquiebat aurem gladio applicare, & auscultare priusquam feriat, si vocem, si gemitum pœnitentis percipiat.

Quòd si divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnant, meminerint, quò diutiùs arcus tenditur, & adducitur, eò validiùs sagittam emittere. *Videte*, inquit Augustinus, *quid sit in arcu; nónne sagitta in priora mittenda est? nervus tamen* *Aug. in Psal.* 59.
retro retenditur in contrarium, quâ illa mittenda est, & quantò plus erit ejus extensio retrorsum, tantò majore impetu illa currit in priora. Quid est quod dixi: Quantò magis differtur judicium, tantò majore impetu venturum est? Quantò magis justa numinis vindicta differtur, tanto graviore pœnâ lãguidas pensat moras: *sicut enim est aliquando misericordia puniens, ita est crudelitas parcens.* Hoc lucu- *Aug ep.* 52. *ad Maced.*
lentis testimoniis, & tragicis historiis comprobare possem, eos qui frequentes Dei

commonitiones, comminationes, terriculamenta, surdâ aure exceperunt; tandem repentino interitu ad æterna inferorum supplicia abreptos fuisse; è quibus, ne longior sim, unum ad terrorem omnium induxisse sufficiet. Sacerdos Anglus vir in paucis doctus ac Religiosus, adeoque fide dignus, retulit mihi, inquit Historicus, in Provincia Lancastrensi notum sibi hominem, cujus nomini parcendum duxit, ut & familiæ parceret. Alebat hic domi pellicem, cujus amoribus adeò implicitus erat, ut vix expediri posse videretur. Submisit benignus Deus opportunos monitores amicos, aliosque, ut se expediret dæmone illo familiari atque domestico: non expediit tamen, nec vivos bene monentes audiit. Ad mortuos igitur ventum est: affuit enim ex orbe altero ad hunc missus monitor, anima scilicet pii parentis jam vitâ functi, qui in amœnâ noctis imagine, sese filio spectandum præbuit, & hæc illi paucis pro paterno in eum affectu:

Lobbetius in Quadr. Dom. 1. q. 9.

Redde te fili acceptis à patre legibus atque institutis; redde conscientiæ; redde Deo; & domesticum illud malum, pellicem, inquam, è domo; ex oculis, ex venis depelle. Hæc ubi dixit, abiit è conspectu; at non abiit adolescens à viis suis pessimis, sed iis magis ac magis visus est institisse: cumque Moysen & Prophetas per divini verbi præcones non audierit, *neque si quis ex mortuis resurrexerit credet*; ut eventus docuit. Rursus etenim nocte alterâ sopito adfuit parens, & ad monita minas addidit, adjecitque in signum fatale ac mali prognosticum, futurum ut ipsâ Divi Martini die è vivis excederet, & daretur inferis, nisi vitam mutaret in melius. Non mutavit tamen, nec verba monentis audiit, nec minas aliquo loco habuit; imò petulanti joco jactare cœpit, ea esse somnia Papistica, & puerorum terriculamenta. Adeò miser & miserabilis hic adolescens mortui monentis, ac minantis, jamque destinatum æterno exitio diem denuntiantis portenta, temerarius contemptor elusit. Porrò ut se ipse ac suos falleret, ipso D. Martini Episcopi festo, convivium apparari jussit insano sumptu, & inter pocula, ebriasque mensas explodere cœpit objecta sibi in somnis spectra. Sic dissimulante cælo, hilaris & multo vino madidus abiit D. Martini dies: imò & nox impuris amoribus data, solitæque Veneri. Ubi primùm illucescere visa subsequens dies, & sol surgere; è strato surrexit ille, non ut à solutiore vitâ ad arctiorem se reciperet, sed ut in cælum impias jactaret voces: Ecce jam ut in aperto sunt somnia illa Papistica, ut dies, ut nox, quæ mihi debuit esse decretoria, & fatalis, non solùm innoxia effluxit, sed & hilaris atque amœna inter delicias, amoresque meos. Vix hæc dixerat, cùm in libidines præceps, in pellicis amplexus ruit & oscula, & quæ dum incautus carpit, derepente solutis quasi totius corporis, nervorumque compagibus, averso capite mortuus concidit, & infelicem animam expuit; & quidem ut illi ostento sua fides esset atque authoritas, ipsâ die D. Martino Pontifici & Martyri sacrâ, quam antè prævidere potuisset, si Calendarium tam sedulò percurrisset atque chartas lusorias: in eo enim legisset D. Martino Episcopo Turonensi, ipso dierum ordine supparem D. Martinum alterum, eumque Pontificem simul & Martyrem, qui pedo graviore feriret, mactaretque superis ac Deo rebelle caput. A quo velim posteros omnes probè monitos, ut sapere discant, monitores audire, & non temnere divos, denique, ut *quorum facta imitantur, exitus perhorrescant.*

Luc. 16.

Cic. Philip. 2.

EMBLE-

EMBLEMA II.

Ioannes in vinculis. Matt. 11.

VINCVLA SERTIS. *Virg. Eclog. 6.*

DOMINICA II. ADVENTVS.

Immarceſcibilis corona, adverſitatis vinculis contexenda eſt,

§. I. *Quinam* vincti in Domino, *ferreis ſibi vinculis corollam nexuerunt.* *Eph. 4.*
§. II. *Morborum aliarumque afflictionum vinculis adſtricti, coronam texuerat.*
§. III. *Vinculis Religionis, nec non vinculo conjugali, corona gloriæ adoptanda.*

DOMINICA SECVNDA ADVENTVS.

Ioannes in vinculis. Matth. 11.

Herodot. l. 8. Paschalius de corona l. 5. c. 6.

VM Arcades olim inspectante Rege decertarent, confluxerant, ut fit, è Græcia, persi de, alijsque Regionibus non pauci: quos inter unus aliquis percunctatus, quid rerũ Arcades agerent? ubi olympia, ac certamina gymnica institui percepit; denuò quærenti, quodnam victori præmium obtingeret? Coronã oleaginam responderunt. Hic Tigranes Artabani filius, solertissimum illud epiphonema subjecit: In quos viros nos ad pugnandum congredimur, quos non pecuniarum, non auri; sed gloriæ, & honoris corolla, in generosissima certamina concitare solet? Etenim ut scitè Festus, *coronæ*, sic dictæ, quasi *cohonorent*. Quod ubi gentium Doctor expendit, sic paucis Christi athletas exhortatur: *Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Coronam quisquis hanc amat, & ambit immarcescibilem in cælis, eam sibi ipse hîc in terris, variis funiculis & vinculis nectat, aut plectat necessum est. Hanc nonnulli captivitatis vinculis; alij infirmitatis vinculis; alij tentationis vinculis; alij paupertatis, ac cujusvis adversitatis vinculis; complures vinculis Religionis; quidam vinculis matrimonij ac mandatorum Dei præclarè contexuêre.

1. Cor. 9.

§. I.

Quinam vincti in Domino, ferreis sibi vinculis corollam nexuerunt.

Ephes. 4.

PRimum quidem suo, eoque maximè luculento exemplo, Principes Ecclesiæ comprobarunt: quorum vincula Orator aureus nimium quantum cõmendat, exponens illud ad Ephesios 3. *Ego Paulus vinctus Christi Iesu.* & ad Ephes. 4, *Obsecro vos ego vinctus in Domino.* ubi ait: *Magna dignitas hæc, & regno quovis, ac consulatu maior.* Vis eorum pretium appendere? expende quid addat, quàm supra tertium cælum hæc vincula extollat: *quòd si quis mihi vel universi cæli, vel hujus catenæ copiam, & optionem largitus esset, catenam hanc ego planè elegissem; si mihi cum Angelis, & iis qui propè thronum Dei sunt, standum fuisset sursum, aut cum Paulo vincto; carcerem utique præoptassem. Nihil hac catenâ beatius. Non ita beatum dico Paulum, quòd in Paradisum raptus, atque quòd vincula sustinuit: neque enim dicit, Hortor ego vos, qui ineffabilia verba audivi; sed hortor vos, ego vinctus in Domino.* Vnde exclamat: *O beata vincula! ô beatas manus quas catena illa exornavit!* Fatebor equidem ingentis pretij fuisse catenam auream, quam Huayna Paruanorum Rex sibi fieri curavit, longam septingentis pedibus: annulis cõnexam, quorum crassities brachiale, sive carpium adæquabat: tanti ponderis, ut ducenti juvenes eam movere non valerent: at unus annulus è vinculis Pauli, aut limatura catenarum Petri, hanc longè antecellit. Pergit porrò idem Doctor, Petri vincula deprædicare, cùm ait: *Sic Petrus vinctus fuit, & ab Angelo solutus, hic si mihi quispiam dixisset: Elige utrum velis? vis esse Angelus Petrum solvens, an Petrus vinctus? Petrus utique esse maluissem: maius hoc vinculorum donum est, quàm solem sistere, aut mundum movere, aut dominari dæmonibus, eosq; expellere.* Ejusmodi præconia divinus Augustinus congerit, ex quo hæc delibasse sufficiat: *Meritò per omnes Christi Ecclesias, auro pretiosius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum,* &c. Anno 1272. 10. Martii

Chrysost. hom. 8. in epist. ad Ephes. 3.

Nieremb. hist. natura pag 140.

Chrysost. suprà cit.

August. Serm. de SS. 29. in festo Petri &

Paulis ser. S. Bernard. Dom. 2. Advent.

Matij obiit Boloniæ Princeps Henricus, filius Frederici II. Imp. sepultus in templo S. Dominici, postquam 22. annos à parente detentus fuisset in carcere: peculiaris amicus Hērici, multum egerat apud Imperatorem ut filium liberum dimitteret; imò promisit Imperatori in lytrum, catenam aureā tantæ capacitatis, quæ totum ambitum murorum urbis Boloniensis complecteretur. Plus dico, sit quæ orbem ambiat, nihil ad compedes Pauli, nihil ad vincula Petri, pretij conferet. Quorsum hæc tam prolixa vinculorum encomia? ut quid compedes libertati, Regno, dominatui omni antestare, ferrum auro præcellere sanctissimi Patres pronuntiarunt? norūt hi periti rerum æstimatores, vincula sertis nectendis adhiberi: his necti coronam immortalitatis, quovis diademate præstantiorem, dum hanc laudum suarum caussam subjungunt. Antiochenus quidem Præsul: *Non enim caput ita splendidum reddit corona magaritis conspicua, ut catena ferrea, quæ propter Christum fertur.* Quid, quòd ipsum Pauli gladiū, ex Ibero chalybe sibi flecti optet in coronam: *Sit mihi*, inquit, *gladius ille pro corona, & clavi Petri pro gemmis in diademate!* Hipponensis verò Antistes, in rem nostram non minùs disertè: *Felices illi nexus, qui de manicis & compedibus in coronam mutandi.* Confirmat idipsum Cyprianus Martyr, dicens: *Non sunt vincula, sed ornamenta, quibus Sanctorum pedes non copulantur ad infamiam, sed clarificantur ad coronam.* Ac hodiernâ quidem die, felices ac fortunatas magni Baptistæ manus dicere possumus, quibus Messiam reparatorem universi, fontem gratiæ, baptismi lymphâ tingere datū est; feliciores quibus digito notare, signareque agnum, qui mundi peccatū tolleret; at longè felicissimas, quâ Dei causâ vinculis, quasi murenulis aureis redimitæ sint. Doctrinæ nec non discursui seruit, quàm variè varij Patrū in illud Canticorū luserint: *Murenulas aureas faciemus tibi.* Primò, quòd catena sit quæ significet connexionem omnium scientiarum: Secundò, per hanc catenam intelligi beneficia Dei catenata, juxta illud:

Chrysost. cit.

August. de SS. serm. 28.

Cyprian. epist. ad Nomesium.

Cant. Novarini Schediasm. pag. 83.

Munera corda ligant, animos hominumq;, Deiq;.

quibus sunt obligati mortales, & devincti, vulgò *verbonden*. Fingunt Poëtæ, Herculem ex ore suo catenas aureas emittere ad aures adstātium, atque his trahere quò collibitum est. Divinus Alcides Christus monstrorum domitor, non modò aures, sed & omnia membra nostra, sibi obstricta, & devincta habet; dum unumquodque singulari beneficij vinculo sibi colligauit, ut nos totos ad se traheret, dum gratias creationis, conservationis, redemptionis, aliasque innumeras cōtulit, vermiculatas donis naturæ. Philo Judæus per has murenulas, intelligit connexionem, & vinculum omnium virtutum. Stoici quippè asserebant, omnes inter se virtutes colligatas esse, juxta illud Tullij: *Omnes virtutes germanitate quadam inter se, & quasi quodam cognitionis vinculo continentur.* quod Doctor Angelicus 1.2. *quæst.* 65. art. 1. confirmat. Alias complures expositiones videre est apud Cornelium, Salazarium, Gislerium, aliosque. Suffecerit ad propositum nostrum, notare sensum Philonis Carpathij, qui per murenulas, accipit Martyria & „Martyres, qui catenati fuêre olim catenis „ferreis, nunc aureis in cælo; suntque aurei „ob charitatis soliditatem, stigmatibus fla„gellorum, clauorum, & tormentorum dis„puncti. Hinc sanctissimus Patriarcha noster Ignatius gloriatur *vinctus in Domino*, suasque manicas ac pedicas, omni torque pretiosiores ducens, exclamat non tot compedes, nedum Salmanticæ, at ne in universâ Hispaniâ, imò orbe toto reperiri, quin plures amore Jesu sui expetat: ubi enim Christum arctissimis vinculis constrictum, ubi spinis redimitum, intrasse in gloriam suam contemplatus est, non aliam sibi coronam nectere studuit, quàm sacro oraculo didicerat: *Coronans coronabit te tribulatione.* Hinc Babylas Antiochiæ Episcopus & Martyr, jussit discipulos, ut catenas, quibus corpore constricto, animus jam liber euolabat, quasi victoriæ insignia, & triumphi coronam, secum ad gloriam immortalem transituro, sepulchro conderent; nec injuriâ, cùm de ejusmodi Christi athleta Chrysostomus scribat: *Inviti eum coronabant catenâ.* Quid porrò Magnus

Cornel. in Cant. c. 1. v. 10.

Cic. 2. Tuscul.

Ribadin. in vita.

Isa. 21.

Surius 24. Ian.

Magnus Athanasius, de vinctis in Domino tradat, edisseram, ubi qui vir, & quantus in vinculis exstiterit, brevi elogio exposuero: Athanasij virtus senilis in puero; puerile nil umquam habuit, præter ætatem. Antonij magni discipulus, sub Chirone altero Christianus Achilles; æquè infensus Arrio, ac Arrius Christo: in omnibus ab eodem dissentiens, in hoc uno consensit, quòd vterq; Athanasium nollet Episcopum, utroque tamen invito, tractus ad Infulas. Sed & *habent redimicula mitræ*, & sacræ tiaræ vinculis exornatæ fuêre; qui satis amari non poterat, incurrit in odia, ab hospitibus delatus ad hostes, nunquã non agnitus innocẽs, damnatus ut nocens. Sedem maluit mutare, quàm syllabã; sed hostes suos ideò in Athanasium Deus allisit, ut frangeret; invisum invidis lumen, ne extingueretur, abscondit; alto diu clausus in puteo, eum implesset lacrymis, nisi desiccasset ardoribus: sub Valẽte petitus ad necem, quatuor mẽses in patris sepulchro delituit, malens cum mortuis, quàm cum perditis vivere: quadraginta sex Arrianorũ, ac totius propè orbis persecutiones perpessus, vel sic homine maior, quòd omnes cõstanter pati posset. Hic post tot certamina, vincula & carceres, sic vinctos, sibi hîc coronam nectentes hortatur: *Scio præmium, hîc qui sustinẽt, retribuendum esse à Salvatore; & quòd vos, ubi sustinueritis, habebitis gloriam, quâ dicere licebit: Fidem servavi. recipietis autem coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se.* Quare afflictionem Sancta Gertrudis, verè annulum desponsationis vocitavit. Franciscus Assisias adversitates sorores suas, alter verò Franciscus Borgias, amicos ac necessarios suos appellarũt; & ex sexu fragili, Agnes Agno nupta, inter vincula & tormenta, hisce verbis, teste Ambrosio, ornatum suum deprædicat: *Collum meum cinxit lapidibus pretiosis, tradidit auribus meis inæstimabiles margaritas, induit me cyclade aureâ, immensis monilibus ornavit me.* Ego cum Propheta compedes, funes, catenas, dixero vincula charitatis, & à Deo nobis immitti, ut quædam divini amoris philtra; seu *minne-strickskens*, quæ præstigiatores, nodos

Chrysost. hom. 10. epist. 1. ad Colоss. 4.

Virg. l. 9. Æneid.

Athan. orat. 1. contra Arrian.

V. Novarini Adagia. num. 467. in vita.

Ambr. de Virgin. l. 1.

veneris dixêre: *Necte Amarylli modo, & Veneris dic vincula necto.* quibus devinctus amans ut amens, numquam non de amato cogitat, nec umquam abesse, aut divelli potest. Haud secus amator hominum *In funiculis Adam traham eos, in funiculis charitatis.* ubi Villalpandus: *In funiculis Adam traham eos; nempè doloribus & afflictionibus traham, quæ sunt mei erga illos amoris pignora, proptereà addidit: in vinculis charitatis.* Hisce vinculis à Domino, & in Domino vincti sunt, qui morborum, tentationum, aliarumque afflictionum funibus constricti sunt,

Virg. Eccl. 8.

Oseæ c. 11.

Villalp. in Ezech c. 6. Cornel. in Oseæ c. 11.

§. II.

Ex hisce vinculis corona texenda.

Ferrea isthæc generosorum pugilum, qui in carcere bojam trivêre, gravia quibusdam nimis, ac ponderosa videntur; qui tamen ne coronam amittant, vinculis morborum à Deo captivãtur, & ex infirmitatibus suis, quasi lemniscis serta contexunt. Quæ ne longiùs petita dicantur, recens est illud virginis Lidvvinæ: quæ ut formam integritati obesse vidit, dignum virgine rata est votum, deformitatem cælo petere. Audiit hoc, & omnia morborũ examina misit: iis ita gratia defluxit, ut nemini iam placeret cadaver domum ducere: sed sic illa demum formosa Christo visa est, & cùm morborũ funibus adstricta, ne pedem efferre valeret, ipsum sponsũ cum Virgine matre ad se traxit. Sed & hæc *vincula sertis* serviisse cognoscas: Cùm vigesimum octauum in suâ infirmitate annum ageret (passa est autem cruciatus suprà quàm dici aut credi potest, graves, annos octo & triginta) ardẽs desiderio Martyrij, in ecstasi vidit coronam elegantissimam quidem, ast imperfectã, necdum in orbem penitus absolutam: quam ut compleret, obnixè Deum efflagitavit, plura morborum & adversitatum vincula suppeditaret. Annuit divina bonitas, misitq; milites, qui eam convitiis & verberibus malè mulctarent; ac tum demum cælestis genius mirâ

Surius in vita. Cornel. in epist. Iacobi c. 20. pag. 21.

Virg. Eclog. 6.

mirâ luce coruſcans ad eam viſit, hæc paucis enuntians: *Salve chariſsima ſoror; ecce nunc abſoluta eſt corona, quam nuper imperfectam vidiſti.* Hanc ſibi corollam contexuit variis injuriarum ac morborũ vinculis, 38. annis non pedem domo, nec cubili efferẽdo. O novam captivitatẽ! quâ Deus arcanis nodis dilectos ſibi obſtringit. celebre ſymbolum eſt, quod Parthenij ſodales Collegij Rom. Societatis Jeſu ſibi delegerunt, dum Virgini matri obtulerũt magnetẽ, ex quo annuli arcanâ amoris vi, & ſecreto cõplexu ſibi innexi, catenam referebãt, ſubjecto lẽmate: *Arcanis nodis.* Ad rem noſtram. Fuit qui morbum magnetem finxit, quo Deus ægrorũ animos velut annulos, inſtar catenæ ſibi colligavit. quam catenam ingenioſiſſimè D. Auguſtinus deſcribit: *Magnetem lapidem*, inquit, *novimus mirabilem ferri eſſe raptorem: quod cùm vidi, vehementer inhorrui: quippè cernebam à lapide ferreum annulum raptum, atque ſuſpenſum. Deinde tamquam ferro, quod rapuerat, vim dediſſet ſuam communemq; feciſſet. Idem annulus admotus eſt alteri, eumq; ſuſpendit; atque ut ille prior lapidi, ſic alter annulus priori lapidi cohærebat. Acceſsit eodem modo tertius, acceſsit & quartus: iamque ſibi per mutua connexis circulis, non implicatorum intrinſecus, ſed extrinſecus adhærentium, quaſi catena pependerat annulorum. Quis iſtam vim lapidis non ſtuperet? quæ illi non ſolùm inerat, verùm etiam per tot ſuſpenſa tranſibat, & inviſibilibus ea vinculis ſubligabat.* Ita hominem quantumvis validum ac robuſtũ, nullis extrinſecus funibus conſtrictũ, cernis manibus, pedibus, cunctiſq; membris velut vinctum, ubi *inviſibilibus* dumtaxat morbi cujuſdam vinculis diſtinetur. Amabo vos captivum mihi in cyppo & compede, ac unà hominẽ apoplexiâ, podagrâ, aliâve gravi infirmitate dejectum contẽplamini: uter horum expeditiùs ſe movere, longiùs procurrere geſtiet? Inducit hic M. Gregorius mendicum nomine Servulũ, qui à primâ ætate uſque ad finem vitæ paralyticus jacuerat, nec in lectica conſedere, nec manum ad os deducere, numquã ſe in aliud latus convertere, nec omninò ſe cõmovere valebat; ſemper tamen dolore ingraveſcente, Deo laudes concinebat: ac tandem hiſce morborum vinculis ſolutus, coronã adeptus eſt, ad quam texendã, hic manus expeditas habuit. Addit enim S. Doctor: *longus languor brachia tenuit, ſed tamen à bono opere non ligavit.* Alterum vobis in hac palæſtra exercitatum, teſtem Jobum invoco, qui cap. 13. illud apud Altiſſimũ graviſſimè queritur: *Poſuiſti in nervo pedem meum.* S. Iſidorus lib. 4. orig. nervũ propriè vinculum ferreum, Feſtus & Platus paſſim compedes & bojam interpretãtur. P. San„ctius hîc appoſitè nervum pro impedi„mento ſumit, quod hominem conſtrin„git & ligat, neq; vagari ſinit libero inceſ„ſu; qualis, inquit, eſt podagra, quæ juxta „ſuam notationem vinculum ſonat, aut captivitatem pedum: nam ſecundũ ethymon *ποδάγρα* pedica vocatur, quia hac laborãs nihilo magis incedere valet, quàm ſi vinculis adſtrictus eſſet. Vnde, inquit Chryſoſtomus, talis cum Paulo liberè exclamare poteſt: *Ego vinctus in Domino*, quandoquidem eum non ſecus ac Martyrem, corona maneat Martyrij: *Dic, quaſo, cum ardens febris te intus vexat & urit, & aliorũ ſuadentium excutis incantationem, an non es redimitus coronâ Martyrij?* quam ſibi texi viſus eſt S. Guilielmus Roſchildenſis in Dania Abbas, eximiæ vir ſanctitatis: hic octo & triginta annos natus, cùm lecto, ſupremo ex morbo affigeretur, per noctis quietem Angelos vidit, coronam auro gemmiſq; diſtinctam apparare: petit cui illa deſtinetur? Tibi, inquiũt Angeli. Quærit Guilielmus, Quãdo perficienda ſit? aiunt illi: dum paſſus fueris ſatis, quaſi dicant, dolorum ſpinas nobis cælo tranſmittẽdas, quæ à divina manu acceptatæ in flores, imò in gemmas, aurumq; convertantur, ex quibus corona nobis gloriæ cõtexatur. Aureè Chryſoſtomus: *Quantò magis ingraveſcunt calamitates, tantò magis exuberant coronæ.* Quantò magis ingraveſcunt morbi, miſeriæ, cruciatus; tãtò uberiori copiæ cornu flores exuberant, qui in coronam nectantur. Quod ſi olim, ut piè Franciſcus de Sales adnotavit, ſponſæ

P. Silv. Petra Sancta in Symb. heroi. p. 400.

Aug. l. 21. de civit. c. 4.

S. Greg. l. 4. dial. c. 14. & hom. 15. in Euang.

Chryſoſt. hom 3 in epiſt. 1. ad Theſſ. c. 3.

In vita.

Chryſoſt. ep. 1. & 4. ad Olymp.

Sales directeur ſpirituel. c. 38.

sponsæ nullas die nūptiarum coronas florum gestare potuerunt, nisi quas ipsæ manibus suis legissent, & aptè in corollam colligassent; quantò potiori jure cælestis sponsus, sponsas suas id æmulari desiderat? quas quidem invitat ad coronam, sed non aliam, quàm propriis sibi manibus texuerunt.

Ita alios colligatos invenies *vinculo improperij*, Job 39. alios *vinctos in mendicitate*, Psal. 106. qui, ut alter Propheta ait, *vinciantur funibus paupertatis*, quibus cùm regnum cælorū promissum sit, longè ditiores sunt Glycerâ illâ, quæ plectendo & colligando vinculis corollas, *sustentaverat paupertatem*. Nec quisquam demirabitur, horum quempiam sibi nectere coronam in cælis, qui his funiculis unum *vinculum perfectionis* contexuit in terris. Hoc qui volet, ex illo probet Chrysostomi, quòd hisce funibus, passiones ut rabidæ feræ alligentur. *Quemadmodum*, inquit, *alligatam bestiam non ita timemus ut emissam, ita etiam vitium non timendum in afflictione; tunc enim alligatum est animi ægritudine, & alijs vinculis.* Millus seu vinculum, quod collū molossi cingit, eumdem tuetur, & lupos arcet. unde Nicolaus Ursinus Pitiliani comes, & supremus Dux militiæ Venetorum, spondens fore ut Remp. defenderet, & vt simul convulneraret eos qui armis infestis auderent eam invadere, millum seu collare molossi ex corio, munitum claviculis capitatis pro symbolo extulit, epigraphe adjectâ: *Sauciat, & defendit.* millus enim molossum defendit, & lupum præterea consauciat, si ore hianti collum canis interstringere voluerit. Scipio Æmilianus ita populū Romanum allocutus aliquando fuisse perhibetur: *Nobis Reiq; publicæ præsidio eritis, quasi millus canis.* Longè plus efficaciæ habere censenda sunt adversitatis vincula, ut tartareum lupum arceant, animamque tueantur; ut meritò hisce B. Agnes, quasi *pretiosissimis monilibus* ornata glorietur. Ubi illud obiter observandum occurrit, *monile* dictum esse à moneo, quòd omnis, qui eo donabatur, moneretur fidelitatis, & amoris mutui. vel ut alij, à verbo *munio*, quòd hoc quasi munirentur contra illicitos amores, aliosque pudicitiæ insidiantes procos. Ita & amator hominum Christus, adversitatis vinculis suos optimè commonuit ac communivit.

Iob 36.
Plin. l. 35. c. 11.
Ad Coloss. 3.
Chrysost. in Psal. 9.
Silv. Petra S. in symb. pag. 41.

Cudit & divinus amor alia vincula, quæ non manui, sed menti; non corpori, sed animo injicit; graves nempè tentationū, infestationum, ac diabolicarum insidiarū catenas, quibus implicitos Apostolus monet, velut torque aureâ condecoratos, exultare debere, dum ait: *Omne gaudiū existimate, cùm in tentationes varias incideritis.* Quod ne cuipiam paradoxum videatur, subdit Bernardus: *Quoties restiteris, toties coronaris.* ut ma„nifestè comprobat Ruffinus in vitis Pa„trum lib. 3. nu. 104. ubi refert quemdam „fratrem exagitatū fuisse à cogitationibus „suis per annos nouem, ita ut metu ipso „desponderet de salute suâ, & adjudicaret „semetipsum, dicens: Perdidi animam „meam: jam quia perij, vadam ad sæculum. „Qui cùm abiret, venit ei vox in viâ dicēs: „Tentationes, quas novem annis sustinui„sti, *coronæ tuæ erunt*: revertere ergo in lo„cum tuum. Id ipsum & nobis stimulo esse voluit S. Augustinus, ut cum alacritate hæc vincula gestemus, nec dissolvi postulemus: etenim *cùm reluctamur*, inquit, *concupiscentia, non peccamus, sed coronamur.* Propheta regius variis interioris animi angustiis, ac doloribus oppressus, nihilominus in iis gloriatur, & cantat: *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* ubi Cassiodorus, funes ait esse tristitias & afflictiones, quibus mens ejus constringebatur; convertebantur verò in præclara, *perducendo ad resurrectionis æterna munera.* Edocuit hoc discipulus cujusdā Anachoretæ, cui is surripiebat, quidquid bonus senex labore manuum corrogabat: quin & jam viribus destitutum, & gravissimo morbo divexatum neglexit, sprevit, nec quidquam officij deferre voluit. Cùm intereà senex eum ne levissimè umquam reprehēdit; sed ad finem vitæ, apud se cōmorari passus est: & ecce jam moribundus, illius pervicacis discipuli manū exosculatus est, dicens: *Hæ manus mihi coronā texuerunt.* Alij illud Psalmi: *Funes ceciderūt mihi in præclaris.* ad votorum vincula, quibus Religiosi arctissimè se Deo

Iacobi c. 1.
Bern. serm. 5. de quad.
Aug. l. 2. de Gen. c. 14.
Psal. 15.
In vitis Patrum. Pennequin Amour divin. part. 3. c. 27.

Deo obstringunt, referre non dubitarunt. Quæ vincula extollens Hieron. *Christi*, inquit, *vincula voluntaria sunt, & vertuntur in amplexus.*

Hieron. epist. 127.

§. III.

Vinculis Religionis, nec non vinculo conjugali, coronam gloriæ contexendam.

Religionem Doctor Angelicus, suffragante Augustino, à religando deducit; sic enim docet: *Vt Religionis naturam cognoscere valeamus, huius nominis originem inquiramus. Nomen igitur Religionis, ut Augustinus in libro de verâ religione innuere videtur, à religando sumptum est. Illud autem propriè ligari dicitur, quod ita uni adstringitur, quòd ei ad alia divertendi libertas tollatur; sed religatio iteratam ligationem importans, ostendit ad illud aliquem ligari, cui primò conjunctus fuerat, & ab eodem distare incepit: & quia omnis creatura priùs in Deo existit, quàm in seipsâ, & à Deo processit, quodammodo ab eo distare incipiens secundùm essentiam per creationem, ideo rationabilis creatura ad ipsum Deum debet religari, cui primò conjuncta fuerat: & ideo Augustinus dicit in libro de vera Religione: Religet nos religio uni omnipotenti Deo.* Quod fit per tria votorum vincula, quibus dum liberè corpus & animam captivamus, necessitatem nobis gravissimam inducimus, ne unquam à Christo, cui obligati sumus, recedamus, néve *funiculus* ille *triplex* disrumpatur. Similitudinem Platus à vitibus desumit; vites enim aliæq; teneriores arbusculæ vinciri solent ad stipites firmiores, à quibus sustinentur; sic homines, si naturæ instabilitatem, & levitatem agnoscunt, quam agnoscere omnes debent, facilè intelligent, nihil salubrius esse posse, quàm si hanc adeò instabilem & incertam voluntatem defigant in Deo, votique sponsione stabiliant, quâ ejus numini in perpetuum obligentur. Quod ne cui fortassè grave videretur, præclarè Bernardus toto passionis tractatu, Christum viti comparavit: *Quis vincula*, inquit, *nostra vitis non videat? videamus tamen hoc vinculum; primum obedientia fuit: obedivit enim patri, usque ad mortem; obedivit matri & Ioseph: secundum vinculum uterus virginis: tertium in præsepio fuit, juxta illud: Vagit infans inter arcta conditus præsepia, mēbra pannis involuta Virgo mater alligat, pedes, manusq́, crura, strictâ cingit fasciâ.* ubi quis non videat, tria Religionis vincula obedientiæ, castitatis, & paupertatis perfectissimè contineri?

S. Thom. opusc. 19. c. 1. contra impugnantes Dei cultum & Religion.

Platus de statu relig. l. 1. c. 30.

Bern. vitis myst. seu tract. de Pass. c. 4.

Legimus Gen. 22. cùm Isaac immolandus esset, pedes ac manus vinctum fuisse; nec dubiū quin ipsius consensu: nullæ enim patris jam grandævi vires id potuissent in filium ætate & robore *florentem*. Igitur cùm ita animó paratus esset, ut hic ipse consensus testatur, quæ fuit causa, cur vel pater filio, vel ipse quoque filius sibi ipsi vincula adhibenda judicaret? nimirum ut illa bona & recta voluntas iisdem quasi nexibus Deo devinceretur, ne ullo deinde casu, aut perturbatione elaberetur, aut diffugeret. *Nectit filio*, inquit Ambrosius, *manibus suis vincula pater, ne refugiendo filius, & vi ignis exustus peccatū incurreret.* Huic cōsentit Augustinus: *Vincitur innocens hostia, ne offerentis devotio putaret se minus aliquid exhibere, si impatientiâ doloris, victima recalcitraret.* Quare nō timidè, sed fortiter egit Isaac, dum hāc sibi necessitatem induxit, quâ semper vellet, nec posset non velle, Deo obtemperare. Quod de omni Religioso Augustinus: *Felix necessitas quæ ad meliora compellit.* Rē in simili dilucidè exponit D. Anselmus: *Sæpè*, inquit, *evenire videmus, ut cùm secandus est aliquis, alligari se priùs velit: insuper etiam cōtestetur, nolle se solvi, etiamsi petat. Itaque si postea accidat, ut dolore adactus clamet, ut solvatur; sector tamen pergit, donec curatione peractâ, ipse quoque ægrotus gaudet se non auditum, profuitq́; ei sectio, quamquam invito animo admissa, & tamen in ipso quoque eiulatu non tam medicinam, quàm medicinæ asperitatem recusabat. Simillimè igitur is, qui initio Religiosum iugum spontè subiit, seq́; alienæ potestati quasi medicantium tradidit, etiamsi deinde quædam incidant à quibus voluntas abhorrere videatur; perfert,*

V. Bernard. in Gen. c. 22.

Aug. serm. 72.

Aug. epist. 45. ad Armentarium.

Ansel. lib. similit.

quia vinctus est, & illud ipsum medicamentum, quamquam non adeò libenti animo receptum, prodest tamen & sanitatem adfert, quam fortasse solutus refugißet: ut denique depulso morbo gaudeat etiam sibi non aliter licuisse. Hactenus Anselmus. Cùm igitur ad obstringendam fidem nostram, quam Deo debemus, nullum sit vinculum maius & arctius quàm voti; manifestum est, quod *non oportet solvi à vinculo isto*, ullo umquam tempore, aut ullo tentationis impetu illud confringi, nosque dissolvi ab eo, cui tam arctè obstricti sumus: nam si quis columnæ alligetur, non tam is columnæ, quàm etiam columna ipsi alligatur: sic qui se Deo adstringit, vicissim etiam sibi quodam modo Deum obstringit, ac devinctum habet. Hinc est quòd Petrus Blesensis Alexandrum Monachum Carthusiensem, à Religione divortium meditantem perstringit: *Vnde hoc tibi ut recedas à loco cui te Religionis voto, & stabilitatis vinculo obligasti?* non ultrà tempus abeundi, *nunc voti vinculo adstrictus, & ipsi Christo crucifixo obligatus es.* Meritò igitur ad hæc saluberrima vincula etiam ultrò induenda, nos hortatur Spiritus sanctus, & invitat his verbis: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris in vinculis eius.* Quibus religiosi omnes devincti, *equites torquati* redduntur. Unde non minùs ingeniosè, quàm religiosè unus aliquis hæc vocabula, *paupertas, castitas, obedientia*, hoc Anagrammate commutavit, *bis reoptanda est ea captivitas.* imò centies, & millies, ut testatur P. Jacobus Gerrutus Italus, qui quo se arctiùs Deo adstringeret, ter millies per diem vota renovabat. Symbolicè verò tria hæc votorum vincula depicta vidi; vinculum paupertatis, per sarcinam byssi, quæ vili cannabi ac stuppeis funibus colligatur, epigraphe: *Quæq; latent meliora puta.* Vinculum castitatis, per uniones, quos genius filo aureo adunabat: Epigraphe:

His addunt vencula decorum.

Vinculum obedientiæ, per cymbam Myoparoni alligatam. Epig. *Vsque sequar te.* His vinctos in Domino, animando alloquitur Ambrosius: *Qui fers jugū Christi, erige cervicem; redimicula geris, non vincula.* Graviora longè pro nobis sustinuit Christus. Pergit ea enumerare Bernardus: *Quantum vinculum fuit funis, quo ligabatur, cùm caperetur; ita enim habes: Tunc injecerunt manus in Iesum, & vinxerunt eum.* Prorumpit hîc in amarissimas querelas Doctor mellifluus: *ô Rex regum & Dominus dominantium! quid tibi & vinculis? Bene quidam Rex, cùm percussus sagittâ, peteretur, ut se ligari permitteret, donec excideretur, quia levißimo motu mortem posset incurrere: Non decet, inquit, vinciri regem: libera sit regis & semper salva potestas. O Deus Deorum! quantum ergo derogatum fuit libertati, & potentiæ tuæ! tot adeò ligaris vinculis, qui solus ligandi & solvendi potestatem habes. Video oculis mentis te, Domine Iesu, tam duris nexibus adstrictum, tamquam latronem trahi ad Iudicium principis sacerdotum, & inde ad Pilatum: video & perhorresco, & admiror: & admirando deficerem, nisi quod liquidè cognosco, te priùs in corde charitatis nexibus fuisse constrictum, qui ad deteriora vincula sufferenda te leviter attrahere potuerunt.* Et hæc nos attrahere nō poterunt in vincula religionis, quæ Christus nobis in torques & diademata commutavit, induamus? Hisce vinctus in Domino, nos hortatur idem Bernardus: *Vinciamur ergo vinculis paßionis bone Iesu. Vt etiam vinculis charitatis cum illo vinciri poßimus; ipse vel vinculis charitatis devinctus, ad suscipiēda vincula paßionis, de cælo tractus in terras; nos è contrario, qui de terris trahi desideramus ad cælum, priùs paßionis vinculum nostro capiti colligemus, ut per hoc, ad charitatis vincula pertinentes, unum efficiamur cum ipso, secundùm quod oravit Patrē dicens: Rogo pater, ut quos dedisti mihi, sint unum in nobis, sicut & tu & ego unum sumus.* Est enim, ut alibi docet, *Spiritus ipse indissolubile vinculum charitatis. Quid hac unitate gloriosius? unum cum sponso tu eris. Hac unitate se Apostolus Christi vinctum sentiebat, cùm dixit: Quis separabit nos à charitate Christi? &c. optemus totis desideriis, hujus charitatis vinculis, sponso & Domino nostro colligari.* ut quemadmodum Batavi scitè in numismate expres-

Luc. 13.
Eccl. 6.
Lancicius opusc. spirit. 11. c. 30.
Ovid. Metam. l. 1.
Horat. l. 1. Sat. 9.
Ambr. in Psal. 118.
Bern vitis mystica. tract. de Pass. c. 4.
De Alexandro M. Curtius l. 9. c. 11. de Caio Mario Plut. in Apophte.
Bern. cit.
Bern. ser. 1. in oct. Pascha.
Lukius lib. Numism.

expresserunt, vincula nodis constricta; hoc lemmate subjecto: *nec viribus ullis*. Ita Religiosum Deo triplici funiculo, arctisque nodis obstrictum, nec tribulatio, nec tentatio, nec humiliatio, nec afflictio ullis viribus valeat separare. Quo fiet ut supremus cæli Imperator, Religiosorum collo, velut aureolam singularem, torquem aureum pretiosissimis virtutum gemmis distinctum injiciat: quod magnus Gregorius innuere videtur, alludens ad illud Psalmi: *Vt audiret gemitus compeditorum*. Cui alterum versum connectens, dicit: *Sanctissimi viri non incongruè compediti dicuntur, quia ligati vinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea quæ exteriora sunt: vagantur, de his namque compedibus scriptum est: Injice pedes tuos in cōpedes eius, & in torques illius collum tuum: quia profectò, cujus à pravitate gressus compescitur, ejus fides sanctarum varietate virtutum adornatur.*

Greg. in Psal. 101.

Tandem ad alia Conjugatorum vincula veniamus, cùm hac tempestate non unum reperire sit, *cui vincula jugalia curæ*. quem scitari juvat: *Quid est duorum vita conjugum? Iugum*. Quo jugo Eheu! adeò duro multi onerati sunt, ut S. Chrysostomus virum & uxorem comparare audeat duobus servis fugitivis, qui sunt inter se catenâ colligati: ut etiamsi hero suo se eripiant, alter tamen alterum sequi cogatur, nec ab invicem sejungi possint. Hoc vinculum innuit Paulus: *Alligatus es uxori? noli quærere solutionē*. Vnde sanctissimus Doctor sic scribit: *Vidésne rei necessitatem & inexorabilem servitutem? vides utrumque funiculis constrictum? est enim connubij necessitudo instar vinculorum*. Cui consonat illud Basilij: *Quicumque à mundi vinculis liber esse desiderat, coniugium velut compedes fugiat*. Norunt impliciti, & *vinculo coniugali* adstricti, quàm durum, quàm ferreum, quàm adamantinum hoc matrimonij vinculum sit, nullâ vi humanâ dissolvendum, mortis dumtaxat falce dissecandum: sic tamen, ut has quantumvis graves catenas, Charitas ac amor mutuus in funiculos byssinos, hæc vincula ferrea, si inconcussa, si infracta, inviolata æquanimiter ac hilariter secundùm Dei legem tollerentur, in coronas ac diademata cōvertat. Hæc Ambrosij doctrina est: *Quodam enim vir & mulier nexu inter se amatorio copulantur, & quibusdam invicem sibi habenis amoris adstricti sunt: bona igitur vincula nuptiarum, sed tamen vincula; etsi vincula, tamen vincula charitatis*. Quò referri potest illud Augustini: *Ferrea vincula sunt, ament & aurea erunt*. sic ut numquam per mutuas rixas & jurgia, horum vinculorum strepitus, harumque catenarum stridor audiatur: sic ut numquam per incontinentiam, infidelitatem, adulterium, hoc vinculum violetur: sic ut numquam legem Dei prævaricando, cui *vivente viro alligata est*, hos nexus infami divortio rescindere nitatur. Atque ita fiet ut corona, quæ initio nuptiarum fuit florea, per charitatem in fine vitæ, laurea, imò aurea reddatur.

4. Æneid.
Cor. 7.
S Basil. constit. monast. c. 1.
Ruth. c. 1.
Amb. l. 3. de Virg.
Aug. in Psal. 150.
Ad Rom. 7.
1. Cor. 7.

Denique ut finem abrumpam, mortales omnes vinculis mandatorum Dei adstricti sunt, quorum vel unicum confregisse, coronam immortalitatis violasse est. Observastis, ut opinor, plus vice simplici, apud pharmacopolas unguenta pretiosa, aromata, aliaque exquisita pharmaca, probè desuper clausa ac funiculis constricta, ne quis odor exhalet, subtilior spiritus evaporet, aut etiam ne quà pulveres aut sordes inficiant. Ita Numerorum 19. *vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, erit immundum*. Ligaturam desuper non inconcinnè præclarus Ecclesiastes, mandatum Dei, quod nos arctissimè obstringit, interpretatur; *Lex* enim, ut inquit Tullius, *vinculum est*; hac quisquis ligaturâ caret, immundus est, ac ilicò omnem virtutum fragrantiam, ac gratiæ succum, quæ vinculis attinetur, amittit. Testatur ipse, de quo in præsentiarum agimus *Ioannes* (id est gratia) *in vinculis*, quæ nisi concludatur, ac funiculis mandatorum Dei vinciatur, evanescit. Divinum hoc studium est, non laxare habenas ad libertatem carnis, sed potiùs restringere, & amabilem inducere servitutem. Pedes, inquit *Iansenus* ille Gandensis, constringuntur, cùm pravi affectus cohibentur; collum, cum superbiâ incurvatur; manus,

Pisci tom. 1. Dom. 2. Adv.
Cicero l. 3. de finib.
Iansen. in Eccl. c. 6. v. 26.

manus, cùm à malis Dei timore arcemus: alacriter denique hæc divinorum præceptorum vincula gestando, *ne acedieris vinculis eius.*

Eccl. 6.

Hoc vinculo colligatæ sint manus, ne ad aliena extendantur, ne tactu impudico cõtaminentur: hoc vinculo constricti sint pedes, ne ad popinas, ad prostibula, ad effundendum sanguinem procurrant, sed sint *pedes feliciter vincti, qui itinere salutari ad paradisum dirigantur.* de quibus purpuratus Martyr exclamat: *O pedes ad præsens in sæculo ligati, ut sint semper in cælis apud Deum liberi.*

Cyprian. epist. 72. ad Nemesian.

Hoc *fune ligabis linguam*, ne in verba lasciva, calumniosa, detractoria, liberè evibretur: omnia denique membra ita constricta sint, ne ullum mandatorum Dei vinculum rumpendo, à Christo in æternum separetur. Quod Jeremias olim gravissimè questus est: *Scito & vide quia malum est & amarum, reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum. A sæculo confregisti jugum meũ, rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam.*

Iob. 40.

Ierem. 2.

Quin potiùs in hæc vincula, colla & manus ultrò inseramus, in has compedes sponte pedes conjiciamus, quo æternis Christi amplexibus devinciri possimus: ad quos Licentiũ sic paucis Augustinus hortatur: *Deus quos primè alligaverit, & exercitatoriis quibusdam laboribus edomuerit, solvit postea libertatiq; sese donat ad fruẽdum: & quos primo tẽporalibus nexibus erudierit, postea æternis amplexibus alligabit. Quo vinculo nec jucundius, nec solidius cogitari quidquam potest. Prima hæc aliquantulum dura esse confiteor, illa verò ultima, nec dura dixerim, quia dulcissima sunt, nec mollia, quia firmissima.* Hæc vincula induamus, non sunt tam gravia, quàm vincula Petri; non sunt tam ponderosa, ut catenæ Dominici Loricati; non tam molesta, ut catenæ Eusebij, quæ ducentis libris ferri ponderabant; eas tamen noctu diuque gestabat.

Aug. epist. 39. ad Licent.

Exosculemur hæc cum Loyolâ, deprædicemus illa cum Paulo, moriamur in illis cum Babylâ: illis nos ad se attrahet sponsus cælestis, & imponet nobis coronam gloriæ; quam hisce vinculis cõtexuimus. *Veniamus ô dilecti* (invitat Orator aureus) *ad vinculorum horum zelum & æmulationem. Quæcumque mulieres aurea induistis monilia, Pauli desiderate vincula: non sic vobis circa collum fulget collare, ut in ejus animâ fulget ornamentum ferreorum vinculorum: si quispiam illa desiderat, hæc odio habeat. Illa vincula reverentur Angeli, hæc verò etiam ludificantur: illa vincula solent à terrâ ad cælum tollere, hæc vincula à cælo deducunt ad terram.* Quod ne cui mirum videatur, hominem compeditum è carcere ad solium, è vinculis ad coronam conscendere, illud Ecclesiastes pro conclusione documento sit, *quod de carcere catenisq; interdum quis egrediatur ad regnum.* Michaelem Balbum Leo Imperator indecorè, & magno despectui habebat, utpote carcere opaco clausum, & vinculis ferreis constrictum; ipse verò Leo, rerum apicem nactus, impiè vitam agẽs, impunè regnabat, singulis quibusque probis injurius, imò & Deo, de fide Christiana perversè sentiens. Tandem superis, & hominibus exosus, à sicariis trucidatur, & æmulus ejus Michael Balbus, eductus è carcere; & canis adhuc pedes constrictus (si quidem earum claves Leo asservabat) solio imponitur, & etiamnum ferro vinctus, Imperator salutatur. Res profectò insolens, videre coronam, sceptrum & vincula concordare; caput diademate redimitũ fuit dum adhuc vincula manus & pedes constringerent. Insolens & illud, Agrippã à Tiberio, Romæ in vincula conjectũ, è vestigio mortuo Tiberio à Caio vinculis exutũ, Judææ & Samariæ Regem coronatum, insuper pretiosissimo munere ab Imperatore donatũ; catenâ nempè aureâ, quæ pondo æquabat ferream, quâ pridem vinctus fuerat. Ludum hunc insolentem fortuna interdum, & perquam rarò ludit, ut è vinculis ad coronam educat; at divinæ providentiæ hic frequentissimus non nisi vinctos, adversitatis, Religionis, mandatorum Dei vinculis, ad regnum evocare: sicut numquam non per hæc

Chrysost. ad Coloss 4. hom. 10.

Eccl. 4.

Baron. an. Christ. 820.

Iosephus antiq. Iud. l. 18. c 49. & l. 19. c 5.

Ad rom. 6. hæc vincula ad coronam perveniatur, teste Doctore gentium: *Si compatimur, & conregnabimus.* Quam viam ad coronam certissimam demonstrâvit re & nomine Sapiens dictus, *Carolus V. Galliarum Rex*: qui ut indolem filij sui Caroli exploraret, in unâ mensâ collocari jussit coronam auream & sceptrum, in aliâ gladium & galeam, filio alterutrum in electionem proponens. Hic juvenis Princeps singulari & supra pueriles annos sapientiâ, ad gladium accurrit, galeamque prensavit. Causam rogatus, non minùs sapienter respondit, *per hæc ad illa perveniri.* Ita planè sentiendum est, per vincula ad coronas perveniri: rectè quippè Tertullianus de corona militis ca. 5. *In capite quis sapor floris, quis coronæ sensus, nisi vinculi tantùm?* Quare neminem captivitatis suæ pigeat, neminem vinculorum suorum pudeat, quia *vincula illius alligatura salutis.* nemini denique illud Augustini excidat: *Floribus Ecclesiæ cælestis nec rosæ, nec lilia desunt. Certemus nunc Charissimi, singuli ad utrosque honores, amplissimas accipere dignitatum coronas, sive de virginitate candidas, sive de passione purpureas, vel de doctrinâ laureas*, sive de vinculis mandatorum Dei, variis floribus distinctas.

Corrozetus de dictis & factis memorab.

Eccl. 6.

Aug. serm. 37. de sanctis.

EMBLE-

EMBLEMA III.

Vox clamantis. Ioan. 1.

RESPONDENT VLTIMA PRIMIS.

DOMINICA III. ADVENTVS.

Mors argutè satis, & acutè, Echo vitæ appellatur, juxta tritum illud:

§. I. *Qualis* vita, *finis* ita.

§. II. *Quibus in vita insuevimus, ea in morte placent & observantur, quemadmodum quæ diurnis agitamus curis, recursant nocturnis.*

§. III. *Proborum somnia eorumque exitus felices.*

DOMI-

DOMINICA TERTIA ADVENTVS.

Vox clamantis. Ioan. 1.

Onsilium Silii Italici, non ignobilis Poëtæ, fuit: Ingenioso commendationis genere, Marci Tullii laudes explicare, dum eum à voce commendavit:

Tullius aratas raptabat in agmina turmas.
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto,
Indole prô quanta juvenis, quantúmq; daturus.
Ausoniæ populis, ventura in sæcula civem!
Ille super Gangem, super exauditus & Indos,
Implevit terras voce.

Ubi Romanæ eloquentiæ principem, laudare potuisset à consulatu feliciter gesto, ab administratâ provinciâ, à vindicatâ ab interitu patriâ, aliisque permultis; his omnibus silentio pressis (fortasse quia hæc cum aliis habebat communia) eo solùm nomine commendatur, quod terras voce complevit.

Non absimili exornandi genere, Rupertus omnes Joannis laudes in angustias syllabæ collegit, dum dixit: *Magnum est hoc præconium Ioannis, quia vox est. Hoc est, quod dicere molitur Euangelista: quia sicut verbum cujusque nostrûm clarâ, vel sonorâ voce indiget, ut meliùs audiatur; ita Verbum Dei Caro factum, testificante Ioanne indiguit.* Cujus vocis vim, virtutem, energiam, clangorem non humanæ facundiæ est enarrare!

Non mihi si linguæ centum sint oraq; centũ, Virg. Geor. l. 2.
Ferrea vox.

Quare ipsam vocem, sui (quo nemo major) decet esse præconem. Desertum disertum, ipsæ silvæ, & antra encomium vocis *clamantis, amantis* resonabunt. Ubi non vulgaris nuper plaudente populo Ecclesiastes observavit, Joannem aptè Echonem nuncupari, qui etiam dum materno clausus in utero Christum *clamavit, amavit*: imò quod à Christo *factum*, *actum* à se voluit: Christus quippe venit *saliens in montibus, transiliens colles*, atque adeò saltans describitur, dum cum matre per montana festinante, accessit Joannem: qui reipsa saltum exhibuit in utero; imitabatur nempe vox verbum. Ut verò illa echo amavit amantem, ita iniquitatem odio habuit, & ad ultimum spiritum uxorem fratris ducere cupienti, respondit Herodi, *odi.* Scilicet *dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem. Tibi plaudo, laudo.* Heb. 1. Olim Q. Horatius Flaccus, cùm vox repercussa, nomen amici ad aures adstantium reflexisset, exclamasse legitur:

Quem virum! cujus recinet jocosa
nomen imago? Hor. Carm. l. 1. 1. ode 12

Quem virum Joannem dixero? *ut eum utcumque exprimam*, inquit Clemens ille Alexandrinus, *liceat dicere: vox est verbi.* Quam ut altiùs, & sæpiùs resonantem audiatis, juvat viam Appiam inambulare, è qua prospectatur in colle turris rotunda, ex pario marmore, eo artificio exædificata, ut si quis integrum hunc versum, Clem. Alexand. in exhortat. ad gent. Boterus de origine urb. l. 1. c. 6. pag. 796.

Semper honos, noménque tuum, laudésque manebunt. Virg. Ecl. 5.

Pronuntiarit: Echo admiranda, eundem reddat integrum, & articulatim, octies ut minimum.

Semper honos, noménque tuum &c.

Nusquam gentium ejusmodi Echo auditur; quæ eo fine, tanto artificio excitata dicitur, ut in funere Cæciliæ Metellæ, plorantium ejulatus, *clamores*, & *amores* in immensum multiplicarentur. Hæc si modò ad mores referamus, hac longè argutior Echo resonabit, dum uti concentui virtutum; quem per omnem vitam Joannes gratissimum concitavit, mors velut suavissima Echo respondit, ita vestrûm omnium mortem, Echonis instar, vitæ anteactæ respon-

respondere comprobato, juxta tritum illud:

§. I.

Qualis vita, *finis* ita.

FUit olim in Scholis ventilata illa quæstio, Quid sit mors? In qua itum est in varias sententias. Sophocles ad eam respondit: *Mors ultimus est morborum medicus.* Et verò rectè; multis enim malis, & morbi molestiis finem afferre consuevit: & medendi, quam non docuit Galeni, aut Hipocratis schola, eam re ipsâ probè edocet una mortis palæstra. Sotades aliter censuit: dixit enim *mortem esse mortalium omnium portum.* Credit ille, nos vitâ, ceu turbido mari jactari, adversisque turbinibus, ac procellis concuti, tempestatibus ac naufragiis obrui; à quibus tuto esse non liceat, nisi in ipso vitæ portu, id est, in morte consistas. Socrates mortem dixit esse *somnum, aut longinquam peregrinationem,* in qua animus à corpore liber, ac solutus peregrinatur. Ab eo vix dissentit Poëta, cui *somnus frater est, & gelidæ mortis imago.* Tertullianus pro eâ, quâ fuit ingenitæ mentis solertiâ, styloque altiore, pronuntiavit, mortem esse *ultimam quæstionum omnium.* Digna tanto viro sententia; existimavit ille vitam hanc mortalem, scholam esse, lycæum, palæstram, in quâ variæ proponi, discuti, agitari soleant quæstiones. Has inter, omnium quæstionum ultima, & difficillima est mors; quia ejusmodi cui satisfacere ne unus potest, nec ullus Grammaticus declinare, quin succumbat; Philosophi omnes rediguntur *ad metam non loqui.* Dici etiam fortasse potest, mors omnium quæstionum ultima; quia in vita quæruntur multa: quæritur enim, divésne quisquam, *& prisco natus Inacho?* quæritur an multis titulis, & imaginibus illustris? an multâ armorum gloriâ celebris? an vario disciplinarum genere, doctrinæque supellectile probè instructus? Et alia ejus generis, quæruntur in omni vita: at à morte, silent omnes illæ quæstiones; ideoque mors quæstionum omnium ultima dicitur. Ubi enim contexta totius vitæ series, longiorque cursus; pro coronide, pro conclusione additur illud lemma: *& mortuus est.* tum altum fit silentium. Dixit unus alius, & fortè veriùs, *mortem esse naturæ malum,* imò summũ malorum omnium. Quod Aristoteles expressit, cùm ait: *Omnium terribilium terribilissima est mors.* Contra quem pugnat verissima illa Augustini sententia: *Mala mors putanda nõ est, quam bona vita præcessit.* Cui subscribit ille, & in rem nostram appositè, qui docuit, quòd mors dicatur, & verò etiam sit, *Echo vitæ.* Ut enim *Echo* voci, ita mors vitæ respondet: si blandè vox insonuit, si ad artis & musicæ numeros, & ipsa quoque blanda, & musica resonabit Echo: sin autem absona, insulsa, aspera, hiulca, horrida vox intonuit; & ipsa quoque absonum quidpiam, insulsum, asperum, horridum, & triste reddet Echo. Qualis Ticini juxta arcem Civitatis, ex ostio ter & decies responsare, vocibus, quæ reflectuntur, sensim emorientibus, auditur; interjectionem autem eheu, inquit, historicus; adeò languenti, & sensim deficiente remitiit sono, ut extremus morientis gemitus esse videatur: *plangentis, angentis.*

Gen. c. 5.
Arist. Ethic. 3 c. 6.
Aug l. 1. de civitate c. 11.
Vide Lobbet. de peccato l. 1. prop. 17. §. 1
Barry solit. die 4. in dissertat.
Cardan. de subtilitate l. 18. Casius de Mineral. pag. 452.

Quod in voce, ut Echone audis, hoc in vita, morteque audies. Si ad virtutis, cæli, Deique numeros vita sonuit, eundem virtutum concentum mors resonabit: sin autem horridum aliquid, à bonis moribus, & honestate absonum, vitiosum, triste, furibundum, molle, funestum intonuit: & illud ipsa mors intonabit, & quasi fidelis Echo, eandem vitæ vocem, eosdem seu vitii, seu virtutis numeros, ac modulos reddet; adeoque cujusvis vox, per omnem vitam *clamantis*, in morte resonabit. *Amantis* Asmodæum, vel Deum; carnem vel spiritum, juxta illud,

Qualis vita, finis ita.

Principis Philosophorum pronunciatum est: *Qualis unusquisque est, talis finis sibi videtur.* Sunt qui fila serica in glomum convolvunt:

Arist. l. 3. Ethic. c. 4.

volvunt; qualis totius fili ductus, talis & finis est. Ipsis quoque mercatoribus hoc familiare est, pannum è lanâ, aut bysso discernere; æstimare, coëmere, solo ejusdem fine in specimen diligenter inspecto; cùm probè norint, qualis extimus margo est, talem ejusdem panni contextum esse consuevisse. Hoc enim verò in humanæ vitæ decursu, verissimum comprobavit Bernardus: *Omninò*, inquit, *necesse est, vitæ præsentis finem, futuræ cohærere principio; nec ibi tolerabilis dissimilitudo est*, cujus doctrinæ veritatem, luculentis historiis confirmare aggredior.

S. Bern. ser. 2. in festo SS. Petri & Pauli.

Ac primum, qualis vita, finis ita, in iis innotescit, qui hîc perversè vitam instituentes, eandem funesto exitu conclusêre. Atque hæc *lamentabilis Echo*, à sacrilego lenone, cum morte luctante, quondam audita; cui cùm per vitam omnem lascivire libuisset, audiit funestam illam vocem: *Abstine à ludo, Vdo, ô lamentabilis Echo!* Consimilem vitæ clausulam imposuere, qui supremo spiritu infames suas *Helenas, lenas*: & nostro sæculo *Bolenas lenas* occinuêre: Tuque in Veneris grege Antesignane, extremo halitu qui *Cynthias, hias*. Hîc quæso, date brevem hanc operam mihi, ut ad lectulum impurissimi ganeonis, jam in morbo cubantis, animamque agentis, vos deducam: cognoscetis quantum in homine, inveterati per vitam mores potuerint, & quas demum ii, extremas morientis vocis syllabas extorserint.

Fulgos. l. 9. Exempl. c. 12. Delrio Disq. Mag. l. 2. q. 26. sect. 5.

Georgius Bucchananus, quàm non plebeius Poëta, tam nobilis scurra, pastus in hara Calvini, aut è Priapi pascuis eductus scropha. Is, inquam, tenebrio, cùm vana, profanaque, & impia per vitam scripsisset, atque effutiisset multa, demum aquâ inter cutem diffusâ, molestè graviterque vexatus, cœpit foras spectare. Igitur priùs aliquantò, quàm expiraret, caper illum Calvini, vocatus invisere, & conspicatus res hominis in angusto esse, moriturum hortari, ut in ea necessitate positus, precem Dominicam conceptis verbis pronunciaret; hic homo semianimis, quem jussio insolens excitarat, resumit vires, & collectis animæ reliquiis: Quas mihi tu preces, ait, qualesque imperes, nescio; nam annis eas quadraginta, quod meminerim, feci numquam; sed quas unas in Propertii sinu condidici, ac noctu diuque cantavi, eæ nunc occursant, ac facilè lingua resonat:

Garass. doctrin. curios. l. 6. sect. 13. Biderman. acroamata. l. 2. acroam. 4. n. 67.

Cynthia prima suis miserum me cœpit ocellis.

Propert. lib. 1. Eleg. 1.

Quâ voce prolatâ, ad suum Propertium recto itinere concessit. fidem vestram! Si adhuc dubitatis quid flagrio hic obscænus, cùm domi, cùm foris degeret, inclamarit: hanc vitæ clausulam attendite, & vitæ omnis ephemeridem legistis.

Epitaphium Buchanani.

Hîc jacet Veneris *procus*, anagrâmate *porcus*
Tenebrio noctu diuque *ebrio* similis.
Cui in vita virtus invita.
Sola *Volupia pia*
Et in *amoribus moribus* fuit.
Huic cælum, libidinum *obscœnum cœnum*,
Et *pollutum lutum*.
Sed quæ *misero serò* sors *obvenit, venit?*
Quæ mors *insecuta, secuta* hunc porcum
orcum:
Inquietis Quietis enim illius locum focum
Insignem ignem
Non in pace, sed in pice esse *creditis ditis*.
Hæc sors mors ei *debita est, ita est*.

Neque diversos aliorum exitus exspectate, quos meministis iisdem spurcitiis operatos semper fuisse; nam quas alias Præsides, Præstitesque Batavorum *Trossulus* habere potuit, à quo pœnas improbæ juventæ oceanus exegit? An aliud ejus animo simulachrum obversatum fuisse creditis, quàm *Triphænas, Eumolpos*, & quidquid olim propudiorum ex *Arbitri* stabulo, in suum sibi scholion congesserat? Certè cùm naufragus mediis in fluctibus nataret, suus illi potuit *Lycas*, & omne laudatæ tempestatis choragium occurrere. Potuit de se ipse tunc dicere: *En homo quemadmodum natat?* potuit memor,

Biderman. cit. n. 68.

Centum æquoreas Nereo genitore puellas

advocare, ut familiares

laßo ſupponere brachia collo
properarent, niſi oceanus ad preces, quereláſque ſurdus, peragere ſuum officium fluctus juſſiſſet & ſtantem adhuc, plorantemque, tortâ vertigine circumactum, ad Petronii ſui muſæum amandaſſet. Verùm his omiſſis, alium adhuc adoleſcentem illis nihilo feliciorem, vobis produco: in quo adoleſcente, Deum ego immortalem obteſtor, precorque, ut ſerii vobiſcum cogitetis, quanti referat, bene aut malè à pueris vitam inſtituiſſe: quando quidquid aſſuetudine invaleſcit, id omne poſtremò morienti difficillimo tempore, ac ſæpè cum æternitatis diſpendio recurret. Teſtis mihi eſt, inquit Bidermannus, vir gravis, qui annis abhinc paucis recenſuit: in urbe quadam literis, atque ingeniis florenti, rem unam in raris memorabilem, veriſſimè ſe propemodum inſpectante, ſic contigiſſe. Adoleſcens ibi cum aliis contubernalibus, vitam aliquamdiu degebat, qui omnes ad ſtudia liberalia, non illiberali nec ſumptu, nec Mæcenate utebantur. Is longâ conſuetudine inde ab ultimâ pueritiâ, ad flagitium, neſcio quale ſecum occultè conſciſcendum, aſſiduè trahebatur: & quamvis per ſtatas exomologeſes identidem luſtraretur, tamen ſui oblitus, continuò in morem naturamque regrediebatur. Sæpè data conſilia, ſæpè remedia tentata, additique terrores, minùs minimo profecêre. Noviſſimè gravi corporis morbo conflictatus, & ope medicâ deſtitutus, ubi vitâ migrandum ſibi ſenſit, cœpit ſeriò omnem juventæ laſciviam mutare, atque tum demum rectè velle vivere, cùm vivere porrò non liceret. Vocatur Sacerdos, expiatur ægrotus, mortemque ſui ſecurus operitur. Appetit interea nox, & paulò pòſt adoleſcens ex morbo decedit, ſpei plenus, quam de ſalute æternitateque conceperat. Manè cùm primùm vulgata mors eſt, exequiale pro mortuo ſacrum apparatur: quod facere Sacerdos commodum inceperat, cùm veſtis ei talaris, ad infima pedum vellitur. Id ille fortuito fieri ratus, inſuper habet, isque re cœptâ pergere pergit. Non diu factum, atque ad poplitem, femurq; idem monitor obturbat. Mirari tum quidem Sacerdos, ſed quòd neminem videret, negligendum & illud putat. Brevi dein impatientior umbrâ, circum latera inſtat, vellicatque. At ille ne ſic quidem movetur, ut ſolicitè requirat. Deinque ecce tibi ab aræ angulo ſiniſtro, deformem fumantemque nebulam, atque è nebulâ vocem: ceſſaret facere, ceſſaret operam impenſam perdere, numquam litaturus. Hic perturbatior, nec injuriâ Sacerdos; ecquid ergo id umbræ ſit, percunctatur. Audit eum adoleſcentem eſſe, qui pridie luſtratus piacularibus ſacris deceſſiſſet. Jam hæc mali ominis exordio non placebant. Inſtat tamen, & quid illo factum fuerit, perquirit. Ille rauco murmure, ſuppliciis æternis addictum ſeſe, & omni ſalute privatum confitetur. Meliora Deus, inquit: an ego te ritè non expiavi? Tu verò rectè, inquit, integrèque omnia: nec mihi tum aliquid reliquum culpæ, ſed inter Dei filios jam jam adoptatus, eheu! improviſo exhæredor. Subjecit æquo Dei judicio factum, ut inter ipſum luctantis animæ egreſſum, veteris conſuetudinis illecebrâ percelleretur, de qua ſi triumphaſſet, ævum æternum porrò felix degeret. Jam eheu! victum ſeſe, & ex more delectatum, ſimul è corpore exceſſiſſe, ſimul ad infernos cruciatus, irrevocabili judicis ſententiâ condemnatum fuiſſe. Veriſſimè Propheta; *Oſſa ejus implebũtur vitiis adoleſcentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.* Similem hiſtoriam narrat Valadier, de uno, qui comi in Italiâ meretrici conſueverat. Perſtringat nunc jure meritiſſimo S. Eligius Noviodunenſis antiſtes, eas gentes, quæ ab Echone auguria, & omnia capiebant; infallibilior ex hactenus auditis, omnium auribus Echo inſonet, neminem quemquam reperiri, qui hîc oculos obſcœnis tabulis, Naſonis, Catulli, aut Propertii cantilenis, animum fœdis cogitationibus oblectat, totamque vitam laſcivis ſermonibus, & actibus, carni & ſanguini immerſus tranſigit, quin ſimiles in morte imagines occurſuræ, lingua hos amores & cupidines

Bidermanni acroamata lib. 2. acroam. 4.

Iob c. 20.

Valadier feria 5. hebd. Paſſion.

Novarin. Schediaſm. l. 9. c. 60

cupidines decantatura sit, dum moribundi lectulo Sacerdos affusus, cælites de more invocare occœperit: *Succurrite Angeli Domini, jubilantium te virginum chorus excipiat*: Maria mater Dei, memento mei: inconditè hic Veneris procus, Amasiam insonabit; quemadmodum Sabaudus ille nobilis, novissimis verbis, suam, quam deperierat, compellabat: O *meum corculum! ô animula mea! siccine separat amara mors?* Alii quas opes vivi, validique, avarè corraserant, easdem non solùm delirante mente, sed emoriente etiam manu numerare, congerere, coacervare perseverant; adeò ut repertus sit, non unus, qui dum ab assidenti sibi Presbytero in aures susurrari percepit: animum fluxis ac perituris subduceret, in cælis, quo fur non appropriat, repositum nos habere *thesaurum*; moribundus *aurum, aurum, aurum* continuò reclamarit. Ejusmodi Euclionés S. Bonaventura perstringens, quibus vita tam sordida fuit, mortem pretiosam, & finem bonum esse non posse edicit: *Hoc, inquit, teneo, hoc verum puto, quod ei non bonus finis est, cui semper fuerit mala vita.* * Humbertus in medium producit, virum prædivitem, qui extremo jam in agone constitutus, ad fatalem lectulum deferri jussit omnia vasa aurea, & argentea, omnesque thesauros quibus abundabat: quos oculis in morte natantibus contemplatus, in has voces prorupit: O anima mea! hæc omnia tibi dabo: his omnibus frui licebit, si à corpore hoc meo non decesseris; aliaque plurima libens munera condico, modò hoc amicum corpus non destitueris. At morbo invalescente, cùm jam omnibus convasatis, sibi migrandum esse vidit, in rabiem actus, horrendum vociferari cœpit: Quandoquidem ô anima abeundum sit, & hæc omnia deserenda, te in æternum diabolo cruciandum dabo. quo velut signo dato, Cacodæmones involarunt, supputatis hinc, ut opinor, justo rationis calculo, illud Salviani, *divitiis & vitiis* commercium esse maximum. Compello vos hîc Euclionesqui totos dies, & noctes expungendis, annotandis, computandis, duplicandis, contrahendis rationibus accepti, & expensi insumitis, quàm comparati eritis, dum magnus ille Paterfamiliàs interioris domus vestræ rationem exegerit? qui hic assiduò nummis volvendis, ac expendendis toti distinemini, ubi morte præventi, eisdem oculos ac animum saturare satagetis, & inter febrium ardores, auri sitis exclamare coget: Hic aureus scrupo levior est, hoc vas argenteum non minùs ab arte, quàm à materia pretii habet. Non abs re erit quod narrat Drexelius, Aurifabrum fuisse, cui etiam in ipsâ fati lineâ, libuit esse negligentem salutis, & plus curare argentum, quàm cælum. Huic argentea Christi crucifixi statua, veneranda atque osculanda porrigebatur, monebaturque mortem illius cogitaret, qui humanam gentem ab interitu revocasset, tam acerbo lethi genere. At ille inferorum ac cæli, ille sui ac Dei, ille omnium sanctiorum cogitationũ oblitus: & quæso, ajebat, quot pondo argenti censeris esse hanc imaginem? ô aurifex miserrime! qui non aliam fortunam tibi fabricas, non sanctiora cogites, in illo æternæ salutis punctistitio, in illo, quo vita & mors distinguitur, momento! ita prorsus quod in vitâ agimus, in morte, cùm agimus animam, rarò agere desinimus. An non hos tales, vulpi similes esse dixeris, quæ cùm ad patibulum duceretur, ultimùm adhuc plateam anserum transire cupiebat? ita qui aurum amant, qui terrenis toti immersi sunt, oculis jam morte pressis, & spiritu supremos anhelitus reddente, etiamnum auro, etiamnum terræ inhiant. Hoc spectavit Prælatus ille, quem P. Paulus Barry optimè norat, qui omnem supellectilem argenteam, tremulis manibus avidissimè contrectans, & totus in illâ expiravit. Ita exitum vitæ suæ parem nactus, abhinc aliquot annos usurarius, qui de expiatione scelerum commonitus, hoc solùm reposuit, atque hanc ultimam quæstionem movit, quanti frumentum, & vinum veniret, num magna earum mercium foret abundantia? Ita denique, ne longior sim, *Opimius*, homo non modò tenax, sed ede-

Barry solit. in dissert. die 4.

Bonav. to. 1 opusc. in collat. de contemptu sæculi in fine.

* *Nieremb. differentia temporalis & æterni. l. 2. c. 1. §. 2*

Drexel. pro drom. c. 3. §. 17.

Drexel. ib.

Barry cit.

Legault Quaresme premier Mardis pag. 165.

Ibid.

pol pertinax: cùm gravi lethargo correptus esset, nec ullis convulsionibus, ustionibus, nullâ arte, vel vi expergisci posset, atque ad omnes obtundentium clamores totus obsurdesceret; consilio medici factum est, ut codices accepti, & expensi, unà cum ingenti vi auri & argenti, moribundi lectulo imponerentur: cumque altâ voce domestici supputarent, ac summo tinnitu saccos effunderent, nummosque quaterent, ecce tibi lethargicus expergiscitur, vociferatur fures, latrones, aurum suum surripi; & eheu! cælum eripi, non occurrebat. Funestiora longè, quæ Robertus de Licio, Vincentius Belluacensis, & S. Bernardinus apud Nierembergium commemorant, quos qui velit consulat.

V. Nierenb. different. tempor. & ætern. l. 2. c. 1. §. 2.

Quid verò vos Helluones existimatis, quem portum vobis, navarcho de sede mentis deturbato, præfigitis? an nondum sacerdos cohortabitur, animum ab illecebris humanis appellendum esse ad *divina*, *vina, vina, vina,* ilicò inclamabitis? an non tum congios & diotas, massica & falerna, Rhenana & Rubella deposcetis? uti hominem novi, qui labris in morte natantibus, nil aliud proferebat: quàm sex pocula, sex pocula, adhuc duo lota, &c. De aliis, qui vitam bibendo finierunt, alibi uberiùs dictum est. Quid homo vanitati similis factus, in morte concrepabit? in filium natu maximum se titulũ, & feuda conferre, minori genito de beneficio Ecclesiastico prospiciendum, filiam vulgari nobili non tradendam; pompam funebrem tanto splendore apparandam, urbis prætorem ac præsulem adhibendum, panegyrim funebrem per Archidiaconum aptè instituendam, insignia super valuas, & in æde summâ reponenda. & hæ morientum supremæ voces, vitæ anteactæ respondentes. *O lamentabilis Echo!* Hos inter, annumerandi scioli, nec nõ Politici, qui inani studio se totos consecrarunt, & ut nomen suum æternitati transcribant, jam morituri potissimùm oracula fundere gestiunt, quorum mortem & vitam, non malè syllogismo comparem: syllogismi quippe finis conclusio est; vitæ verò mors. At verò conclusio vera est, aut falsa pro antecedentium naturâ: sic omnino mors bona, vel mala est, prout antecesserit bona vel mala vivendi ratio. In uno Machiavello vitæ antecedentia perfecta sunt: conclusionem præmissis non absimilem infert Binet, tractatu suo, quem Gallicè inscripsit *l'Origine sauvé*, qui cùm multis ad manum sit, supersedeo, & alteram huic non absimilem tragœdiam exhibeo. Anno salutis humanæ 1596. Londini morbo lethali correptus est Baro de Hounsden, Reginæ Elizabethæ à consiliis. hic paucis ante obitum diebus terrificum vidit spectaculum: complures ejusdem consilii Anglicani senatores, jam pridem vitâ functos, cubile per noctem subintrantes, & ante oculos suos obversari conspexit. Primùm se in conspectum dedit Robertus Dudlæus, Comes Licestriæ, flammis undique circumdatus. Huic successit totus quoque igneus, Franciscus Walsingamus secretarius. Tertius prodiit Pouckerinus Lord, supremus Angliæ Judex, qui frigore adeò acuto constrictus erat, ut ægroti manu dumtaxat arreptâ, eundem propè frigore exanimarit. Quartus subingressus Hattonus, regni Cancellarius; quintus Thomas Heddinge Consiliarius, sextus Franciscus Knoul, & ipse Consiliarius: qui pariter cum aliis duobus, igneâ in togâ conspicui, horrendùm lamentabantur, ac moribundo ferale hoc decretum denuntiabat: Dispone domui tuæ, brevî enim apud nos eris. quod ipsum jubent ut denũtiet Guilielmo Cæcilio, thesaurario, propediem eum ad inferos secuturum, ubi ei locus paratus est. Hæc uti peracta sunt, Baro de Hounsden ad se visentibus, cum tremore summo enarravit; atque illius, ac Cæcilii mors, visionem non inanem, aut ludicram comprobavit. Interea evenit ut nobilis femina Baronem conveniret, ac multis super hoc viso rogitaret. cui ille omnia verissima esse affirmavit, ac de salute suâ conclamatũ dictitavit. Cumq; hæc instaret, nihilne spei, aut remedii superesset? respondit aliud non suppetere, nisi ut modus, & via excogitetur,

V. part. 1. Dom. 2. post Epiph

Pedag. Chrestien. p. 1. c. 8. §. 8. Extractum Catholicum interrog. 33.

tur, quâ sacerdos orthodoxæ fidei, ad se accessum habeat, conscientiâ dictante neminem extra Ecclesiam salvari posse. Hæc prolocutus horrendùm vociferabatur, sed nihil dum sanè pœnitentiæ, ac contritionis præferebat. Ortus clamor magnus, similis Ægyptiis post interfectos primogenitos, sed non revertebantur ad Dominum; atque ita & sui, & Dei, quemadmodum per totam vitam, ita & in morte oblitus, execrandam animam ad cruciatus æternos dimisit: edicta enim publica à consilio, aliisque ministris Puritanis condita, januam omni viro Ecclesiastico, ac Catholico administro occluserant. Ne & nos audiamus cum fatuis: *clausa est janua.* omnem procrastinationem, ac melioris vitæ dilationem evitare studeamus, quod pluribus Dominicâ in Albis inculcabimus.

Exod. 12. v. 29.

Matth. 25.

§. II.

Quibus in vitâ insuevimus, ea in morte placent, & obversantur; quemadmodum quæ diurnis agitamus curis, recursant nocturnis.

PHilosopos inter & Medicos præfervidè disceptari solet, quæ somniorum causa, & origo sit? quî fiat nonnullis tam anxia, tam perturbata, tam horrenda obversari somnia? nunc onus Æthnâ gravius incumbere, nunc fauces perstringi, nunc vastâ in solitudine se inter feras, nunc inter sicas & gladios, nunc in præruptâ rupe, nunc in præcelso eoque angustissimo tramite, se constitutos plurimi cùm angore & sudore vivacissimè imaginentur? alii è contrà placidissimè indormiscant, & uno, ut ajunt æstu, velificentur. si quæ per somniū se imagines ingerunt, eæ amœnæ, gratæ adeò ut quoque dormientibus plausum, ac risum eliciant. Hujus tam dispari effectus causam, Hippocrates in hominis temperamentum rejicit, dicens: *Somnium naturale est, quod ex affectione & temperamento ipsius dormientis, & causis in eo latentibus ortum habet*; quo fit ut phlegmatici, & sanguinei, placidissimo alueo, sibi tempe adnavigare, aut hortos inambulare, aut lepidas comœdias spectare, aut etiam per aëra ferri, videantur; melancholicis verò ac cholericis, omnia funesta ac cruenta obversentur. Unde Aristoteles: *Medici ægrotantium somnia inquirunt*, & nos morientium, quibus passim eæ passiones occursant, & prædominantur, quæ in anteactâ vitâ, vivaces quàm maximè, & efficaces fuêre.

V. Conimbricen. de somniis.

Alteram somniorum causam, & veriorem idem Princeps Philosophorum assignat: ea passim in somnis occurrere, quibus per diem maximè occupamur. quod divino edocti sumus oraculo: *Multas curas sequuntur somnia.* Causidicus lites & codicillos somniat, literatus libros voluit, & argumenta instituit, aut ut D. Thomas ait, etiam *somnians syllogismos efformat.* Novi Magistrum, qui integra poëmata velut in Parnasso somniaret, dormiens effingeret, & declamaret. unde rectè Claudianus:

Eccl. 5.

S. Thom. 1. p. q. 84. art. 8. ad 2.

Omnia, quæ sensu volvuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.
Venator defessa toro dum membra reponit;
Mens tamen ad silvas, & sua lustra redit.

Claudian. praf. ad 4. Honorii consulat.

An non similiter virum illum prædivitem, dum

Dura quies, & ferreus urgo
Somnus, ad silvas, ad lustra, ad hortos suos

Virg. l. 10.

visere lubuit? quibus excolendis omne vitæ tempus, Deo ac animo neglecto, insumpserat: Novi, inquit Tollenaer, in Belgio exstitisse virum quendam copiosum, qui cùm hortos cultissimos in urbis pomœrio haberet, salute à medicis depositâ, per hortum sellâ se gestatoriâ deferri curavit, & Eheu! crudele fatum, inquit, quod à tantâ me amœnitate divellit! ô Deus! numquam à te cælum petii; cur mihi invides hanc terram? Sed frustra ille voces blasphemas jactabat: neque terram impetravit, quam perditè cupiebat: an autem cælum, quod minimè cupiebat, obtinuerit

Tollenaer in Eccl. c. 2. sect. 3. pag. 91.

rit

rit, non injuriâ, quis dubitare potest. Disputat non minùs floridè, quàm solidè in amœnissimo suo viridario Mendoza noster, *Vtrum dormientes, propria vigilantum opera moliantur?* ubi exempla inducit, quæ probant dormientes operari etiam per artem, dirigentem actionem externam. nam *Marianus* testatur, habuisse se puellam viginti annorum, quæ dormiens è lecto surgebat, panemque faciebat, non minori dexteritate, quàm si omnino vigilaret. Ecquis non alteram illam filiam demiratur, quæ ut interdiu mundum muliebrem versabat & cogitabat, ita noctu se è strato proripiens, ad speculum se beneficio lunæ, bene diu contemplari, tum nudipes ut erat, per pavimentum omnino consopita, tripudiare visa est. De ejusmodi aptè Hugo Victorinus pronuntiavit: *Somnium est, cùm id quod fatigaverat vigilantem, ingerit se dormienti.* Nunc verò si vita mortalium vigilia est, & mors à Socrate rectè *somnus* indigitatus sit, quale fore existimatis postremum puellarum somnium, quæ omnes sensus, cogitationes, industriam omnem, novis modis, normis vestium, crinium, cimeliorum consecrarunt? Unam hîc ad terrorem aliarum induxisse sufficiat. Spoleti in Italia puella fuit, in corporis cultu exquisitissima, vivum vanitatis simulachrum, quam insolenti vestium luxu ostentabat, dum tandem lethali morbo correpta, citra dissimulationem monetur mortis imminentis, & per sacram exomologesim, quâ unicè egebat, conscientiæ noxas expiaret. Ad hæc monita, illa obsurdescere, matrem instanter rogare, cùm moriendum jam sit, vestes suas, quas habebat elegantissimas, monilia, ac omnem muliebrem ornatum ad se deferret, iis se indui, inque iis fatalem somnum operiri velle. nec destitit importunis precibus se & matrem miserè conficiendo, donec votis potita, pallidum, ac lethali frigore tremulum corpus, his vanitatis exuviis induit. Atque iis tandem exornata, seque circumspiciens, horrendùm inclamare cœpit: Ergo moriendum est! ergo in ætatis flore, ætatis vigore, hæc omnia deserenda? quò flos ille, quò forma, quò splendor ille vestium? Propinqui lectulo affusi, hortari cultum omnem corporis, ad animum referret, vana hæc omnia & fluxa detestaretur, brevi relinquenda. Deum redemptorem nostrum, vanitatem omnem exosa, supplex veniam postularet. hîc illa in blasphemas has voces erupit: Quid mihi cum Deo, quicum nihil umquam fuit commercii; veniat diabolus, confestim advolet, ille me auferat, cui corpus, & animam dicavi.

Mendoza in viridario l. 4. problem. 16.

Cap. ad audientiam.

Hugo Victorin. de spiritu & anima.

Robertus delicio opere de pœn. ser. 10. c. 3. P. Alard. le Roy Pere de famile pag. 168.

Gulosus patinas, & ollas somniat. Iracundus etiam dormiens, sanguinem, & cædem spirat. Bartolus in L. *ut vim ff. de Iust. & jure*, tradit fuisse quemdam Pisanum, qui se noctu dormiens armabat, vagabaturque per urbem cantando. Tiraquellus tract. de pœnis temperandis, aut remittendis, causâ quintâ, asseruit Parisiis Anglum, qui noctu dormiens à templo D. Benedicti, ad flumen Sequanam perrexit, ibique puerum interemit. Nos, inquit Mēdoza, etiam hominem novimus, qui nocte intempestâ somno consopitus ex lectulo surrexit, gladium, & clypeum sibi aptavit, portam aperuit, foras exilivit, viam capessivit, urbem peragravit. quid plura? ecce tibi domum revertens, incipit in civitatis magistratus, ingenti satellitum numero stipatos, & quasi hostes appeteret, evaginat gladium, rotat clypeum punctim, cæsim nititur ferire, donec aliquod post tempus, à satellite lethaliter saucius, à somno suo tandem excitatus est. quæ omnia verissimum probant illud Tullii libro de divinatione:

Mendoza cit.

Somnia sunt cogitationum, & negotiorum diurnorum reliquia.

Ut rectè cecinit Religiosus pariter, ac ingeniosus Poeta:

Al light den dronckaert t'huys, en rust op sijnen nest.
Noch droomt hy van het bier, welck datter was het best.
Een kloecken Capiteyn, als hy gaet oorlogh voeren,
Hem dunckt in sijnen slaep, dat al de trommels roeren.

Imago sæculi Societ. pag. 512.

Haud

Virg. l. 10. Haud aliter dum in *æternā clauduntur lumina noctem*; qui per omnē vitam sanguinem, & cædem inimici anhelavit, etiam moribundus, iras odiaque in æmulos concepta, in eo statu pertinaciter fovere, ad ferrum & cædem quandoque prosilire visus est.

Sed nunc ad alia feliciora dormientium, & morientium somnia transeamus, qui in vitia & flagitia, dormientes & morientes acerrimè decertarunt, sicut vigilantes & vivi ea insectari solebant.

§. III.

Proborum somnia, eorumq; exitus felices.

Turfellin. in vita. Biderman. l. 2. acroam 4. VT fortè paucis diebus, quam in Indiam Xaverius solveret, de viâ fessus condormiens, cœpere lemurum imagines, quas ... us intempestivas effinxerat, somno præludere: atque in his feralis nescio quæ lamiæ species, quietem hominis insolentiùs perturbare. Franciscus re novâ molestâque offensus, cùm arma manu capere, telumque stringere non posset; unum hoc, ceterà inermis, habuit, ut animi contentione quà summâ poterat, in hostem sese inferret, hostemque armis omnibus victor exueret; nam etsi dormientibus libertas non constat, ipse tamen, ut si, maximè tunc liber esset, pugnare priùs non destitit, quàm sanguinis imbre per nares erumpente, hostis impudentiam erubescere cogeret, & palmam ab insultante lamia, quamvis non incruentam, reportaret; in quo conflictu quiddam, quàm ego dignum observatu, tam utile vos memoratu, imitatuque comperietis. Aio itaque ex hoc somnio confirmatam divini viri, irroboratamque consuetudinem, nos divinare posse, quâ se per omnem priorem vitam, adversus has orci harpyias vigilans solicitè, cautèque semper munierat. Hic illi usus, exemplis assiduis actus, in naturam denique vertit; ut quod interdiu semper fecerat, simul atque obscœni hi alites ex erebi nido emersi, obstrepebant, id ipsum deinde etiam noctu, cùm maximè dormiebat, velut usu quodam constanter retineret. Quid facturum hunc pugilem existimatis, si vigilanti talis Sirenum intemperies objecisset? illásne belluas oberrare impunè, & vel ad horæ momentum consistere pateretur? Superi boni! cujus exempli spectaculum in illo non vidissemus? utique seu Franciscum videre in nivibus suis libuisset; alterum Xaverius Franciscum in nivibus exhiberet; seu mirari Benedictum placuisset, cum vepribus luctantem, Benedictum monstrari nobis in Xaverio crederemus; sive Bernardum denique inter undas hibernantem, aut ephebum Aquinatem titione velitantem, aut Nicetam in linguæ suæ dispendio triumphantem; fallor ego vel uno in Xaverio hos revixisse videremus. Ex quibus non obscurè coniiciendum est, quantoperè tartareus hostis formidarit Xaverium vigilantem, quem non nisi somniantem, inermemque ausus sit lacessere. Quare si rectè Zeno, *è suis quemque insomniis posse deprehendere, quantum in Philosophiâ profecerit*, quis non potiori jure conficiet, quantum Xaverius in virtute profecerit, cùm Aristoteles disertè asserat *virtutis esse, de virtute somniare*. quod in virgine matre Rupertus, Ambrosius, Bernardus, Anselmus, Epiphanius, aliique patres communiter affirmant, cùm dormiret, cor ejus ad Dilectum evigilasse, illum corde, ac ore suspirasse; sic ut, teste Ambrosio, *cùm quiesceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in somniis lecta repetebat*. Quod ipsum doctissimus Suarez ex Augustino observat lib. 5. contra Julianum cap. 9. ubi de hominibus in statu innocentiæ ait: *Tam felicia erant somnia dormientium, quàm vita vigilantium.* Ambr. l. 2. de virgin. Suarez part. 3. de vita Christ. disput. 18. sect. 2.

Aulicus Oeniponti graviter decumbens, jam rationes cum sacerdote putarat; cùm usu venit, ut siti levandæ frigidam posceret. datur: & cum porrecto poculo, dicis causâ, jubetur ei, quem amicissimum haberet, propinare (lectulum fortè aulica turba coronabat) tum ille circumferre oculos, & ex adverso Christi patientis iconem Drexelij prodrom. 6. 3. § 17.

contemplatus, atque Christo, inquit propino, charissimo meo, qui me ab inferis vindicavit; occursabat, si quidem Christi patientis amor, quem alto pectore dudum foverat. Non sic impij, non sic, non sic helluones, lenones non sic; qui scortum suum hîc circumspicerent. In morte scilicet, *vox sua quemque sonat*: hîc Mariam, hîc Iesum somniat, & dormiendo, & moriẽdo sonat, quid miramini os Doctoris gentium corpore recisum? ter nomen Iesu inclamasse, si legeritis nomen Iesu, in paucis, & parvis quatuordecim epistolis suis: ducenties, decies novies; Christi verò quadringenties, & semel ingeminasse? Cameraci in cœnobio S. Vrsulæ, Monialis semestri ultimo, identidem hos pios affectus B. Victoriæ ingeminabat.

Corn in ep. ad Ephes. c. 1. v. 10.

Barrij solit. in dissert. die 4.

Iesus mon cher Amant, je n'ayme rien que vous;
Mon ame est vostre espouse, & vous mon cher espous.

atque eadem sæpiùs iterando, in complexum sponsi evolavit. Aliter profectò, quàm nobilis ille, de quo *Beda*. qui cùm dæmonem assiduò in ore haberet, hæc moriturus novissima verba protulit: *le diable m'emporte*, suavior profectò Echo, & argutior in morte eorum resonat, quorum voces Dei laudibus, noctu, diuque concinendis exercitatæ sunt. Franciscus Seraphicus, & Conradus discipulus S. Dominici, in hæc verba expirarunt: *educ de custodia animam meam*. B. Petrus Alcantara hæc novissimè modulatus est: *lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi; in domum Domini ibimus*. S. Edmundus os lateri crucifixi apprimens, hoc ultimum effatus est: *Amodo haurietis aquas cum gaudio, de fontibus salvatoris*. Gerardus, & genere, & Religione Bernardi frater, in illud Davidicum erupit: *laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis*, accitus sum ego, inquit „ Bernardus, ad id miraculi, videre exul„ tantem in morte hominem, & insultan„ tem morti: ubi est mors victoria tua? ubi „ est mors stimulus tuus? jam non stimu„ lus; sed jubilus, jam cantando moritur „ homo, & moriendo cantat, Musico, co-

Psal. 141.
Psal. 121.
Isa. 12.
Bern. serm. 26. in Cant.

que suavissimo concentu, sex ante obitum menses, à cælestibus choraulis Nicolaus, ille Tolentinus ita delinitus fuit, ut exclamare cogeretur: *cupio dissolui, & esse cum Christo*, dumque hæc moribundus caneret, & gestiret, exultationis causam rogatus: Dominus, inquit, meus Iesus, benignissimæ matri, & S. Augustino innixus, mihi dicit: *Euge serue bene, & fidelis, intra in gaudium Domini tui*, quisquis sic *moritur, oritur, non potest malè mori, qui bene vixerit*, quam veritatem etiam Ethnici penetrarunt; si quidem ut Auctor est Laërtius, rogatus quâdam vice Aristippus, quomodo Socrates vitam finisset? respondit: *Vtinam sic ego; quia Socrates bene obut* Hæc optima causalis est.

Matth. 25.
Aug. tom. 9. de discip Christ. c. 2.
Laert. in vita Philosoph.

Verissimè igitur vulgari parœmiâ fertur: *qualis vita, finis ita*. quibus per omnem vitam studiis, occupationibus, negotiis distinemur, in iis propemodus ultimus sopor, id est mors obruit. Nautam in mari, causidicum in curiâ, mercatorem inter sarcinas, & merces in officinâ; potatorem in popina, mœchum in prostibulo; studiosum in musęo; Monachum in cellâ, vel choro, orationi, piæ commentationi, operi charitatis intentum; hunc navigantem, illum clamantem, alium desudantem, alterum potantem, istum fornicantem, fatalis morbus invadit. & ubi vos Auditores, ubi vos Adolescentes, ubi vos puellas, ubi vos Mercatores, hic somnus sepeliet? utinam legentes, orantes, jejunantes, lachrimantes inveniat! fuit qui repentinâ morte obrutus inventus, est in musæo mortuus, apertum codicem ante se habens; in quem digito intento, hæc verba signabat: *Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit*. S. Ambrosius in ultimâ ægritudine, commentans in scripturas, dum ad illud psalmi 47. pervenisset: *magnus Dominus, & laudibilis nimis*, immorsuus est Doctor Angelicus exponens suis scripturarum Cantica, ad illa verba: *veni dilecte mi, veni egrediamur in agrum*, vivis excessit.

Drex. prod. c. 3. §. 16.
Sap. 4.
Cant. 7.

Verissimè Beda, cùm sacras literas propè omnes illustrasset, in ultimo morbo scribam accersens; ubi illud Ioannis protulisset:

set: *consummatum est*, cygneâ voce expiravit. Sanctus Vincentius Ordinis Sancti Dominici, cum socio laudes persolvens, dum pervenisset ad illa verba: *omnis spiritus laudet Dominum*, multoties ea iterando, emisit spiritum. Quis hîc non exclamet: *moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia*, hoc olim, quantumvis impius Baalam exoptabat: qui filum vitæ, ac fusum pessimum duxerat; finem tamen optimum spectabat; perinde, ut ille, qui olim interrogatus uter esse mallet, Crœsus, an Socrates? in vitâ, inquit Crœsus, in morte Socrates; in vitâ Nero, in morte Cato, in vita lupus, in morte agnus, in vita diabolus, in morte angelus, hoc potator, scortator omnis solet exoptare: *moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima* (id est finis meus inquit Lorinus) *horum similia*, sed rectè Cornelius: *vivat prius anima vitâ justorum*, ubi in exemplum adducit, ætate suâ Principem hæreticum, aut potiùs politicum, rogatum, quid sentiret de Catholicis, & Calvinistis? respondisse, malle se vivere cum Calvinistis, sed mori cum Catholicis: quòd horum sit lætior, securiorque finis; vita illorum licentior, ac voluptuosior, sed & mali Catholici ait Augustinus, *volunt gaudere cum sanctis, & tribulationes mundi nolunt sustinere cùm illis*, tale *desiderium peccatorum peribit*, econtrà verò; *anima cujusque, in vitâ ipsius benedicetur*.

Num. 23 — *Cornel. a Lapide in Num. 6, 23.* — *Aug. ser. 47 de Sanctis.* — *Psal. 111.* — *Psal. 48.*

EMBLEMA IV.

FACTVM EST VERBVM DOMINI IN DESERTO. Luc. 3.

DESERTVM FACIT ESSE DISERTVM.

DOMINICA IV. ADVENTVS.

Solitudo orationi aptissima, ut homo Deo, & Deus homini loquatur; sic tamen, ut & solitudo in urbe, ac interiori cordis recessu ædificari queat.

Psal. 54. §. I. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.*

Osea 2 §. II. *Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor ejus.*

Hieron. epi. ad Demetriad. §. III. *Adhibe tibi in urbe solitudinem, & remota (ô anima) paulisper ab hominibus, propiùs Deo jungere.*

DOMI-

DOMINICA QVARTA ADVENTVS.

Factum est verbum Domini in deserto. Luc. 3.

SACRVM Ecclesiasten pro concione narrantem audivi, virum nobilem ac præpotentem per omnem anteactam vitam gravissimis negotiis distentum, ac forensibus turbis implicitum, aliquando ut animum relaxaret, à consobrino suo in suburbanum invitatum: quò dum bene manè jam curis solutus contenderet, densum fortè nemus, quà rectà in prædium iter, pertransiens, philomelam argutissimè modulantem audiit, & ut musicæ peritus erat, hoc tam suavi illicio, totus stupore defixus hæret, miraturque ex hoc tam tenui corpusculo, & exili gutture, tam varium, tam dulce melos, hactenus illi inauditum, prodire. Ardescit ergo ut hanc sibi psaltriam comparet: dum ecce paulùm progressus, in hominem ligna cædentem incidit, quem non levi pretio inducit, ut captam sibi philomelam, domum deferat. Delatam postridie concinnæ caveæ inclusam è tholo atrij appendit, ut noctes atque dies, quemadmodum putabat, se concentu suavissimo oblectaret. Sed vox aviculæ velut interclusa, & pisce magis muta, inter domesticas turbas desidebat. Quid agat? causam silentij assequitur, philomelam nusquam gentium, quàm in deserto disertam ac vocalem esse. Amplum itaque ac perelegans ornithothrophium exædificari jubet, eo artificio, ut plantatis in eo variis arbusculis, silvam quandam atque amœnissimum viridarium referret; quod ut libera avis subintravit, ilicò quasi solum ac cælum patrium nacta, garrire & cantillare occœpit, posthac domesticorum, ac *Domini jucunda voluptas.*

Ubi duo nobis potissimùm consideranda occurrunt: Primum, quòd sicut philomelam cantando, ita & animam orando, *desertum facit esse disertam.* Alterum, ut quemadmodum auicula hæc inter vrbanos strepitus, & domesticas turbas nec canere, nec audiri queat, ita internam Dei vocem non nisi solitudine, ad nos dirigi ac percipi posse; adeò solitudo invitat & confert ut homo per orationem attentiùs cum Deo, & Deus cum homine colloquatur; tum demum solitudinem etiam in urbe, ipso in cordis interiori recessu ædificari posse comprobabo.

§. I.

Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine. Psal. 54.

NOn oblectamento dumtaxat, sed & emolumento maximo futurum confido, paucis exponere, quid varios homines in desertum & solitudinem compulerit: quosdam enim scientiæ appetitus, alios venandi studium, complures ipsa ruris quies, & à negotiis & curis remissio, animique relaxatio ex urbibus peregrè invitavit.

Æneas Silvius, qui ante Pontificatum maximum, inter aulicos tumultus, literis ac studiis obstrepentes diu versatus fuerat, hæc tandem cedro digna locutus: *Est magnorum virorum recreatio mentis secessus; cùm se aliquis retrahit in solitarium locum, ac vel meditatur, vel legit, vel scribit, totumq; se musis prabet.* Hinc ortæ sunt illæ studiosorum poëtarum voces; Pij II. epist. 166.

Scriptorum chorus omnis amat nemus & fugit urbes. Horat. l. 2. epist. ult.

Et alius:

Carmina secessum scribentis & otia quærunt. Ovid. Trist. l. 1. eleg. 1.

 Præ-

Quint. l. 10. c. 5. Præclarum hoc quoquè discipulis à Quintiliano datum præceptum: *denique ut semel quod est potentissimum dicam: secretum (quod dictando perit) atque liberum arbitris locum, & quàm altissimum silentium, scribentibus maximè convenit.* factis anteverterunt horum præcepta, viri celeberrimi. Multorum stilo laudatus est Demosthenis secessus in locum subterraneum, ubi mediâ parte capitis rasâ (ut publico abstinere cogeretur) ad lucernam scribebat, & orationes suas elucubrabat. Quis Tullij Tusculanum ignorat? Cic. l. 3. offic. *abdimus nos*, inquit, *quantum licet, & sæpe soli sumus.*

Senec. epist. 8. Post oratorem, Philosophum Romanum audiamus: *in hoc me recondidi, & fores clausi, ut prodesse pluribus possim; nullus mihi per otium dies exit: partem noctium studiis vindico, non vaco somno sed succumbo, & oculos vigilia fatigatos cadentesq; in opere detineo. Secessi non tantùm ab hominibus, sed etiam à rebus, & primùm à meis, posterorum negotia ago, illis aliqua, quæ possint prodesse, conscribo.*

Atque hi quidem, à spiritu ducti in desertum, si non prorsus à maligno, ac spiritu vanitatis, ut futilem scientiam conquirant, ut vanam dicendi artem condiscant, ut posteris famam, & eheu! sibi flammam comparent sempiternam. Nos verò ut divinam illam cum Deo orando ac perorandi Rhetoricam hauriamus, ut cælestem illam de cælo, & animâ Philosophiam, ubi Christus Magister est, in silentio audiamus à turbis & strepitu nos subducere, detrectamus. Schola Christi non in publico, sed in deserto, non in commotione Dominus, sed in sibilo auræ tenuis, aurem præbet: sic Regum fasti memorant, quod 1. Reg. 8. *audivit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini*; Etenim ut solitudinis lumen ac columen: S. Basil. de laude vitæ solit. *solitaria vita, cælestis doctrinæ schola est & divinarum artium disciplina, illic namque Deus est, totum quod discitur.*

Sanchez Royaume de Dieu l. 5. c. 4. §. 1. Fuit qui scholam sibi in deserto construxit, & per triginta omnino annos in hoc solummodo incubuit, ut assequi valeret quo artificio apes favos, quâ solertiâ mella conficiant. Eò secum alueare è vitro asportarat, quod dum apes cerâ undique obducerent, fine suo frustratus fuit. Mittamus nos apum examina, & vitrea alvearia; aliam scientiam, aliam theoriam, solitudinis schola proponit, in quâ duæ fenestræ, quarum una prospectus in domum æternitatis sursum, in domum non manu factam, ubi torrente voluptatis, & liquidissimi mellis potabimur, & millia millium aligerorum contemplaturi; subtus verò inferorum ergastulum, ubi vespæ infernales, & fellis ac amaritudinis dolia, mente liceat prælibare. Hæc studia totum, ut aiunt, hominem requirunt, quibus se abdiderat S. Afer Tullensis Episcopus, de quo D. Paulinus: *familiare secretum taciti ruris petebat salubri consilio, instructioni sanctæ vacans, & intentus studiis spiritualibus.* S. Paulin. ep. 29. Si quis verò ipsum antistitem Nolanum percunctetur, qui secessum hunc nuncupare, consueverit? reponet *cælestem esse officinam.* Paulin. Si ulteriùs disquiras quid operis ac laboris totos dies insumendum, quid artis, & industriæ elocandum? *formare*, inquit, *in se Christum*, videlicet Sanctæ vitæ imitatione. Quo motivo S. Augustinus Aug. epist. 11. Nebridium ad pium secessum à tumultu rerum sæcularium invitat, dum præclarè illud pronuntiavit: *Deificari in otio licere.* Quod nemo quisquam demirabitur, qui illud ethnici expenderit: Pyrrho Philosophus, ut *Laertius refert*, deprehensus solus & tamen loquens, rogatus quid ageret? *meditor*, inquit, *probus esse.* Hoc enim verò Christianus in solitudine mediteiur, ut probus sit, & erit. Testis Franciscus ille Seraphicus, Bonav. vita. *vir Dei solitarius*, ut Bonaventura loquitur, *nemora complebat gemitibus, loca spargebat lachrymis: & quasi occultiùs secretarium nactus confabulabatur cum Domino suo. Ibi respondebat judici, ibi supplicabat patri, ibi colloquebatur amico.* Vt meritò ille Eremi cultor Hieronymus exclamat: Hieron. epist. 1. Heliod. *O eremus familiariùs Deo gaudens! quid agis* (Heliodore) *quamdiu te tectorum umbræ premunt? quamdiu fumosarum urbium carcer includit? crede mihi nescio quid plus lucis aspicio; libet sarcinâ corporis abiectâ ad purum æthēris evolare fulgorem.* Hoc siquidem sanctissimi vatis oraculum. Thren. *Sedebit solitarius*

litarius & tacebit, & levabit se supra se. Volabit supra aureos montium vertices, supra excelsos honorum apices, supra omnia regnorum cacumina, & sibi ac Deo vacans excelso animo, humana omnia ex alto despiciet. Huc anhelans regius Psaltes; pennas sibi, non tuas Perseu, Dedale sive tuas, sed columbinas postulabat: *Quis mihi dabit pennas, sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* ubi Cassidorus observat, Davidem quandoque in locum desertum se recepisse ad orandum, ut requiesceret ab aulæ strepitu, à tumultu bellorum, à turbis sæculi.

Psal. 54.

Sanctissimi Regis æmulus, invictissimus Imperator Carolus V. qui quo securiùs, sibi ac Deo vacaret, regno, ac mundo spreto, inaudito hactenùs exemplo secessum delegit, ubi ut annales referunt: *major fuit in suâ eremo, quàm in Imperio,* unde per appositum in panegyricâ ejus funebri, thema noster Franciscus Borgias assumpsit: *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine;* cur non sequimur; querimur nos negotiorum mole obrui, cur non alas postulamus? pulchrè Augustinus in psal. 54. *Ecce elongavi fugiens,* sic disserit: *sed plerumque ita ligantur ut volare non possint, forte enim non ligantur visco, sed officio:* ... officio Præsulis, ille Prætoris, alter Consulis, alij ligantur affectu rerum caducarum, uxoris, liberorum, nec se turbis valent expedire. Ad quod invitat Romanus Sapiens, crebras, & serias præceptiones ingerens: *quid tibi vitandum præcipuè existimem quæris? turbam. Ego certe confiteor imbecillitatem meam, numquam mores, quos extuli, refero aliquid, ex eo, quod composui, turbatur. Aliquid ex his quæ fugavi, redit: inimica multorum est conversatio. Nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit.* idem appetitis monitis inculcans: *Sic est* inquit, *non muto sententiam: fuge in solitudinem, fuge paucitatem,* fuge etiam unum. Non invenio, cum quo *te malim esse, quàm tecum: recede in teipsum quantum potes.* Hæc ethnicus, hæc Stoicus, hæc politicæ quietis, & auræ liberioris amans, quid si illud sapuisset, quod Claravallensis apis: *Cella siquidem, & cæli habitatio cognata sunt: quia sicut cælum, &*

V. Barrij pratique de la perfection entretien 25.
Psal. 54.
Beyerlinc. apophth. sacra. tit. Solitudo.
Seneca ep. 7.
Bern. ep. ad fratres de monte Dei de vita Solitaria.

cella ad invicem videntur, aliquam habere cognationem nominis, sic & pietatis. A celando enim cælum, & cella nomen habere videntur: & quod celatur in cælis, hoc & in cellis. Quod geritur & in cælis, hoc & in cellis. Quidnam est hoc? vacare Deo, frui Deo; quod cùm secundum ordinem piè & fideliter celebratur in cellis, audeo dicere, Sancti angeli Dei cellas habent pro cælis, & æquè delectantur in cellis, ac in cælis. A cellâ in cælum sæpe ascenditur, & paulò pòst; *Cella terra sancta, & locus sanctus est, in qua Dominus, & servus ejus colloquuntur, sicut vir ad amicum suum, in quâ crebrò fidelis anima, verbo Dei coniungitur, sponsa sponso sociatur,* & velut in paradiso voluptatis delectatur. Alij silvas, ac saltus petūt ut feras pervestigent & venētur in silvas vos hodie ac lustra deducere peroptarē, uti feras sanè ferocissimas, & immanissimas belluas, ipsas, inquam animi Passiones, subdere ac subjugare possetis, quemadmodum Conimbricæ accidisse legimus, quâ in urbe vulgus sparserat, iis, qui apud Patres Societatis ad secessum in loco, ab arbitris remoto invitarentur, nescio quas ferales belluas & visa obiici; calumniæ fidem adstruebat, quam detrahere debuerat, ut repentina ita ingens, & crebra morum mutatio. Denique adeò iuvaluit hæc fabula, ut Cardinalis Henricus fidei quæsitor, de re totâ cognoscendum censuerit. Hoc dum ejus imperio dissimulanter facit Jacobus de Murcia Academiæ Rector, fratresque nostros de belluis ac objectis visis legitimè interrogat, unus apertè fatetur se feras immanes, & Belluam unam maximè terrificam conspexisse, & quænam illa, inquit Rector? ille verò: memetipsum, atque animi feras maximè truculentas, & turpius, mihique magis formidandum monstrum numquam occurrerit: quod olim inter Africæ monstra degens Augustinus, præ ceteris maximè terrificum, oculis si non corporis at cordis frequenter observari exoptabat, dicens: *O si jam faciem nunc peccatricis animæ liceret oculis corporis intueri, & conscientiæ nostræ vultum in oculorum præsentiam permitteremur adducere! quod si liceret, nec dici potest quāto studio, quanto metu urgeremur fœdata componere*

Hist. Soc. part. 1. l. 5. imago primi sæculi l. 3. c. 10.
Aug. serm. 181. de temp. in vigil. Pent. serm. 1.

ponere, maculata tergere, vulnerata curare. Ideoq; quia non possumus oculis corporis, inspiciamus nos in quantum possumus oculis cordis, & unusquisque conscientiam suam ante conspectum inferioris hominis constituat, ut belluas illas frænare & domare valeat.: sed de his alibi prolixiùs egimus. Ad aliam prædam S. Eucherius nos invitat, libello de laudibus Eremi; ferunt quemdam sciscitanti alteri, quo in loco Deum esse crederet, respondisse, ut quò se duceret, impiger sequeretur: tùm comitante eodem, ad latè patentis eremi secreta venisse atque istic ostendens solitudinis vastæ recessum: Et inquit, ubi Deus est, nec immeritò ibi esse facilius creditur, ubi frequentiùs invenitur. Iactarit olim potentissimus ille Hispaniarum Rex Philippus II. ubi in venatione fratrem Ioannem Austriacum agnovit, se numquam meliorem prædam retulisse (ut fusè suprà diximus) nos fratrem nostrum sugentem ubera matris in recessu Bethlehemitico per hāc hebdomadam indagari, ac venari studebimus, ut illum factitasse legimus, de quo Theodoretus commemorat: Cùm potentissimus militiæ Dux ingenti nobilium comitatu & magnâ canum copiâ per nemus feras insectaretur, tandem in præcelsum montem cum suis conscendit, cujus in vertice venerandum senem Macedonium conspicatus, ex equo ad pedes viri affluxit, ac perbenignè rogavit quid in hac tanta solitudine ageret? Tu verò, inquit Macedonius, cujus rei gratiâ huc venisti? Vt feras venarer, ait ille. *Et ego*, respondit Seneca, *hic Deum meum venor, nec desistam donec hac prædâ potitus fuero.* Solus erat Moyses, quando vidit rubum incombustum, qui virginis sine virginitatis damno, Deum pariture figura erat. Quisquis hoc mysterium penitiùs contemplari desiderat, cum Moyse à turbis secedat, quisquis nasciturum Deum complecti & deosculari festinat, urbes deserat & cum Paulâ desertū Palęstinæ, & antra Bethlehemitica petat. Ad hoc ardentissimis desideriis suspirabat cælestis spōsa, dicens: *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deosculer te.* alij legunt, non foris, sed in agro. seu ruri positâ majestate: nam sicut rex, inquit Gislerius, foris in agro, cum innocua rusticorum turba versatur, & familiarissimè conversatur, ita & Deus infans pastoribus ac abjectissimis hominibus se communicavit; unde his verbis ardens desiderium incarnationis indicatur, teste Athanasio, Ambros. Theodoret. Cassiod. Greg. Bedâ. ut hominem factum, qui intus erat Deus, cùm in sinu majestatis æternæ lateret, foris in antro Bethlehemitico inventum, deosculari, & facie ad faciem videre liceret. Hugo Cardinalis legit: *ut inveniam te foris solum.* addens, hæc moraliter esse verba fidelis animæ, quæ omnes sensus ac facultates suas à mundi curis, & turbâ phantasmatum avocat, ut hunc principem infantem deosculari, cum eo se oblectare valeat, qui suas non nisi soli delicias impertit. Hoc amantibus familiare est, saltus & lucos quærere, ut liberiùs amori indulgeant: qui in desertum ducuntur à spiritu, sed maligno, à spiritu tenebrarum, à spiritu fornicationis; qualis ille exstitit, qui cecinit:

Hæc loca lucis habent nimium, & cum luce pudoris.
Si secreta magis ducis ad ar..a, sequar.

Atque utinam non plurimis tragœdiis comprobatum esset illud Senecæ:

Peccare noster novit in silvis amor:

qui desertum ac lucos luce carentes, sceleris sui latebras quærunt. Pudeat profectò *nobilem Francum insano feminæ amore æstuantem, opibus, familiâ, patriâ, mundo spreto, vitam anachoreticam, Antonij instar aut Paphnutij, in eremo transigere, cum amasiæ dumtaxat mutâ imagine dies & noctes confabulari, & nos beatam illam solitudinem non expetere, ubi non in imagine, sed facie ad faciem speciosum præ filiis hominum contemplari, ac familiarissimè liceat confabulari.

Hæc insana & profana ad divinum traduxit amorem, qui exponens verba illa sponsæ suprà citata, *Vt inveniam te foris.* quoniam urbes & ipsa hominum societas

[Marginal notes: V. part. I. Dom. 20. post. Pent. — Strada l. 10 an. 1578. V. dicta p. 1. Dom. 5. post Epiph. §. 1. — Invita Macedonij. — Cant. 8. — Ovid. l. ... — Senec. Hippolyt. Act. 1. — Zehetner promont. mala spei, l. 2. §. 3 — *V. hist. par 1. Dom. 17. post Pent. §. — Cisletius Cant. c.]

„tas multas quotidie affert causas quæ a„mantibus quò minus sine interpellatio„ne se ament, solent esse impedimento. unde concludit Ambrosius: *Bona igitur anima quæ foris est, ut verbum intus sit*; illa extra corpus sit, & à se, ac sensibus remota, *ut verbum habitet in nobis*. Hunc hospitem solitudinis amantem quisquis exceperit, vitam benedictam, vitam beatam in terris duxerit, dum habitatorem Deum, id est cælum ipsum intra se concluserit, ut verissimè expertus clamet; *Vnum pro certo scio ô vita benedicta! quia quisquis in amoris tui desiderio perseverare studuerit, ipse quidem habitator est tuus, sed eius habitator est Deus.*

Amb. de Isaac c. 8.

P. Damian opusc. 11. c. 19.

§. II.

Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor ejus. Oseæ 2.

NEmini non perspectum est, volupe ac perjucundum homini esse, procul à strepitu & tumultu populari, sepositis curis ac negotijs, ruri vitam solitariam ac tranquillam ducere, quæ Nobilium ac virorum Principum deliciæ, quandoque animi relaxandi causâ in suburbanum secedere. Etenim vita

Non alia magis est libera, & vitio carens,
Quàm quæ relictis mœnibus, silvas amat.

Seneca in Hippol.

Hoc familiari suo suasit Seneca Philosophus: *Excerpe te vulgo, & in tranquilliorem portum tandem recede. Satis iam per laboriosa & inquieta documēta exhibita virtus est: experire quid in otio faciat. Maior pars ætatis, certè melior Reipublicæ data sit, aliquid temporis tibi sume. Invenies maiora quæ sepositus & securus agites: istum animi vigorem, rerum maximarum capacissimum ad te reuoca.*

Seneca lib. de brevit. vitæ c. 18. & 19.

In hac animi quiete, & mentis relaxatione quâ cæli delicijs reficitur ac recreatur, inest illud otium negotiosum atque utile, tantopere in Scipione Africano à M. Tullio, Plutarcho; atque ipso S. Ambrosio commendatum: solitus quippe erat dicere: *numquam se minus otiosum esse quàm cùm otiosus; nec minus, quàm cùm solus esset.* Additque Cicero, duabus illum rebus, quæ languorem afferunt ceteris, acui consuevisse, *otio & solitudine: ille* enim, inquit, *requiescens à pulcherrimis Reipublicæ muneribus, otium sibi sumebat aliquando, & à cœtu hominum frequentiaq; interdum, tanquam in portum se in solitudinem recipiebat.* Pergit ipse explicare quid vir billicosus & Senatorius in secessu ageret, qui nihil literis mandavit, cùm ait: *Ex quo intelligi debet, illum mentis agitatione, investigationeq; earum rerum quas cogitando consequebatur, nec otiosum, nec solum unquam fuisse.*

Cic. l. 3. Offic. Plut. in Scipion. Amb. l. 3. Off. c. 1.

Sed quænam illæ, quæso, erant Scipionis cogitationes, quæ commentationes? arbitror de Rep. fuisse: secum attentè agitare consuevisse; quî statui politico prodesset, quî gloriam nominis Romani & famam amplificare posset. Hujusmodi plenus salutaribus consilijs urbem, remque publicam repetebat. Quòd si uni illi magnus bellicâ laude, prudentiaque civili clarus, fidei radio perstrictus fuisset, næ ille longè meliori in otio tempus insumpsisset, næ ille altiora longè mente agitasset. Interim quod nostrum est, ô Christiani, hoc ethnici apophthegma cordibus insculpamus: *Numquam minus solus, quàm cùm solus*; quia in solitudine non ut gentiles inane studium, doctas fabulas, & vanitatem sectamur, sed negotium æternitatis, veritatem, Deum ipsum in quo omnia: nam, ut rectè Ambrosius, *non est solus, cui Deus præsens*, qui cum Deo familiarissimè confabulatur, nisi ille solus censendus est, qui prolixa in interiori conclavi colloquia cum rege instituit, qui thesauros scientiæ ac magnificentiæ suæ, non nisi soli & in solitudine manifestat. *Gloriam tuam*, inquit, Tertullianus, *discipulis in solitudine demonstravit.* Inducit huc Hieronym. Bonosum monachum, qui in desertam Insulam penetrarat, *ubi*, inquit, *quasi quidam novi paradisi colonus incedit; solus ibi, imò iam Christo comitante non solus, videt gloriam Dei, quam & Apostoli nisi in deserto non viderunt.*

Ambr. in Psal. 38.

Tertull. lib. ad Mart. c. 2.

Hieron. ep. 41. ad Ruffinum.

Monuit olim Deus Abraham, ut urbem

Gen. 12. & familiam relinqueret, dicens: *Egredere de terra tua & de cognatione tua, & de domo patris tui.* Foris verò & in solitudine, ad colloquium & conspectum admittuntur: *Apparuit autem Dominus Abram & dixit ei,* &c. æquum enim videbatur, ut qui turbas sæculares propter Deum deseruerat, Dei consuetudine frueretur: ut rectè Philo Hebr. observat: *Postquam*, inquit, *Abram totam domum egressus est, ait lentus visum ei Deum,* & addit: *qui manifestè apparet extricato rebus mortalibus.* Quin & ipsi Patriarchæ Iacob à Patrijs sedibus exulanti, domus Dei & porta cæli recluditur, dignus in domum Dei induci qui luteas domos deseruerat, ut ait Athanasius.

Philo. lib. 6.

Athan. in apolog. de fugâ suâ. Hieron. in Ps. 133.

Ea propter rectè Mediolanensis Antistes pronuntiavit: *Non primus Scipio scivit solus non esse, cùm solus esset. Scivit ante ipsum Moyses, qui cùm taceret, clamabat; cùm otiosus staret, præliabatur. Cuius autem maiora negotia, quàm huius otia? qui quadraginta diebus positus in monte, totam legem complexus est. Quando ergo iustus solus est, qui cum Deo* (in quo omnia) *semper est? quando solitarius, qui à Christo numquam separatus est?* Solus profectò non est, qui quoties vult, meliore sui parte cælum *obambulat, tantò facundior cum Deo & angelis, quantò* inter homines taciturnior: Nam ut sacræ literæ testantur, in eam familiaritatem à Deo admissus est, ut loqueretur cum eo *facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.* Et ubi, quæso, eam gratiam inivit? ubi intimam illam familiaritatem contraxit? semotus à turbis, longè à strepitu aulæ, à tumultu castrorum. *Solus erat Moyses, quando Dominus apparuit ei.*

Ambr. l. 3 offic. c. 1.

Exod. c. 33.

Rich. à S. Laur. lib. 1. c. 6.

Ubi existimatis esse *factum verbum Domini ad Ioannem?* numquid in paternâ domo? in aulâ Herodis? in foro? in frequentia populi? minimè gentium. Sed *in deserto*: ut enim quis Philomelam argutè modulantem audiat, in silvis, in solitudine, in silentio eam auscultet necesse est; haud aliter ut Deum quis sibi loquentem, & intus canentem audiat, solitudo quærenda est; hoc suos Sapiens ille Augustini discipulus Thomas Campensis edocuit, qui quoties in monasterio occupatus, sensit per interiorem inspirationem se à cælesti Sponso, quasi ad colloquium sevocari, mox sermonem aut negotium abrumpens, dicebat: Charissimi fratres, oportet me secedere; est enim qui affatum petat, qui me in cella exspectet; ac cellam ingressus, summâ submissione illud Samuelis usurpabat: *Loquere Domine, quia audit servus tuus.* Idemque solitus dicere: *Quoties inter homines fui, minor homo redij,* minor gratiâ, minor modestiâ, minor interiori compunctione minor passionum moderatione.

Fabri Dom. 4. Adv. con. 8.

1. Reg. 3. de imit. Christi l. 1. c. 10.

Errat Adolescens, qui putat se auditurum quid in se loquatur Dominus, quem vivendi modum perfunctis studijs amplecti debeat, dum inter consodales talos jacit, inter pocula bacchatur & helluatur: errat puella quæ arbitratur se audituram quid sponsus virginum intus loquatur, dum cum lascivo proco sermones miscet, & amatoria serit colloquia; observat quippe Bernardus cælestem sponsum zelotypum esse, dicens: *O Sancta anima! sola esto, ut soli omnium serves teipsam; fuge publicum, fuge & ipsos domesticos; secede ab amicis & intimis, etiam ab eo qui tibi ministrat* (Seruiteurs.) *An nescis te verecundum habere sponsum; & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus ceteris?* Hoc expertus de se testatur Augustinus, qui vocem Domini ab altissimo veterno se excitantem audivit, non Carthagine ubi circumstrepebat *Sartago flagitiosorum amorum*: non Romæ inter ludos Circenses: non in paternâ domo: sed cùm inter horti vireta solus deambularet relicto etiam unico sodali suo Alipio: *ubi oborta est procella ingens ferens ingentem imbrem lachrymarum; & ut totum effunderem cum vocibus suis, surrexi ab Alipio: solitudo enim mihi ad negotium flendi aptior suggerebatur, & secessi remotiùs quàm ut posset mihi onerosa esse etiam eius præsentia. Ego sub quadam fici arbore stravi me nescio quomodo, & dimisi habenas lachrimis, & ecce audio vocem. Tolle, lege, Tolle, lege:* atque mox alius à solitudine reversus est Augustinus, & fluctantem animam ad portum salutis appulit. Verumenimverò quisque vestrûm

Bern. ser. 41. in Cant.

Aug. l. 3. conf. c. 1.

Lib. 8. conf. c. 12.

Bern. de interiori dom. c. 66. Surius 19. Iulij. Greg. Naz. orat. 28. Maldon. in Matth. c. 4. §. 1.

veſtrûm hoc de ſe potiori jure, quàm olim Bernardus fateri poſſet: *Quamdiu in exterioribus occupatus fui, vocem tuam Domine intra audire non potui.* Hinc cæleſti oraculo Arſenius admonitus: *Arſeni fuge tumultus, & ſalutem aſſequeris.* ilico aulâ ſpretâ, in eremum conceſſit. Abijt & Chriſtus in deſertum *non quòd ipſe ſeceſsione opus habebat*, ſed ut Maldonatus obſervat: „ ut nos exemplo doceret, „ cùm de vitæ rationibus, vel de re aliâ „ gravi deliberamus, turbam hominum re„ linquamus, & nos in ſolitudinem colliga„ mus, ubi Deum audire, & noſtra conſi„ lia communicare valeamus. Exempla eorum in promptu ſunt, qui priuſquam rem arduam, aut novam dignitatem aut officium, aliúdve majoris momenti negotium aggrediebantur, etiam in urbibus ſibi ſolitudinem, ac per dies aliquot ſeceſſum quærebant, Deum quaſi Moyſes conſulturi, uti videre eſt in imagine Societatis primi ſæculi, lib. 3. cap. 10. Quos quemadmodum Mercatores, Senatores, Principes, occupatiſſimi quique mortalium æmulari, & in urbe ſibi ſolitudinem ædificare valeant, videamus.

§. III.

Adhibe tibi in urbe ſolitudinem, & remota (ô anima) pauliſper ab hominibus, propius Deo jungere. Hieron. ep. ad Demetr.

IUſtus Lipſius commendans Lovanium ſuum, *Habemus*, inquit, *rus in urbe*, intra mœnia, campos, & agros, ſi lubet exſpatiari, hîc datur. Chamberlinus verò virtute, ac generis nobilitate clariſſimus Antiſtes, in urbe ſuâ Iprenſi, ad palatium, amœniſſimum viridarium adjecit, in cujus receſſu eleganti opere (ut etiamnum videre eſt) ſpelæum erexit, hoc ſuo gentilitio ſymbolo inſcriptum; *In ſolitudine ſolatium.* Complures viros potentes ac nobiles recenſere eſt, qui *ædi-*

Iob c. 3.

ficant ſibi ſolitudines, qui intra urbis mœnia, ſaltus, ſylvas & amœniſſima vireta miro arti ficio exſtructa habent. Sed fruſtrà has ſibi ſolitudines exſtruunt, & corpore incolunt, ſi mens in turbis ſit. *Quid prodeſt*, inquit, Gregorius, *ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis?* Fruſtra quis in deſertum Palæſtinæ vel Arabiæ, aut in ultimos orbis angulos ſeſe penetrarit, *ſi corpore in choro, corde in foro*, ſi animo urbes & orbem pervagatur; ſi, ut cnm Chryſoſtomo loquar, *corpore humi proſtrato, mens totam domum & forum circumeat.* Quare neceſſum non eſt inacceſſa hominibus luſtra luſtrare, ferarum teſqua, ac horridam ſolitudinem inhabitare; quandoquidem ſolitudo animum non faciat ſolitarium, ut viri ſanctiſſimi de ſe faſſi ſunt, quos inter hæc de ſeipſo dimiſsè Baſilius ſentiens: *Equidem ſcribere ad te non ſuſtineo præ pudore, quæ in hoc extremorum finium receſſu interdiu noctuq; agito; tametſi enim urbicas occupationes pro derelicto habui, ut ſexcentorum malorum cauſas, me tamen ipſum etiam nondum pro derelicto habere nequivi.* Nec Hieronymus diffiterur, in vaſtâ illâ ſolitudine, ubi ſocius erat ferarum & ſcorpionum, ſe animo non ſemel urbem Rom. perambulaſſe, & matronarum interfuiſſe tripudijs. *Ceterùm quas libet quis quærat ſolitudinis latebras, & quocumque quis fugerit, deſertum tecum alij* (cogitantus varijque affectus) *petent; affectabunt vitam tuam, repellere non poteris ſocietatem, miſcebuntur etiam mali, & exerceberis.*

S. Thomas opuſ. 59. c. 8.

Chryſ. hom. 79. ad pop.

Baſil. ep. 1. ad Gregor. Naz. de vita in ſolito agenda.

Hieron. ad Euſtoch. de Virgin.

Aug. in Pſ. 34.

Alias ergo nobis ſolitudines ædificare iubet Sanctus Gregorius in medio cordis noſtri, ut illud omnibus curis ac occupationibus ſepoſitis in deſertum commutemus, atque illic cum ſolo Deo ſoli cõmoremur: *Solitudines*, inquit, *ædificare, eſt à ſecreto cordis terrenorum deſideriorum tumultus expellere. An non cunctos cogitationum à ſe expulerat, qui dicebat: Vnam petij à Domino? à frequentia quippe terrenorum deſideriorum fugerat, & ad magnam videlicet ſolitudinem ſemetipſum receperat; à tumultu rerum corporalium magnum quemdam ſeceſſum petierat, quietam mentem, in quâ tantò puriùs Deum cerneret, quantò hunc cum ſe ſolo ſolum inveniret.*

Greg. l. 4. Moral. c. 28.

Familiam tuam Arcæ Noe, fluctibus ac tempeſtatibus jactatæ, non abſimilem

contemplare, in qua insuper omne genus animantium, vario ac incondito tumultu perstrepentium. Inter hæc tamen recordare quòd *dicit Dominus ad Noë: Intra tu, & omnis domus tua.* Quod divinæ Scripturæ oraculum mirificè illustrat Ambrosius: *Hoc dicit Dominus iusto: Intra tu: hoc est: intra teipsum, intra tuam mentem, in tua anima principale; ibi salus est, ibi anima gubernaculum: Foris diluvium, foris periculum.* O si ad hanc cordis solitudinem se mater ac paterfamilias quandoque per diem, per mensem, per annum à turbis domesticis se reciperet! quàm arca hæc familiæ inter omnes negotiorum & tentationum fluctus pacificè ac tranquillè dirigeretur, &, ut cum Gregorio loquar: *Si quis paululum ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput,* securus inter pereuntium turbas portum prospiciet.

Gen. 7. Amb. l. de Noe c. 11. Chrysost. in orat. ad S. Philogon.

Ad eiusmodi solitudines exstruendas hortatur nos Hipponensis Præsul, dicens: *Ædificemus & nosmetipsi in corde nostro* (solitudinem) *& faciamus domum, quò veniat* IESUS, *& nos doceat, & colloquatur nobis.* Utinam cum Seraphico Francisco intra domus tuæ penitius cubile nascituro parvulo cunas exstruas, & cum ipso solo solus sermocineris! Utinam æmuleris Virginem illam, quæ post enormia admissa flagitia, se intra religiosæ vitæ septa recepit, ut jugi lachrymarum imbre scelus expiaret; sed cōscientiæ stimulis exagitata incassum sibi flere & pœnitere videbatur: etenim si oculos in cælum attolleret, occursabat animo, nihil coinquinatum intrare in regnum cælorum, nec nisi mundo corde quempiam, Deum intueri. Quod si Redemptoris nostri cruciatus, & acerbissimam mortem mente volveret, impudentem suam illi ingratitudinem opponendo exclamabat: *Quid retribuam Domino?* eundem verò judicem ac justissimum scelerum vindicem recogitando, tota in desperationem agebatur. *Mens itaque hæc* (etiam in claustro) *quasi quemdam populum patiebatur, quæ insolenti cogitationum tumultu vastabatur.* Quid agat? dies fortè pueruIo Iesu natalis aderat: hîc illa in Palæstinæ solitudinem ad antrum Bethlehemiticum à se & sensibus rapta, attento animo Deum Majestate positâ, parvulum pannis involutum suavissimè contemplari, nihi'que pumilionem hunc irarum aut minarum spirare, quin sibi risum & basia deferre, animadvertens, sperare ac respirare occœpit; jamque animo resumpto has fiduciæ plenas ad Christum sinu matris ludentem, preces cum lachrymis fudit: per benignissimam infantiam dulcissime Jesu, quâ venisti peccatores salvos facere, sui quoque misereri vellet. Atque extēplo *Verbum infans* disertâ voce hanc cælestis consolationis plenam protulit sententiam: *ob infantiam,* quam illa singulari religione venerabatur, omnia peccata penitus remissa esse, nec multò pôst ad æterna gaudia evolavit. Huc & tu, ô peccator, animo peregrinare; aut si mavis, intra domus parietes, per diem, quandoque ad pedes Christi cū Magdalena te recipias. Magister tuus hîc adest, & vocat te: intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito. Sanctus Augustinus sensu mystico, illud cubiculum, ait esse cordis nostri secretum. Divus Basilius ex mente pij Vatis vocat *Aulam sanctam.* Cui Leo Magnus, maximum orbis oraculum consentit, dum suadet: *In aula mentis divinæ vacare sapientiæ: ubi omni strepitu terrenarum silente curarum, in meditationibus sanctis, & in delitiis lætetur æternis.* Hanc aulam in culina, hoc sponso suo cubiculum ædificarat in medio cordis sui, & circumferebat *Catharina* Virgo *Senensis*; in quod etiam inter culinæ ministeria, & domestici operis labores, se abdebat: ubi se sibi furabatur, Deoque fruebatur. Quis vestrûm adolescentes? quis vestrûm feminæ? quis vestrûm opifices, mercatores, causidici, Senatores, viri nobiles cubiculum circumfert? *Intra te vide,* ait Augustinus, *si habes aliquod secretarium dulce conscientiæ tuæ, ubi non perstrepas, ubi non litiges, aut lites pares.* Quod vel Ethnicus exclamator inculcat, dicens: *Etiam in turba, etiam in convivio faciat tibi cogitatio ipsa secretum.*

Augustin. tr. 7. in Ioan. Pelbart ser. 18. de Nat. Paradisus puerorum part. 1. c. 8. §. 10. Greg. l. 4. Mor. c. 28. Matt. c. 6. Aug. serm. 59. de tem. Basil. in. 28. Leo serm. de Ieiunio. Surius in vitâ. Aug. serm. 63. de tem. Quintil. L. lib. 8. declamat.

Conformiter Chrysostomus, Theophylactus in caput 6. Matthæi, verum ac materiale *cubiculum* volunt, ut domus non sit, quæ non habeat suum oratorium, seu orationis locum, ad quem te per diem recipere, aut certè mane & vesperi tecum & cum Deo colloqui, intra conscientiæ latebras abditus, interiora cuncta rimari valeas. Hoc Angelici Doctoris votum est, ut quisque usurpet, qui expēdens illa verba,

Intra

Intra in cubiculum, sic ait: *Per diem mille te circumdederunt causæ, & non permiserunt te esse secretum orationi; sed quando ad lectum perveneris, dic animæ tuæ: Anima quomodo expendimus diem? Quid boni vel mali fecimus? Roga Deum prius, & sic animam tuam soporari permitte: Sic faciebat Iudith, sic Petrus, sic Tobias.* Thomas in Mat. h. c. 6. 6. Iudith 8. Act. 10. Tob. 3.

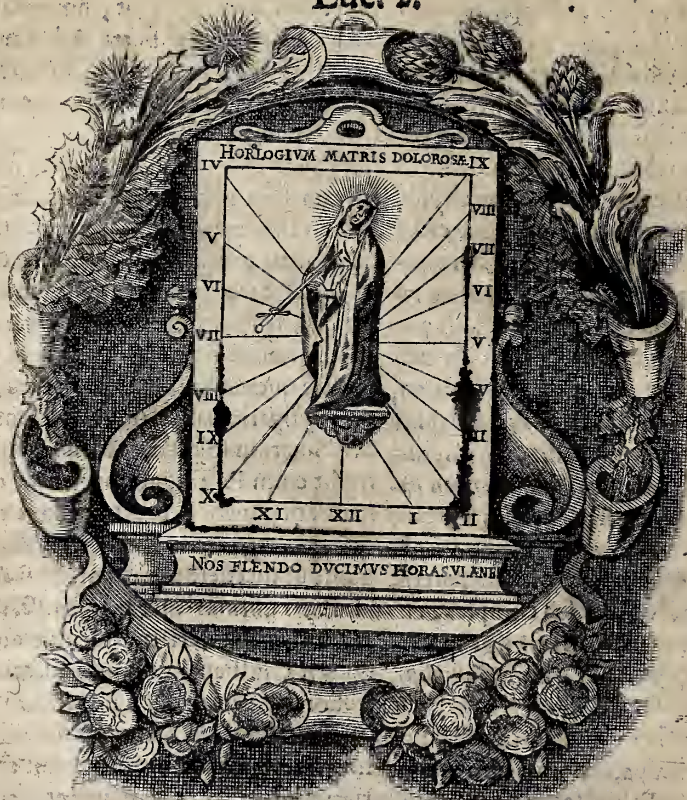
Denique ut concludam; Virgo Mater in urbe Nazareth solitudinem suam habebat, in penetrale domus cubiculum se abdebat, ardentissimo cordis desiderio adventum Salvatoris expectans, atque in eius misericordiæ abysso, mente defixa hærebat. In hac solitudine cælestis paranymphus Virginem convenit. *Sola*, inquit Ambrosius, *in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret; sola sine comite, sola sine teste.* Quod ipsum confirmat sanctus Eucherius: *Ingressus est Angelus ad eam; non enim Virgo in plateis erat, non in publico morabatur. Intus erat in penetralibus, sola sedebat; nec tamen sola, tanto virtutum exercitu stipata.* Tacitè vos commonens, si cum Virgine Deum intra cordis sinum recipere studeatis, in silentio ac solitudine ei hospitium præparetis, ubi Maria eum intra viscera sua complexa est: *Quando in solitudine contemplatur Virgo Maria, tunc venisti, & in ea, & de ea carnem assumpsisti, ô bone* Iesu! Ambr. in illa verba: Ingressus Angelus. super missus. Bern. de nunciatore.

Quare à Sponso suo eleganti similitudine *Hortus conclusus* nuncupatur, ubi cum Sponsa sua solus se oblectet. Talem se præbeat Eustochium, hortatur Hieronymus: *Semper*, inquit, *te cubiculi tui secreta custodiant, semper tecum sponsus ludat intrinsecùs. Nolo te sponsum quærere per plateas; nolo te circumire angulos civitatis: zelotypus est* Iesus, *non vult ab alijs videri faciem suam.* Ac tandem subdit: *Foris vagantur Virgines stultæ, tu intrinsecùs esto cum sponso.* Cant. 4. Hieron. ep. 22. ad Eust.

Sed ô tempora! ô mores! non quinque dumtaxat, verùm supra quinquaginta, supra quingentas ejusmodi fatuas ac vagas virgines in hac urbe numerare est, quæ per fora & plateas discursitant. *Nō est Christus circumforaneus*, inquit, Ambrosius, ut eum in foro, in trivijs, in turbis quæratis, aut invenire credatis. Mariam æmulamini, *domicellæ* estis, nomen vos admoneat, *domi cellam* ædificare. Adeò ut fuerit qui puellas tertiò dumtaxat in vitâ domo exire voluerit; primò ad Baptismum, secundò ad matrimonium, tertiò ad sepulchrum. Optima quęque latent, pulcherrimus flos, non in prato sed concluso in horto nascitur. Richardus à Sancto Laurentio lib. 5. advertit, quòd Esther, quæ formâ prorsus eleganti fuisse describitur, interpretetur *abscondita*. In quo moraliter edocetur Christi sponsa & omnis honesta filia, pulchritudinem suam corporis & animæ occultare quemadmodum pretiosæ ac artificiosæ tabulę sipario passim obvelatæ sunt. Quò spectat Sinarum solertia, ne filiæ vulgares fiant: tradit enim P. Trigautius, Sinas omnem elegantiam ponere in eo, ut puellæ exiguos pedes habeant, atque ideò à teneris fascijs constringunt, ut incedere nequeant. *Id videtur*, inquit, *sapientis alicuius inventum fuisse, ut eas domi continerent.* Et æternæ sapientiæ monitum non poterit Chistianam filiam à plateis, à fenestris, à choreis, congressibus intra domi parietes, intra cubiculi secreta continere? ut tandem ex hoc deserto sicut virgula fumi cum Angelorum Regina ascendere veleat, orbe universo mirante & acclamante: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto?* Ubi Rupertus Abbas sic Mariam alloquitur; *Talis ascendisti per desertum, id est, animam habens solitariam, quemadmodum Esther cùm esset Regina, veraciter tum dicebat: Domine mi, qui rex noster es solus, adiuva me solitariam.* Ac tandem epiphonematis loco subjungit: *Digna exclamatio, digna admiratio! quæ est ista, quæ talis ascendit per desertum?* Amb. l. 3. de virg. Trig. de exped. Christ. apud Sinas, l. 1. c. 6. Rup. in illud Cant. 3. Esth. c. 14.

EMBLEMA V.

TVAM IPSIVS ANIMAM PERTRANSIBIT GLADIVS.
Luc. 2.

Virgil. l.2. Æneid. REGINA IVBES RENOVARE DOLOREM.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

Horologium afflictiſsimæ Matris, in quo gladius doloris acerbiſsimos cordis eius cruciatus ſignat.

§. I *Gladius doloris ſanctiſsimæ Matris pectori perpetuò infixus.*

§. II. *Horologium Matris doloroſæ.*

§. III. *Matri doloroſæ condolendum, eóque praxes adductæ.*

DOMI-

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius.

Luc.2.

Plin.l.35. c.10. Imantes pictor celeberrimus, non minùs manu ad exprimendum, quàm mente ad inveniendum expeditâ, Iphigeniam Regis Agamemnonis filiam, ætatis flore, formæ venustate, ad miraculum præcellentem, jam sub fatali ferro, Dianæ Tauricę immolandam, in tabulâ aptè depingere susceperat. Cumque familiam omnem, adstantes propinquos, &, ut Plinius ait, præcipuè *patruum*, dolore ac lachrymis obrutum scitè depinxisset; adeò ut omnem in his artem se insumpsisse fateretur: nil excogitare, ne efformare aut voluit, aut valuit, quo parentum in hujus prædilectæ filiæ acerbissimâ morte, luctum viuis colorem lineamentis dignè effingeret. Quare hoc ingenioso commento usus, eorum vultus inducto sipario obvelavit. Vel sic fassus, tam impotentes animi corporisque motus, nullâ arte vel industriâ posse adumbrari. Consimilem non vulgares Auditores causam asseverant, cur sacri Euangelij præcones in luctuosissimâ illâ Christi patientis tragœdiâ, quemdam rerum omnium creatarum sensum expresserint, petras scissas, monumenta aperta, totius terrę tremorem, solius ac lunæ defectum, mulierum ac propinquorum lachrymas, qui *flebant & lamentabantur eum*, orbemque denique universum, lugubri schemate tenebris suis, quasi pullâ veste, parenti suo parentasse; vt verò afflictissimæ Matris Mariæ lachrymas, ac planctus non enarrasse, quòd inenarrabiles essent, atque adeò silentij velo involvisse: nam, ut Ambrosius ait: *Mariam stantem legi, flentem non legi.* vel quòd in atrocissimo luctu fieri consuevit, ut dolor omnis ita cordi inclusus æstuet, ut lachrymas neget, quod Psamnitus Rex Ægypti, à Cambyse Persarum Rege captus comprobavit: qui siccis oculis vidit filiam ancillę in mortem, cum hydriâ mitti ad hauriendam aquam, & filium suum mancipij instar, collo in ferreum annulum inserto, ante se trahi. Ad quæ ille, gementibus aliis immotus perstitit; at viso amico jam grandævo, olim beato, nunc mendico; hic nec gemitus, nec lachrymas continere valuit. Rogatus facti tam insolentis causam; propria, inquit, & meorum mala tanta sunt, ut lachrymas prohibeant, & stupore ac dolore nimio velut in saxum faciant obdurescere; in malis mitioribus, quæ cerno, sensum humanitatis retineo. Ita *strangulat inclusus dolor*, qui ne per oculos efflueret, materno pectori assiduò conclusum cogitemus, quemadmodum Herodotus de Regina illa testatur, quæ Regis sponsi mortem in stadio, repentino casu obtriti, ne lachrimis prosecuta est: quod matronæ cuidam demiranti, ac sensum animi ejus pertentanti, respondit: *Non illachrymor, ne integrum semper servatura dolorem; imminuam.*

Luc.23. Ambr.de Instit.virg. c.7. Herod. Sal. ann. Eccl. an.mundi 3527. Cambysis 4. Herod.l.3.

Vel certè Matris lachrymas, Euangelistæ non expresserunt, quòd cùm per omnem uitem, per horas singulas, dilectissimi Filij cruciatus animo volvisset, & sponsus ille sanguinis semper oculis oberrans, tot lachrymas expressisset, ut postquam, teste S. *Germano*, etiam sanguineas fudisset, tandem lachrymæ defuerint: etenim si sacer historicus refert, Davidem, sociosque ejus, direptam Siceleg plorasse, *donec deficerent in eis lachrymæ.* In Heb. Et *non erant vires ad plorandum.* Virgo Mater, cujus dolori, ut infrà

V. Mallon. in Chr. sti. stig. nat. § 13 Barry Par. 1. devo 5. p. 46. 1.Reg.30.

frà videbimus, nullus valet adæquari, fontes lachrymarum effudisse censenda est, ut iure illud Tullij oratione secundâ in Antonium usurpare posse videatur: *Hei mihi! consumptis lachrymis, infixus tamen pectori hæret dolor.*

§ I.

Gladius doloris Sanctissimæ Matris pectori perpetuò infixus.

INnumeri mortales arbitrantur, Virginem Matrem Christo dilectissimo Filio sub Cruce dumtaxat compassam, ac tum temporis vaticinium illud Simeonis tandem completum: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*; cùm gravissimorum Doctorum testimonijs, ac divinâ revelatione manifestum sit, Mariam à primo instanti quo Dei Mater exstitit, id est ab anno decimo quinto ætatis suæ, usque ad septuagesimum secundum, quo in cælos assumpta, acerbissimos Filij sui cruciatus, semper animo, quasi præsentes spectasse: atque hunc doloris gladium, non sine tenerrimo sensu, cordi semper infixum gestasse, idque ex perfectissimâ cognitione passionis futuræ, & scientiâ Theologicâ infusâ mysteriorum, supra omnes Prophetas, ut Suarez SS. Patrum auctoritate confirmat, ex quibus unum Ambrosium adduxisse sufficiat: *Istum gladium cor & anima Virginis profundè immersum habuit, qui Dei mysteria ceteris profundius penetrarit, & verba Dei de Christi passione, ac ceteris operibus semper in corde medullitus portavit, iuxta illud: Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Vbi minimè prætereundum cense, quæ eximiæ cultrici ac familiæ suæ, significavit Sanctissima Mater: videlicet legationem Gabrielis Archangeli, tenuisse ad novem omnino horas, atque eò loci ac temporis cælestem hunc nuncium sibi narrasse tristitiam, labores, passionem, mortem: atque ex acerbissimâ illâ Filij è Virgine nasciturì laniena, gravissimos cruciatus perpetiendos esse: eâque narratione magnopere se affectam nihilominus consensisse, ut Mater fieret Filij, qui *vir* tantorum *dolorum* futurus erat, quo ei afflicto adesset, atque ab omnibus relictum, sola ne destitueret. Quod ut sublimi mentis contemplatione expendit Sanctus Bernardinus, asserere non dubitavit, *Beatam Virginem cum Christo crucifixam esse in horâ eius conceptionis: tum enim obtulit se, & prompta fuit ad exponendum se morti & Martyrio.*

Luc. 2.

Suarez p. 3. tom 2. q. 37. disp. 19. sec. 2. & 3. Amb. super Luc. c. 2.

Corn. à Lapid. in Luc. c. 1. v. 38. Nierenb. de amore erga B. Virg. c. 15.

S. Bernard. Senens. 10. serm. 6. a. c. de miro Martyr. Virg. in conc.

Atque adeò ut piè ac eruditè de Servatore nostro, unus è Societate nostrâ docuit, eum à primo conceptionis instanti, veluti in perpetuâ cruce distentum fuisse. Ita Deipara numquam non mater doloris exstitit, quæ per annos quinquaginta septem, quasi perpetuò sub cruce stetit, id est per dies 10805. & horas 259320. quibus Filij cruciatus, perpetuum simulque acerbissimum Matri martyrium pepererunt. Iesum quippe suum perpetuò atque adeò omni parte vitæ, velut crucifixum ante se habuit. Hunc & tu tam prodigè tui amantem, assiduò contemplare, adamantem perpetuò redama. Ita Marchio Badensis lapidem pretiosum habuisse memoratur, à quodam rustico in agris repertum, qui exquisito naturæ miraculo, quacumque sui parte inspiceretur, Christi crucifixi accuratam imaginem distinctè referret. At longè hoc expressius cor adamantis Matris Filij cruciatus vivâ mentis cogitatione, ubi ubi se verteret, expresserat. Nec unum duntaxat diem naturalem Christi passionis, ac tres horas Crucis ad calculum revocabat, sed ut minimùm *duodecies mille & quinquaginta tres dies* quibus est passus; *horas verò ducenties octogesies novies mille ducentas & septuaginta octo*, quibus quasi perpetua pependit in Cruce.

Libello Crux perpetua.

Spondan. an 1415. Ex Nider formic. l. 4 c. 6.

Quod disertè docuit, non minùs eruditione, quàm sanctimoniâ vitæ conspicuus Rupertus Abbas in libro tertio, cap. quarto Cant. v. 1. *Capilli tui, &c.* ubi ait: *Tu quoque (ô Maria) longum in cogitationibus tuis, præscia futuræ passionis Filij, pertulisti Martyrium.*

rium. Longum enimverò Martyrium, quod tot dies, tot menses, tot annos materna viscera excruciavit: quod ex revelationibus Divæ Birgittæ luculentiùs patet; quæ non tantùm gravissimorum auctoritate Doctorum, verùm etiam Summorum Pontificum Vrbani Sexti, Bonifacij Noni, Martini Quinti, & Conciliorum Constantiensis & Basileensis calculo approbatæ; omniq; veritate ac sanctitate conspicuæ habentur, in quibus hæc piâ commentatione ruminanda occurrunt: *Ego plena fui tribulatione à nativitate Filij mei, usque ad mortem eius; tribulationem & dolorem cordis, supra omnem creaturam patiebar.* Causam subdit: *Melius quàm propheta præscivit sui Filij passionem; ideo eum lactans cogitabat, quòd felle & aceto esset potandus in Cruce; quando eum manibus gestabat, videbatur illi, quòd Crucis brachiis esset confixus; quando dormiebat, cogitabat mortuum ex Cruce depositum; quando osculabatur, Iudæ osculum cogitabat; quando fascijs involvebat, funes cogitabat quibus ligandus ab impijs carnificibus; quando manu ducebat, ducendum ad tribunalia, ut impijs iudicibus sisteretur.* Tenerrimos matris affectus, hîc secum quisq; attentâ mente expendat; immane quantùm differat osculum Matris, ab osculo proditoris; fasciæ quibus omnipotentes manus Maria involvit, à funibus & catenis Iudæorum, ut vel tum illud sponsæ Maria usurpare potuerit: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur*; omnes Christi cruciatus, velut in manipulum collectos, pectori semper infixos gestando. Vnde apud eumdem Rupertum nos Virgo commonet. *Nolite solam attendere horam, vel diem illam, in qua vidi talem dilectum ab impijs comprehensum male tractari, illudi, spinis coronari, flagellari, crucifigi, felle & aceto potari, lanciari, mori & sepeliri: nam tunc quidem gladius animam meam pertransivit; sed antequam hic pertransiret, longum per me transitum fecit: Prophetissa namque eram, & ex quo Mater eius facta sum; scivi eum ista passurum. Cùm igitur talem Filium in sinu meo foverem, ulnis gestarem, uberibus lactarem, & talem eius futuram mortem præ oculis haberem: qualem quantam, quàmq; prolixam me putatis Matrem doloris pertulisse passionem? Hoc est quod dicit: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* „ Quid ni hinc rectè „ Religiosissimus vir inferre non dubitavit, „ graviora passam Deiparam, dum in stabu- „ lo Bethlehemitico parvulo suo Iesu ubera „ virginea præberet, quàm in extremis suppli- „ cijs Martyres: præsentiebat enim singu- „ las guttas lactis materni, quas divinus in- „ fantulus duceret, in sacratissimum ejus san- „ guinem convertendas, qui flagellis, spinis, „ clavis, alijsque intolerandis cruciatibus, ex „ venis omnibus illi exprimeretur, ut ne gut- „ tula superesset, etiam mortuo lanceâ latus „ aperiendum. Quantus itaque hic Matris optimæ fuit dolor! quantus in nos amor! dum recogitaret se mundi Redemptorem lactare, *ut divinum illud lac nobis scaturiret, quod ex proprio latere profudit; nihil enim aliud est lac quàm sanguis albus.* Accedit, Virginis dolores ab hoc die, quo Simeon ei vaticinatus est, incrementum sumpsisse, quemadmodum dilectissimæ filiæ suæ manifestavit, dicens: *Tali etiam die sicut hodie, dolor meus augmentatus est; nam licet sciebam filium meum ex inspiratione divinâ passurum, tamen ex verbis Simeonis, quibus dixit gladium pertransiturum animam meam, & Filium meum positum in signum cui contradicetur, graviùs perforabat cor meum dolor iste, qui usq; dum assumpta fui corpore & animâ in cælum, numquam defuit à corde meo. Scire etiam te volo, quòd ab isto die dolor meus sextuplex fuit.* Quem potiùs meditandum, quàm obiter legendum propono. *Primò*, inquit, *fuit dolor in cogitatione mea; nam quoties aspiciebam Filium meum, quoties involvebam pannis, quoties videbam eius manus & pedes, toties animus meus quasi novo dolore absorptus est; quia cogitabam quomodo crucifigeretur. Secundò fuit dolor in auditu meo; nam quoties audivi opprobria Filij mei & mendacia, & insidias ei positas, toties animus meus motus est dolore, ita quòd vix se tenere poterat. Tertiò fuit dolor meus in visu; nam quando vidi Filium meum ligari & flagellari, & in ligno suspendi; corrui quasi exanimis: sed reassumpto spiritu, steti dolens. Quartò fuit dolor meus*

Revel. S. Birgit. l. 6. c. 14.

Cant. 1.

Rup. l. 1. in Cant. c. 1.

Sainct. Iure l. des estus c. 6. sect. 2. Nierenb.

S. Athan. V. Raez. to. 1. l. 2. c. 12.

Revel. Bir. l. 6. c. 57.

meus in tactu: ego enim cum alijs deposui Filium meum de Cruce, & involvi eum, & posui in tumulum, & sic tunc augebatur dolor meus, ut vix manus & pedes mei haberent robur ad subsistendũ. Quintò patiebar ex vehementi desiderio perveniendi ad Filium meum, postquam ipse ascendit in cœlum: quia longa mora, quam habui in mundo, post Ascensionem eius, dolorem meum augmentabat. Sextò patiebar dolorem ex tribulatione Apostolorum, & amicorum Dei, quorum dolor erat dolor meus, timens semper & dolens.

Ab hac ergo die, usque ad finem vitæ dolores materni non modò perpetui fuêre, sed juxtà incrementum ætatis invaluerunt; quod eleganti similitudine Angelus S. Birgittam edocuit: *Congruè hæc Virgo nuncupari potest florens rosa: nam sicut rosa crescere solet inter spinas, ita hæc venerabilis Virgo in hoc mundo crevit inter tribulationes: & quemadmodum quantò rosa in crescendo se plus dilatat, tantò fortior & acutior spina efficitur; ita & hæc electissima rosa Maria, quantò plus ætate crescebat, tantò fortiorum tribulationum spinis acutiùs pungebatur. Cùm autem ad illam ætatem ipsa pervenit, quâ Filius Dei factus fuit Filius suus, tunc plenissima illa rosa in sua pulchritudine magis dilatari, ac crescere videbatur: ac tribulationum spinæ, ipsam acriter stimulantes, fortiores & acutiores indies efficiebantur!*

V. Lancicij opusc. 9. c. 1.

Vultis hujus rosæ inter spinas incrementum cernere, & ingravescentes dolorum aculeos considerare? aptissimè hos expressit Canisius; quem Cardinalis *Hosius* Hæreticorum malleum *Aubertus Miræus*, sæculi sui Hieronymum nuncupavit hic l. 4. de Deipara c. 25. nomine gladij, existimat Simeonem comprehendisse omnes angustias & dolores, quos „ Beata Virgo Deipara effecta, pertulit. Pri„ mùm, inquit, quomodo pia Mater non mœ„ reret, cùm partui proxima, summam ho„ minum inhumanitatem in Bethlehem aspe„ xit, omnium ædibus exclusa, omnium ope „ & subsidio destituta, ut ad solum stabulum „ & commune bestiarum præsepe fuerit con„ fugiendum: si se suumque puerperium & „ tenerrimum infantulum à noctis, frigoris, „ & hyemis asperitate, variisque iniuriis, „ utcumque tueri vellet. Deinde non af„ fligeretur maternum pectus, cùm suavissi„ mum parvulum, vix dies octo natum, le„ gi durissimæ subijceret, atque ex more „ gentis circumcidendum traderet? Haud „ ignara certè innocentissimum puerum, hac „ sacri sanguinis effusione, quasi prælu„ dere & præsignificare, quâ viâ & ratio„ ne, tandem nostrorum criminum, adeo„ que totius mundi sordes, & maculas gravis„ simas deleturus esset. Ubi & filij & matris dolorem Doctor Seraphicus expendit. *Hodie incepit Dominus Iesus suum sacratissimum Sanguinem pro nobis effundere, & hodie fortiter ploravit, sed eo plorante, credisne quod Mater potuerit lachrymas continere? Ploravit ergo & illa, &c.*

In elog. scriptor. Bel.

Bonav. in medit. vitæ Christi, c. 8.

„ Adhæc triste vaticinium, quod par„ tim de filio, partim de Matre ejus in tem„ plo dixit Simeon, tantò maiorem dolo„ rem illi creavit, quanto frequentiùs illud „ secum animo reputavit, ac re ipsâ certiùs „ deprehendit. Quo autem mœrore, quan„ taq; commiseratione matres & infantes Be„ thlehemiticos prosecuta est, & an illi ludus „ esse potuit, intempestâ nocte, insalutatis a„ micis, rebus malè compositis, domum & „ patriam deserere: Capitales filij quamvis „ infantis hostes, & in his Herodem sævien„ tem fugere; tum apud impios, barbaros, „ ignotos Ægyptios, cum filiolo & Iose„ pho, aliquot annis exulare, totque itinerum „ molestias devorare. Quod quàm molestum „ fuerit, ipsa testatur dicens: *Ille dolor non erat minimus, quem habui, quando filium meum deferebam, fugiens in Ægyptum: Et quando audivi pueros occidi innocentes, & Herodem persequi filium meum.* In quo exilio, ut Ludolphus præmeditatur, in summâ paupertate vitam traduxit: *Quin etenim*, inquit, *aliquando Filius famem patiens, panem petijt, nec unde daret, mater habuit. Nonne in his, & similibus totaliter concutiebantur viscera eius?* Nonne gladius hic famis, quam filius tolerabat, cor matris transfixit?

Reuel. Birgittæ l. 6. c. 56.

Ludolp. de vita Christi part. 1. c. 13. in fin.

Pergit porrò Canisius: Dolens & anxia filium duodennem, delicium suum amissum triduo requisivit, de quo Bernardus: *Tantum*

Bern. hom. infra octa. Epiph.

tum subtractus vel ad modicum; ineffabiles præsentiæ eius delicias querebatur: tam enim dulcis est Dominus Iesus gustantibus eum, tam speciosus ad videndum, tam suavis ad amplectendum, ut brevis eius absentia, materia doloris maxima sit. „ Tandem exclamat: ô graves, & nobis „ inexplicabiles animi cruciatus, quos illa „ cum filio, & propter filium annos triginta „ sæpè sustinuit, atque ut arbitror, pro suâ „ modestiâ, nulli mortalium patefecit.

aulerus ercit. ta Chri. 18.

Concludo viri Ascetici, in unâ virginis afflictæ contemplatione defixi testimonio: „ O Maria gratiæ fons, præcipua martyrum „ omni im! non hoc initium est dolorũ tuo„rum sub cruce, non hîc tua cœpit profes„sio, non hæc prima est tui Deo obedientis „ abnegatio; sed sicut Christus filius tuus ab „ initio gratissimè se subdidit ad mortem us„que, patris voluntati, & toto vitæ suæ spa„tio paupertatem, persecutiones, oblocutio„nes, & contemptus sponte sustinuit: Sic & „ tu Domina nostra dulcissima, totam te resignasti Deo quando mater Filij Dei esse consensisti. His accedit Hieronymus de Florentia, non contemnendus auctor, cui Philippus III. Hispaniarum rex, cùm ad se verba faceret, confidendi copiam fecerat, nullo hactenus exemplo: Sentit is, quemadmodum Christus primo suæ conceptionis instanti, crucis sacrificium acceptavit; ita pariter eius matrem in eandem victimam consensisse. Ubi in illo *fiat*, separatam sistit ad universa perpetienda, quæ in Filij futuris cruciatibus à matre tolerari debebant. Per quem actum, docet ex Bernardino Senensi, Virginem plus meritorum sibi comparasse, quàm Martyres univer si in suis Martyrijs. Ex quibus omnibus patet illud verissimum Anselmi pronuntiatum: *Tantum fuisse Mariæ dolorem, ut per singula momenta vitam ei ademisset, nisi peculiari eam miraculo Deus conservasset.*

legambe Bibliot. ic.

Florentia in matalitom. serm. 1. purific. inct. 4.

ernard. in rm. 15. in stis.

Nunc,

Eia mater fons amoris,
Me sentire vim doloris
Fac, ut tecum lugeam.

Thren. 1. Audio te apud Ieremiam ingeminantem: *posuit me desolatam totâ die mœrore confectam.* Si totâ die, quid in omni horâ recogitarit, quid illa dilectus, & vnicus Filius suus tormenti subiturus esset, cùm fateatur nullam horam sine tribulatione cordis, se in terris transegisse. *In revel. Brig.* Fac, ô Virgo, si non momentis omnibus, at horis singulis tecum flere, ac condolere passim, quod me tuus mellifluus docet Bernardus: *Eum scilicet, qui sensum Christi habet, sat scire quantum Christianæ pietati expediat, quantum Dei & seruum redemptoris deceat, vnâ saltem aliquâ diei horâ passionis ipsius attentè recolere beneficia.* *Bern. tract. de vita spir.* Quas propter qui Christi patientis cruciatus populo ruminanda proponit, incredibile dictu quanto animorum motu, & pietatis fructu, lachrymas, Matris per singula mysteria, Filij sanguini attemperarit.

§. II.

Horologium matris dolorosæ vesperi horâ 7. valedixit Filio.

Seraphicus Bonauentura docet, Christum priùs quàm ad acerbissimam mortem subeundam pergeret, dilectissimæ matri vale extremum dixisse: *Cœnâ igitur factâ,* inquit, *vadit Dominus Iesus ad matrem, & sedet seorsim colloquens cum eâ, & copiam ei suæ præsentiæ prabens, quam in breui subtracturus erat ab eâ, dixitque ei: Mater charissima voluntas patris est, & tempus redemptionis advenit: modò implebuntur omnia, quæ de me scripta sunt. Dixit igitur mater, vix valens verba formata proferre: Fili mi, tota perculsa sũ ad vocẽ istam, & cor meum dereliquit me;* *Bonav. medit. vita Chri. c. 12.* quod velut acutissimo gladio transfixum, scribit Hebronensis Antistes dicens; *doloris gladius cor eius sacratissimum penetrabat,* cùm filius *ad passionem iturus, in Bethania ei valedicens osculo dato, cum lachrymis ab eâ discedebat.* *Fornerus paradisus malorum punic. tom. 2. conc. 23.* Addit S. Vincentius, idem sentit peritiores doctores. *S. Vincent. in parasc.* Quis autem animo complectatur, quantus quamque avarus in hac Filij separatione, ad gravissimam lanienam abeuntis, luctus comploratio matris extiterit? hic omnium linguæ infantes, omnium calami mu-

ti;

ti; sed non tacebit pupilla oculi tui: etenim si cives Ephesini, tanto doloris sensu Paulum abiturientem, & vale sibi dicentem, prosecuti sint, ut sacer Textus dicat: *Magnus autem fletus factus est omnium, & procumbentes super collum Pauli osculabantur eū.* Omnes flevêre & viri in lachrymas ubertim prorupuêre, quia præsentia Pauli, hominis exteri, quicum exiguam consuetudinem habuerant, destituebantur; matrem verò siccis oculis talem filium, cujus vultus plenus gratiarum, cujus lingua verba vitæ æternæ formabat, in certam mortem abripiendum, spectare potuisse arbitramur? Quàm amarum à charis avelli, Davidis & Ionathæ amores satis loquuntur; qui cùm sibi supremum valedicerent, *osculantes se alterutrum, fleverunt pariter; David autem amplius:* quia *anima Ionathæ conglutinata erat animæ David, & dilexit eum Ionathas quasi animam suam.* At Virgo non quasi, sed supra animam suam, filium diligebat, eique totò conglutinata, tota confixa erat.

Act. 38.

1. Reg. 20.

1. Reg. 18.

Beniamino suo avelli, sat erat, ut Patriarchæ Iacob vitam præ dolore adimeret, cùm sic lamentetur: *Beniamin aufertis: in me hæc omnia mala reciderunt! si quid ei adversi acciderit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Ecquid non malè tibi obveniet amantissime Jesu, quò jam properas? Siccine abis dilecte mi! ô gaudium meum! ô amor mi! ô vita mea? Siccine abis? ô dura divulsio! Irremediabilibus lachrymis flebat Anna decessum filij sui Tobiæ, qui Angelo comite ad nuptias properabat in Rages: *Cumq; profecti essent, cœpit mater eius flere, & dicere, baculum senectutis nostræ tulisti.*

Tob. 5.

Longum esset enarrare, quanto doloris sensu filius à parente, maritus ab uxore, in exteras partes, aut ad bellum, aut ad certam mortem abiturus separetur. Hoc dixisse sufficiat: Mariæ amorem in filium, quemadmodum omnium mortalium longè superavit, ita & dolorem in eius separatione, nulli posse adæquari, attestante Hieronymo: *Plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit.*

Hieron. serm. de assumpt.

Quanto amore Isabella in patriam, in propinquos ferebatur, ex dolore carentiæ eorumdem colligere est, qui tantus fuit, ut cùm Philippo II. Hispaniarum Regi tradenda, suis valedicens, Galliæ finibus excederet, animo præ mœrore defecerit. Henricus verò III. Galliarum Rex, quem patriâ profugum, Poloni sibi præfecerant, adeò ijs charus exstitit, ut in Gallia reducem, & avitum suum regnum capessentem, præ cæteris, discessum Regis tam benevoli, immoderatè ferens Comes Tancinus, ipsum insecutus, inque genua provolutus: cùm extremum valedicendum esset, in monumentum & pignus amoris perpetui, vel ligulam unam vestimenti, sibi impertiri ardentissimè postularit; quam vivæ, inquit, carni, tui in me affectus testem, queam inserere. Attonitus Rex tantum benevolentiæ in homine peregrino reperiri, regium annulum cum insigni adamante in tesseram affectus mutui donavit. O dilectissime Jesu! non annuli, non gemmæ, non omnes mundi divitiæ, te uno sublato, matris dolorem levare potuissent; nisi teipsum, in S. Eucharistiæ Sacramento, in prodigi ac prodigiosi amoris pignus reliquisses; quo se tibi intimè communicaret. Quis vobis hic animus, ô Virgines amantissimæ Jesu sponsæ? compellat vos Virgo Mater: *O filiæ Ierusalem, sponsæ dilectæ Dei! Vnà mecum lachrymas fundite, donec nobis vester sponsus in sua speciositate benignus appareat, vel occurrat. Recolite, recolite, & sedulâ mente pensate, quàm sit amarum ab ipso separari, cui vos promisistis ac nupsistis, cui vos in omni sanctitate favistis.*

Andreas Favijn. in hist. Navarræ an. 1559.
Pise tom. 1 in epiphan.
Pise tom. 1 pag. 416.

Bernard. de lament. Virg. Mar.

Cùm Thomas Morus jam læsæ Majestatis reus pronuntiatus, captivus à satellitibus duceretur, Margareta filia eius, per medias turbas, & satellitum arma, ad parentem penetravit: atque in patris charissimum collum irruens, arctissimo amplexu aliquamdiu strinxit, nihil aliud effata nisi hoc unum: *Ah mi Pater!* Alias voces dolor præcluserat.

Stapleton. vita.

Et vix sustinuit dicere lingua, vale.

Ovid. epist.

Quid Maria ad filium, jam, jam abripiendum ad vincula, ad flagra, ad acerbissimam mortem? Credibile est inter lachrymas & suspiria, cùm cætera dolor negaret, hoc solùm protulisse: O Fili!

O lon-

O longum formose vale, valedixit Iesu.

Const. an-top. Belgica. l. c. ult. Michaëlis Palæologi Constantinopolitani Imp. tempore, Turcæ Romanas Græcorum provincias ad amnem usque vastarunt. In ea direptione hoc accidit, ut commemoratione, sic & commiseratione dignissimum. Sorores duæ adolescentulæ, cùm diversis dominis fortè obtigissent, jamque divellendæ essent; ad ultimum vale in mutuo amplexu expirarunt. Quantò arctiori amoris vinculo talis mater tali filio erat colligata, tantò acerbior præ illarum sororum, eorum fuit separatio, & vale amarissimum.

Huc, ô matres, huc quotquot tenet rerum caducarum amor, quibus omnibus vale aliquando, & brevi, vel ab invitis est dicendum, opes, honores, liberi, amici deserendi sunt, cave ne in æternum! dum tanto ijs visco adhærescitis, tanto liberos affectu deperitis, ut Christum ad Crucem comitari gestientes, violentè in suam perniciem retineatis, nec avelli à vobis ullatenus patiamini; dum stultos vestros amores, amori amantissimi Iesu præponere non dubitatis; dum filijs hîc ad Crucem Christi properantibus, vale denegatis, timendum ne in supremo mortis agone, dum terrenis omnibus, vale longum dicendum erit, benignissimus Redemptor, & filij vestri, vobis ad æternos cruciatus abeuntibus, vale amarissimum dicant in æternum.

ORATIO S. BERNARDI.

Heu, heu! quò abiit gaudium meum? ubi latet amor meus? ubi est dulcedo mea? cur dereliquisti me salus mea? heu mihi Domine! heu miserere animæ meæ! Recessisti consolator vitæ meæ, nec valedixisti mihi? quid faciam? ubi te unicum bonum meum requiram? Et quando te inveniam ego miserabilis? Renuit consolari anima mea, nisi in te dulcedo sancta mea. O Salvator meus! veniat obsecro tempus, quando revelatis oculis inspiciam, quem nunc à longè inclamo. Apprehendam quem desidero, & amplectar, in abysso amoris tui totus absorbear! nil mihi, quæso, sine te dulcescat, nihil pretiosum arrideat mihi. (sed sincero corde, terrenis omnibus valedicam:) *da mihi bone Iesu in te vivere, & pro amore tuo mori, qui pro me dignabaris amara mortis tormentum subire. Amen.*

Hora 8. nuntiatur matri captivitas filij.

Fatalem hunc nuntium ad Virginem matrem pervenisse, Albertus Magnus commemorat, qui lunam illam candidissimam, non in lachrymas, sed in sanguinem conversam scribit: *B. Virgo,* inquit, *conversa fuit in sanguinem, quando intellexit dulcißimum filium suum traditum & captum.* Albertus M. serm. Dom. Advent. Atque hic alter doloris gladius (ut loquitur Fornerus) cor eius transfigebat: quando filium captum, laqueis, catenisque latronis instar, vinctum rapi inaudivit. Forn. sup. cit. Quod confirmat Anselmus, qui arcana hæc ex SS. Dei Matre audire meruit: *Venerunt Discipuli currentes, & lachrymabiliter clamantes: O charißima Domina, dilectus filius tuus, magister noster captus est, & nescimus quò ducatur, vel quid fiat. Et tum, inquit, propter maternum affectum, doloris gladius animam meam pertransivit.* Anselm. dial. de Paß. Dom. His accedit Divi Bonaventuræ S. R. E. Cardinalis auctoritas docentis: *Cùm audisset Virgo quòd filius eius captus esset à Iudæis, & ad Annam duceretur, ianuis clausis sacrum pectus tundere, & lachrymas effundere non cessavit. Et* infrà.

Matutino tempore, Maria nuntiatur:
Quòd à Iudæis perfidis Christus captivatur,
Et toto corde tremuit, & malè tractabatur.

Quando Arca Dei capta fuit à Philisthinis, nuntius venit in Silo scissâ veste, & conspersus pulvere caput: quo audito ululavit universa civitas. L. 1. Reg. 4. Heli ut audivit, cecidit è sella, & corruit mortuus. Humanitas Christi, sacratissima arca est, ut ait Gregorius, Beda, Cyrillus, è purissima carne & sanguine Virginis, artifice Deo concinnata: quæ non manna, sed divinitatem cælabat. v. Interp. hic. Hujus jacturam, una Virgo uberioribus lachrymis, quàm universa civitas Silo, deploravit. Ubi nuntius de capta Hierosolyma à Sultano, Romam delatus, Urbanus Pontifex præ dolore expiravit. Ubi captam à Turcis Constantinopolim, Nicolao V. denuntiatum est; jacturam adeò luxit, ut mortem oppetiverit. Lohn et. de peccato pag. 134. Benedictus I. stragem, Romanæ urbi à Longobardis illatam, vel morte suâ graviorem

 duxit.

duxit. Verum enimverò omnium urbium, imò orbis totius conditorem, ac gubernatorem captum esse,

Propert. eleg. 9. *Spectaclum captâ, nec minus urbe fuit.*

Eapropter nemo quisquam ita urbium, imò totius orbis ruinam, ac interitum luxerit, quemadmodum Maria unicum filium, quem præ mille mundis diligebat, captum deflevit. Quæ & quanta consternatio, totius Franciæ

A. 1525. regnum occupavit, ubi nuntius allatus, Franciscum regem suum captivum, in Hispanias abductum! quæ in castris perturbatio, ubi ducem aut Regem suum in manus hostium devenisse narratur! ilicò omnes animo cadere, sibi diffidere, fugam circumspicere:

Virg. 4. Georg. *Rege incolumi, mens omnibus una est;*
Amisso fregere fidem.

Dux noster captus est, plorate & ululate: rex noster vinctus abducitur, actum est de

Matt 26. Ludolph. vita Chri. part. 2. c. 61. milite, *omnes relicto eo fugerunt.* Sed non deseruit filium in vinculis Maria: *Cùm enim*, ut pijssimus Ludolphus ait, *per omnes plateas Ierusalem diceretur, quòd Dominus* Iesvs *captus esset: percipiens hos rumores terribiles dolorosa mater eius (quæ tamen cùm primò caperetur, hoc in spiritu, ut dicitur, cognoverat) ducta est cum inæstimabili lamento, & venit ad videndum Filium suum dilectũ, plorans incessanter per civitatem Ierusalem, & dicens: ubi es dulcissime Fili? ubi te inveniam?* Triginta te argenteis, thesaurum cordis mei, omne bonum meum, traditum ferunt: hos vel opere manuum, vel stipem rogando libens refundam, vel si quod mei pretium est, me in mancipium vendam ut lytrum pro tui libertate annumerem. Etenim si tantus amor in pectore Domini; si Panopionis servus, ut dominum hosti, ac præsentissimæ morti eriperet, dominum induerit, eiusque amore occubuerit; quid de amore Virginis matris, omnium mortalium longè excellentissimò cogitandum erit? Sed quis tibi animus ô peccator, dum vinctum Dominum, non vano rumore, sed certâ fide audis

Psal. 118. denuntiari? *Nam funes peccatorum tuorum circumplexi sunt* eum, hæc qui solverit, Christum libertati restituerit.

ORATIO S. BONAVENTVRÆ. Bonav. offic. de compass. B. Virg.

Propter terrores illius commotionis, quâ cor tuum contremuit Virgo beatissima, quando audivisti Filium tuum dilectissimum ab impijs captum, ligatum, & ad supplicium tractum & traditum, adiuva nos ut cor nostrum nunc pro delictis nostris terreatur, & moveatur ad pœnitentiam: ne mortis in horâ, ad occursum adversarij paveat, aut ad aspectum tremendi iudicis, accusante conscientiâ, contremiscat; sed potiùs tuam videns, in iubilo delectetur, ineffabiliterq; lætetur præstante eodem Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre &c.

Hora nonâ, *& totâ nocte, Maria lachrymis ac lamentis vacat.*

Ludovicus Blosius ex Ioanne Taulero, Blosius instit. spirit. appendic. 4. c. 1. quem Catholicæ fidei cultorem integerrimum, ac ea, quæ scripsit, sana & planè divina asserit: Bellarminus verò de scriptoribus Eccl. Bellarm. de script. Eccl. vocat Doctorem insignem & piissimum, hæc tradit: *cuius cor cogitare posset, quantam perpessa sit crucem, afflictionem, nocte illâ tristissimâ quâ dilectus Filius eius, manibus est traditus hominum impiorum, & à proprijs relictus discipulis? satis quidem credibile est eam (quoniam plena erat Spiritu sancto) vidisse in spiritu omnem dolorem & cruciatum, quem unicus eius, nocte illâ horribili expertus est.* Taulerus exercit. de vita Chri. c. 19. Blosius Margaritum spirit. part. 3. c. 6. Ac tandem in has voces erumpit: *ô Maria mœstissima mater! quàm acerba, quàm tristis nox ista tibi fuit! ut gladius Simeonis sævijt in corde tuo! quis cogitare queat, quàm ignita verba, quàm feruidas amoris scintillas, totâ illâ nocte (velut è fornace) ardentissimum cor tuum emiserit? forsitan enim hoc similive modo dicebas: ô Iesu Fili mi! fili mi dulcissime Iesu! quis te mihi eripuit? quis matrem à tam charo separavit pignore? ut quid non video te lumen desiderabile oculorum meorum? quis det mihi Iesu fili mi, ut ego pro te patiar, pro te moriar? ô Iesu unicum cordis mei solamen! cur non tecum ivi ad mortem? cur non confestim te secuta sum abeuntem? ô dulcis Iesu! bone fili, ubinam hodie pernoctas? in cuius manibus? quidnam modò pateris? ô si furentes Iudæi suam*

suam in me crudelitatem evomere vellent! multò mihi dulcius esset mori, quàm in tantis angustiis videre te. Hanc noctem acerbissimam filij, & matris, recogitent filij tenebrarum, qui lasciviunt in stratis eburneis: dumque suas brutas voluptates præferunt ludibrijs, lachrymis, ac tormentis Iesu & Mariæ, ad noctem æternam & tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium, se certò præcipitando minimè reformidant. Quàm longam noctem ducit æger corpore. Væ animo, qui vel morbi doloribus, vel bonorum jacturâ, aut spectris, aut etiam solo mortis metu excruciatur! quo vel unâ nocte, Osorius incanuisse legitur, de quo exstat illud:

O nox! quàm longa est, quæ facit una senem! Hieronymus in cap. 26. Matth. docet Christum nocte hac, quâ Principes Sacerdotum somno indulgebant, à sacrilegis eorum ministris & militibus, *tam turpia, tam obscœna, tam nefanda passum* (teste Marco: *Fecerunt illi quæcumq; voluerunt:*) ut ea ob turpitudinem, noluerint Euangelistæ exprimere, verbisque apertis revelare; nec usque ad extremam judicij diem ait manifestanda, quo animo id temporis, matrem fuisse existimatis? *Cùm subit illius tristissima noctis imago*, quâ filij cruciatus omnes, mater velut præsens, animo intuita est; unde quod de Christo dicitur, quod vel animo dumtaxat, cruciatuum atrocitas objecta, sanguineum sudorem expresserit, & ad mortem contristarit: hoc de Maria S. Bernardinus sensisse videtur, dicens: *Tatus fuit dolor Virginis, quòd si in omnes creaturas divideretur, omnes subitò interirent.* Cujus doctrinæ veritatem, ex viva & veluti intuitiva cognitione & apprehensione mali, quam Virgo habebat, Salazarius noster asseverat: *Illud mihi exploratum est; dolorem internum ex apprehensione & cognitione mali proficisci; puto autem omnes simul creaturarum omnium cogitationes & apprehensiones, tunc cum maiori vi mala animo comprehendunt, cognitioni & apprehensioni, quâ filij sui passionem Maria contemplata, imparem omninò esse. Si ergo nonnumquam mali alicuius apprehensio, & cognitio, tam fortis est in alijs creaturis, ut ipsas conceptus inde dolor enecet: cùm apprehensio Mariæ omnium simul creaturarum apprehensiones longè superet, fit ut dolor eius, qui mensurã apprehensionis consequitur, inter omnes rationales creaturas distributus, omnes omninò perimeret ac necaret.* Adde apprehensionem Virginis & cognitionem, non modò Christi dolores penetrasse, sed & unà ejus dignitatem, bonitatem, sapientiam, aliaque attributa expendisse. S. Hilarius exponens illud Matthæi 26. *Transeat à me calix iste*, Deum quasi matri, ac amicis suis hunc propinasse docet: *Transeat oro mi Pater, hic calix à me, ad meos*; ut & ipsi haustum ad sanitatẽ, quem philothesia vocant, bibant. Hinc sunt, qui velint Angelum Gabrielem ad hanc afflictissimam matrem solandam missum fuisse: quod D. Bonaventura innuere videtur, dum matrem filij præsentiâ destitutam, sic Gabrielem Archangelum alloquentem inducit: *Ave plena gratiâ, mihi prætulisti, nunc amaritudine sum repleta*, &c. Nec S. Antoninus matrem hanc dolorosam audet hoc festivo salutandi titulo compellare: nam si dicat felix illud *Ave*, quod interpretatur sine væ doloris, musica erit importuna, quia amaritudine replevit eam Altissimus. Aut quomodo dicet: *Dominus tecum?* cùm avulsus sit ab ea, meritoque usurpare possit illud: *Si Dominus mecum, quomodo invenerunt me mala hæc.* Aut quis eam nunc audeat *benedictam* compellare? cuius filius in crucem rapitur; *maledictus* autem sit *omnis qui pendet in ligno*, nihilominùs (mirare & imitare, quisquis in amaritudine es) ad hæc omnia, quæ filio prospiciebat inferri, ac parari tormenta, quæ & in corde suo illa præsentiebat, hoc solum cælestem Patrem exoravit: *Non mea voluntas fiat, sed tua, exemplũ filij imitata, hac nocte unicâ, sexcenties dixisse credi potest: verumtamen non mea voluntas fiat, sed tua.* Quod & ille nobis ruminandum reliquit, qui dixit: sicut *Christus non seipsũm quæsivit, sed gratissimam Patris voluntatem: ita & Maria unigenito filio suo non pepercit, sed & ipsa eũ ultrò, ad omnem illam obtulit passionem, quam ab illo Deus Pater exigebat tolerandam. Nec attẽdit doloris gladium, quo cor suum scindendum erat, sed totam se in gratissimam resi-*

gnavit

Drex Ro... us Damn. .2. Martial. .4. epig. 7. Marc. 9. Ovid. trist. 1. eleg. 3. S. Bernar... in. tom. 1. serm. 61. art. 3. c. 2. Salazar. ... 1. in Prov. c. 8. .14. n. 86. Hilar. can. 13. in Mat. Bonav. de compass. B. Virg. lect. 3. V. Carthag. de lament. B. Virg. l. 12. hom. 1. Deut. c. 2. Galat. 3. Revel. Birgittæ l. 1. c. 10. Drexel. Christus patiens p. 2. c. 12. Taulerus exercit. vitæ Christ. c. 18.

gnauit Dei voluntatem: parata omnem ferre pressuram, tamquam & ipsa iuxta filij sui spiritum diceret: si non potest à me transire calix iste nisi bibam illum, fiat Domine voluntas tua, unde Arnoldus Carno, erat una Christi, & matris voluntas unumque holocaustum ambo pariter offerebant Deo; hæc in sanguine cordis, ille in sanguine carnis.

Arnold. Carnot. in tract. de laud. Virg.

ORATIO DEVOTI LANSPERGII.

Lansp. Thren. 3. Mariæ precatio 4.

Eia ergo Domina nostra, Mediatrix nostra, advocata nostra, dulcissima Maria: impetra mihi à dilecto filio tuo, qui te suam genitricem honorans, nihil negat umquam, continuam & indesinentem gratiam; ut beneplacitum eius ubiq; & in omnibus vigilanter observem, clarè cognoscam, fideliter & indefatigabiliter impleã: quæcumque illi displicent peccata, & oblectamenta carnis averser: quæ verò placita ipsi sunt, ardentissimâ alacritate perficiam, omnia adversa de manu eius gratanter suscipiam, ad laudem, & gloriam Dei. Amen.

Manè Hora 4. *accurrit ad filium Ierosolymam.*

Anselm. dial de Paß. Dom.

Cantuariensis Antistes, hæc ab afflictissimâ matre divinitus edoctus, posteris consignavit: ipsam audiamus, *manè facto, eduxerunt eum de domo Anna, ad Caipham. Tunc primò postquam captus fuerat, vidi eum: & accurrens videbam illam desiderabilem faciem, sputis Iudæorum maculatam, & volens illum complecti, non sui permissa.* Quot verò gemitibus, quot lachrymis iter illud susceperit, Taulerus prosequitur: amor, inquit ille, qui filium tuum accenderat (ô Maria) ut ultrò pergeret ad locum illum, ubi calix ei amaritudinis paratus erat, te quoque mouit, ut eò properares; ubi gladius doloris exacutus erat, qui virgineum scinderet pectus, ô gloriosa cæli regina! quàm lamentabiliter per viam illam deducta es ab amicis tuis? quàm omnes illos; ceu mœstissima cantrix, lugubri voce tuâ, ad lachrymas commovisti! quis æstimare possit, quàm hoc triste tibi iter fuerit? quò enim propiùs accedebas ad urbem, eò altiùs tuis doloribus mergebaris. Ambulasti amantissima mater vias difficiles, & terram largo fletu humectasti, dum dilectum tuum Jesum, thesaurum cordis tui amissum olim anxiè quæsivisti; sed eum inter Doctores repertum, hoc majori gaudio, & solatio tecum domum reduxisti; nunc verò mansuetissimum agnum, ferocissimis lupis ad dilaniandum traditum, spectare poteris?

Taul. exer. cit. vita Christ. c. 19.

Hic Virginis Clientes, vos omnes comites invito, Mariâ duce ad Christum accurrite: contrito corde, & pœnitentiæ lachrymis illum requirite: hæc porrò venit ad videndum filium suum dilectum, plorans incessanter per civitatem Ierusalem, dicens: heu! me ubi est nunc amantissimus filius meus? ubi es dulcissime fils? ubi te inveniam?

Ludolph. vita Christ. p. 2. c. 61.

ORATIO D. BONAVENTVRÆ.

Domine Iesu Christe, qui horâ matutinâ pro nobis conspui, & alapis cædi voluisti, & cum gloria à mortuis resurrexisti: fac nos contumelias, & opprobria, pro tui nominis gloriâ portare; fac nos resurgere ad virtutes à vitijs, ut te videre possimus in Galilæâ cum discipulis, qui vivis & regnas, &c.

Bonav. off. de Pass. Dom. Ilet.

Hora 5. *Maria reperit Iesum in domo Caiphæ, ubi alapâ percutitur.*

Per disertissimũ præconem suum Anselmum, hæc nos Virgo mater edoceri voluit: *manè facto eduxerunt eum de domo Annæ, ad Caipham; nunc primò postquam captus fuerat, vidi eum; & accurrens, videbam illam desiderabilem faciem, sputis Iudæorum maculatam, & volens illum amplecti, non sui permissa.*

Anselm. l. de Pass.

Ubi ut cætera sileam, immane, barbarum, & à sæculo inauditum facinus tacitus præterire non Possum. Scelestissimi prædonis manu ipse rex gloriæ, veluti perditissimus scurra, alapâ percutitur in præmium æquitatis, idque armatâ manu, ictu tam valido, ut dentes concussi, sanguis ex ore, ac naribus profluens

Vincent. Speranza de Pasion. Punct 8. Bern. de Lament. B. Virg. fluens, ipse Dominus Majestatis ad terram allisus sit. huic tam cruento spectaculo, se interfuisse, Virgo mater mellifluo suo Bernardo aliquando exposuit, dicens: *Ad Dominum meum veni plorans, cumq; ipsum fuissem intuita pugnis percuti, alapis cædi, &c. commota sunt omnia viscera mea, & defecit spiritus meus.* Petulans nebulonum turba, Matrem quidem longiùs à JESU semoverat; non sic tamen, quin hujus dirissimæ alapæ fragor, aures & animum ejus inopinatò percusserit: ut piè queritur apud D. Birgittam, dicens: *ad maxillam percutitur ita fortiter, ut sonus percussionis ad aures meas perveniret. Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer.* Hic ecce, ô beatissima Virgo Mater! respice in faciem Filij tui, intuere vultum illum divinum, quem tu tantoperè reverebaris, & coram quo, toties omni die genua flectebas, ab indignissimo flagrione indignissimè percussum, ac sanguine deturpatum. Mirantur sancti Patres, omnia elementa hîc in vindictam se non armasse. Ignis de cælo olim exarsit in derisores Eliæ: ursi de silva in pueros illudentes Elisæo prosilierunt, terra devoravit contemptores Moysis: manus Ierobam exaruit, quam in Prophetam extendere volebat: manum, quæ sancto Thomæ Apostolo, alapam inflixerat, ingens molossus præmomordit. Potiori jure ad hanc Domini iniuriam, exclamat Chrysostomus: *Exhorrescat cælum, & contremiscat terra! alapa Deus percuti potuit! ô Angeli! quomodo manus continere potestis?* Quomodo non fulmen cælo, & flammas ejaculamini? an attonitos vos tenet facti insolentia? an mansuetudo Domini, ignem intra sphæram suam conclusit, aut Matris lachrymæ vindices flammas restinxerunt? sed quid in hunc prostitutæ audaciæ scurram diras invocatis? non unus vestrûm benignissimo Redemptori, Mariâ patronâ vestrâ congeminante, alapam infligit; idque toties, quoties lascivis verbis, aut gestu liberiori, integerrimas puellas aut adolescentes, pudore, ore vestro impudenti suffunditis. Hic siquidem est angelus ille satanæ, qui in illis, aut in vobis, qui fœdis imaginibus delectamini, Christum colaphizat.

Reuel. l. 4. 70. Ierem. 2. Corner. de Pass. conc. 9.

Chrysost. hom. 80. in Ioan.

Fertur cælestis genius alapam impegisse juveni è prostibulo exeunti, quòd si hodiernâ die, omnibus ex infami Veneris hara prodeuntibus, aut huic turpi sceleri vel solâ cogitatione succumbentibus, diabolus aut Angelus alapam infligeret, quot purpureis genis notatos reperire esset? non longè quærendus, non multis rogandus, *prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit?* Matt. 26.

Hoc Origenis Adamantij judicium est: *Colaphis*, inquit, *cædit Christum, qui verbis, vel actibus suis turpibus & inhonestis, sub nomine Christiani, lascivis involvitur, & carnalibus concupiscentiis sepelitur.* Quibus omnibus eluendis, ô Virgo Mater! mihi indignissimo filio, ut lachrymas & cor mundum impetrare digneris, ad te clamo. Orig. hom. 27. in c. 24. Num.

ORATIO LANSPERGIJ.

Heu Mater mea dulcissima! heu dolorosa ac mœstissima Domina, cur adeò ferreum ac lapideum cor habeo, quod compassione ac dolore non scinditur? cur præ dolore non tabescit anima mea, quandoquidem tam immanium dolorum causa, est pessima vita mea. Ego alapis cæcidi, ego colaphizavi, ego blasphemavi, conspui, & conculcavi Filium tuum: cùm agnum immaculatum in tam immundum & impræparatum cordis, & corporis hospitium suscipere toties præsumpsi, imò sordidis cogitationibus conscientiam meam, quam inhabitare cupit, polluendo in ejus faciem sæpiùs conspui, & per contumeliosa verba (& lasciva) alapis cæcidi. Lansp. Thren. B. Mariæ Virg. precatio 7.

Hora 6. *Filium ad Herodem comitatur.*

Ita Bonaventura. Hæc eadem ex S. Doctore desumpsit Ludolphus à Saxonia, qui addit: *Intuere eum nunc bene, dum ducitur, & reducitur demisso vultu, & verecundè incedentem & omnium clamores, convitia & subsannationes audientem: & forte lapidum percussiones & immunditiarum suscipientem, intuere etiam matrem, & suos cum increbili mœrore, à longè stantes, & ipsum sequentes, &c. dum mittitur* (à Pilato ad Herodem) *fit concursus magnus populorum eum sequentium. O Domina, qualiter* Bonav. medit. vitæ Christi. c. 70. Ludolph. vita Christi p. 2. c. 61.

ibat? exemplum doloris erat omnibus Christum amantibus. Sedet superbo in solio Herodes, sistitur à petulanti turbâ, sannis & opprobrijs saturatus, vinctus, mitissimus Dominus.

Marci.23. *Et viso Iesu gavisus est Herodes:* Ex multo enim tempore, scilicet à decollatione Ioannis Baptistæ, *Iesum videre cupiebat*; quia multa de miraculis, & doctrinâ ejus *audierat, & sperabat signum aliquod videre ab eo.* panem & aquam adferri jubet, vt hunc multiplicet, hanc in vinum commutet. *Anselmus* putat Herodem, coronam sibi detraxisse, & Christo imposuisse, libertatem insuper promisisse, si miraculum aliquod illustre perpetraret. vis signum maius, quàm Verbum obmutescere, Innocentiam damnari, omnipotentem vinciri, Sapientiam illudi? vis signum maius, quàm quod positum est ad sagittam? vis signum maius, quàm quod Simeon Mariæ ostentavit *signum cui contradicetur*? denique quod signum maius, quàm lunam mutari in sanguinem? quàm mulierem amictam sole, doloris nube ac lachrymarũ nimbis involui? sprevit eum Herodes ut stultum, ac phanaticum, albâ veste indutum, ô Maria! aspice dilectum tuum candidum, brevî rubicundum, quàm despectus, quàm vilis hodie effectus David, *accinctus Ephod lineo*, in oculis Michol!

Drexel. Christus patiens.c.3. § 3.

Luc.2.

2.Reg.6.

ORATIO LVDOLPHI.

Ludol. vita Christ.p.2. c.61.

Iesu qui ab Herode derisoriè multis interogari sermonibus voluisti, nec ei ad ullum verbum respondere curasti: da mihi amore tuo, sermones derisorios patienter audire, meamq́; iactantiam, cum silentio diclinare; qui regnas cum patre &c.

Hora 7. *Audit Filium accusari apud Pilatum.*

Taul.exercit.vita Christ.6.19.

Anselmus de excellentia Virgin. c.5. *perpendat qui potest, quibus doloribus, quibus gemitibus, quibus suspirijs (Virgo) cruciabatur quando ad subeundam mortem, iudicio iudicis iniqui, tribunali conspiceret sisti.*

Lansp. Thren.B. Mariæ 8.

„ Ioannes Lanspergius Carthusianus: ubi „ verò ad Pilatum ventum est, vnà eum omnes falsò accusare (ô Maria) audisti: *multa* „ in eum mendacia congerentes, &c. Sed Filius tuus, velut ovis coram tondente se, obmutuit, nec habuit in ore suo redargutiones. Nemo quisquam hîc causam agat innocentis; Isa.53. quin Techuitis hic nostra, Maria, nõ pro Absolone, sed pro innocentissimo filio suo, specioso præ filijs hominum, se patronam præbeat: omnem hæc mater, Tullij facundiam, gratia quâ pollet verbi, qui verbum peperit, & effectu quo in talem filium rapitur disertissimè vel lachrymis, quæ pondera vocis habent, perorabit. Sed quid agat? à verbo æterno silere docta: & quid causam tueretur in eo judicio, ubi virtutem audacia, innocentiam perfidia, mansuetudinem sæuitia obruebat: ubi non modò loquendi liberè, sed ne consistendi quidem, iniquissimi judices relinquunt potestatem?

Stupent superi silentium Verbi: *factum est silentium in cælo*: omnis harmonia cælestis conticescit. quod si quæsieris: *concentum cæli quis dormire fecit?* respondet Bernardus: Taciturnitas verbi, in exemplum facta est: *tacebat ore, sed instruebat opere.* Ediscamus & nos ab hoc cælesti Magistro, ponere custodiam ori nostro; & potiori jure, quàm olim Bernardus clamemus ad Dominum: *O humilitas virtus Christi, quantum confũdis superbiam nostræ vanitatis? parum aliquid scio, vel magis scire mihi videor, & iam silere non possum.* Aristippus homo gentilis quondam rogatus quid in vita difficillimũ esset? *Tacere*, inquit, præsertim ubi opprobrijs ac calumnijs quis lacessitur. Certè Job patientię miraculum, calumnijs impetitus: *quare*, inquit, *tacens consumor?* Hebr. *nunc si tacuero, moriar*: nescio enim quomodo omnibus propè malis acerbius sit maledicta tolerare, ut Chrysostomus disertè observavit, dicens: omni lapide atque ada„ mante tolerantior (Job) cum patrimo„ nium amitteret, malaque innumera tolera„ ret; cumque subitò numerosâ sobole esset „ orbatus; cùm quasi fontem quemdam ver„ mium, toto videret corpore bullientem, „ supraque hæc uxorem sibi molestiùs im„ minentem, perfacilè omnia superavit: ubi „ verò exprobrare sibi amicos, atq; insulta-

Apoc.8.

Iob.38.

Bern.serm. 1. in Epip.

Bern.ibid.

Max.serm. 20.

Iob.13.

Chrysost. hom.15.in Matth.

„ re videt; & malignam illam de se existima-
„ tionem fovere, & dicere, quòd talia pro-
„ pter peccata pateretur, ac malitiæ suæ
„ solveret ultionem; tum demum utique
„ turbatus est vir ille maximus, ille fortissi-
mus. Hinc est quod divinum illud in amantissimo nostro Iesu silentium Pilatus adeò suspexerit: *ita ut miraretur Præses vehementer.* Matth. 27.

ORATIO S. BERNARDI.

Bern. serm. Epiph. *Domine Iesu vel iam nunc loquere, quousque siles? quousque dissimulas? diu tacuisti, & valde diu: loquere nunc Domine, quia audit servus tuus.*

Hora. 8. *inspectante SS. Matre, Iesus Barabæ postponitur.*

S. Bonav. l. de com. pass. B. Virg. lect. 3. Isa. 40. & 46. Exclamat hîc sanctissimus Ecclesiæ Doctor: *O gloriosa Domina, quæ tua cruciamina, cùm Barabbas dimittitur, & pœnas Christus patitur: cui ergò similem fecistis Deum? cui assimilastis, & adæquastis, & comparastis filium meum Iesum?*

Lansp. Thren. 9. Marig. Lansperg. sic: *supra cor tuum virgineum constringebat dolor, quem ingens cæcitas, & insatiabilis Iudæorum ferocitas atque infelix illa permutatio incussit: dum lupum præ agno; scelestum ac odibilem nebulonem, præ iusto ac innocēte filio tuo, impium denique, & latronē eligere, & filium tuū reprobare conspiceres, & audires.* Consistebat hinc, inspectante matre, vetus carius, homo ferox & barbarus, supercilio filato, truculento vultu, ore pallido, obtutu audaci, habitu obsoleto & horrido, toto corpore cædem ac latrocinia spirare videbatur: illinc præceptor virtutum, ægrotantium medicus, mansuetissimus agnus: dimissis oculis, ore verecundo, vultu modesto, & si quam conjecturam adfert hominibus, tacita cujusquam figura, toto habitu, situque corporis, benignitatis, mansuetudinis, misericordiæ radios undique ejaculabatur; eoque magis hujus nefarij hominis vitia patebant, quo juxta illius virtutum fulgorem posita, manifestiora reddebantur. Celeberrimus Antistes Fornerus, hæc expendens, sic Forn. de Pass. Dom. p. 2. conc. 102.
„ matrem solatur: bono hîc te animo esse ju-
„ beo, ô afflictissima mater Domini Iesu: ec-
„ ce quàm multi sunt in hac hominum ca-
„ tervâ, quos cæcos filius tuus illuminavit,
„ leprosos mundavit, in deserto miraculosè
„ pavit, verbi sui prædicatione refecit, ne-
„ minem unquam læsit, omnibus benefecit.
„ Impossibile videtur, ut filio tuo sanctissi-
„ mo, innocentissimo, integerrimo, virtu-
„ tum omnium prototypo rejecto, atque
„ damnato, infamem latronem liberari exposcant. Quis enim hîc hæreat, quis hallucinetur, uter absolvendus sit? res pro se loquitur: Iudices sunt, qui ab isto damna, rapinas, vulnera passi sunt; qui ab hoc filio meo, sanitatem, salutem retulerunt; judices sunt, qui illius scelera experti, hujus beneficia agnoverunt & palam prædicaverunt. Sed ô perturbatam rationem! ô effrænatam rabiem! ô plusquam belluinam barbariem! *vos ô Iudæi virum sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis; authorem verò vitæ interfecistis.* Act. 3. Insurgit in hos Hipponensis Antistes: *O cæcitas! ô furia phreneticorum! quid fuit hoc aliud dicere, quàm occidatur ille, qui suscitat mortuos: & dimittatur latro, ut iterum occidat vivos?* Aug. tract. 115. in Ioan.

Verè *mendaces filij hominum in stateris!* Psal. 61.

„ Primum hinc morale educit Ludol- Ludolp. vita Christ. p. 2. c. 61.
„ phus: spiritualiter homo vinctus est per
„ peccatum, positus in carcere secundùm
„ corpus & animam; ita ut sint duo vin-
„ cti, corpus & anima; sed de his unus; sci-
„ licet anima poterit liberari, si tamen cor-
„ pus pœnitentiæ, & flagellis exponatur, si
„ verò corpus liberetur, adhuc manebit vin-
„ cta anima, & supplicijs ac flammis expone-
„ tur æternis: & ideo melius est, quòd ani-
„ ma liberetur, quàm corpus; quasi corpus
„ suspenditur in cruce pœnitentiæ, tunc animam liberabit à morte. Unde Gregorius: *si magnæ mercedis est, eripere à morte carnem morituram, quanti meriti est liberare animam in cælo sine fine victuram?* Alterum est; caveamus ne & nos Barabbam Christo præferamus: caveamus obsecro & nos, nec judaicam impietatem sectando, simili sacrilegio contami-

minemur: Christo Barabbam præferunt, qui injustum lucrum summo bono anteponunt: Christo Barrabam præferunt, qui carnis delicias præ cæli gaudijs requirunt; Christo Barabbam præferunt, qui peccato potiùs, quàm Deo servire malunt.

ORATIO LVDOLPHI A SAXONIA.

Ludolph. cit.

„ *Iesu, qui non dedignatus es, à Iudæis reprobari: Petentibus sibi Barabbam latronem dimitti; te verò auctorem vitæ crucifigi: da mihi te creatorem meum, semper eligere præ omnibus, & pro nullâ re creatâ, te umquam reprobare, qui vivis & regnas.*

Hora 9. *Videt Filium flagellari.*

Huic cruento spectaculo, afflictissimam matrem interfuisse, gravissimus Doctor Anselmus, alijque suffragantur. Cantuariensem hunc Præsulem sic Virginem alloquentem audiamus: *O Domina, quos fontes lachrymarum dicam erupisse, de pudicissimis oculis tuis, cùm attēderes unicum filium tuum innocentem, coram te ligari, flagellari, & carnem de carne tuâ, ab impijs ita crudeliter dissecari?* Sancta illa vidua Brigitta, de filij cruciatu, de matris hunc spectantis luctu, mira prodidit; dum sic matrem, de filio lamentantem inducit: *ductus ad columnam, personaliter se vestibus exuit, personaliter ad columnam manus applicuit, quas inimici sine misericordiâ ligaverunt, cōsurrexerunt autem inimici eius, qui fugientibus amicis suis, undiq; adstabant & flagellabant corpus eius, ab omni malo, & peccato mundum. Ad primum igitur ictum, ego quæ adstabā propinquiùs, cecidi quasi mortua: & resumpto spiritu, vidi corpus eius verberatum, & flagellatum usque ad costas, ita ut costæ eius viderentur: & quod amarius erat, cùm retraherentur flagella, carnes ipsis flagellis sulcabantur. Cumq; filius meus totus sanguinolentus, totus sic laceratus stabat, ut in eo non inveniretur sanitas, nec quid flagellaretur: tunc unus concitato in se spiritu quæsivit; numquid interficietis eum sic iniudicatum? & statim secuit vincula eius. Inde filius meus induit se vestibus suis; tūc locum, ubi stabant pedes filij mei, totum repletum vidi sāguine, & ex vestigijs filij mei cognoscebā incessum eius: quò enim procedebat, apparebat terra infusa sāguine, nec ipsi patiebantur ut se indueret; sed compulerunt & traxerunt eum, vt acceleraret.*

Anselm. de compass. B. Virg.

Reuel. l. 1. c. 10.

Dum hoc rubro pretiosi sanguinis sui oceano, Filium tuum, ô Virgo, innatantem cerneres, verè *magna* fuit, *velut mare*, *contritio tua!* Ut meritò exclamet Anselmus: *Quis existimare potest, quantâ tristitiâ, & mœrore, & dolore vulnerabatur cor Mariæ, super unici & naturalis filij passione: quem tam castè concepit, tam gaudiosè peperit, tam dulciter aluit? Vidit eum ligatum & solvere non potuit: Vidit corpus vulneratum, & vulnus ligare non valuit: Vidit sanguinem in faciem fluere, & abstergere nequijt.*

Thren. 2.

Amselm. compass. B. Virg.

Vehemens adeò Patriarchæ Iacob dolor exstitit, cùm filij tunicam dumtaxat cruentam intueretur, ut Fernandius hîc asserat, neminem aut verbis explicare, aut cogitatione comprehendere valere. Sed nihil iste ad Virginis dolorem habuit: Ille tunicam, hæc Filium suum sanguine tinctum, & toto corpore lacerum conspexit; Jacobo undecim etiamnum filij supererant, hæc Virginis unica, & super omnia charissima proles. Recole hîc illud, * ex magni Gregorij hymno, quem Divino Spiritu concinuisse perhibetur.

Fernand. in Gen. c. 37

Pro peccatis suæ gentis
Vidit Iesum in tormentis,
Et flagellis subditum.

* *Ita Philippus Bergamas in supplemento chori an. 1399.*

Spectat Virgo irruere universam cohortem quingentorum quinquaginta quinque validissimorum militum; tot rabidi canes in teneram damulam: tot carnivoræ accipitres in simplicem columbam: tot sanguinarij Lupi in innocentissimum agnum ungues ac dentes exacuunt. Primò illum Virgineum, ac tenerrimum corpus, virgis spineis cruentant. 20. loris nodosis, stellulis implicitis, & uncis ferreis dilacerant. 2. Catenis ossa ipsa, & costas divellunt. Quos inter cruciatus amarissimè ingeminat: *Dinumeraverunt omnia ossa mea.* Psalm.

V. Suare. p. 3. tom. 2 quæst. 46. a. 2. sect.

Psalm. 21. Quid mirum, si, ut SS. PP. testimonio & certâ revelatione compertum est, longè suprà 5000. verberum, suo corpore exceperit? Quæ omnia, velut mœstissima echo, in corde matris resonabant: præclarè Hieronymus: *quot læsiones in corpore filij, tot vulnera in corde matris: nullum ictum recipiebat corpus, cui non tristis echo responderet in corde matris.* Et tu ô homo! ad hanc tam funestam tragœdiam ne quidem ingemiscis? si feram aliquam sic excarnificari cerneres, commiseratione tangereris: ipsa saxa, & cauea sanguine conspersa inhorrescere videntur.

Ingemuere cavæ, sonitumque dedêre cavernæ;

Et cor nostrum, ne gemitum edit. Quæ erant tunc cogitationes tuæ clementissime Jesu, nisi ut me in amorem tui pelliceres? nisi ut amorem tuum in me, per tot ora, quot vulnera loquereris? & non amabo te?

Suarez. Ludolph. de vita Christi p. c. 58. Lansperg. peransa. pag. 298. Hieron de Assumpt. B. Mariæ. Virg. 2. Eneid.

ORATIO S. BONAVENTURÆ.

Propter gemitus & lachrymas, quibus afficiebaris virgo dulcissima, quando vidisti filium tuum dulcissimū iudici præsentari, acriter flagellari, varijs illusionibus & opprobrijs affici: impetra nobis dolorē pro peccatis nostris, & lachrimas salutiferæ contritionis; adiuva nos ne nobis possit inimicus illudere, neque diversis prohibitu suo tentationibus flagellare, devictosque statuere terribili iudici; sed magis ipsi accusemus, & iudicemus nos ipses de excessibus nostris, & vera pœnitentia disciplinis flagellemus: Vt veniam & gratiam in tempore necessitatis, tribulationis, & angustiæ inveniamus. Præstante eodem Domino nostro, &c.

Bonav. Offic. de compass. B. Virg.

Hora 10. *Christus spinis coronatus, etiam matri exhibetur: Ecce homo.*

Venio nunc ad illud insolens, & inusitatum genus supplicij, non minùs infame ad ignominiam, quàm acerbum ad pœnam. Funestæ regis nostri inaugurationi Mariam interfuisse, Metaphrastes, alijque testantur: *licet, inquit, considerare cuiusmodi illa* (Virgo) *esset, quæ hæc difficilia cernebat: illusionem, flagella, alapas, purpureum amictum, coronæ impositionem.*

Metaph. de dormit. B. Virg.

Spectactat illa, quemadmodum Barbari illi, sine fronte in caput suum sævissimè irruunt, per veneranda illa filij sui tempora, densissimam spinarum silvam crudelissimè adigunt, atque transfigunt. Verè dilecte mi, *caput tuum plenum est rore: Vulnerasti me in uno crine colli tui,* aut potiùs recreasti: unus enim tali rore pilus delibutus, sufficeret ad universum etiam mortale genus instaurandum. Refert S. Birgitta sibi Hierosolymis existenti, à Deo revelatum esse, oculos, aures „ atque os Domini, cruore è spinarum vulne„ribus oppleta fuisse, totumque vultum con„tectum; ut cùm solatium, quod illi apud „ Patrem non erat, à Matre quæreret, ex ocu„lis sanguinem expresserit, ut illam conspi„ceret. Nunc amantissimam tuam Matrem hæc lamentantem audio: *A planta pedis, usque ad verticem capitis, non est in eo sanitas. Pudeat ô homo! sub spinoso capite, membrum fieri delicatum.* Pudeat nos coronari rosis, ubi rex noster spinis redimitur, ut nobis (D. Hieronymo teste) regni diademo compararet.

Cant. 4. L. 7. c. 25. Isa. 1. Bern. Ser. 5. de omnib. SS.

S. Ludwina, rapta nonnumquam à Domino Ierosolymam, atque edocta quos illic salvator pertulit cruciatus: insuper ignominiam pervolvens, quam in hac coronatione passus fuerat, consuetis lachrymis deficientibus, sanguineas fundebat: atque ad omnem contemptum tolerandum, se promptam, paratamque offerebat. Egredere anima mea de terrâ tuâ, de terrenis tuis desiderijs, & vide regem tuum Salomonem in diademate.

In vita. part. 2. c. 7. & p. 3. c. 3.

B. Angelam de Fulginio deficiebat animus, ac mortuæ instar corruebat, quando spinis coronatam Domini effigiem conspiciebat. Et nos illam coronam siccis oculis, ac mente immotâ conspicimus? Nec cessamus ambitiosis, vanis, avaris, vindictæ cupidis, impuris, impijs cogitationibus, spinis sanè longè gravissimis coronare Salvatorem,

In vita.

torem, ejusque dolores acerbiùs renovare?

Plura qui hîc volet, rara ac præclara reperiet in corona SS. Vulnerum Jesu Christi, per R. P. Guil. de Wael piè juxta ac eruditè concinnata; & quæ diximus parte lucis Evangel. Embl. 15. §. 4. At Matrem nostram dolorosam reviso, quæ & nos invitat ad inusitandum hactenus servitutis spectaculum. *Adstabat Maria, cùm eum Pilatus ad populum produceret, dicens: Ecce Homo. Sed cujus possit animus capere, quis te dolor invaserit, cùm eundem unicum tuum, tum dirè ligatum, tam ex verberibus, sputis, sanguine miserandum in modum deformem cerneres, ut penè hominis speciem videretur amisisse? Et quidem omninò verosimile est amabilem Dominum, dulcissimam Matrem suam, quàm potuit placidissimè respexisse, quodque verbis nequivit, amicabili fecisse aspectu.*

Parte 2. concio. 1.

Taulerus exercit. vitæ Chri. c. 19.

Ecce homo, sed eheu! jam verè exclamare poteris, quia *non novi hominem*: quia non est ei species, neque decor.

Ecce *caput*, in quo latent sapientiæ thesauri, spinis coronatum.

Ecce *facies*, in quam desiderant Angeli prospicere, sputis & alapis livida.

Ecce *oculi*, lucidiores sole, qui contemplantur ubique bonos & malos, nunc in lachrymis & morte natantes.

Ecce *aures*, quæ cælestem illam harmoniam Sanctus, Sanctus, Sanctus, audire consuêrunt, nunc opprobrijs & blasphemijs oppletæ.

Ecce *os & labia*, quæ dulciora super mel & favum, mox felle complenda.

Ecce *pedes*, quorum scabellum universus orbis est, clavis terebrandi.

Ecce *manus*, quæ tribus digitis suspendunt molem terræ, cruci configendæ.

Ecce *cor*, amoris fornax, lanceâ perforandum.

Ecce *corpus*, Virgineum, tenerrimum; innocentissimum, tam fœdè laniatum.

Ecce homo, ecce hic Deus tuus est, *quantum mutatus ab illo*? ô Pater æterne? *Ecce homo*, hîc est Filius tuus dilectus; in quo tibi benè complacuit.

O Angeli pacis, *Ecce homo*, quantum minoratus ab Angelis!

O Judæi, *Ecce homo*, ecce Rex vester; sed regnum ejus non est de hoc mundo.

O Maria! Hic te compello, *præsens enim eras.*

Fernerus de pass. Dom. part. 2. conc. 105

Ecce homo, quem tu de maternis visceribus sine dolore peperisti, vide an hæc, non tunica, sed Caro Filij tui sit, an non, an hic sanguis tuus? verè *fera pessima* devoravit eum. Sed ô rabiem Iudæorum! quæ nullo sanguine valet saturari. Clamant omnes: *crucifigatur.* & in Jesum sententia mortis pronuntiatur, quam dum Virgo pronuntiari audivit, *estne aliquis*, inquit Anselmus, *qui queat percipere qualitatem pectoris eius?* ô anima Christiana! *Ecce homo*, fera illa pessima, avaratia tua est, invidia tua est, luxuria tua est. Hæc clamant, *crucifige, crucifige eum.* Erubesce, & ingemisce ô homo! *Væ mihi misero, cùm venerit dies illa, & aperti fuerint libri; tunc demisso capite præ confusione conscientiæ stabo trepidus et anxius, cùm dicetur, ecce homo, & opera eius.*

Anselm. de excel. Virg. c. 5.

Bern. in medit. c. 2.

ORATIO S. BONAVENTURÆ.

Propter angustias, & cruciatus, quos cor tuū sustinuit, Virgo beatissima, quando audivisti Filium tuum dilectissimum adiudicatum morti, & crucis supplicio: succurre nobis tempore infirmitatis nostræ, quando corpus nostrum dolore infirmitatis cruciabitur, & spiritus noster, hinc propter insidias dæmonum, illinc propter terrorem districti iudicis angustiabitur; subveni, inquam, nobis domina tunc, de damnationis æternæ contra nos proferatur sententia: aut ne flammis gehennalibus tradamur æternaliter cruciandi, præstante eodem Domino nostro &c.

Bona. offic. de compass. lect. 3.

Hora. 11. *Occurrit baiulanti sibi crucem.*

Mœstissimo filio, mœstissima Mater occurrit, ut tradit Adrichomius. Quem occursum D. Anselmus describit, dicens: *Maria obvium habet filium, qui benignè inclinans se ad illam, dicebat: Ave Mater.* Quò referri potest illud Bonaventuræ: *cùm autem Mater*

Adrichom. in descript. Ierus. n. 118.

Anselm. dial. de pass. Dom.

ter eius, Ioannes, & socia eius occurrerunt ei in bivio, & videntes eum sic vituperabiliter, & sic enormiter à tanta multitudine duci, quanto repleti sunt dolore, dici non potest.

Addit Ludolphus, cùm ob turbam accedere non posset, per aliam viam deflexisse, itaque occurrisse. Ah! qualis erat mutuus ille aspectus, cùm in hoc schemate, Filio Mater occurreret! cùm ut Doctor mellifluus: *non clarus imperio, sed plenus opprobrio, spinis coronatus, sputis illitus, flagellis afflictus, sibi crucem baiulans:* Matris in conspectum venit. Dum lunæ sol opponitur, Eclipsis est, iuxta illud: *cùm patitur* sol, *luna laborat.* Sic etiam cum duo sibi specula objiciuntur, unum alteri transmittit imaginem. Aptè Laurentius Iustinianus: *cor Virginis fuit clarissimum speculum passionis Christi & perfecta mortis imago.* Quare si quis Virginis cor intueretur, in eo tamquam in speculo, omnes Christi dolores, injurias, vulnera omnia longè perfectiùs, quàm in sindone Veronicæ expressa cerneret: nam omnia, quæ ille in corpore, hæc in anima patiebatur: *Vulnera Christi morientis*, inquit, Bernardus, *erant vulnera matris dolentis; talis in ipsâ relucebat effigies, qualis ab obiecto corpore, scilicet filij, resultabat.*

Quemadmodum enim si quis saucius, aut sanguinolentus, se in speculo contemplatur, speculum effigiem ejus sauciam ac sanguinolentam refert; ita multò luculentiùs, totus sponsus sanguinum, in corde Virginis relucebat: *quod ipse in corpore, tu in corde passa es; nec non singula vulnera, per corpus eius dispersa, in tuo corde genialiter sunt unita, quia nempe tuam ipsius animam doloris gladius pertransivit.* Insistebat sanguinolentis filij vestigijs, atque illic diutiùs commorabatur, ubi sub onere crucis fatiscens (ut Adrichomius tradit) largiorem sanguinis sui copiam effudisset. Christi Martyres subinde ad ambulandum coacti; sed priùs calceos clauis introrsum actis, aut æneas easque ignitas crepidas induti, aut super aculeos, & ferri mucrones ad gradiendum protrusi, ambularunt vias difficiles; sed illud Servatoris, & Matris Virginis in Golgotheam rupem, multò difficilius iter fuit, & acerbius. Ubi tamen dux noster præit, miles alacriter subsequitur: nam *qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.*

[Margin notes, left column: ...sav. me. ... vita ...ris. / ...delph. vita ...ri. part. ...62. / ...rnard. lament. ...rg. / ...tur. Iu... n. lib. de ...one Chri. ...12. / ...ern. de ...ment. ...V. / ...onav. ser. infra Dom. epiph. / ...onav. sti... ...uli amo... ...s. c. 4. / ...drichom. ...s.]

ORATIO S. AUGUSTINI.

Vide (Clementissime Pater) *immaculata vestigia, qua non steterunt in viâ peccatorum, sed semper ambulaverunt in lege tuâ, diris configenda clavis: & perfice gressus meos in semitis tuis: & fac me odio habere omnes vias iniquitatis: & fac me propitius viam veritatis eligere. Oro te Rex Sanctorum, per hunc Sanctum Sanctorum, per hunc Redemptorem meum, fac me currere viam mandatorum tuorum, ut ei valeam spiritu uniri, qui meâ non horruit carne vestiri.*

[Margin note: Aug. l. medit. c. 6.]

Hora 12. *Videt crucifigi, & stat sub cruce.*

Piè quærit, & queritur Bonaventura; *qua Matris angustias possit lingua fari, cùm videret filium in cruce clavari?* Prosequitur uberiùs Laurent. Iustinianus: *nequaquam enim à diro spectaculo Mater aberat, qua ob id ultra quàm credi potest, angebatur pro filio. Audiebat populorum perstrepentium sonitum, & confusas militum crucifigentium voces: audiebat malleorum clavos, insigentium ictus, totiesque in corde suscipiebat doloris iacula, quoties super clavos resonabant percutientium verbera.*

[Margin notes: Bona ef... fic. pass. / Laur. Iustin. de agone Chri. c. 16.]

Acerbissimos hos Virginis dolores, & amarissimos lachrymarum fluctus, longissimè perspiciens, simul & expavescens Propheta exclamat: *Cui comparabo te vel cui assimulabo te filia Ierusalem? Cui aquabo te, & consolabor te, Virgo filia Sion: magna est enim velut mare contritio tua.*

[Margin note: Thren. 2.]

Liran. vertit: *non invenio aliquam ita afflictam, quam tibi possum in exemplum proponere, pro aliquâ tuâ consolatione.* Quam potest itaque aptissimam, à mari metaphoram deducit: quemadmodum enim omnia flumina currunt in mare, ita omnes dolorum fluctus in Mariam. Audi Bernardum: *O dolo-*

[Margin note: Bern. hom. 1 ... Stabat.]

res inexplicabiles! ô ineffabilis reciprocatio sancti amoris! filius patitur, & intus validè compatitur Matri; Mater Dei verò campassa est patienti Filio. Tantus nempe impetus passionis Domini Iesu *fuit, ut quasi torrens ipsum impleret patientem: quia teste Psalmistâ, de torrente passionis in viâ bibit, ut sic Christo impleto, in Matrem flueret compatientem: quâ similiter impletâ, ad Filium redundaret inundatio amaritudinis, & mœroris, nimirum ad locum unde exeunt dolorum flumina, revertuntur, ut iterum fluant.*

Aquæ fontium, ac fluviorum dulces sunt; maris verò aquæ amaræ: ita aliorum Martyrum cruciatus inenarrabili dulcedine (ut multis probare possem) sæpè conditi fuére, & suavissimi, comparatione Mariani doloris, de quo Arnoldus Carnotens. *quot dolorum flumina filium obruere videbantur, tot in viscere Matris intrasse feruntur:* & sicut in mari, nulla gutta est, quæ amara non sit; sic nullum vitæ Marianæ momentum, quod doloris & afflictionis, non imbuit amaritudo; quæ omnis, in uno corde Mariæ collecta fuit. Ubi amabo vos, expendite: si Deus parvo ciatho, omnem totius oceani (fingamus è felle, vel absynthio esse) amaritudinem concluderet: quàm amarum ille haustum propinaret, qui hunc calicem epotandum offerret?

O Maria! magna est velut mare contritio augustissimi cordis tui: Septuaginta legunt: *Magnificatũ est poculum contritionis tuæ.* Utinam ex hoc amaro mari, *intrent aquæ usque ad animam meam*, ut extinguere valeam sitim rerum mundanarum, & ardorem lubricæ voluptatis. Hoc Alberti Magni votum est: [*Albert. M. in c. 1. Lucæ.*] *Maria*, inquit, *interpretatur amarum mare, quia noxias delectationes nostras, ut amarum mare amaricat abundanter; terrenas nempe voluptates, carnisque illecebras, ad delectationes ita amaras reddit, ut omnes ab illis abhorreamus.* Vnde docet in hoc mare faces libidinis restinguendas, dum subdit: *Si illecebræ carnis te trahant, & superantes iam ad illicitas delectationes te propellant, baptiza te in amaritudines maris, & nomina Mariam.*

Intereà crux in altum sustollitur. Iam elevatus omnia trahet ad se, proximè certè, & fortissimè traxit Mariam, quam nec pudor, nec dolor, nec timor, nec injuriæ, nec opprobria, nec creatura ulla potuit à dilectissimo suo Iesu separari. *Stabat iuxta crucem* Iesu *Mater eius.* [*Ioan. 19.*]

Iuvat hîc Doctorem Seraphicum audire, sic Matrem compellantem: *O Domina mea, ubi stas? Numquid iuxta crucem? imò in cruce, cum filio cruciaris: ibi enim crucifixa es secum. O dulcissima Domina, cur ivisti immolari pro nobis? Numquid non sufficiebat nobis Christi passio, nisi crucifigeretur & Mater?* [*Bonav. stimul. amor. c. 4.*] Porrò, si, ut rectè Apostolus docet, dum patitur unum membrum, compatiantur omnia membra, cùm hæc Mater supra se, supra omnia filium dilexerit, quid mirum, sicut D. Amadeus loquitur: [*D. Am hom. 5 de B. V. 19.*] *Vicit sexum, vicit hominem, & passa est ultra humanitatem: torquebatur enim magis, quàm si torqueretur in se, quia suprà se incomparabiliter diligebat.* Plus enim anima patiebatur in eo, quem amabat, quàm in eo, quod animabat. Hoc naturæ quoddam sympathicæ prodigium videtur, duas cytharas adeò æqualiter tendi posse, ut teste Gregorio, una tacta, altera intacta, suavissimâ harmoniâ consonet: [*Greg. in Mor.*] *Cythara*, inquit Bernardus, *tibi factus est sponsus, cruce habente formam ligni, corpore autem suo vicem supplente chordarum, per ligni planitiem extensarum.* [*Calamat tit. Maria dolorosa. Bern. de passione c. 8.*] Cui consonat Maria, de qua dici potest: *conversa est in luctum Cythara mea.* [*Iob. 38.*] Rem miram, sed à se compertam ac comprobatam refert Kirckerus noster: Moguntiæ se observasse chelys majoris, ad parietem odæi nostri appensæ chordas, organi fistulis scitè attemperatas, contactas organi adeò argutè resonasse, atque si plectro raderētur. [*P. Kirc ars magnetica magnetismo musica.*] Tanta rebus etiam inanimis vis inest sympathiæ: Nec majorem Christi ac Mariæ cordis & viscerum concordiam ac sympathiam fuisse arbitrabimur? Maria sentiens hoc (inquit Bonaventura,) *quod & in Christo* Iesu: *In animo enim illi Martyri conmartyr, vulnerato convulnerata, crucifixo concrucifixa adstabat.* [*Bonav. serm. 1. post Dom Epiph.*] Ubi incredibile mulieris fortitudinem, & constantiam omnes admirantur:

Stabat

Stabat Mater dolorosa,
Iuxta crucem lachrimosa:
Dum penderet Filius.

Labata tit. ria p 39. Quæri solet, inquit Labata, cur dilectus Deo Apostolus fugerit & Dominum suum deseruerit, postea tamen reversus sub cruce constanter steterit. Nec aliam causam adfert, quàm exemplum SS. Matris summâ animi constantiâ sub cruce stantis: dicebat enim intra se, mulierem hanc fortem quis non imitetur? videt filium, vitam animæ suæ inter acerbissima opprobria & tormenta exspirantem, & tamen viriliter agit & stat, & ego recedam! Quin potiùs accedam, iuxta crucem pariter stabo & si opus fuerit, moriar pariter cum illa. Excitet & nos hæc invictissima heroina ad constantem in adversis omnibus sub cruce Domini nostri Jesu famulatum.

Sint, qui Salomonem, Felicitatem aliasque inter sacras heroinas, & fortissimas mulieres recensent: quæ ante oculos, exquisitis tormentis, Filijs lectissimis atque optimis vitam eripi, immotæ conspexerunt. Matrem illam, suprà omnes Amazones alij extollant, quæ * *Melitsonem* suum cohortata est: Tormenta fortiter toleraret, Christum regnantem ac spectantem intueretur; ipsum deinde suavissimum onus; in humeros sublatum, socijs martyribus, carpento, ut flammis traderetur adjunxit. Septem Machabæorum Matrem, Augustinus toties in corde martyrem vocet, quoties Filij torquebantur in corpore: *Illa*, inquit, *videndo in omnibus passa est, facta Mater septem martyrum, septies martyr: à Filijs non separata spectando, & Filijs addita moriendo. Videbat omnes, amabat omnes, ferebat in carne, quod in carne omnes.* Sed super omnes longè, se fortissimam ac constantissimam præbuit Maria. *Stabat itaque*, inquit S. Antoninus, *iuxta crucem Maria, fide & animo constans: Oculi quidem lachrimis pleni erant, & dolore ingenti cor eius premebatur; sed sine, querelis, sine murmuratione, sine ullo vindictæ sensu in eos, qui Filium adeò crudeliter tractarent.* Exhibebat se afflictissimæ quidem, sed & patientissimæ Matris exemplar. Quæ uti ait Gerson, si Deus jussisset promptior quàm Abraham) proprijs manibus Filium crucifixisset. Stantis in cælo solis, maximum olim prodigium fuit; sed maius hic Matris iuxta patibulum stantis. Pulchrè Augustinus nos stare jubet: *Fili si sub tuis afflictionibus plores, piè plora: noli cum indignatione, noli cum typho superbiæ, alios contemnendo, aut damnando plorare: unde plangis quod pateris? Medicina est, non pœna, castigatio non damnatio. Noli repellere flagellum, si non vis repelli ab hæreditate: Noli attendere, quam pœnam habeas in dolore, sed quem locum in testamento.*

In brevi rio ... m.9. ... rtij. — *Aug. serm. de ... ersis.* — *Antonin. tit. 25. I.* — *Gerson. tract. 2. super Magnificat ex S. Anselm. & Anton.* — *Aug. in ps. 99.*

Hæc tu, ô Virgo obseruabas, piè plorabas, nec Iudæos, nec peccatores incusabas. Sanguinem & vulnera filij tui, medicinam generis humani non ignorabas: flagella nec à te, nec ab illo indignanter repellebas, ut cum filio hæreditatem & nobis comparares. O stupenda patientia! in medio fluctuum stat rupes immota! aquæ intrant usque ad animam, nullo tamen impatientis animi motu agitatur.

ORATIO LANSPERGIJ.

Lansp. Thren. B. Mariæ precatio 14.

O columba mansuetissima! ô Domina mæstissima? rogo te per amaritudinem dulcissimi cordis tui, ut amodo de hoc mundo nihil mihi sapiat, nil me afficiat, nil alliceat, nil cor meum detineat, nisi Filius tuus, & hic crucifixus: quo in verâ devotione, & profundâ cordis gratitudine, in amarâ cõtritione, & viscerosâ cõpassione, sedulo rememorẽ miseriã Domini Dei mei, diem amaram, quâ eum languor amoris nostri superavit, & usq; ad mortem perduxit; ut amore eius, per assiduam abnegationem, veterem meum & corruptum hominem, cum omnibus cõcupiscentijs, & vitijs suis crucifigam.

Hora. I. *Latroni veniam impetrat.*

Moveri solet implexa quæstio, cur è duobus

qui Christo confixi latera stipabant, latronibus, convertatur dumtaxat unus? cur repentè alius sit à seipso? cur cæli, Deique totus, qui prius mali dæmonis, crebiique totus fuerat: ut etiam (si nonnullis credimus) ubi pendebat, in maledicas voces erumpens, hærentem lateri Christum impeteret.

Vinc. serm. in parasc. Audio sanctos Patres elabi in diversas, pugnantesque sententias. D. Vincent. Ferrariensis putat bono latroni mentem aliam, alia consilia, alia fidei, cælique lumina, alios piarum cogitationum & amoris æstus injectos esse, & evibratos à cruce, ac crucis umbrâ; nimirum eo loci ac temporis, incurrebat in umbram Christi ac Crucis, eaque ad veniam, ad salutem, ad gratiam fuerit satis, juxta illud

Osea 14. Oseæ: *convertentur sedentes in umbrâ eius.* D. Anselmus credit bono latroni datam esse scelerum veniam, quòd olim de Christo infante, deque virgine matre bene meritus fuerit. exul ibat, & exteris bona virgo, pergebat in Ægyptum; quæ ad cetera exilij, torrentisque soli mala, hoc quoque adjecit. adversa prædonum turba in virginem innoxiam, in Deum infantulum occurrit, & pro eâ quâ erat immanitate, in utrumque sævire parabat; fortè hos inter adfuit noster ille latro, qui ut matrem, ut puerum vidit; maius aliquid humanâ specie ratus, & eorum manibus, & periculo eripuit: grata hujus beneficij memoria fecit, ut in extremâ illâ vitæ periodo, suus veniæ locus, suus fuerit miserationi.

V. Lobb. viam vitæ & mortis, c.6. §. 2.

Damian. serm. de Pass. B. Petrus Damianus aliò sententiam, mentemque flectit; sic tamen ut ad virginem reflectat: censet enim latronem, qui Christo à dexteris erat, ideo sibi, Deoque redditum, quod inter crucem Christi ac latronis, interesset, mediaque staret virgo, qua mediatrice vitam, salutemque hausit. unde Novarinus in vmbrâ virgineâ, asserere non dubitavit, *sub Mariæ vmbrâ, ac tegmine, fuit bonus ille latro, qui cum Christo pendebat in cruce; nam,* inquit *ut multorum sententia est, virginis præcipuè precibus, ad Christum conversus est.* Ut & vos exemplo benignissimæ matris vestræ, injurias exanimo remittatis, & pro inimicis vestris gratiam, ac omnem benevolentiam rependere valeatis. Motiva esse poterunt, quæ diximus par. 1. Lucis Evang. Dom. 21. post Pent. Enim vero imitata fuit mater filium pro crucifigentibus se deprecantem; quem ipse velim æmulari, sed calamo & linguâ Bernardi:

Novarin. l.4. excursu 72. n. 713.

ORATIO S. BERNARDI.

O fons misericordiæ Iesu, quem ad te diligēdum non moveat, quod inter opprobria exprobrantium, inter mortis angustias, tuarū miseriarū oblitus, sed tuarū misericordiarum memor, tam piè, tam opportunè ad patrem pro tuis crucifixoribus interpellas? in ipsâ horâ incēsi, cùm iā virtus holocausti cælos aperiret, concuteret terram, inferos spoliaret, ut summus Pontifex introiens cum sanguine in sancta sanctorum, exaudiendus pro tuâ reverentiâ, clamabas: pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Quàm dulcis erit diligentibus se, qui odiētes & occidētes se, tātâ & indebitâ, tā gratuitâ & tam stupendâ benignitate prævenit? quare & amore tui, dimitto ex corde omnibus, qui in me deliquirunt, ac gratiam tuam illis mihique impertiri digneris Amen. *Bern. l.3. de amore Dei c.26.*

Hora 2. *Ioannem matri commendat. Mulier ecce filius tuus.* Ioan. 19.

Quæ verba omni gladio ancipiti, cor matris acriús penetrasse expendit Bernardus: *an non tibi* (ô virgo inquit) *plusquā gladius fuit sermo ille, revera pertraensiens animam tuam: mulier ecce filius tuus? ô cōmutationem! Ioannes tibi pro Iesu traditur, servus pro Domino; discipulus pro magistro: filius Zebedæi, pro filio Dei: homo purus, pro Deo vero!* *Bern. ser. 1. super. Signum magnum.*

Ludolphus* *vir in SS. voluminibus studiosissimus, & feruidis affectibus amabilis,* exclamat: ô Domina, qui precor cogitatus, in te succedebant, cùm tam inæstimabliem mutationem ab ipso, quem supra omnia diligebas, ** Sixt[...] nem, in [...] bliot. l.4. Ludolp. p.2. c.63.*

„gebas, tibi fieri audiebas? verè tunc animam pertransivit gladius doloris. ubi in exemplum adducit virum religiosum (sunt, qui Ludolphum fuisse volunt) cujus animum hæc verba: *mulier ecce Filius tuus*, tanto pietatis sensu afficiebant, ut per 20. annos, hæc attenta mente pervolvens, se à lachrimis continere nequiverit. totam quippe Christi Passionem, secum sæpius recolens, ubi ad novissima illa filij matrem alloquentis verba devenisset, totus in lamenta, & lachrimas solutus colliquescebat. Sed alium, imò

Infandum regina jubes renovare dolorem.

dum tuum, quem ex hoc mœstissimo colloquio concepi, enarrare aggredior. mitigasse hunc fortè censendus est filius, dum non *matrem, sed mulierem vocitavit.* quâ super re Chrisostomum disceptantem audiamus: *ô bone Iesu,* ait, *quid matrem tuam erubuisti, quæ te tam diligenter enutrivit? tam reverenter tractavit? tam dulciter lactavit? cur ei tam durè loqueris, mulierem velut increpans?* & sibimet respondet sanctissimus ille Doctor: *ideò factum id esse arbitror, ne materno nomine, ampliùs dolorem excitaret: non enim tempus tunc erat matrem dulciter alloquendi, nec nomen matris exprimendi.* quam Chrysostomi sententiam, eleganti versu complectitur Joannes Baptista Mantuanus:

Talibus admonuit matrem sine nomine matris
Ne materna pium laceraret viscera nomen.

Verùm in hoc tanto Mariæ dolore & planctu, nobis hoc solatio maximo esse potest, quod dum Ioannem dedit filium Mariæ, illam simul omnibus nobis matrem præfecerit, que nos omnes in filios adoptaret! ita Dominus ad D. Brigittam: *Maria mater mea* inquit, *propter compaßionem & charitatem, facta est mater omnium, in cælis, & in terris.* Origenis in 2. Ioan. *omnis verè Christianus filius est Mariæ* planè peccatoribus mater effecta, quia sub cruce illos, quasi filios doloris parturivit: *sub arbore mali suscitavi te, ibi in doloribus peperit te mater tua.* *Iuxta*, inquit Rupertus, *doloris ut parturientis sustinuit in paßione unigeniti sui, omnium nostrum salutem B. Virgo peperit, & facta planè omnium nostrûm mater est.* quò spectat illud Damasceni: *dolores quos in partu effugisti, sub cruce stans, abundanter, & copiosè sustinuisti.*

O peccator, ô fili prodige! ô fili perditionis: *ecce mater tua.* quis desperet? ô verbum „dulce: ipsa enim est mater Dei & hominis, „mater rei & judicis. non decet, ut inter filios, discordiam esse permittat: si enim, ô „peccator! Mariâ est mater tua, ergo & Ie„sus est frater tuus, & pater ejus, pater tuus; „ergo & regnum & hæreditas tua; ergo „gratia Mariæ, quam invenit apud Deum, „est thesaurus tuus; ergo dilige eam, & ve„nerare, & ab hac horâ accipe illam in tuam, & cur ad hanc matrem peccator vereatur accedere? *ad patrem,* inquit Bernardus, *vereberis accedere; solo auditu territus ad folia fugiebas: Iesum tibi dedit Mediatorem. quid non ad talem patrem, filius talis obtineat? exaudietur utique pro reverentia sua: pater enim diligit filium. An verò trepidas & ad ipsum? frater tuus est, & caro tua. hunc tibi fratrem Maria dedit, sed forsitan & in ipso maiestatem vereare divinam, quod licet factus sit homo, manserit tamen Deus. Advocatum habere vis & ad ipsum & ad Mariam recurre.* &c. hæc mater tua, & illius est, nos fratres effecit. *& ex illâ horâ accepit eam discipulus in suam.* quæ verba suavissimè pertractat, & devotione practica adornat P. Franciscus de la Croix in hortulo Mariano areola 2. cap. 3. *O beata ergo fiducia!* (clamat Doctor mellifluus) *ô tutum refugium! mater Dei, est mater nostra! mater eius in quo solo speramus, & quem solum timemus est mater nostra. Quam magnum, quam admirabile est, quod video per te evenire nobis? quod videns gaudeo; quod gaudeo dicere non audeo; si enim tu Domina, es mater eius, nónne & alij filij tui sunt frates eius? sed quifratres, & cuius eius loquar unde iucundatur cor meum? sed quod credo amando, cur non confiteor laudando? dicam igitur non superbiendo, sed gratias agendo; iudex noster, est frater noster: denique Deus noster est factus per Mariam frater noster. quâ igitur certitudine debemus sperare, quâ desolatione*

Margin notes: ...an. 19. | ...rg. l. 2. ...eid. | ...ysost. ...n. 84. in ...m. | ...8. Re... ...c. 12. | ...nt. 8. ...pert. ad | illud: mulier cùm parit. | Damasc. l. 4 fidei orth. | Ludulp. cit. | Bern. ser. 2. super Signum magnum. | Ioan. 19. | Bern. cit.

possumus timere, quorum sive salus, sive damnatio, de boni fratris & piæ Matris pendet arbitrio? quo etiam affectu hunc fratrem, & hanc Matrem amare debemus? quâ securitate ad illos confugiemus?

Arnol. Cornet. de B. Virg. „ Christus Patri ostendit latus & vulnera: „ Maria Christo pectus & ubera, nec potest „ omnino esse repulsa, ubi concurrunt, & o„ rant omni linguâ disertiùs, hæc clementiæ „ monumenta.

ORATIO PIISSIMI LVDOLPHI.

Ludolph. cit. part. 2. c. 63. *Iesu, qui in cruce, maternæ compassioni compatiens, ipsam tuo dilecto discipulo, & ei discipulum commendare curasti: commendo me tibi in illa fide & dilectione, quâ eos ad invicem commendasti & supplico tibi, ut per tantæ dilectionis pignora, facias me ad amorem tuum veraciter pervenire, & me eorum commenda custodiæ, ut inter huius vitæ discrimina, ab omni adversitate, & in omni sanctitate, ac puritate, & castitate mentis & corporis, vitam meam custodiant, post huius vitæ exitum ad te, te miserante, perducant.*

Horâ 3. *Videt Filium in Cruce exspirantem.* Bonav. cit. Bonaventura: *Regina clementiæ, Virgo Mater Christi, cùm videres Filium tuum in Cruce mori, nullus dolor similis tuo dolori.* Taul. c. 18. Taulerus: „ certè multò illi fuisset jucundiùs unà cum „ ipso mori, quàm sine ipso vivere, & mortem illius acerbissimam coram intueri.

Agar ne filium in deserto præ fame morientem, summo animi sui mœrore cernere cogeretur, Gen. c. 21. ab eo se divellens, dixit: *Non videbo puerum morientem.* At sanctissima Virgo Maria:

Vidit suum dulcem natum,
Morientem desolatum:
Dum emisit spiritum.

Chrysost. hom. 24. & 25. in Gen. Acutè observat Chrysostomus, ad illa verba: *Et inclusit eum Dominus deforis.* Causã nostis? *Ne posset videre iustus* (Noë) *generalem interitum*: Tantus enim ex hoc hominum, & jumentorum interitu, dolor animum eius occupasset, ut omni morte longè acerbiorem vitam ducere debuisset. Ubi expende, omnes hos filios mortis fuisse, & unum Virginis amorem in filium suum Iesum, in auctorem vitæ, & omnium creatorem, longè hunc Noëmi in omnes creaturas exsuperasse, ac consequenter luctum omnium mortalium, Mariæ minimè adæquasse. Nec est, quod mulierem quis Sunamitidem Mariæ conferat, quæ tanto dolore oppressa, ut nullam consolationem admitteret, dum Filium super sinum suum respirantem cerneret. Unde Elizæus ad Giezi dixit: *Dimitte eam, anima enim eius in amaritudine est*: Nam quis non videat, minùs vehementer animum maternum excruciari morte filij naturali, quàm violentâ? Non adeò lugere Filium in sinu, quàm in infami patibulo, inter latrones exspirantem. Testem habeo oculatum sacrum Ecclesiasten Baptistam de Lanuza: in Hispania matrem ubi filij caput lictoris manu decussum nacta fuit ut oscularetur, super exangue os, animam suam exhalasse. Et credimus hanc præ Dei Matre filium suum adamasse? 4. Reg. 4. Lanuza hom. 47. §. 4.

David auditâ nece Absalonis, quamvis perduellis ac scelestissimi filij, præ dolore caput operuit, & vitâ suâ mortem eius redimere volens, exclamabat: *Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi det, ut ego moriar pro te!* *Mariam verò quoties capite cooperto ingemuisse putas lugendo Filium, & dicendo: Fili mi* IESU, IESU *fili mi! quis mihi det, ut tecum & propter te moriar, fili mi dulcis* IESU! Uberiores etenim flendi fontes MARIA habuit: David nuntium dumtaxat, de morte filij, tribus lanceis confossi acceperat, Maria dilectissimum suum Iesum, ante oculos suos tribus clavis confixum, toto corpore lacerum ac cruentum, cernit extremum spiritum exhalantem. 1. Reg. 18. Bern. de pass. vit. myst. c. 10.

Graviorem dolendi causam fortè David habuisse in morte Ionathæ censeri posset, quã hisce verbis deploravit: *Doleo super te frater mi Ionatha, decore nimis, & amabilis super amorem mulierum: sicut mater unicum amat filium, ita & ego te diligebam.* 2. Reg. 1.

Ejusmodi amoris glutine, conjuncti videbantur Hieronymus & Nepotianus, qui dum per mortem ab eo avulsus est: *Mihi,* inquit,

inquit, *invito & reluctanti, lachrymæ adsunt, & inter spem resurrectionis credulum, mentem desiderij tangit affectus. O mors, quæ fratres dividis, & amore sociatos crudelis ac dura nimium dissocias!* Luctum suum hoc longè acerbiorem, in morte amici, Augustinus fatetur dicens: *Mirabar ceteros mortales vivere, quia ille quem quasi non moriturum dilexeram, mortuus erat; & me magis, quia illi alter eram, vivere illo mortuo mirabar. Bene quidam dixit de amico suo: dimidium animæ meæ; nam ego sensi animam meam, & animam illius, unam fuisse animam de duobus corporibus. Et ideo mihi horrori erat vita, quia nolebam dimidius vivere, & ideo fortè mori metuebam, ne totus ille moreretur, quem multùm amaveram.*

[Hist.3. in e-pitaphiu Nepo-tiani.]

Aug.l.4. Conf.c.6.

Horat.I. Carm. ode

Sed quis interitum amici, cum morte filij Dei audeat comparare? fateor nullam acerbiorem separationem esse, quàm animæ à corpore, ut ille ingeminabat: *sic cine separat amara mors!* verum hic filius, & hæc mater, plus se amarunt, quàm corpus & anima; ex quo necesse fuit, ubi hunc ab illâ, mors separavit Mariæ viscera adeò commota fuisse, ut Divus Bernardus asseveret: *nec lingua poterit loqui, nec mens cogitare valebit, quanto dolore afficiebantur pia viscera Mariæ. Nunc solvis virgo cum usura, quod in partu non habuisti à natura. dolorem pariendo filium non sensisti, quem millies replicatum. filio moriente passa fuisti.*

1. Reg.15.

Bern.in lament. B. Virg.

Carolus Borromæus Senator purpuratus Mediolanensis præsul sanctissimus, in extremis hanc sibi gratiam ardentissimè precabatur; Sanctissime & vigilantissime custos Angele, constituo te procuratorem testamenti, ultimæque voluntatis meæ ad impetrandam mihi à Domino hanc gratiam, ut donet mihi unum solum lachrymosum suspirium, ex infinitis illis, quæ habuit ipse, dum per tres horas vivus pependit in cruce, quorum efficaciâ & virtute mitigentur lachrymabiles illi singultus, cordisque pressuræ & angustiæ, quibus in horâ mortis affligar: Et ut gloriosissima Dei mater dignetur vel unico etiam aspectu ex iis, quos ipsa sub cruce stans habuit, virgineos oculos in filium unicum defigendo. Hoc si & tu ô homo rogaris & impetraris in extremo vitæ tuæ agone, in spiritu Domini Iesu respirabis, quo in æternum illi vivas. Quod ut fiat, dic cum Bernardo:

Drex.Christus moriens c.10. §.4.

ORATIO S. BERNARDI.

Utinam (Virgo dolorum) dolor ille quem tunc passa es, sic nunc inhæreat visceribus meis, sicut inhæsit tunc! utinam die quâ assumpta fuisti in cælum, ut in æternum gauderes cum filio tuo, mihi indicares lachrymas tuas, ut per illas cognoscerem, quantum tibi amaritudinis fuerit, cùm Iesum dilectum tibi, heu, heu, & parum dilectum mihi, clavis in ligno crucifixum, capite inclinato, suum exhalare spiritum videres! mihi obsecro lachrymas illas infunde, quas ipsa habuisti, dum stares sub cruce: ut & ego tibi, ac filio possim condolere, Amen.

Bern.ibid.

Hora. 4. *lancea animam matris pertransivit.*

Mellifluè Bernardus: *posteaquam emisit spiritum, tuus ille Iesus, ipsius planè non attigit animam crudelis lancea, sed tuam utique animam pertransivit: ipsius nimirum anima iam ibi non erat, sed tua planè inde nequibat avelli. Tuam ergo pertransivit animam vis doloris, ut plusquam martyrem te non immeritò prædicemus. In quâ corporeæ passionis sensum excessit compassionis affectum.* An non Martyr, quæ plus passa in corde, quàm Christus in carne? quo sensu illud Bonaventuræ accipiendum: *Hæc maiorem dolorem habuit, quàm Salvator.* Si nempe solum corporeum Christi dolorem spectes. Nam ex communi SS. Patrum doctrinâ, omnes flagellorum, malleorum ictus, spinarum aculei cor virginis penetrarunt. *Hæc omnino*, inquit Metaphrastes, *illam transverberabant profundiùs, quàm ulli clavi. Et pro unâ filij plagâ, innumeris ipsa plagis sauciabatur.* Quid, quod Christi dolor desijt in morte, matris verò recrudescebat, & lancea, quæ mortui latus percussit, vivacissimo sensu cor matris sauciavit. Unde *Cornelius* noster, de latere Christi, illam plus passam fuisse probat: Nam Passio Christi, ait, desijt in morte; Tunc autem B. Virginis Passio, & compassio non desijt, sed crevit. Ut ex sequentibus fusiùs patebit. Verissimè

Bern.ser.1. Signum magnum.

Bonav.de compass. Virg.lect.1.

Hom.de dormit. Virg.

Cornel. in Ioan.c.19. v.26.

rissimè igitur dilectus virgini *Ildephonsus* scripsit: *Tunc plus quàm martyr fuit, quia in animo non minus amoris, quàm mœroris gladio intus vulnerata fuit.* Voluit quippe & Filius hac laureâ, quam martyribus singulari amoris prærogativâ impertivit, etiam matrem condecorare, ut benè Richardus à S. Laurentio observavit: *Gladius doloris*, inquit, *qui pertransiit animam eius in unigeniti passione, pro amarissimo ei martyrio computabatur: Voluit siquidem Filius, ut omnium sanctorum speciositati participaret mater sua, imò universam sanctorum pulchritudinem excederet: Et sicut appellatur Virgo virginum, ita & martyr martyrum* (imò Regina martyrum) *debet appellari.* Quod exaggerans D. Anselmus ait: *Quidquid enim crudelitatis inflictum est corporibus martyrum, leve fuit, aut potiùs nihil, comparatione tuæ passionis. Nec crediderim te potuisse stimulos tanti cruciatus, quin vitam amitteres, sustinere: nisi ipse spiritus vitæ, spiritus consolationis, spiritus scilicet dulcissimi Filij tui te confortaret.*

Rich. à S. Laur. l. 3. de laud. Virg.

Anselm. de excellent. Virg. c. 5.

Unum nunc superest, ut Mariam columbam illam candidissimam, in latere Christi nidificantem æmulare velitis, ubi tuti ab accipitre eritis, & nidos dulces, imò thesaurum longè pretiosissimum, cor Christi reperietis, ut fusè diximus part. 1. Dom. Quinq. unam hîc vobis in exemplum adduxisse sufficiat, de quâ Ludouicus Granatensis: Eleonora d'Jnechosa, Domini ac magistri Ioannis de Auila, viri religiosissimi ac doctissimi discipula, rejectis ac contentis illustrissimæ familiæ suæ titulis & nomine, non alio voluit compellari, quàm *Eleonora de latere Iesu*, omnem dignitatem, nobilitatem, ac felicitatem in hoc sitam existimans. Potiori quidem jure mater Christi, *Maria de latere Iesu* nūcupanda; sed & hoc titulo quisque vestrûm insignis esse poterit, & si illic nidificare inceperis, Ioannes de latere Christi, Paulus de latere Christi, Chatarina de latere Christi poteris appellari

Lud. Granat. in vita Mag. Avilæ c. 4. §. 6.

ORATIO S. AUGUSTINI.

Aug. in manu ali c. 21.

Deus amore venit ad homines, venit in homines, factus est homo, amore Deus invisibilis servis suis factus est similis: amore vulneratus est propter delicta nostra. Tuta & firma requies infirmis & peccatoribus, in vulneribus Salvatoris. Securiùs illic habito; patent mihi viscera, per vulnera: Quidquid ex me mihi deest, usurpo mihi ex visceribus Domini mei: Quoniam misericordiâ affluunt; nec desunt foramina, quæ affluant. Per foramina corporis, patent mihi arcana cordis, patet magnū pietatis Sacramentum, patent viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto, Foderūt manus ejus & pedes ejus & latus ejus lanceâ perforarūt: Per has rimas, licet mihi gustare, quàm suavis est Dominus omnibus in vocātibus eū in veritate.

Horâ quintâ, *Depositum è cruce sinu excipit.*

Sanctus Anselmus divinitus se edoctum affirmat, Iosephum ab Arimathiâ inter cæteras rationes, quas proposuit Pilato, ut acciperet corpus Iesu, unam fuisse, quòd Mater Christi præ dolore moriebatur: cui hoc solatij postulabat, ut corpus saucium, & exangue deosculari, lachrymis rigare, & tumulo condere liceret: unde renuit consolari anima ejus, donec hoc pretiosum depositum sinu excepit; quemadmodum B. Brigittæ familiariter declaravit, dicens: *Iam quasi consolata sum, quòd corpus eius de cruce depositum contingere potui, & in sinum recipere, vulnera explorare, & extergere.* Quod ipsum Divus Bonaventura nobis consideradum proponit, dum planctum, & eiulatus commemorat: *Quos Virgo castissima abscondere non valebat, quando in amplexus ruebat exanimis corporis Filij sui de cruce depositi.* Hoc Cornelius noster confirmat: Nam Christi corpus mortuum de Cruce depositum ipsa excepit cum redivivo dolore.

Amsel. dial. de pass. Domini.

L. 4. c. 7. & l. 7. c. 15.

Bonav. offi. de com. B. Virg. sub j nem.

Narrat Plutarchus mœstitiam matris in morte Regis Achis, qui propter justitiam à suis occisus, dum effrenatos civium mores

&

& perditam Remp. ad meliorem frugem revocare tentasset; eius cadaver ad matrem delatum, quod illa sinu excipiens, horrendo ejulatu exclamavit: *Heu me! Fili mi! nimia bonitas tua, nimia mansuetudo & humanitas, te simul & nos perdidit.* Consimiles Virgini Matri Sanctus Germanus voces accommodat, dum narrat eam exsatiari non potuisse in contemplando Filio è Cruce deposito: plusque mille vicibus illum exosculatam fuisse, lachrymis vulnera rigasse, & plorando explorasse singula „ longitudinem, latitudinem, altitudinem & profundum. Vt autem aliquid de magnitudine doloris „ (quem mater hinc hausit) animæ devotæ „ sentiant: exemplum inquit Ludovicus „ Granatensis proferam, non admodum antiquum. Ante paucos dies, per ministros „ justitiæ juvenis quidam capite truncatus „ est, ipsumque caput hastæ suffixum, publico loco expositum. Habebat hic juvenis matrem, quæ doloris victâ impatientiâ in publicum prodijt, ut filij caput spectaret lachrymans, cælumque gemitibus, „ suspirijs & querimonijs implens. Quod „ cùm vidisset, domum reversa, tanto dolore correpta, oppressaque est, ut eo ipso „ die spiritum, doloris magnitudine præfocatum, exhalarit. Tanta vis est amoris materni, in filium improbum etiam & flagitiosum. Quantò ergo major Virginis extiterit, necesse est, dum non modò caput talis Filij, spinis cruentum, sed & totum corpus miserrimè dilaniatum conspexit? Theoclia Sancti Calliopij Martyris Mater, in amplexu Filij crucifixi mortua est. O quàm libenter ac cupidè hæc quoque Mater in amplexu Filij sui Jesu Crucifixi, ex ejus amore mortem obijsset! nisi hoc solatio suos, & Ecclesiam novellam, Christus dignatus fuisset, ut Matrem superstitem sibi relinqueret.

S. Germ. in Fragmento Theoriæ.

V. Mechior. Lit. Lau. tit. Regina Martyrum pag. 600.

Nobilis Francus, Dominus de Liladam ad suos rediit totâ classe lacerâ, uno dumtaxat vexillo expanso, in quo Virgo Mater Christum mortuum gremio tenens, scitè depicta erat, cum hac epigraphe:

Spond. to. 3. an. Christi 1522. fo. 36.

Afflictis tu spes unica rebus.

Hoc velo, o vos ô afflictissimæ matres! sive in morte Filiorum, sive jacturâ bonorum, supra omnes fluctus dolorum, animo tranquillo & sereno velificari potestis: in hoc velum oculos intendite, & attendite: si est dolor vester, sicut dolor Mariæ, & ilico solatium ab afflictissimâ Matre experiemini.

ORATIO S. BONAVENTVRÆ.

Propter planctum acerbi eiulatus, quem profundo pectoris fonte manante abscondere non valebas Virgo castissima, quando in amplexus ruebas exanimis corporis Filij tui de Cruce depositi, cuius genas ante nitentes; & ora rutilãtia mortis conspiciebas perfusa palloribus, ipsumq; totum concussum cernebas, lividum, ac concisum vulnere super vulnus, auxiliare nobis, ut nũc sic nostra plangamus facinora, &c. Ex emplastris pœnitentiæ, peccatorum curemus vulnera: tunc corpus nostrum morte deformatur, nostra tunc rutilet anima, candore innocentiæ quatenus dignissimi frui mellifluis osculis, constringamurq; amorosis amplexibus super omnia dulcissimi Filij tui Domini nostri Iesu *Christi, qui &c.*

Bonav. de compass. B. Virginis.

Horâ sextâ, *Maria Filium sepulturæ mandat.*

Hos aliquando cum sponsâ suâ, in paucis dilecta, familiares, Virgo Mater sermones instituit: *Fuit dolor meus in tactu* (per alios enim sensus enumerarat, *cum alijs quippe deposui filium meum de Cruce, & involvi eum, & posui in tumulum: Et sic tunc augebatur dolor meus, ut vix manus & pedes mei haberent robur ad subsistendum.* Et subdit: *O quàm libenter tunc fuissem sepulta cum Filio meo!*

Rev. Brig. l. 6. c. 57.

Mansoli mariti sui cineres, uxor in se tumularit, Filium suum Iesum Virgo Maria in sinu cordis sui consepultum, numquam animo excidere passa est; sed *omni tempore*, inquit, *quo post Ascensionem Filij mei vixi, visitavi loca in quibus ipse passus est: Sic quoque passio eius in corde meo fixa erat, quòd sive comedebam, sive laborabam, quasi recens erat in memoriâ meâ.* Et alibi: *in sepulchro Filij mei semper.*

Roder. in Mart. V. Spectac. ep. 1. L. 6. rev. c. 21. L. 2. rev. c. 21.

semper cogitatio, & cor meum versabatur Quem continuum Virginis dolorem, etiam dum Filio supervixit, scitè expressit Hailgrinus Cardinalis, qui cogitationes Virginis, comis purpureis conferre non dubitavit: exponens enim illud Cant. *Comæ capitis tui sicut purpura Regis*, inquit, *cogitationes tuæ tinctæ in sanguine Dominicæ passionis, sic affectæ semper fuêre, quasi recenter viderent sanguinem de vulneribus profluentem.* Hinc factum, ut quoties sacrosanctis Sacrificijs interesset, quoties Eucharisticæ mensæ accumberet, ubi Filius cruentè paulò antè, se coram oblatus, jam incruentè immolabatur, tenerrimo sensu, jam non corporis, sed cordis sinu exciperet. Ut amabat, ut dolebat, ut stupebat, ut v[illegible] moriebatur, mortuaque vivebat! istis nimirum liturgicis ritibus, doloris vulnera recrudescebant, & tragœdiæ peractæ acerbitas, menti altiùs imprimebatur, presertim cùm eo essent consilio divinitus instituti, ut fierent in sui commemorationem. Et quis mortalium, potiori jure debebat, & volebat hoc ipsum studiosissimè præstare ac dicere: *Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea?* Facta denique mira tristitiæ accessio, dum toties totiesque sacra loca, Filij sudore, lachrymis, sanguine irrigata peragraret: Piissimam quippe Matrem hoc pro more habuisse Sanctus Ildephonsus testatur: *Si scire volumus*, ait, *quid Dei Genitrix post Resurrectionem Domini, antequam ipsa cælos ascēderet agebat, sine dubio loca Dominicæ Nativitatis, Passionis, Sepulturæ, & Resurrectionis frequēter circumiens, invisere cupiebat, in iisq; etiam locis lachrymas fundebat, & sanctissimi oris sui oscula dulcissima imprimebat*: Eâ religione, eâ cordis compunctione, dolore & amore tanto, ut Alberto Magno contestante, mortem ei non semel intulisset, nisi Dei miraculo sustentasset: etenim si civis ille Dionantensis orbi celeberrimus est, qui anno circiter 1216. In terram sanctam profectus, ubi omnia quæ Redemptor noster præsentiâ suâ loca sacrarat, veneratus fuisset; tandem in Calvariæ monte vi amoris & doloris exspirarit: quid de affectu talis matris acerbissimos proprij Filij, & talis Filij cruciatus recolentis, & etiamnum veluti intuentis, sentiendum est? Sed prô pudor & dolor! Hæc cruenta Christi mysteria in te, ô anima! altè sepulta, & oblita jacent. O utinam, afflictissima mortalium Maria interioris animi mei sepulchrum pretiosissimis lachrymis tuis, ita omni sorde, & eluvie expiare valeam, ut mundissimum sanctissimi corporis thesaurum, illic recondere, & jugi meditatione recolere queam.

Cant. 7.

Thren. 3.

Ildeph. ser. 5. de assumpt. B.V.

Alb. M. super missus.

Cantiprat l. c. 25. n. 5.

ORATIO.

Sepeliaris, Domine in corde meo: Ibi invenies quod quæritur marmor, & marmor novū. Si quidē in tuis, Matrisque doloribus petræ scissæ sūt, marmorea sepulchra adaperta sūt. Et eheu cor meum novâ suâ duritie mansit immotum. Da cor illud carneū, quod compunctione scindatur, lachrymis molliatur, minis cedat, flagellis emendetur. Da mihi cor illud carneum, quod tuo ac Matris dolore liquefiat, quod utriusq; amore mereatur. Amen.

§. III.

Matri dolorosæ condolendum, eoq; praxes adductæ.

SAncta Brigitta mirum in modum doloribus Sanctissimæ Matris compatiebatur, hisce ejus querulis permota: *Ego habui oculos meos plenos lachrymis quando considerabā in mēbris Filij mei loca clavorū, & passionem ejus futuram. Sed nunc respicio omnes qui in mundo sunt si fortè sunt aliqui, qui compatiantur mihi, & recogitant dolorem meum, & valde paucos invenio: Ideo Filia mea, licet à multis oblita & neglecta sum; tu tamen non obliviscaris me: Vide dolorem, & imitare quantùm potes; considera meas lachrymas & dole.* L. 2. rev. c. 24.

Tu quoque adolescens, tu Filia, tu conjugata

jugata, tu peccator non obliviscaris me. Cui ex corde condoluisse, æterna gaudia prælibasse est. Eluxit hæc singularis prærogativa Matris dolorosæ in viro nobili, sed admodum perverso: qui pacto cum cacodæmone inito, insuper per sexaginta & amplius annos, scelera sceleribus accumulando, numquam animum sacrâ exomologesi expiarat; divinitus tamen Presbyter admonitus, qui jam lethali morbo dejectum inviseret, ad verum peccatorum dolorem excitaret, & confessionem exciperet: quam ut multis lachrymis & ferventissimâ contritione, uno die quater instituisset, Sanctissimi Corporis Christi viatico munitus, salutem suam consecutus est. Idque ut certâ revelatione comprobatum est, quòd *consuetudinem haberet compati doloribus Mariæ.* Vt quisque hoc sibi signum prædestinationis certissimum præfigere posse videatur, afflictissimæ Matri compassum fuisse.: Ferunt enim B. Virgini concessum fuisse à „ Christo Domino, ut dolores ejus mater- „ nos animo evolventi, quemvis favorem „ ad salutem animæ ejus impetraret, & præ- „ cipuè ante mortem, veram de peccatis pœnitentiam. Dicti veritatem confirmat Sacerdos ille, qui Deiparæ dolores perpendens, ut illam solaretur, hanc brevem precatiunculam recitare consuêrat:

(Rrev. Big. l. 6. c. 97.) (Carthag. de Lament. B. Virg. l. 12. hom. 1. Pom. l. 3. p. 4 Prax. 3. & act. revelat. S. Brig. Barry Mad. 16. Apr.)

Gaude Maria, quia gaudium ab Angelo suscepisti, & mundo peperisti: Gaude Maria, quia Dei Mater & Virgo es: Gaude Maria, quia omnis creatura in cælo & in terra te collaudat.

(Raz. l. 1. B Virg.)

Contigit illum gravi morbo affectum ad extrema deduci, & in salutis desperationem à Dæmone conjici: adfuit confestim Deipara: Et tu, inquit, fili mi, cur mœrore conficeris, qui in mœrore meo me toties solatus es? animos resume, lætus mecum veni, intra in gaudium Domini tui.

(Ans. de excel. Virg. c. 3)

Et adhuc *tu sine lachrymis, amantissima Dominæ tuæ lachrymas videbis? tu siccus manes oculis, & ejus animam pertransibit gladius doloris, tu sine singultu audies dicentem: Mulier, ecce Filius tuus!*

O Domina mea!

Fac me verè tecum flere,
Crucifixo condolere:
Pœnas mecum divide.

Atque hæc praxis prima, vehemens desiderium compatiendi, & in se experiendi Sanctissimæ Matris dolores; ut sicut ipsa Christi, ita & nos simus communicantes Virginis passionibus: quemadmodum ardentissimè expetit, & voti compos facta fuit beata Margareta, quæ eam gratiam multis precibus consecuta est, ut cruciatus ac dolores Marianos in se experta, omnibus corporis membris debilitatis, tantùm non mortua conciderit. Eosdem experta sancta Brigitta, quæ fatetur *cor suum ex compassione Matris penetrasse acutissimam sagittam doloris immensi.*

(Tauschius Mater dolorosa p. 538.) (L. 7. rev. c. 15.)

Praxis secunda: Quasvis afflictiones, ac morbos immissos patienter ferre, expeculiari affectu in Matrem dolorosam. Franciscus Binas Ordinis Minimorum, ut Christi & Mariæ compateretur, cultello supra cor nomen Iesu & Mariæ bene altè insculpsit. Quod ut mirandum magis, quàm imitandum sit; hoc tamen usui esse potest, ut quosvis dolores, ac morbos immissos, intuitu amoris, quo Virgo Mater filio suo compassa fuit, patienter feramus.

(Barry l'an. S de Matre dolorosâ.)

Praxis tertia: Aliam pietatem brevem, sed efficacem, Deipara beatam Ioannam, filiam Ludovici Vndecimi, Galliæ Regis edocuit: nempe ut singulis diebus recitaret quinies *Pater* & *Ave*, in honorem quinque Vulnerum Christi, & eâ mentis attentione, & pietate, quâ & aspexit, & salutavit illa Mater dolorosa filium sub Cruce.

(Tauch. pag. 698.)

Praxis quarta: Per diem ter salutare Matrem dolorosam. Invaluit piissimus usus, ter per diem, mane, meridie, & vesperi, signo dato Virginem Matrem consalutandi. Hæc pietas ad Matrem dolorosam, à quâ initium sumpsit, dirigenda est: nam anno 1423. sub Theodorico Coloniensi

(Tauch. Mater dolorosa pag. 502.)

Archiepiscopo celebrata est Synodus, cui interfuêre Episcopi Leodiensis, Osnaburgensis, Monasteriensis, Mindensis & Vltrajectensis, cum aliis Ecclesiasticis Diœcesis Coloniensis. In hac Synodo 22. Aprilis decretum est, ac mandatum, ut in omnibus hisce Episcopatibus, eorumque templis collegiatis & Parochialibus, intra & extra urbes quotidie manè ante solis ortum, signũ ter campanis daretur in memoriam ac venerationem dolorum & compassionis maternæ, gloriosissimæ Virginis Mariæ. Quæ devotio quàm piissimæ huic Matri grata sit, unum illud (ut infinita alia omittam) argumento sit.

Balingem decorat. jac. l. 3. c 6. Conimbriæ quidam serò vespere in insidiis capitalem hostem operiebatur: animus erat, transeuntem glande ferreâ salutare, & sclopo trajicere incautum; sed fefellit destinatio: nam alter recepti moris retinens, audito horæ pulsu constitit hîc oraturus; nec ad illud loci punctum pervenit, quod insidiatores occulti, sibi designarant; atque ita hic interitum effugit. Complures reperire est, qui per diem & in extremo vitæ agone, ad horæ signum Matrem dolorosam salutantes, tela ignea tartarei hostis effugerunt.

Praxis quinta: Officium Matri dolorosæ indies persolvere ex Sancto Anselmo, vel Sancto Bonaventurâ, quod passim exstat, & ad manum est.

Praxis sexta: Peculiare sibi festum per annum, aut potiùs per singulas hebdomadas, Matri dolorosæ instituere, Christi cruciatibus recolendis, Ecclesia quotannis diem, imò hebdomadam consecravit; insuper omnes dies Veneris, Christo passo jam plus Catholicorum usus dicavit. At Matris afflictæ ac dolentis, nullus hactenus Pontificum aut Ecclesiæ authoritas, per universum orbem festum celebrandum proposuit. Non defuêre tamen, nec desunt etiamnum, qui peculiari sibi devotione certum Matris dolorosæ festum delegerunt, ac celebrarunt; ut manifestè videre est apud P. Spinellum de Deiparâ, tractatu de Festis, ubi ait: Festum dolorum Deiparæ,

Barry l'an S. 2. die Iovis post Pascha dev. 4

quos cùm puerum Iesum sisteret in templo, Simeon ei vaticinatus est; à Cisterciensibus (quemadmodum ex eorum Breviario colligitur) die decimâ sextâ Aprilis, ab aliis verò plurimis in locis, præsertim in Atrebatensi Diœcesi feriâ sextâ ante Dominicam Palmarum solemni ritu celebratur. Statuitque Synodus Coloniensis (de quâ suprà egimus) ut festum compassionis, seu commemorationis præfatæ, ac angustiæ & doloris beatissimæ Virginis, deinceps singulis annis feriâ sextâ post Dominicam *Iubilate* celebretur.

Nos quoque Sabbatho, Matris dolores recolamus, & exemplo Virginis triste Sabbathum celebremus, cùm de eâ Bernardus: *Passionis tempore omnes relicto eo fugerunt; sola illa, quæ benedicta est in mulieribus, per illud triste Sabbathum stetit in fide, & salvata fuit Ecclesia in ipsâ solâ: propter quod aptissimè S. Ecclesia in laudem & gloriam ejusdem Virginis, diem Sabbathi per totius anni circulum celebrare consuevit.* Bern. de pas. c. 2.

Causam hujus cultus Mariani, adfert Author sermonum Discipuli serm. 164.
„ Optimo ordine, inquit, sequitur, ut cùm
„ die Veneris mortem Filij planxerimus,
„ die insequenti Matris lugeamus solitu-
„ dinem: ut sicuti alij Martyres dies sibi di-
„ catos habent; ita & Reginæ Martyrum
„ hunc peculiari devotione dedicemus.

Praxis septima: *Sodalitium Matris dolorosæ sedulò frequentare, imò instaurare.*

Serenissima Magdalena Ducissa Bavariæ, congregationem Virginis dolorosæ in suâ aulâ erexit: ex quâ, præter alium egregiæ pietatis fructum, hunc quoque cæpit, ut in gravi & diuturnâ tredecim mẽsium ægritudine eam à Matre dolorosa animi fortitudinem ac patientiam consecuta sit, ut nullum pusilli animi signum, aut querentis vocem emiserit. Vultis stupenda non in unum hominem, sed in nationes & gentes integras, ubi hæc sodalitia erecta sunt, beneficia commemorem? Sub annum 1482. cùm civilibus bellis Belgium arderet, & passim inter primates, ac plebem intestina odia grassarentur, neque porrò spes

Inorat. Funeb. an. 1628.

Lyraus in Trisag. Mariano. l. 2. pauf. 9. pag 214.

ſpes ulla rem deploratam inſtaurandi affulgeret; Philippus Pulcher, Hiſpaniarum Rex, annorum circiter quatuordecim, Sodalitium in honorem ſeptem Virginis dolorum tam Bruxellis, quàm Antuerpiæ, atque Mechliniæ inſtituit, cui deinceps aggregati plurimi; ex ſæcularibus Maximilianus, & Carolus Quintus, invictiſſimi Cæſares: Philippus & Chriſtiernus potentiſſimi Reges: Albertus & Iſabella Belgarum Sereniſſimi Principis: ex Eccleſiaſticis verò, Eminentiſſimi, Guilielmus Croiacus, Laurentius Campegius, aliique S. R. E. Cardinales.

Petrus Vorſtius & Guido Bentivolus Apoſtolici Nuntii: Illuſtriſſimi, Matthias Hovius, & Jacobus Boonen Archiepiſcopi: Reverendiſſimi Antonius Trieſtius, & Dionyſius Chriſtophorus Epiſcopi, aliiq; graviſſimi Præſules, atque omnis ordinis & ætatis, innumeri homines utriuſque ſexus. Eadem porrò pietas non modò jam olim viginti quatuor Epiſcoporum calculo & authoritate firmata eſt, verùm etiam ab Apoſtolicâ Sede per Alexandrum Sextum, Leonem Decimum, Paulum Quintum, & Gregorium Decimum-quintum confirmata. Acceſſit ſuffragium cæli, dum ilicò in primâ inſtitutione, ſeditionum per Belgium flagrans incendium, cum omnium ſtupore prorſus extinctum eſt, & mores urbium miraculo commutati: deinde quamplurima facta miracula, quæ ſupra ducenta ante annos centum, legitimè conſignata, triplici idiomate prodierunt.

Vtinam conſimilem Marianum cœtum aut collapſum inſtaurare, aut denuò erigere, aut ſaltem ſedulò frequentare, hiſce calamitoſis bellorum temporibus ſtuderemus!

Præiverat annis aliquot antè, laudatiſſimæ memoriæ Theodoricus Colonienſium Archiepiſcopus, qui anno 1423. in ſuâ Eccleſiâ dolentis Virginis erecto Sodalitio communem pietatem non parum in Germaniâ excitarat, dum Huſſitarum armatæ acies ſupremum iſthic Chriſtiano nomini exitium minabantur. Nec pio conſilio felix defuit ſucceſſus: mox enim redditâ ſibi tranquillitate, imperium, perduellium ſubactâ proterviâ, viſum eſt reſpirare. Quo domeſtico permotus exemplo Sereniſſimus Elector, idemque Archiepiſcopus Colonienſis Ferdinandus, anno 1633. cùm ex Barbaro Aquilone Tranſmarini Regis, gentiumque immanium progreſſa tempeſtas, tot Dynaſtarum ac populorum fœderatis armis potentior, omnia vaſtaret, edomitiſque Danubio, Mæno, Viſurgi, Albi ac Rheno, extremum Vbiis naufragium inſtaret, publicis datis literis hortatus eſt omnes, ut quod unum ſolandæ patriæ, offenſoque Numini demulcendo ſupereſſe conſilium videretur, ad colendos ſecum Deiparæ dolores confugere, inchoatamq; olim Religionem ac ſtudium piæ Sodalitatis reſtaurare vellent. Interim ipſe præire, quem alij Principes, Præſules, ac omnis populus ſummo pietatis ſenſu ſecuti ſunt. Quo factum, ut quæ inter tot naufragantium Provinciarum exitia, dudum Colonia fluctuabat, hactenus Dei ac Matris doloroſæ beneficio, incolumis fuerit conſervata.

Et quoniam de Auſtriacis agimus, *Virg. l. 1. Æneid.*

Inſignem pietate virum

Sereniſſimum Archiducem LEOPOLDVM, vitæ ſuæ pro Patriâ prodigum, prodigialiter non ſemel à Virgine Matre ſervatum, tacitus præterire non poſſum, qui ut omnes magnæ Matris ſtatuas prodigioſis beneficiis venerandas, typis excudi, & coloribus auroque illuſtrari curarit; *Matri* tamen *doloroſæ* in publicis Belgij calamitatibus tenerius affici videtur: cujus iſtud ingenioſo non minùs quàm Religioſo in afflictam Virginem affectu Chronicon ab eo ſuperiori anno adinventum eſt:

Mater ChrIſtI DoLoroſa.

Vtque Sacer Euangeliſta, cùm Filii Dei crucitatus exprimere non poſſet, hoc ſolùm conſiderandum reliquit, *Sic Deus dilexit mundum*. Ita Piiſſimus Princeps alterum illud Chronicon mentis oculis ſubiecit:

sIC DoLet MarIa.

Nunc verò, ut nulla propè est familia, vel illustris, vel obscura, cui non subinde triste aliquid ac acerbum accidit, ita optandum, ut si quid solatii aliunde præstolentnr, sese in sinum Matris dolorosæ, quæ novit compati infirmitatibus nostris, se effundant.

Baro 40.13 an. Christ. 1231. Hunc Matris dolorosæ cultum mirum in modum auxit celeberrimus ac integerrimus Ordo Servitarum Sanctæ Mariæ: nam anno 1231. septem Mariani Sodales in ea quæ tum Florentiæ florebat Sodalitate, magnâ cum virtutis, ac pietatis laude, Deiparæ serviebant. Ii dum ipsâ assumptæ in cælos Virgini sacrâ luce, ejus præconia pro se quisque insigni cum animi sensu celebrarent, vox cælo delapsa ad singulos quantumvis subselliis ac locis in æde sacra disjunctos, eosque solos (nam alii qui aderant, nihil audiebant) eadem pervenit; quâ ad perfectius vitæ genus, & Deiparæ famulatum vocabantur. Die deinde Parasceves, cùm Christi cruciatus, unàque Matris ejus dolores piè recolerent, apparuit illis Deipara Angelis stipata, qui Passionis instrumenta præferebant; illa verò vestem nigram, quam in suorum memoriam dolorum lugubrem gestarent, iisque colendis totos se consecrarent, hortabatur: *Et hic*, inquit, *vester erit habitus, & servi Mariæ Virginis vocabimini.* Qui exinde se Matris dolorosæ servos, adeoque dolorum ejus, ex instituto, cultores profitebantur. Quam autem, ut initio ejus paragraphi monui, certam salutis tesseram hi servi Matris afflictæ consecuti sint, ex eo colligere est, quòd B. Bonfilius, unus ex his septem sociis, post decantatas mediâ nocte laudes, vocem de cælo ad se delapsam audivit: *Bonfili centuplum accipies, & vitam æternam possidebis.* Septimo pòst anno secutus primogenitus ejus filius Amatus, sorte non dispari: uterque mirâ corporis fragrantiâ à morte relictâ; aliorumque felicissimum obitum videre est apud Tauschii matrem dolorosam pag. 600.

Quare ut concludam, age quisquis es, specta Reginam Martyrum, uberibus lachrymis mersam, mille cruciatibus sauciam, & miserescce specta Mariam amaritudine plenam, & ingemisce: specta Matrem super Vnigeniti, & talis Vnigeniti morte plangentem, & contabesce,

EM-

EMBLEMA VI.

ERAT SVBDITVS ILLIS. Luc. 2.

NVTV *PENDEMVS AB VNO.* Lucan. l. 5.

DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM.

De prompta filiorum obedientia erga parentes exemplo Christi. Quo fiet ut hîc pueri sint Angeli, & cælum sit in terris.

§. I. *Erat subditus illis.* Luc. 2.

§. II. *Quinam pueri singulari in parentes obedientiâ ac obseruantiâ præcelluerint.*

§. III. *Filij obedientes Angeli, & familia quam inhabitant meritò cælum nuncupatur.*

DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM.

Erat subditus illis. Luc. 2.

ON pauci hoc desiderio sciendi flagrant, quòd ab anno ætatis suæ duodecimo, ad usque trigesimum, intra maternæ habitationis angustias delitescens Christus Servator noster factitarit, cujusmodi illic vitam traduxerit? Et divinant illa quidem, quæ probabilia videantur, quòd de illâ serie annorum, & divinis occupationibus nihil quidquam in sacro codice sit memoriæ, literisque mandatum. At S. Lucas brevi, sed inaudito elogio totius vitæ Servatoris breviarium complexus est, cùm ait:

§. I.

Et erat subditus illis.

HUc cogitationes omnes suas, curas quotidianas, vigiliasque referebat, ut nihil diceret, aut moliretur, non pedem, non manum, non nutum oculi moveret, qui à Parentum voluntate ullâ ratione dissideret. Quod specimen inauditæ subjectionis, vehementer suspicit Religiosissimus Bernardus, & miraculum vocat stupore dignissimum. ERAT, inquit, SUBDITUS ILLIS. *Quis? quibus? Deus hominibus; Deus, inquam, cui Angeli subditi sunt, cui Principatus & Potestates obediunt: subditus erat Mariæ, nec tantum Mariæ, sed etiam Ioseph, propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige quid amplius mireris, sive Filij benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Vtrimque stupor, utrimque miraculum.* Sed quæramus & nos cum mellifluo Bernardo: QUIS ILLE SUBDITUS? Respondet Isaias: *Princeps pacis, admirabilis, magni consilij Angelus, qui appendit tribus digitis molem terræ.* *Quis ille subditus?* Respondet Michæas: *Cujus egressus à diebus æternitatis.* *Quis ille subditus?* Respondet David: *Cujus est terra & plenitudo ejus: orbis terrarum, & universi qui habitant in eo, Rex gloriæ & Dominus virtutum, Dominus fortis & potens.* *Quis ille subditus?* Respondet Daniël: *Cui ministrant millia millium, & decies centena millia assistunt ei.* *Quis ille subditus?* Quid censetis legis novæ præcones? respondet Ioannes: *Qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* *Quis ille subditus?* Respondet Pater è Cælo: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* *Quis ille subditus?* Respondet Angelus: *Qui Filius Altissimi vocabitur, & regnabit in domo Iacob in æternum, cujus regni non erit finis.* Quis non totus stupore defixus hæreat, si Regis filium ancillæ cuiquam ac famulo, in omnibus obsequentem, abjecta quæque eorum nutu exequentem, idq; spontaneè, promptè, alacriter, conspexit? *Mirare ergo* Altissimi Filium, Mariæ ac Iosepho subditum, iis manibus domum everrere, lectulum sternere, ligna dolare: patri, qui faber erat, iis manibus collaborare, quibus fabricatus est auroram & solem, & universam hujus orbis machinam concinnavit. Seleuciensem Antistitem audite: *Cùm primâ suâ ætate parentum suorum imperio subjectus esset, & labores corporis omnes, æquo unà cum ipsis animo, illis obediens, toleravit: verisimile est enim cum homines illi essent* (scilicet Maria & Ioseph) *& justitiæ, & pietatis cultores, tenues tamen, neque necessariis ad vivendum copiis satis instructi* (quod ex præsepi intelligi potest, in quo venerabilis ille fotus est fœtus) *solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victum quæritare. Porrò Iesus, cùm his* (ut divi-

Bern. hom. 1. super missus.
Isa. 6.
Isa. 40.
Mich. 5.
Psal. 23.
Daniel. 7.
Ioan. 1.
Luc. 9.
Luc. 2.
S. Basil. Const. Monast. c. 5.

divinæ literæ prædicant) esset subjectus, sine dubio in perferendis etiam unà cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam. Longè certè promptiorem, quàm tyro musices sub phonasco exercere condiscit, dum ejus nutu vocem tollere, dimittere, altum vel bassum, ut jubetur, canere, nutu solo inchoare, nutu desinere solet. Haud aliter illis in omnibus, eorumque nutui obtemperando, jam aquam deferebat, jam mensæ ministrabat, jam operi fabrili instabat, ut præclari auctores testantur. Sanctus

Matth. 20. S. Vincent. Dom. infr. Oct. Epiph. conc. 4.

Vincentius, cujus verbis vel apicem detrahere, religioni ducerem, sic scribit: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* „ Dicam vobis unum servitium, ut Magister historiarum expresse dicit, quòd „ Christus cum aliis pueris ibat ad portandum aquam, & adhuc in Nazareth fons „ est, de quo puer Iesus hauriebat aquam „ & ministrabat Matri, præceptum parentum ex intimâ animi observantiâ etiam „ præveniendo; subdit enim: Virgo de mane volebat recipere amphoram, ut portaret aquam. Videns Ioseph, quod Virgo & Ioseph, veniebat Christus, & recipiebat amphoram, dicens: Ego ibo. O si quis „ dixisset sibi, quando redibat de fonte: O „ Domine, quare facitis hoc? quare non facitis vos Michael, Gabriel? & respondissent Angeli: Nos sumus parati, sed ipse vult „ facere. O Domine, quare facitis hoc? respondisset: Ut quando filij Christianorum „ audient hoc servitium, quod ego facio parentibus meis, hujusmodi exemplo ipsi „ serviant, & ministrent parentibus suis: qui „ non aquam, sed vel vinum parentibus suis „ fundere, ac mensæ ministrare erubescunt.

Pelb. ibid. serm. 3.

Serm. 12. de despon. Mariæ.

„ Bernardinus de Busto: Quāta erat teneritudo, inquit, ipsius Ioseph, quādo audiebat benignum Dei filium, eum appellare „ patrem, *& sibi in mensâ servire volentem.* O „ utinam ego vel unum de fragmentis illius convivij habere possem! Denique

Novel. Brigitta l. 6. Hier. epist. 22. ad Eustoch. Gen. 37.

laborat manibus, & ut Hieronymus loquitur, usque ad 30. annos, parentum paupertate contentus fuit. Patriarcha Ioseph gloriatur, se vidisse solem & lunam adorare se; Ioseph noster vidit solem Christum, & lunam Mariam sibi obsequentes, & quòd magis est subditos. Stetit ad vocē Iosue sol, sed semel: ad vocem Iosephi, ô quoties solis creator, operis cœpti cursum stitit, ad libitum ejus eundem instituit. unde rectè Poëta: Iosue 10.

Cuncta Deo parent, Ioseph tua gloria crescit,
Crescit honos: paret nam Deus ipse tibi.

Vidit & Maria hunc solem adorare se: sic enim Rupertus l. 6. in Cant. ad illa verba, *Electa ut sol.* Et quidem naturâ, inquis, non tu idem es, quod ille sol, sed nihilominus i„ sta es, ut te honoret ipse sol, honore, quo „ decet filios honorare parentes suos: qui „ enim dixit: *Honora patrem tuum, & matrem,* „ non dubium, quin ipse honoret, & ab omnibus velit honorari matrem. Cùmq; ipse „ legem tulerit filiis, ut honorent parentes, „ illis exemplo esse voluit. Unde S. Damasc. „ oratione 1. de dorm. O bonum legislatorem, cùm legi minimè subjectus sit, legem „ tamen eam implet, quam ipse sanxit. Itaq; si quæsieris, quid Dei Filius inter homines anno ætatis 13. 20. 25. aliisque, dum in virum evasit, imò quid vitâ omni, usque ad extremum spiritum, quò exclamavit, *Consummatum est,* egerit? hoc unum in promptu est: *Obedivit.* Juvat in hanc rem ex ore Leonis favum mellis legere; obedientiam *Dominus Iesus ab utero matris, usq; ad supplicium crucis, animi fortitudine elegit, & docuit.* Etenim si ab hac virtute Ioannem nondum natum commendet Ambrosius: *Ad vocem Mariæ exultavit infantulus, obsecutus, antequam genitus.* jure longè meritissimo cùm Suare nostro probabiliter adstruendum est, filium Mariæ in utero matris, *primo instanti cōceptionis suæ, se voto consecrasse Deo, ad redimendos homines:* & in hunc finem omnes actiones, ac passiones vitæ suæ, voto obtulisse; juxta illud: *Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob.* Psal. 131. nec prius voluisse videre lucem, quàm obedientiam: neque enim natus est domi suæ, atque in familiâ, quæ augustâ sanctimoniâ & dignitate par cœlo fuit, sed cùm Virgo sanctissima, & Spōsus charissimus, ex edicto Imperatoris se Bethleem contulissent, in ipsâ obediendi actione, primū inter homi-

S. Leo epist. ad Dioscor.

Amb. l. de virginis instit.

Suarez 3. p. tom. 2. de vita Christi disp. 28. sect. 2. & de statu Relig. tom. 6. lib. 3. de voto c. 1.

homines videri voluit, & quasi mundum consalutare. Quo in natali & partu Virginis, non alia obstetrix fuit, quàm obedientia. Quod ipse de se profitetur: *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuā; Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Sacri codices, Prophetarum aut Euangelistarum manu conscripti, & lex Mosaica pretioso certè scrinio asservabantur. At liberator generis humani, nutus omnes Dei, atque voluntates, in sacratissimo animæ penetrali, in fundo sanctissimarum affectionum, in centro ipsius cordis & medio semper tulit. O loculamentum honoratum! ô arcam legis augustam! ô scrinium pretiosissimum! Rex Macedo, Darij scrinium longè opulentissimum atque pulcherrimum Homeri versibus conservandis, cum singulari laudis elogio devovit; Christus autē rex Angelorum, cor suum, quo scrinio nihil potuit esse præstantius, asservandæ legi Dei, in quo & parentum continetur, attribuit. Quâ in re, quàm inexplicabilem suum amorem erga obedientiæ virtutem declaravit, præclarè ostendit Velasques noster dicens, „Christum non priùs vitam, quàm obedientiam accepisse, à primoque vivendi „instanti obsequentissimum se exhibuisse; „nec non etiam idem, in Christo esse vivere „ac obedire, & æquè illi charam fuisse obe„dientiam ac vitam. Facit huc, inquit, istud „Psalmi 39. *Deus meus volui, & legem tuam in* „*medio cordis mei.* Ubi ideo patris præce„ptum in medio cordis infixum se habere „affirmat, ut ostendat ab ipso, non secus ac „à corde, quod vitæ principium est, vivēdi „initium, vitamque ipsam indesinenter haurire, nec respirare nisi per legē velle; & quoties systole fieret in corde, atque diastole, toties votum de obediendo renovaret. Hæc Christi obedientia ad omnia se extēdit; servorum quisque certo destinatur officio, ille amanuensem agit, iste pincernā, alius œconomum, hic musicum: illi à cubiculis, isti à secretis aut auriculis sunt, alij à pedibus: hi equos curāt, illi hortos colunt; Christus diversissima obivit munia, infantē egit in præsepio. 2. discipulum in synagogâ. 3. fabrū in patris officinâ, idque ad annum trigesimum. 4. eremicolam in locis desertis. 5. medicum in viis & vicis. 6. Ecclesiam in templo, in campis, in montibus, in ipsis aquis. 7. peregrinum è loco in locum divertendo. 8. piscatorem hominum, quod & alios exercere docuit. 9. exorcistam dæmonum. 10. convivam. 11. annonæ præfectum, qui multa millia paucis panibus saturavit. 12. egit & captivum in horto. 13. egit fatuum in aulâ Herodis. 14. malefactorem & latronem in cruce. 15. olitorē & hortulanum à resurrectione.

Psal. 39.

Velasques in epist. ad Philipp. c. 2 v. 8. 4. morali.

Hîc centum ora, totidemque linguas mihi optem, ut possim eloqui, quàm ea quæ pater jussit, ardenter filius adimplerit: quot personas egerit, nec ullis incommodis, aut ullius personæ vilitate, à patris obsequio potuerit absterreri. Quo apertissimè professus est ipse: *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Ah quàm nos longè aliter personas agere volumus! sed nemo viles: ampla munia, amplas habitationes, ampla omnia ambimus.

Ioan. 6.

Est illud S. Ambrosij, piæ venerationis de obedientiâ Christi acroama: *Potestatis auctor obedientiæ Magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo.* Ausim dicere in vitâ hac mortali nullam fuisse Christi actionem, quàm obedientia, ut anima, non informarit, etiamnum vagiens in præsepio, non caput attollere, non labia virgineis uberibus admovere, citra matris propensam voluntatem, non lachrymis, aut quovis signo reniti aut reluctari norat. Aptâ similitudine Novarinus obedientiam infantis expressit, luce Virginis matris, velut umbræ delitescentis, juxta illud Poëtæ,

Amb. in c. 6. Luc.

Novarin. umbra virg. l. 4. 13. n. 446

Parva sub ingenti matris se subiicit umbra.

Sicut enim umbra, corporis motus, nutusque æmulatur, & in omnibus se ei conformat: ita humanitas Christi, quam S. Thomas de Villa-nova *deitatis umbram* nuncupavit, in omnibus non modò Patri cælesti; sed & Matri, ac Iosepho obsecutus est; *Deferebat homini, deferebat ancillæ.* Ad matris nutum primum omnium prodigium in terris ostendit, aquam in vinum commutādo; adeò ut si mater jussisset in cruce emori morte

Com. in Annunt. Ambros. 2. in Luc.

te

te turpissimâ omniaque opprobria ac tormenta, quæ patris cælestis imperio pertulit, in omnibus matri obediens ad mortem usque crucis fuisset. Incrementum vitæ ejus requiris? totum hoc ab obediētiâ fuit; sicut cum totius vitæ conservatio, & incrementum ab alimento pendet, ita & vivere, & crescere ab unius obedientiæ succo, Christus sibi elicere solebat, ut aliquādo testatus est, cùm dixit: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* Hæc virtus illi propheticum mel, & butyrum, hæc succus dulcissimi lactis; hæc vinum in sacro epithalamio celebratum; hæc nectar & ambrosia fuit. Sine his, nec in sensu vigor, nec in venis cruor, nec in corde calor, ac ne vita quidem ipsa vitalis fuit. Est mirabilis hominum varietas in cibis appetendis. Hercules bovinis carnibus impensè delectabatur, Achilles leonum medullis, Latona porro, Tiberius Cæsar cucumere, Plato nihil suavius palato suo esse ducebat quàm ficus, Arcesilaus Philosophus quàm uvas, Publ. Syrus Mimographus quàm sumen. Philippus Macedo, & Alexander ejus filius, cognomen invenerunt à pomis, quibus summâ voluptate reficiebantur: unde sunt dicti Philomeli; ut Philoxenus Cytherus nominatus Philichthiis, à piscibus, quos sitientissimè appetebat. Iason Maynus Juris consultus clarissimus, rubro melone sic delectabatur, ut ejus fruendi caussâ, terrestrem ipsum paradisum recusaturus videretur. At meus Rex, & mundi sospitator Iesus, non alium cibum, quàm obedientiam appetit, hujus unius habet cælestem orexim, hac unâ pascitur & recreatur, in has summas delicias & inexplicabilem suam collocat voluptatem, ac peculiarem vitæ suæ sanctitatem.

[...]m. 4.

[C]hresolius [...]th. port. [...] p. 679.

Hæc attentiùs subtili ac sublimi mente Leonardus Lessius contemplatus est, obedientiam Iesu promptam, & humilem illum obscurumque vitæ modum, quem usque ad annum 30. ætatis suæ tenuit, expendens: E-,, rat inquit, ipse plenus sapientiâ, imò sapiē-,, tia ipsa gubernans, & disponens omnia, & tamen, tamquam insipiens, & directione ,, humanâ egens, subiicit se parentibus pau-,, perculis, simplicibus, eorum imperium & ,, ductum sequitur, in obscuro illo vitæ mo-,, do, tanquam aliquis è vulgo ignotus & ,, inglorius se continens, & parentem puta-,, titium in arte fabrili, rebusque externis, ,, ad victum vestitumque conquirendum ,, adjuvans: non enim credibile est, tanto ,, tempore otiosum vixisse, sed voluisse li-,, beris dare exemplum, quo modo parenti-,, bus suis obedire, & auxilio esse debeant. ,, Quàm mirabile erat, mundi fabrum & ,, conditorem, homini fabro servire, instru-,, menta fabrilia porrigere, ex ejus præscrip-,, to ligna secare, dolare, aptare, serram ex ,, adverso reciprocare, trabes machinis at-,, tollere, locare, componere, & alia more ,, famuli vel discentis fabrilia, obedire. Quâ ,, putas modestiâ, quâ promptitudine, quâ ,, mansuetudine? nimirum instar obedien-,, tissimi filij & famuli. Hæc omnia facie-,, bat, divinitatis suæ majestatem obtegens, ,, servi formam dumtaxat præferens, in ea-,, que humiliter homini plebeio inserviens, ,, & obedientiæ documenta proferens, ut ,, omnem virtutem priùs ostenderet exem-,, plo, quàm doceret verbo, *factus obediens* ,, *usque ad mortem.* Quod Gregorius attendens, *Ne perderet*, inquit, *obedientiam, perdidit vitam.*

[Le]ssius de [pe]rfect. di[vi]nis. l. 12. [c.] 17 n. 136

Quare & vos filij, exemplo Filij Dei, *obedite parentibus vestris per omnia*: & qui Religiosæ vitæ rigorem, vigilias, jejunia, orationes suspicitis, & æmulari non potestis, unâ in parentes observantiâ, Filio Dei simillimi esse enitamini: quodqve à Religiosis suis filijs, fundator noster Ignatius deposcit; *Ab aliis Religiosis ordinibus faciliùs patiamur superari nos jejuniis, vigiliis, & ceterâ victus cultusq; asperitate. at verâ ac perfectâ obedientiâ, maximè vult suos esse conspicuos:* hoc & à vobis, ô filij, supremus legislator Deus deposcit, ut præ ceteris virtutibus, obedientiâ conspicui esse studeatis. Brevem ad hoc parenesim subdit Bernardus in illa verba, *Et erat subditus illis. Attende*, inquit, *quid fecerit magni consilij Angelus, quomodo consilium suum postposuerit consilio, vel magis voluntati mulieris unius: Beatæ virginis loquor,*

Ad Coloss. 3

In epist. S. Ignatij de obed. n. 3.

Bernard. serm. 3. de resurrect.

& fabri pauperis. Ac paucis interjectis: *Bonum erat consilium Christi, qui ait, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse; sed mutavit illud consilium, ut nos mundaret ab eâ leprâ, quæ proprij consilij est. Descendit, & erat subditus illis.* Ita Bernardus, qui antè hæc exclamaverat: *Quis jam non erubescat obstinatus esse in consilio suo?* Exaggerat id ipsum serm. 19. in Cant. *Formam obediendi, puer Iesus, pueris sanctis tradidit, sequi illos in Nazareth non despexit, Magister discipulos, Deus homines, verbum & sapientia, fabrum & feminam.*

Lauredan. til. fili erga parentes. Confluxit olim universa Roma ad prodigium; quo virgo ingentem navem cingulo suo traxit, quam ingens virorum multitudo nequibat movere; at magis stupendum à Virgine eum, qui portat orbem, vel nutu moveri. Nunc pueros, qui hâc obediendi formâ excelluerint, inducamus.

§. II.

Quinam filij singulari in parentes obedientiâ ac observantiâ præcelluerint.

PRincipem hîc sese, & in monte orbi conspicuum præbet Isaacus, de quo Augustinus: *Abraham, quando Isaac filium obtulit, typum habuit Dei patris; Isaac verò typum gessit Domini Salvatoris.*

Bernard. de gradibus obed. Isaac risus, gaudium, & patris corculum, paternâ domo, intempestâ nocte (ut Bernardus ait) educitur, nihil patrem interpellans, toto triduo, quò pergat, ignorat. Quibus interim cogitationibus filij pectus credimus in omnem eventum obarmatum, quãto in parentem obsequio obfirmatum? Tandem cùm in conspectum loci à Deo designati venissent, jussis ad radicem montis subsistere famulis, Isaaci humeris ligna holocausti pater imposuit, ipse manibus ignem gladiumque gestavit. Cùm soli sic absque arbitris proficiscerentur, *dixit Isaac*

Gen. 22. *Patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis & ligna, ubi est victima holocausti?* Nam ut Zeno testatur: *Lætatus est puer, patre fideli, ipse quoque fidelior, nec recusabat mortem, quam Deus, qui vitam dederat, imperabat.* quasi & se ultrò immolandum offerret. Nec mora, ut ad locum sacrificio designatum venêre, extructo altari, lignisque compositis, arripuit filium suum Isaac, eumque funibus constrictum, cùm jam facilè viginti quinque esset annorum, aut ut alij supputant 37. nihil reluctantem, quod facilè potuisset, imposuit supra struem lignorum, arreptumque gladium in ictum libravit, ut filium immolaret. Vtrum admirer exclamat, hîc Chrysostomus: *Vtrum admirer & obstupescam justiùs? fortémne spiritum Patriarchæ, an pueri obedientiam? quod nec reluctatus est, nec factum ægrè tulit, sed cessit & obtemperavit.* *Zeno hom. 2. de Abrahamo.*

Quantò perditissimi filij, obedientia vestra ab hac Isaaci intervallo dissita est! quàm leniora ac leviora multùm parentum vestrorum præcepta, illo Abrahami esse consueverunt? commodiùs profectò manus & pedes ad negotia parentis conficiẽda, quàm eos cum Isaac vinculis constrictos habere. Tutius sub vesperam intra paternas ædes delitescere, neque noctu grassari, quàm intempestâ nocte iter arduum auspicari. Lenius verbum patris, & justam reprehensionem t lerare, quàm cervicem stricto gladio subiicere. Hoc vobis interim perfectissimum obedientiæ exemplar in monte monstratum est. Quod unicuique è præscripto divinæ legis ita imitari convenit, ut nusquam non parentibus obtemperandum sit; adeò ut si filij honorum insignibus præluceant, etiam tum, à summo gloriæ fastigio, sese etiam ad eorum pedes, & obsequia submittere debebant. Quod illustri exẽplo sacri Annales declarant: Ioseph non obscuro somnio, sed divino oraculo cælitus didicerat, sese à sole, lunâ, & undecim astris summo honore colendum, & paternam familiam suo quasi imperio subiiciendam; nihilominus se ad ima, & omnia parentum obsequia submisit: ac patris jussu missus ad fratres, qui pascebant oves, nihil hîc tergiversatus, non longitudinem itineris, *Gen. 37.*

tis, non fratrum invidiam, non locum incognitum, nihil horum prætexuit.

Amb. l. 1. offic. c. 17. Ambrosius: *Ioseph, inquit, cùm somniaßet, quòd sol & luna & stellæ adorarent eum, sedulum tamen obsequium deferebat patri,* patris jussa exequebatur & matris. Quò manifestò docentur filij, nullâ se status, aut dignitatis amplitudine eximi, quò minùs debitam parentibus observantiam, ac honorem exhibeant, ne umquam filios exuant. Ita Salomon omni in veneratione habuit matrem suam Bersabeam, Constantinus Helenam, Alexander Severus Mammeam, Carolinus Veturiam, cujus nutu obsidionem solvit, quam nullæ legatorum preces, aut Sacerdotum reverentia, valuerant impetrare. Longè verò præclarissimum, quod hac in re apud Valerium Maximum legitur: Cùm Decius Imperator Decium filium in locum suum sufficere vellet, renuit ille, dicens: Vereor, ne si purpuram induam, filium exuam, & Imperator existens, obedire dediscam: quare malo non esse Imperator, sed obsequens filius, quàm Imperator, & filius indevotus: imperet pater, meum est parere imperanti.

Hic subesse gaudebat, & imperium patris non modò non excutere, sed supra omnes sibi oblatos honores avidissimè ambiebat; contrà ac filij hujus sæculi, quos ubi fortuna evexit, vel sola ætas maturior provexit, quasi relatio filij esse desierit, parentes suos erubescere consueverunt; *P. Rho. varia virtutũ hiſt. l. 4. c. 4. n. 3.* Inoleverat propè in Anglia, insolens hic filiorum mos, quem Morus censuit esse extirpandum; nam quod domi fieri moris erat, ut filij positis genibus coram parentibus, ut sibi benè precari vellent, obsecrarent, id ipse quamquam magnus regni Cancellarius in ipsâ Westmonasteriensi aulâ celeberrimâ, in mediâ deducentium, atque expectantium turbâ, publicè præstitit: visoque parente, posito genu, omnium cum admiratione, sibi bene parentem petiit apprecari: at quotusquisque nunc, ubi adultior, jam sui juris factus, primum hoc erga parentes officium studet æmulari? Quin potiùs jugum illud naturæ excessum gaudet, & gestit, ac silicernij jussis obtemperare erubescit.

Arduum procul dubio præceptum erat, quo Iacob jubetur excedere è paternâ domo, deserere parentes, propinquos, patriam, & in Mesopotamiam exulare: *Vade,* inquit Pater, *& proficiscere in Mesopotamiam,* in regionem longinquam; ille ilicò benedictione acceptâ, se in viam dedit, non moras traxit, non difficultates & excusationes mille objecit, sed promptè obidivit, cumque per 20. annos Socero suo Libas exactissimâ, difficillimamque exhibuisset obedientiam, reduci *ecce fuerunt ei obviam Angeli.* Rupertus hîc angelicam obedientiam extollit, dicens: *Iacob, postquam patris præceptum peregit, revertenti obviam fuerunt Angeli Dei: ut sciamus, quia post obedientiæ laborem, superest cælestium spirituum crebra visitatione, etiam in hac vita, remunerari.* Habent & amant hanc sibi, ut ita dicam, quarto modo propriam virtutem Angeli, lubentes se eis socios ac comites præbent, qui ad omnem legitimè imperantis nutum, velut alis instructi, alacriter evolant. Obedientia quippe Angelos facit, sicut inobedientia hominem Angelis inferiorem reddit, ut scitè observat Chrysost. *Minuisti eum paulò minus ab Angelis, atque hoc ipsum paulò minus, inobedientiæ peccatum introduxit.* *Gen. 18.* *Gen. 28.* *Rupert. l. 8. in Gen. c. 3.* *Chrysost. hom. 6. in Gen.*

§. III.

Filij obedientes, Angeli, & familia, quam illi inhabitant, meritò cælum nuncupatur.

MAgnæ sunt & præstantes Angelorum dotes, ac dona prorsus singularia, ob quæ maximè gloriari videantur: mens ab omni colluvione terrenâ libera, ingenij vigor, mentisque acies, omnia, quæ cælo terraq; continentur, mirâ perspicacitate pervadens; vis & potẽtia in agendo, supra omnem humanam, stupenda; omnis incorruptionis ac immortalitatis honor perpetuus; cælestium

stium gratiarum vbertas; denique quod in sinu, & intimâ numinis familiaritate, liquidâ lætitiâ delibuti versentur. Hoc uno tamen præ ceteris gloriari, ad quod toti facti videntur, & quo uno secluso, cælum illis in barathrum verteretur: quod supremo omnium pareti Deo quàm promptissimè obediant, ejusque nutus avidi præstolētur. quod verè & eloquēter notavit Lactantius lib. 2. cap. 17. *Quorum*, inquit, *unum solumq́ officium est, servire nutibus Dei, nec omnino quidquam, nisi ejus jussa facere.* quæ eâ animi alacritate, eâ pernicitate exequuntur, ut nutu percepto, præceptum prævertere omni studio nitantur. Vnde Propheta: *Benedicite Domino omnes Angeli ejus, potentes virtute facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.* Facientes, inquit Lorinus, antequam audiant, quasi præceptum præveniendo: juxta illud Bernardi: *Fidelis obediens, præripit præcipientem.* Promptitudinem hanc, quam filij parentibus debent, exponit propheta similitudine sagittæ: *Sicut sagitta in manu potentis, ita filij excussorum.*

Psal. 102.

Bern. serm. 41. in Cant.

Psal. 126.

Vbi Guil. Peraldus vult significari filiorum obedientiam, ut parentes velut in pharetrâ sagittas, filios in disciplinâ contineat, & quò volunt dirigant: hi verò se dirigi ac regi sinant, jussaque celerrimè exequantur, non modò adhuc sub patris disciplinâ conclusi, sed etiam excussi, ac ex ephebis excedentes, quo tempore solent excutere jugum, quasi manu missi.

Magna quidem fuit illa & expedita Mahometis in Dominum suum promptitudo, dum fortè Solimanno in superiore conclavi literas legenti adstaret, & nescio quo eventu, literis è fenestra vento abreptis, ceteris curriculo aliâ atque aliâ viâ dilapsis, Mahometes, ut omnes præverteret, è fenestra se præcipitem dedit; quo obsequio adeò etiam hominis barbari animos sibi devinxit, ut inter primos regni proceres adscriptus sit.

Barrij solitud. pag. 192.

Alia longè beatarum mentium pernicitas est, quàm magnus Areopagita, typo nobis adumbrari significat, dum nudæ atque ab omni impedimento liberæ, à pedum velocitate, atque alarum celeritate, commendantur. Cerne tabulas, videbis ubique pictos Angelos, tamquam nuncios humeris pedibusque alatis; quam picturam S. Paulinus ad significandum velocissimum volatum, famulatumque refert.

S. Paulin. nat. 8. S. Felicis.

Non desunt ex Theologis, qui arbitrentur punctulo temporis strictè sumpto, posse Angelum ab Oriente in Occidentem se transferre. qui id non posse momento fieri, autumant, docent tamen tantum illos conficere posse spatium brevissimo tempore, imò illa morula, qua ictus fit oculi.

Albertus 2. dist. 37.

S. Thom. 1. p. q. 53.

Quid non darent vel sponderent homines, si quando aut de mercibus ad socios est referendum, aut de rebus gravissimis scribendum ad Principes, Tabellarium nanciscerentur, qui veredarios omnes, Dromedariosque præverteret, ac Euris ocyor, punctulo temporis epistolam in manus daret? Talis quotidie nobis ad manum est Angelus, id est, nuntius, Deo quidpiam mittere volentibus, qui *offerat preces Sanctorum.*

Tob. 12.

Promisit dum vixit Abbas Trithemius, se artem explicaturum, quâ inter viginti quatuor horas de absente quolibet, quantumcumque longè dissito, sciri posset quodcumque amicus aperire vellet, ac scripsit librum titulo *Steganographica*: ars, per occultam scripturam animi sui sensa absentibus aperiendi. quid præstiterit nō est hujus loci enarrare: asseverare tamen illud possum, neminem hactenus fuisse, qui momentaneam tabellarij celeritatem præstare potuerit, quam in Angelis agnoscimus. Veredarij quidem per dispositos equos longissima itinera brevissimo tempore conficiunt; ut quàm citissimè literæ deferantur negotiis urgentibus. Pegasum vellent esse nuntium homines, adeò anhelant, ut deferatur, quod scriptum est: hinc illud literis hoc tempore inscribi solitum: *Citò citò, citissimè.* Citissimi cælestes bajuli, de quibus acutum exstat Tertulliani dictum: *Omnis spiritus ales est: hoc Angeli: igitur momento vbique sunt, totus orbis illis locus vnus est, velocitas, divinitas creditur, quia substantia ignoratur.*

Tertull. Apolog. c. 22

At dum hanc Angelorum velocitatem ad stuporem commēdari audiunt sodales nostri

ſtri Angelici, ſibi diffidere penitus videntur, ut in eâ Angelos æmulentur, nedū aſpirare auſi, ut Angeli & habeantur & nuncupentur.

Scire vultis filij, quâ arte alas vobis conquirere, quo remigio volare poſſitis? verbo tradam unico: Si ad omnia parentum mandata hoc quiſque veſtrûm reſponderit: *volo*; hæc volendo, quæ ipſi volunt, jam volat, jam Angelis nō modò ſimillimus, ſed ipſe Angelus effectus eſt. ſi pater dicat: Harū literarū binas copias exarabis, reſpōdeat: *volo*. has ilicò ad tabellariū deſerto: *volo*. hoſpitibus in prandio te pincernam præbeto: *volo*. In uſu quibuſdam fuit, literas non fidere hominibus, quos corporis moles prægravabat, ſed alitibus, quarum ungulis epiſtolam alligabant, quam volantes perferrent. Ita Hirſicus Conſul, & Sultanus Turcarum imperator eas collo columbarum colligabant; alius, de quo Paradinus, telo infixas, in urbem obſeſſam ejaculabatur. Alites veſtræ fideliſſimæ tabellariæ, nuncij celeberrimi cœleſtes genij; quos nō uſitatâ pēnâ Sapiens deſcribit: *Aves cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annunciabit ſententiam*. quod ad Angelos SS. referunt D. Hieronymus, Olympiodorus, Carenſis, Arboreus, Neocæſareenſis. *Magno enim & diviti unico regi*, inquit ille, *Angeli veloces & alati ſpirituali ſimul & rationali fungentes miniſterio, omnia deferunt*. Luculentior S. Hieronymus: *Angeli, qui terram circumeūt, & ſunt adminiſtratorij ſpiritus, ad inſtar avium, noſtra verba & cogitationes ad Deum præferunt*.

[margin: ...ethus ...leſsi. l. 1. 37.] [margin: ...bellicus.] [margin: ...cel. 10.]

Videtis (ut opinor) cœleſtes illas mentes, quarum excellentem præſtantiam humanus animus nullâ cogitatione complecti valet, ſummo Numine, ejuſque imperio abjectiſſimis hominibus famulantes, æquè ad pauperum caſas, ac Regum palatia divertere, latus noſtrum aſſiduò ſtipare, etiam dormiētibus nobis numquam non vigiles excubare, nullo gloriæ aut meriti incremento, ſolâ obedientiæ excellentiâ ſpectatâ. quo unico parendi deſiderio omnes incenſi, ejuſque ſe exercitio beatos arbitrantur. Animadvertit illud Chryſoſtomus, & exponit in hunc modum: *Quid præcipuum in Angelis, & magnificum videmus? profectò, quod cum omni cura obediant Deo*. quam virtutem in eis David admirando, collaudat: *potentes virtute facientes verbum illius*. Ambo vos, *quid præceptum* in filiis, in ſodalibus angelicis *& magnificum videmus*? quòd in ſtudia diligenter incumbant, quòd globulos Marianos manu volvant, quod ſæpiùs S. Synaxi ſe reficiant; at niſi & hoc accedat, *quòd cum omni curâ obediant parentibus*, numquam in Angelos evadent. Accedit, Angelos non modò, ut ex ethymo patet, ſummi regis nuntios ac tabellarios eſſe, ſed & *omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium*, quantumvis humile & abjectum *miſſi*. Angelus miniſtrat Danieli in lacu leonum.

[margin: Chryſoſt. ...m. 3. ... divi.] [margin: Pſal. 102] [margin: Heb. 1.]

Angelus miniſtrat Eliæ, & cibos, quos corvi deferre ſolebant, hic dapifer portat.

Angelus Tobiæ ſe comitem præbet.

Angelus Domini deſcendebat de cælo, & movebatur aqua, &c. unde rectè Athanaſ. *Angeli ſurſum deorſum commeantes, miniſtros ſe præbent*. Nec ullum, cujuſcumque ordinis aut dignitatis, à miniſterio vacare contendit. *Ad miniſterium* enim, inquit, *non unus, ſed ex omnibus plures ad manus præſto ſunt, quos Dominus ſi velit, amandet. Multi enim Archangeli, multi throni, multæ poteſtates, & dominationes, millies millia, & decies millies centena millia miniſtrorum aſſiſtunt, & apparent, qui ſe promptos offerunt ut emittantur*.

[margin: Athan. ſer. 2. cont. Arrianos. Serm. 3.]

Ad quod probandum Suarez noſter, varia è ſacris literis exempla inducit, quem conſule. Quid ad hæc filij hominum, qui cæleſtes aulę Principes, nobiliſſimas illas intelligentias ex Dei nutu, ſibi noctu diuque famulantes habent? quid indies Deum precamini, quid toties exoptatis, *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra*? quod quid eſt aliud, quàm cælum ſibi in terris ſtruere, & homines ad omnia promptos Angelos æmulari? ut ſcitè Chryſoſtomus exponit: *Iubet Deus hîc degentes, converſationem cum cæli habitatoribus habere communem, & antequam ſuperna illa præſtetur habitatio, cælum quodammodo vult fieri in terra, alioſq; nobis Angelos terram monſtrare*: quos Angelos non alios Doctor Angelicus deſcribit, quàm eos qui voluntatem in terris faciunt, ſicut Angeli in

[margin: Suarez de Angelis l. 6. c. 9.] [margin: Matt. c. 6]

cælis, hilariter, promptè, integrè, cõstanter, amanter voluntatem Dei, quæ per parentes innotescit, explendo: *sicut*, inquit, *Angeli faciunt voluntatem in cælo, sic nos terreni faciamus in terrâ.* Ad quod conducet plurimum, ut parẽtes à teneris liberos sibi tamquam ad numeros musicos concinere, & ad virgę nutum obedire cõdoceant: ut enim ex eadem cera angelum, ita & dæmonculũ effinxeris.

S.Thom. in Matth. c. 6.

Quam materiam luculenter complexus est B. Petrus Damiani S. R. E. Cardinalis, dum sic Albertum, quemdam matri minùs deferentem, in eoque omnes filios parentibus immorigeros, ac rebelles, perstringit his verbis: Divinæ legis mandata procul-„ dubio despicit, qui deferre parentibus „ parvi pendit: qui suis genitoribus non „ obedit, *fortis funiculum in terrâ viventium* „ *non admittit.* Quà contrà per Moysen divinâ voce præcipitur: *Honora patrem tuũ, & matrem tuã, ut sis longævus supra terram.* Vir etiam Sapiens ait, *Qui honorat patrem suum, vitâ vivet longiore, & qui obedit matri, refrigerabit patrem.* moxque subjungit, *Qui timet Dominum, honorat parentem, & quasi dominis, servit his, qui se genuerunt, & in opere, & in sermone, & in omni patientia*, nutus parentis omnes, velut numeros musicos observando. Quo concentu è variis obedientiæ actibus, tot veluti tonis composito, gravissimum Deo canticum modulatur, & mille benedictionibus repletur.

Damian. l. 8. epist. 4.

Exod. 20.

Eccl. 3.

E contrà verò qui parenti obstrepit, aures occludit, nec instar pueri Musici, ad imperantis voces attendit, non universæ familiæ dumtaxat musicam turbat, sed & instar cacodæmonis omnia diris, blasphemiis & maledictis replet, domum in infernum commutat, cumque *fortis funiculum in terra viventium non admittat*, consequenter in terrâ mortuorum, æternam maledictionem accersit. Audiamus hac in re Dei sententiam: *Maledictus qui non honorat patrem suum, & matrem, & dicet omnis populus: Amen.*

Damian. cit.

Deut. 27.

Quæres fortasse, quandonam hanc filius maledictionem incurrere censendus sit, & graviùs deliquisse? respondent Doctores certum esse, lethaliter ab eo delinqui, qui parentes aut ceciderit, aut atrociter & injuriosè illis sit comminatus. Item qui prudens volens maledixerit, aut mortem optaverit. Ad hæc qui eos vehementi irâ accenderit: qui ad judicem detulerit: qui in rebus ad familiæ regimen spectantibus (quæ quidem momenti alicujus sint) non obediverit, vel maximè, si contemptus aliquis, vel obstinatio accesserit: qui tandem gravi aliquâ necessitate laborantibus, opem non tulerit. E quorum numero S. Bernardinus Adolescentem duos de viginti annos natum inducit, qui cùm in patibulum actus esset, derepentè inspectante populo, in capularem senem mutatus est, atque omnibus capratâ rugis fronte, barbæ ac capitis canitie spectandus fuit; quo prodigio Deus omnibus manifestum esse voluit, ad quam ætatem Adolescens, ni parentibus immorigerus vixisset, fuisset perventurus.

Toletus l. 5. instruct. sacerd. c. 1. S.Thom. 2. 2. q. 101. ar. 4. Sylvester verbo filius. Navarrus c. 14. n. 11.

S. Bernardin. tom. 2 serm. 17. Dom. 2. Quod. Lud. de Ponte in cant. l. 5. exhort. §. 2.

Recentis omnino memoriæ est quod subjungo, ut more meo inter legendum cuivis quid deligendum suppeditem.

P. Philip. d'Oultremã Ped. Christ. p. 1. c. 6 §. 3. de peccatis puerorum.

Fidem facit quod ab oculato teste Societatis Iesu P. Henrico Campegio Auctor se accepisse commemorat, de Adolescente nobili Flexiæ in Galliâ nato: hic cùm à parentibus tantum pecuniæ, quantum petierat, non accepisset, literas ad eos dedit diris cõtumeliisque, ac maledictis plenas: sed eas vix miserat, cùm subitò is qui parentibus aures occluserat, ita omni audiendi facultate spoliatus est, ut ne vel tormenti bellici fragorem perciperet. Malo isti diu quæsita per Galliam remedia, sed frustra; statuit ergo Adolescens è cęlo petere, quod in terrâ negabatur. Eam ob rem Lauretum ad Misericordiæ Matrem properat; ubi positis ritè anteactæ vitæ maculis, indictisque sibi novendialibus in sacra B. Virginis æde precibus, Deum per Matrem placare aggreditur. Proximè aderat dies, quo ejusdẽ sacræ Virginis in cælos assumptæ memoria solemniter colitur, cùm in ejus diei pervigilio, secundũ quietem nocte, videre sibi visus est Matronam augustâ specie, cum utroque parente, cubiculum ingredientem, & ab his percunctantem, essétne iste eorum filius? & an

an ei ſanitatem reddi vellent? quibus, annuentibus, acceſſiſſe ad lectum immiſſoque in aurem digito, chartam maledictis veluti tot notis nigris refertam eduxiſſe, & explicatam legendam propoſuiſſe; legiſſe verò ipſa illa impietatis ſuæ carmina, quæ nuper parentibus exaraſſet. Super quæ evaneſcente viſo, expergefactus Adoleſcens, reſtituto in integrum auditu, ad P. Campegium ſibi à confeſſionibus accurrit, & in ipſa ſacra Virginis Matris æde jurejurando rem ita ſibi eveniſſe teſtatur anno 1613.

Ejuſmodi ut non ſemper vindex Deus, atque longè graviores pœnas commeritis infligat, non ideo ſibi impunè parentes deſpectui ac ludibrio habendos filij arbitrentur, cùm æternæ illos ut plurimum maledictioni reſervet, quam ut evadere atque hîc benedictione vitæ longioris ac deinde numquam finiendæ in cælis ubi ad nutus Altiſſimi ſuaviſſimè modulari licebit, potiri valeatis, filios vos morigeros & obſequentes præbete.

EM-

EMBLEMA VII.

NVPTIÆ FACTÆ SVNT. Ioan. 2.

NVBE PARI.

Ovid. Epist. 9.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM.

In omni connubio contrahendo, inter conjuges paritas potissimùm spectanda est.

§. I. *Nuptias aut matrimonium non obesse sanctitati & saluti æternæ consequendæ: imò plurimis ad sanctitatem profuisse.*

§. II. *Ad hunc finem conducit primariò, ut sit paritas Religionis, pietatis, & par studium virtutis.*

§. III. *Non tam formæ & fortunarum, quàm morum & animorum æqualitas spectanda.*

DOMI-

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM.

Nuptiæ factæ ſunt. Ioan. 2.

LLibatum Virginis florem, nuptiarum ſolemniis nimium quãtum antecellere, ipſius Eccleſiæ ſenſus, omnium SS. Patrum conſenſus eſt, nec non ipſius primæ & infallibilis veritatis, adeoque de fide eſt; quemadmodum Doctor gentium diſertè tradidit, dicens: *Qui matrimonio iungit Vir-*
1. Cor. 7. *ginem ſuam, benefacit; & qui non iungit, melius facit.* Et infrà: *Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.* Optat denique omnes ſibi ſimiles, id eſt, Virgines eſſe. Unde tanti magiſtri, magnus diſcipulus S. Ignatius, ſic filias Philadelphenſes inſtituit: *Virgines Chri-*
Epiſt. ad philad. *ſto ſubditæ ſint in puritate, non abominantes nuptias; ſed id, quod perfectius eſt amplectentes.* Ambroſius verò epiſt. 81. *Iure laudatur bona uxor, ſed melius pia virgo præfertur.* Cauſam ſubdit ab Apoſtolo petitam: *hæc enim cogitat quæ Dei ſunt, illa quæ mundi.* Hinc nullum dubium relinquit Auguſtinus, Virginita-
Aug. l. 16. de civ. c. 36. tem matrimonio præcellere: *Si paria,* inquit, *ſint cetera, continentem coniugato præferre, quis ambigat?* Porrò ſcire vultis, quantùm hic altero antiſtet? Hoc ex certiſſimo, utpote divino, nos oraculo edocuit S. Al-
S. Aldhel. in bibl pp. tom 3. de laud. Virg. dhelmus Saxonum Epiſcopus, *qui virginitatem auro, viduitatem argento, matrimonium plumbo* conferre non dubitavit; cùm tres ſint ſtatus in Eccleſia, inquit, virgi-
„nitas, cælibatus, & matrimonium, ex re-
„velatione Angelicâ didicimus: ſi merito-
„rum ratio habenda eſt, eum conſtituen-
„dum eſſe ordinem, ut ſit virginitas au-
„rum, cælibatus argentum, cõjugium æra-
„mentum. Virginis divitiæ, cælibatus
„mediocritas, conjugum paupertas: vir-
„ginitas pax, cælibatus redemptio (præſi-
„dii,) conjugium captivitas. Virginitas ſol,
„cœlibatus lucerna, conjugium tenebræ:
„Virginitas regina, cælibatus dux, juga-
„litas ancilla. Quantum verò ſtilo ſuo aureo hanc præ illo Chryſoſtomus extollat, audite: *Bonum eſt connubium; eſt verò ob eam cauſſam virginitas admirabilis, quæ eò quòd bonum eſt, melior exiſtit, tantoque melior quan-* Chryſoſt. lib. de Virg.
tò remigibus gubernator, quantò eſt militibus dux præſtantior. Ubi nemo non facilè advertit, quantò ſors navarchi ſeu gubernatoris ad clavum conſidentis, melior eſt ſorte remigum ſeu mancipiorum, ad ſudorem & defatigationem laborantium: quantò milite gregario, inediâ, ſiti, æſtu, gelu, miſeriis, periculis vitam traducenti, longè dux præſtantior. Conſimilem quamvis à re diſſimili comparationem inſtituit Hieronymus, qui *Virgines ob puritatis candorem, liliis; coniugatos ob tribulationem carnis,* Hieron. de laude virgin.
ſpinis ſimillimos eſſe dictitavit. Alii in illum locum, *vinum germinans virgines,* virginita- Zachar. 9.
tem vino, matrimonium aquæ, & quidem marinæ, ſalſæ & amaræ contulerunt. Fuerunt denique, qui virgines panno aureo, viduitatem argenteo, matrimonium corio, ſeu bubalo compararunt.

Verùm enimverò cùm hodiernâ die nuptiarum excellentiam, matrimonii dignitatem (quod Apoſtolus *Sacramentum magnum, & honorabile coniugium* compellat) Epheſ. 5.
mihi deprædicandam ſuſceperim, fieri Heb. 13.
poſſe comprobabo; ut matrimonij vinculo colligati, ſanctitate vitæ, meritis in terris, & gloriâ in cælis, virginibus longè antecellant. Quod eſt ſpinas in roſas, aquam in vinum, plumbum in aurũ (quod humana induſtria fieri recuſavit) ſingulari metamorphoſi, cooperante Sacramenti gratiâ, commutare; ipſumque corium,

arte omni phrygiâ nobiliore, ita acu pingere, ac bonorum operum unionibus exornare, vt telam omnem argenteam auream que infinito pretio exsuperet.

§. I.

Nuptias aut matrimonium non obesse sanctitati, & saluti æternæ consequendæ.

AB orbe condito, primus nuptiarum conditor ipse Deus exstitit: ut attestante Geraldo, si meritò Religiosi Ordines, Garmelitæ Eliam, Augustiniani Augustinũ, Cistercienses Benedictum, Claravallenses Bernardum, Prędicatores Dominicum, Minoritæ Franciscum, Iesuitæ Ignatium fundatores suos in cęlum extollunt, illis gloriantur ac Ordinis sui splendorem, ab illis in se derivent; potiori jure gloriandi materiam ab ipso fundatorum omnium principe, conjugati sibi vindicare posse videantur: nec ullum cuiquam dubium relinquitur, quin quod à tali fundatore institutum est, adeò non vitæ sanctitati adversari, aut ad salutum consequendam obicem existere, ut ad eam consequendam plurimis adjumento fuerit. Libet hîc veteres Patriarchas in exemplum adducere: Dicitur Henoch genuisse Mathusalem. Et statim subditur: *& ambulavit Henoch cum Deo.* Ac iterum dicitur genuisse filios ac filias, nec multò pòst, rursum subjicitur: *ambulavitq; cum Deo, & non apparuit.* In quem locum S. Chrysostomus: *Audiant*, inquit, *viri & mulieres, & discant iusti virtutem: nec putent nuptias in causa esse, quo minus quis Deo placeat. Nam idcirco divina Scriptura semel & iterum id significavit*, dicens: *Genuit Mathusalem, & tunc placuit, & idem ingeminat, ac repetit dicens: & placuit postquam genuit, nequis arbitraretur obstaculum virtutis esse coniugium*: ea propter gravissimè illos conjuges arguit sanctissimus Præsul, qui matrimonium quasi impedimentum ad perfectionem, ad sanctitatem, ad cælestes nuptias pretexunt, dicentes: *uxorem duxi, & ideò non possum venire.* S. Synaxis in refrigerium fidelium defunctorum frequetanda est, *non possum venire*; indulgentiæ tali loco lucrandæ sunt: *uxorem duxi, non possum venire.* Et ut verbis ipsius utar: *Quot.es dicimus, Cur non rectè vivis? Quî possum*, inquiunt, *alligatus uxori, liberis, negotiis? Id Religiosorum est.* Quasi verò conjugium studio perfectionis repugnaret, & ab oratione, & contemplatione cælestium, animum avocaret, & omnem cum Deo familiaritatem præscinderet. Ad hæc sic respondentem audite: Isaias conjugatus fuit, acutissimâ tamen mentis acie Deum contemplatus est, dicens: *Vidi Dominum sedentẽ super solium excelsum, &c. Quis*, inquit Chrysostomus, *hæc loquitur? Isaias ille speculator cælestium Seraphim, qui cum coniugio commercium habuit; nec tamen exstinxit gratiam.* Et paulò pòst perstringit eos, qui matrimonium ut obicem virtutis causantur: *Adiutrix tibi data est, non insidiatrix. An non habebat uxorem Propheta? neque tamen spiritus gratiæ obstabat coniugium. Moyses nónne uxorem habuit? & tamen is petram disrupit, aërem immutavit; cum Deo loquebatur, Divinam iram cohibuit. Abraham nónne habebat uxorem? & tamen Pater factus est gentium, & Ecclesiæ. Demum omnes Prophetæ, & uxores habebant, & domus, ut Isaias, Ezechiel, & magnus Moyses, & inde nihil ad virtutem lædebantur.*

Quid? quod multi conjuges, morum integritate, vitæ sanctitate, gratiâ ac gloriâ, in Cælis complures Virgines, Anachoretas ac viros Religiosos superarint. Notum illud Paphnutii, quem omni suo rigore duo conjuges patificè victitantes meritis adæquabant. Testis hic mihi irrefragabilis Hipponensis Antistes lib. de bono conjugali 21. ubi Abrahamum, matrimonij vinculo obstrictum, nihil Ioanni castimoniâ conspicuo, concedere affirmavit, dicens: *Non est impar meritum continentiæ in Ioanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios generavit. Illius enim cælibatus, & illius connubium, pro temporum distri-*

Marginalia: *Geraldus, summa virt. de temp. tom. 1. c. 15* — *Gen. 5.* — *Hom. 21.* — *Lucæ 14.* — *Chrysost. hom. 4. in Isaiam.* — *Isaias 6.* — *Chrysost. cit.* — *Chrysost. hom. 57 ad pop.*

distributione Christo militarunt. Quid ad hæc ô conjuges? Vos Apostolo, & quidem Christo ob virginitatis prærogativam prædilecto, pares esse valetis. Unde nulli mirum videbitur, si magnus ille Ignatius, tertius à principe Apostolorum in cathedrâ Antiochenâ successor, optet sibi locum in cælo ad pedes SS. conjugum; qui cùm virgines aliquot enumerasset, sic ait: *Non quod vituperem reliquos Divos quod rei uxoriæ se dederint: opto enim ut dignus sim in regno cælorum, ad horum pedes locum mihi dari, ut Abraha, Isaac, Iacob, ut Ioseph, Isaia, & aliorum Prophetarum, qui nuptiis operam dederunt.* Optarent & cum magno Ignatio complures viri Ecclesiastici & Religiosi, ad pedes sanctorum conjugum, in cælis considere, quorum familia hîc in terris, Monasterio ac Ecclesiæ simillima exstitit.

Epist. ad Philad.

Quid sanctius, quid Religiosius esse potest, quàm Ecclesia? Paulus tamen conjugum familiam, Ecclesiam indigitavit, ad Romanos 16. *Salutate Priscam & Aquilam, & domesticam Ecclesiam eorum.* Et rursum 1. Cor. 16. *Salutant vos in Domino multùm, Aquila & Priscilla, cum domesticâ suâ Ecclesiâ.* Quærit Mendosa noster, quorsum profanæ domui, tam sacrum, tam augustum nomen imposuit? optimè Theophylactus: *Quia ubi multa pietas est, & virtus, domus illa Ecclesia dicitur: Proinde matrimonio iuncti hîc audiant, quòd matrimonii nomine, ad virtutem neque impediantur, neque lædantur.* Ejusmodi familias Ecclesiis ac Monasteriis simillimas, ut veteres illas Abrahami, Tobiæ, aliasque omittam, in nova lege exstiterunt, illa Paulæ Romanæ, Pipini, illa Delphinæ & Elzearii comitis, qui quàm religiosè familiam instituerit, ex regulis, quas domesticis præscripsit, discere potestis: Primò, ut omnes domestici indies Missæ sacrificio intersint. Secundò, ut vivant castè & purè; qui secus fecerit, domo suâ exturbandum: neque enim ullum peccato mortali infectum, pane suo vesci volebat. Tertiò, quot hebdomadis peccata confiteantur, & sacram Eucharistiam frequentent. Quartò, abstineant à blasphemiis, perjuriis, verbis lascivis. Quintò diem ab oratione auspicentur, & omnia opera Deo offerant, nec domi nostræ otium locum habeat. Sextò, nulli fas sit ludere tesseris, alióve lusu vitito. Septimò, ad pacem & concordiam fovendam, nemo alterum verbo, factóve lædat: quin mox cum offenso in gratiam redeat, &c. Eratque in ejus domo tanta omnium charitas, tanta morum maturitas & honestas, tanta pax, pietas, benignitas, puritas, ut dempto habitu, potiùs ibi benè institutum Monasterium, quàm aula comitis videretur: & quod mireris, ipsa aula Theodosii, jure sancta nuncupata: de quâ Baronius: *Eius regia non dissimilis fuit Monasterio.* Nunc verò si familia Ecclesiæ aut cænobio rectè comparetur & nuncupetur, nónne conjuges ac inhabitantes non injuriâ Religiosis conferre potero? Quod quo manifestius fiat, parallelas Religiosorum ac conjugatorum, ad quorum nuptias non Venus & Adonis, sed ut hodie, IESUS & Maria vocantur & commorantur, instituere aggredior. In admirationem, imò in stuporem vos inducere videretur, qui probaret statum matrimonii, exsuperare vitæ austeritate, omnem cujusvis Religiosi ordinis rigorem, ipsósque conjuges plus tædii, afflictionis, doloris, mortificationis, vigiliarum, pœnitentiarum subire, quàm ullus Monachorum, aut Anachoretarum. Ac primùm quidem, gravissima hæc Religiosorum disciplina censetur, in omnibus à nutu superioris pendere: sic tamen ut si rigidum satellitem, severum Rhadamantum nacti sint, hoc solatio sit, post triennium mutandum. In quo conjuges certè longè molestiorem servitutem, eamque perpetuam serviunt: *Dominetur*, ait Dominus, *vir uxori.* Sed quæ utilitas in eo dominatu, cùm rursus ejusdem, quæ subjecta est, subiiciatur mutuæ servituti, nec suo corpori alteruter habeat potestatem? Vellet quandoque uxor paululum exspatiari, liberiorem auram captare: jubetur à viro domi per hebdomadas, per menses totos desidere. Hæc palato suo vellet eli-

Mendosa tom. 1 in l. 1. Reg c. 1. annot. 5 n. 7.

Baron an. Chri. 415

Gen. 2.

xa,

xa, ille frixa jubet apparari: illa delectatur frigidis, hic calidis vult vesci. Uxor pro numerosâ prole educandâ, convivas execretur, omnesque sumptus superfluos; maritus quot hebdomadis nunc hos, nunc illos mensæ adhibet. Sero vespere somnus ad quietem invitat, absens maritus cogit in multam noctem excubias agere; redux verò ebrius & temulentus debacchatur, verbis, & verberibus, oculis cum somno, lachrymas excutit. Arduas quis meritò duxerit in Religiosis vigilias, intempestâ nocte somnum abrumpere, & ad laudes Deo concinendas ora laxare; sed amabo vos conjuges, an non plus vigiliarum, vagientes, lachrymantes, & quasi alternis choris vobiscum cantantes, nocturnum non unum, infantes transigunt: imò & matutinum & vesperas insumunt? Deinde ait Hieronymus: *Per noctes totas (uxorum) garrulæ conquestiones: illa ornatior procedit in publicum, hæc honoratior ab omnibus, ego in conventu feminarum misella despicior. Cur aspiciebas vicinam? Quid cum ancilla loquebaris? de foro veniens, quid attulisti?* Doctè & verè gentilis Poëta:

Hieron. lib. 1. cont. Iovin.

Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimùm dormitur in illo.
Tum gravis illa viro, tunc omni tigride peior,
Cùm simulat gemitus, occulti consc'a facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat.

Iuven. S 6.

Alii, qui probè sciunt, hominem naturâ suâ animal sociabile esse, solitudinem, vitamque illam anachoreticam, feras inter, durissimam arbitrantur; sed hanc profectò solitudinem non vnus conjugum prælegerit, quàm habitare cum muliere turbulenta. Hoc primæ veritatis documentum est: *Melius est habitare in terrâ desertâ, quàm cum muliere rixosâ,* quæ tigridis instar desævit; cujusmodi plures reperire est, suffragante Ecclesiaste: *Virum* (probum) *de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.* Similiter in altam eremum non una

Prov. 21.

Eccl. 7.

mulier sese abdere mallet, quàm sub eodem tecto habitare cum viro, qui est *sicut leo in domo suâ, evertens domesticos suos.* Quæ vberiùs Salazar noster prosequitur: ipsum audite: Commemorare libet deserti molestias, & cum his conferre eas, quas talis uxor marito suo facessit. Primò igitur in „deserto est horrida solitudo ab omni ho„minum consortio remota; hæc tamen „turbarum ac contentionis nihil, quietis „& tranquillitatis plurimum habet: con„tra ac in hoc conjugatorum contuber„nio, ubi omnia plena litibus, jurgiis ac „innumeris difficultatibus. Secundò; qui „desertum incolit feras inter, ac imma„nes belluas, vitam ducit; at nihilo me„lior aut tranquillior horum conjugum „conditio: mulier enim istiusmodi, Leones & Dracones sævitiâ excedit. Eccl. 25. *Non est caput nequius super caput colubri: non est ira super iram mulieris. Commorari Leoni & Draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam.* Ad quæ verba audi Chrysostomum: *equidem, inquit, ego existimo, nullam esse in hoc mundo bestiam comparabilem mulieri malæ. Quid inter quadrupedia animalia leone sævius? sed nihil ad hanc: aut in serpentibus, quid dracone atrocius? sed neque hic quidem iuxta mulierem malam & litigiosam conferri potest: nam & leo & draco, in malo inferiores sunt. Adstipulatur huic sermoni meo Salomon, dicens: commorari Leoni & Draconi placebit, quàm cum muliere nequam.*

Eccl. 4.

Salazar. in prov. c. 21. v. 29.

Chrysost. hom. 15. de variis in Matth. locis.

Tertiò, habitatores deserti, ventorum turbinibus, pluviis, tonitruis, fulminibus, omnique cæli injuriæ expositi sunt; at omnibus his graviùs vapulat conjux à conjuge, quorum tempestates scitè depingit Salazar, & Cornel. in Prov. cap. 21. vers. 19. Et in illud Prov. 19. *Tecta iugiter perstillantia, litigiosa mulier.*

Prov. 19.

Alterum est, Religiosos tribus votis sese Deo ac Religioni obligare, perpetuam paupertatem, castitatem, obedientiam vovendo. Ad hæc longè arctiùs conjugatis servanda, quis credat? Paupertas iis plerumque est non voluntaria, sed necessaria, & in amplissimis familiis etiam pro statu,

&

Chrysost. in 1. cor. 7. hom. 19. & honora servando, ingens penuria: *Nam si corpus proprium habere non licet, multò minus pecunias.* Mitto jam quod Theologi tradunt uxorem citra voluntatem viri, nullā summam notabilem posse pro arbitrio elargiri. V. Sanchez de matrim. Castitatem conjugalem inculcat Apostolus, dicens: *Honorabile coniugium in omnibus, & thorus immaculatus.* Et alibi: Heb 13. 1. Thessal. 4. *sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore.* Ubi verò 2. cor. 11. dixit: 2. Cor. 11. *despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Chrysost. ad Heb. 11. hom. 28. Chrysostomus ad conjugū etiam castimoniam extendit, dum ait: *Non solis dicebat virginibus; sed ad diversam Ecclesiæ plenitudinem loquebatur: anima quippe incorrupta virgo est, etiamsi virum habeat, virgo est virginitatè verâ atque mirabili.*

Sales prax. spir. part. 3. c. 12. Et Franciscus de Sales ad illud Pauli: „Pacem amate, & sanctimoniam, sine „quâ nullus Deum videbit. Per sanctimo„niam, inquit, castitas intelligitur, teste „Chrysostomo & Hieronymo. Ergo si solus castus Deum videbit, conjugati casti esse debent, & possunt. Potissimùm citra alienas, & oculos & animos, absque omni concupiscentiâ, immaculatos servando, in quo gravior quandoque illis lucta, quàm voto castitatis Deo obstrictis. Valet hîc illud Augustini: Aug. lib. 6. de bono conjug. *Multi quidem faciliùs se abstinent, ut non utantur nuptiis, quàm ut temperanter, & benè utantur. Ego verò faciliùs non utor nuptiis, quibus usus est Abraham, quàm sic utor nuptiis, quemadmodum usus est Abraham.* Sales cit. Quod aptâ similitudine Franciscus de Sales confirmabat, dicens, facilius esse rustico, carere divitiis, quàm iis inopinatò repertis aut oblatis, moderatè uti. Quò fit ut plures conjugatos, idem Religiosissimus auctor per visionem quandam, æternis ignibus addictos, compertum asseveret.

Chrysostomus verò, l. 3. contra monasticæ vitę vituperatores, positâ quęstione, sitnè pronior lapsus inter conjuges quàm inter cælibes? His verbis respondet: *Longè plures videas lapsos ex coniugatorum, quàm Monachorum ordine: neque enim tam multi ex Monasteriis ad matrimonia accedunt, quàm ex conjugali toro ad scorta* (adulteria, aliaque carnis flagitia) *se recipiunt.*

Obedientia ex præcepto Domini, conjugatis imposita est, ad Ephes. 5. *Mulieres viris sint subditæ sicut domino;* & vicissim vir mulieri, cùm hic sui corporis potestatē habeat; quod vel ethnici vedêre. Unde Mario interroganti, cur filiam suam dote divitem, formâ pręstantem, genere illustrem Metellus ducere recusaret? Ita respondisse fertur: probo quidem hæc omnia; *sed malo esse meus, quàm suus.* Quantum verò, in quàm immane, hæc conjugatorum vincula, à Religiosorum differant, operæ pretium videre est apud Platum de statu Religionis lib. 1. cap. 9. 10, &c. ubi concludit ex Apostolo: quoniam *tribulationem carnis habebunt huiusmodi*: expendens non solùm tribulationem habere, sed *tribulationem carnis*; nam laborare, inquit, pro rebus spiritualibus, pro salute suâ, pro Dei obsequio, magnam habet admixtam consolationem, & ingens habet paratum præmium; at verò cruciari in terrenis, carnalibusque negotiis, si nil aliud spectetur, omni prorsus caret & condimento consolationis & spe etiam rȩmunerationis. Quocirca, sapienter & verè Chrysostomus in eum Psalmi locum: *Adducentur Regi Virgines post eam: afferentur in lætitiâ & exultatione.* Vide hîc, inquit, Apostoli dictum resplendescere. *Tribulationem carnis habebunt, qui nubunt. Quemadmodum autem illæ afflictionem, ita hæ lætitiam & exultationem habent. Illæ enim filios & maritos, & domum & famulos & cognatos, & generos, & socros, & nepotes, & liberorum multitudinem, eorumque vel defectum vel orbitatem deflere coguntur. Virgo autem crucifixa, & à præsentibus libera, & curis huius sæculi superior effecta, ut Euripo traiecto, in cælum quotidie suspiciens, fruitur gaudio spiritus, perfunditur exultatione.* Atque utinam attenderemus in conjugatis, non *unctiones* quæ patent, sed *punctiones* quæ latent; contraria verò in Religiosis, ut rectè Bernardus. Quare cum Apostolus prædixisset conjugatis *tribulationem carnis*. subdit: *Ego autem vobis parco.* Ubi Apostoli mentem

1. Cor. 7.

psal. 44.

Bern. serm. in dedic.

Aug. de virg. c. 16. geniosè interpretatur Augustinus: quod dicit se eis parcere, quos ait tribulationem carnis habituros, nihil mihi interim sanius occurrit, quàm eum noluisse aperire, & explicare verbis eamdem ipsam carnis tribulationem, quam prænuntiavit eis, qui eligunt nuptias. Hæc August. quasi timeret Apostolus, ut Fernandez noster sentit, ne si tribulationes conjugii patefaceret, nullus esset qui se conjugio copularet. Ex quo alterum illis malum imminet, Religiosis etenim hoc passim privilegium concessum, ut de unâ Religione ad alteram strictioris observantiæ; se recipere possint; matrimonii verò septis concluso, ad nullum, quantumvis austerum ordinem, alterutra conjugum parte invitâ, licet confugere. Nullus illis insuper annus probationis est: timendum enim ne Parochi plus in dissolvendis, quàm copulandis laborarent. *Domum vitiosam* ait Chrysostomus, *& servum, si ineptus videatur, reddere venditori licet; uxorem verò ductam, reddere his, qui duxerunt, non licet.* Concessum quidem equum vitiosum, morbidum, intractabilem abigere, vendere, aut cum alio commutare, uxorem à te amoliri non vales: *Addo quod* nulla est *uxoris electio, sed qualiscumque advenerit habenda, si iracunda, si fatua, si deformis, si superba, si fœtida: quodcumque vitii est, post nuptias discimus. Equus, asinus, bos, canis, & vilissima mancipia, vestes quoque & lebetes, sedile ligneum, calix & urceolus fictilis probantur prius, & sic emuntur: sola uxor non ostenditur, ne antea displiceat, quàm ducatur.* Atque hinc innumera, eaque gravissima incommoda exoriri, omninò necessum est. Denique ut ex his multa paucis concludam, cruces & multas & magnas, Religiosi omnes amplexi sunt; at non pauciores, nec leviores ipsi conjuges, ut quotidianæ eorum querelæ, in arcanas aures repositæ, & immixtæ lachrymæ satis loquuntur; adeò ut nulla domus, nulla familia, quam si introspicias, non plena sit infinitis curis, molestiis, ac gravissimis crucibus; quas Hieronymus ad septemdecim contrahit: *Cruces* in uxore paupere, cruces in divite: *hanc alere difficile, istam ferre tormentum.* Cruces in fœda, cruces in formosâ: *nam pulchra citò amatur, fœda facilè despicitur.* Cruces noctu, à querulâ muliere, cruces à viro temulento, cruces à liberorum ejulatu & vociferatione, cruces de die ab innumeris curis. Si divitiæ suppetant, ad eas gubernandas, amplificandas, asservandas: si inopia premat, ad eam propulsandam: si sint filii, ad eos alendos: si filiæ ad eas collocandas. Cruces denique sunt, detrimenta rei familiaris, lites, æmulationes propinquorum, invidiæ corrivalium, calumniæ vicinorum: liberorum casus, morbi, mortes, & his omnibus gravior orbitas, & carentia. Quæ graphicè Seleuciensis Antistes describit, virgines adhortando: *Si virum bonum,* inquit, *nacta fuerit, perpetuò, ne moriatur, metu viduitatis, incommoda cruciatusque sustinet. Sin verò contrà, duro & immiti fuerit coniuncta, tota quidem vita illi cruciatus. Inde ubi filios edidit, aut ad bonam frugem illi evaserunt, & maiores ex illorum absentiâ iugiter dolores tolerat, quàm parturiens habuerat; aut malos evasisse considerat, & maius ex eâ procreatione liberorum, quàm si permansisset sterilis, opprobrium sustinet.* Adeò ut quot liberos enixa est; tot in partu, tot in educatione, tot in continua eorum cura & solicitudine cruces valeat numerare. Quod mulier quædam prudenter innuere voluit, de quâ refert Iarricus: In Indiis, per annos plures gentilis femina, idola sua ardenter supplicabat, ut prolem nancisceretur. Dum tandem edocta, ut Deum Christianorum invocaret, ejusque cum fiduciâ opem imploraret. Fecit, & in templo Societatis, ante crucifixum preces fudit. Et ecce, necdum anno devoluto, masculam prolem enixa est, quam baptismali lymphâ tingendam, voluit *Crucem* appellari. Anno insequenti alterum fœtum feliciter in lucem edidit, quem suam quoque *Crucem* appellabat. Tertio anno tertiam prolem habuit, cui quoque *Crucis* nomen inditum est. Quæ cruces indices, ut ætate & mole corporis, sic & curarum & molestiarum pondere cresce-

Marginalia: Fernandez in Gen. c. 2. sect. 11. pag. 194. — Chrysost. hom. de pulch. & uxore. — Hieron. ex Theoph. — Hieronym. l. 1. cont. Iovin. — Basil. de vera virgin. — Iarricus hist. Ind. tom. 2.

crescebant: jamque ad fidem orthodoxam conversa, singulis sextis ferijs, cum suis tribus *Crucibus*, ad templum, Christum crucifixum veneratura, suamque ternam prolem oblatura properabat. exemplum ingens, ut suas cruces sibi divinitus datas conjugati agnoscant, gratanter accептent, & ad leviter ferendum gratiam implorent: parentes etenim quot liberos, tot cruces sibi peperêre, quæ omnes Religiosorum cruciatus ac molestias, longè antecellunt.

Quæ prolixior, statum inter conjugatorum, & Religiosorum comparatio, manifestò declarat, tam his, quàm illis, amplam promerendi, Deo serviendo, atque in omni vitæ sanctimoniâ salutem consequendi, opportunitatem concessam esse; ut (quemadmodum suprà dictum est) familiæ conjugatorũ, domesticæ Ecclesiæ jure queant nuncupari. Quod autem hoc perditissimo sæculo tam raræ istiusmodi familiæ, imò vix una reperiatur, quę Ecclesię aut cœnobii nomen mereatur, id solummodo in caussa esse arbitror, quod in utroque, aut certè in alterutro conjuge, par Dei cultus, pietas, ac virtutis studium; deinde non tam formæ ac fortunarum, quàm morum & animorum æqualitas desideretur; quæ si adsint, nihil sibi ad perfectionem, & vitæ sanctitatem abesse comperient. Quare qui sibi hunc in matrimonio contrahendo finem præscribit, advertat sicut in conchis, quæ pretiosissimos uniones progignunt (ut in præfixo symbolo videre est) summa utriusque conformitas & congruentia existit; ita eam conjugibus potissimùm spectandam esse, juxta illud, Ovid. epist. Deianeira Herculi.

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Ad quod conducit primariò;

§. II.

Vt sit paritas Religionis, pietatis, & par studium virtutis.

SVpremus ille legum cõditor, Deuteronomii cap. 7. interminatur Hebræis cum gentilibus matrimonia contrahere. Rationem subdit: *quia seducet filium tuum, ne sequatur me, ut magis serviat diis alienis*: imò seducet & te, Domino testante; quia *certissimè avertent corda vestra, ut sequamini Deos alienos*. 3. Reg. 11. Cui insistendo, Apostolus Corinthios admonet neophytos, ne infidelibus jungantur: *Nolite*, inquit, *iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? aut quæ pars fideli cum infideli?* 2. Cor. 7. *Vbi* Cornelius: *Nolite iugum ducere.* Scilicet impar & dispar. quasi diceret: Conjugium dispar, ingẽs „est onus, & jugum, perinde ac si bos, & „equus, aut asinus, idem currus jugum „subeant, ingens uterque ob disparem & incongruum socium, jugum, & laborem subibit; quod vetitum Deuteron. 22. *Non arabis in bove & asino*; ubi vetatur, ut innuit Hieronymus, ne fidelis cum infideli, Catholicus cum hæretico, conjugio adstringatur. Etenim ut ille rectè cecinit:

Non bene inæquales veniunt ad aratra iuvenci. Ovid. epist. ad Deian.

„Secundò, ait hoc matrimonium irri- „tum, quia fini ejus, qui in unione & mutuâ „concordiâ, & habitatione consistit, repu- „gnat; cùm ea inter religione dispares, vix „reperiri queat; nam vt bene Philo: *Solius „Dei cultus, est amoris, & benevolentiæ vinculum „insolubile.* Sanchez de matrim. l. 7. disp. 7. Philo lib. de monarch.

Tertiò, quia jus divinum natutale dictat, peccãdi periculum cavendum esse: præsentissimum autem hoc periculum perversionis, imminet conjugi fideli, ejusque liberis ob mutuum amorẽ, & arctissimam necessitudinem, quâ conjuges sibi divinciuntur, quod lapsus Salomonis, viri mirâ sanctitate, ac sapientiâ præditi, testatur; ex quo sic Cardinalis Bellarminus argumentatur: *Sanè si vir sapientissimus, & qui multas alias uxores habebat, per nova illa cõiugia cum gentilibus, ita perverti potuit, ut singulatum Deos coleret; quantũ periculum iis imminet, qui unam tantùm, eamque ethnicam vel hæreticam ducunt, & qui nullo modo sunt cum Salomone, prudentiâ & sapientiâ comparandi.* Bellarm. in controu. to. 3. l. 1. c. 23. de Sacram. matrim. Hinc subdit verbum illud Pauli 1. Corinth. 7. *cui vult nubat, tãtùm in Domino*, præceptum esse de matrimonio

non

non ineundo, nisi cum fideli, vt S. Thomas, Ambros. Hieron. ibidem exponunt, & Augustinus periculum precavens monet: *Omnino cavendum est, ne fiant tales coniunctiones: quid enim opus est in tantum discrimen ambiguitatis caput mittere?*

Aug. l. 1. ad pollent. c. 21.

Sed quoniam mihi ad eos sermo est, qui infidelibus aut ethnicis non junguntur, sed quandoque hæreticis, aut quod frequentissimum pij ac integerrimi juvenes, puellis vanis ac lascivis; aut contrà, filiæ piæ, pudicæ, juvenibus impijs, à cultu divino & usu Sacramentorum alienis: sciendũ est, quod docent passim Ecclesię Patres ac Doctores, ob easdem rationes, prohiberi ab Ecclesiâ matrimonium cum hæreticâ vel Apostatâ à fide: quia, ut Bellarminus ait, major est cultus disparitas inter Christianos & infideles, quàm inter Iudęos & infideles, quare severissimè monet ac minatur Ambrosius: *Cave Christiane alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tuâ, uxorem ne accersas tibi: cum sancto sanctus eris, & cum perverso pervertêris: si hoc in alijs, quantò magis in coniugio, ubi una caro, & unus spiritus est? quomodo autem potest congruere caritas, si discrepat fides?* & paulò pòst: *Sæpè illecebra muliebris decipit etiam fortiores maritos, & à Religione fecit discedere, & ideo tu vel amori consule, vel errorem cave: primò ergo in matrimonio, Religio quæratur.* Hæc Ambrosium dicentem ac monentem, fortè audiit Theodosius Iunior Imperator, qui Athanaidem gentilem filiam formâ pręstantem, ingenio ad stuporem eximiam, non priùs in côjugem adlegit, quàm baptismali fonte, Christo renata esset. de quâ fusè Raderus in Aulâ sanctâ. Quippe ut textum Apostoli suprà allatum, contra inæqualiter conjugatos prosequamur, *quæ participatio iustitiæ cum iniquitate?* si uxor à teneris assueta quot hebdomadis animum sacrâ exomologesi expiare, maritus vix in anno, idque circa festum Paschæ, parochũ conveniat; uxor à teneris assueta festis & Dominicis, divino epulo se reficere, maritus popinas & cõvivia frequentare cõsuevit; hæc numquam verbum Dei intermittere; hic conciones aversari, fritillis & aleis diem terere; hæc templa & sacella, ille cãpos & villas visere; hæc ante cubitũ Deum orare, conscientiam discutere, signo crucis se munire, hic bruti in morem se in stratũ conijcere: quæ omnia graphicè Tertullianus expressit dicens: *Domino non potest (uxor fidelis) pro disciplinâ satisfacere, habens in latere diaboli servum procuratorem Domini sui, ad impedienda fidelium studia & officia, ut si statio facienda est, maritus de die condicat ad balnea; si ieiunia observanda sint, maritus eâdem die convivia exerceat; procedendum erit, numquam magis familiæ occupatio adveniet.* hæc indies eveniunt, indulgentiæ stationum sunt, maritus vini aut cerevisiæ balnea appetit, jejunium non modò devotionis sextæ feriæ, aut sabbathi uxori solemne, sed & ab Ecclesiâ præceptum urget; maritus conviviũ instituit: instat solemnis supplicatio, numquam magis maritus distentus, nec umquam magis uxor ad domus custodiam amandatur.

V. pontium de matrim. l. 7. c. 46.

Bellarm. cit.

Ambr. l. 1. de Abrahã c. 7.

2. Cor. 6.

Tertull. l. ad uxorem

Et quoniam hîc ad mores uberrimam nobis segetem Tertullianus suppetat, juuat ex eodem uberiùs elicere,

Quam malè, inæquales vitâ & pietate, maritant:

hæc enim ille ad praxim, inter uxorem religioni ac pietati deditam, & virum illa aversantem pulcherrimè opponit: *quis enim sinat coniugem suam visitandorum fratrum gratiâ vicatim, & quidem pauperiora quæque tuguria circuire? quis solemnibus* Paschæ (quin & natalitijs festis) *abnoctantem securus sustinebit? quis ad convivium Dominicum illud, quod infamant, sine sua suspicione dimittet? Si cui largiendũ erit* (quid in eleemosynam) *horreum, proma præclusa sunt; quantò curaverit ea occultare, tantò suspectiora fecerit. Latebis tu cùm lectulum, cùm corpusculũ tuum signas? cùm etiam per noctẽ exurgis oratum? & non magicæ aliquid videberis operari?* Usu hîc vobis, ac documento esse poterit præceptũ, quod filio suo Henrico, Iacobus Britannię Rex reliquit, sic eum alloquens, in libro, cui titulus, Basilicon „Doron: quî fieri posset vt tu & uxor tua, „una caro sitis, & unionem plusquam Pla„tonicam, illam Mosaidem excolatis; & tamen

Sãdæi pad. pag. 240.

„ men duabus Ecclesiis oppositis, quasi „membra vosmet obiiciatis? discrepans Religio discrepantes semper mores secum introducit, & dissentio vestrorum Theologorum, discordiam etiam in populo gignet; tum verò ne malè educentur liberi „vestri, imminet periculum. Hæc ille: sed

2. Cor. 6. longè verius Apostolus: *Quæ societas lucis ad tenebras?* quo innuere videtur, ex ejusmodi connubiis, Babylonicam oriri confusionē, ubi ancilla & famulus, soror & frater, maritus & uxor, inter se grevissimè dissiden, apparetque in illis quædam Ægypti facies, dum una pars in tenebris crassis, & palpabilibus hæret, altera in luce versatur, sed non sine periculo tenebrarum. Quare discite, quales filiis ac filiabus vestris cōjuges quærere debeatis. Etenim Chrysostomus explicans verba illa Gen. 24. *Virgo, cui ego dico: inclina hydriam tuam ut bibam, & dixerit mihi: Bibe, & camelos tuos potabo. illam præparasti puero tuo Isaac, & in hoc cognoscam, quod fecisti misericordiā domino meo Abraham hic,* inquit, *vide servi prudentiam: nam quia scivit Patriarcha hospitalitatem, & quia virginem inde ducendam, congruebat iisdem esse præditam moribus; nullam aliam conjecturam inquirit, sed characterem virginalis animi, hospitalitate colligere vult.* Hæc vobis nupturientibus infallibilis conjectura sit, ut pars cū parte, pietate, honestate, in pauperes liberalitate, omni virtutum genere decertet: qui ita hîc junguntur in terris, numquam etiam separantur in cælis, & quemadmodum in vitâ dilexerunt se, ita & in morte non separabuntur; nimium quippè infelix ac infaustum conjugium, ubi conjux conjugi jungitur, à quo in æternum separandus. Quid ei conjungeris qui Deū, quem tu amas, colis, execratur? quid ei conjungeris, qui pabulum erit ignis infernalis? quid ei conjungeris, qui te ac Deum in omnem æternitatem odio habebit, & diris ac blasphemiis lacesset? quæ pars fideli, cum infideli in regno Dei? quæ pars damnato cum sancto? In quam rem historiam non minùs raram, quàm cuivis nuptias ac conjugium meditāti, salutarem adferre placuit. Theophilus Imperator Constantinopoleos, ma-

Chrysost. hom. 48. in Gen.

Zonaras a. 30. Caussin.

trem viduam habebat Euphrosynam nomine, re prudētem ac piam feminam, quæ ubi filium jam maturuisse, ac de cōjuge prospiciendum duceret, ne in hac electione, unde non modò regni, sed animæ illius vel detrimentum, vel emolumentum penderet, juvenilis mens cæcutiret, ingenioso juxtà ac pio commento Theophilum erudivit: missis enim per omnes imperii sui provincias legatis, puellas animi, tū corporis dote præcellentes cogere, atque omnes in amplo cubiculo, quod *laperle*, seu margaritum vocabatur, asservari jussit. Illuxerat jam dies illa toti regno Constantinopolitano auspicatissima, quâ Imperator in gynecęum hoc inducēdus, à regina matre erat: quæ ubi salutaribus monitis filium imbuisset, aureum illi pomum, pretiosissimis gemmis distinctum, in manus dedit, ut saniori quàm olim Paris consilio, sibi eam in sponsam deligeret, eiq; pomum porrigeret, quam ceteris non tam corporis, quàm animi pulchritudine ac venustate, antecellere persuaderet. Quâ in deliberatione ut consultò procederet, aditum per duo atria, ad tertium, matri disponere placuit; in quorum primo, SS. matronarum, quæ cælo conscriptæ, tabulæ exhibebātur; hæ Saram, Rachelem, Deboram, Estherem, Judith: insuper Pulcherias, Eudoxias, Helenas, Marcellas, Paulas, Clotildes, Rhadegūdes, in limbo aureo, gemmarum stellulis vermiculato, referebant. Altero in atrio, earum quæ apud inferos ardent, funesto apparatu effigies depictæ obiiciebantur, quales exstitêre Semiramis, Helena Troiana, Cleopatra, Agripppina, Julia Messalina, Phryne, Rhodope, Flora, innumeræq; aliæ.

Court S. to. 2. la Dame sost. 3. & 12

Tandē ad vivas & perfectissimas, veri Dei imagines deductus, eam in reginam delegit qui cum semper se regnaturum in cælis felicissimè augurabatur. Solerter porrò Caussinus noster observavit, quid Regi cūferat, piam juxtà ac prudentem consortem thori thronique conjugem deligere, cùm non pauca numerentur regna, quæ per feminas virtute præditas, ad Christum sunt cōversa. Cæsarea Persidem, Clotildis Frāciam, Hispaniam Indigendis, Italiam Theodolinda,

Caus. de regno Dei.

Germaniam Ethelberga, Olga Russiam, Dambruca Poloniam, Gisella Hungariam, totum denique imperium Helena ad Christianos ritus impulit. Quantum inde boni, tantum mali est, si pravæ, si impietate aut hæresi infectæ sint. Argumento est Iesabel Tyriorum regis filia, quam de gentilitate Achabus Rex Israël, infaustis auspiciis duxit. Mali deinde corvi malum ovum ipsius Achabi proles Athalia, Joramo nupta, per quam immania facinora castam Josaphati soceri domum contaminavêre: Nullus unquam finis per tot annales gentium relegenti damna. Semiramidis vesanas artes experta est Assyria, Amestridis sævitiam Persis horruit, Græcia Clytemnestram, Agrippinam Roma, Brunechildis & Fredegundæ tragœdias Gallia spectavit.

§. III.

Non tam formæ & fortunarum, quàm morum & animorum æqualitas spectanda.

Prov. 19. EMphaticè Sapiens hoc prosecutus est: *Gratia super gratiam est mulier sancta, & pudorata. Qui illam invenit, bonum invenit, & jucunditatem à Domino hauriet.* Cui in politico subscribit Scribanius; „De formâ ultima cura sit. Ferè enim pulchritudini sollicitudo adjuncta, & comes formæ, metus est: totque propè anxietatibus maritus involvitur, quot elegantias in uxore legit. Ita forma Saræ tantùm non Abrahamo exitio fuit, dum in Ægyptum descendens illi præcepit, ut se sororem suam diceret, sibi timens ob illius venustatem. Quod expendens Ambrosius: *His* (ait) *docemur, non magnopere decorem quærendum conjugis, qui viro necem plerumq; gignere soleat. Non enim tam pulchritudo mulieris, quàm virtus ejus & gravitas delectat virum.*

Scrib. Polit. Christ. l. 1. c. 4.

Ambr. l. 1. de Virg.

S. Petrarcha l. 2 dial. 94. Enumerarem, ut cum Petrarchâ loquar, nisi innumerabiles forma in discrimen traxisset omnes in crimen. Accedit ut forma bonum fragile est, quod primo ferè mense facit rosam pallescere, aut primo puerperio florem omnem marcescere: sic & amorem & affectum, qui formam & cutem spectabat, deflorescere:

Heden roodt,
Morghen doodt.

Argutè conviva nuptialis super verticem nuptæ has quatuor unciales literas à sponso exaratas: H. L. H. L.

Hoe langher, hoe liever.

sic exposuit:

Hoe langher, hoe leelijcker.
Schoon hayr en fraey singhen,
Zijn al verganghelijcke dinghen.

Cui illud addendum:

Die den sot, trouwt om zijn kot,
Verliest het kot, en houdt den sot.
En die een wyf, trouwt om't schoon lijf,
Verliest het lyf, en houdt het wijf.

Fitque quod in floribus Cicero animadvertit, qui tam diu grati, quàm diu recentes sunt. Audi Poëtam:

Si verum excutias, facies, non uxor amatur. Iuve. sat. 6
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet.
Fiant obscuri dentes, oculiq; minores,
Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi
Iam gravis & nobis.

Prov. 31. Id Salomon expertus ait: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo; mulier timens Dominum ipsa laudabitur.* Hæc dos optima, ut vetus ille cecinit: *Dummodo morata veniat, dotata est satis.* Quare arguendi illi, qui in uxore ducendâ, solam formam attendunt, & solis oculis formam ducunt. In quos cadit illud Apophthegma, à feminâ mutuatum. Olympias mater Alexandri, in adolescentem, qui uxorem formosam quidem, sed malæ famæ duxerat: *Ille*, inquit, *non sapit qui uxorem oculis, non etiam auribus duxit.* Quod indies accidere videmus nõ uni, cui objici possit illud, *Species decepit te.* vel quòd formam stabilem putares, vel quòd veram, quæ fucata & emendicata erat. Quod Sanctus Bernardinus, Ecclesiastes Religiosissimus, festivè confirmat: Puellam deformem, nanam, gibbosam fuisse adstruit, quæ

Plaut.

Dan. 33.

S. Bernar. div. tom. 4 serm. 36.

quæ cothurnis, comis adſcititiis, dentibus emiſſitiis, veſtibus ſuffultis, ita perſonam immutarat, ut in oculis proci, gratiam invenerit, & in conjugem à viro nobili adlecta ſit. Quæ ubi ſub veſperam ſe exuit, cothurnos, comas, dentes, veſtes ſeponit, maritus reſpiciens, illam breviorem intuitus, ingeniculantem ratus, aſſurgere juſſit, & propiùs intuitus, nanam, gibboſam, luſcam, edentulam, totumq; mundum muliebrem dimidium uxoris ſuæ in abacum vicinum reconditum; juxta illud Ovidii:

Ovid. l. 1 de remedio.

—— auro gemmiſq; teguntur
Omnia, pars minima eſt, ipſa puella ſui.

Ad dimidium ut minimum ſe deceptum dictitans, reclamavit. Ne & tu ſic decipiare, famam formæ præferre memento, & multò magis animæ, præ corporis pulchritudine ſpectare; quod Ambroſius inculcat, dicens: *Cur tu vultus pulchritudinem magis in conjuge, quàm morum requiras? placeat uxor honeſtate magis, quàm pulchritudine; illa eligatur, quæ moribus Saram referat.*

Amb. l. 1. de Virg.

Tum ne formam aut corporis venuſtatem omnino contempſiſſe videatur, addit: *Non poſſumus reprehendere divini artificis opus, ſed quem delectat corporis pulchritudo, multò magis illa delectet venuſtas, quæ ad imaginem Dei eſt intus* in animo: quam ſi potiſſimùm in conjuge deligendâ ſpectaris, ſi mulierem bonam & ſanctam nactus fueris, familia tua cælum erit, & hîc ipſe in terris velut beatitudine quadam perfrueris, teſte Eccleſiaſtico: *Mulieris bonæ beatus vir.* Non dicit, mulieris ſpecioſæ, divitis, nobilis, ſed *bonæ*. Et viciſſim, mulier per virum bonum ſalvabitur. Talem Angelus nutanti & deliberanti Ragueli, ſuper traditione filiæ ſuæ ducendum ſuadet: *Noli*, inquit, *timere, dare eam iſti* (Tobiæ,) *quoniam huic timenti Deum, debetur filia tua.*

Eccli. 26.

Tob. 6.

Illuſtre ex Japonio exemplum petam Bonzii: qui in conjuge deligendâ formam cõtemnens, martyrii laureâ donatur, quod Sacchinus noſter his verbis commemorat. Fuit Bonzius ad orthodoxam fidem converſus, qui antè, Paganos in ſuperſtitione erudiebat. Is vocatus eſt Thomas, proque myſtâ erroris, inſtitutus veritatis interpres: non diligentiâ modò, ſed etiam exemplo Eccleſiæ agellum ita illum excolebat, ut pulchrè vireret, floreretque ejus cauſſa Nexici pietas: eoq; erat cunctis acceptior, quòd nihil à quopiam mercedis, donive recipiens, ad exercendam tantò magis virtutem, victum ſibi labore ac manu quærebat: vetulâ Chriſtianâ, quæ domeſticæ vitæ adjutrix eſſet, oris quamquam monſtruoſi, quia tamen virtutis erat eximiæ, in matrimonium ductâ. Mirabantur id amici cõnubium: quibus ille non ægrè ſatisfaciebat. Verùm Ethnicæ dominæ, quæ aliam ei conjugem deſtinarat, incredibilis inde dolor exortus: quam ob rem irâ furens imperat minaciter Thomæ, portentoſam anum protinus domo exturbet. Quod cùm is per Chriſtianam legem negaret ſibi fas eſſe; ad inſaniam impotentis Dominæ declinandam, ſolum mutat. Tum barbarâ calliditate mulier, ſimulans ante eam diem ignarum ſibi, Chriſtianis legibus divortia prohiberi, ſecuro jubet animo remeare in patriam, ac vetula ſuâ frui. Vix igitur domum redierat, cùm miſſis à domina ſicariis, vulneribus dirè appetitus, oculis manibuſque in cælum ſublatis, piè Ieſum inclamans, haud dubiè in odium fidei interficitur. En quomodo vir ſalvatur & martyrii palmâ donatur non per mulierem formoſam, ſed virtuoſam. Alii primùm in conjuge opulentam dotem, fundos & cenſus ſpectant: de dotibus corporis & animi parum ſoliciti, & ſolicitæ, nixi illo Horatii:

Hiſt. Soc. p. 3. l. 3. n. 244.

Et genus & formam, Regina pecunia donat.

Vt hac tempeſtate vero verius comprobetur, quòd Lovanii quibuſdam foribus inſcriptum legitur:

L'Amour faict rage,
L'Argent Mariage.

cùm nuſquam gentium, connubium depictum aut eff[...]tum reperiatur per binas crumenas, aſt ſæpiùs per duo corda invicem cooptata. Juvat hîc audire Chariaſſium monentem, atque his prudentiæ præceptis inſtituentem:,, Conjux longè di-,, tior, minimâ exortâ lite exprobrabit alteri

Chariaſ. de verâ prud. l. 2. c. 12.

„ teri tenuitatem suam, & premet illam ty„ rannide; ut docet muris & leonis apolo„ gus: Abroso leonis laqueo, in præmium „ gratitudinis rogavit mus, ut filiam suam „ in uxorem acciperet: annuit leo, sed nova „ nupta ad virum accedens, cùm eam ipse „ non observasset sibi obviam procedere, „ casu pede contrita est. Quam fabulam utinam quotidiana experientia non verissimam comprobaret, dum non una filia gaudet se jungi juveni opulento, qui postea *quasi leo in domo suâ, evertens domesticos suos,* uxorem teneram, timidam, mitem, benignam ungue premit, pessumdat, & vix respirare sinit. Solerter Themistocles, quærenti cur filiam homini opulento, sed improbo in uxorem non daret? optimè respondit; *Malo habere hominem qui pecuniâ indigeat, quàm pecuniam, quæ viro opus habeat.* Et hoc parentes non attendunt, rabiem non considerant, sed jubas & exuvias. Ejusmodi inæqualia matrimonia, ubi ancilla domino nubit, toparcha villicam ducit, pauper divitem: & contrà, ut ex cæco amore nascuntur, ita in miseriarum barathrum præcipitant. Eleganter Plutarchus: *Qui se ipsis longè ampliores capiunt uxores, non earum maritos, verùm dotis mancipia fecisse se nesciunt.* Elegantiùs Martialis:

Eccl. 4.

Plut. l. de educatu.

Mart. l. 8. epig. 12.

Vxorem quare locupletem ducere nolim
Quæritis? uxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona suo sit Prisce marito,
Non aliter fuerint, femina virq; pares.

Non prodest speculum ex auro gemmisq; contextum, nisi formam se intuentium repræsentet; sic nec uxoris divitis est fructus reputandus, nisi genio & ingenio mariti sese accommodet. Macrobius hoc aptum apophthegma protulit: Sicut stultus est, qui empturus equum, non ipsum, sed frænum, phaleras, ephippia inspicit: sic errat qui uxorem ex ornatu suo, & mundo muliebri æstimat: cui

Ovid. l. 6. Fast.

Præter pennas nihil in pavone placebit,

Hoc queritur Hugo de Sancto Victore, in libello ad socium volentem nubere: *Ducuntur hodie uxores, non causâ fornicationis vitandæ, sed causâ luxuriæ; non causâ prolis, sed causâ pecuniæ.* Vnde Marci Catonis filia junior, cùm rogaretur, cur post amissum virum alteri non nuberet? respondit *se non invenire virum, qui se magis vellet, quàm sua.* Quo dicto ostendit plures jam uxorem digitis & auribus ducere, quàm oculis, & animi dotibus; cùm tamen verissimum illud,

Iuven. sat. 6.

Intolerabilius nihil est, quàm femina dives.

Hinc extat aureum illud monitum: *Non quæramus in uxore pecunias, nec nobilitatem istam externam, sed nobilitatem ac generositatem animæ.* Sic Booz, ut in sacrâ Ruth historiâ legitur, ducturus uxorem, non divitias in illâ quæsivit, sed vitæ probitatem & virtutem; ideoque illi dixit: *Scit omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mulierem te esse virtutis.* At quomodo hac tempestate? Filius meus junctus est puellæ, quam tota civitas novit esse mulierem formæ, pecuniæ, nobilitatis antiquæ, &c. ignorantes illud Ambrosii: *Qui suavitatem quærit conjugis, non tam superiorem censu ambiat, quàm necessitates non teneant maritales, nō monilibus ornatam, sed moribus. Offendit plerumque virum, si se uxor nobiliorem noverit, ac opulentiorem.* Quibus incommodis, medium ex Ambrosianâ epistolâ colligamus. *Conjugium vis inter filios nostros componere? quæro utrum pares copulandi sint, an impares? Sed ni fallor, compares appellari solent: boves qui jungit ad aratrum, equos ad currum, pares eligit* (Cruciaas canterium cum Bucephalo Alexandri, aut generosissimi Principis equo malè uni rhedæ jungerentur) *ut ætas conveniat & forma, nec natura discrepet, nec decoloret diversitas.* Divus Augustinus uxorem, conditione viro parem esse debere, comprobat ex eo, quòd primus matrimonii fundator consortium viri non ex capite formarit, ne se viro præferendam putaret, nec ex pedibus, ne velut mancipium ad servilia abjiceretur; sed ex latere: *Quia igitur viro nec domina, nec ancilla parabatur, sed socia, nec de capite, nec de pedibus, sed de latere erat producenda, ut juxta se ponendam cognosceret, quam de juxtà si sumptam didicisset.* Semper lateri hæreat, non maritus solus deam-

Chrys. in ep. ad Ephes. c. 5. hom. 20.

Ruth. c. 3.

Ambr. l. de Virg.

Amb. ep. 66. ad Patern.

Aug. l. 12. de civ. c. 26

Aug. l. 1. de Sacram. p. 6. c. 35.

deambulet, uxor non sola templum frequentet, sed simul, sintque, ut ait Paulus, *vir & mulier bene sibi consentientes.* Quod quædam ut concludam, difficile his verbis testata est, exclamans: Ah quanti molitiminis est, priusquam decem sensus ad quinque redigi possint! Fieri tamen poterit, si illud Plinii observemus; eas inter se arbores convenienter inseri ac uniri, quæ præter corticis uniformitatem sub idem anni tempus fructus, eosque consimilis acroris propè, aut dulcoris, proferre consuevêre. quod potiori jure in omni connubio observandum est, in quo nisi contrahentium quædam naturæ conformitas sit, tantùm abest, ut fructus uberes, verùm nihil nisi stipites ac fustes expectandi sint. „ Quare rectè „ monet Chanassius: Non quærantur con„ juges valde impares annorum numero, „ conditione, viribus, qualitatibus corpo„ ris, & animi. Ex immaturis enim conju„ gibus emanant damna nec pauca, nec „ parva: ipsorum tabes, abortus, aut prolis „ infirmitas: dilapidatio bonorum ob im„ peritiam tegendæ familiæ. Taceo, quòd sicut filij facilè suos parentes reverentur, cùm eos vident, ætate, prudentiâ, longè „ superiores: ita contrà, dum eos adver„ tunt sibi moribus, mento & mente quasi „ coæquales, citò contemnunt. Hinc quod suprà proposuimus, manifestum est:

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Vbi enimverò hæc annorum, animorum, morum atque virtutum æqualitas reperietur, affirmare ausim Christum cum matre suâ talibus nuptiis non defuturum, qui aquam omnem in vinum convertat, aliaque miranda efficiat, ac tandem ad nuptias cælestes invitet.

EMBLEMA VIII.

DOMINE SI VIS, POTES. Matth. 8.

Ovid. Metam. 8. *QVIDQVID SVPERI VOLVERE,*

PERACTVM EST.

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

De dominio Dei in creaturas, quod longè majus quàm figuli in vasa, ut patet luculento illo Doctoris gentium testimonio:

Ad Rom. 9. *An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?*

Psal. 134. Esther 13. §. I. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo, in terrâ, in mari, & in omnibus abyssis.*

§. II. Quomodo nullus Dominus, nisi solus Deus, *in cujus ditione cuncta sunt posita, nec est qui possit resistere ejus voluntati.*

Iob. 1. §. III. *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est.*

DOMI-

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

Domine si vis, potes. Matth. 8.

Heologorum phœnix Aquinas parte primâ, quæstione decimâ tertiâ, articulo primo hoc imprimis disceptat: *Vtrum Deus sit nominabilis?* quomodo Deus compellandus? quod nomen ei propriè competat? quo vocabulo divina essentia, eiusque proprietates aptissimè exprimantur? Hujus scientiæ avidissimos, non vos modò, sed & olim homines sanctissimos comperio. Genesis 32. post luctam illam ludicram, *Interrogavit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine?* Hujus verò quæsiti responsum præstolanti, respōdit: *Cur quæris nomen meum?* quod tantùm abest, ut indicarit, *ut increparit eum, & tamquam ab omni divino nomine abduceret*, ipsum percunctatus: *Quare interrogas de nomine meo?* Consimile responsum dedit Judicum 9. quærenti: *Quod est tibi nomen?* at ille: *Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?* quin imò adeò mirabile, adeò ineffabile, adeò inenarrabile, ut D. Iustinus asserat, *Deo nomen imponi non posse. Quòd si quis id contendat, summæ dementiæ esse.* Quod vel in eo divinus Plato censisse videtur, dum dixit: *Difficile est Deum intellectu percipere, eloqui verò impossibile.* Quem ubi Nazianzenus induxit, suum exponit sensum, & sententiam, dicens: *Deum nullis verbis explicari posse.* quod & alibi confirmat: *Certè hoc est Deus, quòd dùm dicitur, non potest dici; cùm æstimatur, non potest æstimari; cùm definitur, ipsâ definitione crescit.* ut de facto ostendit Simonides, qui ab Hierone Rege Siculo rogatus, quid sit Deus? diem unum considerationi petiit; tum biduum, triduum; ac tandem id unum respondit, quo plus cogitaret, hoc plus cogitandum occurrere, ac verba deesse & nomina, quibus naturàm ejus definiat, aut circumscribat. Ex quibus omnibus rectè concluditur cum Divo Thoma, nomen nullum reperiri, *quod significans ipsum, exprimat divinam essentiam, secundùm quod est.* Tamen ut de ineffabili nos infantes aliquid effari, & de Deo nostro loqui possimus, varia illi nomina, ut docet idem Doctor, mponimus, ab effectis desumpta, in quibus naturæ ejus perfectiones ac proprietates singulari modo relucent. Atq; ita, inquit Damascenus, *ipse Deus propter ineffabilem bonitatem, voluit de nostris rebus, & nostro modo nominari, ne simus funditus notitiæ ejus expertes.* In quâ materiâ juvat audire pleniùs desserentem magnum illum Doctoris gentium discipulum D. Dionysium de divinis nominibus: *Quidam Deum multorum nominum faciunt, ut cùm ipsum Deum introducunt dicentem: Ego sum, qui sum, vita, lux, via, veritas. Et cùm Sapientes ipsum Deum ab effectis laudant, ut bonum, ut pulchrum, ut sapientem, ut dilectum, ut Deum Deorum, ut Dominum Dominorum.* Verùm enimverò inter hæc tam multa, eaque varia Dei nomina, unum sibi delegisse, sæpiùs in sacris literis usurpasse ac inculcasse videtur, quòd perfectiones ejus cumulatiùs complectitur: nomen scilicet *Domini.* Ita disertè testatur per Isaiam: *Ego Dominus, & hoc est nomen meum.* Vnde & Hieremias cap. 23. *Hoc est nomen, quod vocant eum Dominus justus noster.* Psaltes verò regius: *Quærent nomen tuum Domine.* Ac tandem subjungit: *& cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terrâ.* & Psalmo sexagesimo septimo: *Dominus nomen est illi.* Quod & inclyta illa bellatrix agnovit, dum dixit: *Dominus nomen est illi.* In lege novâ hanc nomenclaturam ipse comprobavit, Ioannis capite decimo tertio; *Vos vocatis* me

Dionys. de divin. nom. c. 1.

D. Iustin. Apol. 2.

Plato in Timæo.

Greg. Naz. orat. 34.

Orat. de fide Nast. 48.

Cic. lib. de nat. Deorū.

D. Thom. p. 1. q. 13. a. 1 in corp.

S. Thom. cit.

Damasc. l. 1. de fide orth.

S. Dion. de divinis nom. c. 1.

Isa. 42.

Psal. 82.

Iudith c. 5.

me Magister & Domine, & bene dicitis; sum etenim. Hoc quippe nomen *Dominus* in se complectitur inexhaustam illam potētiam,
Psal. 113. quâ *omnia quæcumque voluit, fecit.* Infinitam sapientiam, ac providentiam, quâ *Dominus*
Esthor. 13. *universorum* omnia gubernat, attingens *à*
Sap. 8. *fine usque ad finem fortiter, disponit omnia suaviter.* Immensam illam bonitatem, qua omnia conservat, ne in nihilum suum recidant, quâque se in servos mancipia sua, adeò munificum, prodigum, ac indulgentem exhibet. Denique inenarrabilem illam misericordiam, quâ nos sangnine suo emit & redemit, qui omnes tituli eum verum ac solum Dominum manifestò convincunt: omnemque ex parte nostra timorem, amorem, venerationem, obsequium, famulatum infimum jure longè maximo illi debitum testantur.

Hunc solum Dominum agnovit leprosus, dum illum inclamans, exposcit, quod omne dominium humanum (ut infrà vi-
Matth. 8. debimus) excedit: *Domine si vis, potes me mundare.* Cum illo & quisque nostrûm clamare potest, quacumque infirmitate affectus; *Domine si vis, potes* me sanare. *Domine si vis, potes* filiam, fratrem, maritum curare. *Domine si vis, potes* me ditare. *Domine si vis, potes* studia, negotia, mercaturam, fœcundare. *Domine si vis, potes* filios meos exaltare. *Domine si vis, potes* inimicos nostros humiliare. An in terris mortalem Dominum reperire est, qui quidquid vult, possit? si *velit* momento ab oriente in occidentem exercitum trajicere, *possit*, si *velit*; omnia regna mundi debellare, omnes gentes ac populos subjugare *possit* si *velit*; classem mari immittere, ventis ac fluctibus imperare *possit.* Hoc gentiles nulli mortalium, sed Diis suis affinxerunt:

Ovid. Metam. l. 8. *——— finemq; potentia cæli*
Non habet; & quidquid Superi voluêre, peractum est.

Ps. 134. Verissimè Psaltes: *Ego cognovi, quòd magnus est Dominus præ omnibus Diis.* Causam subdit:

§ I.

Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cælo, in terrâ, in mari, & in omnibus abyssis.

Psal. 134.

Refert Polidorus Virgilius, dum quondam Canutus Rex Angliæ, fortè litus maris cum suis inambularet, unum aliquē assentatorum regiis auribus prurientem dixisse: Domine mi Rex, quis similis tibi? ac digito in oceanum intento, Regis potentiam, regnique amplitudinem ex eo commendasse, quòd non terræ modò; sed & maris Dominus esset, ac effręni elemento imperitaret. Canutus ad hæc subridens, in litore consedit, ac mari intumescenti edixit: Impero tibi, hûc ne progrediaris. cùm ecce decumanus fluctus se in sinum Regis effundit: atque ita exceptus, ad affusos aulicos conversus: En, inquit, quantùm in fluctus maris mihi imperium est? simulq; assurgens Wintoniensem urbem ingressus, summam ædem visit, ubi conspectâ Christi è cruce pendentis effigie, coronam capiti suo detractam, ipsius vertici imposuit, hoc dignum cedro profatus: *Tu solus Dominus, tu dominaris potestati maris: motum fluctuum ejus tu mitigas.* Nullus hisce fluctibus Alexander Magnus, aut Carolus columnas, terminos ponet. Tu solus *terminum posuisti, quem non transgredientur.* Quoscumque mare sapientes, divites, reges aut dynastas vehit, neminem nisi hunc solum Dominum agnoscit, ejusque unius nutu omnes jactantur, omnes attoniti exclamare coguntur: *Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.* omnes exangues ac pallidi hunc Dominum invocare: *Domine salva nos, perimus.* Ille dixit: *Mariæ: Tace & obmutesce;* & in te confringentur fluctus tui. Ille *imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* Ejus solius nutu, mare velut pavimētum pedibus Petri se substravit; ut muri crystallini, dum Israëlitæ sicco pede transissent, stetit

Polid. ex chron. Germ.
Ps. 88.
Ps. 103.
Ps. 93.
Matt. 5
Marc. 4

Asa-

on. c. 1. *A facie Domini* tanti, fugere se posse credebat Jonas; sed Dominus satellites alatos immisit: *Dominus autem misit ventum magnum in mare, & facta est tempestas magna.* donec tandem servili timore perculsus dixit: *Dominum cœli ego timeo.* Si fugero *in extremis maris, illic tenebit me dextera tua.* Emittes in me ventos de thesauris tuis, & *venti & mare obedient tibi.* Hoc aliquem Hispaniarum Principem modestè edocuit B. Aloysius: dum anno ætatis suæ quarto decimo, adlectus in Ephebum honorarium Jacobo, Philippo II. filio, illum etiam tum parvulum è fenestrâ prospectantem, cùm ventus vehementiori flatu incesseret, Jacobus pueriliter indignabundus: *Heus vente*, inquit, *impero tibi ut molestiam mihi exhibere desinas.* Tum Aloysius, qui proximus adstabat, opportunitate usus: *Potes*, inquit, *Domine, homines tuis dictis obedientes nancisci, in elementa autem solius Dei, & supremi Domini imperium est, cui & te parere oportet.* Nec minus sapiens alterius etiamnum pueri regii responsum. Cùm Philippus II. venatum ivisset, assumpto secum filio, Philippo III. puer ut vidit derepentè pluviam ingruere, parentem comiter rogavit, ut imperaret nubibus desuper ne pluerent. Rege respondente, hoc superioris potestatis esse, ille his intellectis, qui de patris potentiâ plurimum inaudierat, Quid, inquit, mi Pater, rem tantillam præstare non potes? Quid si majorem postulassem? Jam planè te nihil posse comperio.

Psal. 138. Virg. Capa-tius in vitâ B. Aloysii l. 1. c. 7. Beyerlinck Apoph. t. Deus. Sam. Erith-ræi exem-pla tom. 3. 74.

Psal. 118. O magne Rex, Elementa *omnia serviunt tibi.* Hic facit in fornace Babylonicâ ignem, quasi ventum roris flantem: hic facit tot invictos Martyres, prunas, ut rosas, calcantes. Hic terram, quam tribus digitis appendit, sustinet, & quatit: *qui respicit terram, & facit eam tremere.* Psal. 103.

Omnia demum paucis complexus, qui dixit: *Tu fecisti cœlum & terram, & quidquid cœli ambitu continetur, Dominus omnium es.* Ubi præclarè Lessius observat: *Ex eo, quod ipse omnia condidit, colligit ipsum esse dominum universorum, & cuncta in ejus ditione, & pote-*

Esth. c. 13. Less. de perf. div. l. 10. c. 1. n. 18.

state esse posita. Hinc laudabilis ille mos in Ecclesiâ, ut Dominica II. post Epiphaniam sub introitum *Missæ*, decantet illud Psaltis regii: *Omnis terra adoret te, & psallat tibi: Psalmum dicat nomini tuo Domine. Iubilate Deo omnis terra &c.* idque, ut quidam solerter observavit, quod Cæsar Augustus suo tempore imperasset, ut ex singulis urbibus universi orbis, homo unus ad se Romam mitteretur, qui pugnum terræ, ex civitate suâ desumptæ, oppletum adferret, quæ exigua terræ portio undique collecta, in parvulum collem excrevit, supra quem tempore Christianorum dedicatum templum, Dominica II. post Epiphaniam. Atque ea propter, Ecclesia cantat hoc die: *Omnis terra adoret te &c.*

P. Nicasius de S. Terese en recueil des questions curieuses t. 3. q. 1.

Sed parum est, Deum rebus inanimatis, aut etiam irrationabilibus dominari, in creaturam rationalem potissimum sibi dominium vindicavit, ut ingeniosè advertit Gregorius Nyssenus Gen. 2. in creatione mundi, dumtaxat nomen *Dei* in sacris paginis reperiri: *In principio creavit Deus cælum & terram. Dixit Deus: Fiat lux. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum. Dixit autem Deus: Fiant luminaria*: at verò ubi creatura rationalis efformanda est, sibi quàm primùm *Domini* nomen usurpavit: *Formavit igitur Dominus Deus hominem*: & paulò pòst: *Tulit igitur Dominus Deus hominem.* In quæ verba Augustinus: *Nullo modo vacare arbitror, sed nos aliquid, & magnum aliquid admonere,* quod *ab ipso divini libri hujus exordio, usque ad hunc locum, numquam positum est Dominus Deus; sed tantummodo Deus; nunc verò, ubi ad id ventum est, ut hominem in paradiso constitueret, eumque per præceptum operaretur, ita scriptura* locuta est: *& sumpsit Dominus Deus hominem, quem fecit.* Hinc rectè Psaltes: *Domine Dominus noster*, non divitiarum, non regni, non exercituum Dominum compellat, sed nostrum. Et Apostolus Thomas, qui viderat eum ventis ac fluctibus imperantem, non tamen vocat Dominum maris, qui ambulat super pennas ventorum. Viderat eum mortuos suscitantem, non tamen has voces usurpat: *Dominus vivorum*

Apud Lipoman. in Gen. c. 2. Gen. 2. Aug. tom. 3. l. 8. de Gen. ad lit. c. 11. Psal. 8.

vorum & mortuorum. perceperat in morte ejus, horrendum illum terræ motum, solem & lunam tenebris involvi; non tamen exclamat: *Dominus* terræ, cœli, & siderum &c. *Dominus meus, & Deus meus.*

Ioan. 20. Atque ut reipsâ in hominem dominium exerceret, *tulit Dominus Deus hominem, &* Gen. 2. *posuit eum in paradiso voluptatis, præcepitque ei, dicens: De ligno scientiæ boni & mali ne comedas.* Cui præcepto, dum quidam opponerent: Si arbor bona, cur fructus vetitus? si mala, cur in paradiso collocatur? Occurri potest solidissimè hoc brevi Salviani responso: *Quia vult summa Iustitia, voluntas* S. Salvian. de provid. *Dei est.* Quare servus domi manet; quia dominus vult. Quare comitatur? quia dominus vult &c. *Hac de causa serpens, qui erat callidior cunctis animantibus, dixit: Cur præcepit vobis Deus? non verò Cur præcepit vobis Dominus?* Nam hæc se quæstio interimit; & responsum in promptu: Quia Dominus est. Quod absolutissimum supremi numinis dominium Augustinus insignissimè oculis subjiciens: *Homo,* inquit, *positus* Aug. in psal. 70. post. med. *sub præcepto, audivit à Domino Deo: Noli tangere. Quid? hanc arborem. Quid est enim illa arbor? Si bona est, quare non tango? Si mala est, quid facit in paradiso? Prorsus ideo est in paradiso, quia bona est: sed nolo tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem servum. Serve audi prius domini jussum, & tunc jubentis disce consilium. Bona est arbor, sed nolo tangas. Quare? Quia ego dominus sum & tu servus.* Hæc tota causa est. Atque hac de causâ posset Deus Dominus præcipere, ne quis carnem aut lacticinia degustaret, sed pane & aquâ assiduò victitaret, quia vult, quia habet amplissimam & illimitatam potestatem præci- Lessius de perfect. Divin. l. 10. c. 1. n. 4. piendi & vetandi; posset, inquit Lessius, præcipere omnia opera bona nobis possibilia. Unde omnia sua consilia posset facere præcepta, & imponere nobis omne genus austeritatum, & pœnitentiarum, jejunium, cilicium, chameuniam, flagellationes, & alia hujusmodi usque ad nostri peremptionem: posset vetare omnes commoditates & recreationes sub peccato mortali. Et hæc omnia, ut S. Ambrosius ait, *non proposito ullo præmio.* Quod autem in nos servos ac mancipia ejus, tam severum dominatum non exerceat, hoc solius bonitatis ac indulgentiæ est. Ex quâ piissimâ consideratione primus existit fructus ubertimus, quanto affectu & promptitudine domino adeò benigno ac munifico, ejusque mandatis, quæ verè gravia non sunt, mercede insuper magnâ nimis propositâ, obtemperandum sit.

Genes. 39. in servum venditus Joseph Putiphari viro principi in aulâ Pharaonis: Amb. in 17. Lucæ. *invenitque Ioseph gratiam coram domino suo,* adeò ut totius domus curam, agros, horrea, prædia, penora, cellas, gazophylacia, supellectilem omnem auream, argenteam, omnes denique facultates suas, ei committeret, eumque non ut mancipium, sed ut filium, ut animam suam amaret; sed ut erat eleganti formâ, infamis lupa in agnum oculos conjecit, at fascinare nequivit: verùm servus, in tam sui amantem dominum fidelis, sic liberè Gen. 39. prolocutus est: *Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quidquam est, quod non in meâ sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in* dominum *meum?* & Euro ocyus aufugit. Nunc ô homo! Domini Dei tui in te beneficia, creationis, conservationis, redemptionis, propria naturæ & gratiæ, gloriam & regnum æternum compone, & quoties peccandi, hunc dominum offendendi sese offert occasio, dic cum Josepho: *Quomodo possum hoc malum facere, & peccare in* Dominum *meum?* Inflammat nos ad hoc B. Hugo Victorinus de arrha animæ: *Anima mea considera mundum, respice ea, quæ in eo sunt: quoniam omnia tradidit* (omnia serviunt tibi) *dilige ergo* Dominum, *à quo tantum dilecta es.* Quoties mensæ bene instructæ accumbis, pisces, carnes, fruges apponi cernis, dic cum Josepho: *Ecce* Dominus *meus omnia hæc mihi tradidit: quomodo ergo possum malum facere, & peccare,* gulâ ac crapulâ in Dominum *meum?*

meum? Quoties cerevisia aut vinum tibi funditur, dic cum Josepho: ecce hæc omnia mihi tradidit: *quomodo potero* temulẽtiâ & ebrietate *peccare in* Dominum *meum?* Quoties capsas vestiarias, vario vestimentorum genere oppletas intueris, aut splendidè indueris, dic cum Josepho ecce &c. *quomodo potero* superbiâ aut fastu *peccare in* Dominum *meum?* Dum arcas auro & argento cõfertas intueris, dic cum Josepho: *ecce* Dominus *meus* &c. *quomodo possum* avaritiâ, & pauperum despectu, *peccare in* Dominum *meum?* Hac cogitatione armatus, Antistes Smyrnensium Polycarpus, dum exquisitis propositis tormentis urgeretur, ut Christum Dominum ejuraret, & idolo thus adoleret, intrepidè respondit jam octoginta sex annis servivi Domino Deo meo, & nihil mihi mali fecit, quomodo ergo potero eum negando lædere, abjurare, & offendere? *Surius in vita 26. Ian.*

§. II.

Quomodo nullus Dominus, nisi solus Deus, in cujus ditione cuncta sunt posita, nec est qui possit resistere ejus voluntati. Esther c. 13.

SVperbos ac magnificos *dominandi* titulos, non tolerando fastu mortales sibi arrogarunt. Sapor Persarum Rex epistolam, quam ad Constantinum Imperatorem dedit, sic exorsus est: *Rex regum Sapor, particeps siderum, frater solis, & lunæ, Constãtino salutem plurimam.* *Marcellin. l. 17.*

Major longè insania exstitit Regis Bisnagensis, qui salutabatur *sponsus bonæ sortis, magnarum provinciarum Deus, Regum potentissimorum Rex, omniũ equitatuũ Dominus, Magister & Doctor loqui nescientiũ, trium Imperatorum Imperator, omnium quæ videt, conquisitor, conquisitorum Conservator; quem octo mundi partes metuunt: Eques, cui nemo par, & fortissimorum quorumq; debellator, Elephantorum venator, Dominus Orientis, Austri, Septemtrionis, Occidentis & maris.* Numquid titulorum satis? si lubet addamus elogiorum seriem, quam Soldanus in literis præmisit in hunc modum: *Salmander omnipotens ante Carthaginem, Dominus Iordanis, Dominus Orientis; Dominus Bethleem, Dominus Paradisi, Præfectus inferni, maximus Imperator Constantinopoleos, Dominus ficus, Dominus quà sol & luna meant; protector primi sacerdotis Ioannis; Imperator, Rex Regum, Dominus Christianorum, Iudæorum, Turcarum; Amicus Deorum.* Non multò aliter Solymannus, nostro Cæsari scripsit his verbis: *Carolo V. Imperatori semper Augusto Belgæ, Goavus Soliman, ex victrici nobilissimaq; Ottomannorum prosapiâ ortus, Imperator Turcarum, Rex Regum & Dominus dominantium, Imperator Trapezuntinorum, ac Constantinopolitanorum, Dominator mundi, & terræ domitor,* &c. quid vultis amplius? ô abjectissimos dominatores, verissimos vitiorum ac scelerum suorũ servos, quos ubi supremo Domino collibitum est, fortunis omnibus exuere, regno ac diademate spoliare, ad extremam inopiam redigere, vitâ exutos, ad æternos inferorum carceres, & servitutem acerbissimam ablegare potest. O miseros dominos, qui ne pilum album, nigrum facere; qui ne guttæ pluviam cælo elicere, aut solis radium evocare; qui ne herbæ incrementum dare, qui ne cubitum staturæ, imò ne momentum vitæ adjicere valent. Exemplum ingens dedit Clotharius Francorum Rex, qui dũ febri correptus in fatali lectulo decumberet, in has voces prorupit: *Vah! quid putatis? qualis ille Rex cælestis, qui sic tam magnos reges interficit?* Nosti, Clothari, quis ille sit? audi Paulum docentem: *Hic Rex Regum & Dominus dominantium.*

Iarricus to. 1. rerum Ind. Nieremberg. different. æterni & temp.

Drex. prodrom c. 1. §. 11.

Baron. to. 7. an. 1595. Greg. Turon. hist. Franc. l. 4. 1. Tim. 6.

Quisquis mortalis Dominus hic titulos ambit, & magno impẽdio ditiones, ac dominia sibi comparat, audiat Ecclesiam per orbem universum indies ingeminãtem: *tu solus* Dominus, *tu solus altissimus.* Ille enim simpliciter Dominus est, qui neminem supra se, omnes infra se habet: qui nulli servit, & omnibus dominatur: nam si subjicitur vel uni, licet ceteris imperet, non est

absolutè Dominus, sed Dominus simul & servus; qualem se profitetur Evangelicus ille centurio infra se habens milites, & supra se Ducem ac Imperatorem, sub cujus potestate est. Secundò, qui alicujus eget, non est verè Dominus; ex quo probat Augustinus Deum esse solum Dominum: *Ille quippe nostrâ servitute nō indiget: nos verò dominatione illius indigemus, ut operetur & custodiat nos; & ideo verus & solus est* Dominus. *Nam si nobis indigeret, eo ipso non verus Dominus esset, cùm per nos, ejus adjuvaretur necessitas, sub quâ & ipse serviret.* Atque ideo ait, Deum ab æterno mundū condere noluisse, ut ostenderet se nullâ creaturâ egere; & in illud Psal. 69. *Dixit* Domino, *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges; ille, inquit, non eget nostri, nos egemus ipsius; ideo verus* Dominus. *Nam tu non valde verus* Dominus *servi tui, ambo homines, ambo egentes Deo. Si autem putas egere tui servum tuum; ut des panem, eges & tu servi tui, ut adjuvet labores tuos. Vterque vestrûm, altero vestrûm indiget, itaque nullus est verè* Dominus. Accedit, nullum posse dici Dominum rei, quam alter pro arbitrio illi eripere, destruere ac annihilare potest. Quod morali documento pulchrè Philo in illud Levit. *quia terra mea est*, probat Deū solum rerum omnium esse Dominum ac possessorem; homines verò earum tantùm habere usumfructum ad vitam, non autem dominium: hinc liquet, ait, *nos alienis uti possessionibus, nec gloriam, nec divitias, nec honores, nec imperia, nec aliud quidpiam vel corporis, vel animi proprium, nec ipsa quidem, quasi hæc juris & dominij nostri sint, possidemus; sed usumfructum, dum vivimus, habemus solùm;* dominium juxta supremum Dominū est. Ubi observa, prædia, feuda, ac fundos hereditarios, passim *leen, leen-goederen* vocitari, quasi bona ad usum concessa ac mutata. *Sæpè risi*, inquit Chrysostomus, *legens testamenta dicentia: Ille quidem agrorum, & domorum* dominium *habeat; usum verò alius:* cùm omnes duntaxat usum habeamus, dominium nemo. Velimus, nolimus, aliis cedemus. Quo quidem sensu dixit Horatius, irridens eos qui secus opinantur & loquuntur.

Aug. l. 8. de Genesi ad litt. c. 11.

Lib. 12. de civit. c. 17.

V. Corn. in Levit. c. 25. v. 23.

Chrysost. hom. 2. ad pop.

——— *tamquam*
Sit propriū quidquā, puncto quod mobilis horæ
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema
Permutet Dominus, *& cedat in altera jura,*
Sic quia perpetuum nulli datur usus, & heres
Heredem alterius, velut unda supervenit undā.

Horat. l. 2. ep. 2.

Patet nulli dominium, sed usum, eumque brevissimum competere. Quare vir Ecclesiasticus vitæ integræ ac famæ laudabilis, in funere Comitis Hollandiæ, Domini sui, panegyrim ad populum habens, rectè dicebat: Dominus *noster Comes Hollandiæ mortuus est, Charissimi, orate pro eo. Fuit hic parvo & brevissimo tempore habens aliquos usufructus, & reditus annuos, quos jam amisit, & secum sumere non potuit. Si modò haberet aliqua manentia hereditaria bona, maximè ipsi convenirent.* Hæc cogitatio cristas arrogantiæ dejicit, hæc elati spiritus alas succidit, hæc dominos mundi, multis titulis pagorū ac prædiorum illustres, in cōspectu Altissimi, demissionem, obsequiū, & servitutem docet.

Thomas à Kemp. in hospitali paup. Marchant. Dom. 8. post Pent.

Insignia Toparcharum ac Dominorum per Flandriam, Hannoniam & Artesiam consului, & vel ex etymo colligere est, quàm nullius stabile dominium. Unus Dominus *de la Tour.* alter Dominus *de Rolleghen.* Dominus in *Meenen.* Dominus *de Sorteghen,* quorum, qui se verum Dominum jactat, timendum ne audiat: *Stulte hac nocte.* Vis scire unde veri Domini? Dominus *de la Fosse.* Dominus *de Kerckhove.* Dominus *de Beau rien,* &c. Hæc quisquis in animum dimiserit, quantúmvis multis terris, & regionibus dominetur, dicet cum Propheta: *O Domine, quia ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.*

Luc 12.

Psal. 115.

Rex Ptolomæus semel Indum unum ex 72. Interpretibus rogavit: *Quid sibi optimum in vitâ sit?* Respondit ille: *Si cognoscas, quoniam Deus mortalibus dominetur.* Optimum enim est *subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire,* in cujus manu, regna & titulos dare, ac eripere.

Beyerlinck theatr. tit. Deus.

2. Mach.

Elegit Deus Davidem opilionem, in Regem Israeli: Samuel Eliabum à staturâ, & vultu probatum, extemplo unxisset in Regem,

1. Reg. 16. gē, sed prohibens Deus: *Abjeci eum*, inquit, *ne respicias vultum ejus*. Quid causæ Domine? cur obsecro mi Deus abjecisti virum regno tam dignum? ut constet ejus solius nutu pendere, conditione humiles, an sublimes simus. Tam nihil promeritorum potest jactare, qui Princeps, qui Rex aut Cæsar nascitur, quàm qui mendicus aut mancipium. Non opus ipse peccaverit aut parentes. Ejus Honores Deus, & opes, ceteraq; vitæ illustriora cōmoda dignis indignisq; promiscuè dilargitur, cuique dividit sua dona, prout vult; ut meritò Rex magnus exclamet: *Quis sicut Dominus noster? suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum Principibus.* Psal. 112. *Ita elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium.* Ita quotidie hunc eligit senatorem, illum sartorem, hunc Crœsum, istū vult Irum. suâ quisq; sorte contentus vivat, prout ei Dominus conferre placuit.

Sigismundo Imperatori annis compluribus famulus fuit, qui sæpiusculè sorti suæ gravissimè indignabatur: rem indignam esse, servos optimè meritos, tam parum liberaliter haberi; in eos tantùm spargi munera, qui jam antea opibus affluerent, ceteros tot annorum servitio exhaustos, vix ullis unquam munusculis hilarari: præposteram hanc esse liberalitatē, quæ in vasa jam plena se effunderet. Inaudiit Cæsar se ab aliquo suorū perstringi: ut ergo dicacitatem hominis mitissimâ objurgatione corrigeret, & os satis importunum obstrueret, hoc ingeniosè commentus est: pixides duas parari jussit consimilis omnino formæ ac magnitudinis; & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere præcepit. Jamque accersitum hominem humaniùs affatus: ut scias, inquit, non mihi benefaciendi animum, sed tibi gratiam accipiendi beneficia defuisse, en tibi duas has pixides, utramque plenam, unam aurò, plumbo alteram, tu jam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua est: ea enim quam abdicaveris, proximo cuique dabitur. Ergò age, res tui arbitrij est. Hic miser æstuare modò hanc, modò illam pixidem

Casp. Pens. in Chron.

Drex. de conform. volunt. l. 5. c. 12. §. 5.

curiosissimè contemplari, jamq; istius, jam & alterius pondus manu explorare, sed æquissimum deprehendere, nec ullū auri aut plumbi vestigium reperire. Sic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis quàm plumbeam paupertatem perhorrescere. Arrecto demum animo, velut si auream fortunam jam manu teneret: Augustissime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis ait Cæsar hanc ipsam, & tibi gratias ages si potuisti non errare. Protinus aperta est pixis, quæ cùm plumbum exhiberet, Imperator occasionē nactus; vides, inquit, tuæ paupertatis causam mi homo, non mihi, sed divinæ providentiæ adscribendam? hîc tibi non Cæsaris, sed supremi Domini voluntas defuit, si is annuisset, te divitem effecisset. Quod magnus ille Imperator & Dominus vult, hoc fieri necesse est, ut verissimè Augustinus: *Nihil fit in istâ totius creaturæ amplissimâ quâdam immensaq; Republicâ, quod non de summi Imperatoris aulâ aut jubeatur aut permittatur.* Quare qui miratur hunc principem, hunc servum, hunc nobilem, hunc agrestem, hunc divitem, hunc inopem, hunc doctum, hunc fatuū; descendat cum Hieremiâ in *domum figuli*, in hac officinâ noscet, in hac scholâ discet: ecce *sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea.* Sicut enim lutū non potest dicere: cur me fecisti sic, ne nos Deo dicere possumus, cur nos fecisti pauperes; ignobiles, rudes, infirmos; illos verò divites, nobiles, sapientes, validos, & fortes? cur verò Jacob elegerit, Esau, odio habuerit: cur unū latronē in gratiam receperit, non alterum; cur Petro dederit gratiam, quam vidit fore efficacē, non Judæ, dicemus Do. 19. ubi de prædest. pluribus hoc dominium Dei explicat Apostolus, similitudine eadem juris, quod figulus habet in vas fictile: ô homo tu *qui es, qui respondeas Deo?* id est, qui à Deo factorum rationem exigas? *numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massâ facere aliud quidem vas in honorē, aliud verò in contumeliā?* Ad Rom. 9. ubi ostendit manifestè Deū habere tātum juris & potestatis in singulos homines, quā-

Aug. in sent. apud S. Proph.

Hiere. c. 18.

tum figulis in vasa fictilia: imò longè perfectius, ut doctè Lessius ostendit. unde sicut figulis potest vas fictile efformare capax, elegans, politum ut mensæ regiæ imponatur; amphoras, quæ vino, balsamo, aliisque pretiosis liquoribus serviant; sic & alios urceos effingere potest, quæ ad alia infima & sordida ministeria serviant: ollas, quæ coquendis cibis igni imponantur, & uti hæc & illa conservare, ita & frangere, & abiicere potest; nec potest ullum vas conqueri de injuriâ, aut dicere, cur sic mecum agis? ita, inquit gravis Theologus, Deus in singulos homines, imò in omnes creaturas jus habet, ut eas conservet, vel perimat, & in nihilũ redigat, iis utatur an splendida vel ad abjecta; omnes prosperis, vel exerceat adversis. Nec quisquã potest queri de injuriâ, aut rationem factorum exigere, cùm & creatura omnis à Deo magis dependeat, quàm lumen à candelâ, radij à sole, intellectio & volitio ab animâ, visio ab oculo: & sicut pondus in aëre suspensum assiduè teneri debet, & si vel ad ictum oculi dimittatur sibi, deorsum ruit: ita tota creaturarum universitas omnipotenti dexterâ tuâ continuò, in esse, & naturâ teneri debet, ut si vel momentum laxaveris manum tuam, statim in nihilũ suum corruet, & velut umbra peribit. Ac proinde ratione summæ hujus dependentiæ creationis, ac conservationis, dominium Dei in nos perfectissimum existere quis ambigat? sicut enim omnia ab „ipso essentialiter dependent, ita quoq; es„sentialiter ei subjecta sunt; quò autem „magis est alicui subjectum & ab eo depẽ„dens, eò majus jus & dominium hoc in il„lud habet: sic homo maius dominium „habet in actiones sibi subjectas &c.

De perf. divi. l. 10. c. 3. n. 19.

Less. c. 1. & c. 4.

Felix itaque & ter felix, qui se totum uni omnium Domino mancipavit, illud regii Psaltis usurpando: O *Domine, ego servus tuus.* atq; hoc servus ille cælesti Domino carior, quò rarior. Etenim ut Ambrosius observat: *Facilis vox & communis videtur, sed paucorum est: satis enim rarus, qui potest Deo dicere,* Tuus *sum.* Totus quantus sum, tuus sum, & omnia mea, tua sunt. facilis vox & communis videtur: totus tuus sum, *sed voce, nõ corde* vester servus, id omnes literæ loquuntur: at si verbo læsus sit, si adversitatis turbo irruerit, passiones totum sibi subdunt: *Venit ira & dicit meus est: venit tristitia & dicit: meus est.* atque adeò toties dominos mutat, quoties suis subditur passionibus. Unde rectè concludit Ambrosius: *Qui plures Dominos habet, non potest uni dicere: Domine Iesu, tuus sum.*

Psalm. 115.

Amb. in Psalm. 118. serm. 12.

Ambr. cit.

Sed posthac inter paucos censeri volo, atque dum vivam tam in prosperis quàm adversis identidem ingeminabo: *ô Domine ego servus tuus.* Unde tametsi certissimè possis me mundare, si aliter visum Domino meo, ac Deo meo, fiat ex Domini voluntate. Quin imò, si confirmatam hactenus per annos plures, per omnem vitam auferre placeat sanitatem, dicam ex animo: *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Iob 1.

§. III.

Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est. Iob. 1.

POtentissimus ille vir, cui erant *septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingenta asinæ, ac familia multa nimis*, horum omnium se usumfructum, supremum verò dominium apud Dominum universorum collocatum sciebat; hinc ubi nuntio uni loquenti, alter & tertius & quartus supervenit, & boves & asinas & camelos & oves & pueros ab hostibus erepta, ac igni cælitus immisso consumpta omnia audivit, ac denique omnes filias ac filios turbine irruente, ruinâ domus oppressos percepit: hoc aureo pronuntiato fidelis servus supremum dominium agnovit, dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est.* Columnam habetis, quæ vos inter omnia adversa inconcussos ac instabiles reddat. Si filiam aut filium unigenitum

Iob 1.

nitum eripi contingat, hoc in promptu sit: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Si turbo aut grando frugibus calamitatem inferat: *Sicut Domino placuit, ita factum est.* Si miles agros vastet, prædia & horrea incendat: *Dominus dedit, Dominus abstulit,* in hoc Jobum æmulatus. S. Remigius Rhemensis Præsul: præviderat hic maximam annonæ charitatem in annum proximum; eam ob rem, magnam frumenti copiam collegit alendæ plebi. At ex his ipsis, quorum bono id facere vir sanctus constituit, homines potulenti & projectæ audaciæ fuerunt, qui inter pocula dicerent: Senex noster Jubileus (erat jam ultra quinquaginta annos Sacerdos) ecquid in animo habet? an novam urbem condere? quid sibi volunt tot acervi tritici? annonam videtur velle comprimere. His invidiæ facibus incensi, foras provolant, ignem horreis subjiciunt: Videamus (inquiunt) quàm avidè famelicam Vulcanus Cererem sit devoraturus. Audacissimum hoc facinus, mox celeri nuntio ad Remigium Antistitem defertur: ille continuò equum ascendit, & omni festinatione pergit ad incensos tritici manipulos. At ubi advenit, jam flammæ per omne frumentum se diffuderant, nullâ vi ampliùs sopiendæ. Quid hîc faceret afflictissimus Præsul? num se harum rerum dominum mœrore conficere, aut insanè lamentari, aut diras omnes in Auctores deprecari pergeret? Hoc fecit, equo descendit, & quia hyems erat, incendium quâ proximè licuit, tamquam se calefacturus accessit, dixitque: *Semper bonus est focus præsertim seni.* Et illud Jobi serenâ fronte repetiit: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum.* Iob 1.

Domus tua incendio deflagrat, non tantùm omnia tua pereunt; sed & teipsum perdis: questibus & ejulatibus reples omnia, mortem tibi imprecaris, & penè etiam infers. O fœdam & imbecillem in homine Christiano ignaviam! Sanctiùs illi & fortiùs, qui & domo & omnibus amissis, Domino gratias agunt, qui dedit; & in summo bono spem reponunt. Non multis abhinc annis eximius Juvenis Dolæ, è Parthenico B. Virginis cœtu, cùm ex agro reversus, & domum, & quidquid in eâ chari aut pretiosi habuerat, fortuito incendio absumi vidisset, consilii non inops, mox in genua procumbens: *Dominus,* inquit, *dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum.* Drex. rosæ virt. p. 1. c. 13. §. 7. Iob 1.

Fuit qui equum alterius usibus commodavit per hebdomadam, per mensem, per annum: tandem absente amico, equum repetiit & reduxit: Quærit hic iter facturus, ubi equus? respondit famulus: *Dominus abstulit.* Quid habet hic, quod conqueratur? An injuriarum illum arcessere audeat, cui gratiæ amplissimæ debentur? Si Deus subtrahat ea, quæ alioqui solitus est concedere, victum, valetudinem, facultates; atque ideò quis talia sibi adempta conqueratur; justissimè Deus responderit: Nihil tibi debeo, quod hactenus dederim; tu merissimam noris gratiam, dona mea sunt gratuita: nunc illa subtraho, ut scias à me fuisse, nec me quidquam tibi obligatum. Hactenus in te liberalis fui, si nolim esse ampliùs, quâ lege contra me ages? *An non licet mihi, quod volo, facere? amice non facio tibi injuriam.* Hanc Domini nostri æquitatem Augustinus explicans: Subtrahit *nobis aliquando, inquit, quæ necessaria sunt; & atterit nos, ut sciamus, quia Pater & Dominus est.* Pater liberaliter donans, & Dominus pro arbitrio repetens. Fatale Regis Assueri edictū Mardochæus audiverat, quo omnis populus Judaicus à minimo ad maximum ferro aut flammis perimendus erat, quid agat? Orationem famuli Dei audite: *O Domine Rex omnipotens! in ditione enim tuâ cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere tuæ voluntati; Dominus omnium es.* Dominus vitæ & mortis es, tu mortificas, & vivificas, in manu tuâ sunt omnia. Novi virum aspirante fortunâ prædivitem, posteà jactatum ob debita, in carcerem conjectum, vitæ ereptum, omnia fisco addicta; quid hîc agat uxor? Franciscam Romanam imitetur, quæ post viri exilium, bonorum jacturam, ac universæ domus mœrorem, Matt. 20. Aug. in ps. 62. Esther c. 3. Brev. Rom.

,,non

„non modò constantissimè toleravit; sed „gratias agens cum beato Job, illud frequenter usurpabat: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum.*

Similitudinem ab ancillâ petamus: hæc, ut moris est, cùm sub solennia cubile expurgasset, non modò mensas ac sedilia, sed & pavimentum tersum ac politum reddidisset; postliminio reversa, lutulentis pedibus omnia sordidata conspiciens, tumultuari, in pueros petulcos ac petulantes protervas voces conjicere, rixari dum Paterfamiliàs dissidium heram inter & ancillam percipiens, ubi statum quæstionis agnovit: Ego, inquit, aliquos amicos isthuc induxi. Quid ibi altercandum? hîc ancilla sibi ignosci petit, dicens: Nesciebam Dominum illic fuisse. & ilicò conquiescit, quia Dominus fecit. Nunc quæro cur filia indignatur, dū formæ venustatem ac pulchritudinem omnem Dominus variolis, gangrenâ, alióve morbo aut malo deturpat? Recordetur quia Dominus est. Formam *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Atque ita in adversis omnibus sentiendum est, *si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit* (peccatum si exceperis:) quare quidquid adversitatis evenerit, scias à Domino volente vel permittente fieri. Augustinus hoc adstruens: *Non fit aliquid,* inquit, *nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.* Quare si bellum irruat, *Dominus est*: si paupertas quasi vir armatus ædes irrumpat, *Dominus est*: si agmen morborum te tuosque invadat, *Dominus est*: si tempestas exurgat, tuas merces mari demergat, & naufragio deperdat, *Dominus est.* In quo nihil illustrius, quàm quod de potentissimo Hispaniarum Rege Philippo II. Annales commemorant: qualem hic, quàm vastam, quàm instructam classem adornarit, ex apparatu colligere est: quadriennium integrum in classis hujus fabricam variis in provinciis labor incubuit: Antuerpiæ, Dunkercæ, Slusæ tanto studio ædificatum, ut ne noctu quidem, aut sacratis diebus operæ intermitterent. Missi quoque Gedanum cōquisitores emendis ratibus; nec segniùs

Amos 3.

Aug. in Enchirid. c. 96.

Strad. decas 2. an. 1588. D. A. Burgund. mundi lapis Lyd. c. 44.

in Hispaniâ puppes, sociosque navales Rex collegerat. Naves quæ ex Hispaniâ solverant, quinque & quadraginta supra centenas erant: ex eo numero centum & decem armatæ, nonnullæ septingentarum eoque amplius vehium, ceteræ commeatus ac necessitatum alia subvehebant; hominum alię octingentos, millenos aliȩ, tormenta verò duplici ordine quadraginta aut quinquaginta, quorum in universum millia duo & quingenta promiscuæ magnitudinis. Profectò non densior hispidiorque sentibus suis histrix adversus circumlatrantes canes instruitur, quàm crebra hæc tormentis, & minax moles, suis undique missilibus communiebatur. Adhæc nautæ, navalesque socii septem millia & quadringenti, quadraginta novem: militum octodecim millia & octingenti quinquaginta septem. Præterea dynastæ proceresque Hispani ducenti atque viginti. Milites voluntarii trecenti, quinquaginta quatuor, cum horum famulis servitiisq; sexcentis viginti quatuor. Denique ex Religiosis familiis Sacerdotes, quique aut ad ægros curandos, aut ad militum licentiam manus injectione coërcendam, aut ad alia classis ministeria adhiberi solent, sexcenti sexaginta novem. Atque adeò in classe navigabant homines, viginti octo millia ac ducenti, nonaginta tres. Naves ipsæ & altitudine & robore, castellis pares, ligna quinûm in crassitudinem palmorū, contra quamvis communium tormentorum injuriam. Ex indice Maduli evulgato constat, in classe fuisse ad quatuordecim mille centum & septuaginta cados vini. Cetera hinc conjectare in arduo non est. Senum mensium annonâ universȩ classi provisa. Armorum quoque, præter quæ miles quisque gestabat, ingens vis ad quemvis casum. Tuborum longiorum millia septem, breviorum mille; hastæ altiores & bipennes totidem, ligones & quodvis instrumentum pro fossoribus septingentis cōgesta erant. Currus prætereà, carri, funes, terebræ & quæcumque necessaria aut erant, aut videri poterant. Dum tanta hæc moles, tertiâ Septembris die, ex-

ortâ

ortâ repentè tempestate, circa Hiberniam adeò disjecta, dissipata, hausta est, ut dierũ dũtaxat binûm spatio, duæ supra triginta perierint, amissis ad millia decem hominibus. Ceteræ in Nortvvesiam, aliæ aliò delata; quædam longè adeò profectæ, ut ne fama quidem umquam, quidquid de iis compertum sit. Sed quid ad hæc tanti moliminis caput & Princeps Philippus? *In homines*, inquit, *armaveram, non in Deum; & verò ex animo ago gratias divinæ Maiestati, cuius à liberali manu tantùm potentiæ, viriumq; circumdatum mihi video, ut aliam rursus in mare classem educere, non dubiè possim. Neque multum referre arbitror, quòd aqua decurrens aliquando intercipiatur, dummodo fons, ex quo fluxerit, salvus sit.* His dictis calamum resumit, & eâdem quâ cœperat tranquillitate vultus, ad scribendum redit; nihil de iis quæ *Dominus abstulit* commotus; de iis verò quæ reservarat, & *Dominus dedit*, gratias egit.

Documento & nobis relicto, si Dominus multa auferat, uti eum jure suo, gratias illi agendas esse, quòd aliquid nobis relinquat. Quare concludo cum Hieronymo, qui illud Psalmi; *subditus esto Domino*: sic vertit: *Tace Domino*, ne tumultueris, vel te opponas Dei imperio, sed patienter feras, quidquid accidat ab eo.

§. IV.

Servite Domino in timore & amore. Psaml. 2.

Cyprian. l. 4. epist. 9. SOcordiam, imò perfidiam hîc nostram acerrimè perstringit Cyprianus; *Ipse de servo tuo exigis servitium, & nisi pro arbitrio serviatur, flagellis verberas, fame & siti & carcere affligis, ac crucias: & non agnoscis* Diminum *Deum tuum, cùm sic exerceas dominatum*, Enumeravi supra seruos, ob capum malè assum, ob levẽ injuriam, ob vitrum fractum, morte mulctatos fuisse; *calix frangitur, mensa subvertitur, verba resonant, & aqua tepidior, sanguine vindicatur*; tu verò cùm indies gravissimis sceleribus, & flagitiis divinas leges & jura violas, *non agnoscis* Dominum *Deum tuum, cùm sic exerceas dominatum*. Si supremus Dominus ita in te animadverteret, quemadmodum tu in servos tuos, in pœnas non satis unus esses. Vel hujus Domini nomen adeò terribile S. Iuliano Anachoretæ fuit, ut S. Ephrem referat, cùm ex opportunitate Iuliani codicẽ in manus sũpsisset, in quaque paginâ verba aliquot deleta advertit; hac super re Iulianum percunctatus, quid codicem adeò corrupisset, & verbis aliquot erasis imperfectum sensum reliquisset, ingenuè fassus, omnibus hisce locis exaratum fuisse nomen *Domini*, quod quoties legeret, lachrymis aspergeret tam ubertim, ut prorsus delerit: quàm promptum, quàm expeditum, quàm molestum à tuis exigis famulatum? & cùm servos conditionis humanæ, tui consimiles (nisi quod Deo fortè gratiores) tibi velis obsequentes: cur tu Domino tam segniter ac otiosè obtemperas? Hoc S. Ignatius dicto ruborem fratri incussit: quẽ cùm fortè segniùs in opere manuali deprehendisset; Cui, inquit, servis frater, cui Domino hoc opus famulatur? cũq; ille Deo Domino respõdisset, subjecit Ignatius: Si humano domino adeò segniter servires, tolerandum esset; at summus ille Dominus aliud à nobis obsequiũ jure suo sibi deposcit; etenim si *Dominus ego sim, ubi est timor meus*? ubi famulatus? ubi servitiũ? ubi observantia præceptorum? Lugendũ, inquit Chrysostomus, & *verè lugendum est, præsentis vitæ tempus*. Ut quid hoc sanctissimè Præsul? Si *ethnicus perturbationem præceptorum Christi videret, nescio an ullos alios ita cõtrarios præceptis iudicaret*? si ethnicus aut idololatra leges Domini Dei nostri videret, & nihilominus luxum vestium, temulẽtiam, libidinem Christianorum cognosceret, profectò Turcas sui Alcorani, aliosque barbaros legum ac rituum suorũ longè Religiosiores fateretur: quàm dura, quàm ardua præcepta, quàm difficile observatu, reges ac domini terreni suis subditis imponũt! Dominus noster quàm levia, quàm ãplâ mercede propositâ! ancilla, famulus ob levẽ culpâ domo

Margin notes: V parte 1. Dom Sexag. § 2. Hieron. epist. 22. — Ribad. in vita 31. Iulij. — Malac. 1.

domo exturbatur, quid ni Deus nos cęlo? Guilielmus Dux Saxonię in aulâ habebat hominem vetustę stirpis, qui vestem, prout nunc ferè mos, gestabat; hunc Princeps affatus, nec recuset gratificari: Sartorē adi, & ex optimo panno te jube meo sumptu, sed more meo vestiri, & scissas has vestes depone. At ille: Cur non, inquit, illustrissime Princeps, pro meo me arbitrio vestiam? Et cur, inquit Princeps, pro meo te arbitrio non aulâ submoveam? Potiori jure, supremus Dominus: Tu tuo te arbitrio superbè convestire, tuo arbitrio lasciuire, tuo te arbitrio ingurgitare, mandata mea prę-terire non vereris; cur pro meo te arbitrio non aulâ hac meâ cęlesti exturbem, quam tanto pretio tibi comparavi? Quod ne contingat, illi Domino nos totos corpus & animam, omniaque nostra in perpetuum mancipemus, qui ut toti sui essemus, tanti nos emit. Quod pro epilogo inculcat S. Hildebertus, in prosâ de natali Domini: *Sextâ Feriâ fortiter dimicavit: primâ sabbathi triumphavit, sub his armis actum est pro caussâ tuâ, pugnatum pro libertate tuâ, triumphatum pro gloriâ tuâ: quid itaque reddes huic advocato tuo, pro tam magno negotio tuo? magnum quidem est pretium, quod impendit pro te, sed parabile est, & ad manum habes, quod postulat à te: postulat enim ne auferas ei ius suum, postulat ne alieno Domino assignes servum suū. ius ipsius anima tua est: servus illius corpus tuum est: ius suum fecit animam tuam, quando pro eâ posuit animam suam. Servum suum fecit corpus tuum, quando pro eo in mortem tradidit corpus suum; tanto sibi comparavit totum te* (ut totus totis membris ei seruias.) *Attende igitur, quid exigat à spiritu tuo, quid à corpore tuo, utroque servo suo: dilige eum ex toto corde tuo, & solutum est, quod exigit à spiritu tuo: impende totum te membris suis, & solutum est, quod exigit à membris tuis: caligaverunt in morte oculi sui, ut averterentur, ne viderent vanitatem oculi vagi, oculi tui: conviciisq; & blasphemiis patuerunt aures suæ, ut non obturarentur, sed paterent ad clamorem pauperis, aures surdæ, aures tuæ: felle & aceto potatum est os suum, ut loqueretur veritatem & iudicium, os mendax, os tuum: extensæ sunt in cruce manus suæ, ut extenderentur inopi manus contractæ, manus tuæ, confixi sunt clavis pedes sui, ut dirigerentur in semitas rectas, pedes distorti, pedes tui, angustias mortis pertulit corpus suum totum, vt huius corporis membrum fieret putridum corpus tuum. ecce, quæ* Domino Deo *placent in te, pro quibus emit te, quæ postulat à te.*

Drexel Trismegist. c. 11. §. 3.

Fecit hoc integerrimus Domini famulus Franciscus, qui omnes corporis, animique facultates, sensus omnes, totumque se, ejus servitio tantâ observantiâ mancipavit, vt vel *nomen Domini* sui in schedulâ repertum non modò non attolleret ac veneraretur, sed iusuper non servili, sed filiali amore ad extremum spiritum promptissimè illi Domino obsequeretur. Ita nolim vos servili timore in obsequium Domini illius flectere, quem regius Psaltes omni bonitate, suavitate ac mansuetudine eximium deprædicauit: ut rectè antonomasticos, *Lieven Heer* nuncupetur.

Bonav. in vita.

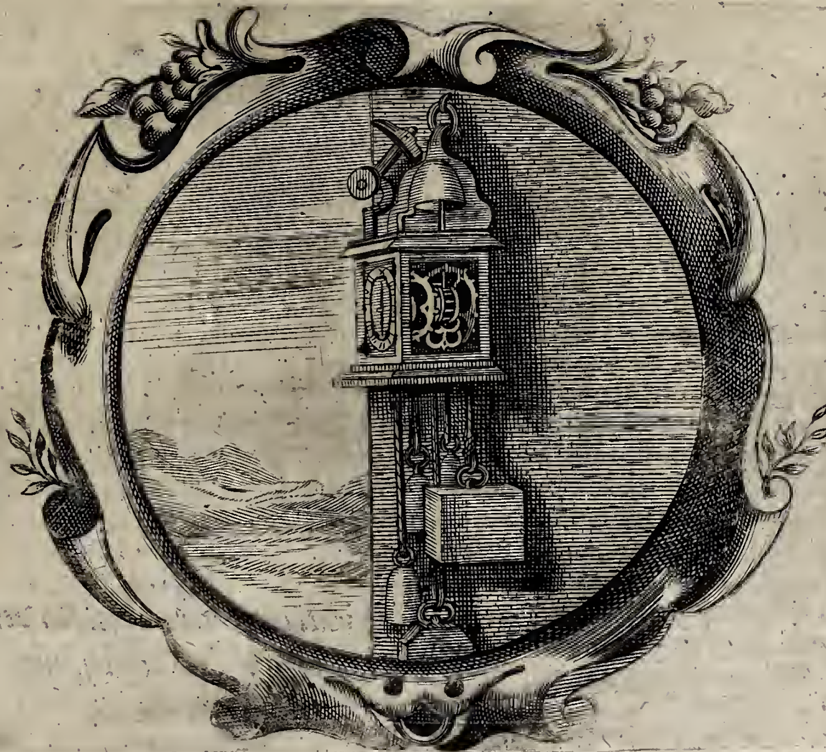
Quoniam tu Domine suavis & mitis. *Psal. 15.*
Quoniam suauis est Dominus. *Psal. 99.*
Suavis Dominus *vniversis.* *Psal. 144.*
Confitemini Domino, *quoniam bonus.* *Psal. 105.*
Laudate Dominum, *quoniam bonus.* *Psal. 134.*
Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, *Psal. 33.*

cujus vel nudum nomen seraphico Francisco, omni melle, ac sacchari suavius: de eo enim refert D. Bonaventura cùm *nomen Domini* (nam de nomine IESU postea agit) in psalmis occurreret, *præ suavitatis dulcedine labia sua lingere videbatur.* Talem denique sibi suavissimum expertus, & nobis futurum describit Ambrosius, dum in extremâ cum morte luctâ, fiduciâ bonitatis ejus fretus exclamavit: *Mori non timeo, quia bonum Dominum habemus.*

EMBLE-

EMBLEMA IX.

MOTVS MAGNVS FACTVS EST. Matt. 8.

NEC MORA, NEC REQVIES. *Virg. 5. Æneid.*

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

MOTVS MAGNVS, quin imò perpetuus peccatoris conſcientiam exagitat, quæ operoſi inſtar horologii noctes dieſque interturbat, nec ſinit conquieſcere.

§. I. *Ac primum quidem ut graves horologio malleorum ictus, ita conſcientia peccatorum aßiduo verbere pulſat, & gravißimos ictus infligit.*

§. II. *Atque ut ferrati dentes hoc inquietant & rodunt, haud aliter,* vermis eorum non moritur, *qui vivis dentibus conſcientiam arrodit.* *Marci 6.*

§. III. *Hæc denique machina quandoque inſperatò viros armates, variaſque larvas exhibet : at, quod longè terribilius,* perſonæ triſtes illis apparentes pavorem præſtabunt. *Sap. 7.*

DOMINICA QVARTA
POST EPIPHANIAM.

Motus magnus factus est. Matt. 8.

Emo quisquam, ut ego quidem censeo, hîc exspectat, ut de materiali aut physico maris motu dictionem instituam, sed *ut convenienter sub quadam metaphorâ* motum maris ad motum mentis traducam: *Motus* quippe *magnus factus est*, inquit Sanctus Thomas, *quia commota sunt mentes.* Quod ad propositum nostrum divinus vates illustravit, dum conscientiam & cor impii *mare fervens quod quiescere non potest*, appellavit. Quemadmodum enim, inquit Dionysius Carthus. mare tempestuosum & fervens, inquietum, turbulentum & subversivum est navigantium: sic homines pravi & *impii* semper turbulenti sunt corde, & animo inquieti.

S. Thom. in Mare. c. 4. S. Thom. in Matt. c. 8. Isai. 57. Dionys. carth in Isa. 57. art. 58.

Verumenim verò ne hæc ab extremo mari longior petita similitudo videatur, nec omnes mare viderint, aut indies oculis animoque obversetur, in horologio, quod omnium oculis auribusque percipitur, & plures etiam circumferunt, perturbatæ Conscientiæ, ac animi inquieti motum magnum, nec non perpetuum comprobo.

In horologio quopiam, quid non rotarum, quid non malleorum, quid non funium, quid non ferratorem dentium, quid non aggravantis ponderis? diu noctuque *nec mora, nec requies*, motus perpetuus; sic tamen ut omnes malleorum ictus, rotarum circum-volutiones, ferratorum dentium collisionem ac stridorem, sonum campanarum, motum omnem, unum infernè grave pondus impendens exagitet. Hoc inquieti animi vivum symbolum, rœ

5. Æneid. Psal. 37

conscientiæ verum simulachrum est: unde David queritur: *Non est sanitas in carne meâ à facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis: miser factus sum & curvatus, usque in finem: totâ die contristatus ingrediebar.* Caussam nostis, cur omnia hæc mala unum Davidem exagitent? Pondus peccati considera: *Quoniam* inquit *iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Hinc fit ut peccator factus sit sibimetipsi gravis, ac primò quidem,

§. I.
Conscientia peccatorem assiduo verbere exagitat, & acerbissimos ictus infligit.

De conscientiâ dixit è scriptoribus profanis unus aliquis: *Ante peccatum est frænum, post peccatum est flagrum.* Sacri vatis oraculum est: *Multa flagella peccatoris.* Inter hæc autem flagella, à Doctoribus numeratur mala conscientia, quasi continuò tot ictus infligens, quot pudoribus, mœroribus, timoribus exercetur. Xenophon sentit *pudorem & conscientiam*, potentissima ac præsentissima esse facinorosorum hominum flagella. Ambrosius hunc noxium tortorem assiduò verberantem, è noxis nasci solitum asserit: *Unusquisque*, inquit, *suis peccatis flagellatur: gravia enim delictorum pondera, gravia criminum verbera, sicut onus gravantur grave, & infligunt animæ cruciatus.* Obtingit itaque non paucis facinorosis talis ultio, qualis Heliodorum templi Hierosolymitani expilatorem obruit.

Seneca Epist. 97. Psal. 32. Xenophon 5. Cyroped. Ambros. in Psal. 104.

ruit. 2. Mach. 3. *Circumsteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant sine intermissione, multis plagis verberantes.* Ita passim vapulant à domestico carnifice, graviùs in animo, quàm rei in cute. Chrysostomus conc. 4. de Lazaro: *Scortator, adulter, aut fur non modò cùm accusatur ipse, verumetiam cùm audit alios eadem ausos accusari, ipse sibi videtur flagris cædi: alius quidem vocatur in ius, hic verè flagellatur*: quia quod reo carnifex, id peccatori est conscientia; hoc discrimine, quod ille mortale corpus feriat ac laceret, hæc immortalem animam sub flagellis, sub ictu, habeat, *idque sine intermissione, motu* perpetuo; quod pœnæ genus longè acerbissimum est: quid enim acerbius effingi, quàm

Iuven. Sat 15. *Nocte dieque suum gestare in pectore testem, occultum quatiente animo tortore flagellum?*

Severos Catones, rigidos Rhadamantes, quandoque pueris ipsi parentes pædagogos præficiunt; sed ubi adoleverint, aliquando ferulæ manum subducunt; ejusmodi Pædagogum etiam viris, & senibus Deus præfecit. Epictetum audi: *Parentes nos pueros Pædagogo, Deus autem iam viros conscientiæ custodiendos tradit.* Hic opportunè arguit, increpat, corripit, corrigit, monet, minatur, flagellat assiduò; quid ni animus semper trepidet, nusquam quietus, *semper in motu*, semper in metu?

Nesciebat justus homo, quid esset timere, quid esset tremere, quid esset motus perturbatæ conscientiæ: injustus didicit magistrâ conscientiâ, quæ Deo ambulãti ad auram post meridiem, & querẽti, *Adam ubi es?* Gen. 3. respondit: *Vocem tuam audivi in Paradiso, & timui, eò quòd nudus essem, & abscondi me!* Suavis erat, amica erat, & vox Dei paterna: paradisus erat sedes voluptatis, nec in eo accusator aut judex auditus; ad duas tamen illas voces blandulas, *Vbi es?* quasi fulmine ictus tremit, fugit, abscondit se; causam rogatus, hanc prætexit: *Quia nudus eram.* Falleris heu! falleris, non quia nudus eras, sed quia peccator eras, & quia pædagogus ille importunus instanter accusabat, redarguebat, increpabat. Chrysostomus: *Quare dic oro, quare timuit? quoniam videbat sibi trucem stare accusatorem, conscientiam dico; neq; enim alium obiurgatorem habebat, & testem peccatorum, quam unicũ illum, quem intrinsecus circumferebat.* Chrysost. hom. 17. in Gen. Ab isto Pædagogo, ab illo truci accusatore timere doctus, & omnes posteri didicêre. Gen. 4. Ubi crudeli fratricidio Cain sceleravit manus, timor & tremor venerunt super eum. *Vagus & profugus* excessit in terram *Eden*, hoc est, interprete Hieronymo, in terram instabilem, fluctuantem. Tremulus erat pes, tremula magis conscientia; verè *motus magnus* in animo illius erat, in quo nulla requies, cui solum ipsum tremere, & fundamenta terræ nutare videntur: & profugus quócumque fugit, nusquam sedem stabilem, nusquam perfugium reperit. Philosophus ita de homine impio: *Multis se modis semper fugit, sed quid prodest, si non effugit? sequitur ipse & urget gravissimus comes.* Seneca de tranquill. velis, remis, equis, rhedis aufugias, *post equitem sedet atra cura.*

Annis abhinc non multis vir locuples ac potens, facinus quoddam admiserat; Crombecius de studio perfect. l. 2. c. 2. quod prodere & confessarii auribus committere morte & damnatione peius ducebat; agitabat tamen mens hominem, & conscientia ad virus evomendum exstimulabat. Inaudierat, fortè Antuerpiæ pro concione, neminem teneri ea peccata confiteri, quæ memoriâ exciderant: hinc nihil non molitus, ut peccatum illud è memoriâ proscriberet. Ivit per varia voluptatum genera, scelera sceleribus accumulans, vel ut antiquũ illud obrueret, vel ut novis conscientiæ tumultibus vetus ille tumultus, quasi clavus clavo pelleretur. Sed frustra omnia. Abit in exteras Regiones, quasi seipsum relicturus esset in Belgio, sed *cælum non animum mutat, qui trans mare currit.*

Igitur animum fluctuantem ad studia appellit, quæ totum hominem petunt, ut sunt Mathematicæ, astrologicæ, & his affines disciplinę; sed & hęc frustra. Audit tandem peccata contritione deleri, & ad opera bona tamquam ad sacram ancho-

ram confugit, dormit in cinere & cilicio, multa in pauperes erogat: nec sic animus conquiescit. Quid agat? quo portu fluctuantis animi jactatio desæviet? non alio quàm fœdæ mortis interitu. Itaque rhedam conscendit, domum, quam funestæ tragœdiæ locum designarat, repetit, occurrit de viâ è nostris Patribus unus aliquis, quem ex rhedâ conspicatus, rogat, ut currum conscénderet, vincitque recusantem importunitate. Pater de Deo, divinisque rebus sermonem injecit, & inter cetera ad confessionem dilapsus est; tetigit ea hominis ulcus, qui stomachabundus, Quid ais, inquit? unde me nosti? Cui Pater, nusquam, inquit, te vidi, sed nos de more ejusmodi sermones miscere solemus; & si quâ in re ope meâ eges, præsto sum. Iuveris, inquit ille; sed quid si confiteri renuam? Ratus pater cedendum tempori pio dolo hominem capit, sponderque se missâ confessione remedium allaturum. Arripit ille conditionem, ad acerba quæque se abiicit. Pater cùm domum appulisset, jubet epulum instrui, & se hilaritati dare, quâ maximè egebat nocte illâ decretoriâ. Postridie quædam puncta ruminanda dedit, ad excitandam in Deum fiduciam; tum examen conscientiæ, non ut confiteatur, sed ut in memoriam reducat & de singulis doleat. Denique in vicinam silvam educit, rogatque num benè conscientiam discusserit, & ne quid fortè prætermisisset, quærit ex illo quædam, per atrocia quæque dilabitur; tandum illud ipsum, quod angebat, attingit. Vbi perturbatur miser: Et illud, illud, inquit, est, truculentũ, infandũ, quod eloqui non audeo. Tum Pater: Iam, inquit, confessus es, neque pluribus opus, nisi ut cetera prodas. Fecit, & onere illo levatus, animi quietem invenit. Frustrà ô peccator, qui lethale virus in animo geris, locum mutas, fugis ut sauciuscervus, jaculum infixum circumferens, aut ut scitè Iustus Lipsius advertit, *Vt ij, qui febriunt, iactant se inquietè, lectum mutant; ita nos qui fomitem mali circumferimus, & telo affectuum percußi, frustra illud motu & discursus sanare volumus.* Quisquis fornicationem, quisquis adulterium, quisquis odium, quisquis ocultum crimen animo fovet, quisquis injusta bona possidet; pupillos oppressit, vel cujusvis lethalis noxæ fomitem circumfert; frustra obscurum cubile, frustra violatum thorum, frustra parietes sceleris conscios declinat, frustra contubernium læsi, frustra ędes sacras fugit, frustra eleemosynas donat, frustra in terras exteras cõmigrat, ut illic partis fruatur & securus vivat, frustra ad solaria, frustra ad caveas, frustra ad extimas mundi plagas recedit ut hanc plagam avertat, *se non effugit, sequitur ipse, & vrget gravissimus comes* vindex Deus; qui ubique imminet; nec sinit conquiescere.

Lipsius de constant. l. 1. c. 2.

Seneca de tranq.

Darium cum omni exercitu suo ad eas angustias Scythæ redegerant, ut avem, ranam, talpam, cum fasciculo telorum submittendo, lacessere ausi sint: numquam hinc evades, nec manibus nostris te subduces, sed hisce telis, ô Darie, configendus, nisi vel rana fias, ut hanc aquam clam tranare possis, vel talpa, ut subtus terram exitum quæras, aut avis, vt extra teli jactum avoles. Sed ô miseram peccatoris conditionem! nec sic vindicem Dei manum effugere, nec ullibi stabile reperire stabulum valet, ubi securus delitescat: etenim quid proderit verti in alitem, cùm Propheta dicat: *Si ascendero in cælum, tu illic es*? Quid conferet instar talpæ inferiora terræ, imò ad inferos penetrasse? *Nam si descendero in infernum, ades.* Quid juverit instar ranæ aut piscis extremum maris inhabitasse; *Nam si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Vt meritò exclamet: *Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam*? Ubique timens ac tremens, nusquam quietus nec domi, nec foris, nec in lecto, nec in convivio, diu noctuque exagitatur. Vivacissimis coloribus Aureus Orator peccatorem vagum depingit: *Obambulat*, inquit, *amarum accusatorem circumferens conscientiam, cùm sit suo ipsius judicio damnatus, nec poßit vel ad breve tempus*

Salvian. an. mund. 3536.

Psal. 13

Chrysost. con. 1. de Lazar.

pus respirare: nam & in lecto, & in mensâ, & in foro, & in domo, & interdiu & noctu, & in ipsis frequenter somniis, hæc iniquitatu simulachra videri, ipsiusque Cain vitam vivit gemens, ac tremens super terram. Idem patiuntur, & qui rapinam exercent, & qui fraude lucrum faciunt, & ebriosi, & in summâ, quotquot in peccatis vivũt: neque enim ullâ ratione iudicium illud potest corrumpi muneribus. Ita inter pocula, inter mensas, inter exteras nationes, Lutheri animus assiduò fluctuabat, cujus hæ voces sæpè auditæ sunt: *Luthere nunc bene, sed quid postea?*

Ut sese in tuto reponeret, frustra Cain primus *ædificavit civitatem*, cujus vallo seipse cingeret, cujus muro tueretur, cujus portis obductisque repagulis ferales suos metus excluderet; hostis intra mœnia est, in animi penetralibus habitat. Ita indies domestico metu, intestino tumultu belloque turbantur omnia, & quamvis sit foris pax, domi tamẽ acre bellũ est; à quo nec in urbe, nec in solitudine, nedum in monasterio requies, ubi terra sancta est, ad quam rei asylum & perfugium habere consueverunt. *ratum* Memorabile sanè est, quod Abbas Sabba- *virit. c.* tius narravit: Sicarius à patratâ persummã *56* immanitatem innocentis pueri cæde, me- *chelner.* liori radio à Deo illustratus, quò scelus oc- *rmis con-* cultum meliùs expiaret, religiosæ vitę ri- *entiæ pag.* gorem ac habitũ ab Abbate Zesino petiit, *16.* & impetravit: jamque per omnes severioris disciplinæ gradus, magnis passibus ad virtutẽ gradiebatur; cùm ecce scelus sẽper animo obversans, exturbat hominem è Monasterio: pueri enim voces semper in auribus ejus insonare illud videbantur: *cur me occidisti?* nec sinebat, ut auctor ait, *unâ horâ conquiescere!* quare semper tremens ac pavens, tãti cruciatus impatiẽs, è monasterio excessit, urbẽ ingressus Diospolim, in carcerem conjicitur, & capite plexus est, adeò nusquam securum latet scelus. Iudici humano, quandoque se latebris, fugâ, vel astu surripiunt nocentes, sed conscientiæ carnificem nusquam effugere, aut securè latere queunt, quod ethnicus disertè testatur: *Hæc* *neca.* *est secunda peccanti pœna* (inquit Seneca) *time-* *ft. 97.* *re semper & expavescere, & securitati diffidere. Potest nocenti contingere, ut lateat, latenti fides non potest: quia latendi etiamsi facultatẽ habet, fiduciã non habet; tuta possunt esse scelera, secura nõ possunt* Rationem hanc reddit Iobus: *Sonitus* *Iob. 15.* *terroris semper in auribus illius, & cùm pax sit, insidias suspicatur.* Vos ego cõpello peccatores, ubi subitum malum occupavit, ubi pestis viciniam invasit, vbi mugire tonitrua, micare fulmina, quis non in animo tumultus exoritur? ad nuperos illos, licet leves terræ motus, quàm graves conscientiarum concussationes! qui tremor, quis pallor, sceleratos non exagitavit?

Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura *Iuven. Sat.*
pallent, *13.*
Cùm tonat, exanimes primo quoque murmure
cæli.

Ex horum numero quondã fuit Caligula: *Sueton. c.* de quo Suetonius: Ad minima tonitrua & *50.* fulgura cõnivere, caput obvolvere; ad majora verò proripere se è strato, sub lectumque cõdere solebat: ita nusquã secura esse scelera possunt; & quamquam multos fortuna liberet pœnâ, metu tamẽ neminem; adeò verè ille dixit: *Tuta possunt esse scelera, secura* *Seneca* *non possunt.* Quamquam quid eò tonitrua & *epist. 97.* fulmina adduco, quæ peccatorem terreant? quid *sonitum terroris, aut armorum* dico? levius quid Iudęis jam antè Deus indixit: *Da-* *Levit. 26.* *bo pavorem in cordibus eorum, terrebit eos sonitus Folij volantis, & ita fugient quasi gladium: cadent nullo persequente.* quod quàm verum sit, Ægyptii quoque commonstrarunt, quando cum rege suo Pharaone, obstinatæ perfidiæ dederunt pœnas, quas Sapiẽs describit: *unâ* *Sap. 17.* *catenâ tenebrarum omnes erant colligati; sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos, avium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentium nivium, aut sonus validus præcipitum petrarum, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebant præ timore.* O formidolosos Ægyptios! quis ex nobis trepidet ad sonitum saxi cadẽtis, ad mugitũ vaccæ, ad lene murmur aquę, aut ad sibilos Zephyri, & volucrum suaves cantus? quem terreat, ad has cantilenas suavissimè resonãs Echo? & hæc

omnia

omnia meritissima fuêre Ægyptijs terricula mēta. Apposite omninò Chrysostomus; *Talis est peccantium consuetudo, omnia suspecta habent, umbras tremunt, omnem strepitum timent, & quemque existimant contra se venire, & alijs alia differentibus, sibi ipsis conscij, cogitant illos de se sermocinari: Talis res peccatum est, nullo arguēte prodit, nullo accusante condemnat, pavidum facit & timidum peccatorē.* Testis hic mihi iterum infelix Cain, qui quēque existimans cōtra se venire, queritur: *Omnis qui invenerit me, occidet me.* Unus in orbe Adamus erat, isque parens, ab eo nil timēdum; sed verba sunt hęc formidantis cōscientię, & ut Ambrosius observat, *torquebat eum suorum conscientia peccatorū: latebat miser tremens ac timens, & cùm adhuc percussor deesset, ipsa se iniusti vita cruciabat.* Quocumque oculos figeret, omnia in se armari credebat. Nam si Procopio credimus, ubique exagitabatur post fraternā cædē, & cùm oculos in terram deijceret, contra se serpentes veneno, Leones dentibus, unguibus ursos, tauros cornibus, calcibus equos, ipsum cęlum, ac superos extrema sibi intētare imaginabatur.

Chrysost. hom. 8. pop. Antioch.

Gen. 4.

Ambros. in psal. 35.

Procop. apud Corn. in 4 Gen. v. 9.

Bessus apud Plutarchum cùm patrē obtruncasset, diuque scelus clā fuisset, ad cœnam vocatus, nidum hirundinum hastâ dejecit: rogatur à præsentibus de insolētiâ facti: Non auditis, inquit, hirūdines falsa de me vociferari, & testari me esse patris interfectorem? Mirati, qui aderant, hunc sermonem ad regem detulerunt; Bessus captus & sceleris convictus, pœnas luit. En quàm nō falsum illud: *Sonitus terroris semper in auribus impij.* Omnia tuta timent, numquam conquiescunt. Artemon homo inprobissimus, semper lecticâ vehebatur, & domi confidens, duos famulos scutum supra caput gestare jubebat, ne quid ex alto decidens, aut improviso telo feriret. Dionysius Syracusanorum tyrannus, tonsoris metu, tondere filias suas docuit; nec his adultis ferrum est ausus committere, sed candentium juglandium aut nucum putaminibus, barbā sibi, & capillos aduri jubebat; lectū, quasi castra latâ fossâ cinxit, in quem se ligneo ponte adducto recipiebat. Sic Clearchus Pōticus Tyrannus, somni tempore serpētis in morem, se in arcum cōdebat. Argivus Aristodemus pensili portâ, scalis subtractis, gallinarum in morem, se in superius cœnaculū abdebat. Hi exteros, domesticos, propinquos veriti, omnes homines fugiebant, nec usquam tuti latebāt, nec sub lecto ut Caligula, nec sub scuto ut Artemō, nec in Insulâ ut Dionysius; nec in arcâ ut Clearchus, nec in summo & inusitato cænaculo ut Aristodemus; ubique secum obmurmurantem, & cunctis silentibus clamantem conscientiam asportabant, quæ nocturnam quietē interturbabat. Testatur Chrysostomus: *Incorruptus iudex conscientia cùm adversus hominem exurgit* (quando autem non exurgit) *clarâ voce clamat & accusat*: & in noctis silentio graviùs obmurmurat, & ipsa silentia terrent: habet & consciētia ut horologium, suum tintinnabulum, suam cāpanulam, quæ dormientes excitet, vigilantes terreat. Ferdinādus primus Imperator mirè delectabatur horologiolis affabrè factis & rotūdatis, erat ei magnus horum numerus, & artificiosa varietas. Fuit ut animi gratiâ loquaci hoc auro mensam oppleret, non ingratū aulicis spectaculum: unus inter colloquēdū sagaci manu, unum ex horologiolis raptum in caligas abdidit; obliquo id oculo advertens Cęsar, in hominem nō severiùs animadvertit, sed vario sermone distinuit, dum sonorum illud aurum intra latebras loqueretur. Erubuit miser, & quod occultum esse crediderat, *clarâ voce clamat & accusat*: Imperator quidem incolumen dimisit, sed hoc pro aculeo reliquit monitum; *Timorem spe longè vehementiorem esse affectum.* Vitam innocenti Abeli clanculum Cain eripuerat, Deus sermonem cum illo instituit, *& ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus?* id se latere respondit, & vel sic scelus latere posse autumat; & ecce illo minimè cogitante, illo nolente, nola sonat: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terrâ.* Ita factū legimus, ut quis S. Medardo Prę-suli egregium bovem subduxerit; quia tamen nola animalis collo appendula, furem pro-

Plut. de sera Numinis vindicta.

Iob 15.

Caussin. Symb.

Plut.

Mariana de rege instit. l. 1. c. 7.

Chrysost. hom. 27. in Gen.

Nicetas Drex. l. c. 10.

Gen. 4.

Surius in vita 8. Iunij.

prodere poterat, solicitè eam gramine ac fœno obstruxit; itaque silentio domum venit: dum ecce campanula sponte sonare, & quasi lictores ad furem ducendum provocare: hic expallescere, animo perturbari, iterum os nolę probè opplere, quin & in cistâ infra alias quisquilias abdere; nec sic silet, *clarâ voce clamat*, stupente totâ viciniâ insuetum sonum, quo factum ut fur viro sancto supplex, cùm clamorem ferre non posset, veniâ multis precibus efflagitarit. Nescio quid felicius peccatricem conscientiâ possit exprimere quàm illa perpetuò sonâs, clamans & allatrans nola: obstrui hoc tintinabulũ nullâ vi, nullâ arte potest: testis hîc mihi iterũ & sepiùs maledictus ille Cain, cui Dominus prędixerat: Si malè egeris, *statim in foribus peccatum tuum aderit*, Heb *excubabit*, sicut canis venaticus qui latratu & clamore feram prodit, & insequitur, donec comprehendat, & dentibus dilaniet. Huic conscientiam Chrysostomus confert, juxta illud Sapientis: *Peccatores persequitur malum*; id est, conscientia mala testis, & Judex, latratu assiduo & clamore valido. Hęc hactenus.

Gen. 4.

Chrys. conc. de Laz.

Nunc rerum arcanarum conscia S. Mechtildis nobis aliam horologij partem considerandam proponit, quæ *animarum cordibus se aperientibus, vidit in corde cuiuslibet vermem, qui habebat caput in modum canis; hic vermis erat propria cujusq; conscientia*, quare latratu omisso, nunc ad ferratos inquieti nostri horologij dentes veniamus, quos per vermẽ scriptura expressit, dente heu nimiũ tenaci, & morsu amarissimo medullas, ac interiora viscera depascentẽ, juxta illud Bernardi: *Vermes crudeles mordebunt intima cordis.*

Mecht. id rel. c. 6. 7.

Bern. l. de animâ. c. 5.

§. I.

Vermis eorum non moritur.

Marci 9.

DIvus Thomas in Quartum, dist. 50. quæst. 11. *Vermis*, inquit, *est conscientiæ remorsus, qui dicitur vermis, in quantum oritur ex putredine peccati, & animum affligit.* Vermis est, ait Ambrosius, *eò quòd irrationabilia animæ peccata mentem rei, sensumque compungunt; & quadam exedunt viscera conscientiæ; quæ tamquam vermes ex unoquoque nascuntur, tamquam ex corpore peccatoris.* Hîc duo expendite: vermis hic *animam affligit*: & dentes ejus *exedunt viscera conscientiæ*; quod quantò gravius est, quàm corpus affligi, & corpus à vermibus corrodi, attendite.

Amb. l. 7. in Luc. c. 14.

Fuit qui Olympium admirandæ patientiæ senem obstupuit, & blandè compellavit, quî tandem in angustâ antri sui caveâ, velut in alviari, inter continuos ęstus cyniphumq; ac muscarum examina durare posset? Cui ille: Ista, ait, *idcirco tolero, ut futuris cruciatibus liberer; æstum hunc perfero, sempiterni ignis supplicia metuens; cyniphes patior, ut immortalem effugiam vermem.* Vermes libens patitur, qui carnem affligunt, qui viscera corporis exedunt; ne patiatur vermem qui animam affligit, dentesque qui *exedunt viscera conscientiæ.* Neque alia credo mens fuit Sancto Macario Alexandrino, qui impurum gigantem parvo milite debellavit, dum sex integros menses in palude nudus inter culices, qui vel apros sauciare possent, consedit: ut semestri exacto, sic compunctus cellulam suam repetens leprosum hominem in corpore suo referre videretur; hos tamen morsus, quamvis gravissimos, ille tolerabiles ducebat. At de verme nostro Divus Basilius dicere non dubitavit: *Intolerabiles dolores corrosione ipsâ infligens.* Intolerabile fortasse cuipiam videbitur, vivum inter vermes putentis cadaveris volutari. Toleravit Sanctus Guido, qui dũ adhuc in demortuã quãdam exardesceret, de nocte sepulchrum adiit, & inter vermes ac putidas carnes libidinem exstinxit. Quid magno illi Antonio, in vastâ illâ solitudine omnem monasticæ vitæ rigorem, omnes erebi terrores ac dæmonis insultus tolerabiles fecerunt? Athanasium audite: Post horrenda spectra per noctem, „inquit, diabolus in pulchræ mulieris ver-„tebatur ornatum, nulla omittens figmen-

In prato Spirit. c. 141.

Pallad. in Hist. Laus.

Basil. in Ps. 33.

Cantiprat. l. 2. apum. c. 3. n. 31.

Athan. in vitâ.

„ta lasciviæ: hîc autem ultrices gehennæ flammas, & *dolorem vermium recolens*, ingestę sibi libidini opponebat. Elegerunt siquidem hi fortes Athletæ præ illo verme, quosvis alios vermes, colubros, serpentes tolerandos esse; imò si necesse foret, etiam his bestiis insepeliri vivum corpus potiùs, quàm assiduè hoc dente animam affligi, & corrodi. Vel unius scelerati hominis conscientiam appello: hæc mihi mille testes, per quot angores, pallores, pudores, per quot cordis tenerrimos remorsus vitam hanc mortalem, aut, ut cum Augustino loquar, *mortem* ducit *vitalem*.

Vbi semel puella in fornicationem, maritus in adulterium, mercator in injustum lucrum, judex corruptus in iniquam sententiam consensit; ubi vir gravis illatã injuriam, monachus aut monialis occultum flagitiũ animo fovet, quot non ilicò dentes corrodunt? Chrysostomum audite: *Etenim qui committit adulterium, etiamsi millies fuerit dives, etiam si nullum habeat accusatorem; non desinit tamen se intus accusare. Et voluptas quidem temporaria est, dolor verò perpetuus; timor undique ac tremor; suspicio & anxietas, angulos metuit; umbras ipsas formidat; suos ipsius famulos conscios, inscios; illam ipsam, quam corrupit, & virum, quem affecit contumeliâ.* & ut alibi concludit: *Quovis accusatore mentem graviùs arrodit conscientia.* Quis non per mille cruciatus hos gravissimos morsus, hunc intolerabilem vermem à se amoliri, ac penitus exstinguere quàm maximè cupit? Docuit id suo exemplo fœnerator improbus, de quo annales Ecclesiastici rem toti orbi stupendam posteritati consignarunt. Volco Sacerdos in Franciâ vir miræ sanctitatis, apud fœneratorem cum quibusdam è clero pransurus, culinam ejus adiit, opercula à vasis removet, reperitque omnia fercula in bufones ac serpentes abiisse. Movit ea res hominem, ut Volconi supplex, omnia injusto lucro parta, suis dominis restitueret. Supererat inter hæc vas tritico oppletum, ultimum usuræ spolium; cujus fortè non meminerat: istud Volco præsente Clericorum comitatu recludi jussit; & ecce novo portento inter bufones ingentem serpentum copiam offendunt. Mox Sacerdos sanctus divino imperio afflatus ad fœneratorem: Si verus tibi de peccatis dolor est, nudus istud vas ingredere; nec mora usurarius insilit, statimque Volco vase clauso, jussit socios crastinâ luce reverti. Tum autẽ remoto operculo nihil pręter costas, tibias, calvariam ac ossium congeriem repererunt; quæ caussa fuit, ut Volco ossa tamquam veneranda verè pœnitentis asservari jusserit. Vbi obsecro quid simile legisti, vidisti, audisti, hominem nudum, sanum inter feros serpentes ac bufones versari? ab iis deglubi, & exossari malle, quàm intolerabiles dolores perpeti; quos vermis conscientiæ corrosione infigit, *quia inter omnes tribulationes hujus orbis, nulla est maior tribulatio, quàm conscientia delictorum.* Hinc non pauci (ut frequentissimis experimentis comprobatum est) hujus morsus tolerare non valentes, ad mortem, imò ad certam damnationem, quasi levius supplicium convolarunt: nam ut Augustinus ait, *Quem pungit mala conscientia, retrahit se à spe; & non sperat sibi nisi damnationem.* Tales fuerunt, qui longæ tyrannidi per breuem saltũ ac pręcipitia sese exemerunt: alii inter fluctus & undas hausti, ut secum suum vermem suffocarent: nonnulli pectori ferrum immerserunt, eodem vulnere confecturi & reum, & carnificem: plurimi laqueo se strangularunt, ne spirare inter tot morsus cogerentur. Chrysostomum audiamus: *Ad eum modum Iudas conscientiam coarguentem minimè sufferens, ad laqueum se convertit.* Ita Lucretia cùm ingentem conscientię cruciatum ob pudorem violatum intolerantissimè ferret, armavit ferro dexteram, illudque in pectus immersit; *praoccupans pessima* (ut ait Sapiẽs) *redarguente conscientiâ.*

Complures qui in se clementiores vidẽtur, ubi scelus commissum, violentas quidem manus cohibent; sed ita interiùs corroduntur, ut palam inter delitias contabescere, inter aurum suũ pallescere, inter suavissimas cupedias omnia illis amarescere; denique

Chrys. conc. 1. de Laz. in v. 16. Luc.
Chrys. Gen. 42.
Prov. ad an. Christi 1198, n. 21
Bern ser. de assump. virg.
Aug. in Ps. 31.
Chrys. ep.
Sap. 17.

denique millies emori, vivum funus ducere, ac seipsi tumulare videantur. Veritatem rei historia comprobabit. Fuerat olim Flaccus Præses Alexandriæ Ægypto præfectus, quâ in præfecturâ dum se iniquiùs, quàm par esset, gerit, in Andrum Insulam est relegatus. Eam dum appelleret, ita hanc dicitur appellasse: Quomodo vocabo hanc insulam? exiliúmne, seu novam patriam? an portum? an refugium miserorũ? Sepulchri nomen maximè convenit: siquidem infelix ego me ipse quodammodo in monumentum infero. Adeò autem (inquit Philo) trepidabat infelix Flaccus, ut non aliter quàm insanus prosiliret; ac ultrò citroque discurreret, manus complodens, femora percutiens, humi se affigens & clamitans: *Interemi quosdam, interiment me alii:* me connivente quidam lapidibus obruti, quidam vivi combusti, quidam raptati per forum medium, donec frustatim lacerarentur. Horum facinorum pœnæ me manent; sat scio; & diræ jam stant tamquam in carceribus, ut obice rupto properent in meam perniciem; imò jam in *horas præmorior, multas mortes sustinens, ante illam ultimam.* Hinc amenti & desperabundo similis exclamat: *Quousque tandem* ferreus durabo in tot casibus? *Scio me molliorem, quàm ut mortem mihi consciscam. Nimirum hoc quoque vetat meus genius, ne citò abrumpam vitam miseram; ut malum dilatum cumulet, ineatque apud iniustè necatos maiorem gratiam. Talia revolvens animo trepidus exspectabat finem fatalem*, inquit Historicus. Hunc miserrimi hominis statum, multas mortes sustinẽtis, optimè mihi Poëtę adumbrasse videntur, dum Prometheum iniustum raptorem Caucaso alligatum, ab Aquilâ cor assiduè rodi, Titium verò insano amore captum, ad inferos damnatum, ubi assiduo morsu vultur viscera ejus depascitur, cecinêre:

Philo Iud. in Flacc.

— *Nec fibris requies datur ulla renatis.*

Virg. 6. Æneid.

Quam fabulæ seriem, sic ad mores traducit Macrobius: Per vulturem (inquit) immortale jecur rodentem, nihil aliud intelligi voluerunt, quàm *tormenta malæ conscientiæ*, obnoxia flagitio viscera interiora rimantis, & ipsa vitalia, indefessâ admissi sceleris admonitione laniantis, semperque curas, si requiescere fortè tentarit, excitantis; tamquam fibris renascentibus inhærendo, nec ullâ sibi miseratione parcentis: lege hac qua se iudice nemo nocens absolvitur, nec de se suam potest vitare sententiam. Ita ille. Nimirum in sua supplicia, perennesque pœnas semper renasci videtur conscientia, eique inhærens vermis, de quo Servator dixit: *Vermis eorum non moritur.* Moriuntur complices, moriuntur conscii; moriuntur læsi, moriuntur violati; moriuntur lacessiti, moriuntur oppressi, pupilli, testatores, donatarii: at *vermis eorum non moritur.*

Macrob. l. 1 in somn. Scipion.

Marci 9.

Refert Seneca, de quodam Pythagorico, qui cùm fortè calceos à sutore emisset, postero die pretium numeraturus, ubi ad officinã veniens, mortuum intellexit sutorem, lætabundus, quasi iam liber esset à solutione, abscessit: sed monitorem domesticum, qui intus vivebat, non ferens, facti pœnitens, ad officinam rediit, & pecuniam per rimam ingessit, dicens: *Ille tibi vivit, tu redde quod debes.*

Seneca l. 7. de benef. c. 21.

Innocens Ioseph in cisternam dimissus, à fratribus venditur, ubi post 23. annos in Ægyptum venissent, ut annonam compararent, ac duriùs se à Iosepho (tum sibi incognito) haberi viderentur, omnium una vox fuit: *Meritò hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, & idcirco venit super nos ista tribulatio.* Ita vermis iste post tot annos adhuc vivere compertus est, ac dentes suos exerere. Meritò igitur Salvator noster inter gravissimas comminationes adducit: *Vermis eorum non moritur, & ignis non exstinguitur.* Idque secundò, imò tertiò inculcat.

Gen. 42.

Marci 9.

Theatrum Anglicanæ crudelitatis, exhibet novum genus carnificinæ: pelvim æneam ventri superimponunt, sub quâ vivi glires abduntur, qui igne super pelvim incenso, interiora viscera pervadunt, nervos omnes convellunt, omnia dente, unguedi laniant: quod supplicium diaboli inventum esse, quis ambigat? cum hoc

reis apud inferos destinatum sit, Ecclesiastici 7. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis.* Hoc damnatorum supplicium, etiamnum vivi peccatores circumferunt, teste Bernardo: *Infernus quidam & carcer animæ, rea conscientia est.* Suffragatur Ambrosius: *Ipsa quæ videtur etiam dum vivunt, impiorum requies, in inferno est.* Imò ut Propheta testatur, ipse animus impii infernus sit, & in infernum commutatur: *Convertantur peccatores in infernum.* ex quo rectè mellifluus Doctor concludit: *Inter omnes tribulationes humanas, nulla est maior tribulatio, quàm conscientia delictorum.*

Bern. serm. 4. de assump. virg. Ambr. in Psalm. 45. Psalm. 9. Bern. cit.

Tandem ut concludam, unam non vulgarem horologii conditionē paucis attigisse sufficiet: quod quandoque insperatò varios masculos, feras, viros armatos, ac omnis generis larvas exhibeat. Ejusmodi fuit horologium illud, quod anno octingentesimo septimo misit Aaron, Rex Persarum, ad Carolum Magnum Imperatorem, ex quo varii equites, modò singuli, modò bini, terni; modo uno agmine omnes, apertis tot fenestris, turmatim exhibebant; exercitum dixisses hîc conclusum, è portis castrorum erumpentem, spectantibus minitantem, ac cædem intentantem. Ita nulla hora abit impiis, quâ non puerorum larvas, armatorum acies, ac varia spectra ob oculos, ac animos eorum obversantur, seque spectanda inopinatò exhibent.

Causin. paral. l. 3. c. 2.

§. III.

Personæ tristes illis apparentes pavorem præstabant.

NOstis sub horā prādii, oculis Theodorici feralem Symmachi speciem sese exhibuisse. Audistis tristem infantis imaginem, latronis animo quot momentis occursasse. Illud fortè inauditum: Iuvenis quidam Germanus, cùm unicam heu filiam, quam mirè deperibat, propter inopiam obtinere non posset, crudele facinus aggressus est. Primò enim hospitem suum benè nummatum mercatorem obtruncat & spoliat: tum quasi recenter à suis acceptâ pecuniâ locupletior factus, matrimonium extorsit. Iam votis potitus, se; & familiam honestè componens, ita se gessit, ut in Senatum admissus sit. Quis hunc non jam securam, quis non felicem prædicaret? sed ut in pomo, sub vernanti cortice, sæpè vermis delitescit, aut sub statuâ extus comptâ & ornatâ, araneæ & vermes rodunt & exedunt: ita inter delicias ac divitias assiduò conscientia rodebat & obmurmurabat: *Occidisti, occidisti.* ut mori mallet, quàm ita excarnificatus vivere; & ut maluit, ita brevi ex ejus voto factum, est. Quodam enim die cùm vocaretur in Senatum, ut de prædonis alicujus capite sententiam ferret; mane sacro audito, uxorem rogat, ut jentaculum aliquod apparet, sibi non benè esse. Illa, ex mariti, ut rebatur, genio, vituli caput apparavit. quod ut apposuit, mirum visu, dictuque, exhorruit, expalluit, & ad uxorem: Aufer, inquit, aufer hoc caput humanum; vultus enim hominis occisi, animo sese ingerebat: inde statim egressus ad Senatum, cùm sententiam in ordine rogaretur, respondit prædonem hunc quidem capite reum esse, se verò eodem aut majori supplicio puniendum, exponens facinus omnibus hactenus ignotum. Invasit audientes stupor: utque fidem dictis faceret, itum est in ejus domum: cumque terra eruta, & Mercatoris inventa ossa, scelus declarassent, simul cum altero lubens, volensque ad supplicium ductus, capite plexus est; ad mortis imaginem minus expallescens, quàm ad illas ferales larvas. Quid? quod repertus sit, qui adeò ad unius spectri intuitum exhorruit, ut non secus ac olim Orosius in aula Ferdinandi unâ nocte, metu mortis; ita hic spectri terrore incanuerit. Ludovicus Severus ex Bojorum sanguine princeps, Mariæ coniugis suæ literas Ruchoni aulico scriptas, per tabellarij errorem, domo absens, intercepit; sed cùm epistolæ sententiam non assequeretur (ut est malitiosa

Sap. 17. Lobbet flagella pecc. part. 3. flagel. 3. Drex. rog. damn. c.

Raderus in Bavaria Sancta. tom. 1. in vita Mariæ Brabant. litiosa suspicio) cœpit de fide uxoris dubitare, & credere ausam facinus, quod non cogitarat. Itaque internuncius, & lator literarum, velut leno, primò obtruncatus: deinde ubi Donawerdam urbem suam rediit, etiam præfectum arcis, flagitii suspectum per satellitem mandat iugulari; tum matronam aulæ præsidem, quasi sceleris consciam, ex turris arce præcipitari imperavit. Sed ô barbarum facinus! his quatuor funeribus, ipsa Maria integerrima Princeps, quintum accessit: Imperio coniugis verè severi, caput manu carnificis illi amputatum. Sed primâ, statim à cæde, nocte Ludovicus à Mariæ manibus adeò exagitatus fuit, ut cùm barbâ florẽte, & iuvenili, decorâque comâ cubitum se contulisset, unâ nocte ita incanuerit, ut manè senem septuagenarium referret: in quem meritò quadret illud Poëtæ:

O nox! quàm longa est, quæ facit una senem.

Martial l. 4. Epig. 7. Quin spectrum hoc, Principem domo & verè excedere, atque in exilium tendere jussit; donec difficili itinere, Romæ Alexandro IV. Pontifici supplex, veniam exoravit, & ad placandos Mariæ manes, nobile cœnobium exędificavit.

Heb. 12. Si quem igitur assiduo verbere conscientia flagellat, si quem timor ac tremor exagitet, nec usquam conquiescere patitur; si quem nola illa redarguentis conscientiæ assiduè incuset, & allatret; si quem vermis ille edaci dente corrodit; si quem denique ferales larvæ infestant, unum sibi omnium remedium, quo cuncta cessent, usurpet: horologio pondus tollat, & ilicò omnia sine *pondere cessant*: salutari confessione, Auditores, verâ contritione, *deponentes omnes pondus & circumstans vos peccatum & invenietis requiem animabus vestris.* Matth. 11.

Ita profectò vermis ille, omnes virtutum ac meritorum flores avidè depascens, unâ contritione enecandus est, ac gloriosum erit illius funeri inscribere: *Contritus obiit.* Aut si lubet, ô peccator! & hoc in promptu remedium, aliquot guttulis vermẽ immergere, aliquot lachrymulis, inquã & exstinxeris. Testatur id memorabilis historia, quam narrat Savanarola cap. 6. in Michæam: Iuvenis erat Farrarię, robustæ, ut apparebat, valetudinis; qui tamen inopinatâ morte corruit: medici corpus aperiunt, rimantur iecur, pulmones, splenem, nihil usquam vitii deprehendunt. Tandem ubi cor scrutari cœperunt, vermem in eo conspiciunt fœdâ lanienâ grassari; mergitur is variis liquoribus, nec submergitur, donec in succum amarũ è cepis alliisq; expressum, cõiectus est, ubi expiravit. Peccata nostra, & obsoleta flagitia, cepæ sunt, & alia quæ vel conspectu suo, succum illum amarum lachrymarum ex pœnitentium oculis exprimunt. His vermis iste immergendus est, & (ut dixi) *invenietis requiem animabus vestris.* ac quisque de se dicere poterit: Ecce in tranquillitate & *in pace erit amaritudo mea amarissima.* Matth. 11. Isa. 38.

EMBLEMA X.

INIMICVS HOMO HOC FECIT. Matt. 13.

Ovid. Epist. 15.

RVMPOR ET INVIDEO.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM.

Invidus, cui numquam bene est nisi alteri malè sit; seipsum perdit, ut alium perimat.

§. I. *Invidus alienum bonum suum facit invidendo supplicium.* S. Prosper lib. 1. de vita contempl. cap. 5.

§. II. *Invidia hominem diabolo deteriorem reddit, & dolores inferni tolerare cogit.*

§. III. *Invidiæ flammâ aulas principum, castra militum, contubernia fratrum, claustra Religiosorum, &c. latè depopulari.*

§. IV. *Solatia invidiosorum & invidiorum remedia.*

DOMI-

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM.

Inimicus homo hoc fecit. Matth. 13.

LIVIDUS ille invidiæ pater Satanas, agello Ecclesiæ semen divinâ manu injectum, sudore & sâguine cælestis agricolę aspersum, fructum centuplum spondere non ferebat: eapropter superseminavit zizania, sentes & spinas consevit, & etiámnum agro animæ nostrę, ubi segetem virtutum exurgere videt, invidet: & *invidia* spinas ac tribulos superseminans, messem in herbâ suffocare nititur. Quàm autē latè virulentum hoc invidiæ semen sparserit, non sine gemitu purpuratus Ecclesiæ senator fateri cogitur „Nosti, inquit, vultis, quàm omnes „orbis regiones, cujusvis homines conditionis invidiæ malū occupavit? in castris „militum, & in prętoriis urbium, & in cōciliis Episcoporum, & in academiis studiosorum, & in capitulis Canonicorum, „& in cœnobiis Monachorum suum locum „habet. Ppergit porrò: In aulis verò & palatiis principum, nullus est angulus, ubi „non regnet invidia. Vide quàm longè lateque pateat, quando non solum inter „homines quoscumque, sed inter ipsos etiam fratres reperiatur! Nam ut Romuli „& Rhemi, & alia Ethnicorum exempla „prætermittam, quid primos duos fratres „Abel & Cain ita disjunxit, ut unus alterum occideret? sola invidia. Quid inter „Iacob & Esau, non solùm fratres, sed etiam geminos, tanta odia concitavit? eadem invidia: quid inter ipsos Christi discipulos ante Spiritus sancti in terras adventū dissidia & contentiones serere inceperat, nisi invidia? quid parentes in filios, fratres in sorores, maritum in uxorem armavit? invidia. Quid omne malū in orbē induxit? una invidia; quam Chrysostomus meritò, *omnium malorum matrem & auctorem* nūcupavit: tale enim malū est invidia, „ut nullum neque miserius, neque detestabilius, neque incurabilius, neque latiùs „patens usquam reperiatur. Quare invitat Augustinus cordis sui agellum quisque discutiat, an inimicus homo nullas illic invidētiæ spinas seminarit, ut eas dum vel pullulare cœperint, radicitus evellat: *Consideret*, inquit, *unusquisque conscientiam suam, & si se videt de prosperitate proximi sui invidiæ veneno percussum, evellat è pectore suo spinas & tribulos, ut in eo semen Domini, quasi in fertili agro, multiplicatâ segete luminis concipiatur, ut amaritudo invidiæ Christi dulcedine leniatur.* In quod studium quo acriùs & alacriùs incūbatis, stimulo esse poterit, deterrimi hujus monstri natura, plusquā viperina, quæ crudelissimum sui carnificem efficit, hominem in Cacodæmonem commutat, omnis denique odij, dissidij, parricidii inventrix ac machinatrix existit.

Bellarum concione in Ps. 90. con. 10.

Chrysost. hom. 46. in c. 21. Gen.

Aug. ser. 83. de temp.

§. I.

Invidus alienum bonum, suum facit invidendo supplicium. S. Prosper lib. 1. de vita contemp. cap. 5.

VT venenum nemo nisi generoso vino immixtū, aut dulcedine quapiam aspersum hauserit; ita lethalis noxæ virus peccator ob corporis voluptatē, ob honoris aut opū emolumētū sectatur. Si furē aut latronem percunćteris, ut quid aliena diripiat, obvios spoliet: respōdet ille: *Maxima dul-*

Livius l. 6. Prov. 9.

dulcedo est ex alienis fortunis prædandi: & aquæ furtivæ dulciores sunt.

Si ex avaro Euclione quæsieris, quid ita sordidè inter suos vivat; reponit ille: *At mihi plaudo ipse domi, simul ac nummos contemplor in arcâ.*

Si hominem superbiâ elatum, murice & auro turgidum, qui se circumspectet, rogaveris, illud responsi feres:

Persius Sat. 1. *Pulchrum est digito monstrari, & dicier hic est.*

Si helluonem aut temulentum scisciteris, quid se adeò ingurgitet, ut in belluam degenerare videatur; in promptu habet illud Psal. 103. Psaltis, quòd *vinum lætificet cor hominis*, curas pellat, & melancholias mergat. Si ex ambitioso præcelsis officiis ac dignitatum titulis inhiante expiscari volueris, quorsũ aulę limina terat, optimatum gratiam aucupari Eccl. c. 10. studeat? Huc, inquiet, me agit *gloria divitum honoratorum.* Et illud S. Thomæ edoctus D. Thom. 2. 2. q. 103. ar. 1. ad 2. sum: *Nihil potest esse in rebus humanis & corporalibus maius bonore.* Si hominem libidine flagrantem incusaris; huius incendij fomitem sibi inditũ allegabit, illiusque flammas Prov. c. 6. sopire, tam sibi impossibile, quàm *abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant.* At si invidum roges, quid voluptatis quid commodi, quid lucri, quid honoris adipiscatur? hoc unum Curtij respondere Curt. l. 8. poterit: *Inuidi homines nil aliud quàm ipsorum sunt tormenta.* Quibus positis rectè cum Bellarm. in Psal. 90. conc. 10. „Bellarmino inferes quòd nihil invidiâ sit „miserius. Ex eo facilè cognosci potest, „quòd cum ceteris vitiis aliqua sit vel utili„tas, vel delectatio, vel honor; sola invidia „tota est misera & amara. Ambitioni gloria, „furto pecunia, adulterio voluptas aliqua „comparatur: invidentia verò quid prçter „continuum acerrimumque dolorem ha„bet? Nostis quem, qualem, quantum do„lorem patiatur? Invidia Socrati est ulcus, quod numquam non suppurat. At levis ille dolor censeri potest ex ulcere jam sensim per carnem serpente. Salomõ multa paucis Prov. 14. complexus, Proverbij loco esse voluit: *Putredo ossium invidia*, non carnes modò, sed & ossa lethali tabe consumens.

Anacharsis invidentiam animæ serram appellavit, quę animum non solum in multas partes divideret, sed crudelissimè laniaret, adeò ut quisquis alium in invidiã trahit, se ipsum ad supplicium Isaiæ, Simonis, aut aliud longè gravius tormentum abripiat. Alexandri dictum est, *Invidos suos esse carnifices.* Levis adolescentis, verbum grave. Petrarcha lib. 2 dial. 106. Hoc veurm Poëta cecinit: *Invidiâ Siculi non inuenêre tyranni tormentum maius.* Horat. l. 1. ep. 2. Consuerat Dionysius Siciliæ Tyrannus priùs hostes suos quàm tolleret, eorum fortunas æmulis transcribere, ut morte acrius, hoc tormenti genere cruciarentur. Id ipsum Agis confirmavit, qui cùm audiret esse nonnullos alienæ familiæ, qui ipsi invideret, Geminam Manutij apoph. lib. 1. n. 94. igitur, inquit, habebunt molestiam, quos & sua ipsorum mala, & mea ac amicorum bona cruciabunt. Hęc carnificina nec in ludo, nec in convivio, nec in studio, nec in somno, eos rodere ac miserè cessat dilaniare. Quod divinus Doctor attestatur, dũ ait: *Zelare in homine donum Dei & in malo opprobrio bona aliena convertere, alienã gloriã facere pœnã suam, velut quosdam pectori suo admovere carnifices, cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent.* August. ser. 83. de temp. Quàm verò nihil ex hoc scelere voluptatis ac emolumẽti percipiant, sed miserrimâ lanienâ excarnificentur, declarat, dũ subdit: *Non cibus talibus lætus, non potus potest esse iucũdus. Suspiratur semper & ingemiscitur, ac doletur diebus ac noctibus pectus obsessũ sine intermissione laniatur.* Idque adeò severè ac truculẽtè, ut dolores viperę parturientis exsuperet, quæ à fœtu suo fœdè dilaniatur, ac trucidatur. Hęc sanctissimi Augustini Doctrina est: *Sicut aiunt dilacerato & dirupto illo ipso materno utero, in quo concepta sunt, nasci: ita & invidia natura, illam ipsam animam, à quâ concepta est, & consumit & perdit.* Aug. cit. Vidit hoc S. Ambrosius & monet: *Fuge invidiam, quæ non solùm alienos, verùm multò magis eum, quem possederit, lacerare consuevit*; Ambr. de fuga sæculi c. 4. quod toties fit, quoties alienas laudes, & felices successus audiẽs ringitur, & disrumpitur; *tantos porrò invidus pœnâ iustâ habet tortores, quantos invidiosus habet laudatores.* Bern. de miseria fallacia præsentis vitæ.

Hinc

Apoph. Manutii. Hinc Bion cùm invidum vidisset vultu in terram dejecto, ore livido, oculis retorvis, quasi suspendium meditaretur, apposité dixit: *aut huic magnum malum contigit, aut alteri magnum bonum.* Quod vel ethnici viderunt, & quidam Poëtarum finxerunt, hoc solùm culpandi, quod quidquid affinxerint, fœditatem ad vivum non depinxerint: fuit quidam Romæ celeberrimus pictor, qui ut pro Pontifice maximo Joanne XXII. teterrimum invidiæ monstrum in tabulâ vivis & colubrinis coloribus depingeret, integros triginta annos insumpsit. Videre hic erat, ut Poëta scribit

Caussin. Cour. S. Tom. 4. tr. 13. sect. 1.

Ovid. lib. 2. Metam.

——— *intus edentem*
Vipereas carnes; vitiorum alimenta suorum
Invidiam.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto;
Nusquam recta acies, livent rubigine dentes;
Pectora felle virent; lingua est suffusa veneno;
Risus abest, nisi quem visi movere dolores.
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis!
Sed videt ingratos, intabescitq; videndo
Successus hominum, carpitq;, & carpitur una,
Suppliciumq; suum est.

Hoc Regius Psaltes spectavit, dum sic justum collaudans, ejusque felices successus enumerans, invidi dentes exacuit: *Beatus vir qui timet Dominum, gloria & divitiæ in domo ejus: jucundus homo, qui miseretur & commodat, dispersit dedit pauperibus, justitia ejus exaltabitur in gloriâ.* post has laudes, tandem invidi supplicium subjungit: *peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet.*

Psal. 111.

S. Hieronymus hic: *Peccator videbit, & ad instar tigris irascetur: sicut enim illa musico concentu, crudeliùs sævit, & dilaceratur, sic prospero justi eventu, peccator irascetur, & propriam dilacerabit animam.* Quod ut in exemplo confirmet: *vultis, inquit, tigrim videre? inspicite Saulem:* audiverat Saul hanc puellarem Odam: *percussit Saul mille, & David decem millia.* Et ilico sacer textus subjunxit: *iratus est autem Saul nimis, & displicuit in oculis ejus sermo iste. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David à die illa, & deinceps.* Juvat hîc cum Hieronymo quærere, *cur Saul irasceris, & laus patriæ salvatoris tibi displicet?* sed quid responsi hîc præstandum? *jam cum tigre nobis est sermo, non cum homine, & qui tigris invidia evaserat, mores illius imitabatur in cantu feminarum.* Quidquid æstimationis, quidquid laudis, quidquid gloriæ Davidi de prostrato Goliath accedebat, sibi Saul detractum ducebat. Hinc & in Euangelicâ historiâ operarii missi in vineam, murmurabant adversus patremfamilias, quòd eos qui serò advenerât, pares sibi fecisset. Hieronymus hîc invidum perstringens, ait: *Non tam ipse plus accipere, quàm alium nihil accipere desiderat.* Chrysostomus verò: *ergo illi non dolebant quasi fraudati de mercede suâ, sed quia illi amplius acceperant.* Si viderit fieri aliquem ditiorem, putat invidus hoc sibi decedere, ac se factum pauperiorem. Si alter sapientiâ præcellat, ita dolet ac si ipse insipiens sit. Hic denique invidi furor ac rabies est, *ut non tam ipse plus accipere, quàm alium nihil accipere desideret.* Probationi servit, quod Caussinus noster commemorat: invido proponebatur aurum, vel argentum, eâ lege ut ipse primò quidem eligeret, sed socius duplum reciperet. Hæsit hic invidus, nec aurum eligere ausus, recogitans quod socio duplum cederet. Imò & duplum argentum ei invidebat. Quin potiùs elegit, ut sibi unus oculus erueretur, modò socio ambo expungerentur. Apposité Salvianus: *prosperitas aliena illi supplicium est, & parum est si ipse sit felix, nisi alter fuerit infelix;* qui hoc agunt & satagunt, quod ille qui jam jam in perituræ navis prorâ considens, cùm puppim, quam tenebat adversarius, primò fluctibus hauriendam accepisset: jam (inquit) lætus moriar, dum priùs hostem meum videro perire. Adeò etiam cum proprii commodi, lucri, imò & salutis jacturâ, invidiæ stimulis agitati, malum alteri creare nituntur. in quo consimiles mihi videntur navi incendiariæ, quæ (ut in apposito emblemate videre est) ad hoc instructa est, ut tota in flammas abeat & consumatur; modò hostili classi damnum inferre valeat subjecto lemmate:

Hieron. in 1. Regum c. 12.

Caussin. Court. S. Tom. 1. l. 2. obstacle 11.

Salvian. lib. 5. de providen.

Rumpor & invideo ———

Ovid. l. epist. 15. Strada decas. 2. l. 6. a. 1585. Pausanias Caussin. Symb.

Cujusmodi navem apud Famianum Stradam curiosus lector videre poterit. Quod Lemma *Rumpor & invideo*, epitaphii loco servire potuisset homini, qui Theageni nobili Athleti 400. coronis illustri. Adeò hanc gloriam invidebat, ut singulis noctibus statuam ejus dirè flagellaret: eoque ludo se magis oblectabat, quò jam nutantem se evertere posse sperabat. Dum tandem statua repentè corruit, & lividum suâ mole miserè oppressit. Vnde quod ille furens jactabat

Seneca Thyest. act. 2.

——— Pelopis domus
Ruat vel in me dummodo in fratrem ruat.

Ita sic sensisse videtur

Ruat vel in me dummodo & statua ruat.

Non injuriâ execramur belluinam illam rabiem; feræ per mille vulnera, & acerrimam sui lanienam, alteri necem inferre conantur. Quâ super re Ælianum audiamus. Sophis Indorum Rex Molossum præferocem Alexandro Macedoni dono dedit: cujus virtutem in hic exploratam haberet, canem cum Leone in certamen commisit: dum è vestigio Molossus leonem invadit, ac fauces dentibus constringit. Quod ut Alexander conspexit, inde mandat, canem amoveri; sed nullâ vi id efficere potuit. Cauda ei amputatur, nec sic leonem dimittit; attonitus Rex crus inscidi jubet, *& nihil se remittebat, quasi alienum crus, & ad se nihil pertinens stringeretur*; ait Ælianus. Tandem tres alii pedes truncantur, *nihilo remissior factus, maximo robore ad leonis perniciem incumbebat*. Postremùm ei caput amputatur; & quòd mireris, ait author: *etsi caput à reliquo corpore* abscissum esat, *illius tamen dentes leoni inhærebant*: & ex leone appensum caput sublime ferebatur. Immanitas ea belluis innata; at non minorè in homine reperias. Refert Maffeius hominem adeò irâ præpotentem fuisse, ut cùm adhærentem lateri comitem interfectum videret, & in se demum intentam Lusitani lanceam, nullâ cunctatione se in ferrum impellens, ad corpus adversarii per ipsum hastile furebundus affluxerit, & strictâ sicâ hosti femur præciderit; atq; ita mutuis ictibus in eodem vestigio ambo conciderunt. Hostem enim verò sibi superstitem fore non ferebat, in se sævire, & rumpi mavult, modò quas alit pectore invidiæ flammas, in æmulum effundat; incendiarios in hoc montes imitatus, qui dum nocent, dum cremant & perdunt, sua ipsorum viscera depascuntur. Parum hoc.

Ælian. l. 8. animal. c. 1.

Maff. hist. Ind. l. 12.

§. II.

Invidia hominem diabolo deteriorem reddit, & dolores inferni tolerare cogit.

AVreé more, & ore suo Chrysostomus: *Invidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem convertit.* Quid quod homo invidus diabolo longè deterior sit: teste eodem Antiocheno Antistite; *nam invidus* (inquit) *ipso diabolo magis diabolus* est. Quod luculentis probat argumentis: *invidet Satan sed hominibus, sociorum nemini: tu verò homo cùm sis, hominibus invides, odium adversus genus, naturamq; communem exerces, quod ne satan quidem facit. Quam igitur veniam assequeris? quam tandem excusationem prætendes, si fratris successum videns pallescas?* Hinc rectè concludit: *tale malum invidia est, quia nulla umquam malignitas pejor invenitur*. In orbe graviora mala non fuêre, quàm Angelorum ruina. Adami lapsus, & Judeorum deicidium: hæc tria capitalia mala, ab unâ invidiâ procreata sunt. Quod primum spectat, Scholasticorum cum Divo Bernardo opinio est. Lucifero ac aliis Angelis propositam fuisse *Verbi* Incarnationem adorandam. Præ invidiâ verò, quòd humana ad eam dignitatem & non Angelica natura assumeretur; hunc actum adorationis detrectasse, unde Chrysologus: *maluit in diabolum commutari, ne hominem plenum gratiâ sic videret.* Ardescit etiamnum non minùs cælo quàm inferno; dũ terræ filios in suo solio videt dominari. De primi parentis lapsu, cui sortem suam in-

Chrysost. hom. 46. in c. 21. Gen.

Chrysost. hom. 41. in c. 12. Matt. Hom. 13. in 2. Cor. 12. Hom 53. ad pop Ant.

Chrys. ho 46. in c 21. Gen.

V. Fernan in Gen. c. sect. 2. n.

Sap. c.2. invidebat, increata sapientia testatur: *Invidiâ diaboli mors introivit in orbem.* De Christi acerbissimâ morte Matthæus loquitur: Matth. 27. *Sciebat enim* (Pilatus) *quòd per invidiam tradidissent eum.* Nunc verò si tartareos Spiritus longè gravius, invidiæ flammis, quàm igne gehennæ cruciari comprobaro, nónne quemque invidorum inferni dolores perpeti manifestò conclusero? his regius Psal. 17. Psaltes acriter exagitatus clamat: *dolores inferni circumdederunt me.* Augustinus legit: *dolores invidiæ circumdederunt me*: Saul enim Zonaras. quasi inferni ignibus incensus, in Davidem exardescebat. Hisce invidiæ flammis totus exarsit sanguisuga ille Imperator Caus. court. s. tom. 3. p. 1. exemple 2. sur la 2. maxime. Theophylus, quem in extremâ cum morte luctâ constitutum, suprà omnes dolores magis ussit Theophobi, quem ex invidiâ in carcerem conjecerat, se mortuo incolumitas; quare cùm invideret ne sibi superstes esset, ad lectulum suum fatalem, Theophobi caput deferri jussit, quod exangui manu comâ prensans, & cum gaudio contemplatus dixit: Ego non ero posthac Theophylus, nec tu Theophobus; atque hoc solatio ad flammas ruit sempiternas: Nónne verissimum illud Salomonis Cant. 8. Canticum est: *Dura sicut infernus æmulatio?* Quâvis enim Cacodæmones probè teneant, ex odio suo in genus humanū, & sceleribus, in quæ homines inducunt, suos cruciatus augeri: tamen quo hominibus noceant, & illis malè sit, hoc non curant. Insanus sit qui sese inediâ enecet, ne alterum pascat; se convivio excludat, ne alter admittatur; imò & cælo libens exulet, modò alter proscribatur. Quò spectat illa Christi reprehensio Lucæ 11. *Væ vobis legis peritis, quia* Chrysolog. serm. 172. *tulistis cladem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis.* Ubi Chrysologus: *audistis dum seclusit alios, seipsum janitor invidiosus exclusit; & ne intraret alter, ipse permanere foris maluit per livorem.* Plus dico. Erit fortè qui obstupescat non gehennæ, sed invidiæ incendium has gravissimas querelas Luc. 16. Epuloni expressisse: *Pater Abraham miserere* Chrysolog. serm. 122. *mei, & mittite Lazarum.* B. Petrus Chrysologus aptè ad rem nostram: *Lazarum mitte, quò? ad infernum de gremio: de solio sublimi ad profundum chaos: ad tormentorum stridorem de sanctâ quiete, de tanto silentio Beatorum. Et emitte Lazarum. Vt video quod agit, non est novelli doloris, sed livoris antiqui, & zelo magis incenditur quàm gehennâ.* Usque eò (quis credat) ut malit Lazarum secum inferni ignibus cruciari, quàm se iis liberari. *Non se* (inquit) *ad Lazarum duci postulat; sed ad se Lazarum vult deduci.* O verè *dura sicut infernus æmulatio!* Omnis familia, cœtus, cōgregatio ubi hæc regnat, rectè infernus dicitur: eâque correpti, tartareo incendio cruciari: quippe *est grave illis malum, est illis incendium non ferendum, quos aliquando habuêre contemptui, videre felices.* Chrysolog. serm. 122. Quas flammas ubicumque consistunt, in cubiculo, in convivio, in lecto, in foro, circumferunt; iisque ut dæmones ubi ubi sunt, acerrimè torquentur. Viri in Theologiâ palestrâ exercitati docent dæmones complures in aëre constitutos, medios inter justos in patriâ, & peregrinantes in viâ, ut sic quasi duplici incendio, utrisque invidentes torqueantur: S. Tho. in 4. sent. d. 45. & 1. p. q. 46. art. 4. hæc Bernardi doctrina est: *Diabolus in pœnam suam, locum in aëre medium inter cælum & terram sortitus est, ut videat, & invideat, ipsâq; invidiâ torqueatur.* Bern. serm. 54. in Cāt.

§. III.

Invidiæ flammas aulas principum, castra militum, contubernia fratrum, claustra Religiosorum latè depopulari ad mores ostenditur.

ANgelicè Doctor Aquinas: *Quia invidia est de gloriâ alterius, in quantum diminuit gloriam quam quis appetit, consequens est, ad illos tantùm invidia habeatur, quibus homo vult se æquare, vel præferre in gloriâ. Hoc autem non est respectu multùm à se distantium: nullus enim nisi insanus, studet se æquare vel præferre in gloriâ his, qui sunt multò majores, puta plebeius homo regi, vel etiam rex plebeio, quem multùm excedit. Et ideò his, qui multùm distant,* S. Tho. 2. 2. q. 36. ar. 1. ad 2.

stant, vel loco, vel tempore, vel statu, homo non invidet, sed his, qui sunt propinqui, quibus se nititur æquare vel præferre. Nam cùm illi excedunt in gloriâ, accidit hoc contra nostram utilitatem, & inde causatur tristitia. Hinc invidia est passim inter corrivales. Aulicus aulico, miles militi, frater fratri, figulus figulo invidere consuevit.

Drex. Ioseph. c. 2. §. 2. Ac primum quidem, germanum vetus verbum est: *Invidia in aulis nascitur, in monasteriis educatur, in Xenodochiis moritur.* In aulâ potentissimi regis Baltharis, invidia nata est, & in Danielem juvenem ob singulares naturæ ac cælestis gratiæ dotes, regi percharum exarsit. Daniel omnes Chal-

Daniel. c. 5. dæos Aruspices & sapientes Regis præcellebat. Darius occupatâ Babylone & Chaldæo Imperio, Medis & Persis subjecto, facilè deprehendit, quantus vir esset Daniel, quàm peritus rerum, quàm fidelis obsequio. Eum itaque secum duxit in Mediam, & centum viginti Satrapis seu principibus, totidemque principatibus præfecit, Daniel, verbo, Rex fuit. Darius ei fidebat in omnibus: cùm enim Rex annum ageret sexagesimum se-

Daniel. 6. cundum, quod sacra pagina testatur, *ut non sustineret molestiam*, gubernationem totam omnium regnorum Danieli committens: regem age inquiebat, & rem

Ibid. bene administra: *Igitur Daniel superabat omnes Principes, & Satrapas*, quod apud omnes incredibilem movit invidiam: *unde quærebant occasionem* eum è medio tollendi. Ferre non poterant hominem exterum, alienigenam, Judæum, imò & captivum sibi præferri. Hinc nullam quietis partem capiebant, dum variis machinationibus, modisque omnibus id unum efficerent, ut Danielem Principem in lacum leonum specioso nomine dejicerent. Non immeritò dixit Augustinus, ut omnibus se im-

Aug. tom. 6. l. de virginit. c. 30. misceat, *duobus malis superbiæ & invidentiæ Diabolus præest.* Innocentissimus *Princeps ad leones projectus est: allatusque est lapis unus & positus super os laci, quem obsignavit Rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne*

Daniel. 6. *quid fieret contra Danielem.* Quid opus, obsecro, tam immani saxo? Ut quid os laci tam probè obsignari? Non avolabit Daniel è foveâ tam profundâ, capitales illius hostes scalas non porrigent, sat insuper custodum habet, tot impastos leones: sed aliud hîc mysterium latet, non intus à leonibus, sed aforis Danieli malum timendum; timebat rex *ne quid fieret contra Danielem* ab invidis; qui si vidissent illum vivere, præ invidiâ occidissent, cui leones pepercerant. Hæc Gregorii Naz. sententia

Greg. Nazianz. 9. est: *Rex magis timuit ferocitatem aulicorum suorum malorum, quàm feritatem bestiarum.* Et

Hieron. in c. 6. Daniel. S. Hieronymus: *obsignavit annulo &c. Qui de leonibus securus erat, de hominibus pertimescit.* En quò integerrimum juvenem prudentiâ, castimoniâ, morum comitate, rerum agendarum, supra ætatem, solertiâ præcellentem, nulli dantem ullam offensionem, nisi quod virtus sua eum nimium expulisset, invidia depressit. Non unum Daniel sui sequacem habuit, qui quod Regis, aut Principis aurem haberent, gratiâ, & concilio apud eos valerent, suâ operâ frequentiùs rex uteretur, dignitates quasi per saltum adipiscerentur. Quantumvis maximo suo merito & debito virtuti, prudentiæ, fidelissimis obsequiis, in caussis arduis stipendio, nihilominus cum Daniele Leoninis, ac Theoninis invidorum dentibus objecti sunt. Dum tantum sibi quisque honoris aut excellentiæ detractum, quantum alteri collatum, arbitratur. In aula Theodosii Imperatoris quantum invi-

Baron. an. Chr. 441. diæ concitarunt pauculæ voces illæ: *Constantinus condidit, Cyrus instauravit?* Narrationem ex Baronio paucis complector: Constantinopoli ædificia complura terræ motu collapsa, restaurantem manum petebant. Cyrus Archytextorum Princeps, vir laudatissimus, pace & bello insignis, præfectus aulæ, Prætorio; urbi, Patricius; consularis, dux belli, quidquid intra urbem movente terrâ prociderat, non tam instauravit, quàm sepultum in augustiorem formam excitavit: ex quâ re, sicut apud omnes magnam gratiam adivit, ita apud Imperatorē Theodosium juniorem non

non mediocriter offendit. Nam cùm Theodosius ludis equestribus, de morte præsideret, & populus novâ urbis specie delectatus, identidem acclamaret. *Constantinus condidit, Cyrus instauravit,* vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum non solùm publicatis bonis in ordinem redegit, sed in Clericum attonsum, Smyrnam non alio animo misit, quàm ut per speciem quidem pontificatum ibi gereret, revera autem, ut ab improbo populo, qui jam quartum Episcopum interfecerat, mactaretur. Speciosum profectò & aulicum stratagema. Hanc verò tragœdiam pauculæ populares illæ voces concitarunt: *Constantinus condidit, Cyrus instauravit.* Quare quisquis in aulâ eminere vis, hoc tragici memineris: *Ars prima regni est posse te invidiam pati.* Propriùs Justinianum Imperatorem ussit invidia, dum subactis Vandalis, actoque de Persis triumpho, Belisarius Justiniano suspectus redderetur, oculis ejus, jussu orbatur. At is tugurium ad viam regiam exstrui curavit, ubi stipem à prætereuntibus sibi erogari, hac verborum formulâ postulabat: *viator da obolum Belisario, quem virtus extulit, cæcavit invidia.* Iliadem contexerem, si vel recensere voluero, quos invidia non solùm dignitatum gradu, sed & vitâ dejecit. Primâ attestante sapientiâ: *alius alium per invidiam occidit.* Ex invidiâ, inquit Plutarchus, oppugnavit Periclem Simmias; Alcmæon Themistoclem, Pompeium Clodius; Epaminondam Meneclides; ideoque, quia parem aut superiorem ferre non poterant, sed soli præeminere gestiebant. Amabo vos quid Saulem tot technas, & insidias Davidi struere fecit? Quid semel iterumque fatalem lanceam in insons ac omni populo gratiosum caput vibrare?

Procop. & Crinit. l. 10. c. 6.

Beyerlinck apoph. Christ. tit. invidia.

Sap. 14.

Plut. in moral.

Ex aulâ in campum, in *castra*, si lubet, pedem efferamus, & ilicò animi robur & virtus, plusquam humana, quâ David Philisthæum prostravit, invidi oculos perstrinxit, tum brevis illa victoris panegyris: *percussit Saul mille, & David decem millia*, animum in furorem egit, nec quiescere patitur dum rivalem sustulerit. Post irritum ergo duplicem lanceæ ictum, tertium facinus fabro homicidio Rex impius moliri statuit: amovit enim à se, & fecit eum tribunum super mille viros. pulchrum homicidii mantellum, Chiliarhus constitutus est David, ut periculis objectus tantò citiùs periret. Hoc enim Sauli pronissimum cogitare: David juvenis amans gloriæ, & partam, quam nactus est in Goliath, tueri ac ornare volens, ad belli discrimina impigrum se præbebit, & peribit: nec enim omnibus horis mors cuique felici est. Exclamat hîc Chrysost. *quem oportebat ut benefactorem & salvatorem agnoscere, eum quærebat interficere,* ejus mortem unicè anhelabat. Vos viros Bellicosos obtestor, quoties invidiæ felle lividi, alterius Chiliarchæ, Ducis, antesignani mortem animo concepistis: quoties eum à suis deseri præsentissimo discrimini se pro patriâ, ac rege exponentem vel cum dedecore redire, vel occumbere optastis? Norunt in hac arenâ exercitati, quantum invidiæ generosissimos heroes animis ac bellicâ virtute præcellentes afflarit, quantum eorum felicissimos conatus ac successus retardarit. Quid quòd hæc una furia in castris integras sæpe legiones ab æmulâ ratione desertas in exitium induxit, exercitum totum & patriam perdidit.

1. Reg. 18.

Chrysost. hom. 46. in c. 21. Gen.

Plures Sauli consimiles reperti sunt: talis extitit Philippus Macedo, quē Demosthenes ad vivum expingit; tam insignitæ is fuit ambitionis, ut quidquid uspiam in bello præclarè gereretur, ipsi fuerit adscribendū, ducibus suis rem fortiter ac strenuè gerentibus, magis indignari solebat, quā ignavis cessatoribus, qui multa corrupissent imbelli metu ac socordiâ. Alexander filius hunc morbum à parente hæreditarium habuit: nam quod Curtius prodit, Alexāder hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse ne tacitus quidem non indignabatur; suæ demptum gloriæ existimans, quidquid accessisset alienæ. Sauli quoq; simillimus Assyriorum Rex, qui teste Xenophonte Gobriam in venatum assumpsit, qui se illo peritiorē in æquitando credidit. Oblatam sub initiū

venationis ursam, Rex telo periit, sed casso; Gobrias certissimo jaculo ferã prostravit. Invidiam Rex dissimulavit. Veniente pari modo leonem sagitta regia non læsit, Gobriæ tetigit. hic Rex secum nescio quid dirum musitans, lanceam satelliti eripit, eâq; transadigit Gobriam. En fera non à se, sed à Gobria occisa, tantam illi invidiam conflavit, ut mortem conciverit Quoties non feram, sed hostem à vulgari milite prostratum, vallum occupatum, munitionem expugnatam, aliis invidiæ non levis scintillas suscitavit, & magnorum animos pupugit? Themistocles cùm noctes insomnes duceret, ejus rei caussam sciscitanti, respondit: *Milthiadis trophæis excitor.* Et quid te Dux bellicose, generose comes, illustris Marchio insomnia infestant? exagitant te laudes illius, virtus bellica ac robur animi, quo medios hostiũ cuneos spectante Principe perrupit, quo primus hostilia mœnia occupavit, primus copias suas in vallum eduxit, inquietat te hũc torque aureo, à serenissimo donari, titulis ac dignitatibus condecorari?

Sed quibusdam id minùs mirum videbitur inter viros militares, in tantâ nationum diversissimarum, ac ordinum varietate æmulationem quandoque concitari; enimverò hoc mirandum ac deplorãdum magis, longè graviori invidiâ germanos fratres sese lacessere, ac dilaniare. In infantiâ adhuc suâ mundus adolevit malis, nec inter fratres secura innocentia fuit, nec inter sacrificia devotio. ipsa adhuc Religio livorem sortita est: ipsas aras fœdavit invidentia, quæ Religionis, ac naturæ rea in proprium sanguinem audax, tertiã hominum partem trucidavit. Totus orbis, mortalibus alioqui vacuus, duos capere nõ potuit fratres, altero invidente. *Invidia fecit,* inquit Chrysologus, *ut mũdi tota duobus esset angusta fratribus latitudo; namq; ipsa Cain junioris erexit in mortem, ut esse solum zeli livor faceret, quem primum fecerat lex naturæ.* Cui cõgruit illud Ambrosij: *cùm dolet sibi gratiæ cælestis ambitor, fratrem esse prælatum, de sacrificio processit ad parricidiũ.* Angusta profectò quantumvis ampla familia & *tota vix satis*

Chrysolog. serm. 4.

Ambr. ser. 16. in Psal. 118.

est domus. Ne dum cubile, mensa, lectus, fratribus inter se invidiâ dissidẽtibus. In exẽplũ adducit Chrysologus filii prodigi fratrẽ, qui cùm intrare nollet exclamat: ô zeli tumor! *duos non capit domus ampla, germanos.* Quæstio olim in Universitate Lovaniẽsi agitata: cujusmodi fera fuerit, quæ devorasse Joseph dicebatur. Cõjectura quorũdam de leone, de urso, de apro; sed verissimè Hugo Garensis, hanc feram pessimam, *invidiam* pronuntiavit; nam, ut ille ait, in c. 23. Prov, *Invidia est illa fera pessima, de quâ dicit Iacob.* Gen. 37. *fera pessima devoravit Ioseph.*] Non unus Jacob, nõ unus paterfamilias jam queritur, hanc feram pessimam in filios, in filias, in propinquos, in vicinos, ad sanguinem sævire. Ubi illud Chrysostomi obiter notãdum: *invidia homicidii mater est; at omnium sceleratissimus es, cùm invideas fratri.* Hæc fera pessima familiam Isai quoque invasit, dum furori Saulis fratres præludere fecit. Venerat in castra David parentis jussu: continuò maximus natu frater Eliab verbosam bilem in eum evomens; puer improbè, inquit, quid hîc negotii habes? siccine custodis oves? *ego novi superbiam & nequitiã cordis tui.* Sola te curiositas huc egit, accurristi ut videres castra. *O zelus*, ait Chrysostomus, *ô invidia omni malitiâ cumulata!* indignum hoc, fratris animos, virtutẽ germanam, suam injuriam ducere: experientia siquidem nimiùm, quàm comprobatum illud Petri Blesensis: *Invidiæ proprium est, laudem alterius suam reputare injuriã, ut eo ipso deprimatur, quod alter evehitur.* Quoties contingere videmus dum frater, aut soror extollitur, nuptias ditiores, honestiores cõtrahit, hic ad officia ac dignitates evehitur, prosperè illi & ex voto succedunt; frater velut in luctu degit, dum hic extollitur, se deprimi arbitratur; & contrà sibi plaudit, si fratri omnia adversùm eant. Hoc quàm indignum sit, aptâ similitudine exaggerat B. Maximus sermone de amore fraterno: *Non decet fratres ut lances in staterã, altero humiliato, alterũ extolli,* quin potiùs se ad eum inclinet, ut sublevet, & conferat de suo.

Chrysol. cit.

Chrysost. hom. 44 ad pop.

1. Reg. 17.

Blesensis ep. 97.

Atque hęc hactenus gravissima dissidia

inter fratres germanos, inter geminos; quid non inter uterinos, inter diversi tori, sub disciplinâ novercæ timendum est? infinitus sum si attigero: profuerit in leenâ totum complecti, quæ molossi catulum leoni objectum eiq; percharum dilaniavit. Historiã prorsus singularem Lanuza deprædicat. ho.22. §.19. Unum moneo ejusmodi invidos fratres, filios diaboli, quibus cautum illud percuperem, quod fratri invido seniori accidit: qui cùm veniret & appropinquaret domui, jamque audiret symphoniam & choros, indignatus est, & nolebat intrare. Ubi concinnè Chrysologus: *invidum fugat symphonia pietatis, chorus charitatis excludit, & quem ad fratrem vocat ratio naturæ, livor non patitur introire.* Ita, inquam, verendum est, ne aulâ cælesti, & cænâ magnâ, & gaudiis beatorum frater invidus excludatur, & cum diabolis ad inferos detrusus, æternùm invidentiâ exardescat. Mitto hîc familiare, & illud malum esse famulis, & ancillis; qui volet, quàm ephæbus Ephæbum reginæ Elizabethæ gratiosum, ex invidiâ apud regem traduxerit, consulat Vasconcellum de regibus Lusitaniæ Nec hoc quisquam mirabitur: si & pueros sibi maximè invidentes compererit: sufficit illud Augustini: *vidi ego*, inquit, *& expertus sum zelantem puerum, nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum.*

Luc 15.

Chrysol. serm. 4.

Vasconcell. Anacephal.

Lib. 1. conf. 7.

Prætereo hîc quàm figulus figulo, opifex opifici, caussidicus caussidico, medicus medico, &c. invidere soleat: adeò ut se solos in arte, in urbe, in orbe peritos esse vellent: quos suo tempore Bern. insectatus est, quẽ solum audiisse sufficiat: *erravimus*, inquit, *in solitudine, in inaquoso; solitudo hæc superborum est, (& invidorum) quia solos sese æstimant, se solos appetunt reputari. liberatus est? odit socium. Astutus est in negotiis sæcularibus? neminem vellet sibi similem inveniri. Pecuniosus est? si ditescere viderit alterum, cruciatur. Fortis aut formosus est, sed erroneus errat in solitudine suâ, cor ei elatum, durum, expers pietatis, ignavum compunctionis, siccum ex omni rore gratiæ cælestis.* Rem omnem paucis dixit: invidi desiderant soli esse docti, soli consulti, soli gratiosi, soli formosi, soli opulenti, verbo soli Soles. Alexander Macedo cùm ei Darius in fœdus amicissimum magnam regni partẽ, & triginta millia talentûm auri obtulisset (unicum auri talentum, lector, sex millia septingentos quinquaginta Philippeos continet, tu jam triginta millia talentorum ad calculos revoca) Dario respondit Alexander, *cælum unum non duos soles, nec Asiam duos reges capere posse.* His præceptis imbutus Solimannus Turcarum Imperator solus regnare voluit: quatuor illi erant liberi. Natu maximus Mustafa de Persis victis rediens, dum à Byzantinis ingenti plausu, ac splendido triumpho excipitur, parentis animum invidia incendit; quare filium ad se victorem alacrem reversum, in conclavi suo strangulari jussit, ejusque cadaver militibus objici, addito præconis edicto: *unus in cælis Deus, unus in terris Solimannus.* Frater minor hoc spectaculo commotus illachrimavit, qui & biduo post veneno sublatus est. Tertius ad Persas confugerat, sed per legatos dedi jussus, palam securi percussus est. En ambulantem in solitudine, qui sua pignora regni principes, minora velut sidera se conspicuo apparere non est passus, sed lucem invidit, & extincta voluit. ita invidi omnes in suâ solitudine se solos in solio reges, in arte magistros, magnificos, excellentes, eximios esse cupiunt, rivales non ferunt. Invectus in hos Jobus: *ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?* Sed hæc pluribus quàm putaram.

Bernard. de ima falsa scia præsentis vita. fol. 106.

Lipsius l. 3. ep. 22. Pontan. attica Bell. vol. 2. c. 55.

Iob c. 11.

Venio nunc ad ultimum, nec minimum invidiæ malum, quod viros etiam Ecclesiasticos afflare dicitur: non me, sed Chrysostomum hîc auscultate: *invidiæ vis totam subvertit Ecclesiam & toti nocet terrarum orbi: quodcumque malum videris, ex hac radice producitur, cadit in viros Ecclesiasticos, & perfectos.* Numerat celebris Ecclesiastes pro concione Auditores mille; at dum audit ad alterũ duo tria millia confluere, ringitur haud secus quàm Saul ad *decem millia.* Quo autẽ animo ejusmodi homo sit S. Basilius disertè exponit: *fontem scaturientem nemo obturat, & sole splendente, nemo oculos obvelat, nemo invidet illis, sed sibi*

V. Chevichavium de vita Eccl. c. 6.

Basil. hom. de invidia.

sibi ipsi gratulatur, quod frui contingat; verum sermone spirituali in Ecclesiâ scaturiente, & corde pio ex donis spiritus instar fontis emanante, non sustinet audiri cum lætitiâ, cum grato animo: suspicit utilitatem; sed pungunt te plausus audientium, & velles neque esse, qui utilitatem capiat, neque qui laudet.

Caussin. Cour. S. tom. 4. tr. 13. sect. 2. Execratur & jure meritò Caussinus noster reperiri, qui nescio, inquit quâ zelotypiâ non ferant quampiam de suis pœnitentibus alterum concionatorem, aut Confessarium adire; quos religiosè commonet dicens, bonos confessarios mari consimiles esse debere, quod omnia flumina sinu suo excipit, & aliò sinit derivari ut liberrimè fluant, non disquirendo unde, quà, quare ad se confluxerint, multò minùs voto, quasi catenâ sedi colligare. Quod S. P. Ignatius suis cavit, Regulâ sacerdotum 19. & alibi. *nullius obedientiam admittant.* Quid quos Societas sibi plaudat (contra ac invidi arbitrantur) quòd & alios videat juxta Aposto-
1. Cor. 11. li monitum *æmulari charismata meliora*, usum meditationum varios inter Religiosos vigere, & populo proponi: solemnitates ante cineralium non uno in templo celebrari, indulgentias animarum à nostris in parochiali aliove Religiosorum templo lucrandas proponi, aræ ornatum, domus Dei nitorem, suggestus, sedilia, picturas in novam formam instaurata. Juventutem in litteris & Catechesi (modo sedulo & zelo Dei fiat) imbui ac efformari; adeò ut non soli ipsi, seclusis aliis, agere velle videantur.

§. IV.

Solatia invidiosorum & invidorum remedia.

Ioan. 15. Solatio esse poterit primò illud Apostoli: *non est servus major Domino.* Judæi Christum non solùm per invidiam tradiderunt, Novarini adagia pag. 109. sed & omnia ejus verba, & opera sugillarunt: nemo Ecclesiastes tot invidorum linguis confixus. Plutarchus ait *felem unguen-* Plut. in commen. de præcept. conviv. 6. *torum odore exagitari & in rabiem agi.* Judæi in hoc feli similes: nam ut rectè Augustinus in Psalm. 44. exponens illud: *In odorem unguentorum tuorum curremus. Illi autem alii,* inquit, *quantò magis eum videbant in gloriâ prædicationis Euangelii, & in vitâ inculpabili, tantò magis invidiâ torquebantur, & occidebantur bono odore*, quo alii recreabantur. Hoc telo omnes Christi æmulatores Apostoli, Doctores, Patres Athanasius, Ambrosius, Augustinus, impetiti fuêre. Theophylactus Alexandriæ Pontifex æmulatione non laudabili ferebatur in Chrysostomum, quem in templo nominari non est passus sed vindicem sui habuit potentissimum Chrysostomus Deum: nam Theophylactus in fatali lectulo acerbè cum morte luctatus, emori non potuit donec imago Chrysostomi afferretur: hanc religiosè veneratus, tranquillè obiit: ita è Damasceno testatur scriptor eminentissimus Cæsar Baronius. Ita & hodierno die reperire est, qui viros doctissimos juxta ac religiosissimos, ne nominari sustinent, cathedris, pulpitis, functionibus, urbibus & orbe illos pelli cuperent: quibus illud solatio sit non meliores illos esse Auctore suo Jesu, fundatore Ignatio, SS. Francisco, Dominico, Benedicto: de quo hoc ex S. Gregorio delibare sufficiat: Quidam Florentius Presbyter S. Benedictum ejusque sanctissimam familiam non arrodere modò, sed & dilaniare nisus est. Invidiâ hic & odio flagrans, sanctissimum Patriarcham moribus, ac integerrimæ vitæ virum decolorabat, famam ejus elevabat, quoscumque poterat ab ejus consuetudine ut maximè noxiâ retrahebat. quinimò livore indies succrescente, eò dementiæ devenit, ut Dei servo panem veneno infectum pro benedictione transmitteret. quæ techna cùm non successisset, eò loci lasciva spectacula excitavit, unde Monachorum oculis importunè objicerentur, quibus tironum animos ad libidinem inflammaret, cessit S. Benedictus furori & invidiæ; sedem cum suis mutat, aliò commigrat; quod cùm Florentius stans in solario domus suæ cognovisset, & præ gaudio exiliret,

V. Lancicium opusc. spirit. 9. c. 4. fusè & eleganter.

Baron. to. 5. An. 412. Damasc. l. 3. de imagin.

S. Greg. 2. dial. c. 8.

liter derepentè tota domus compage soluta corruit, ac hominem lividum contrivit. Ita vindex Deus pro suis in invidos sęvit.

Alterum, quod ex eo consequitur, solatio esse poterit, quòd invidia sempet virtutis umbra & comes sit: ut doctè Lipsius: *sicut non est ignis sine fumo, sic virtus sine invidiâ*, & quemadmodum per solem euntibus umbra est, ita & per iter Gloriæ & virtutis gradientibus. Themistocles hoc unum querebatur, *nullum se splendidum facinus perpetrasse, eò quòd nemo illi invideret.* sit tandem quod Plutarchus in moralibus docuit: quemvis exordio gloriæ suæ livorem paci, ut ignis fumum; verùm ubi hunc perrupit, splēdor elucescit, & velut sol inter nubila primùm luctatur, donec ea superet & consumat. Unus, Joseph pro mille testibus, post mille probra, post mortem intentatam, post servitutem gravissimam, post omnem fratrum injuriam triumphatam, Princeps Ægypti constituitur, eos alit, ab iis adoratur, quos fratrum invidia eò provexerat; absq; hoc fuisset, numquam in Ægyptum, numquam in Pharaonis palatium, numquam ad secundum sceptrum & solium, numquam ad orbis patroninium pervenisset.

Cato Censorius Phœnix Romanæ gentis, prudens dictus, moribus & vitâ optimus, nihilhominus tamen neminem in urbe odium & invidia tam dirè & frequenter exagitavit, atque hic ipse Cato quadragesies sexies accusatus, & in jus ambulare jussus, semper absolutus est, summa fuit illi gloria, multiplex invidia.

Boteri Polit. l. 1. de Orig. Vrbium c. 6. Vis ubi figulus figulum invidendo extulit? Michael Angelus Banarottus, cùm juvenis Florentiâ Romam venisset, & Raphael Sanctius Urbinas arti illius inviderет. Bacchum unum cum satyro ludentem affabrè effinxit, quem brachio mutilavit, & nomen suum basi insculptum cæmento opplevit, ac statuam fuligine tingens, in vineâ cujusdam civis, ubi domum brevî extruendam sciebat, defodi curavit; cumque post annum ab iis, qui fundamenta jaciebant, statua reperta esset, & ad Pontificem delata, omnes artem mirari, antiquitatem extollere; solus Michael dissimulabat; jam lite inter illos exortâ Sanctio affirmante opus perfectissimum omne pretium excedere nisi mutilum foret: Michael nomen exhibuit, cæmento amoto & brachium attulit, quo singulare sibi ex invidi Sanctij sententia nomen comparavit.

Inter remedia verò, ut omnem invidiam animo ponamus, occurrat illud: parvi ac pusilli animi esse, res fluxas & terrenas alteri invidere, juxta illud Prophetæ; *parvulum occidit invidia*: quod oraculum sic S. Thomas illustrat: *pusillanimes sunt invidi, quia omnia reputant magna, & quidquid boni alicui accidat, reputant se in magno superatos esse, unde & Iob cap. 5. dicitur: parvulum occidit invidia, & Greg. lib. 5. mor. cap. 33. docet, quòd invidere non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Parvulus ergo est, qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet quòd eo minor est, cujus invidiâ torquetur*; hoc animi verò magni & excelsi est, res omnes inferiores infra se ducere, in eoque Planetas imitari, quorum superior haudquaquam inferiorem, sed inferior superiorem eclipsat. Ita viri magnanimi numquam abjectis invident. Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, invidia tinea est, quæ numquam cedro, aut oleastro innascitur, ita nec invidia magnamino. *Primum* ergo, inquit Basilius, *invidiæ remedium sit, nihil rerum humanarum magnum aut supra naturam existimemus, itaque neque dives æmulus est propter divitias, neque fortis ob corporis robur, & miser est, qui his abutitur, non aliter, quàm in pugnâ contra inimicos ensem corripiens in se ac interitum suum convertat*, eò conducet Justi Lipsij præclarum documentum: *mendicum in fabulâ vides, qui Regis personam sustinet, auratum & pulchrum vides, sed non invides: quia latere sub auro illo scis scabiem, idem existima de cunctis magnatibus hujus mundi, & non invidebis.*

Iob. 5. S. Thom. 2. 2. q. 36. art. 1. ad 3.

Basil. de invidiâ orat. 11.

Lips. de constant. l. 2. c. 4.

Alterum illudque efficacissimum remedium est, quod Gregorius Magnus suppeditat: *qui livoris peste planè carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus una est, & singulis tota, quæ tantò largior esse ostenditur,* Greg. l. 9. mor. c. 34.

quantò ad hanc percipientium multitudo dilatatur. In domo Dei mansiones multæ sunt, sed gaudent quilibet beati, fratres omnes natu majores, hoc est gratiâ opulentiores, latiùs habitare, & hanc suam gloriam ducunt; ; tantum abest ut invideant. Inter mortales insania esset, ut frater minimus senioris veste indui vellet, quod plus panni insumeret: aut si poculum loto vel congio invideret, quod tantumdem capere nequiret. In illâ beatitudine omnes torrente voluptatis pro mensurâ gratiæ & capacitate suâ replebuntur: unde fiet ut S. Prosper ait: *in illa Beatitudinis regione, nec majoris meriti sibi aliquid quisquam arrogabit, quia arrogantia ibi nulla erit, nec superior inferiori invidebit, quia ibi invidus nullus esse poterit.* Sed fiet ibi ut inter fratres & propinquos sive amantes, quisque alterius gloriam suam ducat: *quia tantum vis amoris in illâ pace nos sociat, ut quod in se quisque non acceperit hoc se accepisse in alio exultet.* Ad quam pacificam bonorum omnium possessionem ut pervenire veleamus: *non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.*

S. Prosper l. 1. de vita contemp.

Greg. l. 4. mor. c. 31.

Ad Gal. 5.

EMBLE-

EMBLEMA XI.

FIT ARBOR ITA VT VOLVCRES CÆLI VENIANT, ET HABITENT IN RAMIS EIVS. Mat. 13.

NON HÆC SINE NVMINE DIVVM. 2. Æneid.

DOMINICA VI. POST EPIPHANIAM.

Quòd nō *unus paßer cadat super terram*, nedum in hac vel illa arbore nidificet, *sine patre vestro*, nobis argumento esse potest, nil casu fieri, aut fortuitò. Mat. 10.

§. I. Non casu sed consultò à divina providentia omnia gubernantur.
§. II. Propositum sacris Scripturis, aliisq; sacris ac profanis historiis stabilitur.
§. III. Quinam in rebus maximè fortuitis, Dei providentiâ nixi sunt.

DOMINICA SEXTA, POST EPIPHANIAM.

Fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus. Matt. 13.

NOn casu olim aquila, in excelsâ quercu nidum collocavit: & septem pullos educavit: nec casu hunc nidum C. Marius, et-
Plut. de viris illust.
jamnum puer conspicatus, secum pullos in urbem asportavit: qui non *sine numine*
1. Æneid.
Divum, sed infallibili Dei providentiâ, septimum illum aliquando Consulem fore præsagirent. Nec casu aut fortuito accidit, volucres cæli in hac potiùs, quàm in illâ arbore, quasdam in dumo, alias in synapeos ramo, nidos ponere. Etenim æternæ hoc veritatis pronuntiatum est, de passeribus loquens: *Vnus ex illis non cadet super terram, sine patre vestro.* Nec super arborem, nec de ramo in ramum, nisi certo, eoque æterno Dei decreto, desilit; quæ Divi Prosperi doctrina est, ipsum audite: *Cùm*
S. Prosper. lib. sent. ex Aug. sent. 281. V. Ruiz de provid. pag. 15.
Salvator dicit, unum passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, *& quod fœnum agri, quod post pavlulum mittendum est in clibanum, ipse tamen formet ac vestiat: nonne confirmat, non solùm istam mundi partem, rebus mortalibus, & corruptibilibus deputatam, verùm etiam vilissimas ejus, abjectissimasque particulas, divina providentiâ regi? ne fortuitis perturbari motibus ea, quorum causas comprehendere non*
S. Thomas in Matth. c. 10. 8. 29.
possumus, æstimemus. Altiùs tam expendens Doctor Angelicus: unus, inquit, passer non cadet super terram, *sine providentiâ* Patris: *& quare dicit hoc? quia consonat verbum illud, verbo ejus Levitici 14. quòd cùm aliquis curabatur à lepra, offerebat duos passeres, & unus immolabatur. alter verò cum ligno cedrino & hyssopo intingebatur in sanguine occisi & aspergebatur mundandus, & sic unus dimittebatur. Vult ergo quod duo accipiuntur, & unus non occiditur, & hoc non fit sine providentiâ:* & quisquam in animum inducat suum, casu fortuito accidere, ut unus è filiis præmaturo fato occidat, hujus maritus in bello cadat, illius ædes lues invadat? Fortuito Haraus an. 1533. fol. 246.
fortunatoque maximè casu adscriptum fuit, anno quo Franci Antuerpiam obruere ac vastare decreverant, mille quingentos Gallos, cives verò octoginta tres occubuisse; tot & non plures, quot annos ætas illa ab orbe renovato numerabat, nempe 1583. Illoque chronico expressum etiamnum legitur: AVXILIVM sVIs DeVs. Sed quis neget multis passeribus. Gallos pluris esse, & cùm multis passeribus pluris sitis vos, & capillus de capite vestro, absque ejus nutu non dicidat, *expone*, inquit Greg. Naz. orat. 15. in plagam grand. col. 8, n. 4.
Nazianzenus, *unde hujusmodi plagæ & flagra oriantur, & quæ sit earum ratio: utrum inordinatus quidam ac præposterus, & gubernationis omnis expers, universitatis motus, ac temeritas (tamquàm videlicet nemo sit, qui rebus moderandis præsit) & denique casus hæc ferat? an potiùs universa hæc rerum moles, providentiæ freno eam ducente, in diversum moveatur & collocetur?* Quod apud omnes sanctum, ac indubitatum esse debere, comprobare aggredior.

§. I.

Nihil casu aut fortuitò fit, sed omnia consultò à divinâ providentiâ gubernantur.

SApientissimè Augustinus: *quidquid casu fit, temerè fit: Quidquid temere fit, non* Aug. l. 80. quæst. 24.
fit

fit providentiâ. Si ergo casu aliqua fiunt in mundo, non providentiâ universus mnudus administratur. Quod cùm adeò impium sit, ut Deum è medio tollere censcatur, rectè concludit: *nihil igitur casu fit in mundo.* Si res ipsas ad nostram dumtaxat seu providentiam, seu scientiam examinemus, plurima casu quodam & forte fortunâ fieri putabimus; si ad divinam, cui ab æterno singula ac minutissima perspecta sunt, nihil casu fit: *& sic omnia*, inquit, *ad divinæ providentiæ regimen referantur, quæ stulet quasi casu & temore, & nulla divinâ administratione fieri putant.* Exemplo res patefiet: herus è domesticis duos, herilis consilii ignaros, diversis viis mittit ad eumdem omnino locum. Hic alterum alteri occurrere, casus est, non domino sed servis: ita thesaurum reperiri à paupere fossore, casus est quidem illi pauperculo, sed non Deo, qui opes illic ideò recondi voluit, ut eas hic ipse mercenarius, eo loci fossurus, reperiret, & ditesceret; non casu, sed paternâ Dei providentiâ idcircò

Aug. in Psal. 9.

——— nemo temeraria credat,
fortuitove geri mundana negotia casu.
Omnia lege meât, quam rerum conditor illis
Sanxit ab æterno.

Plinius l. 31. c. 10.

Canem pinxerat Apelles, cumque in reliquâ omni parte sibi satisfecisset, in eo spumam anhelantis, exprimere nequibat: exterso sæpiùs, mutatoque peniculo, indignabundus spongiam coloribus imbutam, in tabulam impegit, & insperatò spumam optimè expressit: consimilem eventum, ut videbatur, fortuitum, Nealces in spumâ equi consecutus est. Nos hæc talia merissimos casus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in picturâ fecerit naturam: & Dei providentiam non modo de tabulâ sed & à mente tollimus:

Iuven. sat. 10.

——— nos
Te facimus fortuna deam, cæloque locamus.

Poëtarum quidem figmenta comminiscuntur

——— Cassuve, Deusve

Æneam sustulerit, sagittâ incertâ manu percussum, de quo Princeps poëta:

Virg. l. 12. Æneid.

Has inter voces, media inter talia verba,
Ecce viro stridens alis illapsa sagitta est:
Incertum, quâ pulsa manus, quo turbine adacta.
Quis tantam Rutulis laudem, casusve Deusve
Attulerit.

Fabulæ Fidem & divinam quidem attestor: non casu Rex Achab, inter cervicem & scapulas læsus est: 2. Paral. 18. Rex Syriæ præceperat suis, ut non pugnarent, nisi contra solum Achab regem Israël: *dixitque Rex Israël ad Iosaphat, mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam; tu autem induere vestibus tuis.* Quò factum ut omnis hostis irrueret in Josaphat, illum cingeret, purans illum esse Achab: *accidit autem ut unus è populo, sagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Israel inter cervicem & scapulas*, ex quo vulnere sub vesperam obiit. Certissima Dei manu ferebatur hoc telum, sicut & illud in Iulianum Apostatam. Solum jacienti res erat incerta.

Nec minùs certissimæ Dei providentiæ adscribendum, quod teli jactum David declinarit, *nec dextera erranti, Deus absuit*; torserat in eum hastam furibundus Saul, *putans quòd configere posset David*, quo ictum declinante, in parietem impegit. Præclarè Basilius: *hastam jacit in Davidem, ictum verò paries excipit, omnibusque facinus indicat; non enim omnia videns oculus hîc curam remisit, neque jactum telum divinam providentiam prævertit.* Densam venator, avium turmam conspicatus, in eam ferream grandinem ejaculatur: quædam cadunt, plures avolant, neque hæc *sine numine Divûm*: *unus enim passer non cadet super terram, sine patre vestro.* Et erit, qui hoc fortunæ, & non Deo beneficium adscribat, si in bello hinc illinc, se illæso, socii à latere succumbant? Et erit, qui felicem belli aleam, non Dei providentiam jactet, si equo glande trajecto, eques intactus evadat? Inopinato casu: Martialis adscribit, suem è vulnere peperisse:

7. Æneid.

1. Reg. 18.

Basil. orat. 15.

Matt. 10.

Sus fera jam gravior maturi pignore ventris,
Emisit fœtum, vulnere facta parens.

Mart. in spectat.

Nec

Nec jacuit partus, sed matre cadente cucurrit:

O quantum est subitis casibus ingenium! Ejusmodi fortunata infortunia (ut homines loquuntur) sexcenta ad manum sunt. Sanctii Garsiæ, Aragoniæ ducis mater, Vraca nomine illo gravida, cùm in bello contra Mauros fortis & animi plena mulier, socia marito esset, lanceâ in latere, grandi vulnere percussa concidit, prole intactâ, quæ per vulnus manum exerens, viva extracta est.

Rodericus Tolotan. l. 5. de rebus Hisp.

Ante Bergas ad Somam, mulier uterum gerens, tormento bellico saucia occubuit, puero vivo & illæso.

Alia non minùs rara, quàm præclara Divinæ providentiæ argumenta, Caussinus noster adducit. Naufragium passus pater cum filio, uterque undis involvitur, submergitur pater, filius pro tabulâ, parentis cadavere ad litus enavigavit. Anno 627. in urbe S. Severini, decem millia hominum terræ motu perierunt: cùm ipsis ædibus & turribus vasta campana deciderat, quæ ceteris omnibus ruinâ oppressis, puerum inter rudera incolumem texit, ac protexit. Nec minùs stupendum, quod Recupitus ex Dione refert: ingenti terræ motu, Antiochiæ sub Traiano exorto, neminem inter ruinas vivum repertum, præter puerum matris mortuæ ubera sugentem. Sed ut & in altero elemento exemplum habeatis: Anno 1570. Nocte ante lucem omnium Sanctorum, oceani exundatio hausit aliquot Zelandiæ Insulas, magnam Hollandiæ partem, totam ferè Frisiam, strage non modò fortunarum planè incomparabili, sed hominum quoque, vel in sola Frisia viginti millium. Submissi cum cymbis per dies insequentes, ut naufragii reliquias colligerent, nonnullos superstites in collibus & arboribus, extremum spiritum trahentes excepêre: interque eos Senecensi in colle repertum infantem, illuc cum fele cunis advectum, placidissimè dormientem, diluvii & naufragii unicè securum.

Caussin. court. S. tom. 3. mon. 4. Garassus doctrine curieus. 9. l. 3. sect. 6.

Ibid.

Recupit. de incendio Vesuvian. p. 125.

Strada de bello Belgico anno 1570.

Vbi hoc paucis parentes monitos velim, non casu, non fortuitò, sed paternâ Dei, omnia infallibiliter disponentis tutelâ, liberos vestros inter millè pericula, incolumes versari. Quis in ripâ fluminis ludibundos à submersione? quis ex editiori loco prospectantes, à præcipitio? quis in plateis à citatis equis, à rabido cane? quis ab herbis noxiis? à spinis piscium, ab aciculis ori insertis? quis ab aëre, ab igne, fulmine, alioque præsentissimo vitæ discrimine innocuos, lætos, omnis periculi ignaros servat, nisi ille, qui Angelis suis mandavit, ut in omnibus viis eos custodiant, ne fortè offendant ad lapidem pedem suum? Mithridaris Rex Ponti, cùm adhuc infans in cunis vagiret, delapsum fulmen fascias, quibus involutus erat, exussit, levi ignis vestigio dumtaxat in fronte relicto; non cæcum tamen, nec vagum fulmen fuit, certâ Dei manu vibratum: uti & illud, quod teste Plinio, Marciam Romanam principem afflavit, partu exanimato, matre citra ullam læsionem superstite. Nos cæci hæc casu fieri putamus, quia nemo nostrûm Dei consiliarius fuit, nec tabulas ejus inspexit, ubi hæc ante omne ævum accuratè consignata. Quam Dei providentiam aptâ similitudine, ludo chartarum conferre placuit, in quo qui lusoribus assidet, eorumque chartas inspicit, nil miratur, nec inopinatò accidit, si hic præ illo ludum lucretur. Ludum ejusmodi mortalibus certò occultum, divina providentia lusisse videtur anno 1546. dum noctu horâ undecimâ fulmen Mechliniæ per rimam, in pulverem nitricum delapsum, turrim è fundamentis in altum, integram sustulit, quæ in aëre disrupta, ingentes quadratos lapides per universam urbem disiecit: insuper ad quadriugentas ædes dissilientes, non minùs detrimenti intulêre, vitreæ prope omnes fenestræ Mechliniæ confractæ; ligneæ verò, uti & januæ seris pessulisque effractis patuêre. Homines ad quingentos oppressi, vulnerati ad bis mille: nulla enim universâ in civitate fuit domus à clade immunis; varii è strato se proripientes, ac fenestris tumultus causâ,

Muret l. 3. var. lect.

Plin. l. 2. c. 51.

Ponti Heut hist. Belg. vita Caroli V. part. V. an. 1546.

caussâ, capita exerentes, ea transuolantium lapidum nimbo perdidêre. Reperta fuêre mortua mutilaq; corpora ad sesquimilliare extra urbem explosa, quæ horrendum in modum ex arborum ramis, hinc inde discerpta pendebant: præ ceteris tamen maximè stupendum omnibusque

——— *(sed non sine numine Divûm)*

funestum spectaculum, cadaver concubinæ Prætoris AA. quæ flavescenti capillitio ex arbore nudâ dependens, aperto ventre, intestinis defluentibus, ingenti cum horrore ostentabatur. Civitatis fossa ad ducentos passus sicca conspiciebatur; piscibus magno numero per agros, & arborum summitates, dispersis. Arbores cerasis aliisque fructibus, pleræque radicitus evulsæ; ceteræ foliis fructibusque spoliatæ

——— *(nec hoc sine numine Divûm)*

eodem autumno flores ac fructus reddidere. Multis locis vir uxorem, illa maritum aut saucios liberos, exstinctos, & inter rudera oppressos quæsiêre; quos non casus ille inopinatus, sed æternitatis decretum in mente divinâ ante mundi constitutionem tali fato, tali momento perituros designarat; & certo Dei consilio illos & illos hisce etiam ruinis incolumes evasuros: nam, ut subdit idem Auctor: Puer in plateâ, negotii caussâ cum lumine incedes, in aërem â lapide abreptus, eidem incumbens, in terram illæsus rediit. Per octo dies cives rudera perscrutantes, saucios mortuosque detexere: Quos inter repertus vir nudus, rogans nũ mutato universitatis statu. Christus ad generale totius humani generis judicium venisset? Denique ne hîc longior sim, congerrones aliquot potatum ad tabernam cereuisiariam ierant, temporisque terendi, symbolisque conficiendi caussâ, chartis lusoriis certabant; Hospita ad promendam cereuisiam in subterraneam ierat cellã: rediens hospites ad mensam, ut eos reliquerat sedentes omnes, sed mortuos reperit, manibus chartas lusorias tenentes. Hujus ludi inopinatum exitum obstupescimus, quia Dei colludentis, & ludentis in orbe terrarum arcana consilia ignoramus. Hîc fidem vestram appello. Auditores, si nec folium ex arbore, nec pilus è capite, nec tegula è tecto, nec stiria è canali, nec gutta è cælo cadat sine patre vestro,

——— *num hæc sine numine Divûm*

accidisse quis ambigat? Rectè de iis omnibus, quæ hactenus enarrata sunt, Sanctus Prosper pronuntiavit: *quorum nihil fortuitis motibus subjacet, & singula quæque ejus legibus serviunt, qui ut vult de omnibus atque in omnibus secundum caussas occultæ rationis operatur.* Hoc in animum certissimè quisquis induxerit suum, is omnes casus quantumvis adversos ac sinistros divinâ quadam industriâ, & sanctâ dexteritate in salutis suæ verissima adminicula convertet. Quam praxim edocuit, qui alveum lusorium depinxit, in quo jactu perquam infausto, ut tesseræ unitatem referrent, dexterè utendum docuit, subjecto lemmate: *Prosp. in Ps. 140.*

——— *Si cecidi malè, corrigar arte;*

quod peritis lusoribus familiare est. Hoc artificium & nobis usurpandum: nam ut Stobæus serm. 103. vita res est ludo tesserarum similis: non eadem cadunt semper, neque vitæ eadem manet species, sed variat. Accedit Socraticum illud: Aleæ ludo similis est vita, quidquid evenit, veluti quandam tesseram disponere oportet: non enim denuo jacere licet, neque tesseram aliter ponere. Simili modo Terentius:

Ita vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris; *In Adelph. Act. 4. sc. 7*
Si illud quod est maximè opus, jactu non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.

Quod divinus Plato confirmat, dum humanos casus cum jactu aleæ conferre non dubitavit, quem aleator quidem maximè prosperum exoptat; ut cumque tamen ceciderit adhibenda artifici cura est, ut eo, quod jactus tulerit, quâm rectissimè utatur: quorum alterum in nobis situm non est, aleæ videlicet jactus, alterum situm est, si sapientes simus id quod *casusne Deusne* attulerit, æquo ut animo excipiamus. Non vicini invidiæ, non ancillæ incuriæ, non con- *Plat. de Tranq. ani.*

jugis

jugis indulgentiæ, non aëris inclementiæ; sed divinæ providentiæ, nostræ malitiæ, animæ medicinæ imputemus; atque ita quisque quod cecidit malè, corriget arte, infallibili fide convictus, omnia unius Dei nutu certissimè gubernari.

§. II.

Propositum sanctis Scripturis, aliisque sacris ac profanis historiis stabilitur.

Libro Tobiæ capite secundo refertur, quemadmodum hirundines domum ejus involarint, nidificarint, & virum optimum visu privaverint: *Contigit autem, ut quodam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, jactasset se juxta parietem, & obdormisset: & ex nido hirundinum, dormienti illi calida stercora inciderent super oculos ejus, fieretq; cæcus*; quàm verò hæc oculorum orbitas non casu, aut fortuitò acciderit, ex eo patet, quod subjungitur: *hanc autem tentationem ideò permisit Dominus* (non casus aut fortuna) *evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus; sicut & sancti Iob*: cujus non casu, turbine repentino irruente, domus eversæ, pecora & homines obtriti; sed divinæ Providentiæ hæc accepta referens, exclamat: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum.* Quare
Iob. c. 1. electi Dei tam dirè, tam durè vexati? quare cives, Deo, legi, ac Regi fidelissimi, hoste irruente, bonis omnibus exuti, profugi, patriâ extorres, ad extremam rerum omnium penuriam redacti sunt? *ut posteris daretur exemplum patientiæ*, ut in paucis vexati, in multis bene disponantur. Quod ut alios omittam in Andronico factum fuisse, ostēdit pluribus Nierembergius.

V. Nierenb. Theopol. p. 1 l. 2. c. 29. Acerbum quidem, sed verissimum mortales casum extollunt, si quis feram in silvis, configere tētans, amicum, propinquum aut parentem inscius occidat: si in nemus
Deut. 19. abierit ad ligna cædenda; *Et securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio, amicum ejus percusserit & occiderit.* Si parens in scopum collimans, filium unicum aut prædilectum, per tempora telo transfixerit, ut Gandavi accidit; cui filio moribundo adfui. Hunc tamen inopinatum interitum, minimè casu accidisse ex divino illo colligere est testimonio: *Qui non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus ejus*: non erit reus mortis. Cur non dicit sacer codex: si quis casu aut fortunâ occiderit alterum? Exod. 21 Aptè Caietanus: *homicidium repentinum justo Dei judicio Scriptura attribuit, ut quamvis percutiens, non paraverit occisionem illius, tamen justo Dei judicio paravit illum occidendum inopinatò. Et hoc scribitur, ut discamus non casui vel fortunæ illos occursus attribuere; sed providentiæ supremi & occulti nobis judicii.* Nierb. ex

In regiâ academiâ Madritensi, sacrarum literarum Professor, non casui, sed providentiæ Dei imputat, quod quidam Madriti opportunatissimam saluti æternæ mortem putarit: supplicium suspendii: ideo importunis Deum precibus id postulabat. Accidit ut quadam die Dominicâ, cùm innocens & liber esset, per somnium intelligeret ante diem Veneris, suspendio se fore plectendum. Ita evenit: nam obviis lictoribus repugnans, comprehensus fuit, & statim morte damnatus: Die Jovis publicè deductus subiit patibulum. Non sors, non somnium, sed *Deus illam tradidit in manus.*

1. Regum 6. Palæstini cùm experti essent gravissima mala, quòd Arcam Dei penes se servarent, tandem decernunt in locum suum eam reducendam, sic ut plaustro novo sine ullo rectore vel aurigâ impositâ, à vaccis traheretur. *Si quidem* (inquiunt) *per viam finium suorum ascenderit* (arca) *contra Bethsames ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minime sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.*

O vacillantes in fide! vos enormiùs, quàm vaccæ deliratis. Melius quidam amicorum Iob, nomine Eliphaz: *nihil in terrâ sine causâ fit: omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit.*

Quod

Quod ille tam diu ægrotet, illa familia tot malis conflictetur, tantum de fundis, de reditibus annuis deperdat; in his omnibus divinæ gubernationis admiranda elucet providentia, quæ non præest solùm rebus omnibus, sed interest, imò ineft. In quo Christianè Trismegistus ethnicus de Deo sensiit, dicens: *Tamquam auriga peritus currum hunc mundi firmans in se atque alligans, ne incompositè feratur.* Appius in exilium ablegatus, omnes fortunas suas, quæ opulentissimæ erant, convasavit, ac vnà cum illis ac famulorum comitatu, myoparone traijcere tentavit; sed famuli prædę inhiantes, dominum omnibus exutum, lembo imponunt; ipsi interim direptas opes inter se partiti, misero naufragio perierũt, domino salvo. Aristomenes in manus hostium delapsus, in specum subterraneam detruditur, ut fame ac siti exstinguatur. Iam omnem vitæ spem amiserat, dum ecce arcanâ viâ exitum invenit; vulpes enim insperatò sub terram in antrum penetravit; quam Aristomenes caudâ prehensam insequitur, & manu alterâ terram egerendo, aditum sedulò laxabat, quâ intrarat: donec in apertum prorupit, qui vivus sepultus credebatur. Nō temerè ac sine causâ fiunt, quę in terrâ hominibus accidere videntur. Divus Augustinus locuples testis est, explanans illa verba Psalmi 9. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. Non in toto corde, inquit, confitetur Deo, qui de providentiâ eius in aliquo dubitat*; qui de providentiâ ejus dubitat, ut litem lucretur, ut tale officium, tantam hæreditatem consequatnr, ut filium aut filiam apto matrimonio jungat, cùm *à Domino uxor prudēs* præparetur. Quod ignorarat temerarius ille, qui jactabat se postridie uxorem ducturum: quem cum amicè quis moneret, hanc clausulam apponeret, *Si Deo placitum.* respondit: Velit, nolit Deus, cras ducam vxorem: & eheu! eodem vespere fornice domus corruente, unà cum amasiâ obtritus est. Optimè Siracides: *Mala & bona, vita & mors, paupertas & honestas, à Deo sunt.* Duo describũtur 4. Reg. 13 quę planè

Algos. l. 6. Neremb. Differentia tem & temporalis l. c. 2.

Prov. 19.

Garassus doctr. cur. 4. sect. 21.

Eccl. 11.

videntur casualia; sed apud homines, non apud Deum. Gravis morbus Helisæum vexabat, qui hostium terror, & patrię columen habebatur; ad quem Ioas lacrymabundus venit, & suam populique ruinam deplorans, dixit Helisæo: *Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga eius.* Et ait illi Helisæus: Offer arcum & sagittas. & apertâ fenestrâ Orientali jubet sagittam emittere, ac denuò mandat Propheta: *Tolle sagittas, & percute iaculo terrā.* Cumque tertiò dumtaxat terrā percussisset, indoluit Helisæus, & indignatus, inquit: *Si percußisses quinquies aut sexties aut septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem; nec autem tribus vicibus percuties eam.* Alterum merè fortuitū quis duxerit, ut mortuo Helisæo ac sepulto, viri pii deferrēt cadaver alicujus hominis humandum, qui conspicati latrunculos supervenientes, præproperè cadauer hoc in Elisæi sepulchrum, quod propè erat, conjecerunt, idque ut attigit exanime corpus Prophetæ, *revixit homo & stetit super pedes suos.* Id casu factum non est, sed consilio planè divino, ut hi latrunculi opportunè exilirēt, illi mortuum in sacrum tumulum abiicerent, quò sanctitas Prophetæ magis elucesceret. Non casu Moyses in vimineâ fiscellâ expositus, à filiâ Pharaonis repertus, & adoptatus, inque ipsâ aulâ educatus; ut aliquando de parvulis secum in flumen abjectis, vindictam sumeret. *Novum miraculum,* inquit Augustinus; *filia parricida fecit opus maximum misericordiæ, non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* *Exod. 2.*

Pater Saulis non casu amisit asinas: inde adornata occasio, quęsitum mittendi filij, ungendi à Samuële, regnaturi in Israël. Quis non exspectabit salutē, cùm è rebus minimis possit Deus illam fabricare? quis rebus desperatis non ampliabit spem, cùm ex ipsis infortuniis norit Deus fortunare? Et quos ut evētus adversos, & casus fatales lugemus, divino consilio, prosperitas suprà quàm sperare potuimus, emanet? Phalaræus à capitali hoste altum vulnus pectore excepit, quod illi saluti fuit: nam *1 Reg. 9.* *Plin. lib. 7. cap. 50. Nieremb. cit.*

mucro occultũ apophthegma, & fœdũ ulcus tetigit, nullâ arte medicâ curandum: quod apertum, domino vitam servavit. Quò fortè spectat illud Senecæ: *Tuber quidam tyranni gladio divisit, qui ad occidendum venerat.* De leproso Galenus commemorat, qui ab hominum societate secretus, vagus in messores incidit: hi commiseratione tacti, ut hominem hoc tam gravi morbo levarent, veneno vitam accidere decrevêre, oblatâ vini amphorâ, cui serpẽs immersus fuerat. Sed hoc velut alexipharmaco, omni suâ leprâ mundatus est. Ita uxor quæ marito potionem venenatam propinarat, dum de effectu desperat, alterum poculum miscet, quo illi vitam donavit: quæ Ausonius non casui, sed curæ Deorum adscribit.

Senec. l. de benef. c. 19.

Quàm pia cura Deûm! prodest crudelior uxor;
Et cùm fata volunt, bina venena iuvant.

Auson. l. 1. epig. 10.

Benivenius capite decimo quinto narrat se juvenem novisse utroq; pede adeò claudicantem, ut fulcris ægrè incederet. Hunc pestis corripuit, quę pedes extendit, & nervos laxavit, ut posthàc recta incederet. Mirãdum magis, quod architecto accidit, qui cùm vnum crus altero protensius haberet, ubi ex editâ turri decidit, utrumque crus casus æquavit, nec ultrà claudicavit. Quis credat consimili casu, visum cæco restitutum? quod Alexander Benedictus affirmat, dum scribit se novisse cæcum, qui graviter in capite saucius, visum recuperavit. Alius mulierem fatuam, quæ ad parietem caput confregerat, ad mentem rediisse asserit. Ad hæc velim illud Hieronymi quisque altè in animum dimittat: *Omnia providentiâ Dei gubernantur, & sæpè quæ putatur pœna, medicina est*; quandoque corporis, sæpiùs animi. Flevit Franciscus Borgias fata Imperatricis, Caroli Quinti uxoris; at inde sanctitatis ejus auspicia, ejus gloriæ adornabantur: nam perdoctus majestatis humanæ humillimos exitus, æternæ solùm Imperatori servire statuit. Bella & invasio Gallorum, oppugnatio Pampelonæ, æneus globus in mœnia impactus, qui Ignatium dejecit, & liber fallendo tempori in manus sumptus: hæc omnia *non sine numine Divûm contigêre*: hinc porrò molitus est Deus S. Ignatii Patriarchæ nostri sanctitudinem, & inde Xaverij, Oviedi, Anchietæ, & tot populorum fidem, in orbis angulis latentium. Quis putaret fidem Bulgarorum (gens ferox erat & contumax erroris) sperare potuisse, quòd Monachus in manus incideret, qui pictoriam didicisset? re tam levi, totum regni emolumentum stetit. Sancti Ioannis Gualberti, & tot Religiosorum hominum, ipsius institutum sectantium, sanctimonia manavit è tam minuto eventu, ut in bivio non hoc, sed illo tramite pergeret, quo fratricidæ occurreret. Tam subtiliter, tam artificiosè nostram fabricatur Deus salutem. Acquiescamus igitur, si videamus repentino casu justos opprimi, religionem everti, impios elevari: nihil enim horum absque Dei moderantis manu potest evenire, cujus consilia nobis arcana sunt, & quæ modò causis secundis vel imprudenter, vel erroneè, vel malè imputantur, ubi coram facie ad faciem eum intuebimur, in quo omnia vita sunt, & ut facta intellecta conspicientur, tunc apparebit omnia illius nutu, ac fini optimo fortiter suaviterque disposita fuisse.

Rondelec de Melanc.

In vita.

Cedren.

Regem illum contemplare, qui in medio mari convivium dynastis suis dapsile apparavit, luxu, ut putabatur, barbaro; nam quodque ferculum delibatum vnà cum argentea lance in aquas præcipitabat: mirati Aulici prodigalitatem, & jacturam indignati. At ille sub aquas retia pandi jusserat, quibus posteà attractis, non modò omnem supellectilem argenteã in tuto habuit; sed magnam insuper piscium copiam conclusit. In vasto hujus orbis oceano, familiam quisque suam navem autumet, ex quâ divitiarum, famæ, valetudinis, liberorum, omnium denique jacturam bonorum fieri conspicatur; sed ne fortunam, ne sortem suam incuset: erit enim aliquando ut illa sibi cum fœnore reposita inveniat. Vnũ illud hinc colligat, animosum Christiani hominis pectus æquissimo atque sereno

Drex. pars 1. 14. §. fiduciæ

reno animo omnia ferre; cùm nihil melius ei consulere posset. Revereatur omnes eventus, etiam inimicos. Quæ nobis casus sunt, Deo sunt consilia. Timeat vota sua, cùm non possint superare eventus. Feliciùs res accidunt, quàm quę consulimus nobis.

§. III.

Quinam in rebus maximè fortuitis, Dei providentiâ nixi sunt.

Considerate mihi, obsecro, Iosephum Ægypti Proregem, per quos anfractus, per quos ductus & ambages, dum ad illud honoris culmen peruenerit: tantæ gloriæ principium, fraternum fuit odium. Neque hîc stetit malorum impetus: domesticam invidiam ingens excepit malum. Ismahelitis velut mancipium venditus est, & in Ægyptum ductus. Nec blandior illum sors in Ægypto salutavit. Hîc favor dominę tam exitiosus fuit optimo juveni, quàm antea fratrum odium: cùm enim juvenis castissimus, quotidianas heræ illecebras surdis auribus trāsmitteret, apud herum falsò delatus, ad carcerem raptatus, triennio illic innocens detentus est.

Per tot pericla, perq; tot structos dolos,
Felicitatis verticem summum attigit.

Et hæc omnia non casu, sed divinæ providentiæ jussu facta, locupletissimus ipse testis fratribus exposuit: *Non vestro consilio,* inquit, *sed Dei voluntate huc missus sum: nolite timere; num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Quibus aurea subnecto verba Chrysostom. *Hæc non solùm audiamus nos, sed & imitemur, & ita solemur eos, qui nos afflixere: non imputantes eis, quæ in nos admiserunt, sed omnia magnâ ferentes benevolentiâ.* Si quidem ita solet providentissimus Deus deterrimos etiam amicorum eventus lætissimis successibus commutare. Sæpè beneficiis locum fecit injuria: multi ceciderunt ut altiùs surgerēt, & in majus; divina providentia non modò rectè factis, sed etiam peccatis, ad ea, quæ destinavit, vti solet. Quid tristius humani generis casu? hanc tamen Dei bonitas sic extulit, ut dicatur: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem!* Tolle Iscariotæ avaritiam, & Iudęorum invidiam, simul abstuleris gentis humanæ lytrum Christi sanguinem & mortem. Sed cœptum prosequamur: Iosepho jungendus alter, Chariton nomine, qui cùm Hierosolymam tenderet, latronū insidiis interceptus, in spelæum illorum tractus, & catenis alligatus est. Latronibus aliò ad prædam dilapsis, Chariton hoc unum agere, Deum divinamque potentiam maximis laudibus extollere, inopinatā illam permissionem secum expendere, ob eamque patri amantissimo gratias agere, eidemq; se impensissimè commendare, nec aliud velle, quàm divinam in se voluntatem perfici. Dum hæc animo voluit, serpens è latebrâ prorepit ad scutellam lactis plenam: bibit hinc largiùs non vocatus hospes, sed pro symbolâ, quod ingrati solent, venenum refudit. Vbi latrones in notum cubile redierunt, primum erat, ardentem sitim lacteâ promulside propitiari: biberunt liberaliùs quàm serpens, sed ita ut nil biberent amplius: nam paulò pòst, concepto intra venas veneno, exstincti sūt omnes. Ergo jam Chariton latronum ex asse heres, & solus infamis latibuli dominus, divinæ se providentiæ ardentiùs, quàm umquam commendavit. Nec frustrà: vinculis ope divinâ laxatis, pro miserabili ergastulo, habitaculum reperit opulentum, & pecuniam quidem illic inventam, partim sublevandis egenis, partim monasteriolo condendo adhibuit. Ipsam latrocinantium specum, in templum mutavit, ubi tam Iudæi, quàm idololatræ Christianis sacris imbuti sunt. O admiranda divinæ providentiæ stratagemata! Optimè Tobias: *Si me ipsum,* inquit, *tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.* Hæc qui legit & intelligit, an ullos umquam casus perhorrescet? an non omnia quamtumvis fortuitò, à Deo certò desti-

Gen. 50. & 1.

Chrysost. hom. 1. in c. 45. Gen.

Metaph. 28. Sept.

Tob cap. 9.

destinari persuadebit? Exempla desideratis? Cosmus Medices Florentinus, miserat Alphonso regi Aragoniȩ libros Titi Livii, quos cùm Medici regem attrectare prohiberent metu veneni, ille cogitabundus aliquandiu hæsit, tandem divinæ providentiæ confisus, arripuit, & pervolvit, adstantes gravi vultu sic compellans: *An ignoratis regum animas, non privatorum libidini subiectas, sed sub Dei curâ securas?* Probè hoc imbiberat Carolus Imperator V. qui dum inter glandes, & tormentorum globos versaretur, à Mauritio Saxoniȩ duce monitus sibi caveret, uti & ad Ingolstadium, ne inopinato aliquando ictu feriretur, intrepidè respondit, *Nullum umquam Imperatorem, qui Deo curæ, tali telo percussum interiisse.* Norant hi nihil casu, aut fortunâ, sed solius Dei nutu fieri. Hinc Ecclesiæ preces illæ, *Deus, cuius providentia in sui dispositione non fallitur.* Quȩ repentina putamus, illi ab æterno adsunt provisa. In quo idem nobis evenit, quod ei, qui horologium in turri considerat; hic gnomen seu indicem horologii videt, ipsum horologium, & artificiosam rotularum constructionem non videt. Homo agrestis indicem seipso credit moveri, idque non consultò, sed casu: Ita prorsus gubernatio Dei occulta, sed ordinatissima: indicem illius in rebus omnibus videmus, sed admirabile divinæ providentiȩ artificium nequaquam cernimus.

Picarti de ad 12. c. 7. Æneas Sil.

Dominica post Pentec.

Agrestes sumus & bardi, si repentino casu fieri putemus, ut sereno die ilicò turbo exoriatur, imber decidat, tonet, fulguret, ventus à Septentrione spiret, aliaque inferioris aëris fortuitis motibus agitari, quos Africanum sidus dilucidè perstringit verbis illis Psal. 148. *Ignis, grãdo, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum eius: nihil enim tam videtur casibus volui*, inquit, *quàm omnes istæ procellæ ac turbulentæ qualitates; quibus cæli huius inferioris (quod non immeritò etiam terræ nomine deputatum est) facies variatur, & vertitur. Sed cùm addidit, quæ faciunt verbum eius; satis ostendit, earum quoque rerum ordinem, divino subditum imperio, latere nos potiùs, quàm universitatis deesse naturæ.* Quæ cùm ita sint, quid ad alia majora hallucinamur? pudeat Ethnicos in hac parte occulatiores fuisse. Vnum ex omnibus, ut concludam, gentilem Philosophum audiamus, qui Lucilium suum divinȩ providentiæ consideratione, contra casus rerum humanarum inopinatos sic prȩmunit: *Senties, & confiteberis nihil ex his optabilius, & carius, utile esse, nisi te contra levitatem casus, rerumque casus sequentium instruxeris: nisi illud frequenter, & sine querelâ, inter singula damna dixeris: Dijs aliter visum est: dij melius. Sic composito nihil accidet.*

Aug. hic.

Senec. ep. 98.

Ita & tu Christiane in prosperis & adversis, Ita Deo Optimo Maximo visum est: Ita suavi Dei providentiâ ordinatum est.

EMBLE-

EMBLEMA XII.

SI QVIS NON VVLT OPERARI, NON MANDVCET.

2. Thessal. cap. 3.

HOC OPVS HIC LABOR EST. *Virg. 6. Æneid.*

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ.

Horologiũ iners, ac totâ die otiosũ, quid mali ac turbæ in Republicâ concitet, experiẽtiâ compertũ est; quid verò mali, otium in animis hominum generet, illo Ecclesiastici manifestius est:

§. I. *Multam malitiam docuit otiositas.* Quam ut excutiamus, rectè Propheta conditionis nostræ, quâ conditi sumus, nos memores esse voluit, dum dixit: *Eccl. 33.*

§. II. *Homo nascitur ad laborem, & avis ad volandum*, Quid? quod homini adeò non otiandum sit, ut Paulus moneat. *Si quis non vult operari, non manducet;* & prima Veritas comminatur: *Iob. c. 5.*

§. III. *Per otium & pigritiem, veniet tibi quasi viator egestas, & parperies quasi vir armatus.* Prov. 6.

DOMINICA SEPTVAGESIMÆ.

Quid hîc ſtatis totâ die otioſi? Matth. 20.

HOROLOGIVM vobis exhibeo non minùs elegans, quàm pretioſum, auro vermiculatum, argenteis radiis in horas diſtinctum, pellucidæ cryſtallo inſertum, in quo nihil deſiderari poſſe videatur, niſi quod quandoque hallucinetur, hęreat, & omnino immotum conquieſcat. Quod ipſum dumtaxat, adeò grave in eo vitium eſt, ut nulli uſui ſubſervire queat. Hinc, ut cetera adſint, vir perilluſtris otium inſectatus, huiuſmodi inerti horologio aptè inſcribit: *Ipſa quies vitium eſt.* Homines horologiis cõſimiles dixit Seneca: in his ſi quis otium deprehenderit, is latens vitium manifeſtò arguerit. hoc Aurei Oris oraculũ eſt: *Nihil boni facere, nihil aliud eſt quàm facere aliquid mali.* Exempli causâ inquit ille: *Si ſervũ habeas non rapacem, non ebrioſum, non contumacem; ſed ſobrium, moderatum, vitij omnis expertem: idem tamen totos dies ſi domi ſedeat otioſus, omittatq; ea, quæ ad munus ſuum attineant, nónne graviter vapulabit? Atqui nihil maleficij commiſit; ſed ſatis maleficij eſt, munus officiumq; ſuum neglexiſſe. Quid? agricola, qui ceteris quidem in rebus vacet culpâ, ſed domi deſideat, non ſerat, non aret, non vites colat; nónne is quoque vapulabit? At nihil iniuriæ intulit, nihil damni; verùm ceſſationem ipſam iniuriam, damnumq; ducimus. Atque etiam in ipſo noſtro corpore, ſi manus ita affecta ſit, ut non linguam quidem illa præſcindat, non oculos eruat, nihil denique detrimenti afferat, ſed deſidioſa ceſſet, reliquo corpori nullo modo inſerviat; quis non iſtiuſmodi manum inutilem & (ut paralyticam) præſcindendam potiùs, quàm retinendam putet?* Eodem pacto, ait ille, non modò aliquid feciſſe mali, verùm etiam aliquid omiſiſſe boni, ac nihil egiſſe, grave malum comprobatur. Norat hoc ille, de quo Pontanus noſter in Bellariis: Vir uxorem, quam otio ac ſocordiâ prorſus deſidem comprehendit, verberibus bene mulctavit. Cui cùm illa reponeret, injuriâ ſe verberari, quandoquidem nihil faceret, cauſamq; ob eo quæreret: *Ob id ipſum,* inquit ille, *te verbero, quia nihil facis.* Sed ut altiori rem teſtimonio confirmemus: Quid admiſiſſe cenſendi ſunt, quos hodiernâ die ſupremus ille Paterfamiliàs increpare non dubitavit? nullius criminis illos inſimulavit, quàm otij, ſic eos perſtringens: *Quid hîc ſtatis totâ die otioſi?* Dura & metuenda nobis hæc increpatio, Auditores, *Quid hîc ſtatis totâ die otioſi?* Quid hîc ſtamus nos Chriſtiani, inquit Origenes ille Adamantius, *qui ad operandum in baptiſmo conducti ſumus?* Et porrò ſi eos arguat, quos nemo adhuc conduxerat, qui nulli operam ſuam elocarant, nec fidem obſtrinxerant; quantò veriùs & ſeveriùs conductos, & arrhâ obſtrictos, adhuc in foro otioſos ſtantes perſtringeret? Ecquos Paterfamiliàs coarguit? homines operarios, qui alioqui laboribus perpetuò inſudant. Quos coarguit? illos, qui in forum venerant, ut operam ſuam elocarent. Quos coarguit? illos, qui unicâ die ſteterãt otioſi: quid ducturus illis fuiſſet, ſi in forum non niſi otiatum veniſſent, ſi totas hebdomadas, & menſes ſtetiſſent aut deambulaſſent otioſi, ſi per omnem vitam laboris exoſi, otium ſectati fuiſſent? Quod pro rei gravitate appendit Bernard. dicens: *Cùm arguantur otioſitatis ipſi quoque quos nemo conduxit, qui iam conducti ſunt, ſi otioſi inventi fuerint, quid merentur? fides quippe ſine operibus mortua eſt.* Quid merentur Chriſtiani qui hoc unum agunt, & ſatagunt, ut nihil agant, idque uſque dum animam agant? quod quàm indignum, quamque otium omne protinus excutiendum, ac execrandum ſit, ex dicendis patebit.

D. A Burgundia mundi lapis lydius c.19.

Chryſoſt. hom 18. in ep. ad Eph.

Pontan. attica Bellar. p 1 pag. 408.

Matth. 20.

Origen. tract. 10. in Matth.

Bern ferm 2. in Purif B. Virg.

§. I.

§. I.

Multam malitiam docuit otiositas. Eccl. 33.

OTium in ferro rubiginem, in ligno cariem, in panno tineam, in domibus ruinam, in terra sterilitatem, in aqua putredinem, in aëre pestilentiem generat: quid non faciet in homine? Iuvat hęc è Patrum sensu eruere. Chrysostomus: *Sicut terra*, inquit, *non occupata semente, aut consitione, quamlibet herbam producet: sic & anima, quoties non habet quod agat rerum necessariarum, cùm omninò cupiat aliquid agere, pravis actionibus semet tradit*; atque haud scio, an ob eam causam Deus per Prophetæ personam queratur: *Retribuant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ*. quòd scilicet terra tam sedulò exculta, tot beneficiorum imbribus irrigata, tot Solis justitiæ radiis tepefacta, si uberes fructus non ferat, sed per ignaviam infelix lolium & urticas germinans, mala retribuat pro bonis ei, qui tot illam benedictionibus dulcedinis prævenit. Hauserat hoc, ut opinor, sanctissimus Antistes, ex illo Sapientis: *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem eius spinæ.*

Chrysost. hom. 7. in 2. ad Corin.

Psal. 34.

Prov. 24.

B. Laurentius Iustinianus ab altero elemento similitudinem inducit: *Sicuti aqua, quæ caret decursu, ac iacet in foveis, putrescit, ac humano usui aliena efficitur, repleturq; animalibus venenatis, & noxijs: ita & corpus, otij tabe confectum, concupiscentiarum carnalium parit insaniam.* Siquidem magistro amoris monente,

Laur. Iust. de perfect. gradib. c. 9.

Quàm platanus vino gaudet, quàm populus undâ;
Et quàm limosâ, canna palustris, humo:
Tam Venus otia amat.

Ovid. l. 1. de remed.

In hac stagnanti ac turbidâ aquâ, vult D. Thomas pigrum dæmonem piscari, cùm *otium* vocet *hamum diaboli*, quo tot pueri, puellæ, viri ac feminæ inescantur. Et quoniam in aquis versamur, libet hîc è Claravalle rivum derivare, quem melleo ore sic profert Bernardus: *Sicut per rimam sentina aqua latenter intrat & excrescit, donec navis per nautarum incuriam demergitur: ita ex otio atque ignaviâ, cogitationes pravæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec navis cordis, eis succumbens, in peccato periclitetur.* Quantus verò hic otij hostis exstiterit, rursus indicat, dum dicit: *Omnium tentationum & cogitationum malarum colluvies, est otium, summa mentis, ita malorum omnium sentina.*

V. Novarini adag. pag. 204.

Bern. serm. de S. Andrea.

Bern. ep. ad frat. de monte Dei.

Verùm ne singulis inhęream, multa paucis complexus est, qui hâc figurâ hoc vitium depinxit: Otium naturæ pudor est, sentina familiæ, hostis artium, magister ignorantiæ, pater inopiæ, curatum prodromus, memoriæ situs, nox ingenij, pestis voluntatis, morborũ fomes, leno pudicitiæ, virtutis exilium, vitiorum hospitium, Angelorum labor, dæmonum præsidium, animæ proditor, terræ probrum, cæli dolor, numinis odium, hominis vivi sepulchrum, mortui barathrum; verbo inquit Basilius, *Præceptor omnium vitiorum.*

Basil. hom. 8. in hexam.

Quæ obiter Augustinus commemorans, ait: *Per otiositatem accendimur frequenter ad luxuriam, per hanc animamur ad superbiam, per hanc ducimur ad mundi gloriam, per hanc tentamur ad delicatè pasci, per hanc suffocamur pretiosè vestiri, per hanc ad superfluam dormitionem trahimur, per hanc ad verba sæcularia ducimur.* ac tandem concludit: *Numquam quis civis cælorum erit, si otiositatem amaverit.* Quę omnia ut liquidò probent, non leviora tantùm delicta, sed etiam gravissima & nefaria, in hoc otij ludo doceri, ac condisci; tum vel maximè in hoc sibi luxuria cathedram vindicat, è quâ, ut è Patrum sententiis suprà allatis colligere est, non cessat, ignea libidinis tela, in suos desidiâ ac socordiâ torpentes, evibrare. Etenim ad eum propè morem, quo auceps sagittam in aves volantes dirigere non consuevit, sed ubi quieverint ac consederint, in eas collimat, ac ferit; haud aliter tertareus ille auceps, non nisi desides ac otiosos, cupidinis telis inflammare solet.

Aug. serm. 16. ad frat. in Eremo.

Ita

Ita fortissimos, sanctissimos, sapientissimos in otio transfixit. Nemo quisquam Sampsonem cum Philistæis decertantem vincere, aut vincire valuit; at ubi in sinu Dalilæ segniter obdormivit, victus & vinctus est. Regius Psaltes quamdiu in castris versabatur, & exercitum ductabat, nullis libidinis stimulis incitatus fuit; at inter aulæ delitias molliter desidens, & otiosè perspectans, igneo telo cor trajectus adulterium admisit. Si tu, ô Rex sanctissime! otium fugisses, si domi non remansisses, si in Ammonitas castra movisses; si regni negotia ardentiori solertiâ tractasses, si somno meridiano non indulsisses, si divinis laudibus de more vacasses, non tam enorme adulterij crimen incurrisses. O execrandum otium! quàm turpem maculam huic tanto principi aspersisti! Ecquid enim boni otium gignet? *Mali corui, malum ovum*, inquit Bernardus. *Otio velut ianuâ utitur dæmon, ut illicitas carnalium cogitationum illecebras, etiam in purißimas mentes insinuet.* Oraculum illud non è tripode, sed è dolio Diogenis, verissimū prodit: *Libido est otiosorum negotium.* Nec illam causam Magister amorum, in arte hac exercitatus, adducit, dum dicit:

Bern. l. 1. de consid. ad Eugen.

Quæritur Ægysthus, quare sit factus adulter?
In promptu causa est, desidiosus erat.

Ovid. 8. 1. de remed.

Salomonem mortalium longè sapientissimum, quamdiu fabrica templi, operarum frequentia, materiæ eò spectantis cura, & solicitudo distentum habuit, innoxium servavit; at opere peracto, ubi otio & deliciis diffluere cœpit, fornicatus est à Deo suo, & mulieres apostatare fecerunt.

Otium & reges, simul & beatas
Perdidit urbes.

Catull. ad Lesb.

Reges vidistis, urbes requiritis? De urbe orbis Domina Augustinus ait: *Otio perit Roma, destructâ Carthagine.* Addamus illi Senecam, hîc optimè disserentem: *Appium Claudium crebrò solitum dicere accepimus, negotium populo Romano meliùs, quàm otium committi: non quòd ignoraret, quàm iucundus tranquillitatis status esset, sed quòd animadverteret prapotentia imperia agitatione rerum, ad virtutem capessendam excitari, nimiâ quiete in desidiam resolvi; & sanè negotium nomine horrendum, civitatis nostra mores in suo statu continuit, blanda appellationis quies plurimis vitijs respersit.* Hinc & Cleomenes rogatus, cur Lacedæmonij Archivos hostes suos non delerent? respondit: *Cos sunt iuventutis nostra.* Atque utinam non experientiâ edocti simus, urbes amplissimas inter bellorum tubas ac tympana, veluti signo dato, operibus pietatis, Religionis, misericordiæ totas vacare, quæ in pace ac otio, volutantur in carne & sanguine.

Aug. l. 2. de civit. c. 30.

Seneca l. 7. tit. sapienter dicta.

Hieronymi monitum est: *Teneatis firmißimè, quòd omnis concupiscentia, & immunditia, atque peccati mater, est otiositas.* Hîc vos compello Adolescentes, & adolescentulas, filios & filias, *teneatis firmißimè* illud Hieronymi, *quòd omnis concupiscentia & immunditia atque peccati mater, est otiositas.* Vbi primùm arguendi sunt, qui in multam lucem pigri stertunt, quos ante prandium non modò extra tectum, sed nec extra lectum videas. Quos ex communi paræmia, mollissimos diaboli pulvinos, ac commodissimam Cerbero culcitram nuncuparo. Vnum ex his pulvinis, vobis substernam: Adolescens sanguine quidem nobilis, at genio & ingenio segnis, admodum serò è strato surgere consuerat: eam tarditatē sociis culpantibus respondit, se duas mulieres quotidie ad se venientes, & coram se altercantes auscultare solere, *solicitudinem & pigritiam*: illam hortari ad surgendum, & ad res agendas tempus bene ponendum; hanc increpare alteram, atque ad diutiùs stertendum, & in lecto propter frigus manendum, incitare; nullo impendio hoc commodum venire: contrà solicitudinem adversariam confutare, & causam suam argumentis roborare. Cùm itaque diutiùs contendere inter se, & disceptare soleant, se ut judicem, thoro prorsus ab alto, vtrāque partem audire, & donec ipsis conveniat, in lecto morari: eò fieri ut seriùs assurgat, quòd finem litis operiatur. Consimiles binas mulieres, Augustinus ad pigri lectum altercantes inducit, pigritiam & avaritiam:

Hieron. de Monachis Ægypti.

Pontanus in Atticis bellariis p. 1. pag. 4. 29.

Aug. serm. 22. de verb. Apost.

varitiam: *pigritia dicit: dormi, avaritia dicit surge, pigritia dicit: noli pati frigidos dies, avaritia dicit, tolera in mari etiam tempestates; illa dicit, quiesce, ista non sinit quiescere.* Hæc ille audiens, volvens & revolvens, *sicut ostium vertitur in cardine suo, ita* (inquit Sapiens) *piger in lectulo suo.* quod Ludolphus aptè exponit: Sicut fores aliis vel ingredietibus, vel egredientibus ad res suas peragendas, cardinibus suis semper inhærent, ita & piger aliis manè ad opus suum ultrò citroq; abeuntibus, in lectulo suo, huc, illucque se volutans, conquiescit; quem jure incusat: *Quid stertis hìc totâ die otiosus?* Atque uti pulvinus, plumæ, storea, stramen, materia apta ignibus excitandis, ita non semel compertum est, hos pigros ac otiosos dromones, impudicitiæ flammis exarsisse. Nolim hîc insectari pigros ac desides in ludo literarum studiosos, quibus eleganti hoc epigrammate medela præscribitur:

Prov. 26.

Pontan. bellar. p. 2. pag. 276.

Nux, asinus, campana, piger, sine verbere cessant:
Hæc dura, hic tardus, hæc tacet, ille jacet;
Sed simul ut ferri plagam sensêre, vel ulmi,
Hæc cadit, hic pergit, hæc sonat, ille studet.

Verùm enimverò, hoc ut remedio vili ac servili rejecto, studium & occupationem magnus Doctor assignat, in quo facilius, quàm in corporis afflictione remedium expertus est: *Dum essem*, inquit, *juvenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremq; naturæ ferre non poteram; quem cùm crebris jejuniis frangerem, mens tamen cogitationibus æstuabat. Ad quam edomandam, cuidam fratri me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravitatémque Frontonis, & levitatem Plinii, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiáque verba meditarer, quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiésque cessarim, & contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia tam mea, quàm eorum, qui mecum vitam duxerunt*; adeo ut hac parte illi felices habendi sint, qui dum libris abditi, & chartis impallescunt, mille dæmonum tentationibus, & occasionibus peccandi

Hieron. ad Rusticum.

liberi sunt, juxta illud Philosophi: *Numquam vacat lascivere districtis*, ac studiis distentis, *nihilque tam certum, quàm otii vitia, negotio discuti.* Unde & ipse Naso de remedio amoris:

Senec. ep. 56

——— finem qui quæris amori,
Cedit amor rebus, res age, tutus eris.

Ovid. l. 1. de remed.

Nam sicut aves non nidificant in alis molarum, nec in illis multum desident, nisi dum hæ à solito suo motu quiescunt, ita diabolus, neque locum, neque quietem in illis reperit, qui semper in motu & actione sunt. Nam, ut ille canit,

Otia si tollas, periêre cupidinis arcus.

Ovid. l. 1. de remed.

Quò Poëta Flander allusit:

——— Op een ghemeyne baen
En eenen steen die rolt, en wast gheen onkruyt aen.

Imago primi sæculi Societat. Emb. de castit.

Ea propter parentes, & superiores omnes, hîc attenti invigilent, suis ut torporem omnem excutiant. Exemplo præit parens ille apud Satyricum:

Iuven. Sat. 14.

——— at nunc
Post finem Autumni, mediâ de nocte, supinum
Clamosus juvenē pater excitat: accipe ceras,
Scribe puer, vigila, causas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem posce libello.

In eâdem otiosorum classe, versantur juvenes malè feriati, qui literis humanioribus perfuncti: ubi lyceum Aristotelis è limine salutarunt, otiosi plateas obambulant, puellarum consortia frequentant, horas & dies hîc stant otiosi. De quibus viri gravis censura est, Ex nullo genere hominum, plures pudicitiæ naufragium pati, quàm juvenes otiosos: quibus sanguis circum præcordia bullit, & prima licentia, dum manum ferulæ subduxerunt, in omne flagitium præcipites agit.

Hieron. ad Rustic.

Rectè itaque præceptum olim fuit: *Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.*

S. Ignatius Loiola legem quadragesimam quartam hanc præscripsit: *Omnes quamdiu corpore benè valent, in spiritualibus, vel exterioribus rebus, habeant in quo occupentur; ne otium malorum omnium origo, domi nostræ locum habeat.* Quemadmodum homo

Reg. summarii 44.

contagiosus in nullum domus angulum admittitur, ne lues propagetur; ita otium pestis teterrima, nullo ædium angulo, non conclavi, non cubiculo, non horto, non ambulacro ullo recipiatur. Nusquam totâ domo umquam inveniatur ullus, qui sibi permissum putet, feriari. Quæ lex non modò socordiæ pestem, sed & infestos spiritus ædibus exturbavit: congruit enim antiquæ parœmiæ priscis ascetis usitatæ: *Qui laborat, ab uno dæmone; otiosus ab innumeris infestatur.* Ubi stertentem, nugantem, otioque solutum viderint maleficæ illæ mentes, subitò advolant, ut muscæ ad victimam, ut harpyiæ ad mensam, ut vultures ad cadaver, ut nocturnæ styges ad infandam choream. Quare hi nocturni lemures ubi primùm te infestarint, ilicò aliquid operis exerceto, & fugabis. Quod Athanasius in magno Antonio ostendit: nam cùm hic vir sanctus post prolixas preces, quandoque quiesceret & otiosus sederet, variis non modò vanis, sed & lubricis cogitationibus se divexari acriter persensit; mox animo in cælum erecto: *Domine*, inquit, *cupio salvari, & cogitationes meæ bellum mihi cient.* Quæ secum tacitus precatus, prospexit non procul à cella virum monastico habitu, jam orationi vacantem, jam manibus sportas plectentem, qui his Antonium compellavit: *Fac tu similiter & salvaberis.* moxque ex oculis evanuit, salutari monito cælitus Antonio submisso. Hinc rectè Chrys. *Quod est frænum equo, id est opus actioq; naturæ nostræ.* Expertus hoc alter, cui vexatio dedit intellectũ, atque assiduo labore divexatus, à seniore super tentationes suas rogatus, respondit: Vivere non licet, quomodo fornicari delectet? Cernis in culinâ veru aptum assandis carnibus instrumentum non agi, non rotari; ancillam increpas, & excandescis: filiam verò & ancillam cernis otiosam, cujus mens libidinis flammis torretur, nec indignaris?

Cassian. l. 10. col. 24.

Chrysost. hom. 17. de diversis.

Atque hinc ad puellas orationem convertamus, quibus facilè centenis, & millenis dicere licebit, *Quid hîc statis, aut sedentis otiosæ?* multæ quidem catellos Melitenses puellæ fovent, sybariticè nutriunt, & sericis pulvinis instertere sinunt: at longè plures se ipsas, pulvinos cacodæmoni efficiunt, dum in otio degunt. Quod crimen, quàm in hoc sexu detestandum sit, Ezechiel testatur, dum inter præcipuas causas vastationis Sodomæ, etiam hoc puellarum vitium commemorat: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ: superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus.* His accenseri possunt, *quæ quasi columbæ ad fenestras suas*, assiduò prospectantes, nictantes, salutantes; quas meritò paterfamiliâs, ut virgines fatuas coarguit, dicens: *Quid hîc statis totâ die otiosæ?* Atque utinam earum humeris, tartareos spiritus velut pulvinis insidentes cerneres! Testis irrefragabilis S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus: is cùm fortè per magnam urbis partem, in sacram ædem pergeret, conspexit in paupere tugurio matrem viduam, cum tribus filialibus sedulò operi insistentes, lanificio ac vario opificii generi gnaviter insudantes; quarum sedulam operam dum attentiùs considerat, Angelum domunculæ hujus tecto insidentem contuetur. Quo velut cælesti augurio, bene de hac familiâ ominatus, liberali manu, earum inopiam levavit. Verùm cùm illæ posthac fusum seponere, laborem fugere, otium sectari, luxui se dedere cœpissent, rursus illac sanctissimus Antistes pertransiens, advertit cacodæmonem ædium culmini insidere, & ut introspexit, non operantes, sed otiantes has filias comptas, crispas, garrulas, cum suo quamque proco invenit, quos ut eliminaret, & feliciores aves dein, melioris augurii cælites redirent, emigrare otium jussit. O si oculis cernere daretur, quot spiritus tenebrarum in hac urbe, ejusmodi ædibus incubent! Laudat Regum sapientissimus, super omnes Græciæ Amazonas, & Italiæ Heroinas, mulierem numquam non operi ac manuum labori intentam, otium gravissimè exosam, quales raras reperire est. Unde quærit: *Mulierem fortem*

Ezech. 16.

Isa. 60.

Surius 2. Maii.

Prov. 31.

quis inveniet? alii vertunt *Mulierem virtutis, quis inveniet?* Quæ otiosa sit, nusquam gentium repereris; sed mulierem fortem Salomon invenit, *quæ manum suam misit in fortia.* Ecquænam porrò hæc fortia, ac heroica facinora, ad quæ extendit manum suam? num sicut altera Judith tyrannum proprio acinace jugulavit? num Jaëlem imitata, ducem belli, clavo terræ affixit? aut pede suo caput serpentis obtrivit? at longè immanissimum gigantem, ipsosque stygios hostes debellavit, assiduoque labore triumphavit: *Digiti ejus*, inquit, *apprehenderunt fusum; quæsivit lanam, & linum, & operata est consilio manuum suarum. Consideravit agrum, & emit eum; de fructu manuum suarum plantavit vineam. Gustavit & vidit, quia bona est negotiatio ejus. Consideravit semitas domus suæ, & panem* otiosa *non comedit.* Ac tandem luculentum hujus mulieris subdit encomium:

V. Salazar. Cornel.

Confidit in eâ cor viri sui, & spoliis non indigebit.

Facta est quasi navis institoris, de longè portans panem suum: & de nocte surrexit, deditq; prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem: non timebit domui suæ à frigoribus nivis: omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus. Quæ si parva sint, adjiciam majora: *Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo*, quando cum prudentibus Virginibus occurret sponso, (non enim *exstinguetur in nocte lucerna ejus*) & audiet: *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas.*

Quæ omnia Salazar noster, aliique interpretes, sanctissimæ Virgini Mariæ aptissimè congruere probant, affirmantque de illâ, Salomonem vel eminus conjectis oculis, dixisse: *Quæsivit lanam, & linum, & operata est, &c.* Confirmat Doctor mellifluus, hæc de Maria intelligi, eamque in lino & lanâ, viris cataphractis fortiorem dicit. *Quam verò aliam requirebat mulierem Salomon*, cùm dicebat, *Mulierem fortem quis inveniet?* In hac Dei Matre, otii odium, amor laboris, exercitatio assidua, quâ singulare præbuit specimen, temporis optimè locandi, semper enituit. Ambrosius encomio brevi, sed illustri virginem extollens, *Parca erat*, inquit, *ad loquendum, studiosa ad legendum, intenta ad operandum.* Domesticam hanc legem Virgo observavit, numquam otiari. Talem nobis Euangelista Lucas monstravit, domi solam, & intentam operi; talem Angelus invenit, talem Spiritus sanctus elegit. Hinc constans scriptorum assertio est, inconsutilem Christi togam, hujus Virginis artificiosâ manu elaboratam.

Bern. serm. 2. super Missus.

Amb. l. 2. de Virgin.

Addit Joannes Walretus, mappam illam, quæ Christi mensam in ultimâ cœnâ operuerat, Ulyssipone in templo Societatis ad divi Rochi religiosissimè asservari, nec aliud credi quàm à beatissimâ Virgine, intextis liliis, factam. Testis in hanc rem vetus libellus, qui pio licet, sed parum tereti versu, linteum illud sic colit:

Hac Deus in mappâ posuit sua fercula, & artis
Pro pretio, Mariæ sat mihi nosse manum.

De fuso Virginis, quo in honore sit, fusiùs diximus part. 1. Dom. Septuag. §. 3.

Hanc mulierem fortem, æmulatæ sunt sanctissimæ matronæ in lege veteri, Anna Elcanæ uxor, quæ Samueli filio, suis ipsa manibus tuniculas fecit: sic enim de eâ sacer codex testatur: *Tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus.* Anna quoque Tobiæ senioris uxor *ibat ad opus textrinum quotidie, & de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat.*

1. Reg. 2.

Tob. 2.

At Virginis exemplum in lege novâ, principes orbis feminæ imitari non erubuêre, non inopiæ aut paupertatis *necessitate*, ut Hieronymus loquitur, *sed propter animæ salutem, ne vagetur periculosis cogitationibus mens.* Has inter, Maria lectissima conjux S. Caroli M. Margareta Regina Hispaniæ, Elizabetha Regina Portugaliæ; Gisila Regina Hungariæ, aliæque complures, quæ ne quid sibi otii subreperet, nere, fila ducere, aut aliquid quidvis operis exercere, regiis manibus non detrectarunt. Ad hoc Demetriadem D. Hieronym. hortatur: *Habeto*, inquit, *lanam semper in manibus, vel staminis*

Hieron. ep. ad Rust.

minis pollice fila ducito, vel ad torquenda subtegmina, in alveolis fusi versantur.

Audiant hoc ævi nostri desides filiæ, ac otiosæ puellæ, si formæ, si famæ, si integritatis suæ studiosæ sint. Quod vel in nocte gentilitatis suæ, mentis oculis veteres Romani conspexêre, dum Caiæ Cæciliæ castissimæ matronæ, statuam erexerunt, alterâ manu colum & lanam, alterâ fusum gestantem, verissima illibatæ pudicitiæ symbola. Hac non inferior è Christianis, Euphrasia: degebat hæc in sacro Parthenone, maximæ, sed occultæ sanctitatis virgo; hanc diabolus, quia summè oderat, modis omnibus infestabat. Die quodam dum aquam hauriret, præceps in puteum delapsa est, sed, casu innoxio; nam fune situlæ prehenso, suppetias inclamavit: accurrêre ceteræ, & extraxêre. At illa jam sibi reddita, familiariter subridens: *vivit Christus meus, ait,* quia *non me vinces diabole; hactenus unam tantummodo hydriam culinæ detuli, verùm ex isto die, laborem duplicabo, & posthac deferam duas.* Quod dixit, fecit. Oleum & operam perdidit diabolus, ubi labor non tantùm imminuitur, sed augetur. Sic pro se quisque dixerit: Non cedo tibi diabole, non vinces; si hactenus labori, orationi, unam horam impendi, imposterum duas impendam. Quare idem Hieronymus epistola ad Lætam, sic filiam instituendam tradidit: *Orationi lectio, lectioni succedat oratio.* & quia quibusdam non semper vacat orare; *discat,* inquit, *& lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere, breve videtur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur.* Sic Carolus M. teste Eginhardo aliisque, liberos suos instituebat: filios etsi regni Principes, mechanicam addiscere voluit, filias lanificium aut linificium tractare. Regina Isabella Ferdinandi conjux nere, suere, acu pingere filias suas edoceri jussit, ex quibus duæ fuêre Reginę Lusitaniæ, tertia Hispaniæ Caroli Cæsaris mater, quarta Britanniæ Henrici VIII. conjux honestissima, ait Ludovicus Vives. De ejusmodi familiâ, ubi nullus otio locus est, ubi parentes, liberi, ancillæ, famuli, semper occupantur, dici potest, quod Origenes de familiâ Abrahami tradidit, quam sic laudat: *Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger invenitur in domo.* Sed ubi, & quę est hæc, & laudabimus eam? Mulierem fortem suo tempore quæsivit Scribanius, & quasi nullam reperisset, sic in otiosas invehitur. Ipsum audite, quem Reges audiverunt: Errant, inquit, meo judicio vehementer, qui in otio uxorem habent. Audiant Sapientem: *Multam malitiam docuit otiositas,* magis in feminâ quàm in viro. Hinc doli & fraudes, & plures jam mariti, & aliena vestigia, & totus non unus, & patres multi, & dubius partus. Neque enim aut ignota Antonini Faustina, Pompeia Cæsaris, Tiberii Messalina, Agrippina Neronis Mater; Zoe Imperatrix, aut Augusti Julia, paternâ proscriptione nobilis. Omnes imperio illustres. Quid de privatis cogitemus? *& otia ferè tales orbi pepererunt.* Nam quibus in otio mulier tempus fallat? Eruditorum lectionibus? Non sunt hæc fercula muliebris palati & ingenii. Alia desunt? non deerunt amores, quos curarum vacuæ liberis cogitationibus, cùm meditatæ fuerint, furtivis noctibus, diebusque invenient, nec quidquam otiosis magis obvium, amoribus: nihil cogitare, non est hominis. Doctis sermocinationibus, lectionibus, scriptionibus diem noctibus jungere: gubernacula, rempublicam, imperia, bella meditari, virorum est. Quid agat ergo mulier otiosa? Deo se totam & pietati dabit? paucarum est. Et dies totos, annos totos, quis divinorum cogitationibus impendet? aliquid intercurrat necessum, quod lassam mentem reparet, & quasi sibi restituat. Destituitur domesticis occupationibus mulier? amabit. Nam quid volvat aliud, aut quibus otiosam mentem, solicitudinem vacuam pascet? Quare si uxorem uni sibi maritus volet, domesticis potiùs negotiis obruat, quàm occupet; nescit obruta rebus amare, nescit erubescenda magis meditari. Tandem concludit

Vives de Christian. fam. l. 1.

Orig. hom. super Gen. c. 18.

Scriban. Polit. c. 4.

Eccl. 33.

Scriban. Politic. 27. „dit hac suavissimi Doctoris sententiâ: *Ex „otio atque ignaviâ cogitationes pravæ, & con-„cupiscentiæ multiplicantur; donec navis cordis „eis succumbens, in peccato periclitetur. vento-„rum ac tempestatum animi causa, otium;* hinc „fœdæ pectoris jactationes, & fluctus de-„cumanis sęviores, & vix è tabulâ salus. „Eripitur menti Deus, sol magnus: succe-„dunt tenebræ & in vicem lucis, nox alta, „& densæ undique nebulæ: atque exinde „errorum brevia & scopuli, & miseræ „mortes nullâ arte medicandæ. In Bernar-„di sententiâ est Polybius: *Otium pernicio-„sissimum est, & fons, & origo seditionum om-„nium, scelerum omnium.* Et quid speres è „fonte amaro, si non rivos amaros? quid „è noxiâ scaturigine, si non noxia flumina? „quid è venenario torrente, si non fune-„stos exitus? Eadem scaturigo non nau-team simul & rosaceam, turbidam & lim-pidam fundet: nec otium simul & virtus eodem corde profluunt; ut præclarè sensit non tam canitie, quàm candore morum Sidon. Apol. l. 24. ep. 13. ad Serran. venerandus præsul Sidonius Apollinaris, in epistolâ ad Serranum, ubi inducit Impe-ratorem Maximum deplorantem dignita-tem Principis cum Senatoriâ conjunctam: Prospexit, inquit Sidonius, *pariter ire non posse negotium Principis, & otium Senatoris:* Ita sentias velim pariter ire non posse, offi-cium hominis Christiani, & otium merca-toris, militis, nobilis, Principis. Omnia pro-Sen. ep. 56. inde vitia negotio discutias: *Magni Impera-tores, cùm malè parere militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent.* Nos insolentem carnem vitiaque labori-bus edomemus. Nullus sceleri locus est, cùm seriis animus distringitur: obrue hunc, & fatiga pro futuris, ne si velit admittere nocitura, possit.

§. II.

Homo nascitur ad laborem & avis ad volandum. Iob 5.

HUmani generis Parens, in paradiso voluptatis, in loco deliciarum, ubi sponte suâ dabat omnia tellus, à Deo opti-mo maximo collocatus; non tamen ut o-tiaretur; sed *ut operaretur, & custodiret illum.* Gen. 2. Erat Adam orbis Imperator & omnium Dominus; laborare tamen jubetur. Ex quo conficias, verissimè Alexandrum M. pro-nuntiasse: *Regium esse laborare, servile otio & luxui vacare.* Panorm. l. 2. de gest. Alphons. Quod re ipsâ Alphonsus Ara-gonum Rex comprobavit, quidquid ope-ris manibus exercens; illud demiranti, ac minùs Regium esse sugillanti, respondit: *Numquid Deus & natura Regibus frustra ma-nus contulêre?* Innuens, ut alæ volucri ad volandum; ita manus homini ad laboran-dum datas esse. Hoc oris aurei oraculum Chrys. in 2 ad Thess. 3. est: *Deus posuit hominem ad laborandum, ar-tusq; ejus ad hoc effinxit. Idcircò otiosus ab ordi-ne suo & creatione deficit.*

Christus ipse Princeps pacis, & Rex Regum in laboribus à juventute suâ; ubi solerter observat Novarinus, cùm omne Nova. Adagia p. 204 genus calumniarum, Judæi Christo impe-gerint, neminem tamen otii aut ignaviæ eum coarguisse. Nec primus homo dum-taxat, sed & omnis homo nascitur ad labo-randum, sicut avis ad volandum, bos ad arandum: nam juxta Interpretes, ad om-nes posteros se extendit præceptum illud Domini: *Maledicta terra in opere tuo, in labo-ribus comedes ex eâ cunctis diebus vitæ tuæ, & in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Gen. 3. non, ut per-versè quidam, sudandum sit, dum vesci-mur, ut de quibusdam fertur;

Sudant quando vorant, frigescunt quando laborant.

sed sudore ac labore, sibi de victu prospi-ciendum esse. Manus nostras divina Neme-sis in extremo illo judicii die palpabit, an duræ ac callosæ, num verò molles ac leves sint. *Deus,* inquit Sanctus Basilius, *qui nobis vires idoneas ad laborandum suppeditavit, is in die judicii parem quoq; in laborando industriam reposcet.* Bas. in reg. fusior. reg. 27. Quod disertè declarant verba il-la hodierna Patrisfamiliàs sub vesperam di-centis: *Voca operarios, & redde illis merce-dem.* Ita humano judicio, absolutos fratres Domini, scribit Eusebius: Hi porrò ad Euseb. l. 5. hist. c. 25. Domitianum acciti & accusati, quod è re-

-gio Davidis sanguine prognati, Hebræorum dogmati sectarentur, manus exhibuêre callis obductas, & exercitatione robustas; atque ita liberi dimissi sunt.

Romanus Cato neminem in civem Romanum adsci sci volebat, quin priùs sub benevolentiæ specie ejus manum arripuisset, & diligenter pertractasset an molles ac teneræ, num verò duræ ac callosæ essent; priores ut imbelles ac effeminatos remittebat, alios inter cives numerari volebat. Sic in supremam illam civitatem cives adscribendi dumtaxat illi, quorum manus opera testantur. *Opera enim illorum sequuntur illos.* Probè hoc tenebat vidua illa, quæ è vivis excessura, indui voluit interulâ quam suis ipsa manibus elaborarat; vel hac contestari volens, se minimè otiosam fuisse. Elegantem hujus rei typum reperio Gen. 27. cùm Patriarcha Isaac morti proximus, filio suo primogenito benedictionem conferre decrevisset, subdubitans manus ejus explorare voluit: *Accede*, inquit, *huc, ut tangam te, & probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.* Jam vocem ejus audierat, jam fragrantiam vestimentorum ejus perceperat, & etiamnum dubitat: at ubi manus duras ac pilosas contrectavit, ilicò benedictionem impertiit. Christi Jesu, quàm apta hæc figura filiorum, qui ad hæreditatem tuam admittendi sunt! E manibus hi dignoscendi, non ex verbis, non ex odore & fucatâ virtutum fragrantiâ; sed ex operibus justitiæ.

Perard, to. 2. de acediâ tom. 9.

V. dicta p. 1. Dom. 7. post Pentec.

Septimius Severus Imperator, pro militari tesserâ tribunum dare jussit, *Laboremus.* Militia est vita nostra, *laboremus.* Pertinax ad imperium adscitus, non absimilem dedit, *Militemus*; quod utinam sibi symbolum, Cathaginensium bellicus Imperator Hannibal delegisset, de quo Annæus Seneca: *Vna Hannibalem Hiberna solverunt, & indomitum illum nivibus atque alpibus virum enervarunt fomenta Campaniæ. Armis vicit, vitiis victus est.* Ac tandem subdit: *Nobis quoque militandum est, & quidem genere militiæ, quo numquam quies, numquam otium datur. Debellandæ sunt in primis voluptates*, &c. Ita fortissimum virum inertia & otium fregit. Fuit cum universa Roma tremeret illum, velut ante portas fulminantem: & Dux ille bellicosissimus socordiâ victus fractus est. Sed parum hoc, Ducem hujus militiæ exarmari, nisi & fortissimi virtutum ac Christianæ militiæ antesignani, uni otio succubuissent, uti suprà commemoravimus. Ne & nos otio diffluamus, ne à campo segniter recedamus, aut abjectâ parmulâ turpiter fugam capiamus; constanter *militemus*, constanter *laboremus*, si victoriam, si laudem, si gloriam, & eam quidem immortalem consequi velimus. *Quis umquam otiosus trophæa composuit?* ait Valerianus doctus ornatusque Antistes. Est & illa Caij Marij apud Sallustium, imperatoria sanè vox, non tam purpurâ, quàm pallio sapiente digna: *Nemo ignaviâ immortalis factus est.*

Sen. ep. 51.

Hom. 2.

Nemo desidiâ stipendium meruit, nemo otiosus cum operariis mercedem exspectet. Ubi non possum, quin paucis perstringam eos, qui se strenuos operarios arbitrantur, ac minimè otiosos existimant, dum frivolis, futilibus ac inutilibus, totos dies & annos distinentur. Quod genus otii negotiosi quidam sectantes, dicuntur ab Apostolo *nihil operantes, sed curiosè agentes*, in vanum operosi, & otiosissimè occupati. Quales fuisse videntur Athenienses, & è Græciâ complures, tempore Divi Pauli, de quibus ita scribit in sacrâ historiâ Sanctus Lucas: *Athenienses autem omnes, & advenæ hospites ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.* Videre mihi videor urbem otiosam & negotiosam, in quâ frequens concursatio, multa confabulatio, & de rebus nihili negotiatio planè ridicula, cujus emolumentum jactura temporis, inquieti animi solicitudo: quod est propriè, ut Junior Plinius, eleganti vir ingenio & doctrinâ, ajebat: *Otiosissimis occupationibus perdere diem.* Ejusmodi homines docet Sanctus Thomas, *pruritum habere in pedibus & auribus.* Hoc quippe ævo nostro etiam videas multos non modò *purientes auribus*, ut rumores toto die, toto foro, ex omni hospite

2. Tessal. 3

Act. 17.

Plin. lib. 9. epist. 6.

S. Thom. in 1. ad. Tim. 4

pite & advenâ venentur; sed & *prurientes pedibus* nusquam consistentes, nusquam quiescentes, & nihil agentes; in quos cadit aptissimè dicterium Attilii, viri argutissimi apud Plinium Juniorem, relatum à Salmerone: *Præstat otiosum esse quàm nihil agere.* Id est, minus malum est otio vacare, quàm res nihili tractare. Ii enim similes sunt cereis illis pumilionibus, qui capite, manibus, & pedibus omnino agiles ac mobiles, non agunt, sed satagunt. Quemadmodum Domitius Afer Manlium Suram, Oratorem turbulentum, actuosum, incompositum, dum multùm gestiendo exiliret, manus jactaret, togam dejiceret, non agere, sed satagere, venustè dicebat. In hac classe gentilis Philosophus complures enumerat, dicens: *Quid illos otiosos vocas, quibus apud tonsorem multæ horæ transmittuntur? dum decerpitur si quid proximâ nocte succrevit, dum de singulis capillis in consilium itur: dum aut disjecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Quomodo irascuntur, si tonsor paulò negligentior fuit, tamquam virum tonderet? quomodo excandescunt, si quid ex juba decisum est? si quid extra ordinem jacuit, nisi omnia sua, in annulos suos reciderint? Quis est istorum, qui non malit Rempublicam turbari, quàm comam? qui non solicitior sit de capitis sui decore, quàm de salute? qui non comptior esse malit, quàm honestior? hos tu otiosus vocas inter pectinem speculumq; occupatos?* Non sine sale Diogenes, festivæ illa animæ cucurbita, hos palàm irrisit: inaudierant Corinthii venire densissimas hostium acies, ut urbem admotis prope machinis oppugnarent; ad illud nuntii, cives palantes ac trepidi, defensionem instruere, proinde agere multi, satagere pauci. Omnes undique concursare, alii alia occupare præsidia, saxa atque materiem comportare, muros reficere, arma in promptu habere. Diogenes inter negotia publicę perturbationis abjecto palliolo, præcinctus dolium & ipse suum, tectumque versatile, in quo veluti domiporta perpetuò inclusus, animam potiùs quàm vitam agebat, non secùs atque affixa mens ligneo cælo, convolutare hàc illàc perquam

[Salmer. to. 10. tr. 23. n. ...]

[Quintil. l. 6. c. 3.]

[Seneca de brev. vita c. 12.]

ardenter occipit. Hic enimverò sudare, hic in otio fortiter occupari, hic anhelare gratuitò, hic multùm versando nil molere, nihil moliri, tam serio ludo, tantaque virium contentione, ut in dolio tamquam in equo Trojano, salus includi Græciæ videretur. Cœperunt ad hæc mirari & indignari civium plurimi: qui cùm ex Diogene quærerent, quid sibi demum vellet? Equidem, inquit, moveo dolium, ut ceteris aliquid agentibus, me etiam cerneretis occupatum. De ejusmodi malè feriatis hominibus, otiosis studiis intentis fusè egimus 1. part. Dom. 9. post Pentec. §. 1. illic reperies plurimos, qui sectantur genus otii inutiliter operosi, in nugis negotiosi, in negotio veternosi, ubique inquieti, quorum ut à Senecâ dictum mutuer, meritò quis *inquietam inertiam* dixerit. Perpetuò advertas inanis animi levitatem, quam idem Seneca alio loco, perquam eleganter *inimicissimum quieti otium* appellat, quo qui fruuntur, hoc unum curæ est, nihil curare. Hos omnes, de quibus hactenus, ut ad serias, & homine Christiano dignas occupationes, mentem ac manum admoveant, sic monet Bernardus: *Regnum Dei non dabitur otiosis, sed in servitio Dei studiosis. Regnum Dei non dabitur vagantibus, sed pio servitio Dei dignè laborantibus.* Omnes dum vivimus, Dei servi sumus, & hoc titulo cum Apostolo gloriandum; servorum autem est laborare, non otiari; pudeat nos quod barbari Æthiopes, mancipia vilissima ardentiùs serviant homini peccatori, truculento tyranno, quàm nos mansueto & munifico Domino Jesu; quòd infideles fideliores sint perfidis heris, quàm nos fidelissimo Deo. Quid verò existimandum de tali famulo, qui cùm Dominum suum videret laborantem, sudantem, totumque occupatum in eo opere, quod servo vilissimo incumbebat, ipse tamen servus hoc otiosus & segnis spectet, & vel manum admovere detrectet? quid si hoc tam utile servo opus, in quo Dominus desudabat, communis operæ esset; ut sine cooperatione servi perfici nequiret, an non inhumanum; imò barbarum,

[Seneca de Tranquil. c. 12. & 14.]

[Bern. de modo bene viven. c. 51]

Domi-

Dominium inani labore laborantem destituere? nos hoc facimus, qui ad opus nostræ salutis, & lucrum gloriæ, cujus utilitas nostra tota est, nolumus cooperari, & Christum pro nobis sanguineas guttas desudantem deserimus.

At si quosdam hæc non tangant, nec ad otium excutiendum incitent, moveat eos gravissima miseria, quam Salomon Proverbiorum 6. intentat.

§. III.

Per otium & pigritiam *veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus.*

Prov. 6. AUdi Sapientis monitum: *Vsquequò piger dormies? quando consurges è somno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus tuas ut dormias: & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus.* quod ita Cornelius noster exponit: Noveris homo deses ac otiose, tibi brevî importunum hospitem adventurum, qui omnia abliguriet, & instar apparitoris in domo obæratâ, sensim omnem supellectilem tuam efferet, ac sub hastâ vendet: inhibebit ne quid coëmas, quia omnem pecuniam tibi auferet: irruet egestas in ædes tuas, velut miles armatus in captâ urbe, aut patriæ vastatione sævire consuevit. Norunt qui hac miserâ bellorum tempestate experti sunt, quid miles in prædia, in villas, in opulentas ædes irrumpens, detrimenti adferat: solaria lustrat, cellas perfringit, conclavia penetrat, arcas omnes, & quidquid usquam divitiarum abditum expilat, nec quidquam nisi solam egestatem vacuis in ædibus relinquit: nam *qui sectatur otium, replebitur egestate.* (Prov. 18.) Id ipsum aliâ similitudine Sapiens confirmat: (Prov. 15.) *Iter pigrorum quasi sepes spinarum, via justorum sine offendiculo.* Mirabitur hîc fortè quisquam, ut quid via pigrorum ac impiorum difficilis, spinosa: Justorum verò facilis ac plana describatur, cùm contrà via peccatorum amœna, lata; virtutis ardua, arcta & sentibus obsita habeatur? sed aliò hoc sacrum proverbium ingeniosus interpres convertit, dicens: Sicut ovibus per senticeta ac dumeta perrumpentibus, lanarum floccos iis adhærescere contingit, ita & in otio agentes, opes suas quasi lanam sibi, non sine acerrimo sensu eripi patiuntur, juxta illud: *Egestatem operata est manus remissa.* (Prov. 10.)

Quare monet Apostolus Thessalonicenses: *Si quis non vult operari, non manducet.* (2. Thess. c. 3) cui Chrysostomus subscribit: *Mercenarius non ad manducandum conducitur, sed ut opus Domini sui faciat: quo autem die opus non fecerit, erubescit panem petere.* (Chrysost. opere imperf. in Matth. hom. 34.) Venerat ad Abbatem Silvanum, in monte Sinâ degentem peregrinus frater, hospitio peramanter receptus, vidit ceteros fratres Silvani socios, ex more cœnobii strenuè laborare. (Ruffinus Aquil. n. 5; Pelagius libell. 10. n. 96.) Adstitit aliquanto tempore otiosus spectator, & ne ipse unus desidiæ argueretur, voluit ceteris religiosior videri. Itaque plus æquo disertus, illud Euangelii prorsus importunè ingessit: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* (Ioan. 6.) *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ.* (Luc. 10.) Audiit hoc Silvanus Abbas, & otiosam dicacitatem cautè dissimulans, Zachariam, unum è suis accersens, Duc, inquit, hospitem ad cubiculum, & librum ei trade, quò minus moram sentiat ad nostram cœnam. Volebat scilicet Silvanus hominē suismet verbis tangere, & arguere. Horâ vesperi auditâ, & signo dato, ad cœnam omnes conveniunt. exspectabat hospes avidissimè, num à quopiam ad cœnam vocaretur. Vocavit nemo. sic Abbas jusserat. Hospiti res videri nova, & insoliti rigoris, aut certè inhumanæ oblivionis, esurientem peregrinum à communi mensâ excludere: ergo auriculam januæ applicat; & omnem observat motum transeuntium, jam, jam vocādum se ratus ad mensam; & nemo vocabat. Demum ipse hospes cellulâ egressus, Silvanū adit, & acerbum subridens, interrogat:

rogat: Numquid pater cœnaturi jam alij: Cœnarũt, ait senex. Et qui fit, ait hospes, me unum preteriri incœnatum? Huic senex promptè: tu mi frater, inquit, homo spiritualis es: tu cibum, qui non petit, operaris, tu legendo pasceris, ita cum Maria optimam partem elegisti, hinc cibo nostro non indiges; nos homines carnales, quia non possumus non comedere & bibere, ideo etiam strenuè laborare cogimur; tu verò strenuè esurire perge. Cùm sibi hæc otij patronus, non immeritò dici audiret, ad senis pedes se abiiciens: Da veniam pater, ajebat, inconsideratè locutus sum. Cui Silvanus: Ergo, inquit, necessaria est Martha Mariæ, propter Martham enim & Maria laudatur. Stat etiamnum Pauli præceptum: *Si quis non vult operari, non manducet.* Lex hæc omnibus lata est. Sic ad frugam redactum legimus in vitis Patrum, Ioannem Brevem, qui dicebat fratri suo: *Vellem esse securus, sicut Angeli sunt, nihil operantes, sed jugiter Deo servientes.* Abiit ergo in eremum; sed cùm elapsa sepitmana cœpisset esurire, reversus ad cellam fratris, pulsavit fores, dicens: *Ego sum Ioannes.* Cui respondit frater: *Ioannes Angelus factus est, nec amplius inter homines est.* Opposuit ille: Joannem se esse, sed non auditur usque manè: tum aperiens frater dixit: Si homo es, opus est tibi operari, ut vivas; sin autem Angelus, quid quæris intrare cellam? Confusus ille, Ignosce mi frater, inquit, peccavi. Lepidè Angelinus noster de hoc Angelo, cujus hæ voces:

Thes. 3.

[...]zæus in [...]s hilar.

——— O, inquit, Angeli sors aurea!
O quàm beatum ducit ævum, qui sibi
Haud sarcit, haud resarcit, haud nec, haud suit;
Verùm coruscus lucis amplo in pallio,
De luce sola vivit, & lucem bibit.
Sat igitur esse, & mox licebit Angelum.
Hominemq́; penitus exeo, exuo, expuo,
Generosus ergo nanus, unum & alterum
Fors septimumq́; vixit impransus diem.
Redit ergo gressu cespitante seminex,
Et scipione nixus & trepidus caput,
Breviorq́; quàm solebat, ad cellam Brevis
Et jure meritus id videtur optimo,
Quod nuncupari possit Angelus brevis.

Hunc Angelum brevem hoc nostro ævo nonnulli æmulari videntur, dum vitam nobilium, liberi & omni curâ ac labore soluti sectantur, & brevi se ac suos hac beatitudine otiosæ ac licentioris vitæ fruituros præfidunt. In qua classe Anabaptistæ meritò censendi sunt, qui nõ ita pridem in ramis arborum desidentes, exspectabant avidi, dum Deus eos è cælo pasceret, cibumque in os ingereret, ut apud Cornelium & Veridicum Christianum videre est, ubi quosdam tantâ pertidaciâ errori adhæsisse comperies, ut mortui, præ inediâ deciderint. Nominatim, inquit P. David, id nostro tempore in Benschod diocœsis Vltrajectensis an. 1539. accidit, qui etiam inde teutonicè *Boom climmers*, id est, laborum ascensores deridiculò vocabantur. Quem errorem ab Euchitis mutuati videntur: dicuntur enim Euchitæ (teste Augustino) quidam hæretici, opinantes Monacho non licere sustentandæ vitæ suæ causâ, aliquid operari, (quod tamen Apostolum fecisse legimus) atque ita seipsos profiteri, ut omninò ab operibus vacent: hoc supremi Magistri monito, perversè abutentes: *Respicite volatilia cæli, quia non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea.* Cujus loci plenam è Patrum doctrinâ expositionem, consule part. 1. Dom. 14. post Pentecosten §. 3. Liberalissimus Deus Israëlis plebi, non coctos cælo panes dejecit (quod illi non difficile) sed manna instar tenuissimi seminis coriandri per agros sparsit, magno labore colligendum, in mortario conterendum, aut molâ frangendum; in panes formandum, in olla coquendum, aut in furno vel sub cineribus pinsendum,

Cornel. in 1. Petri 5. P. David in veridico c. 72.

Aug. de hæresi c. 17. tom. 6.

——— Adeò nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Horat. ser. 1. Sat 9.

Non voluit Deus populũ sibi charissimum vanis laboribus conficere; noluit tamen otiari: Ideo non panes à clibano recentes,

ſed velut farinam faciendis panibus ſubminiſtravit. Eidem populo coturnices miſit, non aſſas, non lixas, ſed nec vulſis plumis paratas, quæ mox verui figerentur; ſed priùs capiendæ, ſiccandæ, deplumandæ, dein igni admovendæ fuerunt. hæc omnia eò ſpectabant, ne otio torperet populus. Ad quod excutiendum, pigris & otioſis mendicabulis (de ægris & verè egenis non ago) efficax remedium eſt, unguentum illud, quo terga aſinorum perfricantur ab agaſonibus. Nota lex Draconis Bythiniæ regis, qui lapidari juſſit eos, qui in otio deprehenſi erant, pueros & ſenes ſi exceperis; ſed hæc durior; mitior illa, de qua M. Aurelius Imp. Epiſt. ad Pollionem: *me puero nemini in publicam prodire licebat Romæ, niſi inſigne ſecum portaret opificij, vel artis quam factitabat, & quâ victum quaritabat. Quod ſi quis contra feciſſe deprehenſus eſſet, non ſolùm puerorum per vias inſequentium clamoribus, ut fatuus inceſſabatur; ſed è veſtigio à Cenſore cōdemnatus cum aliis, ergaſtulis operi publico faciundo addicebatur.* Si omnes otioſi, ac malè feriati homines, principis aut magiſtratus juſſu, in ergaſtulum compingerentur, quot brevî quæque civitas operarios numeraret:? aut ſi mavis ad triremes ablegarentur, quot myoparones valido remige inſtruerentur. Hoc ſtratagema Ducis d'Oſſuna fuit: mendicos omnes è triviis morbidos, claudos, luxatos, paralyticos, leproſos, ad aulam ſuam convocari juſſit, quos lauto epulo exceptos, in vaſtum atrium deduxit, in quo funis (ut in ſphæriſterio moris eſt) à pariete ad parietem extenſus erat. Aureos non paucos oppoſuit iis, qui funem illum generoſo ſaltu traiicerent. hic ſinguli grallas ſeponere, paralyſim exuere, omni morbo ac infirmitate expediti, tranſilire. quos omnes, utpote, qui otij ac pigritiæ dumtaxat morbo laborant, ad triremes ilico ablegavit; nec injuriâ, quandoquidem validi ac otioſi illi mendici, alieno ſe labore ſuſtentent, vitam otio & inertiâ tranſigant, & verè egentibus alimenta ſurripiant, unde eos meritò jura humana & divina à repub. arcent, tamquam inutilia terræ pondera. De his intellige illud Deuteron. 15. *mendicus non erit inter vos.* Eſt notabilis hiſtoria, quam refert ex oculato teſte vir eruditus, in laboris encomio. Dum Gandavi, inquit, cum aliquot ſenatoribus Brugenſibus ſederem ante portas domus ſenatoriæ, mendicus quidam gemebundus, plorabundus, mirifque modis Iri pauperiem ſimulans, eleemoſynam petit, habere ſe latens vitium ac malum prædicat, quod pudor, hominum conſpectui exhibere deterreat. Hominis miſerti, ſinguli eleemoſynam elargimur. Mendico à nobis digreſſo, unus noſtrûm jubet famulum ſuum hunc inſequi, & propiùs quid latentis vitij tegat, perquirere dat hic ſe in pedes, mendicum rogat ſuper occulto morbo, quo ſe laborare dictitabat! inſpicit faciem, pectus, brachia, omnia membra valida ac robuſta. nihil, inquit, famulus in te morbi video. Ah, inquit, mendicus, longè aliud eſt malum, quod me premit, latens prorſus, quod per venas & medullas, perque univerſum corpus ſerpit, adeò ut nullum membrum ſit, quod ſe operi ac labori tradere valeat, hoc malum vocari audio, inquit, *otium & pigritiam.* Famulus ſtomachabundus properè hæc Domino refert, reſponſum riſu exceptum, mendicabulum quæſitum ſed nuſquam repertum. In ejuſmodi olim ſeveræ leges conditæ ſunt, atque utinam non antiquatæ, Carolus Magnus quadam conſtitutione vetuit, mendicis palantibus ſtipem erogari, nam ut rectè Caſſiodorus, non eſt æquum, ut rem laborantium, accipiat otioſus. Piſiſtratus Rex Athenienſis, accerſiri juſſit eos, quos in foro manibus in terga rejectis otioſos deambulantes conſpexerat, edixitque ſi nec boves nec ſementem haberent, de ſuo acciperent, ut terram excolerent; veritus, inquit Ælianus, ne iſtorum hominum otium, ſibi inſidias ſtrueret, aut ad furta & rapinas provocaret.

D. Petrus Loyex laboris encomium.

Caſsiod. l. 3. epiſt. 36

Quod leges, & edicta Belgij noſtri ſpectat,

ſpectat, quæ otioſos iſtiuſmodi graſſatores proſcribunt & perſequuntur, eas breviter & exactè recenſet vir virtute & eruditione magnus, Franciſcus Zypæus, in ſua notitia juris Belgici lib. 11. ubi hæc inter „ alia: Extranei, & qui annale domici- „ lium non habuerunt, intra octo dies ex- „ cedant, ſub pœnâ fuſtigationis, & ſti- „ gmatis dorſo imprimendi, aut arbitraria „ Oberrent officiarii ſæpè in nundinis, en- „ cæniis, nuptiis, hoſpitalibus, hujuſmodi „ errones perſequantur, apprehendant, pu- „ niant ſub pœnâ privationis officij, inha- „ bilitatis, & damni exinde illati. Otioſi „ etſi non mendicantes incolæ, vel exter- „ ni inquirantur, unde vivant: niſi aptè „ reſpondeant, carceri includantur. O- „ tium inexcuſatum, ſufficiens ſit ad tor- „ turam indicium &c. Felicem enim verò Rempublicam ac Regionem M. Aurelius pronuntiavit ubi nulli otioſi, proprio ſinguli labore fruuntur, nec quiſquam labore aut ſudore vivit alieno. Ejuſmodi regimen eſſe Sinenſium narrat Iarricus, qui neminem prorſus feriari permittunt: cæcos enim in piſtrinum dedunt; claudos verò, aut pedibus affectos, manibus laborare compellunt. Cæteros pro cujuſque viribus & facultate occupant, ut eorum reſp. Apiariæ aut formicinæ, ad quam Sapiens pigrum ablegat, ſimillima videatur; quod in maximum Chriſtianorum probrum cedit

Iarric. de rebus Ind. tom. 1. l. 4. c. 203.

Sed ut aliquando concludam: Quemadmodum ab otio & pigritiâ pauperies & egeſtas procedit, ita oppoſitè ſubjungitur: *ſi verò impiger fueris, veniet ut fons meſſis tua, & egeſtas longe fugiet à te.* Quod C. Furius Creſinus ingenioſo olim commento expoſuit, qui cum ex parvulo agello, multò uberiores fructus perciperet, quàm vicini ex amplioribus fundis, invidiam incurrit, quaſi fruges alienas, veneficiis in ſolum ſuum pelliceret. Quare à Spur. Albino, Curule in judicium eâ ſuper re vocatus, omne ſuum inſtrumentum ruſticum, ligones, vomeres, boves ſaturos, atque unà filiam validam in forum adduxit. Cunctis demirantibus, hoc paucis profatus eſt: *Veneficia mea, Quirites, hæc ſunt, nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigilias, & ſudores meos.* Quo audito, omnium calculis abſolutus eſt. Hac arte complures uſi, brevì è tenui, ad ſumma emerſerunt, è ſutrinâ aliaque anguſta quiſquiliarum officinâ, ſolertiâ, curâ, ac labore aſſiduo, ad omnium ſtuporem & livorem, ampliſſimas fortunas, & honorum gradus adepti ſunt. Non unum ſuburbanum villicum adferre poſſem, qui labore manuum annuo cenſu ad millia numeret. De his ſacer codex: *Qui operatur terram, ſatiabitur panibus.* Panem, pannum, piſcem vis? labora: rerum omnium pretium labor eſt, ut rectè olim Xenophon pronuntiavit: *Dij laboribus omnia vendunt*; & ut Chriſtianè loquar, cælum ipſum. Fredericus Marchio Brandenburgenſis, extremis tabulis Fredericum ſecundò genitum Joanni primogenito prætulit, ac Marchionatum cum Electoratu imperii tranſcripſit, hac ſolùm de cauſa, inquit, quod natu major, otij ac quietis amantior, Electoratus dignitatem, in qua nil præter laborem invenias, minùs bene adminiſtraret, quàm frater, qui ad labores & negotia tractanda expeditior habebatur: *Ita non otioſis aut dormientibus* (ait ſanctus Proſper) *provenit Regnum Cælorum, nec otio & deſidiâ torpentibus, æterna beatitudo ingeritur*: ſed laborantibus in vinea merces æterna promittitur: *Vocà* (inquit cæleſtis ille Paterfamilias) *operarios & redde illis mercedem.* Hos inter deſes ac otioſus minimè numeratur: ſed ille meritò cenſendus frater, quem dum Sanctus Bernardus ſtrenuè operi inſtare cerneret, divinitus prædixit, ſine purgatorio rectà in cælum evolaturum. Talis operarius exſtitit Hilarion: cujus hæc morientis cygnea vox fuit: Egredere anima mea, quid times? Egredere, quid dubitas? ſeptuaginta annis ſerviviſti Deo, & mori times? Septuaginta annis indefeſſus hic operarius laboraverat, unde jure ad mercedem laborum

Prov. 6. *Plin. 18. c. 6.* *Prov. 12.* *Æneas Sil in comm. Panorm.* *S. Proſp. l. de cõtempt.* *Matt. 20.* *In Birv. Rom. 21. Oct.*

borum evocatus est. O illum beatum, qui extremo spiritu hoc dicere poterit: Triginta, vel quadraginta, vel septuaginta annis in vinea Domini laboravi, tuli pondus dici & æstum, sudavi & alsi, merces hunc manet copiosa nimis. Istiusmodi operariis aptè dici potest: R*equiescant in pace. Amodo jam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus.* Apocalypsis 14. Infelicem verò illum, qui fateri compulsus: Totâ vitâ steti in foro otiosus. Tu filia viginti, triginta annis otiosa. Tu vir nobilis, argenti dives & auri, quadraginta, quinquaginta annis otiosus. Secundò, tu Religiose tanto tempore in domo Dei otiosus. Ad illud inferorum ergastulum omnis talis detrudetur, ubi *laborabit in æternum.* Psalmo quadragesimo octavo.

EMBLEMA XIII.

In tempore tentationis recedunt. Luc. 8.

TEMPORA SI FVERINT NVBILA, SOLVS ERIS. *Ovid l. 1. trist. eleg. 8.*

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

Amicus verus ut ra rus ſic carus, in adverſis maximè comprobatur.

§. I. *Eſt Amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſſitatis.* Eccl. 6.
§. II. Hujuſmodi Amici *in tempore tentationis recedunt.* Luc. 8.
§. III. *Solus Deus Amicus verus & ſincerus.*

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

In tempore tentationis recedunt. Luc. 8.

AMico sincero ut nihil carius, sic nihil rarius: adeò ut omnes uno annulo insculpi posse putarit Tullius, dum ait: Ex omnibus sæculis vix tria aut quatuor numerantur Amicorum paria, qui se veros ac sinceros necessarios præbent & probant, ubi necessitas postularit. quod innuere videtur Dominus eâ loquendi formulâ: *Quis vestrùm habebit Amicum*, cui intempestâ nocte adversitatis pulsanti, confestim aperiat, & de omnibus prospiciat? Rarissimus ille inquit Seneca: *Nescis quantum sit pretiũ Amicitiæ, si non intelligis multum te ei daturum, cui dederis amicum, rem non domibus tantum, sed & sæculis raram.*

Luc. 21.

Seneca l. 6. de benef. c. 33.

Les amys de l'heure presente
Sont du naturel du Melon:
Il faut en essayer cinquante
Avant que d'en trouver un bon.

Feliciter arbusta gemmant, latè exurgunt, vernant, florent; at ubi aura rigidior, aut turbo ingruit, flores decidunt, pauci maturescunt. Id in Amicis quotidie usuvenit; quos quamdiu rigas, quamdiu fauore tuo, quasi benignio favonio foves, florent, & fructum spondent; at ubi adversitatis turbo exortus fuerit, pauci ad extremum fidi persistunt: unde Eccli. exclamat: *Beatus qui invenit amicum verum*: istiusmodi enim *Amicus diu quæritur, vix invenitur, difficilè servatur.* Verissimè Scipio ille Africanus, de quo Tullius in Lælio: *Nihil difficilius esse, quàm Amicum usque ad extremum spiritum permanere*; qui tecum sudavit & alsit;

Eccli. 25.

Hieron. in c. 7. Mich.

Hic *raros inter numerandus Amicos.*

Martial. Petr. Cluniac. l. 1. Epist. 5.

Vt jure in has voces Petrus Cluniacensis prorumpat: O *Amicitia! res inter mortales admodum pretiosa; sed quantò carior, tantò rarior, quò abiisti?* Hoc qui præviderat, providè à Catone Censorio factum Plinius commemorat, ut in annulo hoc velut Symbolum inscriptum gestarit: *Esto Amicus unius, & inimicus nullius.* Dictu facile, sed factu difficile, imò impossibile; tot inter fictos ac fraudulentos Amicos, unum verum reperiri, atque inter hos nullum inimicum censeri; cùm longè infestior sit Amicus simulatus, quàm hostis manifestus. Vultis id prudenti eoque regio comprobari testimonio? Cùm Parmenio vulnus Alexandri obligaret, ac unà in cautelam commoneret, ne se adeò præsenti hostium discrimini deinceps exponeret, respondit Alexander: *Tu me serva à fictis Amicis, ego me servabo ab apertis inimicis.* nam hos præ illis vehementiùs metuebat, utpote quos declinare non poterat, quia non norat: atque eâ ipsâ de causa *Antigonus deos precabatur, ut se à simulatis servarent Amicis.* Hos inter medius velatis, sunt qui amant non te, sed tua: amant divitias tuas, mensam tuam, munus tuum, favorem tuum, gratiam tuam, non te. Quis Amicum credat, qui sibi soli Amicus est? Qui lucrum suũ, honorem suum, commodum suum ac suorum amat. De hoc divinè Ecclesiasticus: *Est enim amicus secundùm tempus suum, & non permanebit in die tribulationis.*

Plin. in Ep.

Eccli. 6.

Alij amant, quia laudantur à te, quia indulgenter habentur, quia amantur. Quem amorem B. Theresa execratur, dicens; Maledicta lex, ideo amare quia amaris: sic Deus neminem mortalium amasset. Hoc ex ejus pectore hauserat, unde Augustinus doctrinæ suæ rivos ad nos derivavit, qui in hanc Amicitiam ita invehitur: *Dicit anima mea, amat amantem se, amat filios amat parentes, amat & latro: amat & draco, amant*

Barry Solit. des amitiés particuliere. pag 295.

Aug serm. 61. de tem.

amant & lupi, amant & ursi; si enim amantes non diligamus; si filios, si parentes despiciimus, ferociores leonibus sumus. Hæc Amicitia non est.

V.Bari cit. Alij amant socios sceleris quibus cum liberiùs genio indulgeant, potitent, murmurent, lasciviant. De his Ambrosius: *Non potest homo homini esse amicus, qui Deo fuerit inimicus*; cùm genuina amicitiæ tessera sit, quam piissimus Antistes Genevensis Franciscus de Sales sibi delegerat: *Rien contre Dieu.*

Aug.l.50. hom. 38. Omnia paucis complexus Augustinus: *Sunt amici ex certâ amicitiâ, quæ nec amicitia dicenda est, quam facit mala conscientia: sunt enim homines, qui pariter mala committunt, & ideo sibi videntur conjuncti, conscientiâ malâ sunt ligati. Exceptâ istâ nefariâ amicitiâ, est quædam amicitia adhuc carnalis per consuetudinem colloquendi, cohabitandi, & simul conversandi, ita ut contristetur homo, quando deseritur ab amico, cum quo solet loqui, & habere conventiones. Conveniunt namque duo homines, ambulant secum triduo, & jam nolunt à se recedere. Et ista quædam jam Amicitia dulcedo est, honesta quidem sed consuetudinis, non rationis: habent enim illam & pecora.* Quod via similitudine illustrat: *Duo equi simul manducant, desiderant se ad aliam diem, præcedat unus, festinat alter, desiderant quasi Amicum suum: vix à sessore regitur, & tamdiu se impetu suo provocat, quousque perveniat. Amore urgebatur, venit tanquam ad locum suum & quievit, & quia ista Amicitia est in pecoribus, surgamus ergo ab illa.*

Horum omnium amicitiæ fictæ sunt, fragiles, instabiles, similes avium, quas Livius vernas vocat, quas aurâ æstivâ ac vernâ apud nos, cantui indulgere, & nidulari videmus, ingruente brumâ, quam tum aëris, tum corporum suorum intemperie præsentiunt, in Ægyptum, aut alias apricas & tepidiores Regiones commigrant. De his Auctor ad Herennium, lib. 4. *Vt hirundines* (ciconiæ) *æstivo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt; ita falsi Amici, sereno vitæ tempore, præsto sunt: simul atque fortuna hyemem viderunt, devolant omnes.* Veritatem expertus, non fabulas cecinit Ovidius:

Si fueris felix, multos numerabis amicos, L. 1. trist. eleg. 8.
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

§. I.

Est Amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. Ecclesi. 6.

HÆc credo digna locutus quondam Alphonsus Rex hærebat cum classe sua in portu ventum operiens, ut vela faceret, & ex Sicilia solveret; interea dum suis cum Aulicis super aquas epularetur splendidè amœno cepphorum adnatantium ad naves spectaculo, sese oblectabat: objectas ab eo micas, ac ciborum reliquias, ubi arripuerant, illicò avolabant. Quod ubi sæpè sæpius fieri conspexit, hoc regiâ Parrhiæâ suis documentum dedit: *Ejusmodi aves in Aulâ suâ complures nidulari, quæ quamdiu escæ inhiant, munia ac munera sectantur, à latere non recedunt, assunt semper; quæ ubi adepti sunt, avolant, & Regem destituunt.* Ne tu illorum Amicitiam speres, quos mensæ, aut munera conciliant. Bene Isidorus: *Non sunt fideles, quos munus, non gratia copulat: nam citò deserunt, nisi semper accipiant.* Vnum ex his expressit Horatius, à quo sub prandium occurrenti, sese expedire nequivit:

Panormit. l. 1. de gestis Alphon.

V. Scriban. polit. c. 2.

Accurrit quidā notus mihi nomine tantùm: Horat l. 1. Sat. 9.
Arreptaq; manus, quid agis dulcissime rerum?
Flaccus *descedere quærens*
Ire modò ocyus, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero.

Procul. à contubernio.

Tandem cùm nil proficeret, fingit aliò excurrendum.

Quendam volo visere non tibi notum:
Trans Tiberim longè cubat is, prope Cæsaris hortos.

At qui mensæ inhiabat, respondet:

Nil habeo quod agam, & non sum piger, usque sequar te.

Procul à tectis, procul à cœtu hominum velut

velut obstrepentes hirundines, aut inhiantes cepphi, aut advolantes muscæ; tales Amici amandandi ex sententi Chrysostomi homil. 49. an Matth. monentis in hunc modum: *Non retineas amicos mensa magis quàm amicitiæ cupidos: qui enim tales sunt, si delicias detraxeris, illi quoque Amicitias dissolvent.*

Hæc disertè è suggestu Orator Aureus; nec minùs verè è Cathedra Gregorius Theologus: illud inquit Theognidis probo, qui cùm eam Amicitiam, quæ ultra pocula & societatem minimè se porrigit, haud quaquam laudet, hos versus præscribit:

S. Greg. Nazianz. Epist. 60.

Ad calices multi se protestantur Amicos;
Rebus at dubiis nullus Amicus erit.

Panormit. de gestis Alphons. Loys Garon. chasse Ennuyce. cent. 1. §. 95.

Exstat illud celeberrimum Regis Arragoniæ pronuntiatum: Amicitiam tribus foveri; *pileo, charta, & vitro*, Pileo, ut obvium amicè salutemus; chartâ, ut quid quandoque literarum ultrò citroque missitemus, acceptis saltem respondeamus. Vitro, ut haustum ad salutem Amici propinemus. Sed ejusmodi amicitia, cùm re futili ac fragili nixa sit, & haustu vini conglutinata, stabilis & firma non erit, sed vitrea. Vnde Poëta:

Martial. l. 2.

Hunc quem vina tibi, quem mensa paravit amicum
Esse putas fidæ pectus Amicitiæ;
Vinū amat, & cyathos, & sumina & ostrea, non te:
Sublato vino nullus Amicus erit.

Camerarius opera subcisive c. 94.

Nam si Juris-consultum audire velimus: *Optimo jure Amicitia illa quæ inter pocula ut plurimum contrahitur, vitrea à quibusdam dicitur*; nonnumquam enim fit, ut inter potandum simus amicissimi & humanissimi, at mane digesto vino, illa humanitas & conjunctio, quæ arctissima videbatur, plerumque simul cum vino evanescit, vel potiùs ita acescit, ut nonnumquam in amarissimum odium vertatur. Hoc semel atque iterum observari, inquit idem Auctor, in Equitibus nostratibus, non procul ab Argentorato, aliis ad Regem Galliæ, aliis ad Principem Condeum, militantum decedētibus, & velut sub præcone (ut Plutarchus de Equitibus Romanis ait) prostantibus, atque iis qui plus dedissent se adjungentibus. Hi ubi in iisdem diversoriis fortè convenissent, & vino incaluissent, fratres, consanguinei, & affines inter se erant; paulò pòst in bello, se mutuò interfecturi. Idipsum in quotidianis symposiis & conviviis videre est, in quibus herum, quamdiu vinum flavescit in vitro, quamdiu Philotesia obambulant, in cælum extollunt, uxorem, liberos deprædicant, opē omnem suam ac operam sanctè oppignorant. Dum die insequenti, herus conviviæ temulentiam, insulsos mores, voracitatem, & dolii sui vacuitatem queritur; convivia verò hominis tenacitatem sugillat, uxoris luxum ac filiæ supra conditionem, mundum muliebrem carpit, ac rodit, ut mures solent, qui de pane ac cibis nostris victitant, insuper & noctu obstrepere ac rodere pergunt, & ut ille: *Vbi dapes, ibi apes*; quæ fugiunt relicto aculeo. Molosso super mensam offam obsicis, noctu allatrare non desinet. *Hæ sunt amicitiæ*, ut docet Seneca, quas *temporarias populus appellat. Qui causâ utilitatis assumptus est, tamdiu placebit, quamdiu utilis fuerit.* Eleganti similitudine Epictetus rem exponit, dum quærit: An non aliquando catellos vidisti, invicem adblandientes? nihil illis dicas amantius; sed nosse cupis, qualis ille amor sit? carnem illis objice, cognosces. Pone agellum, aut quodvis lucrum, te inter & Amicum, fallor nisi amor omnis in amaritudinem vertatur: ni te priùs sepelliri volet, & tu ipsum emori.

Camer. sup.

Lauredan.

Seneca Ep. 9.

Epist. l. 2. c. 22.

Quod nemo quisquam mirabitur, qui expenderit hujusmodi amicos, potiùs mercatores ac nundinatores, proprio lucro ac commodo studentes appellandos esse: ut disertè tradit Romanæ eloquentiæ Princeps Cicero: *Amicitiam*, inquit, *si ad fructum nostrum referamus, non erit ista Amicitia, sed mercatura quædam utilitatum. Prata & arva, & pecudum greges diliguntur illo modo, quòd fructus ex iis capiantur.* Oratori addo Philosohum Romanum cujus hæc sana do-

Cic. l. 1. de Nat. Deorum.

Sen. ep. 9. Doctrina est: *In quid amicum paro? ut habeam pro quo mori possim; ut habeam quem in exilium sequar; cujus me morti opponam, & impendam? Illa, quam tu describis, negotiatio est, non amicitia: quæ ad commodum accedit, quæ quid consecutura sit, spectat.*

Gratularer mihi si frequenter suarum rerũ amantes hæc legerent & intelligerent, quid Sapientum Magister Aristoteles de iis censuerit; ex albo nempe Amicorum expungendos, dum eos *non veros Amicos ad utilitatem comparatos appellat.* Imò sanctioris Philosophiæ probatissimus Doctor Bernardus epist. 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum, ut istiusmodi deludat: *Sumptuosis*, ait, *familiaritatibus quæstuosas comparant amicitias.* In turpissimum hi quęstum & usuram vertunt amicitiæ naturam; mensam, fortunas, opes tuas amant, non te. Aut potiùs te in tuis omnibus amant, te non amant; nemo amat, qui ut rebus suis studeat & se tuis induat, nudatum suis amicum vellet. Usurpabo libenter loquendi modum, quo utitur S. Ambrosius, inquiens: *Quid est amicus, nisi consors amoris, ad quem animum tuum adjungas atque applices, & ita misceas, ut unum velis fieri ex duobus: cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas, nihil ipse commodi tui causâ inhonestum petas? non enim vectigalis amicitia, non quæstus: quia non pecunia quæritur, sed gratia; nec licitatione pretiorum, sed conversatione benevolentiæ.* Ubi altiùs animo cælanda, hæc potissimùm; *Non vectigalis amicitia, non quæstus est.* Ut omni semotâ controversiâ, illum amicum non agnoscamus, qui quidquid molitur, quidquid cogitat, quidquid aggreditur, in proprium commodum atque in suam vertit utilitatem:

(Arist. l. 7. mor. c. 4. — Ambr l. 3. de offic. c. ultim.)

Turpe quidem dictu, sed si modò vera fatemur:
Vulgus amicitias utilitate probat.

(Ovid. l. 2. de Ponto.)

Hæredis è remoto ad moribundum acciti, uberes lachrymæ sunt, intus natat gaudio, oculi mœrorem mentiuntur, lingua incolumitatem apprecatur, offert si quid domi suæ bellariorum ac cupediarum sit, quod ægrum refocillet, noctu diuque assidet, dum interim vulturum in more cadaveri, & prædæ inhiat: Gentilis censura est: *Vultures reverà sunt, cadaver exspectant.* Quos meritò fustes pro lauta hæreditate manerent; quemadmodum Joannes Conaxa liberos ingratos moriens bellè lusit, clavam horridam iis in arca relinquens loco pecuniæ, ut festivè cecinit Gazæus noster in Hilariis. Ita ille *corvos delusit hiantes.* (Sen. ep. 95 — Angelin. Gaz. pia Hil.)

Ad mortem siquidem anhelant, dum vivos palpant. Ubi juvenis ille defunctus Luc. 7. efferretur, sequebatur comitatus ingens: sed quem? *Turba multa civitatis cum illâ.* observa, non cum illo, sed *cum illâ.* non mortuum curant, sed vivam. multum præstant si vitâ functum ad tumulum comitentur, ubi amorem, benevolentiam ac beneficia omnia sepeliunt. Ita accidit Francisco Cotinio Comiti de Redondo, Indiæ Proregi, qui cùm elatus esset ingenti comitatu, & ad tumulum depositus: ecce tibi declaratur alius Prorex, qui defuncto succedat, Joannes Mendosa, qui funebri pompæ intererat. Tum, quod mireris, omnes protinus Cotinio deserto, ad Mendosam conversi, plurimùm illi congratulantur, ac in urbem deducunt, unico, eoque vili mancipio dumtaxat, ad humandum cadaver relicto. Quo in occasu maximè patuit, quàm quisque solem orientem in sui commodum adoret. Socrates ad quendam Adolescentem prædivitem, multis stipatum comitibus ait: Doleo tuam solitudinem; nam qui comitantur, non tecum, sed secũ potiùs ambulant; muscæ sunt, quæ tua, non te sectantur. Ecquis porrò muscas saccharopægo amicas dixerit? quòd ejus officinam assiduò frequentent, noctu diuque illic excubent? an non potiùs fuste abigendas duxerit? *Mel muscæ sequuntur, cadavera lupi, turba prædam sequitur, non hominem.* Venator canem amat, auceps falconem, quòd sibi prædam adferant, & emolumento sint. Est Adolescens qui per diem, imò in multam noctem cum puella sermones miscet, obsequia non modò verbis, sed & munusculis testatur: visit, revisit, adblanditur. nostis quid spectet? quid expectet? spe-

(Sacchinus tom. 2. anal. Soc. l. 8. n. 169. — Seneca.)

speciosam, locupletem novit: *prædam sequitur*, non filiam; formam sequitur, non puellam. Quod ipsum explanatum invenio à B. Petro Damiano lib. 7. epist. 9. ad Reginam Galliæ: *quo pacto amare credantur qui capsas, ut ita loquar, corporum diligunt; sed animarum aurum, quod in eis reconditur, non attendunt: nimirum hoc dumtaxat amplectuntur, quod vermes devorant in sepulchris; illud vesanè despiciunt, cui immarcescibilis gloria servatur in cælis.*

Æger peritum medicum collaudat, potiones ejus commendat, artem ejus divinam deprædicat; hanc amat, se ac valetudinem suam amat, non hominem. Est qui Causidico, qui Consiliario munera mittet, penes quem decisio litis est; alter viro potenti, aulico apud Principem in paucis charo, infimum obsequium impendit, velut umbra sectatur, ut officium sibi, aut Canonicatum filio impetret. Hi tua amant, non te. Felis candelabrum lambit & ambit, non ut expurget, sed ut se pascat. Præceptum hoc Aristotelis utinam apud omnes receptum sit: *Erit amicus amico, non quia Musicus, vel Medicus*; non quia dives, vel potens. & paulò infrà decernit, amicum illum nequaquam esse, *qui res magis amici, quàm ipsum amicum amat.* Non sine magno præcellentis ingenii acumine, dictum fuisse scimus ab Alexandro Macedoniæ Principe, qui laturus judicium de Cratero & Hephestione (quorum uterque familiarissimus Alexandro habebatur) pronuntiasse fertur: *Craterus amat Regem, Hephestion Alexandrum.* Quasi verò illustri notâ, hunc ab illo sejungeret; aperiens quamplurimos esse, qui in amico dignitatem, potentiam, facultates potiùs spectent, quibus ad amicitiam excitantur, quàm personam. isti profectò, non Alexandrum amant, sed Regem. sic canis dum adblanditur, dum per devia & avia Cauponem herum suum sectatur, non herum amat sed cauponem; prædam & offam sequitur, non hominem. Ubi illud Taciti tacitè præterire non possum, qui Galbam Imp. apprehensâ Pisonis manu, sic loquentem inducit: *Iam ego ac tu simplicissimè inter nos hodie loquimur; ceteri libentiùs cum fortunâ nostrâ, quàm nobiscum.*

Arist. l. 7. mor. c. 4.

Cæl. Rhodigin. l. 23. antiq. lect. c. 4. in fine.

Tacit. l. 1. hist. in hist. in Galba.

§. II.

Hujusmodi Amici *in tempore tentationis recedunt.* Luc. 6.

SCribanius in Politico Christiano c. 3. Arduum, inquit, amicum verum à fraudulento dignoscere. Hunc tandem lydium lapidem adfert: In adversis animum utriusque cognosces. discernunt hæc amicum ab hoste. sic incursantes tempestates, Nauclerі peritiam retegunt, juxta illud Lucretii:

Adversisq; in rebus noscere qui sit. *Lib. 3.*

At antè cognoscere oportuit: serò enim imprudentiam ingemiscimus, & de alio gubernatore cogitamus, cùm illisam scopulis navem videmus. Quod in Nauclero, hoc in amico faciendum, præcipit Scribanius. Experimentum ab alio sume, ut alieno exemplo edoctus, pericula devites. vide quomodo se habuerit in aliorum amicitiâ; steterit? an dilapsus in adversis fuerit? prolabanti amico dexteram porrexit? an magis etiam impulerit? causam ruinæ dederit, aut non dubitarit periclitari cum amico? opes, famam, vitam in amici discrimine ultrò, aut rogatus projecerit? an destituerit labantem? & eadem exspecta.

Ut verò in teipso certius periculum facias, delige Amicum, priusquam diligas, & ex te discas, quid sperare, quid timere debeas; finge metum & casum, denuncia adversa, propone minitantia damna, ostenta pericula, pendula jam, & in caput tuum ruitura, in opes, in familiam, in vitam; & fidem disces. Dolum hunc, quem alium ingeniosè commentum legi, ipse adorna: fortuitum infortunium se incidisse fidenter deponit; atq; ovem jugulatam sacco, sanguine madentem impositam, nocte intempestâ ad ædes amici defert, necem se intulisse sanctè asseverat: cadaver proinde, ne quid penes se suspicionis, apud hunc resideat, in angulo domus suæ recondat,

Poirters larva de fictis amicis.

aut sepeliat, orat. Amicus hic humeros contrahere, frontem rugare, apertè demum fateri ob unam necem, duos non in discrimen vocandos; timere se sibi ac familiæ, rem non diu fore occultam, illum vincula manere, & carcerem. de hoc, quid sentis Philosophe? *Paravit amicum adversus vincula laturum opem: cùm primùm crepuerit catena, discedet. florentes amicorum turba circumsedet, circa eversos solitudo est, & inde amici fugiunt, ubi probantur.*

Senec. ep. 9.

Consimilis typum amicitiæ pereleganter historia Danielis expressit: convolarant ad amœnam, proceram & opacam arborem volucres cæli, in eaque cantantes ac nidificantes quiescebant: *rami ejus pulcherrimi & fructus ejus nimius, & esca omnium in ea. & in ramis ejus commorantes aves cæli.* Et ecce vox de cælo: *Succidite arborem, & dissipate illam.* & volucres omnes avolarunt. Hæc arbor, ut ait Daniel, ipse Rex Nabuchodonosor erat, qui ubi è solio decidit, omnes volucres, omnes aulici, adulatores, assentatores, parasiti avolarunt. huic arbori tot florentes mercatores, tot viri potentes à sæculo, tot reges ac principes similes exstitêre, quibus ubi adversâ fortunâ, aut foro aut solio cedendum, qui indies mensæ assidere, latus stipare, placita auribus insusurrare consueti,

Daniel. 4.

——— diffugiunt cadis
Cum face siccatis amici
Ferre jugum pariter dolosi.

Horat. l. 1. carm. Ode 35.

Mercator in mari ad centena millia naufragio jacturam fecit, rogat ut labantem fulcias, aliquot millium summam mutues, ne foro, ne honori, ne existimationi cedat: hîc probabis, quis tibi amicus sit: nam, ut Ecclesiasticus docet, *si possides amicum, in tentatione posside eum,* id est, fidem tentando in adversis. hic lapis lydius.

Eccl. 6.

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Ovid. l. 1. trist. el. 4.

In hac fornace paupertatis, experieris complures argento vivo similes esse, quod auro tenaciter adhærescit, donec fornaci imponatur; ita hi mobiliori genio & ingenio, quàm argentum vivum divitibus adhærent, donec adversitatis igne excoquantur. Pulchrè Laurentius Justinianus: *Ista virtus* (paupertas) *verum demonstrat Amicum; quod divitiis non potes scire, paupertate scies, ô homo! illa veros certosq; retinebit amicos.*

Laur. Justin. de paupert. c. 2.

Vividos ac recentes flores manibus gestamus, his abacos ac regum atria ornamus; ubi marcescere incipiunt, abjiciuntur. Hoc de Amicis sentit Sidonius, nos uti illis quasi floribus recentibus, quamdiu in illis vigor, & gratus odor aspiret. Amarissimis lachrymis id olim questus Propheta Job: *Ecce,* inquit, *non est auxilium mihi in me, & necessarij quoque recesserunt à me;* quorum consuetudinem ac necessitudinem, liquidâ similitudine exponit: *Fratres mei* (id est, amici ac propinqui) *præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus. Loquitur,* inquit S. Thomas, *ad similitudinem unà iter agentium, cùm uno cadente in foveam, alij præcedunt illo dimisso.* Sic, ait Job, me conspecto vel despecto potiùs, jam in profundum miseriarum prolapso, Amici mei ad commoda & utilitates suas contenderunt, nihil cogitantes de me juvando. Verissimum hîc symbolum instabilis Amicitiæ Patres ac Interpretes passim observant, dum quinq; torrentis proprietates, fluxæ amicitiæ omnino congruere demonstrant.

Sidon. Apol. l. 4. epist. 14.

Iob c. 6.

Balducius. Pineda. Cordier.

1. Ut torrens huc illuc per varios flexus & meandros diffluit, non recto tramite decurrit; ita falsi amici, per verborum ambages, & sinuosos tractus & anfractus cum amico incedunt.

2. Sicut torrens raptim, & quodam impetu transit; ita brevis eorum gratia, & fluxa amicitia.

3. Sicut torrens hyemali tempore, glacie concretus, & nive tectus, candidus apparet, cùm tamen sub glaciem plerumque turbidæ ac lutosæ aquæ decurrant: haud aliter simulati amici blando vultu, ridenti ore, sed animo obscuro, corde turbido, de quibus Tullius: *Nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm eæ quæ latent in simulatione officij, aut aliquo necessitudinis nomine.*

Aug. l. 19. de civit. c. 5.

4. Sicut torrens in eo à fluvio differt,

quòd hujus aquæ sint perennes ac continuæ; illius verò minimè, sed ad tempus: ita & amici isti temporales, non permanentes in tempore siccitatis.

Pineda hic. 5. Cùm torrens in hyeme copiosissimis aquis redundet, nulli usui esse videtur, quòd tum terra, arboresque cælestibus pluviis abundè perfundantur; æstate autem, dum viatori, aut terræ sitienti, usui esse posset, tunc exarescit: sic sanè multorum amicitiæ, cùm iis opus non est, turgent, & fluctus ac spumas magnificarum promissionum in sublime tollunt; sed disparent & evanescunt ilicò in necessitate: iis porrò destitutus, *quàm pulchrè*, teste Ambrosio, *in adversis positus Iob dicit: Miseremini mei, amici mei miseremini. Non quasi abjecta vox ista est, sed quasi censoria.* Nam pro eo quòd dicit: *Fratres mei præterierunt me*, alia lectio habet, *fefellerunt me*. Quasi dicat: Sicut iter agens hyemis tempore, torrentē in via offendit, dulci ac limpidâ aquarum copiâ redundantem, is si æstatis tempore istac fortè iterum iter peragit, oppidò lassus ac siti exhaustus, ad locum illum anhelat: quò ut pervenit, suâ se spe frustratum cernens, & alveum siccum reperiens, ait: Fefellit me torrens iste.

V. Cordier hic. Ambr. l. 3. offic. 19.

Quamdiu quis divitiis affluit, & torrente fortunæ abundat, omnes velut limpidissima aqua ad se invitat; ubi exaruerit, pedibus alueum conculcant. Quod Guerricus Abbas alio simili illustrat, qui ejusmodi amicos pomis aureis & citreis confert, quæ quamdiu recentia, & succo plena, manibus gestantur, pretiosis abacis ac regiis mensis imponuntur, in pretio & æstimatione sunt; at ubi succus omnis expressus, infra mensam, aut in fimetum abjiciuntur, pedibus proteruntur; quemadmodum Jobo accidisse legimus; nec soli. Sed funē prosequamur, Gratiâ quis valet apud Reges & Principes, ne nomine quidem antè notus, statim velut umbræ comitantur hunc gratulantium turbæ, invenit veteres amicos & novos, quos nec viderat antè. Excidit gratia nec veteres jam amici, nec novi sunt. Factum in Petro, qui secundam Domini fortunam secutus, adversam fugit; imò in hac Dominum negavit. steterat cum Christo in monte Thabor, inter convivia Zachæi, Matthæi, Cana Galilææ, in panū, ac piscium multiplicatione, agni Paschalis esu, constans socius fuit; ast ubi ad calicem Passionis ventum, turpiter elapsus est. Quin & impræsentiarum, inquit devotus Doctor, *habet Iesus multos amatores regni sui cælestis, sed paucos bajulatores suæ crucis; habet multos desideratores consolationis, sed paucos tribulationis; plures invenit socios mensæ, sed paucos abstinentiæ; multi sequuntur Christum usque ad fractionem panis, sed pauci ad bibendum calicem passionis.* non hos dixi amicos, sed vos *qui permansistis mecum in tentationibus.* Qui in tempore tentationis recedunt, hi infirmi, hi instabiles sunt; qui tali amico nititur, confidit super *baculum arundineum confractum*, ut scitè Petrus Abbas Cellensis: *Nescit vera amicitia naturam qui in amore imitatur arundinem.* Vides viros nobiles quandoque arundinem (*bagette*) manu gestantes; vides & cohortis ductores suas arundines (quas *guietten* vocant) habere, aptas ad deambulandum in foro, aut militum tergori metiendo; at minimè auxilio aut fulcimento, in lutoso ac salebroso itinere esse queunt. Plura de hac materia vide part. 1. Dom. 2. Advent. §. 3. Maneat igitur nostris impressum cordibus, expressum moribus, quòd verè Nazianz. Gregor. cecinit:

Thom. à Kemp. de Imitat. Christ. l. 2. c. 11.

Luc. 22.

Isa. 36.

Lib. 5. epist. 21.

Fidis amicis nil puta præstantius,
Quos casus asper parturit, non pocula.

Receptum infallibile illud Proverbium: *Omni tempore diligit, qui amicus est*, tam in adversis quàm in prosperis. Vis ergo scire an amor verus, an amicus sincerus sit? audi Bernardum: *Illa est vera amicitia, quæ nihil in rebus amici quærit, nisi solam benevolentiam, scilicet ut gratis amet amantem se.* Gratuitus amor est, si amor est. Hinc Thomas Pontanus vir celebris usurpare solebat, *amorem numquam fecisse stipendium.* Quod sublimiori stilo confirmat Augustinus: *Amicus gratis amandus est, propter se, non propter aliud.* quis est hic & laudabimus eum?

Prov. 17.

V. Scriban. Polit. c. 3.

Boteri Polit. l. 2. c. 4.

Aug. l. 50. ho. ho. 38.

§. III.

§. III.

Solus Deus amicus verus & sincerus.

AMicum quæris opulentum, potentem, fidum, qui nullâ in necessitate te deserat ac destituat? Hunc Ecclesiæ lumen ac columen tibi assignat, dicens: *Quid tibi prodest hominis amicitia? fortè ibi non solùm nullum auxilium; sed & periculum invenies. Nam multi non periclitantur antequam majoribus jungerentur; excitaverunt majorum amicitias, ut majora pericula incurrerent. Securus opta amicitiam Christi: hospitari apud te vult, fac illi locum, id est, noli te amare, sed Christum*, qui est adjutor in opportunitatibus, & in tempore tribulationis. *Quis amicior nobis*, quærit Ambros. *quàm qui pro nobis corpus suum tradidit?* qui se & omnia sua nobis intimè communicavit, qui amicos suos in vinculis non dereliquit, illis Petrum exsolvit, & Paulum carceri eripuit; innumeros Martyres solatus est, & in flammis se comitem præbet benignissimus Deus, & tres *pueros* in fornace illæsos conservat, *Noë* amicum suum in communi orbis diluvio incolumem servat: hoc patrocinium per Isaiam amicis suis promittens, ait: *Noli timere, meus es tu, cùm transieris per aquam, tecum ero, & flumina non operient te.* Ita & amicis Raymundo & Francisco de Paula, Xaverio, pallium aut tabulam aptat in cymbam. Homines quantumvis sibi charos in periculis, in aquis, in flammis, in morte destituunt; at Christus suos numquam derelinquit. De hac cum eo initâ amicitiâ præclarissimè Augustinus: *Nihil delectabilius Deo*; (non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus illius, sed gaudium) *nam in homine sunt quæ te offendunt; toleras tamen propter amicitiam. Dei amicitia quibus rebus debet cogi, ut dissolvatur à te, non invenies; & non est Deus qui te offendat, si tu eum non offendas; nihil eo pulchrius, nihil dulcius.*

Aug. in ps. 21.

Amb. in l. 1. Luc.

Isa. 43.

Aug. l. 50. o. ho. 38.

Huic accedit aurea Doctoris Angelici sententia: *Si vis verâ amicitiâ delectari; esto amicus Dei, & Sanctorum.* Et Thomas ille Campensis: *Sine amico non potes bene vivere: & si Iesus non fuerit præ omnibus amicus, eris nimis tristis & desolatus. Fatuè igitur agis, si in aliquo altero confidis aut lætaris. Ex omnibus ergo charis, sit Iesus solus dilectus specialis.*

S. Thom. 2. 2. qu. 23. art. 1. Thom. à Kemp. de Imit. Chri. l. 2. c. 8.

Quod si feceris, cessabit illa Jeremiæ querela: *Vocavi amicos meos, & ipsi deceperunt me.* Ad literam Ægyptios intelligit, qui à Judæis vicinis obsessi, vocati in auxilium contra Chaldæos, videntes horum copias & vires, reversi sunt, & Judæos non juverunt.

Thren. 1.

Sic in Belgio nuper vir insignis in extrema cum morte lucta vocavit & imploravit opem uxoris: *Charissima conjux adjuva me in his angustiis. cumq; illa flens diceret: Ecquî possum te juvare charissime marite in morbo incurabili?* vocavit filium primogenitum: *Fili adjuva, eripe ex hisce angustiis; ego pro te nocte & die laboravi, & vitam sæpè periculo exposui.* Cumque ille pariter gemens diceret: *Vtinam mi Pater, te morte eripere possem! Sed hoc vires meas excedit.* Vocavit secundò ac tertiò genitum: deinde filias, famulos & ancillas, quemque sigillatim compellans, ac opem implorans: cumque singuli dolentes idem responderent, dicerentque contra mortem non esse remedium, exclamavit ille horrendum: *O vanas hominum curas! ô quantum est in rebus inane! Ecce ego tibi uxor, vobis ô filii & filiæ laboravi, sudavi, vires & valetudinem impendi, quin & animam meam fortè oppignoravi: & ecce hæc est merces mea: ut in hora novissima implorans opem vestram, non inveniam. O quàm satius fuisset, si Deo serviissem! si amicos in terra, & in cælis mihi comparassem, qui in hoc articulo mihi adessent! ô si vivere liceret quàm saperem!* Amicos mihi non mortales, qui in necessitate deserunt, non divitias, non honores, quæ ad tumulum destituunt, sed Christum, sed virtutem, quæ ad judicem comitatur, & perorat, conquirerem. Tales necessarios suadet Damascenus sibi quisque necessariò compararet. „Qui voluptatis amore capti, inquit, eorumque suavitate deli-

Corn. hîc in Thren.

Dam. in vita Barlaam c. 13. Rosweyd.

vit. Patr. t. 1. auct. Sancto Hieron.

„ deliniti res fluxas & perituras amant, illi „ similes sunt, qui tres amicos habuit: ex „ quibus duos tanto amore ac benevolentiâ complectebatur, ut nullum discrimen, ne mortem ipsam subire pro illis „ recusaret: tertium autem aspernabatur, „ exiguam illi, eamque fictam ac simulatam exhibens amicitiam. Venerunt autem quodam die satellites, qui hominem „ hunc ad judicem raperent, ut decem millium talentorum rationem redderet. Hic „ ad angustias redactus, primum ac præ „ ceteris charissimum amicum adit, & ait: „ Non te fugit amice, quemadmodum tui „ causâ vitam meam non semel in discrimen adduxerim, non urgente necessitate; „ operâ atque auxilio tuo egeo. Respondit „ ille: Amicus tuus non sum, nec qui sis, „ novi; sunt enim mihi alii amici, quibuscum hodie me oblectari oportet; quare „ duo cilicia tibi porrigo, nec est quòd à „ me quidquam exepectes. Sic illusus alterum convenit, dicens: Recordare amice „ quantum à me honoris & beneficiorum „ acceperis: nunc ad extremam calamitatem redactus, te opitulatore opus habeo. Ille autem ait: Hodie mihi per negotia, tecum curiam adire minimè licet; „ paululum tamen te comitabor. Spe igitur suâ & hic frustratus, quam in perfidis & ingratis amicis collocarat, tandem „ ad tertium contendit, quicum parva ei „ familiaritas intercesserat, quemque nullo loco habuerat; unde pudore suffusus & „ vultu dejecto, his verbis usus est: Fateor „ exigua me tibi hactenus benevolentiæ „ argumenta ostendisse, mihique parum „ deberi: jam tamen gravissimè oppressus à ceteris amicis desertus, ad te accedo, teque rogo atque obsecro, ut ingratitudinis meæ immemor, pro solita tua in „ omnes humanitate, mihi consilio & auxilio esse velis. Ille auté hilari & amœno „ vultu ait: Sanè sincerissimum amicum „ meum te esse profiteor, atque exiguæ illius tuæ erga me beneficentiæ memor, „ eam tibi hodie cum fœnore rependam. „ Quocirca ne metuas, ego te præcedam, atque apud Regem perorabo, ne te hostium manibus tradat; quare erecto „ animo sis vir amicissime, ne te mœrore „ conficias. Ad hæc ille lachrymis obrutus, execrabatur vanam suam in ingratos „ ac perfidos amicos benevolentiam, tum „ suam in hunc sincerissimum amicum ingratitudinem deplorabat. Habetis sanctissimi Antistitis parabolam, quam ex „ ipso edisseram: nam *parabolæ* (teste Hieronymo) *aliud in medulla habent, aliud in* „ *superficie pollicentur*. Primus amicus opum „ copia est, & divitiarum amor, ob quæ „ homo se mille periculis exponit; cùm autem extremus vitæ dies advenerit, ex his „ præter inutiles quosdam pannos qui ad „ funus conducunt, nihil secũ auferet. Secundus amicus, uxor ac liberi, ceterique „ cognati & familiares, qui ad sepulchrum „ dumtaxat cadaver comitantur, ac protinus domum reversi, ad sua negotia sese „ conferunt, hominem oblivioni, ut corpus sepulchro mandantes. At verò tertius amicus, qui contemptui ac fastidio „ erat, virtutum ac bonorum operum patronus est, qui ubi animus corpore solutus, eum ad judicem præcedere, causam „ nostram agere, ac Deum flectere solet, ne „ horrendis exactoribus tradamur. Hic nimirum candidus ille ac sincerus amicus, qui in necessitate non deserit. Virtutem tibi amicam delige, Christum dilige, fideliorem nusquam comperies. Nos seque hortatur ad id Hipponensis Antistes: *O anima mea dilige eum, à quo tantum dilecta es. Elige illum amicum tuum præ omnibus amicis tuis, qui cùm omnia subtracta fuerint, solus tibi fidem servabit. In die sepulturæ tuæ cùm omnes amici tui recedent à te, ille te nõ derelinquet; sed tuebitur à rugientibus præparatis ad escã.* Ne hujus amici tanto patrocinio destituti vices serò deploremus: quod non ita dudum Volsæus, cui etiamnum spiranti cùm omnia diriperentur, adeò ut vel moribundo lectum subtraxerint, hoc prudens pronuntiarit: *Si Deum tam diligenter coluissem quàm Regem colui, me in hac cana senectute non deseruisset.* Iterum ergo iterumque amantissimum

Hieron. in c. 12. Eccl. v. 9.

Aug. in manual. c. 24.

Hist. Angl. Raynaud. Iuda proditio. p. 754.

mum Jesum tibi amicum assume, quem amor tibi æqualem fecit, ut faciliùs tecum amicitiam contraheret. Vos autem dixi amicos, inquit: quod expendens Magnus Gregorius, summo affectu exclamat: *O mira Divinæ bonitatis dignatio! servi digni non sumus, & amici vocamur. quanta dignitas est hominum, esse amicos Dei!* quanta dignitas, esse amicum Principis, esse amicum Regis! quanto studio, quanto molimine, hujus amicitia conquiritur, ut duo illi aulici apud Augustinum testantur, quorum alter ad alterum: *Dic quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò ambimus pervenire? majórne esse poterit spes nostra in palatio, quàm ut amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile plenumq; periculis? amicus autem Dei si voluero, ecce jam fio.*

Aug. lib. Conf. c. 24.

Ita fecêre tot Sanctorum Anachoretarum & Confessorum millia, qui omnibus propinquis ac charis valere jussis, hujus unius amicitiam sibi copularunt: ita fecêre tot millia Martyrum, qui *calicem Domini biberunt, & amici Dei facti sunt.* Quos inter censendus ille, qui moribundâ ac tremulâ manu amaram potionem prensans, ab uno ex circumfusa amicorum turba incitatus, ut amicissimo omnium propinaret; nutantes in morte oculos circumferens, Christum è Cruce pendentem benignè intuitus, *Tibi*, inquit, *amicorum meorum dilectissime, hunc calicem propino*, qui salutis meæ causâ calicem passionis epotasti. O si & is tibi in extremis animus sit ut eum tibi in bivio æternitatis constituto cum fiduciâ amicum implorare & impetrare, in ejusque expansis brachiis emori queas! Quod fiet si eum nunc præ omnibus charum habueris, hunc ore, hunc corde, medullis omnibus amaveris. Ad quod conducet praxis illa recitandi indies *Corollam divini amoris* in tres decades distinctam, quâ dilectum tuum Jesum, supra omne quod in cælo & in terris est, efferas. Illum ad tria majora grana te interrogantem auscultes:

Drexel. Christus patiens.

Fili, aut filia, amas me? Ad quod amabile quæsitum, intimo animi sensu respondebis:

1. Tu scis ô Domine, speciose præ filiis hominum, quia amo te præ oculis meis, & præ omni quod est aspectu delectabile. Averte oculos meos ne videant vanitatem.

2. Amo te suavissime Jesu præ omni dulcedine & gustus suavitate: amore tui ab omni excessu & sensualitate ciborum temperabo, ut gustem quàm suavis sit Dominus.

3. Amo te ô sponse, qui pasceris inter lilia, præ omnibus odoramentis & florum flagrantiâ: trahe me in odorem unguentorum, id est, virtutum tuarum.

4. Amo te supra omnem harmoniam & musicorum concentum; ut sonet vox tua in auribus meis, eas lubens occludam detractionibus & obscœnis canticis.

5. Amo te supra omnes spurcas & brutas carnis voluptates.

6. Amo te præ omnibus corporis mei commodis.

7. Amo te præ omnibus mundi divitiis.

8. Amo te præ omnibus honorum titulis.

9. Amo te præ valitudine, & omnibus corporis mei membris.

10. Amo te plus vitâ & animâ meâ.

2. Fili vel filia amas me?

1. Amo te ex tota memoria mea, nec umquam potero tui oblivisci, qui mei dignatus es recordari. ubi expendenda omnia beneficia tibi præstita.

2. Amo te ex tota mente, tui dumtaxat cognitioni, ac operum tuorum inhærendo.

3. Amo te ex toto corde, flagrantissimo voluntatis actu in te jugiter exardescendo.

4. Amo te ex totis viribus, omnes corporis & animi facultates in amore tui impendendo.

5. Amo te præ omnibus propinquis, amicis & benefactoribus, quia infinities tibi præ his obstrictus sum.

6. Amo te teneriùs quàm parens filium unigenitum, aut filius parentem dilectissimum.

7. Amo te ardentiùs, quàm sponsus sponsam.

8. Amo te plusquam cælum; quod sine te infernus mihi videretur.

9. Amo te plusquam mundum universum.

10. Amo te præ amore omnium creaturarum.

3. Fili vel filia amas me?

Aug. 1. Utinam nihil amem præ te: *nam minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.*

2. Utinam amem te amore casto, ut te amarunt SS. Virgines.

3. Utinam amem te amore constanti, sicut te amarunt omnes sancti Confessores.

4. Utinam amem te amore forti, sicut te amarunt omnes sancti Martyres.

5. Utinam amem te amore filiali, sicut te amarunt omnes sancti Apostoli.

6. Utinam amem te amore ardentissimo, sicut te amant Cherubim & Seraphim.

7. Utinam amem te amore perfectissimo, sicut te amavit sanctissima Virgo & Mater Maria.

8. Utinam amem te amore, quo te amarunt & omni æternitate amaturi sunt omnes cælestis civitatis incolæ.

9. Utinam amem te, quantùm amasti me.

10. Utinam amem te, ut amore tui moriar pro te, qui mori voluisti pro me.

Hanc divini amoris Corollam obiter expressam, quisquis dilecto suo Jesu indies paucis persolverit, aut subinde piâ meditatione fusiùs ruminarit, amicitiæ sibi cum Christo tesseram perpetuam perque tot amoris actus cumulum meritorum maximum compararit.

EMBLE-

EMBLEMA XIV.

RVRSVM CRVCIFIGENTES SIBIMETIPSIS FILIVM DEI. Ad Hebr. 6.

RVRSVM IN ARMA FEROR. *Virg. 2. Æneid.*

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ.

Hiſce Bacchi feriis peccatores ſuis flagitiis Deum laceſſere, & rurſus in crucem agere non verentur, teſtante ac deteſtante Apoſtolo.

§. I. Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei.
§. II. *Variis hiſtoriis comprobatur, Chriſtum per peccata hominum rurſum crucifigi.* Ad Hebr.

DOMINICA QVINQVAGESIMÆ.

Rursum crucifigentes filium Dei. Ad Hebr. 6.

OMMENTUM illud Poetarum, sed minimè vanum censeri debet, quo gigantes Jovem lacessere, montes montibus imponendo; cælum conscendere, ac Deum ipsum deturbare voluisse, fabulantur. Rei veritatē, primum illud & maximè funestum bellum, in ipso mundi exordio, subeunte in cælestes mētes malitiâ, testatur: tum enim & litui, & classica sonuerunt; & volitarunt infestæ legiones: tum insolens illud perduellis Luciferi, cum ipso Numine duellum cōmissum est, de quo Joannes Christi scriba, non usitatâ pennâ: *Factum est prælium magnum in cælo.* Apoc. 12.

Alterum bellum, ubi homo cum Deo in arenam descendit, paradisus vidit: ubi communis omnium parens, funestissimi illius dissidii princeps fecialis, fatalem sceleris hastam, in cælum contorsit, suoque conditori bellum indixit, quo universos posteros, ejusdem militiæ, an malitiæ dicam, commilitones conscripsit; ut morte geniti, Marti destinati, Numinis hostes nasceremur, & vixdum in lucē editi, arietem cælo, agni admoverent: denique in hunc orbem, ceu campum martium ingressi, tam vero quàm severo argumento Cadmea soboles, omni flagitio, priusquam istiusmodi arma tractare nosset, armata prodiret. *Sicut enim* (ut ab origine fontem ducamus) *sunt quædam arma Dei, in quibus esse dicitur lorica iustitiæ, & gladius spiritus, & scutum fidei: ita etiā sunt arma diaboli, quibus indutus homo peccator,* sine fronte in caput suum rebellare non erubescit. Testem habeo Prophetam regium. Sic ille stylum suum exacuit: *Qui cogitaverunt iniquitates in corde, tota die constituebant prælia.* Pervicaces illi in Deum impii, in seipsos injurii, in proximum malitiosi, qui divinis jussis infandas suas voluptates, opes, honores scelusque anteferunt, ex corde suo faciant quandam velut armorum officinam, quibus vulneretur pietas, stillet animi cruor, salus intereat, cælum impetatur, imò & ipse Deus, quasi ad singulare certamen provocatur: *Tetendit* (impius) *adversus Deum manum suam, & contra Omnipotētem roboratus est.* Antiochenus Præsul ait. Hæc bella non acie geri, armisque, sed hominum insidiis in foro, & domi per improbitatem, verbaque, telis acerbiora: hæc tela strictosque enses miratur, & execratur sacer ille vates, dum ait: *Gladium evaginaverunt peccatores.* In quæ verba, pretiosam Adamantii doctrinam juvat observare: *Quomodo autem putandi sunt peccatores evaginare gladium? dum tam imprudenter, & absque ullo verecundiæ velamento, iniquitates suas perpetrant, nec erubescunt aut reverentur, nec tāquam in vagina nequitiam suam recondunt, & contegunt, sed superbo & elato spiritu, velut gladium quendam denudant,* dum palam è pharetrâ sulphureas libidinis sagittas emittunt, virulenta calumniæ & detractionis tela ejaculantur: *Exacuerunt tamquam gladium linguas suas,* in Christum, & in Sāctos ejus. Vbi solerter observat Augustinus, Judæos linguis suis Salvatorem nostrum flagellasse, & in crucem egisse: *Non dicant Iudæi: Nō occidimus Christum. Nobis non licet occidere quemquam. Iniquitatem facinoris sui in judicem hominem refundere volebant: sed numquid Deum judicem fallebant? Pilatus dixit in eum sententiam, & iussit eum crucifigi, & quasi ipse occidit: & vos ô Iudæi occidistis. Vnde occidistis? gladio linguæ: acuistis enim linguas vestras. Et quando percussistis, nisi quando clamastis: Crucifige, crucifige?* Quæ doctrina aptè duos Euangelistas conciliat: *Quidam dicit horâ*

Orig. in Ps. 36. hom. 2. — Psal 139. — Iob. 15. — Psal. 36. — Orig. hom. 2. in Psal. 36. — Psal. 63. — Aug. in Ps. 63. — Aug. cit.

horâ sextâ crucifixum Dominum, & quidam horâ tertiâ; invenimus horam tertiam esse potuisse, quando illi clamaverunt: Crucifige, crucifige; tum gladio linguæ occiderunt, qui horâ sextâ carnificum manibus in crucem actus est.

Compello hîc vos, ô helluones, nihilo Judæis mitiores aut meliores, qui exacuitis linguas vestras, in conviviis & compotationibus, in quibus rursus cruci confingitis Servatorem. Vnde vulnerastis? *unde occidistis? Gladio linguæ.* Exemplum ingens est, quod refert Thomas Cantipratanus: Nocte parasceves, quâ Ecclesia feralem illam cruciatuum Domini lanienam recolit, quam mundi machina communi elementorum luctu testata fuit, Lovanii adolescentes aliquot perditissimi, in popina aleas & chartas pictas versantes, blasphemiis ac juramentis Deum lacessebāt: cùm ecce tibi summo mane civis pietati deditus, de more ad matutinas se conferēs, hàc fortè pertransiit, reperitq; turbam hominum ante tabernam complorantium, ac commiserantium sortem hominis cujusdam omnino cruēti, ac multis vulneribus toto corpore saucii. Qui dum ab eo quærerent hujus tanti flagitii auctorem, Isti, inquit, juvenes, qui hîc in cellario ad tesseras ludunt. Mox civis ædes ingressus, tali nocte tamque sacrâ, ludentes increpat, percunctatur, ut quid hunc hominem tam fœdè vulnerassent? Attoniti juvenes, negant aliquem ad eos intrasse; postquam consederant; nullum verò mortalium ab eis vel verbo, vel verbere lacessitum: è vestigio cum cive assurgunt, quærunt hominem saucium, sed nusquam reperiunt. Conversi itaque singuli ad se, animadverterunt se perjuriis ac flagitiis suis, rursus Dominum contumeliis affecisse, ac vulneribus concidisse. Hæc, inquit Auctor, cùm mihi frater Prædicatorum sub dubio retulisset, ego ipse in dictam urbem perveniens, interrogavi de viro, inveni hominem, quæsivi in rei veritatem; sub præstito juramento narravit ille ut scripsimus. Et addidit, quòd Dominus domus, in cujus cellario lusores sederant, hoc facto tâ tâ contritione commotus sit, ut cum uxore omnia bona diviserit, & quæ per usuram rapuerat, restituerit, vitamque beato fine clauserit. Cogitabat siquidem & suis sceleribus, usuris &c. rursum Christum sauciari ac crucifigi. Id ipsum sentit & amarissimè queritur Doctor mellifluus, qui expendens illud Psalm. 68. *infixus sum in limo profundi, sic ait: fortasse crux ipsa nos sumus, cui Christus memoratur infixus; homo enim formam crucis habet, quam si manus extenderit, exprimit manifestiùs. Loquitur autē Christus in Psalmo dicens: Infixus sum in limo profundi, limum quidem nos esse manifestum est, quoniam de limo plasmati sumus.* Quæ uberiùs exponens Franciscus Labata: Crucifixus igitur in peccatore, inquit, sicut in cruce Dominus nunc est: nam tunc manus ejus, velut affixæ clavis manibus nostris sunt, cùm manus nostras extendimus ad peccādum: & pedes ejus nostris cum pedibus currimus ad malum: & tunc caput ejus spinis trāsfixum est, cùm in capite nostro peccata fabricamus: & tunc lanceâ latus ejus aperitur, cùm in corde nostro pravos habemus affectus. Hoc potator, hoc scotator, hoc adulter secum volvat, quovis scelere lethali, benignissimum redemptorem nostrum denuò in crucem agi, juxta illud Apostoli:

Cantiprat. l. 1. apum. c. 49. n. 20.

Bern. serm. 4. in vigil. Nativi t.

Labata Chr. Passio. prop.

§. I.

Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, Ad Hebr. 6.

ACcidit ut moris est, per hilaria hæc ante cineralia Parisiis, abhinc annis duodecim, regali luxu nuptias celebrari, in æde viri prænobilis, qui puellam duxerat, quam plures proci deperierant. Hi indignati sibi prædam ereptam, funestam planè tragœdiam adornant mensis remotis, omnes larvati, histrionum in morem subintrant; sponsum astu, in vicinum cubiculum se vocatum strangulant, ac vestibus con-

Mathias Pauli Prior Ordinis S. Aug. de poorte des Hemels.

continuò exutum, alijſque mortuarijs indutum, ac larvâ perſonatum, in convivantium cœtum, humeris ſuis inferunt: ſaltumque funebrem exorſi, mirè omnes oblectant, dum tandem ſigno dato, avolant, & ſe Euro ocyùs, ex ædibus proripiunt, relicto ſuper pavimento, ut putabatur, ſocio larvato, qui mortui partes egerat. Hunc jam ceteris dilapſis, convivæ trudunt, vellunt, ut aſſurgeret; ad hæc omnia immoto, ſponſa fortè larvam detrahit; & ô ludum inſolentem! ô ferales nuptias! ecce ſponſus, verum funus exhibetur, compertumque à lavernionibus, ob ſpõſam ſibi prærepeam, morte crudeliſſimâ præfocatum, & omnibus oſtentui ac ludibrio expoſitum fuiſſe.

Id ipſum enimverò per haſce Lupercales ferias accidere videmus. Prædilectus ſponſus noſter Iesus, ſpecioſus formâ præ filiis hominum, unicè ſibi charam naturam humanam, aut ſi lubet animam cujuſque noſtram ardenter procatus, & innumeris beneficiorum vinculis obſtrictam, in ſponſam delegit; ſenſus hic, quos Bellarminus animæ procos rectè indigitavit, feſtivis hiſce ac genialibus diebus, indignati ejuſmodi ſponſo animam vacare; omnium flagitiorum perſonam induti, in ſponſum irruunt, quem non modò præfocant, ſed vulneribus confoſſũ, quaſi per ludum ſublimem rapiunt, *rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.* Quæ tragœdia quot in conviviis hoc triduo exhibetur? ſed erit aliquando cùm larvâ depoſitâ, *videbunt in quem transfixerunt.*

Bellarm. conc. Dom. Quinq.

Hebr. 6.

Ioan. 19.

Sprengerus part. 2. mallei malef. qu. 1. c. 16. narrat maleficos quoſdam inveniri, qui ſagittarij vocantur. Hi autem jacula in Chriſti imaginem crucifixam, ſtaturâ per dæmonem die emittunt, adhibitis alijs quibuſdam impiis ritibus: & ex pacto diaboli, ſagitta emiſſa, ſubitò eum ferit & vulnerat, quem magus vult, quamvis in India, aut muris fortiſſimis cinctus, & clauſus eſſet. Iacula hæc, aut à calumniantis, aut detrahentis linguâ evibrari Ieremias teſtatur: *Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum.* Idque *ut ſagittent in occultis immaculatum.* Vbi Auguſtinus Chriſtum intelligit: imaginem enim redemptoris, ad quam ipſi conditi, ejuſmodi primùm in ſe feriunt, animam graviſſimè ſauciando; atque adeò per Chriſtum tranſit telũ ad proximum. Atque hec juſtiſſima de cauſa Religioſo ritu, Eccleſia hoc tempore, Chriſti lanienam inducit, ut norint mortales, dum mundus vacat voluptatibus, Chriſtũ angi cruciatibus; dum impudica figuntur oſcula, Chriſtum fraudulento oſculo tradi ad ſupplicia; dum filii hujus ſæculi bibunt vinum è phialis, & fruuntur cupitis amplexibus, Dei Filiũ felle & aceto potatum, in crucem extenſum: brachia nihilominus ultrò in peccatoris pandere amplexum; nec eſt qui recogitet. In figura id olim queſtus Amos Propheta: *Qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis: qui comeditis agnũ de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocẽ Pſalterii, bibentes vinũ in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Non compatiebantur, inquit Hieronymus, non tangebantur dolore, ſuper afflictione Ioſeph: ita dum Ioſeph in ciſternam dimiſſus, fratres conſederũt manducare & ludere; dum Ioſeph in carcerem conjectus, & de capite illius ageretur, in aula Pharaonis convivia celebrabantur, aulici laſciviebant, omnia feſto tibiarum cantu reſonabant, & nemo cogitabat anguſtias Ioſeph. Ita nemo cõpatitur ſuper dolore & afflictione, vulneribus Ieſu Servatoris noſtri, qui hiſce diebus aſcendit Hieroſolymam, ut denuò tradatur ad illudendum, flagellandũ, & crucifigendũ. Sedulus olim & anxius quæſivit Malachias, poſſétne in hominẽ aliquem cadere tantum nefas? *Si affiget*, inquit, *homo Deum ſuum?* Pagninus: *Si rapiet fraudabit homo Deum ſuum?* Vatablus: *ſi ſpoliabit homo Deum ſuum?* Syrus & Arabicus: *Nũquid opprimet homo Deum ſuum? perdet homo Deum ſuum?* Ecce quò ſceleris, amentiæ, furoris progreſſus es: Deum tuum ſupplantaſti, aliâ

Ierem. 9.
Pſalm. 63.

Amos c. 6.

Malach. c. 3

aliâ longè fraude, aliis artibus & dolis, quàm fratrem Esau Jacobus: hic matris imperio, Dei voluntati cessit, fratrem supplantavit, tulitque primogenita, tu verò reluctante cælo, gemente terrâ, urgentibus inferis, Deum tuum, qui ab humana natura tibi amore frater, & pietate pater est; tu qui fratrem & humanitatem omnẽ exuisti, saxeũ pectus, & caucaseos animos indutus, supplantasti; ille summâ amoris significatione sua quodammodo vendidit, abjecit, prostituit primogenita, ut in eorum partem venires: tu verò ea despicis, oblatamque ultrò hæreditatẽ respuis, insuper & fratri manus inferre, & perdere satagis. Ita factũ ævo suo gemuit Paulus esse inter Hebræos, *qui rursum in semetipsis crucifigerent* filium Dei. In quem locum „Cornelius: Peccator iterum crucifigit „Christum, quia novo peccato novam „dat causam crucis, & mortis Christi: fa„cit enim rursum id, propter quod Chri„stus crucifixus est; quare nisi Christi „mors tã efficax fuisset, ut ad omnia om„nino peccata se extendisset, oporteret „Christũ toties mori, & crucifigi, quoties „peccant homines; sicut Aaronica sacrifi„cia & victimæ toties mactari & offerri „debebant, quoties peccabãt Iudæi. Atq; ita docet S. Thomas: *peccator quantùm in se est, dat occasionem, ut iterum Christus crucifigatur, & sic contumelia fit Christo*, quia ponit de facto id, quod Deus magis odit ac detestatur, quàm omnia tormenta, quæ perpessus est. Hæc porrò causa fuit, cur Dominus Gloriæ, infinitâ suâ bonitate in terras descenderit, & positâ majestate, formã servi assumpserit, tám crudeli morti se objecerit: *Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra*, quæ ut tolleret, cruciatus acerbissimos toleravit. Unde rectè clamat Ambrosius: *doles Domine, & verè doles, non tua vulnera, sed nostra scelera.* Infinities magis odit Deus unum peccatum nostrum, quàm hæc omnia tormenta, quorum illud causa exstitit. Quod seraphicus Doctor expendens: *Majorem*, inquit, *habuit compassionem de peccatis nostris, quàm tormentorum passionem.* Vt si ex una parte rursus omnia flagella, spinæ, clavi, morsque acerbissima; ex altera verò unica lethalis noxa poneretur, præ his omnibus, hâc longè aversaretur, & ultrò omnes hos cruciatus denuo subiret, ut hoc scelus avertere & amoliri posset. Imò si nullum peccatum commissum esset, nisi tua unica ebrietas, tuum unicum perjuriũ, vel adulterium, aut unica tua in adolescẽtia fornicatio, ad hoc unicum peccatum tollendum, filius libens passus fuisset.

Hebr. 6.

Cornel. de Lap.

S. Thom. in Epist. ad Hebr. c. 6.

Isa. 53.

Amb. in Luc. c. 10.

Bonav. in c. 3. dist. 15.

Tu autem ô homo! quo animo huic Christi supplicio, tantæ tamq; ferali morti, auctor adesses? quomodo conspectum hominum ferre auderes, qui auctorem, ac creatorem omnium tam infami morte damnasses? eadem jam tamẽ committere non perhorrescis. Quis Deum suum siccis oculis tam dirè tractari sine lacrymis videre potuisset? Quis non Judæos impedire, seque libens pro eo victimam offerendo, inclamasset:

Me, me, adsum, qui feci; in me convertite ferrum
Iudæi, mea fraus omnis; nihil iste nec ausus,
Nec potuit.

Quis non omni nisu eum morti eripere conatus fuisset? quis non animos Clodovæi, regis Frãcorum induisset? qui etiamnum ethnicus, dum à S. Remigio fidei elementis imbueretur, & horrendam illam passionis Domini iliadem intellexisset, zelo Dei accensus, liberè pronuntiavit: *si ego cum Francis meis istic adfuissem, ejus iniuriam vindicassem*; Iudæorum manibus Christum eripuissem, inque ipsos Iudæos arma convertissem. At docuit sanctissimus Præsul, hujus amoris & indignationis zelum, in se retorqueret, cùm ipse anteactæ vitæ flagitijs, horum cruciatuum, ac acerbissimæ mortis causam præbuisset. Huic affine est, quod scribit. P. Simon Saba in litteris annuis 1598. Obonem regem gentilem, cùm audisset tam indignâ morte occisum Dei filium, dixisse: ecquis tam immane facinus perpetrare ausus? quæ gens, quæ natio, quibus in terris degeret? & quasi ilicò pœ-

Lobbet. vita & mors c. 6. § . 3.

nas ſumpturus, quæſivit an quis ex ea ſtirpe ſupereſſet? ô quot ſuperſtites! placari non potuit, quamvis audiret illum ultrò ſe morti obtuliſſe: nam eſto, inquit, is mortem nō reformidarit, quis uſque eò temerarius & barbarus, qui manus illi inferre auſus fuerit? quid ſi audiret illum à ſuis, quos tanti redemit, denuò dilaniari? Quapropter fruſtra in Judæos excandeſcis, ô Chriſtiane, fruſtra eorum barbariem ac rabiem inſectaris; *qui in hoc fortè minùs reprehenſibiles*(uti feriâ ſecundâ Paſchæ Doctor mellifluus obſervat) *quàm novi crucifixores, qui manibus & verbis mortem illi accerſerunt, immortalem mortificant, & incrucifigibilem crucifigunt.* Admiſſi quondam ſceleris ultrices pœnas ferunt Judæi: quorum parvuli ut plurimùm naſci ſolent, manu ſanguine plenâ; adulti verò, ipſo die paraſceves, profluvium ſanguinis patiuntur, totique expalleſcunt: abit nimirum, & in poſteras ætates effluit pœna profuſi quondam innoxij ſanguinis. Vtinam & tibi ô Chriſtiane flueret ille ſanguis, ora pallor occuparet! non eò fortè venires amentiæ, ut per nova ſcelera, Chriſti cruci, mortique cauſſam afferres. Piâ illud olim patientiâ Paulus exprobravit! *O inſenſati Galatæ! quis vos faſcinavit non obedire veritati? ante quorum oculos, Ieſus Chriſtus præſcriptus eſt vobis* (imò & à vobis) *crucifixus.* Tenebantur eorum oculi diuturno ac infelici faſcino: quod ut explicet & tollat, objicit Chriſti è cruce pendentis imaginem, cui pro tabella crux fuit, rude & immane lignum: pro colore, pro purpura, & murice ſanguis: pro penicillo, flagella, clavi, ſpinæ, lancea: hac tabellâ, hoc colore, hoc penicillo uſus eſt inſolens, crudelis, impius pictor. Quis ille? ne foris quære, quem domi tenes: vos ipſi *inſenſati Galatæ!* tu ipſe, qui hæc legis, pictor fuiſti, & hanc cælo judice, imaginem effinxiſti: nunc obiter videamus, ante quorum oculos hæc ſanguinolenta Redemptoris noſtri imago obverſata ſit.

S. Vincent. ſerm. in die paraſc. Hugo Car. din. in Pſ. 77.

Ad Gal. 3.

§. II.

Variis hiſtoriis comprobatur, Chriſtum per peccata hominum rurſus crucifigi.

S. Coleta virgo Gandenſis, amore Chriſti omnes omnium martyrum cruciatus lubens, volens perſenſit, toties prope Martyr dicenda, quot Martyres cælū numerat. ad quod impulit ſponſus ſanguinum, qui ei tormenta, quæ exantlaſſet & quibus in membris, ſingula ipſe omnia enarravit. Huic (quod ad rem facit) precanti, ſe in conſpectum virgo mater, & filiolum dederat, non qui in ſinu luderet aut Coletæ arrideret; ſed qui unum jam toto vulnus corpuſculo, lacrymis ſuis commiſerationem atque opem expoſcere videretur: adiiciens illam etiam hodie facinoroſorum hominum crudelitatem eſſe, qui Chriſtum vix natum, crudeliùs quàm Judæi, non uno vulnere cruentarent. Puerū Jeſum quippe non ſemel pueri obſcœnis libris, laſcivis verbis, domeſticis furtis, aliiſque ſupra ætatem flagitiis proſcindunt, & manus Judæorum prævertunt. quæ dum cernimus, nónne meritò cum Bernardo exclamamus: *Adhuc ludam, & illudam lacrymas eius.*

Bern. ſer. 3. in natal. Dom.

Quid! quòd Judæi minorem injuriam Chriſto intulerunt, qui excæcati, eum ut hominem hîc in terris ambulantem occiderunt: quem Chriſtiani poſt tot amoris argumenta, regnantem in cælis, rurſus vellent crucifigi. Audi Dionyſium illum Areopagitam, qui aureo oraculo, *volucris cæli* nuncupatus eſt, *& incorruptæ fidei ac ſummæ auctoritatis Doctor*, teſte S. Liberato Diacono, habitus eſt; ipſum audite: *Iudæi, qui Deum crucifixerunt ambulantem in terris, minùs peccarunt quàm qui offenderunt ſedentem in cælis.* Quem illic regnantem, quemadmodum rurſus peccata configant, altera nō vana viſio manifeſtavit: Brigitta illa Sueciæ, nobilitate ſanguinis, vitæ ſanctita-

Chryſoſt. ad Carolum Imp. in brev. Dionyſ Ep. 4. ad Demoph.

te illustris alumna, decẽ annos nata, cùm quadam die de Passione Domini sermonem audisset, nocte insequẽti vidit Jesum in cruce, sanguine recenti perfusum, & toto corpore lacerum, sic illam compellando: *Aspice vulnera mea ô filia!* Brigitta ad hoc cruentum spectaculum attonita, ut plagas recentes, & sanguine stillantes advertit, in has voces misero cum ejulatu prorupit: Eheu mi Jesu! quis te adeò horrendè, miserè sauciavit? quis cruci tam dirè iterùm affixit? Respõdit Dominus, ab illis factũ, qui me sceleribus suis lacessunt, & fœdas ac brutas voluptates, meis amoribus & æternis deliciis præponunt. & quod mireris, *his plagatus sum* à Christianis, *in domo eorum qui diligebant me.* Auditis hos Christi gemitus ô scelerati! ô voluptuarij! ô libidinosi! Audis, ô peccator quisquis es! audis, ô Causidice, ô Judex, qui auro corruptus à Justitiâ deflectis! in domo tuâ rursus Christum vẽdis. Origen. *Omnes qui pro temporalibus rebus Iustitiam deserunt; Deum, qui est iustitia, vendunt.* Pondus addit Venerabilis Beda; *multi hodie scelus Iudæ, velut immane & nefarium exhorrent, nec tamen cavẽt: nam cùm pro muneribus, charitatis & veritatis iura spernunt, Deum, qui est charitas & veritas, spernunt.* Tu ô Mercator, qui fraude, dolo, perjuriis, falsas merces protrudis, totus nũmis avare inhias, in domo tuâ Dominũ tradis. Bernardus: *Christi opprobria, sputa, flagella, clavos, lanceam, crucem & mortem, in fornace avaritiæ conflans, & profligans, in acquisitionem turpis quæstus: hoc tantum differentes à Iudâ, quod ille horum omne emolumentum, denariorum numero compensavit, isti veraciori ingluvie, lucrorũ pecunias exigunt infinitas.*

Breviar. Rom. in vita 8. Octob.

Zachar. 13.

Orig. tract. 35. in Matt.

Beda in Caten. D. Thomæ.

Bern. in Cant. in varos.

F. Speranza punct. 1. de pass.

Tu qui ob haustum intemperãter sumptum, peccatum temulentiæ aut gulæ admittis, in domo tuâ rursus calicem passionis, & poculũ fellis Christo propinas: tu qui ob fœdam voluptatem, Deum offendis, Barrabam Christo præponis: vos deniq; qui calumniis, diris, blasphemiis cælum lacessere non erubescitis, gladio linguæ Jesum percutitis, flagellatis, crucifigitis: hæc enim omnia supplicia, peccata sola inflixerunt. Iudæ avaritia prodidit; ministrorum calumniæ ac blasphemiæ tradu-xerunt; Iudicum improbitas condemnavit; Pilati ambitio flagellavit; Iudæorum invidia in crucem egit: hi fuerunt carnifices, hi tortores, de quibus ipse queritur: *Supra dorsum meam fabricaverunt peccatores.* Vidit hoc Africanum Sidus nec tam radios, quàm fulmina ejaculatur: *Iam non est irascendum Iudæis, qui morientem deriserunt, non regnantem; & quis est, qui Christum adhuc irrideat? utinam unus esset, utinam duo, utinam numerari possent! tota palea areæ ipsius, videt eum; & gemit triticum irrideri Dominũ.* An. 1598. 21. Decemb. festo S. Thomæ, B. Maria Raggy ex tertio Ordine S. Dominici sacro Eucharistiæ epulo refecta, vidit Christum sponsum suum, colũnæ alligatum, & toto corpore sanguinolentum, ubertim lachrymas ac gemitus fũdere. Ad quem virgo: O mi Iesu! scelera mea sunt causa tuorum vulnerum, illa te tam dirè laniarunt. Respondit Christus: Etsi tanta, tam immani apassus sim, Christiani tamẽ non cessant me indies impetere, & vulnere super vulnus conscindere. Ecce quemadmodum recẽti sanguine omnes plagæ recrudescunt. Cadaver ad præsentiam homicidæ dicitur sanguinem emittere, ut evẽtus comprobavit. Clarissimus Doctor Vincentius Mosses regiæ Majestatis Philippi IV. medicus, in philosophia sua naturali sacrosãcti corporis Christi, c. 14. dub. 3. disquirit, an à morte Salvatoris naturaliter sanguis ex aperto latere profluxerit? ubi ut varias variorum opiniones prætercam, sic ille sentit: Alicui videri poterit, quòd sanguis naturaliter fluxit, quia erat præsens homicida: naturaliter enim præsente homicidâ fluit sanguis ex corpore mortuo; quod & ratione, & auctoritate, & luculentis exemplis cõprobat. Auctores adducit supra quatuordecim, viros omnes literatos, medicos, Theologos, qui doctrinam suam rerum experientiâ demonstrant. Unum alterúmve paucis delibasse sufficit. an. 1530. in Hispaniâ occisus Ioannes

Psal. 128.

August.

In vita l. 3. c. 15.

nes Abustherus: venatores duo in suspicioné adducti, in vincula cójiciuntur; sed cùm nil solidæ contra eos probationis adferri posset, cadaver sepulchro eductum, coram primo nil alterationis dedit; coram secundo, per vulnera largè sanguis erupit: quo viso naturæ prodigio, homicidium suum fassus est. Ita de altero commemorat, qui uxorem jugularat, cujus cadaver post 20. dies exhumatum, ac in conspectũ mariti positum, toto corpore sanguiné sudavit. Hippolytus Marsilius dicit se hoc indicio plura homicidia detexisse: idem se ait pluries fecisse quidam Iudex Curiæ Philippicæ. Quò referri potest illud prodigium, quod in morte Hérici regis Angliæ observatum est; cujus cadaver, dum ad tumulũ deferretur, Richardus filius cõtumax ac patri rebellis occurrit; & ecce dum apertâ facie, parentem aspicit, cadaver sanguinem copioso imbre sudavit. Haud aliter omnia Christi vulnera, ad præsentiam peccatoris renovantur: quod luculentus testis B. Borgias testatus est, dũ Christi cruce perdentis effigies, in peccatoris obstinati præsentiâ, toto corpore largiter sanguinem sudare cœpit. Rursus ad eas cogimus angustias, quæ in horto sanguineum sudorem largè expresserunt, *Cur addimus afflictionem afflicto? magis aggravant Christum vulnera peccati nostri, quàm vulnera corporis sui.* Quid agis peccator? manus tuæ, quæ vindictam spirãt, pauperem opprimunt, adhuc plenæ sunt sanguine; lingua, oculi, membra omnia sacro Christi cruore tincta video: mensæ, convivia, fercula vestra, ubi invicem mordetis & carnibus humanis saturamini, ubi lascivitis, & bibitis velut aquam iniquitaté, sanguine conspersa sunt. Audi rem portentosam, quam nõ minùs eruditus, quàm Religiosus scriptor Bzovius, in annalibus suis cõmemorat: Romæ puella fuit *Catharina* nomine, à formæ venustate *pulchra* cognomine, sed famæ prostitutæ, ad quam omnis juventus cõfluebat: dum vespere quodam speciosum præ ceteris, ad se juvené divertentem conspexit: quem dum cœnâ (ut cõditio postulare videbatur) satis dapsili exciperet, mirum ecce ostentum: quodvis ut mensæ inferebatur ferculum, sanguine largo aspersum apparuit. Quo prodigio adeò illa non perculsa, ut mẽsis remotis, eum in penitius cubile deductum, ad flagitium pellicere ausa fuerit: non invitus successit; at istic loci, derepente (ô inauditam metamorphosim) *speciosus formâ præ filiis hominum*, toto corpore vulneribus saucium & plagis lividum, sponsum sanguinis se exhibere, totq; ora, quot vulnera visus pandere, quibus illam hujus tam diræ lanienæ causam arguere; benignissimè tamen ad veniam invitare non destitit. Erubuit ad hæc Catharina & scelus exosa, singularé posthac vitæ sanctitatem exorsa est. quin & tu ô lasciva puella! quin & ô Veneris proce, hujus exemplo potiori jure, quàm olim pijssimus Bernardus, ad cor reversus, fateri potes: *Ego sum tui causa vulneris, ego tui causa doloris.*

Pise tom. 2. pag. 861.

Nieremb. de amore Christi c. 15.

Bern. feria 2. Pascha.

Bzovius an Christ. 1221. n. 10.

Aut cum magno illo Francisco, Duce Gandiæ, sẽsus tuos, velut Christi tortores intueri, *qui Christum ferire ausi essent, & perimere; qui nec membra sua, nisi ut confixores Domini clavos intuebatur.* Sed dicet aliquis: Christus resurgens à mortuis, jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur: quî ergo eum immortalem, regnantem in cælis rursus valent crucifigere?

Sacchin. hist. Soc. part. 3. l. 8. n. 113.

Delrio varias inter artes necromanticas, unam refert, quâ magi aut sagæ, imagines cereas conficiunt, quas acubus, aut stylis ferreis configunt, vel igne liquãt, vel confringũt: *& sic*, inquit, *certum iis, quos tales imagines designabãt, interitum, tali vel alio mortis genere adferũt.* Addit sub calcem sectionis, *solemne esse sagis, effigies has baptizare in nomine Beelzebub, & nomen occidendi illis imponere.* Inter cetera auté hujus artis illustria, hæc adducit argumenta. Sub Carolo IX. Gallorum rege grassari hæresis cœpta est, quam dum extirpare, & regno expellere satagit, ipso in ætatis flore cõtabescere, intemperiis, variisq; cruciatibus agitari cœpit malum, omnem medicorũ peritiam superabat, dum tandem festo S.

Delrio disq. Mag. l. 3. part. 1. sec. 4. pag. 2.0.

Delrio ibid. Pise tom. 1 pag. 361.

Barthe-

Bartholomæi deprehensa cerea imago, formâ regiâ, in quam nefarij homines, impiè fuerant debacchati: quidquid pũctionum ac vulnerum huic cereo simulachro infligebant, id Rex innocens in se tenerrimo sensu percipiebat; donec tandem succubuit, & fatis concessit. Consimile quid narrat Crespelus l. de odio Satanæ disc. 10. & addit se vidisse, cùm Avenione esset, cultrum parieti infixum, quo de sententiâ judicis, excoriatus fuerat quidam magus, eò quòd per ceream imaginem Pontificem è medio sustulerat.

Anima nostra imago est magni illius regis, fusa ad similitudinem creatoris: hanc imaginem quot peccatis, velut stilis ferreis configimus, tot vulneribus Deum nostrum quem repræsentat, laniamus, & occidimus: gravissima profectò injuria, ab ejusmodi venefico, Pontifici, aut regi infertur, quem hoc diabolico supplicio trucidat: sed hic in hominem sævit, tu in Deum, in Creatorem, benefactorem, cõservatorem tuum benignissimum, atque ipsius beneficiis pro telis uteris, inque ipsius injuriam, & contumeliã contorques.

Est ille prima causa, & primus motor, sine quo nec agere, nec moveri potest homo. Sed ô barbariem! ô injuriam detestandam! Divino illo auxilio, velut gladio armatus, in Auctoris sui opprobrium homo abutitur, & ipsam, ut ita loquar, Dei manum renitẽtem quodammodo atque reluctantem, trahit ad consortiũ sui sceleris, faceretq; (si modò admitteret infinita bonitas) authorem peccati. Quo uno, quid ipsi supremo sanctissimoq; numini, ignominiosius accidere aut etiam excogitari possit non video. Dic enim, dic age peccator, si mortaliũ omniũ maximè inopi, abjectissimoq; mendiculo, pecuniolam erogares, quâ ille victum sibi quæreret, & fame longaque inediâ prope enectum sustentares; ille è contrà, & tuæ baneficentiæ, & sui oblitus, ex eâ ipsâ pecuniâ venenum emeret, quo tibi perniciem moliretur: quo ferres animo, quibus oculis aspiceres, quibus exciperes verbis, quo irarum impetu in barbarũ, excors, immane mancipium devolvereris? sat scio, non tibi satis esset animi & verborũ, irarumq; satis, quo in ingratum illud caput detonares. Tu pusillus homo cùm sis, oblatam ex commiseratione pecuniolam; in tuam perniciem converti non pateris; quî te patietur Deus immortalis? te, inquam, cui ut mendico, & mortalium pauperrimo, tam lautas epulas, tam generosa vina apposuit, adeò commodè & splendidè induit, insuper tantis facultatibus, & fortunis cumulavit; iis tamen per temulentiã, fastum, avaritiam, luxuriam; aut luxum in ipsius injuriam, contemptum, & ruinam abuteris. Insigne fuerit paterni affectus indicium, dum Zaleucus Locrensium Rex unum oculum sibi erui passus est, ut alterum filio servaret; nec hoc inferius foret, si plebeio alicui damnato, ut utrâque manu præcisâ, morte plecteretur, rex ejus misertus, unâ manu sibi amputatâ, alterã civi, unà cum vitâ reservaret. Magnum sanè esset momẽtũ, & pignus amoris. Nunc verò, quid non supplicij mereretur, si eam manum, quam Rex illi servasset, aut restituisset (uti cælitus Damasceno factum) in Regem armaret ad trucidãdum? Si filius Zaleuci ob adulterium reus, à patre redemptus, die insequenti rursus flagitium anhelaret, alterum patri oculũ eruere niteretur. Nónne ingratitudo plusquã belluina foret? non manus, non oculus, sed omnia corporis membra nostra, per peccatum carnifici tradenda, Christus restituit; nihilominus omnibus membris in eum armamur, Deum ipsum quantum in nobis est, perimere & destruere nitimur. hujus doctrinæ egregium habeo magistrum ex Claravalle: *ipsum quantum in ipsa, est Deum perimit voluntas propria: omnino enim vellet* (peccator) *Deum peccata sua aut vindicare nõ posse, aut nolle, aut ea nescire; vult ergo eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse aut insipientem. Crudelis planè & omninò execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat.* *Bern ser. 3. de resurrect.*

Nec adhuc tanti sceleris enormitatem execrari, illatam benignissimo regi nostro injuriam lachrymis, imò vel sanguine eluere studemus? Burchardus primarius conspirationis artifex, qui Carolum comitem Flandriæ, lethali ictu in capite sauciavit: tanto dolore ac pœnitentiâ ductus fuit, atque ita scelus suum detestatus, ut copiosas eleemosynas in pauperculam effuderit, eo pacto, ut Deum exoraret præter, aliam à justitiâ pœnam infligendam, manus tam nefaria sibi amputaretur. Quod cùm non impetraret, rogavit, eam sibi præsecare liceret in rotam agendus; seipsum promptissimè ad eam comparavit, ubi confractis ossibus, à nonâ matutinâ, usque in diem sequentem vivus permansit: exquisitæ pœnitentiæ signa sanguineis lachrymis uberrimè contestatus.

P. Sainct. Iure livre des Estus c.7.

Nos non mortalem principem, sed Deum ipsum, Dominum dominantium, non uno vulnere, sed tot plagis crudelissimè configere non perhorrescimus, quot flagitiorum tela in eum evibramus. Nec est, qui recogitet, quem facinoris sui longè atrocissimi pœniteat. Pœnituit non ita pridem (at longè inferiori de causâ) matronam Galliæ, quæ cùm filium, quem habebat unicum, in Italiam invitum ac reluctantem ablegasset, ubi hunc mortuũ inaudivit, se ejus mortis causam rata, ita indoluit, ut omni hominum contubernio valere jusso, peregrinationem nudipes vili lacernâ induta, in exteras terras susceperit, solo pane & aquâ vitam sustentans, illudq; identidem ingeminans: ego te peremi fili mi, quis mihi tribuat, ut moriar pro te? nec quisquam nostrûm ingemiscit se filium Dei crudelissimè trucidasse. Vnde Augustinus sic Redemptorem nostrũ, supremo illo judicij die in hominem detonantem inducit: *cur me graviore tuorum criminum cruce quàm illâ, in quâ quondam pependeram afflixisti? gravior apud me peccatorum tuorum crux, in quâ invitus pendeo, quàm illa, in quam tui misertus ascendi.* Quò se tunc peccator convertet, quando illi meritò exprobrabit Salvator: *vide hominem, quem crucifixisti, vide vulnera, quæ inflixisti, vide latus, quod transfixisti; quoniam per te, & propter te apertum est, & tamen intrare noluisti.* Neque minùs terribile est illud S. Bonaventuræ: *Apparebit,* inquit, *Dominus Iesus cum vulneribus suis, & clamabit, dicens: videte, quanta à vobis, & in vobis, & pro vobis passus sum; & tamen ingrati omnia contempsistis, & pro nihilo duxistis. Ite maledicti in ignem æternum.* Certum itaque est, in extremo judicio impios, uti Propheta ait, *aspecturos in eum quem confixerunt*: quibus teste Ruperto, *veneranda Domini vulnera, æterna futura incendia.*

Sainct. Iure, ibid.

Aug. serm. 181. de temp. in vigil. Pent. ser. 1.

Aug. l. 2. Symb. c. 8.

Bonav. part. 1. Stim. c. 2.

Zach. 12.

Quæ ut restinguamus, lachrymarum imbre, & sacro ejus sãguine, per se sacramentorum canales salubriter nobis profluente, occurramus, sceleris nostri atrocitatem detestemur, nosque Christicidas ac Deicidas, supra omnes Regum ac Imperatorum sicarios, gravioribus longè cruciatibus dignissimos fateamur.

EMBLE-

EMBLEMA XV.

NE COMEDAS. Gen. 2.

CAVE NE TITVBES, MANDATAQVE FRANGAS. *Horat.*

DOMINICA I. QVADRAGESIMÆ.

Iejunium quod Heterodoxi, ut inventum diabolicum execrantur, Redemptor noster exemplo ſuo ſanctificavit, & obſervari voluit.

§. I. *Hæreticorum errores refutantur, ac ieiunii præceptum adſtruitur.*

§. II. Jejunium ut eſt actus virtutis abſtinentiæ, hominem contra inſultus cacodæmonis obarmat. S.Tho.2.2. q.140.

§. III. *Ieiunii arma fortiſsima*, ut poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. *Ad Epheſ. 6. Atque his armis non robur animi dumtaxat, ſed quod mirandum, etiam Corporis acquiritur. Vnde Eccl. 37.*

§. IV. Qui abſtinens eſt, adjiciet vitam.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMÆ.

Cùm jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit. Matth. 4.

HÆRETICI moderni, Epicurei, Anomei, jejunium Catholicis præceptū, maximè impugnāt, & ut inventū diabolicum damnant. Hæc Calvini censura est lib. 4. inst. c. 12. §. 21. *Latæ sunt impiæ leges,* inquit, *quæ conscientias exitialibus vinculis stringunt, interdictus carniū usus quasi hominem contaminet.* Et inf à: *Hæc ultima est impietas, & vix morte expiabilis, si quis minimum laridi aut rancidæ carnis, cum pane cibario gustaverit.* Et §. 20. Magnæ esse insipientiæ & audaciæ, imitari velle quadragesimale Christi jejunium. Lutherus verò sic contra jejunium debacchatur: *Quid hoc aliud quàm impia fraus Antichristi?* quod ut faciliùs populo in vitium prono imponant, ad suum sensum sacras literas traducunt, allegantes illud Pauli 1. ad Timot. 4. *In novissimis temporibus discedent quidam à fide, loquentes mendacium, prohibentes nubere, & abstinere à cibis.* Quorsū hæc aiunt? Subdit enim Apostolus: *Quia omnis creatura bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.* Idem 1. Corinth. 10. *Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.* Et Lucæ 10. Magister veritatis Discipulos suos docet: *Manducate, quæ apponuntur vobis.* Causā subnectit Matthæus, capite 15. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit de ore.* Ex quibus inferunt novitium Pontificiorum inventum esse, & erroneum ac bonitati Creatoris, qui omnia ad esum & usum hominum condidit, repugnare.

Chavas de notis veræ Relig. l. 2. notâ 18. c. 5. § 3.

1. Tim 4.

§. I.

Dicti errores refutantur, ac jejunii Præceptum adstruitur.

AD hos tam crassos & palpabiles errores refutandos, sciendū est, Apostolū 1. ad Timoth. 4. insectari Simonianos, Saturnium (qui tempore Apostolorū vixit) Ebionem, Manichæos, Marcionitas, Encratitas, qui dicebant, nuptias, vinum, carnes, &c. esse creata à Diabolo; ac proinde hæc naturâ suâ esse mala, cavenda, eorumque usū & esū hominem infici, & maculari. Alia Scripturæ loca, tantùm probāt sublatas veteris legis cæremonias & Judæorum, qui nimis superstitiosi erant in multis ciborum generibus devitandis. Jejunium autem & abstinentiam à certis cibis, non esse novitium inventum, ex eo patet, quòd Deus primis parentibus alimentum ex herbis, & fructibus terræ præscripserit: *Ecce dedi vobis omnem herbam deferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam.* Transactique sunt multi annorum centenarij, totum videlicet tempus ante diluvium, quo genus humanum, nec esum carnium novit, nec vini potum. Donec primus post diluvium Noë vinum invenit, & Deus carnium esum hominibus indulsit; at non sine delectu; dixit enim: *Omne quod movetur, & vivit, erit vobis*

Cor hic.

Gen. 1.

Gen. 9.

vobis in cibum, excepto quòd carnem cum sanguine non comedetis. Sed nec omnes fructus primis parentibus concessi sunt; verùm à ligno scientiæ, arctissimo præcepto illis jejunandum erat: *Ex omni ligno paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Comedit Adam fructū, qui in se bonus ac sapidus erat; sed quia contra præceptum Domini, se ac posteros omnes amarissimo miseriarum pelago involvit. Audire hîc juvat Basilium de jejunio disserentem: *Ieiunium* (inquit) *in paradiso lege constitutum est; primum mandatum accepit Adam: si ieiunasset à ligno Eva, non isto indigeremus ieiunio.* Cui accedit Sanctus August. *Ipse Princeps generis nostri quamdiu non comedit, in paradiso fuit: statim cùm comedit in paradiso, eiectus est.* I nunc Calvine, & jacta: *quod intrat in os, non coinquinat hominem.* Non erat mortiferum mel, quod degustavit Ionathas, nisi quia Pater vetuerat. Neque propter panem, quem comederat, & aquam quam biberat, à leone Propheta discerptus est; sed quia mandato divino cautum illi erat, ne comederet. Carnes suillæ Iudæorū tempore non minùs bonæ erant, quàm modò; tamen quia illis vetitæ, comedi tunc sine peccato non poterant. Quæ lex Mosaica jam rigidè servata est, tantaque cum laude, ut Machabæos in album purpuratorum Martyrum Ecclesia redegerit.

Gen. 2. Aug serm. 55. de temp. Matth. 15. 1. Reg. 14.

Probatur secundò jam inde ab exordio Ecclesiæ, jejunij præceptum in usu fuisse. Quod Ecclesiam imponere posse, ex eo cōstat, quòd Actorum 10. Apostoli, post inductam legem Euangelicam homines à suffocato & sanguine abstinere jusserunt. Ipsos verò Apostolos jejunasse, testimonio Christi comprobatum est, dum dixit: *Venient dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & tūc ieiunabunt.* Quis verò sanæ mentis, si in Ninive fuisset, præceptum Regis de rigidissimo jejunio, quo omnes homines, ægros, lactentes, jumēta ipsa, ab omni cibo abstinere jussit, iniquum duxisset? Quidni Ecclesia, quam Christus audire præcepit, moderatius longè jejunium imponere possit. Etsi præceptum Medici, ad pellendos morbos corporis in ægro locū habeat, præceptum Ecclesiæ ad pellēdos morbos animi, à ratione alienum judicabitur? Alterum est communi Patrum sententiâ, jejuniū quadragesimale ab Apostolis institutum, & Ecclesiæ traditum comprobari: ut patet ex libro quinto Apostolicarum Constitutionum, cap. 13. *Servandum est à vobis jejunium quadragesimæ, continens memoriam conversationis & legislationis Domini.* Quem Canonē Divus Ignatius, Apostolorum Discipulus, ad Philippenses scribēs, retulit: & ab annis 500. Rupertus in c. 3. Jonæ sic argumentatur: *Sicuti secundùm edictum* (Regis) *fieri oportuit; ita secundùm fidem & traditionem beatorum Petri & Pauli Apostolorum, qui sunt vel esse debent lingua Romanæ Sedis, ordinem Ecclesiasticum servare oportet.* Cōfirmat Hieron. Ep. 56. ad Marcellam de errore Montani. *Nos unam Quadragesimam secundùm traditionem Apostolorū toto anno, cōgruo tempore jejunamus.* Vnde D. Leo: *Apostolica institutio quadraginta dierum jejuniis impleatur.* Et Sanctus Petrus Chrysologus: *quod Quadragesimam jejunamus non est humana inventio; auctoritas est divina.* Ad quam accessit D. Petri institutio, qui (ut ait Abulensis) Quadragesimā primus instituit, idque exemplo Christi: quod, ut S. Petrus ait, nobis reliquit, *ut sequamur vestigia ejus*, si non passibus æquis; cùm nō humano more jejunarit, at pro modulo & mensurâ gratiæ: aliàs consequitur nihil illum boni fecisse, ut à nobis in exemplum traheretur, seu quod imitari nos oporteat; quæque enim actio fuit infiniti meriti, & ab omni imperfectione immunis. Quare hac tempestate jure usurparim illud Ambrosij, qui epistolâ octuagesimâ secundâ contra Monachos Apostatas, jejunium damnantes, scribens; sic eos coarguit: *Qui jejunandum negatis, quæ causa cur Christus ieiunaverit, astruite: nisi ut vobis exemplo esset eius ieiunium.* Quod exemplum Christi fusè tractat Lobbetius de Continentiâ l. 2. cap. 17. Illud autem præceptum sub mortali

Matth. 9. S. Leo ser. 6. de Quadr. 1. Pet. 2.

tali obligare, manifestè probat Lessius, & confirmat ex Concilio Gangrensi, ante annos 1200. can. 19. *Si quis ieiunia, quæ communiter ab Ecclesiâ custodiuntur, dissolvat, anathema sit.* Cui illa Augustini sententia conformis est: *Aliis diebus ieiunare remedium est aut præmium, in Quadragesimâ non ieiunare peccatum est:* idque non leve, ut docet Ambrosius: *Non enim fratres leve peccatum est fidelibus, indictam Quadragesimam à Domino, non ieiunare: scriptum est enim, qui dicit se in illo manere, debet, sicut ipse ambulavit, & ille ambulare ieiunando.* Quod ex eo probat: *Si ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium, quia resolverit, morti addicitur: qui sciens à Christo indictum resolvit, quid meretur?*

Aug. serm. 62. de tem.

Ambr. serm. 25. de Quad.

Porrò quàm hoc præceptum leve ac lene sit, ex illo manifestum est; quòd Ecclesia ut benignissima mater, suis non jejunium Niniviticum, aut Saulis Regis indicat; sed infirmitati suorum condescendēs, ab hoc eximat omnes in teneriori ætate, usque ad annum vigesimum primum expletum: & ob defectum naturæ, viros sexagenarios; feminas verò quinquagenarias, probabiliter non obligari censet Sanchez de Matrimonio lib. septimo disputatione trigesimâ secundâ, numero decimo septimo. Ut docet Sāchez in Selectis, disputatione quinquagesimâ quartâ, numero undecimo. Secundò omnes feminas gravidas ac lactantes. Tertiò omnes opifices, ut probant ex privilegio Eugenij Quarti, Diana tractatu secundo, resolutione octavâ, Sa, Ledesma, Bonacina, Baucius pag. 50. Fagundez præcepto quarto Ecclesiæ, capite octavo numero decimo sexto. Quartò omnes iter facientes pedites, ad quinque leucas Lusitanas, præter aut propter; Fagundez citatus nu. decimo septimo: aut quatuor Belgicas, ut usu jam receptum est. Etsi a [illegible], ut ait Diana 12. resolutione 52. Sanchez Select. disput. 54. num. 20. Baucius pag. 51. Quintò excusantur Concionatores absolutè ex obedientiâ, vel ob publicam utilitatem ad populum dicturi. Ita Navar. Silv. Ledesm. Azor. quos citat Fagundez præcept. 4. Eccl. c. 8. n. 19. Sanchez verò in Conciliis parte 2. libro 5. c. 1. dub. 3. n. 7. addit Magistros Grammaticæ in Societate non obligari ad jejunium, nisi mediâ quadragesimâ, id est tertiò in hebdomadâ, etsi sint fortes & robusti. Hæc verò clausula, si sine gravi incommodo suo munere fungi nequeant; aut equites, aut etiam ex re illicitâ graviter defatigati sint, ad omnes se extendit, uti & omnes ægros hoc præcepto eximi.

Accedit consuetudo collationis serotinæ: de quâ quid Suarez senserit, alijque, vide apud Fagundez præcept. 4. Eccl. c. 4. n. 12. de Collatione: & Baucium pag. 51. qui laxos in hâc materiâ Doctores allegat. Quæ omnia cùm probent, præceptū hoc Ecclesiæ facillimum esse; & ut ostendam, corpori juxtà ac animæ salutare, non possum quin cum D. Maximo exclamem, qui de jejunio Ninivitarum agens (ubi senes & juvenes & infantes jejunabant, imò & pecora) sic ait: *Quale sit hoc, Christianum pro salute suâ non facere, quod pecudes pro hominum salute fecerunt? nisi quod stolidior pecude est, qui indicto pro se à Sacerdote ieiunio, non ieiunat. Nónne enim pecus est, qui non intelligit, quid illis immineat, quid incumbat?* Et pecus quidem, ut in apposito symbolo videre est, ad nutum Domini escâ abstinet, vel se potiundi, vel metu verberum, dum nos nec spes cœnæ magnæ, nec metus sitis & famis æternæ, quam patiemur ut canes, commoveat.

S. Maximus de Litaniis & Iejunio Ninivit.

Sed hæc hactenus, quoad jejunii præceptum: nunc autem quod jejunii virtutem ac meritum spectat, & quanto cum rigore in Ecclesiâ semper observatum, paucis expendamus.

§. II.

§. II.

Ieiunium ut est actus virtutis abstinentiæ, hominem contra insultus cacodæmonis obarmat.

.Thom. 2. .q. 164.

GOliath terror ille Israëlitarum, quem Augustinus aliique Patres Principi tenebrarum conferre non dubitarunt, provocabat filios Israël quadraginta diebus, eos lacessens manè & vesperè: *Procedebat verò Philistæus manè & vesperè, & stabat quadraginta diebus.*

Reg. 17.

Tartareus ille Goliath hoc quadraginta esurialium dierum tempore in campum progreditur: procedit verò *manè & vesperè*: manè impugnat prætextu imbecillitatis stomachi, cerebri, defluxionis, catharri, injuriæ aëris, noxii vaporis: vesperi defectu levioris somni, in gratiam adventantis amici: ut olim Sylvanus Abbas, Marcianus, aliique Anachoretæ in voluntario jejunio fecisse memorantur. Quod verò collationem spectat, vel consuetudines alibi inductas, vel sententias quorundam laxiores, cacodæmon fraudulenter objecta: licere pro collatione sumere offam ex pane, ex vino, vel amygdalis, quæ seorsim sumi potuissent. Vt videre est apud Dianam tract. 2. resol. 34. Azor. Reginal. Bauc. pag. 51. & 56. Huic connectit sententiam Azor. pisciculum adhiberi posse. Tum inducit ad magnos quosvis pisces (modò non excedatur quantitas) ut ait Bonacina tract. de leg. Caietan. Megala, Baucius pag. 51. qui omnes volunt quantitatem spectari, non qualitatem.

Apophteg. Rosweyd. tit. jejunium.

Contra has infestissimi hostis insidias, 40. his diebus nobis colluctandum est, ut rectè monet Bernard. serm. 1. de jejunio: *Hodie sacrum quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Christianæ; nemo ergo in umbra jaceat, nemo pugnam detrectet, in aciem eundum est.*

Memorabile est, ut doctè observat in Jonam P. Joan. Bap. Vwens cap. 3. v. 7. quod fidem nobis facit potentiæ & astutiæ hostilis, nosque debet mirum in modum ad pugnam cum eo ineundam, obtinendamque victoriam animare: primum hostem, Israeli ex Ægypto egresso, & ad terram promissam properanti, uti est à D. Gregorio observatum, occurrisse Amalech. Est autem Amalech, secundum ejusdem interpretationem Gregorii, idem quod populus lambens, seu lingens, ollas nimirum & pocula. Quid sibi vult, quòd populus assuetus ollis, culinæ, dapibus, poculis, pugnare contra Israelem, electum Dei populum, primus incipiat? profectò hoc non aliud quàm spiritualem pugnam designat. Per totum verò diem hoc receptissimum axioma occinit: *Liquidum non frangit jejunium*: ut dum cibo nequeunt, se liquido, quasi arcem largo flumine muniant. Tum ne potus noceat, toties aliquid sibi sumi licere dictitet ex Sylv. Medin. Ledesm. Fagundez præcept. 4. Eccl. cap. 4. nu. 15. de collat. Vbi omissâ clausulâ, quam si Doctores apponunt; *Modò non fiat in fraudem ieiunii*; persuadet vaferrimus impostor, posse quemque centies die bibere, & varios amicos ac socios invisere, ut & centies, quid cibi sumere valeret. Non hoc jejunium elegit Dominus. In prandio verò ita opplendos, ut vesperi non esuriant: ad 3. 4. horas prandio insumi posse: *Cum nullum tempus definitum sit.* Aut jejunandum in cœnam, ut majori voracitate helluari possit. Cujusmodi jejunium, gulonũ quisque, quàm aliorum non jejunantium prandium, aut cœnam mallet. Vellet, ut videtis, hic stygius lavernio, ut sicut quidam audientes non audiunt, ita jejunantes non jejunent; quibus annumerandi illi, qui sub undecimam meridianam, quò minus jejunium sentiant, cubitu surgunt, atque è strato, mensæ accumbunt, eduliorum varietate basilicè instructæ. Qui Religiosissimi scilicet sacræ inediæ observatores, mellifluo Doctori stomachum movent, dum sic suam in eos bilem effundit:

Greg. in 1. Reg. c. 15.

Bern apolog. ad Guil. Abb.

fundit: *Fercula ferculis apponuntur, & pro solis carnibus, à quibus abstinetur, grandia piscium corpora duplicantur; cumq; prioribus fueris satiatus, si secundos attigeris, videberis tibi necdum gustasse pisces. Palatum quippe dum novellis seducitur condimentis, paulatim dissuescit cognita, & ad succos extraneos, veluti adhuc jejunum, avidè renovatur in desideria,* &c.

Ita Bernardus in luxum, & ingluviem jejunantium invehitur: ejusmodi hunc fructum colligunt, ut unico jejunio sibi tres gulosas mensas parent: pridie enim jejunii se ingurgitant, ipso jejunii die in prādio se farciunt, postridie quasi jejunii damnum, ventri illatum, resarciunt. Quos pluribus & acrioribus verbis perstringit Augustinus tom. 10. in appēdice sermon. 86. *Sunt quidam observatores quadragesimæ, deliciosi potiùs, quàm Religiosi. Ieiunant non ut solitam temperando minuant edacitatem, sed ut immoderatam differendo augeant aviditatem.* Et alibi: *Nihil prodest longum totâ die duxisse ieiunium, si postea ciborum suavitate, vel nimietate anima obruatur.* Quæ fusiùs ibidem prosequitur. hoc credo jejunium, quod elegit Dominus, quod indixit Ecclesia. Sed inquis: Ecclesiæ leges nihilominus servo, semel dumtaxat de die calētes cibos admitto, contentus unicâ refectione diem transigo Sed hæc refectio non minus lauta sit, non minùs copiosa: nam qui uno prandio tantū vorat, quantum tribus Vitelliis sufficerit, præcepto forsā jejunii satisfacit, sed præcepti finē minimè attingit, & non semel in gulæ ac temperantiæ peccatum, jejunādo impingit. Quod jejuniū verè Turcicum dixero. De quo Radzivilius Ep. 3. Jejunij Turcici ritus est, die toto abstinere cibo, idq; per mensem; noctu vorare, quantum vel ventri, vel gulæ placet, dummodo cessetur unâ horâ ante ortum solem. ejusmodi jejunantes diabolus non timet. Vitellius in Imperio Romano turbas & mala magna moliturus timebatur: has formidines ut vanas, Galba spernens: quid Vitellius, ait, helluo & patinarius miles moverit? ventri deditus timē-

Aug. to. 10. serm. 65. de temp.

dus non est. Non *timeo Crassos, sed Flaccos,* ait Tullius. & hos præ illis, hostis noster timere solitus. qualis ille, qui dicebat: *Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum.* Vbi Hieronymus: *Tales diligit milites Christus, qui ieiuniis vacēt. quare? quia in ieiunio victoria est, & in victoria triumphus.* Ejusmodi se jujunio David muniebat: *Operui*, inquit, *in ieiunio animam meam.* Sine jejunio se nudum & intermē dicebat, quare hac loricâ se armavit: *Gula,* inquit Ambrosius, *nudos facit, ieiunia operiunt. Vnde David: operui in ieiunio animam meam, bonum operimentum, quod animam tegit, ne à tentatore nudetur.* Hoc operimento velut cataphractus Daniel, dentes leonum contrivit teste M. Basilio, hom. de jejun. *Daniel cùm tres hebdomadas panem non comedisset, nec vinum bibisset, demissus in lacū, etiā leones ieiunare docuit: neque enim leones, dentes in eum infigere valuerunt, perinde quasi è lapide, aut ferro, aut aliâ quapiam rigidiore materiâ concretus fuisset, Adeò quemadmodum tincturâ ferrum indurescit, ita ieiuniū pii viri corpus duraverat, ac leonibus insuperabile reddiderat.* Vnde solicitus nos commonet S. Petrus: *Fratres sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus, tamquam leo rugiēs, circuit quærens, quē devoret;* ut hac armaturâ præmuniti, resistere valeamus. Ad alios debellādos hostes tartareos, rectè suadetur fuga: ubi, recede, fuge dilecte mi, vis impuro Veneris spiritus, in fugam agere? occasiones, congressus fuge. Vis superbū Luciferum conterere? pompam, honores, & nomina magna, longè calcando fuge. Vis avaritiæ dæmonem superare? aurum omne, & opes spernendo fuge vis vincere dæmonium meridianum? standum, congrediendum est, quotidie semel iterumque in conspectum veniendum. In hanc arenam progressus, luctam suam exponit Augustinus: *Nunc autem,* inquit, *suavis est mihi necessitas, & adversus istam suavitatem pugno, ne capiar, & quotidianum bellum gero ieiuniis, sæpiùs in servitutem redigens corpus meum. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamēta, sic alimēta sumpturus accedā.* Cibus ac

Psal. 108.

Psal. 68.

Ambr. lib. de Elia & jejunio c. 4.

Basil. hom. de jejunio.

1. Petri 5.

Aug. l. 10. confess. c. 3

ac potus quotidie obversatur, & hoc difficilem reddit victoriam; sed tanto gloriosior manet triumphus. *Arma militiæ nostra non carnalia sunt.* sed ut Seleuciensis Antistes suos docet, *Iejunium, scutum est ad militiam*, contra dæmones; quod abjecisse, perijsse est: subdit enim, *minùs sanè periculum fuerit, aliquem in acie scutum abjicere, quàm si arma jejunij videatur projecisse.* Chrysostomus: *Miles sine gladio, oratio sine jeiunio.* Hieronymus ad Demetriadem: *Ieiuniorum tibi arma sumenda sunt.* Etenim si temeritatis est, militem inermem congredi cum armato, multò magis hominem luxu fractum, ac crapulâ diffluentem, cum diabolo jejunio: hoc ab Imperatore nostro edocti sumus: de quo Basilius: *Dominus noster non priùs in carne, quam pro nobis assumpserat, diaboli insultus excepit, quàm eam ieiunio cõmunisset*, ut & nos in hunc hostem tartareum, arma hæc arripiamus. Quod clariùs exponens D. Ambrosius: *Dominus*, inquit, *diabolum posteaquàm quadraginta diebus ieiunavit, evicit; non quòd non ante ieiunia eum vincere potuisset, sed ut ostenderet nobis, tunc nos diaboli posse esse victores, cùm per* 40. *dies victores ieiunando, desideriorum carnalium fuissemus; eum autem, qui hunc numerum consecratum, gulæ intemperantiâ violasset, tanquam imbecillem & miserum, facilè ab inimico posse superari.* Ejus exemplo, fortissimus athleta Christi, Paulus, cum diabolo in arenam descendit: *Sic pugno*, inquit, *non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* novum planè pugnæ genus; ut hostem superet, in seipsum sævit. quæris, quo armorum genere? Respondet Emissenus, *Vt spiritualibus resistere possit inimicis, continuis studet corpus vallare jejuniis:* Vide inquit Hieronymus: *Apostolus non in saturitate, sed in infirmitate gloriatur; quando enim infirmor, tunc fortis sum.*

[Margin: 2. Cor. 10. — Basil. hom. 1. de jejun. — Hom. 2. de jejun. — Chrysost. hom. 6. — Basil. hom. 1. de jejun. — Ambr. 4. in Lucam hom. 5. — 1. Cor. 9. — Hieron. in Ps. 108. 2. Cor. 12.]

§. III.

Iejunij arma fortissima, ut possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere. ad Ephes. 6.

AD restinguenda & retundenda ignea libidinis tela, & inflammata à gehenna, & à stygio hoste immissa, docet Albertus Mag. jejunium arma suppeditare, dum disquirit, cur Ninivitæ non ad preces, non ad eleemosynas, non ad lachrymas & planctus dumtaxat, se contulerunt, sed ad jejunium. & hanc causam subjungit: *Ieiunium prædicaverunt, ut fomenta libidinis subtraherent.* Quod magni Magistri, non inferior discipulus Aquinas confirmat, dum 2. 2. quæst. 47. art. 1. inter tres causas instituti jejunij, primam ponit, *Ad concupiscentias carnis reprimendas.*

Oppugnabat L. Sylla in terrâ Atticâ Piræum, contrà Archelaus turrim ligneam, defendendi gratiâ structam propugnabat. Eduxit copias Sylla; & omni, quâ potuit industriâ, conatus est turrim illam, quæ interposita obstabat, accendere. Venit, accessit, ligna subdidit, submovit Græcos, ignem admovit: satis diu intenti, nunquam turrim incendere valuerunt; eâ quippe solertiâ Archelaus, omnem ligni materiam alumine, quod ignis patiens, undique obliniverat, ut flamma turrim circumplexa, adurere non potuerit. Obstupuit Syllanus miles, hanc turris invictam pertinaciam, suisque conatibus elusis, copiæ re infectâ reductæ sunt. Caro nostra, materia concipiendis ignibus apta: nisi corporis nostri truncum jujunii alumine, contra fœdas libidinis flammas, & ignea tela probè munierimus. Vetus illa & vera Hieronymi præceptio est, *quòd ardentes diaboli sagittæ, ieiuniorum, & vigiliarum rigore, restinguendæ sint.* Experto credite,

[Margin: A. Gellius noct. Attic. c. 1. — Hieron. Ep. 10. ad Furiam.]

dite de se ipse fatetur: *dicat quisque quod volet, ego sequor conscientiam meam. Scio mihi abstinentiam & nocuisse intermissam, & profuisse repetitam.* Intimum verò animi sensum Eustochio exponens, scribit; quod discedens in desertum Syriæ, ibidem repugnantem carnem, hebdomadarum inediâ subjugarit: caro equus idomitus est, popismis minimè placatur. Si plus avenæ subjeceris, se ac sessorem in perniciem, & præcipitium abripiet, *impinguatus est dilectus, & recalcitravit.* Hinc S. Hilarion, *ego te aselle faciam ut non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis: fame te conficiam & siti, ut cibum potiùs, quàm lasciviam, cogites.* Sanè vir ille, qui corpori velut asello durus extitit, compertum habet, quod quantò molliùs habetur, tantò contumaciùs evadat, & solâ indulgentiâ in hanc bestiam peccari. Quod de servo sacer textus testatur, quē si farcieris, & lautiùs habueris, *postea senties eum contumacem*, in omnia vitia projectum. Verissimè Cyprianus: *jejuniis vitiorum sentina siccatur, concupiscentiæ languent, exstinguitur ardentis Ætnæ incendiū: ieiunium omnem carnis rebellionem edomat, tyrannidem gulæ spoliat, & exarmat.* Id olim juvenem senex docuit, ut refert Ruffinus Aquileiensis: Religiosum senem juvenis visit, seipsum accusans & dicens: mi pater, mea me caro trahit ad illicita, & dæmon assiduò impugnat, non sum resistendo igneis ejus jaculis. Ad quem senex: hæc numquam mihi facessivêre negotium; ex quo enim monachus sum, nec panis, nec aquæ, nec somni unquam satis admisi. Hæc imitare & victor evades:

Subtrahe ligna foco, si vis extinguere flammam.

Quod fecit omni ævo, & posterorum memoriâ commendabilis puella, de quâ Caussinus commemorat: cùm juvenis libidinis flammis incensus, filiam hanc ob formæ venustatem ardēter deperiret, jamque scelus anhelaret; ut fœdos hos Veneris ignes restingueret, alimenta flammis subducere statuit; quare exponit, se fecisse votum quadraginta diebus in pane & aquâ jejunandi, quo se primò exsolvere volebat, nec cōsensuram nisi ille, ut amorem suum comprobet, secum eandem inediam toleret, Sed exiguo tempore ita debilitatus est, & ardor libidinis ita resedit, ut magis de morte & funestis facibus, quàm de amore & cupidinis tædis cogitaret. Alia profectò mens, alia ratio, alia cogitatio hominis jejuni, alia temulenti & saginati est. Unde meritò S. Leo serm. 2. de jejunio: *Quid potest efficacius esse ieiunio, cujus observantiâ appropinquamus Deo, resistimus diabolo? semper virtuti cibus, ieiunium fuit. De abstinentiâ denique prodeunt casta cogitationes, & rationabiles voluntates, salubriora consilia: & per voluntarias afflictiones caro concupiscentiis moritur, virtutis spiritus innovatur.* Divus Auguistnus satis demirari nequit heroicum Josephi factum, dum commodam nacta opportunitatem, *mulier molesta erat adolescenti, ille;* verò *relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.* Ubi causam disquirit unde adolescenti hoc animi robur, unde hic illibatæ mentis vigor, ut adeò constanter lasciviētis feminæ illecebris ac lenocinijs restiterit? qui factum, hîc in primo ac præfervido ætatis flore, victor evaserit? hanc tandem è sacris paginis subtilis doctor rationem assequitur: quod à die, quo integerrimus juvenis ædes Putiphari ingressus est, carnis maceratione, & assiduis jejunijs se contra petulantem feminā obarmarit: *Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur.* Exquisita fercula non noverat, nec vina quo sapere noverat, nec cupedias ullas degustarat, solo pane se vesci solitum affirmat, ex quo idem sanctissimus Antistes concludit: *Iejunium ita castissimi Ioseph mentem purgaverat, quòd carnem spiritui subiecerat, incontinentiæ nebulas disperserat, libidinum ardores mortificaverat, & castitatis verum lumen accenderat.* Nemo non videt quantum intersit inter anseres saginatos pane domestico, & silvestres alios, quæsito viventes pabulo. Illi obeso jam corpore, ægrè se in altum sustollunt, aut si ingenti nisu id conati sint, statim

Hieron in c. 1. Epist. ad Titum v. 7.

Hieron. ad Eustoch. de custod. virgin.

Deuteron. 32.

Hieron in vita S. Hilarion.

Prov. 29.

Cyprian. de Ieiun. & tent. Chri.

Apud Rosweyd. vita Patrum. l. 3. n. 62.

Caussin. court. S. tom. 4. de l'Amour sensuel. sect. 9.

Gen. 39.

Gen. 39. v. 6.

Aug. serm. 230. de temp.

tim deorsū eos trahente saginâ, mole suâ cadunt. Hi verò prorsus agiles, expediti, nullis corporis detenti molestiis, per aëra pernici volatu feruntur. Quantum inter hos tantum inter homines fartos, in ventrem & venerem pronos, & inter jejunos, mente in cælum evectos, discrimen est: & ne alæ desint, vides, inquit Chrysostomus, quanta res sit jejunium? *Angelos ex hominibus facit.* Hinc S. Ambrosius, ipsos etiam puerulos & adolescentulos, jejunijs assuefaciendos, itaque à vitijs avocandos acriter contendit: *infranent*, inquit, *teneram etiam ætatem jejunia, & parsimonia cibi, retinaculis quibusdam indomitas cohibeat cupiditates.* Quare hunc alterum arietem tartarei illius Goliath retundamus, quo jejunum corpus debilitare, vires infringere, vitā accidere, & præmaturè exstinguere, persuadet. Quærit Basilius: *Quid fortissimū Samsonem inexpugnabilem reddidit? Nónne jejunium? cùm quo in ventre matris conceptus est: jejunium concepit, jejunium nutrivit, jejunium virum effecit. Quod sanè angelus matri præcepit monens: quæcumque ex vite procedunt, non attingeret, non vinum, non siceram biberet.* Mirum fortasse cuipiam videri posset, regios pueros in aulâ, fontanâ & cicere, polentâ & aquâ pinguescere, ac liberaliori formâ apparere præ ijs, qui cupedijs ac delicijs enutriti, epulabantur quotidie splendidè. Hujus rei se exemplum præbuit Daniel, cum tribus alijs pueris Hebræis, dum carnes, aliosque cibos lege Dei vetitos respuens, sic Malasarem œconomum Regis affatus est: *Tēta eos, obsecro, servos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio; & sicut videris, facies cum servis tuis.* Modestissimum consilium Malasari non displicuit, admisit tam humanas preces. Hic vos compello, parentes, qui jejunio pueros geniū fraudare, vigorem exstinguere, juveniles vires enervare existimatis. Quid victus tenuissimus, quid legumina, quid frigida, etiam pueris virium, roboris ac formæ venustatis contulerit, attendite? elapsis decem diebus *apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.* Quare mittite supervacuas curas, & vanos timores, ne si filij, aut filiæ à teneris jejunare consuescant, formam macie, ac pallore corrumpant. Moveat vos puerorum ac puellarū turba. E quibus hîc quosdam in exemplum adducam. Annum cum dimidio agebat Joannes Baptista, cùm in deserto spelæum incolere cœpit: ubi tenerioribus arborum, frondiumque summitatibus vescebatur. Adeò ut hic vitam vivens Angelicam, *neque manducans neque bibens*, venisse perhibeatur.

Chrysost. in c. 13. Act. hom. 17

Amb. l. de Elia & jejun. c. 3.

S. Basil. hom. 1. de jejun.

Danielis c. 1.

Niceph. l. 1. c. 14.

Matth. 11.

Sur. in vita 16. Nov.

Edmundus à teneris unguiculis, sextas ferias, pane & aquâ contentus, transigebat.

Ex Menæis.

S. Lucas à puero non tantùm carne, sed & lacticinijs abstinuit. Solus panis hordeaceus, legumen & aqua, in potum & cibum suffecit.

Ribald. in vita.

S. Julianus Episc. ab infantiâ, ter quot hebdomadis jejunabat. Id ipsum puer septennis S. Nicolaus Tolētinas practicavit: edoctus credo à magno illo Nicolao, Mirensi Antistite, qui etiamnum infans, Mercurij & Veneris diebus, lac maternum nō nisi semel admisit. Stephanus presbyter Constantinopolitanus, priusquam extra uterum viveret, jam jejunare didicit. Nam mater eo gravida, nec vini, nec carnis, nec lacticinij quidquam admisit.

Stephanus verò jam natus, ubera matris nisi jejunæ sugere noluit. S. Bernardinus, tenellulus, in honorem B. Virginis diebus Sabbathinis jejunabat. Aloysius anno decimo tertio, tria per hebdomadē stata servabat jejunia, pane & aquâ contentus. Hinc tamen Marchionis filium unciatim victitantem, non valetudine afflictum, non pituitâ redundātem, sed validum adolescentem jurari dixerunt medici.

P. Rho exempla virt. pag. 805.

Carolus Borromæus à puero panem & aquam tantùm, dominicis verò olera vel fructus degustabat. Commonitus à Gregorio XIII. respondit se obsequi para-

Ibid.

tum, sed constare sibi illam inediam prodesse quàm maximè incolumitati corporis.

Nec defuêre ex imbelli puellarum turbâ, quæ in hoc juvenibus nihil concessêre. Vis teneriores ac nobiliores inducam?

Sur. 28. Ian. Margareta Hungarica à quarto ætatis anno, die parasceve semper jejunavit; toto verò triduo ante pascha, & lecto, & cibo, & potu omni abstinebat. Insuper vel erecta, vel ante crucem, continuò prostrata, quasi attonita hærebat. Huic consimilis, Margaretæ Ravennatis inedia, quæ septennis carne & ovis abstinens, extra dies Dominicos & festos semel in die, se reficiebat; reliquum verò vitæ cursum, pane & aquâ contenta, confecit. Pro lecto durâ, aut sarmentorum fasce, numquam non usa. Mitto, hîc Catharinas Senenses, Genuenses, Claras de Assissijs, de monte Falco. V. Baradisum puerorum p. 2. c. 25.

Non formam deturpasse, non valetudinem læsisse triduano jejunio, Regina Esther comperta est. Quid? quòd vires ac venustatem supra sexum, & naturam, generosissima illa bellatrix Judith sibi cõciliavit, quæ, ut sacræ paginæ testantur, *Iejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata & noemenias, & festa domus Israel.* & post hanc tam constantem inediam *ei etiam Dominus contulit splendorem*, ut viri Assyrij considerantes faciem ejus, stupore detinerentur, *quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis, & captus est in suis oculis Holofernes.* Iudith. c. 8. Iudith. c. 10. Cap. 11.

Quantum verò roboris ac virium, jejunium feminæ contulerit, ex validissimo ejus brachio colligere est, quo durissimam cervicem carneæ illius molis à capite revulsit, & omnem exercitum fugavit. quod heroicum facinus Ambrosius admiratus ait: *Nihil robustius jejunio: unius mulieris jejunium, innumeros stravit exercitus ebriorum.* quare, omnis qui jejunia detestatur, ne corporis valetudinem lædat, ne robur enervet, ne maciem contrahat, doctorem maximum, totam medicorum classem proferentem auscultet: *Si diligenter scrutari volueris, invenies jejunio corpora validiùs roborari: & si meum sermonem respuis, medicorum te doceat disciplina, qui parcitatem, salutis nominant matrem: nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, quibus febris atque languores corporis comparantur, ex luxuriis & voluptatibus aiunt generari, & tamquam de fonte noxio, rivos ad corporum læsionem, & ad animarum perturbationem commeare testantur.* Si sciret mundus, quàm salubre pharmacum sit jejunium, nullis hac in re opus foret legibus. Verissimè Siracides: *In multis escis erit infirmitas.* Subinde grandis nascitur quæstio: Quid sit medicè vivere? Ad hanc non illepida suppetit narratiuncula: Pyrrhiniculus vasco iter fecit peregrè; hunc serus vesper fatigatum ad tabernam miseram deduxit, apposita est cœnula, sed omni ex parte olitoria, meris herbis composita; cui tamen vinum additum, sed dilutissimum. Vbi finem habuit hæc cœna, postquam manus non lotæ, ingeniosus diversitor, cauponem ad se accersens, Obsecro te, inquit, medicum mihi advoca. Mox caupo: Ecquid malum, in agresti viculo poscis medicum? hoc genus hominum nobis hîc ignotum & invisum. Cui subridẽs hospes: Num ô bone te ipsum ignoras? cœnam mihi planè medicam apposuisti. agnosco valetudini eâ re insigniter consultum. Ut igitur merces operæ respondeat, cape medici, non cauponis pretium. O bone Deus! quàm multis ægrotorum millibus, longè consulltus foret, parum comedisse: vel post lautas epulas, diem unum aut alterũ esurialem, sine omni cibo, cum Aureliano (qui hac praxi ad 66. annos sine medicamentis vixit) transegisse, quam tot catapotia glutire, tot lambere syrupos, tot pharmaca, & penè tota haurire pharmacopolia præter dolores & cruciatus morborum gravissimos, & sumptus maximos. Quantos ego novi, inquit Drexelius, qui ejusmodi eruditâ pharmacorum repetitione, seipsos placidissimè occiderunt: qui si biduum triduúmve inediâ se macerare

Embl. l. de Elia & jejun. c. 3.

Chrysost. hom. in nam.

Eccl. 37.

Adrian. Barlandus in dial. de inferioris Germaniæ oppidis.

Drex. l. 1. de jejun. c. 5 §. 1.

rare voluissent, sanitatem omnem, & rem omnē seruassent. Stultum profectò amātem vitæ, mori malle, quàm esurire. Ævo Neronis, medicus fuit, cui nomen Thessaulus: hic ægris omnibus initio morbi, triduanam inediam indixit. Quod omnibus medicis Italis persamiliare est, qui morbos quosvis aggrediuntur ab abstinentiâ. Experientiam fortè requiritis: Ludovicus Granatensis apprimè pius & disertus scriptor, libro quem devotioni consecravit, rem mirissimā simul & testarissimā enarrat: Dum hæc scribo, inquit, vir quidā in Italiâ, chiragrâ & prodâgrâ misere divexatus, quin & ceterorum omnium membrorum usu, destitutus erat. hic ab insidiatore hoste, loco tutiore deprehensus, in turrim abreptus est; in hoc carcere, victus illi quotidianus, fuit parcissima panis buccella, & aliquid tepidæ fœtentis aquæ. en omnis mensæ apparatus: *panis arctus & aqua brevis.* Quatuor annis, his lautitijs vixit. Mutatis demum rebus, ex alto ergastulo emissus est sanus, integer, sospes, vegetus, sine chiragrâ, prodagrâ, colore vultus commendabili. Vivit etiamnum teste Granatensi, vir iste, qui turri & inediæ summas agit gratias, insuper flexis genibus, quotidianis precibus Deo supplicat, pro illius medici incolumitate, qui sibi morbos passim incurabiles sustulerat. Affinem habes curationem in Pecchio Cisalpino part. 1. Emblem. 1. §. 1. addo aliud recentius: anno 1637. dum jejunij aloën paro, inquit, Drexelius, literæ advolant Antuerpiâ, matronam illic degere, quæ cùm annum ageret vigesimum sextum, tam gravi correpta est morbo, ut visum sit ad sanitatem reduci non posse, actum esse de valetudine & vitâ. Illa igitur medicinam omnem ab abstinentia, & perpetuo jejunio petere decrevit: ab eo enim tempore vix quidquam aliud, quàm decorticatum hordeum elixum, in cibum, & aqnam hordeaceam in potum admisit: hac tamē alimoniâ tam frugali, ad annum 71. commodè supervixit, admirando quotidiani jejunij beneficio. & dubitamus adhuc, vero illud longè verissimum Ecclesiastici:

Isa. 30.

Drex. de Iejun. in epilogo.

§. IV.

Qui abstinens est, adiiciet vitam? Eccles. 37.

FUit qui è mortalium numero, tres per orbem viros sedulò indagavit, nec usquam gentium reperire potuit, 1. opificem gnavum & gnarum ad inopiam redáctum 2. constantem divini verbi auditorem impium. 3. hominem abstemium præmaturè mortuum. talem peritissimus in arte sua medicus, per sexaginta propè annos, quibus eam exercuit, se neminem nosse; at plurimos se nactos, qui ex oppletione in ætatis fervore exstincti sunt, candidè affirmavit. Lessius, in aureo suo de victu temperando tractatu, refert ex Maffeo, Brachmannes longævos; quia frugi vivunt: atque in Indiâ repertum senem, qui vixit ad annos trecentos triginta quinque. Ante annos non adeò multos Episcopus Bambergensis in Turingia ad sex hominum millia oleo sacro perūxit, inter hos plusquam ducenti, qui annum centesimum excesserant. unus singulariter observandus, qui excesserat annos centum quinquaginta, hujus filij annum centesimum excesserant, nepotes septuagesimum. Causam nostis? subjungit Auctor: hoc genus hominum, parco & tenui victu utebatur. Testatur ipse Lessius loco cit. dicens: Vidi ego multos viros præstantes, in florenti ætate, solâ ciborum copiâ exstinctos. nec quidquam dubij reliquit, quotidie multa millia emori, qui si parciùs prandissent, moderatiùs cœnassent, frequentiùs esurire sustinuissent, in plures annos supervixissent. Hinc cantatissima illa Italis paræmia: *qui multum vult comedere, comedat parum: & cui mensa brevior, huic vita longior.* Hipocrates Princeps medicorum, quintum supra centesimum annum

Less. hygiasticon. 1.

annum attigit. Galenus centum & viginti annos in vivis fuit. hic gulones & liguriones omnes amicè interrogo, quâ ratione ad illud ævi pervenerint? in promptu causa est: nil unquam is crudi aut fructuum degustavit, de mensa numquam satur surrexit, quod D. Hieronymus triduano præfert jejunio. Hippocrates, quam aliis præcipiebat inediam, in se incredibili pertinaciâ observavit. Hos multum superarunt, à Christo Magistro, & vera Religione edocti, prisci ascetæ. Hilarion etsi naturâ tener, etsi annis plurimis numquã pransus, etsi quotidie solam cœnulam, eamque tenuissimam sumpserit, ad annũ tamen 84. vivendo pervenit.

Antonius ad centesimum. Uldaricus Patavinus antistes centesimum quintum, Simeon Stylites 110. Paulus I. Eremita 113. Arsenius & Romualdus centesimum vigesimum annum jejunando attigerunt. Quid? quod integra monasteria hoc ipsum testentur? Cœnobium in Sueviâ sacrarum virginum paurpertinum, ubi tenuissimè vivitur, & creberrimè jejunatur; ibi tamẽ sexagenariæ, & septuagenariæ inter senes non numerantur. Ego ipse, inquit, Religiosus auctor, testis sum, quãvis malè oculatus, cùm ad illud virginum collegium reviserem, amitam salutaturus, quæsivi ex ea quot annos in ea Parthenone posuisset? Quadraginta, inquit; quod si suos quis oculos interrogasset, virginem viginti quinque annorum dixisset. Catalogum benè longum idem scriptor portexit eorum, qui ad centesimum pervixerunt. Inter quos, jejunijs & vitæ abstinẽtia complures commemorat ethnicos philosophos, imperatores, aliosque, qui non cælo, non animæ, non Christo, sed valetudini, sed commodo, sed longitudini vitæ jejunarunt: quid nos formidamus exiguam famem tolerare, cui longinquitas dierum, in mensâ Domini reposita est? quid jejunia horremus, torrente voluptatis potandi & ubertate cælestium deliciarum saturandi?

Drex. de Jejun l. 2. c. 5. §. 5.

Drex. cit.

His credo dapibus, mentis oculum intentum habuerunt, huic credo cœnæ magnæ, appetitum obsonarunt, qui mori maluêre, quàm jejunium infringere. Excelluit in hac parte purpuratus senator, Stanislaus Hosius, qui omnes esuriales ferias ab Ecclesiâ indictas, ne intentato quidem mortis metu quasi instantis, labefactavit. Tridenti per ipsa cineralia decubuit ex febri, non sine medicorum timore; itaque monuerunt, ut pullo gallinaceo reficeretur: abnuentem, ac sacri jejunij leges causantem, monitus à medicis cùm adjisset collegia in Tridentina legatione Hercules Gonzaga Cardinalis, ac paulò vehementiùs instaret, atque illum amplissimâ, quâ tum utebatur, auctoritate, illa lege solveret, subridens Hosius: volucrum ergo cadaveribus meus in hac vitæ statione animus, & non potiùs divino retinetur jussu? nescitis, inquit, quid morbi hujus periculum mihi adimat: divinum promissum securum reddit nec enim legem ignoratis: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram.* Deus in cælo pater est, in terrâ mater est Ecclesia, parentes hos jejunio honorare hactenus non destiti, nec desinam quid vitæ metuam? liberabit Deus datam olim fidem, & his obtemperantem, nequidquam conjectantibus medicis, non incolumem modò, sed & longævum præstabit. vicit itaque amicorum blanditias, medicorum metum, morbi vim unico jejunij telo victor egregius. æmulatus in hoc Ecclesiæ Neophytos, primitias spiritus habentes, quos tantâ Religione observasse jejunium scribit Chrysostomus, ut nullis aut minis, aut supplicijs, ad vinum vel delibandum induci potuerint quò spectat illud Nicephori: Justiniano Imperatore cùm Bizantii fames increbuisset, & jejunij tempore carnes in foro venales proponendas promulgasset, populum mortem potiùs obeundam censuisse, quàm quidquam de patrijs moribus, & traditionibus majorũ immutandum. hoc insuper addit Tertullian. Epiphan. Hieron. nonnullos solis aridis victitasse. Recentius hoc, quo finio; Joannes

P. Rho. virtutum hist. pag. 79.

Exod. 20.

Chrysost. hom. 6. ad pop.

Euseb. in histor. Ecclesl. l. 5. c. 6

Niceph l. 17. hist. Eccl. c. 3.

annes Avila dum contentione maximâ tota quadragesima concionaretur, quamvis afflicta jam valetudine, ac in senium vergente, numquam sibi passus est persuaderi, ut jejunium abrumperet; necessarium esse dictitans, exemplis verba fulcire; fidendum Deo, qui vires posset ac vellet suppeditare. addidi hæc, inquit auctor, libentiùs, quod hac nostra ætate non sine nominis concionatorum probro, passim à juvenibus, ac bene valentibus, jejunia, fœda quadam libertate solvantur, & priusquam suggestu descenderit præmissæ sportulæ exspectant. expendant hi, & potissimum quos sermo meus spectat: Edones epulones, helluones non *beatos dici*, sed eos, *qui esuriunt*; illos autem, qui jam splendidè epulantur, rapiendos ad stagna illa sulphuris, ubi sitis ardentissima vel stillam unicam emendicare coget, nec totâ æternitate impetrandam: ubi *famem patientur ut canes*. ubi illi, qui hîc cum Apostolo in *jejuniis multis*, epulabuntur, ac exultabunt in conspectu Domini, in sæcula sæculorum. Amen.

P. Rho. virt. hist. sup. cit.

Psalm. 58.

1. *Cor.* 11.

E M-

EMBLEMA XVI.

Resplenduit facies ejus sicut Sol. Matth. 17.

SEMPER ET HOC VVLTV. *Mart. l. 4. Ep. 1.*

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMÆ.

Splendidus ſolis vultus ſemper idem, ſemper ſibi ſimilis: conſtantis animi ſymbolum eſt. Nimbi ni ves, pluviæ infrà feruntur, non turbant Solem.

§. I. *Vultus ſemper idem, animi ſibi præſentis ac conſtantis index eſſe, ſacris ac profanis teſtimoniis comprobatur.*

§. II. *Qui in adverſis animo, vultuq; ſereno luſerint, & jocati ſint.*

DOMI-

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMÆ.

Resplenduit facies ejus sicut Sol. Matth. 17.

P. Petra Sancta Symb. Heroica pag. 92.

Agnus Præses Equitum Rhodiorum Franciscus Villadumius, sereniſſimum Solis vultum in symbolum adlegit; cui hoc ſcitè ſubſcripſit: *Ubique ſimilis.* Profeſſus per hunc, invicti animi conſtantiam, ſeu pax foret, ſeu Thraces Rhodum invadere meditarentur. Seu tonet, ſeu fulminet: ſeu ningat, ſeu grandinet: nubes cogantur & pluat: hyems ſit vel æſtas, ſol ſemper idem, *ſemper & hoc vultu,* æquè fulgido atque ſereno. Seneca ep. 92. *Solis vis & lux integra eſt, etiam inter oppoſita: quoties inter nubila luxit, non eſt ſereno minor, nec tardior quidem. Sic virtus ſibi eadem eſt: & more ſolis obſcuri, in occulto vim ſuam exercet. Hoc itaque adverſus virtutem poſſunt calamitates & damna & injuriæ, quod adverſus Solem poteſt nebula.* Inter has patriæ calamitates, inter graviſſima fortunarum damna, inter amicorum, liberorū, conjugum quotidiana funera, inter diuturna bella ac Belgii excidium, invictum animum tenere, immotum vultum ſervare, omnia hæc infra ſe ducere, Soli ſe ſimilem, ſemper eundem exhibere; hoc virtutis eſt, hoc magnanimitatis, hoc Chriſtianę fortitudinis. Hic vultus unus, & idem, index ac judex eſt animi ſibi conſtantis, non alius hodie, alius cras, ut plerique mortales, de quibus Seneca: *Sic maximè coarguitur animus imprudens, qui alius prodit atque alius (& quo turpius nihil judico) impar ſibi eſt. Magnam rem puta unum hominem agere: præter ſapientem autem nemo unum agit. Ceteri multiformes ſumus, modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani. Mutamus ſubinde perſonam, & contrariam ei ſumimus, quam exuimus.* Quid verius? mox ad Lucilium ſuum converſus, ſic eum inſtruit: *Hoc ergo à te exige, ut qualem inſtitueris præſtare te, talem uſque ad exitum ſerves. De aliquo, quem vidiſti heri, meritò dici poteſt: Hic quis eſt? tanta mutatio eſt.* Si hæc in Ethnicis improbavit, quantò magis in Chriſtianis damnandum eſt, quos exemplo Chriſti, inſtar Solis ſemper idem vultus decet.

Mart. l. 4. Epig. 2.

Senec. 120.

§. I.

Vultus ſemper idem, animi ſibi præſentis ac conſtantis index eſſe, ſacris ac profanis teſtimoniis comprobatur.

AMbroſius re quàm nomine dulcior, qui mel antè habuit in ore quàm voces, ſic in rem noſtram melleâ diſſerit eloquentiâ: *Vultus quidem cogitationis arbiter, & tacitus cordis interpres. Facies index plerumque eſt conſcientiæ, & tacitus ſermo mentis.* Ex indice conſtat quàm aptè horologium intus diſpoſitum, quàm concinnum ac ordinatum; ita vultus tranquillus vel perturbatus, animum rectè vel malè diſpoſitum ſignat; ut vulgari nunc parœmia jactetur, Horologium iſtius perturbatum eſſe, dum vultum nubilum intuemur. Nam, ut Eccl. ait, *Cor hominis mutat faciem illius, ſive in bona, ſive in mala.* Quod & Ethnici obſervarunt. Cicero libro tertio de Oratore: *Omnis motus animi, ſuum quendam à natura habet vultū: Animi imago vultus eſt.* Expaveſcit cor? in vultu pallor eſt. Triſtatur? quaſi nube obducitur. Iraſcitur? inflammatur. Lætatur? exporrigitur. Tam varias unius vultus facies

Amb. l. de Elia c. 10.

Eccl. 13.

S. Bern. de modo bene vivendi c. 65.

cies Bernardus aptè expressit, dicens: *Facies hominis speculum est cordis.* Et Hugo Carensis:

Est speculum mentis facies, oculiq; revelant
Quales sunt intus, mens, animusq; viri.

Hinc periti ac prudentes Physionomi ex solo vultu, clarè hominis interni dispositionem, quasi in speculo, aut aquâ pellucidâ fundum contemplantur. Proverb. 27. *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Id est, sicut in puro fonte se quis intuetur; ita vir prudens ex facie hominis, animum dignoscit. Etenim cui semper idem vultus, inter prospera & adversa: huic etiam animus sibi constet, necesse est. Talis etiam inter Ethnicos fuit Socrates, de quo Seneca: *Si exemplum desideratis, accipite Socratem, per omnia aspera jactatum; invictum tamen & paupertate, quam graviorem illi domestica onera faciebant: & laboribus, quos militares quoque pertulit, & quibus ille domi exercitus; sive uxorem ejus spectes moribus feram, linguâ petulantem; sive liberos indociles, & matri quàm patri similiores. Sic ferè in bello fuit aut in tyrannide, aut in libertate bellis ac tyrannis saviore. Viguit & septem annis pugnatum est: post finita arma, triginta tyrannis noxæ dedita est civitas; ex quibus plerique inimici erant: post hæc, carcer & venenum. Hæc usque eò animum Socratis non moverunt,* UT NE VULTUM QUIDEM MOVERINT. *Non hilariorem quisquam, non tristiorem Socratem vidit. Æqualis fuit in tanta inæqualitate fortunæ.* Et consolatione ad Helviam cap. 13. *Socrates* EODEM VULTU *quo aliquando solus triginta tyrannos in ordinem redegerat, carcerem intravit, ignominiam ipsi loco detracturus.* Socrates *eodem vultu* paupertatem extremam, uxorem pervicacem, liberos dyscolos sustinuit: Socrates *eodem vultu* in pace, in bello, in triumpho, in carcere; in prosperis, in adversis; in vita, in morte *ne vultum quidem movit. Vis alterum exemplum? Accipe hunc M. Catonem recentiorem; cum quo & infestius fortuna egit, & pertinaciùs:* cujus ubi varias, quibus conflictatus est, calamitates enarravit, subjungit: *Nemo mutatum Catonem, toties mutatâ Republicâ vidit: eundem se in omni statu præstitit,* semper idem exstitit.

Seneca epist. 104.

Seneca ep. 104.

Quid ad hæc nos Christiani, qui gratiâ adjuti & fide instructi, fortia pati non Romanum dumtaxat; sed veriùs Christianum esse novimus? Beatus Petrus Damianus sermone primo de Exaltatione crucis ingeniosè observat, quòd facies Christi nocte illâ supremâ fuerit sputis obducta, *& quasi absconditus vultus ejus:* idque ait mitissimum Dominum pertulisse, *ut facies tua illuminaretur; illuminata confirmaretur, & diceretur de te:* VULTUS EIUS NON SUNT AMPLIUS IN DIVERSA MUTATI. Isa. 53. 1. Reg. 1.

Enimverò vultus serenitatem tot invicti Martyres ab hoc sole traxerunt. Hinc ille belluarum rictus minimè expavescens Ignatius, nudo pectore, & exporrectâ fronte caveam ingressus, exclamat: *Utinam fruar bestiis, quæ & oro mihi veloces esse ad interitum. Quòd si venire noluerint, ego vim faciam, ego me urgebo ut devorer.* Felicianus, acceptâ jam capitali sententiâ, ore renidenti adjecit illud: *O quàm jucundos dies annuntias, octoginta jam annis exspectatos!* Ita S. Victor, re & nomine laureâ dignus, cùm à tortore, qui nervos equuleo laxarat, tenerioribus naturæ partibus fervens oleum infunderetur, tranquillo animo, vultuque sereno, hoc in tyrannum jactavit: *O quàm suave est hoc, sicut aqua sitibundo!* Verissimè de ejusmodi Christi Athletis Patriarcha Venetus pronuntiavit: *Perfectæ charitatis argumentum est notissimum, in adversis fiduciam non amittere: & virtutes uniformiter semper operari; atque sub Dei disciplinâ eodem animo,* EODEMQUE VULTU *perseverare.*

Hieron. de Script. Ec.

Laur. Just. discip. & perfect. & Mart. c.

Narrat Cassianus, hominem Alexandrinum jam grandævum ab idololatris velut agnum à lupis cinctum. Omnium una mens erat, mille injuriis lacessere; tandem unus per ludibrium quæsivit: Ecquænam miracula ipsius Christus, quem tantopere deprædicabat, designasset? Cui sedatè senex: Hoc, inquit, miraculi patravit, quòd ego injurias & tormenta, quibus me excarnificatis, invicto animo tolerem, nec frontis

Cass. l. 1. c. 13.

frontis perdam serenitatem. Nimirum prisca redeunt miracula; rubus quem Moyses vidit, ardebat; sed non deflagrabat. Tres pueri in flammis ridebant, ludebant, canebant. Alius illustres heroas in theatrum adducit R. P. Jac. Lobbetius, vir mente & manu expolitus, è quo varia hîc transtuli, ut facilius & majori cum fructu per sacros Ecclesiastes in Auditorum animos influeret.

Lob. de fortit. Christ. c. 2. §. 10.

Quod si olim divinè S. Dionysius observavit, *Proprium esse Dei, eodem modo se habere*, quis non virum divinum Turonensem Præsulem duxerit? qui per omnem vitam à Severo Sulpitio numquam iratus, numquam mœstus est visus; *sed pacatus semper, sibiq; similis. Cælestium quodammodo lætitiam vultu præferens, extra naturam hominis videbatur.* Quid? nullo metu mortis, nullis injuriis aut calumniis commoveri, inter mortis & vitæ confinia constantem vultum tenere: næ humano quid altius hoc sapit. Sublimioris doctrinæ Magister, omnes adversitatis nubes ac procellas virum constantem infra se ducere; nec magis animum quàm solem nubila infestare, affirmavit: *Accidunt* (inquit) *animo salvâ serenitate.* Elzearius Comes mari se commiserat, Neapoli cum familiâ totâ Provinciam repetiturus. Dum vela facit, infremit mare, franguntur arbores, rumpuntur funes, excutiuntur gubernacula, deseruntur remi: clamoribus ac ululatibus omnia complentur; oculis mors præsentissima obversatur. Qui in navi erant, spirare tantùm, sperare nihil. Certè vultu omnes jam umbræ, & manes erant: solus Elzearius positâ formidine sibi constabat, *eadem illi serenitas, idem oris color, eadem mentis malacia*, Deũ precibus fatigans. Interim venti posuêre, maris ira detumuit, vox & sensus metu exanimatis rediit. Tandem subductâ in portum navi; nonnullos è suis graviter incusavit Elzearius, de nimio mortis horrore, ac exiguâ in Deum fiduciâ. Seorsim autem ille à Dalphinâ Conjuge rogatus, an ipse solus in præsenti periculo homo esse desiisset, respondit: Totum me divinæ voluntati tradidi, paratus etiam si salvis omnibus solus haurirer fluctibus. In quo illud sapientissimi Regis oraculum comprobatum vides: *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* Hugo acutè illud expendens, ait: *Sicut accidens est, auctore Philosopho, quod adest & abest præter subjecti corruptionem; ita præsens tribulatio & ærumna adest & abest, præter justi contristationem & conturbationem.* Quid? quod jactura filiorum, fortunarum, quas plerique substantiam suam appellant, viro forti citra mutationem accidat. Testis Alphonsus Cartheiæ Dux fortissimus, quem Mauri obsederant: interea filius, qui ei erat unicus, dum fortè imprudens & incautus elabitur, hostiumque agros pererrat, in eorum manus incidit. Hîc exultare Mauri, jamque de Cartheiâ actum credere: captivum adolescentem bellico plausu, ac clamore circum mœnia ducunt, patri ostentant, minanturque ni urbem dedat, acturos se in nati viscera ferrum. Quid hîc agat Alphonsus? patrem exuit, & Ducem induit, & velut nihil ad se filius spectaret, immoto vultu Mauros despectans, gladium ex arce illis projecit; inde suos revisit, *potuitq; paratæ accumbere mensæ.* Hæc Ducis constantia primò Mauros attonitos habuit, ac dein irâ ac furore præcipites in miseri adolescentis necem egit. It cælo barbarorum clamor, & civium è mœnibus comploratio; ad hæc excitus Gubernator, ubi filium trucidatum conspexit, ac si nihil sibi accidisset, cives increpans,

Dionys. c. 9. de div. nomin.

Sev. Sulp. Dial. 1.

S. Aug. l. 9. de civ. c. 4.

Prov. 12.

Lobb. de fortit. Christ. c. 2. §. 11.

——— *Hoc erat, inquit,*
Quod veluti capta complorastis in urbe?
Vosq; puerq; meus casu pendetis ab uno?
Illum ego nutribam Patriæ, jam reddidi & urbi.
Dixit, & extemplo ad convivia nota recurrit.
O ingens anima! ô fato insuperabile pectus!

Stupet Zeno Veronensis in eo Abrahami constantiam, quòd eodem vultu & filium & arietem immolasset: *A filio ad agnum transtulit dexteram semper lætus & gaudens.* Nec mutatus est vultus *ejus*, *cùm esset*

Zeno Veron. serm. 1. de Abraham.

victima commutata. Hanc utinam animi fortitudinem, in naturali morte filiorum patres, & potissimùm matres inducerent! non in femineos ululatus prorumperent, non crines vellerent, non unguibus ora laniarent, non miseras sese inferias orco immolarent. Constantiam prisci pingebant in rupe stantem allisis maris fluctibus, cum inscriptione: *Eadem sum semper.* Dei mater stat in rupe, dolorum fluctibus undique illidentibus: sed illa verè dixerit: *Eadem sum semper.* Filius meus ut latro comprehenditur: Annæ, Caiphæ, Pilato, Herodi sistitur; cæditur, luditur, ut mortis reus damnatur: *Eadem sum semper.* Flagellis discerpitur, spinis redimitur, Barabbæ postponitur, cruci affigitur: *Eadem sum semper.* Verè constans semper, & virtutis invictæ stabat. Quàm nos aliter Christiani? quos ventus lenis dejicit, quos acerbius verbum turbat, quos obliquus oculus affligit, quos quævis injuriola lædit, quos paulò operosior labor enervat, quos qualecumque tædiolum humi affigit, quos omnis tristior eventus excruciat. En Domini matrem sub cruce filii in Golgothæo monte, quasi in rupe stantem. Stabat, cùm orbis penè totus rueret. O qualis mater! qualis virago! liceat hîc quærere & piè queri: Quomodo potuisti, ô Mater, spectare tam infanda? num oculi tui ardentiores sunt quàm Solis? hic oculos sibi ipse velavit, ne cogeretur sui Domini tam diros cruciatus aspicere, testatus orbi se imparem tam crudeli spectaculo. Et tu ô Mater aperis tuos oculos, cùm suos Filius in morte claudit, quibus eum quandoque in cunis vagientem, ubera sugentem, suavissimè conspexisti, *semper eadem.* A te suxit, quod mellifluo ore refudit Bernardus. O Maria (tibi enim hæc laus propriissimè convenit) *inter adversa, & prospera mutabilium temporum, tenens quandam æternitatis imaginem; utique hanc inviolabilem, & inconcussam constantis animi æqualitatem, benedicens Dominum in omni tempore*; uti rupes in medio mari, *in motu immota manet.*

S. Bern. serm. 21. in Cant.

Tales erant duo illi fratres Monachi, in vitis Patrum commendati, pariter in cella commorantes: quorum humilitatem & patientiam multi etiam è priscis Ascetis collaudabant. Audiens verò quidam sanctus vir, voluit periculum facere si veram perfectamque animi constantiam haberent. Venit ergo ad visitandum eos, cumque illum magno cum gaudio accepissent, & de more complessent orationes & psalmodiam, egressus foris cellulam, vidit parvum hortum, ubi sibi olera faciebant: apprehensoq; baculo, cum toto impetu cœpit omnia olera cædendo confringere, ita ut nihil, aut parum remaneret. Videntes autem suprà dicti fratres, nihil penitus dixerunt, *sed nec vultum tristem, aut turbatum habentes.* Et rursus ingressi cellulam, vespertinas orationes complentes, adorantes eum, dixerunt: Si præcipis Domine, ibimus ut eum qui remansit caulem coquentes, gustemus, quia jam hora est ut cibum sumamus. Tunc senior adoravit illos, dicens: Gratias ago Deo meo, quia video Spiritum sanctum & spiritum fortitudinis, humilitatis, patientiæ requiescere in vobis. His minimè concedit Abbas ille David, de quo Theodoretus scribit; eum per quadraginta annos in Monasterio præfuisse quinquaginta & centum Monachis; atque ibidem loci cùm innumera essent, quæ stomachum movere possent, tamen absque ullâ vel levissimâ animi commotione, omni hoc tempore vixisse, *& mansisse immobilem, tanquam incorporeum*, sine ullâ vultus mutatione. Hoc Solis habuit, sed non solus, quod vultu semper eodem; nam & de Patriarchâ nostro Ignatio legimus, ubi à profana, ad sacram militiam se transtulit, quòd *vultus illius non sunt amplius in diversa mutati*, sed innubem semper solem referre viderentur. Præterquam enim quod faciem cælesti luce (supra solarem) radiantem S. Philippus Nerius, aliique conspexerint, addit Congregatio Cardinalium in actis canonizationis virtutes Ignatii expendens: *Ex his oriebatur illud gaudium spirituale, quo hic servus Dei planè repletus ac refertus erat:* ILLA SERENITAS, QUAM SEM-

Ruffin. l. 3. n. 25. Rosweyd. pag. 500.

Theodoret. relig. hist. c. 4. Lancicius in opusc. spirit. pag. 278.

1. Reg 1.

Breviar. Rom. 13. Iulij.

Lancic. opusc. spir. pag. 281.

SEMPER IN VULTU PRÆ SE FEREBAT. Parenti similis filius, ut Turselini de Xaverio evincit testimonium: *Omnes animi motus,* inquit, *domitos, compressosq; in sua ditione ac potestate habuit.* Hinc ILLA PERPETUA MENTIS TRANQUILLITAS ET IDEM SEMPER VULTUS. At ne homines sæculares, viri Principes, hæc sibi minimè dicta autument, Monarchas in exemplum adduco. Captus ad Ticinum Franciscus I. Galliarum Rex, capientes comiter excepit, cœnavit, disseruit, risit omnem fortunæ injuriam IMMOTO VULTU reverberavit, & lachrymas hostibus excussit, qui suas tenuit. Carolus V. cùm in Africano bello laceram classem videret, atrocissimâ omnium tempestate, alios mergi, alios trucidari, conjuratis in unum caput cælo, terrâ, mari, barbaris, tot spes accisas TRANQUILLO ANIMO ET SERENA FRONTE spectavit, omniaque inconcussus vidit circa se concuti. Sic constantis est pectoris, suæ insultare fortunæ, rerum humanarum aleam nosse, sperare pauca, ferre omnia, pati naturam, & Deum, quacumque duxerit, sine murmure comitari.

Tursel. l. 6. c. 2. in vita.

Caussin. de regno Dei dissert. 40.

§. II.

Qui in adversis, animo vultuq; sereno luserint, & jocati sint.

INgens animi robur, excelsam mentis indolem ostentarunt, qui ad injurias, tormenta, atque immanes cruciatus, non modò impallescere, contremiscere, concidere, sed ludere, jocari, sales ac facetias spargere, canere, exultare, tripudiare visi sunt.

Invictum animum Catonis collaudat Seneca epist. 104. *Eodem,* inquit, *quo repulsus est in die comitio, pila lusit.* An & vobis libêret post repulsam in aula, in consilio, in curia, ludere ac jocari? an non cum Amano in furias agi, domum totam perturbare deprehenderemini? Certè Anacharsis se follem aut pilam, quâ tyranno ludum faceret, jactabat: hunc porrò dum Nicocreon Cypri tyrannus in grandi mortario jacentem, pistillo ferreo cõtundi jussisset; sic inter verbera jocari libuit: *Tunde, tunde Anacharsi follem; Anacharsum non tundis.* Cumq; ei minaretur Nicocreon, linguam quoque imis radicibus evellendam, mox illam Philosophus præmomordit, & in regium os cruentam evomuit. Alacriori animo, & veriùs Christianus usurparit: Tunde, tunde, de corporis exuviis dumtaxat agitur. Hic multùm terris jactatus & alto illud liberiùs jactet: *Deus nos ut pilas habet.* Seleuciensis Antistes quo ex Ethnicorum tenebris faceret lumen splendescere, egregiam de legendis gentium libris, parænesim conscripsit, ubi inter cetera commemorat: *Homo quidam in foro Periclem probris omnibus incessebat; is autem minimè curare visus, toto ferè die sustinuit. Deinde vesperi jam discedentem cum lumine comitatus est. Rursus quidam Euclidi Megarensi, animo concitatus mortem se juravit illaturum; ille verò contra, se patienter laturum juravit, placatumq; & ei quamvis infesto se conciliatum iri. Quamobrem,* inquit, *valde quidem ad nos excitandos refert, ut talia virorum iram cohibentium exempla, nostram habeant memoriam.* Et post pauca subjungit: *Rursus ad exempla laudabilia redeamus: quidam vehementi impetu Socratis faciem cecidit. Hic autem minimè commotus, furentem debacchari, & iram satiare permisit: ex quo eum totum ex plagis tumidum ac contusum reddidit. Ubi verò ille cædendo destitit, nihil aliud Socrates fecisse dicitur, quàm fronti propriæ, veluti statuæ cuidam, Auctoris nomen insculpsisse: Ille faciebat.* Nec minùs festivum illud quod Xantippæ uxori, contumacis ac procacis linguæ objecit. Hæc non rarò mensam Socratis ad discipulos differentis evertit; jurgiis ac injuriis assiduò hominem infestabat; post graves calumnias cùm nil proficeret, domum conscendit & ex fenestrâ in Socratẽ vas aquæ effudit. Ad quæ placidè Philosophus: *Sciebam post tonitru, pluviam secuturam.* Idem colapho percussus, id solum reposuit, *Molestum esse quod nescirent homines, quando cum*

S. Basil. hom. 24. de legend. lib. gentil.

Seneca l. 3. de ira n. 105.

galeâ in publicum prodeundum sit. Ex quibus omnibus meritò concludit Basilius Magnus: *Talibus instructus exemplis, hoc arduum patientiæ* (& Christianæ constantiæ) *præceptum servare posse, non omnino diffidat*: etenim si ista ethnici in profunda nocte gentilitatis, hominem decere viderint, quid Christianum in alta luce fidei, in gratiæ lumine, quo omnia se Apostolus præstare posse jactabat, facere convenit? Quid hac instructi fecerint, attendite.

Basil. cit.

P. Rho variæ virtutum hist. l. 7. c. 13. §. 4.

Richardus Vitus cùm à variis in carcere tabulis, hæresi infectis, circumfunderetur; ac triobolaris è popinâ Ministellus vociferaretur sine fine, uni Petro à Christo datas claves, & se claves habere; ineptissimè furentem, diu toleratum Vitus tandem compescuit, subridendo dicens: *Neque ego negaverim claves tibi concreditas: sed Petro quidem cæli, tibi verò cellæ vinariæ, ut lingua sonat, & nasus rubicundus indicat.* Nec minùs amœnè in exquisitis tormentis lusit P. Joannes Benedictus, qui cùm ferreis è manicis, aculeis intus obarmatis, in Anglia (Martyrum palæstra) crudeli tormento sublimis penderet, ausus est ministellus egregiè impudens, eum ad disputandum provocare. Tum Benedictus leni voce ad carnificem: *Age,* inquit, *hominem istum sublimem rape, ut quorum tanta est disputandi mecum libido, disputantium more paribus subselliis decertemus.*

Ibid. nostra §. 4.

P. Rho cit. §. 3. Stapleton. in vita.

Sed unus instar omnium in hoc genere excelluit Thomas Morus, quem ut Carolus V. Imp. capite minutum audiit, caput universi regni cecidisse affirmabat. Hic amplissimo Cancellarii munere privatus, rectâ ad templum perrexit, ubi uxor de more Vesperis intererat. Quibus peractis non famulum ut solebat submisit, sed ipse uxorem convenit, dicens: *Dominus Cancellarius abiit, num sequi lubet?* Quæ cùm illum ipsum proferentem audiret, jocum ducebat. At ille rursus: *Dominus Cancellarius decessit, & non est hîc amplius.* Quâ fronte vos è gradu dejecti, officio semoti, comœdiâ exclusi ad vestros revisitis? Sed pergo: Volsæus Cardinalis totius Præses Senatus, ubi iniquas suas propositiones à Moro constanter & nervosè refutari indignè tulit, eundem soluto conventu, sic sarcasticè perstrinxit: *Vtinam More* cùm præconem te in nuperis hisce Comitiis exhibuisti, ad portas Romanas amandatus fuisses! Ad quem placidissimè Morus: *Illustrissime Domine & illud quàm maximè optassem: vidissem enim urbem præclaram, de qua multa audivi, nec hactenus vidi.* Atque ut consimilem per omnia totius vitæ telam deducamus: paulò antequam ad necem raperetur, dum Rex per suos urgeret, ut novellas nuptias, positâ tandem pervicaciâ, approbare vellet, subjecit, *se sententiam mutasse.* Ea fama vagatur, Rex attonitus, chirographo dicta firmari jubet. Tum subridens Morus: *Atqui scire vos velim, me antea statuisse barbam raso mento ponere; sed modò mutasse sententiam, aut barba eandem cum capite fortunam subeat, carnificis securi una deputanda.* Sic tranquillo animo, vel joco, mortis metus detonabat.

Locum supplicii conscensurus, manum sibi à quodam porrigi petiit, dicens: *Iuva ut conscendam: in descensu nemini molestus ero.* Tum orbi spectandus, carnifici de more veniam postulanti osculum porrexit, & Angelotum aureum dedit, addiditque: Tu mihi hodie majus beneficium præstiteris, quàm mortalium quisquam aut contulit, aut conferre poterit. *Illud unum indoleo, cervicem tibi tam brevem ac contractam præscindendam, ut metuam ne possis commodè & salvo honore tuo expedire.* Ad hæc libet cum Romano Philosopho exclamare: *Et nos vincamus aliquid, simus inter exempla; quare deficimus?* Si non in catasta ridere, in equuleo gestire, in rota ludere est animus; at saltem vel puncturam acus, scintillæ adustionem, dentis dolorem, nervi contractionem, podagræ, chiragræ, colicæ mala æquo animo, & si non ridenti, renidenti ore toleremus. *Et nos aliquid vincamus, simus inter exempla.*

Seneca ep. 98.

Moro per omnia similis Joannes Fische- *In vita.*

cherus, Episcopus Roffensis: ad quem dum Paulus III. an. 1535. in carcere existentem, galerum purpureum misisset, subjecit Henricus: Galero Papa ut voluerit Fischerum donet, ego interim effecero brevi, ut caput quo illum gerat, non habeat. Quo dicto adeò Roffensis non commotus est, ut è judicio, quo de capite ejus actum, in carcerem deductus, gratias egerit stipatoribus, qui sui causâ tantùm molestiæ subirent, nec haberet quod donaret. Interim increbuerat, stato die Fischerum moriturum, quo dum nihil edulii cocus apparasset, à Roffensi rogatus ut quid mensam sub tempus prandii non instruxisset? atque is respondisset putare se illum diem Reverendissimo fatalem fore, *jussit in omnem eventum semper cibos pararet: quod si ante prandium mori contingeret, cocum convivam fore. Ceterùm scias, inquit, quod cibum pridie mortis tanto appetitu sumpturus sim, quàm si in annum victurus.* Edmundus Walsingamius turri Præfectus, acceptis noctu literis, eum sub quintam matutinam accessit, & quâ poterat dexteritate, Regis mandatum, ut eo die moreretur, ipsi aperuit. Roffensis læto animo gratias agens, quæsivit quâ horâ executio fieri deberet, cùmque is respondisset, ad nonam moriendum esse: *Sinat igitur*, inquit, *cùm non sit nisi quinta, & hac nocte non bene dormiverim, adhuc unam alterámve horam conquiescere.* Atque ut Petro ad supplicium producendo, in carcere altum dormienti similem scires, per duas securè somnum cœpit. Tum famulo ad se accito, exutus cilicio, optimis vestibus indui voluit: quia hic dies, inquit, mihi nuptialis est: atque ubi sorbitiunculam ante mortem sumpsisset, arrepto novi Testamenti codice, ad locum supplicii perrexit: quò dum pervenit, baculum abjecit, dicens: *Iam reliquum itineris pedes conficiam.* In fatali pegmate ut stetit, oculis in cælum sublatis, librum aperiens, in illud Joannis 27. incidit: *Hac est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum* Christum. *Ego te clarificavi super terram, opus consummavi.* His lectis codicem clausit, atque ut omnibus manifestum foret, quàm læto ac exultabundo animo mortem oppeteret, in genua provolutus, festivum illud Ecclesiæ cantum *Te Deum laudamus*, pronuntiavit.

Horum cuique congruit propheticum oraculum: *Dedit carmina in nocte.* Nam, ut rectè Gregorius, *Carmen in nocte, est lætitia in tribulatione.* Iob 35. Greg. l. 26. mor. c. 12.

Marcus & Marcellianus fratres, gente Romani, Religione Christiani, à Duce Fabiano grandibus clavis ad stipitem sunt affixi. Hos inter tormenta judex allocutus, resipiscite miseri, aiebat, & vosmet his cruciatibus subducite. Ad quem illi constantissimè responderunt: *Hoc qualecumque supplicium, nobis est lautissimum convivium; jucundius numquam epulati sumus*; nunc in amore Domini Jesu fixi esse cœpimus. Diem unum noctemque in tormentis perdurarunt, & *veluti non in cruce, sed in odeo essent, hilares cantarunt.* Demum jaculis confixi, sagittâ ocyùs in cælum evolarunt. In supplicio generosi pugiles, quasi in lautissimo convivio suavissimè modulati sunt. Tiburtius ardentes prunas ut rosas calcavit: Agnes trecedecennis virguncula ad supplicii locum, velut nupta ad thalamum, læta successu, gradu festina & saltabunda processit. Quod dum è cella sua, sacroque silentio contemplatur Bernardus, mellis favos ex leonum rictibus legendos proponit: *Stat*, inquit, *Martyr tripudians ac triumphans, toto licet lacero corpore, nec facit hoc stupor, sed amor*, ut carnifici & ipsi morti insultet. Drexel. to. 1. pag. 808. Breviar. Rom. 11. Aug. Ambr. l. 1. de Virg. Bern. ser. 61. in Cant.

Horum nos animos æmulemur, illorum nobis immotæ mentis, ac vultus constantiam ardenter efflagitemus, eorum in adversis lætitiam, & exultationem deposcamus, ut & à nobis audiatur *carmen in nocte, id est, lætitia in tribulatione*; lætitia in quavis corporis infirmitate; lætitia in fortunarum, amicorum, liberorum jactura; lætitia in quavis animi afflictione & pressura. Sirenes huc nos cantu suo invitant, quæ, ut Iob 31.

Ludo-

Ludovicus Vives observat, tempestatibus jactatæ, suaviter canere, & inter immanes fluctus, dulces voces resonare; contrà verò lamentari cælo sereno, ac conqueri mari quieto consuevêre; quod auræ vicissitudinem, ac imminentes turbines soleant præsagire. Haud aliter dum hîc rerum mundanarum fluctibus jactamur, laudes Deo concinamus, & portum æternæ beatitatis prospiciamus. Laudem haud dubiè nobili genere natus adolescens ille meruit, cui dum putridum crus amputandum, & candenti ferro adurendum esset, noluit ligari; sed serenâ fronte testudinem suam postulavit; atque ita fides tetigit, & dexterè modulatus est, ut ne minimum falsum tonum ediderit. Hunc certè innumeri gloriosi Christi pugiles imitati sunt, qui in catasta, in equuleo, in rogo suavissimè modulati sunt, de quibus Tertullianus: *Nil crus sentit in nervo, dum animus in cælo est.*

P. Ancre inconstance du monde.

EMBLE-

EMBLEMA XVII.

Ingreßi habitant ibi. Luc. 11.

ASSUESCERE MULTUM EST. *Virg. 2. Georg.*

DOMINICA TERTIA QUADRAGESIMÆ.

Tartarei hoſtes, infeſti hoſpites ubi ſemel animum occuparunt, jamque *ingreßi habitant ibi*, difficulter ſtatione cedunt: ita vitia ubi per actus frequentatos in conſuetudinem abiêre, & quaſi ſedem fixêre, non facilè deturbantur.

§. I. *Quid conſuetudo, & quomodo acquiratur.*

§. II. *Conſuetudo altera natura, quam difficulter quis exuit.*

§. III. *Conſuetudo non imminuit peccatum.*

§. IV. *Remedia extirpandi pravos habitus, & conſuetudinem peccandi.*

DOMINICA TERTIA POST PENTECOSTEN.

Ingreßi habitant ibi. Luc. 11.

YSTERIO non caruit, quod referente S. Marco, accepimus, Energumenum, cùm à discipulis curari non posset, ad Christum adductum fuisse: *Et statim spiritus conturbavit illum: & elisus in terram volutabatur spumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia. Iesus verò comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo. & factus est quasi mortuus,* &c. *Posteà discipuli ejus secretò interrogabant eũ: Quare non potuimus ejicere eum?* Causam nostis? quia *ab infantia ei hoc accidit.* Hoc dæmonium, quod tamdiu illic habitavit, difficulter expellitur. Hinc apposite Chrysostomus non dubitavit hunc tartareum hospitem conferre feræ, quæ uno in loco multum temporis commorata est; quemadmodum in canibus fieri quotidiana experientia comprobavit, qui ubi ædes quasdam sæpiùs frequentarunt, & diutiùs incoluerunt, per silvas & flumina, in exteras urbes, facilè 20. dissitas leucis exportati, aut abducti, ad herum, & ædes antiquas postliminio revertuntur. Id ipsum in præfixo symbolo videre est, palumbes aut columbas illud, ubi exclusæ primùm ovo, ubi pipire, plumescere & evolare, aut etiam quæ aliunde pellectæ, sensim avolando & revolando, consuescere cœperunt, columbare repetere, *solitosq; revisere nidos*; adeò ut certo experimento compertum sit, columbam Antuerpiâ Lovanium exportatam, & urbem, & lares, & socias, & columbare rectò itinere repetiisse; usque adeò *assuescere multum est.* Hoc enimverò in anima efficere solet consuetudo peccandi, in quam dum toties tartareæ harpyię advolant, quoties lethali noxâ eis aditus patescit, fit ut tandem inveterato jam habitu, illic sedes figant, & consuetudine longâ, ut domesticæ ac familiares *habitent ibi.*

Marci 9.

V. Busæi panarium tit. consuetudo.

Vrg. l. 1. Georg.

2. Georg.

§. I.

Quid consuetudo, & quomodo acquiratur.

Consuetudo seu habitus est qualitas reddens facilitatem operandi. qui habitus per actus frequentatos acquiritur. *Virtutes,* inquit Bernardus, *non natura, sed usus facit; fitq;,* ut ait Aristoteles, *sicut ædificando ædificatores, citharizando citharœdi efficiuntur, ita quoque justa agendo justi, temperantia temperantes, fortia fortes evadimus.* Quò spectat illud Senecæ: *Non dat natura virtutem: ars est bonum fieri; virtus non contingit animo, nisi instituto & edocto, & ad summum aßiduâ exercitatione perducto omnis habitus & facultas, ait Epictetus, aßiduis actionibus conservatur & crescit.* Ita per frequentes actus & acquiruntur, & conservantur artes omnes, legendi, scribendi, pingendi, canendi; imò & loquendi: infantes enim nutrices aut matres fari docent, easdem voces identidem inculcando, eo fructu ut postea eis difficilius sit tacere, quàm loqui. Nostro ævo ille Indiæ terror Mogor, curiositate ductus, quâ linguâ homo uteretur à nemine edoctus, in loca inaccessa pueros abdidit, ut exspectaret crescentem loquentiam; sed tandem non Cicerones, & Demosthe-

Bern. l. de consid. c. 11.

Arist. 2. Ethic.

Seneca ep. 90.

Drexel. Phaëton. vitiis lingua c. 31. §. 1.

mosthenes, aut si mavis balbutientes Rabinulos, sed mutos pisces deprehendit. Habitus omnes, qui ab actibus, & frequenti assuetudine relicti, artes peperunt. Scitè Chrysost. *Videns, quis non admiretur, gladios alternatim in aërem jaculantes, & omnes rursus per manubrium capientes? vel quid de illis quispiam dicet viris, qui trabem in fronte gestantes, velut arborem in terra radicatam, sic immotam conservant? alter rursus supra funem angustissimum, cum tanta ambulat securitate, quasi in campo decurreret, &c. Hæc quæ cogitatu impossibilia esse videntur, facta sunt arte possibilia.* Quin & ipsa bruta longo usu, & assuetudine, humanas voces, & artes imitantur: ex quo, inquit, Pierius credere possumus simiam olim latrunculis ludere didicisse. Picas, corvos, psittacos, aliasque vocales aves, humanas voces edoctas, pluribus testatur Nierembergius in historia naturæ. Stupendum magis bovem eloquentem reperiri, ut C. Volumnius, & Servius Sulpitius Consules notarunt. Alium fuisse, qui totum Symbolum Apostolorum articulatè recitabat. Hæc qui prodigio adscribere voluerit, audiat non minùs portentosa, & ab usu & exercitatione profecta. Ælianus oculatus testis ait: *Vidi ego ipse elephantem, in tabula literas Romanas promuscide scribentem rectè.* Addit Plinius non mendax, quendam Græcas literas pingere didicisse, eaque lingua scripsisse: *Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi.* Quantum verò vel in pueris imbuendis, disciplina & exercitatio conferat, ex ipsis elephantis pergo demonstrare. Romæ Germanicus ludos dedit Tiberio: duodecim elephanti in theatrum inducti sunt histrionias vestes induti: ac primùm ad vocem Magistri dividebantur in diversas Circi partes, inter eundum saltatorio gressu inundantes, iterumque ad ejusdem vocem accedebant; flores spargebant, & corollas: ad cantum, terram pedibus numerosè pulsabant, & omnia præstabant, quæ peritissimi ludorum. Tum docti mensæ accumbere, potum cibumque sumere, humanum in morem, lecti erant humiliter instrati purpurâ, & auleis; mensæ vario & dapsili ferculo instructæ, pane, carne, fructibus: pocula aurea, argentea: ecce ingressi duodecim elephantes, sex mares, totidem feminæ; illi togati, hæ stolatæ, decorè & verecundè in lectis se reclinant, accumbunt: cum signo dato, in mensam promuscides pro manibus extendunt, summâ modestiâ cibos capiunt, delibant: non voracitas ulla in iis, non aviditas; cùm bibendum, pateram pueri porrigebant, quam promuscide genialiter hauriebant, & reliquiis vini circumstantes aspergebant, velut cottabum facientes; ita immanes, & informes belluas, rectè agendi habitus, longâ assuetudine, consecutas eventus ostendit. Denique ut aliquando à brutis ad homines transeamus: nugas putabat Roma, quæ de elephantis jactabantur, donec tandem credidit, & vidit majora relatis: *Vidit bestiam & choraulem & funambulam.*

Chrysost. hom. 19. ad pop. Antioch. — *Pierius l. 6. hierog. c. 6.* — *Nieremb. hist. nat. l. 3. c. 20.* — *Nieremb. cit. l. 3. c. 13.* — *Idem c. 13.* — *V. Nieremb. l. 1. c. 16.*

Quare ut bruta & homines artes, ita ab his vitia & virtutes acquiruntur, quæ per frequentiores actus, sui tenacem habitum, & consuetudinem relinquunt, potissimùm si à teneris exerceantur, juxta illud Poëtæ:

Ars fit, ubi à teneris crimen condiscitur annis. *Ovid. de arte.*

Quod confirmat Hieronymus epist. 7. ad Lætam, de institutione filiæ: *Proverbium est, Adolescens juxta viam suam ambulans, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea: difficulter enim eraditur, quod rudes anni perbiberunt.* Et mox addit: *Græca narrat historia, Alexandrum in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc parvulus fuit imbutus.* Ita fit, *Prov. 22.*

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu. *Horat.*

Vel ut alius: *Quod nova testa capit, inveterata sapit.* Complures certè reperire est, qui assueti mendaciis, juramentis, turpiloquio, ebrietati, libidini, si rogentur quantum temporis, ex quo iis hoc accidit? audiemus, *Ab infantia.* Quid mirum est, Confessarios, Concionatores, Moderatores, viros Apostolicos non posse hanc consuetudinem tollere, opus esse potentiâ altiori? adeò

2.Georg. *A teneris assuescere multum est.*
Hoc parentes monitos voluit S. Basilius: *Difficile est, patriâ linguam, quam ab infantiâ addiscimus, oblivioni mandare, aliamq́ de novo perdiscere.* Accentum suum Galli, Germani, Itali servant. A teneris itaque invigilandum, ne prava illa consuetudo contrahatur: non sinantur impunè mentiri, jurare, lasciva verba proferre; nam, ut rectè Seneca epist. 28. *definit esse remedio locus, ubi quæ fuerant vitia, mores fiunt*, qui quasi innati, & ingeniti videantur. De Mithridate Rege Ponti, ait Plinius: uni ei excogitatum quotidie venenum bibere, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. unde dum captus se veneno interficere vellet, nequivit, quòd omne in naturam abiisset venenum. unde Martialis:

S.Basil in Reg. disp. 6.

Plin. l. 25. c. 2.

Lib. 5. epig. 77.

Profecit poto Mithridates sæpè veneno,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.

§. II.

Consuetudo altera natura, quam difficulter quis exuit.

HOc magni Augustini pronuntiatum est: *Consuetudo quasi secunda, & quasi affabricata natura dicitur.* Edocuit hoc evẽtus prorsus singularis: Venatoribus quondam præda fuit puer triennis, qui silvis expositus inter lupos enutritus, eorum mores totus imbuerat, & prope in feram, manibus ac pedibus reptans degenerarat, lupis convivebat, eorumque prædis victitabat. Hic ut in manus Anglorum, illic prædas sectantium devenit, Henrico Principi Hassiæ dono datus est, qui fulcris ac variis adminiculis puerum stipare, rectâ incedere, humanos mores imbui curabat; sed irrito omnino conatu, *jam morem fecerat usus.* Naturâ deorsum nitente, rumpebat vincula, nec ferinos mores ullâ industriâ ponere valuit. Quod ad animum solerter trãstulit Gregorius: *Usitata culpa*, ait, *obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem: conatur & labitur, quia ubi sponte diu perstitit, ibi & cùm noluerit coacta cadit.* Hanc depressionem, & inveteratam vitiorum consuetudinem, in Manasse Rege captivo, velut in typo videre est: qui exire cupiens è carcere, ac faciem in cælum attollere, Incurvatus sum, inquit, multo vinculo ferreo, & non est respiratio mihi. In se hoc ipsum expertus, & malo suo edoctus, queritur Augustinus: *Ligatus eram non ferro alieno, sed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversa, facta est libido, & dum servitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas; quibus quasi annulis quibusdam sibimet innexis, tenebat me obstrictum dura servitus.* Quæ quàm potenter, eum etiam jam ruptis vinculis liberum, in lapsum velut proclivem impellebat, infrà subjungit: *Plusq́ valebat in me deterius inolitum, quàm melius insolitum.* Congruam huic rei similitudinem adducit Plutarchus in moralibus: *Qui diu in vinculis fuerunt, cùm ex illis solvuntur, tamen claudicant adhuc, nec gradi possunt; ita diu vitiis assueti, etiam cùm ea deserunt, quædam eorum retinent vestigia.* Velint, nolint, jam sibi quasi impossibile ducunt, rectâ incedere. Quam quasi moralem labendi, ac peccandi necessitatem, Propheta indicat, dicens: *Si mutare potest Æthiops pellem suam aut Pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Quod vel ethnicus citra lucem fidei vidit: exstat enim illud Diogenis Cynici responsum, qui dum improbum inveteratæ consuetudinis hominem admoneret, rogatus quid ageret? *Æthiopem*, inquit, *lavo.* Additque, *Senem admonere, & mortuo mederi idem esse.* Quid dico, mortuo mederi? imò elatum, sepultum, putens ac fœtidum cadaver, in lucem ac vitam revocare censendus est, qui è vitiorum cœno, & gravi peccandi consuetudine oppressum ad frugem & meliorem vivendi methodum reduxerit. Hoc olim curiosè observavit Hipponensis Antistes: *Tres tantùm mortuos invenimus à Christo resuscitatos visibiliter; quos autem suscitaverit, quis novit? sed*

Aug. l. 6. de music.

Caussin. Court S. tom. 1. motif 8. Mariana de Rege instit.

Ovid. l. 2. Metam.

S. Gregor. hom. 31. in Euang.

Aug. l. 8. conf. c. 5.

Aug. l. 8. conf. c. 11.

Ierem. 13.

Aug. serm 44. de verbis Dom.

sed tres non frustrà commemorati: filia in domo, adolescens extra portas, Lazarus quatriduo sepultus. Puella facillimè, solo nutu, porrigendo manum; adolescens ad solam vocem Domini: *Adolescens tibi dico: Surge.* sed Lazarus summo molimine. Lachrymatus est Jesus, infremuit, venit ad monumentum, jubet lapidem amoveri, orat Patrem, clamat voce magnâ. Mysterium nostis? rimemur & miremur: *Ista tria genera mortuorum, sunt tria genera peccatorum.* Filia Archisynagogi in domo jacens mortua, eos designat, qui cogitatione ac nudo consensu, in corde peccant. Adolescens elatus extra portas, eos qui ad opus externum processêre. Lazarus quatriduanus in monumento, qui in prava consuetudine computruerunt: *Sunt*, inquit idem Doctor, *intus, qui peccatum in corde habent, in facto non habent: dicit enim Dominus: Iam mœchatus est eam in corde suo. Alij post consensum eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico.* At verò alii, *consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti, & ita sepulti ut de Lazaro dictum est: Iam putet.* Idem confirmat Magnus Gregorius: *Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, in sepulchro Lazarum suscitavit; adhuc quippe, quasi mortuus jacet in domo, qui latet in peccato; jam quasi extra portam educitur, cujus iniquitas usque ad inverecundiam publicæ perpetrationis aperitur; sepulturæ verò aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ, etiam usu* CONSUETUDINIS *pressus gravatur.* Existimem vos nunc assequi, quî fiat, ut puella tam facili negotio, Lazarus tanto molimine suscitetur. Causam petit B. Petr. Chrysologus, ex illis verbis, *Filia mea* MODO *defuncta est.* Modò jam statim: *Hoc est dicere, adhuc vitæ manet calor, adhuc animæ vestigia videntur, est adhuc in via spiritus.* uti candela, aut fax, adhuc fumans & calens, facilè reaccenditur. At ii, qui consuetudini pravæ diutiùs adhæserunt, velut lapide molari pressi, ac sepulti sunt: *Moles illa imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, quâ premitur anima, nec resurgere, nec respirare permittitur: dictũ est autẽ: quatriduanus est. reverà ad istam consuetudinem, quarto quodam progressu pervenit anima; prima est enim quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo: factum in consuetudinem vertitur, & fit quædam desperatio, ut dicatur, quatriduanus jam putet.* Quatriduanus certè mortuus erat, & fœtebat, de quo Erithræus commemorat. Audivi ipsemet, inquit, etiam tum juvenis in æde D. Augustini concionatorem, ex eadem familiâ virum doctum ac pium, qui de loco superiore narrabat, se paucis diebus antè, celebri quadam urbis viâ euntem, de fenestrâ cujusdam domus magnoperè fuisse evocatum, rogatumque ut ascenderet, ut morienti cuidam, extremo illo tempore ad salutem animæ, opem afferret: accurrisse eum subitò, invenisseque virũ in lecto cubantem, cui graviter ægrotanti mulier aderat concubina, & egregiam omnibus in rebus operam navabat. Nec mora, ejus confessionem excepisse, & cum comperisset, quid ea ad illum mulier attineret, longa consuetudine ei adhæsisse: admonuisse eum graviter, atque etiam pro potestate, quâ pollebat, præcepisse eidem, ut, si salvus esse vellet, illam mulierem è vestigio, domo exturbaret; sed respondisse cùm aiebat, se numquam commissurum, ut mulieri optimè de se meritæ, eam gratiam referret, præsertim ut cùm maximè ejus operâ indigeret. Quo audito, petiisse aiebat, ut saltem conceptis verbis juraret, simul ac convaluisset, se nuntium remissurum mulieri, nec quidquam sibi amplius rei, cum illa futurum. Ad hæc respondisse illum, se nihil posse in præsentia promittere; verùm ubi amissam valetudinem recuperasset, de ea re seriò deliberaturum, illudque consilium capturum, quod magis in rem suam esse videretur. Tum verò ipsum, desperatâ hominis salute, tristem abiisse; sed statim revocatum, hilarem rediisse summâ spe, quòd Deus meliorem mentem homini injecisset. Ac frustrà, nam sine mente, ac sensu, exhalantem animam offendit, cui mulier illa cereum prælucebat, ut properanti ad æterna supplicia me-

Aug. cit. · *Greg l. 4. mor. c. 25.* · *Matth. 9.* · *Chrysolog. serm. 34.* · *Aug. suprà cit.* · *Ioan. Erithrai exemp. §. 53.*

lius viam inveniret. Ex quo altera, nec sanè levis controversia oritur, si, ut Chrysostomus ait, *magna est consuetudinis tyrannis, adeoq; magna, ut perinde cogat ac natura*: si, ut Augustinus loquitur, *consuetudo* quædam *necessitas sit*, quæ liberum si non omnino tollere, certè imminuere perhibetur: quibusdam per consequens, peccata ex consuetudine commissa, aut nulla, aut minora fortè videbuntur. Quod ut pleniùs ac planiùs intelligatur, paucis expono.

Chrysost. in c. 4. ep. 2. ad Cor. Aug. l. 8. conf. c. 5.

§. III.

Consuetudo non imminuit peccatum.

IN Scholis receptum est, quòd peccatum ex consuetudine sit minùs liberum, & sæpè sæpiùs fiat ex habitu inadvertenter; non tamen sequitur: Minuitur liberũ simpliciter: Ergo minuitur peccatum. sed tunc rectè consequitur, quando minuitur ex aliquo, quod non est liberum, seu minus liberum, ut est passio vehemens antecedens, concupiscentia, &c. Quando autem minuitur liberũ ex supposito libero, non minuitur peccatum, nec actus virtutis: quia sic absolutè liberum manet in causa. Hinc si quis in se liberè concupiscentiam excitet, ex qua in novum peccatum prolabatur, illud non erit ideò minùs peccatum, quia in se minùs liberum ob concupiscentiam; sed potiùs magis peccatum: quia se liberè ponit in eo statu, unde se voluntas difficulter potest avocare à peccatis: sicut qui domi aleret scortum, aut eum qui ad vindictam, duellum, aliúdve flagitium continuò incitaret. Et hæc ratio valet in hominibus sceleratis, & in justis ex habitu operantibus: quia in utrisque actus, ex quibus gignuntur habitus, sunt perfectè liberi: & sic consuetudo malè vel bene agendi, non minuit peccatum aut meritum. Aliàs viri Religiosi longo rerum usu, assueti vigiliis nocturnis, ciliciis, aliisque austeritatibus, ac functionibus Religiosis, minus apud Deum meriti consequerentur: flagitiosi verò longâ peccandi consuetudine, minùs peccarent: quod æquè absurdum esse videtur, ac si fur se apud judicem excuset: Domine à puero furtis assuevi, ac eò tandem deventum est, ut manus cohibere non queam, nec si velim, possem. An is leviùs peccasse, an ut insons dimittendus? Hoc argumentum Chrysostomus expendit: *Cur*, inquit, *non prætendit fur consuetudinem, & à supplicio liberatur?* cur usurarius non prętendit consuetudinem, & à restitutione eximitur? cur meretrix, cur senes inveterati dierum malorum non prætendunt consuetudinem, & innoxii declarantur? cur blasphemus non prætendit consuetudinem, & nullius sceleris, aut supplicii reus haberetur? Ejusmodi consuetudinem perfidi Judæi adferre potuissent, longo peccandi usu, scelus ex habitu perpetrantes, quod nesciebant: tales verò à graviori noxa immunes non fuisse, declarat illa Christi è cruce pendentis oratio: *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Si nesciunt, quomodo peccare, quomodo veniâ egere dicuntur? Rectè Arnoldus Carnotensis: *Usque adeò in hoc malo voluntarij, ut voluntas consuetudinem, consuetudo faceret necessitatem, necessitas verò ad illam vecordiam erumperet, ut nescirent quid facerent.* Et hoc malum tam grande, hanc ignorantiam ex consuetudine ortam, petit illis remitti. Quò spectat illud Emisseni: *Habet hoc infelix consuetudo peccandi, ut quantò ampliùs quisque peccaverit, tantò minùs se peccasse intelligat.* Quid? quod peccatum ex consuetudine, etsi minùs liberum, ex aliis capitibus gravius censeri potest, quàm citra illam commissum.

Chrysost. hom. 22. ad pop. Ant. de simultate sive irâ.

Luc. 23.

V. Gilber. in Ps. 1. p. 227 & 236.

Primò, quòd peccator seipsum liberè statuerit in ea consuetudine; nec hactenus, quod illi liberum, retractarit.

Secundò, illam consuetudinem illo ipso actu augeri.

Tertiò, illam sæpè esse directè, vel indirectè volitam.

Quartò, consideranda indignitas operantis, & in justo dignitas. Sic gratia excitans

tans minuit meritum ratione liberi, sed auget ratione intensioris actus, diuturnioris, dignitatis personæ, &c.

Quintò, hinc deducitur ex duobus æquè indignis, quorum unus peccat ex gravi tentatione omnino liberè; alter ex habitu: graviùs peccare eum, qui ex habitu delinquit, licet minùs liberè: sicut is, qui domi aleret qui ad scelus incitaret, ut suprà dictum est. Ad illam verò objectionem: Non est ita liberum: ergo nec voluntarium. respondent Theologi: Formaliter concedo, fundamentaliter & radicaliter in causa nego. Et hæc Angelici Doctoris sententia est, qui morbum consuetudinis gravissimum ducit: *Passio* (inquit) *quæ inclinat hominem ad peccandum, citò transit, & sic homo citò redit ad bonum propositum, pœnitens de peccato; sed habitus, quo homo ex malitiâ peccat, est qualitas permanens, & ideo qui ex malitiâ peccat, diuturniùs peccat. Unde Aristoteles in 7. Ethic. comparat intemperatum, qui peccat ex malitiâ* (ex consuetudine, non ex passione) *infirmo, qui continuò laborat; incontinentem autem, qui peccat passione, ei qui laborat interpolatè.* At quantùm hic, præ illo gravior morbus & periculosior sit febris continua, præ intermissa, quis non videat? Atque ideo tam sedulò Ecclesiasticus monet: *Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illâ.* In quos, ut indies videre est, toties labuntur linguâ, quot proferunt juramenta. Obtestatur Apostolus: *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare.* In quæ verba Augustinus: *Ante omnia, ait Apostolus, ut attendatis præ ceteris, ut vigiletis ne subrepat vobis consuetudo jurandi: considera enim te jurare: Per Deum, per Christum, occido illum. Et hac quoties per diem, per horam?*

S. Tho. 1. 2. q. 78. a. 4. in corp.

Eccl. 23.

Iacob. 5.

Aug. serm. 28. de verb. Apost.

Minimè tamen desperandum; nam, ut rectè Tullius in Catilinam, *multos vidimus & audimus, cùm totam adolescentiam voluptatibus dedissent, se ad frugem bonam recepisse, hominesq́ graves fuisse.* Quid Themistocle in adolescentiâ nequius? sic ut à patre velut spurius exhæredatus, mater verò filii collo laqueum injecerit, ut nequitiam unà cum vitâ finiret? Idem tamen sic se vicit, ut patriam servarit; ita Rempublicam rexit, ut de illo tamquam viro incomparabili, apud Ciceronem scriptum exstet: *Quis clarior in Græciâ Themistocle?* Talis Scipio, talis Sylla exstitit. Tales sacræ paginæ commemorant Zachæum, Matthæum, Magdalenam, Pelagiam, Guilielmum, aliosq́ue innumeros extitisse.

§. IV.

Remedia extirpandi pravos habitus, & consuetudinem peccandi.

PRimum *remedium* momenti maximi à Doctoribus proponitur, consuetudinis retractatio ac detestatio, ex qua fructus existit singularis: eo ipso enim, quo eam peccator retractat, minuitur peccatũ; quia per aversionem talem libertas prævia moraliter destructa est: & habet se tunc sicut inclinatio naturæ, seu passio, supposito involuntario, ut disertè Suarez: *Consuetudo si fiat involuntaria, per actum contrarium efficacem, quantum est ex parte hominis, quem pœnitet de habitu, & proponit quantum est in se eum tollere: tunc consuetudo & habitus minuit liberum ac culpam.* Quæ Divi Thomæ doctrina est 1. 2. q. 78. *De peccato ex consuetudine, quod intelligendum est, quamdiu ipsa consuetudo voluntaria est: nam si pœniteat aliquem præteritæ consuetudinis, & jam quod in se est faciat, peccatum ex illâ consuetudine ortum, ex passione judicandum erit, & idem ferè quando consuetudo ex passione sumpsit originem.* Ideò quemadmodum ex passione, & actibus frequentatis consuetudo sumpsit originem; ita sensim resecanda est. Eam quidem vincere dura pugna, vicisse maxima victoria. Modum ad eam consequendam Bernardus hunc excogitavit. In Franciæ finibus nobilem offendit, luxuriæ cœno adeò immersum, ut nullo non die se fœdè coinquinaret. Ex quo nequidquam severâ commonitione extrahere eum satagebat. Alterâ interim asserente sibi impossibile ab iis sordibus abstinere, *Quæso*, inquiebat

Suar. de voluntario disp. 3. sect. 3. n. 16.

Beyerlinck apoph. Chr. tit. Consue.

Bernardus, *saltem aliquales cum Deo inducias facito, ut minus ad triduum.* Annuit ille. Et ecce triduo expleto: *Nunc in Deiparæ honore,* inquit vir sanctus, *tantundem præsta.* Paret. Tum tertiò Bernardus: *Semel adhuc has inducias posco in honorem omnium Sanctorum.* Et ille rursus eas paciscitur: donec sponte Bernardo se insinuans, diceret: *Nolo ampliùs diurnas; sed perennes cum Deo inire inducias.* Tantum prodest inveteratam peccandi consuetudinem, contrariâ assuetudine eradicare.

Secundum remedium, horror supplicii æterni frænum injiciat. quod apto exemplo Oratoris Romani, Chrysostomus proponit, dum ait: *Quæ verò nobis erit excusatio, etsi millies consuetudinem objiciamus? dicitur quòd quidam externorũ oratorum præ quadam stulta consuetudine, dexterum eundo humerum continuò movebat; sed tamen consuetudinem vicit, & gladios acutos utrimque humeris apposuit, ut vulneris timore, inembrum ineptè se movens corrigeret. Hoc & tu linguæ facias, & ipsi pro gladio divinæ pœnæ timorem impone, & omnino superabis: impoßibile enim, impoßibile, inquam, est, meditantes, & studentes, & opus hoc facientes, umquam superari.* Ebriosus metu veneni à potu temperat: Scortator metu pestis, aut luis venereæ, à scorto & prostibulo cavet. Vos verò mors æterna, tormenta inaudita, ignis ille inexstinguibilis à scelere revocare non poterit? experto credite. Nõ alio usus fræno Augustinus, qui ita peccatis assueverat, ut de se fateatur: *Reformidabam quasi mortem, consuetudinis mutationem.* Ac tandem subjungit: *Quàm suave mihi subitò factum est, à suavitatibus nugarum abstinere, & quas dimittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat.* Et luculentiùs sermone 28. de verbis Apostoli, sic ait: *Iuravimus & nos passim, habuimus istam teterrimam consuetudinem, & mortiferam; dico charitati vestræ, ex quo Deo servire cœpimus, & quantum malum sit in perjurio vidimus, timuimus vehementer, & veternosißimam consuetudinem timore frænavimus.* Quantum verò isto timore profecerit, quàm potenter frænarit, & nos superare docuerit, habes serm. 10. de Decollat. Joannis Bapt. *Scio, inquit, grave esse consuetudini vestræ, sed & grave fuit consuetudini nostræ: timendo Deum, abstulimus jurationem de ore nostro. Ecce vobiscum vivimus, quis nos audivit aliquando jurantes? numquid non consueveram quotidie jurare? nihil mihi facilius est, quàm non jurare. Hoc ideo admonui charitatem vestram, ne dicatis: Quis potest?* Demosthenes balbutiem superavit, & *gentilium blæsi aliqui, quarundam syllabarum non bene exprimentes sonum, offendentem sæpè linguam longâ meditatione limarunt.* Numquid consuetudo est se lavandi, & grave incommodum omni aquâ abstinere? etenim

——— *usus communis aquarum est:*

tamen *civitatis balnea Rex obstruxit, & lavari jußit neminem, & legem transgredi: ausus nemo aut factum incusare, aut consuetudinem prætendere. Viri, mulieres, senes, pueri, infirmi, &c. velint, nolint, mandatum hoc sufferunt, quia majora exspectabant mala.* Tum ad populum Antiochenum conversus: *Vides quod ubi est timor, facilè solvitur consuetudo, etiamsi valde diuturna sit & necessaria. Atqui non lavari grave, non jurare valde facile, & nullum adfert nocumentum. Quomodo igitur non absurdum, Rege jubente vel difficillima sustinere; Deo verò statuente id quod neque grave sit, neque difficile, contemnere & deridere, & consuetudinem prætendere. Ne in tantùm salutem nostram contemnamus; sed timeamus Deum, sicut hominem timemus.* Conducet ad hoc recolere gravissimas pœnas, quas vindex Deus etiam hîc in terris, de perjuris ac temerè jurantibus sumpsit; quas, ne longior sim, vide accuratè apud Drexelium de vitiis linguæ, c. 28. §. 4. 5. &c. tom. 1.

Tertium remedium, merces proposita. Ubi unum, idque rarum juxta ac præclarum exemplum adduxisse sufficiat. Miles ante urbem Ostendanam, ita perjuriis ac blasphemiis assuerat, ut ad singula verba, unum diabolum infarsiret. Sæpè monitus, respondit adeò jam consuetudinem inveteratam, ut si videret tartarum præ oculis apertum, desistere nequiret. Ad extremam penuriam, & famem redactus, petiit eleemosynam ab uno è Patribus nostris Castrensibus

Chrysost. hom. 7. ad pop. Ant.

Aug. l. 6. conf. c. 7. L. 8. conf. c. 11.

Chrys. in c. 5. Matth.

Ovid. 6. Metam.

Chrys. ho. 14. ad pop.

P. Pennequin. amour div. p. 3. c. 17. §. 3.

strensibus, qui solitus stipem pro militibus erogare. Sed dum Pater illi eleëmosynam denegaret, dicens hominem adeò perjurum ac blasphemum, à Deo & hominibus destituendum; respondit miles, se dolere de pravo illo habitu, jam ita inveterato, ut exuere nullo pacto posset. Quod ut manifestò falsum esse, & resipiscere à sola ejus voluntate pendere, Sacerdos comprobaret, ingentem nummum aureum illi exhibuit, adpromittens se eum illi dono daturum, si per horam se sequatur, castra ac militum stationes lustrando, citra ullum juramentum: Acceptat conditionem. Dum per transennam à sociis variè impetitur, irritatur, lacessitur; Sacerdos præit, aureum illi ad hos insultus ostentans: lacessitus silet, linguam dentibus premit, obmutescit. Res mira: solus conspectus, & spes aurei, tantum in barbaro milite valuit, ut consuetudinem omninò superarit. Hoc pacto Scribanius cum auriga convenerat, duplũ persolveret, si citra juramentum se deveheret. Ita quos cælestis aulæ divitiæ non movent, terrena substantia quandoque induceret. Hac praxi parentes etiam indulgentiores, liberos mentiri, jurare, lascivos sermones proferre dedoceant, nummo promisso si intra hebdomadam, intra mensem ne semel impegerint; alios quoque somnolentos ac pigros, ejusmodi pretio excitare poterunt.

Quartum Remedium, sibi mulctam, aut pœnam imponere. Quoties deliqueris jube famulum, aut uxorem commonere: & toties assem unum aut alterum pauperi elargire, aut vino abstine, &c Excelluit in eo vir bellicosissimus Laberlot, qui, ut militia malitiæ affinis est, sensim jurandi usu usque adeò imbutus est, ut cùm super mensam à conglobatis juramenta vibraret, amicè ac religiosè commonitus responderit, hæc sibi inadvertenti excidere, & modum se emendandi quærere. Cùm alter hunc præscripsit, ut ephebo curam daret se liberè admonendi, & quoties pejerasse compertus esset, illi Julium (quinque asses) persolveret. Primo, secundo die, &c. quandoque 10. 12. Julios debebat; at post annum aut alterum, oris modestissimi, ne semel labi auditus est. Hoc medio & remedio plures salubriter usos refert Chrysostomus, qui cùm non desineret jurandi consuetudinem gravissimis verbis insectari; hunc fructum se retulisse commemorat: *Novi multos referentes; Mandatum fecimus, leges nobismet ponentes, & jurantibus pœnas definientes, Deo gratias egimus, quod non in petris seminavimus.* *Chrysost. hom. 9. ad popul.*

EMBLEMA XVIII.

QVANTVM VOLEBANT. Ioan. 6.

MANABIT AD PLENUM. *Horat. l. 1. carm. Ode 17.*

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMÆ.

Divinæ munificentiæ fontem benigniſſimus Redemptor noſter hodie multis millibus fecit ſcaturire, largiendo ſingulis, *quantum volebant;* at longè excellentiùs per ſacramenta, ſacros veluti canales, gratiæ fontes in animos hominum derivare non ceſſat.

Iacob 1. §. I. Deus dat omnibus affluenter, *& ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem.* Ex quo conſequitur, juxta menſuram gratiæ, fore & menſuram gloriæ, quod Apoſtolus innuit, dicens:

Trid. ſeſſ. 6. c. 7.

1. Cor. 15. §. II. *Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum: ſtella enim à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum.*

DOMI-

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMÆ.

Quantum volebant. Ioan. 6.

ONTES non hominibus dumtaxat, sed & diis immortalibus, adeò in amoribus & deliciis fuêre; ut non modò iis assidêre, eos delibare; sed & in ipsos fontes, quasi meliori naturæ metamorphosi, converti voluerint; quo factum est, ut inusitato Religionis cultu, gentilitas fontes venerari, ac Deorum habitu efformare comperta sit. Cujusmodi Q. Curtius (qui Justo Lipsio judice *probus & legitimus historicus, si quisquam fuit*) in amœnissimo Ammonis nemore exstitisse commemorat: „Hoc, inquit, in medio habet *fontem*, „quem *solis* vocant: cujus aqua præfervido in meridie, frigida emanat: inclinato „in vesperam, calescit: mediâ nocte, fervida exæstuat. Hic pro Deo colitur, umbilico tenus arieti similis est: habitus smaragdo & gemmis coagmentatus: hunc mystæ, ac virgines Nymphæ, ut verum Numen proni adorant, estque illis *Fons sacer, & multi Numen habere putant*. Hæc enarrantem, sapientissimus Plinius amicè interpellat: Vidistíne aliquando Clitumnum fontem, quem ego proximè vidi? stat Clitumnus ipse amictus, indutusque prætextâ, præsens Numen atque fatidicum: rigor aquæ certaverit nivibus, nec color cedit; adjacet templum priscum & religiosum. Ex hoc fonte, quæ potant pecora, album colorem induunt:

Lipsius in notis ad l. 1. polit. *Curtius l. 4. c. 20.* *Ovid. in epist. 15.* *Plin. l. 8. ep. 8.* *Caussin. parall. eloq. l. 11.* *Plin. l. 2. c. 103.* *Virg. 2. Georg.*

Hinc albi Clitumne greges.

Quæ naturæ prodigia, & ethnicæ superstitionis deliramenta, nemo quisquam demirabitur, qui omnium originem, ac caput fontium, Deum ipsum, adeò fontes adamasse deprehenderit, ut iis non tantùm assidêre, quod Joannes testatur: *Sedebat sic supra fontem*; sed & ex iis ipse haurire, nos ad eos invitare, denique in *fontem* verè *solis*, stupendo amoris artificio, commutari non recusarit: de ipso enim non falsus vates cecinit, *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Ubi lumen, & flumen, aptè conjunxit. *Quod enim est fons, hoc & lumen: fons, quia satiat sitientes; lumen, quia illuminat cæcos.* Hic fons in amœnissimo cælestis Paradisi viridario, quasi in ipso divinæ lucis meridie, per sublimes illas intelligentias, fluenta gratiarum largè diffudit, qui pravitate potantium tantum illis frigus ac torporem induxit, ut ne æternis quidem flammis valeat attemperari; at verò jam ruenti, & veluti inclinato per scelera in vesperam mundo, *fons patens domui Israel, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris*, divino calore præditus, scaturire occepit, & nocte illâ passionis funestâ, omninò fervida, è Christi ardentissimo pectore, lympha profluxit. De hoc M. Gregorium audite, qui, ut Ecclesia de eo testatur, admirabilia dixit, fecit, & scripsit: *Fons*, inquit, *occultus, est unigenitus Patris, invisibilis Deus. Fons verò patens, est idem Deus incarnatus.* Fons hic ab æterno in sinu patris clausus, tandem dum venit plenitudo temporis, clavis ac lanceâ in cruce apertus, sanguineos rivos, quibus animæ meliùs quàm Clitumno, super nivem dealbentur, copiosè emanans. Aquam petebat in deserto populus Israël, pro quo Moyses orans, ait: *Domine Deus, audi clamorem populi, & aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ; & jubente Domino, percussit virgâ bis silicem, & egressæ*

Ioan. 4. *Psal. 35.* *Aug. in ps. 35.* *Zach. 13.* *Eccl. in hor. ris 12. Mart.* *Greg hom. 20. in Ezec.* *Num. 20.*

sunt aquæ largissimæ. Aptè hìc B. Petrus Damiani S. R. E. Cardinalis : *Petra illa*, inquit, juxta Apostolum, *Christus erat. Accedit virga ad silicem, & haurienda populis aqua producitur; adhibetur crux Christo, & omnium corda credentium irrigantur. Quod sacramentum & ipse Moyses per spiritum non ignorasse cognoscitur, si ejusdem subtiliter verba pensentur: Aperi*, inquit, *Domine thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ. neque enim tam magnificis ac divinis verbis elementum describeret, ex cavernis videlicet terræ profluum, ac deinceps in secessuum cuniculos egerendum. Numquid enim dignum fuit viles aquas, Dei appellare thesaurum?* Minimè, sed Dei thesaurum, uberrimum illum gratiarum fontem indicabat, qui animas mundare, sitim levare, ac cælestibus donis, innumerisque beneficiis nos locupletare valeret. Quos misericordiæ, munificentiæ, largitatis immensæ rivos, omniumque cælestium divitiarum thesaurum, quam in hominum corda benignissimus redemptor noster derivare desideret, aliquando P. Balthasari Alvarez (quo tum in terris, divino B. Theresiæ testimonio, sanctior non exstitit) manifestavit: huic enim dum manè in meditatione sua exardesceret, fons vitæ æternæ se Christus spectandum exhibuit, præclaris gratiarum, ac cælestium divitiarum donis oppletum ac locupletem; quæ in hominum animos, velut se exonerando, propensissimâ voluntate effundere ardentissimè exoptabat: hoc unum piè & amarè questus, *vasa deesse*, in quæ copiosè scaturiret. Etenim si Nazianzeno (quem Basilius *vas electionis, puteum profundum, & os Christi* nuncupat) credere velimus; benignissimus Jesus *sitit sitiri; cùm à Deo beneficium petitur, beneficio affici se putat: jucundius dat, quàm alii accipiunt.* Hinc illæ per præcones suos, amicè invitantis voces: *Omnes sitientes venite ad aquas.* Et per tubam Euangelicam intonat: *Qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.* Habent & suam pharmacopolæ, quam carò vendunt, aquam vitæ, quæ gustata non aufert mortem; *sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ubi S. Thomas, *Qui fontem habet intra se, nequaquam afficietur siti.* Quam aquam tamen absque argento & auro, absque ullo pretio, vel labore ullo, sed summâ animi voluptate, vobis comparare potestis, Prophetâ testante: *Haurietis aquas in gaudio, de fontibus Salvatoris.* Quas per Ecclesiæ Sacramenta, quasi per divinos canales, ut innumeros omittam rivos, quibus largissimas suas aquas communicat, superabundanter ad nos derivari, Ambrosius interpretatur. Hi fontes omnibus patent, omni tempore scatent, tantum quis haurit, *quantum voluerit.* Ad fontem, qui cotylam defert, eam replet, qui cyathum plus inde participat, alius amphoram, tertius metretam, erit qui cadum impleat, nec quicquam fonti decedit: *Cujus magnificentiæ non est numerus; non enim dat spiritum ad mensuram, sed juxta mensuram vasculorum infundit liquores: tantum muneris largiens, quantum potest ille, cui donatur, accipere.* Quod ut pleniùs intelligatur, sit

[Marginalia: *B. Damia. serm. de Exalt. S. Crucis.* — *In vita P. Alvar. c. 11. §. 2. c. 7. §. 2.* — *Cat script. Eccl. Greg. Naz. orat. in S. Baptisma.* — *Isa. 55. Apoc. 22.* — *Ioan. 4.* — *S. Thom. hic.* — *Isa. 12.* — *Amb. in ps. 4. & 34.* — *S. Hier. in c. 4. ad Eph.*]

§. I.

Deus dat omnibus affluenter, *& secundùm propriam cujusque dispositionem*, ut loquitur Trident.

[Marginalia: *Iacob 1.* — *Trid. sess. 6. c. 7.*]

Stupendi prodigii fontem in Umbriâ, prope Narviam reperiri commemorant, qui eò dumtaxat tempore, quo summa iis in partibus annonæ penuria est, scaturire deprehenditur; profectò non absque singulari numinis providentiâ, in tempore opportuno. De qua ne dubites, id in confesso est, hodiernâ die in deserto divinæ benignitatis, & largitatis fontem, in summâ rerum omnium penuria, quâ supra quinque virorum millia, præter mulieres & parvulos, laborabant, tantâ ubertate exundasse, ut omnes, *quantum volebant*, & ad saturitatem sese refecerint. Ubi in rem nostram observandum occurrit, quod in

[Marginalia: *Plin. l. 2. c. 103. Majol. canic. colloq. 13. de font. Cass. in symb. l. 1. c. 67.* — *Ioan. 6.*]

omni

omni convivio fieri consuevit, viros potentes ad bibendum, ac capaciores ad edendum, præ parvulis, multò plus absumere: pro cujusque naturæ capacitate, appetentiâ, ac validâ corporis dispositione, unum præ altero largiùs ac liberaliùs epulari, uti in convivio Balthasaris, edebat, & *unusquisque bibebat secundùm suam ætatem.* Hoc enim verò in divino convivio (cujus hæc refectio in deserto, uti docet Origenes, typus fuit) prorsùs usuvenit, dum pro cujusque mentis dilatatæ capacitate, prò ardenti interioris hominis appetentiâ, ac meliori animi dispositione, unus præ altero, plus de cælesti mensa, quasi è fonte gratiarum uberrimo participat; secundùm quam gratiæ mensuram, in cælis gloriæ capaces erunt, ut disertè D. Prosper exponit: *Sicut enim,* inquit, *corporalis saturitas, omnes saturos æqualiter habet, quamvis singuli cibum non æqualiter, sed pro possibilitate perceperint: ita omnes sancti, etsi fuerint aliquâ graduum suorum diversitate destincti, unâ beatitudine perfecti erunt*; sic tamen ut majori beatitudine, ac gloriæ perfectione saturandi sint, qui hîc sese per gratiam capaciores reddidêre. Quam doctrinam utilem omninò, ac salutarem, quo sublimes illæ virtutum, ac perfectionis studiosæ mentes, meliùs assequantur, ad gravissimorum Theologorum præcepta, aures animosque convertant, necessum est. Tradunt I. etsi æqualiter dispositis, semper equalem gratiam ex opere operato Sacramentum conferat, tamen meliùs disposito, ex opere operantis Sacramentum majorem confert gratiam. Ita Suarez de sacram. disp. 7. sect. 5. Lugo de sacram. disp. 9. sect. 2. Koninck qu. 62. artic. I. dub. 3. nu. 50. Less. opera posth. de sacramentis qu. 69. ar. 8. aliique passim. Et Trid. sess. 6. cap. 7. docet in justificatione quemque recipere gratiam *secundùm mensuram, quam Spiritus S. partitur prout vult, & secundùm propriam cujusq; dispositionem.* Ex quibus verbis, inquit Cardinalis de Lugo, „ constat sacramenta non conferre semper „ æqualem gratiam, sed inæqualem etiam „ pro inæquali dispositione recipientis, ut

Dan. c. 5.

S. Prosper de vita contempl. c. 4.

Lessius opere posth. de Sacram. q. 69. a. 8.

Lugo cit.

docuit expresse Damascenus lib. 4. cap. 20. Dilucidâ rem similitudine Doctor Angelicus (quem Pius V.* certissimam Christianæ doctrinæ regulam pronuntiavit) sic illustrat: *Bonum est diffusivum sui; sed sicut sol lucet semper, non semper illuminat; ignis calet semper, sed non semper calefacit, nisi dispositum: sic Deus effluit, sed non influit, nisi recipienti & disposito (quæ dispositio est conversio animæ ad Deum per potentias;) verùm Deus sine mensura effluit, sed cum mensura recipis.* Quod alibi confirmat: *Baptismus effectum æqualiter facit in omnibus pueris, qui æqualiter se habent ad Baptismum; adulti verò non æqualiter se habent ad Baptismum: quidam enim cum majori, quidam cum minori devotione ad Baptismum accedunt; & ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt; sicut etiam ab eodem igne accipiunt plus caloris, qui plus ei appropinquant, licet ignis, quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat.* Idem est in usu aliorum Sacramentorum, quo fit ut quis unicâ SS. Eucharistiæ sumptione, decies, centies, imò millies plus gratiæ hauriat, ut quibusdam Sanctis, & potissimùm Deiparæ obtigit, quàm alii frequenti ejusdem SS. Sacramenti communione. Quod Catharina Senensis in suis dialogis verè divinis, posteris tradidit, dicens: „Si plurimi portarent candelas ad accendendum, & una ponderis esset unius unciæ, „ alia duarum, sive sex, vel unius libræ: & „ quamvis omnibus accensis, in qualibet „ parvâ vel magnâ candelâ totum lumen „ accipias, videlicet calorem, colorem, & „ ipsum lumen; judicabis tamen, quod „ minus de lumine recipiat ille, qui candelam parvam accendit, quàm ille, qui majorem. Ita contingit in hoc Venerabili „ Sacramento his, qui recipiunt illud, & „ eorum Candelas afferunt, videlicet sanctum desiderium, cum quo recipiunt, „ ipsum Venerabile Sacramentum. Atque „ tantum accipitis ex isto lumine, quantum de materia sinceræ dilectionis, & „ amoris, & igniti desiderii portatis. Tantum ergo à patre luminum gratiæ recipitis, quantum vos, per sancta desideria dispo-

Damasc. de fide orthod.

** Lannza in proœm. quadrag. censura auct. §. 5.*

S. Thom. opusc. 61. c. 17. de dilect. Dei & proxim.

S. Thom. 3. p. q. 69. a. 8.

Dial. c. 110

Lancicius opusc. spir. 5. c. 7.

fueritis ad recipiendum, tantoque plus cælestium donorum ex hoc saluberrimo fonte hauritis, quantò vos ardenti desiderio capaciores reddidistis: *Desiderando quippe ô homo capax efficeris, ut implearis.*

Aug. tr. 4. in epist. 1. Ioan.

Ita & qui Sacramentum Pœnitentiæ, majori scelerum suorum detestatione, perfectiori dolore, sinceriori proposito accesserit, longè uberiorem gratiam recipit eo, qui languidè, & parum attritus „ se sistit: quia certum est, inquit Lugo, „ quando homo justificatur extra Sacra„ mentum, uti Magdalena, Petrus, & la„ tro, contritioni ac dispositioni magis „ ferventi, correspondere majorem gra„ tiam; ei enim, qui minus diligit, minus di„ mittitur: ergo cùm attritio in sacramen„ to, suppleat locum contritionis, debet et„ iam majori attritioni major gratia cor„ respondere. Quod cùm cælesti radio, in nocte scelerum cælitus illustratus perspexit Augustinus, ad hos pretiosissimos sanguinis Christi rivos, per confessionem largè recipiendos, cor suum velut vas capacissimum, dolore ac pudore ingenti dilatavit: *Quoniam*, inquit, *fons vitæ tu es Domine, ad te levavi animam meam, non contra te, tanquam vas attuli eam: imple ergo me, & lava me.*

Lugo cit.

Aug. in Ps. 142.

Verum quidem est, recipientem Sacramentum in gratia (ut fit in iis qui venialia confitentur) communiter accipere majorem longè gratiam, quàm qui per sacramentum justificatur, ob meliorem dispositionem: quia talis si quam habet actualem devotionem, recipit gratiam ei respondentem ut præmium merito, & præterea etiam ut effectum Sacramenti; fieri tamen potest, quemadmodum Augustino, aliisque verè pœnitentibus accidit, ut peccator tantâ scelerum detestatione, & dolore suscipiat Sacramentum Pœnitentiæ, ut accipiat multò majorem gratiam, homine justo, qui cum valde remissâ & imperfectâ dispositione, quasi ex consuetudine ad illud accedit. Sic fieri potest, ut habēs mille peccata mortalia, & alter habens solùm originale, si eodem actu dispositi accedant, æqualem gratiam positivam accipiant. Ex quo fit, post tam frequentes Confessiones, & Communiones, quosdam exiguum gratiæ ac virtutum incrementum fecisse: atque hujus dispositionis defectu, tam Ecclesiasticos, quàm conjugatos, destitui auxilio gratiæ, quæ tali statui communicanda fuisset: qui enim meliori dispositione & devotione recepit sacramentum Ordinis, vel Matrimonii, habet majus jus ex vi sacramenti ad auxilia, quibus meliùs possit exequi munera Ordinis suscepti, vel sustinere onera Matrimonii. quare quibus ea gravia sunt, hanc radicem inquirant.

Coninck de Sacram. q. 62. art. 1. dub. 3.

Lessius opere posth. de Sacram. q. 69. art. 8.

Lugo cit.

Denique hac de causa, suadent iidem Doctores, Extremam Unctionem ægro conferendam, antequam sensibus destituatur, *ut majori cum devotione & fructu*, ajunt, hoc Sacramentum recipiat. Ex quibus omnibus, verissimum patet illud S. Dionysii: *Unius simplicis & super expansi fontanalis radii, participationes esse diversas, magnas aut parvas, claras aut obscuras, prout in mente est indispositio, negligentia, remissio, aut carnalis quædam affectio.* Tradunt 2. quod accedentibus ad S. Synaxim, stimulo esse debet: si dispositio melioretur communicantis, dum species Eucharisticæ integræ manent, semper gratiam augeri: quia hoc Sacramentum confert gratiam per modum nutrimenti, & quamdiu habemus hoc Sacramentum in nobis, habemus uberrimum fontem omnis gratiæ, quem non convenit arescere, quamdiu volumus ex eo haurire: *Cùm Christum, qui omnis gratiæ fons, & origo, contineat*; ad quem fontem, tum temporis non alia vasa, quàm potentiæ animi, omnesque inferiores facultates conferenda sunt, ut suprà ex S. Thoma docuimus, qui addit: *Vasa namque, quæ creatrix gratia creavit ut sint, adjutrix gratia replet, ne vacua sint.* Hoc quisque conferat *vasa vacua non pauca*; hic memoria recolat, & repleatur recordatione beneficiorum & mirabilium Domini. Intellectus omni humanarum rerum speculatione sepositâ, ubi divinas excel-

V. Coninck de Sacram. disp. 19 dub. 7. n. 24.

S. Dionys. Hierarch. c. 10. Dionys. Carth. hic.

Coninck de Euchar. disput. 79. a. 1. dub. 2. n. 12.

S. Th. p. 3. q. 79. ar. 1 in corp.

S. Thom. opusc. 61. c. 17.

4. Reg. 4

excellentias, ac omne bonum, hîc contentum, sacro stupore & admiratione contemplatus fuerit, se prorsus immensæ illi sapientiæ, & bonitatis thesauro, imâ cordis sui demissione per ardentissimos actus fidei, adorationis, Religionis, annihilationis prosternat: atque unà secum, omnes sensus captivos submittat. Voluntas denique hîc tota in amorem sponsi sui exardescat: & ut ingeniosus amor est, mille amoris artes paret, quibus eum sibi devinciat, igne affectus tela, in tanti hospitis adventum, quasi gratulationis signa ejaculetur: hîc clamandum cum Augustino: *Angusta est domus animæ meæ, quò venias ad me, dilatetur abs te.* Ne dubita, dilatabit spatia charitatis. Etenim si Elisabetha Angliæ Regina, eam munificentiam exhibuerit, ut dum regnum obiret, ac omnia lustraret, tandem Cancellarii sui ædes, adeò angustas satis mirari non posset; modestè, sed opportunè Cancellarius sic hospitem salutavit: *Ædes hæ, ô Regina, non sunt nimis angustæ, sed tua majestas me fecit nimis magnum pro his ædibus.* Cui Regina: *Si te magnum fecerim, amplificabo ædes, ut & illæ tali viro, quem extuli, congruæ sint.* Quid ni potentissimus cælorum rex, qui nos tanto honore dignatus est, ut non cancellarios, sed & convivas, & heredes regni sui esse voluerit, domum animæ nostræ amplificabit, & locupletabit, nisi illum ultrò expellamus. Cùm ergo, ut concludam, hoc Sacramentum det majorem gratiam meliùs disposito, si Sacramentum circa finem manducationis invenerit melius dispositum, quàm in initio, majorem gratiam confert. v. g. qui toto illo tempore, quamdiu species in sumente integræ perseveravint, in actu amoris Dei, ut 10. vel 20. se exercet, digniori & meliori modo manducat, quàm qui sub initium sumptionis similem actum habuit, & statim ab illo cessavit; ergo ille majus recipiet augmentum charitatis.

Franc. Bacon.

Suar. Coninck cit.

Suarez cit.

Ex quo mirabilem adeò & laudabilem effectum consequi posse, gravissimi auctores tradidêre, ut qui initio sumptionis Eucharisticæ v. g. ex ignorantia, aut oblivione, indispositus ob lethalem noxam admissam accessisset: si postea interim, dum species adhuc integræ sunt in stomacho, sufficienter per contritionem disponatur, eum verè suscepturum effectum Sacramenti, quia absolutè loquendo, jam dignè manducat (en fructum singularem:) ergo majori ratione, qui in principio fuit dispositus, & per actus fidei, religionis, amoris, continuò perficit dispositionem suam, uberiorem gratiæ effectum ei respondentem, consequetur; quorum omnium rationem, Lessius assignat institutionem „ Christi, qui sic statuit: quia justissimæ „ distributoni divinæ sapientiæ consen- „ taneum erat, ut meliùs disposito am- „ pliùs daretur: consentaneum id quoque, „ ut homines excitentur ad ferventiorem „ præparationem. Simile quid videmus in „ causis naturalibus, quæ meliorem effe- „ ctum, in subjectum aptius inducunt, „ quod eventis physicis demonstrandum aliis relinquo. Ego porrò comprobare aggredior, pro mensurâ gratiæ hîc acquisitæ, fore & cælestis gloriæ, ac beatitudinis modum: eumque cumulatiori gaudio, ac excellentiori gloriæ gradu, in æternum fruiturum, qui plus gratiæ, ac meritorum, hîc sibi comparaverit. quod indicat illud Pauli:

Less. opere posthum. p. 69. art. 8.

§. II.

Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim à stella differt in claritate; sic & resurrectio mortuorum. 1. Cor. 15.

Divinitatem in Christo, quasi in sole, tabernaculum posuisse, atque adeò cælitibus omnibus nimium quantum prælucere, indubitatum est: etenim *cùm perfectissimo modo*, ut loquitur S. Thomas, *participet divinam unitatem, ideo decuit, ut super cælos elevaretur; quia quantò perfectiùs corpora beato-*

S. Th. p. 4. q. 57. ar. 4.

beatorum participant unitatem divinam, tantò sunt superiora corporali ordine. Deipara verò supra omnes Sanctos splendet

Velut inter ignes
Luna minores.

Quæ cum manifesto SS. Patrum, Doctorumque suffragio, omnium in se beatorum perfectiones eminenti modo complectatur, meritò versus ille, de quo Puteanus, salvâ lege carminis 1022. variando, volumen confecit, applicatur.

Tot tibi sunt dotes Virgo, quot sidera cælo.

Nunc verò inter ipsos cælites discrimen quoddam intercedere, tres classes, Martyrum, Virginum, ac Doctorum testantur, quæ peculiari singulæ aureolâ cōdecorantur, quæ aureola erit speciale gaudium, & dignitas quædam seu eminentia, quatenus hi præ ceteris erunt conformes Christo, in quo perfectissimè fuit totius virginitatis, & martyrii, & doctrinæ excellentia, & victoria. Unde exstat illud Danielis de Doctoribus vaticinium: *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Ubi S. Hieronymus hanc controversiam moveri tradit: *Solent nonnulli quærere, utrum doctus sanctus, & simplex sanctus, eandem mercedem habeant, & unam in cælestibus mansionem?* Quos inter, tantum fore discriminis quantum inter splendorem universi firmamenti, & lucem alicujus sideris, ex verbis Prophetæ demonstrat: *Daniel in fine sacratissimæ visionis, ait justos fulgere sicut stellas, & intelligentes, id est Doctores, quasi firmamentum.* Tum subdit: *Vides quantum inter se distent justa rusticitas, & docta justitia? alii stellis, alij cælo comparantur.* De Martyribus, qui laverunt stolas in sanguine agni, peculiaris erit dicendi locus, in festis. Hipponensis Præsul virgines ad certamen invitat quas cælestis sponsus, deliciis ac privilegiis inusitatis præ aliis cumulat: *Laudate (ô Virgines) dulcius, quē cogitatis uberius: sperate felicius, cui servitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius. Vos afferetis ad nuptias agni Canticum novum; non utiq; tale, quale cantat universa terra; sed tale, quale nemo poterit dicere* (alii legūt, discere) *nisi vos. Insuper sequimini agnum, quò nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos. Quò putamus eum ire?* (hæc expendite) *in saltus & prata? ubi credo sunt grandia gaudia, non gaudia sæculi hujus vana, nec gaudia in ipso regno Dei, ceteris non virginibus erunt; sed à ceterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudia virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, per Christum, propter Christum, gaudia propria virginum Christi. Non sunt eadem non virginum, quamvis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia.* Hoc iterum, iterumq; ô virgines animo volvite: *Sunt aliis alia, sed nullis talia.* Sed parum hoc, ista, de quibus egimus, beatorum agmina, inter se distingui, quin & *stella à stella differt in claritate.* Et in quaq; classe, non modò Martyrum, Doctorum, & Virginū; sed & Confessorum, Religiosorum, secularium, conjugum, discrimen gloriæ, pro meriti diversitate reperiri, indubitatum est. Vultis hujus rei speciem aut specimen? tria sunt, quę admirandam Dei potentiam ingerunt, à paucis tamen observari solita. Primum est, neminē lineamentis vultus omnibus, totoque oris habitu, esse alteri omninò persimilem. quod Plinius observatè asserens, *In facie,* inquit, *vultuq; nostro, nullas duas in tot hominum millibus indiscretas effigies existere, quod ars nulla, in paucis numero præstet affectando.*

Alterum est, quemadmodum nullius hominis vultus, sic etiam nullius conscientia, alterius cōscientiæ similis est. Tertium, tot hominum millia, quovis die moriuntur: nullus tamen eodem penitus moriendi modo, quo alter; quod ij affirmant, qui frequentissimè adsunt morientibus. Addere licet, num planè eandem, cum altero sententiam audire, aut præmium, aut pœnam omnino parem sortiri, cùm ea indivisibiliter meritis respondeat. Unde quid mirum, facies sanctorum omnium esse diversas? uti Thomistæ aliique docent, Angelos non choris tantùm esse distinctos, sed singulos specie diversos. Quò allusisse videtur * *præ ceteris dilectus agno discipulus,* per quem prima Veritas profatur: *In domo patris mei mansiones multæ sunt.* Domus una, sed

S. Thom. in 4. dist. 49. q. 5. Lessius de summo bono l. 2. c. 21. n. 189.

Dan. 12.

S. Hier. in l. adversus Vigilant. epist. 103. ad Paulin.

Aug. de S. Virg. c. 27.

* Aug. de S. Virg. c. 27. Ioan. 14.

sed multa conclavia: beatitudo una, sed gradus in ea plurimi celsiores, demissiores, prout mortalium alii aliis, agendo & patiendo capaciores se divinis gratiæ fontibus, hîc reddidere: *Quomodo*, inquit Tertullianus, *multa mansiones apud patrem, si non pro varietate meritorum*? Cui Gregorius Magnus accedens: *Si dispar retributio in illa beatitudine non esset, una potiùs mansio, quàm multa essent*, quæ variæ, pro diversitate gratiarum. Gratia est semen gloriæ, & quemadmodùm varia seminis est fœcunditas, hoc quidem centesimo, illud sexagesimo, illud trigesimo fœnore, fructuque gaudet; ita prorsus inæqualis in cælo, beatorum erit remuneratio. Hinc illa tanta inter ejusdem Domini servos, lucri diversitas. Commissum eis fuerat argentum, in laudabile fœnus elocandum: elocarunt, sed industriâ dissimili; hinc etiam dissimilis merces. Primus audit: *Euge serve bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.* Alteri dicitur: *Et tu esto super quinque civitates.* ut scilicet labori dispari, dispar pensio respondeat. Quid multis opus? testem habemus Paulum Doctorem veritatis: *Vnusquisque*, ait, *propriam mercedem accipiet, secundùm suum laborem.* Sed labor est impar, ergo & merces. Atque ut à se dicta confirmet: *Qui parcè*, inquit, *seminat, parcè & metet.* Messem omnino uberem, beati omnes colligent; sed uberiorem illi, qui semen sparserint liberaliùs: etsi omnes in eo pares futuri, quòd infinito bono fruentur, idque in æternum. Si fructum magnum colligit, qui assem in pauperes distribuit, majorem recipiet, qui Julium, qui aureum erogarit. Si præmium grande accipit, qui unam salutationem Angelicam profert, grandius utique accepturus, qui bis, qui sexies, qui centies precatus fuerit, aut saltem attentiùs & ardentiùs. Nam fieri potest, imò fit sæpius, ut quis orationem Dominicam semel dumtaxat recitet, sed tanto pietatis sensu, eo animi fervore, ut ampliorem à Deo gratiam emereatur, quàm qui orationem eandem millies, quàm qui Psalmos omnes pronuntiarit; atq; unica cælestis mensæ participatione (ut suprà diximus) plus gratiæ quis relaturus sit, quàm alius vigesies, imò centies de eadem participando.

Tertull. in ...corp. — Greg. l. 4. dial. 35. — ...th. 19. — 1. Cor. 3. — 2. Cor. 9.

Sed objicias: Vinitoribus illis, inæqualissimè laborantibus, sub vesperam tamen denarius idem, omnibus in mercedem est datus: nihilò plus accepit, qui toto die æstuavit, quàm qui horâ unicâ laborem salutavit potiùs, quàm subiit. Hoc præclarè Augustinus dissolvit: *Quamvis*, inquit, *meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minùs; quod tamen ad vitam æternam pertinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri longior, alteri brevior, quod pariter sempiternum est, quod non habebit finē, nec mihi, nec tibi.* Simillimè Hieronymus: *Vnus*, inquit, *denarius, non unum est præmium, sed una vita, & una de gehenna liberatio.* Suâ quidem omnes beatitudine contenti, etsi alter præ altero, ex immenso illo omnis bonitatis ac perfectionis thesauro, plus voluptatis capturus sit. Compello vos, nónne omnes oculati, contenti sunt solis ac stellarum lumine, etsi alius alio clariùs ea intueatur? At, qui lynceis sunt oculis, vel per tubum opticum contemplantur, vident in cælestibus luminaribus quædam mira, magnâ animi voluptate; quæ tamen hebetiori visu, aliique rudes opifices, nec vident, nec observant: quia illis sufficit lumen solis, ut operi incumbant; haud aliter in lucidissimo illo divinarum perfectionum sole, beatiores vident plura ac mirabiliora.

Aug. serm. 59. de verbis Dom.

Idem sacrarum literarum codex, legitur à pluribus, neque eodem fructu, nec simili gustu. Volvit illum puer, ut imagines lustret, atque iis oculos pascat: legit illum Grammaticus, vel Rhetor, & miratur constructiones, & artificium: legit illum historicus, & observat, ac rapitur rarissimis historiis in Genesi, Exodo, libris Regum, &c. legit illum Theologus, & longè accuratiùs penetrat divinæ legis præcepta, pœnas, & præmia: legit illum cælestis genius, & is quasi in meridie, obscurissima pervadit mysteria, admiratur, contemplatur: quàm hîc omnia Dei attributa, providen-

tia, sapientia, misericordia, justitia relu- ceat, atque adeò hic præ omnibus longè maximam hinc capit delectationem. Id ipsum accidit beatis mentibus, divina contemplantibus. Quare amabo vos, illam gaudii, amoris, fruitionis diversitatem, paulò sublimiori consideratione, hunc in modum meditemur: Mercedem mi Deus, tuis omnibus persolves, sed inæqualem pro mensura gratiæ, ac meritorum. Gaudia tuorum omnium erunt maxima, sed tamen inæqualia, idque in æternum: *Si enim cælum significaretur denario; nónne in cælo esse, omnibus est commune sideribus, & tamen alia est claritas solis, alia lunæ, alia stellarum. Quia verò in ipsa vita æterna distinctè fulgebunt lumina meritorum, multæ sunt mansiones apud patrem, ac per hoc in denario quidem non impari, non vivet alius alio prolixiùs: in multis autem mansionibus, honoratur alius alio clariùs.* Quem gradum honoris, gloriæ, cognitionis, amoris divini, gaudii (in quibus plena beatitudo consistit) singulis horis, quovis quadrante, momentis singulis augere possumus, ad usque supremum in morte spiritum. Nos autem rerum nostrarum negligentissimi, dignitatis, ac talis gloriæ, æternùm duraturæ incremento indormimus, modò ut nostræ sunt ratiunculæ, cælo non excludamur; cùm tamen (quod omnibus ad hîc negotiandum stimulo esse debet) minimus gradus gratiæ, quia illi gradus gloriæ, in omnem æternitatem duraturæ respondet, tanti pretii sit, ut omne bonum humanum, ac æstimationem mortalium, longè excedat, de quo Angelicum Doctorem audiamus: *Bonum gratiæ unius, est majus bono totius naturæ universi*, sed non est qui recogitet cùm vel hoc unum (si posset) superos doleret ac pœniteret, quod illud gratiæ, & consequenter gloriæ augmentum, neglexerint; quod nobis ita invident, ut si integrum illis foret, rursus ad hoc merendi stadium libenter diverterent. Unde monet ,, asceticus scriptor: quemadmodum dum ,, oculum videntem parvas stellas, ratio ,, corrigit, & docet esse singulas multò majores, quàm est totus terræ globus; sic

Aug. de S. Virg. c. 26.

S. Thom. 1. 2. q. 113. ar. 9. ad 2.

Nierenb. de adorat. in spirit. l. 3. c. 8.

opinionem tuam, cùm putas aliquid parum esse, corrige & existima minutissimæ occasionem lucrandæ gratiæ, pluris æstimandam, quàm universi imperium. Omnium hîc studium, ad breve tempus eminere, in alto esse, ascendere, plus divitiarum, plus dignitatis conquirere, multis adniti laboribus, ut suave illud audiant: *Amice ascende superius*. Et quanti per argenteas, & aureas scalas ascendunt ad ruinam! & esto feliciter emineant, hæc quamdiu? Scabini, consules, commissarii anno uno, brevissimo tempore; Principes, Reges, brevis ævi fato imminente, aliis cedere coguntur: at sublimem illum, quem semel in cælesti aula locum occupasti, in eo semper, & securus effulgebis. Hos ô vani mortales! honoris gradus æmulamini, nemo propriam hîc arrogantiam incurrere timeat, nemo alienam invidiam perhorrescat. In hoc sæculo majus lumen obfuscat minus, in cælo illustriores suâ luce inferiores jucundè perfundunt. Prælatus, cui proprium, viridem gestare galerum, inhiabat purpureo, quem ut obtineret, gratiam nepotis Pontificii, gratioso munere captare studuit, mittens ei in disco argenteo immatura atque omnino viridia cerasa, hoc lemmate margini insculpto: *Te sole rubescere gaudent*. Responsum accepit; cerasa sua nimis magnâ in umbrâ sita esse, & à multis majoribus obfuscari, & obumbrari. Quo facilè vidit, & invidit, illustriores ac eminentiores sibi præferri; cælesti aulâ invidia exulat; Princeps suos ephebos, aut parens decem filios, ut ætate, sic formâ impares, serico aut pretioso panno vestit. Minimus natu non invidet seniori, quod thoracem ampliorem, pallium longius habeat. Veste suâ quilibet contentissimus est, cùm cuilibet accomodata, & certò commensu ad corpus habilis sit. Eadem penè ratio est regii convivii: accumbunt convivæ mixti, imparis ætatis, juvenes, senes: erit qui octo, aut decem cretici cyathos, puer nobilissimus in eadem mensa, vix unum exhaurit, nulla hîc invidia, quantum sapit, & satis est, tantum capit. Quemadmodum in hodierno

Luc. 14.

Tonneel der verandering he.

dierno convivio, singuli accipiebant *quantum volebant*. Sic in cælo, vestis gloriæ, cuivis sanctitatis magnitudini adaptata, nec alter alteri invidet, quia gloriam alterius sibi improportionatam contuetur, & fatetur. Omnes Deo pleni sunt, etsi hi præ illis, plus de eo participent.

Nulla itaque in hac suavissimâ beatorum Societate invidiæ vel minimæ umbra serpet, licet impar sit futura beatorum gloria. O societatem beatissimam, in qua multitudo tanta, sine confusione, magnitudo sine ambitione, varietas sine contentione, inæqualitas sine discordia. Nulla hîc æmulatio, nulla dissensio, nulla altercatio, perturbatio nulla. Hæc mala nobis, hîc omnem felicitatem corrumpunt, & inferos in terram adducunt. Alter altero vult videri doctior, sapientior, ditior, nobilior, potentior, formosior; hinc mille invidiarum formæ, hinc innumeræ furiarum noxæ. In cælo disparitas quidem est præmiorum, ut priùs fuerat meritorum; summa tamen consensio atque concordia: quemadmodum in cithara fieri videmus, quæ plures ac diversas fides habet, ab his tamen suavis oritur harmonia, ita, inquit Augustinus, *habebunt etiam tunc sancti differentias suas consonantes, sicut concentus fit suavissimus ex diversis quidem, sed non adversis sonis.* Aug. in Psal. 150.

Quæ cùm ita sint, si superiorem in cælo canere satagis, & argutiùs auribus melos concinere, fac fidem hîc sublimiùs in Deum tendas, per corporis afflictiones extendas, ut eum altiori tono laudes in sæcula sæculorum. Amen.

EMBLEMA XIX.

SI VERITATEM DICO VOBIS, QVARE NON CREDITIS? Ioan. 8.

Ovid. l. 7. Metam. LICEAT MIHI VERA REFERRE.

DOMINICA PASSIONIS.

Prima Veritas dum ſpeculi in morem, Judæorum ſcelera liberè coarguit, eorum odium incurrit: qua de cauſa pauci etiamnum veritatem liberè proferunt, quia pauci eam libenter audiunt.

§. I. *Veritas odium parit.*

Eccl. 4. §. II. PRO ANIMA TUA NE CONFUNDARIS DICERE VERUM.

§. III. *Quinam libenter veritatem audierint.*

DOMI-

DOMINICA PASSIONIS.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis. Ioan. 8.

P.Silv. Petra 5 Sym. Heroic. pag. 284.

IR splendore natalium clarus, & majorum stemmate illustris, Antonius Marassius, pro insignibus planum ac sincerum speculum, cum hac epigraphe assumpsit: *Cunctis æquè fidum.* Quo in speculo vivam animi sui imaginem expressit: nulli se velle inter adulantium obsequia, quemadmodum adulterinis in speculis fieri consuevit, adblandiri: nedum vitia, quæ in oculos incurrunt, dissimulare; sed ut verum & severum decet censorem, quemque ex æquo & bono, sui officii commonere, ac vitii arguere statuisse. Quod è limpidissimo illo æternæ sapientiæ, & veritatis speculo, scripturam dico, hauserat. Quâ de re audiamus si placet Maximi Pontificis oraculum: *Scriptura sacra mentis oculis, quasi quoddam speculum opponitur; ut interna nostra facies in ipsa videatur: ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus.* Hoc speculum minimè adulterinum, Davidem adulterum: Achabi calumniam in Naboth, & inde nefariam cædem: Manassis diuturnam impietatem, quam Deus non nisi excidio Hierosolymitano voluit exstinctam, ob oculos ponit: *Divina* quippè *scriptura speculum est, quod te falsò nitore non fallit.* Invitat & te, ô peccator! Hipponensis Antistes, ut in hoc deformitatem tuam contempleris. *Posuit tibi,* inquit, *speculum scripturam suam. Legitur tibi, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Speculum in hac lectione propositum est, vide si hoc es quod dixit; si nondum es, geme ut sis. Renuntiavit tibi speculum faciem tuam, sicut speculum non senties adulatorem, sic nec te palpes. Hoc tibi ostendit nitor ille, quod es;* vides quis, & qualis es. Hoc speculum sibi ipsi Augustinus objecerat, utque in eo legit: *Non in comessationibus, & ebrietatibus; non in cubilibus, & impudicitiis,* &c. fœditatem suam contemplatus, eam ilicò aversatus est. Sed prô dolor! cùm cuivis, & ubivis hoc speculum sit obvium, illi qui maximè fideli & utili ejus censurâ egent, neutiquam illud student intueri: imò verò oderunt, ne dicam, detestantur: quorus-quisque enim gravissimis vitiis obnoxius, velit è scriptura argui, & infames mentis maculas sibi proponi? quin potiùs hoc sincerissimum speculum, falsitatis arguere, fraudis ac doli insimulare non veretur. Talis ille Faustus exstitit, quem Augustinus hisce verbis perstringit: *Inaniter Faustus in se ipsum potiùs dente sacrilego saviens, sanctam scripturam, quam totus mundus meritò veneratur, accusat: quæ, ut suprà dixi, tanquam speculi fidelis nitor, nullius accipit adulandam personam; sed & laudanda, & vituperanda hominum facta, vel ipsa judicat, vel legentibus judicanda proponit.*

S.Greg. l. 2. Mor. c. 1. — Aug. serm. 61. de verb. Dom. — Aug. in Ps. 103. — Rom. 13. — Aug. l. 22. cont. Faust. c. 65.

Ne quis tamen literarum ignarus, suas se maculas, quibus turpiter notatus, hîc contueri non posse prætexat, ipsa Veritas increata, *candor lucis æternæ, & speculum sine macula,* se ipse Redemptor noster objecit, qui sincerissimi speculi partes agens, mortalium quorumque vitia, quà verbo, quà exemplo notavit, *viam Dei in veritate docens.* Quo factum ut Scribæ & Pharisæi, cùm suas sibi maculas objici ferre non possent, ipsum primæ Veritatis Magistrum, mendacii ac fallaciæ arcessere, & conterere non dubitarint.

Sap. 7. — Matth. 22.

§. I.

Veritas odium parit.

MArcellus Vegetius ait se è fatuo in Galliis illud sapientis eruisse, *Tres optimas matres, tres peßimas filias parere.* Primò, inquiebat, securitas parit periculum. Secundò familiaritas parit contemptum. Tertiò veritas odium parit. Expertus est hoc Michæas, qui regi Achab prophetans
3.Reg.c.ul. verum, missus est in carcerem, ut *sustentaretur pane tribulationis, & aqua angustiæ.* Quot intimi Regum, Principum, Optimatum familiares, horum gratiâ, dignitate, fortunis exciderunt? Quot viri doctrinâ ac sanctimoniâ vitæ conspicui, summa antehac in veneratione habiti, ilicò omni consuetudine recisâ, velut pestes patriæ, regni ac reipubl. terminis excedere, in exilium in ultimam Thulem abire compulsi, exquisitis tormentis excarnificati, vitâ ipsâ exuti, quod speculi in morem, nudam oculis veritatem objecissent? Quærit à suis Holofer-
Iudith c.5. & 6. nes: *Dicite mihi quis sit populus iste? Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, & de populo isto,* &c. veritatem dixit, *& indignatus est Holofernes vehementer, & præcepit servis suis, ut comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam.* Hugo Cardinalis: *Ut Achior comprehensus est veritatis amicus, factus est Holofernes inimicus.* Suos sibi placentia loqui volunt, palatò suo subservire desiderant, quo fit ut suos, potiùs cocos & obsonatores quàm medicos esse mavelint; qui adeò inter se dissident, ut illi, nil nisi gutturi ac gustui gratum & sapidum, quantumvis valetudini noxium;

Martial. *Namq; cocus Domini debet habere gulam.*

Medici verò amara & insipida plerumque, minùs palato accepta; sed adversus morbos & mortem præsentissima remedia præbere consueverint. *Medicus si fortè sectione, ustione, amaris potionibus opus esse viderit, nulla illustrioris personæ habita ratione, secat urit, principem suum,* acriùs subinde quàm plebeium. Quod in morbis animi servandum præclarè docuit Philo: *Ego qui non unum virum curandum suscepi, sed integram civitatem laborantem morbis gravißimis, quid agere debeo? emori præstat quàm loqui ad gratiam, dißimulatâ veritate.* Medicos tamen Philo l. de Iosepho. præ cocis, stolidi mortales detestantur, & execrantur. Ne longiùs abeam, mearum testis & arbiter sententiarum Antonius Musa, artis medicæ peritissimus: hic cùm Romam (ubi per multos annos nemo quisquam ex Hippocratis, aut Galeni scholâ prodierat) advenisset, & Augusto afflictum genu curasset, à Romanis statuâ candidâ ex alabastro donatus est. Is verò ipsus Suet. in vit. Aug. cùm dein vulnera curare, secare, urere, manus & pedes truncare, *ne pars sincera trahatur,* aggressus est; à tumultuante plebe lapidibus obrutus, ejusque cadaver per plateas, truculento omnibus spectaculo, protractum est.

Queritur Isaias consimilem Catastrophen veritati structam: quæ cùm feliciter morbis animi mederetur, cùm lascivos oculos expungere, piceatas manus rescindere, bilinguem linguam evellere; omne quod noxium putare aut exurere incepit, omnium in se manus concitavit, & extemplò *corruit in platea veritas.* Seu ut in Heb. Isa. 59.
impingit in platea veritas. Ea enim offendicula, technas ac muscipulas ponūt, ut veritatem non modò in pedicas, sed & in ultimum discrimen adducant: subdit autem idem Propheta: *Et facta est veritas in oblivionem.* Quid mirum, de qua nulla umquam fit mentio. Vertit textus Hebr. *Facta est veritas in aversionem.* Hanc ut monstrum Foreirius, aversabantur, ut pestē execrabantur. Joannes Cluniacensis: *Sumpta est metaphora,* inquit, *à cane in plateis mortuo, quem omnes prætereuntes ut rem fœdam aversantur.* Canis Ioan. Clun. tom. 2. ser. 102. instar immundi non templo, sed & urbe expulsus; disertissimus quidam Galliæ Orator, qui suavi vitæ morumque consuetudine, & Tullianâ, quâ valebat fæcundiâ Chresolius vacat autem p. 188. multitudini gratus ac jucundus extiterat,

ut

ut in illis multi sapientiâ, & Religiosæ vitæ gravitate conquiescerent. Dum perutili alioqui digressione, in eum sermonem incidit, ut mulierum præsertim nobilium luxum, & delicatos vestium ornatus, lasciviamque reprehenderet. Quâ in frequentia concionis, cùm adessent, quę auro gemmisque collucentes, non æquarent modò reginas, sed Circensis pompæ spectacula viderentur, *inimicus factus est, verum dicens*; tanta porrò omnium ordinum consecuta est invidia, ita factus est odiosus, ut velut canem mortuum, eum aditu & congressu omni prohiberent. Hæc caussa est, impunè passim grassari scelera, committi scandala, quia veritas odium parit; pauci eam liberè proferunt, quia pauci eam libenter audiunt: atque hi potissimùm, quos altiori loco positos, minor arguendi libertas est. *Monstrabo tibi*, inquit Seneca, *cujus rei inopiâ laborent magna fastigia; quid omnia poßidentibus desit*: scilicet ille qui verum dicat.

Ad Gal. 4.

Sen. l. 6. de benef. c. 50.

Philippus II. Hispaniarum Rex, Joanello de Trezzo insigni artifice familiariter utebatur: dum aliquando, hos inter, de vitâ regiâ, & privatâ sermo incidisset: Equidem, inquit Joanellus, nec tibi ô Rex, nec cuiquam principum tam splendidam fortunam invideo, imò pace vestrâ, conditionem meam vestrâ longè potiorem duxero: quippe cui tria maxima hujus vitæ bona suppetunt, quibus Orbis principes destituuntur: hæc autem tria sunt, res cara, res rara, res præclara. Primò, inquit, *res cara*, sunt amici. Secundò *res rara*, est veritas. Tertiò *res præclara*, est aurora. Principes verò, quia in summo gradu constituti, æquales nullos, atque adeò amicos non habent. Secundò, quia aula assentatoribus plena, raro aut numquam verum audiunt. Tertiò, quia somnum in multam lucem producunt; auroram, quâ nil ad recreandos tam animi, quàm corporis sensus aptius, rarò intuentur. Ridicula sanè res est, reges aurum, quod ab ipsis mendicabulis eruitur & confertur, non ideò respuere, sed avidissimè corradere; veritatem ab homine pannoso; à viro Religioso oblatam excludere. Merulis, picis, ac psittacis aulicos suos consimiles volunt, qui id dumtaxat occinunt; quod à dominis suis didicerunt. His Reges abundant, divitiis abundant & deliciis; & cùm omnia adsint, unũ porrò & maximè necessarium desideratur. Hoc inter regias opes Ludovicus XI. Galliarum Rex, sibi deesse querebatur: *In aula*, inquit, *omnibus abundo; unâ exceptâ veritate*. Unde non dubitavit vir Religiosus, Alberto Imperatori à concionibus, Viennæ Austriæ liberè è suggestu, hanc controversiam instituere: *Quæritur an salvari poßint Principes?* & re in utramque partem agitatâ, *Quidni poßint*, inquit, *si modo à baptismo suscepto, in cunis vagientes moriantur?* Hæc solùm de causa, quia in maxima vitæ licentia, veritatem oderunt, & maculas suas in hoc speculo contueri dedignantur: illudque subvereri videntur, ne sibi accidat, quod olim informi vetulæ: Hæc Acco nomine, cùm spectri in morem, sui speciem in speculo conspexisset, ita inhorruit, ut mentis inops posthac delirarit. quò spectat illud Nasonis:

Gaſ. Ens. Epidorp. l. 1. pag. 208.

Drexelii Phaëton. c. 9. §. 7.

Æneas Silvius l. 3. comm. Panormit.

Cælius l. 17. c. 2.

Flet quoque ut in speculo rugas conspexit aniles Tyndaris.

Ovid.

Ejusmodi à ratione longius aberrantes, à veritate delirantes, sic Clemens ille Alexandrinus in viam reducere conatur: *Quemadmodum speculum non est malum deformi, quod ipsum ostendat qualis sit: & quemadmodum medicus non est ægrotanti malus, quòd ei febrim annuntiet; non enim medicus est causa febris, sed ipse febrim arguit, ita nec is qui reprehendit, ei malè vult, qui laborat animo, neque ei delicta adjungit, sed ea quæ insunt peccata ostendit, ad hoc ut avertat ab hujusmodi studiis.* Quæ ut verissima sint, fidem tamen & gratiam, apud paucos reperiunt. Non degener Ludovici filius, Carolus VIII. è pincerna suo familiariter sciscitabatur: an non censeret paucos reges in cælis esse, & quid causæ putaret? Cumque alter verecundè subjiceret, causam ipse subjecit: *Quid mirum si rari in cælo reges? raros habent circa se veri monitores.* Nec aberravit hic ab Euangelica

Clem. Alex. 1. padag. c. 9.

Drexel. cit.

lica veritate, Joannis 7. *Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum? At turba libenter eum audiebat.* Marci 12.

Exstat apud Herodotum l. 3. hæc Æsopi fabula. Leo plus solito febricitans, fœtida in hara procumbebat: ad quem dum ursus visit, rogatur, num quid fœtoris persentisceret? Respondit hic, ut res erat, intolerabilem illic loci mephitim exhalare. Quo dicto, leo non parum commotus, urso extrema moliebatur, ejusque ungues vix vivus evasit. Mox lupus accitus, qui priorem tregœdiam perceperat, rogatus, num commodum istic leo, & dignum se diversorium delegisset? Dignissimum inquit, utpote quod crocum, balsamum redoleat. & hac se assentatione leo deludi non ferens, lupum ilicò discerpsit. Dein vulpes cauta & callida subingreditur, quæ numquid olfaceret rogata, respondit se gravi catharro per dies complures laborasse, atque adeò nil percipere. Hæc fabula etiamnum luditur: sunt multi leones quibus ægrè est, & qui olido in loco, in limo & fimo jacent: qui ursos vera dicentes volunt discerpere (utinam saltem & lupos adulantes pari sorte mulctarent; sed heu! eos fovent, nutriunt, favent) quibus si quis verum profari valet, non volet, sed dissimulatione vulpinâ, se catharro laborare confinget. Olet quis in sago, in togâ hæresim: olet quis è primatibus luem veneream: olet quis prætor, aut mercator usuras: olet Ecclesiasticus si noniam; hos quorum arguere & commonere est, gravi conniventiæ catharro laborant, & fœtidissimos animi morbos potiùs tolerant, quàm tollant: Hinc fit tam multa hominum millia vitiis suis quotidie consuescere, nec sordes suas quidem percipere: quibus prompta foret medicina, eas in os, & nares ingerere. Dic amabo, perillustris Domine, scis palã esse, tali te puellæ consuescere? Nobilissime Domine, non vereris ne tandem cum nominis jacturâ, aliquando innotescat te istic, & illic non unum nothum, aut spurium alere? Amplissime Domine, nosti quo nomine passim labores? quod Judex corruptus, quòd oppressor pauperum & pupillorum audias? Consultissime Domine, quid audio? talem viduam fraude circumvenisti, in tali causa pejerare non timuisti. *Ferveat in nobis zelus iste* (clamat Bernardus) *ferveat amor Iustitiæ, odium iniquitatis. Nemo fratres vitia palpet.* Observaret, ut opinor, quosdam, in eo chirurgos imitari: quod priùs volsello quàm pungant, venam vulneri destinatam palpant, & velut popismate leniant. Liberè omni assentatione missâ, mellifluus Doctor vitia argui, peccatores pungi vult, ut sentiant, & compungantur: scabiosus enim blandâ confricatione delectatur, & vulnera leviter curata putrescunt. Nemo Confessarius *vitia palpet.* Concubinam dimittendam liberè edicat. Restitutionem famæ aut pecuniæ faciendam præscribat. Occasionem peccandi, præsens periculum declinandum præcipiat. Nemo medicorum *vitia palpet.* Non uxoris lachrymas, non ægri ex nuntio mortis consternationem spectet, sed imminens discrimen denuntiet, ut animæ medico adhibito, disponat domui suæ. Hoc enimverò maximè luctuosum viris Principibus accidere olim questus est Æneas Sylvius, posteà Pius II. Pontifex: *Hac miseria Principum,* inquit, *ut nequidem in morte verum audiant,* dum medici corporis & animæ, moribundum palpant, nec instantis periculi commonere audent.

Bern. serm. in nativ. S. Ioan. Bapt.

§. II.

Pro animâ tuâ ne confundaris dicere verum. Eccl. 4.

PAulus Doctor gentium miram apud Galatas gratiam inierat, animos omnium & vitæ sanctimoniâ, & divinâ quâ pollebat dicendi facundiâ ita occuparat, ut ad eum quasi genium, imò Deum cælo delapsum, quot verba, tot oracula fundentem confluerent: tantòque amore complectebantur, ut oculis ac vitâ suâ ipsum chariorem sanctè affirmarent. Vel ipso

Ad Gal. 4. ipſo Paulo conteſtante: *Sicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Christum Ieſum &c. teſtimonium enim perhibeo, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* At ubi hæc dicere exorſus eſt: *Miror quòd tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit*; ac tandem liberiùs invehi cœpit: *O inſenſati Galatæ! quis vos faſcinavit nõ obedire veritati? Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?* Vbi incredulitatem eorum, duritiam cordis, vitia & flagitia perſtringere cœpit, derepentè illi capita conferre, Paulum obſervare, omnia ſiniſtrè traducere, calumnias contexere, hominem execrari aggreſſi ſunt. Cujus omnis odii ac diſſidii cauſam ſubdit: *Ergo inimicus vobis factus ſum, verum dicens.* Ubi Hieronymus: *Hæc eſt conditio veritatis, ut eam ſemper inimicitiæ conſequantur, ſicut per adulationem pernicioſam amicitiæ conquiruntur: libenter enim quod delectat, auditur, & offendit omne quod nolumus.* O Paule, Doctor veritatis, quantos hîc viros ſectatores habes! qui Regum Principumque gratiâ exciderunt, & inimici facti ſunt, dicentes verum. Chryſoſtomus vir aureus, Imperatori Theodoſio non modò in deliciis, ſed & in pretio, hoc pluris faciendus, quod pro veritate pectus ferreum
Rader. in Aula San. objecerit: dum Callitropæ, pauperculæ viduæ cauſam in Eudoxiam Imperatricem ſuſcepit, quam ut injuriæ convicit; inſuper & ludos ad ſtatuam inſtitutos interturbavit, ac illicitos dictitavit; *inimicus factus eſt verum dicens*: & regno pulſus, injuriâ exulavit. In ſimilem eventum comparatus Caſtroverdo, Auguſtinianæ familiæ decus, equo ad valvas templi expedito, cathedram veritatis ocreatus conſcendiſſe fertur, nec immeritò, cùm plus vice ſimplici, ubi ſacer Eccleſiaſtes è ſuggeſtu, veritatem viro potenti enuntiarat, ilicò in exilium ablegatus ſit. Non tacendum hîc il-
Tacit. l. 1. lud Taciti: *Rara temporum felicitas, ubi ſentire quæ velis, & quæ ſentias, dicere licet.* Laudabilis in Eccleſiâ mos eſt, poſt Miſſæ ſolemnia, populum benedictâ aſpergere; quâ ſi liberaliùs unum aliquem aſperſerit, in diras hic & execrationes inſurgit: *Fluit ut*
ros eloquium Concionatoris; quo velut calidâ aſperſi, graviſſimè quidam exarſerunt. Vidi
Chreſſ. vacas. autumn. pag. 188. (ait Chreſſolius) quendam nobilem Chriſtianæ eloquentiæ Oratorem, qui cùm in flagitioſos hominum mores, ferventer, ut conſueverat, inveheretur: quod in unam partem converſus hæreret diutiùs, & torrentem orationis derivaret, in gravem nobilium quorumdam offenſionem incurrerit, qui ab eo ſe oculis deſignari, & calidiùs aſpergi exiſtimabant. En *qui à veritate* 2. Tim. 4.
auditum avertunt, quos ſibi nempe prurientes auribus quærunt præcones: en in quæ tempora incidimus, ubi *ſentire quæ velis*, & *quæ ſentias dicere, ſine capitis diſcrimine non*
Calamato Syl. di concept. lib. 11. c. 19. *licet.* Berthorius Ordinis S. Benedicti ſcriptor egregius, hujuſmodi refert hiſtoriam: Duo idola quodam in templo erecta fuiſſe, quæ reſponſa dabant ijs, qui ſe ſuper rebus furto ſublatis, colebant, & conſulebant. Ergo cùm fur, hujus fortè vaticinii ignarus, theſaurum & quidem in æde ſacra reconditum, abſtuliſſet; de auctore ſacrilegii idolum conſulitur, & fur denuntiatur. Qui hoc veritatis oraculum, non diutiùs tolerandum ſentiens, per ſuos complices, caput idolo comminui curavit. Hîc unum omnium ſtudium fuit ſcire quis idolo manus intuliſſet. Quâ ſuper re, dum ſocium conſulunt, thure & victimis propitium reddere conantur, multis tandem extorquent: *Tempora ſunt nimis pericluloſa; nam ſi quis verum dixerit, capite minuitur.* Aptè hoc reſponſum in hæc noſtra cadit tempora, quæ adeò pericuoſa ſunt, ut nec Eccleſiaſtes è ſuggeſtu, nec medicus ægro, nec Confeſſarius pœnitenti, nec cauſidicus clienti, veritatem dicere audeat.

Ne tamen detur veritas in oblivionem, præcipit ipſe Spiritus veritatis: *Non confun-* Eccl. 4.
daris pro animâ tuâ dicere verum. Janſenius Epiſc. Gand. exponit, pro vitâ tuâ corporali, id eſt, potiùs mori, quàm tacere veritatem. Secundò, pro vitâ ſpirituali, & conſcientiâ tuâ à peccato liberandâ. Quod præſtitêre tot generoſi pugiles, qui more ſpeculi, liberè cuique vitia ac nævos animi, cum præſenti vitæ ſuæ periculo mani-

feſta-

festarunt. Illustriores in exemplum producam. D. Thomas ille Cantuariensium Antistes, in patriæ natus incendio, numquam aut frigidus, aut obscurus esse potuit. Cancellarius à Rege creatus, exin infulis insignitus, eò devenisse se doluit, ubi Deo placere non posset, & Regi: veritatis tamen lucem diffundens, clarior esse cœpit, quàm ut posset ab invidorum oculis tolerari; jamque aulæ gravis esse videbatur, quia levis esse nesciret. Cùm Regi assentari non posset, nisi Deum læderet, ingratus videri maluit, quàm impius. Ergo *inimicus* Regi & Aulicus *factus est, verum dicens:* & veritatis præco, cùm sæpiùs exilium, non animum mutasset, tandem victima ad aram occubuit. Ita Elisabetha, utinam non æterna Angliæ suæ pestis, cui regnandi artes pro omni erant Religione; in Cutbertum Tonstallum liberè ausum pro veritate dicere, quæ nollet hæresis audire, crudeliter ulta est. Hic nonagenarius senex, ipsâ ætate atque infulis Dunelmensibus venerabilis, Londinum se cõtulerat, eâ tantùm gratiâ, ut Reginam, quam de sacro fonte olim susceperat, quâ Episcopum & senem decebat libertate, tam abjectè atque impiè plerisque tacentibus, admoneret. Nec illum cõstantia defecit: graviter enim increpuit, ne quid in Religionis causâ moveret, atque ut se Episcopum agnosceret, carituram illam & suâ & Dei benedictione, magnificè minatus est. His dictis *ergo inimicus factus est, verum dicens:* & nonagenarium hominem, præsulem venerandum, & suum olim susceptorem duci jubet, atque in carcere extremum spiritum truculenter extorquet. Quàm invictissimi hi veritatis assertores gloriosè occubuerint, luculentum illud Augustini comprobat testimonium, dum dixit: *Incomparabiliter pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum: pro ista enim fortius Martyres nostri adversus hanc Sodomam, quàm pro illâ illi Heroes adversus Trojam dimicarunt.* Hos inter, qui numerari exoptat: hoc purpuratorum albo, qui inscribi desiderat, non confundatur dicere verum, & Martyrii palmas non in

P. Rho variæ virtut. hist. l. 1. c. 11. n. 9.

Aug. ep. 9.

Indiis dumtaxat, sed & in hisce partibus sibi succrescere fortè comperiet. Quod Michaël de Palatio apertè declaravit, dum Monachum quendam Martyrii desiderio vehementer incensum, in Turciam cogitasse commemorat: qui cùm in Aulam Soldani imperterritus sese penetrasset, quorsum venisset rogatus? intrepidè respondit: *Vt mortem inveniam, tibi veritatem prædicando.* Ad quem peracutè Soldanus: *Ito ad Principes tuos, prædica illis veritatem, & mortem, quam apud me quæris, apud illos citò invenies.* Domestica exempla non desunt, qui vel linguâ, vel stylo veritatem exponendo, & sedibus suis pulsi, & tyrannicè excarnificati sunt. Sed omnẽ vincit tyrannidem, quod religiosissimus scriptor, & primæ veritatis in Aulâ Madritensi interpres fideliter scripsit. Dumtaxat narrabo, inquit, quòd Catholicus Rex Philippus IV. conscius veritatis, publicasse dicitur. Historia hæc est, quemadmodum in Philippicâ Aulâ prolata est, Monita (primæ veritatis) Concionatoris ex Societate JESU, impatientiùs ferens quidam pastor animarum, in magno honore constitutus, & qui ex officio erat ceteros moniturus; accersivit in domum suam Patrem, & cum meretrice ad facinus jam doctâ & suasâ ab ipso Præsule, inclusit in cubiculo, ut clarissimæ & purissimæ tubæ Euãgelicæ *veritatis* vocem turpi scelere contaminaret. Certatum utrimque: meretrix omni lasciviæ arte, omnibus tentat modis castissimum illum virum. Experta est non hominem fuisse; crederet simulachrum aut cadaver, nisi oratio hominis spiritum suaderet: nam persuasit pœnitentiam mulieri, eamque *in viam veritatis reduxit.* Neque umquam magis concionandi officio pro rostris functus est, quàm in prostibulo; neque scio, utrum majus fuerit, propriũ corpus servasse, quàm alienam animam lucratum fuisse. Interim Prælul ille actum de fama & constantia famæ Jesuiticæ illius credens, ostium reserat: sed Concionatorem eundem semper fuisse, & fœminam diversam invenit ex meretrice pudicam, & ferè cõcionantem; quip-

Delrio adagia sacra.

Euseb. Niermb. doct. ascet. l. 1. doct. 2 c. 95 Madrit. S Script. Professo.

quippe pudicitiam Concionatoris illius prædicans, Angelicum & sanctissimum virum esse detonabat. Verùm quoniam à libidine in crudelitatem transitus ex facili fit, sæviit Antistes ille ferinum ultra modum, & præ rabie mutilat virilia integerrimi illius viri, cujus integritatem magis publicabat scissio: ut denique exanguis & emortuus, duplici laureâ & virginitatis & martyrii dignus haberetur. Nónne verissimè à barbaro Turcarum Soldano pronuntiatum:ut gloriosam quis mortem oppetat, non è remotis orbis partibus petendam esse? Marci 6: Joannes Herodi perfamiliaris,& quasi domesticus, summâ apud Regem ac omnes dynastas in veneratione erat: *Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum justum, & sanctum.* Hinc conjecturam facere licet, quo loco apud mediastinos fuerit Joannes, quem à justitiâ & sanctitate, Rex ipse non minùs venerabatur quàm verebatur:cujus prudentiâ ac nutu regni gubernacula moderabatur: & *audito eo multa faciebat.* Cujus ab ore totus pendebat; *& libenter eum audiebat.* At vir tantus,Regi ac Aulicis percarus, ubi infestas Regi nuptias, velut in speculo objecit, ac testimonium perhibens veritati, liberè edixit: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui,* inimicus factus est,verum dicens: sic enim „Haymonius Albestran. Episcopus: Beatus „Joannes Baptista *propter veritatem,*quam „prædicabat, missus est ab Herode Te„trarchâ in carcerem, veluti latro & sacri„legus: dicebat enim illi: Non licet tibi „habere uxorem fratris tui. Ob nullam „aliam causam missus est in carcerem, nisi *quia prædicabat veritatem.* ob nullam aliam causam capite & vitâ privatus est. Similem strophan S. Kiliano struxit pellex Gosberti Witzburgensium Ducis: quæ & ipsa fratris uxor, cùm esset Gosberto copulata,atque ea propter Dux à sancto Kiliano sæpiùs commonitus, tandem cessisset, scortumque à se amovisset; in virum sanctum illa ex insidiis sicarios immisit, qui eum trucidarunt. Hæc pellicatum suum rescindi impotenter tulit, alius se ebrieta-

vita S. [Ki]lian.

tis, ambitionis notari indignissimè sustinuit, & in veritatis præcones ferro & face animadvertit. Cambysem Regem nimis deditum vino, Peraspes, teste Senecâ, unus ex carissimis, hac verissimâ sententiâ „perstringit, *Turpem esse ebrietatem in Rege,* „quem omnium oculi auresque sequeren„tur. Ad hæc ille: Ut scias, inquit,quem„admodum numquam excidam mihi, „approbabo jam, & oculos post vinum in „officio esse & manus. Bibit deinde libe„raliùs, quàm aliàs capacioribus scyphis, „& jam gravis & vinolentus, objurgato„ris sui filium procedere ultra limen ju„bet, allevatâque super caput sinistrâ ma„nu stare. Tunc intendit arcum, & ipsum „cor adolescentis (id enim se petere dixerat) figit. Ac respiciens patrem,an satis certam haberet manum, interrogavit. Verissimè ad hoc barbarum facinus exclamat Seneca: *O Regem cruentum! ô dignum in quem omnium suorum arcus verterentur!* Huic Harpagum subdit, qui Regi suo Persarum, liberè quoque super mensam veritatem denuntians, supplicium tulit, ut proprios filios apponi sibi epulandos conspexerit; adeò jam verò illud longè verissimum,cum viris Principibus neminem impunè esse cerasa, quin lapillis impetatur: neminem in præturâ aut prælaturâ virum constitutum, liberalioris potus, citra periculum offensæ commonere posse. Quod Divus Fulgentius, sive à Fulgure, sive à Fulgore illustris,ferre non sustinens; *Res est* (inquit) *extremæ dementiæ, odisse loquentem veritatem.* quam vel inviti, in publico illo supremi judicii senatu,audire cogentur. Id minimum veritus Henricus Quartus Castellæ Rex, veritatem se monenti, linguam præcidi jussit, & in exemplum ad patibulum populo ostendi. At cælum miro prodigio dilectâ sibi ostendit veritatem,quam homines oderunt: elinguis ille elatâ insonuit voce, contestatus linguam illam suam esse veritatis, nomine veridico gloriatus & gloriosus. Ubi illud occurrit pro Concione quàm maximè exaggerandum; neminem sanæ mentis reperiri, si in speculo

Sen. de ira l. 3. c. 4.

Senec. ibid. c. 15.

S. Fulg. in Decol. S. Ioan. Bapt.

Nieremb. Theopol. p. 2. l. 2. c. 7.

nævos contempletur, qui priusquam in publicum prodeat, eosdem eluere non satagat: ij verò qui ebrii speciem (quod olim Lacedæmonii in usu habuêre) ad horrorem potatoribus subjiciunt, vinum sanguine luunt; qui si speculo credidissent, ad tunsionem pectoris manus vertissent, & calidis lachrymarum rivis maculas eluissent. Acutè olim in Clodium dixit Cicero: *Credo postquam tibi speculum allatum est, longè te à pulchris abesse sensisti.* Magister veritatis *splendidissimum in mandatis suis condidit speculum, in quo homo suæ mentis faciem inspiceret, & quàm conformis imagini Dei aut quàm dissimilis esset, cognosceret.* Hic avarus, temulentus, lascivus, iracundus suæ mentis faciem inspiciat, & *quàm longè à pulchris absit*, intuebitur. Hoc gentilis Philosophi documentum est: *Quibusdam iratis profuit aspexisse speculum; perturbavit eos tanta mutatio sui.* Ita profuit plurimis speculum veritatis ante mentis oculos objectum fuisse.

S. Leo ser. 1. de Quadr.

Senec. l. 2. de ira c. 36.

§. III.

Quinam libenter veritatem audierunt.

QVid excelsioris animi sit, liberè veritatem dicere, an promptè & placidè eandem audire, in Ambrosio & Theodosio decernite. Ambrosius re & nomine dulcis; sic tamen ut & aculeũ subinde hæc apis ostenderit, eò potissimùm tempore quo Theodosium Imperatorem ob factam Thessalonicensium cædem, ubi ad septem millia occubuerant, inauditæ istic crudelitatis ac tyrannidis insimulare; sed & templi aditu arcere, ac ultrò ingredi volenti obsistere non dubitavit, hac brevi invectivâ usus: *Quibus oculis intueberis templum illius, qui est omnium Dominus? quibus pedibus sanctum illud solum calcabis? quomodo, quæso, manus injustâ cæde & sanguine respersas extendere audebis?* Ad hæc Imperatori objicienti, Davidem quoque peccasse, respondit: *Qui secutus es errantem, sequere pœnitentem.* Et ex templo fulmen excommunicationis illi intentavit, caveret scelus scelere accumulare. Audiit & obaudiit Imperator, ac regio omni ornatu posito, resipuit: admissum crimen palam cõfessus lachrymis eluit. Quid existimatis auditores? num Imperator scelus agnovisset, num pœnitentiam egisset, num cum suis, cum Deo in gratiam rediisset, si veritatem audire detrectasset?

Theod. l. 5. hist. c. 17.

Ambr. l. 5. ep. 28. ad Theodos.

Ast rari nunc Ambrosii, rariores Theodosii. Paucos sua vitia spectare delectat, unde & ea emendare, & in viam veritatis redire detrectant. Compello vos si aberranti à via, quispiam in silva, aut saltu occurrerit, errorisque admonitum in recta deduxerit, an is duci suo succensebit? Orator ad amplissimum cœtum dicturus, cum calamo in aure pergens, si ab obvio monetur, nónne injuria in eum exsurget? quis in vestibulo aulæ, ut principem adeat monetur, quod chlamydẽ inversam gestet, num is in monitorem excandescet? Consimile argumentum inducit Chrysostomus: *Nos si quem videmus veste breviori, & ex lateribus apertâ: vel aliqui indecenter vestitum, admonemus & emendamus; verùm videntes vitã unius dissolutam, ne verbum quidem proferimus; videntes mores ejus nefarios, præterimus; tametsi ridicula sint ea, quæ ad vestes pertinent: periculosa autem & damnosa, quæ ad animam.*

Chrys. to. 5. homil. 13. de ferend. reprehens.

Philippus Macedonum Rex, cùm in publico cœtu, sublatâ veste parum decorè consedisset, quidam in aurem ei insusurravit: Parce mi Rex, chlamydem paulò dimitte, ad istum modum minùs decenter sedes. Monitorem Philippus perhumaniter excepit, & gratiâ ac libertate donavit, dicens: Nesciebam illum mihi tam benevolum, & amicum esse. *Tametsi ridicula sunt quæ ad vestes pertinent; pericula autem quæ ad animam.* Sub sacrificii solennia; in publico orantium, & cœlitum adstantium cœtu, quis garrit, ridet, jocatur: amicè monendus est, quoniam ad istum modum indecenter sedet. Quis in conviviis, in choreis, familiariùs puellæ adblanditur: monẽdus quoniam ad istum modum indecenter sedet. Indecenter quis sedet in popina, in prostibulo:

Plutar. in Philipppo. P. David veridicus pag. 163.

Chrys. cit.

bulo: monitio æqui bonique conſulenda eſt. Indecorè & perniciosè Judæi in Hiſpaniâ ſedem fixerant, malum hoc è viſceribus regni ſui pellerent, acriter reges monere vir religioſus non deſtitit. Porrò Thomas de Turrecremata Theologus, hæreticæ pravitatis in Hiſpaniâ inquiſitor, & Catholicorum Regum Confeſſarius, cùm Reges concluſiſſent Judæos regnis ſuis detinere, ob ingentem vim pecuniæ, quam illi Judæi ne expellerentur offerebant, vir zelo Dei incenſus, imaginem crucifixi ſub habitum religioſum abſcondit, & intrepidè ad reges ingreſſus, ſic exorſus eſt: Triginta denariis Judas ſemel Dei filium vendidit, Celſitudines veſtræ pro triginta millibus eundem vendere cogitant. Ecce ergo eum vendite. quo inopinato veritatis oraculo, velut fulmine icti obaudierunt, & quantumvis vehementem per orationem, ſibi gratam oſtendentes, omnes de facto ſuis limitibus peſtes expulerunt, & præ auri corruptelâ, pretioſam ſupra omnes divitiarum theſauros, complexi ſunt veritatem. Norant hi illud Evagrii: *Veritatem tacere, eſt aurum ſepelire*, quod ſub Turrecremata repererunt; haud aliter, quàm de theſauro in ſilvis reperto, Antiochus ſe veritatem inveniſſe exultabat. Venatum hic in ſilvas ierat, cùm fortè à viâ, & ſociis aulicis longiùs aberraſſet, palabundus tandem ad ruſticam caſam oppidò laſſus divertit. ubi ut peropportunè plures homines agreſtes diſcubuerant, ſe iis ignotum ſocium adjungit. Sermo prolixior de Rege habitus, & pro innato ſuo candore omnia Regis vitia à conglobatis effudere, & citra fucum nudam veritatem oculis ſubjecêre. Manè ubi diluxerat, affluentibus aulicis ſortem ſuam deprædicavit, dicens: *Heri primùm ipſam reperi veritatem.* O ſi Reges, ſi Prælati, ſi patresfamiliâs quandoque poſt carecta laterent, poſt januas auſcultarent, ignoti inter ſuos deliteſcerent, quàm hi ſalubriter tyrannicum ſuum in ſubditos imperium, profuſam illi vitæ ſuæ ac ſuorum licentiam, ſordidam iſti in domeſticos avaritiam ac tenacitatem non ſine rubore exaggerari audirent! Quam veritatem attendere, adeò neceſſarium duxit Sanctus Carolus Borromæus, ut eam non ex inſidiis aucupari, ſed palam ſuis proponi præceperit. Illam quippe inter familiares ſuos, numquam ſatis laudatam conſuetudinem inſtituiſſe perhibetur, ut ſtato tempore ad colloquia convenirent, in quibus non modò fas, ſed & obligatio cuique eſſet, invicem in veritate admonendi de his, quæ minùs eorum in moribus, Philoſophiæ Chriſtianæ congruerent. *Hoc ille conſilio* (inquit auctor) *id quod principibus vix umquam contigit, videtur conſecutus, ut veritatem audiret loquentem.*

Quod Ludovicus Pius Galliarum Rex, poſtremum filio moribundus inculcavit: cujus hoc aureum etiamnum exſtat monitum: Ita te geras fili, ut confeſſarii, ac familiares tui poſſint te liberè admonere mali, quod feceris. Hanc utiliſſimam non modò, ſed propè neceſſariam, ad res optimè atque feliciter gerendas veritatem, ita ſuis Magiſtratibus familiarem voluit eſſe Societas Jesu, ut ſingulis, ipſique etiam Præpoſito Generali monitores addere, utque illos audiant latis legibus decernere, ad publicam ſalutem putarit pertinere. *Providit*, inquit, *ne veritate carerent, cujus caritate aulæ pleræque omnes laborant.* Atque hoc illi chariores & majori in pretio, quò promptiùs veritati aures præbere conſueverunt.

[Margin notes:] ...oſſev. in ...pparatu ...om. 2. tit. Thomas de Turrecrem. — Beyerlinck prompt. in Feſto SS. Petr. & Paul. Epi-dorp. Ens, l. 1 p. 207. Simile quid de Franciſco I. Galliæ Rege memorat. — P. Rho var. vir. hiſt. l. 1. cap. 11. p. 151. — In vita S. Ludovic. — P. Rho variæ virtut. hiſt. l. 5. c. 4. pag. 570.

EMBLEMA XX.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. Matth. 21.

Ovid. epist. 45.

NATVRA MITIS.

DOMINICA PALMARVM.

De eximia Domini Iesu mansuetudine, quam non modò per omnem vitam exercuit, sed & nobis cùm verbo, tum exemplo suo ad imitandum proposuit.

Matth. 11. §. I. Mansuetudinis Magister hanc suis doctrinam tradidit: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*

Prov. 15. §. II. *Responsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.*

Eccl. 4. §. III. In omnibus *affabilem te facito.*

DOMINICA PALMARVM.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. Matth. 21.

ÆLIANVS lib. 14. cap. 40. hanc de Rege apum quæstionem movet, Utrũ aculeo omninò careat? Quâ super re varii in varias abiêre sententias: Philosophus Roman. lib. 1. de Clement. c. 19. Regem apum omni spiculo inermem asserit. *Iracundissimæ*, inquit, *ac pro corporis captu pugnacissimæ sunt apes, & aculeos in vulnere relinquunt*; REX IPSE SINE ACVLEO EST, *noluit illum natura nec sævum esse, nec ultionem magno constaturam petere: telumq; detraxit & iram ejus inermem reliquit.* Cui hoc præclarum documentum subjungit: *Exemplar hoc Regibus magnis ingens est. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores, cùm tantò hominum moderatior esse animus debeat, quantò vehementiùs nocet.*

Dion. Chrysost. orat. 4. de regno.

Senecæ consentit Petrarcha, cujus hoc votum est: *Vtinam natura ut apum, sic hominum Reges aculeo exarmasset!* Quod Diogenes, Alexandrum probè armatum intuitus, edocuit; dum regium ei signum deesse, liberè pronuntiavit. Id Alexander admiratus; Nónne, inquit, modò dicebas, nihil esse opus Regi, Imperii signis? Ita per Jovem, inquit, externa signa, tiara, & purpura, regem non faciunt; at signum aliud, quo animus insignis sit, in te requiro. Et quodnam illud? quærit Alexander. An non audisti, inquit, quòd Rex apum ceteris emineat, quòd solus aculeum non habeat, nec arma circumferat; tu verò mihi videris etiã dormire armatus; addens timidi esse, gestare arma. Qua velut parænesi Alexandrũ incitabat, lenitate ac mansuetudine potiùs, quàm rigore & armis regnum firmare ac ampliare conaretur. Hinc & tribuni militum apud Romanos enses ferebant sine acumine, innuentes Principem debere (ut rex apum facit) neminem ferire. Spectavit hoc Ferdinandus Medicæus, magnus Hetruriæ Dux, qui uti erat simul præfectus alæ nobilium cataphractorum in civitate Senensi, & uti proposuerat, solâ dignitate eis præesse; pro gentilitia tesserâ, regem apum cum choro & satellitio pinxit, cujus symboli lemma fuit: *Majestate tantùm. Sed enim*, inquit Ambrosius, *leges naturæ non literis scriptæ, sed moribus impressæ: ut lentiores sint ad puniendum, quò maximè potestate potiuntur.* Ita videre est baculum aut scipionem oblongum, esse militum; centurioni, chiliarchæ breviorem; Duci exercitus brevissimum, quemadmodum & regibus ac Imperatoribus, quod sceptrum vocitamus. Id cùm quidam Rex Gallorum, victor Insubrum, urbem ingrediens typo quodam, aut symbolo indicare vellet, regiam suam chlamydem multis apum figuris distinctam, atque has inter regem eminentem, opere phrygio non minùs ingeniosè, quàm pretiosè effingi curarat; ut eleganter Baptista Mantuanus cecinit:

P. Silv. Petra S. in symb. heroic. lib. 1. pag. 34.

V. Aldrov. de infectis l. 1. c. 1.

Aldrov. cit.

In medio Rex victor equo sublimis in alto
Murice conspicuus, rutilanti splendidus auro
Signabatur, apum sparsim toga tota figuris:
Cúmque apibus, regnator apum fulgebat in ostro
Pictus acu, scriptúmque notis epigramma Latinis:
Rex mucrone caret. quo significare volebat,
Rex pius & clemens, qua mente intraverunt urbem,
Quóve animo debent populis convivere reges.

Nunc vos oro, oculos animumque convertite ad Regem nostrum, qui hodie Hierosolymam triumphabundus ingreditur: *Ecce*, inquit Euangelista, *Rex tuus venit tibi mansuetus*, benignus, suavis, omni felle & amaritudine carens, nullo satellitio stipatus, nullis armis formidandus, unicò hoc regis

Matth. 21.

regis apum symbolo gaudens: *Rex mucrone caret.* Quæ ad mores Regum ac Principum terræ, Ambrosius traducens, ait: *Morum mansuetudo in rege præcipuum.* Et Doctor mellifluus ad omnes Prælatos tradidit: *Omnibus*, inquit, *optanda est quidem ista perfectio* (mansuetudinis;) *propriè autem optimorum forma est Prælatorum.*

S. Ambr. l. 5. hexam. c. 21.

S. Bern. ser. 25. in Can.

Aliter Philosophorum princeps Aristoteles, & solertissimus rerum naturalium indagator Plinius censuerunt, Regem apum aculeo instructum esse; in eo tamen nobiscum consensêre, quod eum nũquam exerat, aut in quemquam defigat. *Aculeum*, inquit Aristoteles, *Reges & Duces habent quidem; sed eo non pungunt; quare quidam nec habere eos censent.* ac unà hoc tacitus monet: Respice parvum, sed divinum animal: pone & tu non in vulnere, sed ante vulnus aculeum: plebeium enim illud, hoc regium. Alioqui sine clementia & mansuetudine Rex non eris, at ne homo quidem, sed quod in fabulis dici solet, *Coronatus Leo.* Plinius verò non constare inter Auctores affirmavit, *Rex nullúmne solus aculeum habeat, majestate tantùm armatus: an dederit quidem eum natura, sed usum ejus illi tantùm negaverit.* Sed his omissis, audire libet magni Basilij oraculum, breve quidem verbis, sed auctoritate viri venerandum: *Est*, inquit, *& ipse Rex aculeo præditus, spiculóque armatus, at nunquam irritatur ad ultionem, nunquam utitur illo. Leges quædam istæ naturæ sunt, institutáque, non literis mandata; tardos, inquam, eos ad vindictam pœnamq; sumendam esse oportere, qui maximas obtinent potestates.*

Arist. lib. 5. hist. anima. c. 21.

S. Basil. lib. hexam. homil. 8.

Ubi promptiùs Rex noster aculeum, quem in Judæos exerere potuit? quem ut represserit attendite; Erant Judæi duræ & indomitæ cervicis, adversa & rebellia cælo capita; & tamen ad eos venit *Rex mansuetus*; excoluerat illos per annos omnino triginta tres, eoque amplius, & quà vivæ vocis oraculis, quà sanctioris vitæ exemplis edocuerat; & tamen ei pervicaciùs resistebant. Nec ideò abit, illis iratus & durus, sed potiùs ad illos venit *Rex mansuetus.* In eorum oculis ingentia patrarat miracula, naturamque totam propè commoverat, & maria, & ventos, & morbos, & mortem, & inferos ipsos edomuerat, ut suæ Doctrinæ fidem adstrueret; & tamen eam negabant perfidi, & contumaces Judæi, nec ideò decedit ab illis offensus, sed venit potiùs *Rex mansuetus*: ut animarum Pastoribus, Prælatis, ac Patribus insigne daret patientiæ, & mansuetudinis vel exemplum, vel documentum. Quærit solerter Chrysolog. *Quid est quod posteaquam terribilis Deus* (qualem se in lege veteri præbuit) *mitissimi pastoris elegit officium, personam pastoris induit?* Respondet, ut ferocientes antea gentes, discordes, inimicas, & morum crudelitate barbaras, *ad ovium duceret ac redderet lenitatem.* Et hic ceteros inter est fructus illius appellationis, quâ se Jesus pastorem bonum & dici & esse voluit; rara scilicet & insignis quædam mansuetudo, quæ tum in vultu, tum in oculis eluceat: tum etiam audiatur in voce, sentiatur in opere. Aberrarat ovicula, imò & pastorem suum durâ fronte feriebat, infandus proditor Judas: ad quem blandâ voce Dominus: *Amice ad quid venisti?* noverat quo animo, quo pede venisset: infido scilicet ac crudeli, ut vincula, ut mortem inferret. Neque tamen ideò aut acriori pupugit voce, aut graviori pœnâ mulctavit, aut fulmina cælo expedivit; sed inauditâ post homines natos mansuetudine, *Amicum* appellavit; nimirum mel, & lac sub lingua ejus. Ubi Bernard. *Dulcis erat Iesus in voce, dulcis in facie, dulcis in nomine, dulcis in opere*; ut ij quoque essemus *& nos*, illius exemplo vel præcepto. *Mel semper sit in ore*, ajebat Chrysostomus: *per ora mittamus nihil nisi mellitum, nihil asperum, nihil amarum, sed omnia cælis ipsis digna.*

Chrysolog. serm. 6.

Matth. 2[...]

Bern. ser. de cœna Dom.

§. I.

§. I.

Mansuetudinis Magister hinc suis Doctrinam tradidit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. *Matth.* 11.

AUreum hoc sponsi sui monitum, ne unquam animo excideret, Ioanna Portugalliæ Princeps, cùm formæ ac virginitatis florem intra Religionis septa tutò collocasset, in eo corio quo colus obligatur, inscribi fecit: *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* In quem locum doctè Iansenius: Bene Dominus omni plenus virtute, harum duarum se proponit exemplum. Tum quia singulariter has in tota sua conversatione expressit, tum quia hæ virtutes, & omnibus sunt parabiles, & requiem animabus unicè præstant. Quare Juditha, cujus in muliebri mundo duæ illæ pulcherrimæ gemmæ fuerunt, in Dei luce id recognoscit: *humilium & mansuetorũ semper tibi placuit deprecatio.* Hinc Paulus suis precibus vim summã additurus: *obsecro vos,* inquit, *per mansuetudinem, & modestiam Christi*; quam per omnẽ vitam mortalibus imitandam proposuit. Illam docuit infans, illius pulcherrimis exẽplis, velut floribus respersa fuit adolescentia, & juventus. Denique ad extremũ vitæ diem, tanquam in publico; & latè sonante auditorio, de colenda & retinenda animi mansuetudine mundũ erudivit. In hac schola informatus S. Leo, & magistri divini memor: *nec puero,* inquit, *tolerantia passionis, nec passuro defuit mansuetudo puerilis.* Ille mortalium genus, teste Hieronymo, non fulminans & tonans; sed in præsepi vagiens, & tacens salvavit in cruce. Quare cùm à discipulis invitaretur, ad evocandum è cælo ignem, arguit illos, & effervescentium animorum motum compressit dicens: *nescitis cuius spiritus estis.* Spiritus Christi non iracundus, non turbulentus; sed spiritus mansuetudinis, spiritus lenitatis: non enim in commotione Dominus. Hinc cùm Elias se ad videndum cæli Regem composuisset, auditus primum est spiritus grandis & fortis, subvertens montes, & conterens petrás ante Dominum; deinde commotio, post ignis: ad extremum sibilus auræ tenuis, in quo Deus ut vehiculo ad Prophetam adlabebatur. Ut ostenderet, ait Procopius, quod facile sibi sit, fulmina è cælo latè cladem ferentia demittere, concutere orbem, petras conterere; *sed placet mihi mansuetudo,* inquit, *non in spiritu, non in commotione Dominus, sed in animi placabilitate.* Hunc spiritum patris sui, Christus essentialiter hæreditavit, utque in hominem transfunderet, nunc columbæ, nunc agni, aut ovis symbolo, sese manifestavit. Hieroglyphico enim cælesti, hoc in baptismo Christi fuit expressum, ut Chrysostomus advertit: quærit enim cur tunc spiritus in effigie columbæ apparuit? *mansuetum,* inquit; *hoc animal ac mundum est: quia igitur ipse spiritus, mansuetudinis est spiritus, propterea in ejus specie videndum se exhibuit.* Sub ovis verò specie, picto genere orationis sacri scriptores celebrarunt. Qui de seipso dixit: *ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* Ubi in sermone Greco observandum occurrit, nomen Ιησῦς hoc est Iesus, per anagrammatissimum verti: σὺ ἡ οἶς, *tu ovis*; quod etiam grande & pretiosum nomen cùm exprimere vellet Zacharias, non ovem, sed quod repræsentat ovis, *mansuetum* posuit. Sic enim D. Matthæus sacrum illius dictum producit, cùm de placidissimo ejus triumpho Ierosolymam ineuntis memorat: *Ecce Rex tuus, venit tibi mansuetus.* Messiæ nomine duo complectitur: cùm dicit *regem*, Christum Domini, hoc est *unctum* intelligit: cùm *mansuetum*, Iesum significavit. Iure itaque Lessius, efficacissimum ad hanc virtutem excolendam incitamentum adducit: considerationem mansuetudinis divinæ, quæ infinitis mortalium peccatis provocata, iram cohibet; & solita beneficia largissimè effundere non cessat. Secundò, considerationem mansuetudinis Christi, quæ

[Left margin: In concell. Reg. Lusitan. pag. 247. — Iudith c. 9. — 2. Cor. 10. — S. Leo ser. 6. de Epiph. — Hieron. epist. 62. — Luc. 9.]

[Right margin: 3. Reg. 19. — Procop. in l. 3. Reg. — Chrys ho. 13. in Mat. — Ierem. 15. — Matt. 21. — Lessius de jure l. 4. c. 4. dub. 3.]

„ tota vita in conversatione cum peccatoribus & rudibus enituit. Sed maximè in injuriis & contumeliis tempore prædicationis, præsertim passionis.

Stupendam Christi mansuetudinem, à filio mater, velut sibi propriam hæreditavit: ut enim in orbe nil similius Dei filio, quàm hæc Dei mater, ita nihil mitius potuit reperiri. Miratur Bernardus Mariam, mansuetudine omnibus omnia factam; nec porrò ei defuit occasio virtutis hujus exercendæ, hostes habuit & multos & potentes: cùm enim filium omnes pæne sacri ordinis homines, Pharisæi, Scribæ, Sacerdotes, Pontifices, acerbissimis odiis sint insecuti, plebem ut secum sentiret, in eum instigarint, contemptim hæc in vulgus

Matt.13. spargentes: *nónne hic est fabri filius, nónne mater eius dicitur Maria? & scandalizabantur in illo.* si invidiâ pleni, hostes filii, matris certè amici non erant. hos omnes mater mitissima tam incredibili morum suavitate pertulit, ut Ecclesia hanc jure mansuetudinem extollens canat: *Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac & castos.*

Cùm Augustus Imperator arrogante censu orbem universum turbaret, virgo Deum utero gestans, Nazaretho Bethlemum proficisci compulsa, promptissimè paruit: nec Cæsari, nec alteri malè precata, nec regii sanguinis à Davide stirpem jactans, iter suscepit instar pauperculæ: & cùm ubique repulsam passa, undique exclusa, vix demum stabulo recepta; ne verbo mansuetudinem læsit, eam edocta ab illo, quem intra viscera gestabat. hinc me-

S.Bern.ser. 4. super missus. ritò de hac virgine Bernardus: *Revolve*, inquit, *Scripturæ seriem, & si quid in Maria austerum reperеris, de cætero eam suspectam habeas*: Porrò regiæ hujus virginis laudes,

S.Bonav. in speculo c.8. pluribus prosecutus Bonaventura: Maria, inquit, mansuetissima fuit per patientissimam lenitatem, contra omnem adversitatem; gladius quidem cor ejus pertransiit, sed per odium non occidit, nec per im-

S. Damas. orat.1 de Nativit. Virg. patientiam vulneravit, *nam sermo ejus*, ut Damascenus loquitur, *jucundissimus, ex leni animâ progrediens: est enim mansuetudo, animi dulcedo, quam non vincit amaritudo.* Eodem spiritu lenitatis, omnes mitissimi magistri discipuli imbuti fuêre; qui velut oves missi in medio luporum, ovis mansuetudinem inter atrocissima tormenta comprobarunt. nam si verè ac sapienter Romanus scriptor dixerit: *tunc præcipua* Plin.l.9. *laus mansuetudinis, cum ira justissima causa est*, ep.21. quis eos satis à mansuetudine collaudarit, qui pro odio amorem, pro injuriis gratiam retulerunt, & hostes suos infensissimos, ut amicos ac filios complexi sunt? ex his Antesignanum, Hilarius deprædicat S.Hilar. dicens: *nescisse Stephanum inimicis irasci*, ne- serm. de scisse iis malum imprecari; sed oratione S.Steph. mansuetudinis plena, amico animo, hoc Deum obnixè postulasse: *Domine ne statuas* Act.7. *illis hoc peccatum.* Paulus, qui antea lupus rapax, factus à Deo est agnus mansuetus: sic enim ad Thessalonicenses scribens, morem suum exponit: facti sumus lenes, & placidi in medio vestrûm; *tamquam si nu-* 1. Thess.2 *trix foveat suos filios.* atque hanc virtutem ita fidelibus commendare solitus, quasi foret sanctimoniæ flos; nam Titum monet, Ecclesiæ novæ præsidem, ut doceat Christianos omnē ostendere mansuetudinem & alio in loco, in iisdem *spiritum lenitatis* re- Ad Gal. quirit. & cùm Timotheum Hierarcham divinis monitis imbuit, hortatur imprimis, ut *sectetur mansuetudinem*; & eâ caussâ, *hominem* 1.Tim.6. *Dei* illum appellat quo virtutis elogio, jure etiam nuncupandus mitissimus ille Præsul Genevensis Franciscus de Sales, qui quan- In vita. ta mansuetudine in omni vitâ exstiterit, ex eo colligere est: quod à morte, nihil fellis habuisse compertus est; sed exiguum fellis in lapillos concreverat, qui dein auro & annulis intexti, amuleto iis, qui nil nisi fel & bilim vomunt, futuri. Ipsius verò divini numinis mansuetudinem, in tolerandis peccatoribus, perfectissimè in se expressit Moyses, qui norat & expertus fuerat in tantâ Pharaonis pertinaciâ, quia verè Dominus *longanimis, & multæ misericordiæ*, Psal.102 quia *suavis, & mitis est*, quam virtutem inter Psal.85. ceteras divinæ naturæ perfectiones, & attribu-

tributa, velut Deo proprijssimam, studiosissimè æmulando (erat enim *vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra*) ad eum dignitatis & sanctitatis apicem evectus est, ut alter Deus in terris haberetur: *ecce* ait Dominus, *constitui te Deum Pharaonis*. quod fecit, mansuetudinis & longanimitatis gratiam ei unà conferendo, ut Oleaster hîc testatur: *expende, quæso, quanta sit dignitas sancti Moysis, quem Deus sic evexit, ut Deum Pharaonis constituerit. & similiter quanta sit prudentia & misericordia, ut non eum statim occideret, sed patientiâ quasi Dei tulerit, & admonuerit: quis enim hominum habens Dei potestatem in inimicum suum tam sævum, ad momentum illum ferret? sed Dominus simul cum potestate, dedit sancto viro longanimitatem, quâ regem æquo animo ferret.* Themistius oratione 5. quærens cur Licurgus ab Apollinis oraculo, Deus vocatus sit, respondet: *quid in Lycurgo tandem animadversum cujus gratiâ Deum potiùs, quàm hominem appellandum censuerim? facilitatem nimirum, justitiam, atque pietatem: harumque principem omnium humanitatem; cujus unius beneficio, reges ad Dei similitudinem accedunt.* Non potuit hujus virtutis excellentiam altiùs attollere, quàm dicere, hominem mansuetudine Deum fieri. quod & S. Gregorius Nazianzenus affirmavit orat. 17. nam cum publicè concionem haberet audiente Præfecto, quem iratum lenire cupiebat: *nihil,* inquit, *tam divinum homo habet, quàm benignitatem ac beneficentiam; licet tibi nullo labore Deum fieri, noli divinitatis consequendæ occasionem abijcere: alij opes suas effundunt, alij exhaustam carnem spiritui mancipant, & propter Christum emoriuntur, alij charissima pignora Deo consecrant, nec tibi Abrahæ sacrificium inauditum est. horum nihil à te postulamus, pro omnibus hoc unum offer, nempe benignitatem, quâ Deus magis, quàm cunctis rebus in unum collatis, delectatur.* Scire quippè vultis, quid Moysen in tantam cum Deo familiaritatem induxerit, vt loqueretur cum eo, sicut loqui solet homo ad amicum suum? induxit *mansuetudo.* quid ad summã dignitatem & principatum in terris extulerit? extulit mansuetudo. quid ei potestatem, prope dicam divinam, contulerit? contulit mansuetudo, quid denique non modò superis, sed & mortalibus cum maximè gratiosum reddiderit? reddidit mansuetudo: etenim ut Ambrosiano ore loquar; *sic totius plebis mentes devinxerat, ut plus eum pro mansuetudine diligerent, quàm pro factis admirarentur.* Rex David cum Moyse certans mansuetudine morum, ab hac virtute, apud Deum & homines benevolentiam captat: *Mementr Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.* ubi Mediolanensis Antistes, regium hoc affabilitatis exemplum ingerens: *Rex David* inquit, *quàm mitis, quàm blandus, humilis spiritu, sedulus corde, facilis affatu, fortis in prælio, mansuetus in imperio, patiens in convitio: ferre magis promptus, quàm referre injurias. ideo tam charus erat omnibus, ut juvenis ad regnum etiam invitus peteretur, & resistens cogeretur. senex ne prælio interesset, à suis rogaretur, quod mallent omnes pro ipso periclitari, quàm illum pro omnibus. itaque parentes eum filijs, filij parentibus præferebant.*

Margin notes: Num. 12. — Exod. 7. — S. Amb. l. 2. Off. c. 9. — Psal. 131.

Tantarum virium est affabilis mansuetudo, ad conciliandos animos, quin ipse regius propheta, mansuetudinem sibi bonorum omnium scaturiginem fuisse, testatus est, idque cecinit in egregio poëmate, quod plenus jam dierum, & victorijs multis nobilitatus sospitatori suo Deo consecravit, sic enim l. 2. Reg. c. 22. *mansuetudo mea multiplicavit me*, auxit, promovit res meas, opes, honores, regnum: diadema contulit, innumeris bonis cumulavit, & super hæc omnia, copiosam Dominus gratiam impertivit, quà mites, apud Deum & homines gratiosi, velut uno humero ad summos honorum apices evehuntur. hanc sapientissimi regis promissionem Chrysostomus expendens: *mansuetis dabit gratiam*; sic ait: *mirabile Salomonis promissum. an ijs nihil dabit gratiæ, qui jejunijs, qui castimoniâ, qui eleemosynis, qui virtutibus alijs suo conditori sese commendarint? imò verò dabit, sed mites erunt primi, qui optimam partem, qui totos principatus auferent in præmium;* quod

Margin notes: Prov. 3. — Chrysost.

Eccli 10. quod Siracides apertissimè confirmat: *sedes ducum superborum destruxit, & sedere fecit mites pro eis.* qualis subditorum exultatio, dum inhumanos illos, immites, asperos, ferrei oris homines, sede suâ excuti, & in eandem mites reponi vident? Florentius Cadurcensis Episcopus hac virtute, ut aureo gradu, viam sibi munierat ad sublimem honoratamque dignitatem; hinc S. Paulinus propriis eum laudibus ita exornandum putavit; *procul dubio per mansuetudinem ovis, & agni innocentiam pastor esse meruisti.* Cui hæc prædicata competunt, is in Pastorem, in Præsidem, in Præsulem, in Principem deligendus est. homo immitis, ferox, & barbarus, leo aut lupus, se & regnum suum destruit: non me, sed ipsum Hieronymum attendite: *qui scorpionibus cædit, & lumbis patris habere se putat digitos crassiores, citò regnum mansueti David dissipat: certè Romanus populus, me in rege quidem superbiam tulit.* tum à contrario regimen mansueti commendat: *dux ille Israelitici exercitus, qui decem plagis afflixerat Ægyptum, & ad cujus imperium cælum, & terra, & maria serviebant, inter cunctos homines, quos tunc terra generavit, mansuetissimus prædicatur: & ideo per quadraginta annos obtinuit* (supra sexdecim centena millia virorum) *principatum, quia potestatis superbiam* LENITATE ET MANSUETUDINE *temperabat.* Tanto tempore rebellem, refractarium, durissimæ cervicis populum, numquam gubernare, nisi mansuetudine potuisset: quâ solâ reges ac superiores, sibi regnum ac regimen stabiliunt. Vnde Chrysostomus, & Aug. & cum illis Iansenius in illud: *Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram*, dicunt: *hujus certè terræ possessio, rectè intelligitur promitti mitibus*, tum quod frequenter contingat, ut tales stabiliùs, & quietiùs *sua possideant, quàm immites, qui multoties & animam & hæreditatem paternam contentionibus suis perdunt.* Hinc addit Iansenius: *mansueto homini totus mundus patria est; totque locis habet fundum, quot locis reperit amantes.* Experti sunt, qui post lene ac mansuetum regimen, in ordinem redacti, omni loco

S.Paulin. ep.23.

S.Hieron. epist.ad Theophil.

velut Angeli è cælo delapsi excipiuntur. cujus rei rationem reddit S. Thomas 2.2. q. 157. art.4. ad 2. *quia mansuetudo reddit hominem Deo & hominibus acceptum.* Est illud perpetuâ memoriâ dignum Agesilai apud Plutarchum: rogatus quî tutò imperaret? *si sic* imperet suis, inquit, ut pater filijs. Quid non potest apud filios pater? Nihil tam arduum erit, quod sub paterno imperio, & nomine non mollescat; fella illis mella sunt à patris manibus, à matris uberibus propinata. Hîc memini pulcherrimi dicti Hieronymi, qui Theophilum Alexandrinum, cujus mansuetudinem extollit, sic affatur: *blandiris ut pater, erudis ut Magister, instituis ut Pontifex.* Hieron. epist.62.

Appellantur in scripturâ prælati matres: Isaias c. 66. *Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos.* Paulus verò Doctor gentium ad Galatas 4. *Filioli mei quos iterum parturio;* non gigno ut pater, sed parturio ut mater. Vnde Bernardus: *audiant hoc Prælati*, inquit, *qui sibi commissis, semper volunt esse formidini, utilitati rarò: erudimini qui judicatis terram, discite subditorum matres vos esse debere, non dominos: studete magis amari, quàm metui.* Vt suis, quod matrum est, dent lac; ut suis, quod matrum est, ubi possunt, indulgeant; si quid peccatum est, tegant, & tergant; & post hæc, prolem suam non baculo, sed basio excipiant. Quod idem etiam ante D. Gregorius præclarè docuerat, iis verbis: *necesse est talem se, qui præest, exhibeat, cui subjecti quique occulta quæque sua prodere non erubescant: ut cùm tentationum suarum fluctus parvuli tolerant, ad pastoris mentem, quasi ad matris sinum recurrant: & hoc quod se inquinari pulsantis culpæ sordibus prævident, exhortationis ejus solatio, ac lachrimis orationis lavent;* quod pluribus in epist. 1. ad superiores Societatis, comprobat R. P. Claudius Aquaviva. Quem mansuetudinis affectum (ut rationali pectoris, nomina etiam Patriarcharum inseramus) Moyses ostendebat: cùm reputaret & diceret, Deum ita sibi populi illius curam

Serm 23. in Cant.

ram demandasse quasi ipse eam omnem multitudinem concepisset ac genuisset, eique Dominus expresse præcepisset: *porta eam in sinu tuo : sicut portare solet nutrix infantulum.* Hinc & illæ Apostoli Pauli voces : *jacti sumus parvuli in medio vestrûm , tamquam si nutrix foveat filios suos.*

Num. c. 11.

1. Thess. 2.

Nec matris officium homo detrectet, cùm Deum viderit materno complecti amore mansuetos, de quo exstat insigne illud Davidis præconium : *suscipiens mansuetos Dominus.* Non dixit, ait Chrysostomus hîc, opem ferens mansuetis, sed quod est longè majus : *suscipiens. Quid est autem suscipiens?* recreans, fovens, bajulans, & velut mater ulnis gestans, hoc *audiant mansueti, & lætentur.* Notabilis ea fuit in S. Ignatio benignitas : Petrum Ribadeneiram adolescentem ferocioris ingenij, atque à summa sui veneratione, malo dæmonis instinctu in aversionem datum, ut ne conspectum quidem S. Patris ferre posset, ideoque discessionem meditaretur, blandissimè mitigavit ac fovit. Etenim & languenti assidere & ferocienti blandiri, & multa falsò quærenti, factorum rationem reddere, quamquam pæne puero, & quem ipse in sinu suo educaverat, non dubitavit. Quæ omnia de ipso Ribadeneira sæpius audita ; norat Ignatius superioris partes esse, infirmitati ac fragilitati suorum consulere : vitra enim ac fictilia, optimè in stramine, gausipio, aliave molli materiâ asservantur, quæ si in durum impegerint, confringuntur. Innumeros durum ac despoticum fregit imperium ac perdidit, quos lene ac benignum servasset. Hinc in constitutionibus exigit, ut superiores potiùs amari, quàm timeri studeant, atque ut memores sint benignitatis & mansuetudinis Christi, & formulæ Petri & Pauli Apostolorum. Præcipua siquidem inter Ignatianas laudes locum obtinet mansuetudo ; quod ad eam Loiola vir militaris non à natura factus, sed cùm præfervidi esset ingenij, à

Psal. 146.

Psal 33.

P. Rho. variæ virt. hist. l. 7. c. 13.

virtute & diuturno studio, atque labore sic laborantis est, ut medici ac magis domestici, naturâ lenem ac mitem judicarent, & naturam ipsam exuisse videretur.

Hunc omnes imitentur, qui ad regendum accedunt. Si animo ferociori aut minùs benigno antea fuerint, nunc usurpent illud Theobaldi regis apud Cassidorum: *mutavimus cum dignitate propositum, & si antea, justa districtè defendimus, nunc clementer omnia mitigamus.*

Cassiod. l. 10. varior.

Neminem à Principe tristem abire fas esse, mansuetudinis olim vox fuit, in quo ut in benignis sideribus, vis quædam inest animos ad spem hilaritatemque revocandi. Sentiebat hoc Maria Maximiliani II. quæ cùm uni ex virginibus, nescio quid minus opportunè petenti negasset, quòd ita sibi videretur; sanctiorem mox cellam, in qua sacri Martyrum cineres asservabantur, precum caussâ ingressa, subvereri cœpit ut audiretur, quæ non iniqua petentem abegisset. Nec mora, vocatæ ilico ad se virginis in amplexum ruit, & deprecata quam illi attulerat ægrimoniam, se in preces dedit, audiri, jam secura. Hanc viri, hanc superiores, & prælati à fæmina virtutem sibi deposcant, & æmulari studeant, neminem à se cum bile, cum amaritudine, cum aculeo dimittant. Albertum Belgarum Principem, bello maximo ac diuturno, suorumque militum importunissimis seditionibus diu exercitum, aliquando iratum fuisse negant, qui ejus res gestas composuerunt. Quod mihi quidem eò videtur admirabilius, quòd plerique imperitantium irasci decorum putant; quasi verò leonum instar tum maximè timeantur, cùm rugiunt. Plura hîc non congero, quia luculentiora in Carolo V. in Philippo II. alijsque primatibus suprà commemoravimus, quò lectorem non sine fructu remitto.

Rho l. 7. c. 8. §. 4.

Rho. cit. 2. 5.

Part. 1. Dom. 20. post Pent.

§. II.

§. II.

Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.
Prov. 15.

Pierius l. 43.

IN Antonini Pii nummis cernere est, fulmen molli thoro impositum, ubi vires frangat. Quod Symbolum Hugo Cardinalis, ita ad mores traduxisse videtur: *Mansuetudo*, inquit, *est in lecto conscientiæ, hominis culcitra; ubi molliter, & suaviter anima requiescit; quæ etiam* (fulmina verborum) *lapides contumeliarum, detractionum & injuriarum quarumcumque sibi inflictos amplexatur leniter & sine læsione recipit.* Machinæ bellicæ fragorem ac furorem, objecto sacro laneo eliseris; nam si silicem silici, ferrum ferro colliseris, quid exspectes præter ignem? miraculi loco est quod sævi maris fluctus ac rabies, mollissimâ arenâ frangitur & quiescit: edixit enim Dominus: *hîc confringes tumentes fluctus tuos.* Ubi verò fluctus concitati æquoris in saxa, & præruptas cautes inciderint, illisi & repercussi, vehementiùs despumant, & in omnes partes quasi iram diffundunt. Adamantem in pulvino confringes: fulmina, robora sternunt, & ossa comminuunt; lana ac lino eliduntur; Sic animos quantumvis efferos ac barbaros, lenitate flectes. Robertus Santarellus Dux Neapolitanus, dum terram sanctam lustraret, & è sepulchro Domini in montem Sinam pergeret, latrones Assyrios offendit. Quid ageret? Socios suos sarcinulas, & peram explicare jussit, ac prandium exponi: illisque ipse obviam, pro eâ, quâ erat singulari humanitate, perbenignè ac officiosè invitavit, ut fessi se reficerent; quâ animi moderatione ac benigna humanitate, etiam barbari victi, cum gratiarum actione, læti recesserunt. 1. Reg. 24 fregit David viros, sitientes sanguinem hostis sui Saulis, molli sermone eos compellans, ne manum suam mitterent in Christum Domini: & *confregit David viros suos sermonibus*, inquit sacer textus. Ipsum quoque ferro duriorem, Saulis animum flexit ac fregit; ut qui suum priùs sanguinem sitiverat, ejus mansuetudine victus, lachrymas dederit: *levavit Saul vocem suam, & flevit.* Quod ut insolens prodigium admirans Chrysostomus: *non perinde*, inquit, *miror Moysem, quod è saxo prærupto fontes eliciat aquarum, ut admiror Davidem, quod ex oculis lapideis, fontes eduxit lachrymarum.* Quin etiam quem paulò ante, cane peius & angue oderat, nunc dulcissimo honoris titulo compellat, eundemque filium nuncupat? *numquid vox hæc tua fili mi David?* Doctrinam nostram confirmat coronatus Sapiens, *patientiâ lenietur Princeps, & lingua mollis confringet duritiem.* Quantumvis ferus ac ferreus superior, Magister, Paterfamilias si subditus mansuetè, benignè, obtemperanter respondeat, flectet. Et contrà quantumvis efferuescentem subditum, leni sermone superior franget. Musica sopit iram, ut sapientes putant viri, quod Pythagareorum comprimis fuit documentum, qui fidibus iracundos mitigabant. Sic & Indorum reges aiunt, certos adhibere tibicines, dum cubitum concedunt, ut animus eo cantu, & dulcedine soni delinitus, faciliùs quasi prius fracto ac sopito omni rancore, indormisceret. Sed quis fidium cantus, aut inanima vocum harmonia, tam potens, quàm mollis & dilecta, placidi subditi, aut placidæ conjugis oratio, ad superioris aut viri iracundiam mitigandam, ad facilem missis rixis, viro somnum conciliandum? Abigail fæmina sanè prudentissima, quantum incendium leni ac suavi verborum flumine restinxit? Ibat David Nabalis domum eversurus cædibus, in viâ occurrit Abigail, eaque orationis suadâ, tamque molli sermone, regis impetum sedavit, ut homini strenuo, & generoso, & potenti, arma è manibus ceciderint, sibique ac iracundiæ temperarit. Si sic uxor maritum aut iracundiâ inflammatum, aut infortunio aliove incommodo perturbatum, concu-

Marginalia: Hug. Cardin. in illud Beati mites. — Iob. 38. — Boteri polit. l. 1. c. 8. — 1. Reg. 24. — Chrysost. hom. de David & Saule. — Prov. 25. — 1. Reg. 25.

concubia nocte reducem, aut post crapulam & temulentiam hesternam, jam jejunum bissinis verbis, salutaribus monitis aggrediatur, profectò franget furorem, sedabit turbas, à poculis revocabit.

Tibul.l.2. eleg.18. *Frangitur in tacito fœmina sæpe viro.*

Festivum est, quod occurrit, & ad mores facit maximè: prudenti vero fæmina querebatur maritum suum vix ullo die non ebrium esse, & omnia susque deque rotare, ac domum miscere. Querelas benignis auribus vir accipiens, arbitrabatur, id quod res erat, insanam viri crapulam, solutâ uxoris linguâ mirè stimulari. Remedium ergo non tantùm spondebat, sed etiam in manus dabat, en ajebat, ô bona mulier, hanc tibi in lagenula aquam cape, & ubi maritus tuus appotus domum venerit, tu hunc ipsum liquorem (erat aqua è proximo fonte) quàm primum sorbe, & eum in ore retine, dum in lecto virum compofueris. Quantarum sit virium hæc aqua, res ipsa loquetur, experieris conjugem non multa turbaturum. Dicto audiens fuit mulier, comperitque spei suæ respondisse omninò, tam arcanæ virtutis pharmacum. Hîc fæmina solicitè quærere: & quæ obsecro hæc aqua esset, & quo pretio comparari posset? ô bona, è proximo quovis fonte petere illam licet, sine ullis impendiis: quod enim liquori tribuisti, hoc silentio tuo adscribendum est. Quisquis contentiosam sibi sentit esse linguam, obsecro emat hanc aquam, contra omnem iracundiam, & querulam Xantippen. Sed aqua hæc ore retinenda est, & quidem clauso. Hoc certè Hebræus Sapiens apposite monet: *qui dimittit aquam, caput est iurgiorum.* Cui congruit illud Gregorii: *aqua dimittitur, cùm linguæ fluxus effunditur.* Ergo mi litigator, mi molitor, si vis ut illa litigiorum rota non currat, siste aquam, contine linguam: quod si hæc rota permittatur agitari, quivis volet ultimus dixisse; Echo sylvarum tamdiu clamoribus respondet, quamdiu clamatur: vis illam tacere? Tu tace priùs. Nec mireris si te litigante, ad unicam vocem, septenæ resultent?

Drexel. de vitiis linguæ c.10. §.4.

P. David. in Veridico 56.

Prov.27.

Greg.l.5. mor.c.11.

Sex etiam ac septem vidi loca reddere voces,
Vnam cùm faceres: ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes, iterabant verba referre. Lucret.

Eadem pæne ratio litigantium. Vis ut sileat *hæc Echo?* A tuo id discat silentio, mitesce, & scopulis cede. Contentiosa quædam mulier, cui maritus iracundo ingenio, cùm merulas à se coemptas daret assandas, dicens: assa nobis hosce turdos; replicavit, merulas appellas turdos? Respondit ille turdos esse, negavit rursum illa, & merulas esse contendit. Tum maritus eam pugnis contudit. Anno vertente cùm rediret dies ille, memor verborum mulier, en ait hic est dies anniversarius, quo me ob maledictas merulas malè excepisti: tum vir & adhuc negare audes fuisse turdos, nec quiescentem, rursus pulsavit. Ita hæc Echo toties repercussa redijt, quoties vox provocavit. Vidisti quandoque in atrio aut cubili, ventorum turbine per patulas fenestras irruente, omnia perturbari ac commisceri. Quid remedij? Alteram fenestram occlude. Hoc observavit Chrysostomus: *Convitiatus est quisquam vituperavit? Tu claude os tuum: si enim illud aperueris, concitabis magis ventum hunc. Non vides in ædibus, quando è regione duæ ianuæ* (seu fenestræ) *oppositæ sunt, & flatus vehemens irruerit, si alteram clauseris, nihil valeat efficere flatus? Ita & hic duæ sunt januæ, os tuum & os illius, qui te vituperat: si tuum occluseris, omnem istum flatum extingues.* Idipsum inter familiares: inter ancillas, & famulos: frequentius inter subditum & superiorem conniventem, inter servum & Dominum reprehendentem usu venit, quem Apostolus monet: vide mi Christiane, ut *nihil per contentionem à te fiat*; nam *servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes.* Nulli certè promptiùs ac faciliùs obtemperant, quàm qui à Christo mites esse, & humiles didicerunt: atque ut mollissimam ceram videmus

Attica Bellaria part.1.

Fab. Dom. 4. post Pet. conc. 6.

Chrysost. in epist. 1. Thessal.5.

Philip.c.2. 2.Timoth. c.2.

demus digitis extenuari, & quamlibet in formam duci, ita qui habet animi lenitatem, sapientis epistatæ ductum in omnibus sequitur; ubi alij reluctantur, & superiorum mandatum, onus ætlinâ gravius esse putant, quod S. Leo effato suo gravissimo comprobat: *nihil arduum est humilibus, nihil asperum mitibus.*

S. Leo ser. 5. in Epiph.

§. III.

In omnibus *affabilem te facito.* Eccl. 4.

QUærit doctissimus Aquinas, utrum hæc, de qua agimus, mitis humanitas, seu affabilitas, virtus sit? ad quæstionem dilucidè respondens, his omninò verbis sententiam pronuntiat: *affabilitas est quadã specialis virtus, secundum quam inter se homines bene disponuntur, simul conviventes.* Perit omnis humana societas, ejectâ ex cœtu hominum, hac virtute. Non homines sed feræ sumus, quæ mutuis in se moribus eunt, si virtutem hanc negligimus. idem & Priscorum sapientum sensus: naturali debito ac jure hominem obligari, *ut aliis delectabiliter convivat.* Hæc comitas & suavis humanitas, maximum amicitiæ vinculum est, nullum philtrum potentius ad omnium voluntates & animos nobis conciliandos. Mel verborum, gulam etiam hostium delinit, & propitiat. hoc Siracides testatur: *verbum dulce,* ait, *multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis* (seu gratiosa) *in bono homine abundat.* Amarus homo sit, & mordaci aceto subactus, cui hæc Siracidæ cohortatio, mel verborum in os ingerere non possit; quibus quod rarissimum est, consequentur: ut omnes amicos, neminem inimicum habeat. Etenim uti falernum aut creticum per guttur, dulces musicorum moduli per aures blandissimè illabuntur; ita affabilitas animum audientis subit, eumq; sibi fortiùs, quàm Hercules Gallicus, catenis aureis sibi devincit. Hac miti suaviloquẽtiâ B. Mechtildis prædita, ita omnes ad se rapiebat, ut loquentem Angelum audire sibi viderentur, quam suavitatẽ sermonis, ex illo mari hauserat, de quo sacer codex testatur: *mel sub lingua ejus.* Tullius olim de virtute hac disserens: *difficile dictu est,* inquit *quantopere conciliet animos hominum, comitas, affabilitasq; sermonis.* Hic memini Junij Valensis, qui in prætorio Augusti Imper. centurio fuit, roboris invicti præconio celebratus: cujus specimina illius sepulchro magnificè insculpta visebantur. Is ut alia taceam, currũ magna equorum vi tractum, contra obnixus, manu unâ retinebat, quod vulgò cæteri ut prodigium suspiciebant; sed hominis mansueti id commune est miraculum: sistit enim iracundiæ & malitiæ quadrigam, ut non ulteriùs in furoris veluti campum, laxis solutisque habenis feratur.

D. Thom. 2. 2. q. 113. a. 1. & 2.

Macrob. l. 3 saturn.

Eccl. 16.

Cicero l. 2. off.

Chresol. mystolog. p. 2 pag. 125.

Efficacius hac super re, primæ veritatis exstat testimonium. Eccl. 45. inter stupẽda prodigia quæ Moyses patravit, refertur: *Moyses verbis suis monstra placavit,* leones & Tigrides humanâ disciplinâ imbuit, id est efferos ac pervicaces populi sui mores, suo melliloquio cicuravit. Quare eleganter August. in illud: *molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula,* sic ait: *molliti non virtutem amiserunt, sed in jacula sunt conversi: molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi molliti sermones, ipsi sunt jacula.* Nec mirum, quòd levis ac mansuetæ orationis tanta sit potestas, nam jacula amorem excitant: quod in Psalm. 44. idem Doctor confirmans ait: *Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ; verba cor transfigentia, amorem excitantia; unde dicitur in Canticis Canticorum: quia vulnerata charitate ego sum, dicit enim vulneratam se esse charitate: id est, amare se dicit, æstuare se dicit, suspirare sponso, unde accepit sagittam verbi.* Ita non semel superior subditum, Magister discipulum, Dominus servum, qui ante oderat, in amorem sui, sagittâ verbi, sermone levi inflammabit, & quidquid per rigorem extorquere nequiverat, ad hoc mansuetudine velut alis instructum, volare compellet. Tantum abest, ut lenitas, quę ob mollitiem quibusdam

August. in Ps. 54.

Aug. in Ps. 44.

busdam effeminata videtur, superiorem conculcet, ut longè nobilissimas victorias pariat; & cum asperitate vincantur mille, mansuetudine subdantur decem millia. Dum Goliatho prostrato, David amputatum ejus caput ferret in Jerusalem, egressæ de universis urbibus Israel fœminæ in occursum Saul, cantantes, chorosque ducentes: sæpius festivum illud acroama ingeminabant *percussit Saul mille, & David decem millia*, cùm neque Saul, neque David de hostibus tot interfecerint. Ubi pro responso servit illud Ambrosij in Psalm. 43. *in te inimicos nostros ventilabimus* &c. *ideo Sauli in millibus, David in decem millibus: quia durus in paucis, mansuetus in pluribus*. Compello vos, qui imperare sive in sacris, sive in profanis familiis consuevistis, an non experti longè valentiorem amorem, ad obtinendum quæ voletis, quàm timorem? cùm ut rectè Scribanius: *nolentibus imperare durum sit*. Quò illud Senecæ conducit: *quidquid exprimitur, grave est*. Fuit hic in Flandria vir, qui peregrè profectus, homini agresti occurrit, qui asinum sacco onustum, fuste ante se summo nisu agebat: ac crebris verberibus impellens, etiam onere sublato, ne hilum promovebat; ad hæc alter, ex quo rei seriem intellexit, rustici stoliditatem ridere, imò nimiam in innocuum animal inclementiam arguere: fuste non opus esse, aliam se methodum in promptu habere; moxque in vicinum agrum, avenæ manipulum colligens, scipioni suo (quo pedes utebatur) alligavit; itaque asinum conscendens, ad exiguam distantiam ante nares asini fasciculum prætensum gestabat: quam avenam dum asinus appetere, ac prensare nititur, gressum eo alacriter movet. Praxim hanc rusticus edoctus, gratias egit, ac commodum iter confecit. Est qui subditi tarditatem, famuli aut ancillæ pigritiam, fustibus excitandam existimat, nec proficit hilum; sed magis reluctantes, ac recalcitrantes habet. Aliud extremum tentet: avenæ fasciculum, labori præmium, meliorem haustum, aut è mensâ bolum offerat, & currere, imò volare faciet, quò volet; nec modò somnolentum, sed & mortuum suscitaverit. Miserat Elisæus baculum suum, ad excitandum puerum à morte: posuit *baculum super puerum, & non erat vox, neque sensus*: nec plus in puero, quàm in baculo sensus. At ubi Elisæus ipse, puerum convenit, *& posuit os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus, & incurvavit se super eum, calefacta est caro pueri*, & resurrexit. Ita subditus non baculis ad vitam spiritualem, & vigorem resuscitandus, sed superioris flexibili mansuetudine, condescendendo ad infirmitatem subditi. Apocal. 5. ubi cùm sermo sit de principe regum terræ Christo Dom. duplici depingitur symbolo, & dicitur simul agnus & „ Leo. Quid sibi vult connexio tam dissi„ milis? audi Bernardum: *Leonem Ioannes audierat, & agnum viderat; agnus occisus est, agnus accepit librum, agnus aperuit, & apparuit Leo. Denique dignus est, aiunt seniores, agnus qui occisus est, accipere fortitudinem, ut agnus maneat, & Leo sit*. Ut vides, tunc Leo apparet, cùm se exhibet æquum agnum, tunc à fortitudine commendatur, imò fortitudine donatur, cum mansuetudine se spectandum præbet. Habetis ô reges, & Rectores in eo, qui rex regum est, quasi in exemplari, superiorem omnem vel debere esse fortitudine mansuetum, vel fieri mansuetudine fortem. Longè potentiùs mansuetus rogando impetrare, quàm despoticus imperando poterit. imperium mansueti ut suavissimum, sic efficacissimum est; S. Ignatius Martyr epist. 2. laudans Antistitem Polybium, *cujus*, inquit, *mansuetudo imperium est*. Quò ut promptiùs se inclinet, expendat illud Traiani: *Imperatorem privatis esse oportere, qualem privatus sibi optat habere*. Ad quæ verba, superiorum norma Scribanius, sic superiorem Religiosum in„ stituit: dicam superiorem inferioribus „ talem esse oportere, qualem ipse infe„ rior superiorem in se esse desiderat, co„ mem, benignum, & humanæ conditio„ nis memorem, memoremque sui, voto„ rumque suorum ante imperium. Huma„ nissimos

[Margin notes: 1. Reg. 18. — Scriban. Superior Relig. l. 1. c. — 4. Reg. 4. — S. Bern. ser. 1. Pasche. — S. Ignat. epist. 2. — Scriban. superior Relig. l. 1. c. 2.]

,, nissimos imperantes optabat? expleat ,, olim sua, nunc suorum vota. talem se ,, præbeat, quales sperabat.

P.Rho.l.7. c.2. Talem se suis sanctissimus Fundator noster præbuit, qui rationabile à suis obsequium summa animi lenitate exigebat, omnesque ea humanitate excipiebat, ut neminem coram se aperto stare capite pateretur: & cùm aliquid mandaret faciendum, rogantis non imperantis, sermone uteretur. Hunc imperandi modum potentissimum ad quidvis impetrandum extollit Hieronymus: *nemo plus impetrat à libero, quàm qui servire non cogit.* Non vulgariter excelluit in hac prudentia David, cùm dixit ad omnem populum Israel: *si placet vobis, & à Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor: mittamus ad fratres nostros* &c. ad quem locum Carthusianus: *Ecce*, inquit, *quàm humiliter loquitur subditis & ministris: non procaciter jubet, nec per se absolutè determinat; sed sub conditione loquens, inferiorum judicio verba sui committit propositi. Quo multorum indiscretio atque elatio reprimuntur, qui statim in verba jussionis prorumpunt, & gladium suæ educunt auctoritatis sine necessitate; imò frequenter in grande periculum subditorum.* Clariùs hanc prudentem mansuetudinem, & mansuetam prudentiam expressit D. Paulus ad Philemonem: *multam*, inquit, *fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi, quod ad rem pertinet: propter charitatem magis obsecro*; quæ verba expendens Ambros. *dignum erat (inquit) imperare discipulo magistrum, fiduciâ Apostolicæ auctoritatis: sed quia vir bonus erat Philemon, per affectum illum provocat obaudire.* In qua parte adeò non peccat superior contra prudentiam, aut quidquam de auctoritate deperdit, ut ipsa sapientia patris, & caput nostrum Christus, ascendens in navim *Simonis*, non imperarit, *sed rogaverit eum à terra reducere pusillum.* Ubi Theophylactus: *vide*, inquit, *mansuetudinem, quomodo obsecrat Petrum, ut à terra abducat. Vide & quomodo Petrus morigerus fuerit; ita ut homini, quem non viderat, in omnibus obedierit.* quare Princeps Apostolorum ab hoc Magistro edoctus, hanc imperandi mansuetudinem omnibus viris Apostolicis præscribit, monens ut gregem Dei pascant, *non coactè sed spontaneè, neque ut dominantes in Cleris, sed ut forma facti gregis ex animo.* Quod è Purpuratorum Patrum senatu, eminentissimus Cardinalis Bellarminus factitavit: qui Collegio Romano Rector præfectus, in prima ad nostros exhortatione, illud Ecclesiastici sibi in thema desumpsit: *Rectorem te posuerunt, noli extolli, esto in illis, quasi unus ex ipsis.* Memor esto humanitatis, & homines regere te puta, non belluas. Non tartarorum te regem existima, qui neminem infra se hominem, nisi mancipium reputet; ita nec se observari existimet, nisi plura prementem, quàm dicentem; lentiùs loquentem quàm euntem; nisi denique plus de statua, quàm de homine præ se ferat: & totam auctoritatem, in negationibus sitam esse existimet; sed quod honestè concedi potest, ne deneget. Si negata bene faciendi potestas, nulli negata comitas,
,, nulli humanitas est. & inter non infima
,, beneficii genera numeratur, humana in
,, superiore compellatio. nemo ad hanc
,, pauper est, tantamque vim habet illa, ut
,, gratior apud plerosque sit benignis ne-
,, gata res verbis, quàm concessa morosis.
Austerior vultus, vox elatior, aut etiam morosum superioris silentium, omnem subditi ad se recursum præcludit, omnem fiduciam præscindit, & hunc & illum omnesque suos, à se alienos, ad justas querimonias, rixas, calumnias, & in suum suorumque exitium concitat. Compone obsecro Isa. oraculum, cum sentẽtia Senecæ: Isa. c. 3. dicitur: *non sum medicus, nolite constituere me Principem.* Quid habet commune Princeps cum medico? audi Senecam: *non minùs principi sunt turpia multa supplicia, quàm medico multa funera.* Ita turpes superiori frequentes subditorum, non modò mulctationes, sed & mutationes: patrifam. crebræ domesticorum aliò commigrationes, & vicissitudines. Plus dico, si hoc maximum & æternâ memoriâ dignum, Periclis encomium est: *nemo pro me atram*

Marginal notes: Hieron. ep. 62. ad Theophil. — 1. Paral. 13 — Ad Philem. 8. — Luc. 5. — 1. Petri 5. — In vita l.2 c.10. per P. Fuligatium. — Eccli. 32. — Scrib cit. — Seneca l. de clemen. c. 24. — Plut. de viris illust.

atram vestem sumpsit; huic longè certè superiorem prætulero, qui illud verè ac liberè jactare poterit: nemini lacrimulam excussi: nemini gemitum movi, neminem verbo læsi, vel torvo oculo notavi. Occurrit hic ignavi hominis objectioni, in politico suo ad moderatores omnes urbium & orbis, Scribanius: auctoritatem hac leuitate labefactari, inglorium, socii lenem dicent; eandem de Christo, Apo-
,, stolis, sanctorum reliquis sententiam
,, ferent. Generositatem laudo, cui pru-
,, dentia, non furor imperat: aut genero-
,, siorem quis dicat Catilinam Christo,
,, Petro, Paulo, Laurentio, Stephano? dæ-
,, mone, & inferno: non Deo & cælo
,, magistris, generositas illa nata est, quæ
,, contumeliam contumeliâ, verbum ver-
,, bo, imò & verberibus repellere docuit,
,, sanguinem sanguine diluit. Aut erravit
,, mansuetissimus Dominus, & peccavit
,, in generositatem, aut inglorius Deus,
,, qui in omnem peccatorem, juratum
,, suum hostem nō insurgit in vindictam; cui parcendo, vel maximè ostendit potentiam suam: & mitis ac misericors Dominus, facit potentiam in brachio suo. Adeò ut mansuetudinis atque modestiæ lenitas, non modò fortitudini adversetur, sed à se invicem neutiquam divelli ac disjungi queant: nullus enim vir fortis esse potest, nisi idem sit mansuetus atque moderatus. Longè enim fallitur, qui iracundiæ ac furori, habenas pro impetu laxare, fortitudinis esse ducat, & non potiùs eas, æquitatis & humanitatis studio adducere.

Scriban. polit. Chri. l. 1. c. 2.

Quæ fusè & eloquenter prosequitur Chrysostomus: *hoc enim certissimum signum* (obsecro notemus ista) *quo internoscitur vir ratione præditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus & quietus: si non quasi servus ducatur, & trahatur, aut ab ira, ut ab aliis affectionibus. Sed ratione vincat illos incompositos motus, nobilemque suam generositatem seruet, ne in brutorum ferociam negligentiâ degeneret.*

Chrysost. hom. 85. in Matth.

Quare ut concludam, moveat quemque vestrûm illud divino instinctu prolatum oraculum; *fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Hac virtute instructi, omnium animos, magnates velut magnete quodam ad se pellicient. Avena trahit equum, ramus ovem, nuces puerum, monile fœminam, magnes ferrum, cæcias nubem, succinum festucam; sed longè omnium potentissimè hæc virtus, hominum animos rapit, imò & Deum: qui velut filios suos dilectissimos, *exaltabit mansuetos in salutem.* Seu ut Hieronymus legit: exaltabit mansuetos in Jesu: hoc est, ut ego quidem sentio (inquit Chressolius) elevabit usque ad thronum Jesu honoratum. Et ne quis fortè de amplissima gloria dubitet, deque hujus virtutis excellentia: Dei filius eam inter beatitudines reposuit, dicens: *beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, non hanc spinas & tribulos germinantem ait Hieronymus, sed terram fluentem lacte & melle, terram illam ad quam Propheta anhelans clamat: *credo videre bona Domini, in terra viventium.*

Eccl. 3.

Psal. 149.

V. Chresol. antol. p. 2. pag. 128.

Matth. 5.

Psal. 62.

EMBLEMA XXI.

SVRREXIT NON EST HIC. Marc. 16.

ALBVM MVTOR IN ALITEM. Horat.

DOMINICA RESVRRECTIONIS.

Ut cum Christo resurgamus, & in novitate vitæ ambulemus, exuere oportet veterem hominem; bombycem imitando, quem M. Basilius resurrectionis typum ostendit. *Basil. lib. Hexam. c.* 8.

§. I. *Quomodo* expoliare veterem hominem cum actibus suis *valeamus.* Coloss. 3.

§. II. *Ut in novitate vitæ ambulemus.* Ad Rom. 6.

DOMI.

DOMINICA RESVRRECTIONIS.

Surrexit, non est hic. Marc. 16.

Aug. ep. 120. ad Honorat. & l. 2. retr. c. 36.

D celeberrimum Ecclesiæ Doctorem Augustinum, misit olim Carthagine Honoratus, quinque quæstiones enodandas, quas inter, illud Regii Psaltis

Ps. 21. v. 7. solerter disquirit: *Ego sum vermis & non homo.* Quod cùm ad rem nostram mirificè

Aug. ep. 120. c. 8. faciat, loquar cum Augustino; *Non est contemnenda altitudo secreti, profunditasq; mysterii,* cur Deus Majestatis, se vilissimum ver-

Aug. ibid. miculum compellarit, *Quod videtur,* inquit, *ad commendandam humilitatem simpliciter dictum, ut se in oculis persequentium, abjectissimum quiddam, & contemptissimum demonstraret.* Quod aliquando Sanctæ Brigittæ

L. 4. Rev. c. 99. „ declaravit, dicens: Ego reputor quasi „ vermis, in quem transeuntes expuunt, „ & calcant. Sic fecerunt mihi Judæi ho„ die, quasi vermi, quia abjectissimus „ & indignissimus ab eis judicatus sum. Talis Salvator noster in passione suâ habitus est.

Hinc nemo quisquam mirabitur si Christum huic vermi compararo, de quo San-

Sand. l. 4. comment. 6 c. 16. dæus noster in Theologiâ suâ Emblematicâ: Illustrius fortasse, inquit, haud est symbolum Resurrectionis, verme Indico, qui bombix appellatur, è quo sericum habemus, fuitque Europæis olim incognitus, ut tradit Zonaras in Justiniano: quo imperante (ut ait Procopius) bombyx è Perside Romam delatus est; Monachis operam suam præstantibus. Hic serico inclu-

P. Petra S. in Symbolis p. 53. sus domicilio: *operitur, dum operatur.* Quod P. Petra Sancta hominis modesti typum esse asserit. At quàm Salvatori nostro, sub mortalitatis nostræ exuviis hîc operanti, aptè conveniat, compertum est. Ex hoc angustissimo tandem ergastulo, admirandâ naturæ vi, innovatus prosiliens *in speciem avis* (ut Ambrosius libro quinto hexam. capite tertio loquitur) *convertitur:* ex quo Magnus Basilius probat Resurrectionem, eos, qui fidem illi derogant, sic

S. Basil. l. Hexam. c. 8 compellando: *Quid dicitis vos, quæso, qui Divo Paulo non creditis de eâ mutatione, quam in resurrectione fore dicit? qui plerasq; videtis aëris animantes formas permutare; qualia de verme Indico narrari solent. Hic in erucam vertitur primùm; fit deinde temporis progressu, id quod bombyx appellatur: at neq; hac in formâ persistit, sed illis præmollibus corniculorum bracteolis sese sensim prolatantibus, in alarum speciem, ita demum fit volucris.*

Tum singulari documento ex bombycis innovatione, sic ad mores sermonem

Basil. cit. convertit: *Cùm igitur vos ô mulieres, repetitis vicibus ordimini, & retorquetis vestram operationem sedentariam, fila nimirum, quæ ad vos usque Seres transmittunt, ad rarasillas & præmolles vestes concinnandas: veniat vobis in mentem hujusce varietas animalis in formas, atque mutatio, indeq; resurrectionis dilucidam certamq; sententiam sumite, neu fidem futuræ immutationi abrogetis ei, quam hominibus omnibus communem fore ipse D. Paulus pollicetur.* Quare ut & nos cum Christo resurgamus, hoc Pauli monitum spectemus: ut exuentes veterem hominem, in novitate ambulemus. Quod fiet primò, si ut Aldrovan-

Aldrov. de insect. l. 2. c. 6. dus memorat, *bombyces imitemur, qui senectam more serpentum exuunt.* Quo alterum consequemur, ut in novitate vitæ, juxta il-

Aug. ep. 120. c. 8. lud Augustini ambulemus: *Ego sum vermis & non homo, Christus non Adam. A veteri veteres fuistis, à novo novi estote.*

§. I.

Quomodo expoliare veterem hominem cum actibus suis valeamus. Coloss. 3.

SEnectutem vivacissimis coloribus depinxit Ecclesiastes: *Quando* (inquit) *commovebuntur custodes domus* (costæ) *& nutabũt viri fortissimi* (coxendices & crura) *otiosæ erunt molentes in minuto numero* (dentes) *& tenebrescent videntes per foramina* (oculi) *& obsurdescent omnes filiæ carminis* (aures) *florebit amygdalus* (canities) *impinguabitur locusta* (senex similis locustæ præ pedum longitudine, & ventre prominente) *& dissipabitur capparis* (gustus peribit) quæ si quibusdam obscuriora videantur, audiant clarissimũ Ecclesiæ Doctorem Hieronymum, gravissima senectutis incommoda enarrantem: *Caput incanescit, decidunt tamquam ab arbore capilli, dentes cadunt, balbutit lingua, fluunt salivæ, tremunt genua, & fronte ob senium rugis arata, instar boum à mento palearia pendent: caligant oculi, accedunt dolores podagræ ac chiragræ, premit pituita ac tussis molestissima. Tantis denique afficiuntur senes infirmitatibus; ut ipsa senectus, morbus sit*, & quidem teste Philone incurabilis. Cicero ait: senectus est quidam occasus vitæ. Diogenes de ea rogatus, respondit: senectus est vita brumalis, tempestatibus obnoxia, iisque tantis, ut Poëta Aquinas exclamet:

Eccl. c. 12.

Pineda hic.

Hieron. ep. ad Furiam.

Iuven. Sat. 10.

Heu quàm continuis, & quantis longa senectus
Plena malis! deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Dissimilemq; sui: deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, & tales aspice rugas,
Quales umbriferos, ubi pandit Tabraca saltus;
In vetula scalpit jam mater simia bucca.
Vna senum facies: cum voce trementia labra,
Et jam læve caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiva panis inermi:
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix Cornicines exaudiat, atque tubarum
Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas,
Præterea minimus gelido jam corpore sanguis,
Febre calet sola: circumsilit agmine magno,
Morborum omne genus &c.

Quæ omnia cùm gravissima sint, non futilis, nec inutilis quæstio esse videtur: an ulla vi humana, arte, vel industria, senex juvenescere, occasus vitæ in ortum redire, & vita brumalis, in vernum aut æstatem ætatis reduci queat? quod Problema, more suo doctè, & disertè exponit Mendoza noster: *An viribus naturæ possit juventa senibus restitui?* de quo, inquit, non levis inter Doctores controversia est. Imprimis, qui affirmativam tuentur, inducunt primò, quòd apud omnes in confesso est, juventam Aquilæ renovari, regio attestante Hymnographo: *renovabitur ut aquilæ, juventus tua.* ubi Hieronym. legit: *innovabitur ut aquilæ, senectus tua.* modum verò, quo hæc renovatio fit, infra in animi renovatione contemplabimur. Nunc illud Ambrosii audisse sufficiat serm. 54. *Hæc avis*, inquit, *assiduâ commutatione habitus sui, longam ducere fertur ætatem: & vetustis jam fatiscentibus plumis, nova pennarum successione juvenescere, ita ut depositis antiquitatis exuviis, rediviva indumentorum nativitate se vestiat.* cui consentit Augustinus: *non sine causa dictum esse, renovabitur sicut aquilæ juventus mea; resurrectionem etenim quandam significavit nobis, & quidem renovatur juventus aquilæ, sed non ad immortalitatem.* idem præstat natura beneficium, abjectis & venenosis serpentibus:

Mendoza viridar. l. 4 probl. 17.

Ps. 102.

Aug. in Ps. 102.

Virg. l. 2. Æneid.

Nam positis novus exuviis, nitidusque juventa,
Lubrica convolvit sublato pectore terga.

Sed ut tandem ex his, ad humana exempla deveniamus. sunt, qui putant arte diabolica, posse juventuti senem restitui, & hac usam fuisse Medæam, ac alias sagas, ut Poëta narrat Æsonem Jasonis patrem, medicis herbis juvenescere cœpisse, dum

Ovid 7. metam.

——— barba, comæque,
Canitie positâ, nigrum rapuêre colorem.

Uti & de Bacchi nutricibus fabulantur; verùm

verùm hisce missis, an divina & altiori vi, è divis aliquis, juventam seni restituerit videamus; quod ut inter stupenda Redemptoris nostri prodigia non legatur, per suos tamen (uti prædixit: *majora his facietis*) fieri voluisse, historici testantur. narrat Jocelinus de S. Patritio: fuisse virum senem, Rium nomine, qui gravissimè dolebat de fratris ad orthodoxam fidem conversione: hic enim, cùm totus terrena saperet, fratrem amisisse se putabat, quia is in Christum credens, ad futuram gloriam anhelabat, ea propter indies non desistebat impugnare Patritium, & impedire ne verbum Dei, illic seminando, plures ab errore revocaret; Patritius hominem Christo lucrari studens, his eum rationibus aggressus est: cùm omnium artuum, sensuumque tuorum officia, in te sopita, & senio velut emortua sint, vitæque lumen in limine jaceat, si Christus tibi restitueret vires, & venustatem vernantis juventæ, nónne jure in illum credere tenereris? addixit ille: oravit ergo Patritius, & manus imponendo, eum benedixit, statimque in statum juvenilis ætatis refloruit: cunctis, qui aderant stupore defixis, & in laudes Dei ac Patritii effusis. Hanc corporis juventam, & vegetum omnium membrorum vigorem, quanto impendio sibi senex decrepitus, comparare studeret? at verò, quantum animæ præstantia, illam corporis antecellit, hoc ardentiùs nos senectam animæ instaurare velle par est, & posse, doctor irrefragabilis asseverat: *si quis*, inquit M. Basilius, *tibi diceret, se arte quadam atque industriâ, juvenem te ex sene esse facturum, nónne desiderares illam illucescere diem, in qua te, pristino vigori restitutum conspicere posses? at nunc cum pœnitentia promittat animæ tuæ, velut novi germinis renovationem, quam tu veterem effecisti, & pravitate rugosam, atque maculatam reddidisti, contemnis benefactorem, & promissionem non accipis, nec desideras videre magnum illud promissionis miraculum; nimirum quomodo sine matre, renasci soleat homo: quomodo senio confectus juvenescat, ac repuerascat, ad verumq; juventutis florem redeat.* Sed ne prodigia, & quæ supra nos sunt, sectemur, lubet cū Pererio investigare, quare naturalia remedia non possint inveniri, aut ejus virtutis herba, vel planta, qualis fuit lignū vitæ, è quo comedentes, humidum radicale restaurassent, atque adeo, ut Suarez, aliiq; immortales fuissent. Nec desunt, qui in Indiâ quandam insulam repertam testentur, Bonicam nomine, in qua fons scaturiat, cujus aqua vino pretiosior, epota senium cū juventâ cōmutet; utut sit, optimè instituitur rei probatio, ab actu ad potentiam. Refert Delrio an. 1531. Tarēti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, unguibus, situ ac squalore ætatis, decidentibus, & in meliorem ætatem omnibus commutatis, de sene juvenis prodierit, & quinquaginta post annis supervixerit. Nec minus mirum, quod Valesius Tarentasius scribit, se vivo Sagunti fuisse Abbatissam Monialium vetulam, cui subitò dentes renati, comæ denigratæ, rugæ sublatæ, ubera vegeta, facies ac corpus vegetū, ut in juvenculam, mutata sit. Sublimiori certè metamorphosi tradit Gregorius, *quòd homo in juniorem ætatem per justitiam reformetur, & quamvis fessus senio, rursus in puerum, innocentiæ moribus renascatur; ita ut interveniente mysterio, ex vetulis iterū videamus infantes.* Stupenda magis adferam, quibus tamē nemo prudens fidē derogabit: P. Melchior Fonseca, & alii Scriptores fidei probatissimæ, inter quos est Petrus Maffeus historiæ Indicæ l. XI. qui sic scribit: rem dicam, quæ omnium hominum opinionē excedat, tot tamē testibus, omni exceptione majoribus probatam, ut non adhibere fidem, turpius sit, quàm decipi. Vir est Gradezani, qui quartam nunc hominum vivit ætatem, in optimâ valetudine: trecentos & quadraginta annos vixit, ter senuit, tertioque rediit ad florentem ætatem, tres uxores senio confectas sepelivit; filiam, nepotes habet nonagenarios, ejus regni 18. reges sibi succedentes vidit, aliaque ejusmodi narrat, quæ nisi vidisset & interfuisset, homo litterarum ignarus, discere non potuisset.

Nierenber. hist. nat. in Europâ l. 2. c. 46. pag. 143.

Basil. serm. de pœnit.

Pererius in Gen. c. 3. l. 3. q. 3.

Suarez de opere sex dierum l. 3. c. 15. n. 2.

Mendoza viridar. l. 4. prob. 7.

Delrio disq. Mag. l. 2. q. 23.

Nierenb. hist. nat. pag. 136.

Nierenb. cit.

Greg. serm. 54.

Mendoza cit.

set. & quidem, inquit Mendoza, juventæ florem ter exaruisse,& refloruisse, vera est fides; enim verò, illum agnoverunt,& allocuti sunt nostræ Societatis Patres, ut à juratissimis ipsorum literis accepimus. Sed ne longior sim, de aliis senibus repuerascentibus v. Nierenb.hist.nat.l.8.c.8.& 9. Hæc nos ad animum referamus,cujus vetustas hoc magis deploranda & execranda, quo animus corpore, majori intervallo præcellit, hocque impensiori studio adnitendum,ut veterem illum hominem exuamus, quem pulchrè describit Bernardus: *duo homines sunt, vetus & novus; ille terrenus, ille cælestis,illius imago vetustas,illius imago novitas;est autem triplex,vetustas* (spiritualis) *& è contrario triplex novitas:est enim vetustas in corde, in ore, in corpore, in quibus tribus modis peccamus,cogitatione,locutione,& operè.in corde sunt desideria carnalia & sæcularia, id est, amor carnis & amor sæculi. similiter in ore est gemina vetustas,arrogantia & derogatio, item gemina in corpore, flagitia & facinora. hæc omnia sunt imago veteris hominis;& hæc omnia renovanda sunt in nobis*,exhortante gentium Apostolo, ut *expoliantes veterem hominem cum actibus suis, induamus eum qui renovatur in agnitione secundùm imaginem ejus qui creavit illum.* ubi notat Cornelius: quòd vetus „ homo, sit homo vitiatus,scilicet infectus „ concupiscentiâ Adæ, seu ut ait in illud „ ad Eph. 4.v.22. *deponere secundùm pristi-* „ *nam conversationem veterem hominem*: ve- „ tus homo, est vetus hominis peccatoris „ vita; hujus actus sunt concupiscentiæ, „ iræ,gulæ,superbiæ &c. novus homo,est „ idem homo, quatenus spiritu & gratiâ „ Christi renovatus est. Hunc veterem Hominem exspoliare, & deponere nitebatur,qui dicebat: *inveteravi inter omnes inimicos meos*; unde exemplo inprimis aquilæ edoctus,exclamat: *renovabitur ut aquila juventus mea.* Aldrovandus, Atheneus, Albertus M. aliique rerum naturalium magistri, docent aquilam renovari 1. super limpidū fontem, summo nisu in cælum adversus solem volitando, ubi calore & agitatione vetustis pennis excussis, in fontem subjectum dilabitur: inde emergens, inter alas pullorum fota, novas plumas assumit, & juvenescit.haud aliter suffragante Magno Gregorio,vetus homo,per fervens melioris vitæ desiderium, ad misericordiæ solē evolare contēdit,cujus calore in Dei amorem exardescens, veteres pennas, id est, pristinos mores,quibus ad vias devias avolabat,generosè excutit, ac tandem in fontem lachrimarum delapsus, homo novus novis pennis exoritur: *polluta,* inquit, *dudū conscientia, lachrimis baptizata renovatur. vis compunctionis cordis poros aperit,& pennas virtutum fundit; cumq; se studiosè mens pigra vetustate redarguit, alacri novitate juvenescit.* ut novis desideriis cor æstuet,novis suspiriis in cælum evolet, totum denique per compunctionem innovetur. 2. mutat fortitudinem,ut Isaias ait: *qui sperant in Domino mutabunt* (Heb. innovabunt) *fortitudinem,assument pennas ut aquilæ.* quæ idem doctor expendens: *mutant,* inquit, *fortitudinem, quia fortes esse student in spirituali opere, qui dudum fortes fuerant in carne.*

Bern.serm. 30. inter parvos.

Coloss. 3.

Ps. 6.

Ps. 102.

S.Greg l. 21. mor.

Isa. 40.

S.Greg.l. 19.mor.c. 16.

Qui prius irruerunt fortes ad vindicandum,ad fundendum sanguinem hostium: nunc fortes ad ignoscendum, ad suum hosti propinandum;qui prius fortes in bello, in dissidio concitando,nunc fortes in pace ac charitate conflanda; qui priùs *potentes ad bibendum,& viri fortes ad miscendam ebrietatem:* nunc fortes ad bibendum Calicem Domini, & ad manducandum Panem Angelicum.

Isa. 5.

Tertia aquilæ innovatio est,quæ omnem renovat vetustatem; Augustinum hîc disertissimum audiamus: *dicitur Aquila cùm senectute pressa fuerit,immoderatione rostri crescentis,cibum capere non posse. hoc ei facit vetustas. Prægravatur languore senectutis,& inopiâ comedendi languescit,nimis utraque re,ætate & egestate accedente.* Quid medii,quid remedii adinvenit? *Modo quodā naturali,in mensura reparandæ quasi juventutis,aquila dicitur collidere, & percutere ad petram ipsum quasi labium superius,atq; ita conterendo illud ad petram excutit. Accedit ad cibum,& omnia reparantur: erit post senectutem tamquam juvenis aquila;*

Aug. in Ps. 102.

aquila; redit rigor omnium membrorum, nitor plumarum, gubernacula pennarum volat excelsa sicut antè, fit in ea QUÆDAM RESURRECTIO. Haud aliter veterem hominem renovandum docet, dum subdit: *Non ergo præsumas de viribus tuis: firmitas Petræ tibi excutit vetustatem: petra autem erat Christus. In Christo renovabitur ut aquila juventus nostra. Etenim inveteravimus inter omnes inimicos nostros. Unde inveteravimus? Carne mortali, carne istâ fœneâ: & ideò percussum est sicut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Crevit vetustas, os clausit, atteratur in petra.* Quid mirum si ex vobis infirmi multi, qui inveterati, dierum & annorum spatio, numquam ore suo panem vitæ admiserunt, numquam sanguinem Domini degustarunt? Lessius de Jure *l.4. cap.3. dub.* 2. quærit, an licitum sit in senectute, ad vires restaurandas, vesci carne humanâ, & bibere sanguinem juvenum? & an prodesset? Respondet: *Licitum est haurire sanguinem humanum, ex vena adolescentis detractum, ut concilietur vigor corpori senili; unde quidam medici, ut Marsilius Ficinus lib. de sanitate tuenda, hoc tamquam singulare medicamentum, ad illum finē præscribit.* Nemo quisquam inficias iverit, quin caro & sanguis Christi, plus vigoris vel gutta una contineat, quàm quidquid è corpore, quantumvis vegeto, elici posset. Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Qui cibus, & potus, ut Aug. ait, *immortales facit, & incorruptibiles,* super omne nectar, & ambrosiam. De quo Aristoteles tacitè reprehendit Hesiodum, dicentem Deos, qui eo cibo & potu vescerentur, reddi immortales; quia quidquid, inquit, cibo vescitur, naturâ suâ senescit, dissolvitur & moritur. Sed ignorabat Philosophus cibum animæ, & panem vitæ.

Aug. tract. 9. in Ioan. Arist. lib. 3. Metaph. t. 16.

Altera vetustas oris, de qua 1. Reg. 2. dicitur: *Recedant vetera de ore vestro.* Ubi 70. legunt, cum Theod. Cyprian. Orig. Aug. *Non procedat magniloquentia de ore vestro.* Verba enim superba, non immeritò dicuntur *vetera*, quia, teste Hieronymo, ab origine mundi in Angelis, & hominibus reperta: *Veternosa, atque antiqua superbia est.* Abulensis ex Hebræo legit: *Recedant pinguia ac crassa colloquia.* Vatablus vertit: *Cesset asperior sermo ex ore vestro.* Alii *verbum durum.* D. Gregorius: *Recedant verba vana, & profana: vetera enim loquitur, qui postpositis sanctæ Scripturæ eloquiis, sæcularibus verbis occupatur.* Veteres planè habent linguas, qui sæcularia loquuntur; qui verò cælestia, *linguis loquuntur novis.* Unde paulò pòst idem Gregorius: *Cùm, inquit, tot nova habeamus, quæ loqui possumus, vetera loqui sine culpâ nullatenus valemus.*

Hieron in Iob 30.

Marc. 16.

Denique ut consilio Doctoris gentium, *expoliare* valeatis VETEREM HOMINEM: *Estote prudentes, sicut serpentes, qui,* ut Hipponensis Antistes docet, *depositâ tunicâ, senectutem deponere, atque in juventutem redire perhibentur.* ad quorum astutiam, inquit, *nos imitandam, Dominus exhortatur: ait enim: Estote astuti sicut serpentes. Quid est, astuti sicut serpentes? offer omnia mēbra tua percutienti, dummodò caput integrum serves. Caput viri Christus. Sed gravat quasi pondus corii cujusdam, & quasi senecta veteris hominis. Audi Apostolum dicētem: Exuentes vos veterem hominem, & induentes novum. Quod quemadmodum fiat, ex* tanto Doctore discere juvabit. *Quomodo exuo, inquis, veterē hominem? imitare astutiam serpentis: quid enim facit serpens, ut exuat se veterem tunicam? Coarctat se per foramen angustum. Et ubi, inquis, invenio hoc foramen angustū? Audi: Arcta & angusta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui ingrediuntur eam, ibi ponenda est vetus tunica*: ibi avari ponendus injusti fœnoris gibbus: ibi ponenda vetus sarcina: ibi ebriosè ponendum abdomē, & vetus ebrietas: ibi superbè elatus vertex ponendus, & veternosa superbia. Veteres inimicitiæ ponendæ, veteres consuetudines potandi, jurandi, pejerandi, si per angustam portam intrare velitis. Quò fiet ut vetustate positâ tandem,

Aug. l. 8. de civit. c. 14.

§. II.

In novitate vitæ ambulemus. Ad Rom.6.

AD quam, ubi-ubi oculi inciderint, ipsa rerum natura, quæ indies innovatur, nos tacitè invitat. Ubi primò experrectus auroram intueris, nónne novam lucem jam primo productam conspicaris? *Dies moritur in noctem,* inquit Tertullianus, *& rursus cum suo cultu nitescit, redornantur & specula lunæ, quæ menstruus numerus attriverat.* Vere novo nónne renovatur facies terræ? *Revolvuntur hiemes & æstates, & verna, & autumna cum suis frondibus, floribus, fructibus; frondes novæ, flores novi,* fructus novi; *& hæc omnia,* inquit Hugo Victorinus, *novitatem referunt, & novitati congruunt, ut in novitate vitæ ambulemus,* ut quotannis, quot mensibus, quot diebus innovemur. Picturæ & statuæ quãtumvis eximiæ, in atriis aut ædibus sacris collocatæ, longinquitate temporis sordescunt, & sordes ac pulveres cõtrahunt, qui sub solemnitatẽ paschalem, aliasque per annũ excutiuntur, & tabulæ velut renovantur. Idem de animis, divinitatis statuis, ut etiam in sacris claustris, & Religiosis atriis asserventur, sentiendum: pulverem colligunt, quo minus Deo, Angelis & hominibus speciosæ videntur. Etenim ut nullus carbo tam ignitus, qui cinerem non creet, & suum ipse fulgorem sepeliat, nisi assiduo flabello renovetur: ita nemo quisquam tam fervidus, & ardens in virtutis studio, qui non sensim remittat, & pulvere quodam obsolescat. Quare exclamat Isaias: *Excutere pulvere.* nam si cæli, id est, interprete Augustino, viri Religiosi *veterascant*, non quantum ad corpus, quod tanquam vestimentum veterascit, sed quãtum ad spiritualem animæ vitam, quasi ad senectam & vetustatem, per tepiditatem, & infirmitatis humanæ pulveres, tendant: quantò magis, qui inter mundanas sordes medii volvuntur, excutere eas debent?

Tertull. lib. de anima c 44.

Hugo Vict. instit. Monast. serm. 69.

Isa. 52.

Quod scitè S. Leo observavit, dicens: *Dum per varias actiones vitæ hujus solicitudo distenditur, necesse est de mundano pulvere, etiam Religiosa corda sordescere. Quantò magis sæcularium?* Hanc verò Religiosi, imò cujuslibet Christiani hominis innovationẽ, ut Claudius Aqua-viva inducat, graphicè senectutis interioris notas depingit. Ut planiùs, „inquit, intelligatur, qua in re hæc instau„ratio consistat, quid *inveteratum* sit ani„madvertamus necesse est. Quòd si atten„derimus, reperiemus mentem illam ardo„remq; animi, nobis initio datum à Deo, „*consenescere*; hoc est, uti res veteres, neque „nitorem, neque celeritatem, neque usus „ceteros habere, quibus præditæ sunt re„centes ac novæ. Vetustatis illa argumen„ta esse possunt: orare ac meditari divina „sine sensu animi, atque fructu. Secundò, „ægrè sese colligere, & ad cor redire. Ter„tiò, cogitata, dicta, factaque sua, sine pu„dore ac proposito emendationis, cursim „examinare. Quartò, in res externas li„benter effundi. Quintò, jamque non pro„ximi juvandi gratiâ, sed tædii vitandi, „solatiola à rebus creatis cupidiùs emen„dicare. Sextò, liberiùs obloqui, & aliena „dicta ac facta carpere. Septimò, Religio„nis disciplinam levem olim ac suavem „iniquo animo ferre. Octavò, ad otium „aspirare. Nonò, in animarum zelo lan„guere, laboresque earum causâ suscipien„dos, qui dulces olim erant, acerbos duce„re. Decimò, ægrè, tardè, repugnanter, „obtemperare. Undecimò, honorificè ab „omnibus indulgenterque tractari velle. „Duodecimò, immunitates & commoda „singularia postulare. Decimotertiò, in „animum inducere, se laborare plus æquo, „nihilque esse, quod sibi non debeatur. „Aliaque generis ejusdem.

S. Leo ser. 4. Quadrag.

In epist. de renovat. spirit.

Ad quæ innovanda, universa quæ in hac mortali vita esse habent, cum aliquando innoventur, ne pereant, nos invitant. Regna innovantur, & ideò Samuel ad populum ait: *Venite & eamus in Galgala, &* INNOVEMUS *ibi regnum.* Tot novas ædes conspicimus, civitates reædificantur; quare

1. Reg. 1

Jonathas habitaturus in Ierusalem, cœpit ædificare, & innovare civitatem. Templa instaurantur: nam & Israëlitæ post captivitatem, venerunt *innovare, & suscitare templum in loco suo.* Amicitiæ resarciuntur; unde & Jonathas misit viros Romam, statuere & innovare cum eis amicitiam: *Hæc omnia novitatem referunt, & novitati congruunt, ut in novitate vitæ ambulemus*, ut renovemus Regnum Dei in nobis, quo super cor, & affectus nostros prędominetur: ut restauremus civitatem animæ, & quod per incuriam collapsum, erigamus; ut templum Dei, Spiritus sancti, in nobis reædificemus. Eleganter S. Paulinus epist. 2. *Novitatem vitæ in nobis ædificantes, necesse est ut vetustatem destruamus.* Amicitiam per peccatum gravissimè violatam, novo pacto, summo dolore ac emendationis proposito renovemus. ubi non levem quæstionem Augustinus movet, dicens: *Nonnulli inquirunt, quomodo renovari dicimur, si non hoc recipimus quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? hoc planè recipimus secundùm quendam modum, & non hoc recipimus secundùm quendam modum: non itaque immortalitatem spiritualis corporis recipimus, quam nondum habuit homo, sed recipimus justitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo. Renovabitur ergo à vetustate peccati, non in pristinum corpus animale, in quo fuit Adam, sed in melius, id est, in corpus spiritale, cùm efficiemur æquales Angelis Domini; ubi escâ quæ corrumpitur, non egebimus. Renovamur ergo spiritu mentis nostræ, secundùm imaginem ejus, qui creavit nos, quam peccando Adam perdidit.*

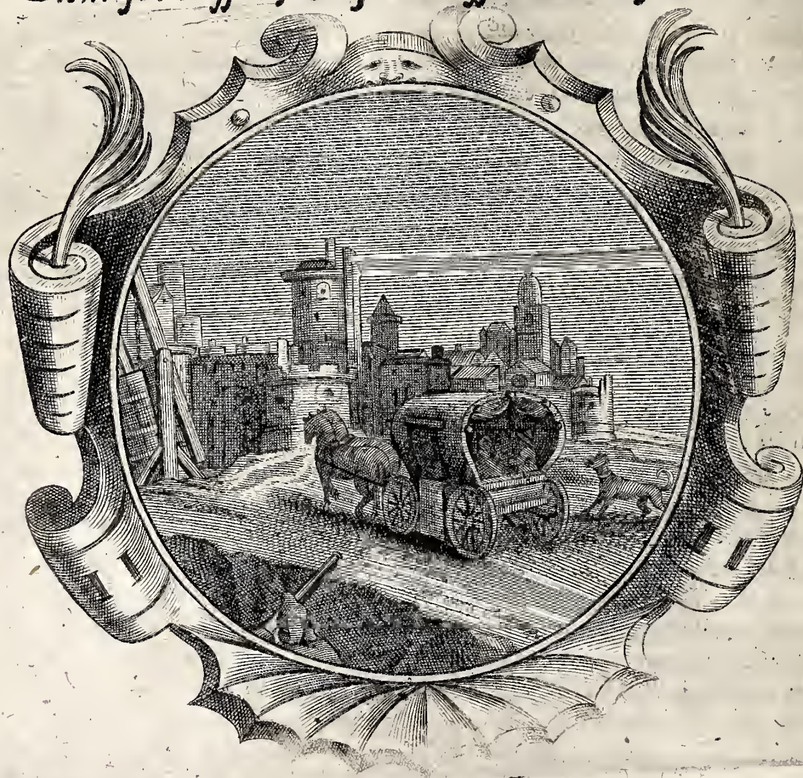
3. Esdr. 5.
1. Machab. 12.
Hugo Victor. instit. 3. Monast. serm. 49.
Aug. to. 3. l. 6. super Gen. c. 24.

Quòd si & vos spiritu mentis vestræ renovari vultis, commodam, quam piissimus doctor praxim præscribit, arripite, qui circa præcipuas Sanctorum solemnitates, huic innovationi insistendum præcipit, dum ait: *Circa principalia festa, renovanda sunt bona exercitia, & Sanctorum suffragia ferventiùs imploranda. De festo in festum proponere debemus, quasi tunc de seculo migraturi simus ad æternum festum transituri.* Inolevit enim jam illa consuetudo, & à majoribus usurpata, festis solemnioribus novas vestes assumere, vasa omnia pristino nitori restituere, domum everrere, parietes novo colore inducere, supellectilem omnem super nivem dealbare; denique omnia innovare; quæ ut ad animum Domini domus transferamus, hortatur Ambrosius, qui docet, quod *rectè renovatur, qui de tenebris peccatorum, in lucem virtutū mutatur & gratiam: ut qui tetrâ priùs colluvione sordebat, supra nivem albenti nimis fulgore resplendeat.* Tales profectò animæ, vetustate positâ, rursus lacte cælestiū consolationum replentur, rugas omnes & maculas ponunt, & cælesti sponso placere incipiunt, de quo Cant. 1. *Adolescentulæ dilexerunt te.* Quod expendens Origenes hom. 1. in Cant. *Non illæ vetulæ, ac veterem hominem indutæ animæ, neque rugas habentes neque maculas, sed adolescentulæ in novitate vitæ ambulantes;* quam novitatem, ut velut vestem novam induatis, atque ab ipso sponso, cujus forma numquam deflorescit, cujus decor numquam marcescit, juventâ perpetuâ decorari valeatis, Hieronymus hortatur: *Induite novum hominem, id est,* inquit, *ut alio loco dicit* (ad Rom. 13.) *induite vos Iesum Christum. Iste quippe est novus homo, quo universi credētes debemus indui, atque vestiri. Quid enim in homine, qui à Salvatore nostro assumptus est, non novum fuit? Conceptus, nativitas, partus, infantia, doctrina, vita, virtutes, & ad extremum, crux & passio. Expoliantis in ea principatus, & contrarias fortitudines ostentui habentis. Resurrectio quoque & ascensus ad cælum. Qui igitur conversationem illius imitari potest, & universas in se exprimere virtutes, ut sit mansuetus, sicut ille fuit mansuetus, & humilis corde: & ponat animam suam pro amicis, ut ille posuit pro omnibus suis, verberatus non respondeat, maledictis non remaledicat, sed vincat in humilitate superbiam: ille indutus est novum hominem.* Atque ita fiet *ut faciat se vetustus annis, meritis novum*: ita fiet, ut homo non ampliùs instar vermis serpat humi, volutetur in carne & sanguine, sed quod bombyci proprium est, assumat pennas, album mutetur in alitem, & ad superna contendat.

Thom. à Kemp. l. 1. de contemptu mundi c. 19.
Ambr. lib. de interpr. David.
V. Corn. ad Ephes. 4. v. 14.
Sidon. Apollin. l. 4. epist. 13.

EMBLEMA XXII.

Cum serò esset, & fores essent clausæ. Ioan. 20.

Ovid. de arte.

NOCVIT DIFFERRE PARATIS.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

1. Petr. 2. Omnes vos hodiernâ die, quantum confido, *quasi modò geniti infantes*; sed ut infantibus familiare est cadere, ita & citò surgere documento nobis relicto, ut si per fragilitatem lapsi simus, non maneamus infixi luto, atque interim serus vesper ingruat, & divina clementia fores occludat.

§. I. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Eccl. 5.
§. II. *Pœnitentia sera, rarò vera.* August.

DOMI-

DOMINICA PRIMA POST PASCHA.

Cum serò esset, & fores essent clausæ. Ioan. 20.

Imago 1. sæculi Societ. p. 597. Alegambe in Biblioth. script. Soc. Iesu.

OBERTUS Bellarminus, quem S. D. Clemens VIII. in Purpuratorum Patrum senatum, hoc titulo adlegit, *quod sapientiæ merito, in Ecclesiâ Dei non invenisset Roberto parem.* Hic vir, qui ad purpuram erubuit, sceleratis non semel è suggestu pallorem induxit, atque hoc potissimùm argumēto „ad frugem reduxit: Porta illa, inquit, quæ „sancta appellatur, quam Romæ anno Iu-„bilei Pōtifex summus aperire solet, tam-„diu est aperta, quamdiu tempus Iubilei „durat. Tempore illo evoluto, subitò clau-„ditur, ac deinceps etiamsi Rex quispiam „adveniret, atque ingredi cuperet, ea porta „aperiri non posset. Exinde sic ad mores „velificatur: Ad eundem modum porta „Cæli, quam ipse Christus Pontifex sum-„mus ac sempiternus, suâ morte & passio-„ne reseravit; nunc quidem patet, sed nō „nisi jubileo durante patebit: Dominus „enim cùm portam aperuit, simul Iubilei „annum instituit, cujus quidem Iubilei „spatia, tametsi verè ad mundi consum-„mationem extēdantur; tamen si homines „singulos consideremus, uniuscujusque „annus Iubilei tamdiu durat, quamdiu vi-„ta ipsius durat: vitâ deficiente, annus Iu-„bilei finitur, & porta salutis, æternis seris „& repagulis clauditur, sigillo duplici ob-signanda, *semper & numquam.* Semper clausa, numquam reseranda. Quare dum tempus est acceptabile, & dies salutis, dum tēpus Iubilei & indulgentiæ, contendite intrare, *ecce indulgentiæ dator aperit tibi ostium. quid moraris?*

Bellarm. conc. 21. Domin. Quinqu.

Aug. in instruct. Spir. Adol. to. 2.

§. I.

Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Eccl. 5.

IN urbe quavis celebriori, priscæ ac probatæ consuetudinis est, ære campano sub obscuro vespere, signum dari, quòd novissima hora sit; portas urbis brevî occludendas, accelerandum, properandum, & prædia, & pocula deserenda. Quòd si vel camporum amœnitate, aut sodalium compotantium illecebris, quis omnis solicitudinis expers, moras nectat, dum sol in occasûm vergit, admotis hîc calcaribus, contentione animi summa, corporis defatigatione gravissimâ, in urbem curriculo festinat; sed eccum, ubi appropinquat, advertit, quia *clausa est janua.* Matth. 25.

Tum moram, tum serò compotitationes, & socios suos execrari, suam à chara conjuge, à liberis, à familia, à patria, & domestica quiete quoddam exilium deplorare, diversorium circumspicere, nec invenire; aut sub Jove frigido, aut in semirutum tugurium lassus se recipere cogitur. Quæ incommoda ut gravia sint; longè tamen graviora incurruntur ab iis, qui mundi ac carnis illecebris irretiti, in hujus vitæ via tamdiu moras nectunt, donec à cælesti illa patria extorres, à beatorum contubernio exclusi, non in pauperis tugurium, sed in horrendū tartarum cogendi sunt: quorum hominum stultitiam Magnus Gregorius perstringit his verbis: *Stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliviscitur ire quò tendebat; & clausa est janua.* Stultis ac S. Gregor. hom. 14. in Euang.

 fatuis,

fatuis, sanctissimus Pontifex hos jure accenset; cùm non absimiles virginibus istis, quas hîc dormitantes, pigritantes, ac moras nectentes, jamque occlusâ januâ, nequidquam clamantes ac pulsantes, cælestis sponsus verè fatuas & compellavit, & propulsavit. Quod expendens Hipponensis Antistes, sic suos, nosque omnes commonet: *Intelligimus ergo, charissimi, ad omnes nos, id est, ad universam Ecclesiam, istam pertinere parabolam: quinque virgines, omnes omninò sunt animæ.* At verò ne fatuas inter numeremur, numquam non animo volvenda, pauca illa verba horroris plena, *Clausa est janua.* Etenim si Regi Babyloniæ, tria verba manu hominis in pariete exarata, tantum terroris ac perturbationis injecerint, ut pallorem mortis induxerint, genua collidi fecerint, omnis luxus in luctum, & amaritudinem reciderit; nemo quisquam demirabitur, si anima jam corporis ergastulo soluta, penitiùs mentis acie, summi boni jacturam considerans, ad has tres fatales voces, *Clausa est janua.* vehementiùs longè commovenda sit. Quæ ne & nos serò conturbent, amantissimi patris hoc votum est! *O si sapere in cordis palato posset: quid admirationis habet, quod dicitur, Venit sponsus! quid dulcedinis, Intraverunt eum eo ad nuptias! quid amaritudinis, Clausa est janua!* minimè mirum foret, si totis ossibus contremisceret, si facies impallesceret, si omnes mundi cupediæ amarascerent, ubi animo occursat illud, *Clausa est janua.* „Emblema siquidem, „hoc est, inquit doctissimus Cornelius „noster, significans in hac vita bene agen-„di, pœnitendi & merendi esse tempus; „hoc verò claudi in morte: tunc enim *in ictu oculi claudũtur omnia*; tunc serò pulsatur, clamatur: quoniam *tunc*, scilicet in morte, *regni janua lugentibus claudetur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque & tunc pœnitentia, sed fructuosa non erit; quia nequaquam tum veniam invenit, qui modò aptum veniæ tempus perdit.*

S. Aug. ser. 23. de verbis Dom.

Dan. 5.

S. Gregor. hom. 11. in Euang.

Corn. hic.

S. Greg. cit.

Verùm non levis hinc controversia exoritur, quemadmodum idem spiritus veritatis, Matthæi 7. enuntiet: *Petite & accipietis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Joannis verò 7. *Quæretis me, & non invenietis, & in peccatu vestris moriemini.* nec fatuis pulsantibus regnum cælorum apertum sit. Quæstionẽ hanc Doctor Subtilis, quem Hieronymus *amicũ sibi charissimum, ætate filium, dignitate patrem compellat*, in rem nostrã ingeniosè dissolvit. Christum Matth. 7. in præsenti dicere, *Quærite: omnis enim, qui quærit, invenit.* Omnis, qui nunc quærit, eum exaudiri à Domino; qui nunc quærit misericordiam; qui nũc quærit accedere ad thronum gratiæ; qui nunc sincerâ contritione pulsat, tundendo pectus, eum *non ejiciam foras.* Sed ubi tempus hoc abierit, ubi tempus jam jam propinquæ mortis advenerit, ubi janua misericordiæ obserata fuerit, tunc cum Judæis quæretis me, & non invenietis; clamabitis, & non exaudiam: tunc tempus iræ & indignationis, tunc *tempus est, ut incipiat judicium.* Sic itaque concludit: *Dictum est, verum est, non fallaciter dictum est: Pulsate & aperietur vobis; sed modò quando tempus est misericordiæ, non quando tempus judicii: non enim possunt confundi ista tempora, cùm misericordiam, & judicium Domino suo cantet Ecclesia, tempus est misericordiæ, age pœnitentiam.*

Hieron. ep. 92. ad August.

Ioan. 6.

1. Petr. 4. Aug. serm. 23. de verbis Dom.

Ferunt Alexandrum Macedonem, cùm urbem aliquam obsidione cinxisset, facem accensam ante urbis portas, hostibus conspicuam statuere consuevisse, ac publicâ præconis voce proclamari jussisse: omnes obsessos perbenignè in gratiam recipiendos, si se, dum fax hæc arderet, victoris humanitati ac clementiæ tradere decernerent; eâ verò exstinctâ, spem omnem salutis præcisam, aditum misericordiæ præclusum, omnia ferro ac flammis evertenda, quemque benignissimum patrem agnoscere detrectassent, severissimum vindicem experturos. Ita nobiscum comparatum est, quamdiu fax vitæ hujus ardet, tempus est acceptabile, dies salutis, dies paciscẽdi; at ubi hæc lucerna exstincta est, nil superest clementiæ. Augustinum audite: *Magna est ejus severitas post judicium, cujus ante judicium incessabilis est misericordia.* 2. Reg. 2. legimus

Aug. serm. 23. de verbis Dom.

gimus inter Abner & Ioab, grave prælium per integrum diem exarsisse, jamque sub vesperam animadvertens Abner exercitum suum debilitari, misit caduceatores ad Ioab, qui inducias paciscerentur; ille: *Vivit Dominus, quòd si locutus fuisset manè, recessisset populus persequens*, nec quidquam tibi cladis intulisset.

Haud aliter peccatores, cum Deo tota die constituerunt prælia, jamque vitæ suæ vesperâ ingruente, Dei clemẽtiam frustra implorant, quã antea facilè impetrare potuissent, dum dies est. Dum tempus negotiandi est, oleum misericordiæ comparare oportet; stultus mercator est, qui post nundinas, merces emere parat. Nundinæ æternitatis, momento vitæ nostræ stant; omnia vili, imò nullo pretio veneunt: venite, emite sine argento. at *fatuæ postea venerunt*, quando forum solutum; dum officinæ clausæ; *numquid* TUNC *oleum emerunt, aut à quibus emerent invenerũt?* Minimè; *sed januas clausas invenerunt*. Dum repentinus clamor intempestâ nocte exoritur: *Ecce sponsus venit*, seriùs emere oleum cõtenderunt. Nec minùs stolidi habendi sunt, qui subitâ dejecti corporis infirmitate, tunc pœnitere incipiunt, dum à medicis jam conclamatum est: dum propinquorum gemitus, dilectæ conjugis vociferatio, liberorum clamor personat; tum mediâ nocte curritur ad extremum oleum, atque omnia eo tumultu ac perturbatione peraguntur, quemadmodum in trepidatione civium, ad inopinatos hostium insultus fieri consuevit: exoritur clamor, signo dato imparati accurrunt, hic hastam mutilam, ille sclopum inermem, alius ferrugineum acinacem arripit, atque ita miseri obruuntur, & trucidantur. Quare *attendite ne superveniat in vos repentina illa dies.* Eusebius Emissenus: *Immittit diabolus securitatem, ut inferat perditionem; nec dinumerari possunt, quantos hæc inanis spei umbra deceperit.* Arcem mihi considera, copioso militum præsidio instructam, vallis ac propugnaculis probè munitam, machinis bellicis terrificã, hanc gubernator securus incolit, nullius hostis incursum formidat: luditur, lascivitur, otia miles agit; mediâ nocte adest hostilis exercitus, fit clamor, ad arma concurritur: mandat quantocyùs gubernator æneas machinas explodi, ignis foculo admovetur, nec quidquam præter inanem & vanam flammam conspicitur, nullus in hostem ferreus globus immittitur, tormenta omnia clavis adactis obstructa serò deprehenduntur. Intereà hærent parietibus scalæ, hostis habet muros, arx occupatur, gubernator captivus detinetur, & in hostium potestatem traditur.

Aug. serm. 23. de verbis Dom.

Luc. 21.

Emissen. homil. de Latron.

Prô Deum immortalem! quantò hoc acerbius ac luctuosius exitium, peccatoribus indies infertur! quàm sibi robustâ, & obesâ carnis mole cincti, pollicentur, finguntque securitatem! quàm quieti & omnis curæ expertes, suis in sceleribus altum obdormiscunt! quàm tu lascive, infami lupæ per plures noctes consuescere non formidas! quot menses, quot annos, ô avare, ex usuris, aut lucris injustis, nihil animæ ac cœlestium bonorum jacturam metuens, divitias congeris! quousque tandem homo iracunde, viperinũ illud odium animo fovere perges? quot soles super iracundiã securus adhuc occumbere cernes? ecquando tandẽ pectus tartareo pulvere, ac gravi irarum glande onustum exonerabis? nullũ tibi ab inopinato hoste exitiũ immittere perhorrescis? Minimè, inquit, potẽtiis animæ ut potẽtissimis machinis in omnem occursum instructus sum; unâ intellectus ejaculabitur glandẽ ardentissimæ orationis cum actibus fidei, qui meritis Christi subnixi, vires habeant non retundendas. Voluntas ex imo corde ardentem contritionem excitans, grave plumbum iræ, æs alienum, ac scortum ipsum excutiet, omnesque tartareas legiones, uno *peccavi.* uno *Deus propitius esto mihi peccatori.* uno *Domine memento mei*, difflabit. O te hominem perditissimum! an ignoras te dormiente, has potentes machinas obturari? an non advertis tot flagitiis, tantâ in sceleribus pertinaciâ intellectum obscurari, perverti voluntatem, liberumque arbitrium debilitari? ô te miserum!

Luc. 19. ſerum! *Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique*; circumdabunt te fortiſſimi inimici, morbus acutiſſimus, qui te proſternat, & vires elidat; irruet coacervatim exercitus vitiorum, quibus cæleſtem vindictam concitaſti, & ut vermes viſcera tibi erodent: tunc ſe tibi offeret puella violata, pauper oppreſſus, Deus offenſus: aderunt infernales legiones, ut leones, qui te dilacerent; de quibus ſacer Vates: *Vadent, & venient ſuper eum horribiles.* Quis tunc tibi animus erit? fateor, moribundi lectulo affuſi, ignem admovebunt: dulciſſimum Ieſu nomen, miſericordiæ matrem, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, inclamare ſuadebunt: & extremis labris hæc fortè pronuntiabit, & velut inanis flammula pietatis obſiſtet; ſed intellectus jam gravitate morbi obſtructus, volũtas ſceleribus agglutinata, vires omnes dejectæ, omnes ſenſus proſtrati. Quid acturus in hoc tam anxio cõflictu? ſubitò irruent in te crudeliſſimi hoſtes, & captivum abducent ad tenebras ſempiternas, ad ergaſtulum flammarum, ad locum tormentorum; ac vero illud verius Euſebij Emiſſeni comprobabitur: *Immittit diabolus ſecuritatem, ut inferat perditionem.* Quod accommodâ Plutarchus hiſtoriâ confirmat: Archias Rex Thebanus, lautam ſuis cœnam inſtruxerat, omnia luxu ac deliciis diffluebant: jamque capaciores pateræ poſcebantur, hauſtus lætitiæ, ac philotheſia inſtruebantur; cùm eccum tibi citatis equis tabellio adeſt, Regique literas defert, addens iis *ſeria* contineri. Rex, qui jam inter familiares regni ſui optimates accubuerat, pergræcari ac genio indulgere perrexit, literaſque pulvino ſupponens, hoc genialiter prolocutus, *Seria in craſtinum*; ignarus hac fatali epiſtolâ, ſicariorum nomina contineri, qui eum eâdem nocte incautum trucidarunt. Atque utinam & nos, quarum exitus formidamus, eorum veſtigia non ſectaremur! Eſtur, potatur, ſcortatur; monet interiùs conſcientia, monent quotidiana funera, denunciant tibi cæleſtes tabelliones è cathedra, prẹſens imminere periculum, seriò recurrendum ad Dominum, ſincera exomologeſi animum expiandum, jam tempus indulgentiæ, Iubilei ſeria negotia perurgere. Ad hæc ille: *Seria in craſtinum.* Omnia differimus, exceptâ nequitiâ, quæ plerumque hodiernum diem occupat, non craſtinum. In ceteris ſemper promiſſores ſumus, & dicimus: Cras hoc fiet, alterâ hebdomadâ nulla erit mora, ſequẽti anno illud expedietur. Ita dies, ita menſes, & anni labuntur, dum procraſtinamus, dum promittimus, & numquam promiſſis ſtamus. Optimè Seneca: *Audies*, inquit, *pleroſque dicentes: A quinquageſimo in otium ſecedam; ſexageſimus annus ab officiis me dimittet. Et quem tandem longioris vitæ prædem accipis? quis iſta, ſicuti diſponis, ire patietur? non pudet te reliquias vitæ tibi reſervare, & id ſolum tempus bonæ menti deſtinare, quod in nullam rem conferri poſſet?* ac tandem aureo epiphonemate concludit: *Quàm ſerum eſt, vivere incipere, cùm deſinendum eſt! quæ tam ſtulta mortalitatis oblivio, in quinquageſimum & ſexageſimum annum differre ſana conſilia, & inde velle vitam inchoare, quò pauci pervenerunt?*

Iob 20. — Hom. de Latrone. — Plut. l. de genio Socrat. — Seneca de brevit. vitæ cap. 6.

Sigiſmundus II. Rex Poloniæ, ob perpetuam cũctationem, ac ſegnitiem in graviſſimis negotiis, *Rex craſtinus* vocabatur. Tales certènos ſumus, homines craſtini, nulla longiùs quàm animæ negotia differimus, & omnia perdimus. Verè dixit Chryſologus: *Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit.* Quando mors orandi tempus ademit, quãdo mors jejunandi tempus ademit, quando mors pœnitendi tempus ademit: *Ecce*, inquit S. Gregorius, *hunc diem, de quo loquimur, ad inducias converſionis accepimus*, & ſalutis noſtræ incurii procraſtinamus. Tum ſubdit: „Rem, fratres chariſſimi, refero, quam ſi „attentè audire vult charitas veſtra, ex „conſideratione illius vehementer in„ſtruitur. Quidam vir nobilis in Valeria „Provincia, nomine Chriſaorius, fuit ſu„perbiâ tumidus, carnis ſuæ voluptatibus „ſubditus, in acquirendis rebus, avaritiæ „facibus accenſus. Sed cùm tot malis Do„minus finem ponere decreviſſet, ſicut à „Reli-

Chryſolog. ſerm. 125. — S. Gregor. hom. 12. in Evang.

„Religioso viro quodam, qui nũc super-„est, propinquo illius didici, corporis lã-„guore percussus est. Qui ad extremũ ve-„niens, eâdem horâ, quâ jam de corpore „erat exiturus, apertis oculis vidit tetros „& nigerrimos spiritus corã se assistere, „& vehementer imminere, ut ad inferni „claustra se raperent. Cœpit tremere, pal-„lescere, sudare, & magnis vocibus indu-„cias petere, filiumq; suum nomine Ma-„ximum (quem ipse jam Monachus mo-„nachum vidi) nimijs & turbatis clamo-„ribus vocare: Maxime curre: nũquam ti-„bi aliquid mali feci, in fidem tuam me „suscipe. Turbatus mox Maximus adfuit, „lugens & perstrepens familia convenit. „eos autem, quos ille insistẽtes sibi gravi-„ter tolerabat, ipsi malignos spiritus vide-„re non poterant; sed eorum præsentiam „in confusione, in pallore, ac tremore il-„lius, qui trahebatur videbãt pavore au-„tem terræ eorum imaginis, huc illucque „vertebatur in lectulo: jacebat in sinistro „latere, aspectum eorum ferre non pote-„rat, vertebatur ad parietem, ibi aderant. „cumq; constrictus nimis relaxari se jam „posse desperaret, cœpit magnis vocibus „clamare, dicens: *Inducias vel usque mane*, „*inducias vel usque mane*; sed cùm hæc cla-„maret, in ipsis suis vocibus de habitaculo „suæ carnis evulsus est. *De quo nimirum cõstat, quia pro nobis ista, non pro se viderit, ut eius visio nobis proficiat, quos adhuc divina patiẽtia longanimiter exspectat. Nam illi tetros spiritus ante mortem vidisse, & inducias petiisse, quid profuit, qui easdem inducias, quas petiit non accepit? Nos ergo, fratres charissimi, nunc solicitè ista cogitemus, ne nobis in vacuum tẽpora pereant, & tunc quæramus ad bene agendum vivere, cùm iam compellimur de corpore exire.*

Nunc solicitè ista cogitemus; nunc in pauperes superflua effundamus, nũc bonis operibus insudemus; nunc vitijs renũtiemus; nunc ebrietati metas ponamus; nunc luxuriæ terminos statuamus; nũc salubri scelerum omnium detestatione ac dolore animum expleamus; ne *tunc quæramus ad bene agendum vivere; cum iam compellimur de corpore exire*. Ne nobis nimiũ præsidentibus eveniat, quod Adolescenti illi nobili quem sibi notum refert Cæsar Recupitus: novi adolescentem, inquit, nobilem, qui lascivis amoribus implicatus, dictitabat satis sibi fore ad salutem, si ante mortem, unam horam vel alternã ad pœnitendum haberet; tunc porrò actum à se perfectæ contritionis eliciendũ, quo salvus fieret. Infelix cùm quadam nocte post epulas ad flagitium propeparet, repentino lapsu, cõfracta cervice, non una aut altera die, sed paucis horis supervixit; frustrà ad medicos, ad chirurgos concursatum, sine voce, sine sensu, ac nullo edito pœnitentiæ signo miserè perijt. tales amarissimis lachrymis mellifluus Doctor prosequitur: *Multiplicata sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt, qui dissimulant in vitâ suâ agere pœnitentiam, & de extrema confessione præsumunt: quomodo sub unius horæ articulo revocari posse æstimant omnia membra, cujus cõcupiscentiæ, & desideria, per totum mundum sparsa sunt?*

Recupit. in opusc. de signis prædest. c. 4.

Psalm. 15. Bern. in serde parvis ser. 58.

Tunc enimverò seriùs usurpabũt illud infidelis villici: *quid faciam?* non vacat jam recogitare, & rationem inire eorũ, quæ à pueritiâ, à 20. à 30. annis peracta sũt: *quid faciam?* quomodo nunc longam illã seriem peccatorum, cum omnibus suis circumstantijs, per plures horas cõfessario enarrare potero? *quid faciã?* quomodo nunc ex animo temulentiam, luxuriam, injusta lucra, inveterata odia aversari, execrari, omnẽ amorem carnalem ad divinum, ad Christum cruci confixum convertere sincerè valuero? *quid faciam?* cùm pro commissis his satisfacere nequeam, cælitum opem, quos numquam colui, quomodo invocare non erubescam? Interim, inquit Chrysologus, instat Judex: redde rationem, jam enim non poteris villicare. *Quare? quia venit finis vitæ, tempus mortis.* Pergit porrò dicens, *sed villicus quid responderit, jam perscrutemur: ait intra se quid faciam? quid faciam modò: semper homo bana facere tũc cupit, quando mors faciendi tempus ademit, ait intra se quærit, inquit intra se consilium, qui foris, un-*

Luc. 16.

Chrysolog. serm 125.

de sibi jam succurreret, non habebat, ait intra se, pungit cor suum, stimulat mentem suam, & omnia vexat interna ut à se pœnitentiam extorqueat. fodere non valeo, non vires illi, sed tempora defecerant ad laborem, fodere non valeo, mēdicare erubesco, confusionem futuri iudicii pertimescit, in quo jam non pœnitendi tēpus est, sed pœnarum, mendicare erubesco. & quis non erubescit in cœlestibus mendicare? & ab ijs, quos hîc sprevit & contempsit? Superest nūc ut & Theologicis argumentis doctrinam nostrā paucis stabiliamus. Coninck, Suarez, Henriquez, Magister sent. Antonin. alijque Theologi disertè docent, eum, qui vellet differre pœnitentiam ad finē vitæ. indubiè peccaturum mortaliter, ob præsentissimum periculum æternæ damnationis, cui se exponit; & qui tam diu manet alienus ab amicitia divina, ipso facto ostendit, se eam parvi facere: quod continet gravem injuriam in Deum. Secundò, inquit Conink, in rebus humanis fieri videmus, si v.g. Paulus debeat notabilem summam Petro, quam facilè possit solvere; quamvis hic non ægrè ferat aliquamdiu solutionem differri, tamē existimabit sibi gravem injuriam, si per multos annos differatur; præsertim si Paulus sæpiùs monitus ut solvat, id negligat. Eadem autem est ratio respectu Dei, qui eum sæpiùs per gratias prævenientes ad pœnitentiam excitando movet, ut debitum solvat, quod ipse cum quodam interpretativo Dei cōtemptu negligit.

V. Coninck disp. 3. de Sacram. pœnit. dub. 3. concl. 3. Suar. disp. 15. de pœnitent sec. 6. n. 3.

§. II.

Pœnitentia sera, raro vera. August.

—— sero medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

OMnem frontem exuerit necesse est, quem efficacissima hæc Antiocheni Præsulis, à corpore ad animum non cōvicerit argumentatio. *Si fortè,* inquit, *parum aliquid morbi corpus pulsaverit, statim & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni observantiâ, quod convenit, agimus; nec priùs cessatur, quàm quæ molesta sunt, mitigentur. Anima verò cùm quotidie vulneretur, cùm per singula lanietur, uratur, præcipitetur, & modis omnibus pereat, ne parva quidem pro ea nos cura sollicitat.*

Chrysost. l. 1. de compunc.

Filius à ludo literario redux, matrem accedit, quæritās: *Caput meum doleo,* caput meum, aut ventrem meum doleo, ilicò ad medicum properatur: in lectulo collocatur, fovetur, nihil non curæ adhibetur. Maritus acutos lateris dolores uxori exponit, quàm mox è vestigio ad medicū concurritur: atq; unà Chirurgus quantocyus adesse jubetur, pleuritidis malū, citra periculum, non prorogandū, principiis obstandum. Ardentior febris charam conjugem invasit, omnis medicorum turba convocatur, pecunia in potiones, quantūvis pretiosas gratanter effunditur; mitto imbellem sexum, nec ustiones, nec lanienam ullam perhorrescere, modò incolumitas corpori restituatur. Frater aut filius sero vespere, in pectore vel capite graviter saucius, totus cruentus domū deducitur; num mater aut frater mensæ accumbere, cubitum secedere, vulnus in diem crastinum obligare different? *Anima verò, cùm quotidie vulneretur, nulla nos cura solicitat.* Congruit huic alter Doctor, & medicus animæ Augustinus, qui ab osse confracto, aut brachio luxato, hoc argumentum deducit: *In ipsis vulneribus vel fracturis corporum, infirmitates cognoscere possumus animarū.* Repentinum in domo tuâ exortum est incendiū, ilicò clamatur, concursatur, auxiliares manus, & lymphæ implorantur: laboratur, sudatur, donec sopiatur, ac prorsus restinguatur. Anima verò cùm uratur, cùm libidinis flāmis, iracundiæ tædis inflāmetur, non ad fontes Salvatoris cōcurritur, *nec parva pro ea nos cura solicitat.* Puer è ponte in præterfluentem rivum præceps abripitur, vicinia omnis opem deposcit, donec navigio, aut natatoris auxilio, periculo eripiatur: Anima verò cùm præcipitetur in abyssum omnium flagitiorum, & inde in stagnum sulphuris, *ne parva quidem pro*

4. Reg. 4.

Aug. ser. 51 de temp.

pro ea nos cura sollicitat. Myoparo pretiosis Indiæ mercibus opulentus rimas agit, quanta hîc nautarum, ac epibatarum solertia quàm strenuè aqua noctes diesque exantlatur, quanto studio ac labore rima, stuppâ, alióve adminiculo obturatur? *Anima verò cum modis omnibus pereat, ne parva quidem pro ea nos cura sollicitat.*

Quæ lædunt oculos, festinas demere, si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum.

Vultis motivum his omnibus longè potentius, & maximè obvium? Homicidã attendite; jam jam à cæde patratâ, asylum sollicitè circumspicientem, ut justitiæ ministros sese insectantes effugiat. Non cibum, non somnũ cogitat, nisi intra monasterij septa, tutum sibi asylum repererit. Tu ô homo! lethali noxâ, longè crudelissimo mortis genere animam trucidasti, &

——— potes, hoc sub casu ducere somnos? Virg. l.4. Æneid.

Vindicem Dei manum imminentem, immanes illos inferorum satellites non times? En tibi Ecclesia asylum pãdit. Arcanũ celat mysterium, hæc Christi comminatio: *Orate ut non fiat fuga vestra, hyeme vel Sabbatho.* Matth. 24. Compertum est hiemis tempore, dies breves esse & longas noctes, solem citò occumbere, serò exoriri, magnos vẽtorum turbines, ac cæli injurias; vias fractas, atque ob nives in vias, iners gelu mẽbra constringere &c. Aptè Ambrosius: *Hiems (ait) non temporis, sed infirmitatis* hîc designatur. Ambr. apol. de David. Tunc fugam meditari, & stygium hostem velle effugere, serius est, cùm jam lumen intellectus occidit, cùm sol divinæ clementiæ longiùs recessit, dum horrida nox peccati, mentem occupat, dum frigidus sudor, & glacies cordis moribundum constringit, dum viæ ad cælum inviæ. In Sabbatho verò, cùm otiatur, cùm genio indulgetur: tunc mensis ac poculis relictis debere fugere arduum est; in die solemnitatis hostem subitò irruentẽ propulsare, perquã difficile. Quo argumento conatus est Divus Gregorius ad mentem revocare saniorem, Venantium, qui Monachus spreto claustro, Cancellarius Italiæ effectus. Is dum salutis suæ immemor vagatur, hoc salubri telo configitur: Greg. l. 1. Ep. 33. ad Vinant. Canc. *In hyeme ergo vel Sabbatho fugere conatur, qui iram districti iudicis, tunc appetit fugere, quando ei non licet ambulare.* Augustinus, *pœnitẽtia, quæ ab infirmo petitur, infirma est; pœnitẽtia, quæ à moriente tantùm petitur, timeo ne & ipsa moriatur.* Aug. serm. 57. de tem. Arborem multo tẽpore radicatam evellere, non infirmi aut debilis hominis est: iram multis annis per intimas corporis fibras dispersam, ab infirmo eradicari, & ex corde remitti posse, lucra injusta perplures annos possessa, & in varios dispersa, colligi ab infirmo, & justo Domino refundi, scortum cui ab adolescentiâ tenaciter adhæsit, ab infirmo exturbari, ac sordes suas aversari posse, quis credat? *quia pœnitentia quæ ab infirmo petitur, infirma est.* Aug. cit. Qui enim gravi morbo laborant, vel doloribus impediti, vel debilitate, aut deficiente judicio, vel horrore propinquæ mortis, vel amore charorũ, quos inviti relinquunt, abrepti, hi, ut Cardinalis Bellarminus testatur, satis imperfectã confessionẽ peccatorum faciunt, & valde ægrè contritionem veram, & perfectã in illis angustiis, in se ipsi excitare queunt. Bellarm. de arte bene moriendi l. 2. c. 6. Testis ego, inquit, possũ esse hujus difficultatis, quam ægroti ut plurimum patiuntur: nam cùm aliquando inviserem amicum, vitũ divitem & nobilem, qui ex peccato quodã gravi perpetrato in morbũ lethalem inciderat, atq; ei dicerem, nihil ei salutarius in eo temporis articulo esse posse, quàm veram peccatorum suorum pœnitentiam, & contritionem; quia Deus cor contritum & humiliatum nunquam despicit: Respondit ille: Et quid est contritio? nõ capio quid à me requiras. Subjeci ego: hoc requiro, ut ex vero corde displiceat tibi, quòd in Deũ peccaveris, & omnino statuas, si diutiùs vixeris nunquã ampliùs Deum offendere; idque totum procedat ex vero amore Dei, qui tibi innumera beneficia præstitit, cui tu ingratissimus pro beneficijs injurias reddidisti. Respondit ille non intelligo, non sum capax re-

rum istarum. Ita obijt; signa damnationis suæ aperta nobis relinquens. Ex quo terribili eventu, hoc nobis salutare documentum subdit. Hæc & similia exempla nos monent, ut cùm bene valemus, sic conscientiam nostram exoneremus, & pœnitentiam veram agamus, ac si illa confessio ultima nobis esset futura. Quid enim, inquit Basilius (ser. quarto de pœnitentiâ) *Vt te tum febris ad pœnitentiam vocet, cùm neque salutaria verba ampliùs proloqui, neque quidquam auribus accipere poteris: cùm in ipso capite morbus inhabitet, non manus ad cælum ampliùs tollere, non commodè doceri, non certò confiteri, non redire in gratiam cum Deo, &c.* Nam quòd omnes meritò in causa æternæ salutis solicitos & cautos reddere debet, *Pœnitentia sera, rarò vera.* Quæ veritas duabus Ecclesiæ columnis Ambrosio & Augustino nititur. *Si quis positus in ultima necessitate ægritudinis suæ pœnitentiā accipit, & hinc vadit; fateor vobis nō illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quia bene hinc exit.* ampliùs Divus Ambrosius, quam non fidē suam interponat pro ejusmodi homine considerato: *Non præsum* (inquit) *non polli- cior, non dico, non vos fallo, non vos decipio, non vobis promitto.* Et pergit: *An securus hinc exeat, ego non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum.* Vnde concludo cum eodē Ambrosio: *Vis à dubio liberari, vis quod incertum est evadere? age pœnitētiam, dum sanus es. Si enim agis pœnitentiam, dum sanus es, & invenerit te novissimus dies, securus es, Ergo curre ut reconcilieris. Si sic agis, securus es. Quare securus?* Subtilem, sed verā & pluribus inculculcandā subdit rationē: *Vis dicam tibi? quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Ecce dixi; quare securus es. Si autem tunc agere vis pœnitentiam, quando peccare jam non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* Adeò ut interpretativus affectus ad peccatum, in ejusmodi nō rarò superest. Si in duello prostratus, nudo mucrone gutturi imminente, clamet se omnem injuriam remittere, veniam postulet: extortum est eo animo, ut si assurgat, majori furore hostem invadat.

Aug. hom. 41. ex 50.

Ambr in fine l. 2. de pœnit. to. 4.

Audi hac de re è Scholasticis quamplurimis Scotum, nō tam subtiliter, quàm ad mores utiliter sic disserentem, in 4. sentent. dist. 20. quæst. unicâ, quam sic resolvit: si quis in extremis gravi valetudine, vel discrimine (ut est submersio, aut aliud quidvis) constitutus, verè pœnituerit, & plenè ad Deum, vel dolore interiori (debitis circumstantijs instructo) vel pœnitentiæ Sacramento sese converterit; utique salutem consequetur. Nihilominus pœnitentia, quæ videtur haberi in extremis, vix est vera, & sufficiens ad salutem consequendam, ut suprà dictum, *pœnitentia sera, rarò vera.*

Quia admodum difficile est, tunc verè pœnitere, cùm tunc impediatur liber usus rationis & voluntatis ex dolore vel timore inhærentibus. Vnde Psalmista: *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.* Hujus rei testem induco Patrem Deaponte illic commorantem, ubi ea quæ cōmemorat contigerunt. Scio quēdam Compluti, inquit, ubi hæc scribo, in „flumine se lavantem, casu in profundum „descēdisse: & dum se præfocabat, in memoriam venisse, ut actum contritionis „eliceret, nec elicere potuisse ex metu ac „desiderio evadendi: unde si miraculosè „non evasisset, in æternum perijsset. Subnectit alterum non minùs recens, ejusdem argumenti testimonium. Princeps „Serenissimus Carolus Austriacus, Phi„lippi III. filius, dum repentè loquelam „perdidisset, & illam intercessione Vir„ginis de *Arochâ*, seu B. *Mariæ* de refugio, „recuperasset, eo ipso quo Sanctissimæ „Virginis imago in cubiculum allata, af„firmavit millies se recordatum fuisse, ut „actum contritionis eliceret: attamen ad „eum eliciendum, non pervenisse. Vt vi„deas, quàm te decipias, qui actum con„tritionis in mortem differas: *Hac enim*, ut Doctor Angelicus signanter observat, *animadversione percutitur peccator, ut in morte obliviscatur sui, qui vivens oblitus est Dei.* Ego ipse, inquit Bellarminus, vir omni exceptione major, invisens aliquando ægrotū, morti

Psalm. 54.

Deapont. in Medit. c. 5. v. 29. p. 460.

S. Th. op. erudit. Princip. l. c. 8.

Aug. serm. 3. de SS. Innocent.

Bellarm. de arte bene moriendi l. 2. c. 11.

morti propinquum: cùm inciperem loqui de præparatione ad exitum è præsenti vitâ: respondit constanti animo, & sine ullo metu, ac dixit: *Ego Domine cupivi alloqui te, non pro me; sed pro coniuge meâ, & filiis meis: ego enim propero ad inferos, neque est quod aliquid pro me agas.* Hæc verè protulit animo tranquillo, ac si itinere ad villam, vel oppidum aliquod loqueretur; siquidem *oblitus videbatur*, inquit, *non solùm Dei, sed etiã animæ suæ.* Summa est; cùm multis verbis illum ad meliorem mentem revocare tẽtassem, nihil efficere potui. Hoc olim verissimè questus Propheta: *Non est in morte qui memor sit tui.* Atque utinam quod optat Cyprianus, *Exempla sint omnium, tormenta paucorum.* Notat Chrysostomus rẽ prodigiosam in funesta illa Absalonis nece. Ad condensam quercum, implexis crinibus hærebat, & quasi omni corporis robore, & animi viribus, quæ tum potissimùm exerendæ, destitutus, nec brachia attollere nec manum admovere conatus est, ut nodum illum fatalem solveret seque imminenti hoste expediret, cumque tot militum millibus imperitaret, neminem subsidio accurrere, neminem mandati Regij, *Servate mihi puerum Absalon*, memorẽ, qui præsenti discrimini eriperet, invenit. Arbitraris hæc quærit Chrysostomus, casu accidisse? minimè inquit, *Sed ut scias, quod factum est non humanæ industria, sed totũ fuisse divini iudicii.* Ad hæc omnia: unicũ sceleratis perfugium est, ad felicem illum latronis, cum Christo patientis obitũ, qui in instanti, & veniam meruit obtinere, & paradisi portas introire. Quos ut à temerariâ prorsus præsumptione reducat S. Bernardus, sic eos terret: *Si bene memini in toto canone Scripturarum, unum latronem invenies sic salvatum. Noli ergo huic tam periculosæ exspectationi credere temetipsum: maledictus qui peccat in spe.*

Psalm. 6.

Chrysost. in Psal. 7.

2. Reg. 18.

Bern. in ser. de parv. ser. 38.

Psalm. 15.

A Genesi ad Apocalypsim, unicum illud tam prodigiosæ conversionis exemplum reperitur, idque modo, tempore, circumstantijs non usitatis, Redemptoris nostri beneficio prorsus singulari. Quod facilè quis assequetur, qui has duas voces *tibi* & *hodie* penitiùs expenderit: *Tibi* non cuilibet; *tibi*, qui me extremum spiritum trahentem invocas; *tibi*, qui Judæis blasphemantibus, discipulis aufugientibus, inter summa opprobria, & ignominiosissimam mortem me dominum agnoscis, & Regem confiteris. O verè *magna est fides tua*; *tibi*, qui te mihi advocatum præbuisti, & alterum latronẽ increpasti; *tibi*, quẽ & me inter mater mediatrix incessit.

Idque *hodie*, quo Jubileum illud universi orbis celebratur: *hodie*, quo pretium Redemptionis tam prodigè persolvitur: *hodie*, quo fontes omnes gratiarum, & misericordiæ Dei copiosissimè scaturiunt. *Hodie*, quo omnia tela divinæ justitiæ recondita, & in unum Iesum reflexa. *Hodie*, tali, inquam, die, audire meruit, *Mecum eris in paradiso.* Serò quidem hæc conversio accidit, & januis cæli per quinque millia annorum clausis: sed rarò Redemptor se ita manifestat. Augustinus: *Vix ex centum millibus, quorum mala fuit vita, in morte divinam indulgentiam obtinebit unus.* His siquidem evenit, quod illi, cui cùm flumen transeũdum esset, cujus aquæ deciduæ, manè vadum præbeant: moras traxit in vesperam, cùm exundasset, nec citra discrimen trajici posset. Consimile quid Regius Vates expressit Psalm. 31. *Orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno: verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.* Quare ne dicas, *erit tempus, quando convertilicebit: multi dum male ac vitiosè viverent, subitò perierunt: time ne tibi idẽ accidat. Sed multis, inquit, dedit Deus spatium, ut in ultimâ senectute confiterentur. Quid igitur? numquid & tibi dabitur? fortasse dabit, inquis. Cogita quod de anima deliberas: proinde de contrario etiam cogita, & dic: Quid autem si non det? quid autem si det dicis? Esto, dat quidem ipse: verumtamen hoc certius, & utilius.*

Damian. serm. de Pass. Dom.

V. Fabri in Parasc. conc. 8. § 34.

Chrysos. ho. 22. in 2. ad Cor.

Quid si hodie litem mille aureorum lucrari queas, an perinde afferes, si in crastinum, aut etiam si in mẽses differatur? quid si hodie opportunitas sit pingue beneficium filio, splendidum officium marito

impetrandi, num p●um sollicita, in animum induces, ejusmodi occasionem sæpiùs posse occurrere? quid si hodie amicus moribundus accersat, cui voluntas est, ut te hæredem scribat, num cras aut perendie ad eum visere statues? Fortassis equidem te hæredem constituet, fortasse eadem omnia commoda consequêris: sed fortasse non: & ideo agis quod *certius & utilius*. Ut verò hodie pœnitentiam agas, *cogita quòd de anima deliberas*. Expendit Doctor Angelicus illud Bernardi: *Quid de futuro miser præsumis, tanquam Pater tempora & momenta in tua, & non magis in sua posuerit potestate?* Irrisor ille meritò haberetur, qui summam mille aureorum è thesauris tuis sibi deposceret, adpromittens quòd cum fœnore ex classe Indicâ, ubi appulerit, omnia refundet. *Viri illusores, audite verbum Domini, qui dixistis: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Ita illusus, & turpiter irrisus, qui pactum cum inferno & dæmone inierat, qui triduo ante mortē suum exitū sibi prænuntiaret. Quo promisso securus, vitam variis in flagitijs traducebat. Tandem in ægritudinem lapso, adest iniquus fidejussor, & instantem mortem post paucos dies prædicit. Ilicò hic adstantibus tristem nuntium exponere, qui dum omni diligentiâ eum ad pœnitentiam hortarentur, continuò obdormiebat. Nec expergisci poterat. Si verò conticescerent, aut parerga quædam proferrent, mox experrectus, aures arrigere, & confabulari, sed rursus audito nomine pœnitentiæ, altum obdormiscere: donec horrendæ morti traditus, ad inferos devolutus est. Postmodum verò per plures noctes nigra canum turba non cessavit sepulturæ ejus assidere, & quasi depositum custodire, ita ut non minimo videntes horrore cōcuterentur. Hactenus Cardinalis Damian. Audite ergo filij matrem vestram Ecclesiam Dominicâ 1. Quadrag. monentem: *Emendemus in melius, quæ ignorantes peccavimus, ne subitò præoccupati die mortis, quæramus spatium pœnitentiæ, & inuenire non possimus. Ecce, delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit.* Quod si fecerimus, nunquam erit serò, nec fores cæli erunt clausæ.

S. Thom. op. de erud. Princip. l. 5. c. 8. cit. Bern.

Isa. 28.

B. Pet. Damian. in Ep.

Isa. 28.

EMBLE-

EMBLEMA XXIII.

Illas oportet me adducere. Ioan. 10.

QVEM TRAHAT E MVLTIS FORSITAN VNVS ERIT. *Ovid. l. 3. de arte.*

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA.

Omnes nos quasi oves errauimus; Sed bonus ille Pastor cælestem gratiam, velut viridem ramum porrigit, ut errantes ad se trahat & adducat. *Isa. 53.*

§. I. *Ramus diuinæ gratiæ sufficienter omnibus porrigitur, quo dispersos bonus Pastor ad se trahat.* Idq; *primò per locutionem internam, secundò per externam : etenim*

§. II. *Ramus diuinæ gratiæ, per sacros Ecclesiastas, animos Auditorum efficaciter trahit, dum iuxta Apostolum, fit* verbum insitum. *Iacob. 1.*

DOMI-

DOMINICA SECVNDA POST PASCHA:

Illas oportet me adducere. Ioan. 10.

RINCEPS humani generis parens, ubi in altissimam omnium miseriarũ voraginem prolapsus, omnes posteros nexu quodam indissolubili, secum unà præcipites egit: jamque in teterrimo illo omnis horroris, & doloris barathro, humanum genus omni medio, ac remedio, omnibus divinis, ac humanis adminiculis per plura sæcula destitutũ, non sine gemitu ingeminare poterat, quod olim ille, de quo Hipponensis Præsul testatur: *Cùm quidã ruisset in puteum, ubi aqua tanta erat, ut eum magis exciperet ne moreretur, quàm suffocaret, ne loqueretur, accessit alius, & eo viso admirans ait: quomodo huc cecidisti? at ille: obsecro,* inquit, *cogita quomodo hinc me liberes, non quomodò huc ceciderim quaras. Ita quoniam fatemur, & fide Catholica tenemus de reatu peccati, tanquã de puteo, curandũ magis est, sive in parvulis, sive in grandibus, quo anima sanetur auxilio, quàm quo vitiata sit merito.* Curandum magis, & inculcandum, quo anima infixa luto, & demersa in limo profũdi, extracta sit auxilio, quàm quo præcipitata sit vitio. Quod immensa Dei bonitas prospiciens ex alto, *nostros miserata dolores*, effecit, dum torquem charitas aureũ, tot annulis, quot beneficijs & gratijs innexum dimisit, juxta illud Oseæ vaticiniũ: *In funiculis Adam traham eos, in funiculis charitatis.* Hieronymus legit: in funiculis ho-„minum. id est; funiculis illis, quibus sole-„mus homines ad nos trahere, & devinci-„re, nẽpè beneficijs & donis, quibus velut vinculis obligantur. Ideoq; Chaldæus

Aug. Ep. 29.

Aug. lib. 5. contra Iul. cap. 3.

Osea c. 11.

vertit: *Sicut moris est trahi filios dilectos, traxi eos fortitudine charitatis.* Neq; hoc profundo præcipitio dumtaxat extraxit, sed & ad se traxit, dum ait: *Charitate perpetuâ dilexi te, ideo attraxi te miserans*: nosq; hoc alto miseriarum puteo ereptos, benignissimus ille Pastor, velut oves suas, in amœnis Ecclesiæ pascuis, quæ pretioso sãguinis sui imbre rigavit, collocavit; carnem suam insuper stupendo amoris artificio in pabulũ lubens communicavit. Ab eo tamen, quàm longè *velut oves erravimus!* hic vagari incepit post gregem lascivorum Sodaliũ: illum seduxit auri fulgor, alius abijt post desideria sua &c. quid agat, ut reducat? tres modos tradit Cassianus, quibus Deus ad se mortalium trahit voluntates: 1. per internas inspirationes, & gratias excitantes. 2. per monita & exempla. 3. per comminationes & flagella. De postremo satis superque actum part. 1. de duobus alijs nunc luculentiùs differemus.

Ierem. 31.

Isa. 53.

Ac primum quidem celeberrimus gratiæ Magister nobis facem præfert, qui tract. 26. in Joan. c. 6. exponens illud: *Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum.* ita in rem nostram: *Noli te cogitare invitum trahi, trahitur animus & amore.* Tum ne quis ethnicus, aut hæreticus à Christi grege seductus dicat: *Quomodo voluntate credo, si trahor? ego dico parum est voluntate ire, etiam voluptate traheris,* Dein exponit, quemadmodum quis voluptate trahi possit: porrò si poëtæ dixêre: *Trahit sua quemq; voluptas, non necessitas, sed voluptas, non obligatio sed delectatio, quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iustitiâ, delectatur sempiternâ vitâ, quod totum Christus est.*

Aug. tract. 26. in Ioan. c. 6.

Virg. Ecc. 2

est. Et post pauca: *Da amantem, & sentit quod dico: da desiderantem, da esurientem: da in ista solitudine peregrinantem, atque sitientem, & fontem æternæ patriæ suspirantem. Da talem, & scit, quid dicam.* quod eleganti exponit similitudine: *Ramum viridem ostendis ovi, & trahis illam. Nuces puero demonstrantur, & trahitur, amando trahitur, sine læsione corporis trahitur, cordis vinculo trahitur.* Ubi attentâ mente juverit hunc viridem ramum ruminare, ejusque naturam ac virtutem comprobare. Ramum olivæ, aut ramum palmarum, vel etiam è vite palmitem, quis fortè arbitrabitur; at longè his præstantiorem, ac pretiosiorem æterna Patris sapientia pronuntiavit Eccli. 24. *Rami mei honoris, & gratiæ*, qui nimium quantum aureas Pompeij platanos, Pygmalionis pinus, Magni Cham Tartarorum Regis aureas vites, ramos aureos pro baccis, pretiosis margaritis turgidos, antecellunt. *Rami ejus pulcherrimi, rami ejus honoris & gratiæ*, cujus bonitatem ac pretium, peritus istiusmodi frugum æstimator Aquinas, omnibus universi orbis gazis & thesauris appendit, dicens: *Bonum gratiæ unius, est majus bono totius naturæ universi.* Quid mirum, si in densissima hujus mundi silvâ, quantâ possunt contentione, mortales exclament:

Majol. Canic. tit. lapides, colloq. 18. Caussin. symb. l. 11. c. 3. 4. Dan. 4.

S. Thom. 1. 2. q. 113. a. 9. ad 2.

Si nunc se nobis, ille aureus arbore ramus
Ostendat nemore in tanto! ô si! ô utinam! Cælestis ille Pastor, optatum illum gratiæ ramum nobis porrigat, & suavi quodam incitamento ad se redire compellat, quod quemadmodum præstet; SS. Patrum testimoniis, ac variis, iisque selectis historiis probare aggredior.

Virg. 9. Æneid.

§. I.

Ramus divinæ gratiæ sufficienter omnibus porrigitur, quo dispersos bonus Pastor, ad se trahat.

S. Thomas non tam politè & copiosè, quod Oratorum est, quàm eruditè & nervosè, quod Doctorum est, hanc subtilem juxtà ac sublimem Euangelistę sententiam, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*, de gratiæ illicio, ac incitamento intelligit, dicens: *Magna gratiæ commendatio! nemo venit nisi tractus.* Suarez verò super hanc eandem Joannis doctrinam disserens: *Quid aliud*, inquit, *quàm actualem Dei gratiam significat?* Consimili „sensu Toletus noster: *Nemo potest venire* „*ad me, &c.* Nemo mihi credit, nemo mea „verba capit, nisi qui à patre tractus est, „qui à patre illustratus est. Vos autem „(Pharisæi) culpâ vestrâ lucem hanc non habetis. Hoc porrò lumen, potentiùs mẽtes trahit, quàm stella olim Magos, qui non tam à sydere isto oculos, quàm ab ipso, qui est *lux vera*, animos eorum illustrans, attracti sunt. Hinc Doctor sanctitate, & eruditione eximius P. Ludovicus de Ponte (quo cum hîc multum usurus sim, qui vir fuerit attendite) ad biennium propè tumulatus, citra graveolentiæ vestigium, & quod majori miraculo fuit, cerebrum in exeso jam cranio, prorsus illibatum. Multis à morte visus est claro in lumine peculiari doctoratus aureolâ, & prærogativâ conspicuus, quod inspirante Deo, salutarem Ecclesiæ doctrinam in suis lucubrationibus propinasset, hic doctor illuminatus, gratiam *trochleæ* conferre non dubitavit, per trochleam ingentia pondera, sarcinæ, cistæ, informes & enormes trunci, magna vasa, saxa luto mersa subitò elevantur in aëra, in altum attolluntur, veluti in sublimiorem mutata naturam, quæ nullâ

S. Thom. in Ioan c. 6. v. 44.

Suar. de gratia l. 3. c. 4.

Alegambe in Bibl. script. Soc.

P. de Ponte in Cant. l. 1. exhort. 3. §. 1.

vi humanâ loco moveri posse videbantur. Ita sæpenumerò accidit, homines gravi corde, pondere peccatorum humi pressos: sub ingenti onere hujus vel illius criminis gementes, non posse sursum eniti, nec ullâ prece, pretio, commonitione, comminatione, spe, re, consilio, imperio, illecebris, promissis, aut ullâ humanâ industriâ ad celsiora perduci. Adeò omnis Orator est instar illius

——— qui robore toto
Saxum trudit nitendo, nec proficit hilum.

Quid tandem? trochleæ suæ gratiâ utitur Christus, machinam suam adhibet gratiosè, id est, suaviter simul & fortiter movēdo, & ecce gravia sursum corda tollūtur, corpus quod aggravat animam & terrenus sensus ad cælestia, ad Deum trahitur, ut illum totus homo sequatur, illique ut ferrum magneti, festuca electro adhęreat. Amabo te, quæ suada, quævis humana valuisset Matthęū à telonio dimovere, cumque suis cistis argenteis, aureis, cum tot sarcinis sursum attollere? Quis latronem ingentem illum & informem truncum, inter silvestria ligna robustissimū, potuisset è terra vel tantillum levare? Quis Saulum inter vasa iræ iniquissimū, vas nitreo pulvere plenum, & spirans minarum, diris & blasphemiis onustū, in sublime rapere? Quis Davidem clamantem: *Infixus sum in limo profundi, & iniquitates meæ sicut onus grave gravatæ sunt super me?* quis, inquam, Davidē velut saxum humo altâ infixum, extrahere in alta valuisset? Nemo hercule, nemo. Adhibet suam trochleam Deus, citò loquitur Matthæus, cujus Euangelicum Emblema alatus homo, vel humanus Angelus. Ilicò latro attollitur in Paradisum. In tertium cælum rapitur Paulus, & fit vas Electionis. David à se alter factus exclamat: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo?* Usque adeò efficaciter cælestis Pastor hac gratiosâ manu oves ad se trahit. Ecquæ modò Concionatorum facundia avarum Euclionem, Matthæo aut Zachæo consimilem, omnes thesauros & saccos pecuniarum, quibus indormit, in sinus pauperum effundere, omnibus relictis nudum Iesum sequi compellat? compulit gratia, & indies compellit tot adolescētes, ætate, ingenio, opibus ac sanguine florentes, spretis omnibus, ad Christi castra concedere. Ecquis adulterum, ab inveterata fœdæ libidinis cōsuetudine avellere? pellicem vel prece, vel pretio, ex profundo vitiorum cœno abstrahere? Avulsit, & abstrahit gratia, abstraxit Magdalenas, Pelagias, Thaides, atque indies tot teneras, speciosas, sybariticè educatas filias, à parentibus, patrimoniis, matrimoniis, divitiis, deliciis, quasi ab uberibus mundi, ad Christi vulnera efficaciter invitat, & pertrahit. Invitat & vos, manum extendit, ramum porrigit, & sequi recusatis, ac vos minimè trahi, perperam insimulatis. Quisquis hac falsâ opinione ducitur, & seducitur, doctorem maximum obaudiat, dicentem, ac docentem: *Cor humanum ex se ad inferiora tendens, non potest sursum elevari, nisi tractum: si verò non elevatur, non est defectus ex parte trahentis, qui, quantum in se est, nulli deficit, sed est propter impedimentum ejus, qui non trahitur. Deus autem omnibus ad trahendum manum porrigit, quantum in se est, & quod plus est, non solùm attrahit manum recipientis, sed etiam aversos ad se convertit.* Ac tandem concludit: *Ex quo ergo Deus paratus est dare omnibus gratiam, & ad se trahere, non imputatur ei, si aliquis non accipiat, sed ei qui non accipit,* & potiùs sequitur trahētem carnem, quàm spiritū; terram, quàm cælum; diabolum quàm Deum, *trahit* quippe *sua quemque voluptas,* sua libido, sua voluntas; fulgor auri trahit avarum: mensa opiparè instructa, trahit gulosum: vinum flavescēs in vitro trahit ebriosum: beneficium aut dignitas vacans trahit ambitiosum: venustas formæ trahit libidinosum; quia *anima amans fertur votis, trahitur desideriis.*

S. Thom. in cap. 6. Ioan. l. 5. q. 3.

Virg. Ecl. 2

Trahit & mentes nostras *candor lucis æternæ*; quo perquàm splendido elogio, Magister sententiarum gratiam definivit; trahit splendor virtutis, trahit *lux vera, quæ illuminat omnem hominem*, & velut pharos in nocte, errantes ad portum salutis invitat:

August. in Manual. c. 20. Magist. sent. in 3. q. 79. Ioan. c. 8.

1. Tim. 2. D. Tho. l. 3. contra gentes c. 159.

tat: *Vult enim omnes homines salvos fieri.* Unde Theologorum Princeps Aquinas: *Deus, quantum in se est, paratus est omnibus suam gratiam dare: vult enim omnes homines salvos fieri; sed illi soli gratiâ privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant.* Quod similitudine, ad vulgi captum, clarissimâ illustrat: *Sicut,* inquit, *sole mundum illustrante, in culpam reputabitur ei, qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur* (v.g. in foveam cadat) *licet videre non possit, nisi lumine solis præveniatur.* Iisdem propè verbis Chrysostomus: sed præ his omnibus Doctorem gratiosum audiamus: *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium, se ad ejus præcepta servanda convertunt; quod omnes possunt, si velint: quia illud lumen omnem hominem illuminat, venientem in hunc mũdum:* sicut enim omnis natio quæ sub cælo est, sive sub nostro Zenit sive Nadir: seu polo Arctico, seu Antarctico: sive etiam extra tropicũ Cancri & Capricorni, omnis, inquam, natio illustratur à sole; ita & Deus usquequaque gratiæ suæ radios diffundit, etiam quò sol non penetrat, *& illuminat omnem hominem.* Quid clarius, quid præclarius? Illuminat omnes, pauperes, divites; nobiles, ignobiles; juvenes, senes; justos, peccatores; hæreticos, gentiles, qui sedent in tenebris, & in umbra mortis, *omnes* cõuerti *possunt, si velint,* omnes, omnes, quæ fusiùs deducenda sunt, quia hac tẽpestate lupi in vestimentis ovium, Christi gregem seducunt; quærunt enimverò ac queruntur; quomodo Deus omnibus, de sufficientibus mediis prospiciat, cùm tot gentiles, ac idololatræ in extimis mundi partibus degant, quò nullus divinitatis radius, per ullum fidei præconẽ penetravit, cùm tot gravissimi peccatores, & hæresiarchæ, in reprobum sensum dati, & in peccatis mortui sint; cùm tot agrestes homines heterodoxi, innocuæ mulieres, Lutheri, ac Calvini præceptis, à majoribus imbuti, citra pertinaciam errores suos tueantur, quia sol intelligentiæ non luxit

Chrysost. hom. 7. in Joan. Aug. l. 1. de Gen. contra Manich. cap. 3.

illis? quos ut in viã reducamus, Doctorem Angelicum, ducem constituisse sufficiat, qui quæst. 14. de veritate art. 11. ad 1. asseverat: *Si quis nutritus in silvis, ductum naturalis rationis sequeretur, in appetitu boni, & fuga mali, certissimè tenendũ est, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt credenda: vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.* Quam doctrinam vario rerum evẽtu confirmabimus. Anno 1553. magnus ille Brasiliæ Apostolus, & sæculi nostri Thaumaturgus P. Josephus Anchieta, obibat de more suã hanc provinciam, cùm à comitibus digressus, solus in silvas, nullo certo cõsilio, sed quasi alterius manu duceretur; penitiùs ingressus, in senem decrepitum, centenario ut apparebat majorem, humi abjectum, atque arbori applicitum incidit. Quærit ex eo Pater, quisnam sit, quáve ex terra, vicóve, eò advenerit? Respondit senex, patriam suam mari imminere, aliaque adjecit, ex quibus Anchieta facilè intellexit, illum non ex ulla Brasiliæ ora, sed ex remotioribus terris, vel ministerio supra quàm humano, eò translatum, vel divino aliquo monitore ac duce, suis gressibus venisse, atque adeò labore & ætate fractum ibi quievisse. Pergit ex illo sciscitari, quid eò venisset? quid sibi vellet? Respondit: Ut rectam vitam percipiam. quo loquendi modo divinam legem, & iter ad salutem barbari istic intelligunt. Ad hæc cùm totius vitæ genus, per omnes ætatis partes accuratè perscrutatus, omnia illius facta, cogitata excussisset, cognovit ipsum unam duntaxat conjugem habuisse, nunquam arma nisi in sui defensionem arripuisse, denique omnibus diligẽter expensis, deprehendit hominem nullâ unquam lethali culpâ, naturæ legẽ violasse. Comperit prætereà suopte eum ingenio, quo pollebat, honesto, æqui & iniqui rationes discernere, atque non obscuram naturæ auctoris notitiam consecutum: pleniorem verò ardentissimè ille ultrò efflagitabat. Quare cùm sensim viribus deficeret, præcipuis fidei nostræ mysteriis satis imbu-

In vita P. Anchietæ lib. 2. Alegambe Bibl. script. Soc.

tum, labore & ærumnis fractum, atque ætate confectum (quoniam solutio instabat) aquâ pluviâ ex carduo collectâ (nulla enim alia in arenis illis suppetebat) baptizavit, & Adami nomen illi indidit. Qui tam divino cumulatus beneficio, operante intus virtute Sacramenti, divinæ in se gratiæ sentiens charismata, oculis manibusque in cælum sublatis, læto vultu divinæ bonitati primùm, tum etiam patri gratias agit, & quasi expetiti voti compos, cùm superesset nihil, quod in terris moraretur, animam sacro fonte expiatam, in ipso primo suæ regenerationis vestigio, Deo reddidit, corpusque exanime Josephus sabulo sepelivit. Stupendum magis, magisque fortunatum miraculum, quo jam mortuo Deus gratiam non denegavit: in oppido Sanctis, homo Brasilus nomine Didacus, jam pridem Christianâ religione susceptâ, & Christianos inter, tamquam Christianus diu versatus, in domo Lusitani civis, sed per errorem sine Baptismo diem suum obierat, jacebatque exangue cadaver ad sepulturam ritè compositum. Et ecce errantem à corpore animam, in viam Anchieta reduxit, vitæque restitutam, salutaribus undis abluit, iterumque dimisit, longè iter æternitatis securiùs ingressuram. Quis non verissimam hîc D. Thomæ doctrinam confitebitur? quis Dei gratiam, nisi suis sceleribus obicem objecerit, ulli defuturam arbitrabitur? quasi qui seipsum fontem gratiarum propinasset, guttam negaret.

In vita P. Anchieta l.3. imago 1. sæculi Soc p.634.

Alterum consimile, nisi quod recentius testimonium, quod referunt Annuæ 1635. ex Peraquaria. Vetula erat à vitæ morumque integritate, nota omnibus: hærebat illi anima in extremis labris in horas, imò in momenta singula, quasi abituriens, atque id mense toto, quo in agone decertabat non sine stupore adstantium, quos inter Pater, qui excussis conscientiæ latebris, nihil grave, nedum mortiferum deprehendit; scrutanti porrò, quid sibi vellet istud in moribunda prodigium, dixêre sodales duo: Indubiè isthæc mulier baptizata non fuerit, & id erit caussæ, cur tamdiu lucta teneat. Hæc ubi audiit Pater, è vestigio unà cum ipsis ægram revisit, multaque à domesticis sciscitatur, ac tandem numquam lustrali fonte expiatam, sed tantùm Christianæ nomine, à parentibus donatam comperit, moxque eam sacro lavacro tinxit. Mirum dictu, visuque, ad singula sacerdotis verba attendit, ac respondet, atque ubi ipse finem pronuntiandi fecit, fecit & ipsa vivendi. In quo miraberis amabiles divinæ gratiæ influxus, & manifesta immensæ illius in nos bonitatis argumenta, quæ neminem vult perire, sed ad *agnitionem veritatis venire.*

Lobbet. Dom. Sept. p.1.

1. Tim. 2. Vide Bu[...] num (al[...] Sotuellum in analys[...] fidei.

Hæc & alia his similia nobis innotuerunt, plura certè indubium, quin suavis Dei providentia inter gentiles ductum rationis, ac leges naturæ sectantes operatur. Quod ipsum gravissimi Auctores de iis, qui inter hæreticos à teneris educati, eorumque erroribus imbuti censuerunt, quibus nulla umquam dubitandi ratio, nec de perversa, quam in simplicitate cordis insistunt, via, scrupulus incidit. Quales hisce in partibus pauci reperiuntur, qui non cum pertinaciâ tuentur errorem, aut saltem dubii in incertum currunt, certam in patriam viam percunctari detrectant, atque adeò certum incurrunt exitium, juxta illud:

Qui amat periculum, in illo peribit. *Eccl. 3.*

Quod homines maximè sceleratos ac sacrilegos spectat, nemo eò impietatis devenit, aut in profundum vitiorum, usque eò demersus est, ut si velit, non resipiscere, & gratiâ adjuvante extrahi queat; cùm Deus nolit mortem peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat; quod cùm innumeræ, cæque illustrissimæ animorum metamorphoses testentur, suffecerit si unam alteramve hominis sceleratissimi, hactenus fortè inauditam in medium protulero; quod gestum Salmanticæ, ab annis plus minus sex supra triginta, Doctor Theologus eò loci agens tum temporis, sic enarravit:

P. Vwens in Ionam c.2. lect. 1

Erat

Erat Salmanticæ Mercator olim prædives & opulentus, qui aleæ lusu omnibus fortunis exutus, simul pietatem, Deique timorem prorsus exuerat: quare odio plusquam vatiniano in ipsum Deum ac Dominum nostrum concepto, quò eum ampliùs offenderet, ô diabolicum commentum! in animum instituit, omnibus quibus posset modis & scelerum generibus, quàm gravissimè Deum lacessere, illi nihil non injuriarum inferre, nullis eum non maledictis impetere, quidvis non impietatis comminisci, omnia denique ex ordine in se flagitia admittere, ut exacerbare optimum Dominum ampliùs posset: & velut paratam in se vindictam provocando, eum animare, & ultrò ad pœnas de se sumendas hortabatur. Quo fine ut potiretur, deliberatò summam casuum Navarri sibi comparat, quæcumque in eo libro, pro conscientiarum arbitris sunt, ad institutionem aliquam pro cognitione scelerum descripta, hæc ipse omnia singulaque opere explere contendens, in cœptis suis præfidenter pergebat. Pervenerat ergo jam ad tractatum de instituenda confessione, agendaque pœnitentia, ubi immane sacrilegii piaculum sese obtulit, quod ut ceteris quasi palmarium adjungeret, sacerdotem accedere statuit, ut interim graviora quæque celando, novo peccato & sacrilegio accumularet; neque aliter fecit. Verùm in palæstrâ tractandorum animorum diu exercitatus sacerdos, protinus observavit, esse aliquid quod hominem angeret vehementiùs, & affligeret, neque liberum in denuntiandis vitæ suæ rationibus esse pateretur. Itaque suspicatus ex criminum enormitate, præposterum pudorem succrevisse, multa egregiè de Dei infinitâ bonitate ac misericordiâ primò disseruit, hunc velut viridem olivæ ramum ovi deperditæ porrigens; quam gratiæ virtutem ruminando, ubi altiùs in animum immisisse deprehendisset, comiter ad detegendum omne, quod latebat in pectore, venenum, benignâ prece & commonitione provocavit.

Hic commoveri sensim mercator, dare victas Deo manus, gemere, suspirare; imò ex pectore, atque inter lachrymas & singultus sciscitari à suo, quem præter mentem nactus fuerat, optimo consiliario, & patre: *Ergóne peccatis meis major Dei clementia est?* Ubi etiam infinities esse majorem ex illius ore cognovit, in copiosiores solutus lachrymas, rupto jam velut obice, recogitare cœpit in amaritudine animæ suæ, omnes graviores vitæ anteactæ noxas: sumptoque simul pœnitendi, ac singula eluendi spatio aliquo temporis, non segniter se comparavit: comparatus edixit, ausim dicere, etiam eluit, sua prolocutus ferè quot verbis, tot lachrymis: ac tum demum quasi solutus vinculis, animum Religioni adjecit, in qua vixit, jam mutatus in virum alterum, non ampliùs triennio: cùm tentari morbo cœpit, qui illi extremus fuit. Quod ubi diminutis paulatim corporis viribus, sibi est visus sentire, crucifixum amplexus, affusis ac collachrymantibus sociis, hæc singultiens ac lachrymans novissima verba pronuntiavit: *O quàm me præterita vitæ pudet, pigetq; ! horreo me ipsum considerans, sed & ad amorem tuum liquescit anima mea, bone Iesu! agnosco, agnosco immensam bonitatem tuam: prorsus talis esse debebat Dominus, qui tantum in gratiam reciperet peccatorem; tantùs verò peccator non poterat, nisi à tali Domino admitti in gratiam, & veniam suorum accipere peccatorum.* Dixerat, cùm infinitam Dei, quam corde & ore testatus bonitatem, eadem ut credere fas est fruiturus in cælis, ex hac mortalitate piè & feliciter ad immortalitatem demigravit.

Verissimè itaque Doctor Angelicus: *Erroneum est, peccatum esse in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, aliàs non resipiscentia, non posset illi imputari.* Licet obduratis, & hæresiarchis, ac magnis peccatoribus, qui in peccatis suis inopinatò moriuntur, aut in flagranti delicto obtruncantur, Deus aliquando gratiam dederit ante actum peccaminosum, vel immediatè ante mortem, quâ dum uti renuunt, deseruntur, & æternæ suæ ruinæ existunt auctores. Quod

S.Thom. part.3.q. 88.art.1.

Adrian. Papa. quodlib. 7. quæst. 1.

Adrianus Papa VI. hac similitudine exponit: Plurimorum manus, inquit, à Deo apprehenduntur, qui tametsi extra puteum non trahuntur, quia semetipsos juvare non satagunt; ut si jacenti in puteo chorda porrigitur, quâ se valeat liberare, sed quia laboris piger, aut pœnam refugit, suâ culpâ, non offerentium restim, in puteo perseverat. Tum nequis hanc Dei singularem gratiam ita Salmanticensi huic peccatori communicatam arbitretur, ut non cuivis conferendam existimet, Hipponensem Præsulem auscultet, quemvis peccatorem sic paucis adhortantē: *O homo, qui peccatorum multitudinem attendis, cur & omnipotentiam cælestis medici non attēdis? cùm enim Deus velit misereri, quia bonus est, & possit, quia omnipotens est, ipse contra se divinæ pietatis januam claudit, qui Deum sibi misereri, aut non velle, aut non posse credit, eumq; aut bonum aut omnipotentem esse diffidit.* Perditam jam ovem, & Tartareo lupo prædam factam, benignissimus Pastor non destituit, sed ad ovile adducere statuit, & oblato cælestis gratiæ ramo, efficaciter revocavit: atque ut paulò ante gravissimum peccatorem ad ovile Christi reducem vidistis; ita & nunc peccatricem, ovem verè perditam attendite, ut uterque sexus habeat quod confidat. Gratam totius rei catastrophen ex Cardinale Vitriaco sic refert Julius Mazarinus: Formâ & gratiis puella prædita, juvenilibus annis, parentis oculos incurrit, & nescio quas animo, *Tartareæ libidinis* (ut Augustinus loquitur) flammas concepit: quas ut restingueret, filiam incendit, atque improbo suasu ad gravissimum flagitium, quod vel natura abhorret, ad incestum, inquam, pellexit, & lupus ovem seduxit: verùm ut magna non latitant mala, admissum facinus, facilè Agalmæ matri, lectæ pietatis matronæ obvoluit, & ex absistentibus scintillis incendium detexit, quę filiam, ut decebat, severè pro rei indignitate increpitam despexit. Impotenter tulit hoc suum crimen matrem rescisse, adeoq; coarguisse impudens filia: nec diu cunctata, absente patre, vitam matri veneno sustulit. Quod ut parens domum revisens cognovit, minus quidem graviter in illam animadvertit, quia affectum uxoris ad illam transtulerat; cùm tamen non omnem humanitatem exuisset, verbis acrioribus eam perstrinxit, & graviùs animum exulceravit, quàm putarat. Etenim parentis se jam odium incurrisse rata, quæ pridem pudorem omnem, & frontem exuerat, in caput suum exurgere non dubitavit, atque ipsâ nocte intempestâ parentem stertentem securi obtruncat. Tot ergo tantisque designatis facinoribus, fugit ablatâ secum præcipuâ supellectilis parte, seseque dæmoni devovet, stygio lupo in prædam cedit, inque omnia flagitia ad ejus nutum sese fingit. Sed & *illam oportet me adducere.*

Aug. ser. 58 de temp.

Mazarin. in Psal. 50. p. 1.

Marchant. hort. Past. tract. 1. de spe, lect. 8. prop. 1.

Suavi Dei providentiâ factum est, ut quodam die templum subiret, atque eodem temporis puncto, animarum Pastor è suggestu immensam Dei misericordiam mirificè extolleret, quâ velut cælesti radio menti objecto, commoveri cœpit: sacrum Ecclesiasten dimissâ concione adit, dicti veritatem exquirit, & confirmari poscit; in lachrymas solvitur, sacrâ exomologesi animum expiat: quam dum graviùs commotam sacerdos animadvertit, jussit pro medicinali pœnitentia die proximo insequenti, rursus sese concioni sisteret, & ecce in confertâ hominum turbâ, tanto cœpit præteritorum scelerum horrore concuti, dolore tanto obrui, ac cælestis gratiæ dulcedine ita colliquescere, ut ibidem loci spiritum exhalarit. Rectâ autem ad beata illa pascua deductam oviculam, divino oraculo ilicò manifestatum est, cōgratulantibus omnibus, Angelis & hominibus, quia perierat, & inventa est: *Æmulare ergo & pœnitentiam age. Ego sto ad ostium, & pulso.* Nemo diffidat, nemo desperet, nemo exprobret hanc sibi gratiam denegari, atque adeò impossibile sibi esse converti ad Dominum, & reverti ad Pastorem suum JESUM, cùm supremi illius Magistri magnus discipulus, & Doctor egregius S. Prosper, de gratia disserens, affirmavit, dicens: *Quæ opitulatio per innumeros modos sive occultos, sive mani-*

Apoc. c. 3.

S. Prosper de vocat. gent. c. 26.

manifestos omnibus (nemine excepto) *adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitiæ, & quod à multis suscipitur, & gratiæ est divinæ, & voluntatis humanæ.* Quod quò manifestius fiat, quid causę fuisse existimatis, quòd elatus ac blasphemus ille Nabuchodonosor pœnitentiam egerit; contra verò Pharao pertinax permanserit, inque peccatis suis mortuus sit? An fortè quod prior gratiâ efficaci adeò potenter tractus sit, eâ autem alter destitutus, non potuerit pœnitere? In hac arena exercitatum attendite: *Nabuchodonosor pœnitentiam meruit fructuosam: nonne post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & regnum quod perdiderat, rursus accepit? Pharao autem ipse in flagellis durior est effectus, & periit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum consiliũ minus alto, sapientiq; corde dijudicat? Cur medicamentum unius, medici manu confectum, alij ad interitum, alij valuerit ad salutem? nisi quia Christi bonus odor, aliis est odor vitæ in vitam, aliis est odor mortis in mortem. Quantũ ad naturam, ambo homines erant; quantum ad dignitatem, ambo Reges; quantum ad causam, ambo captivũ Dei populum possidebant; quantum ad pœnam, ambo flagellis clementer admoniti: quid ergo fines eorum fecit esse diversos? nisi quòd unus Dei manum sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero contra misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio.* Ubi cùm omnia sint paria, vides, ut opinor, vitam & mortem, hujus salutem, illius interitum sempiternum, ex solo libero profectũ arbitrio. Quod altero, eoque obvio eventu comprobat: *Si aliqui duo æqualiter affecti animo & corpore, videant unius corporis pulchritudinem, quâ visâ unus eorum ad illicitè perfruendum moveatur, alter in voluntate pudicâ stabilis perseveret; quid putamus esse causæ ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala? Neque enim pulchritudo illa corporis; nam eam non fecit in ambobus. An caro intuentis in causa est? Cur non & illius? An verò animus? Cur non utriusque? ambos enim æqualiter & animo, & corpore affectos prædiximus. Non tentatio, quia par in utroque ponitur. Cur hic succumbit tentationi, non alter?* Respondet: *Vnde, nisi ex propriâ voluntate?* Quod tu Adolescens conspectâ puellæ formâ, sequaris, velut bos ductus ad victimam, aut eam jam mœchatus es in corde tuo; alius verò cogitationes, quæ ascendunt in cor, ilicò melioribus dissipet, licet pari gratiâ instructus; *Vnde, nisi ex propria voluntate?* Quod tu avare oblatâ injusti lucri occasione; iniquum contractum ineas, alter (sint cetera paria) eum detrectet: *Vnde, nisi ex propria voluntate?* Quod tu homo potator, in lauto convivio, vino liberaliùs propinato ad ebrietatem abutaris, alius verò sibi temperet: *Vnde, nisi ex propria voluntate?* Non ex defectu gratiæ, quam instar uberrimi fontis dat *omnibus affluenter. Nec à jure potandi,* inquit Arnobius, *quisquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi fastidium tantum est, ut oblati respuas beneficium muneris: quinimò si tantum sapientiâ prævales, ut ea quæ offeruntur à Christo, ludum atque ineptias nomines, quid invitans peccat, cujus solæ sunt partes, ut sub tui juris arbitrio, fructum suæ largitatis exponat?* Omnibus cælestem suæ gratiæ spiritum inspirat abundè; quod autem quis organo (gratia aspirante) ad Dei laudes utatur, alius verò ad profana & ludicra, proprio imputandum est arbitrio.

Aug. de prædest & grat. c. 15.

Aug. l. 12. civit. c. 6

Iob 1.

Arnob. senior. l. 2. adv. gentes.

Denique ut alterum, quem admovet arietem, retundamus: si nempè gratia Petri, collata fuisset Judæ, illum salvandum fuisse, imprimis non arguit Judæ sufficientem, ad sui conversionem defuisse; accedit illum fortè majori fuisse præventum: docet enim Lessius: *Multi torquentur apud inferos, qui multò majoribus auxiliis ad salutem à Deo donati fuere, quàm nonnulli alij beati; hic enim est communis sensus fidelium, & patet manifestè in Angelis: plurimi enim ex iis, qui ceciderunt, majora auxilia naturalia, & supernaturalia ad salutem acceperant, quàm multi ex iis, qui steterunt: idq; sæpè fit inter homines; quis enim nescit multos Religiosos & SS. viros, qui ingentia à Deo auxilia acceperunt, suâ inertiâ cecidisse, & damnatos fuisse; sæculares autem plurimos totâ vitâ flagitiosos, tandem in fine per aliquod sacramentum salvatos? Quis dixerit hos majora ad salutem adjumenta habuisse, quàm illos?*

Lessius de gratia c. 10. n 64.

illos? Omitto communem Sanctorum sensum, se non ita gratiæ cooperatos fuisse, ut debuissent: & B. Franciscum dicere solitum, si alius gratiam accepisset quæ ipsi data erat, illum melius fuisse cooperaturum.

Concludo aureo Præsulis Antiocheni oraculo, qui eandem suo tempore controversiam agitatam elidit: *Aggrediuntur itaque hîc nos quidam dicentes: Et quid mirum si Paulus ad fidem pervenit, cùm Deus vocem illam quasi funem cervici ejus injecerit, viq; ipsum ad se duxerit? Attendite diligenter: etenim sermo iste communis est gentilibus, Iudæis, & nostris. Quæ igitur accusatio est? Vi & necessitate ipsum*, inquit, *attraxit Deus.* Opportunè ad hominem, hîc quærit aureus orator: *Qualis illa vis & necessitas, dic ô homo? vocavit eum supernè. Igitur & te hodie vocat per illam vocem, cur & tu non obedis? Vides non esse necessitatis negotium: nam si necessitas quædam foret, oportebat & te obedire. Et ut discatis, quòd multum quidem fecit ad salutem Pauli vocatio, sicuti & ad aliorum omnium hominum facere solet, non tamen nocuit ejus libero arbitrio, sed voluntarius advenit ipse, atque suâ bonâ voluntate.*

Chrysost. tom. 3. hom. de ferendis reprehensionibus & conversione S. Pauli.

Nec quis arguat Saulum in terram dejectum, fulmine conterritum, lucis usurâ privatum, oculos mentis aperuisse: cùm idem Dominus te, aliosque hîc stantes non semel morbo correptum, in terram dejecerit; fulmine, terræ motu, aliisque adversitatibus terruerit: uxorem, filios, lumen oculorum sustulerit, ut oculos mentis aperires. Quod ut aliquando facias, perversam tuam voluntatem, non Dei gratiam incusa. Pergit porrò idem Doctor, dicens: *Faciam hoc & alio exemplo liquidum. Audiverunt & Iudæi vocem supernè loquentem non Filij, sed Patris de Christo dicentis, circa Iordanis fluenta: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et dicunt ei: Hic est deceptor. Vides ubique opus bonâ voluntate, ecce & illic vox, & hîc vox; sed hic obtemperat, illi autem contradicunt. Et non solùm illic vox auditur, sed & Spiritus in specie columbæ videtur. Et ob hæc Ioannes quoque clamabat: Nō sum dignus ut solvam corrigiam calceamenti. Insuper plurima alia testimonia, tam verborum, quàm operum attestabantur; sed post hæc omnia, Iudæi in cæcitate sua manserunt.* Denique ut Calvinisticos gratiæ patronos, gratiam omnem sufficientem velut monstrum detestantes, confutemus ac confundamus, aliud ejusdem gravissimi Antistitis argumentum adduco, quo non gratiæ, sed voluntatis propriæ defectu, in pervicacia sua Judæi perstitisse, & etiamnum cum illis complures persistere convincuntur. Itaque si non fatigamini, inquit, dictorum prolixitate, dicemus aliud exemplum adhuc proximius. *Etenim* (Judæi) *& Filium audierunt, & sic audierunt, ut Paulus audivit, & neque sic crediderunt. Nam sicut Paulus audivit vocem, cùm adhuc fureret, & in discipulos sæviret: ita Iudæi aliquando audierunt alicubi vocem, cùm egrederentur cum facibus, & laternis ad comprehendendum eum. At ille volens docere eos virtutem suam, & se Deum, eosq; frustra contra stimulum calcitrare, dicit eis: Quem quæritis? Oculos eorū excæcaverat, & voce suâ eos prostraverat: nam ut dixit, Ego sum, voce eâ perculsi, retrorsum abierunt, & ceciderunt omnes.* Omnia ubique paria, imò efficaciora pro Judæis argumenta instituit. Itaque ut Paulum vox prostravit, ita & illos: & sicut Paulus non vidit eum, quem persequebatur, ita & illi non videbant, quem quærerent: sicut Paulus tempore, quo furebat, excæcatus est, ita & illi tempore furoris sunt excæcati: & sicut Paulus cùm iret, ut comprehenderet discipulos, hæc passus est, ita & illi cùm exirent, ut comprehenderent Christum, talia passi sunt. Tandem exclamat: *Vtrobique vincula, utrobique persecutio.* & ut utrobique sufficienter virtutem Christi, ejusque auxilium attendas, subdit: *Simile utrobique virtutis Christi judicium, similiaq; remedia; at non similis correctio. Hæc igitur omnia inter se confer diligenter, & disce quòd Paulus non ex necessitate, sed omnino sincerâ, bonaq; voluntate ad fidem accessit.* Plura quidem hîc Chrysostomus, ad quem gratiæ studiosum remitto; mihi suffecerit, & cum eodem *vellem vos sermonem hunc diligenter memoriâ tenere: Deus enim nolentes non cogit, sed volentes trahit: qui autem trahit volentem, trahit humiq; jacentem,*

Chrysost. cit.

jacentem, ac manum porrigentem. Et ut discas, quod nullum cogit: si ipse vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt ea, quæ alioqui efficacia sunt; non quia infirma sit ejus voluntas, sed quia cogere neminem vult. Hæc uberiùs, & præter moré prolixiùs deduximus, non ut coram imperita plebe, aut mulierculanum grege, hæc temerè quis effutiat, & animos inquietet; sed ut, ubi opus sit, conscientias etiam religiosas, quibus subtile perversi dogmatis venenum propinatum est, evomere faciat.

§. II.

Ramus divinæ gratiæ, per sacros Ecclesiastas, animos auditorum efficaciter trahit, dum juxta Apostolum fit verbum insitum. Iacobi 1.

SOlertia humana singulariter enituit, dum silvestres atque ad omnia, nisi ut in ignem mittantur, inutiles truncos, non minùs ingenioso, quàm gratioso naturæ artificio, in frugiferas, ac omni præstantissimorum fructuum genere feraces arbores, convertit. Quod quemadmodum inserto melioris succi, ac indolis ramo, fieri consuevit, virgineus Poëta non sterili avenâ modulatus est:

g. orgl. 1. *Finditur in solidum cuneis via; deinde feraces.*
Plantæ immittuntur: nec longum tempus, & ingens
Exiit ad cælum ramis felicibus arbos:
Miraturque novas frondes, & non sua poma.

Non poma gomorrhæa, sed cælestes, peregrino è solo, è cælo fructus petitos profert.

orrg. 2. ——— *& amaros succos oblita priores,*

Omnium virtutum suavitate dulcescit. Vt scitè Cassiodorus: *Arboribus, quod melius putatur, inseritur, & ad illas peregrina veniunt, ut de illorum suavitate dulcescant.* (Cassiodo. l. 6. Var. Ep. 14.)

Quam arborum hortorumque culturam Apostolus Jacobus salubri documento ad animum transtulit, dum ait: *Suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras*; metaphorâ ab arborum insitione desumptâ, ut Beda, Caietanus, Catharinus, alijque interpretantur. (Iacobi c. 1.) Divinum etenim verbum, dum sacri Ecclesiastes frugiferum velut ramum, Auditorum animis inserunt, cælestis gratiæ adjumento, uberem fructum ferunt, depravatam naturam exuentes, novam, quæ secundùm Christi similitudinem est, induunt; *Concupiscentias carnis*, ut Irenæus loquitur, *tamquam sylvestria fructificantes, secundum suam naturam infructuosi ad justitiam constituuntur; sed velut insitionem accipientes verbum Dei in pristinam veniunt hominis naturam, quâ ad imaginem, & similitudinem factus est Dei.* (Irenæus l. 5. c. 10.)

Hactenus ostendimus divinum Pastorem, ramum gratiæ per internam ferè locutionem ovibus præbuisse; nunc quemadmodum per voces externas ad se errabundas oves attraxerit, videamus. Quàm potenter increatum patris æterni verbum, corda ad se hominum traxerit, ex eo compertum est, quod Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes, Philippus & Matthæus, brevissimo hoc Domini diverbio, *sequere me*, continuò relictis omnibus secuti sunt eum. Quam suavem illecebram D. Hieronymus divinitati, humano in vultu relucenti tribuit: *Fulgor*, inquit, *ipse, & majestas divinitatis occulta, quæ etiam in humana facie Christi relucebat, ex primo aspectu, videntes ad se trahere poterat*: (Hieronym. Matth. 9.) quod aptissima probat eorum similitudine, quæ attractivâ virtute præpollent: *Si enim in magnete & succinis hæc esse vis dicitur, ut annulos, & stipulam, & festucas sibi copulent, quantò magis Dominus omnium creaturarum, ad se trahere poterat, quos volebat?* Sed ut hunc divinum fulgorem, ab amabilissima ejus facie absistentem mittamus, sat virtutis ac saluberrimi lenocinij, suavissimo illius oris eloquio, ad animos sibi devinciendos fuisse, testatur

ille qui dixit: *Domine, ad quem ibimus? verba*
Ioan.6. *vitæ æternæ habes.* Quasi diceret, hîc Princeps Apostolorum, nomine omnium, quis nos ab ore tuo pendulos separare poterit à te, qui nos obstrictos tenes, verbis tuis, in quibus felicitas, salus & vita nostra æterna sita est? *Vox enim tua dulcis, & facies tua*
Cant.2.
Cant.4. *decora: mel & lac sub lingua tua*, longè potentius animos quàm Hercules catenâ aureâ, auditorum sibi corda devinciens. Sed quid hoc, quod Iudæorum animos, quantumvis ferreos, divinus ille magnes non attraxerit, nec vox ejus aures eorum mentesque penetrarit? Vt ad confertam turbam clamarit: *Qui habet aures audiendi, au-*
Matth.13. *diat.* Quæ sic Gregorius magnus exponit: *omnes qui illic aderant, aures corporis habebant; sed qui dicit, si quis habet aures audiendi, audiat, procul dubio aures cordis requirit*;
S.Greg ho. 15. in Euan. quas ut & in nobis aperiat, non sufficit vox extus sonet in aure, sed & gratia ejus pulset in corde, illudque cælesti radio velut telo configat. Ita ovem illam perditam, mulierem peccatricem, bonus pastor ad ovile suum traduxit: nam ut S. Chrysostomus solerter advertit, Magdalena divini hujus concionatoris, ac suavissimi illius eloquii famâ excita, ad audiendum Redemptorem nostrum accurrerat, & ilicò concione soluta, ut cognovit, quò Christus divertisset, Maria, jam altera Maria, ad pastorem accurrit. Quàm stupendam de lupâ in ovem metamorphosim, ingenioso ad rem nostram commento, quod apud D. Cyrillum exstat, illustrabo: juvenem ille venusta specie præcellentem (quem Phœbum, seu Apollinem vocant) arcu & sagittis instructum, non feram sed unam aliquam è speciosissimis silvarum nymphis sectantem, inducit; quam ut configeret; inusitato sagittarum genere usus, pro jaculis, lucidissimos radios evibrabat. Opportunum enim verò accidit, nympham penitiùs lucum ingressam, per devia, invia, & avia cervam venari.

Cyrill. Alexand. l.6. de adorat. in spiritu. V. Lanuza hom. 38. de convers. Magdal. §. 13.

2. Æneid. *Vertitur interea cælum, & ruit oceano nox.*

Quid agat ignara viarum? Per sentes & dumos sibi viam quærit, dum tandem labore exhausta, sudore perfusa, toto habitu lacero, sæpius collapsa, ad obscurum quoddam antrum devenit: quod ut illa velut quietis portum, & deliciarum locum se nactam gaudebat; innumeris tamen horrebat colubris, bufonibus, serpentibus, quos sibi alta in caligine domesticos suos planè ignorabat: quid, quod hos inter se ad quietem secura composuit: Interea

Ipse amor admisso sequitur vestigia passu, Ovid. l. Metam.
Et pennis adjutus amoris.

Phœbus noster, eam assecutus, terrifico in spelæo stertentem advertit; continuò hic in eam collimat, & sagittam inusitatam, præfulgidum, inquam, lucis suæ radium, in pectus ejus ejaculatur: quo illa perstricta expergiscitur, & derepentè illustri hoc jaculo collustrata, velut ipso in meridie conspexit se virulentos inter colubros, & immanissimas belluas mediam versari. Quis illi tunc animus? quæ mens? Quæ cogitatio? *Quanto tremuerunt ossa pavore!* Quamè vestigio inde pedem referre, Phœbo, quem manifesta in luce videbat, ad genua accidere, cujus radianti telo incolumitatem, vitam, salutem omnem acceptam referre, seque totam ac sua ei devovere: ne deinceps ambulet in tenebris, se posthac in luce sagittarum illius secuturam, sanctè promisit. O benignissime Iesu, qui cælestes nymphas, ánimas venaris, *Illuminans tu* Ps. 75.
mirabiliter à montibus æternis! quod Hieronymus, alijque vertunt, de montibus prædæ. Divini porrò venatoris specie se manifestum exhibuit P. Antonio Martinio, Nierem. vita di c. 21.
arcum manu tenens, & pharetrâ accinctus, cupidineo habitu mortalium corda se prædas sectari, nec aliis jaculis, quàm lucidissimis amoris sui radiis configere asseverans, juxta illud Prophetæ: *In luce sagit-* Habac.
tarum tuarum ibunt. O quàm velox, *nomen ejus accelera*, posuit pedes suos, quasi cervorum: ecce iste venit saliens in montibus Galileæ, & Iudææ, nympham in densissimo hujus mundi luco venatur, quam tandem horrido in speleo deprehendit. Magdalena

dalena anima vaga, ad sentes occasionum, & divitiarum spinas, pretiosam virtutum cycladem miserè dilacerarat, horrenda inter flagitiorum spectra, tetrasque belluas secura degebat, donec divino lucis ejus jaculo saucia, cohorruit, se sociam videns draconum, struthionum, serpentum, suam, inquam, animam, factam speluncam latronum infernalium, immanissimis scelerum monstris infestam, cujusmodi per visum D. Ioanni spectanda objicitur: *Facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi*; & qualem Isaias vates describit: *requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt ibi ululæ, & sirenes in delubris voluptatis.* Hoc misero in statu Phœbus noster, *qui dixit de tenebris lumen splendescere*, ipse illuxit in corde Magdalenæ, & luce sagittarum suarum eam confixit, id est, sermonis sui jaculo sauciavit: nam ut præclarè Illustrissimus Doctor differit: *Iacula Dei in lumine ire, est verba ejus aperta veritate resonare.* Quæ cælestis lucis jacula, celeberrimus Prædicator Lanuza per aures ad intima cordis penetrare, animumque illustrare contendit, Dionysii Carthusiani (quem Bellarminus appellat *Virum sanctissimum & doctissimum*) nixus testimonio, hoc primum à Deo, peccatori conferri beneficium, ut radium lucis in cor ejus ejaculetur, quo seipsum intimiùs agnoscat: *Primum donum, quod datur homini ex respectu ad lumen, cognitio sui est.* Vt cognovit Magdalena, exterrita surgit, & immanes scelerum suorum belluas exosa, de tenebris ad lumen accessit, divino huic Phœbo supplex, ita in luce ejus ambulavit, ut animum assidua dolorum nube involverit, quæ uberrimum lachrimarum imbrem die ac nocte largè profunderet. Alteram prædam, lupum rapacem, ferocem in mōtibus Damasci aprum, venator Christus aggressus est: nec aliud spiculum, quàm verbum illud *Saule, Saule*, divina luce præfulgidum, in eum contorsit, animumque everberarit ut agnosceret, quàm lubricam damnationis viam insisteret, & tremens ac stupens, velut ovis pastorem repeteret; ita & Chananæa, verbo Domini veluti *percussa solis spiculo*, reversa est.

Apoc. 18. | Isa. 13. & 34. | 2. Cor. 4. | S. Greg. l. 30. mor. c. 2 | Bellarm. de script. Ecc. | Dionys. Carth. ep. ad Titum.

Vultis & alteram ovem, quæ extremam pastoris sui vocem agnovit, & ad ovile aggregata est? Marc. 15. *Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: verè hic homo, filius Dei erat.* Stupenda militaris viri confessio, ubi cæteri super vestem ejus mittebant sortem, ipse pectus suum percusserit, inter atroces Iudæorum blasphemias, omnibus discipulis dilapsis, illustrem se confessorem præbens, exclamarit: *Verè hic homo, filius Dei erat!* unde hæc tanta, tam repentina mutatio? non aliam Euangelista rationem assignat, quàm *quia sic clamans expirasset*, quod attenta mente mellifluus Doctor expendens, *Ex voce*, inquit, *agnovit filium Dei, & non ex facie: erat enim ex ovibus, de quibus dicitur, vocem meam audiunt.* Clamor hic morientis Pastoris, centurionem confixit; crucem porrò Augustinus pro arcu fuisse solerter deducit, ex illo Davidis: *Posuisti ut arcum æreum brachia mea*, ex quo amor tot jacula ignita, quot verba emisit. Venatur & vos auditores, illuminat & vos mirabiliter, & non semel per divini verbi præcones, cælestis gratiæ ac lucis suæ radios, in te lascive adolescens, in te filia vaga, in te sordide adulter jaculatur, ut videas quàm horrendo ac periculoso loco consistas & resipiscas: *Sancti enim Prædicatores verbis suis, quasi quibusdam jaculis adversarios feriunt.* Luculentus hujus rei testis, disertissimus è divi Dominici familiâ Orator Reginaldus, cujus tantum erat flumen dicendi, ut totam propè Bononiensem urbem secum raperet; unum Monetum, virum contumacem, & ingenii pervicacis, qui contra torrentem ferebatur, si exceperis, quantumvis tamen animum obfirmarat, & aures occluserat, ne umquam Reginaldum audiret, ictum tamen non effugit: ipsa enim S. Stephani festa luce, propter templum fortè obambulans, importunis Sodalium pre-

Mar. 15. | Marc. 15. | Bern. serm. 28. super Cant. | Psal 17. Aug. hic. | S. Greg. l. 30. mor. c. 2 | Platus de statu Relig. l. 3. c. 38.

precibus, in concionem pertractus, primo Act. 7. statim congressu hisce verbis: *Ecce video cælos apertos*, brevi eorum januam claudendam, divino velut jaculo tactus, extemplò Reginaldum solutâ concione convenit, novæque vitæ propositum, voti vinculo confirmavit.

Ps. 94. Hortatur & vos Regius Psaltes: *Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra*; quasi dicat, non semper eam auribus nostris insonare, ac providè dulces ejus susurros, quàm avidissimè captandos. præstitit hoc promptè ac sedulò, felicis Tollenaer Eccl. c. 8. sec. 3. memoriæ Claudius Aquaviva, Generalis Societatis nostræ Præpositus: cui cùm melioris vitæ consilia parturienti, cælestis illa Ioan. 10. vox animum pulsasset: *Oves meæ vocem meam audiunt*. Cælesti quadam luce afflatus, & salutari timore compunctus, veritus ne si huic monito non obtemperaret, non esset ex ovibus Christi, ilicò Societatem ingressus, ad Jesu pascua convolavit. O quot hodie auribus, illa vox insonat, *oves meæ vocem meam audiunt*; sed auditu cordis non audiunt, atque adeò non sunt ex ovibus Christi, quibus terribile illud Gregorius intonat: *Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex patre diabolo estis*. O quot hodie sacri Ecclesia-Isa. 53. stes illa verba velut jacula emittunt: *Omnes nos sicut oves erravimus, unusquisque in viam suam*. Et quis revertitur ad Pastorem? quis obedit voci Domini, quis internæ illius lucis radium, non excludit? quod frequen-Tollenaer cit. Maff. in vita. ter deplorare solebat S. Ignatius, asserens nullius mentem aut cogitationem capere posse, quantum obstaculi plerique mortalium objicere soleant divinæ gratiæ, quæ nos ad meliorem frugem perduceret, si quantum ipsi misericordiæ est ad invitandum, tantum nobis alacritatis esset ac promptitudinis, ad obtemperandum.

Cùm Augustinianus quidam in publica platea ad confertam concionem verba 1. Ioan. 2. In vita. faceret super illo Ioannis: *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt*, Nicolaus Tolentinas ætate florens adolescens casu affuit, adeoque hoc brevi dicto incensus est, ad humana omnia deserendum, ut rectà cum ipso Concionatore ad monasterium perrexerit, ejusque vitæ institutum arripuerit. ita Antonium traxit breve illud dictum: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores &c. centuplum accipiet*. Matt. 19. Sanctum Paulinum: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me*, V. Cornel in Canon cas pag. 7 Sanctum Eucherium: *Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum*. 1. Cor. 3. Hæc feralis clausula: *Factum est omne tempus, quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est, & facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum & mortuus est, &c.* Gen. 5. Guerricum virum eximium salubriter commovit. Babylam verò magum, & mimum, fœdo concubinatus vinculo obstrictum illud Matthæi: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum*. Matth. 3 Aliosque innumeros in densa hac mundi sylva, brevi verbo in viros alios commutavit. quoties hæc in vos jacula contorta, quoties illud centuplum, & beata pascua ovibus Christi promissa, quoties inevitabile mortis spiculum, illud salutare monitum: *Pœnitentiam agite*, inculcatum est? & non audistis. unde verissimè æterna patris sapientia pronuntiavit: *Non omnes capiunt verbum istud*. Matt. 19 Vbi unum ex omnibus, & præ omnibus Chrysostomum audite: Chrysost. hic. *Ideo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est* (en ramum viridem) *qui concupiscit gloriam, non detrectat laborem*. Consimili sensu Hieronymus, in illud Matthæi: *Qui potest capere, capiat, quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis*. Et lib. 1. contra Iovinianum: *Proponit Agonotheta præmium, invitat ad cursum, tenet in manu bravium, & clamat, qui potest capere, capiat*. Augustinus ingeniosè vertit, *qui captat, capitur*, sicut pisces hamo. Quare cùm Deus per externam concionatorum vocem ad vos clamitet, & intus per internam inspirationem, toties mentem illustret, suæ pervicaciæ esse agnoscat, quod ad

ad ovile Christi non redeat, quod vocem Pastoris sui non auscultet, quam etiam homines sceleratissimi obaudierunt. Festivum est, quod hîc in medium proferam, & plurimis inauditum: quemadmodum divinus amor, latrones ac prædones, quos ad se adducere volebat, verborum jaculo suaviter, & fortiter sauciarit. P. Nicolaus Bobadilla unus è decem viris S. Ignatij, dum Neapoli vallem Telinam peteret, à prædonibus (Banditas vocant) occupatus, quasi viæ comites nactus suavissimè voce modulari occœpit, ut eum non aliter quàm Orpheum, aut cælestem Amphionem auscultarent: ubi feros animos non nihil mitigarat, hanc lepore & sale aspersam appositam illis concionem instituit, pro themate illud Apostoli assumens: *Habetis formam nostram*, id unum comprobans, ipsos per omnia Christo non absimiles videri. 1. inquit, Christus inter peccatores versabatur, talis & vestra conversatio est. 2. Christus exultavit ut gigas ad currendam viam, per montes & valles. ita & vos. 3. Christus non habuit ubi caput reclinaret, sub dio, in dura incerta sede vagabatur. item & vos. 4. Christus non venit pacem mittere, sed gladium, item & vos. 5. Christus volebat diripienti tunicam, donandam & chlamydem. item & vos 6. Christus persequebatur divites & opulentos, *væ vobis divitibus* Luc. 6. item & vos. Christus commovebat populum universum, qui non semel voluit eum apprehendere, item & vos. 7. Christus multis odio erat, item & vos. 8. ad Christum clamant, tolle, crucifige, crucifige. & ad vos. 9. Christus latroni Paradisum spopondit, & in illo omnibus vobis, si conversi fueritis, & pœnitentiam egeris &c. qua brevi sed nervosa dictione, non modò sibi vitam, sed & efferatis sicariis, sincerâ conversione salutem animæ paravit, completumque est illud Isa. 11. *Habitabit lupus cum agno.* Imò lupos in agnos conversos hic bonus Pastor ad ovile Christi adjunxit, dum opportunum ad captum

Tylingen paradys der vvellusten pag. 186. Ludov. Garon. cent. 1. § .28.

Ad Phil. 3.

ipsorum sermonem habuit: ubi Salomonicum illud expressum video: *Mala aurea in lectis argenteis, verbum dictum in tempore suo.* V. Beda hîc: *Verba prædicatoris apposité ad captum Auditorum concinnata, sunt mala, quia de arbore vitæ, hoc est de Dei Sapientiâ sunt orta. aureæ, quia charitatem menti infundunt. lectis etiam comparantur, quia requiem præstant animabus audientium. Argenteis, quia splendore fulgent veritatis.* Ita in tempore opportuno,

Prov. 25.

Quandoque est olitor verba opportuna locutus: Ingentem Deus prædam, potentissimum orbis monarcham, Carolum Imperatorem V. ex regni strepitu, & bellorum tumultu, ad quieta Religionis pascua, ex aula ad ovium suarum caulam, spreto regno, inaudito hactenus exemplo suaviter pertraxit, sed amabo vos! quid causæ fuisse existimatis tantæ vicissitudinis? tam raræ & stupendæ metamorphoseos? quid orbis dominum ac domitorem, regno se ultro abdicare, in Religiosum claustrum sese abdere coëgit? quis hanc ei mentem injecit? narrat Famianus Strada à viro militari salubre illi telum infixum: vetus quippe equitum centurio, rebus humanis renuntiaturus, cùm missionem à Carolo Imp. peteret, isque novi consilii causam exquireret, ingenuè respondit, *inter vitæ negotia, & mortis diém oportere spatium intercedere.* Quod scitum hominis dictum, tamquam immissus cælo radius, ita Caroli animum illustravit, ut inanem mundi vanitatem, & honoris fumum attentiori mentis oculo contemplatus, lucem sagittarum ejus secutus, *inter vitæ negotia, & mortis diem, sibi aliquod spatium* maturè delegerit. Hoc precor, ne sine fructu dies hic abeat, & vos expendite, opifices, mercatores, causidici, senatores, viri Principes, qui hîc sæcularibus negotiis tot dies, & annos vitæ vestræ insumpsistis, cur inter hæc inania studia, & mortis diem, vobis brevî imminentem, spatium non quæritis? tu ô filia, post biennium, & plures tui similes, esca vermium erunt, nónne inter vitæ non dico negotia, sed nugas, *& mortis diem, oportet*

Strada an. 1555.

tet spatium intercedere ? Tu Adolescens, quem plurimi æquales præcesserunt, intra annum, ad domum æternitatis abducendus es, nónne inter lasciva vitæ otia, & mortis diem, aliquod spatium intercedere? tu vir divitiarum, intra paucos menses ad supremum illum gregem, rationem redditurus abripiendus es, nónne oportet inter inanes vitæ curas, & mortis æternæ somnum (cùm nihil invenies in manibus tuis) aliquod spatium intercedere? Tu maturæ ætatis Causidice, senator, paucas post hebdomadas, ad horrendum Iudicis tribunal sistendus, nónne inter vitæ tuæ fraudulenta studia, & mortis diem oportet spatium intercedere? Hodie si hanc vocem audieritis, confidite vos esse ex ovibus Christi, ac deducendos ad beata illa páscua, ubi pascit, & cubat in meridie cœlestis gloriæ.

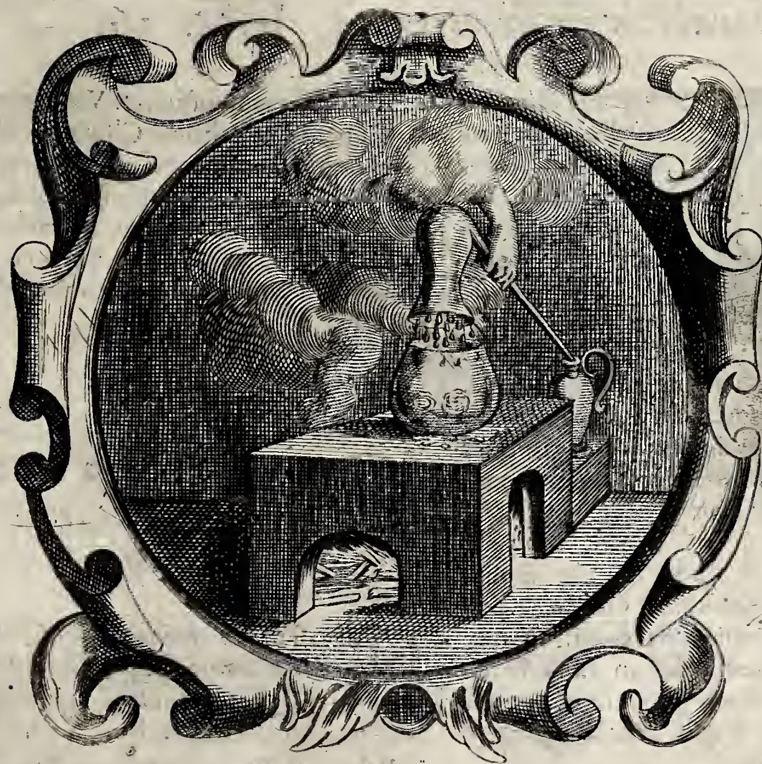
O dulcissime IESV, ô dulcissime Pastor animarum nostrarum, *sonet vox tua in auribus meis : vox enim tua dulcis & facies tua decora.* Cant. 2. Pateant aures nostræ ad suavissimum internæ inspirationis tuæ sibilum. saluberrimo lucis tuæ jaculo corda nostra confige, ut ad te vitæ fontem, velut cervæ sauciæ recurramus, aureo cælestis gratiæ ramo errabundas oves trahe ad te, *trahe nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum, trahe quodammodo invitam, ut facias voluntariam. trahe torpentem, ut reddas currentem. erit quando non indigebo tractore, quoniam voluntariè, & cum alacritate curremus.* Bern. in Cant. serm. 21.

EMBLE-

EMBLEMA XXIV.

PLORABITIS ET FLEBITIS VOS. Ioan. 16.

HINC ILLÆ LACHRIMÆ. Horat. l. 1. epist. 19.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

Pretiosæ guttæ & virtutis stupendæ, quæ ex ardenti pœnitentis corde per oculos eliquantur.

§. *I. Est pretium*, est honor & lachrimis, *si modò pro peccatis fluant.* Ovid. 10. Metam.

§. *II. Anima lachrimis baptizatur.*

§. *III. Lachrimarum vis cælum aperit.* Chrysost. hom. 6. de pœnitent.

§. *IV. Beati qui lugent.* Matt. 5.

DOMI-

DOMINICA TERTIA
POST PASCHA.

Plorabitis & flebitis vos. Ioan. 16.

Ezech.c.8. OSTENTUM olim Ezechieli, ostensum fuit: *Mulieres plangentes Adonidem.* Ex ære solido hic consistebat, cui intus substructo igne, plūbæ ex oculis lachrimæ defluebant: quibus non potuerunt non præsentes in fletum uberrimè solvi, & Deo suo flenti collachrimari. Adonis hic, seu Dominus doloris, Adonai noster est; qui corde intus divino amore succenso, non fictis nec plumbeis; sed veris, iisque pretiosissimis lachrymis ubertim flevit; ut nos, Doctore suffragante Angelico, fletum S Thom. in Ioan.c.11. Aug. tract. 49.in Ioa. doceret: *Quare*, inquit, *flevit Christus* (Lazarum) *nisi quia homines flere docuit.* Optimi siquidem Tragœdi officium explesse videtur, cujus primariæ partes sunt, eos in se affectus concitare, quos in alijs exprimere conatur, juxta illud:

Horat. de arte.

Si vis me flere, dolendum
Est prius ipse tibi:

Quod adeò efficaciter præstitit, nosque per omnem vitam ita exercuit, ut gravissimus Auctor Petrus Calentinus in via Lobb. vita & mors c.2.§.2. Crucis, asserere non dubitarit: Christum in ipsa passione fudisse lachrimas ad ducentas, supra sexaginta duo millia. mitto S.Bern. ser.3.Dom. Palm. Lucret.l.11 phrasim Doctoris melliflui: *Christum non solùm oculis, sed membris omnibus flevisse*; de quibus rectè illud Poëtæ pronuntiaro: *Vberibus flent omnia guttis.* Flevit in cunis, flevit in silvis, flevit in montibus, flevit in urbibus, ut illud jure usurpare possit:

Totum pæne meum vivere, flere fuit.

Dedit undam, imò flumina, inquit Bernardus, cùm gutta sufficeret. Vindocini in Bern ser. 22. in Cant. Gallia, perdurat lachrima Christi, quæ stupenda etiamnum pietatis edit testimonia: Lorin. in ps. 55. & summâ quidem, sed numquam digna satis in veneratione, & pretio habenda est; Lobb. cit. cùm vel unica, omnes orbis margitas nimium quantum dignitate sua antecellat. ut rectè Poëta:

§. I.

Est pretium, EST HONOR ET LACHRIMIS, *si modò pro peccatis, fluant.* Ovid. l.10. Met.

QVare si usque antehac flere miserum, molle, muliebre, & prorsus indecorum fuerit; si Ezechiam regē suppuduerit lachrimarum: & fletu exorto, se ad parietem converterit, ne ab adstantibus, teste Hieronymo, rex flere videretur. hoc enim, ut Refert Isidorus, è prisci Philosophi sententia, adeò à regia majestate alienum, & prorsus indignum habebatur: ut Alexander orbis Dominus & domitor, Tragœdum capitis reum condemnarit, quod funebri dramate, Regi lachrimas excussisset. multò magis à diis immortalibus, omnem fletum veteres remotissimum esse asseverabant:

Ovid.l.4. Fast.

Neque enim lachrimare Deorum est.

At verò jam immutata sunt omnia; ubi rex regum, cæli gaudium, voluptas Angelorum, ipse Dei filius lachrimatus est, lachrimæ in vinum, lachrimæ in electrum. lachrimæ in gemmas, ut videbis, divina quadam metamorphosi conversæ sunt. Pactolus

ctolus quondam communes aliis fluvijs aquas devolvebat, postquam verò Midas in eo, os oculósque abluit, cœpit aureus fluere, accinente Poëta:

Ovid. l. 11. Metam. ——— *vis aurea tinxit*

Flumen.

Haud aliter lachrimæ, quæ priùs vanæ, ac viles; ubi cælestis illius regis genas, oculósque attigêre, aureæ ac pretiosæ factæ sunt. non vanus in eo vates cecinit, Heliadum lachrimas Phaëtonta plorantium, in electrum versas esse; cujus gutta dum fortè formicam implicat, eam pretiosa morte consepelivit. ut eleganter Martialis lusit lib 6.

Dum Phaëtontæa formica vagatur in umbra,
Implicuit tenuem succina gutta pedem.
Sic modò quæ fuerat vitâ contempta manente:
Funeribus facta est, nunc pretiosa suis.

Exiles nos & viles homunciones, pretiosa tamen sanctorum morte defungi facit, si vel unicam Christi lachrymulam incurramus, nostrasque illi attemperemus. sed parum hoc, Electro lacrymas conferri maius est pretium, *est honor & lacrymis.* Pierius eas eleganti symbolo per margaritas expressit, Auctorem Suidam inducens: qui refert somnianti persuasum, margaritas genis inhærere, quas experrectus lachrimas colliquatas deprehendit. Ipsi verò rerum naturalium inventores tradunt, uniones ex gutta roris, quæ lachrimam refert, concrescere. ne quis autem hæc Poëtarum figmenta, aut vana somnia arbitretur, quam Ecclesiæ patres, periti rerum æstimatores, eas appenderint, attendite: Orator aureus: *Quidnam, dic oro, illis oculis Davidis formosius, perpetuo lachrimarum imbre, quasi margaritarum decore ornatis?* Sanctus quoque Macarius, lachrimas, pretiosos uniones, disertè affirmare non dubitavit. ipse psaltes regius quasi de re pretiosissima: *Posuisti*, inquit, *lachrimas meas in conspectu tuo.* Nostis non nisi pretiosissima regibus contemplanda proponi. quid, quod cælestis sponsus, eas in capite suo, pro diademate gestare non dedignatur. Etenim *in sanctarum nuptiarum dulci epithalamio* (ut Hieronymus loquitur) sponsus ad sponsam properans, sic eam compellat: *Aperi mihi soror mea sponsa; quia caput meum plenum est rore.* Hieronym. quia *capilli mei pleni lachrimis, & cincinni guttis oculorum*; quâ vel unicâ, pretiosissimâ margaritâ, cui regnum cælorum simile perhibetur, comparari queat: eamque ut à nobis impetraret cælestis negotiator, ad terras descendit, *atque omnia sua dedit*, labores, sudores, vitam, sanguinem; ut vel unicam ex corde contrito margaritam, id est lachrimam obtineret. jam toto corpore saucius, largissimum sanguinis imbrem effuderat, illudque vatis regij piè queri videbatur: *Aruit tamquam testa virtus mea, & lingua mea hæsit faucibus meis*; unde exclamat, *sitio.* Aureè Chrysologus serm. 93. *Deus delinquentium gemitus esurit, sitit lachrimas peccatorum.* Unicam ex oculis tuis pro tanto sanguinis flumine, guttam Deus emendicat.

Vid. l. 10 Metam. Pierius in Hierog. l. 28 80. Chrysost. hom. 30. in Gen. Ps. 55. Hieron. ep. ad Paulin. Cant. 5. Ps. 21.

Ardore amoris summo exæstuans, ut Origenes, Dionysius, alijque sentiunt, jure in has voces prorupit: *Dolores inferni circumdederunt me*; siquidem *fortis est, ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.* Hoc ardentissimo amoris tui incendio flagrans, vel guttam unam lachrimarum à te efflagitat, ut refrigeret linguam suam in hac flamma. sed heu perversam hominis insaniam Augustinus deplorat, dicens: *Nescit flere, qui flenda committit, & cùm sit ipse lachrimabilis, non habet pœnæ lachrimas suæ*; nescit homo lachrimarum pretium, qui eas adeò vili & nihili pendit, ut pro re futili & caduca eas largissimè effundat amés sit oportet, qui domo sua incensa, & flammâ per atria, elegantes tabulas, acu picta peristromata, pretiosissimam supellectilem depopulante, aquas omni studio & solertiâ ad stabulum equorum restinguendum affundit; hoc agis dum defles jacturam mercium, amissas opes, sublatum filium: quæ longè minoris æstimanda sunt, quàm

Ps. 17. Cant. 8. Lauredan. tit. lachr. Aug. ser. 7. in ps. 118.

vile stabulum, in comparatione augustissimi palatii. Rerum fluxarum defles incendium, incendium verò animæ, & flammas libidinis, imò & inferni restinguere non satagis. *Multus siquidem peccati ignis est, & modica lachrima illum exstinguit.* Peccati ignis iracundia est, peccati ignis invidia est, peccati ignis luxuria est; quem ignem suis se lachrimis restinxisse fatetur Hieronymus: *Mens desiderijs æstuabat in frigido corpore, & ante hominem suum, jam carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus ad Iesu jacebam pedes, rigabam lachrimis. memini me clamantem, diem crebrò junxisse cum nocte, donec rediret animo tranquillitas,* & velut nube depulsa serenitas. opportunè natura oculis, qui lumina vocitantur, suppeditavit flumina, quæ ardorem attemperarent, *hæc est lachrima, sancta compunctionis soror, quæ motus illicitos exstinguit.* Ut in his flammis salubre illud sanctissimi præsulis Mamerti valeat consilium: qui ut urbem Viennensem in Galliis luculenter vidit incensam, monuit assiduo aquâ potiùs oculorum, quàm fluminum restinguendam.

Chrys. l. 5. de pœnit.

Hiero. ep. 9. ad Eustoch.

Aug. ser. 11 ad frat. in Erem.

Ad incendium rerum fluxarum sapiendum accurrimus, aquas affundimus; dum interim flammas animæ, siccis oculis intuemur. hanc suam insaniam Doctor subtilis incusat: *Quid miserius misero,* inquit, *non miserante seipsum? & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te Deus meus.* Pub. Scipio, cùm Carthaginem deletam vidisset, adeò collachrimatus est, ut fumantes adhuc cineres lachrimis restinguere velle videretur. flumen lachrimarum tibi concessum, & semper in promptu est, ut flammas tartareas tibi imminentes exstingueres: *Lachrimæ enim ipsum etiam gehennæ incendium norunt exstinguere.*

Aug. l. 1. conf. c. 13.

Chrysost. hom. 1. in Luc. c. 16.

Tu illas aliò derivas, tu illas effundis super defunctum filium; quid, quod reperti, qui equum exstinctum amarissimis uberrimisque lachrimis prosecuti sunt. Hortensius murænam flevit, Ulysses canem, & nos in morte animæ ridemus. heu quot, & quantæ *lachrimæ volvuntur inanes!* de quibus verissimè dici posset: *Erraverunt ab utero.* Petrus Cellensis hunc fletum, velut sterilem imbrem despiciebat: *Sterilis est,* inquit, *omnis effusio lachrimarum, quæ non effunditur propter regnum cælorum.* Longè feracior, teste Philosopho, cælestis seu pluvialis aqua, quam fontium seu fluminum: aquæ cælestes fertilitatem nobis conferunt in terris; aquæ terrestres, id est lachrimæ, fructificant in cælis: si non inanes, evanidæ, & steriles, quæ nec fructum spiritalem, nec temporalem valent impetrare; quia per hunc fletum, nec divinam gratiam acquirimus, nec temporalium jacturam restauramus. *Multos occidit tristitia,* ait Ecclesiast. 30. *& quæ est utilitas in ea.* Vbi notanda aurea Chrysostomi sententia: *Tristitia nobis data est, non ut in morte, aut alia in re doleamus; sed ut deleamus peccata. Tristitia peccatum tollit, non alias ægritudines. v. g. pecuniâ quis mulctatus est: doluit, non recuperavit. filium amisit: doluit, non resuscitavit mortuum. contumelijs affectus est: doluit, famam non revocavit. Infirmatur: dolet, morbum non aufert, sed auget, at peccavit quis, tristatus est: peccatum delevit. ergo tristitia tantùm facta est propter peccatum, à quo nata est.* Quæ lachrymæ, quæso, justiori de causa, quàm ex commiseratione redemptoris nostri, sibi crucem bajulantis profusæ? eas tamen Christus prohibet, dicens: *Nolite flere super me,* tanto Deus lachrimas in pretio habet, ut non nisi gravissima de causa eas velit impendi. Cur autem ò bone Jesu, flere nos veras? tu fundis sanguinem, & nostras prohibes lachrimas? omnia lugent elementa, vel ipsa plorant saxa, ipsi tecum lugent Angeli: & nos pro quibus moreris, hæc oculis siccis transmittamus? memini me legisse Romanum oratorem dixisse: *Quid dicam de Socrate, cujus morti illachrimari soleo, Platonem legens.* Et nos non Socratis, sed Servatoris nostri acerbissimos cruciatus, dirissimam mortem, sine fletu legamus, vel legi audiamus? flere tamen vetat Christus; quia flebant hæ mulieres solâ miseratione humanâ, non ex supernaturali charitate. flebant diram illam

Virg. 4. Æneid.

Psal. 57.

B. Petrus Cellen. de panib. c. 12

Chrysost. hom. 5. ad pop.

Luc. 23.

Petracha l. 1 dial. 16.

illam Christi lanienam; sed causam propter quam patiebatur, id est scelera filiorũ, non plangebant, mortem Christi temporalem lamentabantur, & mortem æternam, quæ sacrilegos hos deicidas manebat, non lachrimabantur; unde ait: *Sed super vos ipsas flete, & super filios vestros*, ex quo gravissimi Doctores deducunt, si arguantur flentes Christum, eò quòd præstet lugere scelera propria, quid sentiendum de his, qui deflent scorta à se auferri: qui deflent mancipia diaboli à se morte separari: occasiones peccati violentè sustolli, & irremediabilibus lachrimis amasiam exstinctam prosequuntur? hi verè margaritas, quibus lachrimas comparavimus, ante porcos abjicere non dedignantur. nescit flere, qui externum funus luget, & domesticum non plorat. quod credibile Ægyptios fecisse, in illa nocte, quâ in omni domo jacuit mortuus: qui enim eorum ad alienas ædes fortè tum diverterant, illic mortuum plangebant; ignari domi suæ prædilectum filium primogenitum eâdem plagâ percussum; adeò ut hoc alter alteri, meritò dicere potuerit: *Nolite flere super me, sed super vos ipsos flete, & super filios vestros.* Hoc & nos faciamus, qui intus mortuum habemus, peccata propria, ac proximi lugeamus, Dei offensam eluamus.

Hanc flendi methodum Rex, vir ille secundùm cor Dei, nos edocuit dum ait: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei*: quid ploras potentissime Rex? nũ Bethsabæam, quam adeò stultè deperisti, repentina morte sublatam? num filium, aut filiam exstinctam? num cladem regio exercitui ab hoste illatam? qui hæc flent, flere nesciunt. David autem flendi percalluit, & utilissimè, & diutissimè flevit; adeò ut deficerent oculis lachrimæ, ideo dumtaxat: *Quia non custodierunt legem tuam Domine.* Cui congruit illud Ambrosij: *A sancto viro plus culpa quàm ærumna defletur.* Quare hunc primum lachrimarum fructum referemus, ut peccata lugeamus, quandoquidem ut pleniùs deducemus, aureo teste Chrysostomo,

Psal. 118.

Ambr in Ps. 118. ser. 17.

§. I.

Anima lachrimis baptizatur.

Chrysost. hom. 6. de pœnit.

Veteres, dum hominem ad lachrimas damnatum viderent, & in causa invenienda magis, quàm in Nili origine laborarent, hanc fabellam commenti sunt: Prometheum cùm ex terra hominem effingeret, aquam ad manum non habuisse, ejusque defectu lachrimas luto attemperasse, atque inde *animal flebile*, veriùs quàm risibile exstitisse; quod à fletu vitam auspicatur, & non nisi dum in pristinum pulverem resolvitur, exsiccari. Quod Hipponensis Præsul & quotidiana experientia confirmat: dum *infantia non à risu, sed à fletu orditur hanc lucem, quid malorum ingressa sit, nesciens prophetat quodammodo.* Fuerũt, qui ipso in utero, lucis timorem & mala obuentura fletibus præsagierunt. * ut suprà commemoravimus. veteres illi, originis culpam, & omnium miseriarum scaturiginem, peccatum ignoravêre, nosque ex horto deliciarum in vallem hanc lachrimarum exules deturbatos. sed divina manu artifice effectum, ut pro spiritali regeneratione, hæc aqua subserviret, & ex oculis, per quos velut fenestras, mors egressa est, vita profflueret; ut juxta illud: unde mors oriebatur, inde vita resurgeret. quo fiat, inquit, scriptor Venetus, homo resurgat ex oculis, quasi ex loculis, & pupillæ quæ dicuntur esse absque patre, incipiãt non esse sine filio: etenim si justus rectè *filius lucis*, in sacris paginis indigetetur, unde is congruentiùs, quàm ex luminibus (sic oculi vocitantur) nasci comprobabitur? Apprimè cadit in lachrimas, quod de saliva Christi pronuntiavit Chrysologus: qui sermone de cæco sic ejus virtutem extollit: *Dominico sputo vacuas oculorum replet lacunas; divino ore Luciferam dat salivam, ut sancti roris guttâ baptizaret oculos peccatoris.* Non minor vis, & virtus lachrimarum est,

Strobæus.

Aug. l. 21. civit. c. 14.

** Dom. 1. Adv.*

Lauredan. tit. lachr.

Chrysolog. serm. 176.

Chrysol. serm. 93. eodem aureo Doctore contestante: *Ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, & ipsius civitatis facta fuerat ipsa peccatum. lachrimis rigabat pedes ejus. ô quanta vis in lachrimis peccatorum! rigant cælum, terram diluunt, exstinguunt gehennam, delent in omne facinus, latam divina promulgatione sententiam.* Ut autem noris hîc æthiopissam mutasse pellem suã, & veluti baptismi fonte dealbatam, subdit: *Et capillis suis tersit. Dominicos pedes lavat lachrimis, crinibus tergit, in peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut suo fonte mulier in novum baptisma, suorum dilueret illuviem peccatorum.* Nec minùs disertè purpuratus Doctor Cyprianus: *Usa est capillis pro linteo, oculis pro catino, lachrimis pro baptismo.* Errat ille gravissimè quisquis aquam rosaceam, aquam vitæ, aquam cinnamomi, aliosve pretiosos succos ex electro aut aromatibus per alambicum, aliave arte chimica expressos, ad baptizandum usurparit; ast aquæ illæ quæ ex corde pœnitentis, ab ardentissimo amore Dei instar fornacis accenso, per oculos eliquantur, animam baptizant. Sed parum hoc, baptismo aquę, lachrimas conferri; baptismo sanguinis, ipsique martyrio Chrysostomus adæquavit: *Dicam tibi,* inquit, *quid valeant lachrimæ: Martyres sanguinem fundunt, peccatores lachrimas fundunt. meretrix illa non fudit sanguinem, sed fontes lachrimarum profudit, & delevit peccata sua.* Triplicem baptismum S. Isidorus describit, aquæ sanguinis, & lachrimarum. atque hic, ex eo, longè priores antecellit, quod in adultis nec aquæ nec sanguinis baptismus juvet, si quis impœnitens persistat. Alterum est, quod hunc præ aliis sæpius iterari contingat; ut in rem nostram appositè deprædicat Augustinus: O *aqua salutaris,* inquit, *per quam omne peccatum destruitur! ô felix lavacrum! quod toties valet ad purgandum, quoties purgandum indiget cor humanum.* Confirmat id ipsum Bernard. *Est & baptismus aliquis in lachrimarum assiduitate, & quoniam baptismi Sacramentum iterari non licet, qui sæpe in multis offendimus, frequenti oportet ablutione suppleri.* Hoc lavacro frequenter usus, atque totus innatans

Cyprian. serm. de lotione pedum.

Chrysost. in Ps. 50.

Aug. ser. 11. ad frat. in Eremo.

Bern. ser. 1. in oct. Pascha.

psaltes regius, super nivem dealbatus est. Pontificię de plenarijs indulgentijs, aut Jubilæo bullæ, hunc baptismi effectum sortiuntur, ut omni peccatorum nævo, & reatu omni, hominem exsolvant. Quare S. Raymundum legimus, Catharinam Senensem obnixè rogasse, ejusmodi bullam sibi impetraret. & ecce minimum cogitanti, imber lachrimarum Raymundo oboritur, quem postea intellexit indulgentiæ, aut Iubilæi amplissimi loco, sibi precibus Catharinæ concessum; quo velut baptismi fonte ablutus, & peccatorum sordibus detersis, animo serenitas reddita est. peccatorem inter & Deum, nubes omnino densa interponitur, de qua Isaias cap. 59. queritur: *Peccata vestra diviserunt inter vos, & Deum vestrum;* At ubi nubes dissolvitur, & in tenues guttas, quasi lachrimulas depluit, ilico cælum serenatur: & quæ suopte ingenio amaræ, ac salsæ prius aquæ, è mari in nubem concreverant, in dulcia stillicidia resolvuntur. unde ille pro tessera gentilitia, nubem è mari collectam, dulci pluvia decidentem assumere non dubitavit subiecto lemmate: *Symb. heroic. Petr. S.*

Redit agmine dulci.

Quid, quod tonitrua & fulgura, non rarò cessare videmus, dum cælum in pluviam se quasi exonerat. Nec minùs ira Dei, pluvia lachrimarum ingruente deferuescit. Urbi Bethuliæ, ferocissimus Dux Holofernes extremam calamitatem attulit, dum *incidi præcepit aquæ ductum illorum,* & omni aquâ interdixit. similiter Theodosius Imperator gravi se injuriâ à civibus Constantinopoleos læsum sentiens, inusitato in eos supplicio severè animadvertit; omnes fontes obturari, omnes balneas occludi jussit, ne cives jucundissimis aquis fruerentur; unde necesse erat, corpora magnis ac diuturnis sordibus obsolescere. tormenti genus gravius, dum cælestis lachrimarum imber, peccatori denegatur: dum stygius Holofernes hunc saluberrimum aquæ ductũ præcidit, & aliò derivat. quo fit ut anima vitiorum cœno tota sordescat. hanc sibi aquam deesse Prophetæ verbis, piè

Iudith c. 7. Baron. an. Chri. 388.

queri

queri potest peccator, in terra deserta, & invia, & inaquosa: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrimarum?* quia ut lacte lotus Bernardus: *Aquæ inopia non modò aridum, sed & sordidum facit, dum non est, quo laveris, & humanum cor lachrimas nesciens, non modò durum sed & impurum esse necesse est.*

Ierem. 9

Bern ser. de nimia fallac. vita.

Ecquis non indies faciem & manus abluit ne sordidus appareat? de animo parum soliciti sumus. *Faciem corporis tui*, inquit Chrysostomus, *quotidie abluis, ne qua fortè macula faciei inhærens, fœda appareat: sic & animæ curam habe, quotidie lachrimis eam abluens.* Quisquis peccator! hoc saluberrimo balneo destitutus es, à summo cæli Imperatore, hoc aperiri, cum Augustino ardenter exposce, dicens: *Rogo te ô bone Iesu per illas pretiosissimas lachrimas tuas, da mihi gratiam lachrimarum, quam multum desiderat, & appetit anima mea; quia sine dono tuo, non possum habere eam, sed per Spiritum sanctum tuum; qui dura corda peccatorum mollit, & ad fletum compungit. Da mihi gratiam lachrimarum, sicut dedisti patribus nostris, ut plangam me in omni vitâ meâ, sicut ipsi se planxerunt nocte ac die*: qui ad clepsydram lachrimarum, per omnem vitam plangentes illud Maronis usurpare poterant:

Chrysost. hom. 21. in Gen.

Aug. medit. c. 36.

Nos flendo ducimus horas.

6. Æneid.

Insanus mundi amor, ingeniosam non ita pridem clepsydram efformavit; Puella amantis cineres, quem dum viveret, stultè deperierat, studiosè collegit, atque intra vitrea vascula conclusit: horasque ad illos dilecti sui cineres, noctes & dies lachrimando metiebatur: cui horologio, hoc Christianum documentum, pius Poëta adscripsit:

P. Spoelbergen. Wercken der Saligen. fol. 578.

Irrequiete cinis, miseros testaris amantes:
More suo, nullâ posse quiete frui.

Non cessabat nocte & die plorare, ad hanc clepsydram, mortem amantis, hominis mortalis. At cum clepsydra Romanorum tempore in usu, effecta fuerit ex aqua, quæ sensim stillas velut lachrimas fundens, horas metiebatur, unde & nomen sortita est à κλέπτω καὶ ὕδωρ propriis ac longè pretiosiores, è sanctorum hominum lachrimis; nobis clepsydras comparare poterimus, quibus nostras assiduò affundendo dicamus:

Nos flendo ducimus horas.

6 Æneid.

Hos inter, Propheta regius censendus est, qui non modò per diem vel horam, sed per noctes singulas, per omnem vitam, ex oculis lachrimas stillare non cessavit. quod si

Non nihil aspersis gaudet amor lachrimis,

Propert. l. 1. el. 12.

Vt in accensa fornace, flammâ paucis guttis respersâ, luculentiùs exardescit, quid de ardentissimo Prophetæ pectore sentiendum est, quod non pauca stillicidia, sed ingens torrens natare fecit? *Lavabo*, inquit, *per singulas noctes lectum meum, lachrimis meis stratum meum rigabo.* In Hebræo est: *Natare faciam lectum meum*, quasi ea fuerit lachrimarum copia, & velut exundatio, ut cum strato suo inter lachrimas ipse nataret. Vnde Chrysostomus: *Audiant, qui lectos habent argenteos qualis erat lectus regis: non ex auro contextus, sed ablutus lachrimis.* Lintea frequenti aquâ aspersa, sensim instar nivis dealbantur; haud aliter Psaltes regius, hac pluviâ jugiter aspersus, imò immersus, *super nivem dealbatus est.* unde Chrysostomus homil. 6. in Marc. sic Davidem loquentem inducit: *Lachrimæ meæ, mihi fuerunt pro baptismate.* Ne quis verò hæc hyperbolicè dicta autumet, subjungit idem Propheta: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Ex quibus verbis S. Ambrosius concludere non dubitavit, quod cum fletu *ipsi descenderint oculi. habet enim hoc vis summi doloris, ut cum lachrimis oculi quodammodò videantur descendere, eò quòd tanta vis lachrimarum sit, ut putentur oculi in fletus resolvi; & in lachrimas effundi,*

Psal. 6.

Chrysost. hom. 30. in Gen.

Ambr. ser. 17. in ps. 118.

Addit Philo, & ex eo S. Hieronymus, lachrimas Davidis & Ionathæ collectas, vas seu dolium replevisse, & in terra repositum. quòd si tum temporis amore Ionathæ, tantum lachrimarum David fuderit, quin illæ in *rivos*, & in *juge profluvium* (ut Ambrosius loquitur) proruperint, quo detestandum suum peccatum expiaret.

Philo lib. antiq. Iud.

Ambr. cit.

quin & S. Petrum, fluenta lachrimarum fudisse, testantur canales, quos assiduo cursu suo, teste S. Clemente, non vi sed sæpe cadendo, in genis excavarant. quo factum ut S. Leo serm. 9. de Passione, lachri-
Act. 20. mas Petri extollens dicat: *Sancte Apostole! lachrimæ tuæ, ad diluendam culpam negationis, virtutem sacri habuêre baptismatis.* Doctor Gentium de se ipse testatur: *Per triennium nocte & die non cessavi cum lachrimis, monens unumquemque vestrûm.* Quare si

Flumina magna vides, parvis de fontibus orta:

Non miraberis è Pauli lachrimis, fontes aquarum, & flumina redundasse. Chryso-
Chrysost. hom. 12. in epist. ad Colosſ. stomum audite: *Ex quonam fonte, tanta emanarunt fluenta, ut ex illius oculis lachrimæ?* Et paulò pòst: *Quemnam fontem vis comparare cum his lachrimis? eumne qui est in paradiso, qui irrigat universam terram? sed nihil dices æquale.* Denique unicum mihi votum est, S. Patris nostri Ignatii lachrimas colligere, cujus oculi raræ ac præclaræ instar clepsydræ, lachrimas jugiter stillabant; ut socii illo inscio à Pontifice impetrarint,
Lancicius opusc. spir. 9 c. 6. n. 104. Ignatius ab officio horarum eximeretur, ob præsens ex assiduo fletu cæcitatis periculum; libello supplice, quem Romæ legi, inquit Lancicius, ad hoc oblato.

Hæc omnia nos siccis oculis, & surdis auribus excipimus, & quemadmodum perfrictæ frontis pueri, quantumvis à Deo corripiamur, ne una quidem lachrimula exprimitur.

4. Æneid. *Quæ quibus anteferam?*

Hîc lachrima lavat, illic urit; hîc ungit, illic pungit; hîc gemmæ sunt, quæ diademati inserantur, illic in liquidas plumbi guttas resolvuntur, quæ genas excruciant. eam ob
Bern. ser. 16. in Cant. causam Bernardus: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, ut præveniam fletibus fletum?* qui licet in oceanum excrescat, ne minimũ reatus tum delere, aut ignis exstinguere valebit, cùm hîc vel guttula sufficiat. Non rivi, non flumina, non ipsum mare Atlanticum inferorum flammas valet restinguere, nedum scintillam attemperare; hac tamen virtute pollet vel unicum à contrito corde per oculos expressum stillicidium, ipso Augustino contestante: *Omnes aquas non extinguunt unam scintillam in inferno; sed una lachrima si de contrito corde processerit, totum ignem inferni extinguit.* Aug. serm. 19. ad frat. in Erem. Considerandum hîc sese offert locus ille Danielis c. 3. ubi flammæ è fornace Babylonica exundantes, adstantes ministros continuò absumpsere, & in favillas, cineresque redegere; prodigio tamen simile, quod Regi propiùs accedenti, & pueros illæsos in flammis, curiosè exploranti nil damni intulerint. Rationem hanc adfert S. Chrysostomus: Regem sceleris sui pœnituisse, & madentibus oculis fornacem Chrys. ho. de tribus pueris. accessisse, ipsum audite: *Non pertimescebat flammas comburentes, qui secum ferebat lachrimas ipsas extinguentes.* Quam quis non videat luculentam esse figuram, fornacem illam tartaream, peccatoris lachrimis restinguendam?

Macedonum Regi Alexandro, cùm graves calumnias de matre scripsisset Antipater, rex literis perlectis: ignorat Antipater, inquit, unicam matris lachrimulam, multarum calumniarum epistolas esse deleturam. idem ego de noxiis sceleratorum hominum captibus dixero, qui ignorare videntur, unicâ lachrimulâ, si seria & matura, omnes noxas aboleri, & infernum restingui: *Tales lachrimæ, quales erant Davidis, ipsum gehennæ incendium norunt exstinguere, & vectes ferreos confringere.* Chrys. in c. 16. Luc. hom. 1. de Lazaro. Rem miram Antiochenus Præsul commemorat de servis fugitivis, quod pedes ferrea compede colligatos, ejusmodi aquis immergant, quibus ferrum adeò mollescat, ut saxo Chrys. ho. 9. ad pop. illud percutientes confringant. & de facto, aquas fortes, ut vocant, reperiri, quæ ferrum exedant, & frangant, indubitatum est. omni tamen aqua forti, & quantumvis efficaci, major vis lachrimis, cælo indita est, ad gravissima, & solidissima peccatorum vincula, non emollienda dumtaxat, sed vel momento disrumpenda, quæ ne quibus mira videantur, ipsos cælos quos Propheta velut ære fusos describit, lachrimas perrumpere, vectesque ferreos, ac portas

portas cælorum adamantinas perfringere, sacrarum literarum, sanctorumque Patrum testimonijs comprobabo. Petrus Cellensis: lachrima *portas refringit inferni, carbones exstinguit ferreæ fornacis.*

P. Pet. Cellen. de panibus c. 12.

§. III.

Lachrimarum vis, cælum aperit.

Paradoxa, quibusdam, imò propè pugnantia videbuntur, hæc primæ veritatis documenta: Matth, 18. *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Et Matt. 11. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Quod parvulis robur, ad cælos ære fusos perrumpendum, ad portas empyrei adamante clausas infringendum? quæ teneræ ac imbelli ætati, cum validis ac violentis viris comparatio? utrumque solerter componit Chrysologus; dum *viros* robur habere in lacertis, pueros in lachrimis ingeniosè observat: ipsum audite: *Infantiam dico, fratres, quæ semper totum obtinet; quæ plus lachrimis quàm virium robore contendit.* Si pater minetur, si lac negetur, puer arma sua, lachrimas promit, quibus semper victor evadit. Huic magni Ambrosii accedit auctoritas, dicentis: *vim facimus Domino non compellendo, sed flendo, non provocando injuriis, sed lachrimis exorando.* Hunc arietem agni aliquando admoverunt, & Henrici Imperatoris animum, etiam efferatum expugnavere. obsidebat hic Troiam, Apuliæ urbem, ac civium pertinaciâ variè lacessitus, juravit nec imbelli ætati parcere, suppetiis auxilioque omni præciso, cives serió sed seró supplices, in urbem repulsi. extrema jam omnibus imminebant; dum ecce necessitas ingeniosum, nec minus pium stratagema adinvenit,

Chrysol. serm. 128.

Ambr. sub serm l. 4. in Luc. c. 5.

Cell. de SS. principib. Paderus illa S. Theodos.

Miserisq; venit solertia rebus.

6. Meta.

Puerile totius urbis agmen instruunt, signum crux præit, laxatis portis legationem istam emittunt, hæ copiæ flentes, ac ejulantes ad Imperatoris tentorium sensim repunt. quis credat? innocuam turbam amarè flentem contuitus, derepente Imperator ad lachrimas eorum collachrimatus est & misertus super turbam, urbem libertate donavit. paradigma est, quemadmodum divini Imperatoris animus expugnandus sit; cælestis illa, quo ariete, Ierusalem impetenda.

Primæ veritatis pronuntiatum est: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.* Si quidquid orantes impetrent, quomodo non quidvis plorantes? Hieronymus: *Oratio Deum lenit, sed lachrima cogit.* Oratio impetrat, sed lachrima imperat; piæ lachrimæ precatio, peroratio efficacissima est. dictis fidem adstruit Doctor Angelicus in illud Lucæ 14. *Legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt.* Fatetur acria quæ peccatores contra Deum constituerunt prælia optimè componi posse, si legationem, qualem Troiani ad Henricum misêre, instituerint. sic enim ait: *Mittamus ad eum legationem lachrimas nostras. Hæc est nostra legatio quæ Deum iratum placat*: lachrima enim omni Oratore facundior, in cælesti curiâ perorat. Testis Ambrosius: *Lachrimas Petri lego, satisfactionem non lego; non invenio quid dixerit, sed quod fleverit.* Idem de Magdalena censuit, ut verissimum illud Poëtæ comprobetur:

Marc. 11.

Hieron c. 38. in Isa.

Ambr. sup. Luc.

Interdum lachrimæ pondera vocis habent.

Ovid. ep.

Thren. 2. Hieremias inculcat: *Non taceat pupilla oculi tui.* Et David Psam. 38. *Percipe lachrimas meas.* Quæ omnia paucis complexus Ambrosius, ait: *O lachrima humilis! tua est potentia, tuum regnum. Tribunal judicis non vereris, amicorum tuorum accusationibus silentium imponis. Quid plura? vincis invincibilem, ligas omnipotentem.* Sed quæret aliquis, quomodo hi Oratores in aulam cælestem penetrarint? lachrimæ enim aquarum pondere in terram decidunt. Unde vis illis & impetus, ut in cælum usque salire valeant? qui fontium originem investigarit, facilè agnoscet, hoc altiùs eos in valle scaturire, quo è vicinis montibus per subterraneas venas profundiùs aqua descenderit: ita & ex corde humili & contrito, excelso in

cælum

cælum lachrimarum fontes divina virtute prosilire comperiet, juxta illud: *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrimarum.*

Ps. 83.

Pineda exponens illud Iobi: *Ad Deum stillat oculus meus.* Mirum ait: quòd lachrimæ, quæ in sinum seu in terram decidunt, ascendere dicatur; atque id fieri asseverat, quemadmodum in vaporibus fieri consuevit, quos sol calore suo rarefactos attollit. ita à Charitate Dei, velut cælestis Solis radiis, has lachrimas in cælum elevari. quod in lachrimis viduæ Ecclesiasticus fieri insinuavit: *Nónne lachrimæ viduæ ad maxillam descendunt, à maxilla autem ascendunt usque ad cælum?* Cujus typus maxilla fuit è qua Iudicum c.15. fons in altum scaturire cœpit, Genes. 7. refert Moyses aquis Diluvij arcam elevatam in sublime à terra: ita animus in limo profundi, & luto peccatorum defixus, attollitur exundantia lachrimarum; quas Gregorius Nazianzen. in cælum attollens dicens: *O felix diluvium! ô felices lachrimas, quæ animum dolentem levant, & peccatorem imò tartaro infixum sublevant in sublime.* Nostis ad quantam altitudinem, lachrimarum fontes ascendant?

Iob 16.

Eccl. 35.

Naz. orat. 3.

Appositum ænigma quæstionem enodabit: quæri solet, quo umquam tempore, aquæ altissimæ steterint, & maximè sublevatæ fuerint? in promptu responsum videtur in diluvio accidisse, dum

——— alta cacumina montis
Vnda tegit, pressæque latent sub gurgite turres.

Ovid. l. 1. Metam.

Dumque ut sacer textus loquitur: *Aquæ prævaluerunt nimis super terram, opertique sunt omnes montes excelsi; quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.* An altiùs quis aquas ascendere posse arbitrabitur? imò verò, & aquas supra cælos, ad ipsum firmamentum in sublime elatas, eædem sacræ paginæ testantur. Gen. 1. *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Et Psalm. 148. *Aquæ, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini.* Vbi non levis Doctorum controversia; ut quid aquæ; violentè illic asserventur? Pererius quæstionem non modo difficilem, sed quorumdam judicio *inexplicabilem* dicit. Cæterùm cum D. Augustinus *hanc diligentiam, considerationemque, laude dignißimam* judicet, paucis quid SS. Patres de iis censuerint audiamus: Iustinus Martyr, Basilius, Theodoret. ad siderum ardorem, & igneæ spheræ virtutem attemperandam, aquas supra cælos repositas affirmant, quemadmodum Ecclesia canit

Gen. 7.

V. Perer. in Gen.

Aug. de Gen. ad litt. l. 2. c. 84.

Iustin. 93. q. orthod.

Basil. hom. 3 sup. Gen.

Theodor. q. 11.

Immense cæli conditor,
Qui mixta ne confunderent:
Aquæ fluenta dividens,
Cæli dedisti limitem.
Idque, *ut unda flammas temperet.*

Analogiam sumit Augustinus à microcosmo seu homine, supra cujus cor igneæ naturæ, locatum est frigidum ac humidum cerebrum. Beda verò ait: aquas has à Deo supra firmamentum collocatas, ut earum ingenti copia, laxatis cæli cataractis generale orbi diluvium, quod prę viderat, induceret.

Aug. l. 11. de civit. c. ult.

V. Lorin. in Ps. 148.

Sed appositè ad rem nostram, Thomas Anglicus Cardinalis in Psalm. 1. aquas super cælos, lachrimas intelligit, quæ propter causas cælestes & æternas fusæ, laudant Dominum; nec quemquam ad Deum pervenire, nisi has aquas penetrando, viam sibi lachrimis straverit. verùm enim verò, adhuc altiùs & longè sublimiùs aquam conscendisse, & ad ipsum numen lachrimas penetrasse Chrysologus adinvenit, ex quo disces non modò aquas altissimas stetisse in Christi baptismate supra ejus verticem, sed & dum Magdalena super Redemptorem nostrum lachrimas fudit: *Mutatur*, inquit, *ordo rerum, pluviam terræ cælum dat semper; ecce nunc rigat terra cælum. imò super cælos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum prosilit lachrimarum: ut juxta Psalmistam, & de aquis fletuum cantetur illud: & aquæ quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini.*

Chrysol. serm. 93. de Magd.

§. IV.

§. IV.

Beati qui lugent. Matt. 5.

VBi cælum se ingenti pluviâ quodammodo exoneravit, detersa nube solare jubar radios spargit, & orbi universo post nubila Phœbus, post ventos & imbres, serenitas arridet. solatium hinc non vulgare Redemptor noster mutuasse videtur dum dixit: *Tristitia vestra vertetur in gaudium*; quæ sententia, aureis Chrysostomi verbis sic intelligenda est, *sicut post vehementes imbres, mundus aër, ac purus efficitur; ita etiam lachrimarum pluvias, serenitas mentis sequitur, atque tranquillitas: omnisque illa de peccatorum tenebris offusa caligo dissolvitur.* Noctem illam noxæ, ac peccati, detergunt lachrimæ; ipsas verò lachrimas, benignissima Dei manus in omnem æternitatem, *absterget Deus ab oculis eorum.* quod beneficium S. Bernardus expendens, *felices*, ait, *lachrimæ, quas manus conditoris abstergit.* Felix fletus, qui in risum perpetuum, & gaudium æternum commutandus. multas & copiosas vidimus Davidis lachrimas, sed audite quid dicat: *Secundùm multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Ac si diceret, inquit Hieronymus, *hic unam fudi lachrimam, unam merui consolationem: decem fudi lachrimas, decem consolationes merui: quantumque fuit pondus lachrimarum, tantus fuit & consolationum numerus*; qui tantus, ut liquidissimis paradisi gaudiis, quandoque sibi interesse videretur: ipse *mihi testis est Dominus, post multas lachrimas, post cælo inhærentes oculos, nonnumquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum.* Vultis ipsius primæ veritatis testimonium? ipse Salvator noster non modò consolationem, sed ipsam beatitudinem in lachrimis ac fletu sitam esse voluit: sic enim ait: *Beati, qui nunc fletis.* Et alibi: *Beati, qui lugent.* Chrysost. *flere, & simul beatus esse quis queat? neque putet hoc ænigma esse.* Et August. *non est res tam vicina miseriæ, quàm lachrima: & nulla longior à miseria, quàm beatitudo, & tamen dicitur: beati qui lugent.*

Ioan. 16. *Chrysost. hom. 6. in Marcum.* *Apoc. 7.* *Hieron in ps. 93.* *Hieron. ep. 9. ad Eustoch. de Virg.* *Chrysost. hom. 15. in Matth.* *Aug. in ps. 85.*

Est enim & quadam flere voluptas

Ut fusè Mendoza noster ostendit. organum ex aqua seu hydraulicum, in symbolum Academia humoristica adlegit; hoc lemmate subjecto: *Concino dum concidis.* concentum suavissimum in eo eliciunt, decidentes singulari artificio guttæ. tale è lachrimis, Magdalena construere visa est, ut Chrysologus testatur: *Ad delicias Deitatis totas, totam pulsat cordis sui & corporis symphoniam: organi planctus dat clamorem.* quod quanta cum delectatione fieri consuerit, experti loquantur; *Nihil est porrò his lachrimis jucundius; quovis risu, sunt hæ jucundiores. sciunt, qui lugent, quantam hæc res habeat voluptatem.* Quæ omnem plausum, omnem jucunditatem, quam animus ex rerum pulcherrimarum spectaculis capere potest, longè antecellit. Etenim si Augustino credimus? *Dulciores sunt lachrimæ orantium, quàm gaudia theatrorum.* Aliam lætitiæ segetem, è lachrimis educit Bernardus, dum dulciores vult esse lachrimas pœnitentium, quàm sit suavissimus sapor, & excellentia præstantissimi falerni. *Lachrimæ, inquit, pœnitentum, vinum sunt Angelorum.* Generosissimum vinum, quod in terris reperitur, *lachrima Christi* nuncupatur. ab hoc lachrimę pœnitentium saporem, odorem, & colorem participant. hoc vinum pincernæ oculi ubertim promunt. felix profectò, de quo illud prædicari potest: *Pulchriores sunt oculi ejus vino*: cujus ea vis, & divina virtus est, ut sanctam quamdam ebrietatem inducat: hac extra se raptus exclamat Augustinus: *Calix tuus inebrians Domine, quàm præclarus est, da mihi gratiam lachrimarum, tribue pro pietate, & bonitate tua, ut iste calix tuus inebrians, satiet sitim meam.* Quod si lachrimæ non verterentur in vinum, minimè inebriarent; aqua enim inebriare non potest. Unde locum illum Psalm. 79. *Potum dabit nobis in lachrimis:*

Ovid. l. 4. trist. el. 3. *V. Mendoza l. 1. Reg. c. 1. annot. 9. sect. 2.* *Petra S. symbola heroi. l. 9. pag. 430.* *Chrysol. serm. 93.* *Chrysost. hom. 12. in ep. ad Coloss.* *Aug. in ps. 127.* *Gen. 49.* *Psal. 22.* *Aug. medit. c. 36.*

paraphraſtes vertit, *potum dediſti eis vinum lachrimarum, lachrimam Chriſti.* Denique ut plenè beatos, hîc lugentes fateamur, unicum Chryſoſtomum adduxiſſe ſuffecerit, qui norat quidem, beatitudinem in viſione Dei ſitam eſſe; longè tamen beatiores Pauli oculos æſtimat flentes, quàm Chriſtum intuentes: *Viderant*, inquit, *paradiſum iſti oculi, viderant tertium cælum: ſed eos non tam cenſeo beatos propter hoc ſpectaculum, quàm propter lachrimas, per quas viderunt Chriſtum.* Unde cùm Paulus maximè gloriaretur dicens: *Nónne Chriſtum Ieſum, Dominum noſtrum vidi?* Subdit Chryſoſtom. *ſed eſt beatus, quòd fleverit.* Quare oremus hîc, ploremus hîc; & cum Hipponenſi Antiſtite, ardenter hoc lachrimarum donum à Deo efflagitemus dicentes: Domine Jeſu, *da mihi evidens ſignum amoris tui, irriguum lachrimarum fontem jugiter manantem, ut ipſæ quoque lachrimæ, tuum in me teſtentur amorem, ipſæ prodant, ipſæ loquantur, quantum te diligit anima mea.* Et in æternum tecum, & de te, & in te merear gaudere. Heraclitis cælum refertum eſt; mundus Democritis:

Chryſoſt. hom. 12 in epiſt. ad Coloſſ.

Aug. medit. c. 36.

Iſte nihil, niſi riſit; & iſte nihil niſi flevit.
Iſténe ridendus, flendus an ille magis?

Qui voluerit hîc eſſe Democritus, timeat ne in alio ſæculo fiat Heraclitus: nam *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis,* dum in ergaſtulum detruſi: *Vbi erit fletus, & ſtridor dentium*; qui verò hic voluerit eſſe Heraclitus, in cælis Democritum induet, & *triſtitia ejus vertetur in gaudium*, & riſum, ſine fine duraturum.

Luc. 6.

EMBLE-

EMBLEMA XXV.

QVO VADIS. Ioan. 16.

QVO ME RAPIT. Virg.

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

Maxima pars hominum ignorat quò vadat, currit in incertum, & in præceps agitur, dum quò vel quà eundum ſit, non interrogat.

§. I. *Quid faciendum ei neſcit quò vadat, nec quidquam ſtatuit de ſtatu vitæ?*
§. II. *Conſilium de ſtatu vitæ non petendum à parentibus, aut propinquis.*
§. III. *Inſpiratio quâ quis ſe ſentit vocari ad ſtatum Religioſum certiſsimè à Deo eſt.*
§. IV. *Vocatio ad Religionem, manifeſtum divinæ prædeſtinationis ſignum.*
§. V. *Reprobationis ſignum certiſsimum iis, qui vocationem diſtulerunt, aut neglexerunt,*

DOMINICA QVARTA POST PASCHA.

Quò vadis. Ioan. 16.

In vita Æsopi.

FABVLATOR ille à sapienti morum instructione, & ingeniosis apologorum commentis, celeberrimus: cùm à Xancto hero suo in balneas aliquando amitteretur visum, an multa turba adesset, quæ lavare cupientem impediret; inter eundum casu obvium habuit urbis Prætorem: qui cùm eum Xanti servum esse cognovisset, interrogavit *quò iret?* curiosa interrogatio dignam retulit responsionem. Siquidem servus nequaquam serviliter, sed Philosophicâ quadam libertate ilicò respondit: *Nescire se quò iret.* Hoc tam audaci dicto, imò ut videbatur mendacio, Prætor existimans se contemni: lictoribus qui se comitabantur, extemplo mandavit, ut homini pervicaci manus injicerent, & vinctum è vestigio ad carcerem abriperēt. Ducebatur Æsopus, novus & inopinatus captivus, cùmque aliquot passus processisset subitò constitit, & ad Prætorem respectans succlamavit: *Vides ô Prætor, quàm rectè responderim, nescire me quò irem? quippe qui non prævideram, me tibi in via occursurum; & planè nesciveram me hodie ab his in carcerem compingendum. Vado igitur, quò nescivi.* Hoc omnibus contingit, qui nesciunt quò vadunt, qui stolidum illud ac stultum de se profitentur: *Nescio quò vado.* Nil aliud responsi, puellæ ac adolescentes adferre possunt, qui otiosi plateas terunt, & affectu vario abripiuntur: horum quemque percunctare, *quò vadis?* tu adolescens, tu filia annos pubertatis adepta, *quò vadis?* tu juvenis, qui forum inambulas, tu puella, quæ limen domus teris, *quò vadis?* tu studiose qui manum ferulæ subduxisti, qui humanioribus perfunctus, quasi in acta & littore constitutus, *quò vadis?* tu nobilis virgo, è sacrâ canonicarum Parthenone in familiam redux, *quò vadis?* Hoc à plerisque referemus: *Nescio quò vado*; ut in quemque eorum, aptè illud Persii cadere videatur:

An passim sequeris corvos, testaq́; lutoq́;, *Persius sat. 3.*
Securus, quò pes ferat, atque ex tempore vivis?

Qui sanè commiseratione dignissimi sunt; utpote quos stygius ille Prætor, & animorum prædo, ad carcerem & mortem abducit sempiternam, hac solùm de causâ, quòd nemo quisquam se ipsum interroget: *quò vadis?* cui ut occurramus, in hac tantâ varietate viarum, quâ eundum sit, ut ad portum salutis appellere valeatis, quasi intento digito demonstrare aggredior.

§. I.

Quid faciendum ei, qui nescit, quò vadat: nec quidquam statuit de statu vitæ.

INfinitas lineas curvas ac distortas facere, & reperire, facile est, unam rectam atque omnino perfectam, perdifficile. Amfractuosas semitas, erroresque innumeros, in hoc mundi labyrintho, indies mortales involvere ac seducere, perpaucos sese expediendi callem tenere videmus. Quin & mari plurimos tractus & amfractus, à patria, à portu naves jactare, unum eumque inter syrtes & vada angustum canalem, qui

qui in cœlestem patriam, in portum voluntatis deducat, sectari permolestum esse, nemo diffitebitur. Cùm ea res sit, & momenti & moliminis maximi: suffragante Tullio quantumvis ethnico, qui libro primo de officijs sic monet: *In primis autem constituendum est, quos nos & quales esse velimus, & in quo genere vitæ. Quæ deliberatio est omnium difficillima.* In quam omnes spiritus nequitiæ, omnes furiæ infernales, omnes potestates tenebrarum, omnes visibiles & invisibiles hostes; mundus, caro, dæmon, & his omnibus longè nequiores, inimici hominis domestici, propinqui, ac parentes non rarò conspirant: qui omnes ut *conjurati veniunt ad classica venti*, & adolescentes jam de statu vitæ, quid certi statuere meditantes, plusquam decennali errore, ut alteros Vlysses jactant, ac tandem ad syrtes & scopulos illisos, æternæ salutis naufragium facere compellunt. *Videas plerosque*, inquit Seneca, *sine proposito vagari; quærentes negotia, qui non quæ destinaverunt, agunt; sed in quæ incurrerũt.* In quæ fortuna, vel casus, vel occasio, seu spes cõmodi, aut utilitatis: vel naturę impetus vel socij; potissimũ verò parentes pellexerunt: *Plerumque autem parentum præceptis imbuti, ad eorum consuetudinem moremq; deducimur.* Hinc tu fili caussidici, *quò vadis*, ad jus, ad praxim. Tu fili medici, *quò vadis?* ad scholam Galeni & Hippocratis, ad medicinæ disciplinam. Tu fili mercatoris, *quò vadis?* ad avunculum meum, ad viri prædivitis officinam, ut rationes accepti & expensi, ut libros rationum condiscam. Tu fili Centurionis, Chiliarchæ, *quò vadis?* Ad militiam, ad castra, ut sub Rege merear, &c. sed amabo te, num hoc vitæ genus unquam in deliberationem venit? num hunc vitæ cursum, ad felicissimam illam beatitudinis metam, ab omni æternitate tibi à Deo propositam compertum habes? Minimè. Sed puerorum, aut brutorum in morem ea sectaris, quæ obvia sunt. Atque hic primus, isque frequentissimus error est; quoniam ut rectè Philosophus Romanus observat; *Non eadem hîc quæ in cæteris peregrinationibus conditio est: In illis comprehensus aliquis limes; & interrogati incolæ, non patiuntur errare; at hîc tritissima quoque via, & celeberrima maximè decipit. Nihil ergo magis præstandum, quàm ne pecorum ritu, sequamur antecedentium gregem: pergentes non quà eundum est, sed quà itur.* Tum ne turbam, & viam latam perditionis sequamur, sic cavet: *Atqui nulla res majoribus malis implicat, quàm quòd ad rumorem componimur; nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus. Inde ista tanta coacervatio aliorum supra alios ruentium. quod in strage hominum magna evenit, cùm ipse se populus premit: nemo ita cadit, ut non alium in se attrahat, primi exitio sequentibus sunt. Hoc in omni vitâ accidere videas; nemo sibi tantùm errat.* Quæ si vera sint de hac vitâ, ut hîc agitur; quantò veriora erunt, si finem sublimiorem ad quem creati sumus, respiciamus? *Vbi*, ut gravissimus Theologus docet, *agitur de re non exiguâ, sed omnium maximâ: nempe de æternâ vitâ, de æternâ morte.*

Senec. l. de tranquil.

Cic. l. 1. de offic.

Senec. l. de vit. beata 1.

Less. de statu vit. delig. q. 3.

Quare maximè nobis Christianis enitendum est, ne æstu feramur, aut turbam sectemur; sed potiùs semitam angustam, quæ ducit ad vitam, & quam pauci inveniunt disquiramus: quod ævo suo Cicero questus est: *Illud autem maximè rarum genus, eorum qui aut excellente ingenij magnitudine, aut præclarâ* (dicam ego Christianâ, quam in scholis nostris, aut à probis parentibus hauriunt) *eruditione atque doctrinâ, aut utrâque re ornati: spatium deliberandi habuerunt, quem potissimum vitæ cursum sequi vellent.* Aut potiùs, quem illos Deus insistere velit juxta illud Poëtæ:

Cic. l. 1. de Offic.

Discite que ô miseri, & causas cognoscite rerum:
Quid sumus, aut quidnam victuri gignimur?
——— quem te Deus esse
Iussit & humana, quâ parte locaberis in re?

Persius Sat.

quem te Deus, non parentes, non occasio, non spes commodi, utilitatis, honoris esse velint. An te Deus æternâ suâ providentiâ causidicum an medicum, mercatorem an militem, cælibem an conjugatum. Ecclesiasticum an Religiosum, jusserit esse? non sinas te honoris, avaritiæ, aut luxuriæ æstu

abripi, & quo corruptæ naturæ impetus trahit, seduci; ne tibi accidat, quod Lucianus in Cynico refert, Equitem furibundo ac sternaci equo conscenso, præcipiti cursu per devia & avia abreptum: qui cùm fortè ab obvio rogatus, quò tam concitatè pergeret? equum demonstrans, respondit: *quò illi libitum est.* Ita si quemque vestrûm percunctari voluero, *quò vadis?* hic respondebit: quò iræ; alter quò avaritiæ; tertius quò superbiæ; plurimi quò luxuriæ & libidini collibitum est. Quibus certè longè gravius, quàm hujusmodi equiti exitium imminere, nemo quisquam inficiabitur. Hinc rectè Hipponensis Præsul monuit:

Aldrov. de Quadr. p. 114.

Quisquis amas mundum, tibi prospice quò sit eundum:
Hæc via quâ vadis, via pessima, plenaque cladis.

Aug. in manual. c. 29.

Alter error, quem observat idem Philosophus: *Ideo*, inquit, *peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberant, de totâ nemo. Scire debet quid petat ille, qui sagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manu telum.* Sunt qui deliberant, quem vitæ cursum sibi maximè commodum arripiant, finem sibi ultimum non præfigentes; sed in ipsis mediis quasi in fine conquiescunt. Qui eorum mihi consimiles videntur, qui navem conscendunt, aut currum equùmve conducunt! rogati quò vadant, nescire se affirmant. Haud aliter non unum percunctatus sum, quorsum Philosophiæ se daret? ut quid alter se ad jus conferret? quare tertius in Gallias ad linguam discendam cogitaret? quem per hæc media finem sibi consequi statuissent? nescire se candidè fassi sunt. Quò fit ut cum gravi animæ detrimento, & magnis parentum expensis, alia atque alia sibi media, ut finem præfigant, & in omnibus fluctuent; aut si tandem quod rariùs accidit, de totâ vitâ & fine, quem Deus iis præfixit, statuant, media certè non à fine aliena, aut longè certè magis proportionata assumenda fuisse. Ut si filia, postquam saltandi, citharizandi artem, mores aulicos edocta, de monasterio cogitat. Atque experientiâ edocti sumus, quosdam se Philosophiæ, ac Juri applicare; ac tandem animum ad Religionem conferre, in qua jus illud civile parum confert, & Philosophia citra corporis & animæ pericula, illis longè accommodatiùs tradi potuisset. Istiusmodi præcepta, cùm officii nostri sint, rursus ex officiis mutuemus: *Cùm in omnibus, quæ aguntur, ex eo, quo quisque modo natus est, quid deceat exquirimus: tum in tota vita constituenda, multò est hujus rei cura maxima adhibenda; ut constare in vita perpetuitate possimus nobismet ipsis, nec in ullo officio claudicare.* Hujus enim deliberationis, & conclusionis defectu fit, ut cæco impetu, multi multa delibent, & à limine salutent: ex jure ad medicinam, inde ad mercaturam; ex ea quandoque ad militiã, ex aliâ occupatione ad aliam convolent, & cùm fine careant, in variis mediis, ut stulti laborent. Tu itaque *ad summum bonum & propositum totius vitæ respice: illi enim consentire debet, quidquid agimus; non disponet singula, cui nisi jam vitæ suæ summa proposita est.* Ea propter mortales omnes, quid artis, opificii, aut negotii tractaturi, priùs finem ac scopum, quo colliment, spectant: quod cùm in fluxis ac perituris prudenter factitamus: id Seleuciensis Antistes in rebus æternis, & negotio salutis, plerosque minimè curare, gravissimè reprehendit: *Quam habet rationem* (inquit) *quod cùm Gubernator haud temerè se ventis committat, sed navim rectà moderetur ad portum; & sagittarij ad metam ac scopum jaculentur; item fabri diligentiâ, seu architecti ex arte suâ, rem ad finem aliquem perducunt; nos talibus artificibus, sapientiâ inferiores sumus, ad planè consideranda, quæ ad nostrum profectum animi faciant. Erit itaque operariorum consideratio finis operis, & humanæ vitæ consideratio non fuerit? quem procul dubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere, nisi brutis æquiparari velit, oportet.* Atque utinam quod subdit, altâ mente repostum maneat: *Quo sanè neglecto, nostra mens veluti sine arte navigium, nullo dirigente navarcho, huc illuc temerè exagitatur,* donec tandem infelici naufragio hauriatur.

Senec. de vita beata c. 1.

Cic. l. 1. de Offic.

Seneca epist. 71.

S. Basil. hom. 24. de legendis lib. gentil.

Quibus positis ne in tanta viarum varietate involvamur, & longiùs aberrare contingat, omnes ineundæ vitæ semitas, ad bivium voluptatis & virtutis revocandas esse duxi; quæ est prima, & ad vitam sæcularem & Religiosam, omnibus in bivio disparis nimium æternitatis, perquam necessaria deliberatio. Hoc bivium Divus Basilius, vobis adolescentes præscribit, dicens: Quod juveni quondam Herculi, & eadem ferè ætate in qua nunc vos estis, secum consilenti ad utram viarum se converteret, an eam quæ ad virtutem per labores ducit, an facilem per voluptates ingrederetur? Duas ei fœminas, virtutem ac voluptatem, quarum mox tacitus apud se ex diverso habitu differentiam agnoverit, apparuisse. Altera quidem forma conspicuâ, molliore facie, lascivis oculis, sermone blando: omnia fausta faciliaque & ad vitę solatia tendentia per otium, pollicendo, Herculem ad se trahere conabatur. Altera tota vultu rigido, squallenti mœstoque ore, magnam fiduciam atque constantiam præ se ferens, nihil molle aut effæminatum ostendebat; sed ad ardua per labores enitendum. Præmium tamen horum immortale, atque inter Deos Herculem referendum dictitabat. Quam Hercules magnanimus complexus, & secutus est.

S. Basil. hom. 24. ad juvenes quando gentilium literis proficerent.

Huic historicæ narrationi, lubet elegãtem bivij picturam ex Ambrosio subnectere. *Vna* (inquit) *via justorum, altera peccatorum. Vna æquitatis, iniquitatis altera. Iustorum via angustior, iniquorum latior: una sobrietatis angustior, hæc ebrietatis laxior, ut possit capere fluctuantes; hic libertas est cupiditatum, illic servitutis injuria; hîc convivium, illic jejunium; hîc intemperantia gaudiorum, illic perseverantia lachrimarum; hîc saltatio, illic oratio, hîc cantus dulces, hîc graves gemitus.*

Amb. in Psal. 1.

Quis in hoc bivio constitutus, non videat potenti Dei manu; id est singulari prorsus Dei gratiâ efficaci mentis & voluptatis impulsu opus esse? ut quis mundi illecebras carnis blandiméta, voluptatem, in quam natura suâ fertur, aversetur & pro rosis spinas, virtutem in arduo sitam sectari concupiscat? potissimùm cùm voluptatem oratione blandâ, & vel tacitâ sæpe formâ objectâ perorantem audierit, virtutem ac Deum vocantem non observarit. *Multi dicunt quis ostendit nobis bona?* Psalmo quarto. Quibus idem Psaltes mox respondet: *Signatum est super nos, lumen vultus tui Domine.* Lumen rationis & gratiæ, manifesta vox Dei quid agendum sit, clamat: *Non laborandum* (inquit Bernardus) *aut ad vocis hujus perveniatur auditũ; labor est potius aures obturare, ne audias. Nimirum vox ista se offert, se ingerit; nec pulsare cessat ad ostia singulorum; est enim non tantùm vox virtutis, sed & radius lucis.* Quæ Bernardi sententia evidentem rationem includit, quod Deus frustià vocaret, nisi ita vocet, ut à nobis percipi posset. Quis umquam herus servo sic imperet, ut intelligi non possit, aut Magister discipulum instruere volens, ea studia tradat, quæ ab ipso capi non possunt? Vox ergo Christi clara & manifesta, si modò nos ei aures non occludamus, aut obtundamus. Cui hoc primum conducet, quod Cicero de Hercule tradit: Eum in solitudinem egressum duas has fœminas in conspectum habuisse, atque istic unam virtutem sectari statuisse. Ita prorsus de vitæ ratione anxius, ad virtutis instinctum, & Dei vocem percipiendam, secessum aliquem per exercitia spiritualia quærat, aut saltem per dies aliquot se à turbis & curis sæcularibus, cum omni animi indifferentiâ avocet. Hoc monet Sanctus Bernardus Thomam præpositum, in hac deliberatione versantem; *Tu ô charissime, huic voci Dei tui, dulciori super mel & favum, si præparas aurem interiorem; fuge curam exteriorem, ut expedito ac vacante interno sensu, dicas & tu cum Samuele: loquere Domine quia audit servus tuus. Vox hæc non sonat in foro, nec auditur in publico. Secretum consilium, secretum quærit auditum. Auditui tuo gaudium pro certo dabit, & lætitiam, si sobriâ aure perceperis.*

S. Bern. ad Cleric. c. 1. v. 2.

Cic. l. 1. de Offic.

Bern epist. 107. ad Thom. Præposit.

Vnde saluberrimum consilium est, ut sepositis omnibus negotiis, ad paucos dies sece-

secedas, & alicui viro spirituali, in talibus exercitato, te tradas in disciplinam; ut ab eo in re tanti momenti dirigaris: nam in tonstrinâ aut popinâ, aut puellarum contubernio, sibilus ille auræ tenuis non auditur; sed in secreto cordis, & secessu mentis: atque hîc (quod alterum est) per ardentes preces,

Ephes.1.

Vt Deus pater Domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ det nobis illuminatos oculos, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in Sanctis.

Psal.142.

Dic cum Psalmistâ: *Notam fac mihi viam in quâ ambulem.* Per frequentem Sacramentorum usum, per ferventes gemitus invoca spiritum illum, qui pro salute nostrâ postulat gemitibus inenarrabilibus. Ingemina illud Prophetæ:

Psal.142.

Spiritus tuus bonus deducat me in terram rectam. Columbam viæ suæ ducem, Æneas in nemore errabundus habuerit, nos in hâc umbrosâ mundi sylvâ, è cælo nobis columbam, in campos illos Elysios, ducem mitti postulemus, dicentes:

Virg.l.6. Æneid.

Esto dux, ô si qua via est, cursumq; per auras,
Dirige per lucos: ubi pinguem dives opacat
Ramus humum.

De hac re unicè sollicitus Innocentius Papa IV. pro symbolo sibi delegit: *Notas fac mihi Domine vias vitæ.*

Spondan. tom.1.pag. 207.

Aut cum Leone X. qui hanc sibi tesseram assumpserat, exclamet:

Psal.16.

Perfice gressus meos in semitis tuis. Nam à semitâ vitæ declinasse, æternum errasse est. Paucis verò hanc viam nobis Dux noster assignat, non diu quærenda. Impressa reliquit vestigia, sanguine notavit, *hac itur.* Vt hæc vestigia sequamur, stimulo esse poterit, quod Clemens Alexandrinus observavit, ad illa verba cælestis Sponsi:

Clem. Alexand. in c.7. Can.

Quàm pulchri sunt gressus tui, in calceamentis filia Pricinpis. Olim nempe puellas, subter calceos seu cothurnos suos, aureos clavos gestare solitas: quibus verba amatoria scitè insculpta, quę à deambulantibus arenæ impressa, studiosè ab amasiis vestigia prementibus legebantur. Non verba, sed efficacissima amoris testimonia, nobis sanguinea amantissimi Iesu designant vestigia, ne hæc legere pigeat, præclari Doctoris peroratio impellat: in Psalmo trigesimo sexto:

Aug. in Psal.36.

A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Ipse est (inquit) *Christianus, qui non aspernatur viam Christi, sed vult viam Christi sequi per passiones ipsius: noli per aliam viam velle ire, quàm per illam, quâ ipse ivit; dura videtur, sed ipsa est tuta via; alia fortè delicias habet, sed latronibus plena est.*

Petrus Reginal. in speculo retrib. Drex. Trism. l.3. c.4. §.2.

Hîc mihi in mente est, quod Reginaldus narrat hunc ferè in modum: duo fratres unà iter fecerunt, quorum unus intelligens & providus, alter non sanæ mentis, homo rudis & barbus: delati ad bivium, litigare cœperunt, quà eundum esset. Amens ille, viam prima fronte delectabilem ingrediendam ratus: heus tu, inquit, ad fratrem, hac eamus, invitat jucundissima semita, en merum viridarium. At ille providus: frater, inquit, hæc viæ facies non displicet, amœna est; at exitus viæ me terret, ad pessimum hospitium deducit. Itaque tibi mihique suaserim, hanc potiùs nonnihil asperam insistamus, principii & progressus molestiam, hilari fine pensabit, ad hospitium ducet nobilissimum. Sed fatuus sententiæ suæ tenacissimus: ego, inquit, oculis meis malo, quàm tibi credere: hàc eo, sequere. Sic alter quamvis invitus, ne fratrem desereret, comes ivit. Dum progrediuntur, in prædonum insidias deveniunt. Ab his in carceres, sed diversos rapiuntur. Post aliquantum temporis, è vinculis educti, ad nescio quod tribunal sistuntur judici. Hic alter fratrum, prudens ille, & sanæ mentis: mi Domine, inquit, in has ærumnas frater iste meus, homo fatuus me conjecit: viam adivimus bonam & tutam; at ille stultitiæ suæ potiùs, quàm verbis meis fidem habere maluit; & aliam, per quam infesta sunt itinera, ingressus est. Ita refractarium secutus sum altera via, amœna quidem, sed intuta, & hæc latronum nos prædam fecit. Itaque si moriendum est, ille horum omnium causa, pro me moriatur. Contrà fatuus: imò, inquit, non mihi, sed fratri meo moriendum. Nam si tam sapiens est

est, qualem se gerit, cur me tam facilè secutus est? cur persuaderi se passus est? cur reluctatus non est? cur viam ivit, quam sciebat latronibus infestam? Ad hæc alter: ô Domine Judex, inquit, verba mea contumaciter rejecit, nulla ratione ab errore abduci potuit. Cui stolidus: si me, ait, reclamante tu viam tenuisses tutiorem, ego vel invitus rediissem, & te secutus fuissem, tu meæ mortis es caussa. Mox prudentior tu stolide, inquit, tu causa es mortis meæ. Ita utrimque verbis acriter certatum est.

His auditis Judex, sententiam in hæc propè verba pronuntiavit: tu fatue noluisti sapienti credere, & tu sapiens secutus es fatuum, ideo pœnas mihi dabit uterque.

Ita prorsus supremo Judicii die, *corpus & animus,* per amœnam & floridam hujus sæculi viam, in immensam illam ac tenebrosam infelicis æternitatis plateam, à tartareis illis latronibus, ad Christi Judicis tribunal deducti, audient fatalem in se utrumque sententiam: quia corpus fatuum omne concilium animi sprevit, & cæco impetu mundi blanditias sectatum est: & animus sapiens se induci & seduci passus est, uterque reus mortis sempiternæ, igni tradetur inextinguibili. Quod tertium & perquam efficax deliberanti motivum est; attendere ac prospicere utriusque viæ

Prov. 16. dispares nimiùm exitus: *est* enim *via, quæ videtur homini recta, & novissima ejus ducunt ad mortem.* Confert hîc, vitæ ducem peritissimum sequi Hieronymum: *vide quanta sit inter has vias separatio, quantumque discrimen: illa ad mortem, hæc tendit ad vitam; illa celebratur & teritur à multis, hæc vix invenitur à paucis: illa enim vitiis per consuetudinem quasi declivior ac mollior, & veluti quibusdam amœna floribus voluptatum, facilè ad se rapit commeantium multitudinem, hæc verò insueto calle virtutum, tristior atque horribilior: ab his tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi est, quàm utilitas mansionis.* De hoc viæ termino, de hac mansione, non de itineris delectatione, solicita quammaximè fuit Margareta Austriaca, Philippi III. uxor, quæ paucis ante extremum morbum diebus inambulans regiâ porticu, vidit piam tabulam parieti appensam, in qua angustæ scalæ in cælum erectæ; per quas genio tutelari duce quosdam conscendere vidit; infernè verò per latos gradus, turmatim alios tenentes tympanum & citharam, ad tartarum proruentes. Hîc regina in lachrimas profusa: dum à matrona comite rogaretur, respondit: O Soror! in hoc ancipiti bivio collocata sum, dubia prorsus, ubi animus è corpore excesserit, an hac, an illac? Quod iter arrepturus. Anceps hæret integerrima Princeps, & nos ad hæc itinera æternitatis, securi properamus, cùm summi utrimque momenti sint, quæ Christiano hîc in deliberationem veniunt. Utrimque æternitas est, sed altera æternùm misera, altera æternùm beata: à te pendet utram elegeris. *Alterum è duobus eligamus,* clamat Bernardus, *aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malum, vita & mors ante nos sunt.*

Hieron. epist. 4. ad Celant.

In vita. Bourchesius trutina æternit. c. 6

Bern. l. de anima. c. 5.

Hæc B. Cæsario Arelatensi Præsuli, ita tenaciter inhæserunt, ut non interdiu modò, sed & noctu in somnis non semel exclamare auditus sit: duo sunt, nihil est medium, duo sunt, aut in cælum ascenditur, aut in infernum descenditur; voluptas brevis, pœna æterna: momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat, elige, semel malè elegisse, semel periisse, æternum est. Has ergo prudentiæ regulas, in deligendo vitæ statu spectemus: Quid optares elegisse in morte, in extremo judicio, quid tota æternitate?

Quid consilii daturus Christus in terris, si eum consuleres, quid æterna veritas, infinita sapientia, Redemptor tuus suaderet? An mundus fallit, an Christus; sed hic per spinas eundum dixit. Ergo nec potest quis in hoc sæculo gaudere, & in futuro: hîc recipere bona & in cælo: hîc implere ventrem, & ibi mentem. Quid clamat vitæ brevitas, incertitudo, calamitas? Quid infernus, & ex eo damnati?

Quid cælum & ex eo Beati?

Denique quæ via brevior & securior ad salutem æternã? Duplex via Bruxellis ducit Antverpiam, una commoda & tuta & brevis, navi; altera pedestris ob excursiones militum periculosa, ob infestam auram molesta, lutosa, longa. Quis hîc ambigat, quin priorem secundo vento sequatur? Haud aliter, ut quis in sæculo salvari possit, nemo tamen inficiabitur (ut pluribus ostendemus) quin certissima via ad cælum, *è cella* sit, *quia à cella in cælum sæpe ascenditur, vix autem unquam à cella in infernum.* Subdit verò alibi idem Bernardus: *nulla satis magna securitas, ubi periclitatur æternitas.* Una hîc occurrit multis familiaris, & à viro nobilissimo proposita D. Hieronymo objectio: *sed ais hoc apostolicæ dignitatis est, & ejus qui velit esse perfectus.* Cui respondet: *cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur qui in sæculo primus es, non in Christi familia primus sis.* Mirum enim certè est, quod cùm homines cetera extra se, quàm perfectissima habere cupiant, solam animi perfectionem non modò non cupiant, sed sæpè cum facilè consequi possint, negligant. *villam emis* (inquit Augustinus) *bonam quæris: uxorem ducis, bonam eligis: filios tibi vis nasci, bonos optas: caligas locas, & non vis malas; & vitam amas malam. Quid te offendit vita tua, quam solam vis malam, ut inter omnia bona tua, solus sis malus?* Quo simul altera quorumdam objectio refutatur, & corruit: non jussit hoc Deus, sed liberum reliquit concilia sua sequi. Cui verè stolido argumento, egregiè aliquando responsum est à sacerdote quodam Societatis nostræ, rerum spiritualium perito: qui cùm insignem Theologiæ doctorem spiritualibus exercitationibus informaret, iisque à Deo se vocari sentiens, hac ipsa quam diximus fallacia, vocationem eluderet: dic mihi, inquit, si necessariò in Indiam navigare cogereris, ac cùm multæ naves præstò essent, aliæ meliores, aliæ deteriores; classis præfectus in suam te navim invitaret novam & firmam, rebusque omnibus instructam, an tu ejus beneficio contempto, aliam malles quassatam & cariosam, suisque armamentis spoliatam, imperito navarcho conscendere? An non potiùs summa cum gratiâ, acciperes quod offertur? imò etiam ultrò rogares, & urgeres? multò igitur magis ad evitandum animæ naufragium, quod æternum est, ejusmodi statum eligere oportet, qui nos tutos, securosque litore sistat. Quæ argumentatio ita evidens doctori visa est, ut omni dubitatione deposita, Religionem ut firmissimam navim delegerit.

S. Bern. epist. de vita solit, ad frat. de monte Dei.

Hieron. epist. 34. ad Iulian.

Aug de verb. Dom. serm. 16.

Platus de bono statu relig. l. 3. c. 38. epil. ad secul.

§. II.

Consilium de statu vitæ, non petendum à parentibus, aut propinquis.

HAnc rem virtute æquè ac eruditione celeberrimus Leonardus Lessius, sic dilucidè exponit: Omnes stabimus ante tribunal Judicis, ubi quisque rationem pro se redditurus est, non filii pro parentibus, nec parentes pro filiis, iniquissimum ergo esset, si filii ex parentum arbitrio vivere cogerentur, nec saluti suæ securissimo modo possent consulere. Uti iniquissimum esset, ut subditus cogatur fidem, quam principi sæculari jubere placuerit, amplecti.

Less de statu vit. & relig. q. 3.

Ecquid porrò in negotio salutis, sani consilii sperandum est, ab homine carnali, & animali, *qui non percipit ea, quæ sunt spiritus?* Non magis, quàm si quis ædificare volens, sutores consulat vel aurifices. Et qui ægrotat, Jurisperitos advocet; cùm ille architectos, hic medicos, & eos quidem peritissimos prudenter adhibere consueverit; ita in hoc tanto opere, quo ædificanda est illa domus spiritualis, & turris perfectionis, quæ stare possit adversus ventos & turbines: atque ubi curatio non corporis sed animæ instituenda, non eorum judicium requirendum, qui res istas non intelligunt, vel judicium habent perversum;

1 Cor. 2.

versum;sed adeundi illi,qui probitate insignes,& hanc ipsam trivere viam,quique experientiâ edocti, alios fideliter & absque errore dirigere queant. Quid enim stultius,quàm si mari vel terra iter facturus, eum ducem accipiat, qui numquam in vita sua illud iter confecit: cùm alios ad manum habeat,qui nihil aliud tota vita egerunt? Quò spectat ironica illa locutio Eccli. 37. *cum viro irreligioso, tracta de sanctitate, cum injusto de justitia.*

S. Tho. op. 17. cont. retrahent. à Relig. 10. Sed hîc non humanum, sed angelicum doctorem audiamus: ab hoc, inquit, *consilio* (de ingredienda Religione) *primò quidem amovendi sunt carnis propinqui, quia inimici hominis domestici ejus.* Nemo autem ab inimico consilium petit; nec mirum si domesticos Christus inimicos dixerit,quando ab obsequio divino avocant, & in æternam mortem præcipitant; quo nihil gravius,teterrimus hostis noster diabolus moliri valet. Hæc secum S.Bernardus,spiritualis doctrinæ Magister lamentatur: *quantos mundi sapientia maledicta supplantat, & conceptum in eis exstinguit spiritum, quem voluerat dominus vehementer accendi. Noli, inquit, præcipitanter agere, diu considera, diligentiùs intuere. Magnum est quod proponis,& opus habens multa delibera ione. Experire quid possis, Amicos consule, ne post factum pœnitere contingat.* (Bern. ser. Ecce nos reliquimus omnia.)

Hoc quasi rationi consentaneum, & Deo vocanti contrarium monent, ut in sæculo manens, cum sæcularibus proberis. Quod quid aliud est, quàm si alicui maris inexperto, qui artem nauticam discere velit, suadeas ut fragili cymba det se in altum,& probet utrum in illis fluctibus & tempestatibus, poterit cymbam salvam præstare? vel si mercaturam cogitanti, auctor sis ut antea unius aleæ jactu fortunas suas exponendo, periclitetur, quales imposterum eventus exspectandi? Quid à ratione magis alienum,quàm tanto periculo experiri velle, quod multo certius, & absque periculo cognosci possit? Si hortulanus aliquis accepto semine nobilissimo, ex oriente misso, quod summâ culturâ egeret,conjiciat illud in locum saxosum,spinosum,solis ardori & cæli injuriis, ac conculcantium pedibus expositum,ut probet an crescere possit, cum terra idonea non desit;quis non dicat eum insanire? At longè magis insaniunt,qui semen illud divinæ inspirationis, & vocationis ad Religionem, ut in virtutem & fructum æternæ vitæ adolescat, sterili mundi ericeto committunt. Denique quid hoc aliud est,priùs filius meus sæculi delicias experiatur,quàm (ut Augustin. rectè monet) priùs filius meus vulneretur, postea sanabitur? Quis autem recensere valeat,quot puellæ & Adolescentes, dum sæculum probant: in sensum pravum dati sunt, & non modò vulnera, sed mortem animę ęternam incurrerunt? Quod parentes ac propinqui minimè curant, quorum consilia ferè semper ex philaustia; seu amore proprio procedunt; ut ex te commodum,solatium,fructum hauriant, non te, nec tuum bonum spectant, sed se. Quare quid tantus doctor de ejusmodi consiliis sentiat, videamus: *Hæc sapientia mundi terrena,animalis, diabolica,inimica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis, quæ solet Domino vomitum provocare.* (Aug in Confess.) (Bern. serm. Ecce nos reliquimus omnia.)

Tum multis probat,non opus hîc longa deliberatione,nec propinquorum consilium divino præponendum: *cave tibi,* ait, sæcularis homo. Respondet Bernardus: *ut quid enim cum à Deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? vocat magni consilii Angelus,quid aliena consilia præstolaris? quis enim fidelior,quis sapientior illo? deduc me domine, & deducor: fortior esto, & invalesce.* Ac tandem concludit: *amicos consulat, qui non legit: inimici hominis domestici ejus. Quid frequentat Evangelium, qui Evangelio non obedit? at in eo legimus, promittenti cuidam sequi dominum, sed defunctum prius patrem sepeliri volenti, responsum ab eo, ut sineret mortuos sepelire mortuos suos.* Cujus sententia pluris æstimanda, quò ille sanctitate, doctrina, miraculis fuit illustrior, & in magisterio spiritus exercitatior. (Bern. cit.)

Eandem doctrinam præclarè confirmat Clemens Alex. Dicuntur barbari cadaveribus alligare captivos, donec cum ipsis putrescant. Cave ne idem tibi contingat, ne te barbarus dæmon mortuis alliget amicis, vel consanguineis, donec cum ipsis putrescas. Quid igitur consilii, quid remedii? Romanum illum Philosophum audi: *vivere omnes beatè volunt; sed ad pervidendum quid sit, quod beatam vitam efficiat, caligant. Decernatur itaque & quò tendendum, & quà: non sine perito aliquo, cui explorata sint ea, in quæ procedimus.*

Clem. Alexand. in propempt. ad Græcos.

Senec. l. de vitâ beatâ c. 1.

Cum viro perfectionis perito, cum magistro virtutum tracta. Hunc viæ ducem assume.

Et ne ab ethnico in religionis negotio, consilium accepisse videamur, magnum illum Antiochiæ Ecclesiæ Præsulem audiamus, qui cum populo religiosæ vitæ pulchritudinem, ac præsertim jucunditatem mirificè deprædicasset, ait ad extremum: *fortè multi nunc incaluistis, & tam pulchræ conversationis desiderium concepistis. Verùm quid prodest, si dum hîc estis, hunc ignem habetis; egressi verò flammam exstinguitis, & ardor ille evanescit? Quid igitur remedii? Dum tibi fervens est hic amor, abi statim ad illos ipsos Angelos* (viros religiosos designat) *eumque magis accende, ne dicas alloquar priùs propinquos, resque meas expediam. Permitte mortuos sepelire mortuos.* Et quod Hieronymus Paulino presbytero suadet, religionem meditanti, idem & tibi dictum puta: *festina, quæso te, & hærenti in salo naviculæ, funem magis præscinde, quàm solve.* Exempla eorum, qui inconsultis parentibus & propinquis, in portum Religionis confugere, vide apud Lessium de statu deb. q. 4. n. 49. hoc tamen intelligendum, si parentes futuri sint contrarii, & difficiles; aliàs optandum, ut bonâ parentum gratiâ, & benedictione, omnia fiant. Unde si putentur non refragaturi, honor illis debitus postulat, ut conceptum propositum illis aperiatur.

Chrys. ad pop. ser. 57.

Hieron. ep. 103.

§. III.

Inspiratio, quâ quis se sentit vocari ad statum Religiosum, certissimè est à Deo.

Hoc multos anxios habet: utinam scirem hanc inspirationem esse à Deo.

Beatus Laurentius Justinianus, & apud Cassianum Abbas Moyses, cogitationum nostrarum, & internæ suggestionis, tria principia seu origines ponunt: *Naturam nostram, Diabolum, & Deum.* Desiderium autem intrandi Religionem non potest nasci à naturâ, quia hæc abhorret à vinculis, quibus Religiosus Deo obstringitur, & à jugo monastico, quod in perpetuâ abnegatione, & mortificatione sui consistit: nam ut verissimè Climacus: *Monachus est perpetua naturæ violentia.* ergo.

Laur. Ju[...] de hum.[...] Cassian. col. 1. c. [...]

Clim. [...] du 1.

Secundò, non à Dæmone hic pius motus oriri potest; quia hic non impellit ad virtutem, & perfectionis studium: non enim est ipse sibi contrarius, nec intendit regnum suum destruere. Tum quia videt quanta cautela à peccandi illecebris semoti, & divinis adminiculis adjuti conserventur. Ergò necessariò illud bonum desiderium est à Deo. Dices: Dæmon excitat hominem ad Religionem, ut postea inde abstrahat, aut in desperationem præcipitet. Respondet Lessius: simili modo dici posse Dæmonem excitare Ethnicos & Judæos ad fidem Catholicam, ut postea reddat apostatas. Atque ita affectus fidei in omnibus passim esset suspectus an à Deo, an à Diabolo. Quod est contra judicium Ecclesiæ. Item, quando quis vovet castitatem, aut suscipit ordines sacros, aut bona distribuit in pauperes, aut aliud magnum opus virtutis molitur, dubitandum erit, utrum hic affectus ab albo, aut atro spiritu sit. Quæ omnia ut patet, absurda sunt: Non enim Diabolus adeò rudis ac fatuus, ut prædam quam

Less. de [...] tu vitæ [...] lig. q. 5. [...] 59.

quam unguibus tenet, dimittat, & in locum adeò munitum abire sinat, ac ultro impellat; eâ spe ut aliquando cum fœnore illam recipiat. Quare si quis respicit retrò sibi imputet, ac licentiori vitæ in Religione traductæ. Hinc Sanctus Thomas; *Nec obstat quòd aliqui non perseverent, id enim non est signum vocatos non fuisse à Deo: quia non omne quod à Deo, est incorruptibile; alioqui creaturæ corruptibiles non essent. Qui est error Manichæorum. Et illi qui semel à Deo accepissent gratiam, non possent amplius peccare, nec gratiam amittere, quod est hæreticum.*

Thom. ops. 17. contra retrahentes à Relig. c. 10.

Tertiò ergo probatur, affectum ad statum Religiosum amplectendum, esse à Deo, quæ gravissimorum Doctorum sententia est: Lessius in primis sic docet: Si sola ratio (quod supponimus) quæ impellit animum ad Religionem est bonum spirituale: nempe ut periculis sæculi te eximas, ut Christi vitam imiteris, ut te totum Deo consecres, eique servias perfectiùs, ut saluti tuæ & proximorum consulas, &c. Non est dubitandum quin talis vocatio sit à Deo. Usque eo, ut subdat: tam certum est hunc impulsum ad Religionem esse à Spiritu Sancto, quàm certum est impulsum ad fidem Christi, ad pœnitentiam, aliaque bona opera, imò quàm certum est, actum fidei, quo credimus divina mysteria, esse à Deo. Quia inquit, fide tenendum est, omne bonum velle, & omnem salutaris boni affectum, esse à Dei gratiâ, non à spiritu humano; & contrarium est hæresis Pelagii, ut fusè docet Augustinus. Hæc ille. Eandem veritatem optimè tradit Sanctus Thomas 2. 2. quæst. ultimâ, articulo ultimo ad primum. *Illi qui ad Religionem accedit, non potest esse dubium, an propositum de ingressu Religionis in ejus corde exortum sit à spiritu Dei; cujus est ducere hominem in terram rectam.*

Less. cit. n. 6.

Quam doctrinam efficacissimè confirmat, dicens ac docens: etiamsi Diabolus ad Religionem incitaret, tutò illam, & ut medium salutis, amplecti posses: *Detur*, inquit, *quòd Diabolus aliquem incitet ad Religionem intrandum, hoc opus bonum est, & bonis Angelis congruum. Unde non est periculum, si quis ei in hoc consentiat.* Ex quo alius nodus exsolvitur, fieri quandoque, ut affectus, ac propensio in statum Religiosum non oriatur ex motivo pio, sed ex aliquo humano, aut etiam sensuali, v. g. bonorum jacturâ, infamiâ, aliove infortunio, vel etiam bonum aliquod Religionis temporale invitet, & impellat: non primariò, sed *per modum occasionis*, seu *causæ motricis.* Quæ non obsunt, quo minùs hæc vocatio sit à Deo, si illis quasi motivum primarium, finis honestus & pius superveniat. Hic itaque Doctorum sensus & „ consensus est: Quando quis proponit „ ingredi Religionem, animo renuntiandi „ di sæculo, & servandi ea, quæ Religio „ præscribit, nullo modo dubitandum „ est, quin talis vocatio sit à Deo; *unde-* „ *cumque originem traxerit*: Confirmat verbis D. Thomæ; *Sciendum si cui à Diabolo suggeratur, vel etiam ab homine Religionis introitus, per quem aliquis accedit ad Christum sequendum, talis suggestio efficaciam non habet, nisi interiùs attrahatur à Deo. Et ita Religionis propositum, à quocumque suggeratur, à Deo est.*

S. Thom. opusc. 17. c. 10 contra retrahentes à Relig.

Less. cit. n. 65.

S. Thom. cit.

„ Sicuti si hæreticus vel ipse Diabolus „ Evangelium prædicet, ad virtutem in- „ flammet, ad pœnitentiam moveat, & „ aliquis convertatur, illa interior con- „ versio animi, est ex impulsu divino non autem à Diabolo. Quare nemo temerariè jactet: sentio me ad Religionem, ad perfectiorem vitæ statum impelli; sed nescio an hæc vocatio à Deo sit. Nemo hîc revelationem angelicam, aut signum è cælo sibi deposcat, aut præstoletur: si liberum tibi esset inter duas escas eligere eam, quæ longè sapidior ac salubrior; inter duas vestes eam quæ pulchrior & pretiosior, citra ullam Dei revelationem, optimam eligeres: cur ergo exspectas revelationem, aut signum certum, ut statum meliorem eligas? Consilio hic tibi erit, qui simpliciter, sed confidenter progredi suadebit Frater Ægidius: hic cuidam petenti consi-

Surius in vita. Wading. annal. min. an. 1262. n. 3.

consilium, num monasterium ingredi deberet, sic respondit: Si quis amicus viro mendico in aurem diceret, in agro reconditum thesaurum, putásne illum è cælo revelationem præstolaturum, aut ab altero quæsiturum, an eum thesaurum effodere deberet? Quantò ergo magis properare debent homines, ut recipiant æternæ vitæ thesaurum, quem amantissimus ipse Redemptor noster, æterna sapientia in Religione reconditum, non semel in aure cordis insinuavit? Ubi argumento esse potest, quòd nemo revelationem, aut signum è cælo exspectet, ut uxorem ducat, ut filiam suam alteri desponset, ut se mercaturæ, Jurisprudentiæ, aliisque negotiis sæcularibus applicet. Quod solerter sanctissimus Patriarcha noster Ignatius annotavit: *si à Deo, inquit, expetenda sint signa, multò plura, & clariora expetenda essent ad retinendum statum sæcularem, quàm ad amplectendum Religiosum: quoniam ad concilia Christus Dominus apertè hortatus est, & quidem talem juvenem, qui servaverat omnia mãdata Dei à juventute sua* (quales nunc valdè pauci) *dicens ei, si vis perfectus esse, vade & vende, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me. Contra verò in statu sæculari, difficilem ostendit salvationem, statim in eodem loco id asserens: facilius est camelum &c.* Quod strictim S. Thomas exponit:

Platus l. 3. de statu Relig. c. 36.

Mundus non mundus, qui mundos polluit: ergo
Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

S. Thom. in epist. Iacob. c. 1. v. 27.

§. IV.

Vocatio ad Religionem, manifestum divinæ prædestinationis signum.

Platus de bono status Relig. l. 1. c. 32.

Hieronymus Platus, probat Religiosum statum tam certam spem tamque expressum signum continere divinæ prædestinationis, ut citra revelationem, nullum expressius & certius haberi possit, Religiosi enim sunt de quibus Christus Joan. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt.* Hi sunt, qui per angustam portam, & arctam viam, quæ ducit ad vitam, gradiuntur, quam viam S. Gregorius religiosam vitam apertè testatur, ubi de Religiosis agens, dicit: *quid angustius est humanæ menti, quàm proprias voluntates frangere? de qua fractione veritas dicit: intrate per angustam portam. Quid autem latius, quàm nullis propriis voluntatibus reluctari?*

S Greg. l. 22. mor. c. 17.

Quid? quòd veritas æterna hanc certam spem salutis æternæ consequendæ, Religiosis injecerit, dum Apostolis suis (qui erant viri Religiosi, uti docent SS. Patres) & omnibus aliis, vitam æternam promisit: *omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Si ergo nunc veniret Angelus ad te è cælo, tibique clarè diceret: fias Religiosus, ut bene in Religione vivas usque ad mortem, & ego tibi Dei nomine, promitto remissionem omnium peccatorum, quæ commisisti, & vitam æternam; dubitarésne Religionem ingredi? At longè certior, & infallibilior est promissio primæ veritatis, quam sacræ literæ, spiritu sancto inspirante, (quibus non potest subesse falsum,) adstruunt: nec est ullus dubitandi locus, sicut in apparitionibus, quibus quandoque se illusiones immiscent. Verùm ut aureo ore loquamur: *Impossibile mentiri Deum: promisit autem ille vitam æternam ista relinquentibus, reliquisti tu omnia ista, & abjecisti? Quid igitur prohibet de hujusmodi confidere promissione, & esse securum?* Unde in morte, & in Judicio, Christi syngrapham exhibere poteris, & cum Rege illo Scotiæ liberè profiteri: *Domine Iesu ego feci, quod jussisti, da quod promisisti.*

Chrysost. hom. 17. in Matth. & l. 4. cont. vitup. vitæ Monast. Basil const. Monast. c. 9. & 23. & epist. 79. Aug. de civit. l. 17. c. 4. & epist. 89. ad Hil. Bern. Apol. ad Guil. Abb. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 4.

Chrysost. l. de provid.

Huic suffragatur Doctor mellifluus, dum sic suos conhortatur: *Felix paupertas voluntaria, omnia relinquentium, & sequentium te Domine Iesu! felix planè quæ tam securos, imò tam gloriosos faciat, in illo singulari*

Bern. in Psalm. 90. ser. 8.

fragore

fragore elementorum, & in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine Iudiciorum. En ubi omnes contremiscunt, suos securos, & gloriosos fore asserit. Quò illud Seraphici D. Bonaventuræ conferendum est; *Moriens vix unquam aliquis è cella in infernum descendit: quia vix umquam nisi cælo prædestinatus, in ea usque ad mortem persistit.* Sed quid dico vix umquam, quasi quid dubitationis supersit, certissimam prædestinationis tesseram primus Patriarcha Venetus hanc asserit: *illius cælestis civitatis iste est introitus* (scilicet per Religiosum statum) *iste nempe est locus, de quo ait* S. Jacob. *verè non est hîc aliud nisi domus Dei, & porta cæli: qui hic viriliter & perseveranter certaverit, coronabitur illic gloriosè. Ambo Castra Dei* (scilicet Religio, & cælum) *ambo sanctorum Civitates: qui in hac laudabiliter conversatus fuerit, ab illa excludi non poterit.* Et paulò infrà: *securè speret post hanc peregrinationem, ad illam supernam intrare Ierusalem, quicumque in justorum congregationem fuerit vocatus, magnum quippè electionis* (hoc est prædestinationis ad Gloriam) *indicium est, hujus fraternitatis habere consortium; facileque ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus: ideo cum omni circumspectione, & animi maturitate se studeat promovere, quisquis in hæc sancta collegia* (verba sunt S. Antistitis) *Deo dicata, vocatus est: ne diaboli fallaciâ, aut suâ negligentiâ, seu ignorantiâ amoveatur ab illis.*

onav. l. 4. haret. 17.

Lau. Iustin. de discipl. & perfect. monast. conver. c. 7.

Quæ non, ex hac certissima divinæ prædestinationis fiduciâ, Religioso exultatio? inter omnes asperitates solatium? venerant aliquando Apostoli ad dominũ exultantes, quod eis dæmones subjicerentur, quibus Christus, Luc. 10. *nolite in hoc gaudere, gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis.* Gaudeant alii, vel auro, vel populari aurâ, vel brevi peritura voluptate, nos gaudemus, quia ad nuptias agni vocati sumus, quia torrente voluptatis potandi. Testis hîc mihi Franciscus ille Assisias, qui cùm aliquando in ecstasi, de sua prædestinatione certior factus esset, ut sibi redditus est, exclamavit statim: *laudetur Dominus, ipsi honor, & gloria in sæcula.* Quin etiã morti proximos octo dies, sic transegit, ut nec ulla de re loqui, nec horas quidem canonicas recitare posset: sed hoc solùm in ore haberet, idque semper ingeminaret: *Laudetur Dominus.* Hoc jejunus, hoc in cilicio, hoc in dura, hoc in frigore, hoc in rigidissima corporis asperitate, liquidissimâ dulcedine animi perfusus, decantabat: tantâ intus lætitiâ, ac exultatione gestiebat. Igitur si Francisco, ac omnibus, quibus ejusmodi facta sit à Deo promissio, tantam attulit solidi gaudii materiam, quanti Religiosus quisque æstimare debet hanc ejusdem Dei vocem, quâ eadem planè beatitudo spondetur? Hoc enim tantum interesse videtur (ut Platus ait) quòd illa promissio facta sit homini, hæc autem facta est statui. Imò & singulis in eo: *qui reliquerit* &c. *& si vis perfectus esse* &c.

nav. in ta.

Proinde rectè S. Anselmus: *festina ad tantum bonum, quia nullo bono efficacius pervenies ad summum bonum.* Festina te eripere de medio Babylonis, è mundi hujus fluctibus, in portum tranquillissimum salutis. à quo tantum non oberrarat Adolescens ille qui anno 1606. lethali morbo dejectus, Deo se devovit, & Religioso statui. Convalescit, & omnis pietatis sensus evanuit, ut tritum illud edocet:

S. Anselm. epist. 1.

Drexel. Trismeg. l. 2. c. 7. §. 3. tom 1. pag. 404.

Dæmon languebat, monachus tunc esse volebat.
Postquam convaluit, mansit ut ante fuit.

Oblitus hic itaque voti, & sui, & Dei: paulatim in præceps à sociis, ad gulam, & luxum pellectus, hoc solum servavit, ut cœtum Marianum non omninò desereret. Quo factum, ut die menstruo, in suffragio illi hæc Bernardi sententia obtingeret: *quid tardas ipsum, quem jam dudum conceperas spiritum parturire salutis? nil mortalibus vel morte certius, vel incertius horâ mortis: quomodo vivere potes, ubi mori non audes?* Audiit hæc juvenis tacitus, sed quasi fulmine ictus, monitorem è cælo agnovit; & eodem die, fugam è lubrico, in portum paravit, victurus illic, ubi mori non trepidabat.

Bern. epist. 105. ad Romanum.

§. V. Repre-

§. V.

Reprobationis signum certissimum iis, qui vocationem distulerunt, & neglexerunt.

Lancicius opusc. spirit. in proœm. c. 1. n. 3. R. P. Nicolaus Lancicius, eximius vitæ asceticæ magister, duos fines statuit, ob quos homines vocentur à Deo ad statum Religiosum. Unus est ut fiant meliores & sancti. Hoc modo vocavit S. Thomam Aquinatem, B. Aloysium. B. Stanislaum, atque inter alios quàm plurimos, S. Petrum Martyrem, qui licet nullam mortalem noxam in sæculo admisisset, tamen in familiam S. Dominici se recepit, ut exigua peccata commissa expiaret. Quò spectat responsum S. Francisci, cuidam objicienti Religionis austeritates, & pœnitentias, cùm medicinales sint, non sibi qui integrè vixerat, sed iis dumtaxat competere, qui animum gravioribus flagitiis sauciassent, Itáne inquit: An carnem integram, non corruptam sale perfricandam, ac condiendam ignoras, ne corrumpatur? exemplo S. Joannis Baptistæ, & illius Adolescentis, qui nullum Dei mandatum prætergressus, Christum sequi jussus est, ut esset perfectus. Atque si rapiuntur ab hoc sæculo nequam, *ne malitia mutaret intellectum, aut ne fictio deciperet animam.* (*Sap. 4.*) Ut sæpe sæpius accidere videmus etiam integerrimis, qui Dei vocationem neglexerunt. Alter finis est, ne damnentur in sæculo; & hoc modo ordinariè vocat eos, qui malè in sæculo vixerunt, aut victuri sunt: prævidens enim Deus eos in peccato mortali morituros, evocat è media Babylone ad Religionem, ut in ea salventur. Ideò S. Gregorius reprehendens Mauritium Imp. ob edictum quo milites Monachos fieri prohibuerat, (*S. Greg. l. 2. epist. 61.*) & asserens hanc legem iniquam esse, causam adfert, quòd per eam multis via cælorum occludatur: *nam plerique sunt*, inquit, *qui nisi omnia reliquerint, salvari apud Deum nullatenus possint.* ejusmodi autem qui vitam dissolutam egerunt, ad Religionem vocantur, ut occasionibus se expediant, & pro peccatis satisfaciant, idque magni Gregorii judicio dicentis: *Si quis in fornicationis culpam* (*vel fortasse* in aliud grave crimen) *lapsus est, tantò à se licita debet rescindere, quantò se meminit & illicita perpetrasse.* (*Greg. hom. 20. in Evang.*)

Hæc causa S. Bernardum, aliosque ad monasterii septa compulisse videtur; scribens enim suo nomine, & Stephani Cisterciensis, & Hugonis Pontiniacensis ad summum Pontificem Honorium, sic epistolam auspicatur: *degentes in monasteriis, ad quæ nos nostra peccata compulerunt &c.* Quod si S. Bernardus se huc confugisse asseveret, (*S. Bernar epist. 49.*) qui vitæ integritate eximius extitit, quantò magis ad hoc asylum confugiendum illis est, qui animum gravioribus flagitiis coinquinarunt? ut istic lachrimis sordes abluant, & Dei vindicem manum effugiant. Homicidas quidem videmus, ne in satellitum manus incidant, ad terram sanctam, ad Religiosorum septa confugere: tu ô homo non unum homicidium, non unam mortem, eamque acerbissimam animæ intulisti, quoties læthale crimen admisisti, aliisque scandalo fuisti, & adhuc de quærendo Asylo dubitas! *fugite de medio Babylonis, fugite & salvate animas vestras: convolate ad urbes refugii, ubi possitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari.* (*S. Bern. conv. ad Cleric. c.*) Quòd si vocantem, si invitantem, non Bernardum modò, sed ipsum Redemptorem suum audire negligunt, obedire differunt, aut contemnunt, cum reprobis computandos, ac divinam Nemesim eis intentam, sibi meritò reformident. quod præclarè exaggerat S. Joannes Climacus: *si vocante nos terreno & mortali Rege, & in suum obsequium nos militare jubente, nil moraremur, neque occasiones quæreremus; sed omnibus dimissis, illi summa alacritate pareremus: attendamus nobis ipsis, caveamusque diligenter, ne fortè regi regum, & Domino*

mino dominantium, & Deo Deorum nos vocante ad cælestem hunc ordinem, propter nostram desidiam, & negligentiam obtemperare recusemus; & postmodum ante tribunal illud horrendum inexcusabiles inveniamur.

Innumeros hîc, atque omninò tragicos eventus adferre possim, eorum, qui vocationem suam aut distulerunt aut neglexerunt: è quibus, ne longior sim, juverit audire unum, quem P. Lancicius in medium adducit: habui, inquit Romæ, circa annum Domini 1602. nepotem Patriarchæ cujusdam, Convictorem in seminario Romano, præclaro ingenio & omnibus naturæ dotibus eximiæ ornatum, 18. annos natum: is cùm petiisset à me, ut eum spiritualibus exercitiis S. Ignatii excolerem, eaque fecisset piè & diligenter: ac in eorum fine, confessionem generalem totius vitæ pulcherrimè & sincerissimè coram me instituisset; antequam ei darem absolutionem, petiit à me: an esset peccatum non exequi Dei vocationem, aliquem ad statum Religiosum evocantis? sciebam quò collimaret talis interrogatio (dictum enim mihi erat, eum à Deo ad Societatem nostram vocari) ideo nulla hujus facta mentione, cautè illi sic respondi: posse quidem sine peccato, vocationem ad statum Religiosum non mandari executioni: quia merum Dei consilium est, & non præceptum, sed multos damnari ob id quod non executi sint talem vocationem: non quidem ob eam neglectam, sed ob peccata mortalia, in quibus tales morituros Deus præviderat, si in sæculo morarentur; & ideo ne in iis morerentur, sed salvarentur, volebat Deus eos abstrahere ab occasionibus proximis talium peccatorum, & ab ipsis peccatis; ac proinde ad statum Religiosum, in quo forent ab iis præservati, vocabat. Et ita huic nobili Adolescenti contigit. Nã paulò pòst relictis in collegio Romano studiis, perrexit ad Academiam Maceratensem, Juris prudentiæ daturus operã: ubi (uti quotidie contingere solet) raró ad confessionem, & communionẽ accedens; sociis impura loquentibus, & liberè viventibus sese adjungens, libros lascivos legens, & quę inde sequi solent, peccata committens, tandẽ cujusdam fœminæ amore captus est: ad quã eo inscio, alter socius natu major, turpis commercii causâ venire solebat. Igitur dũ quadam vice, hic Adolescens inventus esset in domo illius fœminæ à natu majore, is mortem ei minatus est, si ampliùs ad illã rediret. contempsit ille minas, & ratus alterum non solere horis intempestivis ad illã accedere, ipse nocte intempestâ (quando nullum putabat esse in domo illius fœminæ) eò se contulit lucente luna; sed cùm esset in medio itinere prope collegium, & sub ipsis fenestris occurrit ille alter, & videns hunc ad illius fœminæ domum euntem, à se vetitam, evaginato pugione statim eum confodit. Confossus miser, & in terram dejectus, alta voce inclamavit Confessarium; sed antequam Confessarius accurreret, infelicem animam jam exhalarat. Atque in seipso ostendit terribile illud reprobationis certę decretum, Proverbiorum 1. *Vocavi & renuistis: despexistis consilium meum, & increpationes meas neglexistis; ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo cum vobis id quod timebatis evenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc invocabunt me, & non exaudiam; eò quòd exosam habuerint disciplinam* (status melioris) *& timorem Domini non susceperint* (malè vivendo in statu sæculari) *nec acquieverint consilio meo* (statum meliorem & securiorem suadenti) unde rectè infert Lessius de statu vitæ deligendo q. 8. „ n. 94. dicens, qui nondum voto se ob- „ strinxit, is liber est, nec tenetur sub pec- „ cato Religionem ingredi, & Christi con- „ silium sequi. Respondet: si conscientia „ dictet tibi (quod sæpe accidit) te deser- „ tum iri à Deo, nisi divinæ vocationi ob- „ temperes; te periturum, si manseris „ in sæculo &c. tunc peccatum est, non „ sequi divinam vocationem. Hæc res „ movit, ac monuit Claudium Aquavi- „ vam, ducem Atrii, ut Societatem Jesu „ ingrederetur: cùm ei in mentẽ venisset,

Platus de statu Relig. l. 3. c. 38. ,, illud Domini dictum: *oves meæ vocem* ,, *meam audiunt*, simul invasit eum timor, ,, ne si cælesti illi consilio non obediret, ,, non esset ex ovibus Christi: quam ob ,, causam eadem horâ, ac penè momento ,, ad nostros venit, seque eis toto animo ,, addixit. Est quoque hac in re magni ponderis, S. Thomæ summi Theologi sententia, qui opusc. 17. c. 9. & 10. & in summa 2. 2. quæst. ult. art. ult. *An laudabilis sit, hujus consilii diuturna deliberatio?* ubi multis argumentis, gravissimisque rationibus confirmat, obediendum esse Deo quàm citissimè: sic Petrum, Andream, Jacobum, Joannem, Matthæum continuò relictis omnibus secutos fuisse: Quare moveat & te illa D. Anselmi historica Relatio: *plures vidi promittentes & differentes, quos ita mors tulit, ut nec id perficerent, quo se impediebant; nec id inciperent, quod promittebant.* ne & tu hos inter censearis cave. *Lubrica spes*, inquit Cyprianus, *quæ inter fomenta peccati, salvare se posse sperat; incerta victoria, inter hostilia arma pugnare; & impossibilis liberatio est, flammis circumdari, nec ardere.* *Ansel. ep.* In eundem sensum Bernardus: *periclitatur castitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, charitas in sæculo nequam, fugite de medio Babylonis & salvate animas vestras.* *Bern. de conv. ad Cleric. c.*

EMBLE-

EMBLEMA XXVI.

SI QVID PETIERITIS PATREM IN NOMINE MEO, DABIT VOBIS. Ioan. 16.

POENAM PRO MVNERE POSCIT. *Ovid.l.2. Metam.*

DOMINICA QVINTA POST PASCHA.

Cùm prima veritas adpromiſerit, petenti nil denegandum, quî ſit multa peti nec impetrari? rationem Apoſtolus hanc aſſignat.

§. I. *Petitis & non accipitis quia malè petitis.* Sunt qui non malè dumtaxat, ſed & mala poſtulant, quibus recte dicitur: *Iacobi 4.*

§. II. *Neſcitis quid petatis.* *Matth.20.*

§ III. *Quid ſalubriter petendum.*

DOMINICA QVINTA POST PASCHA.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Ioan. 16.

QUEMADMODUM politicas inter leges, plures Antinomias, seu sibi repugnantes, seq; mutuò subvertentes reperire est: quibus conciliandis, ac componendis præcipua Jurisperitorum ingenia desudant; ita & in sacris paginis, quædam primâ fronte, quasi contradictoria, seu Antilogiæ adferri posse videntur, quæ summos Ecclesiæ Patres, ac subtilissimos Doctores exagitarunt. Ex his syllabum bene prolixum Tirinus noster contexuit, nobis suffecerit, pauca è curiosâ Garassi doctrinâ delibasse.

Tirin. tom. 3. in fine.

Ac primum quidem Gen. 2. cùm enarrasset Moyses, quid quoque die summus ille molitor Deus ex nihilo produxisset, subdit: *complevitq; Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat.* quibus verbis opponit Eccl. cap. 18. *qui vivit in æternum, creavit omnia simul.*

Garass. Doct. cur. l. 5. sect. 19. 20. 21. 22.

2. Disertè se jactat Jacob Gen. 32. *vidi Dominum facie ad faciem*; Exodi verò 33. ipsa increata veritas contestatur: *non videbit me homo, & vivet.*

3. Gravissimè interminando Deus Exodi 20. *ego sum Dominus Deus,* inquit, *fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem.* cui repugnat illud Ezech. cap. 1. *filius non portabit iniquitatem patris.*

4. Mandat Dominus Exodi 20. *honora patrem, & matrem tuam, ut sis longævus super terram*: cui contradicere videtur Lucas 14. *qui non odit patrem suum, & matrem, non est me dignus.*

5. Desumitur ex Psalmo 1. *non resurgent impii in judicio,* cùm Paulus 1. ad Cor. 15. dicat: *Ecce mysterium vobis dico, omnes quidem resurgemus.*

6. Ait Psaltes Deum semel dumtaxat locutum fuisse Psalm. 61. *semel locutus est Deus*: Paulus autem docet, quod sæpius ad Hebr. 1. *multifariam multisq; modis Deus olim loquens patribus.*

7. Docet Psaltes, quod *omnis homo mendax.* contra astruit Joannes Apoc. 14. se vidisse, qui numquam mentiti sint, *& in ore eorum, non est inventum mendacium.*

8. Joannes cap. 20. dicit Magdalenam venisse ad sepulchrum, *cùm adhuc tenebræ essent.* Marcus 16. contrarium allegat, illam cum aliis mulieribus venisse *valde manè orto jam sole.*

9. Ipse Doctor gentium, vas illud sapientiæ sibi quasi contradicit, ad Galat. 11. ubi docet: *alter alterius onera portate*; cùm eodem capite v. 5. dixerit: *unusquisque onus suum portabit.*

10. Lucas & Joannes pugnantia adferunt Luc. 10. *beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.* Joan. 20. *beati, qui non viderunt.* Denique ne longiùs evagemur, antilogiam, quam heterodoxi nostri maximè exsibilant, & explodunt, hæc est: *petite & accipietis, quærite, & invenietis, pulsate & aperietur vobis: omnis enim, qui petit, accipit, & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur*: cui non modò manifestæ scripturæ repugnant Matth. 20. ubi mater Zebedæi petens aliquid, repulsam patitur. Joan. 14. Judæi quærunt Jesum, & non inveniunt. Matth. 25. virgines fatuæ pulsant, & audiunt: *nescio vos,*

Matth. Luc. 1.

vos, clausa est janua. sed & quotidiana experientia contrarium evincit; unde blasphemo ore Lutherus: *necesse est Christum hic esse summè mendacem*, asseverare ausus est. quod impudens os, ut obstruamus, observandum est illud Hieronymi: scrutanti scripturas inhærendum esse *non pampinis verborum, sed in uvis sensuum.* Tum animadvertendum est, quodquod verbum plures sensus, ac mysteria tegere, ut Propheta regius testatur: *semel locutus est Dominus, duo hac audivi.* Ita prædictas Scripturas SS. Patres solerter componunt, ut apud Garassum videre est. hæc autem, *petite, & accipietis; seu, si quid petieritis patrem* &c. sic exponit Augustinus: *hoc quod ait, si quid, non quidlibet intelligitur, sed aliquid, quod in beata vita comparatione non sit nihil,* quale est omne bonum fluxum, & caducum, uti dictum part. 1. Domin. 4. post Pentecost. *sed queritur de hoc*, inquit Doctor Angelicus, *quod dicit Iacobus cap. 4. petitis & non accipitis. contrà verò Matthæus cap. 7. ait: petite & accipietis, responsio, verum est hoc, si assunt conditiones, quæ faciunt orationem efficacem, scilicet per se piè, & perseveranter, & ad salutem.*

Lut. in ps. 23. Garass. cit. Psalm. 67. Aug tract. in Ioan. 102. S. Thom. in epist. Iacobi c. 4.

Paucis Apostolus causam subjungit, cur Deus sæpe postulata non concedat: *petitis & non accipitis, quia malè* (& mala) *petitis*, quæ negare majus beneficium Dei est, quàm donare. ut jam fusiùs ostendemus.

§. I.

Exponitur illud Iacobi: petitis, & non accipitis, quia malè petitis. Iacobi 4.

PRetiosum illud, & ut Hieronymus loquitur, *legis & scripturarum armarium Paulus*, quàm rari boni oratores existerent, olim Romanos edocuit: *quid oremus, sicut oportet nescimus.* In quæ verba S. Thomas, qui Paulum meruit habere Doctorem, ab eoque illustre hoc retulit testimonium, tantum subtilem Pauli doctrinam, penetrasse quantum *quidem assequi potest quisquam in mortali corpore*, sic ait: *Considerandum est, quòd duo dicit nos Apostolus nescire; scilicet quid petamus, & modum quo petere oporteat. ita, inquit, aliquis desiderat bonum temporale, quod tamen sibi vertitur in periculum mortis;* quoad modum verò docet: *speciali motu cordis nostri, discernere non possumus, utrum petamus aliquid ex ira, vel ex zelo justitiæ.*

Hieron. ep. ad Paulin. Ad Rom. 8. Cornel. in proœm. ad ep. Pauli. c. 5.

Primum illustrat Maximus Tyrius è veteri apologo, narrans Regem Phrygiæ Midam auri cupidissimum, aliquamdiu fontem è vino fluere jussisse: ad hunc sitibundus venit Satyrus, qui promulside tam suavi liberaliùs sitim suam propitians, jam vino gravis, facillimè se capi passus est. Rex huic captivo suo blandiens, petiit ab eo, quod sibi charissimum acceptu, & Deo non difficile factu foret. Petiit ergo, ut quidquid in omni regno suo nasceretur è terrâ, probatissimum aurum esset, & ut Poëta canit:

Tyrius dissert. 30. an orandus Deus.

——— effice quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum. Ovid. 11. Metam.

Non difficulter votis annuit temulentus Deus; cumque jam omnis terræ partus, omne pomorum, olerum, frumentorum genus verè aureum seculum reddidisset, ingens oborta fames, stultissimum votum publicè damnavit

Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum, Ovid. cit.
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admovit digitos, postes radiare videntur.

Midas suam, suorumque infelicissimam felicitatem deplorans, fatuæ petitionis seipsum damnavit.

Attonitus novitate mali, divesque, miserque
Effugere optat opes, & quæ modò voverat odit.

Jamque non unum, sed Deos, Deasque omnes impensissimè oravit, restituerent regno suo fructuosam paupertatem, hostibus darent tam infelicem opulentiam. Dii senatu coacto deliberarunt, quid ad

Midæ libellum supplicem respondendũ. Consensu demum decretum est: habeat ut nactus, & sciat Deos non in omnem horam mutabiles esse, votis suis fruatur. Hic Tyrius: placet Apologus, inquit, & latens sub eo veritas. Quanti suum sibi exitium accersunt grandibus votis? Eruditè Romanus Philosophus, qui à puero senex, cum canis, natus, *Seneca* nuncupatus est. *Sunt quædam*, inquit, *nocitura impetrantibus, quæ non dare, sed negare beneficium est. sæpe enim noxia concupiscimus, nec despicere quàm perniciosa sint, licet: quia judicium interpellat affectus; sed cùm subsedit cupiditas, cùm impetus ille flagrantis animi, qui consilium fugat, cecidit; detestamur perniciosos malorum munerum auctores.* Quod præclaris similitudinibus illustrat; *ut frigidam ægris negamus: & lugentibus, ac sibi iratis ferrum; sic ea, quæ nocitura sunt, impensè ac submißè, nonnumquam etiam miserabiliter rogantibus, perseverabimus non dare. sunt, qui dicant: scio hoc illi non profuturum, sed quid faciam? rogat, resistere precibus ejus non possum, ipse viderit, de se, non de me queretur.* cum multis Deus sic agit. Israëlis populus in solitudine importunis precibus carnes postulavit: valde displicuit Deo hæc postulatio; sed tamen annuit iratus magis, quàm propitius. idem populus, ævo Judicum Hebræorum, regem petiit. Æquè id Deo displicuit; sed tamen concessit, non ut beneficium, sed ut supplicium. sciebat, hoc illis non profuturum. opes, fortunas ampliores Eulogio, homini sancto Daniel Anachoreta ardenter à Deo postulabat, impetravit, sed propè in suum, & alterius exitium. Eulogius ad priorem egestatem resipuit, & Daniel saniora Deum inposterum postulare didicit. Nec hujus tamen periculo edocti Mortales, nihil aliud quàm divitias, honores, fluxa & caduca postulant, pro his Deum invocant. *Plerumque negotiator venit ad orationem; & avarus de pecunia cogitat. alter de lucro, alter de honore, alter de cupiditate; & putas*, inquit Ambrosius, *quod eum Deus potest audire?* hic orat, ut merces securè in portum appellant. alter ut dives ad se hereditas perveniat. alius ut tandem pace firmata mercatura vigeat. *qui omnes Deum invocant, sed non in veritate; quia aliud ab ipso quærunt, non ipsum quærunt.*

Lips. in vita Senecæ.

Seneca l. 2. de benefic. c. 14.

Caussin. aula Sancta ex Baron an. Chri. 528. sub Iustin. Imp.

S. Amb. l. 6 de Sacram. c. 5.

S. Aug. in Ps. 144.

Cujus hæc est potissima ratio, quia non ipsum amant, sed alia prorsus, ab ipso: quod scitè idem Hipponensis Præsul notavit: *quid est, quod dicit multis locis scriptura? quia invocabunt, & non exaudiam eos. certè misericors omnibus invocantibus se; nisi quia quidam invocantes, non ipsum invocant: de quibus dicitur, Deum non invocaverunt. invocant, sed non Deum. invocas, quidquid amas. invocas, quidquid in te vocas. invocas, quidquid vis, ut veniat ad te. porrò si Deum idcircò invocas, ut veniat ad te pecunia, ut veniat ad te hæreditas, ut veniat ad te sæcularis dignitas, illa invocas, quæ vis, ut veniant ad te.* Deum autem summum & unicum bonum, ut veniat ad te, non invocas; regnum Dei, quod primò petendum erat, ut veniat ad te, non invocas, gratiam cælestem, ex qua omnia emanant, ut veniat ad te, non invocas. & dum nihil in veritate invocas, nihil venit ad te atque ita pauper, & miser, & miserabilis es. quare salubriter nos commonet Magnus Gregorius: *pensate, quæso, petitiones vestras; videte si in nomine Iesu petitis, id est, si gaudia salutis æternæ postulatis: in domo enim Iesu, Iesum non quæritis. si in æternitatis templo, importuni pro temporalibus oratis. Ecce alius in oratione petit villam, alius postulat vestem. alius quærit uxorem*, eamque divitem, ac nobilem; multis consultius fuisset ignobilem, deformem, inopem, eamque honestam duxisse virginem. his addo uxorum vota pro liberis, Rachelis, & Rebeccæ, quæ etsi veniâ dignæ, non tamen sine aliquo culpæ nævo. Rachel Jacobo data conjux, malignâ videbatur sterilitate dãnata, hinc lachrimæ, & crebri ejulatus, hinc immodicæ querelæ; & has inter, illæ ad maritum voces: *da mihi liberos, alioquin moriar.* Quibus congruæ aliæ ad superos mittebantur, qui tandem annuere visi: dedit enim Deus ei prolem, & quidem geminam, atque unà etiam mortem, à partu scilicet Benjamini, qui ideo audiit *Benoni*, id

Aug. in psal. 85.

Greg. hom. 27. in Evang. Ioan. 14. si quid petieritis.

Lobb. Dom. 5. post Pascha.

Gen. 30.

id est filius doloris. quales filios doloris, plures matres nnmerant, quæ importunæ Deum prolem expostularent. Neque multò melior Rebeccæ sors fuit. erat illa prolis amantior, & eò quidem ampliùs, quò
Gen. 25. vota distulêre superi; *deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eò quòd esset sterilis, qui exaudivit eum*: & dedit Rebeccæ prolem geminam, non sine ingenti dolore, angustiisque bonæ matris; quæ ubi sensit etiam in utero luctari geminos, quasi evicta, fractaque eo doloris sensu, exclamavit: *si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?*

Quod Rachel, quod Rebecca, id ipsum quâ vivimus ætate, stultæ matres & patres, imò & stulti mortales flagitant, quorum pars invito cælo ac repugnante naturâ, prolem petit, divitias altera, honores alia, futilesque dignitatum titulos insanis ambiunt votis; de prole spirituali, hoc est, de cælestis gratiæ fructu, de bonis æternis, parum solliciti. Unde his omnibus meritò dicit Christus: *usque modò non petistis quid-*
Greg. hom. 7. in Evang. *quam*, nempè ait Gregorius: *quod ad veram salutem pertinet.*

Felicem fortè, quis Metellum dixerit, de quo Plinius lib. 7. commemorat: eum decem res maximas exoptasse, ac superos rogasse; utpotè voluisse primarium bellatorem esse. 2. optimum oratorem. 3. fortissimum Imperatorem. 4. auspicio suo maximas res geri. 5. maximo honore frui. 6. summâ sapientiâ pollere. 7. summum senatorem haberi. 8. pecuniam magnam bono modo invenire. 9. multos liberos relinquere. 10. clarissimum in civitate esse. quæ omnia, inquit, illi contigerunt; verùm hæc omnia cùm in *beata vita compa-*
Aug. tract. in Ioan. 102. *ratione* (ut Augustinus loquitur) *nihil sint*, non injuriâ usurpare poterat illud potentissimi Principis Amani: *cùm hac omnia ha-*
Esther c. 5. *beam, nihil me habere puto.* Accedit hæc Metello concessa fuisse, uti & quibusdam ethnicis, qui prosperâ per omnem vitam fortunâ usi sunt, & ex voto suo vixerunt, quia de iis, æternâ Dei providentiâ conclamatum esse videbat: *atque idcircò tradidit illos*

Deus, in desideria cordis eorum. Æger frigidam petit, crudos fructus, haleces, bubulam, suillam appetit: deposito omnia medicus indulget: aptè Gregorius: *dantur re-* S. Greg. l.
probis bona quæ in hac vita appetunt, quia & 21. mor. c. 4.
desperatis ægris omne quod desiderant non negatur; at verò si spes vitæ superest, quantâ cautelâ solicita mater hæc unico filio subducit, quàm pertinaciter negat? ita, inquit Augustinus, æger petit multa à medico, non dat medicus, non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad sanitatem. clamet æger, obsecret opportunè, importunè, noxia non dantur: *non exaudit ad voluntatem,* Aug. in
ut exaudiat ad sanitatem. Paulus calidâ febri psal. 85.
æstuabat, liberari petebat, sed minimè exauditus est: petit diabolus Job tentandum, & impetrat. disertissimus hîc idem Antistes: *Apostolus rogavit, & non accepit, pe-* Aug. in
tiit Iob tentandum diabolus, & accepit. Atten- ps. 144.
dite fratres mei, magnum mysterium, discendum, repetendum, tenendum animo, neque obliviscendum propter abundantiam tentationum in hoc sæculo. quid dicam reverà, comparandus Apostolus diabolo? Apostolus rogat & non accipit: diabolus petit, & accipit. sed non accepit Apostolus propter perfectionem suam; accepit diabolus ad damnationem suam. Hinc concludit: *discite ergo non murmurare adversus Deum, quando non exaudimini. ipse filius unicus Patris: Pater, inquit, si fieri potest &c.* Regius Lib. 2. Reg.
Propheta *deprecatus est Dominum pro par-* c. 12.
vulo (quem ex Bethsabee genuerat) *& jejunavit David jejunio, & ingressus seorsum jacuit super terram.* Nec exauditus est, *sed accidit die septima, ut moreretur infans.* Nosse vis, quàm ex hac animi infirmitate, David validus, ac robustus assurrexit? ubi mortuum audivit: *surrexit, & lotus, unctusque est; cumque mutasset vestem; ingressus est domum Domini, & adoravit: & venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panem, & comedit.* Multi hodie sibi aliis longiorem vitam, corporis valetudinem à Deo postulant, nec recogitant, quod plura millia damnati gregis, cælo fuissent recepta, si minùs diu vixissent, aut diutiùs ægrotassent. hinc quidam dicenti: vitam petebam filii mei, quid

quid mali petebam? respondet idem S. Doctor ibidem: *nihil mali petebas, sicut tu sentiebas: nam quid si iste raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius? sed peccator, inquit, erat, & ideo volebam illum vivere, ut corrigeretur. quid si Deus noverit: si viveret, pejorem futurum?* unde aptissimè istiusmodi respondetur:

§. II.

Nescitis, quid petatis. Matth. 20.

ILlustris progenies Phaeton, ipse solis filius, summo mentis ardore, & verborum copiâ, orationem apud Patrem instituit, quâ usque eò parentis animum commovit, ut rem maximè arduam, nec non *periculosæ plenum opus aleæ*, vel ab invito, nec quicquam reluctanti, ac dissuadenti extorserit: Congruenter hîc Augustinus: *Fictio* (seu fabula) *non semper est mendacium, sed quandoque figura veritatis.* quod quò manifestius fiat, Mythologum perquam disertum, & eruditum audiamus: Voluerunt, inquit, Natalis Comes, per hoc commentum antiqui innuere: juvenes præfervidos, & imperitos adolescentes, sibi temerè reip. gubernacula deposcere, animo volventes, quàm illustre sit cæteris præeminere, & currum totius reipub. arbitrio suo moderari. cujus habenas qua ratione, loco, aut tempore laxandas, aut adducendas cùm penitus ignorent: & summos, & imos; nobiles, & plebeios; Ecclesiasticos & sæculares; urbem universam, aut insano hujus aurigæ furore, aut supinâ rerum omnium incuriâ gravissimè affici ac labefactari, non sine justa stolidi hujus gubernatoris calumniâ, & infausto vitæ ipsius nonnumquam exitio, necessum est.

Aug. l. 2. q. Evang.

Hujusmodi tamen postulationes, libelli supplices, quotannis dum magistratus innovandi, aliæque dignitates conferendæ sunt, submittuntur: mortales, superique omnes hîc invocantur, implorantur. & quoniam ut Hieronymus testatur: *nihil ita percutit, ut exemplum de Scripturis; si relatu oris* (per divinum Ecclesiasten) *immissum*; ipsum sacrum Evangelistam audite: *accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis suis: adorans & petens aliquid ab eo.* quid? ad altiora subsellia, super pulvinos consedere regni habenas moderari, proximum à summo Imperatore locum obtinere, ardenter illi exposcebant; eorumque nomine mater, quemadmodum & hac tempestate uxores, quasi sic mariti & filii ab omni ambitione longissimè remoti, præfervidè rogabat: *dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo*, in quæ verba *divinæ voluntatis interpres Thomas Aquinas*, ut eum S.D.N. Clement VIII. nuncupavit: *egit hæc*, inquit, *sicut cæteræ matres, quæ corpora natorum suorum amant, animas autem contemnunt, desiderant illos valere in sæculo isto, & non curant, quid sunt passuri in illo, ut ostendant quia corporum sunt parentes, non animarum.* non ita cælestis ille parens, ac Magister, qui alias orandi formulas suos docuerat, quasi imperitos coarguens, respondit: *nescitis, quid petatis.* scitè disertissimus Velasques hîc quærit, cur nescirent, quid peterent, qui easdem tandem sedes consecuti sunt? nam si de cælestibus sedibus sermo erat, nónne ipsi inter primos sedebũt, *judicantes duodecim tribus Israel*? Luc. 22. si externam verò familiaritatẽ Christi, & spirituales Ecclesiæ sedes ambiebant, nónne ipsi inter familiarissimos asciti, & Principes constituti super omnem terrã? Ps. 44. v. 17. vis dicam, cur nescirent, quid peterent? non quòd honore indigni, sed quod malè illum petere, & sordidè ambire videbantur. hinc illud Augustini: *quid est, non est meum dare vobis? non est meum dare superbis: hoc enim adhuc erant; sed si vultis illud accipere, nolite esse, quod estis. aliis paratum est, & vos alii estote.* alia desideria, alia vota, alias petitiones concipite: etenim quantumvis naturæ, ac gratiæ donis quis instructus, si ambitionis notatur, indignus meritò censetur. quod præclarè docuit

Hieron. c. 9. Zach.
Matth. 2[0]
Lanuza proœm. censura
S. Thom. Matt. c. 2[0]
Velasq. in ep. ad Phi[l]. c. 2. v. 6. annot. 1. n. 10.
Aug. in P[s.] 126.

docuit prudentissimus, & æqui servantissimus Hispaniarum Rex Philippus II. qui cùm virum aliquando, cujus vitæ integritas & sapientia, plusquam ambitio innotuerat, Episcopum designasset; jamque adscito Secretario, literas ad eum exarari jussisset: intellexit à Secretario, literis opus non esse, quod Reverendissimus denominatus in Curiâ præsens esset. quo audito Philippus sua manu chartam, quâ ejus electio detinebatur lacerasse fertur, hoc dicterio addito: *Numquam mea mentis fuit, eum in Præsulem designare, qui curiæ adsit.* Optimè quidem ô sapiens Rex; nam *Clericum curiam frequentantem* (ut notat Bernardus) *qui non sit de curia, ad idem noverit pertinere ambientium genus.* Tandem subtilissimus hic * Paraphrastes, iis qui non vocati sibi sumunt honorem, rectè illud Christi responderi: *Nescitis, quid petatis,* umbratilem gloriæ figuram, non formam sectantes: uti dicebat Petrus epist. 1. cap. 1. *Configurati prioribus ignorantiæ vestræ desiderijs,* hoc est, inquit, ignorantiam desideriorum figuram præferentes. nec enim aliud aliquid, plus minusve, quis esse possit, quàm ipsius desideria fuerint, inanis qui inania, turpis qui turpia, vanus & stultus, qui vana & stulta desiderat. igitur nescitis ambitiosi *quid pietatis.* nam ut, inquit, Tertullianus: *Hæc erit ambitio, unde & nomen ejus interpretandum; quod concupiscentiâ apud animum ambiente, nascatur ad gloriæ votum.* Unde ironicè subdit: *Grande scilicet votum, quod non natura, non veritas, sed vitiosa animi concupiscentia commendavit.* Nec omittendum, dixisse Petrum: *configurati* desiderijs; cùm de iis, qui Christo in humilitate, alijsque virtutibus similes evadunt, dixerit Paulus *conformes fieri imaginis filij sui,* nimirum forma hîc figuræ opponitur; & verò forma pro re substantiali, solidâ, atque permanente: figura autem pro gestu, aut inani umbrâ, quæ citò transeat, & evanescat, accipitur. ex quibus conficitur, inquit, quàm sint ignari, nescijque, qui inanibus & transeuntibus rebus tanto impetu configurari contendũt.

[left margin: ...classq. cit. / ...n. hom. sup. miss. / ...lasq. cit. / ...tul. l. de ...itu ...lier. / ...,8.]

Ubi nunc, qui cum Hipponensi Præsule sentiunt dicente: *Nec in alia re video mihi magis Deum iratum; cùm indignus essem poni ad remum, positus sum ad gubernaculum.* Cùm plures iratum sibi Deum autument, quia non admittuntur ad clavum regiminis, digni poni ad remum triremium. Huc facit, dum in rupe Thaborea figuram quamdam cælestis gloriæ Petrus intuitus, postulavit à Domino tria illic tabernacula figi, *nesciens,* inquit Marcus, *quid diceret.* Chrysostomus: *Non enim intellexit Petrus, quod ad demonstrationem veræ gloriæ, transfigurationem Dominus est operatus.* Hinc eruditus ille, sed nebulosus satyricus, fatua, & sæpe improba hominum vota, sic irridet:

——— nec tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum, tacitâ libabit acerrâ:
Haud cuivis promptum est, murmurq; humilesq; susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Altera, & pessima classis eorum est, qui non modò malè, sed & mala petunt: non vana dumtaxat & fluxa; verùm turpia, & scelerata, Deum omnis bonitatis fontem, in se derivare contendunt. cujusmodi vota S. Cyrillus execratur, dicens: *Quæ ipse Deus odit, quoniam turpia sunt, quomodo ceteris largietur? quomodo dulcedinis fons, amarum aliquid scaturire poterit?* ruborem multis incuteret, & suppuderet, si desideria, quæ animo volvunt, si tacitas preces, quas Deo fundunt, vicini perciperent. Optimus morum Magister Seneca: *Tum scito esse te omnibus cupiditatibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam: nunc enim quanta dementia est hominum? turpissima vota dijs insusurrant: si quis admoverit aurem, conticescent: & quod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Quod exemplo comprobat: *In quibusdam civitatibus impium votum, sceleris vocem tenuit. Demades certè Athenis, eum qui necessaria funeribus venditabat, damnavit; cùm probasset magnum lucrum optasse: quod contingere illi sine multorum morte non poterat.* Quòd si Deus quorumdam

[right margin: Aug. ep. 14. / Marc. 9. / S. Th. hic. / S. Cyrill. l. 9. in Ioan. c. 43. / Sen. ep. 10 / Sen. l. 6. de benef. c. 38]

medicorum, ac pharmacopolarum votis, ac precibus annueret, ingens morborum agmen immittere deberet: *Et magnam hominum partem damnabit. cui enim non ex alieno incommodo lucrum? Miles bellum optat. Agricolam annonæ caritas erigit. eloquens* (Caussidicus) *captat pretium ex litium numero. Medicis gravis annus in quæstu est.* Denique si impia mortalium vota Deus expleret, brevi orbis universus gravissimo rerum omnium inter se exorto dissidio interiret: nemo quisquam egenus, nemo servus, nemo operarius: non sutor, non sartor, non agricola, non pistor, reperiretur. mitto imprecationes, quibus alter alterum diris devovet; ut verissimè Philosophus pronuntiarit: *Brevi temporis spatio omnes homines perituros esse, si mortalium preces exequeretur Deus.* Si parentes, veriùs peremptores exaudiret, qui filios morti, aut dæmoni devoverunt, quot energumenos, quot repentino fato oppressos cerneremus? si uxorem temulentos, turbulentos viros; & horum furibundas ac contumaces fœminas execrantium postulationes expleret: quot ilicò obtorto collo, fractâ cervice, aut alio miserrimo mortis genere, animam efflarent? si dæmon omnes equos, quos aurigæ illi devoverunt, abstulisset, jam pridem infernus oppletus esset, si inimicorum odiis Deus obsequeretur, in pœnas non satis unus erit. quod floridè tractavit *omnium flos ingeniorum Augustinus*, ut eum Hieronymus compellavit: *Deus bonus, si det quod vis; quid si malè vis? nónne erit tibi magis non dando misericors? quid enim petebas? fortè mortem inimici tui. quid si & ille petebat tuam? qui te creavit, ipse & illum; homo es, homo est & ille. Deus autem judex est: audit ambos, sed non exaudit ambos. tristis es, quia non es exauditus contra illum, gaude, quia non est exauditus contra te.* Optasset certè Theseus non exauditus esse, de quo Tullius in officiis: nam si Neptunus, quod Theseo promiserat, non fecisset, Theseus Hippolyto filio non esset orbatus: ex tribus enim optatis, ut dicitur, hoc erat ultimum, *quod de Hippolyti interitu iratus optavit; quo impetrato in maximos luctus incidit.*

Sen. ibid.

Beyerlinck theat. tit. petitio.

Hier. l. 1. cont. Pelag. Aug. in ps. 85.

His talibus votis, ac petitionibus, non multum ultra feroces belluas sapimus: Taurus, & Camelus, ut Poëtæ comminiscuntur, petierunt à Jove cornua, Camelus non tantùm non impetravit quod petiit, sed aures etiam perdidit, quas Jupiter præcisas esse voluit: bovi quidem data sunt cornua; sed eum petitionis suæ statim pœnituit; nam cùm inermis liber esset, quietus, & à nemine facilè capi posset; enatis cornibus, injectus est laqueus; atque ita miser ad carrum, ad aratrum, ad macellum tractus est.

Frequenter idem cum camelo & tauro petimus. Est qui numen assiduis precibus eò fatiget, ut inimicis & adversariis possit resistere. Hic cornua petit, in malevolos arma, & cælo emissa fulgura. Quod zelo cæterùm imprudenti, viri etiam sancti Deum rogarunt Luc. 9. Filii tonitrui, fulmen in Samaritanos cælitùs immitti postulabãt: *Cùm vidissent Discipuli ejus Iacobus & Ioannes* (quod Samaritani non acciperent Christum) *dixerunt: Domine vis dicamus, ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?* At mitissimus Magister conversus *increpavit illos, dicens: nescitis cujus spiritus estis.* Non spiritus Eliæ, non spiritus vindictæ, sed spiritus IESV, & spiritus mansuetudinis, spiritus gratiæ, qui est genius novæ legis, à quo discedunt quàm longissimè, qui in subditos peccatores, fulmina cælo devocant, & flammarum globos, ac non potiùs suave labentem gratiæ rorem, & mollem in vellus cæli pluviam. Exemplo res erit illustrior. S. Carpus pro eo quo sibi videbatur esse divinæ gratiæ zelo: cũ intellexisset hominem unum aliquem, recèns ad fidem conversum, ab ea abductum, vesana insidelis alicujus persuasione, adeò exarsit, adeò indoluit, ut etiam in morbum incideret, inclinata jam erat in vesperam dies, à quâ cùm se quieti dedisset: nocte mediâ, ut aliàs solebat, assurrexit ut orationi vacaret: vacavit autem adhuc, dum plenus irâ & æstu: à quo dum magis ac magis incalescit.

S. Dionys. Areop. ep. 8. ad Demophil.

ſcit, Deum orare atque obteſtari cœpit, ne tantum ſcelus pateretur impunitum; lenta nimis, & ſomnolenta videri ſuperum judicia; plumbeoſque ac tardos divinæ juſtitiæ pedes: eundum, eundũ eſſe in pœnas, & devocanda cælo fulmina, quibus ambo iſta ſceleſta capita perderentur. Hæc ille præpropero nimiùm zelo, & irarum impete abreptus dum jactat: ecce ſubitò hinc viſa tremere domus, ac fatiſcere, deinde ab imo ad ſummum diſcedere: denique aperire terra, & ingenti facto hiatu, frequentes flammarum globos, ac vortices evomere: inde verò velut è cæli regiâ ſpectari Chriſtus, qui ſeptus nobili cæleſtium ſpirituum coronâ, deſpiciebat ardentem illum, terribilemque terræ hiatum. Quem dum attentiùs inſpicit ipſe Carpus: ecce duo hi miſelli homunciones, in quos jam animo & irâ exarſerat, viſi ſtare in extremâ voraginis orâ, & propè illi imminere, caſumque minari miſerabilem, in quem erumpentes, inter media incendia ſerpentes; eorumque pedibus implexi propè rapiebant. Accedebant deinde emergentia ex ipſis inferis monſtra, atrâque ac horribili ſpecie Æthiopes, quorum pars miſeros illos impellere, pars trudere, pars etiam reluctantes prope raptare. Horum vim impetumque dum ſpectat Carpus, videtque lenta molimina velut impatiens moræ, & in eorum ruinam nimis facilis ac pronus: optaſſet & ipſe manum admovere, pondúſque addere, quo citiùs volverentur in præceps. Interea de cælo labi Chriſtus, & periclitantibus benignè manum præbere, voragini, periculoque ſubducere; imò & cæleſtibus geniis jungere viſus, auditúſque Carpo dicere: *Extenſa jam manu percute me, quia iterum paratus ſum pro peccatoribus pati.* Hæc ubi vidit, audiitque Carpus, tum ſibi redditus eſt, probeque doctus, quis novæ legis genius, qui Chriſti ſpiritus eſſet; utique lenitatis ac miſericordiæ, qui non ignea vindictæ vota, ſed amoris tela in hoſtes ejacularetur. Hodie quoque animorum æſtus, & inconſulta odia deferveſcerent, ſi in ſanguine Chriſti intingerentur. Verùm ut ad eos revertamur, qui & ſcelerum ſuorum Deum adjutorem invocant. Illud Prophetæ Regii ruminandum erit: *Domine non confundar, quoniam invocavi te.* Ps. 30. Multi enim invocant ad confuſionem ſuam, ut Deus ipſe per Auguſtinum juſtiſſimè queritur: *Quid à me petis, ut non confundaris? Nónne quotidie homines, ut impleant forte adulteria invocant me? nónne quotidie homines, ut moriantur illi, à quibus exſpectant hæreditatem, invocant me? nónne quotidie homines, qui fraudem cogitant, ut eam proſpero exitu compleant, invocant me?* Aug. in Ps. 3. conc. 3. Hi Deum non invocaverunt, ſed aurum, argentum, ſpurcas ſuas voluptates; quos inter cenſendus Philoxenus, qui ſummâ impudentiâ collum gruis à Deo expoſcebat, ut eò gratiùs diſtillaret bacchicus liquor, quò tubo longiore. Bruſonius. Infames hos oratores ſanctiſſimus ac ſupremus Eccleſiæ Pater Gregorius ſic perſtringit: *Quiſquis ſic orat; in ipſis ſuis precibus contra Deum pugnat; unde & ſub Iudæ ſpecie dicitur: Fiat oratio ejus in peccatum. Oratio autem in peccatum eſt illa petere, quæ prohibet ipſe qui petitur.* Greg. hom. 27. in Euang. Quare ut concludam:

§. III.

Quid ſalubriter petendum ſit; videamus.

APud Gentiles olim diſertiſſimi oratores exſtitere; à quibus artificium perorandi & exorandi numen etiam noſtrum, diſcere non erubeſcimus. Cornel. in c. 4. Iacobi. Platonis oratio erat: Iupiter da nobis bona, ſive ea petamus, ſive non; arce verò mala, etiamſi ea ex errore petamus: qui enim à Deo verè bonum petit, errare nequit. Simili rem exponam: fit nonnumquam ut quis comparandæ veſti officinam adeat, & pannum petat, hic ſedulus panni negotiator omnia excutiens: violaceum, praſinum, venetum, multicolorem pannum profert, ut dele-

ctus sit emptori; sed enim emptor coloris negligens: bonum, inquit, & durabilem volo pannum, sive atri, sive cinerei, sive alterius sit coloris, pannum exhibe qui ætatem ferat. Tu eum optimè nosti, verbo tuo fidam. Non aliter ajebat *Socrates* illud *humanæ sapientiæ, quasi quoddam terrestre oraculum, qui nihil ultra petendum à Dijs immortalibus arbitrabatur, quàm ut bona tribuerent; quia ij demum scirent, quid unicuique esset utile: nos autem plerumque id votis expetere, quod nō impetrasse melius foret.* Valerius Max. l. 7. c. 2. *Etenim densissimis tenebris involuta mortalium mens, in quam latè patentem errorem cæcas precationes tuas spargis? Divitias appetis, quæ multis exitio fuêre: honores concupiscis, qui complures pessum dederunt; regna tecum ipse volvis, quorum exitus sæpenumero miserabiles cernuntur, splendidis conjugijs injicis manum, at hæc ut aliquando illustrant, ita nonnunquam funditùs domos evertunt. Desine igitur stulta futuris malorum tuorum causis, quasi felicissimis inhiare, teq; totum cælestium arbitrio permitte, quia tribuere bona ex facili solent, etiam eligere aptissima possunt.* Hęc ethnicus tam verè quàm Christianè.

Ad particularia magis descendit Aquinas Poëta:

Iuvenal. Sat. 10.

Orandum est ut sit mens sana, in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem:
Qui spatium vitæ extremum, inter munera ponat
Naturæ; qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil.

Pudeat hæc multorum vestrûm transcendere vota! nosti Christiane quid tibi petendum, quid honestissimè à Deo efflagitandum? *Gratia & gloria.* Vtrumque petit, qui alterutrum. Gloriam petere dicendus est, qui petit aliquid æternum, qui cum Psalmistâ exclamat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Psal. 26. O mi Deus! Hoc solùm deprecor. Quod ut obtingat, actum sinceræ contritionis tibi cum sancto Raymundo, aut etiam aliis deposcas, in quo illustre posteris exemplum reliquit P. Hieronymus Florentia, qui per triginta annos princeps sacræ eloquentiæ Magister exstitit. Hic in eo morbo, qui Philippo Tertio Hispaniæ Regi fatalis fuit, in aulam accersitus, ut ejus operâ Rex instrueretur ad agoniam, quo tempore jussus ob navatam eo in articulo egregiè operam, quid libuisset postulare; hoc tantummodo postulavit: *Vt Deo propitiando contritionis actum, quo maximo posset ardore, conciperet.* Alegambe in Bibliot. Script. Soc. Sibi verò gratiam primam, peccator, qui ambit, simul etiam gloriam expetit. Gratiam quoque censetur petere, quicumque spirituale quippiam, qui virtutes, qui vitiorum victoriam, qui cælestem sapientiam petit, uti sapientissimus mortalium, qui non fluxas opes, non regna, non amplissima orbis dominia; sed missum è cælo purioris sapientiæ spiritum postulavit, dicens: *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.* 3. Reg. 3. Sap. 9. Hæc petamus, æterna, cælestia. Hæc orare debet in Christi schola probè doctus discipulus: *Qui verè Christianus est, non illa temporalia petere debet; sed totum pondus orationis & intentionis suæ, ad expetendam æternam beatitudinem debet impendere.* Aug. serm. 2. de verbis Dom. Dum interim aliò vertuntur mortalium studia, flectuntur preces ad quisquilias, crepundia, ad ea quæ præsentis temporis, non quæ æternitatis. Et hanc rationem sanctus Ambrosius pulchrè attigit, non dari quod è cælo petimus, quia illa minima dari à Deo, imperatore summo indigna sunt. *Tu,* inquit, *cùm oras, magna ora, quæ æterna sunt, non quæ caduca: noli orare pro pecunia, quia ærugo est: noli orare pro auro, quia metallum est: noli orare pro possessione, quia terra est: Ista oratio ad Deum non pervenit, non audit Deus, nisi quod dignum ducit suis beneficijs.* Ambr. in Psal. 118. Quis enim Cæsarem accedens, has preces fundat: Auguste Imperator lacerum mihi pallium est, largire tres teruncios ad illud sarciendum; quid ista stolidè à tanto Principe petis? Vti aliqui stolidi à Carolo Quinto. pete digniora Cæsare. Metuendum aliàs, ne Deus nobiscum

cum agat, quemadmodum Antiochenus Rex cum Thrasyllo Cynico; petiit hic sibi drachmam à Rege donari: at Rex eum repellens: non petis, ajebat, munus Regium. ita de Deo sentit Chrysostomus: *Quemadmodum ad Imperatorem nemo pro veste descissa, nec pro decem obolis ereptis audet accedere, ita etiam tu, atque adeò longè amplius, cave ne ad Deum accedas pro rebus vilibus, contemptis, & nihili.* Sed magna pete, & ampla, eaque plurima pete, & confidenter *quæ digna sunt, & rege & Deo.* Hoc nos edocet Balthasar Alvarez, vir magnæ sanctitatis, Deoque conjunctissimus, qui cùm in illa domini verba: *Petite & accipietis* altiùs animum defigeret, intellexit ex alto, nolle Deum nos parcos in petendo esse: & cùm semel, pro indigente peteret, sibi audiit dici: *Cur tu in petendo tam parcus es, cùm Deus in dando tam liberalis?* Tam munificus, & munerum suorum quasi prodigus? Ipsum petamus, id est, omne bonum, & hoc contenti simus. Augustinus in Psal. 36. ponderans illa verba: delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: *Discerne,* inquit, *petitiones carnis tuæ, à petitionibus cordis tui. Petitiones carnis sunt quibus petuntur carnalia, petitiones cordis, quibus postulantur spiritualia, quæ à Deo facilè consequentur, si à carnalibus fuerint separata.*

[Chrysost. ... in Ps. ...] *[Basil. l. ... st. Mo...]* *Lud. de Ponte in vita. P. Alvar. c. 15. §. 2.*

EMBLEMA XXVII.

ARBITRETVR OBSEQVIVM SE PRÆSTARE. *Ioa.* 16.

Virg. l. 3. Georg. —— VIAMQVE INSISTE DOMANDI
DVM FACILES ANIMI.

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

Redemptor noster dum se suis quasi severum, tum vel maximè se verum patrem exhibet: utpote qui nosset quid conferret non muliebriter aut molliter, sed viriliter & fortiter suos tractari, atque generosi instar equi duris exercitari. Haud aliter sincerus Paterfamilias, qui non segniter liberos educat, sed effrænes juventæ impetus, metu verberum coërcet, arbitretur se obsequium præstare Deo & ipsi.

Eccl. 7. §. I. *Filij tibi sunt, erudi illos & curva illos à pueritia illorum.*

Prov. 13. §. II. *Qui parcit virgæ, odit filium suum.*

Prov. 23. §. III. *Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Mansuetudo tamen semper severitati attempenda: quemadmodum,

Heb. 9. §. IV. *Manna & virga* in arca asservari solita.

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

Arbitretur obsequium se præstare. Ioan. 16.

CUM Atheniensis Respublica gravissimis vitiis, ac flagitijs scateret; omnisque populus corruptissimis esset moribus: senatus consilium inivit. deliberaturus qui mòdus rempublicam olim adeò florentem restaurandi, & in pristinum florem, ac vigorem restituendi. dum ecce tibi unus aliquis, putridum omninò pomum in medium protulit, asseverans huic malo persimilem esse corruptissimam Atheniensium Rempublicam; verùm enim verò fieri posse, ut ex malo aliquod bonum suppeteret:

Aliquisque malo foret usus in illo; [Ovid. l. 2. Metam.]

Si nempè semina, seu putridi pomi grana, terræ mandētur, quæ in novos frutices excrescerent, atque hinc frugiferæ plantæ assurgerent: modò tamen luxuriantes ramos amputaris, pro arbitrio flexeris, direxeris, & dum teneri sunt, curvaris. aliàs in inutile lignum, aptum ad comburendum, aut in fatalem truncum, & malam crucem adolescerent.

Haud absimili eventu optimè sperandum, in hac communi omnium parentum, ac majorum corruptelâ, si juventus velut prima terris enata semina, singulari curâ ac solertiâ excolatur, ut ætate, quasi æstate maturescens, ubertimos aliquando fructus honoris ac probitatis progignat; contrà verò si inculta ac neglecta fuerit, in suam ac parentum crucem atque perniciem, animo jam flecti nescio silvescat necesse est: unde sapienter monuit Eccl. 7.

§. I.

FILII TIBI SUNT, ERUDI ILLOS, ET CURVA ILLOS A PUERITIA ILLORUM. [Eccl. 7.]

ARistoteles optimus morum Magister, in ethicis hæc documenta tradit: *Non parum refert illo, vel illo modo à teneris assuescere, sed quamplurimum; imò verò totum in eo consistit*: quod vivo exemplo Licurgus Rex Lacedæmoniorum oculis subjecit. duos catulos alterum ollæ, alterum venationi assuefecit; ambos, populo ad spectaculum accito, in forum adduxit, hinc ollam constituens, illuc leporem dimittens; cùm è vestigio, hic gulæ irritamenta sectatus, ille pernici cursu leporem insecutus est. Tum Licurgus ad populum versus: videtis, inquit, ô cives, quàm dissimiles hos iisdem parentibus prognatos, educatio reddiderit? ita indies hoc, quo spiramus seculo, accidere videmus, hunc puerum pium, morigerum, mansuetum, observantem, sedulum; Alium impium, contumacem, socordem, discolum: unde hæc tanta morum, ac studiorum dissimilitudo? à dissimili parentum institutione. videas quorumdam liberos Angelicos, qui grande sibi piaculum dūcerent, neglectis consuetis precatiunculis, & parentum benedictione, strato exilire aut decumbere, Marianum pensum ludo posthabere, ad nutum non obtemperare; quorum studia arulas cōstruere, libellos precarios volvere, ad Catechesim convolare, historiolas illic auditas domi referre, sociis enarrare. alii econtra à teneris jurare, mentiri, pravis sociis consuescere, nequitias exercere, lascivire, potitare condiscūt: adeò ut si hinc chartas lusorias, illic libellum precum obtuleris, quam-

[Arist. in ethic. l. 2. c. 1. ad Nicomachū.]

[Plut. in. Licurg.]

quamplurimos numerare sit; qui hisce spretis ad priora concurrerent, perpaucos, qui filiã Regis Angliæ imitarentur. Eduardus, cui paris sanctitatis lectissima cõjux Elsgiva fuit, filiolam Edburgam nomine, ita à primis cunabulis instituerat, ut etiamnum triennis in atrium deducta: ubi in una parte mensę, omne genus monilium, pretiosaque omnino crepũdia, ex altera verò codicem Euangeliorum, cum sacro Calice proponi cõspexit, puellula non diu cunctata, maturo vultu cimelia aspernata, ad Calicem & sacrum Codicem properè advolavit, eaq; summo honore ac reverentiâ venerata est. quo conspecto Edburgam suam parentes osculati, & complexi sunt, dicentes: perge filia, quò Deus vocat, & sponsum tuum sequere. O nos beatos, qui te pietate insignem, in æternũ regnantem videbimus. sic & vestros imbuite, hæc præ illis, sacra profanis, æterna caducis æstimare, diligere, ac deligere condiscant. Etenim quis hoc mirabitur, dum filius corrupto Ephœbo, filia lascivæ ancillæ, aut lupæ committitur; dum his coram, conjuges à sermone obscœno, à liberiori agendi inter se consuetudine temperare non student, si mali corui malum ovum progignatur: unde vel ethnicus hoc sanè & sanctè monuit:

Iuvenal. Sat. 14. *Maxima debetur puero reverentia; si quid*
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos.

Maxima porrò liberorum corruptela, sunt exempla parentum, qui si segnes, si lascivi, si temulenti, eadem & filiis prædicata congruere, & quasi per traducem faciliùs corruptos mores, quàm naturæ morbos, (dum podagricos, epilepticos progignunt) derivari, manifesto deprehendent. Qua super re: cùm in priori parte pluribus actum sit, supersedebimus, & ad aliam, quæ parentibus incumbit, pueros rectè instituendi obligationem penitiùs vos inducemus. (Parte 1. Dom. 6. post Pascha.)

Optabat olim Crates in editam civitatis conscendere speculam, & contentâ voce exclamare: *Quo ferimini mortales, qui ad possidendas opes magno studio incumbitis, filiorum verò quibus illas relinquatis, exiguam curam geritis?* Hic totus in mercimoniis, ille in publicis negotiis, iste in excolendis prædiis & hortis; minimè solliciti, quid filiæ, quid filij agant, quid discant, quibuscum agant, quâ horâ domo exeant, quâ revertantur. Quos Chrysostomus *iis similes* asserit, *qui cùm malè materiatam, & ruinosam videant domum, ipsam quidem instaurare negligunt, amplos autem ei in circuitu hortos disponunt. Aut illis, qui quamvis morbo conficiantur, cura tamen valetudinis neglectâ, aureas sibi vestes contexunt.* (Chrysost. hom. 60. in Matt.) Alii sunt, atque hi honestiores ac prudentiores censentur, qui toti sunt, ut filiis lauta patrimonia, latos fundos, amplam hæreditatem relinquant: parum intenti, ut animus excolatur; cujusmodi parentibus, inquit Plut. *Calcei cura est, & pes neglectui*: vaginam curant, non acinacem. Illud enim verò minimè ferendum est, esse non paucos, qui majorem curam Psittacorum, columbarum, canum, equorum, quàm liberorum gerant. Pridem in Italia vir benè dives, & ingenio pollens, ægrotanti equo, quem stultè deperibat, aureum cubile, ac sericum cervical substravit: cumque ipse podagrâ vinctus detineretur, indies principes urbis medicos adhibens, ad equum suum visendum proreptabat, huic assidebat, palpabat, nil ad morbum depellendum intentatum relinquebat. Denique sic equi curam gessit, ut propriam; extinctum plus luxit, quàm filium. (Petrarch. l. 1. dial.) Fuit, qui feli suæ testamento 500. Philippeos ad honestam sustentationem legavit; alii Metilensem catulum magis fovent, melius instruunt, quàm filium. (Hist. Cister. de viris illust. Drex. Prodrom. c. 3. §. 10.) Docetur erectus considere pede porrecto venerationis signa exhibere, non priùs cibũ sumere, quàm anteriores pedes junxerit & in cælum sustulerit: dum interim pueri brutis animalculis rudiores, è nido ad penu, ad pastum provolant. Quantò laudabilius severa & pia Ioannis Gersonis Mater, quæ ut natum utilibus atque sublimioribus disciplinis imbueret; cùm jentaculi aut merendæ tempus admoneret, infantem in genua procumbere jubebat, atque à communi ac liberalissimo omnium parente Deo, nuces, castaneas, ac quæ maximè cuperet, poma (P. Rho. varia virtut. hist. l. 5. c. 10. §. 10.)

ma postulare; preces profectò, si ritè conciperet, non irritas futuras. Ubi piæ fraudi adhuc opportunum infantem, seriò id agere videbat, tunc illa de superiori loco, in precantis sinum, quæ optaverat furtim jacere, ut ille de cælo ea dimitti, nullus dubitaret; his artibus, hic instar catelli micas è mensâ domini, qui cuncta suppeditat, impetrabat. Ecquid in teneros infantes, disciplinæ capaciores, brutis ipsis judicabimus? cùm interim ab his ad ruborem nostrum, edocemur: arte, inquit Chrysostomus, *in homines quodammodo mutantur aves, docenturque Psittaci, & picæ humanas voces.* Dum Augustus ab Actiacâ victoriâ triumphabundus regreditur, occurrit ei inter gratulantes, coruum tenens, quem instituerat hoc articulatim pronuntiare: *Ave Cæsar, victor Imperator,* quem viginti millibus nummorum emit. Et vos matres balbutientes etiamnum infantulos, has duas voces: *Ave Maria*, edocere non valetis? Psittacus doctus illam litaniam: *sancte Thoma, ora pro nobis*; vos verò & illam Psittaci, & Lauretanas virginis Litanias, garrulis ceteroqui liberis, indere non valetis? Si nec dum erubuistis, confundat vos Psittacus, qui Romæ in ædibus Cardinalis Ascanii, totum Symbolum Apostolicum promptè recitare auditus est. Sed præ hoc, vos fortè gloriamini, si pueri vestri septennes, duodecim Imperatorum Romanorum gesta recensuerint. Quid mirum si à brutis superentur, cùm hæc illis instructiora sint.

[Margin: Chrysost. virt. & ... tom. 3. — ...eremb. ...st. nat. ...c. 39. — Balin... in Zoo... ...dia tit. ...catie.]

Alterum est, in quo homines brutis indignè concedere videntur, quod immanissimas belluas domare, ac cicurare; propriam verò prolem ferocientem, sensim frænare, ac subdere non satagant. Quare rectè monet Poëta:

Tu quos ad studium, atque usum formabis agrestem,
Iam vitulos hortare, viamque insiste domandi.
Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas.

[Margin: ...g. l. 4. ...org.]

Puerorum indoles ac animus udæ argillæ, aut ceræ instar, omnem formam recipit; scilicet ex eadem cerâ pro libitu nunc Angelum, nunc dæmonculum fingis, ita puerum, qui *cereus in vitium flecti*. Et Juven. sat. 7. inculcat:

[Margin: Horat. de arte.]

Exigite, ut mores teneros, ceu pollice ducat:
Vt si quis cerâ vultus facit.

Nec profani tantùm, sed & Ecclesiæ doctores hoc argumentum pertractarunt: ex his Basilius: *Animus adhuc tener est instar ceræ, quæ impressas in se formas, quascumque facilè recipit.* Cui accedit Chrysostomus: *Magnum habemus, pretiosumque depositū, filios, ingenti illos servemus cura, atque omnia faciamus, ne fur id nobis astutus auferat: exerceamus ad virtutem atque pietatem, molles filiorum animos,*

[Margin: S. Basil. reg. sup. disp. inter. 15. — Chrysost. hom. 9. in epist. ad Timum. 1. c. 3.]

Molle lutum est, nihilque eo vilius, lapidi ac trunco informi quid abjectius? si tamen perita magistri manus accesserit, & elaborarit, in pulcherrimam animantur effigiem, ita profectò sine cultu disciplinæ, quasi lutum aut saxum, truncus aut stipes homo est. Vnde monet Persius:

[Margin: Persius Sat. 3.]

Vdum ac molle lutum est, nunc, nunc properandus, & acri
Fingendus sine fine rotâ.
Et premitur ratione animus, vincique laborat:
Artificemque tuo ducis sub pollice vultum.

[Margin: Idem Sat. 5.]

An simiolus usque eò, ut ita dixerim, est simius, quemadmodum puer? *Innatum quippe à naturâ pueris est, imitari, eoque differunt à cæteris animantibus, tum quòd aptissimi ad imitationem sunt, tum quòd primas disciplinas imitando acquirunt, & unusquisque juxta imitationem gaudet.*

[Margin: Arist. polit. 6. 2. V. Sacchini protrept. c. 7.]

Quòd si pictor, aut fictor optimè se operam collocasse arbitretur, qui in mortua tabula, aut informi trunco desudarit, ut imaginem effingat, quantò præstantiùs allaborarit, qui virtutum colores, qui imaginem Dei ac divorum efformarit? Nec *considerамus*, ait Antiochenus Præsul, *nullam artem hoc artificio sublimiorum inveniri. Quid enim maius, quàm animis moderari? Quàm adolescentulorum mores fingere? omni certè pictore ac statuario, cæterisque ejusmodi, excellentiorem eum dico, qui juvenum mores fingere*

[Margin: Chrysost. hom. 60. in Matth.]

gere non ignoret. Unum addo, nec postremum rectæ educationis præceptum subjicio: pueros à teneris non molliter, & muliebriter, sed fortiter & viriliter educendos. *Conducet statim à puero eos ad frigora assuefacere*: ob calorem enim nativum pueri, quibus *fervet circum præcordia sanguis*, facilè frigus tolerant. Hinc Celtæ, infantes natos ad flumina durabant, Thraces quoque gelido stagno immergebant: qui frigore necabantur, eos equidem inertes ac debiles, brevî exstinguendos ducebant; qui ad illa supererant, robusti ac tolerantes laborum perdurabant. Sidon. carm. 2.

Arist. l. 7. Polit. c. 17.

Excipit hic natos glacies, & matris ab aluo,
Artus infantum molles, nix civica durat.

Scio barbarum id factum esse; sed juxta Aristotelis monitum, non abs re esse, quis prudenter existimarit, tempore hyemali pueros non adeò fovere, ut in lecto ad multam diem pigritare, tum foco assidere, vix frigidum aërem respirare sinant. Quales nunc adolescentes, quales viros conspicamur crispatos, comptos, teneros, delicatos, vix inter puellas dignoscas.

Salian. annal. anno mundi. 3047. n. 27

Refert Iudicium Salomonicum Salianus ex Cedreno: cùm sapientissimum hunc regem Israël, qui scientiam omnium parabolarum, ac ænigmatum percallebat, regina Saba accessisset, ejusque magnificentiâ ac responsus attonita stetisset, placuit insolens aliquod ejus sapientiæ specimen capere: sex pueros & puellas formâ præstantes, consimili prorsus habitu & ornatu instructos, coram eo constituit, petiitque num ex physiognomiâ, è vultus lineamentis, aut variis morum indiciis, dignoscere inter sexum valeret? Rex omnes intuitus, unum ex aulicis vas aquæ adferre jubet, ac singulis faciem, ut frigidâ abluant, imperat: quo astu sexus discrimen ilico deprehendit: mares quippè intrepidè ac strenuè vultum confricabant; puellulę timidè, ac tenuiter se aspergebant. Quibus consimiles moderni *juvenes* ut fœmina molles, *ut fœmina compti.* Experientia comprobat, surculos ac frutices, ut in arbores excrescant, non modò opportuno sole & imbre, sed ventis ac frigore, ut firmentur, agantque radices, egere. Absque eo, velut flores apricos, ilico marcescere; ac emori, quod in Florentissima Borboniorum familia accidisse comperio: Antonius Borbonius Navarræ Rex, cùm pueros suos omnes molliter, & plusquam regali curâ educari jussisset, advertit doluitque singulos immaturo fato sibi eripi: sed & socer ejus Henricus Albretius, deplorabat maximè regnum ad fœminas devolvi debere. Mediis his querelis, Joanna prægnans, enixa est puerum Henricum (quartum postea Galliæ Regem) magno populi plausi, summa soceri, & parentis congratulatione; quem ut ille eriperet præmaturæ morti, noluit inter aulæ delicias, ut alios, exquisitè enutriri; sed ruri apud colonum, communi agrestium puerorum victu educari, in campo, bubulci instar pecora agere, sudare, & algere, dumque per ætatem licuit, militiæ nomen dare permisit: atque per hæc tam varia, atque ardua rudimenta, tantus heros evasit, ut verè corpore & animo, Henricus magnus exstiterit. Ite nunc, & liberos à teneris molliter instruite ac instituite, ut in viros fortes evadant. Præter spem duriùs habitum, & crudiùs enutritum, superstitem sperare. Certissima res est per vitæ mollitiem, omnes ingenii nervos infringi, nec magnificum quid ab eo exspectandum, quem à teneris calcata indole, voluptas subegit: unde, quæso, in veterum scriptis tam frequentes de expositiitiis infantibus historiæ? quales de Nabucodonosore, Cyro; & Romulo legimus, qui omnes, inter aspera montium, & horrida sylvarum, inter humiles casas, duro & rusticano victu adolevêre. Ne putemus hoc sorte tantùm contigisse, sed ipsa sæpe destinatione parentum, qui conditionis suæ ignaros, committebant alendos agrestibus, ut austeris rebus assueti, militiæ labores perferrent alacriùs, & à deliciis prorsus abhorrerent. Balearium Insularum matres, victum pueris non dabant, nisi quem arcu & sagittis de pertica excussissent. Tamerlanes ille orbis

Ovid. epist. 4.

Pisc. Dom. 2. Epiphan. § 3. pag. 714.

bis terror, non barbarus ut plerique fingunt, sed ut auctor vitæ, sapientissimus princeps, cum de orbis domiti victoria rediret, & filiolum inter nutricum ulnas galero tectum deprehendisset, castigata mulierum mollitie, jussit nudo capite ambulare, nec ullis assuefieri deliciis.

Caussin. de regno Dei dissert. 13.

Quin & filias, ceterum sexu & naturâ molliores, Ecclesiasticus etiam minus indulgenter habendas, & non ut Helenas, sed Amazones educandas commonet: *filiæ tibi sunt? ne ostendas hilarem faciem tuam ad illas*; aut ita, ut risui semper misceas gravitatem qua maturitate Iob inter liberos suos agenat: *si quando ridebam ad eos, non credebant*, nec fidebant tantùm, ut quis de observantiâ deperderent. Acutè dixit quidam: perfectus risus, est risus imperfectus, qui non est solutus; nam de sapiente dicitur, quod *vix tacitè ridebit*. Ita rideas, ut non ridearis; ut tuis ludibrio non sis, notum illud: nimia familiaritas parit contemptum, & nimia indulgentia parentum, filiorum perniciem. Vnde sacrum illud promanavit proverbium:

Eccl. 7.

c. 9.

§. II.

Qui parcit virgæ, odit filium suum. Proverb. 13.

FUit è civibus Cæsari-montanis in Belgio vir laude dignissimus, hic filium ad scholas ducturus, primis literarum elementis erudiendum, ut verum se probaret, in speciem severum patrem induens, ita rem aggressus est: integrum scopatum fascem, velut ludi magistro munus, sub pallium accepit, & ad filium; adesdum puer inquit, ad scholas ducendus es. Scholarum tunc Rector fuerat Nicolaus Steeger, vir egregius; huic unà cum puero hic civis se sistens: tibi Domine, inquit, hunc filium meum trado, optimis disciplinis imbuendum, illumque tuæ curæ commendatissimum esse cupio. Quod si minus morigerum se gerat, virgis obsecro ne parcas: & cum dicto pallium reduxit, obtulitque bene magnum virgarum fascem, additque liberali sponsione: quod si has consumpseris, alteras à me accepturus es. Narrat hoc celeberrimus è D. Francisci familia Ecclesiastes Philippus Bosquier, qui tunc puer in eodem illo Houdano Gymnasio literis operam dabat.

Drexel. Gymn. patient. par. 2. c. 4. Bosquier de carcere Bapt. conc. 2.

Amabo vos, num parentem hunc, unicam suam prolem odio habuisse existimatis? profectò, si odisse est, *velle alicui malum*, nolle malum tollere, nolle morbo mederi: ne is sincero filium animo diligere censendus est, qui morbos, & mortem animæ, id est, pravos mores, & lethales noxas disciplinâ medicinali (quâ & corpori optimè consulit) amoliri conatur? Hoc Spartanos factitasse legimus, apud quos, ut Plutarchus refert, si puer conquestus fuisset, quòd à Magistro vapulasset, domi rursus pœnas dabat. Quo in genere collaudat Augustinus parentes suos l. 1. conf. cap. 9. *in scholam ductus sum*, inquit, *ut discerem literas, in quibus quid utilitatis esset, ignorabam miser; & tametsi segnis in discendo essem, vapulabam: laudabatur enim hoc à parentibus.* Omnium verò patrumfamilias exemplar perfectissimum reliquit ille, de quo Paulus: *quem diligit dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Id est, quem in filium admittit, quem in suam disciplinam & paternam curam suscipit, quem suæ familiæ adscribit, in quo, ut Prov. 3. dicitur, *sibi complacet*, cui optimè vult, & hæreditatem decernit; nam si *extra disciplinam estis, ergo adulteri, & non filij estis.* Quæ præclarè idem Doctor Augustinus exponit: *Duos filios habet homo, alterum castigat, alterum dimittit; facit unus malè, & non corripitur à patre; alter mox ut se moverit, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & ille cæditur; Nisi quia huic cæso hæreditas servatur; ille autem dimissus, exhæredatus est. Videt eum non habere spem, & dimittit eum, ut faciat quod vult*, & velut equus raptetur indomitus. Verissimè enim hoc divinus Plato pronuntiavit: nullum ex reliquis animantibus atrocius fieri homine atque efferacius, nisi tẽpestivis disciplinæ auxiliis mitigetur.

Plut. in Apoph.

Ad Heb. 12.

Corn. hic & in Prov. c. 3.

Heb. 12.

August. in Ps. 93.

Plato l. 7. de legibus.

Eccl. 30. „ *Equus indomitus evadit durus, & filius remis-„sus evadet præceps.* Si equus dum tener & docilis non flectatur, non monstretur glomerare gressus ad nutum domitoris, si calcaribus non subigatur, si lupatis non infrænetur, si metu virgæ non coerceatur, intractabilis evadet, franget frænos, sessorem excutiet, nec innatam proterviã deponet. haud aliter puer dissolutus, si suæ libidini, & petulcę naturę relinquatur, nec fingatur manu parentis, nec ferulâ compescatur: per prona vitiorum, corpore & animo in præceps ruit. Eventus hoc tragicus comprobabit: Dionysius tyrannus, cùm Dioni alio modo nocere non posset, ejus filium ita educari jussit, ut ante annos pubertatis vino, epulis, veneri assuescere, nulloque tempore sobrium esse sineret. Revisit domum parens, pulso tyranno; sed cum vel vi filium ad meliorem frugem, adhibitis custodibus, reducere conaretur, magno suo dolore advertit, quantum momenti primæ educationis rudimenta haberent: filius enim indignatus consuetas sibi delicias subtrahi, ex summâ ædium parte se præcipitem dedit: quanto parentum luctu, quanto universæ urbis obloquio, quanto familię dedecore, stultis parentibus cogitandum

Eccl. 41. relinquo, *De patre impio queruntur filij, quoniam propter illum sunt in opprobrio.* Juvenilis ætas soli instar feracis est, quò uberiùs sortitur, ac præstantius ingenium, eò densiorem in silvam durarum veprium fructificat, atque in segetem vitiorum, ac dolorum luxuriat. quò spectant illæ vatis querelæ:

Ierem. 7. *filij colligunt ligna, patres succendunt ignem, mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis, & me ad iracundiam provocent.* Quasi diceret Propheta, è filiis, velut incultis & neglectis, pullulant rami noxiarum cupiditatum, quibus parentes quasi ardentes faces, vanę cujusdam gloriolæ subdunt, & stultæ matres, adipe suarum blanditiarum fovent, ut sacrificent reginæ cæli, id est vanitati, quæ sub sole regnat: & libent diis alienis, Baccho, Veneri, Plutoni, & sic Deum suum ad iracundiam

Psal. 105. provocent. De his Propheta regius: *immolaverunt filios, & filias suas dæmonijs,* quàm aptè hîc lamentatio Quintiliani, viri in Imperio Romano sapientissimi quadrat? *ante palatum eorum, quàm os instituimus, in purpuris repunt, in lecticis crescunt, gaudemus si quid licentius dixerint: verba nec Alexandrinis quidem permittenda delicijs, risu & joco excipimus.*

Solerter Tertullianus duplicem benedictionem expendit, quam Isaac jam maturus ævi, & plenus dierum, filijs impertitus est. Iacobo dixit: *det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ;* Esau autem: *in pinguedine terræ, & in rore cæli, desuper erit benedictio tua.* Gen. c. 27. utrique benedicens, & cæli rorem, & pinguedinem terrę optat; sed animadvertenda est, inquit Tertullianus, *structura benedictionis istius; nam circa Iacob prima promissio cælestis est roris, secunda terrenæ opimitatis.* Esau primò *terrenam benedictionem impertijt.* Quam multi parentes, in liberos suos derivare conantur benedictionem, vel potiùs maledictionem infelicis Esau, quã pauci veram benedictionem unius Iacobi, filij longè charissimi? quàm multi hîc iis ablandiuntur filijs, qui velut teneræ arbores, comas latè spargunt, excelso vertice gradiuntur, formâ venustâ, disciplinis tripudiandi, digladiandi, omni denique aulicismo, & mundi hujus lenocinio apprimè imbuuntur? audiant hi Africanum Præsulem de quodam Cyrillo Hipponensi, qui filium deperibat unicum sic differentem: *filium, inquit, unicũ habebat, quem superfluè diligebat, & supra Deum: ideoq́; superfluo amore inebriatus, illum corrigere negligebat, dans ei potestatem faciendi omnia, quæ placita essent illi.* & in hoc ei quærens benedictionem Esau, terræ scilicet pinguedinẽ, non cæli rorem; licentiam vitæ sæcularis, non libertatem filiorum Dei: eoque prostitutæ nequitiæ devenit, ut vino æstuans, stuprum matri gravidæ inferens, fœtum oppresserit, patrem trucidarit, sorores graviter sauciarit. hinc Sanctus Præsul, quodam æstu concitatæ mentis, atque orationis exclamat: *O dolosa libertas! ô grandis filiorum perditio! ô paternus amor mortiferus! ecce filios se dicunt diligere, quos jugulare procurant, dicunt eos amare, quibus jam suspendia parant.*

Tertul. l. 3. cont. Marcion. c. 1.

Aug. ser. 33 ad. Frat. in Erem.

Quæ

Quæ ne quis fortè nimium exaggeratè dicta autumet, fidem eventus alter tragicus adstruere poterit, quem refert Boëtius de quodam Lucretio, cui filius adeò perditè in amoribus erat, ut velut simium deperiret, ad omnia conniveret, in omnem licentiam fræna laxaret; donec tandem in publica flagitia præceps, Magistratus jussu in vincula conjectus, & infami mortis supplicio damnatus est: cumque omni urbe concursante, fatales scalas præeunte carnifice conscenderet, novissima verba, jam laqueo collo injecto, se ad parentem habere professus est, qui ad hoc ferale spectaculum adscitus, ubi propiùs ad filiũ accessit, filius quasi in aurem quid dicturus, nates parenti præmomordit, dicens: si à teneris corripuisses, non huc denique devenissem. Si parentes lenem ac benignam in filios justitiam exercuissent, non gravem illam & severam, cùm amarissimo sui, & filiorum cruciatu, incurrissent. Maximilianus Imperator triplici spectaculo fertur delectari solitus, 1. conspiciendo campum, copiis millitaribus instructum. 2. Chorum refertum monachis. 3. patibulũ plenum furibus. primum urbes tutari dictitans, secundum Religionem, tertium justitiam. at si longè jucundius, parens in domo sua spectaculum desideret, semper liberis suis ante oculos ponat *benedictum lignum, per quod fit justitia.* Serò jam filij, & parentes sapiunt, cùm ad Græcum 11. deventum est; cujus rei ostentum hoc objectum est: parens cùm sero vespere filium bene potum reducem corrijeret, ac ille contumaciùs respõderet, arreptam quæ ad manum erat, lampadem in filium projectabat; sed irrito ictu, non vano tamen augurio in parietem impacta, patibulum cum fure ex eo pendulo, scitè expressit. nec multò pòst, cum alijs ejusdem farinæ scurris comprehensus, laqueo vitam finivit. proinde vos tempori audite Chrysostomum, etiamnum cælistonantem: *hos ego patres, parricidis immaniores dixerim; illi enim corpus ab anima separant, isti & corpus & animam æternis ignibus tradunt. atque is quidem, qui corpore occiditur, necessariò naturali lege etiamsi necatus non fuisset moreretur; hic verò sempiternam mortem vitare potuisset, nisi hanc illi conscivisset paterna negligentia,* quâ se, & suos nonnumquam æterna ruina involvunt.

Boët. de discipl. scholarum. P. David. in veridico c. 49. Sap. 14. P. Poiters Edelheytder Wereldt. Chrysost. l. 3. adversus vituper. vita monast.

§. III.

Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis. Prov. 23.

INgeniosè Poëtæ commenti sunt, Mercurium virgulam manu circumferre solitum, tam prodigiosæ virtutis, ut illæ animas ex inferis, ad vivos revocaret: Maronem audite:

Tum virgam capit, hac animas ille evocat orco. 4. Æneid.

quod si majoris longè beneficij est, præcavere ne sui in barathrum ruant, quàm illuc prolapsos educere; profectò non vanam fabulã experieris, si virgarum metu hoc præcipitium filijs quodãmodò oblepseris, & *de inferno liberaris.* de virgâ illâ Mosaica, mirabilium effectuum operatrice, sic sensit eruditus interpres: „virga est disciplina, correctio, & castigatio, quæ initio pueris imperfectis & immortificatis horrida videtur, ut serpens; sed in fine, cùm ejus fructũ experiuntur, agnoscunt esse virgam paternam, & pastoralem: nam ut ait Apostolus ad Hebr. 12. *omnis disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mæroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ.* sed nunc ô tempora! ô mores! complures parentes adeò non ab inferno liberos revocant, ut eo proruentes, quasi propellant, ac stimulos suâ nimiâ indulgentiâ subdant; de quibus serò, sed seriò filij queruntur: *prodidit nos aliena perfidia, parentes sensimus parricidas.* in medium adferam luctuosam adeò tragœdiam, ut meritò omnium parentum aures tinniant. Cornel. in Exod. c. 4. v. 2. Cypr. de lapsis.

Recens est historia, quam fidus Auctor Societatis nostræ, qui è loco ubi accidit postliminio reversus, sic commemorat. viro nobili filius unicus erat, ad quem opulentatium P. Alard. lo Rey Pere de famile c. 12. pag. 216

trium familiarum hæreditas spectabat. hic dum in gymnasio nostro, humanioribus literis imbueretur, in omnibus se vitâ, & moribus integerrimum præbebat. Inde libertati, ac omni licentiæ frena laxare occœpit; eò tandem, pudore excusso, flagitiorum devenit, ut publicus scortator, ac infamis mœchus haberetur: huic tam præsenti adolescentes discrimini, & familiæ dedecori, ut occurrerent magistri, eum commonitionibus, ac obsecrationibus multis ad meliorem frugem reducere conati sunt, sed quia manum jam ferulæ subduxerat, eorum monita parum curabat. ultimum arietem Societatis sacerdos, urbis concionator suadelâ suâ admovit: hic parentem convenit, ac seriò exposuit, & adhortatus est, severè in filium animadverteret, à congressu cujusdam mulierculæ conjugatæ sedulò revocaret, respondit parens, hæc adolescentum vitia esse, fervorem illum non posse adeò temperari. quo responso noster sancto zelo incensus, timendum, inquit, & utinam falsus vates sim, timendum ne tibi, ac filio tuo æternum brevî à vindice Dei manu, inferatur exitium. Nec vanus augur exstitit, etenim vix trium hebdomarum elapso spatio, dum filius hic prodigus, cum adultera à superveniente marito deprehenditur, iteratis ictibus unà cũ scorto, in flagranti delicto cõfoditur. quo facinore perpetrato, foribus occlusis, urbe is se proripuit. At verò die insequenti, cùm officina de more non pateret (fabrum quippè lignarium agebat) vicini in multam lucem fores clausas admirati, pulsant, & nemo aperit; malum suspicati, admotis scalis per fenestram ædes ingressi, cadavera etiamnum cruore suo immersa reperiunt. acerbissimũ filij unici exitum habetis, qui accidit anno Christi 1614. ipso hebdomadę sanctę tempore, nunc quemadmodum parentes nuntium acceperint, attendite: mater piissima fœmina, quæ maritum super effræni filij sui indulgentia, pluries commonuerat, hujus catastrophes ignara, è templo nostro redux, mœstissimo hoc rumore perculsa, in plateis deliquium passa, corruit: sibiq; reddita, ita animo dolor insedit, ut noctu diuque non priùs filium flere destiterit, quàm oculos lachrimando deperdidisset, hoc assiduo iis, qui consolationem aliquam adferre satagebant, reponens, filium suum unicum æternis ignibus apud inferos cruciari. pater verò, qui huic precipitio viam straverat, hoc ferali nuncio in phrenesim actus, pulla veste inculta barba, facie exangui, per urbẽ cùrsitans, & velut intemperiis assiduo agitatus, vitam finiit. Nónne verissimè Augustinus: *valdè perniciosè sentiet filius patris lenitatem, ut justè postea Dei sentiat severitatem.* Ubi observandum, quantò leniùs, ac leviùs, paternam filius correctionem, de qua Sapiens: *si percusserit eum virgâ, non morietur*, quam vindicem Dei manum, virgâ ferreâ armatam, incurrisset; si puerum quinquennem, ut tradit S. Gregorius, obscœnas ac blasphemas voces iactantem, parens pro merito flagellasset, tartarei carnifices, filium nequidquã patre obluctante, è sinu ejus non abripuissent; quod haud dubiè divinâ Dei providentiâ factitatum, *ut exempla omnium, sint tormenta paucorum.* Pueri, cavillos in Elisæum calvum jactabant, cum ecce duo ursi è saltu procurentes, quadraginta duos ex eis dilacerarunt. ut quid in pueros decennes tam atrox carnificina? Respondit Justinus Martyr, quoniam ea verba pueri à parentibus suis, qui Prophetas insectabantur didicerant, idcirco Elisæus cæde liberorum, parentes castigavit. Sed cur ab ursis, non autem à Leonibus, quorum ea Regio fertilissima, discerpti sunt? causam insinuat Ambrosius, quia ursi mysticè filiorum educationem exprimunt: *ursa*, inquit, *fertur informes partus edere, sed natos linguâ fingere ad sui similitudinem; tum filios instituere tui similes non potes?*

Aug. in ps. 50.

Prov, 23.

S. Greg. l. dial. c. 18.

Cyprian.

4. Reg. 2.

Ambr. l. hexam. c.

Quod si fortunarum, si valetudinis, quod filij per nimiam indulgentiã incurrunt detrimentum, si morum, vitæque corruptela, si familiæ nota, & sæpe eversio, si denique eorum tam corporis, quàm animi jactura æterna, minus vos, ô parẽtes valet commovere, ipsum vestrum exitium, vestra vobis parata supplicia perhorrescite, quorũ gravitatem

vitatem ex vestrorum scelerum enormitate, quæ ex flagitiosâ filiorum vitâ, vobis imputabitur, pensatenam ut Theologorum Princeps Aquinas, *qui talia agunt* (de Heli loquitur) *digni sunt morte, non solùm, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, præcipuè si ex officio incumbat, sicut peccata filiorum imputantur Heli.* Conformis in eo, Doctorum sensus & consensus est, Navarri, Reginaldi, Antonini, Silvestri, Soti, Bonacinæ, aliorumque.

S.Thom. in ep. ad Rom. c.1. lect. 8 in fino.

Parens tenetur filiorum curam habere, idque sub ea obligatione, ut Paulus asserat 1. Corinth. 5. *qui suorum, maximè domesticorum curam non habet, est infidelis, & infideli deterior.* Hinc sequitur 1. Patrem, qui non studet, quantum in se est, ut filius catechesi imbuatur, & necessaria ad salutem condiscat, peccare mortaliter. 2. eum, qui non invigilat, ut filius præcepta Dei, & Ecclesiæ servet, ut ab omni graviore noxâ abstineat: qui non objurgat, non castigat, si deliquerit, peccare mortaliter. 3. addidit Navarrus, Parentes peccare mortaliter, qui patiuntur filias suas habere amatores ob malum finem, vel eas à suspectis consortiis non avocant. 4. inquit, qui norunt filias turpem vitam agere, vel uti fucis, & irritamentis, ad inducendum aliquem in peccatum mortale, nec ipsam reprehendunt, neque corrigunt. 5. qui consentiunt, ut cum filia sua sponsa, sponsus habeat tactus impudicos; &c. quare permitti eis non debet, ut soli secreto conversentur. quantò ergo gravioris sceleris arguendi sunt parentes, qui ut opulentem juvenem, ad contrahendum cum filia inducant, hoc unum spectant, & filiam instruunt, ut in fornicationem cum promissione de matrimonio consentiat, aut etiam pelliciat? Omnia denique liberorum flagitia, quæ parentes ex officio impedire, & punire tenebantur, illis imputanda sunt, ut disertè tradit Origenes, dicens: *omnia quæ deliquerint filij, de parentibus requiruntur, qui non erudierint, neque corripuerint eos: hi enim filiorum animos, igni inexstinguibili in interitum tradunt, & semetipsos in furorem judicij demergunt; hujus,* inquit, *evidens exemplum in Heli ostenditur*: quorum filij, post fœdæ libidinis, ac sacrilegij admissa flagitia, repentinâ morte perierunt, *ipse verò è cellâ retrorsum fractis cervicibus corruit.* Quem unum ad terrorem omnium, in hac materia induxisse sufficiat. *Heli nempe*, ut Chrysostomus testatur, *propter filios perijt: illos quippè cum acriùs coërcere debuisset, verbis tantùm lenibus monuit. Quocircà dum illis molestus esse severâ increpatione recusat, & illos, & seipsum unà perdidit;* quibus verbis gravissimus Præsul quidem fatetur, hunc Heli, filios monuisse, sed leniter prorsus, ac muliebriter, dicendo: *nolite filij mei: non enim est bona fama, quàm ego audio.* Cùm in eos pro sceleris enormitate, acerrimè animadvertere debuisset. ita hodierna die parentes, verbis bissinis filios perstringunt, & vulpinâ caudâ feriunt; cùm virgâ ferreâ corrigendi essent: *neque enim ideo, quòd malos haberet filios puniebatur, sed quia ultra debitum, increpationi pepercerat, ut cùm Dei leges violarentur, severiùs in illis ultus non est.* Sanctissimi parentes, quandoque perversos habuere filios, ut Iacob, Samuel, David, nec ideò puniti; sed ii, qui tales tolerarunt, leniùs tractarunt, cum à conspectu arcere, incænatos dimittere, ad graves pœnas ad ipsius hæreditatis privationem procedere, debuissent, ut Theologiæ periti in variis casibus ostendunt, ita Theodoretus filios Heli, sacris arceri, & velut excommunicari, dignitate Sacerdotali privari volebat: *filiorum iniquitates*, inquit, *non egebant lenibus medicamentis, sed acerrimis & asperrimis. oportebat ergo, cùm post primam, & secundam admonitionem perseverassent in nequitiâ, eos è templi ambitu expellere.*

Navar. ench. c. 14. n. 21. 22. Reginal. l. 10. c. 3. n. 1. Antonin. p. 1. t. 4. c. 4. §. 6 Silv. verbo percussio. Bonac præc. p. 4. decal. disp. 6. punct. 6.

Orig. l. 2. in I.

Chrysost. hom. 9. in 1. Tim. 3.

1. Reg. 2.

Chrys. l. 3. de provid.

Theodoret. quæst. 10. in l. Reg.

Procopius insuper *à Sacerdotum dignitate amovendos fuisse* decernit. D. Cæsarius Episcopus Arelatēsis Hom. 15. de aspera animæ admonitione: *timeo*, ait, *& nimiùm expavesco Heli Sacerdotis exemplum, qui pro eo, quòd audiens filios suos adulteria committere, dissimulavit eos aut cædere, aut à communione suspendere; sed tantùm leniter admonuit, & non cum grandi feritate distrinxit, & ipse retrò cadens de sellâ; fractis cervicibus mortuus est, & nomen ejus de libro vitæ deletum est,* Ecce, quàm grave malum

malum factum est, per negligentiam Sacerdotis. ubi expende illud, inquit, Mendoza noster, *nomen ejus de libro vitæ deletum est*, quod negligentiam Heli, in filiis arguendis adeo gravem fuisse significat, ut sentire videatur, pro illa non solùm mortem temporariam incurrisse, sed etiam æternam. Ne quis autem suspicetur, ob alia fortè admissa flagitia, Sacerdotem Heli tam atrociter à Deo punitum fuisse, exponit sanctissimus Antistes, vitæ illum integerrimæ fuisse, non potatorem, non raptorem, non contumeliosum, aut alio quovis vitio commaculatum: *cujus cùm vita esset irreprehensibilis; tamẽ quia filios calcantes Dei legem, non cum severitate corripuit, cum illis etiam jure punitus est, & grave subiit supplicium.* quæ res uberrimis dignissima lachrimis, conjuges reperire vitæ inculpatæ, orationi instantes, necessitatibus pauperum subvenientes, & hac solâ in filios, ac filias indulgentiâ, æternum illis ac sibi parare incendium.

Mendoza l. 1. Reg. c. 2. n. xxvi. annot. xxi. circa litt. sect. 1.

Chrysost. hom. 17. in Matt. c. 5.

Unum tamen hîc parentes monitos velim, in omni correctione, & pœnis sumendis, modum adhibendum esse, ut sapienter monet Sapiens, *ne paterfam. sit in domo sua, sicut leo evertens domesticos suos.* reperire est, qui non patres, sed tyrannos se filiis præbeant, neque lene verbum, nec blandum vultum præbere, nil indulgere, sed assiduò rodere, carpere, jurgare, cædere, non more parentum, sed carnificum consuevêre, quibus *furor arma ministrat*, nec raro fustem, ferrum, orbem stanneum, in caput vibrant, cum præsenti mutilationis, aut etiam necis periculo; atque hac de causa, non unum à parentibus filium profugum, ac tandem prodigum & in omne scelus projectum novi. meminerint mansuetudinem, semper severitati attemperandam esse.

Ecc. 4.

§. IV.

In Arca asservabatur Manna & Virga.

Ad Heb. 5. v. 4.

FAmilia vestra hanc arcam referat, in qua virga, & manna reponatur, aut potiùs, ut D. Gregorius ait, hæc duo in scrutinio pectoris recondantur: *in boni rectoris pectore*, inquit, *si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis.* aliam similitudinem idem Doctor à Samaritano mutuatur, *alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum.* quorsum hos duos liquores? *ut per vinum mordeantur vulnera, per oleũ foveantur. quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur sananda, miscenda ergo est lenitas, cum severitate. faciendum quoddam temperamentum ex utroq; (quasi* ὀξύμελι *seu* γλυκύπικρον*) ut nec multâ asperitate exulcerentur, nec nimia benignitate solvantur.* vidisti quandoque Citharœdum, testudinem suam componentem, ejusque chordas explorantem, quæ si laxiores sint, absonum quid reddunt, si verò aliquam remissiorem, nimium fortè tendere voluerit, disrumpit, unde illud Poëtæ, hîc subiici potest: *ulteriùs ne tende.* ita pensandum est, inquit Greg. *quòd chorda in Citharâ, si minùs tenditur, non sonat; si ampliùs, raucum sonat*, aut etiam disrumpitur: sit ita-
„que amor, sed non emolliens; sit rigor,
„sed non exasperans. sit zelus, sed non
„immoderatè sæviens. sit pietas, sed non
„plusquam expediat parcens: ut dum se
„in arce regiminis, justitia, clementiaque
„permisceant, is qui præest, corda subdi-
„torum & terrendo demulceat, & tamen
„terroris reverentiam demulcendo constringat.

S. Greg. 2. part. Pastor. c. 11.

Luc. 10.

Virg. 6. AEneid. Greg. in Iob. c. 30. Greg. cit.

Id ipsum Romanus Philosophus sapuit, & docuit. *puer inter utrumque regendus est, ut modò frænis utamur, modò stimulis.* Quare politica hæc parens præcepta teneat: 1. in tenerâ ætate, pœna numquam par delicto esse debet, quia sæpè inconsiderantiâ peccatur. sæpè minis sat est terruisse, & umbrâ virgæ,

Seneca l. 2. de ira c. 2. Contzen. polic. l. 4. c. 10. Sacchinus parœn. c. xi. & xii. de pœnis et obiurg.

virgæ, pro verbere est. 2. à contumelioso dicto, factoque abstineat, nec leniùs lingua, quàm virga flagellum est, & nihilo expeditius temperatur. absint ergo verborum jacula, indecora nomina, vitia corporis, & naturæ tangentia, quæ interdum pro cognominibus adhærescunt. 3. omnino imprecationes & blasphemias evitet, quibus dum se, ac suos (ut plurimi luctuosi exitus comprobarunt) devovet, malum corpori aut animæ accersit. Omnis itaque correptio, & punitio, non cæco impetu, sed attento animo, & cum discretione infligenda est, ut Deum, cuius vices parentes gerunt, imitentur. *Olim Ægyptii*, ut D. Cyrillus refert, *volentes significare Deum, pingebant oculum, cui baculum substituebant*: in oculo discretionem, in baculo justitiam adumbrantes. hujusmodi Phænomenon, dum aliquando Ieremiæ objectum exclamat: *virgam vigilantem ego video*; Vega in hunc locum, *virgam vigilantem*, occulatam justitiam interpretatur, ne per errorem supplicium insonti inferatur, ne etiam in reo dissimuletur.

V. Drex. de vitiis ling. tit. lingua imprecans.

Cyr. Alexand. l. 9. contr. Iul.

Quare ut concludam, illud mellei Doctoris monitum referamus, cùm quisque filios diligat ut pupillam oculi sui, non minorem curã ac solertiam adhibeat, ut illos quàm ut istam illæsos servet: *Pupillam*, inquit, *Deus nitidißimo naturæ vallo munire dignatus est, quia innocentia, & integritas, levi sorde aspersâ violatur, & ideo perspiciendum, ne quis eam pulvis erroris oblinet, aut ulla vexet festuca peccati,*

Ierem c. 1.

Amb. l. 6. hexam. c. 9.

Nil dictu fœdum, visuq; hæc limina tangat.
Intra quæ puer est.

Iuven sat. 14.

Tum subdit: *ad hunc etiam modum, parentes custodire debent filios, & ab omni labe impudicitiæ puros tueri; præsertim cùm teneriorem ætatem supergreßi, adolescentiæ latiorem campum ingrediuntur.* Deplorat hic sacer Orator, nomine, & re, laureâ dignus, puellam parentibus orbam, quæ pupilla dicitur, minimè ut pupillam oculi asservari, sed sæpe pulveri committi, cui Tutor velut Argus centoculus invigilare deberet,

Laured. Silvia vir. mort. tit. parentes erga liberos.

EMBLEMA XXVIII.

IN ME MANET, ET EGO IN ILLO. Ioan. 6.

JOVIS OMNIA PLENA. Virg. Ecl. 3.

DOMINICA PENTECOSTES.

1. *Ioan.* 3. Deus universo orbi intimè præsens est, juxta illud Ioan. *in illo manet, & ipse in eo.* quemadmodum bulla, intus & extus, undique in aëre versatur, quę intima numinis prǫsentia.

§. I. *Medium ac remedium præsentissimum est ad omnia flagitia evitanda.*

§. II. *Dei præsentia, efficax ad omnem virtutem & perfectionem incitamentum.*

DOMI-

DOMINICA PENTECOSTES:

Apud vos manens. Ioan. 14.

CUriosa quæstio, Philosophos imò & Theologos inter, ventilatur: ubi mundus sit, quid extra mundum sit, si quis caput supra empyreum protenderet, an illic aerem, an lucem, an tenebras reperturus esset? Philosophi passim mundum nullibi, in nihilo, in spatiis imaginariis (in quibus imaginantur plures alios mundos possibiles) ponunt, quod Carolus Borbonius innuit, dum pro symbolo suo, spheram orbis terrarum, à filo ex manu pendulam sumpsit, cum hac epigraphe: *Ex nihilo res maxima.* Sed in rem nostram verè eruditè Lessius, divinam essentiam extra mundum, velut lumē, in immensum diffusam esse docet: sic Deum olim contemplatus David, Psalm. 144. exclamat: *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Iob cap. 11: *excelsior cælo est*, inquit Sapiens 2. Paral. 6. *cæli cælorum non te capiunt.* unde Deus immensum illud spatium est, non imaginarium, sed maximè reale, licet non corporeum; hæc verò mundi machina, *ponderibus vibrata suis*, in Deo est, *sicut globus vitreus in lumine solis: lumen enim interius totum globum penetrat, & exterius ambit in immēsum se diffundens undequaque.* quid adamante densius, quid durius? hunc tamen solis radius penetrat & *intima lustrat.* Vel si lubet cum Augustino, divinam essentiam, quasi infinitū oceanum, in immensum diffusum, in eoque mundum, ut spongiam immersam contemplare: *Constituebam*, inquit, *in conspectu spiritus mei universam creaturā; & feci unam massam grandem, distinctam generibus, sanè finitam; te autem Domine ex omni parte ambientem eam, & penetrantem, sed usquequaque infinitum: tamquam si mare esset ubique, & undique, & per immensa spatia, & haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam. sic creaturam tuam finitam, te infinitò plenam putabam & dicebam: Ecce Deus, & ecce, quæ creavit Deus, & ecce quomodo ambit & implet ea.* meritò ergo hodie dicitur nobiscū esse, ac nobiscum manere, cùm intimius illi simus, quàm spongia mari; aut globus vitreus soli; aut bulla aëri, quæ *Iovis undique plena*: quia *in ipso vivimus, movemur & sumus.* Hæc immensitatis divinæ speculatio non vana, aut profana est, sed sancta & salubris, ut ex dicendis patebit.

Garass. doctrine curieuse l. 7 sect. 21.

Less. de perfect. divin. l. 2. c. 2.

Less. cit. l. 2. c. 3.

S. Aug. l. 7. confes. c. 7.

Act. 17.

§. I.

Ad flagitia omnia evitanda, medium ac remedium efficacissimum.

SEneca ep. 11. ad Lucilium: *accipe utilem, & salutarem epistolæ clausulam, quam te affigere animo volo: aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tamquam illo spectante vivamus, & omnia tamquā illo vidente faciamus. Magna pars peccatorū tollitur, si peccaturis testis assistat. aliquē habeat animus, quē vereatur, cuius auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illū, qui sic aliquem vereri potest, ut ad memoriam quoque eius se componat, atque ordinet; qui sic aliquem vereri potest, citò erit verendus.* Christianè à Gentili: cujus doctrinę veritas in comperto est: quis enim discipulus in conspectu Magistri, quis famulus pręsente Domino, quis plebeius coram principe aut Rege, gravius impingere aut flagitium admittere auderet? ut bene observat Magnus Basilius dicens: *quis latro coram judice furari audeat, quis alterius potestati subjectus, in oculis principis ausurus sit aliquid quod displiceat?* quin potius si quod animo conceptum, aut inceptū facinus,

S. Basil. Reg. brev. c. 23.

cinus, ad præsentiam eorum disturbatur, dissipatur: Iob id de se manifestò testatur: *videbat me juvenes, & abscondebantur, principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo*; quid præsentia Dei non efficiet, quomodo non mutabunt sermones, & mores ubi illud occurrit: *Deus adest*? si hoc spectante & audiente, juvenes & proci cum puellis versentur, ac fabulentur, quàm castè, quàm cautè! sanctitas unius Bernardini Senensis, tantum apud homines valebat, ut qui dissolutiores aut liberiores erant, ad præsentiam Bernardini sermonem abrumpere, sese cōponere solerent, dicentes: Bernardinus adest. quid quod, Tertulliano attestante, olim tanta in veneratione occursus fuit Christiani, ut vel ad aspectum pallij ejus erubescerent: *de occursu meo*, inquit, *vitia suffundo, ô quàm grande pallij beneficium est, sub cujus cogitatu, vel improbi mores erubescunt*. Narrat P. Suffren, à paucis annis personam magnæ dignitatis in aula Regis Franciæ, sibi dixisse: si illi occurreret obscœna quæpiam cogitatio, aut suggestio mali genij vehementiùs impelleret, conspectum aut præsentiam solam cujusdam Dominæ, integerrimæ vitæ in aula, quam nominabat, ita animum eius à scelere avocare, ut pudore suffunderetur hac præsente, vel cogitare, sed saniorem mentem reciperet. Efficacius, quod narrat Ambrosius: quicumque haberet fomitem impudicitiæ, solo conspectu B. Virginis, omnis motus subsidebat, ejusque præsentia pudicitiam oculis afflabat. Vidistis quandoque inter studiosos pugnam, aut dissidium exortum, clamores ac vociferationes, Magistro accedente derepentè omnia componi; in foro quādoque seditio inter plebeios, ingentes turbæ, summus tumultus: consule, aut prætore adveniente, omnia illicò sedantur, expressit id graphicè Poëta:

Iob 29.

Tertull. l. de pall. c. 5.

l'Annee sacré P. Suffr. p. 54. fusè.

L. 1. Æneid.

Ac veluti, magno in populo cum sæpe cooorta est
Seditio, sævitq; animis ignobile vulgus:
Iamq; faces & saxa volant, furor arma ministrat;
Tum pietate gravem ac meritis, si fortè virum quem
Conspexêre, silent, arrectisque auribus adstant.

His enarratis appositè subinfert Ambrosius: *hominis testimonium declinamus, & in conspectu Dei, quæ sunt indigna, committimus, injuria est homini, spectari flagitia; Deum arbitrum omnium esse scimus, & eo teste peccamus*, En plus hominem, quàm Deum veremur, & reveremur? compello vos, si quid in familia vestra quandoque indecens, si quid jurgij inter conjuges, inter fratres, ubi vir honoratus adesse nuntiatur, nónne subitò sermo omnis abrumpitur, omnis cholera frangitur? Basilius in Reg. brev. difficile quidem ait esse comprimere choleram, & tamen *potest miles coram rege hic non irasci, ob solam regiæ dignitatis eminentiam, si ergo potest tantum modica differentia inter duos ejusdem naturæ, quantò efficacior erit cogitatio, Deum esse præsentem, qui omnes omninò motus perspicit*. Homerus refert Achillem, hominem præferuidum, & irâ concitatum, in Atridam irruentem, præsentiâ Palladis supervenientis lenitum, & manum à capulo amovisse, à cæde temperasse. Sunt famuli minùs fidi, qui clanculum sæpe nummum aliquem suffurari: sunt ancillæ, quæ ingluvie stimulante, clanculum quid edulij, quid cupediarum, quid vini promere auderent; sed hero aut hera inspectante, quis id audeat? August. epist. 111. *hoc nempè servulorum linguas & manus coërcet ut nec flosculum carpant, nec pomulum in horto capiant, nec frustulum panis sublegant, si nullam sibi herilis absentiæ securitatem polliceri queant; hinc crebriores querelæ: Dominus mihi semper à tergo hæret, loco quo minimè formido, deprehendor*. Nónne manifestum est: *maxima pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat*? si vir probus præsens sit? putabat certè S. Bernardus sufficere ad omne peccatum vitandum, unum aliquem è cælesti illa curia dynastam, angelum tutelarem sibi præsentem, ut Pædagogum, ut Magistrum contemplari. quam doctrinam mellifluus hic Doctor ex Ambrosio suxisse videtur, qui serm. 1. in ps. 118. sic ait: *quamvis cum Ancilla vel meretrice vulgari; si quem fortè spectatorem cognoverit facinoris sui, pudore tamē inceptum deserit; quantò magis*

S. Ambr. apol. de David c. 10.

S. Basil in Reg. brev. 21. 29. 30.

Senec. ep. 11 ad Lucil.

S. Bern. in Ps. 90.

magis si quis allevet mentis oculos, & consideret plena esse Angelorum omnia, aërem, terras, mare, ecclesias, quibus Angeli præsunt, concepto potest renuntiare peccato? ex quo concludit, quanto majorem ruborem incutere debeat, Dominum Angelorũ inspectorẽ habere. Eccl. 23. *quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quem vereor? & non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius* &c. quæ verba Ambros. sic exponit: *non reveritus esses Angelorum præsentiam, si præsentes esse crederes? non metueres non dicta facere, sed loqui, aut aliquid cogitare, quod pravum est, si tibi divina scriptura suasisset, quia Deus cogitationum arbiter est, secretorum testis. hominem vereris præsentem, Dei patris, & filij non vereris præsentiam: sed non vis credere, ne possis cavere. noli sicut cæcus aut surdus, qui eò quòd non potest audire, nec videre præsentes, dum putat nullum esse, perpetrare adoritur, quod arbitratur esse secretum, ita tu putas, quod sine teste delinquas, putas te solum esse cùm fornicaris, & non recordaris, quia oculi Domini lucidiores sole, vident orbem terrarum. Adest pater, adest & filius, adsunt ministri, adsunt Cherubini & Seraphini, qui dicunt SS. SS. SS. plena est terra majestatis tuæ. putas quod in adulterio te non deprehendet, quem videt adulterium cogitantem?*

Ambr. in Ps. 118. ser. 1

Cantipratanus refert de quodam, qui pudendum scelus admiserat; nec ausus confiteri, habitu peregrini Christum obviam habuit, qui sic illum paucis affatus: age si te aliqua tui teneat miseratio, si salutis amor, si desiderium veniæ consequendæ, frigida caput mihi ablue; & ecce, videt in vertice oculum; hîc hærere, mirari, exclamare: quid hoc? quod hominis monstrum, cui oculus in vertice? Tum Jesus: ille, inquit, ille est oculus, qui te in abscondito peccantem vidit, quem nulla scelera possunt latere. Ille oculus semper vigilat, semper tibi intentus, & te fixè intuetur assiduò, ac si non intenderet aliis, *speculator perpetuus veluti si totius creaturæ tuæ, cæli & terræ oblitus, tantùm me solum consideres, & nihil sit tibi curæ de aliis.* Dum David in conclavi litteras Vriæ exararet, speculator adstat desuper, in eum intentus: *immota tenebat lumina*, & omnes characteres discernens. Dum Bethsabeam ex summitate palatii spectabat, speculator adstat desuper, *immota tenebat lumina*; viditque adulterium cogitãtem, hoc est, quod Nathan ei exaggeravit 2. Reg. 11. *quomodo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu Domini?* Quod Regi pœnitenti semper inhæsit: *Peccavi & malum coram te feci.* Dum duo illi senes pomario clauso scelus anhelarent: *immota tenebat lumina.* Dum tu Adolescens nuper solus in cubili tuo amatorias litteras conscriberes: *immota tenebat lumina.* Dum obscuro vespere cum tali puella in angulo domus, dum tu famule cum ancilla in cavea, in solario: *immota tenebat lumina.* Dum tu conjugate foris deambulans, in nemore cum aliena uxore: *immota tenebat lumina.* Dum tu Religiose ostio clauso, in oratione evagaris, stertis, studes: *immota tenebat lumina.* Quo non rubore eiusmodi suffundi necesse est? Maximilianus Primus Imperator bellum cum Venetis gerens, pecuniam undique collegerat, cumque hæc super mensam in conclavi esset effusa, aulicus solitarius cubile ingreditur, & auri fulgore captus, clam manum implet, & in crumenam immittit. Sed speculator adstabat desuper, qui *immota tenebat lumina.* Imperator qui rem totam è fenestra adversa conspicatus fuerat, conclave ingreditur, aulicos adesse jubet, adest & fur, ad quem Imperator; numquid ex hoc acervo velit? Hic recusare, agere gratias, quasi urbanior. At Imperator, quin accedis, inquit, & manum impleas; quod dum facit, & ad crumenam tendit, Maximilianus apprehenso eius brachio, depone, inquit, prius aureos, quos ante in crumenam conjecisti, & videamus si uno pugno tantum, quantum altero sustuleris. Hic se miser ad pedes Imperat. prosternere, veniam postulare, jussus abesse ab oculis, qui omnia viderant: hoc, ope Sphingites à Cæsare conspectum ait Drexelius. Oculus cœlestis illius Imperatoris semper in nos intentus, numquam dormit; ab hoc si nos undique conspici cogitaremus, quàm

Lib. 2. apum cap. 20.

Aug. solil. c. 14.

4. Æneid.

Drex. Nicetas l. 2. c. 10

quàm circumspectè ageremus. Ægyptii Deum, mundi oculum appellabant. Pausanias refert in Corinthiacis, Jovis simulachrum trinoculum celebrari, ob triplex in superos, medios, & inferos imperium; at Deus noster, Argus centoculus est, totus oculus est. August. epist. 3. ad Fortunatum: ego, inquit, *dico, quòd Deus totus oculus est, totus manus est, & totus pes est: quia omnia videt, omnia operatur, & ubique est*, Religiosè juxta ac ingeniosè lusit noster Poëta:

Godt is een Pauwen-steert, hy steeckt rondtsom vol ooghen,
Hoe verr' dat ghy vertreckt, hy is u voorghevloghen:
Elck oogh staet op een pen, en waer iet wort ghedaen,
Dat stelt hy stracks te boeck, en schrijft het wacker aen.

Sive sis in vastissima solitudine, sive in turri ahenea, sive in densissima nocte, clausis ostiis, fenestris, cortinis nusquam lates. Quod disertè idem Doctor expressit: *ipse timendus est in publico, timendus est in occulto: procedis videris, intras videris; lucerna ardet, videt te; lucerna exstincta est, videt te; time illum, cui cura est ut videat te; castus esto, aut si peccare vis, quære ubi te non videat, & fac quod vis*. Hac salutari doctrinâ S. Ephrem Syrus, impudenti scorto rudorem injecit: dum adhuc juvenis esset, coquebat in cellula nescio quid olerum in cœnam, dum adillum fæmina visit, & lascivè per fenestellam prospiciens, numquid pulmentarii deesset, perquirit: ille voce agnitâ, oculis in terram dejectis, deest, inquit, non parũ calcis, & quinque lateres, quibus fenestram obturem. Dum hæc procacior instaret, & ad flagitium incitaret, Ephrem piè callidus, non difficilem se fore adsimulavit, si in frequenti foro facinus patrare ei animus esset: erubuit, quamvis impudens prostibulum, & an, inquit in oculis omnium peccare non vereberis? tum enim verò ille, & tu adeò frontem exues, ut ubi, ubi fueris, illum omnia videntem cæli oculum non exhorrescas? audivit, resipuit, & oculum Dei deinceps semper in oculis suis mulier habuit. Utinam cum illa nos etiam! minùs anguli peccarent. Sic Paphnutius Thaidem, ad meliorem frugem reduxit, dum militem indutus, lupanar ingreditur, penitius ac penitius penetrare petit; Thaide asserente locum tutum, ab arbitris remotum, à nemine se conspici posse, solo Deo & diabolo excepto; & hunc, inquit, miles, non times? ut homines latere possimus, Dei oculum lynceum, omnia perspicientem non latemus. Apologus est in hanc rem non infacetus: cervus venatores fugiens, in stabulum se proripuit, mulum rogat illic sub fæno delitescere sinat; respondet mulus, parum ibi securum fore, brevi Dominum & servum adfore, qui facilè deprehenderent. At tu, inquit, cervus, tantum ne me prodas. Vix se abdiderat, intrat famulus, equum pectit, adornat, nec cervum latitantem reperit; eo abeunte, cervus gestire, omnia salva æstimare. Sed mox adest herus, qui cornu cervi prominere videns, complosis manibus servos inclamat, comprehenditur, trucidatur, ita carcerem pro asylo reperit. Servi sunt homines, quorum oculos fallere facile, sed non lyncei illius patris familias. Fingant Poëtæ annulo Gygis aut galeâ Plutonis, (vt est in proverbio) armatos latere posse, & hominibus invisibiles fieri; at certè nullę pręstigię oculos Dei fascinare queũt. Feriat vos magis ignitum illud Chrysostomi eloquium, qui gravissimis verbis exaggerat: *hoc vniversum orbem conturbat, quod ad homines aspicientes omnia agimus, & despecto Deo homines formidamus; præsente quidem homine nemo voluerit scortari, sed etiamsi millies malo utatur, vincitur tyrannis vitii ac perturbationis, à pudore hominum; Deo autem vidente non solum adulterium admittitur & scortatur, sed etiam alia multa graviora alii admittere ausi sunt & audent: hoc enim solum an non sufficiet, ad mille è cælo deiicienda fulmina?* Hoc enim solum, nónne sufficiet, ut peccatorem salubri terrore percutiat, cùm nusquam se abscondere possit à conspectu Dei, & judicis cuncta cernentis? Vbi documento esse poterit, quod Salianus commemo-

Rosvveid. Vita Patr.

Chrysost. in 1. ad Cor. 14. hom. 12

Salian. annal. tom. 5 pag. 65.

memorat: Darius Istrum trajecerat, & pontem solvi jusserat, ut equitatum Scytharum insequeretur, ac prorsus deleret: qui fugam simulantes, exercitum Darii defatigarunt. Cùm jam Persæ in desertis Scytharum Regionibus inopiâ laborare cœpissent, miserunt Scythæ ad Darium caduceatorem cum muneribus: *mure, rana, volucri & quinque sagittis*; jubentes eos, si solertes essent, interpretari, quid illis significarent: Darius Schytas deditionem velle facere dictitabat; at Gobrias, hoc dicere dona rectiùs utique conjectabat: *O Persæ, nisi aves effecti sub voletis in cælum, aut mures subeatis terram, aut ranæ insiliatis in paludes, non remeabitis vnde venistis, his sagittis confixi.* Hoc enim verò de te olim Propheta vaticinatus est, qui illud meritò usurpare potes: *quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam*? Etiam si fiam avis, non effugiam: *nam si ascendero in cælum, tu illic es*: frustrà intimos terræ sinus, talpæ instar penetraro. *Nam si descendero in infernum ades.* Nec si piscis instar, in profundum maris me recepero: *si sumpsero pennas meas diluculo, & habitaro in extremis maris, etenim illic manus tua &c.* D. Thomas 1. p. q. 8. art. 3. docet Deum ubique esse *per potentiam*, uti rex est in toto regno, in quantum omnia ejus potestati subiecta sunt. *Per præsentiam*, uti spectator præsens est Comœdiæ, in quantum omnia nuda, & aperta oculis ejus. *Per essentiam*: atque ita dicitur aliquid esse in loco, in quo ejus substantia habetur; Deus autem per essentiam omnibus creatis longè intimius præsens est, quàm anima corpori, aut ulla res sibi ipsi: singulis arenis maris, singulis guttis profundi, totus intimè præsens, medullis terræ, toti substantiæ ferri, aut marmoris intimius præsens, quàm spongia aquæ. Nihil tam durum, tam densum, ubi non intimè Deus noster lateat. Fuit, qui hanc intimam Dei præsentiam scito emblemate adumbravit: dum radium solarem adamantem penetrantem pinxit cum hac epig. *Intima lustrat*; ut enim adamas densissimus, ac durissimus sit; vndique tamen ac intimè luce pervaditur, ut vel

Ps. 138.

nævi atomique conspicui sint: ita omnia oculis Dei diaphana, omnia crystallina, omnibus intimior, quàm radius adamanti. Hoc si attentè nobiscum expenderemus, parietes, januas, domum crystallinam, totam esse, undique diaphanam, ac oculis hominum conspicuam, qualem vitam duceremus? Seneca epist. 43. *tum felicem te esse judica, cùm poteris in publico vivere: cùm te parietes tui tegent, non abscondent: quos plerumque circumdatos nobis judicamus non ut tutius vivamus, sed vt peccemus occultius. Rem dicam, ex qua mores æstimes nostros, vix quempiam invenies, qui possit aperto ostio vivere. Sic vivimus, vt deprehendi sit, publico aspici.* Vbi nunc Romanus ille, cui cùm faber offerret, sic in altum domum educere, ac fenestras collocare, ut à nemine quid intus ageretur videri posset: ille duplex pretium obtulit, si facere posset diaphanam, ut ab omnibus conspici posset, sic nos ethnicus vivere volebat Seneca: *Sic certè vivendum*, inquit, *tamquam in conspectu vivamus, sic cogitandum, tamquam aliquis in pectus intimum inspicere possit, & potest: quid enim prodest ab homine aliquid esse secretum? nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & cogitationibus mediis intervenit.* Nomen JESU, & SS. Trinatas reveremur, & Deum ipsum præsentem non veremur. S. Thomas opusc. 58. cap. 2. *Si Dominum præsentem, & omnia viventem, & judicantem semper cogitaremus, aut vix, aut numquam peccaremus?* S. Hieronymus absolutè loquitur: *memoria Dei excludit omnia peccata.* Gen. 39. uxor Putipharis sola erat in domo cum Iosepho, intrat ille solus cubile, nemine conscio, ad scelus solicitatur: non alio clypeo, inquit, Basilius, se armavit, & victor evasit, quàm præsentia Dei, creatoris sui. Susanna videbat ostia pomarii clausa: altos parietes, à nemine mortalium se conspici posse, quid à scelere deterruit? Danielis 13. dicunt illi complices: *Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt.* Nemo nos videt? Itáne verò secum Susanna, quæ Dei oculum sibi intentum videbat; *melius est mihi*, inquit, *absque opere incidere in manus vestras,*

S. Hiero. in c. 22. Ezechiel.

vestras, quàm peccare in CONSPECTU DOMINI. Rectè Cassiodorus: *qui semper mentis oculum in Deum habebat defixum, se ad peccatum non demittit.* Et Clemens Alexandrinus lib. 3. Pæd. *hac solùm ratione fit, ut quis numquam labatur; si Deum sibi ipsi semper adesse existimat.* Hinc sanctus Basilius contra omnes animi morbos, hanc Dei præsentiam præscribebat: si quis ad eum recurreret, rogaturus quemadmodum distractiones ac evagationes in oratione pellere posset? hoc in medelam adferebat: *Deum tibi semper præsentem cogita*, si quis obscœnis se impugnari cogitationibus, aut aliâ malignâ suggestione, querebatur: id unum pro scuto objiciebat, *Deum tibi semper præsentem cogita*, &c.

Scire vis quomodo non solùm in templo, sed & in cubiculo, inter quatuor parietes, mane & vesperi decenter & ferventer orare valeas? *Deum præsentem cogita.* Scire vis, quomodo tentationes ac infestationes carnis & dæmonis superare queas? *Deum præsentem cogita* intimis animi recessibus. Testatur id sanctus Ephrem l. de virtute: *Nihil peius graviusq; est, quàm ipsius Dei oblivionem capere: continuâ enim Dei recordatione, turpes animæ passiones recedunt instar maleficorum, prætore accedente.*

Scire vis, ô Mercator, quomodo in negotiis ac contractibus omnem fraudem ac dolum evitare queas? Deum tecum contrahentem vide. Scire vultis, quomodo in mensa crapulam & ebrietatem, detractiones & lascivos sermones cum sexu dispari evitare possitis? Deum vobiscum convivam cogitate, non tantùm spectantem, sed & in singulis accumbentem, ut viri sancti ac Religiosi plurimi faciunt, quibus applaudit Propheta: *Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei.* Denique si in foro, si in curia. si in templo, si in cubiculo, si in lecto, citra peccatum vivere velis, Deum præsentem cogita. Suffragatur S. Ignatius Martyr, ep. 9. ad Heronem Diaconum: *Memento Dei, & non peccabis: duobus autem modis Dei præsentia antidotum peccando præstat, & quia nos Deum intuemur, & quia Deus nos intuetur: etenim, quem memoria Dei occupat, minus patet aliis cogitationibus, & præsertim malis. Deinde quatenus à Deo conspici credimus, coram tanto arbitrio & judice nostro, peccandi audaciam cohibemus.* Quo sanè reverentiali timore, vel idololatræ erga suos Deos ducti sunt, ut Cyrillus Alexandrinus catech. 4. ubi ait: *cùm aberraverint quidam ab uno Deo, alij quidem solem ponebant, ut occidente Sole, noctis tempore sine Deo essent, alij verò lunam, ut in die Deum non haberent; in hoc saltem in ista impietate pij, quòd suorum numinum oculos reverentur.* Cùm verò fides Christianos convincat, omni loco ac tempore Deum nostrum præsentem esse, rectè Athenagoras inferre voluit, nos quasi impeccabiles esse: volens enim probare M. Aurelio Imperatori, & filio eius Commodo, quantum Christiani abessent à sceleribus, quæ ethnici illis imputabant, ut in odium illos adduceret, hanc rationem adfert: quod fides Christianos obliget credere, quòd Deus illos videat noctu diuque ac omni loco, non modò dicta & facta, sed & cogitationes ac animi sensus. Unde, inquit, necesse est, in illis sit magnus timor peccandi, & reverentia tantæ Majestatis præsentis. Sic ut necessitatem quandam bene agendi inducere videatur, si Deum fide verâ ac vivâ semper ante oculos habeamus. Quod Boëtius affirmare non dubitavit, dicens; *Magna vobis, si dissimulare non vultis, indicta necessitas probitatis, cùm omnia agitis ante oculos judicis cuncta cernentis.* Qui Deum præsentem habet, videtur tam impeccabilis ac ipsi cœlites. Ambrosius in illa verba: *hodie mecum eris in paradiso*: pulchrè, inquit, subjunxit mecum eris in paradiso; hoc est, noli timere, ne tu cadas de paradiso sicut cecidit Adam; sed audi quia mecum eris, quo præsente cadere non possis. Cujus solius considerationis defectu, indies in peccata prolabimur, & omni tempore mortales prolapsi sunt, testante Regio Vate: Psalm. 9. *Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius omni tempore*; quomodo hortus, villa, prædium silvescunt, ubi Dominus abest, ut observat Columella l. 1. c. 1. *Non assiduus labor & expe-*

Ps. 67. | Boët. l. 5. pros ultim.

experientia villici, non facultates, non voluntas impendendi tantum pollent, quantum vel una præsentia Domini: quæ nisi frequens operibus intervenerit, ut in exercitu cùm abest Imperator, cuncta cessant officia, jacent omnia, squallent omnia.

§. II.

Dei præsentia, efficax ad omnem virtutem, & perfectionem, incitamentum.

Gen. 17. Tobiæ 4. ABraham 99. annorum audit à Deo: *Ambula coram me, & esto perfectus.* Tobias præcipit filio suo: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente tua habeto Deum.* Ezechias Rex deprecabundus, hoc in commendationem sui adfert: *Memento quæso quomodo ambulaverim coram te.* Ita Christus olim testatus sanctæ Mechtildi, quę videbat sanctam Gertrudem ambulantem, semperque oculos in Christum habentem, qui in throno considebat; quod dum Mechtildis admiratur, dixit Christus: Hæc filia semper ambulat coram me, unde & illam manu de cubiculo in cubiculum deducebat, dicens quòd illam non desereret, quæ semper secum esse vellet. Plura in hanc rem Nierenbergius, è quo pauca hæc delibavi: devotus P. Joannes Suarez, quem, inquit, ego adolescens satis novi Compluti, & veneratus fui, quàm coram Deo ambulaverit, ex eo collige, ita illum exercitio præsentiæ Dei usum fuisse, ut quotquot gressus poneret, tot charitatis actus ad Deum inspectorem sui mitteret. Celebrata fuit illa mulier Lacæna, quæ ad filium ex vulnere in bello accepto claudicantem dixit: Macte fili! non gradum pones sine memoria virtutis: melior gratulatio est servis Dei, qui non gradum ponunt sine memoria divinę bonitatis. P. Joannes Sebastianus, cum coram illo transisset P. Alphonsus Cortesius, vidit ad latus Alphonsi comitantem Christum pulcherrimâ formâ, ac familiariter cum illo confabulantem: cumq; illum rogasset Sebastianus, an cogitaret tunc de Christo Domino, fassus est Cortesius sibi videri Iesum Christum semper ad latus habere, cuius societate plurimum solatii capiebat. Hoc est ambulare coram Deo. Sic magnus Patriarcha noster Ignatius Deum speculari solebat, in omnibus creaturis existentem, in iisque operantem, & laborantem. nónne de his meritò dici potest illud, quod olim Iacob Gen. 48. *Deus in cuius conspectu ambulaverunt Patres mei.* Hortatur & nos Regius Psaltes: *Quærite Dominum, & confirmamini; quærite faciem eius semper.* Per faciem Domini, inquit Augustinus, ipsa ejus præsentia indicatur, ac consequenter faciem Domini quærere, aliud non est, quàm semper in eius præsentia ambulare; hoc porrò exercitium ait S. Hesychius & Bonaventura, est *quodammodo beatitudinem cælestem in hac vita auspicari.* Sanctorum quippe beatitudo in perpetua Dei visione consistit, ut eius numquam conspectu priventur. Cùm ergo in hac vita, Deum clarè, & facie ad faciem intueri non possimus, sed in speculo per fidem, quantum humana fragilitas patitur, in eo saltem cælites imitemur, ut semper & ubique eum nobis præsentem cogitemus: quo nos beatis beatiores (si spectes cumulum gratiæ & gloriæ) efficiamur. Quod in terris, cælestem ac Angelicam quandam vitam ducere est. Nam sicut Angeli, qui ad nos custodiendos ac tuendos deputati sunt, ita his se ministeriis impendunt, ut tamen beato Dei conspectu neutiquam priventur (ut Raphael Tobiæ aiebat) *videbar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo invisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.* & Matth. 18. ait: *Semper vident faciem patris mei, qui in cælis est.* Ita nos quibuscumque occupationibus distinemur, semper oculum mentis in Deum habeamus intentum, exemplo illius, qui inter gravissimas aulæ occupationes, & belli negotia dicebat: *Providebam Dominum in conspectu meo semper.* Ad hoc nos stellę ac luna splendore suo excitare tacitè videntur: sicut

Marginalia: Sainct iure de la cognoissance de Dieu l. 3. c. 4 — Nierenb. doctr. ascet. l. 5. c. 31. — Nierenb. ib. — S. Ign. l. exercit. contempl. amoris Dei. — Ps. 104. — Aug. hic. — Bon. l. 2. op. de perfect. relig. c. 20. — Tobiæ 12. — Ps. 15.

sicut enim & illæ & illa, omnẽ suum à solis præsentia lumen mutuantur, eoque absente defectum ac Eclipsim patiuntur; ita animus ab huius solis præsentis radiis, virtutis fulgorem, & lumen, quod crescat usq; ad perfectã diem, mutuatur. Hinc SS. Patres hoc exercitium tam sedulò inculcant: Ambrosii & Bernardi hæc doctrina est: *Sicut nullum est momentum, quo homo non utatur, vel fruatur Dei bonitate & misericordiâ, sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.* Alio verò loco idẽ Bernardus: *In omni actu vel cogitatu suo, sibi Deum adesse memoret Religiosus: & omne tempus, quod de ipso non cogitatur, perdidisse se computet.* nullum verò temporis momentum otiosè transiget, nullam horam sine linea spiritualis profectus ducet, nullum passum sine gradu gratiæ ponet, nullam gratiam in vacuum accipiet, qui Deum operum inspectorem attenderit, illud assiduò mente volverit: *vivit Dominus, in cuius conspectu sto*, ambulo, scribo, lego, ambulo. quam moralem bene agendi necessitatem, ex motivo Dei præsentis, quo sibi efficaciùs infigeret Alexander Pontifex (ut refert Caraciolus in vita Pauli 4.) solitus erat collo, in globo aureo circumgestare sacram hostiã, ut Deum operum suorum inspectorẽ attentiùs contemplaretur. non opus est nobis SS. Christi corpus circumferre, ut Deum præsentem habeamus: nam sicut de fide est, Deum esse in Eucharistia etiam corporaliter, ita de fide est hîc esse præsentem, in foro, cubiculo, in omni loco realiter, secundùm divinitatẽ: de fide est, illũ omnia videre, audire, interesse omnibus, & intimis animi recessibus, quod vel ethnicus vidit: *Propè est à te Deus tecum est, intus est, ita dico Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumq; nostrorum observator. Ipse*, inquit Iob, *cõsiderat vias meas & cunctos gressus meos dinumerat*; quasi diceret, Deus me, ceu testis oculatissimus, desuper contemplatur, ac vestigia mea enumerat. atque inde S. August. in illud Ps. 31. *firmabo super te oculos meos*, velut paraphrasticè ait: *non à te auferam oculos meos*, quia & tu non aufers à me oculos tuos; sed per eos in te defixos habebo, sicut habebat ille qui dicebat: *Oculi mei semper ad Dominum.* Dicamus ergo cum suavissimo Bernardo: *O Domine Iesu, quomodo potero tui oblivisci, qui mei dignatus est recordari?* qui me dignaris assiduò in omni loco contemplari? unde ut rectè monet Nazianz. *Non tam sæpe respirare, quàm Dei meminisse debemus*: ut quemadmodum ad cor refocillandum, & spiritum ducendum, respiratione opus est, ita ad vitam animæ, Deum *in quo vivimus, movemur, & sumus*, aspirare & respirare debemus. plura qui volet, consulat *Saint Iure* lib. 3. c. 7. & opuscula spirit. Lancicii præclara fol. 164.

Ambr. l. de dign. condi. hum. — *Bern. in Specul. Monach.* — *4. Reg. 3.* — *Senec. ep. 41* — *Iob 31.* — *Ps. 24.* — *Naz. orat. 1. Theol.*

Alterum est, hoc exercitium cuilibet afflicto, & quavis corporis infirmitate affecto solatio; inter gravissimas verò carnis, & dæmonis luctas versanti, stimulo esse posse: *quia juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde*; & alibi: *cum ipso sum in tribulatione*, in tentatione, in ægritudine, & quavis animi, ac corporis infirmitate; quod regulus ille ignorabat, *cuius filius cùm infirmaretur Capharnaum*, rogabat Jesum, ut veniret ad ædes, ægrum accederet, quasi corpore absens, illi non adesset: *Mementote*, inquit Gregorius, *quid petiit, & apertè cognoscetis, quia in fide dubitavit: poposcit namq; ut descenderet, & sanaret filium eius. Corporalem ergo Domini præsentiam quærebat, qui per spiritũ nusquam deerat. Minus itaq; in illum credidit, quem non putavit salutem posse dare, nisi præsens esset & corpore. si enim perfectè credidisset, procul dubio sciret, quia non esset locus, ubi non esset Deus.* Quare si vicini, si amici, si filii, si parentis præsentia, ægrum soletur, quantò efficacius, si benignissimum Jesum, si filium Dei, parentem optimum, verissimum animæ & corporis consolatorem, ac medicum præsentem sibi, lecto assidentem, sibi inservientem, lectulum versantem certâ fide expenderit; quocumque enim te vertis, & verteris, suam ille adjutricem manum, longè promptiori charitatis ardere, quàm ullus infirmarius tibi admovet. juxta illud Psaltis: *Dominus opem ferat illi super lectũ doloris eius,* uni-

Ps. 33. — *Ps. 90.* — *Ioan. 4.* — *Greg. hom. 28. in Evang.* — *Ps. 40.*

universum stratum versasti in infirmitate ejus. Sensus est, inquit Lorinus, fore ut Deus tamquam diligens famulus, qui nocte & die ęgro adest, componat, sternat, vertat, explicet stratum, aut aliud supponat, ut meliùs ac molliùs æger cubet, & quiescat. nec incongruè morbus, Christi visitatio appellatur, quæ arguit præsentiam eius amicam, ac singularem: si dolores invalescant, si dæmonum infestationes insurgant, athletam Christi solare Imperatoris sui spectantis præsentia, brevem hanc non Romani, sed Carthaginensis oratoris adhortationem usurpa: *dimicate constanter, scientes vos sub oculis præsentis Domini dimicare, qui non sic est, ut servos suos tantùm spectet, sed & ipse luctatur in nobis, ipse congreditur, ipse in certamine agonis nostri, & coronat pariter, & coronatur.* Novimus & experientiâ edocti scimus, quantum animorum militibus adferat, in Ducis sui conspectu confligere, hostium cuneos infringere, urbis mœnia inscendere, non indecoro pulvere, sed & sanguine notari. quod idem fortissimus ille pugil confirmat: *ad agonem sæcularem & exercentur homines, & parantur, & magnam gloriam computant honoris sui, si illis, spectante populo & Imperatore præsente, contigerit coronari. ecce agon sublimis, spectat nos certantes Deus, spectant Angeli, spectat Christus &c.* quid lapides torrentis Stephano dulces effecit? quid inter saxorum grandinem, invictum infractumque animum servavit? nisi Ducis sui adstantis præsentia? *video,* inquit, *Iesum stantem à dextris virtutis Dei,* quâ mirificè delectatus est, & ut Ambrosius ait: Stephanus interritus inter hostes & saxa stetit, quia immobilis fide, immobilem Christum vidit, illique se totum, animo obtutuque affixit. itaque conspectante decertauit, ut in æternum meruerit coronari.

S.Cyprian. l.3.ep.25.

Cyprian. l. 4.ep.6.

Act.7. V.Corn. hic.

EMBLEMA XXIX.

DATE ET DABITVR VOBIS. Luc. 6.

—— *PLENIOR VNDA DEFLVET.* Ovid in conſol ad Liviam.

DOMINICA PRIMA POST PENTECOSTEN.

De centuplo: quod eleemoſyna refundit, multò copioſiùs quàm ullo fœnore, aut uſurâ queat comparari.

§. *I. Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* Prov. 19.

§. *II.* Tullianum illud expenditur: *Eſt liberale officium, ſerere beneficium, ut poſſis metere fructum.*

DOMI-

DOMINICA PRIMA POST PENTECOSTEN.

Date, & dabitur vobis. Luc. 6.

Aug.l.13. de Trin.c.3

Agno teste Augustino: *Cuiusdam Mimi facetissima praedicatur urbanitas; qui cùm se promisisset in theatro, quid in animo haberent, & quid vellent omnes, alijs ludis esse dicturum, & ad diem constitutum, ingenti exspectatione major multitudo conflueret, suspensis & silentibus omnibus dixisse perhibetur: vili vultis emere, & carò vendere.* Quàm hic rem acu tetigerit, & ridendo verum dixerit, norunt, qui indies officinas perambulant, aut forum frequentant. Etenim ut Hipponensis Presul contestatur: *in dicto levissimi scenici, omnes conscientias invenerunt suas: eiq; vera & tamen improvisa dicenti, admirabili favore plauserunt.* Hęc negotiandi ratio utilissima, hęc mercaturæ ars quæstuosissima est: *vili emere & carò vendere*, decem viginti; imò centum in unum lucrari; quod ut nonnulli dolis, usuris, monopoliis, aliisque injustis lucris consequuntur, aliam tamen vobis hodiernâ die brevî ditescendi, ac plurimum lucrandi methodum justam planè, licitam ac collaudatam ex Theologorum placitis demõstrabo. Est qui peculiari scientiâ, aut clandestinis litteris cautum esse intelligit, ne papyrus finibus Lotharingiæ distrahatur, ilico communi eoque vili pretio, omnem quam reperit in hisce partibus chartam coëmit, quam dein summo industriæ suæ emolumento, *carò* vẽdit, ut repertus qui uno anno sex tenui omnino opulentum reddiderit. Alter à fido collega inaudiit, ingentẽ vim tritici à Turcis direptam, aut mari haustam periisse, currenti pretio is plaustra plurima frumenti congerit, horrea, solaria, penuaria omnia, Iosephum Ægypti proregem æmulatus, in proximam annonæ caritatem oppleta servat. sic vinum ubi vineas, cæli aut belli turbine eversas cognoscit, aliasque merces vili emptas, carò vendit, vel devehit ad partes ubi earum penuriâ laborari norit. Idq; licitè, ut omnium Doctor Thomas 2.2.q.77. a.3.ad 4. Caiet. Sylv. aliique asserunt. idem quæstus & longè maximus, ex alio atque alio pecuniæ valore conflatur, dum aureus, v.g. qui hîc 3. florenis, 14. assibus valet, alibi quinque florenis; pistola, quæ hîc 9. alibi 15. alicubi 18. florenis æstimatur. & quam permisso pretio monetam accepi, etsi edictum de currenti pretio contrahendo scio publicandum, possum quo de facto valet, summo pretio erogare. Addit Molina, si quis resciat insulam, aut peninsulam, in qua uberes fundos ac prædia possidet, mense insequenti ab hostibus aggere perrupto, aquis haurienda, aut incendio vastanda, posse ea alteri vendere, & ingentes divitias ex iis sibi comparare. ejusmodi casus complures, Scholastici cõgerunt, qui manifestò comprobant, merces, pecunias, eo tempore ac loco optimè distrahi, eoque emolumento maximo asportari, ubi longè majori in pretio, ac valore habentur. Quibus positis aureum Antiocheni Præsulis oraculũ consulamus, qui sic cives suos affatus est: *Eia Charissimi, hodie ostendamus qualiter est ars artium quæstuosissima, eleemosyna: si enim artis est propriũ, ad aliquam utilitatem pervenire; eleemosynâ verò nihil est utilius, clarum est profectò, quod & omnium est artium optima*; quâ merces in se, atq; hoc in orbe viles, alio in orbe (quemadmodum acus, nolæ, aliaque crepundia apud Indos) plurimi ęstimantur; ubi pannus, panis, pecunia, imò haustus frigidę (ut ostendam) amplissimo cælorũ regno pensatur, & exiguum ac modicum, quod hîc in sinũ pauperis effundis, *Deus cum multo fœnore reddet.* Aureè Chrysostomus: *bona, ait, negotiatio eleemosyna; nundinæ profectè mirabiles, par-*

Ibid.

Mol. de Iure & Iust.

V. Less. de Iure. Lugo. Dicastillio. Fagund. Nav.

Chrysost. hom. 33. ad pop.

Chrys. to. 5. ho. de pœn.

vo emere, magno vendere. has nobis nundinas Deus proposuit: modico eme, quod magno vendas in futuro sæculo: eme panis fragmento, vili vestimento, frigidæ poculo. amen dico vobis (inquit mercaturæ Doctor) *non perdet mercedem suam, si calix aquæ dignus est mercede, data vestimenta, datæ pecuniæ, mercedem non sortientur multo majorem? dum nundinæ durant, demus eleemosynam*, negotiemur, ut ingens lucrum conquiramus, demus paululum, refundet multum, quemadmodum pauxillum aquæ, antliææ exhaustæ affusum, ingenti copia, ac plena scaturigine redundat, *& plenior unda defluit*, ut in apposito symbolo videre est. Isti artificio, aut mercaturæ generi, plerique insudant, ex quo minimo impendio, maximum lucrum conquirant: *laudas enim mercatorem, qui vendit plumbum, & acquirit aurum; & non laudas mercatorem, qui erogat pecuniam & acquirit justitiam*, acquirit regnum, è stiva, & vomere, non unus sibi agricola auream messem collegit, & è tenui rustico, in virum opulentum evasit. alij è prælo, tam librorũ quàm imaginũ, ingentes opes expresserunt. Ludovicus Guicciardinus, ut rem certam asserit, in Batavia è butyro tantùm & caseis, quovis anno decies centena millia coronatorum, ipsum auri millionem redigi. stupendum magis questum ex tabaco alibi memoravimus, è cujus mercatura quotannis Anglia supra triginta vasa auri colligit. sed eleemosyna ars omnium maximè quæstuosa.

Aug. de verb. Dom. serm. 5.

Guicciard. in Belg. p. 205.

V. dicta p 1. Dom. 4. post Pent. §. 1.

§. I.

Feneratur Domino, *qui miseretur pauperis.* Prov. 19.

Ambr. l. de Tobia c. 19.

LVbet vos auditores, suavissimo Ambrosii compellare sermone: *fæneratorum vos delectat, & usurarum vocabulum? id quoque non invideo. docebo quomodo boni fæneratores esse possitis, quomodo bonas quæratis usuras: dicit Salomon: fæneratur Domino, qui miseretur pauperis. Ecce bonum fænus, de malo factum est. Ecce irreprehensibilis fænerator, ecce usura laudabilis*, Adverterat magister optimus, quanta mortalibus esset auri, argentiq, cupido, & quo ad ea conquirenda raperentur impete; ideoque eleemosynę præmium, ingentis fœnoris ac usuræ nomine palliavit: ut nemo non lucri cupidus, & auro inhians, hanc artem quæstuosissimam exercere detrectet, *omnes* quippè *avaritiæ student*, & nummis suis multiplicandis insudant; quod scitè & argutè insinuavit ille, qui hanc in consessu non vulgari quæstionem movit: ex quo hominum genere, plures censerentur? fuit, qui medicorum maximam classem asserebat, in exemplum adducẽs sycophantam, qui ad valvas templi maxillâ obligatâ, miserabili vociferatione odontalgiã simulans, à nullo non prætereunte, malo suo medicinam præscribi audiebat, unde tot prope medicos; quot homines numerabat. alius agricolas numero prævalere volebat, contendebat tertius in una urbe Memphi, supra triginta coquorum millia (Ortelio teste) nec ullas ædes sine coquente reperiri, atque adeò hos turbam maximam conflare. contrà verò alter, Monachorum cœtus longè exsuperare contendebat, nec levem porrò dicti sui rationem inferebat: cùm sub unius Serapionis disciplina, in Ægypto ad decem Monachorum millia numerata sint; in una urbe eaque vastissima Thebaide, plura cœnobia, quàm sæculariũ ædes computentur, inque iis supra decem millia monachorum, viginti verò virginum millia degere compertum est; & ne in re manifesta prolixior sim, olim magnus ille Archimandrita Benedictus, monasteria ad quindecim millia numerabat, nunc longè plura. mitto nunc amplissimas omnium aliorum ordinum familias, quæ exercitum magnum nimis valdè conflarent.

Ierem. 6.

Perard. Dom. 6. post. Pent.

Sophron. prato spirit c. 113.

Maiolus mira mirorũ. Surius ann. 1578. Stellartius fund. Ord.

Sed præ his omnibus, propius, ut aiunt, ad veritatem accessit, & velut album dejecit olorem, qui dixit maximam orbis partem Arithmeticos occupare, è quibus complures divisioni, & substractioni ex alieno intendunt; omnes verò student illi parti potissimùm, quę multiplicatio dicitur; atq; hujus sententia omnium plausu excepta est, quia

Ierem. 6. quia *omnes avaritiæ student.* Hoc officium fœneratoris est, multiplicationi nummorum incumbere, hortatur & te Hipponensis Præsul, ut usuram exerceas: *quid ergo facio,* inquit, *ut sim fœnerator? attende, quid facit fœnerator, minus vult dare certè, & plus accipere, hoc fac & tu, da modica, accipe magna. vide quàm latè crescat fœnus tuum. da temporalia, accipe æterna, da terram, accipe cælum.* & ne dubites, aut hæsites in corde tuo: *Deus fidejussor est pauperum, & largißimus redditor usurarum, unde qui pecunias suas amat, & multiplicare opes suas immodicis optat augmentis, hoc sanctum fœnus exerceat, & hac usurarum arte ditescat, illius sit creditor & fœnerator, qui dicit, date & dabitur vobis.* Dicto fidem præbet Sophronius in prato spirituali, qui liber citatur, & laudatur in synodo Nicæna II. Generali, *actione* 4. Hic refert feminam Catholicam, marito suo gentili inopi suasisse, ut peculium suum Deo Christianorum concrederet, fore ut ingenti fœnore reciperet. Cui vir, ubinam est, inquit, quem laudas, & quo loco adeundus? Hunc tibi, ait uxor, ostendam, cum dicto virum clementer ad templum traxit. Vestibulum templi obsidebant mendici, quos digito monstrans femina: quidquid his donaveris, inquit, hoc Christianorum Deus, ut sibi donatum, largissimè remuneratur. Ab vxore demum persuasus, quinquaginta florenos pauperculis commisit. Ita domum redierunt. Exacto trimestri, res angusta sollicitos habuit conjuges. Hic maritus ad uxorem: ut video, inquit, Christianorum Deus aut nullum reddit fœnus, aut tardissimè, & nos dura jam egestas vellicat. Imò verò mi vir, ait uxor, fidelissimus est Deus noster; tu modò animũ ne desponde, omnia reddētur cum amplissimo fœnore. Hoc age, locum repete, ubi æratiolum nostrum in mendicos effudimus. Paret & eò redit, sed qui se debitorem fateatur, neminem invenit. Hinc mœstus oculos defigit humi, & casu quod putabat, jacentem ad pedes monetam conspicit. Hanc domum deferens uxori: mihi crede, aiebat, nec Deum Christianorum vidi, nec fœnoris quidquam accepi, hoc solùm reperi numisma. Vxor jam multò in spem erectior: nil ambigas, marite, inquit, Deus est, qui universa, maxima & minima suo dispensat nutu: hic ipsissimus ille Deus hanc oculis tuis, hanc tuis manibus monetam obtulit: quare abi & aliquid in prandium tibi eme. De cætero idem ille Deus suorum amantissimus providebit. Abiit ille, & piscem pretio illo præstinatum uxori retulit mensæ parandum. Hunc illa exenterans, lapillum in eo reperit formæ ac nitoris inusitati. Mirantur ambo conjuges, sed felicitatem jam præsentissimam nondum agnoscunt. Non tamen nullius esse pretii tam pretiosum seu vitrum seu margaritum credunt. Igitur maritus argentarium sibi, aut gemmarium adeundum ratus, lapidem inspiciendum offert, & num pretii alicuius exposcit? Gemmarius hunc manu oculisque in eam rem eruditissimis versans, ac rudem mercis suæ hominem nactus; florenos quinque ait præsenti pretio pro hoc lapillo annumero. Ille rideri se putans: florenos quinque exclamat? mox emptor pretium augens; ne diu ligitemus, inquit, florenos decem accipe, pretium sanè honestum. Jam magis se rideri censens venditor aliquantisper conticuit. Gemmarius ne fortunam tam imperito venditori nondum cognitam, è manibus dimitteret: ne contumaciæ tuæ resistam, ait, florenos dabo viginti & rata sit emptio. Hic venditor maius quid latere suspicatus, meditabũdum tenuit silentium. Nec tamen emptor desistere, pretiũ magis ac magis augere, florenos 30. ponere, mox 40. imò & 50. offerre: jã demũ alter non amplius vitreũ nec infimã gemmã credere, sed raræ virtutis margaritam æstimare. Dum ita licitantur, florenos emptor trecentos pollicitus: tanti est ait pretii, & non majoris, quod mihi puto sincerè ac ingenuè fatenti credes. Huic tandem æstimationi assensus alter, emptio, inquit, facta est, trecentos mihi numera. quos ille quamprimum ad uxorem ingenti plausu detulit. obstupuit hæc & gaudio subsultans: en, inquit, qualis sit Christianorum Deus, non solùm quinquaginta flore-

Aug. in Ps. 36. · *S. Leo ser. 6 de ieiunio decimi mensis.* · *Cap. 185.*

florenos ipsi commodatos sed fœnore sextuplici reddit trecentos. ita vir ille cùm rei miraculo, tum verbis conjugis eruditus, Christiana sacra suscepit, & animam lucratus est.

Eccl. 11. Vivit etiamnum hic Christianorum Deus, & tu thesaurum concrede. Ecclesiastes Regum sapientissimus, consilium prorsus insolens, & ut videtur, à ratione alienum suggerẽs: *mitte*, inquit, *panem tuum super transeuntes aquas*; quia *post tempora multa invenies eum*. Cùm peregrè proficisceris, domo non exeas sine pane, quem ubi pontem transieris, in aquam dejicias, illum suo tempore recepturus: certè quidquid hoc modo piscibus objicitur, seu panis, seu jecoris frusta dejicias, non amittitur; nam pisces initio minusculi, paulatim unius, duarum, trium, & plurium librarum fiunt, ut vel unicus discum impleat, aut pretio suo sortem abundè compenset. Ità prorsus de eleemosyna disserendum. Mendiculi sunt velut aquæ, pontem subterlabentes, è quibus piscis ad te cum aureo enatet. alia non minus commoda est explicatio sententiç: committe panes tuos navibus, ut illos per maria devehant, reportes aurum; hę naves sunt pauperum manus, aut ut Hieronymus explicat, quasi terra irrigua & feracissima, quæ panem multiplicat, & cum fœnore reddit: *Quomodo*, inquit, *qui super irrigua seminat, fructum sementis exspectat: ita qui largitur egentibus, non granum sementis, sed ipsum panem serit, fœnore quodam multiplicationem ipsius præstolans multò amplius, quàm dederat accepturus*. Vidua Sareptana modicum farinę sibi ac filio necessariæ, in Eliæ prandium expendit. qua largitione quidem hospitalissimum Abrahamum (Chrysostomo teste) superavit. non enim ad gregem ut ille, nec ad grande farinarium cucurrit, sed unicum quem habuit, farinulæ pugillum dedit. visa est hunc panem in aquis abjecisse; at non post *tempora multa invenit eum: obtinuit enim ut hydria farinæ non deficeret, & olei lecythus non minueretur*. Non ei Deus distenta horrea, non capaces olei lagenas dedit, sed quod habuit occulta vi adeò auxit, ut nec oleum, nec farina umquam exhauriretur. Hic Dei mos est; miraris quandoq; tacitis incrementis, vicini tui rem familiarem ita prosperari, ut merces feliciter distrahantur, negotia prosperè succedant, non parvo emolumento assurgat, & ditescat: alterius fruges fœcundæ in agro pullulant, sine vitio aut infortunio ullo, quasi ei cælitus promissio facta sit: *implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt*. Prov. 3. Hujus rei judicio tibi erunt aliquot teruncii, & frusta panis in egenos erogata. quod Viduę Sareptanę contigit, sępissimè factum, imò quotidie fieri testatur experientia. anno Christiano quingentesimo, sexagesimo quarto, cùm Cosrhoes rex Persarum, geminus Nabuchodonosor, Sebasten ac Melitenẽ occupasset, jamq; Christianos variè affligeret, eorum plurimi Amasęam confugerunt, non tam urbis pręsidio, quàm ut B. Eutichii precibus & sanctimoniâ juvarentur. ita in eandẽ urbẽ innumera plebs confluxit, hinc annonę caritas, & fames. degebat hic Eutychius Constantinop. Episcop. sed exul inter Monachos agens, cumq; jam granaria, horrea, farinaria undique viduata essent, & vacua gemerent pistrina, nec superesset, quod in hebdomadẽ sufficeret, concursum est ad Eutychium, ut annonæ subsidium impetraret è cęlo. Venerandus Antistes ingens animi & fidens Deo, aliosque omnes ad eandem fiduciam cohortatus, se in preces effudit, deinde ad Monachos versus: bono animo, ait, estote, dum vel semodiolus farinæ superest, egentes ex eo pascite, alterum tantùm cum fœnore recepturi: spero hanc farinę hydriam non defecturam. Monachi in spem novam erecti, eleemosynas quotidianas perpetuarunt, & neminem egenæ plebis dimiserunt sine sportula. Hinc viri sanctissimi vaticiniũ ab eventu laudem accepit, nec umquam quod daretur defuit; sed maiori & maiori semper cumulo abundavit. hæc & tu æmulare, & vicissim *implebuntur horrea tua saturitate*. Isidorus legit: *implebuntur horrea tua ubertate*. Quę vox ducta est ab uberibus lacte fœcundis: sicut enim hæc quo plus lactis

Hieron. in Eccl. 11.

3. Reg. 13.

ctis emanant, eò plus novi admittunt, & recipiunt: sic opes quò magis in eleemosynas erogantur, eò magis affluunt. quod Clemens Alexandrinus edocuit: *Largitio bonus est finis benignitatis, & potum sitientibus communicans, rursus augetur & repletur: sicut ad ubera, quæ suguntur vel mulgentur, solet lac copiosiùs accedere.*

Clem. Alexand. l.3. pædag. c.1.

Naturam ulteriùs intueamur: sanguis incisâ venâ, vel cucurbitulis admotis subducitur, non alio revera fine, quàm ut detractio sanguinis, sit incrementum valetudinis, & ipsiusmet sanguinis hoc modo purgandi. Ita strues lignorum nimiũ densa, immissum ignem suffocat, subtrahuntur aliquot ligna, & ignis mox assurgit, & invalescit. ita cibum corpori dandũ imminuimus, & nutritionem acuimus ac promovemus. & plerumque quò plus detrahimus escæ, plus adjicimus vitæ. denique non me, sed Antistitem Seleuciensem, Basilicè disserentem attendite: *Qui dando*, inquit, *divinæ gratiæ confidunt, puteos imitantur, qui continuò exhausti, minimè deficiunt, sed duplo copiosiores evadunt.* En adinventiones mirabiles, nova & inaudita Philosophia, quemadmodum res diminutione crescant, & augeantur. subtrahe marsurpio, & plurimum appones, da & dabitur tibi. sed heu! quoties ægrotare malumus, quàm argenteum illum sanguinem emittere: imò quæ nostra insania est, non raro perire malumus, quàm argenti venam violare. crapulâ nos mactare malumus, quàm superflua, imò quæ superant fragmenta, in egenos effundere.

S. Basil. hom. 8. in divites avaros.

Oculos, animosque in Christum, caritatis prodigium intendite: potiorem substãtiam (panes videlicet, ac pisces) indigentibus erogat; sibi verò ac discipulis suis fragmenta dumtaxat reservat. secus faciunt mortales ferè omnes, etiam quàm optimi, sibi suisque servatam volunt potissimã bonorum suorum substantiam; probeque factum autumant, si de iis, quæ supersunt, eleemosynam fecerint. Non sic Christus, non sic Apostoli magnæ illæ mentes, & nascentis Ecclesiæ ceu cæli novi intelligentiæ, non sic Apostolorum æmuli, & Christianæ perfectionis amantes: illi quod in mensa est, optimum egenis sepositum amant ac volunt. en hac in re magistros, qui hanc te praxim doceant.

Refert Drexelius familiam fuisse nobilem, quæ omni prandio & cœna, imponeret mensæ lancem vacuam, in quam ex omnibus penè ferculis aliquid reponeret: atque ita è diversis patinis, sine omni accumbentium detrimento, ferculum opimũ conficitur, quod ipse paterfamilias modò ad hunc, modò ad illum pauperem aut ægrum emittebat, cui munificus planè Dominus IESVS, *fructum adinventionum suarum reddidit.* Spondet & eadem veritas, nil tibi defore, si hanc ingeniosam pietatem ex hac die æmulari statueris. Alia familia lac omne, quod die Sabbathi à pecore toto excipitur, in pauperum usus effundit, & ecce ubertas velut ab uberibus redundavit. Sepone & tu quædam in usus pauperum, monente Paulo: *Per unam Sabbathi, unusquisque vestrûm apud se seponat &c.* Quæ verba expendens Chrysostomus: *Pareamus* (inquit) *B. Paulo, constituentes nostris in ædibus arculam pauperibus, in quam artifex omnis, vel sutor, vel coriarius, si aliquid vendiderit, sui artificij primitias ejus pretij offerat, & cum Domino partem dividat.*

Drex. par. 2 de eleem. c.4 §. 3.

Eccl. 35.

1. Cor. 16.

Chrysost. hom. 43. in 1. ad Cor.

Quin celeberrimus ille non per Belgium modò, sed & orbem, Marchio Spinola in atrio domus suæ, quò nobilitas temporis fallendi gratiâ, sæpius ad ludum confluebat, thecam suspendi curarat, in quam victor decimum nummum, in victum Militum pauperum conjicere debebat; quo plurimi vitam sustentarunt. In cœnobio quodam priscæ consuetudinis est, in triclinio, diebus triginta continuis vacuum defuncti locum eatenus honorare, ut quidquid cibi, potúsve appositum fuisset vivo, id omne apponatur mortuo: & quia mortui non comedunt, illa omnia mensæ illata, in pauperum casas asportantur (quantò fructuosius quàm in exequiis supra mortuorum corpora sese ingurgitare) Inventiones non solùm pulchræ, sed & fructuosæ. Sed opponas fortassè: marsupiolum

Drex. cit.

meum inventionibus dandi non eget; boni hoc œconomi non est, tantum indies è ferculis decerpere, & in medicabula, quasi in abyssum abjicere, quisquis es regem illum denuò contemplare, qui in mari lautas suis optimatibus epulas instruxit, luxu, ut putabatur, barbaro: nam quodque ferculum delibatum, unà cum disco argenteo, in aquas præcipitabat. mirari aulici prodigalitatem, & jacturam indignari. at ille sub aquas retia pandi jusserat, quibus postea adductis, non modò omnem suppellectilem argéteam in tuto habuit, sed magnam insuper piscium copiam conclusit, in vasto hujus orbis oceano, familiam quisquis suam, navem autumet: & *mittat panem super transeuntes aquas, quia post tempora multa inveniet eum.* Erit cum arcano divinæ providentiæ consilio, omnia ingenti cumulo tibi asservata cõspicies. Mitte panem, non eum tantùm, qui mucidus, qui superfluus, sed qui necessarius, qui tibi paratus, candidus, delicatus. Exemplo Iobi, qui non comedebat buccellam suam solus, quin comederet ex ea pupillus, quin & Deum in paupere adhiberet convivam. Ubi appositè Basilius: *Crede illi, qui quod egeno datur, perpetuò quasi suæ personæ datum amplectitur, & de suo reddit, dignus ubique fidejussor, terra marique apertos habens thesauros. Quod si navigas mutuum repetes, in medio mari sortem cum fœnore capies: magnificus enim est in dando fœnore.* In hoc mari, nihil in divinæ providentiæ rete conjectum deperditur, nihil in pauperum ventres, quasi in sacculos, pertusos dimittitur, sed in sacculos, qui non veterascunt, qui pertundi nequeunt, qui exhauriri non possunt; *Tales*, inquit Christus, *facite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesaurum non deficientem in cælis.* Sacculos proponit & thesaurum, cui quærendo vult vos totos invigilare. Ecce, inquit D. Chrysologus: *Docet avaritiam, qui cœperat suadere contemptum*; Sed quam, inquies, avaritiam? eam certè, quæ virtuti, quæ cælo serviat, quæ cælestia venetur bona, gloriamque nullo ævo perituram, *cujus unius* (ut in simili Seneca) *honesta est avaritia.* Ad hanc impellit, urgetque Christus, dum & sacculos impleri jubet, & thesauros effodi, quos scilicet avara mens habet in amoribus. Et hæ sunt artes, hic magistri pius dolus, quo homines velut pisces inescat. Bonas illas cælestis Magistri artes, dum attendit D. Chrysologus, quasi divino percitus æstu exclamat: *Christe, quò te pertrahit amor tuorum? ut avarum lucrifacias, facis eum, quod desiderat, non quod oportet audire, Sacculos imperas: æternos thesauros, qui non deficiant vis parari; ut avarus dum consueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut à virtute capiatur.* Ita capti sunt plerique mortalium, quos modò incolas habet cælestis Ierusalem; sunt enim, ut D. Bernardi verbis utar: *Sunt viri divitiarum in civitate domini virtutum.* Habet mundus hic viros divitiarum, qui per fas & nefas fluxas sibi opes congerunt; at ubi *dormierunt somnum suum, nihil invenerunt in manibus suis*, in ipso scilicet vitæ mortalis occasu, ortu autem æternitatis, vacuas manus mirari, damnare, lugere cœperunt. Causam subdit Augustinus: *Quia nihil posuerunt in manu Christi*; at non sic viri illi divitiarum, quos cælum amat, qui denarium quæsierunt, qui non servierunt tempori, sed æternitati, dum diurnum diuturnum fecerunt. Fecit hoc Sutor ille *Deus dedit*, de quo Gregorius certa fide commemorat: eum quidquid pecuniolæ per hebdomadem tenui victui supererat, sabbatho in pauperes erogasse, atque hinc factum, ut domus illi aurea in cęlis exędificari visa sit, quæ sabbatho quoque perficiebatur. Eleemosyna domos non marmoreas, sed aureas, sed æternas architectatur.

Quorumdam hîc objectioni succurrit Chrysostomus: *Sed filios omnino spectas, & propter hos retrocedis; quin & illos, tales doce quæstus lucrari; nam si tibi foret argentum mutuatum & usuras pariens, & insuper debitor esset gratus: multò magis eligeres, filio pro auro relinquere, ut ei multi proventus adessent, neque cogeretur circumire, & alios quærere mutuum accepturos. Et nunc hoc filijs da chirographum, & Deum relinque debitorem.* Ut olim fecit Con-

Eccl. 11.
S. Basil. hom. 8. in divites avaros.
Luc. 12.
Chrysol. serm. 24.
Seneca de brevit. vitæ c. 3.
Chrysol. serm. 25.
S. Aug in ps. 75. serm. 9.
S. Greg. l. 4 dial. c. 36.
Chrysost. hom. 33. ad pop.

Vita patrum l. 10. Constantinopoli è civibus unus aliquis, isque opulentus. Huic aliquando Deus eam cogitationem immiserat; ut emoriens pauperes ex asse hæredes faceret. Annuit bonus senex si modò filius, ad quem ea spectabat hæreditas, etiam eò propendere videretur. Iuvenem ergo ad se vocat, & opportunè ingerit, quæ sibi Deus injecisset consilia; Amabo te, inquit, ô fili! quid si pauperes hæredes dixero, & tu Iesu Christi etiam pauperis sis hæres? quid tibi deesse poterit, si pupillo tutor Iesus? si cælum hereditas? & illum elige mi nate, & te, parentemque tuum bearis. Ad hæc Adolescēs: ecce me paratum ad omnia mi pater, probatur consilium, placet tutor, placet hæreditas, & super omnia Iesus; Ecquid enim à terra exspectem, nisi divitias brevî perituras? ut magnæ sint illę, attamen diurnæ sunt, non diuturnæ: *Divitiæ tuæ hodie sunt mi pater, & cras non erunt, Christus autem manet in æternum.* Hæc ubi ex filio parens audiit, egenos ex asse hæredes scripsit, & mox naturæ, fatoque non immaturo concessit. Id facinus primum attonitos mortales habuit, deinde etiam præcones tantæ vel in parente, vel in filio virtutis: at hunc ab illius morte egestas mox excepit, & omniū rerum indigentia, longaque ut assolet patientia; erat enim spe & in Deum fiduciâ dives, ceterà pauper. Sed divina providentia, quæ suis semper invigilat, eum brevi ad altiorem fortunam evexit. Erat Constantinopoli vir nobilis, isque in paucis opulentus, cui filia unica, eaque jam nubilis; illi dum quæritur maritus, patrem inter & matrem ita convenit, ut is deligeretur, qui non tam opibus præstaret, quàm insigni virtute. At quis ille? & unde petendus? venit in mentem ut mater die insequenti summo mane sacras ædes peteret, & qui primus ab illa intrasset adolescens, is filiæ daretur conjux: rebantur enim pium numen quod sortes temperat, & cui imprimis pietas placet, eum submissurum, qui ex voto filiæ in maritum cederet. Et certè etiam cessit: qui primus enim templum subjit, fuit ille ipse Adolescens, de quo in præsens sermo. Hunc ut vidit matrona nobilis, suspexit ilico, casteque adamavit: spirabat enim nescio quid in vultu humano majus, frons, oculi, facies, totaque corporis compositio ad modestiam, virtutemque facta. Placuit tamen non de facie tantùm nosse, sed etiam ex eo quærere quid hominis? quidve nominis? mittitur puer honorarius, qui evocet, qui adducat, paret Adolescens, quem inter & matronam illam, ubi pauca ultro citroque dicta, tandem innotescit esse illum ipsum juvenem, qui ex suo parentisque voto, sese bonis omnibus exuerat, ut Christum in pauperibus indueret: nec mora (ut magnæ ac potentes in virtute summa illecebræ) hæc ad illum mulier nobilis: Est mihi filia domi, eaque unica, spes familiæ, bonorum omnium hæres, parentum amor, ac deliciæ. Hanc tibi sponsam amo, voveoque bone Adolescens, age me sequere. Sequitur ille; subitque domum viri nobilis; cui tota res patescit, aperiente conjuge, vocatur filia placet Adolescens, placent nuptię, celebrantur solemni pompa, stupor omnes invadit, & rei tam novæ, tam inusitatæ admiratio, unaque etiam commendatio divinæ providentiæ, cui curæ & cordi sunt, qui divitias hujus ævi diurnas, & lucis brevis usuram, in thesauros numquam perituros recondunt.

> *Extra fortunam est, quidquid donatur egenis,*
> *Quas dederis solas, semper habebis opes.* *Mart. l. 5. Epig. 43.*

Rem scitè exposuit Augustinus: *Ponunt pueri in thesaurario* (spaerpot) *& securi sunt, tu ponis in manu Christi, & times?* *Aug. in ps. 48.* Tales modicæ fidei, non solùm panici timoris arguendi sunt, sed ut phanatici ad Antyciras ablegandi. Quod factum lego prælato isti, *Ioan Dusseldorpij hedœporicum Hierosol.* qui prope Namurcum in Alnensensi monasterio ordinis Cisterciensis, Abbati successerat, viro in pauperes ac peregrinos munifico, adeò ut monasterij valvis inscribi jusserit:

> *Porta patens esto: nulli claudaris honesto.* *Drex. de eleem p. 1. c. 9. §. 7.*

Quem versum vir hic sordidus, Martinus nomine,

nomine, quo plura corraderet, non eradere, sed mutare, geminisque solùm punctis vafrè translatis, in sensum planè contrarium torquere, & legendum proponere non dubitavit, hoc modo.

Porta patens esto nulli: claudaris honesto.

Res multorum sermonibus agitata, demum ad summi Pontificis notitiam pervenit, qui Abbatem inter Cerites retulit, & officio abesse jussit; non quod maleficus esse cœpisset, sed quod desiisset esse beneficus. Altiùs supremus Judex intonabit in eos, qui se pauperem despexerunt, hospitem excluserunt: Hospes eram, & non collegistis me, *ite maledicti.* Mihi fores occlusistis, jam in æternum misericordiæ *clausa est janua.*

§. II.

Tullianum illud expenditur, *Est liberale officium, serere beneficium, ut possis metere fructum:*

Basil. hom. 6. in divit. avaros. EUmque uberrimum, qualem nullum solum producit: *Imitare homo vel terram, ut illa fructus proferto, ut ne illa conspiciaris esse deterior, quæ inanimis est. Sanè illa non in suum usum aut commodum, sed in tuum ministrare contendit; tu autem quem debueras ostēdere beneficentiæ fructum, illum tibi ipsi congregas: nam benefactorum gratiæ, in dantes revertuntur, dedisti esurienti? tibi consuluisti: quod dedisti, ad te cum auctario, revertetur. Quemadmodum enim frumentum in terram cadens, lucrum projicienti parit, sic & panis in esurientem profectus, multam in posterum tibi reddet utilitatem.* Eleemosyna semini simillima ob plures causas: primò, semen occultatur glebis, & eleemosynam, quam dextra dederit, ignorat sinistra. Secundò, semen non crescit, nisi sæpius rigatum: eleemosynam primam, riget altera; & tertia. Tertiò, semen moritur ut cum usura reviviscat: eleemosyna perditur, ut centuplum domino suo refundat. Semen vile, aut corrosum, similem sibi messem provocat: sunt qui valdè dapsiles se credant, cùm verminosas carnes, cervisiæ vappam, panem mucidum, poma putrida, aut corrosos tineis centones mendiculis projecerint. O grandem munificentiam! his Christum omnium largitorem induere, ea elargiri, quæ in fimetum excutienda, aut canibus objicienda! Eleemosyna parca, tenuis, corrosa, coacta, raram aut vitiosam segetem producit juxta illud: *Qui parcè seminat, parcè & mettet.* 2. Cor. 9. Quò spectat illud Sancti Augustini: *Opera misericordiæ, semina nostra sunt; qui parcè seminat, parcè & metet. Ergo qui multum seminat, multum & metet, & qui nihil seminat, nihil metet.* Aug. in Ps. 125. IV. Semen suo tempore sparsum, in eam granorum fœcunditatem excrescit, ut illud vix oculis nostris credamus. Eleemosyna in pauperis, aut potius Dei manum quasi in terram bonam reposita, hic centuplum, & insuper messem uberrimam in vita æterna progignit. Hoc Paulus paucis complexus: *Qui administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum.* 2. Cor. 9.

Etenim non aberravit, qui dixit Christi manum fuisse veluti molle, subactum, fertileque solum, quibus omne quod committitur, instar seminis producit fructum centesimum, imò & millesimum: exemplo erunt pauculi panes, quos in Christi manibus, ea abundantia multiplicavit amabilis illius providentia, ut alendis, imò & saturandis plus quinque millibus hominum sufficerent; quod nobis stimulo erit, ac documento, ut nos, nostraque omnia tradamus in Christi manibus, hoc est pauperis committamus, ut ex eis copiosam sementem legere valeamus. Complures alii sanctorum id experti sunt: Ivo sacerdos, vir notæ pietatis & doctrinæ, pane non magno complurium egenorum famem sedavit: Arnulphus Suessionensis Præsul, quinque panibus, & totidem vini mensuris, supra septingentos homines abundè pavit. Richardus Cicestrensis Antistes, pane unico tria millia hominum saturavit. Infinitus hîc sim. Christus qui potuit augere dando, potest & multiplicare accipiendo. Tu modò

modò non parcè semina, & ortum facies fructum millesimum, & infinitum. Si granum triticeum, unam spicam extruderet auream, aut gemmis nobilioribus germinantem, superi! quis semini parceret? hæc nostra est insania, messem auream & gemmeam colligere possumus, & detrectamus. Eruditè Clemens Alexandrinus, Eleemosynam ludo pilæ comparat, in quo eadem pila, quæ ad alterius manum emissa, datatim à divina manu contacta, aurea repercutitur. In sacris Carminibus Salomonis, sponsum cælestem, sponsa variè dilaudans: *Manus illius tornatiles*, inquit, *plenæ hyacinthis*, ornatæ gemmis & annulis. Qui manum habet plenam, priùs manum evacuat, quàm aliud eâ recipiat. Ut aureum è manu pueri extorqueas, pomum offeras. Christo, qui manus habet pretiosissimis unionibus, & gemmis oppletas, cymbiam lactis, frustum panis offer, & decidentes hyacinthos colliges. Nec minùs ingeniosè, quàm religiosè alter: Christi manus etiam perforatas attendens, munificentiam ejus extollit, quod nihil iis beneficiorum contineri asseveraret; cujusmodi elogium Thomas Bricolus, Decanus Parisiensis de Francisco Galliarum Rege tulit, quem in sua inauguratione collaudabat ex eo, quod stigmata S. Francisci in manibus habere videretur, quod ea esset ejus munificentia, ut è manibus quasi perforatis, omnia largissimè diffluerent. Hoc enim verò de Christo rege nostro munificentissimo sentiendum est. objiciunt complures: ratio familiæ ac status, æs alienum, cessans lucrum, hinc illinc emergens damnum, & si quid horum est, largiorem eleemosynam impediunt; hîc obsecro non vacivas modò, sed & veri patientes aures accommoda: quoties pecuniæ veriùs perduntur, quàm expendantur? est qui in sphæristerio, pilæludo pauculis horis, 30. 40. florenos perdat: alius ad abacum lusorium, aleâ centenos, millenos Philippeos excutiat. Nero in singulos jactus aleæ, 400. H.S. id est, decem millia Philippeorum dilapidabat; fuit qui horæ spatio, jactu aleæ, sexdecim aureorum millia deperderet. optarem hîc legem, quam Marchio Spinola in atrio domus suæ colludentibus tulit, decimum nummum victor in thecam illic appensam, ad usum pauperum reponeret. Quanti conviviis prælautis uno die absumunt pauci, quo per annum plures pauperum ventres sustentassent. Parasitos, moriones, mimos donariis, & mensa saginant, Christus esurit; parietes, imò & pavimentum tapetibus velant; Christus obit nudus. nostro Ævo Gualterus Rayolæus, ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratiosus, visus est in aula gestare crepidas, adeò pretiosè gemmis distinctas, ut sex millium, sexcentorum aureorum æstimarentur. Ante annos non ita multos. Comitissa quædam, in materiam syrmatis unius pallæ, florenorum duo millia, quingentos; opifici pro opere, centum quinquaginta florenos annumeravit. *Quot pauperum ventres poterant inde pasci, & quot corpora nudè agentia poterant contegi?* Quod piè expendit B. Thomas Villanovanus Archiepiscopus: cui cùm thorax novus induendus, ubi à sartore accepit quatuor aureos valere: apage, inquit, hoc argento totum pauperem; imò totum Christum induissem. Juxta illud: *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Ubi occurrit cujusdam lepida emendicandi ratio: homo rusticus ingenio satis liberali, animum studiis applicuit, & sacris literis impensè deditus, aulicis consuerat, quibus hanc aliquando coram principe quæstionem movit: quot ulnæ panni insumendi essent, ut Deo quis vestem aptam conficeret? Cùm Propheta de eo dicat: *Cælum & terram ego impleo.* Ad quæsitum cunctis silentibus, ac subridentibus, mentem ipse suam exposuit: quatuor aut quinque ulnas sufficere, ipso primæ veritatis testimonio: *Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Ego, inquit, ex his minimis sum, paucæ hæ ulnæ ad me induendum sufficiunt; & Christum indueritis. Aliorum cellæ generosissimo vino, varioque despumant, sitit Christus. Equos non ad usum, sed ad spectacu-

Clem. Alexand. l. 1. pædag.

Basil. hom. adversus divites.

Drex. tom. 1. Trismeg. l. 3. c. 10. § .5.

Chrysost. hom. 37. in c. 15. Gen.

P. Rho. variæ virt. hist. l. 4. c. 13. § .14.

Matt. 25.

Gaspar. Ens Epidorp. l. 4.

Ierem. 23.

ctaculum:& totos canum greges, Britannicos, Getulos, Gallicos, Aquaticos, Aviarios, venaticos, hybridas, molossos, magnis sumptibus alunt; sat illis loci, & pabuli est, soli Christo non est locus in diversorio: *Canis tuus*, inquit Chrysostomus, *cibo fartus est, famulus tuus satietate rumpitur ; at verò tuus, & illius dominus esurit, Christus tuus alimento caret necessario, fame perit.*

Chrysost. in 2. ep. ad Cor. hom. 17.

Ante annos paucos hortense studium exarsit, in flores exoticos, tulipas, & bulbos. Hos adeò ambitiosè conquirebant, quæsitos ita anxiè fovebant, ut nulla mater sic filiolum. Turpe est dicere, quot aurei non rarò in unicum ejusmodi bulbum expensi, quem nocte insequenti vermis arrodebat. tot aureos mendiculo dedisse, piaculum dixissent. Et hi quidem in futiles, ac inutiles sumptus, quasi in luxuriantes ramos, substantiam sine fructu effundunt, dum alij, quibus res angusta domi, exiguo lucello in immensum fructificant. Duas hîc mihi arbores considerate, tiliam proceram, & pomum modicam: illa ramos & brachia explicat latissimè, gratam diffundit umbram, sed à fructibus sterilissima.

Drex. de eleem. p. 3. c. 3. §. 4.

In horto contrà, stat pomus non maximæ staturæ, & ultra quatuordecim millia pomorum fundit (à me, inquit, Drexelius, visa & gustata) quæ causa tantæ disparitatis? Tilia pulchra quidem arbor, sed infructuosa, quidquid alimenti trahit è terra, in truncum, in ramos, in folia consumit; at fertilis pomus, id omne in fructus emittit. Ita plurimos reperias homines opulentos, succi plenos, auro validos, qui amplas in fundis suis agunt radices, brachia diducunt, comas jactant, sumptuosè vivunt; sed misericordiæ fructus in eis quære, & nullos invenies. è diverso reperire est opifices mechanicos, sedulas filias, quæ tenuem victum manu comparant, & ægrè, nihilominus stipem promptè, largèque conferunt, nonnunquam ultra vires. Iam causa in liquido est: illorum succus omnis in frondes, istorum in fructus egerminat. Hîc altum vociferatur Augustinus : *Audiant*, inquit, *ista divites, qui nolunt esse misericordes. Audiant irrogari supplicia eis, qui nolunt erogare subsidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant divitem pœnis gravioribus æstuantem. Da igitur petenti, ut possis ipse accipere : tribue pauperi, si non vis flammâ exuri.*

S. Aug. ser. 25. de divite & Lazaro.

Sed moveat nos potiùs centuplum, de quo agimus, promissæ retributionis, etiam in hac vitâ præmium. Vbi B. Chrysologus satis demirari nequit hominum quorundam, ut levissimè dicam, stoliditatem: *Sunt fortè de cautione soliciti? Quare? Nonne homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur: Deus tot & tantis voluminibus cavet, & debitor non tenetur?* Fidem eventus comprobavit : Synesius Cyrenes Episcopus, vir eruditissimus complura ingenij sui monumenta in lucem dedit. Habuit is inter primæ admissionis amicos Evagrium Philosophum, in paucis charum, sed nondum Christianum. Hunc Synesius disciplinis Christianis imbuere, plurimum laborabat. Evagrius homo sui cerebri, & diu refractarius, virum Hebræum crucifixum pro Deo colere, constanter recusabat ; nec tamen labore aut tædio victus Synesius, saluberrimis monitis quotidie hominem urgere instititit. Ad quæ demum Philosophus: duo sunt, inquit, mi Domine Episcope in re Christianâ, quæ nulla ratio, Philosophia nulla satis capiat : Primum est, vox Christiani, nescio quod principium, sed & finem mundi somniantis, & hæc ipsa nostra corpora, postquam in vagos cineres abjerint, eadem reditura in vitam immortalia. Alterum est : quidquid pauperibus erogatur, fœnore reddi centuplo; hæc talia, fabulæ sunt, & merum somnium, nec in Philosophia quidquam fundamenti habent. Contrà Synesius copiosâ dissertatione edocuit, nil vero contrarium hîc asseri: neque verò hæc ad Philosophiæ trutinam expendenda. Sublimiora esse, quàm quæ humana lippitudo, prima facie possit penetrare. Salubriter se tactum sensit Evagrius ; at nihilominus suæ opinionis tenax, domum abiit. Hæc ubi secum ipse sæpe sæpius repetiit, decrevit manus dare victori Synesio, à quo demum unà cum filiis,

Chrysol. serm. 26.

Zonaras tom. 3 Ioan. Moschus in prato spir. c. 195.

Baron. ad ann. 411.

lijs,& omni familia sacro fonte tinctus est: atque ut in rem præsentem veniret, tria auri centumpondia in egenos partienda obtulit Episcopo, si syngrapham dare velit, Christum ea redditurum. Nec Synesius illud recusavit. Evagrius jam Christo adjunctus, annos aliquot exegit. Morbo denique graviore correptus, jamque filijs ad se accersitis: cùm, inquit, cadaver meum ad sepulturam composueritis, hoc chirographum manui inserite, & unà mecum sepelite. Factum quod jussit. Tertio die à funere, defunctus Episcopo se stitit, tumulum suum reserari, & chirographum inde auferri jussit, sibi abundè in omnibus satisfactum; & ne dubitandi locus esset, ejus rei testimonium sua manu subscriptum esse affirmavit. Nescierat, autem Synesius suum chirographum unà cum mortuo sepultum. luce postera vocatis ad se filijs, an, inquit, cum parente vestro scripti quidpiam sepeliistis? schedam aiunt, quam morti proximus secum jusserat humari, nemine id sciente. Episcopus narrato somnio suo, sacerdotes & urbis primates ad Philosophi sepulchrum duxit; eo aperto recens Evagrij syngrapha est inventa, conceptissimis his verbis scripta: *Evagrius Philosophus Sanctissimo Domino Synesio salutem. Accepi debitum in his literis manu tua conscriptum, satisfactumq; mihi est, nec ullum contra te jus habeo, quod dedi tibi, & per te Christo Deo Salvatori nostro.* Obstupuêre omnes, & horis aliquot clamavêre: Kyrie Eleison, sed & gratias egêre Deo, qui suas promissiones tam illustri miraculo firmasset; atque hoc Synesij & Evagrij conjunctum chirographum, in primariæ Cyrenensis ædis sacrario asservatur. Hic ego cum Marone proclamem:

Æneid. *Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis.*

Et dubitamus adhuc, num prima veritas fidem servabit? Cujus in sacris literis, testimonium & syngrapham tenemus.

Ambrosium audiamus: *Evangelium ejus cautio est, ille promittit pro omnibus indigentibus, ille dicit fidem, quid dubitatis dare? si quis vobis dives offeratur, qui fide promittat suâ pro aliquo debitore, statim numeratis pecuniam: pauper est vobis dominus cæli, & conditor mundi, & adhuc deliberatis, quem ditiorem quæratis fidejussorem? Dominus scribit, quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis &c.* Christus confessi nominis, & fidei certissimæ debitor, non subducit se, non declinat, non fugit creditores suos, sed *quibus maximè debet, hos maximè diligit.* Itaque si vis eum semper amicum habere, multorum constitue debitorē. Concludo salutari illo melliflui Doctoris monito: videte, obsecro, quî Deus benefactor noster maximus, & quî diabolus, hostis noster capitalissimus nobiscum agant, conditione inæqualissima: diabolus pomum obtulit unicum, & totum paradisum rapuit: Deus paradisum offert, & pomum petit, aut vilius quid pomo, panis buccellam, æreum teruncium, frigidæ haustum &c. Tamen deliberamus adhuc, num Christo fidere, & obolum paradiso velimus permutare; non immeritò proclamat Augustinus: *Quæ est ista animarum insania! acquirere aurum* (aut retinere) *& perdere Cælum?* Quid, quod omnia Deus bona opera, ex hoc appendere videatur, & judicium sine misericoricordia reservare iis, qui non fecerint misericordiam, Basilio graviter attestante: *Novi quosdam, qui orarunt, qui ingemuerunt, omnem pietatem exercuerunt; verùm ne unum obolum in egenos expenderunt: quæ utilitas virtutis? Non enim excipit illos regnum Cælorum,* sed tartarus: ubi cum divite illo, æternam famem, & sitim patientur. Quantò satius ac sapientius haustu frigidæ, regnum cælorum mercari, & exiguo nummo in favorem nostrum judicem corrumpere niteremur, ut audire mereamur, venite benedicti patris mei.

Ambr. l. de Tobia c. 16.

Chrysost. hom. 53. ad pop.

Bern. de 1. gradu superb.

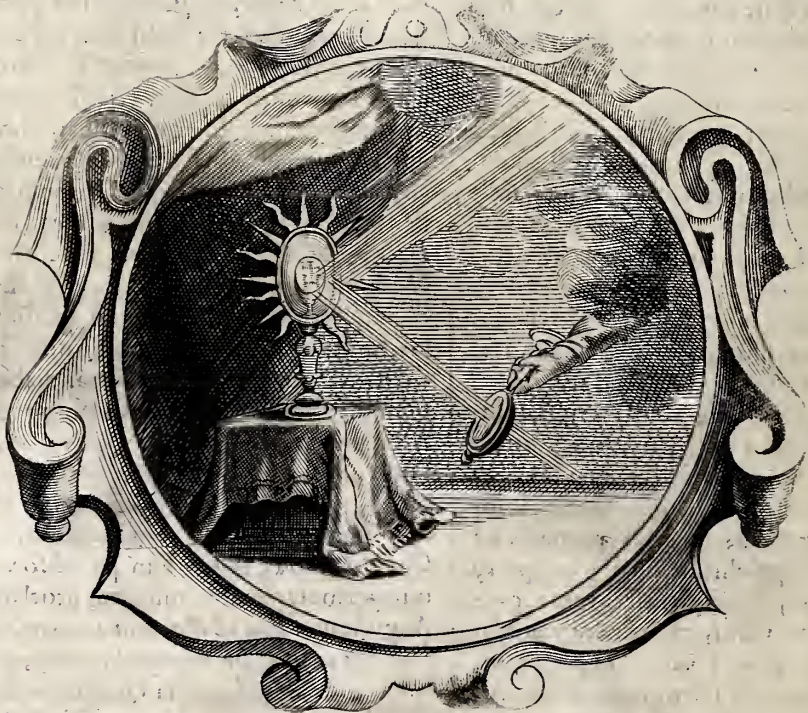
Aug. serm. 15. de verbis Dom.

Basil. hom. ad divites avaros.

EMBLE-

EMBLEMA XXX.

Sap. 7. CANDOR EST LVCIS ÆTERNÆ ET SPECVLVM.

3. Metamor. ACCENDIT ET ARDET.

DOMINICA II. POST PENTECOSTEN.

§. I. *Hostia Eucharistica quæ mirificè facit ad illuminandos & inflammandos animos, speculo caustico comparatur.*

§. II. ACCEDITE AD EUM, ET ILLUMINAMINI. *Psal. 33.*

§. III. *Quinam ex hoc pane intellectus, sibi radium divinæ sapientiæ mutuarint.*

§. IV. *Vmbram fugat veritas: noctem lux eliminat.*

§. V. *Speculum Eucharisticum, fidelium corda inflammat.*

§. VI. *Dispositiones animi præviæ, ad flammas ex Eucharistico speculo concipiendas.*

§. VII. *Proxima ad divinas flammas concipiendas dispositio, fervens desiderium.*

§. VIII. *Quo amoris incendio, Deipara Christum utero conceperit, & in Eucharistia sumpserit.*

DOMI-

DOMINICA SECVNDA POST PENTECOSTEN.

Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula Dei Majestatis. Sap.7.

ARCHIMEDES ille Syracusanus, quem Plutarchus Geometram Priareum, Gevarrea novum Iovem, alii Ingeniorum Phœnicem nuncuparunt, cùm multa ad posterorum admirationem ingeniosè excogitasset, tum omnium in se stuporem rapuit speculum quoddam parabolicum, mirando sanè artificio ab eo elaboratum: quod collectis in se solis radiis, tantum à se fulgoris, simul & ardoris evibrabat, ut non modò ligna ei propiùs admota incendere, metalla colliquare; sed & Syracusana è turre, hostilem Romanorum classem, flammis cælestibus, & incendio hactenus inaudito, mediis in undis exusserit, Neptuno spectante, & nequidquam opitulante.

Verumenimverò omnem & humani & Angelici intellectûs vincit solertiam, omnem excedit naturam, omnem omnium prodigiorum excellit præstantiam, quod non nisi ab immenso divinitatis ingenio potuit excogitari; ut tremenda illa sanctissimæ Triados Majestas, unà cum sacrosancta Anima, ac divinissimo Corpore Redemptoris nostri, atque omnibus perfectionibus divinis, sapientiâ, potentiâ, bonitate infinitâ, venerando Eucharistiæ orbiculo, veluti in lucidissima crystallo, seu speculo quodam ustorio, ad animos nostros, quà illustrandos, quà inflammandos, & quantumvis ferreos colliquandos, nobis exhibeatur. unde in spiritu Psaltes Regius exclamat: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus.* quod Doctor Angelicus huic prodigioso mysterio rectè applicans, sensum suum subjungit, dicens *hoc miraculum ab ipso factorum maximum.* quod per decem Prædicamenta deducit opusc. 5. c. 1. Hic si quidem videre est *miraculum in substantia*, quia panis transit in substantiam Christi: *miraculum in accidentibus*, quæ manent extra subjectum, nec insunt ei, nec inhærent: *miraculum in quantitate*, quia secundario privatur effectu, non se extendit, nec locum occupat: *miraculum in qualitate*, quippè in parva Hostia ita magnus, sicut fuit in Cruce, & modò est in cælo; (sicut inquit, *quantumvis longa & lata est turris, tota in oculo recipitur*) & coloratus, attamen invisibilis: *miraculum in relatione*; Christus enim novam acquirit dependentiam, non tamen novum esse: *miraculum in actione*, quia verba vim habent productivam: *miraculum in passione*, quia manducatur, nec consumitur: *miraculum in tempore*, quia simul in instanti, corpus Christi è cælo est in terra: *miraculum in motu*, quia simul inferiùs est & superiùs, simul movetur & quiescit: *miraculum* denique *in situ*, quia caput non longè abest à pedibus, cùm sit indivisibiliter; membra tamen sibi ipsis aptè connexa. Hactenus Illustrissimus Præsul Paulus Aresius ex Angelico Doctore, ut vides, deprompta, qui hoc præclaro epiphonemate concludit: In hoc Sacramento *Deus tot & tanta mirabilia inclusit, quod in ipso videtur, quasi omnium mirabilium, quæ ab initio mundi fecit, memoriam renovasse*: quæ omnia, in hoc maximè mirando divinæ Eucharistiæ speculo contemplanda sunt.

[Margin: ...110. | S. Thom. serm. in fest. Corp. Dom. | Aresius in festa discursu 14. in festo Corp. Dom. n. 15. | S. Thom. opusc. 59. c. 1.]

§ I.

Eucharistiæ orbiculus, speculo ustorio aptè assimilatur.

PAulus Doctor gentium liberè pronuntiat: *Manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestum est in carne.* ubi Syriacus legit: *Deus quasi sub diaphano crystalli apparuit, & effulsit in carne.* quod Magellianus, & Aguado noster, Ecclesiastes celeberrimus è suggestu veritatis, de Eucharistia exposuit. Sed nullum luculentius testimonium, quàm quod S. Vincentius ille Ferrariensis adducit, his verbis: *Hostia est speculum, & totum Corpus est in Hostia, sicut imago in speculo*; quod confirmat Sapientis eloquio. *Ideo*, inquit, *de ista Hostia consecrata potest dici, Candor lucis æternæ, & speculum sine macula Dei Maiestatis.* Quin in hoc tam illustri mysterio, sub minimo orbiculo immensum Deum celanti S. Thomas non aliunde, quàm à speculo similitudinem mutuavit: *Videt quilibet manifestè, quod in parvo speculo apparet maxima civitas, & imago maximi hominis, & montis, & cæli; ita non est incredibile, Corpus Christi posse contineri sub Hostia tam parva, quamvis hoc perfectè intelligere nequeamus.* ubi alteram proprietatem observat, quod fracto speculo, *reddunt se totidem facies.*

1. Tim. 3. Corn. hic. Aguado de SS. Sacram. in prolog. S. Vincent. in festo Corp. Dom. serm. 1. Sap. 7. S. Thom. opusc. 59. c. 3.

Ipsum audiamus: *In natura quoque habemus exemplum in speculo, quod si frangitur, non ibi frangitur imago vel species, quæ in speculo relucebat: sed in qualibet parte fracti speculi, adhuc resultat imago.*

Virg. 9. Æneid. S. Thom. opusc. 59. c. 7.

E Dominicana familia Doctor egregius Robertus Holcot in c. 7. Sapient. illa verba *Cãdor lucis æternæ, speculum sine macu-*,, *la*, aptat humanitati Christi: Christus ,, enim quà homo, inquit, fuit planum spe-,, culum docendo, concavum humiliter ,, moriendo, convexum potenter resur-,, gendo: in concavo ima summa, ordine ,, apparent inverso, & ignis à radiis illic ,, allisis excitari solet. tum subdit: Quid ,, magis inversum, & paradoxum, quàm ,, Deum nasci, pati, crucifigi, mori; imò ,, cibum fieri, comedi, & nos quodammodo in se commutare? *Quis audivit umquàm tale*, exclamat Isaias, *aut quis vidit huic simile*? Cyryllus Hierosolymitanus antiquam illam plasmationem suspiciens, cùm attenderet artifice Dei manu, terram conversam in vivi hominis effigiem, magnificè illud extollit, ut admiratione dignum, quod *lutum in oculum immutetur*; pretiosissimam videlicet hominis partem, & velut exiguum solem in microcosmo; sed longè opinor egit mirabilius, ut Chresolius noster loquitur, dum caro lutea *in crystallinam puritatem per Eucharistiam immutatur.* Quod miraculum regius Vates agnovit, & pulcherrimâ odâ suâ prædicavit, à quo eadem ipsa Eucharistia, *buccella crystallina* vocatur: *Qui mittit crystallum suam sicut bucellas*: vel, ut vertunt Hilarius & Cassiodorus, *ut frusta panis.* In divino hoc pane lux immensa est, & solis splendor, in purissimam Christi carnem, & crystallum incidens, vim candoris sui mirabiliùs explicat, quo accedentium corda inflammentur. Quod egregiè D. Irenæus animedvertit: *In carne Christi occurrit*, inquit, *paterna lux, & à carne eius rutila venit in nos, & sic homo devenit in incorruptelam.* Cùm S. Elisabetha ex Hungaria ad Ludovicum Thuringiæ Principem evocata esset, ut ei desponsaretur, quidam aulici de sincero illius in sponsam amore dubitarunt, eumque perquàm familiariter percunctati sunt, num eam seriò ducere decrevisset? Quibus promptè respondit Princeps, *se plus quàm vicinum montem, si totus aureus foret, diligere Elisabetham sponsam.* Quod Walterus de Wargila, unus ex optimatibus excipiens: *Peto*, inquit, *Domine, ut hoc ei nunciare possim.* Cui Princeps: *Dic ei, & in monumentum & pignus amoris, hoc ei munusculum deferto.* proferensque quod penes se habebat speculum duplex, æneis inclusum limbis, una ex parte vitrum, ex altera effigiem crucifixi præferens, Waltero tradidit: quod S. Virgo summa animi gratitudi-

Isa. c. 66. Cyrill. Hierosol. catech. Chresol. antolog. part. 1, c. 11. sect. Psal. 1. Irenaus 4. c. 37. In vita Elisab.

titudine, & gaudio accepit. Potiori jure addubitare quisquam nostrûm poterat, an reverà velut sposas sibi desposandas, cælestis ille Princeps diligeret, quia peccatores eramus, & ille sanctus sanctorum; quo omne tamē dubium sinceri in nos amoris sui facesseret; ecce donavit nobis admirandū, idque duplex sub specie panis, & vini, speculum: sub quibus ipsum non intueri modò, sed præsentem habere, & exosculari possemus, in eoque monumentū & pignus passionis illius, & crucis contemplari liceret. Cùm igitur à tam amica manu divinissimi Sponsi nostri, hoc nobis speculum donatum sit, nónne nostrarum est partium eo frequenter uti, sicut dubium non est Elisabethā in eo speculo non se, sed sponsum suum, simulque crucifixi imaginem sæpissimè cōtemplatam esse? Etenim si hoc donario, raro admodum utamur, ingratitudinem nostram arguit; nec donum æstimare, nec donatorem amare censemur: *Quomodo dicis, quod amas me, cùm animus tuus non sit mecum?* cùm rariùs ad hoc speculum contēplandum, è quo divini amoris flammas in pectus tuum vales derivare, accedas; nihil enim perinde efficax est, & opportunum ad animā ardētissimæ charitatis faculis accendendam, inque optatissimum divinitatis ipsius amorem quantocyùs rapiendam, atque fervens in sanctissimā Synaxim non modò desiderium, sed & propinquum ac vicinum huic ardentissimo divini amoris speculo cōtubernium: quod nomen speculi, & quidem caustici, seu ustorii, à me usurpari nemo mirabitur, qui illud ignitum Nierenbergii eloquium legerit: venisse illum ut *ignem mitteret in terram*, dum carnem nostram indutus est, quàm in Eucharistiâ nobis, tamquam in speculo ustorio ad animos inflammandos „ proponit. *Sicut enim solares radii*, inquit, „ *lini stuppam priùs non accendunt, aut consu-* „ *munt, quàm in pellucida crystallo congregen-* „ *tur*, ita post tot tamque eximia numinis „ beneficia, quæ totidem lucidissimos ra- „ dios, ex infinita ista bonitate, & amabi- „ lissima Dei essentia pulcherrimè emi- „ cantes, rectè appellaveris; frigebat nihilominus mundus, & horrendo gelu „ torpebat usque dum illa ipsa beneficia „ in Christo, radiorum instar collecta, in „ nos derivavit: quando videlicet in san- „ ctissimam purissimamq; humanitatē, suā „ congessit lucem illam inaccessibilem, „ quanta quanta est, & infinitū splendorē, „ hac potissimùm de caussa, ut amore om- „ ni ac honore dignissimus, ad ipsum co- „ lendum, & diligendum inflammaremur, „ &, ut silices simus, his tam repetitis amo- „ ris ictibus, scintillæ quædam absistant „ necessum est. Idipsum per visum experta est S. Gertrudis, cui velut sponsæ prædilectæ speciosus formâ præ filiis hominum, sese exhibuit *instar speculi solaris*, radios in animam largè evibrantis: in quod dum oculos intenderet, *Sēsi*, inquit, *ingredi in intima mea, lucem quandam incomprehensibiliter suavem*, quæ penetrando omnia mea viscera, *videbatur operari virtutem quandam supra modum admirabilem: videbatur enim exhaurire medullas ossium meorum, ac deinde ipsa ossa cum carne: sic ut tota substantia animæ meæ, non videretur esse aliud, quàm splendor ille divinus*; quemadmodum fieri videmus, dum lucidissimum suum vultum, sol ille spectabilis in speculum coniicit, in alterum solem speculum commutasse perhibetur. Quod ut & in te, ô homo mortalis! lumen illud increatum, divina quadam ratione efficiat; *Ama amorem illius; qui amore tui descendit in substantiam panis: & ibi amorem suum amori tuo copulavit, humiliando se, sublimando te; coniungendo lumen suæ ternitatis, limo tuæ mortalitatis.*

Ilc. 16. — Nieremb. de amore. Jesu c. 1. — In vita S. Gertrud. l. 2. c. — Corn. in 7. Sap. v. 26. — S. Aug. l. de catechizandis rudib.

§. II.

Accedite ad eum, & illuminamini. Psal. 33.

DVM divinum huius lucidissimi speculi fulgorem, oculis vestris obiicere aggredior, utinam id mihi, quod olim D. Hildeberto, accidat! cui sacra commentanti, calamus cælitus inauratus, non alios quàm aureos characteres exarabat;

Lorin. in Psal. 33. de Eucharist. exponit.

P. vander Veken de Missa, pag. 118. aut certè, quod inaudito sanè prodigio Conrado Eginoni, Apostolico per Germaniam Legato, accidisse legimus; cuius digiti, quibus Sacrosanctam Hostiam attrectabat, eâ luce splendere soliti, vt ad legendum, scribendúmve etiam obscurâ nocte, lucernis aliis opus non esset. *Traxerant*, inquit Auctor, *hanc lucem à contactu Corporis Domini, ut olim Moyses gloriam vultûs, à consortio sermonis Domini.* Cuiusmodi fulgorem Chrysostomus in manibus Sacerdotum, in linguis Laicorum, Corpus Christi contrectantium, jure deposcit: *Quo*, inquit, *non oportet esse puriorem* Chrysost. hom. 60. ad pop. Ant. *tali fruentem Sacrificio? quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc dividentem? os quod igne spiritali repletur, linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit? Cogita quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris; quod Angeli videntes contremiscunt, nec liberè audent intueri, propter emicantem inde splendorem: hoc nos pascimur, huic nos unimur.* Iactet antiquitas *famosissimam solis mensam*, ut eam S. Hier. l. 2. ep. 2. ad Paulin. Hieronymus appellat, quæ Apollonium Tianæum desertâ patriâ, parentibus, propinquis, fortunis omnibus, per longa ac permolesta viarum itinera, ad sui nudam cōtemplationem excivit. quam solis mensam cùm Herodotus in medium proferat, & Christianus Cicero moralibus ferculis Lanuza hom. 27. basilicè instruat, ipse supersedeo, atque aliam longè lucidiorem mensam vobis exhibeo, ubi ipse splendor æternus, quod hactenus inauditum, & omnem excedit intelligentiam, se ipse in pretiosissimum edulium attemperavit, ut mentes nostras, & omnia viscera, suâ luce intimè collustraret. quod olim illustri vaticinio Isaias Isa. 58. declaravit: *Implebit splendoribus animam tuam.* Expertam suprà audivimus S. Gertrudem, quæ ad hanc mensam accedens, non semel eum sole incredibiliter splendi- Beverlinck theat. H. pag. 20. diorem conspexit. Quare error fuerit Hermogenis hæretici, qui cùm in hac mensa solem lucidissimum Corporis Christi non cerneret, in sole illud repositum volebat: nobis compertum est, in hoc Eucharistico Sole posuisse tabernaculum suum, è quo divinitatis radios absistētes, Elizabetha Schonaugensis quandoque deprehendit: factum est enim in usu dierum, ut veniret quidam ex fratribus, ferens in pixide divinum Sacramentum: cumque staremus, inquit, in circuitu ejus, ego & quædam sorores, ecce cor meum liquefactum est, & *ecce claritas magna refulsit in pixide.* In vita. Novarini Agnus in pag. 321 Ita refert Nicetas in vita S. Ignatii Archiepisc. Constant. *Videbatur*, inquit, *panis divinus penitus immutatus, totusq́ue veluti cælestis carbo* (ut infrà fusiùs) *gratiæ radios spargebat à cælesti flamma.* quod pluribus comprobare desino, cum innumeris miraculis Hostiam aliquando divinâ luce collustratam, à populo conspectam esse, manifestum sit. Suffecerit illud D. Anselmi attulisse: *Venit*, inquit, Christus, *velut nitidissimus sol ad ipsum peccatorem.* S. Anselm. in cælest. alloq. c. 4.

Ferunt Historici Justinianum Imperatorem triclinium habuisse omninò aureū, Suidas. ubi pavimentum aureum, parietes aurei, laquearia aurea, lecti aurei, mensa aurea; unum deerat, panes aliosque cibos non esse aureos. hos Caligulæ magnificentia excogitavit, qui dū divitias suas nō tam ostendere, quàm ostentare vellet, convivium illustre, omnino aureum adornavit: ex auro panes, pernas, perdices, aureis patinis imposuit, hoc lemmate adjecto: *Aut Cæsar, aut nihil.* Ingeniosus amor in convivio illo splendidissimo, & verè aureo, quid simile commentus est: nihil dare voluit, aut omnia; in hac mensa se dedit, id est omnia: splendidum profectò donum, ubi ipse Splendor se in donum exhibet: unde Ecclesiastes appositè proclamat: *Splendidum in panibus, benedicent labia multorum.* Eccl. 31. ut de iis, qui hoc tam splendido ferculo indies vescuntur, verè dici possit: *Epulabantur quotidiè splendidè*; divino quippè amoris igne, aurum hoc liquatum, nobis potabile propinatur, ut totam animam fulgore suo illustret, & qui volet, *pleno se proluat auro.* Æneid. l. 1 Quo fit, ut Chrysostomus loquitur: *Quemadmodum si quis liquefacto auro manum vel lin-* Chrysost. hom. 45. in Ioan.

guam

guam injiciat, quamprimùm deauratur: ita anima immersa sanguine Christi, aurea redditur, ejusque fulgore convestitur. Quærit ipse Splendor Patris, an cognoscere velimus, quemadmodum hoc lumen animis hominum infundatur: *Dic quo ordine justitiam meam occultißimam sinibus cordium infundo, cùm & per accessum non videor, & tamen visibilia opera hominum invisibiliter immuto? Cùm unam eandemq; mentem modò hac, modò illâ virtute irradio*, modò ex hoc Eucharistico speculo radium humilitatis, modò castitatis, modò ardentissimæ charitatis, dominus virtutum emitto. In hoc autem fulgentissimo intuitu mirum est, quomodo Christi sponsæ admirentur, quomodo in conspectu divinæ majestatis stupeant, quomodo fervescant, quomodo liquescant, quomodo minimos venialis noxæ atomos, quasi per rimam, in animo volitantes perspiciant. Nusquam verius illud Ambrosii, quàm in hoc mysterio comprobatur: *Illuminat Dominus sanctos suos, & lucet in corde justorum*, qui simplici contemplationis oculo, divinas omnes perfectiones hîc contentas intuentur, dum *Sol* ille *intelligentiæ* ad sublimius de Deo sentiendum, illumque ardẽtissimè diligendum illustrat. Quæ lux adeò quandoque mentem occupavit, ut cùm corporis angustiis contineri non posset, è vultu, divina hæc comtemplanti & attrectanti refulserit, ut de plurimis SS. legere est, quorum facies dũ Sacris operarentur, aut de hac mensa participarent, sole clarior apparuit. Ita splendore plusquam humano facies Stanislai non semel conspecta est: *Ita nimirum*, inquit historicus, *ad luminum Patrem capaces animæ accedentes illuminantur.* Sed nihil eo illustrius, quàm quod ex eruditissimo viro dicturus sũ. Lorinus in Psal. 21. vers. 27. *Edent pauperes, & vivent corda eorum in sæculum sæculi.* docet piam „quorundam sententiam, ut quemadmo-„dum peculiares sunt aureolæ Virginum, „Martyrum; ac Doctorum, ita singulari „quadam pulchritudine; corpora eorum „cõspicua fore, qui præ cęteris de hoc lu-„cidissimo Eucharistiæ pabulo participa-„rint. Quod Lorinus illustri probat argu-„mento: Sicut, inquit, ob unionem verbi „Christi corpus interdum quędam similia „dotibus fecit, ut subtilitatis nascendo ex „matris clauso utero, agilitatis super a-„quas, claritatis in transfiguratione; ita „propter præsentiã corporis Christi, quæ „dignè illud recipit, juvatur ut promptiùs „exequatur opera virtutis, & magis, ma-„gisque ipsum corpus reddatur spirituale, „agile ac lucidum. Si itaque hac peculiari dote corporis gloriosi, & veluti singularis splendoris aureolâ, donari cupimus, præ cæteris in hoc speculo frequentiùs, ut minimum singulis diebus Dominicis, qui dies solis vulgò appellantur, nos intueamur: nam ut dilucidè Chrysostomus, triplici titulo *dies Dominica* compellatur: primò, quia eo tempore incidit resurrectio Domini: secundò, appellatur *dies lucis*, quia eo die, in mundi exordio, dixit Deus, *Fiat lux, & facta est lux.* 3. *Dies panis*, nuncupatur, quia eo die fideles ad hoc illustre conviuiũ accedebant. Quæ sanctissima consuetudo utinã hoc perditissimo sæculo instauraretur! utinam quovis die solis, de hac solis mensa quid lucis participaremus! quod Hipponensis Præsul suis inculcabat: *Omnibus Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor.* Fusiùs hæc vide apud Nierembergium in doctrinis asceticis l. 2. doct. 4. cap. 21. Nec hoc satis; sed insuper adolescentes, puellas, viros, fæminas compello, ut quemadmodum vix dies abeat, quo vultum suũ in speculo non semel, iterumque contemplentur, ita per dies singulos (quod potissimùm Religiosis convenit) divinissimum Eucharistiæ speculum summâ animi veneratione consulant, ac tenebris suis lucem deposcant. In quo præcla-„rum se prębuit B. Franciscus Borgia, qui „ubicumque degeret, secretã sibi curabat „cellã ad aræ maximæ latus, quo promp-„tior ac propinquior esset accessus ad hoc „speculum contemplandum: etenim sep-„ties cum minimum, die quovis solebat „invisere, in singulis salutationibus (quæ

Marginalia (left): Greg. l. 9. Mor. c. 3. — Amb. in 118 Serm. 17. — ... 5. — Hist. Soc. part. 3. l. 4. n. 75.

Marginalia (right): Chrysost. hom. 5. de Resurrect. — S. Aug. tom. 3. lib. de dog. Eccles. l. 3. — Hist. Soc. par. 3. l. 8. n. 149.

„praxis observanda) sub sancti cujusdam „ductu, quasique admissionali patrono „(ut in aulis regum fieri assolet) dona „quædam varia, veluti benignitatis radios hinc sibi deposcebat. Quin & tu illius exemplo, intra sphæram activitatis hujus candentis speculi, frequenter consiste, illicque ejus dignitatem, ac tuam vilitatem contemplare. Habent & studiosi, quem in hoc æmulentur, ut alios omittam, eminentissimum S.R.E. Cardinalem Bellarminum, qui etiamnum studiosus, numquam sacras ædes transibat, quin ab hoc speculo sibi radium aliquem mutuaret: norat quippè in hoc *pane vitæ & intellectus*, reconditos esse omnes *thesauros sapientiæ & scientiæ Dei.*

P. Barry l'année Saincte part. 2. c. 7. devot. 2.

§. III.

Quinam ex hoc pane intellectus, sibi radium divinæ sapientiæ mutuarint.

S Thomas Aquinas ex hoc speculo tantum sibi fulgoris, in arcanis ac reconditis mysteriis hausit, ut irrefragabili sanctissimi Domini nostri Pii V. oraculo, *doctrinâ suâ, universam Ecclesiam illustrarit.* Et ex eadem veritatis Cathedra Joannes XXII. quot articulos scripserit, tot miracula D. Thomam patrasse pronuntiavit; hanc sui clarissimi Elogii rationẽ subnectens: *Quia scilicet omnes resolvit lumine plusquam humano.* Quæ ubi Deaponte noster adduxit, sic in laudes Angelici Doctoris excurrit: Conscientiam uniuscujusque super hac appello veritate: reflectet quando eos legit, intendit, inspicit, discutit, „& quo se persenserit afflari lumine non „neget, sed confiteatur humiliter. De me, „inquit, fateor, numquam articulum per„currisse, quin nova mihi ilicò affulserit „lux, novaque intelligentia; ut quos, Re„ligiosorum non-nemo vidit splendissimos ex ore Doctoris radios emicare, eos per calamum in summam collegisse videatur. Etenim ut in ceteris sublimioris scientiæ difficultatibus, omnes unus superarit, in hoc tamen de SS. Eucharistiæ Mysterio dilucidè pertractando ita excelluit, ut cùm ea, quæ de hoc Sacramento ex Vrbani IV. Pontificis Maximi mandato diviniſſimè conscripta, aræ imposuisset, ab ipso Doctorum omnium Magistro audire meruerit: *Bene scripsisti de me Thoma.* Et ne aliunde lumen suum, quàm ab hoc speculo, ubi est lumen æternum & indeficiens, desumpsisse censeatur, *præmittebat divina,* ait idem SS. Pontifex, in bulla Canonizationis, *vt roborarentur in Scholis, cùm singulis diebus, antequam lecturus ascenderet cathedram, Missam celebraret, & unam alterámve audiret.* Jn quibus tantus *splendor* paternæ gloriæ, nescio quo divinorum radiorum repercussu, in pectus Thomę redundavit, ut jam nemo longiùs disquirat, cur solem in pectore gestare perhibeatur. Quod elogio perquàm splendido, illustris Parisiensium Schola confirmavit, dum illum *Vniversalis Ecclesiæ* LVMEN *præfulgidum, universitatis Parisiensis* SPECVLVM *clarissimum, & candelabrum insigne ac lucens, per quod omnes qui vias vitæ, & scholas doctrinæ sanctæ ingrediuntur,* LVMEN *vident claritatis,* compellare non dubitavit. Quare qui hoc donum sapientiæ, & intellectus consequi desiderat, ab hoc speculo sibi lumen deposcat. Scientiam boni & mali non ex arbore vitæ cum Adamo, sed hinc ex *pane vitæ, & intellectus,* citra piaculum colligat. Ecce, inquit Anastasius Sinaita, *Habes escam, habes etiam visus recuperationem & agnitionem, quam per escam ignoraverunt protoplasti.*

Deaponte in Sapien. c. 9. n. 19. hom. 13.

Deaponte eis.

Deaponte cit.

Lib. 10. Anag. i tempt in hexam.

Appositè Richardus Victorinus ad illa verba Jsaiæ 7. *Butyrum & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Per butyrum & mel Eucharistiã intelligit. Et causam addit: Unde tantam sibi scientiam acquisivit? *Comedit,* inquit, *ut sciat.* Nos quidem

Richard Vict. l. Emanu c. 34.

quidem ut aliquam nobis scientiam comparemus, multos sumptus facimus, exteras urbes petimus, Academias frequentamus, codices volvimus, Magistros audimus, sudamus, impallescimus, lucubramus. Vultis compendio vobis scientias tradi? audi: *Sapientia ædificavit sibi domum, posuit mensam, miscuit vinum;* insuper & seipsum in sapidissimum edulium apposuit. Subjicio verba Richardi: *Intuemini quantus vel qualis sit gloriosus iste, vel quid debeatis de ejus cibo sentire. Qualis puer, qui ad sapientiam simul & justitiam comedendo profecit: qualis cibus qui comestorem suum tam ad sapientiam, quàm ad justitiam comedendo promovit. Cæteri homines abstinendo, jejunando, gemendo, suspirando, laborando solent ad ista proficere; ipse tamen plenitudinem utriusq; meruit comedendo obtinere.* Quæ paucis Doctor Angelicus complexus opusc. 58. c. 1. de Sacramento altaris, ubi adducit illud Salomonis Prov. 24. *Comede fili mi mel, quia dulce est.* Eucharistiam melli confert ob dulcedinem, quæ simul ceram exhibet ad illuminationem: *Mel*, inquit, *Corpus Christi dulce significat. Hoc bonum est, quia tenebras mentis illuminat.* Nostis unde titulum DOCTORIS ILLUSTRISSIMI, Thomas Sanchez acquisierit? tria is in deliciis habebat, quæ ternos suos amores vocitabat. 1. Propensissimo in Virginem Matrem erat animo. 2. Summo amore ferebatur in IESUM crucifixum. 3. Ardentissimo desiderio flagrabat in SS. Sacramentum. Vnde in Diurnali, ne umquam exciderent, hæc tria conscripta circumferebat: *Virgo Maria. Iesus Crucifixus. SS. Sacramentum*, atque ex hoc triplici cultu, hoc triplici titulo passim honoratur. 1. Doctoris *gravissimi*. 2. *Eruditissimi*. 3. *Illustrissimi*, ut gravitatem à Virgine, eruditionem à Crucifixo, illustrationem in quæstionibus maximè implexis ab hoc speculo accepisse dicatur; quod quoties consuluerit, quâ animi comparatione hos radios exceperit, testantur quæ sibi proposita habuerit. ex quibus illud est:

[Margin: Prov. 9.] [Margin: Biblioth. Script. Soc. Nierembergius de per... l. 2. c. ... Barry L'an... S. part. c. 7.]

„Quotidie SS. Sacramentum quinies salutabo, diebus Iovis octies, adhibitâ unâ verberatione & gastione cilicii, „cum continua tanti mysterii recordatione. Octo diebus ante festum Corporis Domini, & totidem post, quotidie litanias recitabo, disciplinam faciam, cilicium gestabo; solitis orationibus, unius prætereà horæ spatium adjiciam; singularem curam adhibebo, me ad tantum festum disponendi. Hisce „verò diebus octies illud visitabo. Hactenus ex ejus manu-scripto, in quo illud maximè admirandum, quod totis 44. annis, quibus in Religione vixit, imò & ante ingressum, nihil prædictorum quovis impedimento, vel minimum remiserit. Quidni Ambrosianum illud in se expertus est: *Candor lucis æternæ illuminavit ejus mentem scientiæ fulgore, cognitionis divinæ.* Sed dum hîc de sapientia agimus, saporem simul sapientiæ misceamus.

[Margin: Amb. in Psal. 118. serm. 17.]

E melle hoc Eucharistico dulcedinem, è cera lucem sibi quoque Franciscus Suarez mutuavit. *Hic erga sacrosanctam Eucharistiam religione præcipua fuit*, quæ quàm animi palato sapere consuevisset, hoc argumento sit, quod dicente, nescio, quo, graviorem sibi videri latam esse in Societate legem Sacerdotibus quotidie faciendi, Minimè, inquit Suarius; quæ enim in omni vita jucundior ac suavior hora, quàm illa Sacrificii? mihi quidem siquando hoc tanto bono carere contingit, animus exarescere solet, divinâ dulcedine destitutus. Idem sapuit, qui dixit: *Bonus es Domine animæ quærenti te. Si quærenti, quantò magis invenienti? si tam dulcis est memoria, qualis erit præsentia? Si mel & lac dulce est sub lingua, quid erit supra linguã?* Mel sapuit in ore Suarii, sed & cera mentẽ illuminando sapere docuit, cũ duos ab humo cubitos sublimis, cælesti lumine totus circũfusus, & totũ veluti divinum solẽ pectore excipere visus sit; ut meritò ab hoc sole illustratus, *alter Augustinus, & novũ Philosophiæ, ac Theologiæ* LUMEN *audierit.*

[Margin: Biblioth. Script. Soc. Rho. varia virt. hist. l. 3. de Relig. c. 1. nostra. n. 26.] [Margin: S. Bernard. serm. de triplici cohærentia.] [Margin: Biblioth. Script. Soc.] [Margin: Ibid.]

Deni-

Denique si cui libuerit, lustret omnes Ecclesiæ Doctores, Hieronymos, Ambrosios Augustinos, Gregorios; comperiet omnes ab hoc divinitatis radio, sibi lucem mutuasse. Hæc lux omnem intellectum illuminat, omnes ignorantiæ tenebras discutit, omnes incredulitatis umbras fugat; hæc lux omnem infestationis noctem prorsus eliminat & populsat.

§. IV.

Vmbram fugat veritas, noctem lux eliminat.

S Thomas opusc. 59. c. 1. de Sacramento altaris, sic docet: *Hoc specialiter, & specialissimè dicitur Sacramentum fidei, quia tot & tanta sunt ibi supra, & præter, & etiam contra rationem naturalem, quæ nisi per fidem tenerentur & crederentur, numquam intelligerentur. Et ideo benè dicitur Isa. 7. Nisi credideritis, non intelligetis, & Apostolus ad Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere.* Ac tandem concludit: *Fides adsit, & nullum dubium remanebit.* Mirum id fortassè cuipiam videbitur, fidem obscuram omne dubium tollere, noctem ignorantiæ eliminare, quam nullum rationis lumen valet discutere. Quod ut mirum esse dosinat, noverit quemadmodum solis fulgor, oculorum aciem perstringens, in pellucido fonte, vel speculo, quasi refractis radiis, *tutus totusq; videtur*; ita candor ille lucis æternæ, orbiculari hac crystallo quasi refringitur, & specierum velo attemperatur. Perspicuum hujus rei typum habemus Exodi 30. Filii Israel non poterant intendere in faciem Moysis, quam sipario quodam, seu velamine obducere cogebatur; *facies enim Moysis*, inquit Doctor Angelicus, *tam magnam accepit radiositatem ex frequenti & familiari appropinquatione ad divinum lumen, ut non possent claritatem vultus ejus sustinere, nisi velatam. Sic nimirum, imò multò magis, corpus Christi in resurrectione glorificatum, & spirituale ac Deiforme factum, nullus potest mortalibus inspicere oculis, nisi aliâ specie velatum.* Sub qua specie vel velo, quasi per crystallum, lucem suam diffundit quæ umbras incredulitatis, & mentis tenebras ex animo pellat, juxta illud: *Vmbram fugat veritas, noctem lux eliminat.* Vbi in mentem venit, quod refert Iosephus, columnam illam, quæ densas Ægypti tenebras fugabat, & filiis Israel prælucebat, crystallinam fuisse, atque intus omninò igne plenam. Ita velim sentias, dum Christum aureâ Hierothecâ, in altari expositum, crystallino cilindro conclusum intueris, intus divini amoris flammis ardentem, foris luce gratiæ fulgentem contemplare.

S. Thom. opusc. 58. c. 8.

Dum infestationis nox, & incredulitatis umbræ ingruunt, propiùs ad hanc lucem accede, & cum Augustino exclama: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Deus meus illumina tenebras meas.* Psal. 17. *Illuminans tu mirabiliter.* Psal. 75. Quo fructu? *Coruscasti*, inquit, *splenduisti, & fugasti cæcitatem meam.* Quo fructu? *Ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum*, hoc est, interprete Hieronymo, *in Ecclesiam per fidem, & in tabernacula tua*, ubi hæc lux asservatur. Hic actus fidei frequenter cum summa animi demissione exerce, contestando coram Deo, ac curia cælesti universa, potiùs te millies mori, quàm circa mysterium hoc, tot prodigiis confirmatum, vel in minimo hallucinari velle, usurpando nunc illud: *Credo Domine, adjuva incredulitatem meam.* Nunc cum Apostolis: *Adauge nobis fidem.* Quo exercitio illud quisque consequitur, ut per quemque fidei actum, gratiæ lumen in animum infundatur, & ad illustrem sanctitatis gradum evehatur. Iuvat hoc magni Augustini stabilere testimonio, qui hujus rei testem, Dei matrem inducit: *Sacratissima Virgo*, inquit, *beatior fuit per fidem perfectam concipiendo Deum in anima, quàm in corpore: nam etsi tanta sit dignitas, Dei matrem esse, ut maior homini*

Aug. l. confess. c. 27.

Marci 9.

Luc. 17.

S. Aug. Lib. de Virginit. c. 3.

homini conferri non possit; ea tamen sola jus ad immortalem gloriam non dedit, sed fides vivacissima: hæc charitati juncta, Virginem super universos Angelorum ordines evexit. Verè beata quæ credidisti. & beati qui non viderunt, & crediderunt. Quos inter censeri voluit, fulgore fidei verè Christianissimus S. Ludovicus Galliarum Rex, qui vixit in aula, ut in oceano gemma; hic, cùm fortè Parisiis Christus formâ venustissimi pumilionis se videndum in Eucharistia præbuisset, ad id spectaculum, quo totæ Lutetiæ confluxerant, se conferre noluit, negavitque sibi opus esse miraculo, ut qui mentis acie, & fidei radio, longè firmiùs istic Deum corporaliter præsentem agnosceret, quàm si oculis, quibus quid præstigii subesse posset, conspiceret: Fides quippè est oculus cordis: videt qui credit, & credendo intelligit. Atque id ipsum extremo spiritu confirmavit: nam cùm sacerdos viaticum porrecturus, de more quæreret, num Christum Dominum præsentem crederet; respondit Rex: Credo, idq; tam certâ fide, ac si eum ante me viderem eâ formâ, quâ cælos ascendit. Hæc admiramini & æmulamini. Hortatur vos brevis illa, sed efficax D. Leonis parænesis: Magnarum hic vigor est mentium, & valdè fidelium hoc LVMEN est animorum, incunctanter credere, quæ corporeo non videntur intuitu. Et rursus Augustinus: Nos miseri homunciones, demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. Sectemur, ut idem S. Præsul monet, potiùs non intelligēdo intelligere, quàm intelligēdo nō intelligere: Et nox sicut dies illuminabitur; ea tamen est Dei miseratio, ut ad dubios confirmandos, sæpe-sæpiùs se in hostia longè præclariùs, quàm in limpidissimo speculo dederit spectabilem.

[margin: ...ibadin. ...vita.]
[margin: ...g. serm. ...Catech.]
[margin: Leo ser. ...de ascens.]
[margin: August. ...t. 3. ad ...nsiam.]
[margin: 136.]

„Nemo, inquit S. Thomas, qui sancto„rum vitas, & exempla legerit, ignorat, „quod sæpè corporis Christi & sanguinis „Sacramenta aut propter dubios, aut cer„tè propter ardentiùs amantes, visibili specie in agni, vel pueri forma, aut in „carnis & sanguinis colorem monstra„ta sint; ut quod latebat mysterio, pa„tesceret in miraculo: beato enim „Basilio in die Paschæ mysteria cele„branti, Hebræus quidam se sicut Chri„stianus populo commiscuit, officij „volens explorare mysterium: qui vi„dit infantem partiri in manibus Basilij, „& communicantibus omnibus venit „ipse, & data ei hostia, verè caro est „facta, & servans reliquias, abiit in „domum suam, ostendens uxori suæ; „narrans quæ propriis oculis viderat. „Credens ergo ait: Verè horribile & ad„mirabile est Christianorum Sacramentum. Similem de Ægidio presbytero attexit historiam. sed ejusmodi spectacula oculatæ mentes non requirunt.

[margin: ...hom. ...sc. 38. ...ltaris ...rament. ...i.]

Alterum huc spectat, ne secum, vel cum cacodæmone, super hoc maximè arcano mysterio disceptet, nec aliud suggestionibus reponat, quàm quod Carbonarius ille, Credo quod credit Ecclesia. rogatus à maligno spiritu, quid crederet Ecclesia, Quod ego, inquit. Tū rursus cacodæmon: Ecquid tu credis? Quod credit Ecclesia; atque ita diabolum in circum egit, & abegit. Nec sibi hîc literati nimium præfidant. Præsul Genevensis Franciscus de Sales, vir in omni scientia perquàm eruditus, fidei mysteriis apprimè imbutus, cùm extremo viatico munitus esset, tentator adfuit, multa ab eo super hujus Sacramenti veritate percunctans, quem, inquit, non disputando, sed nomen Jesu inuocando superavi. Hoc melliflui Doctoris monitum est: Accedendū ad Deum, non irruendum, ne irreverens scrutator opprimatur à gloria. Nemo Iudaicum, vel ut veriùs dicam Satanicum illud Quomodo usurpet: Quomodo hic potest nobis suam carnem dare ad manducandum? litigabāt ergo Judæi, uti & moderni hæretici, Quomodo, quo modo, illudque mirū in mōdum occinebant, & quem vel muta mula ad nutū Antonij de Padua sub eucharistico pane agnovit & venerata est, asini illi non agnoscunt; mitiores certè & oculatiores

[margin: In vita.]
[margin: S. Bern. serm. 31. in Cant.]
[margin: Ioan 6.]

sunt ferocientes tauri Hispaniæ, de quibus rem sanè miram ad hos reformatos Ecclesiæ conformandos paucis exponam. Brozæ in Hispania sodalitium est, sancto Marco sacrum: in cujus honorem, juxta moré majorum, quotannis unus è sodalibus deligitur, qui in campum mittitur, ubi tauri pascuntur ferocissimi; cumque ex iis validissimum, ac ferocissimum indagavit, Marci nomine eum indigetat, jubetque cunctis inspectantibus taurum secum venire, qui è vestigio sequitur, comitatur ad templum, assistit Sacro, depositâ feritate coram agno, qui immolatur: hunc ponè sequitur in supplicatione; pueri, puellæque, manibus contingere gaudent. Fabulam quis existimaret, nisi ut rem verissimam comprobaret Vivero noster, in convivio suo verè divino, & majora his, veterum sacri codices contestarentur. Quid ad hæc hæretici, qui ista oculis intuentur, nisi in tanta luce, ut noctuæ cæcutiant? Si ergo quæras *Quomodo*? Audi Doctorem Angelicum: *Ars hominis, unam substantiam mutat in aliam, ut patet in vitrifice, qui vilem cinerem mutat in præclarum & nobile vitrum; ergo multò magis virtus verbi Dei, potest panem in corpus ejus, & vinum in sanguinem commutare.* Quæris *Quomodo? Natura unam substantiam mutat in aliam, sicut in vite; aqua mutatur in vinum; cibus humanus in carnem; operâ apum, succus florum in favum.* Quæris *Quomodo?* Audi Damascenum: *Sicut Deus dicendo, Fiat lux, fecit lucem, ita dicendo, Hoc est corpus meum, hoc Sacramentum perfecit.* Ex quibus cum S. Thoma concludo: *Sermo ergo qui potest facere ex nihilo, quod non erat, non potest ea quæ sunt, mutare in id, quod non erat? non enim minus est dari rebus novas, quàm mutare naturas.* Et si ea quę arte vel naturâ fiunt, ratione assequi non vales, quid miraculorum omnium maximum scrutaris? *Recedat ergo omne infidelitatis dubium, quia qui author muneris, ipse est testis veritatis.*

V. vero in convivio divino.

S. Thom. opusc. 58. c. 11.

Damasc. l. 4. c. 15.

S. Thom. ibid.

§. V.

Speculum Eucharisticum, fidelium corda inflammat.

3. Regum cap. 6. & Canticorum 3. stupendum illud opus describitur, quod potentissimus Rex Salomon sibi exstrui curavit: in quo cùm singula nemo non admiretur, illud comprimis omnes suspiciunt, quod interiorem ejus partem, eleganti amoris symbolo illustrarit, dum *reclinatorium aureum, mediâ charitate constravit.* Hebręi enim vertunt: *& in medio ejus, carbo ignitus*; qui thronus, juxta Ambrosium, Bedam, Bernardum, divinum exhibet Sacramentum. Alij legunt *medium ejus combustum, & ardens charitate*, vel *medium ejus tenet incensus charitate*, hoc est, ipse Deus, qui charitas est, se istic exponit, ut nos ad amorem sui inflammaret; unde Doctor Angelicus aptè omninò, *hoc Sacramentum maxima charitatis* appellavit. Etenim cùm divinus ille Cupido capacissimam gratiarum pharetram in nos exhausisset, jamque omnia beneficiorum tela insumpsisset, (quod Anacreon finxit, hic effecit) prodigialiter prodigus seipsum pro jaculo, in amantis pectus penetravit, ut cominus illud amoris flammis accenderet, & sibi velut ferrum ferro candens uniret. *O verè Sacramentum pietatis! ô signum unitatis! ô vinculum charitatis!* ea vis ignis est, ut ferrum consumere nequeat, sibi proximè assimilet, inque sui quodammodo vertat naturam. Non minoré huic divini amoris igni, Dionysius virtutem tribuit: *Quemadmodum*, inquit, *ignis sensibilis, ea quibus insederit, in suum traducit officiũ, omnibusq; quomodolibet sibi appropinquantibus, sui consortium tradit: haud aliter Dominus noster & Deus, qui ignis consumens est, nos per cibum hunc sacratissimum, in sui traducit effigiem, Deiformesq; reddit.* Ita totus in flammas abierat ardens ille illustrissimæ familiæ Patriarcha Dominicus, qui inter Missarum

D. Thom. part. q. art. 1.

S. Thom. part. q. ar. 1.

S. Dionys. de cael. hierarc.

Missarum solemnia Christum elevans, in altum tollitur, & *ab igne quo intus ardebat, corpus ejus subvectum, veluti in ignem convertitur.* Ita carbo ille, quem manu gestabat, totum in se commutarat. Per visionem non obscuram id olim Isaiæ accidit: *Volavit*, inquit, *ad me unus de Seraphin, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum*, &c. quem calculum Iustinus, Chrysostomns, Cyrillus & alij, *Carbonem ignitum* interpretantur. Expressiùs Damascenus: Carbonem vidit Isaias; *Carbo autem non simplex lignum est, sed unitum igni. sic panis communionis, non panis simplex, sed unitus divinitati.* unde præmittit: *Accedamus desiderio ardenti; manus in crucis modum formantes, crucifixi corpus suscipiamus, & apponentes oculos, & labia, & frontem, divinum carbonem concipiamus, ut ignis in nobis igniti desiderij, assumptâ eâ, quæ ex carbone oritur, inflammatione, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra; & participatione divini ignis inardescamus & deificemur.* Hunc carbonem non unus Seraphin B. Stanislao detulit, semel cùm hæreticum apud hospitem, nulla ægro viatici spes affulgeret, dein ruinosum in Lutheranorum templum digresso, quod Catholicorum arbitrabatur, rursus Angelus defert itineris reliqui viaticum; quo per omnem vitam quoties vesci contingeret, tantum ardoris pectore concipiebat, ut non modò regidissimâ hyeme sudaret, sed totus in ignẽ conversus, penitus deflagrasset, nisi frigidâ pectori non semel admotâ, diviniardoris flammas tẽperasset. Eleganter ille cecinit:

Et quanti, & quales fuerint tibi pectoris ignes,
Infusæ toties testificantur aquæ.

O amore! ô flammas Deo dignas! ô incendium divinum, *quod aquæ multæ exstinguere non potuerunt!* unde illum Damianus noster „carbonem nũcupare non dubitavit: Tã„dẽ, inquit Stanislaus, ceu *ignitus carbo*, aliis „quoque ignitis in Societate Iesu additus est. Hæc nemo demirabitur, qui ignitum illud Antiocheni Præsulis audierit eloquium, dicentis: *Ignis spiritualis plena est ipsa mensa, & quemadmodum fontes naturaliter scaturiunt aquam, sic hæc mensa flammam quamdam continuam fovet.* Ex qua uti hic fervens Ecclesiastes, sermones suos velut faculam accendit, ita hoc unum in votis est, ut quisquis ad populum verba facturus est, ab hac fornace sibi flammas mutuet.

Paz de sect. 10. 1. pari. 27.

c. 6.

...asc. ...e fide

Soc. 3. l. 4.

8.

...in sy... Soc. 7.

Molina de sacerdot. pag. 428.

Fecit hoc celeberrimus divini verbi præco Antonius Corduba, qui quo ardore extiterit, declaravit satis Bustamantius, dum ad P. Generalem hoc de „eo elogium tulit: Totus verò igne divi„no succensus Antonius, unus cælestium „Seraphin videbatur; & ut sciatis unde „flammas hauserit, unde eas è suggestu „sparserit, ad fornacem Eucharistiæ ac„cendebat, quæ ad concionem ferret; „unde fiebat, ut potiùs tela quàm verba mitteret. Clama & tu hîc cum Augustino, antequam cathedram ascendas: *O ignis, qui semper ardes, & non exstingueris! charitas Deus meus, accende me.* Possem hîc adferre SS. Ignatios, Ivones, Martinos, aliosque; qui omnes, *ut carbones succensi sunt ab eo*, quibus in globum igneum, seu speculum causticum, sese hostia exhibuit: vel jam toti incensi dum facerent, scintillas à se evibrare visi sunt, *Et ab hac mensa recedere, tanquam leones* (ut cum Chrysostomo loquar) *ignem spirantes, diabolo facti terribiles.* Rectè huic Aureo Oraculo subscribit Molina, Sacerdos magnus, ordinis Carthusiensis, dum hanc Chrysostomi sententiam non immeritò pronuntiatam affirmat, quia Levit. 6. mãdavit: *Ignis in altari semper ardebit.* Quod de igne Eucharistico nonnulli intelligũt. at numquid *potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimẽta illius non ardeant*? si descendente de cælis Domino, ut legem conderet, mons Sinai ferre Dei præsentiã nequiverit, quin viuas flammas conciperet & arderet, nos poterimus in cordibus nostris gestare Christum, nec divino charitatis igne flagrabimus? tãgit Dominus (Prophetâ teste) montes, &

Hist. Soc. part. 3. l. 3. n. 178.

Aug. l. 10. conf. c. 29

Psal. 17.

Crysost. hom. 61. ad pop.

Molina de sacerdotio l. 1. c. 12. §. 2.

fumi-

fumigant: si solo attactu, qui fieri potest, ut animis nostris associatus, & indies quasi conglutinatus cùm sit, illi non inflammẽ-
„tur, nedum incalescant? Magna sanè est „mẽtis nostræ durities, magnus instar gla-„ciei algor: nec saxũ illud cordis durissi-„mum rumpitur, nec radiis solis divini li-„quescit, nec flammeus iste ignis, qui se vi-„sceribus nostris inclusit, glaciem asperri-„mam dissolvit. At qui montes nive strati, „quæ flumina gelu constricta nõ solveren-„tur, si ut proximi sumus, ita & illa solari-„bus vicina flammis urerentur? Seraphi-„nos ait S. Dionysius, quia maximè Deo „appropinquãt, divini amoris incẽdio prę „cæteris spiritibus inflammari. & vos ô Sacerdotes, vos ô Christiani, qui quoties vultis, & quantũ vultis, huic ardẽtissimæ fornaci appropinquatis, in hoc candidissimo speculo vos contẽplamini, adhuc algere & torpere pergitis? At cùm tã potẽtes undique radios hoc speculũ usquequaque diffundat, in quæstionẽ jure vocari potest quî fiat ut multorũ fideliũ corda non accendãtur? Hujus rei causã adfert Ludovicus Granatensis: Quid inter elementa omnia igne „actuosius, & ad agendum vehementius? „at si hunc ipsũ furtim aliquando & cele-„riter cõtingas, non te aduret: mora enim „illi ad agendũ opus est. Sic igitur quamvis fidei nostræ mysteria, velut spiritualis quidam ignis sint, qui algentia hominũ pectora possit incendere; si tamen eis cogitãdis non immoreris, sed leviter ea velut in transitu percurras, minùs planè eorũ vim & efficaciam senties. Quamobrẽ fidei addere oportet considerationis morã, & ad ignem concipiendũ, dispositiones in animo prævias; quod fiet si lignum viride, omnem sensualitatis succum lachrymando exstillet, & ferventi desiderio siccando, proximè flammis suscipiendis adaptet.

Molina cit.

S. Dion. de cælest. hierarch.

§. VI.

Dispositiones animi præviæ ad flammas ex Eucharistico speculo concipiendas.

PHilosophorum pronuntiatum est, & experentiâ comprobatũ, ad quamvis formam inducendã prævias dispositiones requiri: sic ignis facillimè lignũ siccũ corripit; quòd si virens ac humidũ, pro flammâ fumum refundet: quare ut cælestes has flammas animo concipiamus, priùs lachrymæ, velut è viridi ligno, & hmido trunco exprimendæ; ut Christus Catharinam Senensem, aliumque in vitis Patrum erudiit velut viride lignum in igne positum, quod vigore caloris, gemendo fundit aquam, quoniam in se viriditatẽ habet; ita animus vitiis carnalibus, luxuriæ, ac temulentiæ succo, quasi viridis, & vel minimę vanitatis fumo per oculos exundanti, omnẽ hunc liquorẽ exprimat, & ad divinũ ignẽ suscipiendũ se proximè disponat; cui perquã appositè congruit illud D. Bonaventuræ, in illa verba Apostoli: *Probet autem seipsum homo.* ubi dicit & docet: *Proba te ipsum ex quanta charitate, & quali fervore accedis: non solùm enim mortalia vitanda sunt, sed etiam venialia peccata, per negligentiam, vel otium multiplicata; & etiam per inconsiderationem, ac per distractionem dissolutæ vitæ, & malæ consuetudinis: licet enim non occidant animam, tamen reddunt hominem tepidum, gravem & obnubilatum, indispositum, & ineptum, nisi dicti pulveres & stipulæ venialium, per afflatum spiritus, & flammam charitatis ventilentur, & consumantur, exardescente igne cordis in consideratione.* Omnem itaque scoriã priùs expurgemus, quàm hunc divinissimi cãdoris fulgorem imbuamus. *Ignis, qui Deus est, consumit quidem, sed non affligit; ardet suaviter, desolatur feliciter: est enim verè carbo desolatorius, sed qui in vitia sic exercet vim ignis, ut in anima vicem exhibeat unctionis,* qua unctione totus accendatur.

Tract. 3. c. 92. Rosvveid. vita Patrum l. 5 tract. 3. compunct. c. 16.

Bonav. tract. de prap. ad Missam c. 5.

S. Bern. serm. 57. in Cant.

Domi-

S. Amb. l. 4. hexam. c. 3. *Dominus Deus tuus ignis consumens est.* Deut. 4. cujus energiam, paucis Ambrosius perstringit, dicens: *Non solet consumere ignis iste, nisi sola peccata*; quæ si per imbecillitatem humanam expiata non sint, docet omniũ Theologorum Magister Aquinas, venialia per Eucharistiam remitti: mortale etiam in eo, qui per oblivionem istius conscius non est, vel ut verbis ejus loquar, *qui in peccato mortali ejus conscientiam, & effectum non habet*, ex quo (expendant fideles quid Sacramentum hoc operetur) consequitur, vt si duo sint, quorum quisque mortalem culpam admiserit, si ut lõginquitate temporis, aut memoriæ infirmitate utrique exciderit, ac neutri jam moribundo flagitium occurrat: hic verò sacro viatico se muniat, alter negligat; prior, æternam vitam, alter mortem sempiternam, consequetur: quia Redemptor noster in hoc pane vitæ, lethali noxâ mortuum ad gloriam sempiternam resuscitavit: cujus rei typum expressit Doctor Angelicus opusc. 58. de Sacram. altaris cap. 12. in fine: *Per figuram dicitur 4. Reg. 4. Elisæus incubuit super puerum, posuitq; os suum super os ejus, & oculos super oculos ejus, & manus super manus ejus, & calefacta est caro pueri. Per puerum fidelis anima, per Elisæum Dominus significatur, qui sicut sigillum ceræ, sic se conjungit animæ: oculos super oculos ejus ponit, quia intellectum illuminat: carnem calefacit, quia effectum charitate inflammat: os super os ponit, quia gustum memoriæ, dulcedine spirituali delectat: manus super manus ponit, quia in bono opere usque in finem conservat, & sic totum hominem perficit* (& quasi resuscitat) *ut ad vitam ætrenã perducat*; atque ita calore infiniti amoris sui, membra nostra fovendo, vitam gratię inspirat. O sanctissima Christi membra, quàm indubitata estis Iesu amantis testimonia! singulis vobis inscriptum lego, & venarum inscriptum sanguine, *Sic Deus dilexit te.* O oculi! ô osculum! ô pectus Jesu sanctissimi! quomodo te oculis meis, ore, pectore meo contingere audeam? scio Domine, quod omnes fontes gratiarum præmiseris, ut animum ad hoc mysterium dignè

S. Thom. part. 3. q. 79. ar. 3.

comparares: *per sanctificationes enim omnium sacramentorum, fit præparatio ad recipiendum vel conservandum Eucharistiam.* S. Thom. p. 3. q. 73. ar. 3.

Quare si Princeps Philosophorum sensit, eò nobiliores dispositiones requiri, quò forma præstantior est; rectè mihi ille vir spiritu Dei plenus sensisse visus est, qui „exclamat: Utinam ante hoc Sacramen- Nieremb. de adorat. in spiritu l. 3. c. 11.
„tum suscipiendum præcessisset purgato-
„rium! sed quia non antecedit, oportet
„me diligẽtissimè dispicere, præparare, &
„mundare omni culpâ levissimâ, & debi-
„to cujusvis pœnæ, & diligentiâ ex amo-
„re ardenti supplere, quoad possim, pur-
„gatorij ignes. addit: Tãta huic mysterio
„debetur mundities, ut magis deceat cu-
„rare puritatem, quam si statim moritu-
„rus esses, plus optes, plus te solicites prę-
„parare ad Eucharistiam, quàm ad mor-
„tem: imò quadam fructuosa ratione;
„plusquam si in gloriam Dei ingressurus
„esses. Quod hisce comprobat argumen-
„tis: Iesus lavit pedes discipulorum, et-
„iamsi mundi jam essent, cùm corpus
„suum concessurus erat illis; at verò cùm
„eos misit sicut agnos inter lupos, in a-
„pertum mortis discrimen, cumque eos
„assumpsit in montem Thabor, ad ma-
„nifestandam gloriam suam, lotionem
„non adhibuit, nec istam munditiam spe-
„ctavit. Deinde, sufficiens ad mortem
„præparatio cẽsetur, si quis in statu gratię
„è vivis excedat: veniales enim nævos
„piacularibus flammis eluit, priusquam in
„cõspectum Domini appareat. Novit autem quisque quanta cum solicitudine, curâ, anxietate se moribundus disponat, quàm accuratè se discutiat, quàm sincerè Confessario percunctanti de admissis doleat, quot ferventissimæ contritionis actus eliciat, sibi infensis ex animo ignoscat, nihil non agat ut Judicem, ad quem pergit, sibi proptium reddat. eadem prorsus animi compositione ad divinum epulum accedamus, quod non minùs quàm ipsa mors est phase, seu transitus ad Judicem; unde ad aram quasi ad judicem accessurus, inchoat: *Iudica me Deus, & discerne* Psal. 42.

discerne causam meam, &c. Magnus ille in Boetica Orator, & vitæ spiritualis Magister Joannes Avila, sacerdoti sacris operaturo, eam totius hominis solicitudinem ac præparationem necessariam ducebat, quam supremo Judici, causam dicturus à se exigeret: hinc cùm audiisset quemdam recèns sacerdotio initiatum obiisse, petiit ab adstante, num aliquando celebrasset? altero respondente semel dumtaxat fecisse, subjecit Avila: *Multum defert ad Iudicem,* redditurus rationem negotii omnium grauissimi, & legationis maximæ: dicturus causam, quâ animi puritate, attentione, fervore, æterno Patri incruentum Sacrificium obtulerit, quâ Religione, & veneratione, talem personam sustinuerit, &c. Similiter & tu, ô Christiane, qui toties ad S. Eucharistiam accessisti, *multum defers ad Iudicem,* vid nè judicium manducaris. Doctrinam hanc confirmat S. Thomas in catena, ubi ad illa verba patrisfamiliàs invitantis ad cœnam: *Ite ergo ad exitus viarum.* adfert hunc sensum Gregorij, *intelligi hic eos, qui se jam putant esse in ultimo vitæ termino.* Hos ergo, inquit Piña noster, ad Eucharistiam vocat, quia tantâ puritate se aptare debet ille, qui ad Eucharistiam accedit, ac si jam ultimum ageret spiritum, & in conspectum Iudicis, ut verè fit, venturus esset. Sic itaque fiat quotidiana Communio, quemadmodum si foret ultima, & fieret in ultima mortis hora. quod P. Joanni Gaudano familiare fuisse legimus, qui indies augustissimis mysteriis operaturus, ita animum comparabat & advertebat, ac si numquam ampliùs facturus.

Molina de Sacerdot. tract. 1. c. 16. § 2.

Piña in Ecclis. 15. Ethol. 488.

P. Rho. varia virtut. Hist. l. 5. c. 4 nostra.

Alterum verò, non minùs animum omni nævo expurgandum esse, dum quis Deo suo per hoc Sacramentum unitur, quàm dum per visionem beatificam eo plenè potituri, illud Augustini probare videtur, qui *panem nostrum quotidianū*, de pane Eucharistico exponit: *Panis noster quotidianus*, inquit, *Christus in carne ipse est panis, qui de cœlo descendit.* Ubi in rem nostram præclarè advertit, non citra mysterium præmitti huic petitioni alteram, *Adveniat regnum tuum.* quasi animas priùs eâ sanctitate præditas velit, quâ sancti pollent in regno cælorum, quàm ad hunc panem Angelorum sumendum accedant, quem S. Dionysius vocat *Pharmacum immortalitatis.* Idem hîc objectū totale nobis proponi, quod beatis, nullus ambigat, si non eo modo; at certè ex hoc magis desiderabili, quod magis meritorio; unde Augustinus panem hunc cælesti gloriæ comparavit: *Cùm cibo & potu id appetant homines, ut neque esuriant, neque sitiant:* hoc *veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, eos à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit.*

Aug. hom. 14. ex 50.

S. August. tract. 26. Ioan.

Theologi docent, in cælesti gloria Deum uniri intellectui intentionaliter per modum speciei intelligibilis; in hoc Sacramento unitur naturæ nostræ realiter per modum cibi: Ergò maius videtur quodam modo hoc esse donum, quàm sit cælestis visio. Quò spectat illa Doctoris Angelici conclusio in illud Ioannis 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Sed æterna est vita gloriæ; ergo effectus huius Sacramenti est adoptio gloriæ.*

Unum hîc advertendum sacris oratoribus, & confessariis, ne dum hanc à tenerioribus mentibus præparationem requirunt, exitialem quendam horrorem incutiant. Tales Zachæi exemplo animandi, non Centurionis terrendi. August. epist. 118. cap. 3. *Non litigaverunt inter se Zachæus & Centurio, cùm alter eorum gaudens suscepit, & alter dixit, Domine non sum dignus. Vtrumque*, inquit S. Thomas, *pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti.*

Lubet hîc strictim attexere in usum sacerdotum, quâ animi præparatione B. Borgias ad hoc sacrosanctum mysterium se præmunierit. 1. Memor à Domino lotos discipulorum pedes, non exhomologesi dumtaxat minimos nævos, sed & lachrymis diluere solebat; confusionem intereà, timorem, amorem, & affectus alios ex Majestate mysterii suscitans.

Hist. Soc. part. 3. pag. 400.

Secun-

Secundò sacras vestes induens, velut lupum se in vestimentis ovium intuebatur, & dæmones suorum scelerum conscios videbatur audire, per irrisum exprobrantes: *En Saul inter Prophetas. Ecce Adam quasi unus ex nobis.* cùm nos, quanto veriùs Chrysostomo attestante, *lupi fiamus agnum comedentes.*

Tertiò singula sacri cultus ornamenta, cum contumelioso Christi amiculo, catenis, & cruce comparabat, & cogitans quæ ex vestimentis ejusdem virtus exiret, induere animum studebat flagranti illius sanctæ mulieris voto, quæ secum ajebat: *Si tetigero tantùm fimbriam vestimenti, salva ero,* Et profectò omnium deberet obversari animis, justissima D. Chrysologi admonitio: *Audiant Christiani, qui quotidie corpus Christi attingunt, quantam de ipso corpore sumere possint medicinam, quando mulier totam rapuit de sola Christi fimbria sanitatem.*

Quartò ad aram procedens, severissimam sibi illam comminationem subjiciebat: *Omnis qui tetigerit montem, morte morietur.* Exod. 19.

Quintò erubescebat sibi legendum divinæ volumen sapientiæ, sessoti cathedræ pestilentię.

6. Vltra modum confusione operiebatur, oblationem apparans, secum versans si Patri Filium offerreum, quem scelere suo non semel trucidasset.

7. Consecrationis mirificæ appetente opere, totus commovebatur, tamquam audiret Dominum intonantem: *Ecce appropinquat hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* se illum esse deterrimum sceleratorum interpretans. Quam cogitationem Filij Dei se tradentis, ita potentem in se experiebatur, ut nimium censeret durum, qui ad eam non immolesceret. Matth. 26.

8. Hostiæ Sacrosanctæ contactu, Simeonem, Iosephum, ac præcipuè Deiparam, gnaros debitorum illi obsequiorum, tamquam magistros assumebat.

9. Sub *Agnus Dei*, cùm se agnus in lupi traderet potestatem, nullus dubitabta, quin se lupus agno permitteret.

10. Quod omnes Christi fideles æmulari studeant, priùs se sacrâ Synaxi quàm reficeret, apud Apostolos, aliosque Beatorum insistebat, participẽ se ut facerent ejus venerationis, quâ illi hoc peregissent, quasi supellectilem huic hospiti excipiendo condignam efflagitans; idque potissimum à cæli Regina precabatur, ita ipse divina mysteria, quemadmodum ipsa, susciperet.

11. Ad tractationem Calicis, fundendi studio sanguinis inardescebat, & *vt ingens incendium* (inquit Sacchinus) *in sui materiã incrementi vertit omnia, tacito clamore cordis ingeminabat: Quis mihi det, ut ego moriar pro te.*

Denique ut noris, Francisci animum ad divinas illas flammas penitus recipiendas, proximè comparatum fuisse, subjungit, *ad consummanda mysteria ita incaluisse, ut etiam vultus ignesceret.*

§. VII.

Proxima ad divinas flammas concipiendas dispositio, fervens desiderium.

VEnio nunc ad illos proximæ dispositionis modos, quos animæ *spiritu ferventes* & divinitus edoctæ tradiderunt; Rom 12. è quibus Catharina Virgo Senensis in suis Dialogis cum patre luminum habitis, sic Dial. c. 110. ait: *Si plurimi portarent candelas ad accendendum, & una ponderis esset unius unciæ, alia duarum, sive sex, vel unius libræ, & quamvis omnibus accensis in qualibet parva & magna totum lumen accipias, videlicet calorem, colorem, & ipsum lumen; iudicabis tamen quod minùs de lumine recipiat ille, qui candelam parvam accendit, quàm ille qui maiorem: ita contingit in hoc Venerabili Sacramento de his, qui recipiunt illud, & eorum candelas afferunt, videlicet sanctum desiderium, cum quo recipiunt ipsum Venerabile Sacramentum: atque tantum accipitis ex illo lumine, quantum de materia sincera dilectionis,* Lancic. op. spir. 5. c. 7.

lectionis, & amoris, & igniti desiderii pertatis. Tantum ergo percipitis ex isto lumine, videlicet de gratia, quam in illo Venerabili Sacramento recipitis, quantum vos cum sancto desiderio disponitis ad recipiendum. qui fervor desiderii, & devotionis, tantus esse potest, ut quemadmodum ignis purgatorii reddit animam omni culpâ & pœnâ sublatâ, capacem visionis beatificæ: ita hæc omni nō modò noxâ, sed & reatu pœnæ deterso, capacissimam reddit, ut Sancto sanctorum intimè uniatur. cuius solius defectu fit, ut Sacramentum hoc frequentātes, istiusmodi effectum non plenè sortiantur. Hæc divinissimi Doctoris sententia est: *quia hîc unitas fit per charitatem, ex cuius fervore aliquis consequitur remissionem non solùm culpæ, sed etiam pœnæ: inde est quod ex consequenti, per quandam concomitantiam ad principalem effectum, homo consequitur remissionem pœnæ, non quidem totius, sed secundùm modum suæ devotionis & fervoris*; adeò ut nulli mirum videri debeat, complures ad S. Synaxim accedere, sed huius ferventis desiderii, & devotionis defectu, exiguum in se lumen gratiæ, charitatis fervorem, aliarumque virtutum splendorem recipere. quod Christus S. Brigittæ de quodam manifestavit: Quamvis, inquit, me sumpsit continuò, non tamen ex hoc multum meliorabatur, quia non se præparavit ut debuit. quo fit (verba sunt Ambrosii) *ut remedium nostrum, sit diaboli triumphus.* quod ne nobis accidat, hæc ad inflammandum desiderium nostrum conferre poterunt.

S. Th. p. 3. q. 79. a. 5.

Lib. 2. revel. c. 2. Lancic. de profect. in virt. c. 19. S. Ambr. l. 1. de pœnit. c. 17.

Praxis.

1. Attentâ mente volvere flagrantissimum illud desiderium Redemptoris nostri, quo non modò in ultima cœna, sed ab omni æternitate, ardentissimè *desideravit hoc Pascha manducare nobiscum.* Beatus ille Patriarcha Venetus, expendens illa Christi verba, *desiderio desideravi*, exclamat: *Vulnerati cordis, & flagrantissimæ charitatis, est vox hæc.* O desiderabilis veritas, quid audio de ore tuo verissimo? *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum.* & ad quem illa clamat nisi ad me, ut simile desiderium excitet in me? *Mira res, proximus erat passioni, & tamen ex hilaritate cordis se noluit continere, quin desideriorum suorum æstus exprimeret. Amoris itaque flammâ succensus, qualis latebat intus, per oris apertionem manifestavit foris. Vt igitur ignem igne, desiderium desiderio, & amorem excitaret amore, inquit, desiderio desideravi, &c. deliciæ meæ cum filiis hominum.* Clama & tu cum Propheta: Domine *ante te omne desiderium meum.* quod ad epulum Eucharisticum rectè traducit Amb. in Psalm. 37. *Statuamus ante Dominum omne desiderium nostrum. quid est desiderium? bonæ enim rei legi desiderium, desiderio desideravi hoc Pascha.* Vir desideriorum impetrat à Deo, quidquid cupit; quomodo Deus desideriorum non impetrabit à vili homuncione quod deposcit, ut apud ipsum commoretur, ut festinus per intimam humilitatem descendat, & excipiat eum gaudens in donum suam? cùm, ut præclarè monuit B. Theresia, *hic hospes non soleat malè solvere pro hospitio, si benè recipiatur*; si hunc *panem desiderabilem* avidè, & ardenti fame expetamus, haud aliter (ut suavissimâ Chrysostomi similitudine utar) quàm infantes ad matris ubera anhelant, iisque inhiant. *Nónne videtis*, inquit, *quantâ promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanta impetu labia uberibus infigunt? non minore alacritate nos quoque ad hanc mensam accedamus, imò maiore desiderio, quasi lactandi gratiam spiritualem sugamus, ut unus sit nobis dolor, hac esca privari*; uti de Catharina Senensi, Lutgardi, aliisque legimus.

Luc. 22. B. Laur. Iustin. de triumph. Christi Agone c. 8.

B. Laur. Iustin. ci

Psal. 37

In vita 4. c. 17. Dan. 20

Chrys. l 60. ad p

2. Praxim Magister noster S. Mechtildim edocuit, dicens: *Quando sacram communionem percepturа es, desidera & opta habere omne desiderium omnemq; amorem, quo umquam cor aliquod erga me flagravit; nam ego amorem illum in te attendam, atque suscipiam, non sicut est in te, sed sicut velles in te esse.* Quam piam sanè methodum, ne quasi prisci sæculi antiquatam putemus, eam in usum de facto redegit P. Hermannus Hugo, qui multâ lectione Sanctos illos, quorum excellens in divinissimum

Blosius ceu lav animæ f lis c. 6.

P. Rho. ria viri hist. l. 3

lig. c. 1. Sacramentum cultus & ardor fuisset, stra §. 22. diligenter adnotaverat: ut eorum natalitiis, cùm nondum initiatus esset, imitaretur exempla, & eo animi fervore, divinæ accumberet mensæ. Hæc & tu imitare, ac sanctissimum hunc ritum instaura, excitando in te desiderium, quo vita c. & 19. SS. animæ flagrarunt. B. Ida Virgo, Pipini Regis filia, tanto fruendi hoc SS. Mysterio, desiderio ferebatur, ut præ ardoris magnitudine, sanguis ex ore, & naribus copiosè prorumperet, nec nisi solà præsentiâ dilectissimi Iesu, quem tantoperè ardebat, sisti posset. Quid, quod vel ad solum contuitum lintei (Corporale vocant,) cui in sacris Christi Corpus imponitur, tanto amoris æstu inflammabatur, ut præ ardore membra adurerentur; solent quippe amantes, ut ait Chrysostomus, ad solam amati memoriam incalescere, & pleniùs ad præsentiam. Desiderium hoc etiam non modò intepescere, sed vehementiùs accendi potest, ubi quapiam ex causa, Communionis copia denegatur.

vita 14. lii. Tunc enim iuverit cum Seraphico Bonaventura, huius mysterii attentâ contemplatione, saltem oculos & animos pascere. Hic, cùm stomachi fastidio laboraret; sacris interdictus, ardentissimè efflagitavit, sacrum viaticum in conspectum deferretur. Quod ut factum, ita exæstuari cœpit, ut pectore disrupto, sacra Hostia ad ipsum cor, amoris sedem sese penetrarit. Quod ipsum Othobbet. de cato l. 2. pos. 6. r. ni Jmperatori accidisse Walsingamus, Angliæ Historicus, commemorat. Plus fortè admirationis habet quod Nierembergius in Theopolitico commemorat. eremb. eopol. rt. 2. l. 3. 5. Herkinbaldus multis nominibus, sed potissimùm justitiæ cultu, & Venerabilis Eucharistiæ desiderio illustrissimus, dum graviter lecto decumberet, tumultum in prima camera, clamoresque femineos exaudivit. Quidnam esset sciscitatus, ab omnibus, pro more aulæ, suppressam veritatem extorsit minis; quibus quidam ex pueris perterritus, paucis asseruit: Domine, filius sororis vestræ, quem omnes post te primum timent, & colunt, virginem oppressit. Quo audito, & re plenè cognitâ, charissimum nepotem suspendi mandavit. Senescallus, cui id jussum fuerat, se facturum simulans, iuvenem admonuit ad tempus lateret, & ad senem rediens, implesse jussa imposuit. At quinto pòst die, existimans iuvenis avunculum jam culpæ oblitum, aperto cameræ ostio introspexit: quem ut infirmus vidit, blandis advocans verbis, ad lectum reclinare permisit. Tunc Herkinbaldus, arreptâ consanguinei cæsarie, caput lævâ contorquens, & dexterâ cultellum gutturi eius validè infigens, occidit. Quo facinore perpetrato, ut ad rem veniamus, ubi morbum lethiferum persensit, advocavit Episcopum: cui sacrum viaticum unà deferenti, multis cum lachrymis, & magna cordis contritione omnia peccata sua nudè confessus est, tacitâ dumtaxat morte, quam paucis antè diebus nepoti intulerat. Quem subinde Episcopus arguens, dixit: Quare celas recens homicidium, cùm cognatum manu tuâ peremptum sciamus? Ad hæc intrepidè æger respondit: Neque ego hoc peccatum judico, neque id mihi à Deo remitti deposco. Cui iterum Episcopus: Confitere crimen, ut Deus tui misereatur; alioquin sacro viatico destitutus abibis in tartara. Quid hic agat Herkinbaldus, huius cælestis pabuli avidissimus? fiduciâ plenus exclamavit: Testor Deum! nepoti me charissimo, non livore, non odio, sed justitiæ zelo necem intulisse; si propterea Sacramenta mihi negaveris, spero pro eo, quòd nullius sceleris conscius, in hoc mysterium feror ardore, saltem spiritualiter viatici fructum me percepturum. Quo audito Episcopus recessit; at mox revocato, dixit ægrotus: Perquire an in capsellâ sit Sacramentum Corporis Christi? & cũ apertâ pixide Hostia nõ appareret, subiũxit Herkinbaldus: Ecce quẽ mihi abnuens tecũ portasti, non se desiderio meo denegavit, aperto ore sacram Hostiã in lin-

gua demonstrans. Quam historiam attexere placuit, ne fideles, qui pro iure suo, debito officio funguntur, se sacris arcendos arbitrentur.

3. Expendat quo animi ardore, quanto cum affectu quidam lustrarint præsepe Domini, hortum Oliveti, montem Calvariæ, Sacellum Lauretanum: quâ pietate, ac religione exosculati sint pannos, clavos, spinas, &c. & quàm tu hæc complecti, exosculari, aliquid inde tecum auferre gestires? Si religiosa cupiditas est, inquit S. Paulinus, loca videre, in quibus Christus ingressus est, & passus est, aut de ipsis locis exiguum pulverem, aut de ipso Crucis ligno, aliquid saltem, festucæ simile sumere, & habere, benedictio est: si præsepe nati, si fluvius baptizati, si hortus orantis Magistri, si atrium iudicati, si columna districti, si spina coronati, si lignum suspensi, si saxum sepulti, si locus resuscitati, evectique memoria, divinæ quondam præsentiæ celebratur; næ ille impius & sacrilegus est, qui divinissimum Christi Corpus, omnis sanctitatis sacrarium, cuius attactu hæc omnem venerationem accepêre, minori cultu & religione habendum duxerit: *Currunt multi ad diversa loca pro visendis reliquiis Sanctorum, & mirantur auditis gestis eorum: ampla ædificia templorum aspiciunt, & osculantur sericis & auro involuta sacra ossa ipsorum: & ecce tu præsens es hîc apud me in altari Deus meus, Sanctus Sanctorum.* Et ad hunc visendum, tuendum non accurro. Plures etiamnum in Hispanias excurrunt, videant mappam ultimæ cœnæ, Deiparæ manibus, liliis contextam, quæ Vlyssipone in templo Soc. Iesu asservatur. Hanc plurimorum piam curiositatem Chrysostomus his verbis retundit: *Quot nunc dicunt: Vellem ipsius formam aspicere, figuram, vestimenta, calceamenta: & ecce eum vides, ipsum tangis, ipsum manducas. Igitur accedat nemo cum nausea, nemo resolutus: omnes accensi, omnes ferventes & excitati.*

Thom. à Kemp. de imit. Chri. l. 4. c. 1.

Chrysost. hom. 60. ad pop.

Quartò ad desiderium, & amorem nostrum inflammandum, plurimum conferet expendere, quàm toti exarserint & mente abrepti fuerint, quibus contigit, quandoque divinissimum puerum Jesum ulnis excipere, eum complecti, & exosculari; quemadmodum venerabili illi seni Simeoni, Francisco Seraphico, Ignatio, Stanislao, Ægidio sacerdoti, de quo S. Thomas. Quomodo se Catharinæ virgini exhibuit, eam sibi desponsando: quo Claræ de monte Falco, ad osculum & amplexum invitando. O Domine, quomodo dignè accedam ad te suscipiendum? Quanto sanctitatis apparatu Joannes Baptista singularis exstitit, ut ore suo Agnum Dei proferret, & figuram unius Sacramenti referret; at ego quâ puritate te ipsum verè & realiter ore meo suscipiam, & tremendum illud Sacramentum conficiam? ô utinam dilectissime Jesu, possem te excipere eâ reverentiâ, quâ beatissima Mater tua excepit te utero suo, in stupenda illa hora incarnationis; aut quomodo corpus tuum sanctissimum de cruce refixum, accepit in suo gremio; & pater tuus cælestis excepit spiritum tuum. Quod divisisti Domine in morte tua, inter patrem & matrem distribuens, utrumque veneror jam in hoc Sacramento, post resurrectionem tuam. O si exspiranti Iesu licuisset os opponere, & divinum illum spiritum legere, qui corpus meum regeret! ô si labiis excipere vel guttam sanguinis, aut aquæ stillam, è fornace lateris bullientem! Sed quid ego hæc? tu totus desiderabilis superas vota mea in hoc tremendo mysterio. O Domine Jesu, da mihi seraphicos illos amores, & flagrãtia desideria, quibus cælestes illi genii reditum tuum in cælum exoptarunt, & reverentiam, quâ te reducem divinæ mentes in Ascensione adorarunt? ô desiderate, non modò cunctis gentibus, sed & Angelorum Hierarchiis! quantâ exultatione debeo gestire, cùm in meũ pectus ingrederis? eum amorem, eum ardorẽ, eam religionem, eam submissionem, quam omnes Angeli exhibuerunt cũ te receperunt

S. Thom. opusc. 58 11.

runt reducem à mundo, à vita passibili, ego unus tibi debeo multis modis: nam intras in me sæpiùs, ut me unum solum delectes, qui semel cælos intrasti, oblectaturus omnes Angelos. Si hoc beneficium uni dumtaxat ex omnibus hominibus fieret, ut semel in æternitate tota, Christus illius pectus subiret hoc amabilissimo modo, quàm stupendum beneficium censeretur? Qui audirent, vix crederent, attoniti hoc benignitatis miraculo; ipse qui suscepisset, quàm extra se raptus sine voce, sine motu, sine vita maneret, nisi miraculosè juvaretur, præ stupore, timore, gaudio, & amore ex tanta benevolentia? Cur ego non dignè veneror & admiror maius beneficium, cùm non semel dumtaxat, sed frequentissimè, non mihi solum hoc fiat, sed omnibus, in quo maius quoque meum beneficium agnosco?

Denique omnibus viribus exopta, eâ devotione, affectu cordis excipere Dominum quo beatissima Mater æstuavit, dum filium suum, quem brachiis gestaret, lacte nutrierat, intra cordis sui sinum, & viscera materna in hoc Sacramento complectebatur.

§. VIII.

Quo amoris incendio, Deipara Christum utero conceperit, & in Eucharistiâ sumpserit.

Hic suaserim omissis verbis, animo & cogitationibus indagemus, quo sensu fuerit virgo Maria, quantis desideriis æstuarit, quibus affectibus arserit, cùm dilecto suo in hoc Sacramento frueretur. Quidam mystici asserunt, Dei Matrem statim ab accepto viatico, cùm necdum corruptæ essent species, vi amoris in præsentem filium expirasse; atque adeò SS. Eucharistiam cum ejus corpore translatam in cælum, hodieque manere in virgineo pectore perspicuo, tanquam in pixide, ut à beatis summa cum voluptate, & gratulatione, velut fons suæ resurrectionis adoretur. Ita refert; neque improbat noster Philippus Servius tract. de arte moriendi, cap. vigesimo octauo, §. 3. Nobis ad imitandum sufficerit, quod Gerson Cancellarius Parisiensis de ea docuit: *Contemplabatur Maria existentiam mirabilem filii in hoc Sacramento, quem visibiliter tractaverat, cum blanditiis, & osculis suavissimis in gremio arridentem. Credebat hoc idem sibi licere nunc, quamvis alio modo, sed non minori merito. Osculatur, tangit, & quod sibi tunc non licuerat, corporaliter manducat, & bibit, & accipit vitam: nam qui manducat me, inquit, & ipse vivet propter me. Grandem rem tibi, ô anima Christiana, grandem nimis æstimasses, si Virgo benedicta posuisset olim filium suum in gremio tuo; si concessisset amplexus, & osculum: sed habes hîc rem suo miraculo, & merito grandiorem.*

(Left margin: ...ntinus ...cramen... ...m amoris ...ar. 1. ...2.)

(Right margin: Gerson to. 3. tract. 9. super Magnificat, part. 3.)

Illa semel Dei filium castissimis visceribus excepit, vobis licet quotidie: illa octo verbis illum è sinu Patris, in uteri sui angustias traxit; vos sacerdotes quinque verbis eundem vobis præsentem sistitis: mortalem illa, & passibilem complexta est; sub Sacramenti velamine, impassibilem suscipimus, & immortalem. Quæ omnia & longè plura B. Bernardus Senensis expressit, dicens: „Sacerdotis „potestas superat potestatem Virginis „gloriosæ, & omnium creatorum; idque „in quatuor excellentiis: Primò quidem „in brevitate: qui enim haberet clavem, „quæ quinque revolutionibus aperiret se„ram, potentior esset eâ, quæ eandem se„ram octo revolutionibus aperiret; lin„gua Virginis, clavis exstitit paradisi, quæ „octo dictionibus, quasi tot revolutioni„bus aperuit seram: nam cùm Angelo „respondit *Ecce*: non fuit cæli rese„rata sera; neque etiam cum secun„dò adjunxit *Ancilla*, &c. Maior in hoc „sacerdotalis dignitas & potestas; cùm „per quinque consecrationis verba, januas „aperiat paradisi, atque de cælis ad terram

(Right margin: S. Bernardin. ser. 20. feria 3. post Dom. 2. Quad. ar. 2. c. 7.)

Christum conceptum fuisse magnitudine apiculæ, ostendimus ex Magistro sent. part. 1 Dom. infra octa. Nat.

„ Christum trahat. 2. Excedit potestatem „ Virginis in majoritate: nam cùm Christus in uterum Virginis venit, tãta brevitate circumamictus est, ut si jam conceptus in Virgine, positus fuisset super papyrum, vel palmam, vix eum humanus oculus percepisset; licet divinitus & animâ, & corpore, atque omnibus interioribus, & exterioribus membris, & lineamentis perfectè completus esset, ut verificatur ex eo, quod Isa. 10. & Apost. ad „ Rom. 9. de Christo testatus est: *Verbum abbreviatum faciet Dominus super terram.* „ sed ad sacerdotis imperium, descendit „ Christus tam magnus, sicut regnat in „ cœlo. Tertiò excedit Virginis potestatẽ „ in immortalitatem: nam in utero Virginis, mortalis fuit & passibilis; in altari „ verò, est impassibilis & immortalis. „ Quartò quoque, Virginis potestatẽ excellit in replicabilitate: nam si B. Virgo „ replicasset millies, illa sui consensus verba, *Ecce ancilla Domini*, &c. filius Dei „ numquam amplius de illa sumpsisset carnem; sed sacerdos toties, quoties consecrat corpus Christi, toties descendit „ de cælo filius Dei. Hanc sacerdotis cum Virginis excellentia componens August. exclamat: *O veneranda sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei filius, velut in utero Virginis incarnatur!* Divinè, ut addecet, mysterium hoc pertractans Nierembergius, arcanum hîc stupendum edocet: In aliis „ Sacramentis & gratiis, unus spiritus „ fit cum Deo, in hoc etiam una caro cum „ Jesu; tantâ unione, ut substantialis, naturalis, & realis à Patribus & Doctoribus „ dicatur; ut jam sim (inquit) unus tecum & me respiciam & venerer, ut carnem participem carnis tuæ, simusque duo in carne tua: & glorier ego dicens: Ego nunc caro ex carne Christi, & os ex ossibus Jesu. Sacramentum hoc magnum est in Christo, & in Ecclesia per istud mysterium, quo concorporei simus cum Domino gloriæ, filio Dei, & Mariæ, iuxta illud Apostoli: *Unus panis, & unum corpus sumus, omnes qui de uno pane participamus*, „ per hunc etenim omnes in unam „ veluti hypostasim perfectam inserimur, & veluti incorporamur, ait Lessius, sicut partes alimenti convenienter intus applicitæ, per meatus naturæ „ incorporantur nobis, unaque fiunt hypostasis nobiscum, ut non injuriâ quivis ab hac mensa recedens, queat illud integerrimæ virgunculæ Agnetis, ad cælestem sponsum usurpare: *Iam corpus ejus corpori meo sociatum est, & sanguis ejus ornavit genas meas.*

Aug. l. de dignit. sacerd.

Nieremb. adorat. in spiritu l. c. 11.

1. Cor. 10

Lessius de perfect. div. l. 12 c. 15.

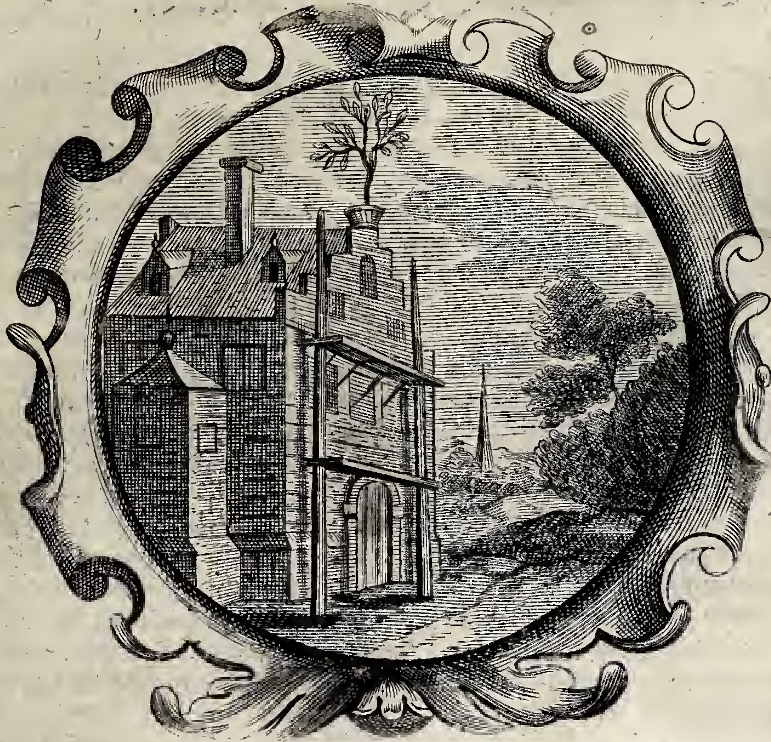
Breviar. Rom. 21. Ian.

EM-

EMBLEMA XXXI.

Congratulamini mihi. Matth. xv.

OPERIS VICTORIA FINIS. *Ouid.6. Metam.*

DOMINICA TERTIA POST PENTECOSTEN.

De perseverantia. Ovis & drachma deperdita, incessanter quærenda, donec invenias: & fabrica erigenda, donec colophone imposito perficias, ac iure exclames: *Congratulamini mihi.*

§. I. *Cœpisse multorum est; ad culmen peruenisse, paucorum.* Hieron.ep.

§. II. *Qui perseuerauerit usque ad finem, hic saluus erit.* Matt.1.0

DOMINICA TERTIA POST PENTECOSTEN.

Congratulamini mihi. Luc. 15.

Digest. de inoff. test. l. 15.

ETUS illud, & verum Juriſtarum pronuntiatum eſt: *Non ſufficit litem inſtituere, ſi non in eâ perſeveret.* Hæreditas nobis certa, nec queri poſſumus de inofficioſo teſtamento; aurea bulla purpureo Chriſti Sanguine ſignata eſt: ſed illam nobis ſola perſeverantia addicit. Quid ſeges læta & copioſa confert, ſi ad maturitatem non perveniat; ſi calamos denſa grando concutiens, calamitatem inducat? quid fertiliſſimæ prorſus vineæ, ſi racemi degenerent ante vindemiam? quid arborum numeroſiſſimi flores, ſi ad ventum, aut nebulam, omnes defluant? ſi, ut Propheta lamentatur, *laudatur quaſi vinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliva proiiciens florem ſuum?* Ferrum in ignem fruſtrà faber immiſerit, ſi antequam igneſcat, ſubduxerit. Curſor fruſtrà curſu contenderit, ſi in medio ſtadii conſiſtat. Quid lucri pictor referet, ſi tabulam nullam perficiat? Inanem prorſus laborem ac ſudorem paſtor inſumpſerit, ſi priuſquam ovem perditā invenerit fatigatus ac ſpe fruſtratus, conquieſcat. Oleum omne, & operam mulier perdiderit, ſi non omnem angulū excuſſerit, donec drachmam perditam inveniat. Quid fabricam inchoare commodi adferet, ſi ad tectum non perducatur? quin mortales, ſuperi, & inferi huic meritò illudant, dicētes: *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Hic homo altum humilitatis fundamentum iecerat, ſed neſcio quo pravo animi affectu, manum operi amovit:

Iob. 15.

Luc. 14.

Æneid. 4.

Non cœptæ aſſurgunt turres:
Sed pendent opera interrupta, minæq;
Murorum ingentes.

Ædificium perfectionis cuique exſtruendum eſt, ædificium grande, arduum, præcelſum, *cuius culmen pertingit ad cælum.* Ad hoc hortatur nos cæleſtis fabricæ Magiſter Greg. Nyſſenus, dum ait: *Inſiſtendum eſt, ut cuiuſlibet ardui propoſiti terminus attingatur, variis augmentis mandatorum Dei, conſummando opus divinum: nam neque lapis unus eſt tota turris fabrica, neque unum mandatum ducit ad animæ perfectionem*; ſed unum alteri, *charitatis glutine* ceu cæmento (ut Damianus loquitur) coagmentandum, donec colophone impoſito; amicis ſub novo tecto genialiter convivantibus, occinere valeas: *Congratulamini mihi.* Levi quidem operâ fundamenta iaciuntur, ſed molem ad culmen perducere, *hoc opus, hic labor eſt.* Id ipſum nobis in ſpirituali fabricâ uſuvenit: nam, ut ait S. Ephrem, quemadmodum qui domum ædificat vix ullam in fundamento ponendo difficultatem experitur: ſed magnam in ea conſummanda, & quò altiùs muri aſſurgunt, eò & maior labor, & gravior expenſa: Ita ſpiritualis ædificii, inquit, fundamenta incipere, nullam omnino difficultatem includit; ſed omnis in perficiendo labor eſt: unde eâ perfectâ, & apice impoſito, moleſtiis perfunctus convocat amicos & vicinos, largiori hauſtu novas ædes aſpergit, lætuſque clamat: *Congratulamini mihi*, quemadmodum de lite evictâ, coram domeſticis ſuis mercator exultat, dicens: *Congratulamini mihi.* Agricola portās manipulos ſuos ubi meſſem copioſam in horrea contulerit, lætus cantat: *Congratulamini mihi.* Ubi muſtum iam ſpumat in doliis, feſtivum illud vinitor iure uſurpat: *Congratulamini mihi.* Ubi paſtor ovem quæſievit,

Gen. 11.

Greg. Ny[ss.] apud S. T[hom.] in Luc. 1[5].

B. Dami[ani] tr. de pe[rf.] in fine ex hort. ad charit.

Virg.

S. Ephrem exhort. a[d] pietat.

donec inveniat, convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi. Ita & mulier, quæ *accendit lucernam & everrit domum, & quærit diligenter.* Quamdiu? *donec inveniat drachmam: & cùm invenerit, convocat amicos & vicinos, dicens: Cōgratulamini mihi.* Ex quibus omnibus manifestum est, quia *operis victoria finis.*

uid. lib. 6. Metam.

Vnde Paulus (cui Dionysius nomen illud divinum meritò imposuit, *Vas admirabile, opus excelsi*) sic doctrinæ suæ radio animos everberat: *Bonum facientes non deficiamus*, donec coronide superpositâ, moreamur accipere *coronam iustitiæ.* Etenim ut è cella sua, ceu divino sacrario Mellifluus Doctor contemplatur, *Virtus boni operis perseverantia est, huic soli redditur corona iustitiæ: quid enim prodest esse sapientem, esse potentem, si non perseverarit usque in finem?*

Dion. c. 7. diuin. nom. Gal. 6. Bern. de Cons. c. 14.

Petrum Aldobrandinum purpuratum Senatorem, ferunt solitum dicere: *Perseverantia est virtutum baculus, quo nisi nitantur, omnes corruunt.* Hoc baculo Noëmum, senem, justum, perfectè gradientem, & cum Deo ambulantem cernite; sed quamdiu? Hic cùm moliendæ arcæ manum admoveret, quingentorum annorum erat: finito sæculari opere illo, sexcentas iam æstates viderat: cùm morti concederet, annos vitæ numerabat nongentos quinquagnita. Eo ævi constantissimam innocentiam perduxerat, maturus hic cælo senex, & justitiæ coronâ redimi dignus. Vbi iam anni nostri pauculi, quos illibatâ vitæ innocentiâ traducere perpaucis contingit? longum nobis videtur 20. 30. 50. annos, integros castosque mores perseverare, penè tot sæcula, quot annos computamus. Annos centum Noe, inter ludubria & opprobria suorum, molimine summo, arcæ fabricandæ constanter incubuit; arca animæ, majoris longè molis ac momenti, minori tempore perficienda est; aut si mavis, templum Spiritus sancti, quod estis vos, sapientissimi Regis exēplo brevis ęvi nostri spatio consummandum est: *Ædificavit porrò Salomon domum, & consummavit eam.*

...nr. Farnesius in ...ph. de ...ncip. ...rliack perseuentia.

...g. 6. ...om. 14 ...c. 14. ...ph.

Haud aliter, inquit Theophylactus, & S. Thomas: *Non debemus ponere fundamentum, id est, sequi Christi initium, & finem non imponere: sicut illi, de quibus Ioannes dicit, quòd multi ex discipulis eius abierūt retrorsum. Opus est igitur prædicto fundamento operationis ad ædificium, ut perficiatur nobis turris fortitudinis, à facie inimici: alioqui deridetur homo à videntibus eum, tam hominibus quàm dæmonibus.* Atque hinc gravissimæ illæ Hieronymi querelæ:

§. I.

Cœpisse multorum est; ad culmen pervenisse, paucorum.

Hier. ep. ad Licinium.

DOctor, vitâ & eruditione Angelicus, in illud Pauli, *Sic stulti estis, vt cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?* Galatis illis similes esse comprobat eos, qui *incipiunt servire Deo cum fervore spiritus, postmodum deficiunt.* Quomodò verò deficiant, appositâ è sacris litteris comparatione illustrat: *Eiusmodi*, inquit, *etiam aßimilatur statuæ Nabuchodonosor, cuius caput aureum, & pedes lutei.* Quod pleniùs ac planiùs in rem nostram exponendum est.

S. Thom. in ep. ad Gal. c. 3.

Danielis 2. cap. *In anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus eius.* Somnium sanè mirabile, quod nisi sacræ paginæ, & eventus verum demonstrassent, phantasma credi potuisset.

Ecce quasi statua una grandis, & intuitus eius erat terribilis. Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento; porrò venter & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quædam autem fictilis.

Tales statuæ non per somnium, sed vigilantibus complures occurrunt, quæ caput aureum, pectus argenteum, tibias ferreas, pedes luteos ac fictiles habent.

Adolescentes genio ac ingenio honesto, nacti animam bonam, dum in scholis nostris degūt, tractabili indole, angelicis moribus præditi sunt, indies Sacrificio Missæ decen-

decenter intersunt, quot hebdomadis, aut saltem mensibus, animum sacrâ exhomologesi expiāt, vel semel à Mariano cœtu se subducere piaculum ducunt. Videtis *caput aureum.* Inde ad vniversitatem profecti, scintillas quasdam pietatis, aliquandiu animo fovent, sodalitium Magnæ Matris quandoque frequentant, solemnibus festivitatibus divini Corporis pabulo se reficiunt. En *pectus argenteum.* Ubi ad jus animum adiecerunt, iamque ocreati & cristati obambulant, cum avibus concoloribus popinas frequentare, chartas pictas tractare, lascivos sermones serere, fortunas dilapidare, pretiosissimam temporis iacturam facere instituunt. *Ferrea* hîc cernis *femora.* Denique iam sui iuris, poculis certare, tumulentiam sectari, in fœdas libidines effundi, in omne scelus proruere consueverunt. *O pedes fictiles!* ô luteos & verè sordidos! In eiusmodi Adolescentem rectè cadit illud Horatii:

Horat. de arte.

Amphora cœpit
Institui; currente rotâ cur urceus exit?

Non alia de caussa, quàm quod in prima institutione non perseverant. Amphora eleganti formâ, cælesti liquore imbuenda regiâ mensâ condigna institui cœperat, sed figulo materiâ reluctante, aut humore suo nimium diffluente, in ollam carneam, camino aptam commutatur, quodque fuisset vas in honorem, redditur vas in contumeliam, æternis ignibus destinatum, unde illud fatidici vatis non uni occini posset:

Ovid. ep. Deianira ad Hercul.

Cœpisti melius quàm desinis, ultima primis
Cedunt; dissimiles; hic vir, & ille puer.

2 Idem Religiosis quibusdam familiis, tam virorum quàm fœminarum usuvenit, quæ ab aureo charitatis capite exordia sua auspicatę; at lapsu temporis, deficiente spiritu, in pedes fictiles ac luteos defecerunt. Quod Abbas ille innuebat, qui suos sub ordinis primordia, in simplicitate cordis, solâ *conscientiâ* regi dictabat; exinde ubi studiis operam navare cœperunt, regebantur *scientiâ*; at nunc, inquit, per otium & socordiam, sunt mera *entia.*

3. Inter coniuges primis mensibus, virum caput mulieris, quis non *aureum* dixerit? tanto amoris igne expurgatum, ut nihil ebullientis fæcis, aut simulatæ scoriæ resideat; at vix anno vertente, rem domesticam negligere, sero vespere bene potus domum revisere, tandem alto se luto immergere, pravo consortio adhærescere, in multam noctem comessari, zelotypiæ œstro uxorem execrari, diris devovere, omnia ut leo in domo sua evertere. En *pedes fictiles, ac luteos.*

Quàm multi sub solemnitatem Paschalem immaculati, candidi velut nix, dealbati quasi modò geniti infantes, usque ad Dominicam in Albis procedunt; at sensim sine sensu, nix illa colliquescere, candor evanescere cernitur. Hebræus Rex se ipsum pœnitētis thermis solatus: *Lavabis me,* Psal. 50 inquit, *& super nivem dealbabor.* earū virium pœnitentiæ fons est, lavamur, nivei simus, imò supra nivem dealbamur, animum induimus candidissimum, sed tamdiu candida est nix ista, quamdiu recens est. Hoc hyems nobis ostendit in urbibus: quâ nocte nix cælo defluit, eo manè candidissimę sunt civitatis viæ, omnia compita vestit albedo, sed hiberna, & ideo non diuturna: nam exspecta sis ad vesperam, & matutinam albedinem quæres, sed non invenies, nix in lutum abiit: nam hominum & iumentorum pedibus toties calcata, & niveum colorem perdidit, & in lutulentas sordes defluxit.

Videte mihi hominem pœnitentiæ thermis ablutum: niveus est totus, quantus est: amœnum, & divinis oculis gratissimum præfert candorem: sed heu! vix dies unus, altérve abiit, & iam lutum est nix ista, sordes & atrorem contraxit, ut de consimili iactari possit illud proverbium: *Mane Psalterium, meridie convivium, vesperi convitium & propudium.* Sanctè proponimus, fervidè inchoamus, aliquamdiu persistimus, paulatim intepescimus, proposita negligimus, decreta rescindimus, cœpta invertimus, ad vetera, ad priora, imò ad peiora

peiora redimus. *Filii Sion inclyti, & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea?* Mandrabulus, teste Suidâ, thesauro grandi reperto, ingentia pollicitus est Iunoni quotannis, in animi grati testimoniũ offerenda: ac primo quidem anno obtulit arietem aureum, argenteum altero, tertio stanneum, quarto plumbeum, deniq; nullum. Ita nos planè in arctis rebus, in vehementi morbo, in præsenti periculo, mõtes aureos, mores emendatissimos, Deo, divisque omnibus pollicemur. Evadimus. quid porrò? quæ sequitur vitę sanctimonia? quâ liberalitate voti fidem solvimus? Principio aliquantulum auri promimus, mox argenteas cudimus lamellas, his brevi opus figulinũ iungimus; post superata pericula, post valetudinem restitutam, pauculis diebus substrictiores aliquantulum sunt mores; vix unus aut alter mensis abit, cùm beneficii accepti labat memoria, idemque iterum ut antè, quædam licenter, quædam segniter, quædam impudenter committere non erubescit. Hæc illa procera, tam admiranda statua, caput quidem aureum attollit cælo, sed basi nititur infirmâ, pedibus argillaceis, luteis consistit.

Ierem. Thren. c. 4.

Consimiles Hipponensis Præsul Centauris, Satyris, Chimęris conferre non dubitavit, dicens: *Bonum inchoare, & malo fine concludere, quid aliud est, quàm monstrosas res conficere? illa enim actio* (illa virtus, illa vita hominis) *quasi Chimæra est, quæ initium habet à ratione* (à pietate,) *sed finem à sensualitate: cùm enim sic agitur,*

Aug. ad frat. in erem. ser. 8

Humano capiti cervicem pictor equinam
Iungit &c.
Spectatum admissi risum teneatis amici.

Horat. de arte.

Hæc monstra ridemus, cùm nos ipsos his longè deformiores reddamus: non paucos quippè reperire est, qui à sacrâ Confessione, castimoniæ ac pudicitiæ leges iurarunt, sanctiores vitæ desideria, ebrietatem, fornicationem, iram, iniustitiam, turpiloquium, ut pestes detestari in animo instituerunt: caput non humanum, sed divinum iure æstimaveris; sed vix paucis retrolapsis diebus, pars inferior in gryphum avaritiæ, in porcum aut hircum lasciviæ, in canem invidiæ, in monstrum denique teterrimum desinit. unde non abs re Henricus IV. Romanorum Imperator, in quadam epistola ad S. Othonem Bambergensem Episcopum: *Bona inceptio sine fine, speciosi corporis instar est, sine capite.*

Atque utinam eiusmodi monstra intra Religiosa claustra nõ degerẽt! quàm præclara in tirocinio cœpta fervent? quidquid austeritatis ac molestię obiicitur, animosè digeritur; tandem in arrepto proposito flaccessere, disciplinæ Religiosæ minùs attendere, liberiùs animo & corpore evagari incipiunt: *legẽ pone*, mox sequitur; *defecit*, & tandem *mirabilia*; quæ regius Psaltes describit: *Commisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum.* Quibus severissimmum illud Væ, Eccles. interminatur: *Væ illis, qui perdiderunt sustinentiam.* In quę verba Greg. *Sustinentiam quidem perdunt, qui bona inchoant, non consummant, quibus nimirum væ esse dicitur; quia non solùm incepti laboris mercedem perdũt, sed & apostatarũs sui pœnâ feriuntur.* Quod utinam non nimis luculento testimonio, tot infames transfugæ testati essent, quorum casum altiore stylo Augustinus deplorat, dum sibi soli loquitur, & vacat: *Vidimus*, inquit, *multos, Domine, & audivimus à patribus nostris (quod utique sine magno tremore non recolo, sine multo timore non confiteor) ascendisse primitus quosdam usque ad cœlos, & inter sidera nidum suum collocasse; postmodum autem cecidisse usque ad abyssos, & animas eorum in malis obstupuisse; vidimus stellas de cœlo cecidisse, & eos, qui inter filios Dei ambulabant, in medio lapidum ignitorum, quasi lutum ad nihilum defluxisse.* Quod quis mirari desinet, qui Iudam attenderit à Deo electum ad conversionem gentium: qui suavissimo Christi, ac Discipulorum contubernio fruebatur, plures ex ore divino sermones, velut faculas, pectore exceperat; qui miracula non minora à magnis Apostolis patrarat, dæmones expulerat, ut Augustinus, Cyrillus, Leo, aliique testantur; qui denique teste Gregor. Nazianz.

Novarior. adagia pag. 52.

Lauredan: tit. perseverant. Psal. 105.

Eccl. 2.

Aug. in Soliloq. c. 29.

Aug. l. 3. contra literas Petiliani c. 55. Cyrill Hierosol. Catech. 7. S. Leo de pass. Dom. serm. 16.

Corn. in actae. I. v. 17. doctrinæ suæ verbis, multos genuit filios. Hic tantus Apostolus, factus est filius perditionis, imò & *dux eorum, qui comprehenderunt Iesum*. Apposité Hieronymus: *Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finivit: Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur*. Nónne stellas inter numerandus, Lucifer Caloritanus in Sardiniâ Episcopus? vir boni nominis & quem res præclarè gestæ, zelusque tuendæ Religionis primùm extulit: adeò ut, quod & de Origene legitur, non tam ipse Martyrio, quàm Martyrium ipsi, deesse videretur. Hoc certè illi inviderunt Arriani, qui ipsum jam quartò in exilium expulerunt, ad cujus incommoda, Eleutheropoli etiam dira addidit, eo loci Episcopus Arrianus.

Greg. Naz. in Christo patiente. Hieron. ep. 16. ad Furiam. Baron. an. Chri. 354.

Quis vobis de hoc viro animus, Auditores? quæ mens? quæ cogitatio? an non dignus infulâ & pedo? an non Luciferi nomine? an non lux ipsa? an non stella insita Ecclesiæ firmamento? mox etiam empyreo inserenda? Enimverò is videri & esse poterat, si perseverasset; at cecidit, cecidit de cælo Lucifer, dumque discedit ab Eusebio Vercellensi Episcopo, negatque pervicaciùs recipiendos cum dignitate lapsos Episcopos, ab Ecclesiâ quoque discessit, & miserabili in schismate vitam finiuit. Imò & Luciferianis hæreticis nomen fecit, ut in illum quoque verti possit illud: *Stellæ cadent de cælo*.

An. Chri. 362.

Sic & poma verminosa decidunt, nec ad maturitatem perveniunt; bona verò & integra, in arbore solis radiis excoquuntur donec planè mitescant & maturescant. Ita plures turpiter deciderũt, quos vermis intus superbię impatientię, aut alterius affectus rabies, corrosit. Huic tam tristi ac luctuoso argumento miserabilem senem Osium, subjungit Lobbetius, vir non minùs elegans, quàm pius; ipsum audite: Osius Episcopus, cui parem nulla vidit & luxit ætas, multis tum in Oriente, tum in Occidente Christianæ rei caussâ, summoque bono perfunctus legationibus: Osius, qui summa cum auctoritate, pariq; seu sanctitatis, seu doctrinæ laude, plurimis Conciliis interfuit, imò & præfuit:

Baron. an. Chri. 357.

Osius, quem in suo Christianæ fidei tirocinio Imperator Constantinus lateri semper adhærere voluit, tanquam fidum monitorem, ac pædagogum:

Osius, quem ille ipse Augustus pronâ quadam pietate patrem vocitare solitus, uni illi seu ut discipulus Magistro, seu ut filius parenti subiiceretur:

Osius, quem ipsi Arriani, licet Religionis nostræ hostes acerrimi, honoris ergo, *Synodorum* principem appellabant:

Osius, qui per omnium ora volitare, qui virorum doctorum monumentis ubique celebrari, qui famâ propè super æthera notus, qui tentatis, devictis, profligatisque hæreticis sibi nomen fecerat, apud Deum meritum, Ecclesiæ seu matri authoritatem conciliarit:

Osius denique, quem eo loci ac temporis agnovit, amavit, atque suspexit orbis universus, velut aliquod ævi sui miraculum:

Osius, inquam, ille in conciliabulo quodam Sirmiensi ignominiosè prostratus, & Nicænæ fidei, quam extulerat ipse, proditor atque desertor exstitit, & Ursacij Valentisque hæresim amplexus est. Et hoc quidem in extremâ senectâ (erat enim, ut testis est S. Hilarius, centenario major) & jam in portu esse videbatur, qui in senili corpore spirabat animus, & ad paratos sibi lauros ac coronas, post tot exantlatos labores, aspirare credebatur. Sed prô dolor, pudorque! in ipso unius ævi extremo limine cecidit; & unà secum immanem traxit animarũ ruinam. Certè eo lapsu Catholicus orbis contremuit, concussæ sunt solidissimæ petræ, & ut ait Zacharias, *abietes ulularunt, quia cecidit cedrus*. Ab eo quippe casu attoniti, paventesque viri cæteroqui sãctitate sublimes, Davidicũ illud ingemi- narunt: *Ne proijcias me in tempore senectutis*. Quid enim acerbius, quàm post plura jejunia, prolixas preces, profusas eleemosynas sub vitæ finem, quasi in portu naufragium facere? Quod attentâ mente considerans

Zach. 11 Ps. 70.

Basi-

Basil. hom. 11. in Prov. Basilius: O miserabile spectaculum! exclamat, ô sortem lugendam! post jejunia multa, post durum vitæ genus, post longas ad Deum preces, post uberes effusas lachrymas; denique post annorum 20. seu 30. abstinentiam, ob indulgentiam, inconsiderantiamq́; nudum omnibus ac tot laborum mercede privatum reperiri, & similem fieri mercatori cuidam diviti, qui in portu naufragium facit omnium, quæ tanto labore ac sudore parta.

Surius 23. Ian. Jacobus Anachoretes, postquam quadraginta omnino annos Deo militavit, miranda maxima patravit, trophæa de hoste inferno statuit plurima, id ætatis vir, à fœminâ demum triumphatur, & ab ea fœmina, in qua ipsum cacodæmona non horruerat, imò è qua victum ejecerat. huic ille infelix, primò pudorem, mox vitam extorsit. O miserabile spectaculum! ô sortem lugendam! non juvat castas mentes, animas Deo dicatas per 20. annos illibatam animæ puritatem servasse, contra spiritus immundos ad sanguinem decertasse, si tandem victæ succumbant. Quod melleâ suâ eloquentiâ exornat Ambr. l. 1. de Virg. Ambrosius: *Quis mihi*, inquit, *protendat Vestæ virgines, & Palladis sacerdotes? qualis illa est, non morum pudicitia, sed annorum, quæ non perpetuitate, sed ætate præscribitur? ipsi docent virgines suas non debere perseverare, nec posse. Qualis autem est illa Religio, ubi pudicæ adolescentes jubentur esse impudicæ anus? cùm senectus portus esse debeat, non vitæ superioris naufragium.* Id porrò vel maximè dolendum, inter Christianos reperiri, inter eos, qui se voto, Deo consecrarunt, animumque ad 50. 60. annos purum ac immaculatum conservarunt, in cœnum tandem vitiorum delapsos. quos severissimè Ad Gal. 3. perstringit Apostolus: *Sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nūc carne consummemini.* Meritò hos Paulus stultos, amētes, insanos appellavit, qui omnes anteactos labores, omnia vitæ merita, momēto dilapidarūt. Ad Gal. 5. *Currebatis bene*, inquit, *quis vos impedivit?* Atalantæ in medio cursu, malum aureū remora fuit; aliis poculum remora est, quod in taberna quadam pro insigni expositū cum epigr. *Hæc illa est remora.* alios lascivus procus detinet, quosdam honoris fumus trahit. Quid vos impedivit? avarum mala aurea, lascivum forma venerea, temulentum vini lagena, ambitiosum inanis gloriola:

Sic quadam ingenio, & virtute ad sidera vectos
Detinet in medio tramite, causa levis.

Justinus è primis aulæ Hungaricę Dynastis, Regi percarus, generoso pede mundū calcavit, & ad S. Francisci cœnobium pius transfuga se recepit: ubi tantum in sui despicientia, & rerum humanarum contemptu progressum fecit, ut nihil jam terreni ultrà sapiens, totus in supremi numinis cōtemplatione, mente defixus hæreret; adeò ut cùm Romæ in conventu, qui Ara cæli nuncupatur, degeret, auditâ super mensam (quod mireris) sacri codicis prælectione, evestigiò ceteris cōsidentibus ac contuentibus, in aëra sublimis raptus sit. Attonitus divino hoc, S. Joannes Capistranus, qui aderat, prodigio, ad ædem sacram fratres divinæ majestati gratias acturos ablegat, operiens inibi ipse intereà quē exitum res sortiretur. Iam sanctitatis fama ad aures Eugenij IV. Pontificis percrebuerat, qui fratrem Iustinū ad se acciri curat, eumque velut hominē cælo delapsum, summâ honoris ac venerationis significatione complexus est, sibi assidere, ac quidvis à se postulandi, quin & impetrandi, potestatē fecit. Quæ vanitatis aura, usque eò hunc cælestium donorū bene instructum myoparonem jactavit, ut ad syrtes & scopulos allisus, tristi naufragio perierit.

P. Pennequin Amour divin. part. 2. c. 8. Annal. ord. S. Franc.

Reversus etenim ad suos, animo prorsus elato ac contumaci, omnibus offendiculo fuit. quod ut Capistranus observavit, hominem aggressus: Quomodo, inquit, & quantum mutatus ab illo! qui Angelus abieras, cacodæmone deterior regressus es! Quam monitionem sarcastico risu Iustinus elusit, eoque pervicaciæ devenit, ut cùm è Religioso cœtu unum aliquem graviter sauciasset, in vincula conjectus, inde elapsus, vagus apostata extiterit,

donec rursus comprehensus, obfirmatam in scelere animam exhalarit. Opportunū ad hæc Cypriani monitum: *Ante nos ista tractantur, & nullis terroribus coërcemur. Quid faceremus, si opinionibus tantummodò illas historias audiremus? sed hæc est semper incredulitas humanæ duritiæ, ut non solùm audiendo, sed etiam videndo, non credat alios interijsse, nisi & seipsam viderit.* Quantumvis sanctus, quantumvis fortis, quantumvis ferreus sit, qui stat, videat ne cadat.

Cypr. de sing. Cleric.

Vis videre leonem fortissimum ad nullius tyranni, sive carnificis paventem occursum, à delicatâ fœminâ edomitum, atque dilaceratum? Audi Marcarium, qui inter alia exempla huic rei accomoda, hoc subjecit: Alius persecutionis tempore corpus suum præbuit torquendum, ac cùm suspensus esset ac efferbuisset, posteà conjectus est in carcerem. Huic igitur administrabat quædam, juxta fidem pia mulier, cum qua familiaritate contractâ, adhuc in carcere, lapsus est in stuprum. O casum longè luctuosum! ô ruinam omnibus formidandam! quæ ne umquam animis vestris excidat, illud Bern. pro epilogo inculco: *De quantis legimus in vitis Patrum, viris potētibus in vigilijs, & in jejunijs, in laboribus supra modum humanum, imò & in miraculis coruscantibus, qui ceciderunt, quia non perseuerarunt usque in finem.*

Marcarius hom. 27. V. Velasq. in Philipp. c. 2. v. 12. annot. 21.

Bern. de pass. c. 14.

§. II.

Matt. 10.

Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

Sanctus Thomas perseverātiæ virtutē scitè expressit 2. 2. quæst. 137. art. 1. *Per se ad perseverantiam pertinet, ut aliquis perseveret usque ad terminum virtuosi operis: sicut quòd miles perseveret usque ad finem certaminis.* Parum est in conflictu, sub initio, hostium cuneos perrupisse; nil confert impetum primum esse plusquam virorum, si corpora similia alpibus, calore solvantur, & secundus assultus sit minor quàm fœminarum innumeræ clades loquuntur, qui primo congressu victoriam cantabant, dein aut à pugnâ ad spolia delapsos, aut ab hoste, animis resumptis, turpiter cæsos prostratosque fuisse. Hinc Cyprianus, Martyr gloriosissimus & Doctor ludicissimus (ut eum August. compellat.) *Hortamur vos*, inquit, *per communem fidem, ut gloriam nostram, forti & perseveranti virtute teneatis: adhuc in sæculo sumus, adhuc in acie constituti, de vitâ nostrâ quotidie dimicamus.* Ecquis enim non illud Iobi exploratum habet? *Militia est vita hominis super teram.* Depugnandum, certandum est, donec cum Paulo victores coronam mereamur accipere justitiæ. *Donec vita est ista*, inquit Ambrosius, *certamen non deerit, non erit corona. Nullus probatur, nisi qui perseveraverit usque ad finem, ut posteà possit, qui legitimè certaverit, coronari. Quis fortior Paulo? Quis beatior? Ille tamen vas electionis Dominicæ, non antè sibi coronam vindicavit, quàm certamen omne consummaretur:* ideoque ait: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo, reposita est mihi corona justitiæ.* Catalogum benè longum Paulus contexit laborum, periculorum ac vulnerum, quæ in hac palæstra adverso pectore fortiter sustinuit, *in laboribus plurimis, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, &c. in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in frigore & nuditate.* En fortissimum athletam: en invictissimum pugilem: sic tamen ut nulla harum bellicarum virtutum mereatur coronari, unam perseverantiam si exceperis. Hæc Seraphici Doctoris sententia est, qui verba illa 1. ad Cor. 9. *Omnes quidem currunt.* argutè ad præsentem materiam traducit: *Sic de virtutibus potest dici: nam virtutes ad regnum Christi currunt, sed una sola accipit bravium: nam currunt mundi contemptus, paupertas, vigiliæ, eleëmosyna, obedientia, abstinentia, patientia; sed sola perseverantia coronatur.*

Aug. l. de bono pers. c. 19.
Cyprian. 1. epist.
Iob. 7.
Amb. exhortatio virg.
2. Timot.
2. Cor.
Bonav. Ps. 67.

Et

Et quoniam certamen ingressi sumus, juvat propositum alterâ à se militari similitudine confirmare. Historicorũ Princeps Livius: *Perseverantia*, inquit, *in omni genere militiæ, maximè tamen in obsidendis urbibus necessaria est, quarum plerasque munitionibus ac naturali situ inexpugnabiles, fame sitiq; tempus ipsum vincit, atque expugnat.* Belgium totius bellicæ disciplinæ, absolutissimis exemplis hâc nostrâ ætate inclytum gymnasium, triennalem Ostendæ obsidionem uni pertinaci perseverantiæ debet: vbi cum bruto elemento, cum effræni oceano, qui opera & operarios involvebat, cum ignitis globis, qui non semel munitiones nostras, ipsumque Archiducalium firmissimum propugnaculum incendio absumpserant; cum innumeris hostium copiis, aperto mari continenter submissis, decertandum erat. Slusâ insuper à Mauritio, nobis ereptâ, senescente jam militum, centurionum, ac tribunorum virtute, absumptisque viribus, abeundi consilia non modò ut honesta agitabantur, verùm ut necessaria urgebantur; perseverandum tamen duxit Albertus, & vicit ac triumphavit. Suaviter ille & fortiter: *Absque perseverantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur.* Absque perseverantia & omnes labores, & omnes expensæ, omniaque pericula ac vulnera suscepta, frustranea sunt, & pro nihilo habentur. quo ariete Vlysses sic Ajacem aggreditur:

Livius l.5. decad.1.

Haræus an.Christ. 1603. 1604.

Bern. ep. 29

Ovid. l.13. Metam.

——— Vidi, puduitque videre
Cùm tu terga dares, inhonestaq; vela parares,
Nec mora: quid facitis? quæ vos dementia (dixi)
Concitat, ô socij! captam dimittere Troiam?
Quidq; domum fertis decimo nisi dedecus anno?

Munitionem quampiam, arcem aut civitatem suis vallis ac propugnaculis instructam cingere perquàm facile est; at expugnare, tædia, inediam, æstum, frigus, pericula, vigilias noctes diesque, menses, & annos tolerare difficile, imò solius peseverantiæ est. Hanc in arduâ ac diuturnâ Bredanæ urbis obsidione Spinola commonstravit. Hermannus Hugo oculatus testis, qui à latere Marchionis nusquam deflectebat, ea incommoda adducit, quæ non semel stationem deserere, & obsidionem solvere, & turpi fugâ recedere suadebant.

Herman. Hugo de obsid. Bredana. pag. 72.

„Hyems tota, eaque acerrima sub Iove „frigido transigenda, quâ nonnullis adeò „præriguere manus, pedesque, ut cultris „fuerint desecandi: quidam inter excu„bias frigore exanimati sint. Intestinum „bellum ab annonæ caritate & inediâ, „fortiùs urgebat. Ginnekense templum, Pag. 85. „in quo sex millia saccorum frumenti „moliti, condita erant, cum vicino ave„næ stabulario, Mauritius immissis spe- Pag. 59. & „culatoribus, incendit. Pro ea exercitus 91. „magnitudine, qui peditum triginta „millia, equitum octo millia numera„bat, tanta pabuli inopia esse cœpit, ut „aut myricis equi pabulabundi vesce„rentur.

„Inediam verò ipse Spinola ad duos pag. 94. „dies continuabat. De gregariis militibus „sileo. Continuis ultrò citroque explosionibus quot occubuerint, difficile foret recensere: hoc certum, morientium toto obsidionis tempore in urbe Bredana, eum numerum fuisse, ut supra quinque mortuorum millia in rationes Libitinæ venerint.

A fronte, à tergo, adversùs hostium insultus, castra nostra munienda; censa enim initio obsidionis in urbe ad millia quin- pag. 59. decim; Mauritius verò plenis campis ingenti exercitu imminebat. Continuis ultrò citroque explosionibus, quot occubuerint, difficile foret recensere. Globus pag. 92. „tabernaculo Spinolæ, tum fortè absen„tis, per tectum illapsus, lecti conopæum „abstulit, & cubiculi mensas duas fru„statim discerpsit.

„Vix quatuor dierum intervallo, Spi- pag 93. „nola equo albo vehens, altera tormenti „majoris pila, frænum ei sub ore equi „abrupit, habenis in manu relictis.

Quæ omnia cùm jam per decem omninò menses tenuissent, si consilio centurionum suorum; imò & regis, ac Isabellæ tantum non jubentis, Bredam Marchio deseruisset, quàm omnes labores frustrà susceptos, expensas propè infinitas, militum ac nominis sui jacturam, hostium plausus ac triumphos, lamentari jure potuisset?

pag. 101. Quàm pigere ac pudere debuisset, postquam toto obsidionis tempore in urbe supra quinque mortuorum millia ab- „sumpta fuerint; postquam obsessi ad „eas angustias redacti, ut equinâ vesce- „rentur; butyri libra sex florenis; porcel- „lus centum & quindecim florenis, ta- „baci libra, florenis centum venierit; aut „quod magis mireris; tabaci in urbem pag. 103. „illati, quod constiterat scutis 4. vendi- „tum in urbe florenis mille ducentis. Si, inquam, post dura & aspera à suis & hostibus tolerata, castra movere, & infami receptui canere coactus fuisset: cùm è contra constanti perseverantiâ obsessos premendo, dum ad undecimum mensem sese dedidêre, immortalitatem nominis gloriam ac triumphum hactenus inauditum; emolumentum patriæ maximum, sibi peperisse omnes contestentur: ita mala, quæ tempus invehit, tempore mitigato vincuntur, cùm idem venenum sit & antidotum. Tartareos hostes expugnare satagis? muri carnei quatiendi sunt flagellis, ac inimici domestici inediâ ac jejuniis, non uno alterovè die, sed per menses, & annos continenter domandi, & frangendi, donec victi deficiant, & in potestatem tradantur; juxta illud Ps. 17. Davidis: *Persequar inimicos meos, & comprehendam illos; & non convertar donec deficiant.* Picturam vobis objicio, ut ne defatigemini animis vestris deficientes: Triremis validis instructa remigibus, adverso æstu in portum adnitentibus, hanc Epigraphen subscriptam habebat: *Durate.*

Hieron. l. 3. contra Pelag. Quò spectat illud, quod mores concernit, Hieronymi: *Si paululum se quis remiserit, quomodo, qui adverso flumine lembum trahit, si remiserit manus, statim retrolabitur, & fluentibus aquis, quò non vult ducitur: sic humana conditio, si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam.* Retrolabitur, & labor omnis hactenus impensus, irritus est. Vnde sapienter ille; *Lauda naviBern. serm. de pass. c. 14. gantis felicitatem, sed cùm venerit ad portum.*

Alterum est, non minùs in patiendo, quàm in agendo perseverantiam necessariam esse. Non rarò incipimus pati cum laude, sed ante finem deficimus, & bonum principium malo fine corrumpimus, promeritaque jam collecta, effundimus demum impatientiâ. Putei situlam mihi considera, hæc etsi summo labore ad supremum os fontis ascenderit, si tamen manum ab eâ retinendâ subducas, mox impetu deorsum ruit in imam scaturiginem. Adnitendum ut consummes; atque perficias. Redemptoris nostri in cruce constantia, quàm variè, quàm validè fuit agitata? *Descendat nunc de cruce.* Quid Matth. 27. hoc *Nunc*? Post trium & triginta annorum labores, post tot dolores, & opprobria, *nunc* in sanguinolenti illius cursus metâ: in extremo spiritu de cruce descendat? Bernardum ad hæc audiamus: *Descendat si Rex Israel est: imò verò quia Rex Israel est, titulum regni non deserat; cùm enim salvus esse non poterit, nisi qui perseveraverit usque in finem, quantò minus poterit esse salvator.* Bern. in d. parasc. Additque S. Thomas: *Si de cruce descenderet, virtutem nobis patientiæ, usque in finem, non demonstrasset.* S. Th. in Matt. c. 27. Consimiles voces, cacodæmon, fraudulenti amici, stultæ matres, filiis ad Christi crucem confugientibus, aut in ea confixis jactant: *Descendat de cruce*, tetrum illud. Religiosæ vitæ claustrum deserat, rigorem remittat, cucullum excutiat. Quos minimè audiendos idem Doctor, ad perfecti operis consummationem exstimulans, hisce verbis hortatur: *Neminem audiamus, non carnem, & sanguinem, non spiritum quemlibet, descensum à cruce suadentem. Persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non nostrâ levitate. Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, approbatur* Bern. serm. 1. in Paras.

tur in victoria,

Operis victoria finis.

nid.6. letam. Sola perseverantia meretur viris gloriam, virtutibus coronam.

Ambulaverat per omnes cruciatus impietas, & exhausta tellus; nulla jam reliqua tormenta habuit, cùm ecce ad aquas & aërem estitum, nudi sub frigidissimo cœlo quadraginta Heroes Sebasteni in lacu collocantur gelu rigente; sed thermas putasses, ita numquam aliàs major in omnibus ardor eluxit; ferventem extremum spiritum ubi iners gelu expressit, clamitarunt omnes: *Consummatum est.* si unum modò excipias, qui ex martyre, transfuga factus, ad tepida balnea, quæ crudelis impietas, ut virtuti insidias faceret, ponè littus statuerat, se recepit: sed infelix, dum luctam consummare renuit, invenit ibi continuò mortem; eamque sempiternam, qui vitam quæsiverat; in æternum victurus, si cursum consummasset. Intereà cælo coronæ quadraginta delabuntur, & singulorum Martyrum capita ambiunt; dumque unam de custodibus aliquis, vacare spectat, Christianum se clamat; simul in aquas insiliens, coronam alteri præripuit; & palmam quasi in manibus confregit.

evias. m.9. art.

asil.hom. 40. art. *Miserabile spectaculum!* exclamat Basilius, *miles transfuga Christi, ovis à lupo direpta, & miserabilius à vitâ perpetuâ excidens! Sed nec præsenti vitâ diu gaudens: nam simulatque lavacrum insiliit tepefactum, corpore, quod glacie torpuerat, dissoluto, statim interiit,* & coronam amisit.

Apoc. 3. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*, quemadmodum Sapricio accidit. Fuit Nicephoro (ut Metaphrastes commemorat) familiaritas cum Sapritio Sacerdote à teneris contracta. Ea cum pueris crescere & adolescere non exiguo virtutis incremento cum Adolescentibus visa; demum præter spem omnium, in grave odium vertit. Intereà sæva in Christianos tempestas Antiochiæ exorta, turbine suo etiam Sapricium involvit: nihil tamen in tormentis aut dixit aut fecit, Christano indignum; at omnia fortiter & constanter pro Christo toleravit. Iamque ad palmam vocabatur, cùm semel iterumque Nicephorus ad genua euntis accidit, lachrymansque à Martyre veniam rogat, daret hanc moriturus pro Christo, si non sibi, certè ipsi Christo mortuo inter preces pro hostibus fusas. Audiebat hæc Sapricius, neque tamen qui mundum, carnem & cacodæmonem triumpharat, seipsum vincere voluit; sed nec verbis, nec oculo dignatus Nicephorum est. Ergo non placuit cælo palmam illi dare, qui se ipsum nollet superare. Cervicem præbere jussus, mortem turpi vitâ redimit, & Christi sacerdos facere (eheu)! Jovi promittit, nequidquam per omnes superos obtestante Nicephoro, non referret, quem cælo jam posuisset pedem; non dimitteret, quam jam-jam apprehendisset palmam. Ne tamen gratis lictor gladium strinxisset, accurrit ipse Nicephorus, & seccedaneam victimam se obtulut. Quid multis? in aliena præmia involavit, & alterius coronam accipere meruit.

Hujus argumenti recentior tragœdia in Iaponia accidit, ut apud P. Sainct Iure videre est. Angelicè S. Thomas: *Laus perseverantiæ in hoc consistit, quòd aliquis non recedit à bono opere, propter diuturnam tolerantiam difficilium, & laboriosorum; cui directè videtur opponi, quod aliquis de facili recedat à bono, propter aliqua difficilia; & hoc pertinet ad rationem mollitiei: nam molle dicitur, quod facilè cedit tangenti.* *S. Iure de la cognoissance & de l'Amour de Dieu. l. 3. c. 5. & c. 12.* *S. Thom. 2.2. q. 138. art. 1.*

Sampson vitę integerrimę, in quē insilierat spiritus Domini, qui leonē dilacerarat, hostes prostrarat: hic semel, iterū, tertiò restiterat Dalilę, sed tandem victus succubuit: mollities eum enervavit. unde Berdus: *Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortidudo.* Quod deinde exemplis illustrat: *Saul,* inquit, *cùm esset parvulus in oculis suis, Rex est super Israel constitutus; non perseverans in humilitate, & regnum amisit, & vitam. Si cautela Samsonis, si Salomonis devotio* *Bern. ep. 129 ad Ianuenses. de Pass. c. 14.*

per-

perseverantiam retinuissent, nec is profectò privaretur sapientiâ, nec ille viribus. Et tu Adolescens, tu filia, tu Ecclesiastice, tu Monialis de perseverantia tua secura incedis? *Memento quoniam in medio laqueorum ambulas, & multæ veteranæ virgines, castitatis indubitatæ, in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus.* Multi semel, iterum tentationi resistunt, tandem succumbunt semel, iterumque: judex renunciat muneribus, non discedit à justitiâ; tandem succumbit: semel, iterum servant jejunium; sed Quadragesima prolixior est, occasio invitat, non perseverant. Hæc pluribus qui volet, ad mores accommodet. Concludo ipse & omnibus hoc Pachomij monitum altè „inculco: Frustrà ad salutis bravium cur„rimus, nisi sic curramus, ut comprehen„damus: frustrà cum hoste confligimus, „nisi certemus ut vincamus.

Hieron. ad Eustoch. de cust. Virgin.

Metaph. in vita.

Fuerunt, qui Cynicum illum Philosophum interrogarent, hunc in modum: Dic mihi Diogenes, cur ætate tam provectâ, tuam adhuc cellam vinariam habitas? cur arctæ huic vitæ, quam tot annos professus, non renuntias? Quibus ille: Ridiculi vos estis homines, inquit: si curram in catadromo, num cessem currere, jam metæ vicinus, ut alius mihi præmium præripiat? ego verò potiùs cursu feror concitatiore. Hoc Paulus dixit, & fecit: *Sic currite, ut comprehendatis.* In summitate scalæ, non autem in ejus principio, aut medio incubantem Dominum vidit Jacob, ut hinc discamus, inquit Hieronymus, satis non esse, bene incipere, & bene progredi, si non perseveremus & consummemus. Cui consentit illud Bernardi. *Quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? ideò Paulus ajebat: Sic currite ut comprehendatis. Ibi tu Christiane fige tui cursus, profectusq; metam, ubi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens usque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si usque ad mortem non perveneris, bravium non prehendes,* ut cum Christo in mortis & vitæ confinio, extremo spiritu exclamare possimus: *Consummatum est.*

1. Cor. 9.

Hieron. ep. ad Furiam.

Bern. ep. 253. ad Abbat. Germ.

Ubi pictor ultimam manum tabulæ imposuit, assurgit gaudens, quia *consummatum est.*

Mercenarius, qui tulit pondus diei & æstûs, cùm vesper adest optatus, suaviter respirat: *Consummatum est.* in oculis est denarius diurnus.

Aglicola cùm segetem demessam feliciter mandavit horreis, triumphat, & sibimet applaudit: *Consummatum est.*

Venitor cùm vindemiâ jam solutâ, mustum in doliis spumat, lætus cantat: *Consummatum est.*

Peregrinus in viæ termino hilaris requiescit: *Consummatum est.*

Orator tremens & exanguis, ubi citra hæsitationes hanc epilogo clausulam nexuit, *Dixi.* exultat, quia *consummatum est.*

Ubi vitæ huic epilogum imponis, rectè dices: Vixi: *consummatum est.*

Etenim si (teste Ambrosio) *laudari antè Gubernator non potest, quàm in portum navem deduxerit; quomodo laudabis hominem priusquam in stationem mortis successerit? & ipse sui est gubernator, & ipse vita hujus jactatur profundo; quamdiu in salo est, tamdiu inter naufragia. Dux ipse, nisi confecto prælio non sumit lauream; nec miles arma deponit, nec stipendij mercedem adipiscitur, nisi hoste superato,* opere peracto & consummato.

Amb. l. de bono mor. c. 9.

Militem vultis, qui in mundi militia arma non posuit? ad ruborem vestrum audite. Qua die de Mauris capta est Ceptua urbs, hærentibus Proceribus æatq; ob formidolosas hostium in propinquo vires, in ejus præsidio futuros se negantibus, Didacus Menesius unus invetus est, qui Regi operam suam deferret, Maurosq; scipione, quem in manu habebat, abacturum pollicebatur. Audax dictum, & pugnacis animi nobilem impetum perseverantia nobilitavit. Duodeviginti annis, ut Mauro semper imminenti occurreret, semper promptus esset, hamis contextam loricam, numquam exuit, ut illa instar vestis jam sponte in scuta decideret. Plusquam ferrea homini fuit perseverantia, cui ferreâ fatiscente loricâ, vis illa indomiti animi perseveravit; sed gloriæ aurum, nullo

P. Rod. exempl. vi l. 6. c. 7. § 3.

nulló nisi ferro emitur perseverantiæ: at verò cælestes pugiles, *aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum*, non segniùs ad finem usque decertarunt. P. Didacus Sotus, quem satis novi (inquit Historicus) jure optimo perseverantiæ præclarissimam retulit laudem. Quoad in Societate vixit, bis ad minus quotidie in flagello sæviebat, continuisque ciliciis carnem macerabat; sed quamdiu? Ad extremum spiritum, adeò ut in supremo morbo, octo ante obitum horas, inventa illi sint duo cilicia ferrea adeò constringentia carnes, & armata spiculis, ut opus esset frangi, quo possent extrahi; ita generosus hic Christi miles, arma, quæ semel domesticum in hostem induit, constantissimè usque ad mortem retinens, non priùs pugnandi, quàm vincendi, qui vivendi fuit, finem fecit.

P. Petrus Rodericus per dimidiam horam crudeliter se flagellabat, eâ animi constantiâ, ut eo ipso die, quo obiit, idem temporis spatium, in eodem sui supplicio insumpserit: nos ad sanguinis nostri guttam erubescimus, & nullo in negotio, quàm in hoste domestico domando faciliùs intepescimus. Quin & vos hæc charismata meliora æmulamini, aspicientes in *consummatorem Iesum*; in quem præ cæteris collimasse videtur Thomas Sanchez: is, quæ semel in animo proposita conceperat, pietatisque exercitia inchoarat, totis quadraginta tribus annis, quibus in Societáte vixit, numquam interrupit, nec quidquam in negotiationis studio remisit.

...ioth. ...o ex... ...lavit. ...7. no... §.9.

Jta ineuntis abeuntisque anni dies, perseverantiæ semper habuit operatos Didacus Martinius: nam sub anni initium operum omnium, quæ sibi facienda censeret, syllabum conficere, sub ejusdem exitum, eorum rationem exigere consuevit, tantâ perseverantiæ animi laude, ut his vitæ rationariis omnibus scribere potuerit, *Factum est, Consummatum est.*

O viros, verè numeris omnibus absolutos, qui destinata constanter absolverent! Optimè quidã dixit, Virtutes omnes professas, & voti tenaces esse debere; alludens ad claustrum Monialium, quibus puellæ sæculares ad tempus commorantur, & subinde evagantur (at Moniales perseverant;) ita virtutes ac proposita quorumdam, puellarum in morem sibi non constant, nec perseverantiam profitentur.

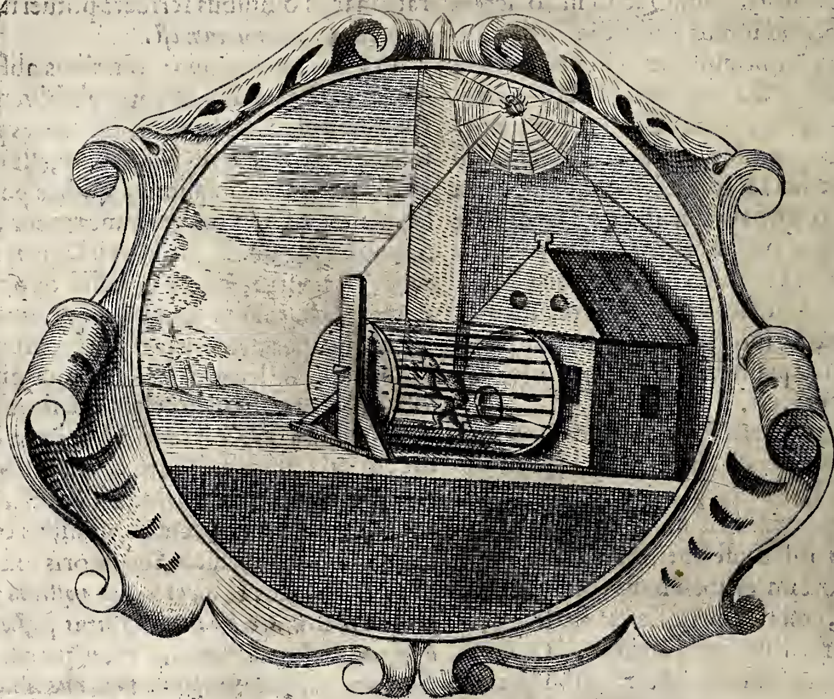
Denique ne longior sim, Lorinus, quem virtus & eruditio orbi celebrem fecit, in eo singularis perseverantiæ specimen dedit, quod quinquaginta amplius annis, ad primum nolæ ictum è lecto exiliverit. Ut & nos usque ad mortem in omnibus constantes simus, hortatur Servatoris exemplo, Bernardus: *Sicut caput nostrum pro peccatis nostris acerbitatem sustinens passionis, usque ad consummationem, id est, usque ad perfectionem omnium Scripturarum, quæ de ipso erant, perseveravit patienter: ita & nos, si hujus capitis membra esse volumus, in omnibus adversitatibus nostris, virtutem perseverantiæ conservemus; ut in fine confidenter possimus dicere: Consummatum est. hoc est, tuo adjutorio, non meâ virtute, bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; redde ergo, quod legitimè certantibus repositum est, scilicet coronam justitiæ.*

P. Rho. ... §.4.

Bern. de pass. c. 14.

EMBLEMA XXXII.

Laborantes nihil cepimus. **Lucæ v.**

LABOR IRRITVS.

DOMINICA IV. POST PENTECOSTEN.

Qui in nocte idololatriæ, hæreſeos, aut noxæ lethalis laborant, quaſi telas aranearum texunt, nullum operæ ſuæ pretium referentes: aut ſciuri in morem, citra ullum profectum, currunt in vanum.

§. I. *Qui in nocte gentilitatis & idololatriæ verſantur, fruſtrà laborant.*

§. II. *Hæretici luce fidei deſtituti, in vacuum laborant.*

§. III. *In nocte peccati laborantes, nihil capiunt.*

DOMINICA QVARTA POST PENTECOSTEN.

Laborantes nihil cepimus. Luc. 5.

INTER gravissima supplicia, quibus scelerati apud inferos torquētur, finxerunt Poëtæ non infimum illud esse, quo quidam ad inanem laborem damnati sunt. Sic quinquaginta filiæ Danai, Regis Argivorum, dum unâ nocte omnes, maritos suos jugulassent, solâ Clytemnestrâ exceptâ, damnatæ sunt ob hanc impietatem, ut apud inferos pertuso dolio, assiduò aquam hauriant. unde Ovidius:

Ovid. in Ibin. *Quæq; gerūt humeris perituras Belides undas.*

& Tibull.

In cava lethæas dolia portat aquas.

Talis, & prorsus irritus Sisyphi labor est, qui ingens saxum in montem provolvere satagit, ad cujus verticem dum propiùs accedit, rursus revolvitur; ut rectè Cicero ex veteri Poëta:

Cic. l. 1. Tuscul. *—— Illud Sisyphi vertat*
Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum.

Istud porrò tormenti genus est, laborare, sudare, eviscerare, exenterare se, nec quidquam proficere: commiseratione profectò dignum, videre strenuos remiges adverso æstu obnitentes, nec hilum promovere; equitem per ardentes solis radios, & pulveream nubem concito cursu ferri, & unde diluculo dimovit, non secus ac equi in pistrino, vesperi in eodem vestigio hærere, aut sciuri instar totos dies currere, nec quidquam progredi: agricolas arantes, seminātes, excolentes agros desudare, nec quidquam fructus exsurgere: at longè acerbiùs videre homines, castimoniâ vitæ insignes, adversus vitia depugnantes, assiduis jejuniis, orationibus, variisque corporis afflictationibus ad sanguinem usq; decertantes, carnem triumphantes, & nihil illis omnibus meriti, nec gradum gratiæ minimum consequi.

Hæc enimverò uberrimis dignissima lachrymis! quæ indies accidere videmus, & ridemus; dum qui in nocte gentilitatis, hæreseos, peccati, versantur, quidquid laboris, quidquid operis, pietatis, eleemosynæ, afflictationis exercent, in vanum laborant, nec quidquam meriti, ac mercedis ad vitam æternam acquirunt. Quod uberiùs probare aggredior.

§. I.

Qui in nocte gentilitatis, & idololatriæ versantur, frustrà laborant.

ARaneæ atque unà bombycis laborē, studium, solertiam, quâ fila adeò subtilia deducat, contemplare, quamque illa, & ille pariter se exenterent, & indefessis viribus laborent; at fructu & emolumento longè dispari: bombycis enim opus textrinum, pretiosum sericum ad Senatorum togas, ad Regū purpuras, ad divini cultûs ornatum insumitur; araneæ verò futiles & inutiles telæ, ad muscas capiendas, nullius pretii ac valoris, ventis aut scopis dissipantur, nec rarò textricem suam inopinato fato involvunt. Hoc justorum, qui in luce gratiæ, & eorum, qui in nocte erroris & peccati operantur, appositum symbolum est. Ac primum quidem telas aranearum mihi texuisse videntur Indorum sacrificuli, Brachmanes dicti, qui cœlibem vitam agunt, continentiam servant, mulierum conspectum adeò oderunt, ut dum in publicum prodeundum, anteambulo proclamet, Mulieres se subducant. stipem emendicant, victus ac vestitus asperitate præcellunt.

Beyerl. in Theat. vi. Stultitia.

Iarric. hist. Ind. tom. 3. l. 2. c. 2. Maf. hist. Ind. c. l. 1.

sunt. In solitudine, criptis subterraneis, durissimo vitæ genere, inediâ, vigiliâ, nuditate, frigoris æstusque patientiâ semetipsi discruciant, abstinentque, ut ait Masseius, *ab omni corporis voluptate.* Erant, qui ferreæ caveæ inclusi, noctu diuque vultu squallidi, cineribus aspersi, non tam vitã, quàm animam agebant. Alij sponte aliquod corporis membrum adurebant; quos ipsi ethnici diis simillimos, imò Deos venerabantur. Sed hi omnes quid

Psalm. 81. mercedis? Nihil: *Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant*, ait Propheta: *& totâ nocte laborantes, nihil ceperunt.* Quàm

Maiolus canicul. V. Nieremb. hist. nat. de Sacerd. Tilec. n. pag. 140.

verò horum Andabatarum frequens numerus sit, ex eo colligere est, quòd in Insulâ Iapone numerentur quinquaginta millia Monachorum, montem incolentium: omnes eximiæ castitatis, sed idololatriæ dediti. Quin in unicâ ejus Insulæ Provinciâ, Bandon dictâ, comperta sunt supra bis mille, octingenta monasteria idololatrarum. Zaiton quoque urbs duplo Bononiâ major est, ubi in uno cœnobio, falsorum Deorum cultores, supra tria millia censebantur; exstabant autem ad undecim millia idolorum, quorum minimũ, hominis altitudinem superabat: tantaque religione, cultu, morum integritate venerabantur, ut non Catholicis modò, sed religiosissimis in Ecclesiâ Romanâ viris, ruborem incuterent. Hæc tamen omnia venerationis, orationis, austeritatis exercitia, tot millium Monachorum in cumulum collecta, non maiori pretio, quàm ingens ex aranearũ telis massa conflata æsti-

Sabell. l. 6. Beyerlinc. Theat. tit. Stultitia.

mabitur. Heliogabalus quidem, teste Sabellico, ad decem millia pondo telarum aranearum collegit; quod verè *magnum nihil* dixeris; idem de operibus gentilium sentiendum est, in quos rectè cadit illud Eccl. 10. *Labor stultorum affliget eos.* Et Exodi 18. *Stulto labore consumeris.* Hi enim omnes Sisyphi in morem laborare pergent totâ ęternitate: *Lassis nõ dabitur requies*, absque ullo operis, & operæ pretio. Heroicũ planè & divino testimonio comprobatum facinus, quo Abraham suis manibus unigenitum suum Isaac Deo immolare statuerat; sed longè dignissimum hujus operis pretium & mercedem attendite. *Per memetipsum iuravi (dicit Dominus:) quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Nunc si lubet, hæc in comparationem adducite, quæ Ioannes de Sumarraga minorita, primus Archiepiscopus Mexicanæ urbis, in epistolâ ad sui Ordinis congregationẽ collectam Tolosæ 1532. commemorat: quod in solâ illâ civitate, vbi Diabolus colebatur, quotannis plusquam viginti millia cordium puerorum, ac puellarum solita erant illi offerri. Sed quia fecerunt rem hanc, & non pepercerunt unigenitis suis, quam mercedem & benedictionem receperunt? nullam profectò nisi sibi, suisque æternã maledictionem: quia *immolarunt filios & filias suas dæmonijs.* Alium vobis in re consimili testem Plutarchum adduco: Pueri, inquit

Gen. 22. Lanuza tr. 7. §. 3. Psal. 105.

„ille, apud Lacedæmonios in arâ Dianæ
„(cui ab invincibili virtute cognomen
„Orthia) flagellis quotannis stato festo, ex
„re per totum diem cædebantur; itaque
„frequenter durabant ad mortem usque
„hilares ac læti, concertantes inter se de
„victoriâ, quis ipsorum diutissimè fortis-
„simèque toleraret verbera: unde nec ge-
„mitus, nec vocem dabant, nec scapulas
„aut corpus contrahebãt, tantùm ad hoc,
„ut victoriæ hujus nomen & decus obti-
„nerent. *O cæcas hominum mentes! ô pectora*
„*cæca!* ô quantùm est in rebus inane! quid jam faciat fidelis, cui non insanæ tolerantiæ ostentatio, & inanis hominum laus, sed immarcessibilis gloriæ corona promissa est.

Plut. in Lacon.

Nunc à viris ad fœminas veniamus. Quantam vitæ integritatem ac corporis animique castimoniam spirarunt virgines illæ Vestales, de quibus Lipsius! Ab anno septimo à parentibus avulsæ, Deæ Vestæ consecrabantur: decem annos discere debebant,

Lipsius in Vesta.

bebant, decem sacris operari, decem alios juniores instituere, neque umquam feriari, aut ab opere cessare licebat. Tria potissimùm illis incumbebant: *Vigilare, Adservare, Sacrificare:* Vigilare diu noctuque, ne ignis perpetuus exstingueretur; qui si cujusquam incuriâ exstinctus fuisset, acriter in eam sæviebatur: Adservabant statuam Palladis, in qua salus urbis, aliaque sacra, noctu diuque sacris operabantur; unde Seneca: *Quid porrò non est iniquum, nobilissimas virgines ad sacra facienda noctibus excitari.* Et Prudentius:

Hoc illud meritum est, quod continuare feruntur
Excubias Latii pro Majestate palati.

Si quæ peccasset, viva defodiebatur. Addit Tacitus de Occia, quod quinquaginta septem annis, summâ sanctimoniâ, sacris Vestalibus præsederit. Virginitate Agnetes, Cæcilias, Catharinas, Claras, Theresias hîc contemplare & admirare. Ejusmodi nec minùs miranda, Nierembergius noster adducit: In civitate Cusco, inquit, maximus virginitatis cultus semper fuit: Templum ibi erat Solis, ubi clausæ Virgines asservabantur, Soli ejusque Religioni dicatæ. Corrupta & istic viva humabatur, complici qui violarat, pœna statuta vivicomburium, & totius familiæ, uxorum, liberorum, parentum, cognatorũ ruina; imò omnium concivium, totiusque Patriæ desolatio existebat. Virgines illæ nunquam domo prodibant, nec virum videbant, nec videbantur: ignem sacrum accensum solaribus radiis in gossipio asservabant; & hæ omnes tantùm abest, ut virginitatis laurea condecoratæ inter prudentes virgines, à sponso cælesti intra paradisi januas admissę sint, ut cum fatuis exclusæ, & ad Danaidum labores damnatæ, audierint: *Nescio vos.*

[Margin: Nieremb. ... nat. p. ...8.]

Venio nunc ad eos qui illud fortè primę veritatis testimonium sibi usurparint: *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Et illud Tobiæ: *Eleemosyna à morte liberat, & non patitur animã ire in tenebras.* sed illa orabit pro eis ad Dominum, ut salventur, & mercedem accipiant, Prophetâ regio attestante: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem; in die malâ liberabit eum Dominus.* mercedem verò iis pro haustu aquæ frigidæ liberaliter adpromittit; quam ergo eos exspectare convenit, qui in cibos pauperũ millia effuderunt, & largissimas facultates erogarunt? Talis gens illa Ethnicorũ, quę Cambaiæ in regno Magni Mogor degit, in pauperes munifica. Hesterno die, inquit Maffeius, id est, octavâ Ianuarii 1595. intellexi plus vicies mille *Pardaos*, quorũ quilibet valet 25. Juliis, in stipẽ hac in urbe distributos. Demonstrarũt mihi hominem unũ, qui solus dederat quinq; millia, alium qui 3. millia, tertium qui mille quingentos: certoq; didici, uno die eleemosynas æquasse millionem auri. Percunctatus causã tantæ liberalitatis; hanc prorsus frivolã allegarunt, quia eo die Sol *à Sur* migrasset *ad Horthe*, ut ibi asserunt eorum Brachmanni. Faciunt quoque eleemosynas, ut eos Deus sublevet ad gloriam: eodem fine agunt pœnitentias, & obeunt peregrinationes. Pauci dies sunt, cùm ex hac urbe quinquaginta millia hominum abierunt peregrinatum ad Gangem fluvium, beatumque se putat, qui in hoc flumine se abluerit: omnique securitate è vivis excedit, qui morte imminente pauxillum ex hac aquâ delibarit. Egi hîc cum gentili quodã nomine Gedacham, viro primario, qui peregrinationem hanc obierat, & ter in hoc flumine ponderavit matrem, semel argento, secundò margaritis, tertiò auro: & hoc omne pretium in pauperes erogavit. Rau frater huius Gedacha, eodẽ modo, quodã die in eleemosynã expendit cẽtum quinquaginta millia *Pardaos*; idque fecit, ut Pagodem (ita idolũ vocant) proficiscenti sibi ad Magnum Mogor, propitiũ haberet. Nihilominus tot aureorũ millia, in pauperes liberaliter distributa, velut tot milia zero in numero, sine unitate, sine veræ fidei lumine, nihili æstimãda sunt: *Quia sine fide impossibile est placere Deo.* cum hac autẽ, duo minuta viduæ, & haustus frigidę, Deo prę tot millibus longè gratiora sunt.

[Margin: Psalm. 40. | Maff. to. 2. hist. relat. de M. Mog. Ex lit. P. Eman. Pinneri. ad Prov. p. 714 | Heb. 11.]

Dio-

Diogenes ille Cynicus, omnes ævi nostri viros religiosos paupertate, abstinētiâ, rigore vitæ superavit: habitabat in dolio. quæ cella Monachi tam arcta? non modò nihil habebat, sed & contempsit omnes divitias; ubi puerum cavâ manu aquam haurientem vidit, scutellam ut superfluam abiecit; acerrimâ hyeme nudum corpus frigidâ perfundebat, ut totus obrigesceret. Si hæc in luce fidei, qualis quantusque exstitisset? Phocion semper nudipes, centum talenta à Rege Macedonum oblata respuit, rogavitque potiùs tres captivos liberaret: proditionis falsò insimulatus, & morti adjudicatus, hoc salutare monitum filio reliquit, ne illatæ ab Atheniensibus injuriæ recordaretur. Lubet hîc paucis interpellare, & cum Paulo interrogare: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* Et meritò, quod propter vanam & inanem gloriolæ auram, tanta tamque heroica facinora exantlastis. Pericles ab insulso homine, per totum diem in foro convitiis lacessitus, nocte ingruente domum abiit; sed hic canis insequitur, assiduò allatrās: Ut ad januam venit, quòd jam tenebræ essent, quemdam ex servis cum lucerna, maledicæ ac virulentæ linguę hominem, perhumaniter domum deduci jubet. In cibis adeò temperans, ut in diem viueret; in pauperes tamen prodigialiter prodigus. Morti vicinus, dum amici eius gesta pertexerent, silentium illis indixit, unum sibi illud dumtaxat solatio esse, quod nemo propter se atram vestem sumpsisset, nullumque contristasset. Ita obiit dolore omnium, qui nulli in vitâ dolendi caussam præbuerat. Mitto hîc Scævolas, Horatios, Lucios, Metellos, aliosque Græcos inter, atque Romanos celebres, qui omnes, ut scitissimè S. Paulinus, *in medio dierum inanium, texuere operibus vanis aranea telam*; opera infructuosa, vana ac nullius momenti, aptè opera vacua compellans, quorum nullum sit operæ pretium; quemadmodum Jurisconsulti vacua prædia nuncupant, quę nihil fructus proferunt, domino prorsus inutilia. Ex illis operibus, vitæ tela, plena inanitatis, plerisque teritur, qui neque apud hominem solidam laudem, neque apud Deum prēmiū consequuntur. Quod expendens Chrysostomus, sic Christianos adhortatur: *Philosophos considerate gentiliū, & discetis quanto sumus digni supplicio, qui divina legis pracepta contemnimus; quandoquidem inveniuntur illi propter humanam hanc honestatem innumera fecisse.*

Ad Rom. 6.

S. Paulinus ep. 20.

Chrysost. hom. 17. Matth.

Hactenus de Ethnicis, & Idololatris: Altera classis est hæreticorum, de quibus ait Augustinus: *Sola Ecclesia Catholica est, in quâ bonum opus fructuosè peragi potest.*

§. II.

Hæretici, luce fidei destituti, in vacuum laborant.

Sophronius in Prato Spirituali cap. 108. refert peregrinum Monachum Syriæ, exceptum hospitio à Theodoro Abbate, qui, ut advertit hunc virum spiritu ferventem, paupertatis amantem, noctes integras psallentem, jejuniis vacantem, silentij observantem, invitavit eum festo quodā celebriori ad sumendā cum ceteris Eucharistiam, ut fervore suo alios ad pietatem inflammaret; at ille negavit sibi id licitum, quod Severi Religionem sectaretur. Quo dicto attonitus Abbas, sub tāta austeritate errorem delitescere, triduū in oratione & jejunio transegit: dum tandem hominem in cella conspicatus, vidit humeris hujus Severiani psallentis corvum insidentem spiritum tenebrarum; qui illi, uti & aliis hæreticis sub specie sanctitatis, has austeritates suggerit, & facit Martyres mundi, Confessores Diaboli.

Tales fuēre Esseni, de quibus Philastrius scribit: Monachorum vitam exercent, vestes molliores & delicata fercula respuunt, nihil possident, vacant lectioni, habitant sejuncti, exspectant Christum ut Prophetam, non ut Messiam.

Basilides, qui corporum Resurrectionem

nem negabat, silentium quinquennale suis imperabat.

Apostolici Hæretici, exemplo Apostolorum nudipedes veram paupertatem amplectebantur.

Encratitæ, id est, abstinentes, perpetuam castitatem & abstinentiam à vino & carnibus servabant.

Begardi & flagellantes seipsos acerbè dilaniabant pro peccatis populi (ut ait Crantzius libro decimo Metrop.cap.quadragesimo sexto de secta flagellantium.) Vide mira apud Haræum tom.1.pag.325. & Spondanum.

Cataphrigæ & Pepuziani, mortuos baptizabant. Infantem unius anni minutis puncturis confodiebant, & ex eo sanguine, farinæ commisto, Eucharistiam conficiebant, ut Sanctus Thomas disertè docet 3.part.quæst.74.art.1.infans pro Martyre colitur. Sed de ejusmodi Martyribus beatum Pacianum Episcopum Barcelonensem audiamus, qui agens de Novatianis hæreticis, ait: *Martyres quidem fieri possunt, sed non coronari.*

Audiani vel Antropomorphitæ in Monasteriis & solitudinibus degebant; sic dicti ab Audio in Mesopotamia oriundo, viro apud suos claro ob sinceritatem vitæ & zelum erga Deum; cum Iudæis Pascha faciunt, cæterùm piè vivunt. Inter Monachos Ægypti hæc hæresis agitata est.

Novatiani, qui Homousianorum fidem amplectebantur, Ecclesias proprias, & Episcopos per successionem habebant; quos inter Agelius eorũ Antistes fuit Constantinopoli, homo supestitiosè Religiosus, qui sine pecuniis vivebat, nudis pedibus & simplici tunicâ, Apostolorum simplicitatem præ se ferebat.

O cæcas hominum mentes! ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisq; periclis
Degitur hoc ævi, quodcumque est!

Nonne in hos meritò cadit illud Pauli, cõsimiles *miserabiliores* esse *omnibus hominibus*, qui de miseriis ad miserias transeunt sempiternas. Idem sentiendum de Pelagianis, qui divites baptizatos nisi omnibus renuntiarent, non salvari posse docebant; & de Messalianis seu Euchitis, qui maximam vitæ partem orationi tribuebant, ac post hæc omnia, telas aranearum texuerunt; nam *extra Ecclesiam quidquid operantur hæretici, quamvis magnum, nihil illis prodest* ad vitam æternam consequendam. Spectaculum sanè & hoc ævo luctuosissimum, videre in vicinis nostris urbibus & provinciis viros, feminas, pueros, puellas à ministelli ore pendere, per plures horas Psalmos decantantes: non adulterantes, non furantes, nulli malum imprecantes; sed in crassâ errorum caligine palpitantes, à rectâ semitâ deviare: & quia *extra Ecclesiam operantur, nihil illis prodest.* Hoc porrò unum est necessarium, ut per fidem & charitatem filij Dei simus, si cohæredes esse velimus. unde S.Paulinus sese Deo & Ecclesiæ per frequentes ejusmodi actus adstringebat: *Ne (inquit) nihil simus, si ab uno excidamus.* Ab hoc uno, ut cætera adessent, exciderunt, qui sub Bonifacio Nono, anno 1399.ex Alpibus in Italiam irruerunt: Presbyter quidã (ut narrat Crantzius) cum ingenti hominum multitudine, qui omnes candido amiculo induti (unde Albati dicti sunt) ad Jubileum Romam contendebant. Miram hic Antesignanus sanctitatem spirans, crucifixum agmini præferebat, quem lachrymari ob flagitia populi dictitabat. Id quoties astu accidisset, omnes Dei misericordiam inclamabant. Laudes B. Virgini euntes decantabant; stantes verò, hymnum *Stabat Mater dolorosa.* Dum Viterbii essent, Bonifacius fraudem veritus, quòd fama esset, hunc hominem superstitiosum, Pontificatum ambire, milites aliquot præmittit, ut hominem ad se perducant. Primi in Italiâ Lucenses fuêre utriusque sexus, albis induti, ad tria millia, ut idem Auctor asserit. Agmen hoc claudit Guido de Laci..., in Episcopatu Brixiensi, vir tantâ sanctitate, & vitæ puritate celebris, ut alter Ioannes Baptista haberetur, & turmatim ad eum homines, velut ad oraculum

Marginal notes: 1. Cor. 15. — S. August. lib. cont. Parm. c.3. — V. Penneq. Amour divin. h. 3.p. 36. — Crantz. l. 10. Metrop. c. 46.

culum cõfluerent: qui tamen hæreticâ pravitate infectus, post mortem iussu Prçsulis, exhumatus, & igni adiudicatus est. Ubi hoc prodigij accidit, ossa arcana vi è rogo in aëra sublata, orante Episcopo cum suis, & sacrum de beatâ Virgine celebrãte, sub ipsam consecrationẽ cacodæmones auditos horrendûm inclamantes: O Guido de Lachâ! te hactenus defendimus, sed nunc major adest. moxq; ossa in ignem collapsa in cinerem redacta esse; quem tamen hçretici Martyrologio suo inseruerunt, ut & famosissimos scurras, qui ob gravissima flagitia, tortoris manu excarnificati sunt, quos Hipponensis Præsul scitè depingit: *Apud Hæreticos, qui propter inquitates, & errores suos, aliquid molestiarum perpessi fuerint, nomen Martyrij se iactant, ut hoc pallio dealbati, faciliùs furentur, quia lupi sunt.* Cui consentit Carthaginensis Antistes: *Ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestiis, animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed perfidiæ, nec Religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus; occidi talis potest, coronari non potest.*

Sed quod omnia exsuperat, est; apud Catholicos, apud Religiosos, & Moniales, in cœtu Sanctorum, quosdam reperiri, qui omnibus precibus, vigiliis, jeiuniis, eleemosynis, nihil meriti aut mercedis habituri sunt, quia in nocte, in tenebris peccati operantur; jeiunare talis potest, coronari non potest: vigilare, orare, psallere talis potest, coronari non potest.

§. III.

In nocte peccati laborantes nihil capiunt.

1. Cor. 13. DIvinum quempiam Ecclesiasten Doctor gentium inducit, dono linguarũ præditum, qui eloquentiâ angelicâ mentes hominum illustret, in quamlibet partem voluntates inflectat, ad virtutem corda inflammet, mundum universum ad se rapiat, & ad Deum convertat, si tamen *charitatem non habuerit, factus est velut æs sonans campanæ*, quæ alios ad domum Dei convocat, & foris manet, fractaque ad nihilum valet, nisi in ignem mittatur & confundatur. Compello hîc diuini verbi prçcones, quorum dictio tanquam facula ardens, accẽdit corda auditorum: eloquium habẽt ignitũ; sed ipsi quandoque sine charitate frigent, speculis causticis consimiles, quæ in se frigidissima objecta incendunt; verbo & doctrinâ prçlucent, sed non opere & veritate. In quo famulos & ancillas imitantur, quç lucernam seu facẽ dominis præferunt, cûm ipsi in tenebris, & luto ambulent. ubi considerandum occurrit, quàm hoc deplorandũ sit, post tot diurnas, nocturnasq; lucubrationes, post tot studia ac tçdia, post tot labores & sudores, tot Adventus, Quadragesimas, quas se ad confertã concionẽ habuisse gloriantur, si in nocte peccati lethalis (quod Deus avertat) perorarint, nihil apud Deum solidæ mercedis recepturos; sed tanti, tam fœcundi, ac facundi oratores, nihil erunt. Eapropter ad hanc charitatẽ sic suos inflammat Augustinus: *Quale bonum est charitas ista fratres? quid pretiosius, quid luminosius, quid firmius, quid utilius, quid securius? multa sunt Dei dona, quæ tamen habẽt & mali, qui dicturi sunt: Domine in nomine tuo prophetavimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, in nomine tuo virtutes multas fecimus. Nec respondet ille, Non fecistis: non enim in conspectu tanti iudicis audebant mentiri aut iactare, quæ non fecerunt; sed quia charitatem non habuerunt, respondebit omnibus illis, Non novi vos.* Aug. serm. 50. de verbis Dom. Quis non suspiceret virum prophetico spiritu, velut oracula fundentem, sublimium ac maximè arcanorum mysteriorũ scientiâ divinitus inbutum? ut per subtilissimam contemplationem ad raptus, & ecstases, velut pennis aquilç aut Cherubim extollatur? Ecquis non hanc illi quandam veluti in terris beatitudinem invideret? Veruntamen si charitatem non habuerit, nihil illi proderit, sed ad inferna detrahetur, & à tenebris noctis interioris, in tenebras exteriores projicietur: *Quomodo enim* (inquit Bernardus) *claritas lunæ non nisi à sole est, sic absque charitate meritũ nullum est.* S. Bern. serm. 27. in Cant.

Quare

Quare quæ tot horas contemplationi vacant, divinis laudibus cocinendis noctu diuque vacant, Marthæ ministeria contemnentes, ad Christi pedes assiduò consident, visiones ac revelationes se pati profitentur, hoc inprimis expendant, an à spiritu tenebrarum non seducantur, an non alta in animo, ex peccato superbiæ, inobedientiæ, invidiæ, alteriusque flagitij caligo sit? Scire vultis religiosæ animæ, an veræ magnæ sitis? mellifluum doctorem audite: *quantitas cujusque animæ æstimetur de mensura charitatis, quam habet: ut quæ multum habet charitatis, magna sit, quæ parum, parua; quæ verò nihil, nihil: dicente Paulo, si charitatem non habuero*) etsi donum orationis, contemplationis, raptus & visiones habeam (*nihil sum.* Quod S. Ægidius simplicẽ anum, quæ modum contemplandi à se petebat, edocuit dicens: *Ama & tam subtiliter ac utiliter contẽplaberis, quàm Doctor Bonaventura*: Illud enim verò plus fortè admirationis habet, hominem intueri, fide adeo firma præcellentem, ut diuinæ potentię particeps, verbo dumtaxat montes transferat; quo prodigio Thaumaturgus, plures ad orthodoxam fidem convertit, nutantes confirmavit. Si tamen per peccatum aliquod, charitate exciderit, nihil ei prodest: nam ut rectè S. Doctor: *fides juxta Apostolum sine charitate esse potest, prodesse non potest.* Et alibi: *si sciero omnia Sacramenta, & habuero omnem prophetiam, & omnem fidem: ita ut montes transferam; charitatem autem non habeam, nihil sum. Illa quidem magna sunt; sed sine charitate, non illa, sed ego nihil sum.* Hæretici arbitrãtur, si baptizati sint, & credant, opera non requiri, cùm Christus abũdè satisfecerit, illud Apostoli adducentes: *qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Quasi verò non expressiùs Apostolus dixisset: *fides sine operibus mortua est*; quasi non dixisset Paulus: *si habeam fidem, ut montes transferam &c.* Quæ SS. Scripturarum, & SS. Patrum, ac Conciliorum doctrina est, ut disertè Doctor Angelicus: *dicendum quòd fidei actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem operetur, ut dicitur ad Galatas; similiter etiam actus patientiæ, fortitudinis, non est meritorius, nisi aliquis ex charitate operetur.*

Bern. cit. — *S. Aug. l. 15. de Trinit. c. 18.* — *S. Aug. de verbis Dom. hom. o.* — *Marc. 16.* — *Iacob. c. 2.* — *1. Cor. 13.* — *D. Thom. 1. 2. q. 114. a. 4. ad 3.*

Alterum est, quidquid liberalitatis, munificentiæ, misericordiæ erga pauperes exhibueris, millia effuderis, & peccato obstrictus fueris: nihil tibi proderit; quod eruditè subtilis Doctor exaggerat: *sanè* inquit, *qui sceleratissimè vivunt, nec curant talem vitam, moresque corrigere, & inter ipsa facinora & flagitia sua eleemosynas frequentare non cessant, frustra sibi ideo blandiuntur, quoniam Dominus ait: date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis: hoc enim quàm latè pateat, non intelligunt.* Quare hoc celeberrimi Ecclesiastes, altè inculcandum, qui lethali morbo correpti, in animę suæ refrigerium, pia aliquot legata pauperibus, nosocomijs, aris, templis decernunt, qui testamentum in causas pias condere statuunt, ne mercede sua frustrentur, primò ad sinceram de peccatis suis exomologesim instituendam inducantur: aliàs, vt Bartolus loquitur, testamenta fiunt deliramenta, & *quidquid Deo in operibus bonis obtuleris, perdes; quia non mentitur Apostolus* dicens: *si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum; nihil mihi prodest.* Pecunia tua tecum erit in perditionem, quâ cælum emere, & mercedem æternam lucrari potuisses. Appositam similitudinem huc adducit Gregorius dum docet, ab Apostolo hîc allusionem fieri ad illum ignem, sine quo nullum sacrificium Deo acceptum: *hoc enim* (inquit) *solum sacrificium Deus accepit, quod flamma charitatis accendit*, Vnde dilectus Domini Ioannes per epistolam commonet: *videte vosmetipsos*; hortantur, ut quisq́; disquirat conscientiam suam, dum pia opera meditatur, *ne perdatis, quæ operati estis, ut mercedem plenam accipiatis.* Non temporalem, qualem & ethnici & hypocritæ recipiunt, sed plenã quam S. Thomas hîc, ęternam gloriam interpretatur. Extremum illud videri posset si Catholicus se lento igne assari, & corpus suum voracibus flammis comburi sinat? hæc tamen tam illustris, quasi martyrij flamma, nihil splendoris habitura est, si nube aut nocte peccati involvatur. Quid est hoc? quid enim amplius quis quam vitam dare potest? & quasi *animam inanem* offert Deo: *ecce venitur ad passionem verbi*

S. Aug. in enchir. 675. — *Lanuza hom. 13. §. 5.* — *S. Aug. in festo S. Stephani serm. 5.* — *2. Ioan. t. 1.* — *S. Aug. de*

D. serm. 50. *sionem, ecce venitur ad sanguinis effusionem, venitur ad corporum incensionem; & tamen nihil prodest, quia charitas deest.* Testis sanè luculentus ille Sapritius, de quo Dom. 3. post Pentecosten §. 2. suprà meminimus.

Hæc qui legit, intelligat, & perhorrescat Christianus, ne in vacuum ambulet, ne castigando corpus suum, quasi aërem verberet, ne omnibus pietatis, Religionis, rigoris actibus, telas aranearum texuisse deprehendatur, Omnes enim, qui in statu peccati mortalis sine charitate operantur, similes sunt ijs, qui ædificant sine calce, ingentes lapides construunt, & tota moles derepentè corruit; ita opera bona sine charitate, quæ dicitur *vinculum perfectionis*, sine qua omnis labor irritus, ut Propheta testatur, ac detestatur: *dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit paries.*

Coloss. 3. Ezech. c. 13.

Verè miserabiliores omnibus hominibus, Anachoretę, viri religiosi, ac religiosę, qui spretis omnibus illecebris, divitijs, ac voluptatibus sæculi, corpus, animum, se totos Deo consecrarunt, miseratione dignissimæ nobiles filiæ, quæ se in primævo juventutis flore intra Religionis claustra vivas tumularunt, quæ ex ijs graviori se peccato commaculantes charitatem amiserunt. De eiusmodi enim illud Bernardi rectè pronuntiaro: *venustate sui castitas emi-*

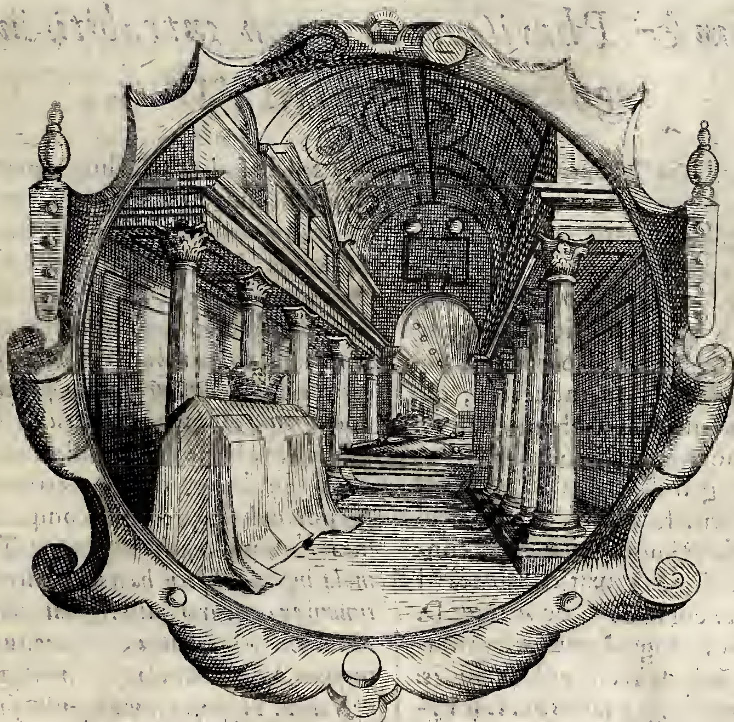
S. Bern. epist. 42. ad Her. Senon. Archiep.

nere appareat; sine charitate tamen nec pretium habet nec meritum. Nec mirum: *quid enim absque illâ bonum suscipitur?? fides? sed nec si montes transferat, scientia? sed ne illa quidem, quæ lingua loquitur Angelorum; Martyrium? nec si tradidero corpus meum &c.* Ac tandem concludit: *nec absque illa, quodlibet bonum suscipitur, nec cum illa quamlibet exiguum respuitur. Castitas sine charitate, lampas est sine oleo: subtraho oleum lampas non lucet; tolle charitatem, castitas non placet.* Ex quibus rectè concluseris omnia hęc, quę hactenus enarravimus virtutum opera, hominem nobis quasi perfectum, & omnibus numeris absolutum exhibere, sine charitate tamen similem esse Æthiopi, qui omnibus sensibus vegetus, ac corporis membris optimè adaptatis perfectus est, nisi quod colorem noctis, vultu præferat, qui illum monstro cuipiam, aut cæcodæmoni simillimum reddat. Quæ cùm ita sint, quis non horridam illam, ac maximè exitialem peccati noctem detestetur; in qua nemo utiliter queat operari? Noctem hanc in alta, quâ erat fidei & gratiæ luce, velut è specula detexit ac detestatus Bernardus: *Habet* (inquit) *mundus iste noctes suas & non paucas; quid dico, quia noctes habet mundus, cùm pene totus ipse sit nox, & totus versetur in tenebris? nox est Iudaica perfidia, nox ignorantia Paganorum, nox hæretica pravitas, nox etiam Catholicorum carnalis, animalisq; conversatio.* Hanc noctem, has tenebras, dum vultis dispellere, valetis, ut hodiernâ die illud usurpare possim, populus qui sedebat in tenebris, & in umbra mortis, vidit lucem magnam: quisquis enim in hac plusquã Ægypti caligine versatur, frustra computat multos ætatis, ac vitæ etiam monasticæ annos, si in nocte peccati transacti sint; sicut ea, *quæ pro nihilo habentur, eorũ anni erunt.* Et hinc factum credo, ut viri sancti nõ putarint in eundã esse rationem istorum annorum, quos in sæculo & peccatis exegissent. Audi Isaiam de hoc ipso vaticinantem: *Puer* (inquit) *centum annorum morietur*, Quomodo (inquies) puer, si centum annorum? Ex Solis Lunæque cursu, centum vixit annos, eoque senex est; at quia hic totius vitæ cursus, in una & continua noxę lethalis nocte confectus est, quia menses meritis vacui, quia *non dies pleni inveniuntur in eis*, dies inanes & vacuæ fuere, quia pueriles amores & mores non exuit; non plus secum ad judicem meriti, quàm puer vnius aut duorum annorum defert. Ita puer mortuus infelix Saul, in purpurâ, sceptroque, de quo illud Scripturæ pronuntiatum: *Duobus annis regnavit super Israel.* Si ex vitæ annorumque lapsu Saulis regnum æstimare, & metiri velis, viginti regnavit annis; at si ex virtute & merito duobus tantùm: in hominum fastis legisses annos viginti, at in Dei tabulis duos tantùm vidisses. Vt ergo nobis, ut Deo, ut æternitati vivamus, peccati tenebras animo expellamus, vitam gratiæ cælo impetremus necesse est.

EMBLE-

EMBLEMA XXXIII.

SIMILES ESTIS SEPVLCHRIS Dealbatis. Matth. 23.

FALLIT ENIM VITIVM SPECIE VIRTVTIS ET VMBRA. *Iuven. Sat.* 14.

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

De Hypocriſi Scribarum & Phariſæorum, qui vanam virtutis umbram ſectantur.

§. I. *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Matth. 7.

§. II. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis.* Matth. 23.

DOMINICA QVINTA POST PENTECOSTEN.

Nisi abundaverit Justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Matth. 5.

AMOENO vir ingenio, villæ suæ suburbanæ vero ostio, qua ingressus patebat, pseudotyron eo artificio vicinum appinxit, ut obvios in errorem induceret, qui pro vero in falsum impingebant, falsum præ vero sectabantur: cujusmodi astu cacodæmon non gentiles dumtaxat, sed & Catholicos, spiritu ferventes, & viros religiosos, etiam sanctimoniâ vitæ priùs conspicuos, turpissimè seduxit, & pro arâ ad haram induxit: cui malo ut occurreret D. Basilius: qui brevi elogio * *omnibus lex virtutis exstitit*, hoc suis clam esse nolebat dicés: *proxima & veluti contiguis januis vitia esse virtutibus. Qualibet denique virtutis janua, simillimam in vitia ferentem, utrimque speciem aperit; ut qui ad virtutem ingredi nititur, ejus primum januæ assistens, dum hanc se pulsare arbitratur, aperta sibi hinc aut inde altera ex vitiorum januis deceptus maxima similitudine ingrediatur, veluti virtutis domum.* Quo fit complures indies circumveniri, qui vitia pro virtutibus cóplectuntur: homo audax & temerarius, fortis haberi vult: prodigus, liberalis: avarus, abstemius ac temperans audire desiderat, & sexcenta ejusmodi, vel ethnici observarunt. Aristoteles in doctrina morali, hâc vitia inter & virtutis affinitatem expressit, dicens: *adde quod nonnullis extremis cum medio esse similitudo quædam videtur: ut audaciæ cum fortitudine, & liberalitati cum prodigalitate.*

* Greg. Naz. orat. 30
Basil lib. de Virgin.
Arist. l. 2. ethic. c. 8.

Quem locum M. Tullius in partitionibus expressit cùm ait: *& liberalitatem effusio, & fortitudinem avaritia imitatur.* Copiosiùs in hanc rem, laudatissimus morum magister Seneca, qui queritur nos pro bonis mala sectari, & adulationem, amicitiç frontem obtinere, *quod vitia nobis sub titulo fortitudinis latet; moderatio vocatur ignavia; pro cauto timidus accipitur, in his magno periculo erratur.* & gravissimo bonorum cælestium; ac animæ, quod gentiles ignorarunt, detrimento pergit porrò dicta prolixiùs comprobare: *adjiciam*, inquit, *quod mirum fortasse videatur, mala interdum specie honesti obtulerunt, & optimum ex contrario nituit. sunt enim ut scis, virtutibus vitia confinia, & perditis quoque ac turpibus, recti similitudo est. sic mentitur prodigus liberalem. Et imitatur negligentia facilitatem, temeritas fortitudinem. Hæc nos similitudo coëgit attendere, & distinguere, specie quidem vicina, re autem plurimum dissidentia.*

Seneca ep. 43.
Senec. ep. 120.

Ex qua rerum dissimilium similitudine, præsens non rarò in morbis corporis, discrimen incurri, principes Medicorum confessi sunt: istoc enim Galeno constante Hippocratis pronuntiatum est, similitudines causam esse cur nobilissimi medici errent, in morbis discernendis: cùm is sæpe gravius ægrotet, qui sano similior est. quæ causa facit quoque, ut geminos fratres non distinguamus, nisi diu cum illis familiariter vixerimus. quid ergo mirum si medici spirituales quandoque, vitia virtutibus confinia non secernant?

Galen lib. de cogn. & curan. morb. c. 2.

Fallit

Iuven. Sat. 14. *Fallit enim vitium specie virtutis, & umbra;*
Cùm sit triste habitu, vultuque & veste severum.
Ecquis porrò decernat Dominum à servo, rusticum à nobili, plebejum à consule, codrum è Crœso, si æquè splendidè induti sint? Ecquis sub eodem habitu monastico, probum ab improbo? sub eadem pelle, lupum ab ove, sub eadem lucis specie, diabolum ab Angelo satis dignoscat? quod quàm difficile, disertè bonus ille pastor insinuat, dum huic rei nos maximè attentos, & intẽtos esse desiderat, ne incauti seducamur. *Attendite*, inquit, *à falsis Prophetis*: ubi D. Thomas solerter observat, quòd *non dixit aspicite, sed attendite: ubi enim res certa est, aspicitur, id est, simpliciter videtur, ubi autem incerta, attenditur, id est cautè consideratur.* quam cautelam & alibi inculcat, dicens: *attendite à fermento Pharisæorum quod est hypocrisis.* Etenim ut idem S. Doctor exponit: *sicut modicum fermentum, totam farinæ massam corrumpit, sic simulatio, animum tota virtutum sinceritate & veritate fraudabit.* similâ quidem fermentum aspersum occultatur, sed intus vires exerit, & hypocrisis sub similæ candore, virus diffundit, atque ea propter rectè Servator noster commonet:

S. Thom. in Matt. c. 7.

Luc. 12.

S. Thom. in Luc. c. 12.

§. I.

Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Matth. 7.

Compertum est magicis artibus, ac dæmonum præstigiis, lupinam formam & rabiem, quandoque homines induere, quos Lycanthropos historici nuncuparunt. qualẽ Delrio in disquisitionibus magicis, è multis unum inducit. Annus, inquit, agitur decimus, cùm Begburgi (oppidum est Ubiorum) supplicio affectus fuit quidam Petrus Stumfius, qui à dæmone, ubi latâ quadam zonâ cinctus fuerat, & sibi & aliis lupus apparebat: subque ea lupi specie, quinque & decem pueros jugularat, eorumque cerebrum vorarat. idem tentarat circa nurus suas. constantque hæc omnia ex actis judiciariis, & iconibus in æs incisis, palamq; venalibus. ita ille. quis ab istiusmodi satis attenderit, sibiq; ac suis caverit? Ecquis non parentum curam collaudarit, qui adversus hos tartareos lupos, pueris suis agnos cereos sacratos pro amuletis appendebant? Ecquis non oppidanorum studium ac solertiam comprobarit, qui armata manu, has feras è vestigiis, arenæ impressis sectari, & comprehendere satagebant? Hos inter maximo reip. ac patriæ universæ exitio erãt, qui ut Delrio, & Thyræus, alijq; observant, humanam speciem servabant; sub qua ferinum animum occultantes, lupinam rabiem atrociorem, & longè aliis majorẽ cladem, dum minùs caventur, exercebant. Ita inquit Ambrosius: *Sunt animi bestiales, sunt feræ formâ hominum indutæ, de quibus dicit Dominus Matt. 7. veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Consimiles, nec minùs efferatos hac in urbe, hos inter reperiri quis credat? qui extus speciem humanam, imò Angelicam præferunt pietatem, honestatem, integritatem, omnemque sanctitatem spirant; *intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Viros in cœtu Mariano assiduos, in pauperes profusos, quot mensibus sacram synaxim frequentantes conspicaris, quid si inter illos, qui bruti in morem, temulentia rationẽ omnem evertat, qui clam scortũ alat, aut ancillę consuescat? nónne hi intrinsecus sunt porci salaces? Hominem in familiari congressu benignum, affabilẽ, mansuetũ agnoscis; intrinsecus verò intra parietes domus, quasi Leo evertens domesticos suos de quo paucis Hieronymus, *intus Nero, foris Cato*: ex hac classe, alium Ecclesiastic. designat: *qui nequiter humilit se, & interiora ejus plena sunt dolo*, qui verbis bissinis obsequium & amicitiam simulat, mel in ore gestat, sub cingulo novaculam: una manu palpat; altera sicam vibrat. benigna manu David Uriam

Delrio l. 2. disq. mag. q. 18.

Amb l. 6. hexam. c. 8.

Eccl. 19.

2. Reg. 11.

Uriam excipiebat, cibum regium submittebat, at mox alterâ in qua calamus, insidias struit, & mortem infert. Consimile nobis sacri Regum annales, exemplum inducent, ipsum nempe Joab, qui blando vultu, exporrectâ fronte, perhumaniter Amasa capitalem hostem suum salutat, una manu familiariter mentum palpat, osculatur, inque ipso complexu, alterâ manu fraudulenter trucidat: *tenuit manu dextera mentum Amasæ, quasi osculans eum, porrò Amasa non observavit gladium, quem habebat Ioab.* Politici hi, messoribus mihi non absimiles videntur, qui manipulum unâ manu complectuntur, alterâ demetunt. talem se præbuit Herodes, cui aptè responsum: *Dicite vulpi illi,* hic enim vafram tegebat *sub pectore vulpem.*

2. Reg. 20. Luc. 13. Persius Sat. 5.

Dolendum tot hujus sectatores, & Machiavellisticæ disciplinæ studiosos, hoc nostro sæculo reperiri:

Annis mille jam peractis,
Fides nulla est in pactis.
Mel in ore, verba lactis,
Fel in corde, fraus in factis.

O utinam, quem tegunt vulpinum animum, aliquando exteriori simul specie induerent, & humanis oculis sese manifestò proriperent! quemadmodum Iocelinus, priscus auctor, in historia S. Patricij de Veretico, Rege Walliæ blasphemo, crudeli, versipelli, & Christianæ gentis impostore commemorat, his verbis: Audiens S. Patricius illius belluæ tyrannidem effrenatam, studuit illum ad viam salutis revocare, dirigens ad illum convertendum à vitiis suis pessimis, epistolam commonitoriam; ipse verò venundatus ut faceret malum, de die in diem seipso deterior factus, admonitionem S. Patricii despexit, suaque flagitia, & fraudium factiones dilatavit. Quod ut Patricius rescivit, in hunc modum fertur orasse: Domine Deus omnipotens, sicut scis & potes, hominem hunc vulpinum modo monstroso ejice à facie terræ. Inclinans Dominus aures suas ad vocem servi sui, prædictum tyrannum quadam die in medio fori stantem, circumstante multitudine suorum, subitò, in vulpem transformavit, illeque à conspectu omnium fugiens, numquam in terrâ ampliùs apparuit. Tum subdit Nierenbergius: præstat quidem ferinum gestare corpus, quàm animum. Quod prodigium, inquit, hominum corpus, cum specie bruti? mirare potiùs humanum animum, cum ingenio bestiæ. Ecquod majus monstrum, lupinum, porcinum, vulpinum corpus, cum humano animo; an lupinum, porcinum, vulpinum animum, cum humano corpore? hoc credo: quantò enim præstat animus corpori, tantò monstrosior est animi deformitas, quàm corporis. Quod vel ethnicus censuit & docuit: *totius injustitiæ nulla capitalior est, quàm eorum qui tum, cùm maximè fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur.* Fervidè inter Philosophos quæstio agitatur *de Ente rationis*; num intellectus valeat duas naturas inter se incompossibiles, connectere, & ex illis unam conflare per conceptum v. g. animal quod esset *homo & Leo*, vel *hircus & cervus*? Idquè chimeram vocant. Ejusmodi monstrum in hypocrita S. Hieronymus describit: *verè monstrosa res est, speciem habere columbinam, & mentem caninam: professionem ovinam, & intentionem lupinam: intus esse Neronem, & foris apparere Catonem.* Ex quibus quæ chimera exsurgat, subjungit: *ita ut ex eorum contrariis, diversisq; naturis novum monstrum, novamque bestiam diceres esse compactam, juxta illud Poeticum:*

Iocelin. in florib. Hibern. Nierenberg. Stromat. 2. l. 2. c. 20. hist. nat. l. 2. cap. 43. Cic. l. 1. off. Hieron. ep. 58.

Prima Leo, postrema draco, media ipsa chimera &c. Hor.

Sunt, qui videntur habere jeiunium Pauli, Antonii, & habent ingluviem lupi. Sunt, qui videntur habere castimoniam Ioannis, aut Teclæ Agnetis, Barbaræ, & habent lasciviam suis. Qui videntur in sancto, & monastico habitu, Angelis candidiores, intus verò cacodæmone tetriores. Quod Gregorius, Turonensis Antistes non infiœto apologo exposuit: Patriarcha Alexandrinus, ut advertit Anastasium Patriarcham Constantinopolitanum Andronico Imperat. percharum, hunc apologum commentus est: sutor candidam felem in deliciis

Nicep. Greg. Turon, l. 2.

ciis

ciis habebat, quæ indies vnum dumtaxat musculum capiebat, accidit ut in vas atramentarium inciderit, vnde egressam, mures eam veluti hoc monastico in habitu, post hac carnibus vesci non posse rati, liberè è cavernis suis progressi, ingentem stragem passi: mirabantur quod colorem, non animum mutasset, suosque dentes exacuisset. Ita in quibusdam vestis sancta, & vita prava, & deteriores sub habitu monastico, quàm habitu mundano. Jure conferendi cum Spaihario Regis Totilæ, qui cultu regio subornatus, vt se Totilam simularet, atque eo schemate D. Benedicti sanctitatem exploraret; quem dum accedentem vidit Benedictus, *depone*, inquit, *fili, depone quod geris, nam tuum non est. Tales*, inquit Hieronymus, *vidi ego quosdam, qui postquam renuntiauere sæculo, vestimentis dumtaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de pristina conversatione mutarunt.* Candidas cygnus plumas habet, carnes verò subnigras; unde à Tertulliano vivum hypocritæ symbolum nominatur: sicut enim ille sub nivis albedine, terram carnis & cutis nigredinem recondit, sic hi, *exterius candicant probitatis specie, intus nigri sunt, tetrâ vitiorum labe*; in eo tamen à cygnis differunt, quod in morte non suavem concentum, sed horrendum væ, & æternum ejulatum auspicentur. In ejusmodi aliquando grauiùs animadvertet justus scelerum vindex Deus, ita enim per Sophoniam edixit: *visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina.* Volunt interpretes, hîc Deum viris comminari, veste muliebri indutis: *ab ominabilis enim apud eum est, qui facit hæc.* Cùm interim moderni *juvenes ut fœmina compti*, nullas sibi pœnas, celestem vindicem interminari arbitrantur, quos hîc Hieronymus Ioviniano depingit: *quoscumque formosos, quoscumque calamistratos, quos crine compositos, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento sunt; imò inter tuos grues grunniunt.* Alii hîc vestem peregrinam Mimi aut histrionis exponunt, qualem sibi hypocritæ propriissimè vindicant: nomen quippè ab ὑποκρίνω desumunt, id est, *simulo,*

In Breviar. Rom. festo S. Bened.

Hieron ep. ad Rust.

Tertull. lib. de cib. Iud.

Sophon. c. 1.

Deut. 22.

Ovid. ep. 4.

Hieron. l. 2. contra Iovin.

quod mimi & histrionis est, ut disertè Doctor Angelicus, disceptans utrum hypocrisis sit idem quod simulatio, respondet *dicendum quod nomen hypocrytæ, tractum est à specie eorum, qui in spectaculis contecta facie incedunt. Modò in specie viri, modò in specie fæminæ, ut in ludis populum fallant.* Confirmat id ipsum Augustini sententia dicentis: *sicut hypocritæ simulatores aliarum personarum, agunt partes illius, quod non sunt: non enim qui agit partes Agamemnonis, verè ipse est, sed simulat eum: sic in Ecclesiis, & omni vita humana, quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est: simulat enim se justum, non exhibet.* Histrio in scena personam regis aut divitis refert, cùm ipse ignobilis, ac inops sit, sic in omni vitâ humanâ, homo plebeius, vestem nunc nobilis induit; Filia pistoris, ornatu suo simulat conjugem prætoris. *Hypocryta* teste Basilio, *dicitur histrio, quia in theatro personam sustinet alienam, sæpe heri cùm sit servus; aut regis, cùm sit privatus. Itidem in hac vita, plerique vitam suam velut è proscenio, ad ostentationem componunt, aliud in corde gerentes, aliud in specie hominum oculis præ se ferentes.* Homo flagitiosus, quandoque in ludis partes Martyris, aut viri Religiosi, in habitu monastico mentitus est. Atque utinam extra scenam non plures ejusmodi histriones, seu hypocritæ, qui exterminant facies suas, numerentur: *qui videntur contintinentia ac jeiunio, quasi quadam pietatis veste se circumdare: intrinsecus autem habentes animum venenatum, simpliciorum fratrum corda decipiunt.* Ad ruborem suum & nostrum, spectandum inducit Æneas Sylvius, postea Pius II. Pontifex, virum religiosum (ordinem premo) Antonium Picenum, qui sub sancto Religionis habitu, quasi pelle ovina, lupum celabat: tanta porrò innocentiæ ac sanctimoniæ, palam jam de eo viro fama increbuerat, ut post quadraginta dierum esuriales ferias, absque omni cibo vel potu transactas, cælites ei quemadmodum Christo, cibos ministrare, omnibus persuasum esset, cùm interim ingentem cereum, cui clam intrita phasianorum, caporum, & similium

S. Thom. 2. 2. q. 111. art. 2.

Aug. l. 2 de serm. dom. c. 3.

Basil. hom. 1. de. jeiun.

S. Thom. in Matt. c. 7.

Æneas Sil. de dictis Alphons. Panorm. Beyerlinck.

milium gulæ illecebrarum, ad manum haberet, uti & crassum ac rotundum cingulum, aromatibus infarserat, unde vitam furtim tolerabat, quam inter execrandas blasphemias in Christum, & Dei matrem exhalavit. Hoc & sua tempestate questus Gregorius: *sunt qui videntur habere ieiunium Pauli, vigilias Petri, sed in finem denudatio operum.* Quando pastores ovium sub pelle ovina, lupi apparebunt, qui hic, ut Bernardus loquitur, non charitate, sed carnalitate, innocentes agnos miserè depasti sunt. Quibus tessera est: si non castè saltem cautè. Quando sacerdotes Bel, lautè & cautè epulantes, detegentur. *Qui Curios simulant, & bacchanalia vivunt.* Rem terribilem narrat Athanasius in diebus suis, Iconij evenisse, ibi namque in Monasterio, *quidam monachus magnæ æstimationis habebatur: bonis quippe moribus, atque in omni actione sua compositus; sed sicut ex fine res patuit, longè aliter quàm apparebat fuit. Nam cùm ieiunare se cum fratribus demonstraret, occultè manducare consueverat. Iamque ad extrema perductus, fratres ad se omnes congregari fecit. At illi tali ut putabant, viro moriente, magnum quid ac delectabile se ab eo audire crediderant. Quibus ille afflictus & tremens, compulsus est prodere, cui hosti traditus, cogebatur exire. Nam dixit: quando me vobiscum credebatis jeiunare. occultè comedebam: & ecce nunc ad devorandum draconi datus sum, qui caudâ suâ, mea genua, pedesque colligavit; caput verò suum infra meum os mittens, Spiritum meum ebibens, extrahit. Quibus dictis statim defunctus est.* Atque æternum illud væ, quod hypocritis sæpius Deus intentavit, expertus est: *partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium.*

Iuven. sat. 2.

S. Greg. l. 4. Dial. c. 38.

Matt. 24.

Addit disertissimus Ecclesiastes Lanuza, alterum, histriones seu hypocritas spectare: æstimationem vulgi, & plausum populi, utque plurimos sui & spectatores, & laudatores habeāt, *omnia enim opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Et *ut appareant hominibus.* Quò omnes ethnici, atque utinam soli, collimarunt. Diogenes ille Cynicus, ut omnium ad se oculos, & ora converteret, rigidissima hyeme se frigidâ, spectante turba aspergebat, ut totus glacie obrigesceret. omni populo commiserante, simulque vitę rigorem demirante; fortè Plato illac pertransiens, cui histrionis hujus vanitas comperta erat, id unum turbæ insusurravit: *si vultis misereri, abite.* Simili sensu Gregorius, *hypocryta quando non sperat laudem humanam, cessat à bene operando.* Affine illi est, quo nescio, quis ex priscis Philosophis, alterum promissâ barbâ & laruâ, ac scisâ tunicâ sapientem sese venditantem, sic salsè sugillavit: *per scissuram pallij, inanitatem tuam conspicio.*

Matt. 23.

Vives in Aug. l. 21. de civit. 6. c. 16.

S. Greg. l. 5 mor. c. 24.

Spectabant olim in Theatro Fabullus, Fannius, & Lemniscus, sanè histriones; cùm fortè M. Tullio sternuenti, universum assurrexit theatrum; at Lemniscus ad suos: nunquam, inquit, vidi hominem, cui crebriùs sternutamento opus est, quàm Tullio; nostis enim teste Hypocrate, sternutamentum non esse nisi aerem inani cerebro conclusum, foras erumpentem; hinc jure meritissimo Ciceronem salutant. Etenim cùm veræ æternæque gloriæ fulgorem non caperent, inanem umbram sectati sunt; atque id magnificum ducebant:

Famian. Strada in fine prolusion. de sternut.

Et pulchrum digito monstrari, & dicier hic est.

Unde Plinius palam fateri non erubuit: *ego celebritate nominis mei gaudere non debeo? ego verè gaudeo, & gaudere me dico.* Et verò ut hominis inanitatem videas ac rideas, scitó totam gaudij materiam fuisse, quod nescio quis alteri dixerit: *vides hunc? Plinius est.* Quem levissimum rumusculum, magnum laborum suorum fructum, grandis ille sapiens affirmabat; verum fatebor, *capio magnum mei laboris fructum.*

Plin. l. 9. ep

O stulti mortales! hæccine omnium laborum, omnium curarum, studiorum, lucubrationum merces est? amabo vos

Gloria quantalibet, quid est, gloria tantum est?

Iuven. Sat. 7.

Planè vacuum quid, & inane. Hoc inter gentiles, Romanus sapiens rectè sensit: *gloria vanum, & volatile quiddam est, auraque mobilius.*

Seneca ep. 123.

mobilius. Quod vel inde conjicere est, quod nemo artificum tam stolidus, qui rem vel minimam, ob solam laudis humanæ mercedem conficere, ac vendere percuperet. Sartores, fabros, sutores adi, & eorum opera ac operam, mercede laudum etiam ingentium, emere tenta. Præclarè Paschasius in illud Matth. *Sic luceat lux vestra coram hominibus*, sic ait: *dic, quæso, quis umquam agricola quamvis rusticus; ideo colit agrū, & seminavit, tantum ut videatur ab his, qui transeunt? Vel quis umquam, nisi stultus sit, finem laboris sui collocat in aspectu hominum, & nihil ex eo aliud requirat?* Quâ stultitiâ utinam non gentiles modò; sed & Christiani, & omne genus hominum non laboraret. Quisque enim in seipsum descendat, & verissimum illud Augustini effatum deprehendet: *hanc hypocriseos maculam non habere, aut paucorum, aut nullorum est*, qui in operibus etiam virtutis & pietatis, propriæ laudis affectu non ducantur. Hæc plurimos facit chartis impallescere, hæc facit sacros Ecclesiastes effervescere; hæc quod mireris, facit hominem se ad ima dimittere. Hæc orationibus, jejuniis, eleemosynis, divinis laudibus sese insinuat; & quoniam mihi animus non est virus vanæ gloriæ hîc insectari, delibasse sufficiat, quod P. Lancicius refert: observatum fuisse Monachū, qui in cantu suo, sibi mirè complacebat, atque ex eo populi plausum tam studiosè captabat ut diebus solemnioribus (quibus frequentiorem, nec vulgarium personarū ad templum concursum noverat) vocem super alios notabiliter efferret. Atque hinc è primis Ecclesiæ patribus: Bernardus: *Mirabile*; Augustinus *difficile*; Gregorius *rarum*; Hieronymus *impossibile* censuere, virtutibus inanem gloriam quandoque non admisceri Tandem ne præter institutum, hîc prolixior sim, Rupertus exponens illa Sophoniæ: *visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina*. Sic in rem nostram aptissimè disserit: *Quid magis est peregrinum, quàm sub lupis rapacibus, vestimenta ovium? Quid magis peregrinum; quàm eum, qui intus plenus est iniquitate, foris hominibus justum apparere?*

Paschasius l.4. in c.6. Matt.

Aug. serm. 29. de tēp.

Lancicius opusc. spirit. 1. c. 3. pag. 204. V. de respectis hum opusc. 5. c. 4.

Lanuza. tract. 2. part. 2. §. 5. n. 133.

Sophon. 1.

Sub hac veste peregrina, lupos latitantes visitabit: hos versipelles larva ac pelle exuet. Vierus lib. 3. cap. 21. de præstigiis dæmonum, narrat anno salutis 1541. rusticum captum esse, qui se verè intrinsecus lupum existimabat, etsi extus humanam formam præferebat, cumque passim in homines sæviret, ac truculentè laniaret, decretum est, ut vivo pellis detraheretur, quo lupus sub ea latitans, manifestus fieret. Quod si omnibus, qui hîc pellem ovinam præferunt, vivi excoriandi essent, quanta hac in urbe laniena fieret! multis peregrina vestis exitio fuit, sed nulli ut hypocritæ. 1. Vestem mutavit Achab, & mutato habitu sese immisit in aciem, ubi telo percussus interiit. 2. Vxor Ieroboam aliena veste adiit prophetam Ahaiam, ab eoque filij sui mortem præcognovit. 3. Saul mentito habitu Pythonissam consuluit, & interitum sibi imminere accepit. 4. Thamar mutatâ veste in bivio seipsam exposuit, & infamiæ pœnam incurrit.

Lauredan. tit. hypoc.

Praxim ad lupos sub pelle ovina detegēdos, hanc suggerit Hipponensis præsul, *Cùm cœperint aliquibus ea ipsa subtrahi vel negari, quæ isto velamine consecuti sunt, vel consequi cupierunt; tunc necesse est, ut appareat, utrum lupus sit in pelle ovina, an ovis in sua*. Filiæ aut animæ etiam religiosæ, fictè se humilitanti, ad ima se demittenti, ad perfectionem summam anhelanti, pellem detrahe, & vitia ac infirmitates suas subdolè confitenti, verum dicere affirma, eamque plurium ac graviorum ream argue, & videbis quid lateat. celebris ille concionatorum Magister Discipulus, sermone 100. refert de Moniali, quæ coram confessario suo, ream se multorum scelerum asserebat, ob quæ non ipsa modò, sed & alij à Deo plecterentur: Confessarius hypocrisin subodoratus, in hæc verba ei respondit: sanè credo quod ais, nam hoc idem ab alijs de te narrari audivi; tum illa in iram concitata: mentiris, inquit, in collum tuum, & qui tibi ista narrarunt, æquè mentiuntur. Quam fraudem S. Gregorius orbi manifestans, ait: *superbiæ vitium est, ut quod de se fateri*

Aug. in Matt. c. 7.

quisque sponte dignatur sibi hoc dici ab aliis dedignetur. Confirmat consimili eventu, doctrinam hanc Cassianus: Cùm Serapion Abbas Monachum ad se venientem, juberet de more, orationi vacare, renuit dicens se peccatorē, & monachi habitu indignum, idemque sæpius ingeminabat, cùm ei bonus Abbas pedes ablueret. Post refectiunculam, cœpit eum Abbas monere, ne multum evagaretur, intra cellam se contineret, sibique attenderet. Quo audito, frater totus excanduit & facie commutata, in indignationem erupit. Tum Serapion: Itáne frater, teipsum humiliare nosti, & dum ab alio humiliaris, totus superbus indignaris? Nunc primum novi te, & tu te ipsum, *hi*, inquit Bernardus, *oves sunt habitu, astu vulpes, actu & crudelitate lupi. Hi sunt qui boni videri, non esse: mali non videri, sed esse volunt.*

Bern, serm. 66 in. Cāt.

§. II.

Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis.*

QVàm insanus hominum luxus se effuderit in magnificas illas sepulchrorum substructiones, satis loquuntur Pyramides, Obelisci, Mausolæa, aliaque superba regum monumenta, inter orbis miracula jure recensita; quæ ut extus pario marmore, aut alabastrite, affabrè expolita, quandoque solido ex auro, ut apud Ægyptios constructa, statuis insuper insignita essent, intus fœda, ac tabo fluentia cadavera celabant, quod vel ipsum nominis etymon indicare videtur: *sepulchrum* enim dictum volunt, quasi *semipulchrum*, secundum nempe exteriorem speciem.

Hieronymus, & ex eo S. Thom: *sepulchra forinsecus levigata calce, & ornata marmoribus, & in auro coloribusq; distinctis, intus autem plena sunt ossibus mortuorum*, putredine, & vermiū colluvie, quò Lauredanus scriptor Venetus, aptè traducit illud Isa. 40. *gloria ejus flos fœni.* videt, inquit, quispiam pratum floridum, admiratur ejus pulchritudinem, ac odore mirificè delectatur, at ego huic aurē vellicaro: non intueris amice mi, quid sub hoc amœno schemate luti, fimi, sordium, verminum, murium, talparū, venenatorumque animalium lateat? adeò ut si hæc terræ facies semel inverteretur, è vestigio conterritus abscederes, quæ ad mores hypocritæ transferre facile est. Sponsam Christi, quasi hortum conclusum, & amœnissimum omnium virtutum viridariū conspicaris; at lutum ac sordes lubricæ concupiscentię, vermes rodentes gloriæ, aut æmulationis, innumeros vel una in meditatione talpas distractionū erumpentes, aut ranas coaxantes non vides: quæ si humanis, quemadmodum divinis oculis innotescerent, quàm omnis hypocrisis orbi exularet, quàm nemo sibi de sanctitate applauderet, nedum alijs alius apparere, quàm est, satageret. Divinè hic Doctor angelicus: *dic autem hypocrita, si bonum est esse malū, ut quid non vis apparere, quod vis esse? nam quod turpe est apparere, turpius est esse. quod autē formosum est apparere, formosius est esse: ergo aut esto, quod appares; aut appare quod es.* hoc homini larvato olim sciolus ingessit: *aut esto, quod appares, aut appare quod es.* atque in omnē bilinguē, versipellē, assentatorem, aptè torquetur, si habitu monastico venerandus incedis, *esto quod appares*; si sub eo animū sæcularem tegis, *appare quod es.* si togâ senatoriâ præfulges, *esto quod appares*; quod si affectu ducaris, muneribus corrūparis, fraude & astu, vulpina pelle togam fulcias, *appare quod es*? si munere pastorali fungaris, *esto quod appares*, quod si ut Augustinus loquitur, pascas oves, ut pascaris ab ovibus, aut ut animas eorum depascaris, *appare quod es.* tunc etenim cautela adhiberi poterit: *nulla etenim res sic exterminat bonum, sicut simulatio. nam malū sub specie boni celatū, dum non cognoscitur, non cavetur, & firma tutela salutis est, scire quem fugias.* ea propter quàm maximè optandum, ut sepulchra hæc dealbata, non è pario marmore, aut alabastro, auróve, sed è pellucido vitro construerentur, quale, teste Strabone, Ptolomæus Alexan-

D. Thom. in Matt. c. 23.

Lauredan. Silva re-

rum m... tit. bon. mundi.

S. Thom. Matt. c... v. 27.

Strabo l.

Maioli canic. tit. metalla. Alexandro Magno excitasse legitur, cujus cadaver vitreo tumulo inclusum. quod si animus vitreo ejusmodi ergastulo conspicuus foret, aut fenestella ex Momi voto, nudum cor detegeret, quæ spectra Deus immortalis, hominum oculis objicerentur!

1. part. Dom. 1. Adv. §. 2. Exposuimus alibi illud Apoc. 4. *coram eo mare vitreum, simile crystallo*, cui cor humanum comparavimus, quod & illic voragines, & reptilia; quorum non est numerus, nec minùs quàm ipsum mare *inscrutabile*. quæ videri poterunt, ne de charta in papyrum transferantur.

Chrysost. in Matt. hom. 15. & S. Thom. in Matt. c. 23. Aureus orator Chrysostomus, aliam rationem excogitavit, cur hypocritæ sepulchris dealbatis conferantur, dum ait: *meritò quidem corpora peccatorum, sepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua est in corpore peccatoris, sicut ergo sepulchrum quamdiu clausum est, pulchrum videtur foris; si verò fuerit apertum, horribile est: sic & simulatores bonorum, quamdiu non cognoscuntur, laudabiles sunt; cùm verò cogniti fuerint; inveniuntur abominabiles.* quam abominationem, ut detestari ac execrari studeamus, disertissimum Hispaniæ Ecclesiastem inducit Delrio, qui fœtentem sacrilego scelere animum, ceu putridum cadaver religioso habitu, velut sepulchro dealbato recondebat. In Hispaniis, inquit, magni nominis Concionator, cùm aliis prædicaret, ipse reprobus effectus est. deperire porrò cœpit venustam viri nobilis conjugem, & verborum lenociniis, *quis enim cœlaverit ignem?* matronam pellicere. at illa, cui virtus & fama cùm forma certabat, hominem severè perstringere, rei indignitatem exaggerare, illumque à se omni studio amoliri satagebat, cumque ille ardentiùs instaret, marito quid ageretur, exponit; qui ne quid temerè, jubet illi per uxorem tempus condici. atque ipse unà cum famulis, vicino in conclavi nocturnum militem præstolari statuit. nocte intempesta subintrat ille sæculari habitu: jamque in cubile deductum, audacem tenebræ fecere, & vim parat; illa renititur, & ex condicto, maritum contenta voce vicinum inclamat. surdo, quod aiũt fabulam; nec maritus, nec quisquam accurrit. quid agat? effugio locus non est. conscientiat, mariti imminẽtis, & Dei vindicis manus metuebat. dentes ergo & ungues parat, *vires animus dabat*, interque luctandum sensit pugionem lateri hærere, quem mox stringit, & ei validè in pectus adigit, & confodit, quo facinore perfuncta, curriculo se ad proximum conclave proripit, ubi maritum & famulos, nequidquam illa inclamitans, vellicans, mortuis similes, altum consopitos reperit. suspicata quod erat, maleficio id fieri, nec quemquam sibi subsidio, aut consilio esse, ipsa humeris suis cadaver effert, & in plateam cum pugione etiamnum cruento abjicit. quod compertum, atque sub habitu sęculari concionator agnitus, jussu prętoris clam in carcere reconditum; Prætor verò, summâ vir prudentiâ, bene mane Cœnobium adit, evocat Priorem, atque unà omnes Religiosos acciri optat, de re maximi momẽti, quæ omnes concerneret, acturus. superior omnes ad capituli locum cogit, cũque hic occisus solus desideraretur, subindicat Prætor, videri sibi aliquem deesse: advertit Prior Concionatorem abesse, eumque fortè concioni, quæ instabat incumbere. quem cum Prætor advocari vellet, missi qui accirent, referũt se strenuè cubilis fores pulsasse, sed neminem aut respõdere, aut aperire. Prior ergo Prætore comitante vi fores effregit, nec monacho comperto, fax dumtaxat ardens, & obscurũ lucens, in camino conspecta est. Mirari omnes & stupere, tum Prætor palam omnibus exposuit, quo habitu & schemate cadaver inventum sit.

Delrio disq. mag. l. 3. p. 1. 2. Symp. beat. vind. divinæ. Beyerlinck theas. tit. hypoc.

Quod dum è carcere ad profanã sepulturam ignominiosè traheretur, ecce tibi nobilis ille cum uxore, tragœdiæ universæ seriem enarrant, conferunt momenta temporis, reperiuntque evigilasse, quo fax exstincta est. atque ita concludit historicus: *perfidia hypocritæ, detestatione omnium, & mulieris castitas atque fortitudo, omnium laudibus concelebrata est.* Exhorruistis? nec similes hypocritas, in omni classe hominum reperiri

arbitramini, qui mortuam animam circũferant? de quibus Cyprianus; *exſtincto ſpiritu, quatriduano cadaveri ſolum ſuperſunt exuviæ virtutis, ſpecies exanimis, & ſimulachrum ſanctitatis.* Videre eſt in templis ſimulachra ſanctitatis, & ſtatuas ſanctorum, quæ ſæpe extus inauratæ ac pretioſè conveſtitæ; intus verò quandoque lignũ carioſum, aut truncus vermibus & araneis ſcatere deprehenditur. lepidum fuit ſpectaculum quo ab oppidanis quibuſdam Carolus V. Imper. exceptus fuit, cui ut tranſeunti vias adornarent, patibulum ramis amœnè contexerũt; atque inde furis cadaver dependens, pretioſis veſtibus induerũt. Pictores ut varijs coloribus hominẽ ad vivum exprimant, nihil de internis corporis partibus ſoliciti ſunt, quomodo formetur cor, vel pulmo, iecurque locentur; ſed dumtaxat qualiter exteriora, intuentium oculis aptiora, & gratiora reddantur. talis pictor & fictor omnis hypocrita, cui hoc ſolum curę & cordi eſt, exteriorem hominem expolire, & ut quoddã *ſimulachrum ſanctitatis*, oculis hominem apparere, parum ſolicitus, ut imaginẽ animæ, varijs virtutum coloribus aptè depingat.

Bern. ſerm. 66. in Cãt. rectè Bernard. *non eſt apud hypocritas virtutes colere, ſed colorare vitia, quodam quaſi virtutum minio.*

Haymo eruditus interpres, hypocritam docet ſignificare *deauratum*, derivando ab χρυσός, id eſt aurum, metaphorâ ſumptâ ab idolis, & ſimulachris, de quibus Propheta:

Baruch 6. *cùm ſint lignea, inaurata & inargentata, ſcietur poſtea, quia falſa ſunt, ab univerſis gentibus & regibus.* Hæc etymologia placuit etiam

Tolet. in c. 6 Luc. annot. 79. Auguſtino, ut Toletus Cardinalis aſſerit. parum fuci, multum deformitatis, parum auri, multum luti; & parum extimæ pietatis, ac religionis, veluti tenuiſſima ſuperficies, multum ſæpe ſceleris tegit. demonſtratum eſt, maſſam auri ſolidi, vnius dumtaxat pedis in quadro, ſufficere ut vniverſa civitas Pariſienſis inauretur, plateę, parietes, feneſtrę, cloacæ, omnia aurea appareant, cùm lutea ſint, & ſordida; tale fuit Babyloniorũ idolum Bel, quod teſte Herodoto, totũ aureũ videbatur, cùm tantum tale appareret, intus verò eſſet luteum, quem dolum Daniel detexit: *ne erres rex, iſte enim intrinſecus luteus eſt, & forinſecus æreus.* unde elegans Poëta: Daniel. 14

Bel erat externè pulcherrimus, undique & ære
Tectus, at intus erat, nil niſi vile lutum.
Qui Curium ſimulat, cùm ſit nequiſſimus, illum.
Cur ego non Belem, jure vocare queam?
Bel mihi ſemper erit, qui mitem callidus agnum.
Finxerit, exuperet cum feritate lupos.
Bel erit, externe rumuli qui candidus inſtar,
Interius tantùm vile cadaver habet.

Hoc extremę nequitiæ eſſe, ex Platonis doctrina, S. Baſilius demonſtrat, in illa celebri homilia ad Adoleſcentes, refellens quoddã commune, ac familiare Euripidis dictum: *cupio bonus videri, magis quàm eſſe.* eſt qui cupiat caſtus videri magis, quàm eſſe. alius cupit amicus videri magis, quàm eſſe. multi cupiũt juſti & æqui videri magis, quàm eſſe. plures cupiunt divites, docti, prudentes, viri denique munifici ac aurei videri, cum pauperes ſint, ſtolidi, inſipientes, & viri verè lutei, ac ſordidi. Hos Philo falſę monetę, & adulterinis nummis, conferre non dubitavit: quos eo artificio confingunt, ut abhinc paucis menſibus, tres falſarij ſupplicio affecti ſint, qui nummos æreos tenuiſſimis lamellis aureis ſcitè adeò induxerant, ut etiam à peritiſſimis aurifabris ad lydium lapidem eos explorantibus, nulla fraus ſubeſſe deprehenderetur, donec nummo uno in partes ſecto, intus latens fraus detecta eſt. Ejuſmodi falſarium Caſſianus Cacodæmonem eſſe aſtruit, qui ſuos falſo virtutum fulgore, velut adulterinis nummis circum veniat. *quoddam*, inquit, *pietatis opus admonens affectandum, quod non de legitima ſeniorum procedens moneta, ſub prætextu virtutum ducit ad vitia.* quæ ubi multis enarravit, concludit: *hæc omnia cùm ſint noſtræ ſaluti, profeſſionią; contraria, tamen velamine quodam miſericordiæ ac Religionis obtecta, facilè imperitos, incautosą; decipiunt: imitantur* Baſil. hom 14. Philo l. leg Allegoriar Caſſian. con. 1. c. 20

enim

enim numiſmata veri regis; quia videntur ad præſens plena pietatis, ſed non ſunt à legitimis monetarijs, id eſt probatis, & Catholicis Patribus figurata, nec de canonicali ac publica collationis eorum prodeunt officina, ſed furtim fraude dæmonum fabricata, non ſine detrimento imperitis quibuſq; & ignorantibus ingeruntur. Admirationem, ſed & moralem ſimul eruditionem habet nummus, ſeu numiſma, quod Villalpandus in dedicatoria operis ſui, ad Philippum III. in manus ſuas veniſſe commemorat. una facies huius numiſmatis magnificū illud templum Hieroſolymitanū diſtinctè referebat. in alterâ effigies M. Antonij, eleganter expreſſa, hoc titulo adjecto *Salomon*, quaſi illi proprio, cernebatur. Inventū id Herodis erat, inſignis aſſentatoris, qui ſigna M. Antonij tum ſequebatur, ejuſque gratiam aucupari ſtudebat. nomen regis ſapientiſſimi, omnium principum ſtolidiſſimo imponendo. atque ipſe M. Antonius, in quo nec mica pietatis, aut veræ Religionis, gratiſſimis oculis hanc ſui effigiem in nummis conſpexit, quaſi divini templi cuſtos, inventor, & auctor, hoc eſt, ipſe *Salomon* per orbem univerſum, quo illi nummi ſpargebantur, & haberetur, & coleretur. uſque adeò homo falſâ virtutis umbrâ, & inani honoris fulgore capitur, & decipitur, hujus umbratilis virtutis, ac fictę ſanctimoniæ, diabolus inventor ac Magiſter eſt: ipſe

2 Cor. 11. enim *Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis*, & hujus mentitâ ſpecie, plures in fraudem induxit. hac falſa imagine, Hieroni perſuaſit, in puteum ſe præcipitem daret. Simeoni Stylitæ cum curru igneo adfuit dicens: *Dominus miſit me Angelum ſuum, ut rapiam te, ſicut rapui* Eliam: cumque Simeon pedem elevaſſet, ut currum inſcenderet, atq; unà ſe ſigno crucis muniret, mox dæmon

Cornel. in 2. Cor. 11. Nierenb. doctrin. aſcet. l. 4. doct. 10. c. 66 pag. 340.

diſparuit. plures ejuſmodi illuſiones Corn. hic congerit, vnum ego inſtar omnium, ex Nierenbergio prorſus ſtupendum, pro epilogo adduxero. Filia Deo devota, cùm à duodecimo ætatis anno, in hortum indies ſecederet oratura, dæmon quodam die Sabbathi, illi apparuit in ſpecie Deiparæ, cum duobus alijs, qui Dominicum, & Catharinam Senenſem referebant. hortatur puellam ad auſteram vitæ diſciplinam, pro lino lanam indueret, feria 4. & 6. & Sabbatho, inediâ corpus affligeret. in ſingulos dies corollam marianam volveret. quæ omnia ad amuſſim exequebatur; ſic tamen ut nihil inſcio confeſſario ageret: qui ut in hac ſpirituali palæſtrâ diu verſatus, fraudes veritus, iuſſit ut in faciem Deiparæ, rurſus ſeſe manifeſtantis, exſpueret. fecit nec quid indignationis B. Virgo oſtēdit, quin potiùs magnos favores rependit, prædicens illi infortunia parentibus obventura, monetque ut eos ſoletur. ex quo filia prophetiſſa haberi cœpta eſt: Confeſſarius tamen adhuc diffidens, epiſtolam conſcripſit plenam opprobrijs, & contumeliis, adverſus illos tres divos, quam jubet per puellam illis porrigi. quam lectam, Deipara ſereno vultu puellæ reſtituit, dicens: cuſtodi hanc epiſtolam, quam quoniam manus meæ attrectarunt, miram ad quoſvis morbos curandos virtutem habebit, ut exprimento comprobatum eſt. quo prodigio ſecurior redditus confeſſarius, Sabbatho proximo poſtulavit hæc filia, ab hac cælorum regina aliquam gratiam, ac cæleſte aliquod donum, ac juſſa roſarium ſuum porrigere, Deipara illud ſecum in cælos abſtulit, ac paucos poſt dies regreſſa, illud reſtituit cæleſti ſuavitate fragrans, monuitque ut aliquot ex eo grana, Confeſſario ſuo communicaret, fore enim præſentiſſimo remedio contra omnes morbos, multique infirmi eorum contactu ſanati ſunt. videbatur jam nihil amplius deſiderari, ut hiſce viſionibus divinis fides haberetur; tamen ne quid dubij ſupereſſet, placuit Confeſſario extremum hoc experimentum ſumere: puellæ veras tradit ſanctorum reliquias, quas jubet è collo Deiparæ apparentis ſuſpendat. in omnibus hæc morem gerebat ſpirituali ſuo directori, volenſque exequi, quod imperarat, dæmon, qui Deiparam induerat, renitens, acerrimè filiam hanc perſtrinxit; ac ubi omnes ejus pœnitētias ac orationes, quas prius inculcarat, miſſa facere juſſiſſet, cum aliis duobus ſpectris evanuit, aculeo non levi

carnis, & libidinis flammis, in animo filiæ relictis.

Quis ejusmodi fraudis architectos satis agnoscat, & caveat? quis eorum discipulos hypocritas satis declinet, decipulas devitet. *nulla quippè res sic exterminat bonum, sicut simulatio: nam malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, non cavetur.* atque hinc tot fictæ virtutis, ac pictæ sanctimoniæ, viri ac fœminæ, innocentes agnos in fraudem, & in perniciem æternam seduxerunt. quod quàm detestandum, ac execrandum malum sit, severissimus idemque verissimus censor edocuit: *sicut propè summa & divina virtus est, neminem decipere, sic ultimum vitium est quemlibet decipere*: quam doctrinam ut altiùs in animo infigatis, & non leve aut modicum malum quis dixerit aut duxerit, Theologorum Magistrum auscultate, qui 2.2.q.111.ar.4. quærit: *an hypocrisis sit peccatum mortale?* & respondet his verbis: *si hypocrita aliquis non curet sanctitatem habere, sed solùm sanctus apparere, sicut cõsuevit accipi in satra Scriptura, sic manifestum est; quod est peccatum mortale.* huc adducit illud Hieronymi: *in comparatione duorum malorum, levius est apertè peccare, quàm sanctitatem simulare.* & illud Gregorij, *hypocritæ ante districtum Iudicem, excusationem de ignorantia habere non possunt, quia dum ante oculos hominum, omnem modum sanctitatis ostentant, ipsi sibi sunt testimonium, quia bene vivere non ignorant.* probat secundò: *nemo meretur iram Dei, & exclusionem à Dei visione, nisi propter peccatum mortale; sed per hypocrisim aliquis meretur iram Dei, secundum illud Iob 36. simulatores & callidi provocant iram Dei. excluditur etiam hypocrita à visione Dei, secundum illud Iob 13. non veniet in conspectum Dei omnis hypocrita. ergo.* nos divinæ simplicitatis, ac simplicis divinitatis æmulatores, hypocrisim omnem hoc sapientis monito detestemur: *qui ambulat simpliciter, salvus erit.*

Chrysost. hom.9.in Matt. c.7. S.Thom.ib.

Aug.l.83. quæst.q.53.

Hieron.in Isai. c 16.

Greg.31. mor.c.11.

Prov.28

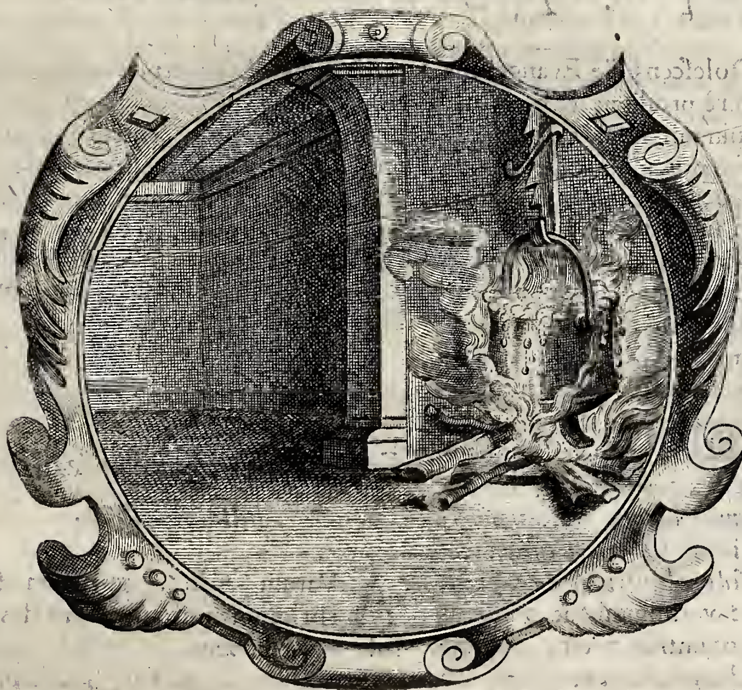

EMBLE-

EMBLEMA XXXIV.

VNDE POTERIT QVIS SATVRARE?

Marci 8.

EXVNDAT NEC ABVNDAT.

DOMINICA SEXTA
POST PENTECOSTEN.

Mundus non ſatiat, nec animum explet, etſi implere videatur. Id in olla ferventi videre eſt: EXUNDAT NEC ABUNDAT.

§. *I.* *Fortuna multis nemium dedit; nimini ſatis.* *Seneca.*

§. *II.* AVARUS NON IMPLEBITUR PECUNIA. *Eccl. 5.*

§. *III.* IGNIS NUMQUAM DICIT SUFFICIT. *Prov. 30.*

§. *IV.* *Solus Deus hominem ſatiat.*

DOMI-

DOMINICA SEXTA POST PENTECOSTEN.

Unde poterit quis saturare? Marci 8.

Dolescens ille Evangelicus verè prodigus & perditus, animum suum excusso jam parentis jugo, omni genere deliciarũ explere satagebat: cui ardentissimæ siti satiandæ, universam substantiam à patre extorsit, quam ubi se ingurgitando, fornicando, in popinis, in prostibulis consumpsisset, adeo non satur ac expletus fuit, ut *fames rabida*, & sitis rabi-
Luc. 15. da eum exagitarit: unde sacro attestante eloquio: *cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant.* In quem locum appositè ad rem nostram Ambrosius: *quis aptior hujusmodi hominibus cibus, quàm is, qui siliquæ modo, intus inanis, foris mollis est? quo corpus non reficitur, sed impletur: ut sit magis oneri, quàm usui.* Hoc verissimum de omnibus mundi bonis pronuntiatum est, implere ad modicum videntur, *sed non reficiunt*, non satiant, *magis oneri, quàm usui sunt.* Hominem divitiis ac delitiis omnibus affluentem vides, saturum credis? erras ut qui maxi-
Ierem. 1. mè. *Ollam succensam ego video*, clamat Ieremias; ollam ego tibi propè vacuam, calore tamen effervescentem, & ebullientem, ac tandem detumescentem & inanem sub oculos posui; hoc lemmate subjecto:
Iob 41. *exundat nec abundat.* Hujus illud hominis symbolum est: *sicut ollæ succensæ atque fer-*
S. Greg. 18. Mor. c. 11. & lib. 33. c. 40. *ventis*, ubi scitè, Magnus Gregorius; *olla succensa est cor humanum, carnalibus desideriis æstuans, à diabolo succensum, & fervens per consensum, cùm tot undas quasi fervescendo projicit, quot nequitias desideriorum ad opera exteriora extendit.* Cui consentit Doctor Angelicus, qui eundem spiritum in columbę specie, inspirantem auribus audivit: *anima peccatrix dicitur olla propter concupiscentiæ fervorem.* Et hic *ollam succensam ego video*, non unam hodie effervescentem ac despumantem, cras detumescentem ac vacuam; hoc est quod Bernardus ait: *ad imaginem Dei facta anima rationalis, ceteris omnibus occupa-* S. Bern. de clam. ecce nos reliquimus omn.
ri potest, repleri non potest. Quod in omnibus fortunæ bonis videre est, ut Romanus Philosophus observavit.

§. I.

Fortuna multis nimium dedit, nemini satis. Seneca.

Avarum auro, superbum fumo, ebriosum musto plenum vides (*sadi*) sed non sat habent.

En ille dives, qui frugibus abundabat, & horreis indigebat, nimium habebat, nec satis habebat, *quid faciam* (inquit) *quia non habeo, quò congregem?* Ubi secum deli- S. Amb. de Nabuth. c. 6.
berat, quid facto opus sit, quæ est propria pauperis deliberatio, non habentes unde sibi prospiciat. Ut rectè expendens Ambrosius: *nónne*, inquit, *hæc pauperis vox est, non habentis subsidia vivendi? Et quid faciam?* Deinde in tanta rerum copia, ingenuè fatetur se inopiâ laborare, longè plura desiderare: *non habeo*, inquit &c. Ubi rursus D. Ambrosius: *clamat se dives non habere. Pauperitatis hic sermo est: de inopia queritur, abundans fructibus.* Quare illum perstringens D. Petrus Chrysologus: *miserum*, in- Chrysolog. serm. 30.
quit, *quem ubertas sterilem, abundantia anxium, inhumanum copia, divitiæ fecere mendicum.* Horrea frugibus abundabant, animus

mus non explebatur, longè ampliora meditabatur. Quot hîc stantium querelæ sunt, qui nimium habent, nec satis habent; *quid faciam?* Tantùm in terris, in fundis habeo, tot ædes in urbe amplissimas aliis elocavi, tot foris prædia possideo, quid faciam? Quem primum debitorem monebo: quam villam cras lustrabo? quam illi accessionem faciam? quas fruges, quas arborum series seram? non habeo tempus nec otium, tot decimas mense proximo, tot census hac hebdomade, tot aureos, non habeo ubi recondam. fortuna ut vides, nimium dedit, sed non satis dedit. hoc illud est, quod ne Plutarchus licet ethnicus, tolerare potuit, dum clamat: & cui rei possunt deservire opes, si neque sui famem possint depellere? scrutare universa promptuaria epulonum, & reperies, quod hæc bona, famem adeò non satient, ut proritent magis. Nónne legisti, nónne vides omni die, quòd
Ps. 33. *divites eguerunt, & esurierunt: inquirentes autem dominum, non minuentur omni bono.* Quid ita? nisi quia ejusmodi cibi præstigijs dæmonum apparent veri, cùm ficti sint, & inanes. Magi quandoque umbratiles & inanes suis epulas instaurarunt, ita memini, inquit, Lauredanus, Scottum Parmensem multis convivium apparasse; at ubi splendidè, ut videbantur epulari essent, se magis famelicos, & vacuos stomachos vehementiùs latrantes persenserunt, ciboscque non veros, sed fictos fuisse deprehenderunt. ô stulti mortales! *O quantum est in rebus inane!* quoties vobis mundus ejusmodi convivia, & fercula opum, honorum voluptatum apposuit? *Comedistis*, inquit Aggæus, *& non estis satiati!* at unde febris illa, illa auri sacra fames, unde sitis, & ardor habendi? à vipera quæ *dipsas* dicitur, malum hausisse videntur: *Dipsades*, inquit S. Isidorus, *vocantur serpentes nocentissimi, eò quòd morsi ab eis, continuò inarescant, & sit ardeant.* Aliâ non multum absimili, inexplebilem hominis appetitum, similitudine expressit Sapiens: *Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes affer, affer.* aut ut in Hebræo: *da, da.*

Lauredan. Silva rer. nor. tit. mundi bo na §. 1. n 3. Persius ... 1. Cap 6. Isid. l. 12. Etym. c. 4. Prov. 30.

eadem hirugo, ab hærendo dicitur, cujus ea natura est, ut nunquam sanguine saturetur: *Cùm enim eo plena fuerit, evomit quod hausit, ut recentiorem avidiùs denuo sugat.* Tales sanguisugæ extitêre Caligula, Tiberius, Vespasianus, alijque innumeri, quos supra part. 1. Dom. 22. post Pent. recensuimus. S. Isid. eis. c. 5.

Thomas de Vio, Cardinalis Caietanus, eâdem censurâ perstringit: *Avaritia est sanguisuga, quia hæc sanguinem, illa opes, & subinde cruorem pauperum exsorbet.* Quod iniquis causidicis, ac judicibus, hac nostra tempestate perfamiliare esse, satis superque demonstravimus. Bernardus sanguisugam propriam voluntatem, ejusque filias Avaritiam, & Ambitionem depingit: *Avaritia & appetitus laudis sibi invicem adversantur; nam quod hæc congregat, hic dispergit: hæc autem tam dissimilia mala, ex una radice pullularunt, propria scilicet voluntatis: hujus enim sanguisugæ, duæ sunt insatiabiles filiæ, clamantes affer, affer: si quidem nec animus vanitate, nec corpus voluptate satiatur, ut scriptum est: non satiatur oculus visu, nec auris auditu,* &c.

Caiet. hic V. Cornel. Prov. 30. Part 1. Dom. 18. § 2. S. Bern. in declam. ecce nos reliquimus omnia.

Ad cujus sitim sanguisugæ restinguendam, Bellovacensis ex Medicorum placitis, præsens adfert remedium: si cineres insperseris, illico à trahendo sanguine desistere. haud aliter avari sitim, & auri famem, non, si totus Jordanus in os influat, aut Jupiter in aureum imbrem per tegulas depluat, exsatiarit, nisi os cinere & terrâ oppleveris: quamdiu enim vivimus, *non priùs satiabuntur corda hominum auro, quàm aurâ corpora satientur.* Vides respirandi laborem in homine perennem, ut numquam à ducenda aurâ, neque dies, neque noctes interquiescat: consimilis omnino divitum, auro assiduò inhiantium aviditas est. quod prolixiùs comprobabo, nixus illo Ecclesiastæ testimonio:

Vinc. Bell. in spec. l. 20. Bern. ser. de conv. ad Cleric. c. 21

§. II.

Avarus non implebitur pecuniâ. Eccl 5.

OLim, & in hoc verus vates cecinit:

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Compello vos, quem quantumvis opulentum aliquando exclamare audistis: *Ohe iam satis est*, satis mercium, satis supellectilis, satis fundi, satis iugerum satis auri & argenti, satis cymeliorum?

Horat. Epod. 15. *Sis pecore, & multâ dives tellure licebit,*

Plura congerere, census augere, fundos extendere, opes cumulare, omni genere divitiarum in immensum excrescere, omni solertia adniteris; utinam tam seduli, tam solertes simus, ut cælestes divitias, numquam perituras, conquiramus. Mortalium non tam famem, quàm ingluviem deplorat, & S. Aug. ser. 15. de diversis c. 15 explorat Augustinus: quomodo sunt divitiæ, quibus crescentibus, crescit inopia? quæ amatoribus suis quantò fuerunt ampliores, *non afferunt satietatem, sed inflammant cupiditatem? nam vidimus quosdam* (& nos videmus) *cùm haberent parvam pecuniam, parvis lucris fuisse contentos; sed postquam cœpit eis abundare, cùm parva obtuleris, jam recusant. credis jam esse eos satiatos, sed falsum est: nam major pecunia, avaritiæ fauces non claudit, sed extendit: non irrigat, sed accendit* (sicut guttæ fornaci inspersæ, ita omnes divitiæ illis ut gutta roris antelucani) *poculũ respuunt, quia fluvium sitiunt:* Egregiè gentilis Seneca, ejusmodi homines cum cane confert, è mensa Domini panis, aut carnis frusta aperto rictu captante, semperque ad Senec. ep. 73. spem futuri hiante: *Vidisti*, inquit, *aliquando canem missa à Domino frusta panis, aperto ore captantem? quidquid accipit, protinus integrum devorat, & semper ad spem futuri inhiat. idem evenit nobis, quidquid exspectantibus fortuna projecit, id sine ulla voluptate demittimus statim ad rapinam alterius erecti.* simile est illud Boëtii:

Nil jam parta videntur;
Sed quæsita vorans sæva rapacitas, Boet. l. 2 consol. M. 2.
Altos pandit hiatus.

Laureâ dignus auctor, qui hæc addit: etiamsi regna sint & imperia, micæ sunt, Laureda silva rer. mor tit. ... na mun. quæ cadunt de mensa divitis, nempe Dei & Beatorum, ad canes nempe mortales. de qua mensa dictum Lucæ 22. *Vt edatis, & bibatis super mensam meam, in regno meo.* Catuli edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum, quid ergo interest modò inter Imperatorem hîc viventem, & mendicum Lazarum sedentem ad illam mensam, nisi quantum interest inter Dominum & canem? sed quænam dementia est, ut canis fias, nolis verò fieri Dominus: *Vt micam obtineas, quâ esurias postea magis, quàm satur fias?* ita ille. Et quoniam à brutis comparationem instituere cœpimus, insatiabilem magis hominum, quàm belluarum orexim attendamus. *Quæ est ista aviditas concupiscentiæ* (quærit August.) *cùm* Aug. ser. de verb. Dom. *ipsæ belluæ habeant modum? tunc enim rapiunt quando esuriũt; parcunt verò prædæ cùm senserint satietatem. inexplebilis est sola avaritia divitum: semper rapit, & numquam satiatur.*

Cùm olim Abraham & Loth nimiũm ditescerent, nec posset eos capere terra: *Facta est rixa inter pastores gregum utriusque.* At unde rixa, nisi quod quisque plurimum terræ ac pecorum possideret, & fines suos plus ultra extendere niteretur? *Sæculare*, in- Amb. l. 1 de Abra. c. 3. quit Ambros. *vitium, ut divites terra non capiat: nihil enim satis est divitum cupiditati: quantò ditior quis fuerit, tantò avidior ad possidendum est; extendere agri terminos cupit, &* *fidendum est; extendere agri terminos cupit, &* *vicinum excludere.* Hanc Judæorum Principum avaritiam arguens Propheta, dicebat: *Repleta est terra argento & auro, & non est finis* Isa. 2. *thesaurorum ejus.* Quid hoc? ut ingentes

Prin-

Principum Israel thesauri fuerint, non tamen infiniti. optimè Hieronym. ad illa verba: *Non est finis thesaurorum ejus, inquit: non quòd thesauri finem non habeant, sed quòd possidentium animus non impleatur.* Ovem, aiunt, morsam à lupo, si quis edat, non satiari; sed laborare fame. illud certius, quidquid fortuna mordere potest, non saturabit animum, nec implebit. quæ illa fuit vis auri, qui thesauri, quos larga Davidis munificentia in unum Hierosolymorum Templum, à Salomone profundendos convasaverat? dum supra centum & octo millia talenta auri; argenti verò, decies centena, & septemdecim millia talenta in numerato haberet, quem auri numerum ad nostratem calculum revocant doctissimi viri, Hieronymus Pradus, & Baptista Villalpandus, suis in Ezechielem Commentariis, aiuntque tot talenta, Romanâ monetâ fuisse: tricies, bis millies, octingenties semel, & vicies centena, triginta quatuor millia, viginti quatuor scutatos, ut ipsi loquuntur, Romanos aureos: nimirum milliones auri ter mille, ducentos. his tamen Davidis animus, tantùm abest ut exsaturatus fuerit, nec quid ultra desiderarit, ut nec omnibus mundi bonis eum sitim suam expleri posse testetur. nam cùm nemo ex militibus de aquæ penuria quereretur, solus Rex sitibundus exclamavit: *O si!* quid hujus opulentissimi Regis votis abesse potest? *O si quis mihi daret potum aquæ* &c. Ambros. sentit fuisse inordinatum appetitum ac sitim, ad exprimendam principum avaritiam, semper ad plures, quàm habent, opes aspirantium: *Cùm alijs defuisse non inveniamus, & multò minùs regi deesse potuerit, irrationabilem quandam concupiscentiam passus, desideravit eam, quæ hostium erat circumfusione vallata.* Quam sitim, typicam fuisse Mendoza noster subjungit, ad exprimendam principum avaritiam, semper ad plures, quàm habent opes aspirantium. certè ille hoc de se fatetur, nil esse in mundo quo expleri possit; nisi unum illud: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua*, ut infrà dicemus. Salomon filius ejus, præter amplam hanc hæreditatem, tributum annuum recipiebat, quod *erat sexcenta, sexaginta sex talenta auri*, id est undecies centena millia, ducenta, & octo scutorum Romanorum millia, & septingenta octoginta. *Tantamq; copiam præbuit argenti in Ierusalem, quasi lapidum.* Hos ubi aureos montes, & argenteos cumulos conspexit Salomon, an satiatus est? *Non satiatur*, inquit, *oculus visu*: conspexit *in mensa omnia quoque vasa convivij aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo*; sed non satiatur oculus visu, contemplabatur quandoque quæ habebat: *Quadraginta millia equorum, & curruum, equitumque duodecim millia*; sed non satiatur: imò verò, omnes *has divitias, nihil esse duxit.* Auditores nunc tuos per horrea, penuaria, prædia deducito & verissimum illud deprehendes: *Insatiabilis oculus cupidi.* Attabalipa novi orbis Rex, Carolo Cæsari pro libertate septuaginta milliones auri spospondisse fertur, nec tamen satis sibi auri esse vidit; quo libertatem emeret; & quis auro vitam emere, conjugis quis morbum pellere, quis dolorem lenire, quis somnum conciliare? & tamen omnes avaritiæ student, quasi per hoc, ultimum finem, ac beatitudinem suam consequi possent: quam sine fine quærunt, nec inveniunt, mitto hîc divitias rectè Plutum nuncupari, quia ut Pluto infernus, numquam dicit, *satis est: sic nec avarus illam vocem ullo tempore protulit, sufficit.* Iuvat hîc altiùs cum Hipponensi Præsule intonare: *O rabies omni fine carens! terra suis limitibus terminatur, aqua suis finibus limitatur, aër suo fine concluditur, cælum suis terminis arctatur; sola avaritia terminum nescit.* Quod nemo quisquam demirabitur, qui animum avari, velut fornacem accensum contemplari voluerit; aut vastum veluti incendium, cui restinguendo, quò plus ligni adjeceris, hoc luculentius erumpet, & vicina omnia insatiabili quadam voracitate consumet. propalam est, inquit Seneca, quòd si flagranti incendio ligni copiam inje-

Marginalia: Amb. l. 1. de Iacob. c. 1. — Mendoz. l. 1. Regum c. 8. annot. 2. sec. 2. — Ps. 16. — 2. Paral. 9. — V. Villap. tom. 2. pag. 507. — 2. Paral. 9. — Ibid. — Sap. 7. — Eccl. 14. — Drex. Christus nasc. part. 1. c. 12. §. 2. — S. Basil. orat. 15. de avaris. — Aug. ad fr. in Erem. serm. 48. — Senec l. 2. de benef. c. 27.

injeceris, quantò copia fuerit major, tantò magis crescet incendium. accensus est in tuo pectore ignis concupiscentiæ: divitiæ ligna sunt, quibus ignis ille pascitur, quantò plura ex his adjicientur, tantò vehementiùs accendetur, *flammæ infinito acrior est vis, quò ea ex majori incendio emicuit.* At ne homini ethnico solùm insistamus, eadem magni Basilii doctrina: *Avaritia malum stare nescit, sed ignis naturæ similis est. ignis enim postquam incendium attigit, omnem properat absumere materiam, nec priùs desistere poterit, quàm materia defecerit. avarum autem quid retinere poterit? igne vehementior est: omnia continuando finibus suis occupat, ea quæ sunt vicini aufert. mox ubi alium sortitur vicinum, & quæ illius sunt, ad se rapit. non ob ea quæ possidet, lætatur; sed cupiditate plura consequendi, se cruciat.* Hoc incendium regis Achab animum inflammarat, qui cùm ingentes opes possideret, vicini Naboth vineam quoque invasit: *Da mihi*, inquit, *vineam.* hæc, inquit Ambr. lib. de Naboth cap. 29. *Quàm abjecta, quàm vilia? non habent enim humilitatis affectum, sed cupiditatis incendium.*

S. Basil. ho. 21. in scrip. loc. Prov. 30.

Nunc ad aliud longè luculentius concupiscentiæ incendium transeamus, & omnes carnis voluptates, ac mundi illecebras adeò non satiare, ut pabulum magis ardori præbeant, paucis ostendamus.

§. III.

Ignis nunquam dicit sufficit.

Prov. 30.

ORaculum illud Salomonicum est: *Tria sunt insaturabilia, & quartum numquam dicit sufficit.* (Hebræi vertunt quatuor numquam dicunt, satis est) *infernus, amor mulieris & terra quæ non satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit sufficit*; potissimùm infernalis, qui semper ardet, & non exstinguitur. unde more suo solerter S. August. *Infernum & amorem mulieris, rectè conjungit scriptura.* His flammis plurimos, imò orbem universum incensum audistis; sed quem unquam tartareos illos ignes omninò explesse legistis? nec ipse Salomon, qui omnia, quæ excogitari poterat voluptatum genera, in promptu habebat. & ipse prodigus, verissimum in se expertus est, quod *amor mulieris semper insatiabilis sit; qui extinctus accenditur, & post copiam rursus inops est; nec ipso usu exstinguitur, sed immoderatiùs, ac vehementiùs inflammatur.* Adeò ut ex nominis etymo, *luxuria* non incongruè, *lux urens* nuncupetur, quæ novas semper flammas suscitat, & quod igni proprium, non finit quiescere; sed ut bene Ecclesiasticus: *Anima calida, quasi ignis ardens non exstinguetur.* Idem de omnibus mundi bonis edocti sumus, animam inanem minimè satiare: atque hæc *una veritas*, ait Gregor. *quæ inter cæteras magis experientiâ, quàm quibuslibet confirmatur rationibus.*

S. Aug. ser. 107. de temp. V. part. 1. Dom. 5. post Pent. §. 1.

S. Hier. in c. 30. Prov. v. 15. & 16

Eccl. 23.

S. Greg to. 1. in Euan. Luc. 15.

Sacros inter Commentatores ea quæstio ventilatur, cur Deus in uxorem Loth severiùs animadvertens, eam in *statuam salis* commutarit? cùm id fecerit ad perpetuam posterorum memoriam, videtur proposito magis conduxisse, si ipsam in statuam æneam, aut marmoream convertisset; salis quippe statua facilè colliquescit, & imbre dissolvitur, verùm ne hic aliorum sentētiis diutiùs inhæream, juvat sensum fini nostro accommodum, à doctissimo Origene mutuare, qui docet Loth, viri spiritualis typum fuisse; *Vxorem verò carnis imaginem* tenuisse, atq; ut talem describi à Caietano, quæ difficulter avulsa sit à Sodomis, aptè autem in statuam salis conversam fuisse, quòd hæ voluptates numquam satient, sed delibatæ, velut aquæ salsæ brutalem appetitum magis accendant. verissimè enim de aquis hujus mundi usurpare possim illud Poëtæ:

Orig. apud Lipoman. Lanuza ho. 25. §. 26. de Samaritana.

Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Totus mundus mare est. unde sic hominem carnalem, ac mundo deditum, his verbis excitat Augustinus: *Pecori bonum est implere ventrem, dormire, gustare, vivere, sanum esse, generare, tale tu bonum quæris? cohæres Christi, quid gaudes quod socius es pecorum?*

Aug. in ps. 102.

erige

erige spem tuam ad bonum bonorum omnium, ipse erit bonum, à quo tu in tuo genere factus es bonus, & omnia in suo genere facta sunt bona, & qui SATIAT *in bonis desiderium tuum.* Rectè qui satiat, cætera quippe orexim excitare (quod de mundi delitiis, idem de honoribus) possunt; sitim explere non possunt.

Cyprian. præf. de Christ. operib. *Ambitionis salsugo, bibulam animam occupat,* ait Cyprian. de salsis hujus mundi aquis, largiter potus fuit Nabuchodonosor, de quo Propheta testatur: Habac. c. 1. *Horribilis & terribilis est,* &c. *leviores pardis equi ejus, & velociores lupis vespertinis.* Aç tandem velut Dominum universorum describens: *Et ipse,* inquit, *de regibus triumphabit.* Inquiramus num satur? numquam ardentiori siti æstuavit: Cap. 2. *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam, & ipse quasi mors, & non adimpletur.* Verba sunt cælesti Philosophia plenissima: illi nempè contigit quod homini ebrioso, cui vinum non exstinguit sitim, sed instar aquæ salsæ, calore suo magis exacuit. Idem Amano accidit, ipsum loquentem, & avida fauce querentem audiamus: Esther c. 5. *Convocavit ad se amicos suos & Zares uxorem suam, & exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, & quantâ eum gloriâ, super omnes Principes & servos suos Rex elevasset; & post hæc ait:* Regina quoque Esther, nullum alium vocavit ad conviviū cum Rege, præter me. Nónne hominem hunc honorum titulis oppletum crederes? cùm interim totum se vacuum, & inanem, verissimè jactet, dicés: *Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Iudæum sedentem ante fores Regias.*

Notum illud:

Iuven. Sat. *Vnus pellæo juveni non sufficit orbis.*

Hugo Vict. de anima. Nec mille mundi, cor humanum exsaturare queunt; disertè Hugo Vict. *Cor parvum est, & magna cupit: vix ad unius milui refectionem sufficere posset, & totus mundus ei non sufficit.* Nullæ divitiæ, nullæ deliciæ, nulli honores valent sitim ejus explere. denique omnes sæculi amatores, inanes ac vacuos, miserrima fame excruciatos, aliquando conspexit, atque hos famelicos ad quinque classes reducit Bernardus serm. *Ecce nos reliquimus omnia. vidi ego,* inquit, *aliquando quinque viros, quid ni phreneticos arbitrer? primus si quidem buccis tumentibus marinam masticabat arenam,* & hic amator divitiarum erat, divitijs velut arena se saturare volens. *Secundus sulphureo astans lacui, exhalantem teterrimum, fœtidissemumque gestiebat haurire vaporē,* & hic libidinosus, fœtidissimo libidinis vapore se cupiens saturare. *Porrò tertius fornaci incubans vehementer accensæ, micantes scintillas hiantibus excipere faucibus lætabatur.* Hic iracundus, scintillis ex fornace iracundiæ prodeuntibus, inediam suam conatur exstinguere. *Quartus super pinnaculum templi residens, levioris auræ spiritum aperto attrahebat ore, etsi quo minus influere videretur, flabello sibi ventum ipse ciebat, ac si totum speraret aërem deglutire.* Ambitiosus ille, aura sive spiritu honorum se pascit. *Quintus seorsim positus ridebat cæteros, ipse quoque ridendus & maximè.* Is sibi placens, magnique se faciens, dum seipsum extollit, laudatque inaniter, fumem frustra nititur explere. Tum tandem subjungit: *Quid hæc prosunt? Non sunt naturales cibi, famem magis provocant, quàm exstinguunt.* In immenso illo mysteriorum pelago passionis Domini nostri Iesu Christi, observatione dignum quibusdam visum est, cur post acerbissimos nostri causâ exantlatos dolores, siti insuper mori voluerit. Varios hujus sitis causas adducunt Doctores, ast nostro inservit proposito, quam adfert Rupertus Abbas dum dicit: *Ideo sitiens moritur, ut ostendat nihil esse in mundo, quod sitim expleat;* Rupert. hic.

Aquæ siquidem hujus mundi, similes sunt ijs, quas Samaritana hauriebat; quæ disertè more suo tractat Lanuza hom. 25. §. 26. qui verò cælestes hauserit ex fontibus Salvatoris, non sitiet in æternum §. 29.

§. IV.

Solus Deus hominem satiat.

SUmmus rerum omnium artifex, ubi universam creaturam condidisset, opus longè excellentissimum, quasi consilio architectatus est *ad imaginem, & similitudinem suam.* Controversia verò non levis est, in quo situm sit, ut homo sit imago Dei; ubi Cornelius, decem variorum doctorum opiniones, alii plures congerunt, è quibus quam Nyssenus adducit, congrua nonnullis, quàm maximè videtur, dum ait, quòd homo sit imago Dei, *quia est capax visionis Dei, ac boni infiniti.* Consentit doctor mellifluus: *Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleri non potest: capacem enim Dei, quidquid Deo minus est, non implebit.* Quam rationem Eusebius noster Nierenbergius confirmat in asceticis, dum docet: tertia causa, quare homo factus ad imaginem Dei, illa est, ut posset esse homo æternitatis, infinitatis, & divinitatis quodammodo capax: quo fiat, ut animus hominis ad imaginem Dei factus, nisi solo Deo, cui similis, repleri & satiari non possit. *Inde est, quod naturali quodam desiderio, summum quivis probatur appetere bonum, nullam nisi adepto eo requiem habiturus.* Inde est quòd nulla re creata valeat satiari, atque in ea conquiescere: rationem dat Augustinus, suâ ipse doctus experientiâ: *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum* (instar acus nauticæ) *donec requiescat in te.* Fecisti cor nostrum triangulare, capax immensæ illius triados, quid mirum si orbis triangulum complere nequeat? Ita totum cor Theresiæ occupavit, & implevit Deus trinus: vidit etenim die quadam, qualiter esset Deus, unus in essentia, trinus in personis, *quodque animam suam totam occuparet, totam impleret*, ut Lanuza disertissimè prosequitur. Clama & tu ô anima? *Non satiabor de mortalibus, non satiabor de temporalibus: aliquid æternum donet Deus, aliquid æternum concedat Deus. Det mihi tres panes &c.* Tres autem panes qui nos satiant, tres adumbrant ex mente Augustini Augustissimæ Trinitatis personas Dic cum Philippo; *Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis*; quia filius est, & in ipso omnia, extra quem nihil sufficit. Etenim ut omnes stellæ aliquid lucis conferant, noctem tamen non tollunt, ita ut omnia creata aliquid solatij conferant, sitim & famem nostram, nisi unicus, & ille sol, & solus Deus explere valet. Fuit aula Alphonsi Arragonum regis, qui cum aureorum decem millia regi annumerari spectaret, auri fulgore captus liberè pronuntiavit, eâ dumtaxat summâ beatum se fore, nec plura in omni vita desideraturum. Cui Rex, accipe eam, quantacumque ea est, & esto beatus. Stultitiam illius notare Rex voluit, quem brevî pluribus inhiantem, voti sui reum damnavit. Quare Avarum interroga, an quiescat & satietur pecunijs: libidinosum percunctare an expleatur brutis voluptatibus: Ebriosum sciscitate an tot cantaris ac diotis exsiccatis saturet? Quisque verissimum illud fateri cogetur: *Cor humanum in desiderio æternitatis non fixum, numquam stabile esse potest; sed omni volubilitate volubilius, de alio in aliud transit, quærens requiem, ubi non est. In his autem caducis & transitorijs, veram requiem invenire non valet: quoniam tanta est dignitatis, ut nullum bonum præter summum bonum, ei sufficere possit.* Thorax Zachæi, adaptari non posset lacertis Goliæ; nec gigantis calceum, pes pueri impleret. Si vastus oceani alveus exsiccaretur, stillâ aquæ non posset impleri. Anne cavum quo potest capi Deus, occludet mellis gutta, aut flatus aëris, aut luti gleba? testis erit ille miles apud Plutarchum, qui cùm per omnes militiæ gradus, ad Imperatoris solium ascendisset, nec in eo etiam conquiesceret, illud veritati testimonium dedit: *Omnes omnium dignitatum gradus percurri, & in nullo quietem inveni.*

Gen. 1. — S. Bern. declam. ecce nos reliquimus omn. — L. 1. Doct. 6. c. 56. — Bern. cit. — S. Aug l. 1. Conf. c. 1. — Lanuza hom. 25. §. 28. n. 11. — Aug. in ps. 102. — Ioan. 14. — Panorm de reb gestis Alphons. l. 4. c. 2. — Aug. in Manuali c. 24.

Hippias

Hippias teste Suida, finem bonorum constituebat αὐτάρκειαν, id est, *animum contentum*, seu expletum. quin & Epicurus dicere solebat: *Sufficientia, res est omnium ditissima.* Quòd si ipsos Scholasticos consulamus, quæ sit hominis beatitudo? A quibusdam definietur: silentium appetitus. Quidam thronus confidentis affectus. Quoddam sine fastidio epulum cordis. Quædam præda voluntatis. Quædam mors desiderij. Quidam avaritiæ limes. Quædam adæquatio amoris, & rei amatæ. Quidam aspectus desiderati. Quædam præsentia cupiti. Quidam occursus quæsiti. Quidam amplexus & possessio omnis boni. Quæ omnia cum communi Theologorum complexus Boëtius: *Beatitudo*, inquit, *est status omnium bonorum aggregatione perfectus*, adeò ut nihil desit. Cui congruit illud Augustini: *Est finis desideriorum nostrorum*, seu ut auctor asceticus docet: *quoddam satis*. Tunc enim perfectè homo satiatur, cùm nil ultra desiderat. Huc omnia sanctissimi juxta ac sapientissimi præsulis desideria, huc omnia vota spectabant: *Da quod peto, quoniam si cuncta quæ fecisti mihi dederis; non sufficit servo tuo, nisi teipsum dederis.* Dum te unum habet, in se omnia habet. Hinc Seraphicus Franciscus, omnibus destitutus, hoc assiduò usurpabat: *Deus meus & omnia.* Et hoc solo contentus Xaverius exclamat: *Satis est. Erit enim omnia in omnibus.* Quæ verba Apostoli, hæc aurea Augustini mirificè illustrat sententia: *Hîc aurum quod est, non potest tibi esse argentum. Quod vinum est, non potest tibi esse panis. Quod tibi lux est, non potest esse potus. Deus tuus totum tibi erit; manducabis eum ne esurias, bibes eum ne sitias; illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcieris ab eo, ne deficias; possidebis totum integrum, totus integer.*

Boet. l. 3. de consol. pros. 2.
Aug. de civ. l. 22. c. 30.
Nierenb. de arte vol. l. 1.
Aug. Solil. c. 3.
Aug. in ps. 36. conc. 1.

Engelbertus des Bois, Reverendissimus Namurcensis, pro symbolo sibi delegerat: *Quid quærimus? unum?* Hoc porrò unum, in quo omne bonum, est necessarium. Bernard. serm. 24. *Illud unum* (scilicet Deum) *quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseveranter, ut nec quæramus pro illo aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud convertamur.*

Quæ verba attentâ mente, & sedulâ meditatione ruminanda sunt, & verissimum experiemur illud quod S. Ludovicus Toletanus Antistes semper in ore habebat, & ex eodem mellifluo fonte deprompserat: *Omnis copia quæ Deus meus non est, mihi inopia est.* Et erit qui copiam extra hunc fontem quærat? Eritne cui omnium rerum abundantia, omne bonum, Deus ipse non sufficit? *Avare, an parum est tibi, si te impleat ipse Deus? Deus si ad te veniat sine auro & argento, non vis illum; quid ergo tibi de his quæ fecit Deus sufficit, cui Deus ipse non sufficit?* Nimis profectò avarus, cui Deus ipse non sufficit. Verè Deum nescit, non capit, non sapit, cui Deus non sufficit. Quantò satiùs SS. Patriarcha noster Ignatius, cujus hæc ardentissima suspiria: *Quid mihi est in cælo, & à te, aut extra te, quid volui super terram?* Clama & tu ô anima mea, terrena omnia fastidiens, cum dulcissimo Bernardo:

In vita.
S. Aug. in psal. 30. Conc. 3.
Ps. 72.

Desidero te millies;
Mi Iesu quando venies?
Me lætum quando facies?
Me de te quando saties?

S. Bern. ser. 1. in Septuag.

Ingeminemus identidem per diem & vitam omnem: *O Ierusalem civitas regis magni, qui te ex adipe frumenti satiat, & quam fluminis impetus lætificat, in te nec pondus, nec mensura, sed satietas est, & affluentia summa. Quando satiabor apparente gloria tua Domine? Quando inebriabor ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ quando potabis me? Nunc enim tamquam exigua sunt stillicidia stillantia super terram, ut nec glutire quidem possim salivam meam.* Hierosolymæus Rex David, velut suam solaturus famem: *Satiabor*, inquit, *cùm apparuerit gloria tua.* In hac verò satietate, nemo fastidium metuat. Nam ut subtiliter August. tract. 3. in Ioan-

Ps. 16.

Ioannem, *Vnam petij noli timere ne fastidio deficias, talis erit illa delectatio pulchritudinis, ut semper tibi præsens sit, & numquam satieris : si enim dixero, quia non satiaberis, fames erit, si dixero quia satiaberis, fastidium timeo. Ibi nec fastidium erit, nec fames. Quid dicam nescio, sed Deus habet, quod exhibeat non invenientibus quomodo dicant, & credentibus, quod accipiant.* Quæstionem proposito nostro non incongruam Apostolorum Princeps movit, dum de beatis spiritibus vultum Dei assiduò intuentibus dixit : *In quem desiderant Angeli prospicere.* Ut quid ait illos desiderare eam faciem intueri, quâ Salvator noster Matth. 18. actualiter ipsos semper frui asseverat, dicens: *Angeli eorum in Cælis semper vident faciem patris mei qui in cælis* est. Quam controversiam sic dissolvit Hugo Cardinalis : *Cur cernere desiderant, cujus faciem numquam cernere cessant? Nisi quia contemplatio divinæ præsentia ita Angelos* (aliosque cælites) *beatificat, ut & semper ejus visa gloria satientur, & semper ejus dulcedinem quasi novam insatiabiliter esuriant.* Quo innuere videtur, dum semper nova & nova in Deo intuendo satiantur, desiderium & sitis accendatur semper magis & quasi numquam visa contemplandi. Unde Augustinus ad idem propositum loquitur: *Est in eis desiderium visionis Dei cum satietate, & satietas cum desiderio: in quibus nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidium parit.*

1. Pet. c. 1.

Aug. l. medit. c. 27.

Sed quomodo Psaltes regius clamat *satiabor?* quasi illi desint, quæ satient. Vix capimus tanto Principi hanc vocem excidisse. David Rex opulentus, ingentia duo regna possederat : in his ille numeravit tot horrea selectissimo tritico stipata, tot prata, tot villas pecude pinguissima refertas, tot penora omnimodo ad mensam apparatu plenissima, tot cellas generosissimo vino spumantes; nihilominus tamquam mendiculorum infimus, qui vix semel est toto anno satur, fami suæ ingemiscens: *Satiabor*, inquit, quia tam vehementer esurio. Eóne mendicitatis Rex tantus redactus, ut famem futurâ tantùm satietate soletur? Ita sanè, mendicus est, talem se ipse fatetur: *Ego sum pauper*, inquit, *& dolens, mendicus sum & pauper*. Ego verò *egenus sum & pauper, Deus adjuva me.*

Psal. 68. 39. 69.

Sed forsitan aureos argenteosque mótes esuriit? Quis hanc gulam satis propitiet? ah! non istud appetit, argenti & auri nostis quantum habuerit? *Auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum,* struendo templo destinavit. Sunt bis mille octingenti duodecim milliones Hispanicorum ducatorum, supra octo millia trecentos septuaginta quinque ducatos. Ergo aurum non esurit: sed forsitan dignitates ampliores, & plusquam regias ambivit? neque hoc, in apice dignitatis stetit, toto terrarum orbe nomen decusque gessit. Sed forsan copiosiores sitiit voluptates? Ah neutiquam. In promptu illi omnia erant; nihilominus se mendicum, se famelicum non dissimulans, clamat, *satiabor cùm apparuerit gloria tua*, & speratæ satietatis causam adjungens: *Adimplebis me*, ait, *lætitiâ cum vultu tuo, delectationes in dextra tua usque in finem.* Hieronymo interprete dixit: ostendes mihi plenitudinem lætitiarum ante vultum tuum. Dum vivimus, oculos & animos gerimus insatiabiles, quò plus ingeritur, plus appetunt: nulla hîc lætitiæ plenitudo; unde cùm David omnia lustrasset, nil reperit, quo se satiet, & sitim expleat, nisi solum Deum : *Quid mihi est in cælo*, ait, *& à te quid volui super terram?* Quas voces eadem insatiabilis sitis S. Ignatio sæpius expressit. Cælum ipsum nolim, inquit Propheta, si tu absis mi Deus, tu solus cor plenè satias: non enim *satiabor* nisi *cùm apparuerit gloria tua.*

1. Paral. 22.

Psal. 16.
Psal. 15.

Psal. 72.

Itáne potentissime regum, tunc primum satiaberis? Iam pridem satiata credi potuit omnis tua cupiditas. Dum quondam opilione ageres eæ tibi concessæ vires rarissimum munus, ut ursos & leones velut

ut hœdulos discerperes, numquid plus virium cupis? Gigantem illum Goliath, agminis Hebræi probrum affectas sternere? concessum esse, stravisti, num plura vis? in præmium ipsam regis filiam deposcis, opilio regiam puellam ducas? Concessum est & hoc, quid amplius exigis? Victoriam adversus Philistæos omnes desideras? Nec illud negatum est, vicisti omnes. Nec dum satur es? Cuperem, inquit, non solùm victus & pictus esse rex sine regno, sed verus: sceptrum, & regnum, & diadema ubi sunt? En ad votum adsunt: Rex esto, & Monarcha orbis ex pastorculo è juvene pagano. Num optes plura, ampliora? tandem satiatus sis necesse est. Sed negat, vociferatur, nondum ô Domine, nondum satiatum est cor meum, magnum adhuc in eo inane sentio, quidquid hactenus ingessi, velut gutta in clibanum immissa exaruit, nec pectus adhuc vacuum & esuriens credo satiarent, si centum, si mille regna ingereres: nulla hîc satietas, *satiabor cùm apparuerit gloria tua.*

EMBLEMA XXXV.

Thren. 3. *CEPERVNT ME QVASI AVEM.*

Ovidius 14. Metamor. *DECEPTAQVE DECIPIT OMNES.*

DOMINICA SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

Cavendum à pravo conſortio, quo optimos quoſque Cacodæmon vaferrimi aucupis inſtar, ſubdolè circumvenit.

§. I. Dæmon ut auceps, utitur pravis ſocijs ad decipiendum.
§. II. Fœmina laqueus eſt & rete, quo ſtygius auceps abutitur ad capiendas animas.

DOMINICA SEPTIMA POST PENTECOSTEN.

Attendite à falsis Prophetis. Matth.7.

Maff. de rebus Indic. tom. 2. pag. 127.

RIMAS regni Japoniæ Quabacondonus, ut spectaculo aliquo oblectaret, quos suo in comitatu habebat, & speciem subjiceret quantâ animi alacritate expeditionem Chinensem aggrederetur: tum etiam ut famam celeberrimæ cujusdam venationis, olim factæ à Magno Præfecto Domino Joritono, qui totius Iaponiæ imperium tenuit, obscuraret: constituit omnino regium ex varijs avium generibus aucupium instituere. Quâ de causâ multis aulicis stipatus abjit in regnum Ojarense; ubi aucupium tam felices habuit successus, ut capta sint plusquam triginta millia omnis generis avium, quas inter, complures falcones, quibus aliæ capiuntur. Finito hoc aucupio, magno apparatu Quabacondonus Meacum reversus est. Præibant qui millia illa avicularum, arundinibus inauratis præferrent. Hos proximè sequebantur multi equites splendidè convestiti, portantes magnum numerum Falconum, aliasque selectas volucres. Post hos permulti equi splendidè adornati, fræno ducebantur: tum subibant binæ lecticæ ornatu prænobili, ac pone eas Quabacondonus in lectica, singulari artificio ac sumptu cōcinnata deportabatur. Agmen claudebant Principum ac Magnatum, tum suo, tum equorum cultu splendidissimæ turmæ; atque hi omnes ex aucupio, triumphantium in morem, urbem Meacum ingressi sunt. Nobile aucupium, ingens præda, triumphus non vulgaris; non absimile tamen aucupium hodiernâ die hac nostra in patria adornatur, & quod mireris, non modò in campis & silvis; sed & in foro, in templo, in convivijs, in curribus, & navigijs, ejusmodi venatio instituitur, nec inferiori numero volucres in casses, & in decipulas incidunt. Nostis, qui auceps sit, quæ aves illices, & pellices? Disertè exponet S. Ephrem: *Quæ primùm capta fuerit anima* (inquit) *ad alias decipiendas fit quasi laqueus, ut voluntati inimici obsequantur. Sicut perdix comprehensa pro esca illis proponitur, quæ nondum laqueo captæ sunt: circa illam enim auceps laqueos figit, in voce suâ perdix reliquas circumvolitantes, ad eosdem pelliceat.* Atque ita una capta, alias pellicit; S. Ephr de rect. vivendi ratione. n. 22.

——— *deceptaq; decipit omnes* Ovid. 14. Metam.

§. I.

Dæmon auceps, utitur pravis socijs ad decipiendum.

QVàm multi ingenui ac probi adolescentes, unius perversi Sodalis contubernio seducti, in omne flagitium, proni, illud Ieremiæ cum gemitu ingeminare possent: *Venatione ceperunt me quasi avem, inimici mei gratis.* Quàm multæ honestæ, ac integerrimæ filiæ, unius impudentis proci alloquio pellectæ, queri possunt: *Ceperunt me quasi avem.* Quàm multi conjugati, unius salacis ac fallacis mulieris consortio irretiti, & capti, illud usurpare possunt: *Ceperunt me quasi avem.* Quàm multi temperantes ac sobrii, ab ebrioso ad popinas seducti) & pedibus capti, nil in excusationem adferunt, nisi illud: *Venatione ceperunt me quasi avem.* Hinc fornicationes, hinc adulteria, hinc ebrietates, hinc omnis juventutis, nec non Reipublicæ corruptela: Thren. 3.

nemo enim ferè solus peccat, helluatur, inebriatur. Testatur id certè de se Augustinus lib. 3. Conf. c. 8. *Quem fructum habui miser aliquando in ijs, quæ nunc recolens erubesco, maximè in illo furto. Et* TAMEN SOLVS ID NON FECISSEM, SOLVS OMNINO ID NON FECISSEM. *Ergo amavi ibi etiam consortium eorum, cum quibus id feci. O nimis iniqua amicitia, seductio mentis! sed cùm dicitur, eamus, faciamus, & pudet non esse impudentem.* Amos c. 3. Cui quadrat illud Amos Prophetæ: *Numquid cadet avis in laqueum terræ, sine aucupe?* numquid excelsa illa volucris Petrus, in laqueum sine aucupe decidit? Petrus negat se eum nosse, pro quo paulò antè millies mori volebat: Luca 22. *Etiamsi oportuerit me mori tecum tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.* Hũc negat se nosse, cujus paulò antè sanguinem hauserat, carnem manducarat, quem in ipsa hora ferro propugnarat. Quid hoc? *Non novi hominem.* Aliud siquidem est aula Caiphæ, aliud cœnaculum Christi; Aliud Apostolorum, aliud Judæorum colloquium. Appositè Paschasius Abbas in cap. 26. Matthæi: *Considerandum autem est, ubi neget Petrus: Non in monte, quo fuit cum Domino; non in templo, non in domo suâ: sed in prætorio Iudæorum.* Nam ut Lucas ait: *Accenso autem igne in medio atrij, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum*: quid sperandum ubi Petrus in medio nebulonum? in medio gentis pravæ, in consortio & cõcilio malignantium. Refert Neander Sturnum cicurem, hæc verba ab Hero edoctum esse: Maiol. in can. coll. I. *Cave à malo consortio*, quæ identidem iterabat; accidit autem apertâ fortè caveâ Sturnum avolare, & ad sui consimiles devenire, quibuscum dum per avia volitat, unà cum socijs in substratam aucupis aream devolat, & socios secutus, cum illis in casses incidit; dumque ab aucupe unus post alterum necaretur, Sturnus in ultimo discrimine, occinere cœpit, quod quondam didicerat: *Cave à malo consortio.* Quo audito, vocali volucri vitam donavit. Salutari documento posteris relicto, summis periculis exponi, qui se pravis commiscent. Talis fuit adolescens ille, quem S. Ioannes Episcopo Ephesino commisit, quem cicurem & docibilem Dei, hoc porissimùm docuerat, pravum consortium ut evitaret; sed hunc (ut Eusebius refert) quidam adolescentes Euseb. l. 3. hist. Eccl. c. 17. ejus æquales, otio desides, ac vitijs dediti corruperunt; ut post varia furta ac flagitia, dux latronum evaserit. Dum ab Apostolo reduce diu quæsitus; tandem repertus, laqueis dæmonis ereptus, & à stygio aucupe æternæ morti destinatus, in libertatem filiorum Dei restitutus, illud jure inclamare potuit: *Cave à malo consortio.* Idẽ Landelino accidit; de quo vide Surium. 15. Iunij. Enarrare longum esset, quot fuerint, mille periculis expositi: quia cum improbis commercium habuêre. Loth à sancta Abrahami societate divulsus, quæ & quanta discrimina subiit? à barbaris raptatus, facultates ejus Sodomæ consumptæ, inebriatus stuprum filiabus intulit.

S. Amb. l. 4. Luc. c. 5. Ambrosius verò Ecclesiam naviculæ comparat, in qua Christus & Apostoli: sed quia & Iudas illic est, tempestas exoritur, & navicula jactatur fluctibus; hæc est causa periculi ait Ambros. erat ibi Simon Petrus; sed erat pariter & proditor Iudas, quamvis illius fides fundaret naviculam, hujus tamen eam perfidia conturbabat. Et addit: tranquillitas est ubi solus Petrus navigat, tempestas ubi Iudas adjungitur. Licet Petrus esset firmus suis meritis, perturbatur tamen criminibus Proditoris: unius igitur delicto, cunctorum merita quatiuntur. Caveamus ergo unicum Proditorem, *ne per unum omnes fluctuemus.* Vnde in privatis familiis repentina tempestas; unde turbæ & turbines? unde pervicacia, contumacia in servis, lascivia in ancillis, nisi ex una cum servo nequam consuetudine? unde in integerrimis familiis tanta liberorum corruptela? unde tanta hoc sæculo in tenera ætate nequitia? Fassus mihi fuit adolescens ex illustri familiâ, corruptum se ab Ephebo, & ad omnem spurcitiam instructum dum vix ex Ephebis excessisset. Novi novennes, decennes integerrimos pueros, ab ancillis ad omnem libidinem instructos,

structos, & in omnem vitam perditissimos exstitisse. Quoties compertum est, & utinam vos experientia non docuisset, Angelicos pueros, morigeros, obsequentes, ubi senior frater ex terris longinquis, aut academijs domum divertit, continuò in omnem licentiam dissolutos, refractarios, literarum fastidiosos, nil nisi libertatem spirasse. An non indies qui in Gymnasio nostro sub parentum ac moderatorum disciplina degebant, morum innocentiâ, ac vitæ probitate conspicui, animum Religioni adjecerant; dum in universitatibus sese pravis socijs adjungunt, Deo, æternitate, salute posthabitâ, popinas frequentare, chartas pictas volvere, totas noctes grassari & pergræcari: dumque hero cohabitant, cui puella comptula domi est, pelliciuntur, capiuntur, in incestas nuptias incidunt, & pro dote, dolorem domum ducunt. Adeò inverso hîc ordine puellæ, viros procantur & irretiunt.

Aliud genus est aucupandi aves fluviatiles & palustres, quæ in aquis victitant, de quo lubet Eusebium Nierenbergium audire, qui in historia naturæ, quoddam aucupij genus hactenus inauditum, & narratu facetissimum commemorat. Apud Insulares (inquit) Hispaniolæ præsertim, per vadosa stagna, volucrum natantium diversa sunt genera, Anates, Anseres, Cygni, Fulicæ, Haviæ, Mergi, & multæ ejusmodi. Ad ripam consita arbor, quæ profert ingentes cucurbitas, quæ deciduæ, & per aquam fluitantes, securas reddunt volucres. Auceps ergo magna cucurbita, uti galea, faciem larvatus, mento tenus stagnum ingreditur: atque ita ad agmen natantium volucrum contendit: è quibus quam mox una cucurbitæ insederit, ille ilicò exertâ manu eam comprehendit. Cæteræ volucres suâ sponte subnatasse comitem ratæ, quærendi victus causâ, nil solicitæ, suum iter prosequuntur, & pedetentim in aucupis insidias cadunt.

Nierenb. Hist. nat. l. 10. c. 98.

Palustres aves, quæ loca aquosa incolunt, nónne apposité ebriosos designant? ut enim anates, anseres &c. rostro semper in liquido, naribus rubicundis, vacillantes incedunt, item & ebriosi. Ecquis porrò auceps, qui singulos aquatum deducit, & miserè apprehendit, nisi strenuus potator? Hinc illæ uxorum querimoniæ, dum rem familiarem ad incitas redactam vident, maritos naturâ suâ bonos ac probos esse, sed omne malum eis à consortio obvenire, quod & ipsi de se fatentur complures, ebrietatem se execrari: at ubi in tales socios inciderint, suaviter se duci & seduci. Quod olim Seneca vel Gentilis notavit: *Ebriosus convictores in amorem vini traxit*. Nemo ferè tabernas incomitatus ingreditur. Hic caupo sub aquis, in caveis deambulat, & unum post alterum captat & decipit. Idque solertissimè per socios, quasi per aves ilices. Cornelius in illud Proverbiorum cap. septimo: *Velut si avis festinet ad laqueum.* Vidi (inquit) in Belgio anates poleutrias, sive ilices, & seductrices, ab aucupe cicuratas, quæ ad anates silvestres advolantes, eas turmatim post se ad retia ducebant, magno aucupum lucro. Quæris in popinis, in conviviis illicia? quot pocula, quot vitra, tot retia viscata: hic invitat ad haustum, ad sanitatem uxoris, ille ad sanitatem fratris, sororis, iste ad novæ nuptæ, alter ad Principis, Regis &c. Quoque faciliùs irretiant, ipsis vitis surculis & pampinis vina coronant, ut hoc virore capiant, cui illud Augustini congruere videtur: *Itaque nobis faciebant, quod insidias aucupes solent, qui viscatos surculos propè aquam defigunt, ut sitientes aves decipiant.* Ubique dæmon homini laqueos nectit, & uti aves per aves optimè capiuntur; ita homo per homines. Num. 33. *Intrantes terram Chanaam disperdite cunctos habitatores terræ illius, confringite titulos & statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate mundantes terram.* In quæ verba Oleaster: prius præcepit habitatores expellere. 2. perdere titulos. 3. imagines. 4. delubra. *Prius homines, quoniam nihil citiùs hominem pervertit, quàm alter homo.* Auceps ille stygius, sub arbore in paradiso latitabat; cumque parentem nostrum propositâ escâ in retia pellicere non posset, ad hanc

Senec. l. 3. de ira c. 8.

Aug. l. de utilitate credendi l. 1. loquens de Manich.

 volu-

volucrem inducendam, consimili ave utendum duxit: Evam ad escam pellexit, quæ capta & decepta, virum decepit. Nostis escam, non minimam aucupij partem esse, de qua Origenes: *Quasdam illecebras escarum aucupes proponunt, ut faciliùs aves capiant per oblectamentum.* Ita captus fuit Propheta ille 3. Reg. cap. 13. à Deo in Samariam missus, vir spiritu Dei plenus, altare, in quo impius Ieroboam idolo thus adoleverat, per medium secuit; tamen quia in reditu à Pseudo-Propheta ad sumendum secum cibum allectus est, miserè à leone discerptus periit. Esca illa gulæ, plures homines quàm volucres fallit & perdit. Fuit qui ingenioso symbolo rem exponens, aves captas, & oculis orbatas, caveis inclusas, oculis subjecit, hoc brevi lemmate adjecto?

Orig. hom. 7. in Ezec.

Tam grave servitium, quàm levis esca parit! Hoc enim verò si seriùs queruntur, qui in tenebras exteriores projecti, ad carceres æternos, gravissimamque servitutem detruduntur; idque quia per escam fallaciter inducti & seducti sunt. Vnus qui convivium festis solemnioribus exstruit, manè domesticos à sacrificio, à prandio omnes à concionibus, laudibus & cultu divino sodales avocat & retardat. Vbi illud Augustini scitè observandum, unde *Sodales* nomen suum sortiti sint: *Sodales* (inquit) *dicti sunt, quòd simul edant, quasi simul edales.* Qui nescio quo temulentiæ, aut luxuriæ visco, animos capiunt. Experto credite: *Cupiditas* (inquit Augustinus) *viscum facta est pennarum nostrarũ; elisit nos de libertate aeris nostri, id est aurarum illarum liberarum spiritus Dei: inde elisi perdidimus pennas, & fuimus quodammodo captivati in aucupis potestate*, in ista vita inter tanta scandala, inter tam multa peccata, inter tantas turbas tentationum quotidianarum, quotidianarum suggestionum malarum. quid facio? Et quid tu facis inter illas adolescens? quid tu puella, quid tu ancilla, quid tu? non audeo totum dicere. Aliam cautelam docet Sapiens: *Noli amicus esse homini iracundo, neque habitaveris cum viro furioso; ne fortè discas vias ejus, & sumas laqueos animæ tuæ.* Quid magis pronum quàm litigiosæ mulieri commorantem etiam rixari, indiès domum, viciniam omnem tumultu ac jurgijs complere, graviorésque longè per hanc turbas, quàm ab ipso cacodæmone cieri? Hic enim diu multumque fertur laborasse, ut in familia quadam dissidium concitaret, sed frustra. Dum viciná fœminâ usus est, par calceorum adpromittens, hæc non modò familiam, sed omnem plateam conturbavit. Operæ pretium à Diabolo calceos deposcens, foras abducta est, ubi trans fluvium apparuit dæmon, & in oblonga pertica calceos porrexit, causam rogatus, ecquid non propiùs accederet; cavero (ait) nam tu perversa nimiùm es, & longè deterior. Vt fabula sit, verissimum illud, multa per homines dæmonem moliri, quæ per se efficere nequit. Unde ubi Ecclesiastes ait: *Inveni amariorem morte mulierem*, alius legit: inveni pejorem dæmone mulierem. Sed pergo porrò. Qui furioso cohabitat, aut cum iracundo commercium habet, quid proclivius quàm ut à verbis, ad verbera deveniatur? quàm ut alter alterum ad duellum provocet, hunc sibi in secundum, fidum achatem assumat; nec detrectare audeat, sed in laqueos incidat, spontaneam mortem incurrat? quid familiarius? quàm qui querulis, rixosis, libertinis, obtrectatoribus, murmuratoribus conuivit, ut & ipse illis consentiat, in superiores insurgat, aut in parentes contumax, jugum omne etiam optimus quisque excutiat? compertum id Ioannis 11. murmurabant Discipuli de de unguento, quod Magdalena super pedes Christi effuderat; sed hoc à Iuda didicerant: *Dixit ergo unus ex Discipulis Iscariotes, qui erat eum traditurus: quare hoc unguentum non vænijt trecentis denarijs, & datum est egenis?* Solus Iudas murmurabat, ait Ioannes. Matthæus verò dicit omnes Discipulos murmurasse: *Videntes autem Discipuli* (inquit) *indignati sunt dicentes: ut quid perditio hæc? potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.* S. Thomas in catena utrumque connectit, docens: *Hoc ex Iuda dicente persuasum fuit.* Attendite quid etiam in hoc sancto

Aug. ser. 50 de verbis Domini.

Aug. in Ps. 138.

Prov. 22.

Eccl. 7.

Ioan. 12.

Matt. 26

sancto collegio, unius pravi hominis consortium non valuit, quot unus dissolutus quandoque ex viris ac fœminis religiosis pervertit.

Iuv.Sat.2.

——— sicut grex totus in agris,
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vvaq; conspectâ livorem ducit ab uva.

Et (ut ait Ambrosius) sensim sine sensu, pravis convivando, pravi fimus: ut poma quæ ab uno putrido contacta, putrescunt; & una avis captis & decepta, centum alias in pedicas pelliciet, & in certum exitium deducet: potissimùm si ejusmodi perversus homo in innocuas animas, in pueros aut puellas, in novitios & in spiritu debiles inciderit. Multa visuntur nosocomia in oriente, & præsertim unum Cambaiæ in amplissima ac opulentissima civitate, magnificè & pulcherrimè exstructum, fabrica ad omnium admirationem exculta superbissimo apparatu: quod præterea donis & munificentiâ plurimorum, & annuis vectigalibus fuit locupletatum. Egregium illud opus erat nosocomium avium, in quo morbidæ ac sauciæ volucres, magna cura studioque fovebantur. Hoc amore Indi aviculas prosequuntur: quia Pythagoræ metempsychosim edocti, volucres humanarum animarum capaces arbitrantur. Accidit autem in hocce valetudinarium, accipitrem uno pede saucium deferri, qui ut vires resumpsit, in hunc innocuum gregem unguibus, ac rostro involavit, nec mediocrem stragem edidit. Talis accipiter inter aligeros Lucifer fuit, qui quantum nocuerit, quidve vel hujus unius perversi socii contubernium mali effecerit, cælum ipsum contestabitur: ecquid enim nobilissimas illas mentes, sublimes intelligentias, & naturæ & gratiæ lumine adeò illustratas à summo & increato bono, immanissimo rebellionis scelere apostatare fecit, totque cælestium spirituum myriades, Seraphico ardore inflammatas, in titiones inferni commutavit, nisi detestanda unius Luciferi societas? Quo duce execrandi illi transfugæ, Deo ac Creatori suo, contumaces, è cælo in tartarum præcipitati sunt. ubi peracutè quærit Rupertus Abbas, cur sine mora, tantaque festinatione à bonis Angelis separati sint? ac animi sui sensum exponit dicens: Deum divisisse lumen à tenebris, dum rebelles Angelos à Sanctis separavit; additque Deum idcirco pœnam non procrastinasse, sed inflixisse subitò, ne pessima perfidorum societas, cæteros quoque in perfidiam & rebellionem abriperet. Talis accipiter in collegio Apostolorum Iudas exstitit. Hinc Abbas Isaac in illa verba: *Quod facis, fac citò. Non priùs* (inquit) *Christus crucem ascendit, quàm Iudam è collegio dimisisset? ne à societate tam pessimi viri, alij errarent.* Vnus enim malus faciliùs centum probos pervertet, quàm centum probi, unum malum convertant: ut bene observat Gregorius Nazianzenus oratione vigesimâ: *Facilius est vitium contrahere, quàm virtutem impertire; quemadmodum etiam facilius est morbo alieno infici, quàm sanitatem largiri.* Faciliùs una ovis scabiosa totum gregem inficiet, quàm totus grex sanus, unius scabiem tollat. Præclarè Roman. Philosophus: *Sumuntur à conversationibus mores, & ut quadam in contactos corporis vitia transiliunt; ita animus mala sua proximis tradit. impudicorum cœtus fortem quoque & siliceum virum emollit: avaritia in proximos virus suum trāstulit. Eadem ex diverso ratio virtutum est, ut omne quod secum habent, mitigent; nec tam valetudini profuit utilis regio, & salubrius cælum, quàm animis parum firmis, in turba meliorum versari.*

Chrest. antolog. p.1. c.11. condit.2. Maff. to. 2. hist. relatio de M. Rege Mogor. ex ep. P. Ema. Pinneri.

Senec. l.3. de ira c.8.

§. II.

Fœmina laqueus & rete, quo stygius auceps abutitur ad capiendas animas.

NOvum illud aucupandi artificium scitè depingit Sapiens Proverbior.7. *Ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas.* 70. legunt: *quæ facit juvenum volare corda.* Et subdit: *Statim eam sequitur, velut si avis festinet ad laqueum;* &

& nescit quòd de periculo animæ illius agitur. Nunc retia tendit verbis, nunc oculis, nunc capillis, omnique corporis ornatu aucupium facit. Sic enim lena quædam apud Comicum:

Plaut. in asinaria.

——— hic noster quæstus aucupij simillimus.
Auceps quando concinnavit aream, effundit cibum,
Aves adsuescunt. necesse est facere sumptum, Qui quærit lucrum.
Sæpe edunt: semel si sint captæ, rem solvunt Aucupi.
Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.

Hanc venationem usque adeò fœminis accommodatam existimavit Ecclesiastes, ut singula etiam ejus membra, inferni prædonis ac venatoris esse dixerit instrumenta. Ac inprimis, inquit Ecclesiast. 7. *Sagena cor ejus*, tum scilicet cum externis indicijs se prodit, vultu, voce, gestu. Ubi fortè pro pectore, cor accipiens, ad illa reticula alludit, quibus impudicæ pellucido sipario, veluti reticulo nuda ubera furtivè ostendunt. Sed à capite potiùs ordiamur. Quid tam familiare mulieribus, quàm reticulo crines complecti? Et quæ magis opportuna huic venationi silva, quàm crinium, ut rectè ab illicio, vernaculo idiomate *Locken* nuncupentur, quibus non unus irretitus est. Inde ad oculos veniamus; de ijs sensum Ambrosij audiamus: *Multa* (inquit) *retia tenduntur à diabolo, multi laquei. Oculus meretricis, laqueus amatoris est, ipsi nobis nostri oculi retia sunt.* Et ideo scriptum est *ne capiaris oculis*, qui intra se non modò tunicam retiformem, sed & retia tegunt. Paucos per se Dæmon irretiret, nisi hisce decipulis, & laqueis uteretur. Hugo Carensis in Psalm. 90. *Retia diaboli sunt fatuæ mulieres:* & uti de candela dicitur: *Accenderet unica mille.* Ita falleret *unica mille*. Nam, ut ait Simon Cassianus: *Una præcapta, index ad capiendas alias facta est.* Quid oris, ac labiorum, gratiam commemorem? de qua Comicus: Viscus merus vestra blanditia est. Efficaciùs Mediolanensis Antistes: *Verba petulantis mulieris, cupiditatum retia sunt.* Quod si cantus accesserit, prorsus aucupem expresserit: notum est illud Martialis:

Ambr. l. 1. de pœnit. c. 14.

L. 11. c. 1.

Amb. cit. c. 13.

Non tantùm calamis (& calamistris) sed cantu fallitur ales.
Pallida dum tacita crescit arundo manu.

Quot juvenes noctù cytharam pulsantes, puellas è strato pellexerunt? quot puellæ castos juvenes voce suâ in laqueos induxerunt? scilicet ille verè:

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Refert Petrus Alfonsus in sua historia: cùm duo socij iter facerent, devenerunt tandem ad viam ubi fatuorum congregatio morabatur, horum cantu ac fistulæ sono, unus allectus eò transire voluit; altero renitente, ac alio deflectente: hic verò adeò cantus ac chorearum illecebris delectatus fuit, ut eorum consortio sese adjunxerit. Dum ecce non multò pòst, unus illorum in villa homicidium perpetravit: hic autem peregrinus inter complices captus, capite damnatus est; quod ut socius, qui ab eo in via declinarat, inaudiit, exclamavit: vero illud longè verius Sapientis pronuntiatum: *Discede ab iniquo, & deficient mala abs te.* Miser hic sequitur: *Velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quòd de periculo animæ illius agitur.* Gordiana Magni Gregorii amita, ut ipse deplorat l. 4. dial. cap. 16. licet sanctissimo sororum Tharsillæ & Æmilianæ exemplo frueretur, quia tamen plus æquo gaudebat consuetudine cantatricum, ac saltatricum puellarum, miserè seducta fuit, & *Nescijt, quod de periculo animæ ageretur.* Multùm laborarat Augustinus in suo Alipio, ut ejus animum à ludis Circensibus avocaret, & prorsus persuaserat; dum quidam ejus amici & condiscipuli, fortè de prandio redeuntes, obviam facti, familiari violentiâ in circum trahunt, & sequitur sicut avis ad laqueum, idque cæcus, quasi sic tutus: animo enim obfirmarat, oculos claudere. Quid fit? dum theatra insaniunt, dum fistula dulce canit, captus est, *& non erat jam ille, qui venerat, sed unus de turba, ad quam venerat, & verus eorum*

Drex. Nice. l. 1. c. 9. §. 2.

Eccl. 7.

Prov. 7.

L. 6. Conf. c. 8.

rum socius, à quibus abductus erat. Quid plura? spectavit, clamavit, exarsit. Abstulit inde secum insaniam, quâ stimularetur redire, non tantùm cum illis, à quibus prius abstractus est, sed etiam præ illis, & alios trahens, ipsemet auceps factus Philoctetes nescio quo telo saucius, vitam tamen omnem aucupio prorogabat: configebat tardus celeres, stans volantes, pennarumque contextu, corporis tegumenta faciebat; complures saucij, sed telis cupidinis, vitam aucupio agunt, configunt tardi celeres, contemplantes & stantes, volantes. Quin & fœminæ, ut ad eas revertamur, hoc aucupium exercent, quæ quidquid cemeliorum, inaurium, pancarpiorum, monilium gestant, hoc artificio & quæstu sibi compararunt, pennarumque contextu tegumenta faciunt. Quibus gravissimè comminatur celebris Ecclesiastes B. Thomas de Villa Nova: *Væ miseris mulieribus, quæ in hoc fœno poliendo, adornando, formando, decorando vitam expendunt: vestes pretiosas & jocalia, & murænulas, & alia puerilia & vana curiosius perquirendo, factæ sunt laquei dæmonis, ad capiendos stultos passeres.* Multò verò nequiùs, dum infames illæ, & prostitutæ pudicitię venatrices, ut cum Petronio loquar, prostant in nebula linea, ventum textilem indutæ: *Video sericas vestes,* inquit Seneca, *si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est quo defendi, aut corpus, aut denique pudor possit.* Ægyptia mulier sic instructa, Josephum in casses pellicere studuit, de quo præclarè Ambrosius. *Immisit oculos uxor Domini ejus in Ioseph; hoc est non ipse se ostentavit, nec cepit incautum; sed ipsa retia sua misit, laqueos suos sparsit &c. sed frustra jacitur rete, ante oculos pennatorum.* At quàm pauci ejusmodi pennati! quàm multi æternùm *optarint pennas tunc habuisse suas!* Aucupium mulieris hujus eleganti penicillo pictor in tabula expresserat, hoc brevi lemmate subjecto: *Plures est invenire tales Dominas quàm tales servos.* Tales pellices & aucupes, quàm tales aves. His retibus fortissimi Sampsones, sapientissimi Salomones, sanctissimi Davides capti & decepti sunt: quò enim spectat mentita frons, cerussatæ genæ, crispum capillitium, omnisque oris venustas? nisi ut Gregor. Nazianz. teste; *Ea pluribus viris, non secus ac rete avium gregibus prostet.* Eodem spectat illud Clementis Alexand. l.2. Pædag. cap. 10. *Fœminis caput tegere, & vultum adumbrare justum est; neque enim honestum est, corporis pulchritudinem esse hominum aucupium.* Quid fucos ac pigmenta commemorem? Suffecerit fœminas unguento delibutas (quæ sicut columbę ad fenestras) iis columbis conferre, quæ unguento illitæ, alias secum abducunt, ut videre est in symbolis Caussini l. 6. Polyhist. 43. & Sandæi artif. Evangel. titul. auceps.

Cic. l. 5. de finib.

Conc. 1. Dom. 3. Advent.

Tolenaer Eccl. p. 525

Sen. l. 7. de benef. c. 9.

S. Ambr. l. de Ioseph. c. 5.

Prov. c. 1.

Greg. Naz. cont. mulieres se ornantes.

Ex quibus patet non phantasticam fuisse visionem magni Antonii, dum super orbem universum expansos vidit laqueos; quod ipsum Chrysostomus hom. 15. ad populum Antiochenum confirmat.

Quare si nomini, si æstimationi, si bonis corporis & animi, si saluti consulere velis, sequere monitum Sapientis, *eruere quasi damula de manu, & quasi avis de manu aucupis;* exemplo Francisci de Sales, qui dum Paduæ studeret, vitæ liberioris juvenes ei retia tetenderunt, puellam subornant quæ ingreditur *ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas.* Conveniunt Franciscum, invitant ut secum velit invisere clarissimum quemdam D. Doctorem, qui primum Paduam advenerat: comitatur, ducitur ad domum hujus puellæ, sequitur quasi avis ad laqueum, ascendunt ad superius cubile, puellam inducunt, quæ blandè illum excepit & suaviter confabulari occœpit, sociis interea sese clam subducentibus. Franciscus ubi se solum advertit, ac illam molliorem sermonem auspicari, pudicitiam suam aucupari, in faciem scorti exspuit, & cum stupore auscultantium sodalium, Euro ocyor aufugit, nec posthac consimili aucupum gregi se commisit. Hunc sequere, & imitare, & ut Hieronymus ad Nepotianum: *Tales habeto socios quorum contubernio non infameris, non ornentur veste, sed moribus: non calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Talis quisque censetur,*

Sap. 6.

Prov. 7.

In vita.

setur, qualis est, quicum versatur. Ac tandem hoc aureo epiphonemate concludit: *Nosti, aves concolores simul volitant. Vis nosse hominem, attende quorum familiaritate assuescat. Amicitia pares aut pares aut accipit, aut facit.* Idem testatur Plutarchus l. de amicitia: *Talis eris, qualis conversatio quam sequeris.* Chameleon induit omnes colores rerum, quibus accedit. Si cum viro literato agis, sermones erunt de literis, de studiis. Si cum bellicoso, de rebus bellicis, stratagematis, vallis, propugnaculis: Si cum venatore, de silvis, de canibus, de prædis. Si cum lascivo, de amatoriis. Si cum ebrioso, de poculis, quod genus vini optimum. Ita qui *communicaverit superbo, induet superbiam.* Sed quoniam huc referri possunt, quæ de noxia consuetudine part. 1. Dom. 13. post Pent. enucleatè tractavimus, concludo, & ut pravam societatem declinetis, efficacissimum illud motivum subnecto. Quemadmodum non minimum beatæ menti gaudium ac voluptas est, suavissimo Redemptoris nostri, sanctissimæque matris, totque millium fortissimorum Martyrum, Confessorum, virginum contubernio frui, ac beatorum, quibus hic convixit, angelorumque choris interesse, sic & reprobo tormentum erit maximum, societate tam execrabili, æternùm liberari non posse. Quid sentias, si cogaris, dum sanus es, inter ulcerosos, morbidos, cadaverosos homines, in eodē hypocausto noctes diesq; agere, crura sanie taboq; fluentia cernere, fœtores ferre, lamenta eorum, & complorationes varias audire: cùm ille ingemiscit, ille queritatur, ille tussit, hic penè pulmones ejicit, alius plorat, prope expirat alius. O qualis infernus est, dices, inter hos vivere? sed ô peccator, quàm hoc ad infernum nihil est! balsamum est, quod fœtorem vocas; musica est, quod lamentationes dicis. Ludus est, quod cruciatum appellas; paradisus est, quod infernum credis. Nam si grave ac molestum sit inter paucos versari, quibus odio sis, quid ergo molestius, quid acerbius quàm illic esse, ubi nemo alterum amat, ubi omnes alterius flagrant odiis? Hi mores sunt in aula satanæ, omnes qui hic se perditè amant, sic mutuis ardent odiis, ut alter alterum si posset, dentibus laceraret: nam hi ardentes incolæ, & in aliis, & in seipsis imaginem Dei extremè oderunt: sicut enim Deum, sic quidquid est Dei, summo prosequuntur odio; at inter tales domesticos semper vivere, acerbissimum vitæ genus est. Et hic illud prisci Poëtæ verissimum:

Eccl. 13.

Nec possum tecum vivere nec sine te. Mart. l. 12. epigr. 47.

Oculos verò potissimùm torquebit, eorum sociorum præsentia, qui causa exstiterunt damnationis. Quos tum perditionis suæ ac tormentorum auctores, diris omnibus execrabuntur. Ab horum societate non posse liberari gravius supplicium est, quam in foveam serpentibus plenam conjici, nec indè umquam educi, à colubris assiduò morderi, nec umquam emori.

Hæc societas minimè socialis, id facilè à quovis impetret, ut pravas illas societates potantium, ludentium, pejerantium, obscœna crepantium, vitia communicantium, quàm studiosissimè fugiat, & quidquid pravi consortij est, caveat religiosè, cumque iis hic consuescat, quorum contubernio tota æternitate in cælis congaudere valeat.

EMBLEMA XXXVI.

PRUDENTIORES FILIIS LUCIS. Luc. 16.

Hor. l. 2. ep. 2. *ILLE CATUS, PRÆDETUR UT UNAM.* Ovid. l. 3. de arte.

DOMINICA OCTAVA POST PENTECOSTEN.

Majori ſolertiâ *filij tenebrarum*, terrenâ, & fluxa ſectantur, quàm *filij lucis*, cæleſtia & æterna.

§. I. Milites & Mercatores pro corruptibili coronâ, & fluxis bonis magis deſudant, quàm nos pro æternis.

§. II. Homines ſæculares, vanitati ac mundo muliebri impenſiùs dediti, quàm nos veritati, & animi cultui.

DOMINICA OCTAVA POST PENTECOSTEN.

Prudentiores filijs lucis. Luc. 16.

ARTAREOS hostes, nocturnos lemures, tenebricosos feles, catos ac cautos, ut animas velut mures venentur, Augustinus subindicare voluit, dum se eorum insidiis ereptum gloriatur: exponens quippè illud Psalmi: *Ipse liberavit me de laqueo venantium.* Quærit quid est hoc? unde eruit me? *De muscipulâ venantium* inquit. Vbi ut Lanuza observat, Cacodæmones facit nocturnos venatores, felium in morem, per noctis tenebras nos miseros, velut musculos, catè & callidè insectantes. Asseclas verò sibi adsciscunt filios tenebrarum, quibus idem studium, majori longè solertiâ, astutiâ, labore, vigilijs, fugitiva & terrena aucupari, quàm filijs lucis, ut cælestia, & æterna conquirant. Quod in divinis suis commentationibus, Africanus Antistes expendens, in has amarissimis lachrimis plenas voces prorumpit: *Amator hominum benignissime, Iudex æquissime! discernisne hoc æquum & justum esse, ut filij hujus sæculi, filij noctis & tenebrarum, ferventiori desiderio & studio diligant, & quærant perituras divitias, fugitivos honores quàm nos servi tuì diligimus te Deum nostrum, per quem facti, & redempti sumus?* quod quàm indignum, luculentiùs exaggerabimus.

Aug. in ps. 90.

Lanuza hom. 36. §. 17. n. 7.

Aug. in medit. c. 35

§. I.

Majori solertiâ milites, & Mercatores pro corruptibili corona & fluxis bonis desudant; quàm nos pro æternis.

FOrtissimi athletæ, qui olim apud Romanos decertarunt, voluptatem omnem, quæ vires corporis enervat, aversari: delicias ac cupedias, quæ homines molles ac effæminatos reddunt, detestari, juxta illud Pauli, consuerant: *Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*: Græcè, *πάντα ἐγκρατεύεται, per omnia temperans est*; & ut Cyprianus, *Continens.* Cornelius „hîc: omnes delicatis cibis abstinebant, & „certo necessario victu, seu pane athletico „utebantur. Insuper nullos labores quantumvis arduos recusare, vitam & sanguinem in apertum discimen vocare non reformidabant. unus Trajanus, ut Lipsius ex Dione refert, gladiatorum decem millia dedit, qui nullis, aduersus ictum armis muniti, toti vulneribus patebant: *Nihil habent, quo tegantur, totis corporibus ad ictum expositi, numquam frustra manum mittunt*; pergit porrò, sævientis populi voces exprimens: *Occide, ure, verbera. quare tam timidè incurrit in ferrum? quare parum audacter occidit? quare parum libenter moritur? plagis aguntur in vulnera, & mutuos ictus, nudis & obvijs pectoribus excipiunt.* In has leges ferreas jurabant: *In ustionem, verbera, necem*; quæ gladiatores patiebantur ex more. necem cùm cecidissent,

1. Cor. 9.

Lipsii Saturn. l. 1. c. 11.

Senec ep. 7.

Lips. cit. l. 2 c. 5.

cidissent, & ferrum juberentur recipere; flammam & verbera, si quando timidiùs pugnarent, aut fugerent à ferro. Acron in Horatium: *Gladiatores ita se vendunt, & cautiores faciunt uri flammis, virgis secari, ferroq; necari.* Quorsum hæc? nisi ut populo laniená suâ ludum facerent, & sanguine suo spectacula præberent, per vulnera plausum, & mille per discrimina, coronam sibi futilem ac corruptibilem conquirerent? & hi *quidem, ut corruptibilem coronam accipiant*, lauream, populeam, gramineam, aliamve, quæ ilico marcessit. ab illa fortitudine (si tamen ex vero fortitudo est) Tertullian. Adv. Gnost. cap. 5. argumentum sumpsit, ut Christi Athletis adderet animos, morte fortiores. sic enim ad illos altiore stylo: *Quid gravatur pati nunc homo ex remedio, quod non est tunc gravatus pati ex vitio? displicet occidi in salutem, cui non displicuit occidi in perditionem? nauseabit ad antidotum, qui hiavit ad venenum?* Miseram prorsus istiusmodi hominum conditionem Augustinus miseratus, ostendit plerosque qui etiamnum militant, iis quàm simillimos esse: *Veterani homines*, inquit, *qui in militia laborant, & versantur inter vulnera tot annos, incipiunt militare à juventute, exeunt senes, ut habeant paucos dies quietos senectutis suæ: quando eos jam ipsa ætas incipit gravare, quos bella non gravant. quanta dura tolerant? quæ itinera, quæ frigora, quos soles, quantas necessitates, quæ vulnera, quæ pericula? & non attendunt patientes hæc omnia, nisi paucos dies quietis, ad quos utrum pervenient, nesciunt.* Quàm arduum *à juventute* patrios lares, parentes, propinquos, omnia vitæ commoda relinquere, & castra sequi? vigilias, frigus, æstum, famem, sitim, extremam quandoque inediam tolerare, vitam omni monasticâ duriorem ducere? mitto, in quæ se ultrò ingerunt pericula, quibus fortissimi ac generosissimi, ut plurimum involvuntur; & hæc omnia gregarius miles intrepidè aggreditur, ut panem victalitium mereatur. alij ut levem auram honoris, ut signiferi, centurionis, chiliarchæ titulos, ut *coronam corruptibilem*, ut *paucos dies quietis* sibi conquirant, quos millesimus vix adipiscitur. hæc nos, ac longè minora pro immarcessibili gloriæ corona refugimus. præclarè Tertullianus ad Martyres cap. 4. *Si tantum*, inquit, *terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant, sub præmio laudis humanæ, possum dicere: modicæ sunt istæ passiones ad consecutionem gloriæ cælestis.* Ac tandem nos imperitos, imò stultos mercatores arguens, subdit: *Tanti vitrum, quanti verum margaritum? quis ergo non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alij pro falso?* Quis ergo non libentissimè tantum desudabit, decertabit pro cælesti illâ, & amplissimâ Ierusalem, quantum hic pro exigua urbecula v.g. Ostenda, vel Breda, quæ tantùm laboris, calamitatis, & sanguinis steterunt, aut quantum pro pugillo terræ, exigua munitiuncula exantlatur? cùm orbis universus, attestante Seneca, in comparatione cælestis illius urbis, punctum sit; quod tamen ferro, & igne dividitur. plus dico, si tota Græcia in armis steterit, si decennali bello Troiam afflixerit, universam urbem incenderit, tanto generosissimorum juvenum ac heroum sanguine, & interitu depugnatum sit pro una Helena, de qua Poëta

Quid petitur tanto nisi turpis adultera bello?

quid nos pro increata illa Dei pulchritudine, pro venustissima illa æternæ veritatis, se divinitatis forma contemplanda, facere par est? *incomparabiliter* quippè *pulchrior est veritas Christianorum, quàm Helena Græcorum: pro illa enim fortiùs martyres nostri, contra hanc Sodomam, quàm pro illa, mille heroes adversus Troiam dimicarunt.* Aculeum hîc, in segnes Christi commilitones, exerit Doctor mellifluus: *Quis igitur finis, fructusque sæcularis hujus non dico militiæ, sed malitiæ? si & occisor* (ut sæpius accidit) *lethaliter peccat, & occisus* (qui in peccato mortali) *æternaliter perit.* Ex quibus, *ad confusionem nostrorum militum Christi* docet, quantò satius

1. Cor. 9.

S. Aug. in psal. 36. conc. 2.

Senec. præfat. nat. quæst.

S. Aug. ep. 9

S. Bern. ad milites templ. c. 2.

tius sit, in se, in carnem, in vitia sævire, pro regno cælorum, quod vim patitur. *Quid fabros, aut cæmentarios, cæterosque ejusmodi operarios necesse est numerare?* horum laborem, sudorem, molestias, vigilias, vobis considerandam relinquo, & oculos animosque si lubet, ad mercaturam convertamus; occurret primum verissimum illud Poëtæ:

Bern. declamat. ecce nos reliquimus omnia.

Impiger extremos currit Mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Horat. l. 1. ep. 1.

Studia Mercatorum hujus sæculi considerate: quomodo suo absorpti, & toti immersi lucro, ut aliud planè cogitare non videantur; hinc omni tempore, & loco omni occasione occurrente, Mercator lucro inhiat: seu mensæ accumbat, seu cubitum concedat, seu strato assurgat, de eo diu noctuque cogitat, hæc illi cogitatio somnium interturbat. accedit insatiabilis sitis habendi, & auri dira fames. de præposteris illis hominum studijs, curisque questus olim Augustinus, assumptâ Domini personâ: *Iubet avaritia ut mare transeas, & obtemperas; jubet ut te ventis procellisq; committas: jubeo ego ut ante ostium tuum, ex eo quod habes des pauperi. piger es ad faciendum ante te opus bonum, & strenuus es ad transeundum mare.* Strenuus es ut horrea tritico oppleas, penuaria vino & oleo redundent, cistæ & sacci, auro & argento turgeant.

S. Aug in psal 18.

Hoc nos imitari non pigeat, ac omni studio in illud incumbere, quomodo nostrum indies cæleste peculium adaugeamus. quomodo de virtute in virtutem crescere, & gratiæ thesauros accumulare valeamus. quo argumento suis ruborem suaviter incussit Abbas Claræuallensis: *Vtinam,* inquit, *fratres, nos sic essemus cupidi gratiæ spiritualis, quemadmodum sæculares homines pecuniæ temporalis: magna enim confusio, magna valde, quod ardentiùs illi perniciosa desiderant, quàm nos utilia: citiùs illi ad mortem properant, quàm nos ad vitam.* Hac de causa magnus ille Indiarum Apostolus, Franciscus Xaverius erubuisse, & succensuisse legitur: quòd mercatores priùs ad Iaponas penetrassent, fluxas ac perituras merces suas illuc devehendo, quàm ipse ut cælestes thesauros, quibus fides orthodoxa propagari, ac regni cælorum limites dilatari possent. Erubescamus itaque, & confundamur, quod filij hujus sæculi, prudentiores & multò vigilantiores sint, ut inanes honorum titulos, ac fluxas opes aucupentur, quàm nos ut opes cælestes, & dignitates æternas conquiramus: cùm tamen redemptor noster, divino illo increatæ sapientiæ consilio, regnum cælorum; *homini negotiatori conferre* non dubitarit, nosque omnes negotiari jusserit, dicens: *Negotiamini dum venio.* Quo, quid aliud commendat, quàm ut eam curam, diligentiam, solertiam, pro regno cælorum, in quo gloria, & divitiæ ac thesauri reconditi, quo fur non appropiat, adhibeamus, quam mercatores hujus mundi: *Nónne ipsorum insatiabilia desideria, arguunt nos negligentiæ, & tepiditatis? pudeat certè spiritualium nos bonorum minus cupidos inveniri.* Vnum vobis in exemplum adduxisse sufficiat, de quo eruditus virtutis magister commemorat: Mercator quidam summâ pecuniæ satis mediocri, quercus emit in silva vulgo notissimâ, hac conditione: ut tot excidere illi liceret, & suas facere, quot ictu securis notare posset per integrum diem, ab ortu solis ad occasum, pacto hac ratione inito, Emptor per plures dies & hebdomadas, nemus hoc inambulavit: sagaci oculo lustrando, & observando quercus prægrandiores, sibique maximè vicinas; tum quomodo de una ad alteram, brevissimo itineris intervallo convolare posset. cumque studiosè magnâ copiâ, oculo & animo, omnia robora designasset, diem huic mercaturæ opportunum elegit, Iunii diem longissimum, nempè solstitii, néve particula boni diei præteriret, frustum panis, & potum necessarium asportavit. mox ut illucescere occœpit, tanta contentione, celeritate, solicitudine opus aggressus est, ut gravissimo Domini detrimento, silvam duarum leucarum in longitudine; unius in

S. Bern. ad fratres de altitudine & bassitudine cordis ser. 1.

In vita l. 3 c. 16.

Matt. 13.

Luc. 19.

S. Bern ep. 341.

Crombecius de perfect l. 1 c. 38.

in latitudine, omni ferè quercu spoliarit. Cui tandem subjungit: nos filij lucis, ad lucrum animæ cæcutientes, oscitantes, dormitantes sumus: Ecquis enim ea diligentia se manè strato eripit, tanto studio salutis suæ negotia pertractat. Ecquis tanta animi contentione, altas quercus superbiæ, avaritiæ, iræ, luxuriæ, pervicaciæ, decutiat atque prosternat? nullius verò damno, at nostro summo emolumento cælestes sibi divitias conquirat, quas modò dum tempus habemus, quisque sibi comparare deberet? unde justæ illæ Dei querelæ, justaque expostulatio, quam æquis oculis, attentaque mente, dum spectat Bernardus, hæc etiam in hominem jacit: *Mirum est de te homo miser, quod ad mala sis totus avidus, totus promptus, totus facilis, totus sapiens, & totus solicitus: ad bona autem es totus durus, totus piger, totus tepidus totus stultus, totus incredulus & rebellis.* Nimirum multis evenit, quod illi quondam, quem sanavit Jesus, summus & corporum, & animorum medicus: habebat ille dexteram manum aridam, exsuccam, & operi exercendo penitus inutilem; At sinistram succo plenam, vividam, atque expeditam. Fuit æger ille, quisquis is fuit, typus aliquis misselli homuncionis, cui manus dextera, hoc est facultas ad bonum, arida atque impedita; ad malum autem prompta & expedita. Si potentissimus Hispaniarum Rex gregarium militem, ob operam gnaviter in bello navatam, in archivum suum, ubi omnes thesauri ejus asservantur, immitteret; ut tantum inde divitiarum asportaret in ædes suas, quantum quarta horæ parte auferre posset, & vellet; quanta Deus bone! contentione ac solertia hoc breve tempus impenderet! quàm prompta hîc & expedita manus militis, hos auri argentique cumulos versaret! dum ecce thesauri gratiarum, & gloriæ, summi illius regis tibi patent, *quodcumque facere potest manus tua, instanter operare,* non oscitanter, non pigritanter. nundinas imperator stupendâ munificentiâ proponi jussit, in quibus quisque horæ

[margin: …Bern. ser. de miseria …um.]

[margin: …ccl. 9.]

spatio comparare posset, sine auro aut argento aliove pretio, sed merè gratis, quidquid arrideret, aut adluberet. Ad quas omnium undique concurrentium studium, oculorum animorumque aviditatem, penes vos expendite, & ad nundinas æternitatis, quæ momento stant, convertite: virtutes hîc æternis præmiis, aut vitia æternis pœnis digna comparamus. *Non defrauderis à die bono & particula boni doni non te prætereat.* Sed ô pigram! ô inertem mortalium stoliditatem! quam ut prorsus damnandam redarguat, & è Christianorum animis eliminet D. Chrysostomus, argumentum sumit à fortiori, videlicet ab urinatoribus, à ludis theatralibus, in quibus vel gemmarum avidi mortales, vel vanæ gloriolæ cupidi, nulli labori parcunt, ut emant pretiosa pericula. *Homo urinator,* inquit, *nullam aliam ob causam, audet seipsum in profundam aquarum demittere, quàm propter margaritas bellorum causam; & tu ut accipias thesaurum deficere nescium, non sustines æstum, neque sudorem. non vides istos, qui sedent in theatro quomodo sudent nudoque capite, solis radium accipiant, quo fiant captivi mortis, & scorti mancipia?* ubi aureâ fandi copiâ, hæc emisit Chrysostom. tum altum exclamat: *Ad exitium illi laborant, & tu ad salutem segnis, ac remissus es.* Magna profectò abusio, ut guttam roris concretam, è fundo maris hauriant, in apertum vitæ periculum se conjiciunt; & ut similem te præbeas, citra ullum vitæ periculum, *homini negotiatori, quærenti bonas* (& veras) *margaritas,* quibus regnum cælorum comparatur, *segnis ac remissus es.* Hoc olim paucis, sed gravissimis verbis, cum signo admirationis, exaggeravit Hieronymus: *Tanti vitrum, quanti pretiosissimum margaritum!* stulti enim verò, ac stolidi mercatores! rem historia nõ injucunda explanabit.

[margin: Eccl. 14.]

[margin: Chrysost. hom. 2. de verbis Isa.]

[margin: Matth. 13.]

[margin: Hieron. ep. 103. ad Paulin.]

Amœno vir ingenio, Angelinus Gazæus in suis piis hilariis.

Dum Gallieno Roma subdebat caput,
Gyrovagus, aut ex Alpium convallibus
Mercator (ille de venustorum grege,

Qui

Qui defricandis se caminis devovent)
Romam adijt,& mox Gallieni in atrio,
Genus omne merces: tenias,monilia
Sub pergulâ patente, venales dedit.
Venere visum de gynecæo leves
Animulæ,avidulæ,comptulæ,pedißequæ:
Et post coëmptas,quas lubebat reculas
Acus,inaures,annulos,crumenulas:
Monuere diuam Gallieni conjugem,
Prostare baccas pæne sideribus pares.
Accitus igitur mango gemmarum, suam
Pandit Apothecam principi, & solitum sibi
Valere tanti pejerans, adulteros
Vendit adamantes,& pyropos maximi.
Exinde collo & pectori appendit suas
Regina merces,& cubile inambulat,
Pavone gloriosior. fors affuit
Nasutus aliquis,& peritus quid rei
Distent lupinis æra ; subridens ait,
Quanti ergo margarita, si tanti vitra?

Deceptam se regina,& tanti vitrum,quanti margaritum coëmisse non sine stomacho advertit. quæ ut ad mores referamus, ejusmodi vesana mercatrix, habenda est Thomæ Mori uxor Aloysia, quæ impiæ regis sententiæ, marito subscribere suasit, ut ad 20. annos vitam prorogare, uxorem, liberos, propinquos, familiam omnem divitiis ac gloriâ florentem conservare posset: ad quam Morus: vis ergo ait, æternitatem, viginti annis commutem? ne tu imperita es mercatrix, ô Aloysia, *& quasi una de stultis mulieribus locuta es* : nam si annorum aliquot millia diceres, aliquid tu quidem diceres; sed tamen ad æternitatem quid essent? velut umbra, velut somnium, velut momentum ad æternum, velut vitrum ad margaritum. non est cujusvis inter smaragdum magni pretii, & inter vitreum lapillum per artem dissimulatum, discernere, nisi advocetur doctus & peritus artifex, qui dolum detegat. quod oculis mentis perspicuè dispicies, ubi in alteram regionem commigraveris, ubi invenies, quod *argentum tuum versum est in scoriam*, aurum tuum versum est in lutum, seu ut Bernardus, *in glebas terræ* : ubi gemmæ omnes, ac lapides pretiosi, vitrum imò nihilum reputati sunt. illic pluris venire lapides Stephani, ferrum Pauli, lignum Petri, craticulam Laurentij, subulas Crispini, manifestò comperies. quare præposteros hic mortalium mercatus, damnat Hieronymus, non sine luctu, tædio ac pudore sui, id est humani generis. *Considerare*, inquit, *pudet quantus sit fervor in seculo: ipsa magis ætate inflammatur divitiarum amor, insatiabilis est, expleri nescit harum cupido : celerem habituræ res finem, sine fine quæruntur: nos cælestes divitias, immortales honores, pigrâ quadam dissimulatione negligimus.*

Iob 2. *Isa. 1.* *S. Hieron. ep. ad Demetriad.*

§. II.

Homines sæculares vanitati, ac mundo muliebri longè impensiùs dediti, quàm nos veritati, & animi cultui.

VIdere propè in dies est, quanto apparatu, quantâ curâ, quanto vestium luxu, quanto temporis dispendio, quanto omnium virium impendio, filij & filiæ hujus sæculi, ad magnifica encænia, ad munifica convivia, ad amplissimas epulas se comparare, supellex omnis, parietes, atria, & potissimùm inter convivas sponsus ac sponsa exornari consuevêre: dies, & menses, & anni hic breves sunt; ut verò quis ad cœnam magnam, ad nuptias agni, debitum animi cultum, & vestem nuptialem induat, minima cura tangit: Cùm interim in hanc, utpote non levem incuriam, cælestis ille paterfamilias, Augustino contestante, gravissimè animadvertat, exponens quippè illud Matth. 22. *Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* exclamat : *avertat à nobis Deus illud quod sequitur: cùm enim hæc peccator ille audiens obmutesceret, dixit Paterfam. ligate illi manus & pedes, & projicite in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium.* Tanti supplicii causam

S. Aug. 102. de temp.

sam subjungit, dicens: *Ecce qualem sententiam accepturi sunt, qui majorem de corpore, quàm de anima solicitudinem gerunt: & plus cogitant, qualiter caro sua parvissimo tempore vivat in oculis hominum, quàm quomodo anima sua ornata bonis operibus, ad beatitudinem vel similitudinem perveniat Angelorum.*

Surius in vita Pelagiæ. Rosweid. vit. Patrum l. 1. pag. 377. Hæc consideratio S. Nonnum, Heliopolitanum Præsulem quantum commoverit, audite: cùm videret hic Pelagiam, mulierem vulgarem, ad unguem undequaque gemmis & auro cultissimam, fortè tum transeuntem, in ejus contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumstantes versus: & quot, inquit, horas putatis, hæc mulier expendit, dum se in cubiculo comit, lavat, ungit, componit, ornat, dum se omniũ oculis quã exactissimè polit? & nos quantillum temporis & studii, neque id sine nausea insumimus, ut animum excolamus, ut Deo placeamus? cum dicto in lachrimas, & preces solutus est, quibus à Deo impetravit, ut omnem corporis cultum, ad animum Pelagia conferret. non una hac in urbe Pelagia deflenda est, quæ optimam, & maximam vitæ partem, ante crystallum consumit, in qua classe censendi, ac censura gravi notandi *juvenes, ut fœmina compti,* *Ovid. ep. 4.* in quos ignea jacula Antiochenus Præsul ejaculatur: *Chrysost. hom. 23. ad pop.* *In tonstrina,* inquit, *sedens, & tondens cæsariem accepto speculo, crinium compositionem diligenter examinat, & adstantes consulit, & ipsum tonsorem, an bene quæ circa frontem sunt, composuerit? & cùm sit plerumque senex, juvenilibus insanire vanitatibus non erubescit; animæ verò nostræ deformitatem non aspicimus.*

Stapleton. in vita Thomæ Mori c. 12. Thomas Morus, ille Martyrum æmulus, & Angliæ gemma, literis & pietate clarissimus vir, dicere solebat: *Quàm plurimos in hac vita, eo labore infernum mercari, cujus vel dimidio cælum lucrati fuissent.* Cumque hic ipse vir sanctus interveniret virgini ad speculum sese contemplanti, quæ multo cum labore, nec sine dolore comas nodo cogebat, & tunicam, quo gracilior videretur, arctissimè astringebat, tam festivè quàm sapienter interpellans: *Nisi Deus,* inquit, *tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnam profectò tibi injuriam faciet.* O inanes, & verè frustra collocatos labores! ô temporis jacturam irrevocabilem! quanti horulam emerent vel unicam, ad inferos dejecti? & hic tot horas optimas, prodigentiâ pessimâ perdimus magis, quàm vivimus. Bernardi querela est æquissima: *Bern. ser. ecce nos reliquimus omnia.* *Tempore nihil pretiosius, sed eo nihil aut vilius haberi, aut peius expendi. transeunt,* inquit, *dies salutis, & nemo recogitat, nemo sibi non reditura momenta perisse causatur;* quorum vel unico, beatam & immensam illam omnium gaudiorum æternitatem comparare possemus: ubi severa illa Carthaginiensis Antistitis valet comminatio: ut plus conscientiam sordidam, dedecoris ac turpitudinis suæ rubor cædat: *Cyprian. serm. 1. de eleem.* *Ponat unusquisque ante oculos suos diabolum cum servis suis, id est, cum populo perditionis ac mortis, in medium prosilire, dicentem: ego pro istis, quos mecum vides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinem fudi, sed nec regnum cæleste illis promitto: & munera mihi quàm pretiosa, quàm grandia, quàm nimio, & longo labore quæsita, sumptuosissimis apparatibus comparant? tuos tales munerarios Christe demonstra &c. quid ad hæc respondemus fratres charissimi?* dum Christus queretur: *Drexel. Trismeg. l. 3. c. 10. §. 5.* nudus eram, & non cooperuistis me, diabolus in medium adferet Raiolæi crepidam, gemmis distinctam, sex millibus, sexcentis aureis æstimatam, illic fœminæ illius syrma inducet, *Causin. tom. 4.* in quod florenorum duo millia quingentos profuderat; tuum ô puella collare, in quo componendo biennium insumptum, & honestæ familiæ alendæ, sumptus expensi; tuas inaures, monilia, mundum muliebrem, & pectines, & calamistra, & pulveres & unguenta, te totam inducet. hic Alexandrina illa nobis ruborem, quæ olim Pamboni lachrimas excussit; quare dum tempus est, *Aug. in Ps. 31.* *amorem vestrum purgate, & quales impetus habebatis ad mundum, tales habeatis ad artificem mundi.*

Hist. Ecc. p. 2. l. 6. Ruffin. A- Alexandriam contenderat Pambo Eremita, ab Athanasio Episcopo accitus: occurrit

quil. apud Rosweid. pag. 164. currit in via mulier, sumptuosiùs ac speciosiùs ornata, quæ omnium oculos in sui spectaculum flexerat. hanc ut deserti incola tacito stupore conspexit, attonito similis hæsit Nonnus: & protinus in lachrimas iit. rogantibus sociis, quid hæ lachrimæ sibi velint? duplex mihi causa flendi respondit: una, quòd videam hanc mulierem sibi, aliisque exitio esse: altera, quòd ego ah! neutiquam tantum studii, ac curæ adhibeam, ut mihi prosim, & Deo placeam, quantum fœmina illa, ut sibi obsit, ac Deo displiceat. Certè hoc paulo aliquid supra dementiæ malum est, fatigari in suam, aliorumque perniciem. infelicem istiusmodi hominis stoliditatem Chrysostomus queritur, dicens: *Quis eò usque miser, & infelici sidere natus esse queat, ut nec studij quidem tantumdem Christi, quàm peccati ac diaboli servituti impendat?* ut nec tantumdem curæ, immortali animæ, quàm putridæ ac corruptili carni insumat? nónne anima, &. Dei, & tuo, & omnium judicio, magis curanda, quàm corpus? cur ergo non ita solicitè quæris ea, quæ prosunt animæ, uti sunt merita gratiæ, profectus virtutum: quemadmodum quæris, & optas corpori vestem optimam, habitationem commodam, cibum sapidum? *Nónne anima plus est, quàm esca?* *inordinata* certè (inquit Bernardus) *atque irrationabilis misericordia est, sterilis & infructuosa carnis* (quę juxta Domini verbum, non prodest quidquam) *adimplendis evigilare desiderijs: & de animæ curâ, sapientis saluberrimum non curare consilium, admonentis atque dicentis: miserere animæ tuæ placens Deo, bona misericordia, misereri animæ tuæ: nec potest non mereri misericordiam, quâ fit ut placeas Deo.*

Chrysost. hom. 12. com. 8 ad Rom.

Matt. 6.

Bern. apolog. ad Abb. Gul.

Fatendum, quod Romanus Philosophus ethnicis exprobravit: *Insitam nobis esse corporis nostri charitatem.* Qui convivium, qui nuptias, qui ludos apparat, quantum laboris, sudoris, curæ, solicitudinis, subit, nequid sapori, splendori, honori desit. quantum denique filii hujus sæculi, per omnem vitam diu noctuque exagitentur, inquietentur, ad mortem usque defatigentur di-

Seneca ep. 14.

ximus p. 1. Dom. 17. post Pent. §. 1. sufficerit illud Gregorii hîc attulisse: *Omnes hujus sæculi dilectores, in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus autem debiles: nam pro temporali gloria desudare usque ad mortem appetunt; & pro perpetuâ, ne parum quidem in labore subsistunt. pro terrenis lucris quaslibet tolerant injurias: & pro cælesti mercede, vel tenuissimi verbi contumelias ferre recusant. terreno judici, toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione verò coram Domino, vel unius horæ momento lassantur.* Quid, quod ad majorem nostri confusionē, gentiles Philosophos Chrysostomus inducat, eorumq; virtutes ac animi robur extollat; alto tandem cum gemitu, imò lachrimis suis illud ingeminando: *Valdè defleo, cùm Græci* (ita passim ethnicos compellabant) *sint sapientiores nobis, qui jussi sumus Angelos imitari; imò verò qui jussi sumus Deum æmulari!* Demum ne longior sim, si omnium hominum studia expendamus, omnium opificum officinas percurramus, si primo mane limæ, serræ, mallei fragorem attendamus; non pigebit pro mercede æterna laborare usque ad defatigationem. *Faber Ferrarius* (ait Ecclesiasticus) *sedens juxta incudem & considerans opus ferri: vapor ignis uret carnes ejus, & in calore fornacis concertatur: vox mallei innovat aurem ejus, & contra similitudinē vasis, oculus ejus. Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem.* Quæ ubi vir doctissimus, juxta ac Religiosissimus attulit, exclamat: pudeat nos minùs & molliùs curare inæstimabile perfectionis opus, quàm Faber Ferrarius lebetem; S. Theodorus Studita: *Scelus est* (ait) *operarios carnales promptiùs opificia tractare, nos spiritualia segnes atque dissolutos adire. illos sudore fluentes à laboribus non abstinere, nos contentionis monasticæ fastidio duci.* Scelus est operarios totam hebdomadam lucro suo inhiare, & unum diem Deo ac pietati, non velle vacare; imò dimidiam sacrificio horam tribuere. Sanctissimi Doctoris querimoniam audite: *Centum & sexaginta octo horas habente hebdomada, unam & solam horam sibi segregavit Deus* (ad Missam audiendam) *ô frigus Christiana*

S. Greg. dist. 1.

Chrys. ho. 16. in 1. Cor.

Eccl. 38.

Nierenb. ascet. pag. 23.

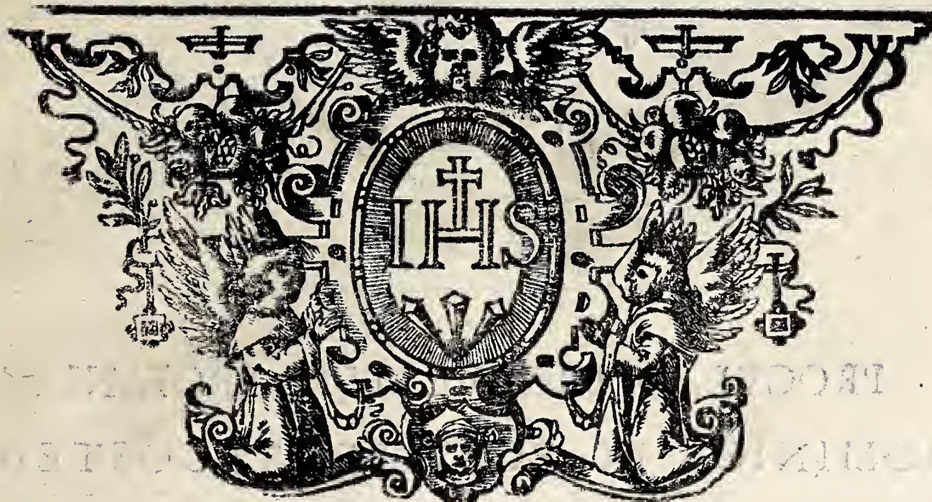
Theod. Studita ser. 17. in æstatem.

Chrysost. de Euch. c. 5.

stianæ devotionis! ô Sacerdotum teporem, qui huic frigori deservit! hodie Missa non auditur si medietatem horæ excedit. Missa pulchrior est, quæ brevior est. Tot horas operi, tot fabulis, tot epulis, tot somno terimus: & vel quadrâtem de die, ante somnum orationi, discussioni nostri insumere, quot mensibus semel sacro epulo animam reficere: semel in anno, at in vita, paululum temporis suffurari, quo generali exomologesi, animi latebras discutiamus, nimis operosum censetur. timendum ne serò & seriò queramur, quod olim ille, qui viro magno à secretis, dies complures & noctes scribendo & lucubrando triverat; ubi morbo lethali oppressus, exclamauit: ô me infelicem, qui supra 25. chartæ volumina conscribendis literis, ac Domini mei rationibus consignandis impendi, & ne modicum foliculum pro rationibus animi mei, pro confessione generali exaranda consumpsi. ne & nos hæc quoque serò deploremus, aureo sermone suo hortatur Chrysologus: *Vivamus Deo paululum, qui sæculo viximus totum; dedimus corpori annum, demus animæ paucos dies. tempus est, ut aliquando tibi, domuiq; tuæ provideas.* Optima & maxima vitæ pars abiit. imò tota periit, quia *sæculo viximus totum.* parum vitæ superest: 10. fortè, vel 12. anni, fortè pauci dies, *vivamus* hoc *Deo paululum*, ut in æternum vivamus.

Barry soli-tud. p. 237.

Chrysol. serm. 12.

EMBLEMA XXXVII.

DOMVS MEA, DOMVS ORATIONIS VOCABITVR. *Luc.16.*

Virg. 6. Æneid. PROCVL, O PROCVL ESTE PROFANI.

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN.

De cultu, ac reverentia templis debita: quibus arcendi, aut etiam flagris propulsandi, qui domum Dei fabulis, aliave indecenti ratione profanant.

Gen. 28. §. I. *Terribilis est locus iste: non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli.*

Psal. 92. §. II. *Domum tuam decet sanctitudo.*

DOMINICA NONA POST PENTECOSTEN.

Domus mea, domus orationis vocabitur. Luc. 19.

DETESTANDUM juxta ac deplorandum spectaculum, quod Dominus olim Ezechieli exhibuit, dum omnes abominationes quæ in domo Domini agebantur, ejus oculis, quasi, diducto sipario objecti,
Ezech. c. 8. sic Prophetam compellans: *Fili hominis, putásne vides tu, quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic?* Si id putas, falleris: nam plures, majoresque mox tibi ostendam. Quas ut penitiùs perspiciat, jubetur Exechiel perfodere templi parietem: & vidit ibi reptilia, & animalia, & idola domus Israel, depicta circumquaque in pariete: & 70. seniores, iis incensum adolentes. Prophetæ ad hæc attonito, dixit Dominus: *Adhuc conversus videbis abominationes majores.* Viditque mulieres plangentes Adonidem; hujusmodi tamen tam execrandis flagitijs, atrociora exhibet, *& abominationes majores his. Et introduxit me in atrium Domini interius*, & conspexi illic viros, dorsa habentes contra templum Domini, seu qui terga dabant arcæ Domini, & applicantes ramum odoriferum, seu flosculum (ut moderni juvenes solent) ad nares suas. Unde Dominus: *Numquid leve est hoc domui Iuda, ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic?* Hic? ex quibus Deus ille zelotes concludit: *Ergo & ego faciam in furore meo, non parcet oculus meus, nec miserebor.* At quàm multos illis hodierna die consimiles, imò deteriores invenire esset, si parietem cordis perfodere liceret, & mortalium studia, cogitationes, desideria, quæ in templis agitant, introspicere daretur? Et verò ipsa externi corporis species satis loquitur, & oculis indies proponit *abominationes pessimas*; dum non unum in templo Domini, dorsum non arcæ, sed immenso rerum omnium conditori, & sanctissimo illo totius divinitatis sacrario, obvertentem videmus; qui tantisper dum mystes finiat, barbam instruunt: nunc in aurem quid socio obgarriunt, & templum in forum, imò ut prima veritas asseverat, domum Dei convertunt in speluncam latronis, ubi non una anima trucidetur: unde qui rei indignitatem expenderit, ejusmodi meritò ut canes foris pellendos, aut ut garrulas & obstrepentes hirundines, deturbandas esse judicabit. Quemadmodum mitissimus Jesus hodie scuticâ armatus, omnes vendentes, & ementes, tanto zelo expulit, ut S. Hieronymus *inter omnia signa, quæ fecit Dominus, hoc mirabilius asserat: quod unus homo, illo tempore contemptibilis, potuerit ad unius flagelli verbera, tantam ejicere multitudinem. Ignitum enim quiddam radiabat ex oculis*, & divinitatis radios evibrabat. Origenes dicit *hoc esse majus miraculum eo, quo aqua conversa est in vinum, eò quòd istic inanimata subsistit materia, hîc verò tot millia hominum damnantur ingenia.* Quo zelo pro domo sua accensus, ostendere voluit, quantâ in reverentiâ, cultu, & æstimatione, templa habenda sint. Cit. S Tho. part. 3. q. 44. ar. 3. ad 1.

Quod primum probare aggredior ex eo:

§. I.

Terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta Cæli. Gen. 28.

Luidprand. l. 6. de reb. Imp. & regum in Europa gestis c. 2. Causin. court S. tom. 4.

LVidprandus Episcopus Cremonensis, ad Constantinum Leonis Imperatoris Constantinopolitani filium, legatus missus est; quem Rex ad cõspectum suum, & audientiam admisit, ea majestate ac apparatu fulgens, quo omnibus terrorem incutere consuerat: throno siquidem considebat inauratis leonibus terrifico, qui singulari artificio, horrendùm mugire audiebantur, atque hæc omnis machina arcanis trochleis, unà cum Imperatore derepentè in cælum attollebatur. Adhæc, in medio atrii Regii, conspiciebatur arbor aurea, in qua omnis generis volucres confictæ, suavissimè modulabantur. Omnis denique apparatus, splendore suo sacrum quemdam horrorem, locum hunc ingredientibus adferebat. Ludicra sunt hæc, & puerorum terriculamenta, ad ea, quæ Reginam Saba consternarunt: hæc porro aulam Salomonis ingressa, ut omnia auro & gemmis vidit collucere, ut regem illum in majestate sua, eburneo solio, quem 12. leunculi cingebant, considentem, atque omnem ministrantium turbam, ad nutus regios, summa animi, corporisque veneratione adstantes conspexit, *non habebat ultra spiritum.* Terribilis profectò erat locus ille, qui tantum Reginæ terrorem incussit, ut exanimarit. Ad aliud vobis hodie atrium, ad alium thronum, non fictis leunculis, sed maximè tremendo illo leone de tribu Juda, magis formidandum, deducturus sum. Regina Esther, ut cubile regium ingressa est ubi Rex Assuerus *residebat super solium regni sui, indutus vestibus, regiis, auroq; fulgens, eratq; terribilis aspectu:* adeò ut regina corruerit, *& in pallorem colore mutato, lassum super ancillam, reclinavit caput;* utque animum resumpsit, hanc attonitæ mentis, ac trepidationis causam, ingenuè confessa est: *Vidi, inquit, te Domine, quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ.*

3. Reg. 10.

Esther c. 15.

Quòd si regem regum, in cujus conspectu tremunt potestates, millia millium Angelorum se prosternunt, convenisset, & ad hujus alloquium admissa fuisset, haud dubiè pes limini, vox faucibus hæsisset, nec habuisset ultra spiritum. Manifestum hujus argumenti typum expressum cernimus Genes. 28. vers. 17. Per somnium olim Patriarchæ Jacob, objecta est scala in cælum porrecta, per quam Angeli ascendebant, & descendebant, & summitati scalę, Deus ipse inniti videbatur. Qua visione conterritus, exclamat: *Quàm terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.* Docet hîc Caietanus S. R. E. Card. *pavorem animi ejus, ac terrorem clarè ostendi à scriptura*; quærit verò „ ulteriùs, quid timuerit Jacob? & ait eum „ timuisse, quemadmodum, cùm pri- „ mum venimus in conspectum, & præ- „ sentiam maximi cujuspiam & sapientis- „ simi Principis, vehementer timemus, ne „ quid sibi displicens in nobis videat. Sic „ etiam Iacob timuit, considerando seipsum, cum respectu ad præsentiam Dei, „ & frequentiam Angelorum, metuens „ ne sua sibi peccata & defectus imputarentur. Ac tandem subdit: ad literam „ visio ista fuit figura, & quasi templi „ quædam, in eo loco postea ædificandi adumbratio. Unde Rupertus: *Notandum quod Iacob non ipsum dominum, sed locum expavescit, & terribilem esse dicit. Sed quidnam „ pavoris & terroris per se locus ille poterat habere? an quia dominum in eo loco viderat in „ quiete? Nempè & in alijs locis tam ipsi, quàm „ patri & avo ejus, idem Deus apparuerat. Ergo „ non dubium; quin hoc per spiritum prophetice „ præviderit, quidnam illo somnio significaretur, „ & augustiorem alium, sanctioremq; locum, cujus ille erat figura, pertimuerit. Talis autem „ locus, Ecclesia Dei est, & in ea terribilia Dei „ opera patranda.*

V. Pererium hic.

Rupert. l. 7. comm. in Gen. c. 23.

Istic

Isticloci, in sacris confessionum tribunalibus, in tremendo illo Eucharistiæ mysterio, à cælestibus illis nuntiis, qui ascendentes, & descendentes preces nostras ad Deum deferunt, tam mirabilia patrantur, ut meritò cum Propheta in has voces prorumpere possim: *consideravi opera tua, & expavi.* Non convolant, ait D. Chrysostomus, apes avidiùs ad alueare, ut mel conficiant, quàm ipsi Angeli, ut cælestem gratiæ rorem, animis instillent. Omne apum studium, omne exercitium est, ire & redire, evolant, avolant, campos floribus vernantes impigrè pererrant: eo planè modo cælestes apiculæ convolant ad Ecclesiam, quasi campum omni amœnitate refertum; ubi ex eo, qui est flos campi, & lilium convallium, mella virtutum depromunt. Vberiùs hæc prosequitur doctor mellifluus, qui serm. 6. in dedic. Eccl. ubi visionem Iacob expendit, rectè subjungit: *Quàm terribilior est iste locus* (de templo loquitur) *quàm evidentius, certiusque, dominus est in loco isto; ubi nimirum non modò duo aut tres, sed tam multi in ipsius congregati nomine perseverant.* Vt enim Deus noster immēsus, omni loco intimè præsens sit, peculiariter tamen quasi in domo, ac regia sua, dicitur esse in cælo, & in templo: uti intellectus, qui juxta philosophos idem cum animo est, per totum corpus diffunditur; sed peculiari ratione in capite esse cognoscitur, atque ita: *Verè dominus est in loco isto;* Hinc summâ animi veneratione exclamat: *Terribilis planè locus, & dignus omni reverentiâ, quem fideles viri inhabitant, quem angeli sancti frequentant, quem suâ quoque præsentiâ dominus ipse dignatur.* Quæ tantam loco isti Religionem, ac sanctitatem confert, ut ipsos ingredientes, singulari quadam numinis illic præsentis prærogativâ, expiare, & sanctificare videatur.

Lanuza om. 28. 7.

cit.

Attendite quàm terribilis ille locus sit, ubi Pontifex solemni pompa, ministrantibus purpuratis Patribus, adgeniculantibus Imperatore, regibus, principibus, Doctoribus, & universo Christiano cœtu suppliciter adorabundo, sacris operatur; ut subinde vel ipsa loci facies, homini maximè perfido sacrum horrorem incusserit, & saniorem mentem injecerit, istos omnes, & per universam Ecclesiam fideles nō adeò Idiotas aut idololatras esse, ut frustum panis tantâ veneratione prosequantur, & non potiùs fide certâ illos duci, ut Deum suum istic præsentem adorent.

Quod Florimundus Remundus præclarâ illustrat historiâ. Anno 1575. qui Iubilæus fuit, senex quidam Lutheranæ factionis Minister, Polonus natione, non tam devotione quàm curiositate quadam Romanam illam Babylonem anno isto confusionis (sic Iubilæum & urbem sanctam cōpellat) visendi, cum Romam proficisci decrevisset, eodem quo cæteri Religionis ergo peregrinantes habitu, iter ingressus, & cum iisdem ad commune SS. Trinitatis hospitium divertens, triduum in eo, ut exactè omnia contemplaretur, permansit. Ejus verò Societatis curam tum gerebat Ferdinandus de Medices (is qui hodie magnus Hetruriæ dux est) qui unà cum multis aliis proceribus, peregrinorum pedes abluere solebat. Inter quos cum Minister hic fortè esset, tantam in tanta dignitate demissionem, ut & Pontificis in visitandis Ecclesijs devotionem, & pietatem demiratus: ac tandem loca sacra in quibus SS. Apostolorum & aliorum Sanctorum reliquiæ asservantur, attentiùs contemplatus: totus denique veluti mundi undique ad reddenda Deo vota & fundendas, ad SS. Apostolorum & Martyrum tumbas, preces, eò concurrentis religione, nec non sacrorum rituum ac pontificalium cæremoniarum majestate obstupefactus, divino monente spiritu, ad pedem altaris genibus innixus, oculos aperire cœpit, iisque ad cælum elevatis, quamvis aliud animo volveret, ut qui spectandi causâ tantùm eò venerat, vehementer ingemiscens, & consilium de vita & Religione mutandis amplexus, properè è media turba se proripuit, & ad Sancti Petri Basilicam accurrens, pedibus Pontificis se substravit, eosque

Florim. Remund. de origin. Hæres. l. 4. c. 13.

que iterum iterumque exosculatus, lachrymis ac singultibus interclusâ voce omnia complebat. Pontifex ratus hominem fortè esse qui nefarii facinoris sibi cõscius, id aliis audientibus propalare noller, præsentes aliquanto secedere jussit, ut solum audiret; at ille resumpto spiritu, alta voce exclamat: minimè Pater sancte, sed jube hos manere: quippe peccati mei magnitudo pœnitentiam postulat publicam: viginti tres jam anni sunt, ex quo Satanæ fui minister; at jam posthac Iesu Christi, ejusque Ecclesiæ servus esse cupio, ad quam sanctitatem tuam humillimè rogo, ut me admittere & transcribere velit. Tum Papa hominem de singulis diligenter interrogatum, ipse quoque illachrymans, impertita benedictione ad Cardinales quosdam remisit: à quibus ille instructus, & absolutus, sanctoque Eucharistiæ pabulo munitus, cum æstu ardentissimo pleraque loca sacra visitasset, in morbum incidit, & in Xenodochium S. Spiritus delatus, post triduum animam Deo reddidit, unicè se gaudere affirmans, quòd post tot tantasque tenebras, in domo Domini lux sibi oborta fuisset, postque innumera pericula, ad portum salutis tandem appulisset. Ejus audita morte Pontifex, apud quẽ tunc erant Hieronymus de Marca, & P. Bernardinus de la Poste Capucini, sublatis in cælum oculis in hæc verba cum Apostolo prorupit: *O altitudo sapientiæ!* quàm multi miseri peccatores, vel in Monasterium, vel in desertum se conferunt, ut peccata sua diuturna vitæ austeritate eluant, & hic tantus peccator tribus dumtaxat diebus, verâ animi contritione, peccatorum remissionem & paradisum promeruit, misericordiam consecutus in medio templi tui. Quod beneficium ut insolens & prope inauditum sit; hoc tamen frequens & quotidianum Doctor Angelicus è sacratis ædibus referri contestatur, dicens: *Per ingressum Ecclesiæ consecratæ, homo consequitur remißionem peccatorum venialium, juxta illud: benedixisti Domine terram tuam, remisisti iniquitatem plebis tuæ.*

S. Thom. p. 3. q. 83. ar. 3. ad 3.

Quem vera, & viva fides instruit, cur non eâ veneratione sacram ædem ingreditur, atque ea pietate, ac animi, corporisque reverentiâ aram contemplatur, quâ præsepe, cænaculum, sepulchrum Domini, aliave loca, quæ exiguo temporis spatio, suâ corporali præsentiâ Deus homo consecravit? Quis non augustum stabulum subingrediens, ubi divinus infans vagiit, ipsius loci veneratione tangeretur? Quis non factum illud Adriani Imp. prorsus sacrilegum detestetur? Qui ut loci hujus religionem emoliretur, in eo statuam Adonidis erexit: *Vt in specu* (loquor cum Hieronymo) *ubi Christus parvulus vagijt, Veneris amasius plangeretur.* Nunc verò in templis, ubi Deus noster, non per menses aliquot, sed annos, & sæcula corporaliter requiescit, novos Adonides indies effingere non erubescimus; dum oculis, & animo hîc etiam fornicamur, ut in gemitu columbæ lib. 2. c. 12. piè queritur purpuratus Pater Bellarminus: *Quis tolerandum putet, quòd non desunt qui in ipsa sacra æde, dum tremenda mysteria celebrantur, vel dum sacra concio habetur ad populum, laqueos oculis quærũt, & juxta Dei sententiam, oculis ac corde mœchantur?* Tot Adonides, in oculis, & corde efformantes, quot obscœnas cogitationes, & desideria effingunt. Nec miraris qui cælum silet qui fulmina continet? etenim si olim vendentes & ementes, flagello armatus expulerit, quid hîc lentus spectet scelera, & sacrilegos hosce, ad inferos non deturbet? Quibus pœnis hoc malum, cum suo quoque tempore invaluisse vidisset Chrysostomus, expiandũ clamat: *Multi*, inquit, *ad formas mulierum aspiciendas, ad adolescentulorum pulchritudinem curiosiùs intuendam, in Ecclesiam veniũt*; tum assurgit: *non miraris quomodo undique fulmina non deferuntur? Quomodo cuncta funditus non evertuntur? hæc enim non fulminibus solùm, sed etiam gehennæ supplicio, dignißima sunt.* Pergit porrò, & percunctatur: *Quid facis homo? mulieris speciẽ curiosiùs in Ecclesia perscrutaris, nec horrescis tantâ Dei templum afficiens contumeliâ? Prostibulum tibi videtur Ecclesia, & foro igno-*

Hieron. ad Paul.

Chrys. hom. 2. in Mat.

ignobilior: nam in foro erubescis, etiam times ne quis te videat mulierem sectari, in Ecclesia verò Dei, cùm ipse Deus te alloquatur, & ab istis deterreat, eo ipso tempore maximè, fornicatione & adulterio uteris, quo tibi magna voce intonatur, ut ab his fugias, nec horrescis, nec stupes. Flagitium in ipso Dei sacrario, sola mente (à qua formalem suam malitiam habet) admittere, non veremur, qui eo in loco peccatum opere externo complere erubescimus. Quem ruborem ut loci sanctitas, & Dei illic corporaliter existentis præsentia inducat, conferet fortè audire invectivam illam Hieronymi, quâ Sabinianum perstringit, qui in Ecclesiam, ubi quondam præsepe dominicum fuerat, irruit temerarius, non ut sacrificium offerret, sed ut sacrilegium patraret. In quem sic detonat gravissimus doctor: *infelicissime mortalium! tu speluncam illam, in qua filius Dei natus est, & veritas de terra orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro condicturus ingrederis? Non times ne de præsepi infans vagiat, ne puerpera virgo te videat, ne mater Domini contempletur. Angeli clamant, pastores currunt, stella desuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hierosolyma conturbatur, in cubiculum virginis, decepturus virginem irrepis? Paveo miser, & tam mente, quàm corpore perhorresco, ponere tibi volens ante oculos opus tuum.* Et paulò pòst, insolito quodam eloquentiæ, non tam flumine redundans, quàm fulmine incandescens: *prô nefas!* inquit, *non possum ultra progredi: prorumpunt lachrimæ antequam verba: & indignatione pariter ac dolore, in ipso meatu faucium, spiritus coarctatur. Vbi mare illud eloquentiæ Tullianæ? ubi torrens fluvius Demosthenis? Nunc profectò muti essetis ambo, & vestra lingua torpesceret. Inventa est res, quam nulla eloquentia explicare queat: repertum est facinus, quod nec scurra ludere, nec Atellanus possit effari.* Quasi diceret, cessit eloquentia malitiæ: nam neque in rostris, ubi res figuris suis augentur, & amplificantur, neque in theatris, ubi majora veris finguntur, hoc sacrilegium adeò indignum, potest satis repræsentari. Nunc verò ab actu externo, ad internum, cum Hieronymo nos convertamus, & timeamus: *Ego, inquit, confiteor timorem meum quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitavero, & me nocturnum phantasma deluserit: Basilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & corpore, & animo perhorresco.* En qui vel animo cogitationem, imò somnium turpis speciem habens, admiserat, templum ingredi reformidat; & tu in ipsa Ecclesia scelus concipere, & anhelare non vereris?

Hieronym. epist. 48. in Sabin.

Hieronym. adv. Vigilant.

Filii Aaronis, flammis olim hausti, quod contra jus fasque religionis, ignem alienum in ara excitassent. quo supplicii genere puniendi, si etiam impurum intulissent? & tu lascive Adolescens, in Dei sacrarium audes libidinosas inferre faces, & insanæ cupiditatis incendia excitare? D. Augustinus qui in primo ætatis æstu, in id scelus excesserat, sibi deinde ac virtuti redditus, fœdam otiosamque superis nequitiam, ingenuè confitetur, ac luget: sic enim Deum suum compellat alto gemitu, profusisque lachrimis: *ausus sum etiam in celebritate solemnitatum tuarum, intra parietes Ecclesiæ tuæ concupiscere, & agere negotium procurandi fructus mortis.* quid autem senserit supplicii paucis edicit: *unde*, inquit, *me verberasti gravibus pœnis; sed nihil ad culpam.* quæ enim pœna par esse potest illi, qui eo loco procurat fructus mortis, ubi vitæ partum legere debuit? vincimur à barbaris, & quod fœdius est, non sanæ fidei Abassynis, malo adeò loco apud non paucos, templorum jacet reverentia. Vide quantâ insolentiâ vestibulis insultent, quàm nullâ honoris significatione, secundum templa prætereant, audebisne Abassyno componere? quem ad conspectum templorum, equo si fortè vehatur, ilicò descendere, peditemque tantisper ire donec templi frontem prætereat, produnt ejus gentis annales.

Aug. l. 3. Conf. c. 3.

P. Rho. varia virt. historia l. 3 c. 7. § 4.

Stupendum sanè prodigium, quo divina bonitas etiamnum, loci illius, ubi Virgo immaculatè concepta est, religionem testatur: cubiculum enim, ubi Virgo Maria, Dei mater concepta fuit, in divæ An-

Nierenb. nat. p. 467.

næ ædibus, à nemine nisi ab homine Virgine, & illibatę puritatis inhabitari potest; adeò ut quisquis, vel conjugatus illud incolere præsumpserit, violenta morte repentè plectatur. quo fit, ut hujus sancti custos domicilii, castimoniâ vitæ excellat, atque ipsis Turcis vel ea propter, hic locus terribilis, ac venerabilis sit. Quid? quod ædes Lauretana, ad quam toto orbe concurritur, etiam flagitiosissimos scurras exhorrescere faciat, qui ipsis parietibus aut vestibulo sacerrimi hujus delubri, oscula figere reformidant. & nos sacras Dei ædes, ubi toties *in sacerdotum manibus, velut in utero virginis, filius Dei incarnatur*, profanamus, & Dei domum, quasi in plateas, in cauponas convertimus.

S. Aug. l. de dign. Sacerd.

Olim D. Paulus privatas hominum ædes, Ecclesias appellabat: *salutate*, inquit, *Priscam, & Aquilam, & domesticam Ecclesiam eorum.* & alibi: *salutant vos in Domino multum, Aquila & Priscilla, cum domestica sua Ecclesia*: quia in illis familiis, non minùs sanctæ actiones, quàm in Ecclesiis exercebantur; nunc autem vereor, ne Ecclesiæ, privatis ædibus similes videantur, quod non minùs in his, quàm in illis, scelerum habenæ laxentur. quod D. Chrysostomus, non sine magno doloris sensu expressit: *domus priscis temporibus Ecclesiæ erant, nunc ipsa etiam Ecclesia in domum redacta est. nihil autem in privatâ domo carnale loquebantur; nihil nunc in Ecclesiâ spirituale memoratur. Cumq; Deus loquatur, non modò ipsum cum silentio non auditis, verùm etiam contraria inferentes, inculcatis. quas ob res, acerbè fleo, & numquam flendi finem faciam.*

Rom. 16. 1. Cor. 16. Chrysost. hom. 33. in Matth.

Inter fontes lachrimarum, sanè amarissimum Cardinalis Bellarminus huc derivat, templi cultum jacere, & contemni: ego, inquit, cùm aliquãdo ex itinere, apud Episcopum nobilem, & prædivitem hospitarer, vidi aulam vasis argenteis splendidam, & mensam omni genere præstantium ciborum refertam: mappas quoque, & reliqua omnia nitida, & odorem suavem spirantia. sed cum die sequenti, summo mane ad Ecclesiam, palatio contiguam descendissem, ut sacris operarer, inveni omnia contraria: id est vilia, & sordida, ut vix auderem in tali loco, & cum tali apparatu divina mysteria celebrare; tum subdit: simul etiam fontibus lachrimarum plangendi, qui exteriori turpitudine & sordibus, animi sui impuritatem, sordesque testantur, dum sacris operandum est.

Bellarm. de gemitu columbæ. l. 2. c. 5.

Mahumetanis etiamnum locus ille, ubi Apostoli Spiritum sanctum recepere, tanta in veneratione est, ut nemo quisquam ex illis, nisi nudis pedibus ingredi præsumat. Adeò & ipsi, quod olim Moysi præceptum est, ut calceamenta poneret, hunc locum ut terram verè sanctam venerantur, juxta Davidicum illud:

Novarini Schediasmata l. 8. n. 131.

§. II.

Domum tuam decet sanctitudo. Psalm. 92.

IN actis Damasi, olim in Ecclesia legi solitis, severè præcipiebatur, ut ii omnes è templo non sine notâ, ac dedecore ejicerentur, qui eam vanis confabulationibus profanassent. In Constitutione quinta Pii V. hujusmodi Ecclesiæ perturbatores, pœnis ordinariorum arbitrio puniendi tradebantur. omitto alia plurima conciliorum, ea de re, seu monita, seu decreta, ut Turonensis tertii, Tridentini, & aliorum. At omittere non possum illustre decretum S. Stephani Regis Hungariæ. Is pro ea, quâ fuit in Deum Religione, & in sacris mysteriis reverentiâ, severè sanxit & statuit, ut si quis inter divina missarum solemnia, & scripturæ in templis prælectiones, fabulas otiosas intexeret: si major esset, (hoc est illustri domo natus) cum publicâ infamiæ notâ, ex Ecclesia pelleretur; sin autem minor, id est è vulgo, in ipso templi atrio, primum vinculis oneraretur, deinde etiam flagellis acriter corriperetur; vel ad aliorum exemplum, vel ad suæ temeritatis supplicium. Meritò sanè piissimus

An. 813. c. 38. Trid. sess. 22. c. de observ. Decretal. c. 8.

piissimus Rex, eâ animadversione dignos censuit: quos proinde divini cultus amator Chrysostomus, extra Ecclesiæ septa proturbandos esse decrevit, ut *alienæ salutis insidiatores*. Spectarent hi, ut credo, Religiosissimi Ecclesiæ fautores, divinum illud Ecclesiastis monitum: *custodi pedem tuum ingrediens domum Dei*; quo innuit Ecclesiastes, non parum conferre, qua ratione quis templum ingrediatur; hæc tamen quæstio quibusdam futilis, inutilis videbitur, quomodo adeundum sit templum: nam surgo, ait quispiam, mane sub horam septimam; puella sub decimam; dein capillos pecto, (illa ne longior hîc sim, mundum muliebrem ingreditur) frontem & manus abluo, tum ad crystallum me contemplor. inde vini quid adusti sumo ad stomachum juvandum, aut crapulam frangendam liquidum jentaculum, postea forum inambulo, fabulas cum sociis commisceo: dum alicubi tinnitus ad missam convocet, id lucro apponitur, si sub Evangelium intretur. Alius scortum manu ducit, & nescio quæ ignita per aures immittit jacula. typum scilicet hi, integerrimæ sponsæ referunt, quæ procedit ornata viro suo! nostis puellæ quo ductore in templum pergatis? *diabolo ductore*, inquit Augustinus, *in Ecclesiæ conventum pergitis*; & vos juvenes, qui *istic non precibus insistitis, sed fabulis, jocis & aliis peccatis, cum ipso dæmone ad æterna pergitis tormenta*. Compello te quisquis es, num ea animi, & corporis præparatione, Bruxellis in aulam Principis pergeres? num ea morum dissolutione, & mentis evagatione, supplicem serenissimo libellum oblaturus, fœtenti simul anima accederes? quid dico Principis, regis, inquam, & regis Regum aulam, & quidem reus ingrederis: nosti quis te habitus, quis situs, qui mores, quæ interior exteriorque compositio deceat? gravissimum Antistitem adi, & audi: *aulam regiam intraturus, & habitu, & oculis, & incessu, cunctisque aliis te componis & adornas: in Ecclesiam verò ingressurus, ubi verè est aula regia, & talis, qualis cælestis est, rides.*

Chrysost. hom. 1. de verbis Isa.

Eccl. 4.

Aug. serm. 251.

Chrysost. hom. 15. in Ep. ad Heb.

Cyrilli illius Alexandrini doctrina est, quam experientia comprobat: *ubi Rex est, illic & esse regiam*. ita ubi Rex ille regum in throno suo consider, cælestis illic aula est, quam tres illi purpurati, stellâ duce profecti, in stabulo agnoverunt; in genua sese orientales reges abjiciunt, diademata submittunt, manus cælo attendunt, preces sternunt, infanti supplicant, munera explicant, proni adorant. si talia non erubuerunt in stabulo, quid facturos putatis in templo? nullæ hîc ex holoserico culcitræ, procumbentium genibus substernuntur; sed nuda humo procidentes, adoraverunt eum. hic suis è novalibus, sine fruge abire nos non patitur Japonia. Jusserat Alexander Valignanus, Aloysio regis filio, ac totius regni heredi, sellam in templo poni, ac tapete solum insterni cum pulvino, abnuentemque regium adolescentem monuerat, eum illi honorem jure deberi, quem Deus rege patre nasci voluisset: tunc ille, verissimè hæc à te dici scio, atque adeò extra hos parietes, nullam ego honoris significationem non admitto; ubi has fores ingredimur, jam divinæ majestatis amplitudo, quam præsentem veneramur, omnes æquat. quasi diceret: stellas majoris, minorisque magnitudinis, omnes perinde in clarissimo solis lumine conticescere. Hîc mihi adeste aularum asseclæ, nobilium sanguis, & vel à regibus discite, summo regi habere debitam reverentiam. hominem viderunt, Deum quem non viderunt, coluerunt. vos contrarium subinde facitis, quos homines esse scitis, prope ut Deos veneramini. aliquem mihi ex delicatioribus aulicis date, & videte quas delicias non faciat? quomodo nictet, oscula ferat, poplites torqueat, sæpe pavimentum genibus passus aliquot perreptet, & limbos purpurarum lambat verenti ore. videte quàm vultu & gestu concinnus, quoties manum suam dissuavietur, Domini genibus advolvatur, ne gratiâ excidat; Jam verò quid in templis? quid Deo? plerosq; hos tales gonagrâ hic laborare credas adeò

P. Rho varia virt. hist. l. 3. c. 7. §. 6.

genibus parcunt. poplitem humo allidere piaculum, genu vel unum curvare, nisi pulvinus excipiat, aut cirotheca substernatur; nefas. Hosce instruat, moribus certè nobilis puer, de quo refert Justinianus noster: puer, inquit, infimæ classis, Collegii Rhemensis Societatis Jesu, cùm ex diuturniori, fortè morbo, nondum viribus confirmatis gymnasium frequentasset, atque alios inter condiscipulos, sacris adgeniculatus interesset: à præceptore monitus est, ut ob corpusculi infirmitatem, in pedes erectus staret. ad quæ puer, virili & verè religiosa animositate respondit, mori se malle, quàm honorem, reverentiamque Deo non exhibere, quem in æde sacra præsentem agnosceret. quod si pueri fortè exemplum quosdam non commoveat, expendant hi gravem illam gravis Theologi apud Bautium censuram: eam templis ac sacrificio reverentiam deberi, ut ab auditione missæ excusari possit, qui non nisi sedendo interesse posset; cùm supplex veniat, qui orat, par est ut supplicis habitum præ se ferat. Chrysost. fœminam petulantiùs comptam, ad templum properantem affatus: *quid dicis, inquit, Deum precatura pergis, & ornamenta aurea circumfers? an verò saltatura ad Ecclesiam pergis? num ut tui spectaculum præbeas advenisti? ut Deum pro peccatis suppliciter depreceris, ut tuis sceleribus veniam cum gemitu & lachrimis petas, ut Dominum tibi propitium facias, accessisti; quid te ipsam ornari improbo, atque intemp stivo studio contendis? non iste supplicis est habitus. quo enim pacto ingemiscere potes, ac lachrimas fundere, atque intensissimè ut decet orare, quæ ejusmodi ornatu compta procedis? nam etsi lachrymas fuderis, risum cernentibus hujusmodi lachrimæ movebunt.* Non iste supplicis est habitus, en ades, cum Deo locuturus; ergo genua submitte, oculos dimitte, manus attolle, indue personam supplicis: Principes, Reges, Cæsares, sanctissimi quique viri, submissis genibus orarunt. de Salomone Regum fasti testantur, his verbis: *factum est autem, cùm complesset Salomon orans Dominum, omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.* ita Petrus, ita Paulus, ita Stephanus positis genibus orarunt. Arelatensis Præsul Cæsarius, in eos, quibus sub oratione niti genibus grave est, non immeritò excandescens: *vellem scire, inquit, qui nec genua flectunt, nec inclinare capita volunt, si aliquid sibi necessarium aut à Iudice, aut ab aliqua potenti persona expeterent, utrum stantes, & recto capite, negligenter & tepidè supplicarent? rem terrenam ab homine terreno quærimus, & prope usque ad terram nos humiliter inclinamus: & à Deo remissionem peccatorum, & æternam requiem inquirentes, nec capita inclinare, nec genua submittere dignamur.* & exemplo Christi Domini sub aspectum posito: *prostratus,* inquit, *in terram orat medicus, & non inclinatur ægrotus; orat judex, & orare dissimulat judicandus.*

Justinian. in Tobiam c.1.v.8. document.2

V. Bautium pag. 98.

Chrysost. hom. 8. in ep. 1. ad Titum.

3. Reg. 8.

Cæsar. Arelat. ho. 3

Inauditum, & planè sacrosanctum fuit silentium, non modò in Augustissima illa totius orbis Basilica jam exædificata, ipso, inquam, templo Salomonis, sed quod omnem admirationem in stuporem vertit, in ipsa tantæ molis exstructione: *& malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cùm ædificaretur.* quod silentium constanter observatum est, per totos sex & quadraginta annos, quibus ædificatum est; in tanta operarum frequentia, ut centum quinquaginta millia & sexcenti artifices, hominum octoginta millia, qui materiæ aptandæ insudarent, operum præfecti tria millia & sexcenti adlaborarint: quorum in eo maxima collimabat industria, ita quodque saxum concisum, lignum dedolatum esset, ut aptè sine ullo strepitu quadraret, & loco congrueret. ipso verò jam templo exstructo, sacerdotes veteris illius legis ad septingentos sacris operabantur, nec quisquam audiebatur. amplius quid Aristeas observavit: *silentium,* inquit, *tantum inest, ut cùm septingenti ferè ministrorum continuò adsint, & offerentium libamina multitudo ingens, ne unum quidem hominem in loco versari putes.*

Silentium in templis servandum.

3. Reg. 6.

Vilalpan.

Arist. l. 70. interpret. c. 7.

prodigium

prodigium prorsus, & architectonicum ingens miraculum: tantam ædificii molem, tali ordine, tanta quiete, tali silentio educi, ut nec dolabra, nec ferramentum cavatorium, nec runcina, nec ascia audiretur; unde loci sanctitatem admiratus David exclamat: *in templo ejus omnes dicent gloriam.* quod accuratè expendens Seleuciensis Antistes: *Audiant*, inquit, *hæc psalmi verba, & confusi suppudescant ij qui in templo prolixissima intexunt colloquia.*

S. Basil. in Ps. 28.

Turcæ, homines cæterùm efferi, coram Imperatore suo, velut statuæ consistunt, nec quisquam tantæ præfidentiæ reperitur, qui socio vel oculo annueret, nedum verbum in aurem insusurraret. atque his majorem ethnici idolis suis venerationem exhibere consueverunt. quorum exemplo Mediolanensis Præsul, Christianos hortatur: *an quidquam indignius est, quàm oracula divina circumstrepi, circumsonare, sacramenta confusis vocibus, ut impediatur oratio pro salute deprompta omnium? cùm gentiles idolis suis reverentiam tacendo deferunt.* dicti sui rationem confirmat Ambrosius, mirabili religione pueri barbari: *proditur*, inquit, *Alexandro Macedonum rege sacrificante, puerulum barbarum, thuribulo arrepto, brachio carbonem ardentem excepisse; atque adusto corpore mansisse immobilem, nec dolorem prodidisse gemitu, nec tacito pœnam indicasse fletu.* tum factũ illud collaudans exclamat: *tanta puero barbaro fuit disciplina reverentiæ, ut naturam vinceret & tu in ministerio Dei, virgo* (tu conjugate, tu Adolescens, tu mercator, tu nobilis) *screatus, tusses, risus abstine.* Regem puer ille barbarus mortalem timebat, & Macedonici Imperii, hoc est unius terræ puncti Dominum, nos immortalem Deum, & universorum regem non reformidabimus? & quidem in illa ipsa hora, quâ Servator optimus, velut è cæli regia devocatus, sacrificio præsens assistat. in illa dico hora, quam terribilem appellat Chrysostomus: *nos*, inquit, *sub horam terribilis illius ac mysticæ mensæ, in vana loquentiæ conventiculis occupati sumus.*

Cuspian. lib. de Orig. Turc. Busbeq. de leg. Turc.

S. Ambr. l. 3 de virg.

Amb. cit. Valer. Max.

Zonoras tom. 3.

Philosophum hoc olim Julianus Imp. monitum voluit: *in Lyceo ac gymnasio, ne respirandum quidem.* tantam in eo non vocis tantùm, sed animi quoque moderationem, atque honestatem requisivit: ut si fieri posset, ne respirandum quidem illi videretur; ne scilicet aut debitæ magistro reverentiæ, aut attentioni obesset, vel sola respiratio; hoc in augusta Dei domo, quam Eusebius: *venerandam & augustam virtutum scholam* pronuntiavit, impensiùs observare debet, quisquis esse volet Christi discipulus, & nomine ac re etiam ipsa Christianus philosophus. aureus orator altius ædem sacram extulit, nec modò scholam virtutum, sed cælum ipsum indigetare non dubitavit: *est locus Angelorum, locus Archangelorum, regia cæli, cælum ipsum. quemadmodum igitur si cælum quispiam in angustum redactum illuc inducat: etiamsi patrem, etiamsi fratrem videas, tamen præ stupore non alloquare: sic neque hic aliud quidquam quàm sancta sonare decet.* Idem S. Nilus inculcat, ut templum aditurus; se cœlum ingredi cogitet: *Ecclesiam*, inquit, *non secus ac cælum frequenta, nihilq; in ea aut loquere, aut age, quod terram sapiat.* certè si nobis daretur, rapi cum Paulo in tertium cælum, quantum & quàm reverens silentium, quàm mirabilis stupor illigaret & linguam, & mentem! quod cælo, hoc & templo tribuamus: hoc enim ut cum B. Paulino loquar: *est beata cælestium præparatio mansionum.* est sanctorum in terris sacrarium, est tabernaculum divinitatis, de quo illud jure præscriptum noveris: *pavete ad sanctuarium meum.* & hoc vatis regii: *te decet hymnus Deus in Sion*, seu ut ad institutum nostrum, accommodè vertit Hieronymus: *tibi silentium, laus, Deus in Sion.* mitto hîc apparatum, ac mentis puritatem præmitti debere ad sacra processuro, quæ cælum ingressuro. id ago, quod Joannes in Apoc. monuit: *factum est silentium in cælo, quasi media hora.*

Euseb. de vita Constant. l. 2. c. 46.

Chrysost. ho. 36. in 1. Cor.

S. Paulin. ep. 12.

Levit. 26. Ps. 64.

Apoc. 8.

Ut saltem eo, quo divino intersumus sacrificio, omni cogitationum tumultu semoto, attenti & intenti assistamus: *centum sexaginta horas habente hebdomada, unam &*

Chrysost. ho. 36. in c. 10. Matth.

& solam horam (imò dimidiam) *sibi segregavit Deus, & hanc in opera sæcularia, & in ridicula, & in conventicula insumis.* An tempus, an locum non habetis ad fabulandum, ad nugandum, ad ridendum, ad cachinnandum? an Ecclesiam Dei contemnitis? doctissimus Hebræorum Philo: *in conspectu Imperatoris, vel subridere periculosum est aliis, quàm valde familiaribus.* imò & familiarissimis quandoque malè cessit. hujus rei testis, magnus ille Carolus V. Imper. qui cum podagræ doloribus nonnihil remissis, per cubile titubando incederet: Maximilianus Buranus Imperatori in paucis charus, risum continere non potuit; quod ut Carolus advertit, causam ex eo importuni risus sciscitatus est. quam cùm ille aliam ex aliâ frivolam adferret, Carolus ingenio cæterùm comi & benigno, altiori tono verum ediceret, genuinam tam effusi risus causam se scire velle affirmavit. ad hæc Buranus in genua supplex provolutus, ingenuè fassus est, quod ubi Cæsarem titubantem cerneret, animo occurreret, totum imperium quasi uno pede vacillare. tum Carolus: at vide ne te severus Imperator doceat: *caput imperare non pedes:* & insuper hoc age & cave, ne tibi caput vacillet. quo dicto velut fulmine ictus, & tantum non de capite suo actum, Buranus advertit, nec posthac ridere visus est. & tu ô homo qui Deum rides, & irrides, de capite tuo, de salute tua, de morte tua, & quidem æterne agi non reformidas? præfervidè hic Chrysostomus: *stat sacerdos, Deo orationem offerens cunctorum, tu autem rides? nihil times? non contremiscis?*

Philo de lege ad Cainum. *In vita Caroli.* *Chrysost. hom. 15. in ep. ad Heb.*

Ælianus refert, olim gravissimè interminatum fuisse, ne quis in academia risum ederet, quòd is locus non ad jocos, & facetorum hominum ineptias, sed ad decus, & animi gravitatem esset comparatus. quid de sacrario dicemus? ubi est tabernaculum divinitatis, quid de hac sacratissima Christianorum schola dicemus, ubi æterna & immensa Dei sapientia præsidet? diverterant Angeli ad ædes Abrahæ Sara non ausa accedere, abdidit se post ostium tabernaculi, ubi cùm auscultasset sermones eorum, & benedictionem filii nascituri, in risum soluta est: quem unus eorum advertens, vultu ad maturitatem composito percunctatur: *quare risit Sara?* quasi diceret, coram nobis ridet? Ecquid ibi piaculi? erat Sara post ostium, in domo propria, & dumtaxat *risit occultè*, imò intra se, ut habet Text. Heb. aut ut Chald. paululum subrisit. Quàm severè cælestes illi genii animadvertent in eos, qui in domo Dei, in loco totius orbis sanctissimo, ac Deo dignissimo, in cachinnos scurriliter prorumpere non verentur. *domum tuam decet sanctitudo Domine.* Psalm. 92. In conviviis olim dominorum, si quis è ministris os ad risum vel leniter composuisset, crudelem in modum vapulabat, de quo Cordubensis Philosophus audiendus est: *infelicibus servis movere labia, ne in hoc quidem ut loquatur licet. virgâ omne murmur compescitur; & ne fortuita quidem excepta sint; tussis, sternutamentum, singultus, magno malo, ulla voce interpellatum silentium luitur;* & quisquam mirabitur aut indignabitur, si ferventissimus Ecclesiastes Chrysostomus cælo tonitrua & fulmina evocet? cùm mitissimus Salvator noster in templi prophanatores quasi in latrones, flagello armatus sævierit, & mansuetissimus agnus, rabiem leonis induerit: radios ut ait Hieronymus, cælestis iræ, oculis illis aliàs benignissimis evibrando, ut nemo ausus sit, se opponere. quod miraculo adscribit, uti olim 1. Reg. 14. dum Jonathas exercitum Philistinorum, gravi clade illata in fugam egit; quod adeò stupendum, ut sacer textus dicat: *accidisse quasi miraculum à Deo.* *Quæsitu* dignum est, inquit, sanctissimus Antistes, *qua de causa Christus, his adeò indignatus est, cum aliàs injuriis, contumeliisq; affectus, nihil tale fecerit.* quid ita te clementissime Jesu exacerbat, ut tam graviter excandescas? quid suavissimum illud misericordiæ mare, in fel & amaritudinem convertit? Samaritanus, energumenus, potator, seductor, latro audiit, & siluit: flagellis dirissimè cæsus, spinis redimitus, omni injuriarum

Gen. 18. *Seneca epist. 47.* *1. Reg. 14.* *Chrysost. hom. 22. in Ioan.*

juriarum ac tormentorum genere miserrimè divexatus, nihil spirat vindictæ; hic verò se minimè valet continere. an non graviora Hierosolymis, in quæ sævires scelera? Etenim ut V. Beda, aliique PP. observant: minùs hi vendentes & ementes deliquisse censendi sunt, quia inquiunt: *videbantur licitè vendi in templo, quæ ad hoc emebantur, ut in eodem templo offerrentur Domino. sed nolens ipse Dominus aliquid in domo sua terrenæ negotiationis, omnes ejecit. quid ergo fratres mei, quid putamus faceret Dominus, si fabulis vacantes, si risu dissolutos, vel alio quolibet scelere reperiret irretitos?* nemo non immane flagitium commissum judicabit, qui ipsum regem sua manu mucronem jugulo alterius videat immergentem. ab orbe condito compertum non est, Deum per seipsum, sed per suos, plagas inflixisse, Augustino suffragrante: *Deus non per se ipsum punit, sed per angelos:* ita ad Pharaonem puniendum, *misit iram indignationis suæ, immissiones per Angelos malos.* ita exercitum Sennacherib, Angelico delevit ministerio. ita ad eversionem Sodomæ, cæterarumque urbium, Angelos destinavit. porrò si Paulus nolit Episcopum esse percussorem, idque ut Cajetan. sensit: *quia turpe est Episcopo, etiam justè percutere: debet enim alienâ, non propria manu percutere delinquentes*; quantò magis hoc Pontifice summo, & mansuetissimo rege indignum videri posset, nisi factum æternæ sapientiæ, sceleris atrocitatem argueret? Denique ut concludam, longè efficacissimum motivum ex Chrysostomo adduxisse sufficiat, quo irreverentiæ nostræ indignitatem exaggerat, *in foro silentium, & in Ecclesia clamor!* ubi saltem tantum tremendo sacrificio silentii, & attentionis jure exigit, quantum spectatores ludis olympicis tribuere consueverunt: in quibus agonotheta omnes silere, ac decenter quiescere præcipit. quod & nostris temporibus fieri videmus, confertissimam hominum multitudinem spectaculo interesse; & oculis auribusque attentis summo cum silentio, quæ exhibentur spectare.

Beda in c. 2. Ioan.

V. Lanuza hom. 28. §. 1.

Psalm. 77.

Chrysost. hom. de nat. Chri.

Ambrosius hoc cum stomacho expendens, quo nos magis confundat: *Cùm plurima (inquit) ranarum murmura, religiosæ auribus plebis obstreperint, sacerdotem Dei præcepisse, ut conticescerent, ac reverentiam sacræ deferrent orationi* (quod & S. Benno Episcopus Misniensis fecit) *tum subitò circumfusos strepitus quievisse.* inde ad nos oratione conversus: *silent igitur paludes, homines non silebunt? & irrationale animal per reverentiam recognoscit, quod per naturam ignorat, hominum tantam esse immodestiam ut plerique deferre nesciant mentium Religioni, quod deferunt aurium voluptati?* quod deferunt comœdiæ, quod deferunt obscœnæ cantilenæ. quis non exclamet? ô tempora! ô mores! *ranuncula vilis*, ut cum Bernardo loquar, *è sua palude procedens ad thronum regis regum, audet omnia incondito garritu complere.* Primum sacellum Christo dicatum, invenimus antrum illud Bethlemiticum, à Christo nato consecratum; at mysterio non caret, quod in eo summum ubique repertum est silentium: nihil in eo locuta legitur Deipara, nihil Josephus, nihil pastores, nihil Magi prolocuti: cælestes choraulæ è cælo quasi odeo, soli genethliacon cecinere: adeò ut in hoc primo sacrario, sancire Deus silentium voluisse videatur. & verò jam ante ab ipsis Ecclesiæ incunabilis, visus est observasse.

Amb. l. 3. de virg.

Bern. ser. 4. de modo orandi.

Philo Judæus ubi disputationem instituit de cœtibus Christianorum, sub nomine Essenorum Alexandrinorum, asserit tantum in iis fuisse silentium, *ut ne mutire quidem cuiquam liceret, aut respirare vehementius.* quò spectat illud admitandum atque imitandum, tot millium sub Cassiani disciplina degentium, in sacris silentium; audiatur ille de suis: *Cùm igitur prædictas solemnitates, quas illi synaxes vocant, celebraturi conveniunt; tantum à cunctis silentium præbetur, ut cùm in unum tam numerosa fratrum multitudo conveniat, præter illum qui consurgens psalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adesse credatur. ac præcipuè cùm consummatur oratio: in qua non sputum emittitur:*

Philo l. de vita cont.

Cassian. l. 2. c. 10.

titur, non excreatio obstrepit, non tussis intersonat, non oscitatio somnolenta dissutis malis & hiantibus trahitur. nulli gemitus, nulla suspiria etiam adstantes impeditura promuntur: nulla vox, absque sacerdotis, precem concludentis auditur. Nunc omnia sunt immutata, miscentur sacra profanis, in templis screatus, tussis, garritus; infantum vociferatus, canum latratus, adstantium denique risus, ac fabulæ personant, & sacris operantem, & turbam affusam gravissimè perturbant. Hac in parte nunquam satis laudatur Philippi II. Hispaniarum regis in cultum divinum veneratio, de quo narrat Raphael Columba Dominicanus, dum rei sacræ supremus hic orbis Monarcha, regio suo stipatus comitatu interesset, duos è suis magnatibus sibi vicinos, familiariùs inter se fabulantes observasse, redeuntem verò in conclave, illos ipsos atroci vultu notasse, ac dixisse: vos à conspectu meo posthac abite; quo velut fulmine icti, ita perturbati sunt, ut alter mœrore sensim contabuerit: alter emota mente, attonito similis, in omnem vitam manserit. quid erit aspectu Dei, in quem desiderant Angeli prospicere, & in quo omne bonum contemplantur, in æternum arceri? quod Isaias prædixit olim populo sacrilego: *in terra sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Domini.* quám gravissimam pœnam expendit Bernardus dicens: *durus est hic sermo, & comminatio valde terribilis: non videbit gloriam Domini, quid igitur cætera vidisse præstat?* quæ more suo disertè & copiosè deducit Lanuza hom. 28. §. 9.

Raphael Columba feria 2. Dom. 1. Quadrag. Drexel. tribunal. l. 2. c. 9. §. 1.

Isa. 26.

Bern. declam. Ecce nos reliquimus omnia.

P. Rho varia virt. hist. l. 3. c. 3. §. 7.

Consimile quid, vel maximè deprædicandum in rege barbaro: adstabat Christianorum sacrificio, rex Monomotapæ, Christianæ adhuc mansuetudinis ignarus; & quamquam sub ramalibus à sacerdote fieret, majestas nihilominus, & latens mysteriis divinitas, attonitum habebat, animoque suspensum. Inter hæc, nobiles ephœbos ante mapalis ostium perstrepentes audit, ratusque violatam, ut non ineptè interpretabatur, præsentis numinis majestatem, non nisi adolescentium cæde posse expiari, rapi ilicò ad supplicium jubet. luissent sanguine irreverentiam Adolescentes, nisi Lusitanus docuisset, Deo uti quàm maximè cordi sit reverentia, ita etiam mansuetudine illum delectari, eo præsertim sacrificio, quod incruentum esse sancivit. sic tamen ut in istiusmodi sacrorum violatores, vindictam longè graviorem, sibi reservet.

Assistunt (inquit Basilius) *verba describentes Angeli, adest & Dominus, affectus intrantium considerans.* habens, ut expressiùs Ezechiel: *atramentarium scriptoris, circa renes suos.* quo omnia dicta & facta in codices redigantur.

Basil. in psal. 28.

Ezech. c. 9

Quis igitur erit tam insigniter impudens, ut coram Angelis testibus, & oculatis, & quidquid viderint in album referentibus, & coram Deo integerrimo judice, singula ad severissimas pœnas reservante, audeat vel leviter delinquere, ne dicam divinam illam majestatem lacessere? severum, & verum illud Pauli pronuntiatum est: *si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*; nec mirum, si id minetur ultor Deus, & re etiam ipsâ ab iis pœnas exigat, qui propter insolentem garrulitatem, *cum parvo peccato ad Ecclesiam veniunt, & cum peccatis multis de Ecclesia recedunt.*

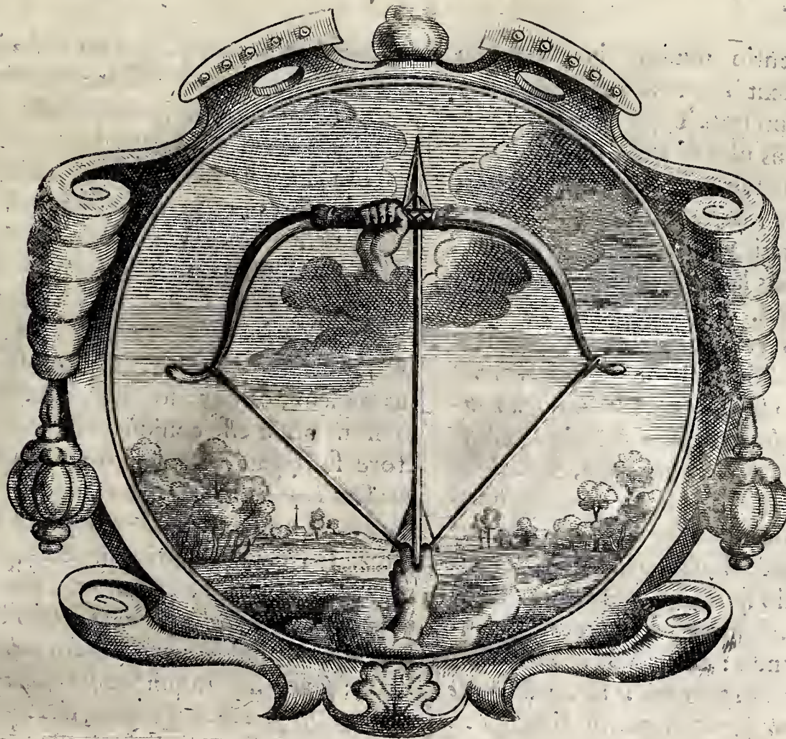
1. Cor. 3.

Ambr. serm. 33.

EMBLE-

EMBLEMA XXXVIII.

QVI SE HVMILIAT, EXALTABITVR. Luc.18.

DEPRESSA, MAGIS CONSVRGET IN ALTVM. Lucret.l. 4.

DOMINICA DECIMA
POST PENTECOSTEN.

Sola humilitas est, quæ exaltat. Quod in arcu tenso videre est, qui sagittam magis depressam emittit in altum.

§. I. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit.* Eph.4.

§. II. *Probatur sacris ac profanis historiis, eos qui se humiliant, exaltari.*

§. III. *Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.* Eccl.11.

DOMINICA DECIMA POST PENTECOSTEN.

Qui se humiliat, exaltabitur. Luc. 18.

Silentio minimè involvendum duxit Tacitus, quod Romanorum Imp. Tiberius, calamo feliciùs usus quàm gladio, olim & verè pronuntiavit: *optimos quosque mortalium, altissima cupere*; suopte ingenio mortales sublimitatis avidos, atque ut sese erigant, claviculis laudum, quasi manibus ad summa conniti. Id enim verò solertissimus (si Lactantio credimus) morum Magister Seneca, & sensit, & censuit: *magnanimos nos natura produxit, & ut quibusdam animantibus ferum dedit, quibusdam subdolum, quibusdam pavidum, ita nobis gloriosum, & excelsum spiritum.* quo fit ut à pueris, nativo quasi fomite, igniculi ac scintillæ absistant; qui adeò non sopiendi aut restinguendi sunt, ut divinus è cęlo spiritus, eos vehementiùs succendi ac inflammari desideret, sic quemque cohortando: *curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille thesauri magni, & pretiosi*: nam ut alibi docet: *melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ.* quod vel sanguine, & vitâ conservandum, amplificandumque, & SS. Doctorum auctoritas, & annalium vetustas, satis superq; contestantur. Quare cum Philosophorum Aristoteles, & Theologorum Princeps Aquinas, honorem inter maxima hominis bona computent, fitque

——— Fax mentis honestæ
Gloria, cujus splendore integerrimi quique capiuntur; statui ad eam vobis hodierna luce calcar subdere, & veram atque unicam, ad supremos honores viam demonstrare. facem hîc nobis è Claravalle præfert Bernardus, qui humanos, divinosque honores adeptus, &

Famâ super æthera notus,
sic ad sequendum hortatur: *descende ut ascendas, humiliare ut exalteris; hæc enim est ad sublimitatem via, & non est alta præter ipsam, qui aliter vadit, cadit potius, quàm ascendit: quia sola est humilitas, quæ exaltat.*

Seneca ep. ad Lucil. | Eccl 41. | Prov. 22. | Arist. l. 4. eth. c. 3. S. Tho. 2. 2. q. 73. d. 2. | 1. Æneid. S. Bernard. | serm. 2. in ascens. Dom.

Non aliam ut videtis viam, non alium ad veros honores, quàm per insignem sui despicientiam, profundam animi demissionem, & ad infima abiectionem ac descensum, gradum esse, asseverans, asseritque: *verum humilem hoc sanè (& sanctè) superbum esse, quod laudes contemnat.* ex quo consequitur laudem, eamque solidam, cum sui demissione posse esse conjunctam, ipso Doctore suffragante Angelico: *humilitas est quædam laudabilis sui ad ima directio*; quæ hominem non modò vilem, segnem & inertem, sed maximè gloriosum, & magnanimum reddat: *magnanimitas porrò non opponitur humilitati, sed conveniunt.* quod celeberrimus Lessius, *in omnibus beatis videri adstruit: sunt enim* (inquit) *ex se humillimi, & ex donis Dei summè magnanimi, imò nulli sunt magis magnanimi quàm illi, qui sunt verè humiles.* magnificè id ipsum ostentantes, dum ultrò oblatos honores respuere, titulos calcare, dignitates omnes ut futiles umbras ac evanidos fumos, excelso, magnoque animo despicere contendunt.

Bern. serm. 16. in Cant. | S. Th. 2. 2. q. 61. a. 1. ad 2. | S. Th. ibid. ad 3. | Lessius de jur. & iust. l. 4. c. 4. du 7. n. 51.

Paucis itaque hanc thesim pono: humilem magnanimum, humilem superbum: humilem solidæ laudis, ac gloriæ appetentem esse: atque ad eam, non nisi descendendo quemque conscendere valere. Quæ ne primâ vobis fronte, peregrina, paradoxa imò pugnantia fortasse videantur, ipsa luce meridiana, sole divino collustratus, clariora comprobabo.

§. I.

§. I.

Ad Eph.4. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit.*

Plin. in Paneg. EXstat illud Plinii, politum sanè ad Trajanum monitum: *cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat.* ita dum decrevit, crevit altissimus, & maximus, se minuendo major effectus est. hoc mysterium non meâ facundiâ, sed Melliflui Doctoris suavi eloquentiâ, animis vestris instillandum est; S.Bern.ser. 2. de ascen. Christus immensa illa Dei Majestas, *cùm per naturam divinitatis non haberet, quo cresceret: quia ultra Deum nihil est, per descensum quomodo cresceret invenit.* vultis ejus ascensum, ex descensu cognoscere? verbum infans, S. August. serm.9. de Nativ. summus imus, *formam servi accipiens*, quem cæli & terra non capiunt, *in angusto præsepio collocatur.*

Quo tantus ecce decrevit gigas.

Ad Eph.4. Sed *qui descendit, ipse est & qui ascendit.* Isa. 42. de illo enim Isaias vaticinatur: *Ecce servus meus exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit.* eodem quippè temporis puncto, dum infans vagiret in stabulo, cælestes choraulæ, S.Epiphan. Nat. de Epip. *gloriam* canunt altissimo; nox sicut dies illuminatur, *stabulum versum est in cælum.*

2. Die octavo, non solùm habitu inventus ut homo, sed *mirabilius aliquid audio*, S.Bern. serm. de circumcis. S.Bern. ibid. clamat Bernardus: *formam habet peccatoris, & infigitur velut quodam cauterio latronis.* qui descendit ipse est, & qui ascendit, hinc subdit: *imponitur ei nomen super omne nomen, quod gloriam indicat maiestatis.*

3. Vix dum natus, ad mortem quæritur, Chrysolog. serm. 158. Aug. serm. 1. in epiph. Aug. ser. 2. de epiph. S.Bern. ser. 3. de purif. Aug. ser. 9. de Nat. *cunabulis bella moventur.* & ecce tyranno illuso, stella *cæli lingua* infantem loquitur, Magi regem agnoscunt, thesauros deferunt & *qui portatur ut parvulus, adoratur ut Deus.*

4. *Fons puritatis, quasi purificationem venit facere delictorum*, sed *ô miracula! ô prodigia! ô mysteria!* Anna prophetisat, senex exultat, & divino docet oraculo: *lumen ad revelationem, & gloriam Israeli* exortam. atq; que ita *suscepit umbram, daturus lucem.* Chrysol. serm. 158.

5. Nocte secessit in Ægyptum, triste exilium: *rerum refugium fugit, auxilium latescit omnium, formidat fortitudo cunctorum.* Chrysol. serm. 150. Interim muta saxa fugitivum Deum agnoscunt, inanimes plantæ authorem suum pronæ veneratæ sunt: refert enim Cardin. Baron. arborem persicam (cujus fructus, cordis: folium, linguæ speciem repræsentat) licet planè maximam, adventu Christi curvatam esse, atque ad solum usque se inflexisse, & Christum adorasse. insuper simulachra idolorũ, ad pedes ejus se prostravêre ut Hieronymus, Palladius, Ruffinus testantur, in illud Isa. 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum & commovebuntur simulachra à facie ejus.* Baron. an. Chri. 1. Sozomen. hist. l. 5. c. 21.

6. Venit JESUS à Galileâ in Iordanem (qui ut S. Thomas ait, *interpretatur descensus*) ut baptizaretur à Ioanne. baptizatur, inquit Hieronymus, *ut omnem justitiam, & humilitatem legis impleret: nec Dominus dedignatus est accipere baptisma servi, ut discant superbi exemplum humilitatis.* & ecce aperti sunt *cæli, & crebris micat ignibus æther.* S.Thom. in Matt. c. 3. 1. Æneid. Chrysol. serm. 157.

Tunc *toto se fudit illapsu Spiritus sanctus*, vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, vox de nube audita est: *hic est Filius meus dilectus; in quo mihi benè complacui.* tota SS. Trinitas hîc mirabiliter incredibili gloria sese manifestavit.

7. In rupe Thaborea de excessu, de acerbissimo mortis suę cruciatu loquebatur; verùm quæ, & quanta divinitatis argumenta, ilico patuere? *resplenduit facies ejus, sicut sol,* vestimenta candida facta sicut nix, adeoque gloriosus Christus apparuit, ut Petrus in cælum se raptum arbitraretur. Denique ubi dura, & dira omnia, ad quæ se in passione dimisit, consideras: occurat illud; *nónne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Luc. 24. certum illud Maximi pronuntiatum: *humilitate pervenitur ad regnum, simplicitate penetratur ad cælum. quisquis ergo cupit divinitatis tenere fastigia, humilitatis ima sectetur:* S.Max. ser. de S.Mich. quod equidem ita verum est, ut & in ipso Christo, Filio suo, locum habere voluerit æternus Pater: nec enim illi flecti voluit

omne genu, nisi postquam ad ima descendit, & *humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomẽ: ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.* erat Dei Filius ante sæcula, iam inde ab æternitate, splendor Patris, & figura substantiæ eius; neque tamen inde ei flectitur omne genu. erat increata Dei Sapiẽtia, ęternumque Patris Verbum, neque tamen ex eo flectitur illi omne genu. Erat ei cælũ sedes, scabellũ terra, thronus ipse immensi patris sinus; & tamẽ etiã inde non flectitur illi omne genu. nimirum id insigne honoris: non potentiæ; non sapientiæ, non maiestati reservatũ: sed demissioni, sed profundæ humilitati, quã se summus, infra omnes abiecit. quod æqua lance expendens Ambrosius: ei (inquit) genu flecto, eum adoro, non quia & me, & hunc mundum aspectabilẽ creavit, non quia singulari providentia rexit, sed quia tanta demissione redemit: *quanta fecit Dominus! audeo dicere, & non flexi genu; sed flexi ei, postquã se humiliavit.*

ad Philip. c. 2.

S. Amb. ser. 14. in Ps. 118.

Quod ipsum universa Ecclesia pio ritu testatur, dum inter sacra Missarum solemnia, Sacerdos Deum de Deo, lumen de lumine, patri consubstantialem, & per quem facta sunt omnia, erectus veneratur: tum verò, cùm ait: & *Homo factus est*, ei genu flectendum statuit, tunc & capita submitti vult, coronatosque vertices, & omne genu curvari. ex quibus omnibus manifestum est illud Doctoris gentium: *qui descendit ipse est, & qui ascendit.* sol ille oriens ex alto, qui minoratus sub novem Angelorum choris, infra hominem se abiiciens, veluti ad decem lineas retrocessit: *unde à summo cælo egressio eius*, sed & vicissim, occursus eius *usq; ad summum eius, quod autem* ad eam altitudinem *ascendit, quid est nisi quia* & ad summam profunditatem *descendit*? ubi rectè S. Thomas observat, quòd probandum susceperam: *Christum ascendisse, quia ipse prius descenderat, ut ascenderet: aliter enim ascendere non potuisset.* vultis id ipsum in homine mortali, sed omniũ potentissimo ac excellentissimo cernere? Europæus ille Alexander Carolus Imp. V. cum eò iam gloriæ ac dignitatis evectus, ut in terris, *plus ultra* ascendere nequiret, *per descensum quemadmodum cresceret invenit*, nec illustrior umquam in lucem prodiit, nisi dum per orbem universum splendoris sui radios, & *plus ultra* diffusos, intra Religionis claustra modestè contraxit: quo factum ut sol ille universitatis speculator, cum omnia lustrasset, nihil illustrius, quàm Carolum in umbra conspexerit. hoc nempè omnibus ille maior exstitit, quod cùm omnia vicisset, quo excelsior staret, vicit & se: dum *levavit se supra se.* quò spectat illud Bernardi, è cuius calamo nihil effluxit, nisi mel, humilitatis cerâ reconditum, dum sic olim cælestis gloriæ ardentiorem inflãmat: *Si humilitatem tenueris, habebis gloriam: quantò enim humilior fueris, tantò te maior sequetur Gloria altitudo. descende ut ascendas, humiliare ut exalteris, ne exaltata humilieris, quia qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.*

Ephes. 4.

Ps. 18.

S. Th. in ep. ad Eph. c. 4.

Thren. 3.

Bern. serm. 2. in ascen.

Quod, ut ad propositum revertamur, subtili cõparatione Regius Psaltes innuisse videtur: *tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam.* quasi diceret: quemadmodum indies accidere videmus, neminẽ quemquam posse assurgere, nisi priùs iacuerit, aut sederit; ita nec ad veros honores ascendere, nisi per humilitatem descenderit; quod solerter ut assolet Augustinus, advertit, in illud Psalmi: *vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. vis esse excelsus* (inquit) *esto humilis. surrectio exaltationem significat, sessio humilitatem.* unde alibi dicitur: *Domine tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam, id est humilitatem meam, & exaltationem meam. Ante lucem surgere volebant filij Zebedæi, & sedere ad dexteram, & ad sinistram, exaltari antequam humiliarentur. vanum est vobis sic ante lucem surgere. Dominus vester, qui est lux vera, humiliatus est, ut exaltaretur, humiliavit semetipsum Dominus noster, hæc est sessio. propter quod & Deus exaltavit illum. ecce resurrectio. & vos ut habeatis nomen, & exaltemini, festinate & surgite, postquam sederitis. surgere vultis, sed primò sedete.*

Psal. 138.

S. Aug. in Psal. 126.

Psal. 138.

Isai.47. *surgens ab humilitate pervenit ad regnum. sede* & tu *in pulvere, virgo filia Sion.* & vilitatem tuam contemplando, cum Abrahamo sic
Gen.18. preces auspicare: *loquar ad Dominum, cùm*
Eccl.35. *sim pulvis & cinis.* & hæc, *oratio humiliantis se*, (scis quò ascendet?) *nubes penetrabit.*
Luc.10. *sede* hîc cum Magdalena *secus pedes Domini*, ut cùm sponsa valeas ad osculum oris assur-
Cant.2. gere. *sede sub umbra illius, quem desideraverat* illa in Canticis. nam si *compatimur & conregnabimus. sede* hîc *iuxta flumina Babylonis*, & ne te efferas, recordare & plora in amaritudine cordis, peccata adolescentiæ tuæ: quo
Ps.83. fiet, *ut ascensiones in corde tuo disponas, in valle lachrimarum.* convallis quippè *humilis locus*
S. Greg. hom.19. in Exod. *est*, ait Gregorius, *& peccator quisq; dum se in lachrimis humiliter affligit, in corde per ascensum virtutum proficit.* Ji, qui origines & scaturigines fontium scrutati sunt, liquidò demonstrant aquas è prœruptis alpibus, aut præcelsis montibus per arcanos terræ meatus, ceu venas quasdam, in subiectas valles derivari; atque istic fortè aditu reperto, quâ premuntur incumbentium aquarum mole, summa vi eluctari. hoc tamen sibi iniecto à naturâ velut fræno, non altiùs valeant scaturire, quàm eorum origo fuerit, ex qua descenderint: adeò ut quo profundiùs descenderint, hoc altiùs eluctentur; ea propter & frequentiores, & altiores fontes, in convallibus iuxta illud: *qui emittis fontes in conval-*
Ps.103. Aug. in Ps. 103. *libus.* ubi Augustinus, *convalles, humilitates sunt terrarum; noli contemnere humilitates, inde fluunt fontes, & saliunt in vitam æternam.* adstruere id ipsum videtur Eccl. c.35. *lachrimæ ad maxillam descendunt, & à maxilla ascendunt usque ad cælum*; adeò ut fons è maxilla ascendat: quod l. Iud. c.15. factum legimus. quæ quàm aptè hactenus fini nosto congruant, testatur illud quod Epiphonematis loco, limpidissimo fonti, Sciolus Belga
Eph.4. subscripsit: *quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit?*

§. II.

Probatur sacris ac profanis historiis, eos qui se humiliant exaltari.

AD honores & dignitates sæculi, ut quis efferatur, quantum studij, diligentiæ, solertię impenditur, quàm pretiosæ potentioribus munera missitantur, quàm humilia; imò infima obsequia deferuntur? in hoc camelis consimiles, qui se demittere docti, donec impositas exceperint merces; ita & hi honoris candidati, ac glorię aucupes, ut ait perillustris auctor Aresius, caput submittunt, genua & collum inclinant, *donec accipiant.* Sic factitasse legimus in cœnobio virum; qui singularem animi demissionem, & profundam humilitatem capite inclinato, submissis oculis totius corporis habitu præ se ferebat. At in demortui Abbatis dignitatem communi calculo adlectus, animo ac vultu factus elatior, extento collo obambulabat. miranti autem cuidam subitam morum mutationem, respondit: priùs se dimisso vultu, oculisque dejectis processisse, quod cœnobii claves quæreret, quibus nunc repertis se erigat, & cervicem attollat. Ejusmodi hodierna die non unus est, *qui nequiter humiliat se*: ut titulos & honores quibus inhiat, acquirat. Aculeum hîc jure exerit doctor mellifluus: *ô perversitas! ô abusio filiorum Adam! quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum; ipsi & leviter ascendunt, & difficilius descendũt: parati ad honores, & celsitudines graduũ Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelicis humeris formidandos.* Aliã omnino *tutam veramque viam*, ad divinos honores *molitur humilitas*: qui nõ munerum corruptela, non potentum tutelâ, non fucatâ sed sincerâ & probatâ animi modestiâ, ac infimâ demissione conparantur. Nunc à filio, ad matrem transeamus. Qua nulla ab orbe condito maior cùm dignitas, tum potestas excogitari ac

Beyerlinck apophteg. sacra pag. 63. tit. ambitio.
Ezech.29.
S. Bern. ser. 2. de ascens. Christ.
Aug. l.16. de civ. c.4.

conferri potest, ea ab omnipotēti Deo, cōferenda homini jam erat mortali: ut in cælorum reginam, mundi dominam, ipsius Dei matrem una aliqua deligeretur. Quæ excellentia, tria inter, à D. Thoma numerantur, quæ inexhausta numinis potentia, nequit reddere dignitate illustriora; hanc ubi Hipponensis Præsul Mariæ collatam, attentiùs secum expendit: perinde ac si cælestem virginem coram alloqueretur affectu præcipuo: dic mihi ô Mater Sancti Sanctorum, quid, quæso, boni egisti? Quid donorum obtulisti, quos patronos adhibuisti? per quos reges ambiisti, qua cogitatione, quo spiritu, eò pervenisti, ut venerit in uterum tuum Dei filius, ut Mater Dei, Regina Cæli, mundi domina efficiaris? Virginis responsum additur: quæris à me, quod obtulerim munus, & unde sim effecta Mater creatoris? *Respexit* Deus non vestem, non gemmas, non formã, non stirpem, non commendationem, *sed humilitatē ancillæ suæ*: exstantq; epistolæ ejus non alio nomine signatæ, quàm *humilis ancilla Iesu.*

D. Thom. part. 1. q. 25. art. 6. ad 4.

Drexel. Rosa part. 2. c. 4.

Luc. 1.

Epist. Deiparæ ad S. Ign. à cast. de Deip. c. 23. Nier. de amore Mariæ c. 24.

Attonitus hîc exclamat Bernardus: *quæ est hæc tam sublimis humilitas, qua cedere non novit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur: & ancillam se nominat.* Profundissima animi demissione, Virgo ad ima descendit, & ad summa extollitur: infra omnes mortales se humiliat, & supra omnes etiam cælestes genios exaltatur. Hoc Angelus olim S. Brigittam edocuit, dicens: quia inter omnes Angelos & homines, Maria est inventa humillima, ideo super omnia, quæ creata sunt, facta est sublimissima, omniumque pulcherrima, atque ipsi Deo super omnes simillima: Etenim cum felici nominis omine, altum idem sit quod profundum (nam & puteus altus est, fit ut in eo Virgo fuerit simillima altissimo, & immensæ capax majestatis (*quia locus debet proportionari locato*) Quod ut ille est altissimus in dignitate, ita illa fuerit altissima in sui profunditate, & abysso sui nihili, atque adeo abyssum omnium, & plenitudinem deitatis complexa sit. Vnde rectè Bernardus: *castitate placuit*, *humilitate concepit.*

S. Bern. ser. 4. super Missus.

In Revel. Lancic. opusc. Spir. par. 2. c. 8. n. 74.

Arist. l. 4. phys. c. 6.

Bern. serm. 4. sup. Mis.

Facit hîc quod Nicolaus Lancicius, *vir præcipuus Societatis muniis præclarè perfunctus, sed sapientia & virtute clarissimus*, refert in hunc modum: P. Cornelius Wischaveius qui Romæ vivente S. Ignatio fuit nostrorum confessarius, vir tantæ sanctitatis, ut mortuum suscitarit, cujus testimonium manu resuscitati, subscriptum vidi: is dicere solebat, sicut Deus hanc rerum universitatem, & omnes res naturales ex nihilo condidit, ita etiam velle in rebus spiritualibus: omnia ex nihilo efficere, hoc est ex homine, qui præ humilitate sui, verè nihil est: Quam sui quasi annihilationem, ut ad praxim redigamus doctissimi viri Didaci Ruiz instructionem audiamus, ajebat ille: si in vniverso nullus alius „ homo esset, nisi ego solus, tunc certè pro honore mei nominis non essem „ solicitus; at omnes quicumque sunt in „ universo, sunt nihil, cur ergo curabo glo- „ riam meam? Quoniam magnifacio ho- „ mines, timeo ab ipsis despici, & hono- „ rari gaudeo; oportebit igitur, quoad „ hoc, flocci omnes pendere. Ad quod ju- „ vabit conferre homines cum Deo: tunc „ enim apparebunt nihil esse. Rectè quidē. de nihilo enim nihil curandum, nihil exspectandum nec de hominibus, nec de suis honoribus, cùm omnia, & omnes tamquam nihilum ante Deum. Quare vento & vanitate turgidi mortales, *exinanite, exinanite*, quicumque vestris lucubrationibus inane vobis nomen, parere studetis: quicumque sancti, casti, cati, prudentes audire, & digito monstrari vultis, quicumq; dignitates, prælaturas animo versatis: quicumque lingua vel calamo popularis auræ plausum, ut muscas aucupamini, *exinanite, exinanite*; hæc studia exinanite, has cogitationes exinanite, omnia hæc vana desideria, hæc stulta vota *exinanite, exinanite usque ad fundamentum.* Adhortantem vos venerandum, sanctumque Presulem induco: *magnus esse vis? A minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quisque vult, & disponit superimponere molem ædificij, quantoque* eris

Biblioth. script. Soc.

Lancic. opusc. Spir. 1. l. 2. c. 1.

Nierenb. ascetic. l. 3. doct. 1. c. 25

Ps. 136.

S. Aug. ser. 10. de verbis Dom.

erit maius ædificium, tantò altiùs fodit fundamentum. Cùm igitur in virgine, celsissimum illud Dei templum fuerit exstruendum, altissima prius humilitatis jacta sunt fundamenta: super quæ divinus Spiritus artifex cęlo sublimius templum exstruxit, quod non prius fecit, quàm illam *obumbravit*, id est, ut Theophylact. ait, velut pictor *extrema picturæ lineamenta duxit*; constat autem omnem picturæ ac colorum eminentiam, umbris suis non tam obscurari, quàm collustrari. Jta quidquid est quamvis amplum, id certè Parum est, nisi modestiâ velut umbrâ augeatur. Excelsæ mentis est, de se demissè sentire & loqui. Vadem habeo Joannem Baptistam, quo vel ipso primæ veritatis oraculo, *non surrexit major* in terris; demisit ille se ad Christi pedes, nec dignum se credidit, qui etiam solveret ejus corrigiam calceamenti. Vidisti demissionem, attende exaltationem: *manum, quam calceamento dicit indignam, super caput suum Christus attraxit.*,, docet Chrysostomus. Quò illustriora de Ioanne ferebātur ex ore divino encomia, quoque eum homines altiùs supra prophetas, supra Eliam, & Messiā extollebant, hoc de se demissius sentiebat. In quo non arundini, sed vasto robori, ac solidæ arbori se similem præbebat: quæ

Matt. 11.

Chrysost. hom. 38.

——— *quantum vertice ad auras*
Æthereas, tantum radice ad tartara tendit.

Æneid

Vos verò qui diligitis vanitates, ad laudes vestras confictas, (quas meliùs fraudes dixero) ad falsas assentationes, adeo stultorum more vobis applauditis, ut à statu mētis, suaves illi favonii vos deturbent, & omnibus, vel ipsis tui laudatoribus ludibrio faciant, juxta illud: *popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Quid ergo vir magnus, suavissimis hisce laudum suarum præconiis inpetitus, agat? Quid ad prolixas rerum præclarè gestarum panegyres reponat? Istud comprimis Isaiæ altè in anima demittat: *qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Hoc de se in humili valle Abbas censuit: *dico vobis ego qui de me loquor non ex conjectura, sed ex sententia, non sum talis qualis putor, vel dicor. Quod tam securus fateor quàm certus experior. Sed orate ut talis fiam, qualem me prædicatis.* tum illud Gregorii magni usurpet, qui hoc se ipso major exstitit, quod laudes omnes humanas infra se duxerit; Etenim cum in magnifico orbis consessu disertissimus Orator, Sanctissimum Patrem non minùs ingeniosè, quàm copiosè collaudasset, modestum hoc responsum objecit: *Deum precare, ut ea quæ de me prædicas, vera efficiat.* Nec minus fortè illud Caroli V. Jmp. arrideat, qui Parisiis oratione sanè encomiastica (quo genere dicendi valent Franci plurimum) exceptus, sic paucis dicta elusit: *hæ laudes me commonent: qualis esse debeam.* Radices arborum tectæ, ac dimissæ sint oportet, ut latiùs & uberiùs germinent. E quibus licet mutis plantis Seleuciæ Episcopus, nobis documentum tradit: *humilitatis plantam diligamus, cujus fructus cælum est.*

Isa. 3.

S. Bern. epist. 11.

Beyerlinck apoph. sacra pag. 24.

Ibid.

S. Basil. orat. 28.

,, Aliàs, ut Cardinalis Bellarminus observat: vir magnus, vir doctus, vir sapiens, ,, addo etiam vir castus, vir fortis, vir misericors, quid aliud sine humilitate erit, ,, quàm magna arbor sine radicibus, vel magna domus sine fundamento, quæ levi ventorum flatu evertatur, & corruit? Hoc metuens S. Paulus, qui ad cælos usque, virtutum suarum ramos emiserat, solidissima humilitate radicatus stetit, ut Chrysostomus testatur: *Paulus ille humilis erat, cùm diceret:* mihi omnium Sanctorum minimo, data est gratia hæc. *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus* (seipsum abortivum reputans) *cogita quisnam esset is, qui hæc verba proferebat: Paulus cælorum civis. Ecclesiarum columna, terrestris Angelus, homo cælestis. Talis quippe virtutis hujus est potentia, ut hominem in Angelum convertat, efficiatque ut anima velut pennis prædita, in cælum tendat.*

Bellarm. conc. 3. super Missus.

Chrysost. hom. de pænit. & mæstit. Achab.

Quæret fortè hîc aliquis, qua ratione Apostolus sine fictione, aut mendacio, ita de se loqui potuerit, cùm non ignoraret, plus gratię atque donorum sibi à Deo concessum, quàm multis aliis fidelibus, quos exhortabatur dicens: *imitatores mei estote, sicut &*

1. Cor. 11. Hieron. in c. 3. ad Ephes.

ut & ego Christi. Perplexum hîc quidpiam agnoscit Hieronymus; *reperiendum tamen est argumentum*, inquit, *quo & verè omnibus sanctis infimus fuerit, & tamen de Apostolica non exciderit dignitate.* Quæ optimè concilientur, si dicamus Paulum attendisse, quid esset quantum ex se, & quid sine gratia Dei fuisset; sicut de Seraphico Patriarcha, S. Bonaventura refert, solitum illum dicere: si quemcumque scelestissimum tantâ misericordiâ Deus prævenisset, tot auxiliis, & gratiis juvisset, quot ipse fuerat adjutus persuasum sibi esse, futurum illum Deo gratiorem, & in ejus obsequio ferventiorem Contra verò si Deus gratiam & misericordiam, ab eo subtraxisset, plura & graviora, quàm ullus mortalium peccata se admissurum. Qua sublimi humilitate, dum seipsum mortalium maximum peccatorem reputat, in cælis thronum auro & margaritis radiantem sibi meruit comparare, simulque vox audita: hæc sedes Luciferi, nunc humili servatur Francisco. Quo verissimum illud compertum est: *superbia ex Angelis dæmones fecit, humilitas homines similes Angelis constituit.* Quin & suis hanc virtutem ita inculcatam volebat, & Gregorius IX. liberè pronuntiarit: *Minores* ideo suos fratres compellasse, ne majores fieri præsumerent.

Aug. ad fratres in erem. serm. 12.
Beyerlinck. apoth. sacra. tit. honorum contempt.

Pythagoras, qui veritatem symbolis obscurioribus pingere volebat, censebat in luna ac sideribus, esse depressas valles: quas Cælius Rhodiginus, illustrem aliquam animi demissionem interpretatur, quæ mortales supra mortalium sordes evehat, sideribus inferat, eamque facere virtutes cæteras, velut in obscuro cælo stellas, illustrius eminere. Testis luculentus Coriarius ille Alexandrinus, qui locum in paradiso, reliquis sublimem designabat; sibi verò uni infernum reservatum indies proclamabat: cùm interim magni Antonii consummatam perfectionem adæquasse, & excelsus in cælis extitisse deprehensus sit. Ita sensit humillimus frater Vrigmam è Dominicana familia, qui cùm nullum sibi congruum locum reperire posset, nisi in profundo inferno sub ipsomet Lucifero, hanc è cælo vocem accepit: *citò huc ascende ad thronum altissimum, in ipsum cor Dei Patris.* Hoc si quidem cælestis sponsus, B. Brigittam edocuit dicens: *humilitas est scala, quâ de terra ascenditur ad cor Dei.* Nos per inanem, ac fucatam quandam pietatis umbram, conscendere paramus: ubi semel in durâ cubavimus, sine plumis, cum Paulo nos ad tertium cælum rapiendos arbitramur. Si pueriles quosdam corporis afflictiones assumpserimus, quasi cum Pachomio, aut Hieronymo de Sanctitatis titulo nobis adblandimur. Alia in cælum via est. tua te animi demissio ad inferos ducat, & reducet. Turbo vehemens, fluctus maris ad inferos ipsos dejicit, & in cælum extollit:

Cælius Rhodigin. l. 1. lect. antiq. c. 4.
Nieren. de adorat. in spirit. l. 1. c. 8.
Revel. extra c. 93.

Iam, jam tacturos, tartara nigra putes.
Iam, jam tacturos, sidera summa putes.

Ovid. l. 1. trist.

Ita spiritus vehemens, ducem Gandiæ B. Borgiam ad inferos præcipitarat, & ad pedes Iudæ dejecerat, à quibus etiam decessit, & quasi sub tartara descendit, ubi sensit & hunc ipsum locum à Christo fuisse prius occupatum. Qua animi demissione ille, ille spiritus vehemens (sic dictus quasi *vehens mentem*) supra stellas firmamenti, ad insignem gloriæ coronam extulit: verissimumque vel exemplo suo, illud Bernardi comprobavit: *oportet humiliter sentire de se, nitentem ad altiora.*

In vita.
Bern. serm. 34. in Cant.

Æterna lege sancitum est, ut omnis qui se humiliat, exaltetur. Quod consimili propè modo Basilius fieri asserit, ut si in staterâ alteram lancem depresseris, altera elevetur necesse sit. *Ita*, inquit, *in animo, & corpore contingere assolet*: sunt enim superbia & humilitas, quasi duæ lances, quarum si prior ascendat & crescat, homo decrescit & descendit; si verò pretiosissima virtutum humilitas descendat, & se deprimat, homo in magnam dignitatem, ad cælos usque ascendit. Nummo aureo justum pretium est, si bilanci impositum descendat, hic enim *se pondere prodit*; at si ascéderit, ut scrupis aliquot levior, reprobatur. Cui consimiles hodierna die omnes illi de tribu Levi, levi corde, levi capite, levi oculo, levi pede, qui

S. Basil. in illud: attende tibi.
Virg. 2. Georg.

Tob. 3. qui *in levitate ambulant*. Et passim aliquot uncijs, imò libris ingenij, prudentiæ solidæ virtutis cæteris leviores sunt. Vanos quippe, inanes, stolidos, stupidos se efferre, & minimo gloriolæ vento, ac popularis auræ inflari, indies videmus: quos apto symbolo expressit, qui spicas evanidas, & vacuas aristas, ceteris toto vertice eminentes; turgentem verò segetem, frumenti mole depressam depinxerat, hoc Virgilij adjecto: *se pondere prodit.* Quæ uberrima virtutum seges; in horrea domini devehetur. 2. Georg.

Quia Elias popularem auram aversatus, curru igneo hominum oculis subductus, in cælum evectus est. Quis autem hic radiosus ac triumphalis currus fuerit, aureo ore Chrysostomus pronuntiavit, qui ad consimilem ascensum suos hortatur, dicens: *sedebis in curru humilitatis, qui te in cælum sustollit, qui equos habet alatos.* Ita enim verò se res habet, celsitudinis origo prima est humilitas, nec excelsum qui quam esse aut censeri debet, quod non è parvis assurrexerit, ut proinde rectè dixerit Augustinus: *mensura humilitatis cuiusque, in mensura ipsius magnitudinis data est.*

Chrysost. hom. 40. in epist. 1. ad Cor.

Aug. de S. Virgin. c. 31

Ex hac mensura humilitatis celeberrimus orbis doctor, mensuram magnitudinis adinvenit: Imperatorum maximus Carolus V. cum præter Petri Soto, sibi olim ab arcana confessione, sepulchrum transiret, aperto capite, ac profundè inclinata victrice illa fronte, hominis sibi probè cognitam virtutem, gemina Christianæ modestiæ laude clarissimam, veneratus est: quod nempe & oblatas à se sacras infulas deprecatus esset, ac ne porro cuiquam mortalium, hoc ipsum aperire (nam res sine arbitris agebatur) instititisset. En quanto apud Cæsarem sapientissimus Soto in honore fuerit, eundem humiliter aspernando.

P. Rho. exempt. virt. l. 4. c. 7. n. 2.

Vides aliquid ac stupes re ipsa excelsum, vide quàm humile; & contra, miraris atque amas quàm humile, considera quàm magnum,

Gen. 39. Iosephus à cisterna obscura, ad duram servitutem & ab hac etiam ad carceres & vincula damnatus est. Ecce tibi abjectissimum inter mortales mancipium. Sed ab his gloriæ suæ telam orditur, quam ita patientia, & singulari animi modestiâ in tenebris texit; ut in regalem purpuram protenderit: ab illa quippè demissione vocatur ad regnum, ad sceptrum, ad Ægypti totius amplissimum dominatum. Superbia, inquit Augustinus, Nabuchodonosorem in bestiam transmutavit: *sed humilitas Ioseph principem Israel constituit. Humilitas exaltavit Moysem, Danielem, aliosque innumeros, quorum* GLORIAM PRÆCEDIT HUMILITAS. Et quantò magis ad ima depressi, hôc altius elati fuere. sagittarium vidisti quandoq;, summo nisu sagittam deorsum attrahentem, qua fini? Nisi ut altiùs in cælum ejaculetur: *quò depressa magis, magis hac consurget in altum.* Quo in genere hac etiam tēpestate, illustria non desunt testimonia viros quippè integerrimos, vel æmulorum invidiâ dejectos, vel calumniantium linguis denigratos, aut etiam gravissimorum criminum falsò insimulatos, audivimus, & legimus sacris amotos, anathemate percussos, alios ad haras porcorum, alios ad squallorem carceris, ad abjectissima quæque dejectos; qui exinde, quasi nocte discussa, innocentia sola vindice, illustriores longè ac excelsiores apud Deum & homines exstiterunt, experto credite: *qui humiliatus fuerit, erit in gloria.*

Aug. serm. 12. ad frat. in Erem.

Prov. 15.

Iob. 22.

Mardochæus à cinere & cilicio, cui indormiebat, ad primos a rege honores evocatus est, conscenditque equum regium, diademate redimitus, & per amplissimæ urbis compita circumductus, à fastuoso Amano præ invidia tabescente, audiit magnificum illud: *sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare.* Quam sententiam celebris per Hispaniam Ecclesiastes, in festo S. Andreæ, & alius in Belgio. tres Martyres Societatis cruci confixos collaudans, usurpavit: summo illos honore affectos fuisse comprobando, quod cruce, quasi equo regio, in cælum evecti essent, solido D. Thomæ nixi suffragio, qui illud Petri expo-

Est. c. 6.

Hernando de Santiago in festo S. Andreæ.

S. Th. in ep. 1. Petri 4.

exponens: *& vos eadem cogitatione armamini*: *Christus*, inquit, *in pedibus, quasi calcaria, clavos infixos, pro equo verò, habuit crucem.*

Ex quo equo, præ Mardochæo præclarissimam adepti sunt gloriam. quod vel ipsi tyranni in supremo die, cum fremitu & gemitu proclamare cogentur: *sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare.* Nolim hîc adferre, quàm summus ille Imperator noster, extollat eos non modò apud Deum, sed etiam apud homines, qui hîc latuerunt in criptis, in speluncis terræ: qui nunc sicut oves occisionis, sicut peripsema,

Psal. 50. *tunc exultabunt ossa humiliata.*

Nunc quoque, qui terrena sapitis, attendite; quia & apud homines, amici Dei nimis honorati sunt: cilicium Arsenij, auro includitur: tunica Pauli Anachoretæ, purpuræ regię præfertur: crinem Magdalenæ, quem Lanuza habet; omnibus regnis mundi appendit. Antrum Alexij, in marmoream Basilicam convertitur. Sudaria ac Semicintia Pauli Apostoli, quid virtutis habuerint, sacrę paginæ loquuntur. S. Gregor. inter plurima, quæ hîc adducit, commemorat mortuum ad vitam revocatum, caligulâ S. Honorati Abbatis, quem ejus discipulus Libertinus, ex magna devotione, & fide circum ferebat,

Lanuza hom. 30. §. 11. V. Massutium in vita Pauli l. 8. c. 5.

Greg. l. 1. dial. c. 2.

Famam & nominis splendorem spectas? num maiorem speres, quàm Paula, de qua Hieronymus: *unius urbis contempsit Gloriam, & totius orbis opinione celebratur, quam Roma habitantem, nemo extra Romam noverat, latentem in Bethlehem, & barbara, & Romana terra miratur.* ita alibi quærit: quotusquisque Aristotelem legat, Platonis libros, vel nomen norit. vix in angulis eos otiosi semel recolimus; Rusticanos verò, inquit, & piscatores nostros, totus mundus loquitur, eorumque sepulchra iubet Chrysostomus, cum sepulchris Alexandri, aliorumque Regum conferri, circa quę magna ait solitudo, cùm circa hæc, divina celebritas habeatur. triumphum minimi sancti in cælis, mortalium nemo assequi valet. umbram unius in terris cernite. An. 1231. mortua est 19. Nov. Marpurgi, Elizabetha Hungarica, & post 4. annos, Sanctorum Catalogo adscripta: tanto verò populi concursu sacrum eius corpus, anno inde sequenti elevatum, & aureæ thecæ inclusum, præsente Imperatore Frederico, ut ad duodecies centena millia convenisse tradantur. plus dico, eos qui se hîc humiliarint usque eò exaltari, ut non in cælis dumtaxat supremi, sed & in terris, divini illis honores decernantur, Athenienses adventanti Pompeio, divinosque honores recusanti, gratulabundi scripsere: *quatenus te censes hominem, eatenus nobis es Deus.* En quis splendor humilitatis? adeo vel ethnicorum oculos perstringens, ut honorum contemptores, Deos inter habere non dubitarint. Quod potiori iure de Christianis sensit S. Maximus, dicens: *quisquis cupit divinitatis tenere fastigia, humilitatis ima sectetur.*

Spondanus an. 1231. pag. 192.

S. Maxim. serm. de S. Mich.

Testis hic nobis Paulus & Barnabas, qui viles & abiecti in speciem homines: cùm mira patrarent, nec sibi quid inde arrogarent, tantam de se in hominum animis opinionem concitarunt, ut una voce exclamarint: *dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos.* Act. 14.

Nec compesci poterant, sed magis clamabant, uti de Christo: *& vocabant Barnabam Iovem, Paulum verò Mercurium.* At ipsi contrà vociferabantur: *nos mortales sumus similes vobis homines; & hoc dicentes, vix sedaverunt turbas, ne sibi immolarent.* Adeo pęne cum invidia divinitatis, divina fuit „ habita virtus. Eadem humilitas superiore „ sæculo Franciscum Xaverium, & Andreã „ Oviedum Deos mentita fuit impijs. Nu„ mina habebantur Xaverius adhuc super„ stes, Oviedus etiam defunctus; de quibus „ *Nierenberg. de arte volunt. l.* 6. hæc com„ memorat: invenio mandatum scriptis „ extranei Auctoris, qui ab oculatis testibus „ fatetur accepisse, Iaponios Boncios coë„ gisse comitia, ut Xaverium consecrassent „ Deum: arâ sacrisque colẽdum: misisseque „ ad illum nuntios (ut olim Baptistæ) per „ quos divinos referrent honores. Gloria „ est Christianæ modestiæ tales educasse

„ viros,

„ viros, per quos ipsa Religio ita posset periclitari. Respondit humillimus pater: indignus sum, quòd creatura sum, & vultis Creatorem esse. Nec Barbaris visa fuit humilitas indigna Deo. Non potuit obstare Xaverius, quin procumbentes in genua, pedes suos adorarent osculis. sic quosdam consecrat humilitas usque ad sinceram simulationem Deitatis.

§. III.

Ecc.11. *Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consedere illum faciet.*

SApientis est, humilius ostium, demisso ad palmum capite transire, quàm erecto, altiùs ad unguem vertice, ad illud impingere. hoc sapiens & sapidum Mellei Doctoris monitum est: *non est periculum, quantumcumque te humilies: est autem grande malum, horrendumq́ periculum, si vel modicè plus verò te extollas: quemadmodum enim si per ostium transeas, cuius superliminare (ut ad intelligentiam loquar) nimium bassum sit, non nocet, quantumvis te inclinaveris* (aut anseres etiam urbis portas transeuntes) *nocet autem, si vel transversi digiti spatio, plusquam ostij patitur mensura, erexeris.* hoc cogita quoties ostiũ, quo ad locum digniorem via est, transis; ad quod complures graviter offenderunt, & cerebrum excusserunt. stoliditatis est summæ, eruditiori, locupletiori, nobiliori, potentiori, se præferre vel uni; quod propè serò, & malo suo didicit Ludovicus Sylveria: de rebus longè gravissimis, Emanuel Rex Lusitaniæ, ad summũ Pontificem epistolam scripturus, iusserat ut & Ludovicus suo ex ingenio unam contexeret, & quam epistolam prestare iudicasset, missurum. Incubuit ad scribendum Sylveria, & nescio quo ingenium stimulo excitatum, ut supra regem saperet, immemor fuit Sapientis: *ne gloriosus appareas coram rege.* & porrò elegantia ac iudicio præpollebat; damnatâ itaque Rex suâ epistolâ, alteram prætulit. hoc ut vidit Ludovicus, suam incogitantiam ac præcellentiam damnans, ut domum revertit, uxori filijsque de se actum esse renuntians, nullum sibi ampliùs apud eum regem, quo ipse se ingenio prætulerat, iam superesse gratiæ locum dictitabat: proinde ne concepta ostensio, in iram olim erumperet, seseque perderet, aliò migrandum, atque in exilio, procul à patria vivendum duxit. verissimè ille: *non nocet, si omnibus te supponas; nocet autem plurimum, si vel uni te præponas.* sapientis est, ferventius contendenti concedere, iuxta illud Pauli monitum, quod non Religiosis: sed & Christianis præscribit: *nihil per contentionem, neque per inanem gloriam; sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes:* contendere quippè cum superiore, ut ait Seneca, FVRIOSVM EST, cum pari PERICVLOSVM, cum inferiore IGNOMINIOSVM. contra verò, *honor est homini, qui separat se à contentionibus*, & silentio suo sibi honorem, alteri ruborem ciebit. unde Naz. *cedamus ut superemus, sicut Athletæ, qui ex eo plerumque quod se humi deprimunt, adversariis supernè incumbentibus, victores evadunt.* Sciolos passim garrulos repereris, qui gloriam è tricis verborum aucupantur: horum unum aliquem depingens Apostolus, ait: *superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstionem, & pugnas verborum*, an syllaba longa, an brevis pronuntianda sit. in quo Doctor Angelicus, singulare nobis documentum reliquit, dum olim inter legendum super cœnam, à prefecto mensę perperam correctus, statim repetiit. sociis exindè contendentibus non producendam fuisse syllabam, quam ex natura ipse prius brevem pronuntiarat, modestè respondit: parum referre, syllaba brevis aut longa, gravi an acuto accentu pronuntianda sit; plurimum autem, ut unus gradus humilitatis, & solidæ virtutis acquiratur: *ubi est humilitas, ibi & sapientia.* supra omnes velle sapere, desipere est. vix credent, qui imperiũ contumacia metiuntur, & quæ ipsi non invenerint, consilia aspernantur, hi, inquam, vix credent, quod de Claudio Aquaviva accepimus? eum cùm 34. annos Societatem rexerit, semel tantùm contra Assistentium senten-

Marginalia: Bern. serm. 37. in Cant. — P. Rho. varia virt. hist. l. 5. c. 1. §. 10. Cornel. in Prov. — Prov. 25. — Thom. à Kemp. l. 1. de imit. Christ. c. 7. — V. Velasq ad Philipp. 2. v. 3. — Seneca l. 3. de ira c. 34. — Prov. 20. — Naz. orat. 3 — 1. Tim. 6. — In vita. — Prov. 11. — P. Rho. varia virt. hist. l. 5. c. 4. nostra §. 2.

sententias fecisse; qui nihil illis faceret inconsultis; idque in Claudio admirabilius quod altissimi esset consilij, atque ingenij, ubi incaluisset, ardentioris. quod inter prudentum facta, iure ut illustre recensitum est. Sapientis est in omni consessu novissimum locum tenere, nec à loco aut pulvino sibi splendorem ac celsitudinem mendicare: quod politici ab Ethnicis, fortè avidiùs haurire satagent, quos in convivio 7. sapientum Plutarchus instruit: Itáne „ verò metuis, ne quemadmodùm Ægyptij „ stellas aiunt, pro loci, in quem attollun- „ tur aut devehuntur conditione augeri, „ minuive; ita tibi quoque locus clarita- „ tem, obscuritatemque adferat? Certè La- „ tone illo es deterior, qui cùm ei in cho- „ ro, ultimum locum præfectus assignasset, „ benè inquit abs te factum, qui hujus quo- „ que loci cohonestandi rationen repere- „ ris, cùm non virum loco, sed locum vi- „ ro ornari, atque cohonestari existimaret.

Luc. 14. Illud supremi Magistri monitum est; cùm vocatus *fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cùm venerit, qui te invitavit, dicat tibi: amice ascende superius. Tunc erit tibi gloria, coram simul discumbentibus.* Quod & in spectaculis, in supplicationibus, in disputationibus, in comitijs, in omnibus publicis congressibus, locum habet. Dicti veritatẽ eventus luculento miraculo comprobavit S. Hilarius Pictaviensis Episcopus, à Liberio Papa ad concilium evocatus, id unum spectavit, quæsivitque impensiùs, ut in sacro illo consessu, cederet omnibus, essetque in postremis. Et quidem qnod insignis reverentię fuit, staret ipse considentibus alijs. Et rectè ex voto suo stetit, ac novissimum locum tenuit; sed divina providentia diu stare non est passa: mox enim, quæ vicinior erat terra, cui insidere parabat, usurpans illud Psalmi: *Domini est terra & plenitudo ejus*: ilico visa intumescere, attollique ac formari in modum suggestus, in quo seu sublimissimo humilitatis gradu, supra omnes eminebat S. Præsul; quem eo prodigio, Deus ab imis ad summa duxit, & omnibus amori ac venerationi esse voluit,

In vita Beyer. Apoph. Sacrá. tit. humilitas.

& fuit ei *gloria coram simul discumbentibus.* Contra ac illi qui primo loco discumbens, ubi honoratior supervenerit, omnibus ludibrio est, & cogitur cum *rubore novissimum, locum tenere*; uti in comœdijs quandoque fieri videmus, ut qui inter media subsellia honestè consedisset, si prima occupet, exire compulsus, ad ima deturbetur, & omnis fastus subsidit. Et verò istiusmodi vanos ac inflatos, qui cæteris eminere gestiebant, laudabiliter ille ludibrio habuit: dum altis pulvinis, quibus uteres supposuerat, insidentes, ephœbis signo dato, uteres acu configentibus, subsidere fecit.

V. P. Spoelberch. VVercken der H. H. Mede-ghesellen. S. Francisc. pag. 500.

S. Thomas in illud Lucæ 14. *Amice ascende superius*, advertit hunc ascensum, illi ex descensu collatum fuisse: *sic*, inquit, *pro humilitate aliquis coronatur honore, unde sequitur:* TVNC *erit tibi gloria. Pulchrè autem dicitur:* TVNC *erit, ne* NVNC *quærere incipias.* Nescio quid hanc in rem illustrius proferri queat, quàm quod Deiparam à S. Luca contẽdisse, nonnulli asserunt: nimirum S. Evangelistam, Apostolorum res gestas, Ecclesiasticamque historiam conscribentem, seriò atque obnixè à Virgine rogatum esse, ut syllabum eorum daturus, qui Spiritus sancti aduentum per singulas generationes præstolati fuissent, postremam se omnium in libro generationis nominaret, neque S. Lucam illud modestissimæ Dominæ suæ negare potuisse. Vultis alterum prorsus humillimæ matris monumentum? Addo quòd à B. Ioanne Menesio, cælitus acceptum legimus. Asserit ille, quando Apostoli ceterique discipuli è toto terrarum orbe convenerunt, ut morientem spectarent Deiparam, domi ejusdem, ob summam rerum omnium penuriam, ipsis excipiendis, alendisque, nihil admodum suppetivisse, tum ipsam quam ab alijs omnibus inopem, tam meritis opulentam à dilectissimo filio suo impetrasse, quo egregiè sustentarentur & recrearẽtur, gratissimũ corporis ipsius pabulũ: adeò vt quam diu illic ad fuerũt sancti Apostoli, solo hoc sanctissimo cibo, lautè ac delicatè victitarint. Vt verò ostendam, quàm illa etiam novissimũ locum,

Nierenb. de amore erga B. Virg. c. 24.

Nierenb. cit.

locum, in hoc convivio divino sibi vindicarit: ultima vice quâ S. Eucharistiâ reficienda erat, S. Petrus rem divinam peragebat, quem humillima Virgo enixè rogavit, ut post alios omnes, sacrâ ipsam hostiâ impertiretur; verùm enim verò quæ novissimum sibi locum delegit, audire meruit: *ascende superius*, supra solem, & lunam. *ascende superius*, supra omnes choros Angelorum, *Ascende superius* supra omnes Patriarchas, Confessores, Martyres, ad ipsum thronum Dei. *Amplectamur itaque humilitatem, si sublimes fieri desideramus*: hæc enim *unica* ad supremos honores *via est. Et quoties interrogares, inquit Augustinus, hoc dicerem.* Quod Demosthenis probat testimonio: *sicut Rhetor ille nobilissimus, cùm interrogatus esset, quid ei primum videretur, in eloquentiæ præceptis observari debere? Pronuntiationem dicitur respondisse; cùm quæreretur quid secundo? eandem pronuntiationē. quid tertio? Nihil aliud quàm pronuntiationem dixisse.* ita Augustinus ad sublimem perfectionem, ad summam gloriam *unica via est humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas.* Quam viam calcasse videtur, & inculcasse P. Balthazar Alvarez, qui cùm daret monita cuidam primæ nobilitatis dominę, monasterium Discalceatarum ingressæ, hoc ei per literas commendavit: *si quæras in quo debeas maximè eminere? Dico in te valdè, valde, valdè humiliando.* Sed ne plures hîc Magistros audiamus, quicumque veræ glorię cupidus, quem summi honoris *laudisque immensa cupido* exagitat, Chistum qui vnus ac supremus Magister est, adeat & audiat: *discite à me quia mitis sum, & humilis corde*; quam brevem lectionem, humilitatis discipulus sic expendit: *ille cui omnia tradidit pater, & quem nemo agnoscit nisi pater: non dicit, discite à me mundum fabricare, non cuncta visibilia & invisibilia creare, non in ipso mundo mirabilia facere, & mortuos suscitare; sed discite à me quia mitis sum, & humilis corde. O doctrinam salutarem? O Magistrum, dominumque mortalium! quibus mors poculo superbiæ propinata atque transfusa est. Noluit docere quod ipse non esset, noluit iubere, quod ipse non faceret. Audio clamantem. Quid? ut discamus à te venimus ad te? quoniam mitis sum, inquit, & humilis corde.* Tum sublimem hanc humilis Magistri doctrinam admiratus, exclamat: *huccine redacti sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi in te, ut hoc pro magno discamus à te, quoniam mitis es, & humilis corde? itáne magnum est esse parvum, vt nisi à te qui tam magnus es, fieret, dici omninò non posset? Ita planè.* Hanc Christi lectionem, ne excideret, Ioanna Regina Lusitaniæ, Monialis facta, colo inscripserat: *discite à me quia mitis sum, & humilis corde*; ut dum ea manu, quâ sceptrum rexerat, filum duceret, nunquam non in oculis haberet, ac animo volveret.

Chrysost. hom. 66. in cap. 20. Matt.

Aug. ep. 56 ad Dioscor.

P. Lanci. in opusc. Spirit. 8. c. 2

Matt. 11.

Aug de S. Virgin c. 35 & ser. 10. de verbis Dom.

Bienvenida de Austria Virgo sanctissima, miro ardebat desiderio Iesum intuendi, eâ planè formâ, quâ fuerat in terris triennis. Audiit pia vota benignus Deus: nam cùm aliquando in templo esset, ecce tibi puellum ibi videt elegantissimum & formosissimum, cujus mox amore capta, blandissimè invitat, secum ut recitet salutationem Angelicam; obsequitur divinus pusio, & virgine sibi verba præeunte, per quam libenter & religiosè *Ave* dicit matri suæ *Mariæ*: verū illis verbis *benedicta tu in mulieribus*, commodum cum magistra sua prolatis, ad sequentem clausulam, *& benedictus fructus ventris tui*, quia sibi honorificam, conticuit. adeò vel jam in cælis, modestus, & humilis est Iesus. Mitto nunc motiva divina: humilitatem esse, quæ nos meritis, & gratia apud Deum verè magnos efficiat. Ad humana & politica descendo; & dico: ut quis etiam inter homines verè magnus & nuncupetur, & æstimetur, humilitate præcellat, necessum est, non me, sed virum etiam de gradu dejectum animo excelsiorem, Scribanium in colitico suo Christiano audite: si quæras quem in Imperio mag-
„ num statuam? Respondebo cum viro do-
„ cto: *ille incrementis suis maior est, quem*
„ *sublimitas parti honoris inclinat.* Sed &
„ admirationem ille provocat, admiratio
„ laudem, & amorem. Scio quasdam gen-
„ tes, augustiorem quandam severitatem,

Nierenb. de amore erga Iesum c. 20 Ioan. Gavasson. in vita.

Scriban. polit. l. 2. c. 9.

„ac majestatem in Principe suo desidera-„re; nulla tamen tam barbara est, quæ „superbo principe gaudeat: neque tam „barbara gens ulla, cui sine fastu impe-„rari non possit. *Deus sanè orbi universo „imperat, & tamen tam procul ab omni su-„perbia, quàm procul ab omni peccato est.* Quòd, si Principes, Præsules, Prælati, superiores imitarentur, apud suos in veneratione, in honore ac amore essent. Eventus id comprobavit in pluribus: Cardinal. Bellarminus cum Collegii Romani Rector declaratus esset, primam, quam de more ad nostros exhortationem habuit, sic auspicatus est: *Rectorem te posuerunt, noli extolli, esto in illis quasi unus ex ipsis, & non impedias musicam.* Quæ turbatur, si altiori, quàm debet, quis tono excedat. Hæc tanti viri modestia, *hæc animi despicientia* (ut cum Tullio loquar) *admirabilitatem magnam apud omnes concitavit.* Tenuitatem suam, & exiguam prorsus authoritatem arguit, qui minimo submissionis actu, de hac omnino actum arbitratur: perperam veriti, *ne dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas*; quæ numquam magis integra Carolo V. Imp. servata est, quam dum ad servile obsequium se demisit. Postremo ejusdem ex Germania recessu, cum Vlissingæ ventos navigationi propitios operitur, factum ut cum Seldio, Ferdinandi fratris legato, in seram noctem de rebus seriis ageret. Iam & nox, & lumina, somnum postulabant, signoque nolâ dato, nullo è ministris, *somno vinoque sepultis*, accurrente: ipse Carolus candelam arripit. Seldio quantumvis renitenti, præfert, eique per gradus ad quietis locum deducto: *hoc tibi monumentum*, ait, *illius Caroli habeto Seldi, tot exercitibus & satellitibus quondam stipati, quem nunc solum, & à familia desertum vides, & cui tu tot annis servivisti, ille tibi servivit, & lumen prætulit.*

Eccl. 32.

Cic. de offic. l. 2.

S. Th. 2. 2. q. 161. a. 3.

Tylingen. parad. in vita Caroli Gasp. Ens Epidorp.

Quid excellentius & excelsius? Novit siquidem:

— *quo fortuna altius*
Evexit ac levavit humanas opes:
Hoc se magis supprimere felicem decet.

Seneca.

Hoc Ethnicus Poëta cecinit, & orator docuit, *ut quantò superiores sumus, tantò nos submißius geramus; quantò superiores* dignitate, doctrinâ, ingenio, facundiâ, tantò *nos submißiùs geramus.* Domestica non desunt exempla in hac minima Societate nostra, Iesu suo hoc vicinior, quò ab honoris ambitu, solenni auctoramento remotior: ut si Societati alius, à majore Dei gloria quærendus esset scopus, humilitas vicinissimus sit reponendus, quæ quò profundiores semper radices agat, P. Claudius Aquaviva, filius ducis Atrii, (qui visus aliquando à Philippo Nerio multo lumine corruscare) tria per B. Virginem, quam ut filius impensè colebat, Societati universæ concedi postulabat. 1. *Summum candorem vitæ.* 2. *Studium divinæ gloriæ promovendæ* 3. *Infimam animi demissionem.* Quam si filii minimæ Societatis, quam si vos omnes æmulari studueritis, verè magni & excelsi in Cælo & in terris erimus.

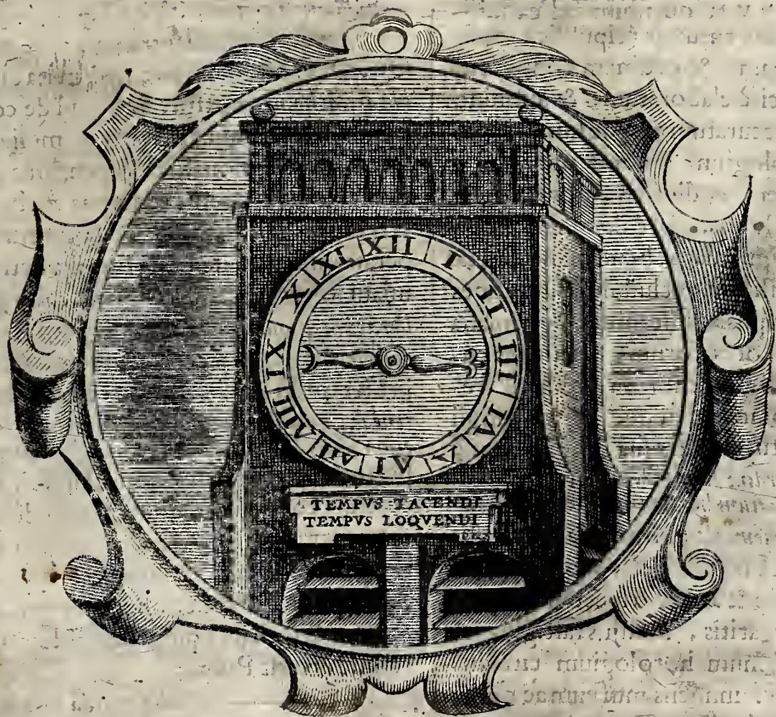
Cic. 1. offic.

Nierenb. ascetical. 3. doct. 2. c. 25. Biblioth. script. Soc. Iesu.

EMBLE-

EMBLEMA XXXIX.

LOQVEBATVR RECTE. Marc. 7.

DICENDA TACENDAQVE CALLES. *Persius sat. 14.*

DOMINICA VNDECIMA POST PENTECOSTEN.

Rectè loquitur, cujus lingua, affabri instar horologii, opportuno tempore sonat, & peccantem commonet. Qua in parte, tacendo non leviter peccatur.

§. *I. Væ mihi quia tacui.* Isaiæ 6.

§. *II. Si peccaverit in te frater tuus; corripe eum.* Matt. 18.

DOMI-

DOMINICA VNDECIMA. POST PENTECOSTEN.

Loquebatur rectè. Marci 7.

IRVM quantùm ad exquisitam cujusvis reipublicæ politiam, & ordinem contulerit, scitè elaboratum, & omnino accuratum ex ęde summa prominens horologium: quod opportuno tempore sonet, & diurnas nocturnasque ære compano horas, clarè denuntiet; ex eo porrò velut signo dato, bene mane portæ panduntur, officinæ recluduntur, opifices suum debitè opus auspicantur, gymnasia pueri, mercatores forum, Senatores curiam, viri Religiosi chorum ordinatè frequentant, omnes denique ex horologii pulsu seu ductu, negotia sua dirigunt atque disponunt. *Ordini servando,* (inquit Cassiodorus) *necessarium horologium, propter horarum distributionem.* Vt non injuriâ Pompeius devictâ Africâ triumphans, inter pompæ fercula, pretio & artificio spectanda, musæum ex margaritis, in cujus fastigio elegans & concinnum horologium circumferri mandarit: innuens musæum ac omne studiũ, ex horologii quasi optimi monitoris ductu auspicandum ac moderandum esse.

Cass. l. div lectio. c. 30. & l. 1. var. ep. 46. Guevarra horolog. princ. in dedicat.

Quod & olim Romanos factitasse legimus, qui horas quasi certam ac inviolatam actionum suarum regulam Religiosè observabant: primas quippe diei horas mutuis salutationibus insumebant. Tertiâ forensibus causis vacabant. Quintâ omnium opificum labores maximè fervebant. Sextâ quæ nobis duodecima meridiana est, ab opere respirabant. Septimâ finem imponebant. Ab octavâ ad nonam palestritæ exercebantur. Nona cœnam designabat. Unde Martialis libro 4 epigrammate septimo:

Prima salutantes, atque altera continet hora.
Exercet raucos tertia causidicos.
In quintam varios extendit Roma labores;
Sexta quies lassis, septima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæstris.
Imperat exstructos frangere nona thoros.

Quòd si Gentiles illi *omnium* (ut ita dicam) *horarum homines* exstiterint, quid de cœnobitis nostris, quid de viris ac mulieribus sub disciplina monastica degentibus, sentiendum est? quibus omnibus dici ac noctis horas ad cæli, solisque cursum attemperatas esse, necesse sit. Hinc illa Petri Damiani solers vigilantia: *Noverit significator horarum, quia nulla magis in monasterio est oblivio fugienda: si enim articulum suum cujuslibet synaxis hora, vel præventa vel dilata non teneat, omnem procul dubio horarum succedentium ordinem turbat.* Adeo ut si horologium perturbatum fuerit, sæpius cespitet, hallucinetur, conticescat, dum insonandum est; aut econtra dum tacitè decurrendum, intempestivè pulset ac intonet, omnes ordinum omnium functiones perverti, atque omnia perturbari compertum est, ut verissimè dixerit Poëta:

B. Pet. Damian. ep. 13. c. 17.

——— Falsa regula prima,
Omnia mendosè fieri ac distorta necesse est. *Horat.*

Ea propter non exercitus modo explicandi, aut aciei optimè instruendæ; sed & reipublicæ gubernandæ peritia, si quis præcellens, Belgarum decus Carolus, primum illudque pręcipuum, sub ingressum cujusvis civitatis, horologium observabat: huic intendebat, hoc attentâ aure inter gravissimas regni curas explorabat; num ex Sapientis monitu: *tempus tacendi & tempus loquendi* servaret: ex eo se dictitans ritè ac rectè constitutæ reip. statum, certò assequi atque dijudicare consuevisse. *Eccl. 3.*

Quod in amplissimis urbibus in quavis Republicâ, sonorum æs campanum, hoc in privata cujusque familiâ, quin & in omni hominum cœtu, sua cuique lingua est: quæ si *tempus tacendi, & tempus loquendi* probè observa-

servarit; si ad opus debitè exercendum, aut à vetito desistendum, opportunè insonuerit, ubi locus & tempus correptionem differendam suaserint, tacuerit: is *dicenda, tacendaq; callet*: deque eo verè dixeris: *Loquebatur rectè*.

Pers. sat. 4.

Ac primum quidem, quid intersit, quæque necessitas cuilibet incumbat, correptionem in tempore adhibere, & vitia proximi cohibere, paucis exponemus, ne serò illud cùm nostræ ac proximi salutis jacturâ deploremus.

§. I.

Væ mihi quia tacui. Isa. 6.

Livius l. 5.

CUm Galli duce Brenno, captâ urbe, sub noctis silentium, falsis vigiliis, & canibus consopitis, capitolium inscendissent, anserum strepitu detecti, atque inde dejecti sunt. Unde Vates:

Mart. l. 13. Epig. 69. *Hac servavit avis, Tarpei tecta tonantis.*

Quo factum; ut anser apud Romanos summo in honore habeatur, atque in Capitolio alatur; canes verò quia non valentes latrare, indigno supplicio afficiantur. Quem morem ad sua usque tempora durasse Plutarchus testatur: *Etiamnum* (inquit) *solemni pompâ canis in crucem actus; & anser splendidè admodum in lectica, & veste stragulâ pretiosa sedens gestatur.* Addit Plinius: quotannis mense Augusto, supplicia canes Romæ pendunt, qui primò verberibus cæsi, vivi in sambuceam crucem sublimes rapiuntur: quia taciturnitate suâ, arcem Romanam summo discrimini exposuêre.

Quot urbes, quot arces deperditæ; quia excubitores, canes *muti, non valentes latrare*, ut Isaias queritur? . 56.

Quot proditiones, quot fraudes ac perfidiæ adornantur, quia conscii, nescio quo metu panico, *canes muti, non valentes latrare.* Fiunt furta in honore, in famâ per detractiones, per calumnias: Auditores *canes muti.* Infertur damnum pudicitiæ, arx castitatis expugnatur, parentes, propinqui, vicini dissimulant; *canes muti.* Enormia optimates inter, gravi cum scandalo grassantur flagitia, sacri Ecclesiastes, Confessarii ne gratiâ excidant, ne aliò pœnitentes divertant, *canes muti.* Doctores Medici ne hominem lethali morbo correptum, graviùs affligant, uxorem & liberos unà dejiciant, præsentis periculi, quo & de anima agitur, commonere non curant, *canes muti.* Quot caussidici, quot viri togati; *canes muti non valentes latrare*, quia offa aurea, vel argentea eis objecta est? Hos omnes Severus, & verus ille Judex; non ut Romani canes suos in furcam; sed suppliciis condemnabit æternis. Nec dubium, quin gravissimi viri P. Jacobi Laynez, qui in venerando illo Tridentino concilio primum inter Theologos locum obtinuit, testimonio, *Plerosque non levis noxæ reos, & justissimè addici, ac condemnari contingat, quòd correctione neglectâ, conticuerint; cùm tempus maximè loquendum postularet.* Ut infrà de præcepto correptionis declarabimus. Priùs tamen ex damno & jactura, quam taciturnitas in rebus temporalibus ac perituris inducit, conjecturam facilem ad detrimentum animæ, & cælestium bonorum jacturam faciemus; neminem porrò ulla tenet dubitatio, quin civitas omnis, aut arx quantumvis munita, facilè hostium potestati ac direptioni cedet, ubi excubitores obdormiscunt, ubi nemo centurionum vigilat, ubi nullum ære campano signum datur; hostis habet muros, urbs capta est, priùs quàm rumor ad aures pervenerit. Cujus rei urbs Atrebatensis, luculentum præbet argumentum; quæ hoc stratagemate à Burgundis occupata est anno 1492. cùm Atrebatum quindecim annis sub Francis gemuisset, die quintâ Novembris, dum Præfectus urbis Cardonius, cum multis militibus Creveceurium evocatus esset, Joannes Marius civis Atrebatensis, *Grisardus* vulgò à canitie dictus, vir tenuis fortunæ, sed acris ingenii, suique Principis perstudiosus, hoc stratagemate usus est: multis compotationibus perquam familiarem se reddidit Channio Franco, cui claves urbis commissæ, & portas urbis claudendi, ac reserandi

Bibl. Script. Soc. P. Rho. va. virt. hist. l. 1. c. 11.

Haræus ts. 1. an. 1492. pag. 488.

randi provincia demandata erat. Jamque ita Channii animum occuparat, tantamque gratiam & fidem invenerat, ut Channio non semel ad pocula considente, ipse cum militibus, urbis portas occluderet. Quod cùm sæpius fideliter factitasset, quodam vespere ad id muneris cum aliquot præsidiariis progressus, ex condicto, in itinere à conjuratorum uno, semipotum se simulante, & poculum vino plenum ostentante, intro ut bibat invitatur. Rogat *Grisardus* socios ut paululum præcedant, se quam mox subsecuturum. Ingressus reperit ceream materiam paratam, cui claves imprimat. Sicque Grisardus ad portas tendit, claudit, & ut consueverat ad Channium compotaturus accedit. Claves ceræ impressas, mox conjuratus ille Duacum fabricandas defert; tertius conjuratus (hic pictor erat) Melunium, Vaudrejum, aliosque Burgundos ad stratagema incitat. Stato die 5. Novembris *Grisardus* signum constitutum, tritam Atrebati cantilenam exorsus est. Eam in vallo contentâ voce alacriter Grisardo cantante, Burgundi inter colliculos iter placidè faciebant: sed attendite quàm silenter: equorum soleis, panno laneo suffultis, hinniendique facultate eis impeditâ procedebant. Atque ipso Grisardo tacente, ex condicto, consistebant. Vesperi hora nona conjuratorum unus in turrim conscenderat (nam & hujus clavem expresserant) ac ferream campanæ linguam adstrinxerat, ne ad arma signum dari posset. Duo insuper complices in muris vigilabant, dum socii cum Francis; conjurationis ignaris, largius vinum potitantes, in porta excubant. Sub noctis duodecimam, pictor ostiolum portæ Haigervæ clam aperit, & ad Burgundos adventantes contendit: omnia salva denuntiat, cantilenam *Grisardi* dumtaxat observent, atque eis tesseram quæ erat S. Georgii exponit. Ipse ex illis intelligit Burgundicam, tum D. Michaelis. Sicque ad suos cum tredecim Burgundis in urbem prorepit, qui signo dato, portæ custodes invadunt, valvas nemine obsistente aperiunt, Burgundos equites peditesq; admittunt, *Grisardo* semper, jamq; alacriùs concinente; atque ita sub tertiam matutinam Burgundi urbe potiti sunt; & septimo die Novembris Magistratus renovatur, omnesq, conjurati in eum adlecti, *Grisardo* urbis Prætore constituto. Unde hoc, quæso, tam repentinum amplissimæ urbis excidium? Unde ea ædium, ac familiarum vastatio? unde omnium opum ac divitiarum direptio? nisi quia excubiæ mutæ, campana muta, altum ubique silentium, à nemine quoquam ad arma conclamatum est. Ita olim, ita jampridem, ita die proximè elapso;

Spectaculum capta nec minus urbis erat: Proper. l.

quando cælestis illa urbs Jerusalem, civitas sancta, innocens anima, omni genere cælestium divitiarum locupleta ab infestis tartarei hostis administris diripitur, vastatur, & fœdæ libidinis flammis injectis absumitur: hac solùm de causâ, quòd nemo imminentem cladem denuntiet; nemo auxiliares undas, nemo incendium inclamet. Profectò in publico patriæ incendio, Mardochæus vel cum capitis periculo, reginæ non silendum esse duxit: edictum impii illius Aman pendebat in Susan, quo totam Judæorum gentem stirpitus evellere, omnes eorum urbes ferro ac face vastari præceperat. Nulli interim sine præsenti capitis discrimine ad Regem accessus erat. Quid agis Mardochæe?

Potes hoc sub casu ducere somnos?

Potes hujus catastrophæ tacitus funestum exitium præstolari? minimè, Reginam semel iterumque interpellat, & ad loquendum efficaciter impellit, dicens: *Si nunc silueris, tu & domus Patris tui peribitis.* Esther c. Patria omnis, funestis Veneris flammis conflagrat,

Hæc species Troiæ, cùm caperetur erat. Ovid l. Trist. el.

Si nunc silueris tu Pastor, tu præceptor, tu paterfamilias, tu vicine, tu tutor, tu pædagoge, *tu & anima* proximi tui *peribitis.* Si intempestâ nocte in urbe incendium exortum fuerit, nemo opem inclamet, nullum ære campano signum insonuerit, in

immensum

immensum omnia flammæ depopulatur. Domus tua conflagrat, ignem à lascivo proco injici advertis, & siles. Omnis ardet vicinia, vides solutos, conjugatos, sub obscuro vespere promiscuè ad scortum, è regione divertentes, & non clarâ voce exclamas? *incendium, incendium!* Ejusmodi non malè quis Perusino isti cani contulerit, qui in culina ab amasiis enutritus, eos non allatrabat, sed ut domesticos admittebat, in cujus rei gratiam hoc famosum meruit epitaphium:

Latrabam fures, sed amantum furta tacebam:

Vt placui Domino, sic placui Dominæ.

Erit aliquando illa dies, cùm canes hi muti horrendum ululabunt, & clamabunt illud Prophetæ: *Væ mihi quia tacui!* Quæ verba expendens Gregorius: *Si aliquando tacere culpa non esset, Propheta non dixisset: Væ mihi quia tacui.*

[Is]a. 6. Greg. 3. [P]or. c. 17.

Nec aliam hic culpam agnoscit quoque S. Hieronymus, quàm quod Vates Isaias, Regis Oziæ arrogantiam, & hominem profanum sacra attrectantem, non reprehenderit, ac represserit: *Quia* (inquit) *Oziam in templum irruentem non corripuerat, nec juxta Eliæ exemplum liberâ voce impium designarat, labia habet immunda*, quæ per Seraphim ignito calculo ex altari desumpto, necesse fuit expurgari. Graviori certè immunditiâ, graviori culpâ infecti sunt, qui scelera atrociora dissimulant. Vides ancillam cum famulo, adolescentem cum filia liberiùs agentes, audis verba lasciva, sermones, cantilenas obscœnas, in curribus, in navibus, in conviviis: cura ex consilio Chrysostomi, & mandato Christi, aquam adferri, ut os abluant: Nam ut rectè Anselmus: *Vbi non est correptio, ibi est corruptio.* In publico cœtu, in honesto puellarum ac juvenum consessu, velut scintillam in arundineto disseminari, advertis & siles, nec reprehendere, nec divertere satagis. *Væ tibi* quia tacuisti, tot culparum reus es, quot hîc præsentes flamma afflavit. Nec est quod turpitudinis suæ ulla Virgo, aut conjugata corrupta excusationem adsciscat, dicens:

[H]ieron. ep. [1]2. ad [D]amas. & Isa. c. 6. l. 2. adv. Pelag.

[C]hrys. ho. in acta.

quia vim passa sum, clamorem infamiâ cohibuit. His fortissima ac castissima Susanna in exemplar proponitur, & quævis secum expendat, an majori umquam non famæ, sed & vitæ suæ periculo exposita fuerit, ut clamare necessum non habuerit: *Ingemuit Susanna, & ait, angustiæ sunt mihi undique; si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Quid agat? exclamavit voce magnâ Susanna.* Quàm paucæ Susannæ hodiernâ die, & hinc non raræ violatæ; si plures clamassent, quàm multæ & pudicitiam, & animam servassent, & fœdum illud incendium restinxissent. Quare frivolam hanc excusationem S. Vincentius reputat, vim virgini invitæ illatam esse, eamque sceleris condemnat, quæ ne silentium frangeret, conticuerat. Audi Ambros. ad virginem lapsam: *Sed dices nolui hoc malum, violentiam passa sum. Respondebit tibi fortissima illa Susanna, cujus tu nomen fallaciter bajulas: Ego enim inter duos presbyteros, id est, seniores, posita inter duos utique judices populi, sola inter silvas Paradisi constituta, vinci non potui, quia nec volui; tu ab uno ineptissimo adolescentulo, & in media civitate, quomodo vim potuisti perferre, nisi quia ultro voluisti violari? quis denique voces tuas audivit?* &c. Hi tamen casus, cùm inter honestas rariùs contingant, non passim populo exponendi. Alia quæ hoc in genere frequentiora occurrunt incommoda, liberiùs ac liberaliùs exaggeranda, atque ea sunt quæ famam ac existimationem proximi graviter lædunt, & impunè auferunt. Ecquis vestrûm hîc furem, alteri sibi adstanti crumenâ præscindentem, aut manum marsupio inserentem tacitus spectet? quis è vicina officina spectet hominem, clanculum frustum panni auferentem, & non inclamet? Interim complures hîc præsentes contueor, qui graviora furta, quæ pleno die, & ipsis inspectantibus committuntur, taciti & quasi muti dissimulant. Cùm similes, cæterum mansuetissimus David exemplo suo acriter insectari doceat, *detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.* Nec minùs in eos sæ-

Dan. 13.

S. Vinc. Dom 2. ser. 5. post Trin.

S. Amb. ad Virg. laps. c. 4.

Ps. 100.

viendum, quàm in eos qui hominem laniant, aut discerpunt, Paulo attestante: *Si invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem consumamini.* In eos autem & linguâ, & si opus, etiam unguibus sæviendum, qui domino suo per blasphemas voces suas non parcunt, sed indies proscindunt. Canem nobis hero suo perquam fidum S. Ambrosius in exemplum adducit, ut ab eo latrare, & in vitia insilire condiscamus.

Galat. 5.

S. Amb. l. 6. hexam. c. 6.

Antiochiæ sub vesperam civis solo cane comitatus, domo egressus, à latrone ex insidiis confoditur, & omnibus exutum, nudum ac saucium cadaver destituitur. Non tamen herum demortuum canis deseruit; sed fidus custos totam noctem ei adhæsit, viciniam omnem immani ejulatu, & latratu infestans. Dum Sole exorto ingens hominum turba confluxit, qui hominis adeò truculenter occisi sortem miserati, insuper incredibilem canis illius fidem, qui loco dimoveri nequibat, satis demirari non poterant. Ceteros inter, quo suspicionem omnem à se dimoveret, homicida quoque accurrit; cùm è vestigio, mox, ut hominem canis conspexit, leonis instar ferocire, atque hunc horrendùm ac incessanter allatrare aggressus est. Nec hoc satis, *sed canis sequestrato paulisper doloris sensu* (ut Ambrosius loquitur) *arma ultionis assumpsit*, inque eum toto impetu irruit, dentibus apprehendit, prensumque mordicus detinens, horribiles dabat latratus. Quo spectaculo tota adstantium corona attonita, de homine quod suberat suspicari, & de facto in carcerem duci jusserunt, nec multò pòst justas homicidii pœnas persolvit. *Mirabile factum* (exclamat S. Præsul) *quid nos dignum nostro referimus Creatori, cujus cibo vescimur, & dissimulamus injurias?* Proscinditur & laniatur; nam ut Augustinus docet: *Non minus peccant, qui blasphemant Christum regnantem in cælis, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris*; nec tamen insurgimus, non involamus, non illud os contundimus? Fecit hoc quod admirationem habet, & ad imitationem movet, R. P. F. Joannes Hurtado, è florentissima S. Dominici familia, vir hoc major & excelsior, quod infulas Granatensem & Tolosanam ab Imperatore Carolo V. oblatas, sub pedibus habuerit. Hic ut zelo Dei flagrantissimus, militem fortè blasphemas voces impudenter jactantem audierat, conversus ita in hominem invectus est: *Mentiris maligne, Deus is non est, qualem tu eum blasphemo ore fingis; sed bonus est, justus est, & misericors.* Quibus verbis alter efferatus pugionem stringit, ac mille diris Joannem aggressus: Tibi, tibi (inquit) sacrilege incumbit mea dicta lacessere? Quid tibi mecum, ô porce! ô bestia! ad hæc adeo crassa in se detorta convitia, Hurtado in genua provolutus, martyrii palmam avidè exspectabat. Sereno vultu ac ore renidenti: jam (inquit) amice mi, verum dicis, jam rectè loqueris. Quidquid in me evomueris, infrà condignum est.

Aug. in c. 26. Matth.

Ann. Dominic. Pennequin amour divin. p. 3. c.

Hæc & tu æmulare, & vel sanguinis pretio, & vitæ periculo, Dei gloriam tuere. Non me, sed altiori è loco Chrysostomum audi, severiùs commonentem: *Si quempiam Deum blasphemantem audieris, accede, increpa, et si verbera infligere oporteat, non recuses; ipsius faciem alapâ percute, contere os illius, & percussione manum sanctifica.* Divinâ quâ pollebat, hoc argumentum, eloquentiâ prosequitur disertissimus Antistes: *Si quem videmus veste breviori, vel alioqui indecenter vestitum admonemus & emendamus; verùm videntes vitam ejus dissolutam; nec verbum quidem proferimus, videntes mores ejus nefarios præterimus: tametsi ridicula sint quæ ad vestes pertinent, periculosa autem & damnosa quæ ad animam.* Tum aliam non minùs efficacem subdit similitudinem: *Dic, obsecro, nónne cùm vides fratrem per præceps ferri, manum ei porrigis? Nónne à lapsu erigis? Nónne reprehendis, & arguis? & in his majoris facis non offendere, & non haberi pro inimico, quàm salutis ejus curam habere? quam habiturus es apud Deum veniam, vel defensionem?* in cujus rei confirmationem expendit illud Domini præceptum, Israelitico olim populo

Chrys. hom. 1. ad pop.

Chrys. ci & hom. ferendis reprehens. tom. 5.

pulo

Exod. 23. 4. pulo præscriptum: *Nónne audisti* (inquit) *quod Deus Iudæis præcepit, ne errantia inimicorum jumenta despiciant, & lapsa ne prætereant?* Hinc assurgit: *quòd cum Iudæis præceptum ne inimicorum bruta contemnant, nos ne fratrum animos Christi Sanguine redemptos despiciemus? Et quomodo non est summa inhumanitas, & ferina crudelitas, nos non tantum curæ hominibus impendere, quantum alii jumentis? hoc est, quod vitam nostram confundit; hoc est, quod omnem ordinem subvertit.* Confer, si lubet, legem Judaicam ad legem gratiæ, populum ad populum, jumenta ad hominem, jacturam hujus & illorum; & facilè despicies, quanta tibi præ illis major incumbat obligatio. Potentissimum ad animos Josephi commovendos motivum adduxêre Ægyptii, quo extremæ suæ penuriæ ab eo triticum impetrarent, dicentes: *cur moriemur te vidente?* Quis credat hominem reperiri adeò barbarum, qui nos & liberos nostros jam prope fame enectos, contueatur, & horrea ac penuaria frumenta redundantia occludat? Ecquis fratri aut propinquo in puteum aut flumen delapsum prætereat, & funem aut manum porrigere negligat? ex quo Doctor Angelicus ad mentem Augustini concludit: *Si neglexeris corripere, pejor factus es eo qui peccavit.* *S. Tho. in catena.*

Aug. serm. 16. de verb. Dom. Etenim si homicidii reus arguatur, qui viderit alterum aquis præfocari, aut fame emori, cùm facilè occurrere & morti eripere queat, quid ni gravissimi sceleris arcessitur, qui animam sinit perire, quam æternis pœnis eripere, & beatitudini adscribere valeret? Argutè & acutè Mediolanensis Antistes: *pasce famem patientem, & si non pavisti, occidisti.* Neminem verò tenet dubitatio, quin opera misericordiæ spiritualia, tantum antecellant corporalia, quantum anima potior est corpore: unde consequenter sentit, & consentit Gregorius: *Si indigentibus proximis abscondimus pecunias, eorum mortem optamus; ita si peccantibus fratribus, subtrahimus correptionem.* Nemo non suspiceret; & ut *insignem pietate virum* in cælum extolleret eum, qui in dies singulos, mille aureos in pauperes & egenos liberaliter erogaret; donec tandem ipsa, quæ dives possederat, ad decies centena millia profudisset. Hunc tu quisque es, exsuperare potes, nullo temporalium bonorum detrimento: *Si immensas pecunias pauperibus eroges, plus effeceris si unam converteris animam. Magnum sanè & laudabile est misereri pauperum, sed magis, si errantem ab errore revocaveris.* Olim Christus: *Silentium imposuit Saducæis*, tacitos reddidit, non mutos. Ubi bene observat Origenes, non homini, sed mari dictum fuisse, *obmutesce*; homini verò tempus tacendi, & tempus loquendi præscripsisse, ut disertè Ambrosius testatur: *Quid igitur, mutos nos esse oportet? minimè: est enim tempus tacendi, & tempus loquendi. Denique si pro otioso verbo reddemus rationem: videamus ne reddamus & pro otioso silentio, & maximè pernicioso.* Hactenus quàm perniciosum in ruina proximi silentium sit, consideravimus; nunc quâ obligatione ad corripiendum obstringimur, quomodo & quando loquendum, videamus.

Amb. ep. 4. & l. de corrept. & gratia c. 3. 20.

S Greg. l. 1. Pastor. cura c. 1. admon. 26.

Chrys. ho. 3 in ep. 1. ad Cor.

Matth. 22.

Orig. tr. 23. in Matth.

Amb. l. offic. c. 3.

§. II.

Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum. Matth. 18.

CUm in Chinas primò horologium, partibus suis dissolutum, Europæus artifex asportasset, Regni illius incolæ dentatas rotas, axes, campanulas, malleos, pondera, exiguâ cum admiratione spectabant, omnemque hanc machinam velut inertem molem, frustra tanto molimine in Regiones adeò longinquas delatam dictitabant. At verò ubi aptè partibus inter se dispositis, concinno ordine, nec non arguto concentu, minora campanilia præludere, inde horam sonantem audierunt: tantâ hujus rei novitate, delectatione juxta ac admiratione rapti fuêre, ut confestim ad hoc tam varium, tam dulce melos urbes confluerent, & humanâ quid altius industriâ considerantes, machinam hanc veluti genio quodam,

Garaff de Ctrin. curieuf. l. 4. Sect. 22.

dam, aut intelligentiâ animatam, & ferrum loquax. *le fer qui parle*, nuncupare non dubitarent.

Consimili ratione hominem, quem Romanus Philosophus, horologio non inscitè comparavit, ita supremus artifex efformavit, ut extremam velut manum, linguæ apposuisse, & mirandam prorsus absolutamque perfectionem, *ut tempus tacendi, & tempus loquendi teneat*, ne qua offendat, in eo collocasse videatur. Quem meritò ut cetera adsint, si nullum opportuno tempore signum dederit; sed damnando & execrando silentio obmutuerit, quasi inutilem, & momenti nullius molem abjecerit: Cui vitio ut occurratur, & aptè suo tempore horologium hocce nostrum insonet, divinorum præceptorum, ac solidissimarum rationum pondera appendemus.

Senec. cons. ad Marc.

Natura docet, & ratio dictat, quod unius corporis, pro *invicem solicita sint membra*: ita & *nos omnes in uno spiritu Iesu*, in uno mystico Ecclesiæ corpore *sumus invicem membra*: unicuique mandavit Deus de proximo suo, & curam præcepit habendam, quasi de membro suo. Quare disertè non consilium, sed mandatum suum expressit Levit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum.* Et in lege nova: *Si peccaverit in te* (id est coram te, ut S. Thomas & Augustinus) *frater tuus, vade & corripe eum, inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quod præceptum sub lethali noxâ obligare, apud Doctores in confesso est. Horum Principes audiamus: Doctor Angelicus 2.2.q.33. a.2. ad 3. *Prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali.* Fundatque se in Levitico & Matthæo citato.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

Matth. 18.

Doctor verò irrefragabilis Augustinus serm. 16. de verbis Domini: *Vides fratrem, tuum perire, & negligis; pejor es tacendo, quàm ille conviciando.* Et libro 5. contra Julianum capite 3. majorem in quibusdam obligationem esse astruit, dicens: *Si eos in quos nobis potestas est, ante oculos nostros perpetrare scelera permittimus, rei cum ipsis erimus.* Ex quibus rectè deducit insignis Theologus Joannes Sanchez, hoc peccatum omissæ correptionis fraternæ; in confessione exponendum esse; quod omnibus vult seriò inculcatum: *Pauci (inquit) se reos produnt hujus mandati naturalis fractione, & negligentes Confessarios penè omnes video ad sciscitandum, num omissum sit, vel non; cùm interrogare adstricti sint, ut docet Suarez & Bañes & universi fateri tenemur.* Hujus præcepti vim, etiamnum adolescens probè tenuit, & suum cum rubore Pædagogum instruxit. Anno 1593. Divione Pædagogus schedam à suo discipulo conscriptam reperit, legitque ignarus peccata in ea numerari; inter cetera & hoc præscriptum erat: *Pædagogum meum temere jurantem non correxi.* Ea res sic hominem attonuit, ut sui officii memorem, ad frugem redegerit. Illi siquidem ex officio magis incumbebat, in discipuli sui mores animadvertere. Et quoniam hîc mihi cum viris, qui confitentibus aures præbent, sermo est, norint sibi eo potissimum loco ac munere, medicinalem correptionem quandoque necessariò adhibendam. Quod melleus Doctor severiùs suos monuit: *Ferveat in nobis zelus ille, charissimi, ferveat amor justitiæ, odium iniquitatis; nemo vitia palpet, peccata dissimulet nemo.* Nec nobis accidat, quod tragicus eventus edocuit, quem, quamquam animus meminisse horret, narrare incipiam. Pater Joannes Lorinus, quem ob variam omnium scientiarum eruditionem *Spirantem Bibliothecam nuncuparunt*; cùm Lutetiis Pharisiorum altiores litteras profiteretur, viro de Societate tragœdiam omnem retulit; quemadmodum is postea Bruxellis coram Archiduce Alberto & Isabella, pro concione exposuit. Novisse se in Italia insignem usurarium, qui cùm turpem illum quæstum dimittere nollet, in pœnitentiæ foro ab urbis parocho, & nostris Patribus rejectum, in Monachum tandem incidisse, qui ceteros arctioris conscientiæ & scrupulosæ insimulans hominem quoties collibitum absolvit;

V. Nierenb. doct. ascet. pag. 183.

Drexel. de vitiis ling. c.30. §.3. de ling. jurante.

S. Bern. ser. de Ioan. Bapt.

Bibl. Scrip. Soc.

V. Pædag. Chrest. c. 15. tit. conf.

vit; quo ita se in usurarii hujus gratiam insinuavit, ut familiarissimè se uteretur, & propè indies mensæ adhiberetur. Accidit ut liberaliùs unà cœnassent, jamque sero vespere vir Religiosus se ad claustrum contulerat; ipse verò vix cubitum se receperat, cùm subitâ morte exstinctus est. Atque ilico duo ex orco genii, ephœbos ementiti, ad cœnobium convolant, quantocyus hunc monachum à tali viro acciri denuntiant. Ad nuntium hunc ille mirari, mox repentinum morbum fortè exortum suspicatus, præeuntes cum socio subsequitur, Jamque in forum devenerant, dum cernit usurarium hunc, lunæ beneficio, in talari tunica inambulantem: quem non sine stomacho, num se rideat percunctatur? Respondet alter, alto cum gemitu se vivis excessisse, æternis pœnis addictum ob usuras, & potissimùm ob sacrilegum sacramentorum usum; in quo cùm ipse partem non minimam culpæ habeat, seque cùm corripere debuisset, tacuisset, unà secum æternis inferorum suppliciis cruciandum. Quo dicto immani terra hiatu panditur, & hos duos simul cum ephœbis illis tartareis assumpsit: attonito & in mortuum simili socio relicto, qui superiori omnem actæ rei tragœdiam enarravit. Ex quibus obiter hîc relatis, quanta hujus præcepti obligatio sit, facilè innotescit. Plura qui volet, Theologos consulat.

Nunc quando, & quemadmodum correctio adhibenda sit expendamus: certum enim est non statim explendum, nec Deum in flagranti delicto Prophetam, ad Davidem increpandum ablegasse. Sed ad tempus Nathan conticuit, & ubi opportunum, Regem redarguit, accuratè *tempus tacendi, & tempus loquendi* observando. *Non in ipso momento, quo David deliquit, Propheta ad eum missus est* (inquit Chrysostomus) *sed exspectavit*. Non quod tempus observare opus fuerit temporum moderatori, *sed vidit in ipso peccati vigore obcæcatam animam, & obturatas aures*: Juvat hîc in morbis animi, Medicos corporum imitari, qui morbi tempora, incrementa,

Eccl. 3.

Chrys. ho. 5 de pœnit.

paroxismos, dies criticos observant, quibus potiones sumendæ, phlebotomia adhibenda sit: quandoque enim febricitantibus medicinam porrigere, est oleum camino addere. Ut ille verè cecinit:

Temporibus medicina nocet, data tempore prodest: — Ovid. l. 1. Remed.
Et data non apto tempore vina nocent.
Quin etiam accendas vitia, irritesq; vetando:
Temporibus, si non aggrediare suis.

Adeò ut in his, maximè ægroti temperies spectanda sit. Seneca consolatione ad Helviam matrem: in morbis, inquit, nihil est magis periculosum aut perniciosum, quàm immatura medicina. Consentit S. Ambrosius: *Interdum opportunitas escæ sanitatem reddit; quod si importunè aliquid accipias, aut non convenienter, implicatur periculo.*

Amb. ep. 28 ad Horont. l. 5.

Rem mirabili eventu S. Augustinus confirmat: *Magnus ille nostrorum temporum medicus Vindicianus, consultus à quodam: dolori ejus jussit adhiberi, quod in tempore congruere videbatur; adhibitum, sanitas consecuta est: deinde post annos aliquot eâdem rursus corporis causâ commotus, hoc idem putavit adhibendum. Adhibitum vertit in pejus; miratus recurrit ad medicum, Indicat factum. At ille, ut erat acerrimus, ita respondit: ideo malè acceptus es, quia videlicet illi ætati, hoc se jam non fuisse jussurum:* Quæ enim, juveni saluti fuerat, eadem potio seni, veneno erat. Ex quibns rectè conficitur, ut apto tempore medicina, ita & monitio adhibenda est. Hoc ille scitè observavit qui cecinit:

Aug. ep. 5. ad Marcel.

Impatiens animus nec adhuc tractabilis arte
Respuit, atque odio verba monentis habet.
Aggrediar melius tum cùm sua vulnera tangi
Iam sinit, & veris vocibus aptus erit.

Quæ ut pleniùs deducamus, non abs re erit, auream hîc Chrysostomi doctrinam inducere, qui considerans, Psaltem regium non petiisse murum ori apponi ut obmutesceret, *sed custodiã & ostium circumstantiæ labiis*, hoc documentum elicit: *os nostrum custodiamus, ei rationem tanquam cla-* Ps. 140. Chrysost. in Ps. 140. n. 3

vem

vem adhibentes; non ut perpetuò claudatur, sed convenienti tempore reseretur. Cui congruit sensus Gregorii: non poni ori suo parietem, sed ostium petit; quod videlicet aperitur, & clauditur. Unde & nobis cautè discendum est, quatenus os discretè & congruo tempore vox aperiat, & rursus congruo taciturnitas claudat. Ardet quis iracundiâ, correptio medica differenda dum furor remittat, rabies omnis subsidat; aliàs ut est in sacro proverbio: *expedit magis ursæ occurrere raptis fœtibus.* Ea propter monet Ambr. *Si medicus medendi tempus exspectat, ut digestis ægritudinibus medicinæ subsidia deferantur, ne acerba adhuc & immatura (ut asserunt) ægritudo, curationis remediis reluctetur: quantò magis explorare nos convenit, ut maturè & opportunè medicinalis sermo procedat, qui non accendere luctum, sed lenire videatur.*

S. Greg. 3. part. Past. admon. 15.

Prov. 17.

Ambr. in Ps. 37.

Hac prudentiâ excelluit Abigail insignis femina, quam non latebat rabies viri sui Nabal, quâ in Davidis legatos exarserat, & vitam suam ac facultates, totamque familiam in extremum discrimen adduxerat: Norat quippè monitionem homini temulento non adhibendam (*Et tu in convivio vini, non arguas proximum*) sed sagax mulier sinit crapulam omnem edormire; mane verò ut vidit hominem sibi redditum, mentis compotem, animo tranquillum, omnem rei gestæ seriem exponit, & præsens in quod etiamnum versatur periculum describit, regisque indignationem quàm primum avertendam persuadet. Ad eum propè modum, si fæminæ cum viris temulentis agerent, non tantas turbas indies, citra ullum fructum cierent. Quibus par esset, non cum ebriosis contendere, Philippicas omnes & Verrinas converrere, sed manè cum piscis in sicco erit, ex sponda quasi, è ripa concionentur. Quod consilium conforme illi, quod Angelus olim Tobiæ Juniori dedit, qui cùm piscem ingentem, se quasi invadentem formidaret, monet Angelus: *trahe eum ad te. Quod cùm fecisset, traxit eum in siccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.* Non semel ludicra hæc Tobiæ historia peragitur; maritus è liquido, bene potus, ferox ac furibundus irruit, uxor clamat; *invadit me. Quid consilii? trahe eum in siccum,* cubitum deducas, vapores concoquat. Et manè ubi se in sicco adverterit, comperies quod *palpitare incipiet ante pedes tuos.* Tunc mollia fandi tempora, tunc ebrietatis fœditas, tunc nota familiæ inusta tunc colloquia abs re à temulento habita, tunc bonorum dilapidatio, liberorum penuria graphicè exaggeranda est: nusquam enim aptius quadrat illud Sapientis: *mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore.* Similiter non ita pridem vir vice versa, conjugem merobibulam, manè *thoro sic orsus ab alto* aggressus est: *quousque tandem abuteris patientiâ nostrâ* &c. Nec levem fructum labiorum, vitæ emendationem legit.

Eccl. 31.

Tob. 6.

Prov. 25

Quod in ebrietate, idem in quovis iracundiæ motu observandum est. Valetque hîc illud Augustini: *ubi vis mel ponam? plenus es aceto.* Notat Liranus consimilem in Jonatha Principe prudentiam. Viderat hic Saulis Patris sui animum, in Davidem adeo exulceratum, ut præciperet suis occidere David. *Hoc tempus tacendi* prudenter ducit Jonathas. At ubi furor ille remisit, ac patrem per campos sereno animo, exporrecta fronte deambulantem conspexit, se ei suaviter insinuat, ac sensim mentione injecta, de libera in aulis regum calumniandi licentia, modestè induxit Davidem falsò ab æmulis traduci, atque ex altera parte virtutem, ejusque in patriam beneficia exposuit, *locutus est ergo Ionathas de David bona; quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valde: & posuit animam suam in manu tua, & percussit Philistæum, & fecit Dominus salutem universo Israeli, vidisti & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa?* quâ opportunâ perorandi ratione, omnis ira animo excidit, & Saul placatus voce Jonathæ, ipso in vestigio sententiam revocavit, atque Deo in testem adhibito; sanctè juravit: *vivit Dominus, quia non occidetur.* Da tu & tempus, & spatium iræ: *homo*

Aug. hom 37 ex 50.

1. Reg. 19

homo sapiens tacebit ad tempus. Eccl. 20.

Ovid. l. 3. Fast. *Differ, habent parvæ commoda magna moræ.* Postremum est, ut modum in correptione congruum spectemus, ne voce elata, aspectu torvo, animo commoto, & quod longè detestabilius, plaustra convitiorum congerendo, graviùs ipsi delinquamus, in quo alterum corripimus; sed illud Pauli observemus: ut in *omni patientia, in spiritu lenitatis* procedamus. Attendite quo animo, quo vultu, quo vocis sono Nathan Davidem accesserit: *ingressus non dixit, ô flagitiose! ô profane! ô adulter! ô carnifex!* Sed placidè, quasi è re regis & regni, unum aliquem tecto nomine accusare aggressus est: cumque rex sceleris atrocitatem expendens, sententiam tulisset, *quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc.* Tunc Nathan habens fatentem reum, mutato nomine dixit: *tu es ille vir.* Præclarè hic Gregorius: *ad ægrum medicus venerat, secandum vulnus videbat, sed de patientia dubitabat: abscondit igitur ferrum medicinale sub veste, quod eductum subitò fixit in vulnere, ut secantem gladium sentiret æger, antequam cerneret; ne si ante cerneret, secari recusaret.* Propheta Nathan in eo Chirurgum æmulans, qui volsellam, cujus vel conspectum horrebat puella gravi apostemate laborans, spongiæ inseruit, atque ita leniter ulcus tangendo aperuit, & vitam dedit.

Chrys. in Psal. 50. 2. Reg. 12. S. Greg. 3. past. c. 3.

Denique ut aureo ore concludam, Herodem nullis diris aut convitiis Joannes impetiit, aut graviùs lacessivit: *non dixit scelest, pollute, prævaricator ac profane, conculcasti Dei legem &c. Sed in reprehensione apparuit mira mansuetudo: dixit enim non licet tibi habere uxorem fratris tui. Erat magis verbum in parabolis docentis quàm reprehendentis, erudientis quàm punientis.* Quòd si eum nos corripiendi modum teneremus, plus sperati fructus, gratiam & benevolentiam præ indignatione referremus. Expertus hoc est, & quia ad praxim spectat, aures animumque advertite: virum Principem minùs decorè sanctiori majoris hebdomadæ die, in templo fabulantem Hermannus Hugo moniturus, blandè accedens quasi de negotio agere vellet, secretò in aurem insusurrans, diei ac loci sanctimoniam illi revocavit in mentem. Arrisit alter, addens: habes confitentem reum; quid pœnæ imponis? & Hugo semper in lucra animorum intentus: ut vitæ totius acta repetens, arcanâ expies confessione, placuit salutaris pœna, & factum (inquit) puta: cras te conveniam nec fidem fefellit, quam blanda monitoris charitas obligaverat. Eadem monendi facilitate usus, raræ pietatis Magister Joannes Avila: Curionem minus reverenter sacra tractantem, levi adrepens gradu leniter correxit: dicens: *optimo is loco natus est* (Christum in hostia designabat) *ideoq; perhumaniter tractandus;* quo ille se & quem præ manibus haberet, emendatus agnovit. Ad eum modum dico, Auditores: *sermo vester semper in gratia, sale conditus sit,* & verissimum comprobabitis: *argue sapientem, & diliget te,* & diligeris à Domino, & lucratus eris fratrem tuum.

Chrysost. hom. 28. in 2. ad Cor. P. Rho. varia virt. hist. l. 1. c. 11. nostra in fine. P. Rho. ib. n. 12. Ad Collos. 4. Prov. 9.

EMBLEMA XL.

ABSQVE EO QVOD INTRINSECVS LATET. Cant. 4.

QVÆQVE LATENT MELIORA PVTA. *Ovid. 1. Metam.*

DOMINICA DVODECIMA POST PENTECOSTEN.

Oculo mentis, cælestia attentiùs contemplanda, quò terrena omnia despiciantur.

§.I. Cum S. Ignatio exclamandum: *quàm ſordet mihi terra, dum cælum aſpicio.*

§.II. Cum Apoſtolo: *quæ ſurſum ſunt quærite: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Coloſſ. 3.

DOMI-

DOMINICA DUODECIMA
POST PENTECOSTEN.

Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Luc. 10.

YNICUS ille Philoſophus, *ſtulti ſapiens imitator*, dum jam ſupremum ſpiritum duceret, hoc teſtamenti tabulis cautum volebat: ne ſe ſupinum, quemadmodum cęteros mortales, ſed pronum, dorſo cælum verſus, tumularent. hujus tam inſolentis ſepulturæ cauſam ſciſcitanti, reſpondit: *univerſam orbis machinam inverſam eſſe; confidere ſe tamen, aliquando mundum adeò perverſum, rurſus convertendum: tum porrò aliis in terram pronis, ſe os, oculoſq; in cælum erectos habiturum.* id enim verò unicè exoptandum, ut hoc tam inverſo, ac perverſo morum, & amorum ſæculo, quo omnes terram ſpectant, & *terrena ſapiunt*, tu ô homo, mentis, & corporis, in cælum oculos ſuſtollas, dum plerique Mortalium, Aratores Ægypti æmulantur, quorum nemo cælum aſpicit. Nilus nominatiſſimus fluvius, Philone teſte, quod aliis regionibus cęlum, hoc ipſe præſtat Ægypto. nam uti cælum, pluviis ſupernè defluentibus, terram irrigat: ita Nilus aquis ex imo aſcendentibus, inundat agros. Hinc aliarum regionum incolæ, cælum; Ægypti Nilum aſpiciunt, à quo pluviam exſpectant: ut ſcitè Seneca obſervavit: *in Ægypto, nemo Aratorum aſpicit cælum.* ſimillimè hîc dixerim: nemo amatorum mundi, cæleſtia contemplatur; cælum iis inane nomen eſt, terram intuentur.

[Ovid. 2. Faſt.] [Philip. 3.] [Philo de profugis.]

O curvæ in terras animæ, & cæleſtium inanes! *[Perſius Sat. 2.]*

Longè aliter ad cælum nati ſe gerunt. olim Iſraëli Moyſes: *Terra*, inquit, *ad quam ingrederis poſſidendam, non eſt ſicut terra Ægypti, ubi jacto ſemine, hortorum in morem, aquæ ducuntur irriguæ; ſed montuoſa eſt, & campeſtris, de cælo exſpectans pluvias.* *[Deut. c. 11.]* illi nimirum quibus cæleſtis patria in oculis eſt, quidvis ſolidæ voluptatis è cælo trahunt: inde iis ros fluit optatiſſimus, *eorum omnis vultus in cælo eſt.* *[Seneca l. 7. nat. quæſt. c. 1.]* Iſaias vates digitum cælo intendens hortatur, & clamat: *levate in excelſum oculos veſtros, & videte quis creavit hæc.* *[Iſaias c. 40]* Sol unicus toto aquæ terræque globo centies, ſexagies ſexies major eſt, quid de reliqua cæli vaſtiſſima planitie dicturi ſumus brevi perdiſces: ô illa Romani Philoſophi veriſſima ſententia: *ſurſum ingentia ſpatia ſunt, in quorum poſſeſſionem animus admittitur.* *[Seneca l. 1. nat. qu. in præf.]* hinc ſanctiſſimi quique viri *non inferiora ſecuti*, cælum aſſiduè ſuſpiciebant veluti patriam, peregrini, & exules; velut portum inter ſæculi procellas, fluctuantes; velut coronam, & præmium cum hoſtibus decertantes. rogatus Empedocles cur viveret? ut cælum, inquit aſpiciam, tolle cælum & nullus ero. ſi Chriſtiani ſanguinis homo interrogetur, cur vivis? jure optimo reſpondebit, ut cælum non tantùm aſpiciam, ſed & poſſideam; ad hoc nati & educati ſumus. hæc una contemplatio;

Dulce viatori laſſo in ſudore levamen. *[Catull. eleg. 69.]*

Beatus Macarius cæli deſiderio incenſus, apud ſe ſtatuerat, quinque omninò diebus ita mentem componere cum Deo, ut aliud non cogitaret, quàm cælum, & Deum. eo fine tuguriolum obſeravit, nulli nec interroganti, nec pulſanti reſponſurus. Initio tam arduæ contemplationis ſeipſum cohortatus: en, inquit, aſcendis cælum, cave ante conſtitutum tempus terram reſpicias: hîc ordinibus Angelorum interes, hîc Deo frueris; hîc manens, biduum ita exegit. ſed non tulit caco-

dæmonis invidia; nam die tertio casam Macarii sic populari cœperunt flammæ, ut etiam storea quam vir sanctus insistebat, cœperit ardere. quod Macarius geminos dies, geminasque noctes ardore incredibili toleravit. utinam nos subinde geminis horis, aut horarum partibus faciamus, ea ratione ut quis ipse sibi dicat: humiles ac sordidas cogitationes pelle, relinque terras, paululum ascende cęlum, eò suspice ac suspira, ad quod conditus es. vel ipsa erecti hominis forma, gentili teste Poëta, huc vocat & invitat:

Ovid. l. 1. Met. *Pronáque cùm spectent animalia cætera terras,*
Os homini sublime dedit, cælúmque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Hinc meritò Bernardus ad caduca malè depressum increpans: *non pudet te*, inquit, *erecto vultu cælum suspicere, dejecta mente in terra repere?* multa ubivis gentium, ac terrarum, visuntur illustria oculorum sensuumque irritamenta, multa magnaque nativæ pulchritudinis miracula, quis nescit? alibi spectantur nemorum amœnissima viridaria, & hortorum gemmantia prata, in quibus passim, aut rosarum ardentium purpura, aut violæ vernantis gratia, aut uvæ liventis vindemia commendantur. Alibi pubescentium florum areolæ, aut nives liliorum æstimantur. hîc auri gravissimi pallores blandiuntur; ibi argenti divites venæ, fodinæque adulantur; jam & unionum candentium pondera, & gemmarum lucentium pretia, quid vobis aliud videntur, quàm uberrimæ venustatis, voluptatisque argumenta! & hæc tamen omnia, qualiacumque tandem sint, vilescent animis, & oculis mortalibus, si cælestia contemplentur. Vadem habeo D. Gregorium: *qui cælestis*, inquit, *vitæ dulcedinem perfectè cognoverit, ea quæ in terris amaverat, libenter relinquit; in comparatione ejus vilescunt omnia.* (S. Greg. hom. 11. in Evang.)

Hoc minimæ Societatis nostræ, maximus Parens Ignatius sensit, ac sensuit, qui nocte intempesta solarium conscendere solitus, unde cælum liberrimè suspicere liceret; hîc ille corpore immotus, oculis in cælum defixis, aperto capite, genu submisso, per amplissima illa cælorum spatia, mentis aciem distendebat, atque illic ad scintillantes tot astrorum faculas, erecto vultu, usque eò exardescebat, ut nisi lachrimarum imber ardorem temperasset, Ignatius totus in flammas abiisset; quos inter singultus, ac liquidissimæ voluptatis illecebras, identidem illud secum ingeminabat: *quàm sordet mihi terra, dum cælum aspicio*: quas voces à Paulo, cæli incola, edoctus; qui sibi redditus, & hortorum viridaria, & regum palatia, & honorum insignia, *omnia denique arbitratus est ut stercora*, ut ne oculo quidem dignaretur lumen omne, quod bonis caducis, & mortali pulchritudini aspersit mundus. & jure sanè meritissimo, ut enim Philosophus: *lumen majus, obfuscat minus*, & oriente sole, fugiunt minora lumina, & pulchritudo pulchritudine vincitur. de quo scitè Chrysostom. ex uno, de reliquis vult esse conjecturam: *tu verò cùm mulierem videris formosam, splendentem oculis, respice desuper, quo tale spectaculum prætereas.* quod in illis illecebris formæ, faciendum dixit S. Præsul, hoc in omnibus hujus vitæ, mundique lenociniis usurpandum: auri fulgor atque gemmarum nitor blanditur, *respice desuper* (ubi divitiæ, quò fur non appropriat) *quo illud spectaculum prætereas*: voluptates suas ingerit blanda caro, & per mollia brevis ævi blandimenta ducit, per Bacchum & Venerem trahit, *respice desuper* torrentes voluptatis, *quo tale spectaculum prætereas*. orbem tibi aperit, semper insatiabilis ambitio, & regna regnis, sceptra sceptris addi vult. *respice desuper*, ubi regnum, cujus non erit finis, *quo tale spectaculum prætereas*, & illud Ignatianum identidem inclamat: (Philip. 3.) (Chrysost. hom. 8. pœnit.)

§. I.

§. I.

Quàm sordet mihi terra, dum cælum aspicio.

SUnt Geographi, qui orbem, orbisque partes spectandas in tabulis proponunt: sunt & Astrologi, qui cæli zonas, siderum cursus, planetarum motus in revolubili sphæra repræsentant. Fuit Geographicæ scientiæ studiosus Amator, qui in hac palæstra exercitatum accessit, & petiit per orbem sese compendio duceret, doceretq; varias regiones in chartâ nosse.

Propert. l. 4. eleg. 3. *Nec minùs è tabulâ, pictos ediscere mundos.*

Mox ille hominem ad ingentem tabulam suaviter trahens, ostendit sermocinante manu, hîc Asiam, novam illic Americam, istic Africam, & Europam. ita flumina, maria, provincias, regna plurima commonstravit. Jam probè instructus à Geographo, in Astrologiæ Doctorem incidit, qui radio matheseos arrepto, cælestium orbium revolutiones, quæ siderum magnitudines, quis numerus, quis ordo, quis motus, qui eccentrici, qui plani, qui solidi sint orbes, ostendit; sphæræ medio pingebatur terra, vix nucem æquans. Ita simul cæli, terræque distantiam explicavit. *curiosus spectator* (loquor cum Seneca) *excutit singula; tunc contemnit domicilii prioris angustias: quantulum enim est, quod ab ultimis litoribus Hispaniæ, ad Indos jacet! paucissimorum dierum spatium, si navem suus ventus impellit. at illa regio cælestis, per 30. annos velocissimo sideri viam præstat.* Auditor hic admirabundus, quid hoc rerum est obsecro! exclamat: Prior ille Geographiæ Professor in extensâ telâ, terræ globum esse maximum monstravit; tu verò Clarissime Domine, terram vix nuci magnitudine parem exhibes, & evidenter demonstras. nunc certè patet, quàm toto cælo aberrant, qui terram sibi scopum ponunt, contra ac purpuratus Pater Borromæus, qui pro gentilitiâ tesserâ, firmamentum, innumeris stellis distinctum, & viâ lacteâ illustre desumpsit, adjecto symbolo:

Seneca præf. nat. quæst.

Ex Musæo Strada.

——— *monstrat iter.* 2. Æneid.

In rem nostram hæc faciunt: diabolus Geographicus est peritissimus, & ecce artis specimen: viro nobili accuratè ad calculum reducit, quot fundos, quot terræ jugera, saltus, vivaria, quàm longa, quàm lata possideat, villas alius & prædia computat: mercatores sunt adeò opulenti, ut supra centum ædes, una in urbe proprias, suis sibi impensis coëmerint, aliis in divitem censum elocandas. his omnibus ex orco Geographus, portiones terræ magnificat. At verò divinæ Astrologiæ Doctor eximius: *ecce gentes quasi stilla situlæ, ecce Insulæ, quasi pulvis* (seu punctus) *exiguus.* Isa. 40.

unde utriusque orbis sphæram cælestem, & terrestrem, æquâ mente expendens Tullius, exclamat: *quid potest ei magnum videri in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusq; mundi nota sit magnitudo? ipsa terra ita mihi parva visa est, ut me imperii nostri, quo quasi punctum ejus attingimus, pœniteret.* Cicero in somnio Scipion.

Parum hoc; Romanum Imperium puncto conferri; quò quis altiùs assurrexerit, hoc inferiora omnia, minora videbuntur; ex præcelsâ turri, aut prærupto monte, gigantes pigmæi, ac locustæ apparent. adeò ut si quis cęlos mente contigerit, jam universus terrarum orbis, granum milii, aut papaveris, imò purum punctum, ab oculatissimis habeatur, & censeatur. Seneca, qui mente polos adiit, *punctum est,* inquit, *in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis: hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro, & igni dividitur. ô quàm ridiculi sunt mortalium termini! cùm tem illà verè magna sustuleris, videbis exercitus subrectis ire vexillis, & licebit dicere: it nigrum campis agmen: formicarum iste discursus est, in angusto laborantium.* Seneca præf. nat. quæst.

Ite jam mortales, ite Cosmophili, & neglecto cælo, pro terræ glebulâ digladiari, magnificum putate; cùm universa terra punctum sit; fratrem frater ob exiguam portionem jugeri, ob pedem fundi, in jus ambulare cogat; ad necem usque persequatur.

quatur. Ite insani, & ambite domos, & prædia, villas, civitates & regna, & hoc punctum in infinita puncta, ex Aristotelis mente, dividite. Severinus Boëtius, Senecâ sublimiùs incedens, ex hoc puncto punctum subtrahens: *omnem*, inquit, *terræ ambitum, sicut astrologicis demonstrationibus accepisti, ad cæli spatium, puncti constat continere rationem: id est, ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil prorsus spatii habere judicetur. Huic tam exiguæ terrarum portioni, si quantum maria, paludes, loca inhospita, bestiarum regna occupant, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de pervulganda fama, de proferendo nomine* (de puncto honoris) *cogitatis.* heu quæ, & quanta, pro indivisibili honoris puncto, mortalium studia! quæ & quanta pro eo obtinendo desudant ingenia! quàm gravia pro eo tuendo exarsere dissidia, & duella! hoc, vel puncto gladii vindicandum est; quantum pro hoc puncto, sanguinis fusum est! & æternos honores, ac immensum gloriæ pondus non attendunt. quàm porrò omnis honor in puncto consistat, non dissimulavit Francus ille, Carolo VII. Galliarum regi intimus, dum familiariter ab eo rogatus, quid esset in mundo, quod suam cum rege amicitiam infringere posset? respondit interpidè: *un affront Sire.* si me pupugeris, si punctum honoris tetigeris; ilico, de quo sibi adeò applaudebat, honor evanescit. Quid quod viri bellicosi inter hostium mucrones intrepidi, hac læsi honoris levi punctiunculâ, acerbo fato occubuere. Talis exstitit Aluarez Bassanus Marchio de Sanctacruz, qui cùm in classe adornanda Ulissipone nonnihil moras necteret; ubi in conspectum regis Philippi II. venit, sic leviter perstrictus est: *malè tu quidem*, inquit Rex, *pro benevolentia in te mea, mihi gratiam rependis.* nec pluribus opus fuit, ut inde domum abiens, ex mœrore de vita decederet, cui Epiphonematis loco Strada subnectit: adeo sæpenumero homines inter

Boët. l. 2. de contempl. philosop. metro 6. prosa 7.

P. Barry solitud. pag. 295.

P. Strada de bello Belg. Dec. 2. l. 9. an. 1588.

„ vulnera invictos erectosque, unius verbi punctiuncula facilè prosternit: quasi istis pro corde sit honor, quo læso vivere non sustineant. Ejusmodi hoc sæculo plures reperiuntur, de quibus verissimè Propheta: *gaudium hypocritæ* (id est impii, inquit Pineda) *ad instar puncti.* quod Gregorius Magnus non pro momento temporis, sed pro puncto lineæ accipiendum ducit: *in puncto*, inquit, *stylus mox ut ponitur levatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur, sic hypocrita præsentis vitæ gaudia cùm tangit amittit.* punctum Mathematicis quid indivisibile est, cui si quid ademeris, totum tollis. punctum quod in lineam ducere Aman parabat, sibi à Mardochæo velli advertit, & totum amisit. Pulchrè D. Bonaventura in soliloquiis cap. 2. locum hunc illustrans ait: *Hypocrita est hic mundus, cujus gaudium est instar puncti, quod nec longum, nec latum, nec profundum.* nec longum, quia nullam propè habet durationem, & vix esse incipit, cùm desinit, non latum, quia non verè dilatat cor, sed multis anxietatibus, & angustiis constringit; non altum, quia nil cæleste ac divinum sapit; non profundum, quia in charitate „ Dei minimè radicatur. similiter addit „ Doctor Corderius: pulchritudo, quæ à „ fœminis præcipuè in magnis æstimatur, „ & gaudium in ea fundatum; in puncto „ consistit: tolle ex ultima parte nasi mu„ lieris pulchrioris punctum pelliculæ, vel „ adde oculo punctum, & peribit ejus „ pulchritudo. cùm itaque omnia humana, & universus terrarum orbis, punctum sint, *ideo viri cordati audite:* cor vestrum in puncto dumtaxat, terram contingat, cælo se dilatet, hîc se pandat, ad quod creatum est. Consimile, quid propheta impiis precatur Psalmo 82. *Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.* non in terrenis ac fluxis hisce consistant, non diu, non longè eas contingant, sed in puncto; non aliter, quàm rota vel sphæra volubilis, juxta matheseos præcepta, tangit planum in puncto. quod nemini cuiquam difficile accidet, qui cælorum amplitudinem,

Iob 20. v. Pineda hi[c]

Greg. hi[c]

P. Corderius in Iob c. 20. v. 5

Iob c. 34.

nem,atq; immensam illā, supernæ Jerusalem capacitatem,animo complexus fuerit.

Demades inter Græcos vir magni nominis, multæ experientiæ, nec picturæ ignarus,ad Philippum Macedoniæ regem missus est,ab Atheniensibus legatus.super mensam Rex Macedo varia quæsivit de Athenis, quàm ampla civitas, num pulchra, num sua metropoli major? Demades graphidos peritus,non verbis solùm,sed & lineis Athenas in tabulâ sic figuravit, ut Rex urbis potiundæ desiderio incensus, dixerit: *ut urbs hæc mea sit,vel ferro,vel auro efficiam.* ita rudis hæc Athenarum adumbratio Philippum movit, ut beatum se regem non putarit, nisi ea urbe potiretur.

Haud aliter, ut cælestem vobis,vel prece,vel pretio quovis civitatem comparetis, arrepto velut ab exstincto foculo, carbone,ejus dumtaxat, quò pertingere mortalium oculis concessum est,exteriorem ornatum, & quasi murorum amplitudinem, brevi hac in tabulâ, rudi manu adumbrabimus, ex quo cuilibet facilè conjiciendum erit:

vid. t. etiam. *Quæque latent meliora puta.*

Magna prorsus,& incredibiliter ampla sit hęc civitas necesse est,quę citatissimo solis cursui, immensum pæne spatium præbuit. Clavium sphæra. Ajunt Mathematices,& Astronomiæ peritissimi,solem hora unica percurrere, ducenta, sexaginta millia milliaria germanica, quorum quodlibet, duas requirat horas. & quantula hæc cæli quarti,in quo sol volvitur, portio est? (de hac, aliorumque cælorum à terra distantia, Dominica proxima pleniùs differemus) stellæ verò,quas nos veluti exiguas noctis scintillas intuemur,quælibet infimæ magnitudinis,(nam eas in sex magnitudinum differentias distinguimus)omnem terrę magnitudinem, decies & octies antecellit:ut si loco stellæ, humanus oculus consisteret, globus hic terrestris,non ut atomus,sed nihil appare- rexel. cæml. 2. c. 5. 2. ret,aciemque omninò effugeret.est Theologorum non-nemo qui dicat, si Deus è singulis arenę granulis,quæ litus marinum stipant, singulos crearet orbes terrarum, innumeri certè ac infiniti esse dicerentur, ii tamen immensa cæli spatia non implerent;quid miri si stella primæ,summæque magnitudinis, universam terræ molem, centies & septies excedat? tamen ut Clavius demonstrat, numerus stellarum primæ magnitudinis,ad tegendum totum firmamentum in parte ejus concava, ut se contingerent, requirerent ait 71209600. id est septuaginta, & unum milliones,ducenta & novem millia stellarum, & sexcentas. Jam verò prô quantum firmamenti spatium; à stellis vacuum est! quòd si fingamus undiq; stellis infimæ magnitudinis plenum esse, non dubium quin is stellarum numerus æquaret, imò superaret beatorum numerum; ex quo conficitur, cuique eorum locum vigesies majorem, quàm sit tota terra, assignandum fore. Etenim si tanta est firmamenti, quanta erit cæli empyrei, ubi beatorum sedes, amplitudo? quam Baruch obiter contemplatus, attonito similis exclamat: *O Israel! quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis ejus! magnus est, & non habet finem, excelsus est,& immensus.* Baruch c. 3. sunt qui empyrei cæli magnitudinem milliaribus 1031408571o. definiant, latitudinem verò 3600000000. milliaribus metiantur, sed melius ac verius Propheta: *non habet finem.* Neroni olim urbs angusta videbatur, ut augustam domum conderet,unde liberrimâ plebis indignatione jactatum illud: *Roma domus fiet.* Sueton. Plut. hanc auream dici voluit,non ineptè quidem signans nomine pretium: auro enim & gemmis crustata,ac stellata domus fuit, tantæ altitudinis, ut in vestibulo colossus centum viginti pedum staret. intus porticus atque aulæ, laquearibus aureis,atque eburneis tabulatis, & convexa atriorum, cæli instar vi propria sese sensim diebus ac noctibus sine intermissione volventia. stagnum quoque maris æmulum, ædificiisque circumdatum, & litore, urbis in morem;rura præterea,& pascua,& vineta, & silvæ omnium generibus animantium referta. Atque omnem hanc magnificentiam Nero contemplatus, exclamavit:

jam

jam tandem ut homo habitare incipio. non tamen aureos, aurea in domo, dies duxit, multoque latius, quàm lætius habitavit, ut homo si quidem mortalis, mille angustiis oppressus, non ut beati cælites in sua domo, morabatur. Jactet Augustus se Romam lateritiam, marmoream reddidisse; sed qui oculos in cælum sustulerit, cum B. Fulgentio exclamabit: *quàm speciosa erit cælestis Ierusalem, si sic fulget Roma terrestris? si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis præstabitur sanctis diligentibus veritatem?*

Alcinous Rex palatium habuit muris æneis, portis aureis, argenteis postibus, laquearibus electro, ac ebore, ad miraculum elaboratis: & ut pauca ex multis delibem, veteri verbo jactatur, magna avis magnus nidus: nec enim Aquila & Acantis, simili modo nidificant. potentissimus Rex Salomon, idemque architectus dexterrimus, templo jam per septem annorum spatium absoluto, tredecim annos ad regiam sibi domum exstruendam insumpsit; quanto autem splendore, quanta amplitudine palatium Salomonis exædificatum sit, ex eo licet conjectare: operarum ac cæmentariorum centum sexaginta quinque millia in ea mole numerati: architectorum, & eorum qui operi urgendo præerant, tria millia, trecenti fuerunt. si ergo præter centum millia, insuper & sexaginta quinque millia in opere faciendo quotidie laborarint, quantas substructionum moles tredecim annis educere tot manus potuerunt, præsertim cùm tot essent, qui opus urgerent, urbem aliquis fuisse dixerit, Salomonis Basilicam. ædificavit quoque domum saltus Libani cum porticibus, deambulacris, omnique suo ornatu. domum etiam fecit filiæ Pharaonis (quam uxorem duxerat) longè excellentissimam, de qua
3. Reg. 7. sacræ paginæ: *omnia lapidibus pretiosis.* Solium etiam eburneum fecit sibi elegans, quod purissimo vestivit auro. sex quoque gradus, quibus ascendenbatur auro tecti erant: & scabellum quod pedibus calcabat aureum, & brachiola duo altrinsecus, duosque leones stantes juxta brachiola, omnia aurea, ut in toto terrarum orbe nihil simile sit visum; omnia quoque vasa convivii regis, erant aurea, & vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Hæc nos miramur, & obstupescimus, nec injuria: Villalpandus libro de Villalp. in præf.
Salomonis templo, fatetur se plurimos nosse, qui vel solo Salomonici templi splendore, ac magnificentiâ mirum in modum ad divinæ majestatis venerationem fuerint excitati. quos inter Philippus II. Hispaniarum Rex, cùm Patrem illum de augustissima hac æde disserentem audiret, quod libens ac diu faciebat, sub tempus, quo thesauros immensos in extruenda S. Laurentii Basilica, & monasterio, quod *Escuriale vocant*, liberaliter profundebat, totus rapiebatur. cumque hujus fabricæ Salomonis ac Symmetriæ descriptione, in plures dies regem detinuisset, tandem in has voces prorupisse fertur: *ô Estraño ædificio!* ô stupendum ædificium! aderant auscultanti regi Philippus III. & Isabella posteà Belgarum Princeps, qui & ipsi mirifica animi voluptate, & admiratione tenebantur. At si hinc oculos in supernam illam summi regis Basilicam sustulerimus, ut formicarum antra, ut puerorum crepundia, ut hirundinum nidos universa hæc cum Doctorum Præsule, aspernabimur, quia *hic nidus est, & hic peregrinatio, & hic suspirium. quid est autem, quod concupiscimus? quò it, quò tendit desiderium nostrum, quò nos rapit?* ad sublimia, ad æterna, ad immensa illa cæli spatia, in quorum comparatione, omnia etiam amplissima mortalium palatia, nidi sunt, aut puerorum casulæ: *Quo enim distamus à pueris ludendi gratiâ casulas* (ex arena vel chartis) *ædificantibus nos qui ampla prætoria & præclara construimus?* ita certè, ô mercatores! ô magnates! qui hîc amplas domos, & porticus inambulatis, vos superi ridendo despiciunt, & nos si eorum loco essemus, & evacuassemus, quæ sunt parvuli, similiter hæc crepundia rideremus: sed *nondum*, inquit idem SS. Præsul, *venimus ad matu-*

Aug. in 83.

Chrysost. Matth. c. hom. 24

maturitatem virorum, quò cùm venerimus, intelligemus hæc omnia esse puerilia. nam & illos, cùm ad virilem transimus ætatem, ridere consuevimus; ob ea certè ipsa, quæ cùm pueri essemus, etiam studiosè credebamus esse facienda. nam & testas aliquando, & lutum sæpius aggerentes, non minùs gloriabamur, quàm hi certatim amplas porticus, & triclinia gaudent superba construere; sed tamen peribant illa, & continuò corruebant. verùm ne stantia quidem utilia nobis esse potuissent: sicut ne illa quidem splendidæ domus, quæ certè jam cæli civem capere non possunt. pergit porrò in eadem similitudine: *ut nos pedibus ludicra illa ædificiola plerumque destruimus, ita cælestia sapiens, illa subvertit: & sicut nos parvulos, de illa flentes substructione, ridemus,* ita superi nos ob lapidum subitam congeriem lachrimantes, explodunt. cælum mente conscende, & tu quoque inferiora ridebis: audi gentilem: *juvat inter sidera ipsa vagantem, divitum pavimenta ridere, & totam cum auro suo terram. nec potest ante contemnere porticus, & lacunaria ebore fulgentia, & tonsiles silvas, quàm terrarum orbem supernè despexerit.* quod ni fecerit, exclamat: *ô quàm contempta res homo est, nisi supra humana se erexerit!*

Seneca præf. nat. quæst.

Nobis hîc in terra peregrinis, & verè extra patriam peregrè degentibus, usuvenit quod homini rustico, aut villico, qui tuguriolum suum, & pugillum terræ adjecto horreo, per omnem vitam incolere consuevit, latè se habitare arbitratur, ac paucos sibi pares, vix dū superiores novit. donec aliquando in amplam urbem divertit, atq; ibidē per varia atria, & proceras porticus ad Domini conspectū admissus, quasi in alterum orbem delapsus, alia ex aliis vastissima triclinia aulæis, peristromatis, picturisq; exornata contemplatus, stupore defixus hæret; actū primò suū sibi mapale sordescere, & angustū videri, supellex omnis fictilis, ac testacea vilescere, eamq; ut est verè lutum, aspernari. Ita jure quis Neronis, & Salomonis domos aureas despexerit, qui civitatem integram Lutetiis, aut Babyloni parē, ex puro puto auro, domos aureas, plateas aureas, portas etiam gemmeas conspexerit. talem non usitatâ pennâ sublimis illa aquila depinxit cælestem Jerusalem: *ipsa civitas aurum mundum, simile vitro mundo, & fundamēta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata. & duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum pellucidum.* dixit quod dicere potuit oculatus testis, nec enim minus, sed nec amplius quid potuit enuntiare. auro & gemmis, æstimationi humanæ nil pretiosius.

Apoc. 21.

Chrysostomus loquente digito ad hanc civitatem oculos nostros erigens: *suspiciamus,* inquit, *in cælum, quando nulla se interponit nubes, & clara est omnis ejus corona: deinde ad pulchritudinem aspectus ejus considerandum, aliquantulum temporis perdurantes, intelligamus quoniam & solum habebimus, non quidem tale, quale nunc est, sed tantò melius effectum, quantò luteis testis, aureum est melius.* Heu! heu! miseri mortales! ad hæc cælestia, & æterna talpæ sumus, qui ad terrena, & caduca toti lyncei; qua in re consimiles cervo isti jure videmur; qui uno orbatus oculo, hac parte quà cæcus, fluvii littus continuò legebat; ea verò parte, quâ oculatus erat, campos & saltus prospiciebat, ne qua inopinatò venator insidias tenderet: cùm interim suburbanus villicus, cymbulâ conscensâ, transfluvium icit incautum. *ita nos ad torrentes voluptatis, & maria beatitatis* (ut August. loquitur) cæci sumus, aut oculos claudimus, quos dum ad campos, & saltus, & exiguos hujus terræ hortulos, apertos & nimiùm intentos habemus, morte inopina ex insidiis ferimur.

Chrysost. in ep. ad Heb. c. 4.

Aug. solil. c. 22.

Sed quia nonnumquam mentes audientium, plus exempla fidelium, quàm docentium verba convertunt (loquor cum Gregorio) *volo vobis aliquid de proximo dicere, quod corda vestra tantò formidolosius audiant, quantò eis hoc de propinquo sonat.* In speculo suo vanitatis lucidissimo, exhibet nobis Tollenarius hominem, cæli oblitum, terronis immersum: & maximè caducæ florum amœnitati intentum, quem

Greg in Evang. hom. 38.

Tollenaer in speculo vanit. Eccl. c. 2. sect. 3.

tædet cæli convexa tueri. 4. Æneid.

„ novi, inquit, in Belgio extitisse virum „ quemdam copiosum, qui cùm hortos „ cultissimos in urbis pomœrio haberet, „ salute à medicis depositâ, per hortum „ sellâ se gestatoriâ deferri curavit. & „ eheu! crudele fatum exclamat, quod à „ tantâ amœnitate divellit! ô Deus! num- „ quam à te cælum petii, cur mihi invides „ hanc terram? sed frustrà voces ille blas- „ phemas jactabat: neque terram impe- „ travit, quam perditè respiciebat, an au- „ tem cælum, quod minimè spectabat, „ obtinuerit, non injuriâ quis dubitare po-
2. Æneid. test. *heu regni rerumq; oblite tuarum!* Parum scilicet Elisios campos animo perlustraras, ubi ver perpetuum, ubi rosæ spinarum expertes, ubi lilia numquam marcentia, botri semper liventes, poma semper sapida, semperq; recentia, qualia Theophilo submissa cælo, à virgine Dorothea, quòd hæc orexim nostram non provocent, sitim non excitent, in causa est, quòd cælestia ne primoribus quidē labris, attentâ mentis contemplatione quandoq; degustemus. Cùm falco hostilem ardeæ sanguinem libavit, ægrè retrahitur ab aucupe, qui ardeâ ereptâ, falconis oculos pileolo tegit, & hunc prædonem suum ad perticam ligat. Hic falco plurimum luctari, vincula rostro vellere, unguibus pileolum trahere, eum velle excutere, alas librare, volatum meditari, miserè huc illuc se torquere, vinctum retineri nolle. quid avem hanc tā inquietam facit? ad avolandū quid impellit? prægustata dulcedo: frui cupit, quo jam inescari cœpit. videte mihi Paulum falconi simillimum, permittitur volare, & gustare beatitudinem, rapitur in paradisum, redit in terram, caput obnubitur, velantur oculi, ad Concionatoris munus quasi ad perticam alligatur; hęc multum à paradiso di-
2. Cor. 12. vertunt, *ubi audiit arcana quæ non licet homini loqui*: vidit divina, quæ non valet effari. jam igitur avis nobilissima pugnat, & luctatur, oculorum velum vult amotum, alas
Philip. 1. parat, redire cupit; hinc illæ voces: *cupio dissolvi, & esse cum Christo*, hinc & nos secum rapit, & provocat advolandum dicens:

§. II.

Quæ sursum sunt, quærite: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Coloss. 3.

Hieronymus Cardanus vir rari & præclari ingenii, instrumentum singularis artificii, quo quis se ipsum non difficili nisu sursum trahat, curiosè describit. si res corporis, ad animum transferamus, desiderium beatitudinis, & contemplatio cælestis, ipsissimum hoc instrumentum est, quo quis se ipsum quotidie sæpiùs, ad immensam pertrahat altitudinem. in cælum vis evehi? te ipsum sæpiùs in cælum attrahe desideriis, illic per contemplationis rimam, arcana cum Paulo mirare; pondus sui hic molestissimum sentit dicens: *supra modum gravati sumus, supra virtutem ingemiscimus gravati*. nihilominus tractorio instrumento, se ipsum in sublime ad tertium cælum attraxit, illiusque conversatio non in terris, sed in cælis erat. magno catenarum pondere gravatus, obscuro detrusus carcere Paulus latebat: *tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cùm se consedere Christo in cælestibus testaretur. sed ibi erat, ubi ardentem jam mentem fixerat, non illic, ubi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat*. quo quidem spiritu imbutus Tertullianus vinctos demulcebat: *auferamus*, inquit, *carceris nomen, secessum vocemus: etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent: vagare spiritu, spatiare spiritu, & non stadia opaca, aut porticus propone tibi, sed illam viam, qua ad Deum ducit; quoties eam spiritu deambulaveris, toties in carcere non eris. nihil crus sentit in nervo* (nec æger in lecto) *cùm animus est in cælo. totum hominem animus circumfert, & quò velit, transfert*. hæc ille. quibus non importunè adnectas quæ de sapientis animo, sese vinculis corporis dissolvente, dixit Seneca ep. 65. *nam corpus, hoc ei pondus ac pœna est; premente illo urgetur, in vinculis est*,

2. Cor. 1. & c. 5. Philip. 1.

S. Greg. l. 31. mor. c. 34.

Tertull. l. ad Mart. c. 2.

est, nisi accessit philosophia, & à terrenis dimisit ad divina. hæc libertas ejus est, hæc evagatio; subducit interim se custodiæ in qua tenetur, & cælo reficitur.

Ergo è carcere etiam in cælum sese animus attollere valet, quod ille cecinit:

Ovid. l. 8. Metam. & Trist. *Omnia possideat, non possidet æthera Minos: Gratia dis; animo quo libet ire, licet.*

Tractorio hoc instrumento mentem religiosam, cellæ parietibus, & claustri monastici seris conclusam, se in cælum efferre posse, testatur Hieronymus, de S. Asella Hier. ep. ad Marcel. Romana: *unius cellulæ clausa angustiis, latitudine paradisi fruebatur.* ita nullus nobis locus cælum eripit:

Virg. 3. Æneid. *Cælum undique, & undique cælum.*

Huc etiam lecto affixus, qui pedem cubili efferre nequit, sine plumis valet evolare. fidem facit Beatissimus ille Turonensis Præsul Martinus, qui jugi aspectu inhærebat cælo, eâque notâ à cæteris dignoscebatur, unde vulgo sortitus nomen, *suspex cæli*; cumque lethali febre arderet, supino cubili jacens, oculis in cælum defixis precabatur, cælique immensa spatia perambulabat. rogatus à discipulis, ut corpore tantisper verso quiesceret, dum vis morbi remitteret: sinite me ajebat, cælum potiùs, quàm terram aspiciam: ut suo jam itinere, iturus ad Dominum spiritus, dirigatur. Hoc omnibus quavis infirmitate dejectis æmulandum, atque illo Cypriani, S. Cyp. ser. 5. de lapsis. animus ad cælestia erigendus est: *quanta securitas exire hinc lætum, exire inter pressuras & angustias gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines* (uxor liberi, propinqui) *videbantur, & mundus; & aperire eosdem statim, ut Deus videatur, & Christus, tam feliciter migrandi quanta velocitas! terris repentè subtraheris, ut regnis cælestibus reponaris. hæc* inquit, *oportet die ac nocte meditari.* quod Seraphicus Franciscus, corpore graviter affecto, in cinere volutans factitavit, eo animi affectu, ea oculorum assiduitate cælum contuendo, ut à terrâ tenue corpusculum, præeuntem animum auderet sequi, & humo sese altiùs efferre. ita vis desiderii & amoris, attollebat molem corporis; hinc & pingitur terræ globum calcans, hoc lemmate subjecto: *quæ sursum sunt, non quæ super terram.*

Nec in morbo dumtaxat, sed quovis adversitatis pondere mens oppressa, in cælum conniti debet, & se expeditã sentiet. quod ut cæci mortales videant, & intelligant: notandum est Raphaelem (qui Dei medicinã significat) Tobiæ olim senioris oculos, felle piscis curasse. ubi solerter Velasques noster disquirit, quis & qualis hic piscis fuerit; rectè autem ait, Franciscum Vallesium in Philosophia sacra c. 42. conjicere, non alium fuisse quam Callionymum, qui teste Galeno. Plinio, & Æliano, valet ad curandos oculos: observatq; rectè Plinius, hunc piscem græcè *Vranoscopum*, seu *speculatorem cæli appellari*, quod inter omnes pisces, insignem in capite oculum habeat, quo marinis fluctibus superior, cælum spectet, & contempletur. In hoc turbulento rerum mundanarum oceano, aureus Orator nos omnes uranoscopos esse desiderat, & ex hisce calamitatum fluctibus, ac procellis, caput efferre, quo fiet, inquit, ut inter has omnes adversitatis tempestates, tranquilli, imò & læti vivamus. ipsum audite: in hoc mari magno, *ubi morbi, ubi insectationes, ubi prematuræ mortes, ubi calumniæ, ubi invidiæ, ubi perturbationes, ubi iræ, ubi cupiditates, ubi innumerabiles insidiæ, ubi quotidianæ solicitudines, ubi perpetuâ sibiq; succedentia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores afferentia, Paulus dixit fieri posse, ut semper gaudeamus* (at quomodo?) *si quis paululum ex rerum mundanarum fluctibus erexerit caput.*

Velasq. in ep. ad Philipp. c. 3. V. 8. ann. 10.

Galen. l. 10. de simp. medic. c. 12. Plin. l. 7. c. 32. Ælian. l. 3. c. 4.

Chrys. in orat. de S. Philogonio.

E cruentis persecutionum fluctibus Symphoriani mater efferens caput, sic eum hortatur: nate, nate, memento æternæ vitæ, cælum suspice, & ibi regnantem intuere. Hanc & tu collo tenus immersã anima æmulare, & è fluctibus paupertatis, è fluctibus tentationis, calumniæ, caput erige, hortatur Basilius: *affecit te aliquis ignominiâ: quin tu ad eam suspice gloriam, quæ reposita in cælis est: jacturam rerum tuarum adiisti? oculos imprime fixiùs cælestibus illis divitiis: patriâ exclusus es? at patriam habes cæle-*

Bas. hom. de grat. action.

stem Ierusalem: periit tibi filius: at Angelos habes &c. denique illud Seraphici Patris crebrò usurpa: *tantum est bonum quod me exspectat, ut omnis pœna me delectet, omnis morbus, paupertas, miseria omnis.*

Hoc indies per sacros mystas populo inculcatur: *sursum corda*; at videant, qui sacrificio intersunt, quàm ex vero adjiciant: *habemus ad Dominum.* plerique sanè hoc ævo sunt, quibus ea verba ore excidunt, non corde promuntur, labiis cælos petunt, at animo in terris degunt. hos acutiore stylo pungit Augustinus, probatque multis, annonæ, frumentique majorem esse curam, quàm animi, & cordis, sic enim eos arguit: *frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret levares ad superiora: frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere*; quæ tamen ex naturæ inclinatione, & gratiæ genio, non est opportunus humano cordi locus: quippe quod terram despicit, & cælos amat. Ejusmodi fuêre magni illius Arsenii, jam morientis ad discipulos voces: *ibi, ubi.* ibi fixa sint corda, ubi vera sũt gaudia. Quòd si omni hora, locove jubemur sursum erigere corda, maximè verò eo loci, ac temporis, cùm superum regia tota panditur, tum tamen reperire est, qui ut severâ eloquentiâ ait Chrysostomus, *sub horam terribilis mystica mensa, in vaniloquentiæ conventiculis occupati sunt.* quos idem sanctissimus Antistes ita perstringit: *quid facis ô homo? non promisisti sacerdoti, qui dixit, sursum corda, & dixisti, habemus ad Dominum, non erubescis eâ horâ mendax inveniri?* si alio tempore, locove mendax reperireris, venia fortassis danda foret; at in templi sacrario, Christi regiâ, Servatoris oculis, in luce, soleque illius majestatis, mendacii impudentis reum teneri, ne insolens & pudendum hoc crimen! quod ut eluas, age, fac ori cor consonet, conspiretque lingua, cum animo: & hic, & illa tollatur sursum, ut cælestem rorem excipiat. Indico mari conchylia sese cælo pandunt, ut uniones, ac margaritas patenti, diviteque sinu concipere, & gignere queant.

Aug. in ps. 85.

In vita.

Chrysost. hom. de Euchar. in encæniis.

nimirum à sudo, calentique æthere, petenda gemmarum lux, non à frigido, falsoque aquæ elemento. Quod illis, hoc tibi, à superis ducendi partus, Deo digni, ut porrò ducas, animæ sinus, & vota cælestibus aperi, & terrenis claude. ne si ad hæc languidiùs aspires, segniùs anheles, ejusdem summi boni fruitione (quod tormenti genus gravissimum) priveris, ut eventus non semel comprobavit. atque ipsa comprimis Deipara, luculenter D. Brigittæ manifestavit, unum aliquem Anachoretam vitæ sanctimoniâ conspicuum, ad insolens quoddam purgatorium, quo solo desiderio, seu pœnâ damni, ut vocant, torquebatur, damnatum: quia minus ardenter ad cælestem illam beatorum mansionem anhelarat. Consimile quid refert Cæsarius, virgini religiosæ, raræ sanctitatis accidisse quæ per duas horas cælo seclusa, quod in vitâ non satis fervidè, Dei conspectum efflagitasset. Quod exiguum temporis spatium, animæ à cælesti patriâ exulanti, sæculum est, & cruciatus ipso inferno gravior. unde Guilielmus ille ex integerrimis D. Bernardi alumnis, Amico cuidam suo per noctem se exhibuit, non alio tormento se excruciari queritans, quàm privatione visionis Dei, obnixè eum rogans, ut Prælato miserum, in quo attinebatur, statum exponat, suisque omnibus pro se preces indicat. re perceptâ superior mandavit per septem dies, singuli psalmum Davidicum: *quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum*, piè recitarent. Cùm ecce die septimo, se spectandum in gloriâ, sub reginæ cæli auratâ chlamyde præclarè exhibuit. Quare ne acerbo hoc exilio mulctetur, omnis *anima quam tangit amor Dei, nihil aliud potest cogitare, nihil desiderare, sed frequenter suspirat dicens: sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* quo ex desiderio, illum fructum consequitur, ut citiùs omnis boni fonte satietur; quod olim Abbas Hyperichius docuit: *cogitatio tua semper sit in regno cælorum, & citò in hæreditatem capies illud.* Ut

V. Penne-quin Amour divin p. 3. c. 2.

Cæsar. l. 2. c. 37.

Psal. 41.

Aug. in manual. c. 20.

Rosweid. vita Patrum.

Ut ergo eò revertamur, unde exordium duximus; qui gloriam cælestem ardenter ambit, quietæ noctis silentio, cælum fixo mentis, & oculorum intuitu frequenter contempletur, & illud suavissimi Poëtæ expendat:

Stellata cæli templa, divorum domus,
Quoties revulsam trahitis aspectu, suam
A corpore animam! seq; furatur sibi,
Deo ut fruatur.

Bonav. soliloq. c. 4. Aut cum Seraphico Doctore exclamet: *ô anima quid dicere valeo cùm futurum gaudium aspicio? jam pæne præ admiratione deficio; quia gaudium erit intus & extra; subtus & supra, circum & circa gaudebis in omnibus, gaudebis de omnibus. O anima! qualis tibi erit dies illa, cùm supra omnes has stellas, ad felicissimas choreas fueris assumpta!* ita anima devota, inquit, Genevensis Antistes, pellucidum fontem contemplans, qui nocte serena cælum stellis suis splendidum referebat: ô mi Jesu ait, hæc lucidissima sidera, hoc speciosum pavimentum, aliquando pedibus meis substernetur, & quemadmodum hæ stellæ in aquis resplendent, sic animæ in vivo fonte divinitatis refulgebunt. Hæc & tu attende, ô anima, quæ cælestia contemplando, cælum fieri potes, juxta illud Aristotelis, *intellectus intelligendo fit omnia,* si cælum contempletur cælum fiet, *nam corda fidelium cælum sunt, qui in cælum quotidie eriguntur.* Quod si filius Regis Japoniæ, eâ cautelâ educatus fuit, ut ne pedibus terram umquam contingeret, quia hæres futurus regni, quod terrenum, & caducum erat, quanto majori studio, ac solertiâ, nobis à terrenis recedendum est, qui hæredes sumus cælestis *regni, cujus non erit finis*; quas voces, quoties sub sacrificio, B. Theresa in symbolo pronuntiari audiret, mente in cælum abripiebatur

Franc. Sales prax. spirit. part. 1, c. 12.

Aug. ser. de Redempt.

Solier. hist. Iapon. l. 1. c. 6.

Ovid. l. 4. trist.

Illa per immensas spatiatur libera terras,
In cælum celeri pervenit illa fuga.

Possidonius tria celebrat, S. Augustini desideria: *Romam videre in flore, Paulum in cathedra, & Christum in carne;* quæ omnia excellentiori longè modo, in cælis intuetur. beati habeantur oculi, qui Romam, & Paulum, & Christum contemplati sunt; at longè beatiores, qui Jerusalem triumphantem, Paulum in gloria, & Christum regnantem, atque omne bonum in Deo conspecturi sunt: *quid enim non vident,* inquit Gregorius, *qui videntem omnia vident?*

Greg. l. 4. c. 33.

Ovid. l. 1. fast.

Felices animæ quibus hæc cognoscere, primum
Inque domos superas scandere cura fuit.

Si itaque extima cæli facies, quam digito solùm monstravimus, mortalium ad se animos adeò rapiat, ut has voces non uni expresserit: *tota pulchra es patria mea, & macula non est in te; tota pulchra es; absque eo quòd intrinsecus latet, nescio quid cælatur in eo, quod hic non gustatur.*

Bern. ser. 8. in festo S. Martini.

O si scires quid in eo cælatur, si interiorem ejus fulgorem, si amplitudinem, cælestium civium frequentiam, & supra omnia, ipsius æterni regis majestatem, & gloriã daretur intueri, verissimè exclamares;

Quæque latent, meliora puta.

Ab hoc arcano, manum & mentem abstinuimus, sola superficie dumtaxat cæli, contenti: quia, ut gravissimi Doctoris verbis utar: *de rege autem qui horum medius residet, dicere vox nulla sufficit: effugit omnem sermonem, atque omnem sensum humanæ mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa gloria, illa magnificentia, illa majestas: ultra enim omnem sanctorum est gloriam, ipsius inæstimabilem aspicere conspectum, & splendore majestatis ejus irradiari.*

Aug de sanctis ser. 37. in festo omnium SS.

Ecquid mirum si facultatem nostram, si capacitatem nostram summi boni fruitio excedat, cum è tribus illis, ut D. Thomas loquitur, quæ omnipotens Deus majora ac præstantiora reddere nequit, visio beatifica meritò censeatur, quæ ob arctissimam cum immensâ illâ majestate conjunctionem, quandam habeat in se infinitatem, quâ creata omnia innumeris parasangis antecellit.

S. Thom. p. 1, q. 25. a. 6. ad 4.

Dixerit olim M. Tullius, ab exilio Romam, quasi in alterum orbem delatus: quid admirer? quæ species Italiæ? quæ celebritas oppidorum! quæ forma regionũ! qui agri, quæ fruges! quæ pulchritudo

V. Bellarm. conc. 3. infern.

DOMINICA DECIMATERTIA POST PENTECOSTEN.

Steterunt à longè. Luc. 17.

DIsceptatio hæc multis non ingrata, & ad instructionem morum peraccommoda, institui solet: quæ gens, quæ natio maximo locorum intervallo ab altera sejungatur? Quod regnum, quæ regio in hoc vastissimo terrarum orbe, ab alterâ maximè remotâ censeatur? Ab Antverpiensium aut Bruxellensium urbe, quæ civitas, quis locus, in China, in Japonia, in Peraquaria longissimè distet, quotque inter hæc spatia, leucarum millia intercedant: Quod apud Clavium, aliosque Geometras, qui volet videre poterit.

Ad propositum nostrum hæc indubitata assertio est, nullas gentes aut populos longiùs aut remotiùs, quàm Antipodes à nobis distare, ac separari; ejusmodi verò censentur, qui adversis vestigiis contra nos incedunt. Quæ Antipodum ratio, cuivis peccatori à Deo longissimè semoto, atque adversus eum procedenti congruere, magno teste Gregorio comprobatur, hom. 33. in Evang. ubi solerter observat, quod mulier, quæ fuerat in Civitate peccatrix, per pœnitentiam appropinquans, steterit secus pedes Domini, quæ anteà per flagitia longè ab eo remota, adversus Deum ambulabat: *Secus pedes Iesu stetit mulier*, inquit, *contra pedes enim Domini stetimus, cùm in peccatis positis, ejus itineribus obnitebamur*, juxta commonitionem illam Levitici 26. *si ambulaveritis ex adverso mihi, ego quoque contra vos adversus incedam*: quod Cordubensis Philosophus, qui occultus Pauli discipulus fuisse creditur, sic uberiùs ad mores prosequitur. *Qualis illorum conditio dicitur, quos natura (ut ait Virgilius,) pedibus nostris subditos è contrario posuit.*

V. Massutium vita Pauli l. 7. c. 8.

Seneca epist. 122.

Nosque ubi primus equis oriens afflavit anhelis,
Illis sera rubens accendit lumina vesper.

Talis hominum (quos depingit) *contraria omnibus non regio, sed vita est. Sunt quidam* (quod maximè mirandum) *in eadem urbe Antipodes, qui ut M. Cato ait, nec orientem umquam solem viderunt, nec occidentem*; noctem vertentes in diem, moribus, genio ac ingenio sibi ac Deo maximè adversantes, longè à gratiâ, longè à salute, longè à cælesti patriâ, longè à summo, & increato bono recedunt.

§. I.

Peccator cum filio prodigo in regionem longinquam proficiscitur.

NOminatus ille Trismegistus, ut eloquentiæ Princeps commemorat, rogatus quid esset Deus? ubi se ipse diu torsit, & omnem ingenii vim, & aciem explicuit, ut Dei sui terminum ac definitionem inveniret, tandem eam extulit: *Deus est circulus, cujus centrum est ubique, circumferentia nusquam.* A quo Hebræi sapientes non multum diffidentes, Dei ter optimi maximi bonitatem in centro, pulchritudinem in circulo statuerunt, unde ea controversia moveri posset, quî fieri possit, ut peccator longè sit à Deo, *longè est Dominus ab impiis*; qui ubique rebus minimis præsens est? quoniam *in eo vivimus, movemur, & sumus.* Cui difficultati dilucidè occurrit

Cic. l. 2. nat. Deor

Proverb.

rit D. Hieronymus, epistolâ ad Damasum: *Peccatores*, inquit, *recedunt à Deo, affectnum, non locorum spatiis*, atque adeò fit, ut propinqui sint, & remoti à Deo, procul & propè: quod duobus labyrintho inclusis subscriptum legi: *& procul, & prope.* Hoc enimverò Augustinus etiamnum Audabatas & Antipodas inter, cæcutiens contestatur: *Ecce intus eras, & ego foris: mecum eras, tecum non eram, & me tenebant longè à te, quæ diviserunt inter me & te.* Quod cum gemitu identidem ingeminat, dicens: *Vbi eram, & quàm longè exulabam à delitiis domus tuæ, anno illo sextodecimo ætatis meæ?* & ut viæ justorum rectæ, ideoque brevissimæ, ita & peccatoris obliquæ, ac tortuosæ, quæ longè à cælesti patria, & amantissimo parente seducunt. quas vias ulteriùs se ingressum queritur lib. 3. Conf. c. 3. *Vagatus sum præsidenti collo ad longè recedendum à te, amans vias meas, & non tuas; amans fugitivam libertatem.* Viæ Domini ad prærupta montium, ad ardua virtutum deducunt; viæ autem peccatoris in malum declives, ad vitiorum præcipitia invitant: adeoque inter se dissitæ, ut Isaias earum distantiam mensus, affirmare non dubitarit: *Sicut exaltantur cæli à terrâ, sic exaltatæ sunt viæ meæ (inquit Dominus) à viis vestris.* Quidni contrariis insistendo, longissimè aberrarit, ut se cum filio verè prodigo in regionem longinquam profectum ultrò fateatur: *Profectus sum*, inquit, *abs te in longinquam regionem, ut substantiam dissiparem in meretricias cupiditates.* Ubi, amabo vos, attentiùs quæ facer historicus de prodigo commemorat, ausculate; ac primùm illam vocem *abiit* cum summis Ecclesiæ magistris expendite: *Abiit ergo*, inquit S. Thomas, *adolescentior, nondum adultus mente*, & impudenti quadam libertate patrem alloquitur, tædio se intra domesticos parietes detineri, parentis consuetudinem sibi gravem, nec quid ex familiarium convictu se voluptatis capere posse; proinde deliberatum sibi esse, relictâ paternâ domo, fratre, parente, in exteras & ignotas terras proficisci, suam sibi debitam hæreditatis partem annumerari velle, omnemque de se insuper curam ac solicitudinem mitteret. Quid si adiecerit, Piget vobiscum ulteriùs commorari, ad capitalis hostis tui ædes me recipio, illic liberaliùs indulgentiusque habebor, & me servum libens mancipabo, eique infimum obsequium ac famulatum summâ animi mei voluptate exhibebo. quis impudens illud os, & belluinam barbariem sustinere queat? Ea peccatoris impudentia est, sic ille sine fronte Deum suum alloquitur: Nihil mihi in te Deus placitum est, nihil è convictu tuo sensibilis gaudii est, nihil in domo tuâ voluptatis est; te spreto ad amatores mundi, ad hostes tuos confugio. ita abit & longè à domo Domini, à cælesti illo patre secedit. Neminem Deus è domo sua deturbat, neminem deserit, nisi priùs deseratur; à nullo recedit, nisi priùs peccator ab eo quàm longissimè recedat. Quod præclarè Hipponensis Præsul edocuit, dicens: *Anima ut desereretur, deseruit.* Et S. Bernard. *Fidelis socius est, nec deserit sperantes in se, nisi ipse prior deseratur.* quam doctrinam sacrosanctum Concilium Tridentinum confirmat: *Numquam Deus deserit hominem, nisi priùs ab homine deseratur.* Non ipse abit à nobis, sed per scelera longè ab eo recedimus. Hoc olim Propheta graviter questus est: *Quasi de industria recesserunt ab eo, & sequi vias ejus noluerunt*; deliberato animo, quemadmodum ille prodigus, Deo noluerunt ulteriùs adhærere, familiam ac societatem ejus insimularunt tristitiæ, melancholiæ, tædii: nullam animi relaxationem, corporisque voluptatem in domo Dei reperiri; sed quamdam velut umbram mortis, horridum silentium, lachrymas & suspiria incolere. Hæc jactitant, & ipse ac alios secum in regionem longinquam abripiunt, quos ipse Dominus benignè compellat, ac dicere compellit, quid

[Margin notes: l. 10. conf. 27. — Aug. l. 2. conf. c. 2. — Isa. 55. — l. 4. conf. c. 26. — Luc. 15. — S. Th. hic. — Aug. l. 13. de civit. c. 15. — Bern. lib. Med. c. 7. — Trident. Sess. 6. c. 11. — Iob 34.]

in eo displicuerit, cujus conversatio non habet amaritudinem, nec tędium convictus illius, sed gaudium: *Audite verbum Domini domus Iacob, & omnes cognationes domus Israel: hæc dicit Dominus: Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia* ELONGAVERUNT *à me, & ambulaverunt post vanitatem?* Quæ iniquitas mea? quid in me culpæ? quid vobis injuriæ intuli? Deus tantū hunc contemptum duxit, ut velut stupore & indignatione attonitus, exclamet: *Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer: duo enim mala fecit populus meus; me dreliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Consimili stupore commoveri ac conturbari visus est Christus in sacrilegum illum sui proditorem Iudam; de quo dum agunt sacri Evangelistæ, sic aiunt: *Tunc abiit vnus de duodecim.* Quam tragicam historiam D. Ioannes perscribens, cùm oculos suos in omnes Christi gestus ac nutus intenderet, advertit, quod quamprimùm Salvator noster vidit Iudam mensâ assurgentem, cænaculo egredientem, sibi terga vententē, *turbatus est spiritu, & protestatus est*, quia nullam ei caussam præbuisset, cur se desereret. *Protestatus est* quòd ipse eum à consortio sanctorum, à suo conspectu non arceret. *Protestatus est* se invito, ne minimâ offensionis ansâ, à se abiret. Sed oculos si libet mentis reflecte ad prodigum & contemplare, quàm gaudens & gestiens è paterna domo discesserit, jam tetrici senis ereptum se contubernio, gravi ejus censurâ, si fortè liberiùs genio indulgere, aut cum amicis pergræcari, aut bene potum intempestâ nocte redire contingeret; nunc crumenâ bene instructâ, omni jugo excusso sibi adblandiebatur. Interim hunc miserum, & verè miserabilem totum explorat Propheta, & deplorat, nosque ad planctum invitat dicens: *Plangite eum, qui egreditur.* quæ verba eleganter expendit Hieronymus:

Hierem. 2.

Hierem. 2.

Matt. 26.

Ioan. 13.

Hierem. 22.

Viden' adolescentem, quàm hilaris, quàm paternis ædibus excedat animatus? quàm turgidus prodeat superbiâ? quàm excitatus voluptate? Plangite eum quasi mortuum; ædibus valedicens ubi bonis omnibus affluebat; quid nisi mala reperiret universa? Quod Chrysostomus prosequitur: *Nónne*, inquit, *hæc discessio digna lamentis? Quò fugis infelix & miser? Quo fugis à vitâ & salute tuâ? Si à Deo fugias, quò respicies? unde posthac vives? Etenim quid superest, nisi ut, qui lumen deserit, in tenebris cæcutiat. Quid restat* fratres (hunc profugum adolescentem notans) *nisi ut recedens ab ejus calore torpescat? recedens à veritate vanescat? recedens ab eo, qui summè & incommutabiliter est, in deterius mutatus deficiat?* Ovum gallinæ alis, umbrâ, calore submoveas, videbis in quid evanescat. Quàm speciosus erat ille, Princeps Angelus; derepentè dum se à Deo separat, cùm nulli creaturarum foret donis naturæ ac gratiæ secundus, omnibus ilicò exutus, in teterrimum spectrum commutatus est. *Quid Adamo*, quærit idem Doctor, *quid illi deerat? dicatur mihi, quid isti deerat in paradiso constituto?* Suis obsequi voluit cupiditatibus, fræna laxare voluptatibus, & spreto Deo, quid illi occurrit nisi fames, egestas, labor, dolor, morbi, mors? *Abisti*, inquit, *& peristi, malè vagus, malè præsumens, recedendo à via justitiæ.* Momento temporis invenit eum Deus in loco horroris, & vastæ solitudinis, & velut in extremo orbis angulo abditum quæreret, exclamavit: *Adam ubi es? Adam ubi es?* Num oculos illos lucidiores sole latebat? minimè, sed quærendo & clamando indicare divina bonitas voluit, in regionē quàm longinquam ilicò trāslatus esset, eapropter vociferatur: *Adam ubi es?* ut attēderet ubi esset.

Hieronym. epist. 46. Rust.

Chrysost. hom. 11. epist. ad Philip.

Aug. in 70. part.

Aug. in 70.

Gen. 3. V. Paz epist. Iacobi. c. 4 8. §. 1. Aug. l. 1 de civit. 15.

Arrectis auribus & hianti ore quandoque eam quæstionem à populo excipi adverti, quam Delrio noster in disquisitionibus suis magicis proponit; ope Dæmo-

Delrio disquisition

g.l.2.3. Dæmonis aut arte necromanticâ, sagos ac sagas brevissimo temporis puncto, quandoque ab hirco in exteras, & quàm remotissimas à patriis sedibus deferri; quod mirando eventu comprobat. Quidam, inquit, cùm „accepisset uxorem suam noctu frequentare sæpè sagarum conciliabulum; „eandem suspectam habuit, & quæ multorum rumor sparserat, vera opinari „cœpit: finxit se itaq; quadam nocte altum dormire. Quod ubi uxor percepit, „surgens de lecto, inunxit se unguento ex „vasculo priùs abscondito, & statim nusquam comparuit. Stupens autem vir „ejus; & quadam curiositate ductus, de „lecto surgens, idem fecit quod uxor, & „statim per caminum, per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse uxorem, in „quandam illustris Comitis cellam vinariam deportatus est: quo loco uxorem „cum aliis pluribus reperit. Eo autem viso, uxor ejus statim cum aliis, quodam „signo dato, & viro suo illic relicto, discessit, qui manè à famulis domus inventus, & cum clamoribus, quasi latro captus, & ante Comitem constitutus, accepto loquendi spatio, factum omne enarravit. Ex eo accusata uxor illius apud inquisitorem, quæ seclus confessa, pœnas dedit flagitiis dignas. Gravius quid peccatori obvenire solet, qui scelere concepto, ex Ierusalem in Babylonem defertur, & quemadmodùm Sedecias regno exutus, in Babylonem ex Iudæa ductus, ilicò gravissimis catenis vinctus, oculis orbatus, & vitâ privatus est; ita peccator in Babylonem, quæ regio omnium flagitiorum est, delatus, vinculis peccatorum colligatus, excæcatur; juxta illud Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum*; ac tandem nisi misericordiâ Dei, manum porrigente, revertantur, non in cellam vinariam, sed in stagnum picis & sulphuris transferendi sunt. Sed ut luculentiùs ostendam, impios non tantùm subitò ex felicissimo, in miserrimum statum deferri; verùm etiam quàm remotissimè à Deo elongari, proderit alteram, quam idem author ex Alphonso à Castro, aliisque commemorat, historiam attexere. Mulier quædam Sabinensis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cùm maritus suspicionem haberet, interrogavit eam pluries; sed cùm pertinaciùs negaret, observavit quadam nocte se ungentem, quasi avem avolare. Uxorem reducem maritus compulit edicere omne maleficium, & quò abiret; eamque fustibus graviter pultando, duriora interminando, veritatem expressit. Mulier illi in genua procidens, rem omnem aperuit, & veniam petiit; quam illi maritus hac conditione indulsit, ut se ad tales congregationes adduceret. quod illa facilè addixit, & promissum ex licentia Sathanæ implevit. Adductus igitur ille ad locum, ubi ludi fiebant, ludum & choreas, & cetera omnia contemplatus est, ac tandem cum cæteris accumbens, cum cibos insipidos iudicaret, petiit salem adferri, iterumq; iterumque petit, ac tandem ubi sal allatum est; dixit: Nunc laudetur Deus, quoniam sal venit. Quibus verbis prolatis, dæmones & reliqui omnes lucernis extinctis disparuerunt, atque hîc miser in tenebris, in loco horrido & deserto relictus est. Orto jam sole, cùm ubi esset gentium planè ignoraret, quosdam eminus bubulcos conspiciens, percunctatur, quæ hæc Regio esset, in qua degeret. Responderunt agrum Beneventanum esse, in regno Neapolitano, qui locus distabat à viri patria ad centum milliaria, jamque ad eam penuriam redactus erat, ut cetera opulentus, stipem cogendo, longo ac difficili itinere in patriam, unde momento discesserat, reversus sit. *Abierat*, inquit D. Thomas Aquinas, *non localiter à Deo discedens, qui ubique est, sed affectu: fugit enim Deum peccator, ut à longinquo stet?* Nónne hic suis coloribus imaginem impii, in regionem longin-

Dolrio cit.

S. Th. in Luc. c. 15.

in eo displicuerit, cujus conversatio non habet amaritudinem, nec tędium convi-
Hierem. 2. ctus illius, sed gaudium: *Audite verbum Domini domus Iacob, & omnes cognationes domus Israel: hæc dicit Dominus: Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia* ELONGAVERUNT *à me, & ambulaverunt post vanitatem?* Quæ iniquitas mea? quid in me culpæ? quid vobis injuriæ intuli? Deus tantũ hunc contemptum duxit, ut velut stupore & indignatione attonitus, exclamet:
Hierem. 2. *Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer: duo enim mala fecit populus meus; me dreliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Consimili stupore commoveri ac conturbari visus est Christus in sacrilegum illum sui proditorem Iudam; de quo dum agunt sacri Evangeli-
Matt. 26. stæ, sic aiunt: *Tunc abiit vnus de duodecim.* Quam tragicam historiam D. Ioannes perscribens, cùm oculos suos in omnes Christi gestus ac nutus intenderet, advertit, quod quamprimùm Salvator noster vidit Iudam mensâ assurgentem, cænaculo egredientem, sibi terga vententẽ, *turbatus*
Ioan. 13. *est spiritu, & protestatus est*, quia nullam ei caussam præbuisset, cur se desereret. *Protestatus est* quòd ipse eum à consortio sanctorum, à suo conspectu non arceret. *Protestatus est* se invito, ne minimâ offensionis ansâ, à se abiret. Sed oculos si libèt mentis reflecte ad prodigum & contemplare, quàm gaudens & gestiens è paterna domo discesserit, jam tetrici senis ereptum se contubernio, gravi ejus censurâ, si fortè liberiùs genio indulgere, aut cum amicis pergræcari, aut bene potum intempestâ nocte redire contingeret; nunc crumenâ bene instructâ, omni jugo excusso sibi adblandiebatur. Interim hunc miserum, & verè miserabilem totum explorat Propheta, & deplorat, nosque ad planctum invitat di-
Hierem. 22. cens: *Plangite eum, qui egreditur.* quæ verba eleganter expendit Hieronymus:

Viden' adolescentem, quàm hilaris, quàm paternis ædibus excedat animatus? quàm Hieronym. *turgidus prodeat superbiâ? quàm excita-* epist. 46. a *tus voluptate? Plangite eum quasi mor-* Rust. *tuum; ædibus valedicens ubi bonis omnibus affluebat; quid nisi mala reperiret univer-* Chrysost. *sa?* Quod Chrysostomus prosequitur: hom. 11. *Nónne*, inquit, *hæc discessio digna lamen-* epist. ad *tis? Quò fugis infelix & miser? Quo fugis* Philip. *à vitâ & salute tuâ? Si à Deo fugias, quò respicies? unde posthac vives? Etenim quid superest, nisi ut, qui lumen deserit, in tenebris cæcutiat. Quid restat* fratres (hunc profugum adolescentem notans) *nisi ut* Aug. in Ps. *recedens ab ejus calore torpescat? recedens à* 70. part. 2 *veritate vanescat? recedens ab eo, qui summè & incommutabiliter est, in deterius mutatus deficiat?* Ovum gallinæ alis, umbrâ, calore submoveas, videbis in quid evanescat. Quàm speciosus erat ille, Princeps Angelus; derepentè dum se à Deo separat, cùm nulli creaturarum foret donis naturæ ac gratiæ secundus, omnibus ilicò exutus, in teterrimum spe- Aug. in Ps. ctrum commutatus est. *Quid Adamo*, 70. quærit idem Doctor, *quid illi deerat? dicatur mihi, quid isti deerat in paradiso constituto?* Suis obsequi voluit cupiditatibus, fræna laxare voluptatibus, & spreto Deo, quid illi occurrit nisi fames, egestas, labor, dolor, morbi, mors? *Abisti*, inquit, *& peristi, malè vagus, malè præsumens, recedendo à via justitiæ.* Momento temporis invenit eum Gen. 3. Deus in loco horroris, & vastæ soli- V. Paz in tudinis, & velut in extremo orbis an- epist. Iagulo abditum quæreret, exclamavit: cobi. c. 4 *Adàm ubi es? Adam ubi es?* Num oculos 8. §. 1. illos lucidiores sole latebat? minimè, sed Aug. l. 1 quærendo & clamando indicare divina de civit. bonitas voluit, in regionẽ quàm longin- 15. quam ilicò trãslatus esset, eapropter vociferatur: *Adam ubi es?* ut attẽderet ubi esset.

Arrectis auribus & hianti ore quandoque eam quæstionem à populo excipi adverti, quam Delrio noster in dis- Delrio in quisitionibus suis magicis proponit: ope quisition.

Dæmo-

Dæmonis aut arte necromanticâ, sagos ac sagas brevissimo temporis puncto, quandoque ab hirco in exteras, & quàm remotissimas à patriis sedibus deferri; quod mirando eventu comprobat. Quidam, inquit, cùm „accepisset uxorem suam noctu frequentare sępè sagarum conciliabulum; „candem suspectam habuit, & quæ multorum rumor sparserat, vera opinari cœpit: finxit se itaq; quadam nocte altum dormire. Quod ubi uxor percepit, „surgens de lecto, inunxit se unguento ex „vasculo priùs abscondito, & statim nusquam comparuit. Stupens autem vir „ejus; & quadam curiositate ductus, de „lecto surgens, idem fecit quod uxor, & „statim per caminum, per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse uxorem, in „quandam illustris Comitis cellam vinariam deportatus est: quo loco uxorem „cum aliis pluribus reperit. Eo autem viso, uxor ejus statim cum aliis, quodam „signo dato, & viro suo illic relicto, discessit, qui manè à famulis domus inventus, & cum clamoribus, quasi latro captus, & ante Comitem constitutus, accepto loquendi spatio, factum omne enarravit. Ex eo accusata uxor illius apud inquisitorem, quæ sceclus confessa, pœnas dedit flagitiis dignas. Gravius quid peccatori obvenire soler, qui scelere concepto, ex Ierusalem in Babylonem defertur, & quemadmodùm Sedecias regno exutus, in Babylonem ex Iudæa ductus, ilicò gravissimis catenis vinctus, oculis orbatus, & vitâ privatus est; ita peccator in Babylonem, quæ regio omnium flagitiorum est, delatus, vinculis peccatorum colligatus, excæcatur; juxta illud Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum*; ac tandem nisi misericordiâ Dei, manum porrigente, revertantur, non in cellam vinariam, sed in stagnum picis & sulphuris transferendi sunt. Sed ut luculentiùs ostendam, impios non tantùm subitò ex felicissimo, in miserrimum statum deferri; verùm etiam quàm remotissimè à Deo elongari, proderit alteram, quam idem author ex Alphonso à Castro, aliisque commemorat, historiam attexere. Mulier quædam Sabinensis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cùm maritus suspicionem haberet, interrogavit eam pluries: sed cùm pertinaciùs negaret, observavit quadam nocte se ungentem, quasi avem avolare. Uxorem reducem maritus compulit edicere omne maleficium, & quò abiret; eamque fustibus graviter pultando, duriora interminando, veritatem expressit. Mulier illi in genua procidens, rem omnem aperuit, & veniam petiit; quam illi maritus hac conditione indulsit, ut se ad tales congregationes adduceret. quod illa facilè addixit, & promissum ex licentia Sathanæ implevit. Adductus igitur ille ad locum, ubi ludi fiebant, ludum & choreas, & cetera omnia contemplatus est, ac tandem cum cæteris accumbens, cum cibos insipidos iudicaret, petiit salem adferri, iterumq; iterumque petit, ac tandem ubi sal allatum est; dixit: Nunc laudetur Deus, quoniam sal venit. Quibus verbis prolatis, dæmones & reliqui omnes lucernis extinctis disparuerunt, atque hîc miser in tenebris, in loco horrido & deserto relictus est. Orto jam sole, cùm ubi esset gentium planè ignoraret, quosdam eminus bubulcos conspiciens, percunctatur, quæ hæc Regio esset, in qua degeret. Responderunt agrum Beneventanum esse, in regno Neapolitano, qui locus distabat à viri patria ad centum milliaria, jamque ad eam penuriam redactus erat, ut cetera opulentus, stipem cogendo, longo ac difficili itinere in patriam, unde momento discesserat, reversus sit. *Abierat*, inquit D. ... ctor Aquinas, *non localiter à Deo discedens, qui ubique est, sed affectu: fugit enim Deum peccator, ut à longinquo stet*? Nónne hic suis coloribus imaginem impii, in regionem longin-

Margin notes: ...g. l. 2. q. — Dolrio cit. — S. Th. in Luc. c. 15.

longinquam abeuntis expressam cernitis, dum momento procul à Patria, civis jam mundi, reperit se in regione umbræ mortis, ubi fames valida cogit mendicando redire ad Patrem. Benè hic Ambrosius: *Quid enim longinquius est, quàm à se recedere, nec regionibus, sed moribus separari, studiis discretum esse non terris, & quasi interfuso luxuriæ sæcularis æstu, divortia habere factorum? etenim qui se à Christo separat, exul est patriæ, & civis mundi.* Ita olim regius Propheta, quia longè à sole sejungitur, ideo in tenebris; quia longè à divino illo igne, ideo frigidus; quia longè ab immensâ illâ bonitate, ideo malus; quia longè ab infinitâ potentiâ, ideo infirmus, quia longè à summâ puritate, ideò immundus; quia longè ab increatâ sapientiâ, ideò fatuus; quia longè à vitâ, ideò mortuus; quia *longè à peccatoribus salus*, ideò peribit. Unde exemplo suo nos commonet: *Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt.* Vbi Doctor egregius: *Et quid est; longè à Deo fieri? perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Tu ne talis sis, elabora: ut *quantum distat ortus ab occidente, longè facias iniquitates tuas.* Vbi præclarè Africanum sidus: *Quando peccatum remittitur, occidunt peccata tua, oritur gratia. Peccata tua tamquam in occasu sunt, gratia quâ liberaris, in ortu est. Oriens* quippè est lucis regio, solis thalamus thronusque, & surgentis orbis oculus, cùm è contrà *Occidens*, noctis sit sedes, & plaga tenebrarum. Viderat sol ille oriens ex alto, Saulum in occidente, hiberno frigore torpentem, in tenebris cæcutientem: vocem audit intonantem, *Avertere, avertere ab Occidente, convertere ad Orientem; occidunt ibi peccata, oritur inde Iustitia. In Occidente vetus, in Oriente novus: in Occidente Saulus, in Oriente Paulus.* Vides Augustino indice & judice, Saulum inter & Christum, quantum esset intervallum, quamque necesse (quod inter longè absentes fieri assolet) iterum, iterumque geminari illas voces, *Saule, Saule*; quia n mirum clamabat Christus in oriente, ut Saulus au diret in occidente: ideoque validum & ingentem clamorem esse oportuit. Tu eum hodie, si audis, noli obdurare cor tuum, noli aures occludere; sed potiùs & cordis, & aurium sinus aperi, & dic cum Paulo: *Domine quid me vis facere?* dic cum Augustino: *Ea me tenebant longè à te, quæ si in te non essent, non essent. Vocasti, & clamasti, & rupisti surditatem meam.*

Amb. l. 7. in Luc. de Patre & duob. filiis. — *Ps. 18.* — *Ps. 72.* — *Aug. in Ps. 72.* — *Ps. 102.* — *Aug. in Ps. 102.* — *Aug. hom. 6. ex 50.* — *Aug. l. 2 c. 27.*

Huc adducit disertissimus Lanuza clamorem illum, quo Christus Lazarum à morte revocavit; quem typum peccatoris in regione longinqua sepultum asserit, ut ibi videre est. Nos profectò longiùs epulonem in inferno sepultum à Deo, quàm animam Lazari à corpore distare manifestò comprobabimus.

V. Lanuz. hom. 18. §. 9.

§. II.

Magnum Chaos peccatorem inter & Deum, firmatum est.

QVeruntur quandoque amantes se ab invicem separari, aut quod durius, cancellis sejungi: unde illa in Canticis: *Dilectus meus prospiciens per cancellos.* Omnem verò conspectum & colloquium, interjectus paries arcere solet; de quo ille apud Poëtam, amore insaniens:

Invide dicebam paries, quid amantibus obstas?

Ita inter cælestem sponsum & animam fieri consuevit: veniales noxæ velut sipario quodam, seu cancellis quibusdam, speciosum illum præ filiis hominum, à familiari consuetudine sejungunt; at lethale flagitium crassus omnino paries, imò murus aheneus jure nuncupari potest, quem rectè Isaias descripsit, dicens: *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum.* In prima universi molitione, auctor naturæ Deus, divisit aquas ab aquis, superas ab inferis, & ne quæ earum esset communio, firmamentũ interjecit, quod eas à se invicem

Can. 2. — *Ovidius Metam.* — *Isa. 59.*

Gen. 1. vicem discerneret: dixit enim: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, divisitq; aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant super firmamentum,* ne quid illis commune intercederet. Quod aquis illis, hoc tibi, cùm à virtute, à gratia Dei proximus esses, solutis & patentibus cœli cataractis in te illabi, & impluere cælestes aquæ, & gratiarum fluenta solebant; at ubi intercessit peccatum, ab aquis divisæ sunt aquæ, & interpositum est velut firmamentum ære fusum, murus aheneus, ut infrà fusiùs ostendemus.

Luna omne suum à sole sibi lumen vindicat, quo privatur, ac eclipsim seu defectum patitur, dum globo terrarum interjecto, soli opponitur. Haud aliter varias anima eclipses patitur, dum terrenâ ac carnali mole interpositâ, à sole justitiæ separatur. *Illa circa corpus occupatio* (inquit Bernardus) *quid est nisi à Deo quadam absentatio*? Et eheu! quantum distat benignissime Iesu ira nostra, à mansuetudine tua! & hinc sanguinis imbre interjecto, anima eclipsim patitur. Quantum distat avaritia nostra, à munificētia tua! & hinc anima, auri massa eclipsatur. Quantum distat luxuries nostra, à puritate tuâ! & hinc carneâ mole interjectâ, anima eclipsatur. Eruditè Cardinalis Bellarminus: Lunæ proprietas magnum esse potest documentum, vel exemplum mortalibus, ut intelligant quàm solliciti esse debeant propinquitatis, subjectionis & conjunctionis ad verum patrem luminum, Deum. Luna significat hominem, sol Deum; quando luna est longè distans, opposita soli, tunc lumine mutuato à sole, respicit solam terram, & terga quodammodo vertit cælo, unde etiam tunc pulcherrima apparet habitantibus in terrâ, sed deformissima habitantibus in cælo. Sic omnes mortales homines quando longissimè recesserunt à Deo, ut filius ille prodigus, quando recessit à patre & abiit in regionem longinquam, tunc abutuntur lumine rationis, quod à patre luminis acceperunt ad solam terram aspiciendam.

Bernard. tract. de præcepto & dispens. c. 17.

Bellarm. de Ascens. mentis gradu 7. c. 4.

Cælorum ea ratio, ut cælum empyreum, sit omnium supremum. Summo subjectum est cælum, quod primum mobile appellāt: huic crystallinū; crystallino orbis siderū seu firmamentum; post hoc, septem Planetarum orbes volvuntur. A lunæ ultimo, sphæra ignis suum explicat imperium: post ignem aër, ejusque districtæ tres regiones, suprema calida, media frigida, mixta infima: aërem, elementum aquæ sequitur, cui adjuncta est terra; terræ gremio gehenna delitescit, hîc igneum damnatorum ergastulum est. heu! quàm dispares æternitatis domus, chaos immensum inter hanc & illam interjectum. Omnia hactenus enarrata expressit dives ille, qui ex infima abysso, in fornices cæli empyrei, mentis oculos attollens, horrendum illud pronuntiatum audiit: *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est.* Vbi rectè S. Thomas: *Chaos magnum significat iustorum à peccatoribus distantiam; nam sicut affectus eorum varii fuerant, sic etiam mansiones non modicum differunt*; adeò ut distantia, quâ totâ æternitate à summo bono, à beatorum consuetudine, sejuncti erunt, major non valeat inveniri. Quam ut cognoscere possitis, peritos Astronomos, ac eruditos Matheseos magistros consulamus. Chrystophorus Clavius in hac arte professor & Doctor eximius affirmat, infimum lunæ cælum à terrâ distare milliaribus Germanicis (quorum quodlibet duas requirat horas) quinquaginta quinq; millibus, centum octoginta tribus; Solis seu quartum cælum, abesse ait à terrâ milliarium Germanicorū nongentis millibus, & sexaginta quatuor millibus, recentis sexaginta & uno; porrò firmamentū sive octavū siderum fixorum orbem, asserit à terrâ remotum, ad milliariâ Germanica, trigesies octies millena millia, octingēta nonaginta tria millia & quingēta milliaria: atque hic Astrologos

Luc. 16.

S. Th. hic.

Clavius in Sphæra. c. 1.

logos jubet Plato quiescere; sed longè altiùs, altiùs est conscendendum, ut non à terra, sed à profundissima miserorum abysso, ad cæli Empyrei concavum, intervallum ac chaos magnum metiamur. Cornelius compendio docet ex Clavio, quemadmodum terra distat à concavo firmamenti, octoginta millionibus milliarium; sic concavum firmamenti (tanta ejus crassities seu spissitudo) à cōvexo abest octoginta itidē millionibus milliariū.

Corn. in Pentat. & in Baruch. c. 3. ô Israel quàm magna est domus Dei! Salmeron. tom. 2. Vega in festo omn. SS. Drex. cælum l. 2. c. 8.

Hinc ratio deducit ista: Empyreum à centro terræ tanto intervallo distare, ut nemo octo millibus annorum, ad illud perveniret, etiamsi quotidie octoginta millia conficeret, in hoc ad cœlum itinere. 2. Quod si molare saxum ab octava siderum sphæra deiiceretur, ante nonagesimum secundum annum non attingeret terram, etsi singulis horis ducenta milliaria (nec enim plura posset) cadendo absolveret. At si è summo cælorum orbe, quę sedes Beatorum est, plumbeus globus dilaberetur, spatio quadringentorum annorum ad terram non pertingeret.

Quid mirum si sacræ litteræ referant, quod dives in tormentis positus, *vidit Abraham à longè*? atque ideo validam ac horrendam vociferationem ejus fuisse; nam etiam, ut ait Chrysostomus, *magna pœna magnam vocem reddebant*. Insonet hæc utinam peccatorum auribus, teque epulo ex altissimo illo inferorum spelæo clamantem, & desperationis plenum responsum audiant: *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est*. Hiatus ingens, & immensa quædam vorago interjecta est, *ut si qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare*. Frustrà clamores, & lamenta, incassum gemitus & lacrymas etiam igneas fundis; quia longè à peccatoribus salus, ad quam non datur ullo annorum numero pertingere aut permeare. Age Cain, jam prope 6000. annorum devoluta sunt, quod salute tuâ excidisti, quàm longè etiamnum abest à te salus? aliis 6000. & tunc, quàm longè aberit? adhuc 600000. millionibus; nunc reduc ad numerum stellas cæli, maris guttas, terræ arenas, & cæli atomos, & arborum folia, & agrorum gramina, tantundem adhuc aberit salus, æquè *longè à peccatoribus*, & toto illo damnatorum infaustissimo grege *salus*. Quorum illud quisque Ieremiæ ingeminare poterit: *Longè factus est à me consolator*, longè à nobis suavissimum illud Beatorum contubernium, longè à cælesti patria, longè à benignissimo redemptore, ab omnium bonorum copiosissimo fonte, ab uxore, à liberis, ab amicis, idque in æternum *infeliciter exclusi, infeliciùs includendi*.

Luc. 16. Chrysost. hom. 40. in Evang. Ierem. Thren. 1.

Vos ergo, priusquam in hoc triste exilium, in hanc profundissimam abyssum præcipitemini, qui profecti estis cum prodigo in regionem longinquam, dum tempus est misericordiæ, redite ad patrem, *appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*. Eleganter more suo Augustinus: *Hi ab eo longè esse dicuntur, qui peccando dissimillimi facti sunt, & hi ei propinquare, qui eius similitudinem piè vivendo recipiunt; sicut rectè dicuntur oculi tantò esse ab hac luce longiùs, quantò fuerint cæciores. Quid enim est tam longè à luce quàm cæcitas, etiamsi lux præstò sit, atque oculos perfundat extinctos? Propinquare autem luci meritò perhibentur, qui sanitatis accessu lucem recipiunt*. Qui longè à cælisti illo igne recessisti, inerti frigore torpescis; qui longè à sole abiisti, in spissis tenebris versatus es: *recendendo enim frigescis, accedendo fervescis; recedendo tenebrescis, accedendo clarescis*. Christum in vastam solitudinem secuta turba, ubi nullum diversorium, in quo quiescerent; nulla taberna, in qua se reficerent; nullum macellum aliævè officinæ, unde sibi necessaria petere possent, jamque triduano jejunio propè confecti, benignissimum Christi animum commoverunt, ut in has voces eruperit: *Misereor super turbam*; sed quid viscera ejus misericordiæ commovisse, quid pijssimam illam vocem *Misereor* expressisse existimatis? Hoc unum, ut ipse palam fatetur: *quidam enim ex eis*

Aug. hom. 16. ex 50. Iacob. c. 4. Aug. tract. 36. in Ioan. Aug. in Ps. 70. pert. 2.

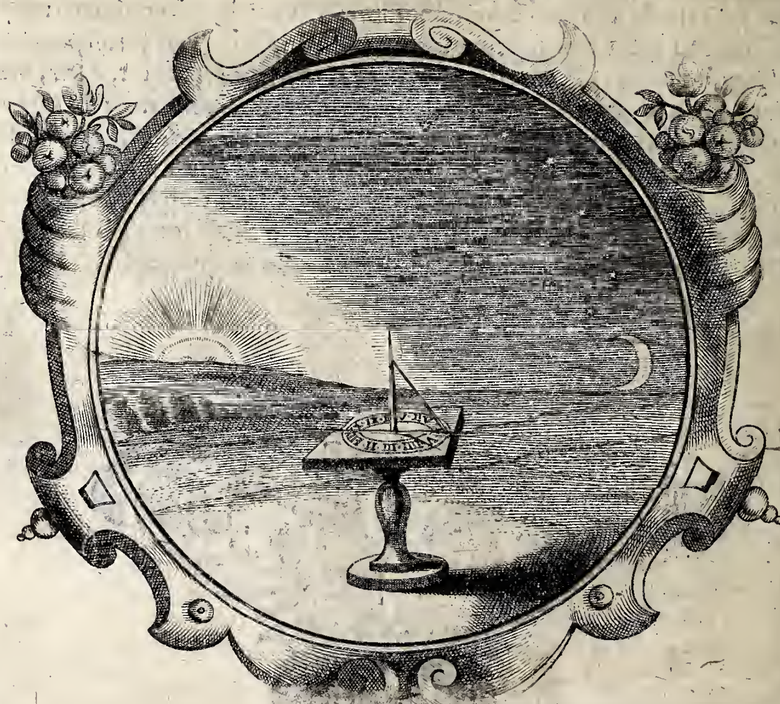
de LONGE *venerunt.* Duo longiſſimè diſtant, peccatum & gratia, virtus & vitium, Deus & peccator, ut ne per omnem Dei potentiam ſe ſimul compatiantur: hi autem de longè veniunt, qui ex latâ viâ perditionis, ad actum virtutis & contritionis; à luxuria ad continentiam; à temulentia ad ſobrietatem; ab injuſtitia ad juſtitiam redeunt, ex regione longinqua ad Patrem miſericordiarum revertuntur. Longitudinem viæ brevibus verbis expreſſit Ven. Beda *Th.ibid.* in cap. 8. Marci: *Alii poſt carnis flagitia, alii poſt furta, alii poſt illatas inimicitias & violentias, alii poſt perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei ſervitium convertuntur: hi videlicet ad Dominum de longinquo veniunt; quantò enim quiſque in pravo opere erravit, tantò ab omnipotente Deo longiùs receſſit.* Hos ergo ut videt à longè venientes, exclamat. *Miſereor*, in occurſum pergit, in amplexum ruit, & *qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè.* Quæ breviter, ſed neruosè S. Thomas exponens, *Vos, qui aliquando eratis longè, id eſt, elongati*, inquit, *à Deo, non loco, ſed merito; quidam enim ex eis de longè venerunt, ſcilicet de regione diſsimilitudinis. Vos autem modò facti eſtis propè, Deo ſcilicet & Sanctis eius, in ſanguine Chriſti*, in omni æternitate, arctiſſimo dilectionis, & unionis glorioſæ vinculo conjungendi. *S.Th.in Marc.nm. c.8.*

EMBLE-

EMBLEMA XLII.

Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. Matth. vj.

VNI SOLI.

DOMINICA DECIMAQVARTA POST PENTECOSTEN.

Vni & ſoli Deo ſerviendum eſſe, omnemq́ue affectum ei ſoli exhibendum.

Matth. 6. §. I. *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire.*

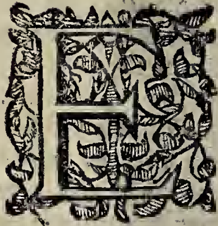
§. II. *Gravis Dæmonis fallacia perſuadentis, poſſe aliquem duobus Dominis ſervire.*

§. III. *Vni ſoli Deo ac Domino ſerviendum.*

DOMINICA XIV.
POST PENTECOSTEN.

Nemo potest duobus Dominis servire. Matth. 6.

bl. Scrip. c.

Ximius ille *Doctor* (ut eum SS. Dom. Paulus V. non semel nuncupavit) Franciscus Suarez, & cum eo Christiani passim Philosophi docent, cōtra omnem naturæ exigentiam, Deum per potentiam absolutam (ut aiunt) efficere posse, ut idem ferrum sit calidum ad octo, id est in summo candens, & simul summè frigidum. 2. ut idem paries eodem loco habeat nigrediné & albedinem; dici possit omnino albus & niger. 3. ut idem potus habeat in se summā amaritudinem & simul summam dulcedinem, &c. etsi enim hæ qualitates sibi naturaliter adversentur, atque una aliam expellat; cùm tamen res physicæ ac positivæ sint, valet auctor naturæ illam contrarietatem sistere & impedire, ne una in aliā agat; quemadmodum in fornace Babylonica accidisse videtur, ubi idem ignis, qui Chaldæos adurebat, tribus pueris fuerit veluti ventus roris flantis: & in anima Christi, liquidissimum illud gaudium ex visione Dei, cum acerbissimo dolore imminentis passionis, se compatiebantur; at verò tenebras & lucem, noctem & diem, mortem & vitam, gratiam & peccatum, & Deum & Diabolum simul consistere ac convenire, per omnem & immensam & inexhaustam Dei potentiam (cùm hæc manifesta contradictoria involvant) nullo modo possunt. Vnus Doctor gentium: Cor. 6. *Quæ participatio iustitiæ, cum iniquitate? aut quæ societas luci, ad tenebras? quæ autem conventio Christi ad Belial?* Vtriusque huius Domini genium, & ingenium dispar, Seraphicus Doctor scitè depinxit: *O quàm dissimiles* (ait) *sunt isti duo* DOMINI, Deus & Diabolus! primus enim est suavissimus, Psal. 144. iuxta illud: *Suavis Dominus universis.* Secundus crudelissimus, teste Prophetâ: *Tradam Ægyptum in manu Dominorum crudelium.* Isa. 19. *Deo servitur flendo per pœnitentiam: diabolo ridendo per lasciviam. Vnde Christus Dominus* Ioan. 16. *Plorabitis & flebitis vos, mundus gaudebit. Deo servitur vigilando in custodia contra Diabolum: Diabolo servitur dormiendo in negligentia contra Dominum: Deo servitur ascendendo de virtute in virtutem, usque in cælum: diabolo descendendo de vitio in vitium usque ad infernum. Cùm ergo nemo possit duobus Dominis servire; repudiemus alterum, scilicet diabolum, ut soli Deo serviamus: Præparate corda vestra Domino, ut illi soli serviatis.*

S. Bonav. serm. I. in Dom. 14. post Pent. ad illa verba: Nemo potest duobus Dominis servire.

§. I.

Nemo potest duobus Dominis servire. Matth. 6.

Q*Vibus verbis* (inquit Doctor Angelicus) *Dominus Iesus Christus ostendit, quòd soli Deo serviendū est, & nō alteri, contraria Deo præcipienti, vel servire Deo impedienti.* S. Tho. ser. in Dom. 15. post Trinit. Quemadmodum fieri non potest, ut duo Navarchi eandem navim regant, quorum unus velit in orientem, alter in occidenté,

paretq; incerta duobus; Ovid. l. 8. Metam.

ita nec cor nostrum rectori tenebrarum, & Patri luminum obsequi, nec spiritu tartareo, & spiritu Divino ferri, nec terris simul, & cœlo degere potest. Quod tamen pueri cuiusdam, sed stolidum omnino votum fuisse memorant: ex eo quippe dum

quis fortè sciscitatur, num de facto mallet cælum conscendere, an hîc in terra sociis colludere? hoc paucis responsi dedit: *Optare ut caput cælo insertum habeat, ad istic se saccharo opplendum; pedibus verò in terris degat ad ludendum.* Hæc nos ut ludicra ridemus, qui hoc parvulo nihil altiùs, nec rectiùs sapimus: dum hîc corpore volutare volumus in carne & sanguine, animo ad tertium cælum cum Paulo, in oratione sustolli; hîc implere ventrem, & ibi mentem. quos gravi censurâ perstringit Hieronymus: *Difficile, imò impossibile, ut & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: ut & hîc ventrem, & ibi mentem impleat: ut de delitiis transeat ad delitias, & in utroque sæculo primus sit: ut & in cælo, & in terrâ appareat gloriosus.* Quod quid est aliud, quàm velle uno oculo cęlum, & altero solum contueri? Verissimè Iuvencus cecinit:

L.1.v.638. *Nemo potest Dominis pariter servire duobus.*

Sacra Regum historia enarrat, Philistæos collocasse Arcam iuxta Dagon, & alterâ die, *ecce Dagon iacebat pronus in terram, ante Arcam Domini.* (1.1.Reg.5.)

(S.Bonav.in Ps.28.n.1.) Doctor Seraphicus vocat Dagonem *Idolum Veneris*; atque hinc acriter perstringit Philistæos, multò verò acriùs Sacerdotes, qui indignè Sacris operantur: *Philistæi* (inquit) *posuerunt Arcam Domini iuxta idolum Veneris Dagonem. Sic mali Sacerdotes, quando ponunt filium Virginis, iuxta filium Veneris in altari.* Quamprimùm introivit in Iudam Satanas, ilicò Christus ad eum: *Quod facis fac citius.* Quod apposité exponit Ambrosius: *Ut quia introierat in illum Satanas, ipse abiret à Christo. Ejicitur itaque & excluditur, eò quòd jam cum Domino esse non possit, quia cœperat esse cum Diabolo: nulla enim communicatio Christi ad Belial.* Et quidem Iudas, ubi cordis hospitio Diabolum excepit, de cœnaculo Christi *continuò exivit. Erat autem nox.* Præclarè hîc idem Mediolanensis Antistes: *Vbi Satanas immisit se in cor Iudæ, Christus recessit ab eo, momentoq; eo quo illum recepit, hunc amisit*; uti in formis repugnantibus fieri videmus, eo momento quo baculo (Ioan.13. Amb.l.2. de Abel & Cain.c.4.)

curvitas inducitur, rectitudo perit; & eo ipso, quo candela in cubili lumen diffundit, tenebræ diffugiunt. Hinc subdit: *Non solùm exivit; sed continuò & nocte exivit. Nec mirum si noctis tenebras habebat, qui Christum deserebat.* (Amb. ib.) Vides ut lux & tenebræ, dies & nox, Christus & Antichristus, ab eodem animo se invicem excludant. *Eâdem operatione* (inquit Tertullianus) *spiritus iniquus educitur, quâ sanctus inducitur.* (Tertull. adv. Ph. cos.) Adeò enim bonus, & malus spiritus sibi opponuntur, ut altero in animam ingrediente, alter egrediatur. Quod curiosè Sanctus Thomas observat, Iudam exivisse, *cùm accepisset buccellam: Fortè* (inquit) *mensa dimisso pane nullam traxit moram: cuius quidem ratio esse potest, quòd Diabolus, qui jam intraverat in cor Iudæ, timens ne si panem comederet, eum cadere oporteret, non valentem in eodem loco cum Iesu esse, non permisit Iudam panem comedere: quæ enim conventio Christi ad Belial?* (S.Thom. c.13.Ioan. v.30.) Quæ verò sacrilega impudentia? qui cor tuum omnipotenti Deo templum aperis, & in eodem corde Pluti, Bacchi, Veneris idolum erigere præsumis? Audi gravissimum Doctorem monentem: *Si vis esse templum veritatis, frange idolum falsitatis. Iam in cor tuum si placet, intret arca testamenti, & ruat Dagon*: intret Arca Virginei corporis Domini, & ruat Dagon Veneris, luxuriæ: intret Arca liberalis testamenti in pauperes, in causas pias, & ruat Dagon avaritiæ: intret Arca pacis & fœderis cum Deo, cum uxore, & ruat Dagon iræ & discordiæ. (Aug. ser. 14. in F. omnino.) Quemadmodum enim Deus & Diabolus, ita vitia & virtutes nequeunt in una sede, in uno corde morari. Intravit Redemptor noster in domũ Zacchæi publicani & peccatoris, confestim ille: *Ecce dimidium bonorum meorũ do pauperibus*, id est, ut Doctores exponũt, firmiter statuo *dare*. Ex quibus verbis, vitii & virtutis, Dei & Diaboli repugnantiam, Ambrosius eruit: *Zacchæus*, inquit, *excipiendo Christum, exclusit avaritiã, relegavit perfidiam, renuntiavit fraudibus: aliter enim non ingreditur Christus, nisi ut vitia excludat,* (Maldon. Salmeron Barrad. Mendoça 1.Reg.c.)

cludat, quia non cohabitat erroribus. Ac paulò pòst, ipsum Zacchæum loquentem inducit: *Fugerunt crimina, postquā Christus intravit. Diffusa est omnis carnalium cæcitas passionum, ubi æternæ vitæ lumen infusum est.* Et econtrà, ubi nox peccati ingruerit, lumen gratiæ evanescit: *Et egresso Iacob foras, venit Esau.* Quia teste Chrysostomo, tam disparis ingenii sub eodem tecto, se non compatiebātur. quod utinam experientia non verissimū in animo nostro comprobaret: dum ii, qui manè arcam Eucharisticam in templum cordis sui induxerunt, sub meridiem per nimiam crapulam idolum gulæ, aut per iurgia, calumnias, detractiones, idolum discordiæ; aut per cōpotationes, & ebrietatem, idolum temulentiæ inducunt; aut sub vesperam, sub noctem, per fornicationes, aut adulteria, idolū luxuriæ; aut die postero per adulterinas mercēs, per fraudes, & periuria, idolum avaritiæ; omnis denique flagitii idolum Dagon inferunt. Quò fit ut ilicò Christus Rex noster, cum omni gratiarum ac virtutum comitatu, è vestigio excedere cogatur. Hanc itaque tantam duorum incompatibilitatem D. Hieronymus expressit, dicens: *Quomodo dies & nox misceri non queunt; sic nec iustitia & iniquitas, peccatum nec bona opera, Christus & Antichristus. Si susceperimus Christum in hospitio nostri pectoris, ilicò fugamus diabolum. Si peccaverimus, & per peccati ianuam ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit.*

Iuvenis nobilis Nepotianus, ubi illud Evangelii sibi prælegi audivit: *Nemo potest duobus Dominis servire.* sic secum ratiocinabatur: Veritas prima dicit: Nō potes duobus Dominis servire; atque eadem Veritas dicit: Dominum Deum adorabis, & illi soli servies: Ergo Diabolus & mundus deserendus est. Quod continuò effecit. *Et audet* (inquit Hieronymus) *quisquam* (nostrûm) *Deum mendacem facere?*

[Left margin notes, partly cut off: ...ut. 16. ...a lit. ...I. ...mb. l. 2. ...Abel & ...in. c. 4. ...1. 27. ...Hieron. ...2. cont. ...in prin... ...io. ...eron. in ...itaph. ...pot. ...eron. ...7.]

§. II.

Gravis Dæmonis fallacia, persuadentis, posse aliquem duobus Dominis servire.

Posterorum memoriâ celebrata est illa duarum mulierum coram Salomone contentio, quarum utraque filium vivum suum dictitabat; quem cùm divino prorsus iudicio, Rex dividi præcepisset, adulterina mater exclamavit, *Dividatur*; Germana verò repugnavit: *commota quippe sunt viscera eius super filio. Obsecro Domine mi Rex, da illi infantem vivum.* Non aliter Deum inter & diabolum, inter virtutem & voluptatem, inter carnem & spiritum, de corde nostro decertatur; totum sibi iure suo Deus ac Dominus cordis nostri, sibi postulat (ut proximo paragrapho videbimus,) Diabolus verò urget, ut *dividatur.* Suaviter, sed fortiter Bernardus: *Non patris, non matris illa vox erit: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.* Hæc vox infamis meretricis, carnis, voluptatis, & tartarei tyranni, *dividatur.* Duæ fœminæ altercantes, ait Ambrosius, virtus & voluptas, prior clamat totum Deo consecrandum; altera, *dividatur. Corpus in choro, animus in foro,* in prædio, in prandio. Vnum genu Deo, alterum Diabolo, vel mundo; cùm sapientissimus Rex Salomon *utrumque genu in terrā flexerit.* Vnā aurem iustitiæ, alterā tinnitui pecuniæ: vel unā verbo Dei, alteram garrienti socio tribuendā. Vnā manū volvendo Rosario, alteram mulcendo mento: unū oculum altari, alterum puellæ. Sacrū audiendum est, media pars fabulis *dividatur.* Concio maximâ parte sōno *dividatur.* Exercitia omnia spiritualia exterioribus occupationibus dividantur. Vnâ manu Psalterium, alterâ Horatius teneatur. Quibus ut terrorem incutiat, sic exsurgit Hieronymus: *Quis cōsensus Christi cum Belial? quid facit cum Psalterio Horatius, cum Euangelio Maro, cum Apostolo Cicero?* Aliorum

[Right margin notes: 3. Reg. 3. — Bern. epist. 258. — S. Thom. opus c. 59. c. 8. — 3. Reg. 8. — Hieron. ad Eustoch. de Virgin.]

liorum cor cælestibus & terrenis divitiis congregandis *dividitur*; quæ, Ambrosio teste, à dividendo dictæ sunt. Sic enim lib. 2. de Abraham Gen. 5. *Divitiæ sic dictæ, quòd mentem dividant.* Quis non tormenti genus duxerit, uno brachio in cælum suspensum, altero terræ alligatum detineri? Aliter anima divisa torquetur,
V. Camus. Dom. 16. post Pent. ut Augustinus queritur: *Præsta Domine, ut amem te, sed te solùm; fac ut caduca omnia contemnam, sed omnia: nam intolerabilis mihi crux est, & supplicium, sic cælum inter & terram suspensum manere.*

Vbi hoc maximè deplorandum, cùm homo constet carne & spiritu, inter cælũ & terram, inter virtutem & voluptatem, inter bonum & malum genium consistat, divisionem hanc sub quadam æquitatis, imò etiam sub Christianæ vitæ specie, non unum in partes suas traxisse, & optimum iudicasse illud *dividatur*; quibus non minùs verè, quàm severè Oseas interminatur:
Osea 10. *Divisum est cor eorum: nunc interibunt.* Quod Laurentius Deaponte exaggerãdo
Deaponte in Mat. c. 6. v. 24. „confirmat, dicens: Meus sensus est, ex hac „infami & præpostera cogitatione, Deũ „adeo offendi, ac tam acerbè tolerare, „quod scilicet reputent Christiani, Deo „simul & mundo se deservire posse, sicq; „latum habere cor, ut tam distantia, dissita, contraria simul includere valeant, „ut ab hoc multorum pendeat perditio: „& non secus ac Judam, in quem diabolus intrarat, in profundum omnium „vitiorum barathrum decidere permittat; & ut quid insolens dicam, mitiùs „credo Deum acturum cum iis, qui „verè statuentes se duobus Dominis „servire non posse, uni diabolo se manciparunt, quàm cum illis, qui rati se „utrisque servire posse, mille astutiis, „ac sophisticis argumẽtationibus, virtuti „simul & voluptati se dare, & citra peccatũ delitiari nocte, & manè Deo sacrificare posse. Et ne pias in hac re aures offendam, à quibus scivi, à quibus vidi, à „quibus intellexi, & à quibus legi, supersedeo; pudet dicere, quę hac in rę dicere possum. Qualia monstra, verè amphibia animalia (ut Nazianzenus loquitur) istiusmodi sectatores exstitêre. Ranæ in terris degunt, & in palude. Complures manè in sicco, in terra promissionis, uxori spondent, & sanctè Confessario promittunt, popinas & ebrietatem declinare; vesperi in palude, & luto temulentiæ: manè in templo ad mensam Domini, vesperi in diversorio ad mensam aleatoriam, ad pocula Bacchi: quos Paulus coarguit: *Non potestis bibere calicem Domini, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.* 1. Cor. 10 Manè intimo cordis sinu excipis Corpus Iesũ, noctu jungeris corpori meretricis: nec perhorrescis, inquit, ô Christiane! *iisdem labiis filium Dei osculari, quibus osculatus es labia meretricis*? Cit. Suar. 3. p. q. 66 Repertus qui noctu ad cænam calvinisticam, manè ad mensã Christi accederet. Istiusmodi homines Nicodemo non absimiles videntur, qui *venit ad Iesum nocte*, & audiebat verbum ejus, per diem in Synagoga Pharisæis aures præbebat; unde D. Gregorius Nazianzenus eum vocat *nocturnum tantùm Dei cultorem.* Et orat. 16. sub finem: *Ille* inquit *dimidiata tantum ex parte Christum amans Nicodemus.* Hîc linguas Oratorum velim disertas, exaggerando illud Nazianzeni: *Ille dimidiata tantùm ex parte Christum amans Religiosus*, Mercator, Causidicus, uxor, filia, &c. Solerter inquirunt sacri interpretes, quâ formâ Dagon exstiterit? Communis sententia est, superiori parte hominem, inferiori piscem retulisse, quin & chimeras, ac viva monstra, syrenes, satyros, centauros, lycantropos, superiori sui parte, formâ humanâ, inferiori verò belluinâ reperire est: quibus complures ex hîc etiam stantibus, potiori jure, quàm intergerrimũ virũ Bernardũ conferendos sentio, qui hæc singulari modestiâ de se dixit: *Clamat ad vos mea monstrosa vita, mea ærumnosa conscientia: ego enim quædam chimæra mei sæculi, nec Clericũ gero, nec laicum: nam Monachi iam dudum exui conversationem, non habitũ.* Berd. epist. 249. Verissimè hoc

vos

vos adolescentes, & adolescentulæ, usurpare potestis: *Ego quadam chimæra mei sæculi*, quæ speciem honestatis, pietatis, castimoniæ extus præfero, & intus in animo me vanis, fœdis imaginibus oblecto. Ego *quadam chimæra mei seculi*, qui nomen habeo viri probi, liberalis, sodalis Mariani, & iniustitiâ, perjurio, adulterio me fœdè commaculavi. Qualis chimæra Ecclesiastes in cathedra veritatis, cum corde vano Religiosus animo seculari? *Ego quadam chimæra mei sæculi*, quæ manè per plures horas ante aram Domini preces fudi, ac sponsum Virginis complexa sum, vesperi lascivæ verba cum sponso carnali miscui. *Ego quadam chimæra sæculi mei*, qui plures orationes fundo, eleemosynas distribuo, pia opera exerceo, sed injuriam illatam animo eradere nequeo. Quo posito, quid mirum, si Deus noster holocaustum tuum, velut illud Caini aversetur; de quo Bernardus: *Quid miraris ô Cain, si non respicit ad te, qui ita divisus es in te? si manum devotioni, quid animum das livori? non concilias Deum tibi, discors tecum: non placas, sed peccas*. Atque uti hæc, magis monstra sunt, quàm si toti in feras degenerassent, ita eos Deus longè graviùs execratur, qui sic divisi, sibi ac diabolo serviunt, quàm si illi, toti adhærerent. Jn quos sic per Prophetam suum detonat: *Vsquequò claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum*. Pilatus claudicabat in utramque partem, Christo & Cæsari amicus esse volebat: cùm regius Vates dicat Psalm 52. *Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent*. & Paulus: *Si hominibus placerem, servus Dei non essem*. Vbi scripturæ videntur sibi repugnare. Eccl. 35. de Moyse dicitur: *Dilectus Deo, & hominibus*. 1. Reg. 2. de Samuele etiamnum puero legitur: *Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat tam Domino, quàm hominibus*. & Luc. 2. *Christus crescebat gratiâ apud Deum, & homines*. Quæ Gregorius Magnus componit, dicens: *Scito quia placere Deo, & pravis hominibus, nullus potest; in tãto se ergo existimet fra-*

[Bern. serm. 24. in Cant.] [3. Reg. 18.] [Greg. ep. 1. ad Mariam.]

ternitas tua, omnipotenti Deo placuisse, quanto se perversis hominibus displicuisse cognoverit. Fit ut vir gravior in convivio, in cœtu multorum, quemdam oris procacis audiat, viro Religioso, personæ in dignitate Ecclesiasticâ, aut sæculari constitutæ non levem calumniæ notam inurere, plurimum splẽdori ac existimationi detrahere, silet. Rogatus ut quid sermonem non diverterit, silentium indixerit? respondet se quidem iis, quibus detrahitur obstrictum, amicum esse, eorumque integritatem sibi perspectam; sed noluisse alterum haberi inimicum, ejusque offensam incurrere. Quod & in pluribus aliis negotiis accidere, disertus Ecclesiastes facilè comprobabit. Suffecerit hîc indicare, tales proditoriè agere, illudque proprium esse proditoribus, *duobus Dominis servire*; qui quàm Deo, & hominibus execrandi sint, in confesso est. Quapropter Samariam graviùs à Deo punitam accepimus, juxta illud: *Cùm Dominum colerent, diis quoque suis serviebant*. Vbi Amb. *Deus tolerabiliùs judicat infidelem integrum, quàm fidelem divisum*. quia hic Deum, quem novit, contemnit, quod est gravius: ille Deum, quem non novit, prætermittit, quod est levius. Unde illa Dei comminatio, *Disperdam eos qui jurant in Domino, & jurant in Melchõ*. hoc est, qui Deum verum Jsraelis, & falsum idolum Ammonitarũ, pari cultu & religione venerantur. Legisse me memini quod nonnulli festivũ, ego omninò infestum duco, hominem repertum, qui quot hebdomadis D. Antonio cereum accendebat, sed & alterum porco, seu dæmoni, ei appicto. Causã rogatus, respondit se divo Antonio id cultus ac religionis deferre, ut prosit, & opituletur; dæmoni verò ne obsit, & adversetur. Quasi verò divis, ac Deo potestas non sit, hunc canẽ cõpescere, & alligare, atque omne auxiliũ ad se confugientibus liberaliter per se elargiri. Illũ nihilominus plures sectãtur, qui cereũ ardentis affectus sui, seu cor suũ in anathema arcæ pecuniariæ, & in templo aræ

[4. Reg. 17.] [Sophon. 1.]

Hiero. nin c. 1. Sophon.

veri Dei appendere non erubescunt. *Hi sunt*, inquit Hieronymus, *qui sæculo pariter, & Domino putant se posse servire, & duobus Dominis satisfacere, Deo & mammonæ: qui militantes Christo, obligant se negotiis sæcularibus, & eandem imaginem offerunt* Deo, *& Cæsari*. Talis exstitit sanctimonialis illa in monasterio S. Mariæ, cujus miserandã sortem sic deplorat Bernardus: *Volens sub habitu & nomine Religionis, instar unius de sæculo conversari, sola Deum à te voluntate repuleras; non autem valens quod stultè volebas, non tu quidem mundum, sed te mundus repulerat. Deum ergo repellens, & à sæculo repulsa, inter duas (ut dicitur) sellas corrueras. Nec Deo itaque vivebas, quia nolebas; nec sæculo, quia non poteras*. Hanc qui sectantur, profectò ipsis belluis, Deo Domino suo, se infideliores ostendunt. Canem hîc vobis cõtemplandum propono, qui unum semper dominum habere comprobatur, ut si subinde duos socios sequatur, cujus canis sit, & quem dominum agnoscat, patet, ubi hi ab invicem secedunt, ac valedicunt: tunc enim suum herum sequitur.

S. Bern. ep. 115.

Estq; unum è Dominis, emeruisse satis.

Ovid. l. 2. am. eleg. 8.

Ita qui hîc duos dominos sectari student, ubi valedicendum erit in æternum, patebit illos diabolum, carnem, mundũ, dominos agnovisse, & habuisse. Vnde ab eo, qui solus Dominus, & cui se totos debuerunt, audient horrẽdũ illud, *Nescio vos.*

§. III.

Vni soli Deo, ac Domino serviendum.

DE mundi huius Monarchis verissimè Lucanus cecinit:

Nulla fides regni sociis, semperq; potestas
Impatiens consortis erit.

Angustum nimis imperium Romanum; exstitit, ut duos fratres complecteretur *Roma ut condita est, duos fratres simul habere non potuit.*

Hieron. ep. ad Rust.

Nec Etheocles Polynicem germanum fratrem ferre potuit. Quod luculentiùs Plutarchus comprobat, dum Darium inducit, præpotenti Alexandro dimidiam partem regni sui deferentem. Ad quem Alexander: Cælum non patitur duos soles, nec unum imperium duos reges. De Augusto, & Antonio, Minutius Felix: *Tam magni imperij fortuna, duos non cepit. Non capit* REGNUM DUOS. *Rex unus apibus, dux unus in gregibus, in conventu Rector unus, tu in cælo summam potestatem dividi credas?* Quod ipsum inter bruta animantia observare licet: nam inter volucres aquila, inter pisces delphinus, inter feras leo principatum tenet. Causam subdit Hieronymus: Ad pacem, inquit, unus Imperator in imperio, unus Iudex in provincia, unus Præses in concilio, unus dux in castris, unus navarchus in navi, unus paterfamiliàs in domo. Quod si amplissimæ familiæ, provincię, urbes, Imperia, duos Dominos quandoque sanguine junctos, & veros germanos, nullo umquam tempore tolerarint; eccui mirum videbitur, si cor nostrum tam exiguum, tam angustum hospitium, duos Dominos, adeò sibi repugnantes excipere non valeat? Gilbertus ad illud Cant. 3. *In lectulo meo quæsivi, &c.* expendit illud *in lectulo*, non lecto dici: *Ego*, inquit, *planè coarctionem quandam in hoc verbo intelligo, ut soli dilecto sufficiat. Bonum est ergò non dilatare, sed magis contrahere stratum cogitationis, & cordis lectulum.* Vnus pileus nequit duo capita tegere, nec unus calceus duos pedes: paruus lectus non capit duos, nec brevis stragula utrumq; operiet, testãte Prophetâ: *Coangustatum est stratum, ita ut alter decidat, & pallium breve utrumque operire non potest.* Quasi diceret, interprete Hieronymo: Si unus lectulus duos capere non potest, nec unũ pallium duos viros cooperire, quo pacto cordis nostri angustiæ Deum ac diabolum cõplectentur, quod jure suo Monarcha mundi, & Dominus dominantium, sibi soli totum vindicavit? Deuteron. 6. *Audi Israel: Dominus Deus noster,*

Hieron. ci

Isa. 29.

ster, Deus meus est. In quem unum & indivisum, amorem nostrum omninò conferendum & unicè diligendum præcepit, dum mox subdit: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Ex quo, ut Theodoretus rectè concludit, *docemur dilectionem non scindere in dililectionem Dei, & dilectionem auri; sed totam dilectionis vim creatori Deo consecrare.* Quare horologio solari inscribere placuit: *Vni soli servio.* Quod nulli alteri luci, nec lunæ, nec stellarum, nec facis quantumuis illustris, sui usum præberet, idipsum lemma cordi nostro divinus amor insculpi voluit, ut per omnes dies, horas, & momenta, candori lucis æternæ, nocte & die suos radios benignè elargienti, nos totos conformemus, atque illi *soli* serviamus, non attendẽdo fulgorem auri, honoris aut splendoris perituri. Vnde idem Theodoretus, eximium illud, quod David de se tulit encomium, *Confitebor tibi Domine in toto corde meo.* mirificè extollit, ut nulla cordis pars alieno Domino inserviret: *Proprium*, inquit, *est perfectorum hominum, totum cor Deo dicare, & omnem mentem ipsi consecrare. Qui enim partitur cogitationes in mammonam, & Deum: in Christum, & in aurum: in præsentem vitam, & in futuram, non potest verè dicere: Confitebor tibi Domine in* TOTO *corde meo.*

Theodoret. q. 3.

HocB. Ægidius cantabat & inculcabat: qui percunctanti, quid Deo gratissimum accidere posset? respondit: *Vnum uni, unum uni, unum cor uni Deo.* Ita & animus noster: ô DILECTE MI,

x. Rhet. c. 12. §.

Te solum norit, tibi semper inhæreat uni.

Ecquid amabo, in alios amatores aut benefactore s, amorem tuum dividis? cùm Deus tuus, omne in se bonum complexus, omni titulo à te totus diligendus sit? Idem Deus, qui per se hominem creavit, per se hominem redemit. Cur non per Angelum, aut quamuis aliam excellentem creaturam? Rectè Athanasius: *Conveniebat redemptionem fieri per eum, qui natura Dominus erat, ne alium nobis Dominum agnosceremus.* Quò pertinet illud, quod ex D. Anselmo referri solet, seu potiùs ex Hugone Victorino, in libro sententiarũ: *Ne amorem divideres, idem tibi factus est Creator, & Redemptor.* Et quotus-quisque est, qui omnẽ suum affectum in hunc creatorem, redemptorem, & largitorem omnium conferat? qui non affectus aliquid in divitias, in honores, in corporis commoda, in parentes, propinquos, conjugem, liberos dividat? qui utinam hanc saluberrimam D. Augustini doctrinam, attentâ mente revoluant: *Minus te amat* (Domine Jesu) *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.* Rationem subdit ille, qui cecinit:

d. l. 3. rte.

3. Arria.

Aug. in solil. c. 19.

Alterius vires, subtrahit alter amor.

Appositã ad hoc similitudinem suggerit „Plutarchus, Lib. de multitudine amicorũ: Sicut fluvij in multos rivos deducti „leniorem habent cursum, & exarescunt;

In plures quoties rivos deducitur amnis,
Fit minor, atque undâ deficiente perit.

Ita vehemens amor in multos dispersus, haud dubiè marcescit. Vnam si mater prolem nacta est, eam integerrimè amat, & totam omninò deperit; si alia, atque alia succedat, amor ille in plures divisus, erga primam imminuitur. Probè id cognorat Ducissa quædam Sabaudiæ, quæ solicita quomodò placeret marito, &, ut Paulus ait, *divisa* fuerat; post mortem mariti, omnem curam, solicitudinem, affectum omnem, ad unum Deum converrit, & illi soli servire, ejusque amore inflammari studuit, in symbolum sibi assumens phœnicem, ad solis radios immota tenentẽ lumina, hoc brevi, sed nervoso lemmate subjecto: *Sola facta, Deum solum sequor.* jam mentis oculis apertis expenderat, quia Deus noster zelotypus est; quod & coniux in coniuge gravissimè zelatur, hoc in sponsa sua cælestis Spõsus ardẽtissimè. *Dilectus tuus* (ait Thomas ille Asceticus) *talis est naturæ, ut alienũ nõ velit admittere; sed solus vult cor tuum habere, & tamquam Rex in proprio throno sedere.* Bucephalus phaleratus nullũ præter Alexandrum

Perard. Dom. 16. post Pent.

Thom. à Kemp. l. 2. de imit. Christ. c. 7.

xandrum sessorem admittebat. Alter equus Ioanni primo Pontifici Maximo, dono datur Corinthi, qui sessione Pontificis ita ferox evasit, ut Dominam, quæ illo anteà mansuetissimo usa fuerat, posteà semper excusserit. Haud aliter cor tuum, ut generosus equus, & ut jumentum Dei factum, eius solius suave iugum admittat, eum rectorem sequatur, omnemque alium excutiat. Ruborem hîc nobis incutiat Cydippe, nobilissima, ditissima, & pulcherrima filia, mille petita procis; totam tamen sibi rapuerat Acontius, qui eam præ ceteris deperibat, & longè efficaciora amoris pignora detulerat; quo factum, ut quotiescumque Cydippen alius procus accederet, ejus conspectum aversata, in febrim incideret, & animo tota deficeret.

S. Greg. l. 3. dial. c. 2.

Aug. in Ps. 91. Apposité Augustinus: *Quomodo non potest fieri adultera coniux, nisi sit inimica viro suo, sic anima adultera amore rerum sæcularium, non potest nisi inimica esse Deo.* Quam notam ne incurrerent tot tenellæ virgines, uni sponso animæ suæ, dilecto suo Jesu soli adhæserunt. Ex harum numero S. Agnes, agno nupta: Ipsi (inquit) sum desponsata, cui Angeli serviunt, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur: *ipsi soli* servo fidem, ipsi me totâ devotione committo. *Zelotypus est Iesus, non vult ab aliis videri faciem*; Cælestis ille sponsus corrivalem amorē non patitur. quod clarissimè Magnus Basilius nobis proposuit: *Nullius*, inquit, *neque præsentis, neque absentis hominis speculum sit virginis anima, quàm sancti sponsi sui: & nulla alia forma in ipsa videatur, quàm illa sola; si autem mortalis in hoc speculum intueatur, necesse est mentem circa spectaculum huius formæ occupatam, priorem sponsi formam occultatam & subegressam, deinceps nusquam videre, ut in speculo fieri consuevit.*

In Brev. Rom. 21. Ian.

Hieron. ad Eustoch. de custod. Virg.

S. Basil. lib. de Virgin.

Nieremb. de amore erga Iesum c. 8. Viderat B. Michelina, limpidissima illa anima, simulachrum unici filii, quem deperibat, noctu atque interdiu sese oblectare: verita ne formam filii Dei, amantissimi sponsi sui, excluderet, ne præter Christum diligere cogeretur, illique soli affectus suos integerrimos consecraret, mortem filii à sponso suo exoravit. Hoc stultæ matres audiant, & æmulari audeant, quæ in tam numerosam prolem amorem suum dividunt, atque ex eo vel minimam portionem auctori Deo impertiunt; quàm hæ procul remotæ, ab apice illo perfectionis, quem Bernardus in speculo monastico proponit: *Sic se existimet, quasi ipse sit solus, & Deus.* Ad hunc apicem connitens Arsenius, cùm spretâ aulâ desertum cogitaret; rogatus ut quid tam splendido muneri, puerorum nempe Principū, Arcadii & Honorii magisterio, ac ipsius Theodosii Imp. gratiæ se subduceret? respondit: *Non possum me dividere Deo & hominibus.* non possum Regis gratiam & Dei simul aucupari, Magistrum me Principum, & discipulum Christi præbere: simul aulæ, & delitiis celestibus interesse, fluxis ac terrenis, & simul æternis ac cælestibus vacare. Quod ipsum Nyssenus pluribus exemplis demonstrat: quemadmodum non possumus duas simul artes manibus exercere, veluti agriculturæ & nauticæ: aut ferrarium simul, & lignarium fabrum agere, neque unâ linguâ diversos vocum sonos formare, simul Hebræa & Græca pronuntiare: nec auriū sensus, plures orationes simul excipere: *Denique non licet nobis, duobus Dominis servire, quia fieri non potest utriusque imperiis pariatur.* Ita cùm duplex nobis servitium disparatis Dominis exhibendum sit, opera quæ uni impenditur, alteri subtrahitur; imò necesse est, si uni serviat, alterum oderit & contemnat, nec cor nostrum duas curas simul facilè susceperit, dum quælibet earum, totum hominem requirat:

Pectora nostra duas non admittentia curas. Iuve. sa

Quod in negotiis sæcularibus locū habere, tritū illud testatur: Hęc lis, hoc studiū, hoc negotium, *totum hominē requirunt.* Unde Tullius Philippicâ XI. *Duas res magnas præsertim, nō modò agere uno tēpore, sed ne cogitando quidem explicare quisquam potest.* Et quis-

quisquam mirabitur negotium animæ, litem illam unde æternitas felix, vel infelix dependet, totum hominem sibi vendicare? Bonaventura, vir capacitatis maximę, hæc tamen adeò disparata capere nequivit: *Non possum* (inquit) *Domine intendere mihi & tibi*. Testes vos invoco, qui ad laudes Deo concinendas, vel preces fundendas acceditis: si concioni, lectioni scholasticæ parandæ, liti decidēdæ, mercaturæ, aut alteri negotio: si vos mulierculæ, vanitati, rei domesticæ intendatis, quâ Deū attentione oretis, & cælestium consolationum dulcedine perfruamini? Bernardus serm. 3. de Ascensione, loquēs de terrenis affectionibus, ex libro quarto Regū, capite quarto elegantem typum expressit: *Impleri* (inquit) *visitationibus Domini, anima non potest, quæ his distractionibus subiacet, & tantò magis illis evacuabitur, quantò magis illis implebitur: si multùm, multùm; si parū, parum. Vel certè si magis probas, numquā ista illis misceri poterunt in æternum; quia ubi vasa vacua non invenit, oleum stare necesse est. Nec mittunt vinum novum, nisi in utres novos, ut ambo conserventur. Neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas in uno domicilio commorantur.* Vnde idem alibi: *Errat omnino, si quis cælestem illam dulcedinē huic cineri; divinum illud balsamum huic veneno; charismata illa spiritus, misceri posse huiusmodi illecebris arbitratur?* Aliā similitudinē ad mores, & captum accommodatam, Hipponensis Præsul adducit, dum amorem hominis, quasi manum animæ considerandum proponit: si aliquid tenet, tenere aliud nō potest. Si puer manum habeat pomo repletam, pecuniam, aut saccharum, nisi eo reiecto, non excipiet: *Ita nec nos cælestes dulcedines, nisi terrenis reiectis capere valemus.* Et Doctor mellifluus: *Quomodo ignis & aqua simul esse non possunt; sic spirituales & carnales deliciæ, in eodem se non compatiuntur.* Meritò itaque dicere possumus cum Bernardo, *Cùm ei donavero quidquid sū, quidquid possū, nónne istud totū est, sicut stella ad solē, gutta ad fluvium, lapis ad montem, granum ad acervum? non habeo nisi minuta duo, imò minutissima, corpus & animam, vel potiùs unum minutum, voluntatem meam, & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus, tantillum tantis beneficiis prævenit, qui toto se, totū me cōparavit?* Et adhuc ô anima! in plura diffluęs, & divides te? Abripior melleo flumine: *Si totum me debeo pro me facto, quid addam iam pro me refecto, & refecto hoc modo? nec enim tam facilè refectus, quàm factus: nam qui me semel, tantùm dicendo fecit; in reficiendo profectò, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura: nec tantùm dura, sed & indigna. In primo opere, me mihi dedit, in secundo se: & ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se: nam etiāsi millies me rependere possē, quid sum ego ad Deū?*

S. Bonav. Stim. part. 2. c. 2.

Bern. ser. 6. in Ascens.

Bern. op. 2.

Bern. tr. de diligendo Deo.

EMBLEMA XLIII.

Noli flere. **Luc. vij.**

Georg.l.1. TE DIGNA MANET DIVINI GLORIA RVRIS.

DOMINICA DECIMAQVINTA POST PENTECOSTEN.

Liberos à parentibus, velut traduces à vite avulsos, Christo meliori colono in Religione traditos, minimè ut mortuos flendos esse.

§. I. *Religiosi mundo mortui, & quasi vivi sepulti.*

§. II. *Homines mundo mortuos non flendos: quorum* vita abscondita

Colos.3. est in Christo cum Deo.

§. III. *Quale peccatum à Religione avertere, aut impedire: & quàm graviter à Deo punitum?*

DO-

DOMINICA DECIMAQVINTA POST PENTECOSTEN.

Noli flere. Luc. 7.

In ingressu Religionis aut Professione.

IEPHTE vir bellicosus, ut referunt sacræ Iudicum historiæ, *votum vovit Domino, dicens: Si tradiderit filios Ammō in manus meas, quicumq; primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reverrenti cū pace à filiis Ammon, eum holocaustum offeram Domino.* Et ecce victoriâ potitus, filiam sibi unigenitam obviam habuit: cui ille dixit: *Aperui os meum Domino, & aliud facere non potero.* & tandem subditur: *fecit ei sicut voverat.* Quid hîc existimatis? patrem se carnificem præbuisse, & quemadmodum Abrahamus filium, ita hunc manu suâ filiam iugulasse?

Iudic. 11.

§. I.

Religiosi mundo mortui, & quasi vivi sepulti.

GRavis Patrum authoritas, Iephte filiam capite truncasse comprobat; at in rem nostram Arias Montanus, Esthius, Ioannes Mariana, Pagninus, & solerter Liranus, docent filiam Iephtæ, in loco abdito & recluso, ab omni hominum consuetudine in assiduis precibus & orationibus, per omnem vitam virginitatem servasse, ut ea verba innuere videntur: *fecit ei sicut voverat, quæ ignorabat virum;* ac si diceret, ut Bonfrerius exponit, votum suum explevit, ut separata & cœlebs permaneret. Atq; ita civiliter mortuam fuisse probat, seque præbuisse *hostiam viventem;* quemadmodum de Religioso dicitur in iure canonico: *Mundo mortuus Deo vivit.*

Bonfrer. in lib. Iud.

Ad Rom. 12. 16. q. 1. c. placuit.

Huius suæ sententiæ veritatē confirmat ex illo Levit. c. 27. ubi omnes res dicuntur mortuæ, quæ Deo consecratæ: *Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, neque redimi poterit, & omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur; sed morte morietur.* Quæ de morte naturali intelligi nequeunt, quæ in agros non cadit, neque in hominem, qui non est animal immolatitium, atque adeò mortem hîc æquivocè, seu duplici sensu accipi, ut animalia Deo per veram mortem immolarentur, agri, servi, & alia similia, mori dicerentur, quia transirent in ius perpetuum Sacerdotum; homines verò, quos occidere nefas est, Deo consecrati, quales erant olim Levitæ, mori dicerentur, morte quadā civili, quâ usque ad mortem divino cultui addicebantur; sicut de viris Religiosis, ac Monialibus S. Basilius, Chrysostomus, Bernardus, aliique sentiunt. Hinc S. Ephrem suos commonet: *Quid nobis & negotiationibus huius vitæ, qui mortui sumus mundo?* Quod egregio facto declaravit Apollo, unus ex antiquis Patribus, qui, D. Bernardo referente, cùm ad eum carnalis frater, auxilii gratiâ adiisset, quæsivit ab eo, cur non potiùs ad alterum tertium fratrem recurrisset? cumque ille, qui venerat, non sine admiratione respondisset, eum iam pridem mortuum, sepultumque esse: tum Apollo, se quoque ante viginti annos, cùm vitam illam suscepisset, mortuum esse subiecit. De hac morte Theophylactus agens, docet Monachum *ante tempus secedere à corpore, & adhuc viventem emori,* cadaveris in morem; cui S. Franciscus, & post eum S. Ignatius, ordinis nostri dux, suos assimilari exoptabat.

Liran. in c. 27. Levit.

S. Ephrem. t. 2. §. 44.

S. Bern. serm. de miracul. in nupt.

Theoph. Simoc. l. 1. hist. c. 14.

Drex. de aetern. consid. 4. § 1. Monasterium est Bavariæ, quod à S. Altone nomen trahit, & in duas classes virorum & feminarum divisum; ut duplex ac distinctum, diu noctuque cantandis Dei laudibus Cœnobium constituat. hîc moris est, cùm virgo sacrum velamen in templo accipit, & Christo in sponsam initiatur, ut finitis publicè sacris omnibus, nova Christi nupta in Monasterium deducatur per sacrarium: præeunt illam quatuor è Monialibus, & laudabili cæremoniâ feretrum præferunt. Ingressis omnibus sacris virginibus, fores clauduntur, & obserantur, perinde prorsus ac si novæ Christi sponsæ diceretur: Vide mea virgo, ut quod iam incipis, ritè constanterq; perficias; cogita te nunc viam hanc ingredi, non regressuram, nisi mortuam efferendam: en per hanc ianuam transis in domum obedientiæ, nec redibis per hanc, nisi in hoc quod vides feretro, cùm ultimum iter facies ad sepulchrum super humeros tuarum sororum; è cellâ ad cælum tibi via semper aperta est, non ad mundũ, non ad patriam, non in paternam domũ: vivam enim te iam sepelimus, & mundo mortua tu ipsa tuas ducis exequias. Hoc spectatoribus, potissimùm propinquis, ac parentibus lugubre habetur, & mœstum spectaculum. Heu! inquiunt, æternâ caveâ sic includi, uno semper loco delitescere, ita filiam unicam à parentibus, à mundi uberibus avelli, ante mortem vivam sepeliri! hoc mortis genus acerbissimum, & sortem ducunt mortalium omnium longè miserrimam. Reperti sunt qui se ipsos tumularunt, hoc maximè flendi, quòd insana quadam libidine moriendi, aut in extremam desperationem, aut phrenesim acti, è sepulchro sibi mortem, quasi thesaurum effoderint. Labienusq;, quia omnes dicaci ore lacerabat, Rabienus dictus, eò exosus fuit, ut omnes eius libri fuerint combusti. Non tulit hoc Labienus, nec voluit suo ingenio superstes esse; sed in monumentum suorum maiorum se iussit deferri, & includi: nec tantum finivit ipse se, sed sepelivit. itaque Labienus à se ipso vivus tumulatus est. Sed plus admirationis habet *vivus sepultus, mortuus insepultus*. Storax Neapolitanus, paucis abhinc annis homo locuples, delicatus, fastuosus, annonæ præfectus: cùm malâ fide munere suo fungeretur, plebs famis impatiens, in hominem irruit. Ille latebras quærens, in D. Augustini æde, sepulchro sese abdidit: inventus tandem inde eductus, lapidibus petitus, & frustillatim discerptus est, adeò ut sanguinem eius non pauci lamberent, & ossa deessent sepulchro. Epitaphiũ illi hoc scriptum est: Drex. de ater. c. 3. § 8.

Cal. Rodigin. l. 11. antiq. c. 13.

Storax, qui vivus subiit sepulchrum;
Mirum! defunctus caruit sepulchro.

Zenonem Imp. subtilem Scotum virum divinum, aliosque vivos tumulatos (de quibus suprà) quis non fleat? quis non commiseratione dignos duxerit? quis talia fando *temperet à lachrymis*? V. part. 1 Dom. 15 post Pent. § 2.

Atque acerbiùs longè fatum, liberos suos incurrere parentes autumant, dum longâ, & quotidianâ sibi moriendi necessitate impositâ, seipsos vivos intra quatuor parietes sepeliunt, ac vivum funus trahentes, parentes sibi parentare cogunt. Verumenimverò in hac civili morte, & religiosa sepultura nihil horridum, nihil amarum, nihil funebre ac funestum reperiri, atque adeò consimiles, nullâ commiseratione ac comploratione; sed congratulatione, & piâ quâdam æmulatione dignissimos, luculenter comprobabo.

§. II.

Homines mundo mortuos, non flendos, quorum VITA ABSCONDITA EST IN CHRISTO CVM DEO. Coloss.

IN Castellum Magdalenæ, viri nobiles ac potentes ex affinitate convenerant, ut mortem Lazari complorarent, ac sorores solarentur: *Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, ut consolarentur* Ioan. 1

de

de fratre suo. dum interim Martha audiens Christum appropinquare, occurrit ei, ac spe de resuscitatione Lazari plena, in cubile ad Magdalenam accedit, eique in aurem silentio dicit: *Magister adest & vocat te.* quæ ilicò surrexit, & nullâ ad præsentes excusatione, aut aulicismo adhibito, è medio cœtu se proripuit ad Christũ. Affines ubi Magdalenã abesse advertunt, percunctantur solicitè quò domina abiisset? cùm quidam ex Iudęis existimarunt, eam, quò liberiùs dolori fræna laxaret, ad sepulchrũ Lazari se recepisse, dicentes: *Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.* Cæcum ac perversum prorsus Iudæorum iudiciũ! Magdalenam ad monumentũ contendisse putant, quæ ad paradisum omnis voluptatis se receperat; in loco horroris apud quatriduanũ mortuũ illam lachrymis iugiter indulgere dictitant, quæ apud vitã, apud JESUM suum, suavissimâ dulcedine perfundebatur. Hoc plerumque hominũ sæcularium iudiciũ est, ubi puella, ætate, formâ ac opibus pollens, se sponso suo Christo in Monasterio consecrat, vivam hîc se illam tumulari, vigorem omnem ac venustatẽ assiduâ mortificatione, brevi in exangue ac deforme cadaver cõmutare, suas sibi exequias ducere arbitrantur: cùm interim felix illa anima, in terris vitã vivat angelicam, *& angustiis cellæ* quasi consepulta, *latitudine paradisi perfruatur:* ut cum Apostolo liberè exclamare queat: *Vivo ego, iam non ego; vivit verò in me Christus.* Possũ hîc usurpare illud Zenonis Veronensis: *Sol semper intrepidus ad sepulchrũ noctis contendit, sciens in ipso habere, quod vivat.* Ut quemadmodũ sol, dum nobis occũbere, & emori videtur, tunc alio orbe splendidiùs renascitur, ita & hæ animæ omnẽ speciẽ ac pulchritudinẽ sæculo subtrahentes, eam Deo, ac vitæ alteri renascentẽ, cum fœnore recipiunt; Basilio Magno atteståte: *Cella,* inquit, *Dominicæ sepulturæ propemodùm æmula: quæ peccato mortuos suscipit, & per afflatũ sancti Spiritus, Deo reviviscere facit.* Felices itaque ac beatos vos dixero Adolescentes, & Adolescentulas, quibus frustrà inter mortuos, & cum mortuis, parentes lachrymis ac gemitibus parentant. Hos acerrimè perstringit Hieronymus; *Detestandæ sunt istæ lachrymæ, plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum; ululas, & clamas, & quasi quibusdam facibus accensa, quantum in te est, tui semper homicida es: sed ad talem clemens ingreditur Iesus, & dicit: Quid ploras? non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circumstantes: ista infidelitas Iudæorum est; te quoque si ad sepulchrum filiæ volueris volutari, Angelus increpabit; Quid quæris viventem cum mortuis?* Narrat Ruffinus Aquileiensis, apud Thebaidem Monasterium tam amplum quàm nominatum existere, laxissimis mœnibus septum, hortis, puteis, & omnibus ad vitæ usum necessariis liberaliter instructum, ne ulla cuiquam ansa detur, vel causa cogitandi excursus: hæc enim cœnobii lex est immobilis, ut quà quis semel pedem intulit, hàc nunquam efferat ampliùs. Ad cælũ, & ad sepulchrũ dumtaxat, non aliò egressus patebat. *Et mirum videatur,* inquit Ruffinus, *quod hac lege ingressos, non legis necessitas, sed ipsius vitæ beatitudo retineat?* Eâ verò vivunt tẽperantiâ, & singulari prærogativâ, quasi in paradiso constituti, ut nullus inter eos morbus sit, nisi ultimus, hoc est ipsa mors, quæ dilectum amoto velo, & stantem post parietem corporis, facie ad faciẽ exhibet. *Talium,* inquit S. August. *mortuorum vox est, Vivo ego, iam nõ ego; vivit verò in me Christus.* Quid est hoc, *Vivo ego, iam non ego?* Vivo ego iam non vitam mortalem, corruptibilẽ, terrenam, brutalem; sed vivo ego vitã immortalem, incorruptibilem, cælestẽ, divinã; vitam denique Christi, qui in me vivit. Hac vitâ, & velut spiritu Christi, viuũt omnes Religiosi, mortui mundo, & terrenis affectibus. Gregorium hîc Nyssenum audiamus, hom. 15. in Cant. *Mihi vita Christus est: Hisce verbis,* ait, *tantùm non clamat Apostolus nullã in se affectionem humanã vivere, non fastum, non timiditatem, non voluptatem, non dolorem, non iram, non metum, non audaciam, non iniuriarum memoriam, non invidiam, non vindictã, avaritiæ, honoris aut gloriæ cupi-*

[Left margin notes:] ...ieron. | ...al. 2. | ...no Veron. ...rm. de ...surr. | Basil. ho. ...laud. ...em.

[Right margin notes:] S. Hier. ep. 25. ad Paulam. in morte Blesillæ. | Ruffin. l. 3. c. 17. | S. Aug. l. de contin. c. 13.

cupidinem; sed his omnibus abrasis, solus, inquit, ille mihi superest, qui nihil est horum, qui est ipsa sanctificatio, & puritas, & immortalitas, & lumen, & veritas, qui pascitur inter lilia, in splendoribus Sanctorum.

Sed hæc vita cælestis, hæc vita gratiæ, huius sæculi amatoribus incognita, & occulta est: *Mortui enim estis* (ô viri religiosi) *& vita vestra abscondita est cum Christo, in Deo.* quasi dicat (ut Cornelius exponit) mundus non videt vestram divinam vitam gratiæ, quam habetis, & gloriæ, quam exspectatis. *Delitescit*, inquit ex Chrysostomo Theophylactus, *Margarita tantisper, dum in conchyli fuerit; simul ac verò illud perfractum fuerit, tum in gloria relucet: sic & nos* (& vos Religiosi) *in hoc corpore* (in hoc claustro) *quasi latentes vivere debemus, ab omni gloriæ cupiditate alieni; cùm autem hoc corruptibile corpus dissolutum fuerit, tum gloria nostra resplendebit.* Margaritas vos Moniales intra Religionis conchas conclusas, non iniuriâ vocitaro, quas cælestis sibi sponsus delegit, ab humano aspectu abscondit, & rore pascit gratiæ, ac cælestium consolationum; *Etenim eiusmodi habere de exterioribus consolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant: talibus namque per Paulū dicitur: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Præclarè Lauredanus: Mortuum se olim simulans Rex, in loculo repositus, per hostes salvus transiit; sic per hostes animæ transit, qui se mundo mortuum facit per religiosam vitam. Etenim Boemundus, Roberti Siciliæ Regis filius, cùm redux ab expeditione Hierosolymitanâ, timeret transire per ditionē Alexii Jmp. hostis sui infensissimi, se velut mortuū in loculo gestari iussit: atque eo astu salvus & incolumis elapsus est. Ita inquit, cùm nos in patriā pergimus, hostiles dæmonū, carnis, & mundi, acies penetrandæ sunt; ne apertum discrimen incurramus, in angusta cellula, quasi in loculo nos vivos sepelientes, tutò penetrabimus. Erat Boemundus princeps dives, ac potens, honoribus ac deliciis assuetus; iis tamen ad tempus se privavit, illudq; usurpare poterat: *Collocaverunt me in obscuris, sicut mortuos sæculi.* id passus est in via, ut felix regnaret in patria. Haud aliter multi viri Principes, & nobiles filiæ, arcto claustro se vivos tumularunt, ut regnarent in patria. Quod ubi vivâ similitudine confirmavit Hipponensis Præsul, hos inter mortuos censeri, & vitam hanc ducere divinam, totis medullis cordium exoptat: *Hiemis tempore*, inquit, *etiam viridis arbor, arida similis est: venit æstas, & viva radix folia producit, & impletur fructibus. Sic hiems nostra, Christi occulatio est; æstas nostra, Christi revelatio: mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Certè mortui, sed mortui specie, vivi radice. Attende autem venturum tempus æstatis, quomodo sequatur, & dicat: cùm autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.* Hæc attētâ mēte pervolvens Religiosissimus Antistes, exclamat: *Eia ergo dulcissime Deus, hoc mihi tecum pactum erit; planè moriar mihi ipsi, ut tu solus in me vivas: totus intra me silebo, ut tu loquaris in me: totus quiescam, ut tu solus opereris in me.*

Coloss. 3. v. 3. Cornel. hic n. 10. 11.

S. Greg. l. 8. mor. c. 19.

Lauredan. tit. Relig. § 2.

Ps. 142.

Aug. ser. 112. de temp.

Coloss. 3.

Quod novum, insolens, ac paucis usitatum, internè vivendi genus, mundus ignorat, aversatur, & mortem æstimat: atque hoc errore, ac cæcitate sæculares decepti, filios & filias suas, Religionem amplectentes, ut mortuas lugent; quibus, si modò rationem admittant, paucis plurimum solatii, & non tam flendi, quàm gaudendi uberrimam segetem suppeditabo: Duo, inquit Lessius, solent à parentibus adferri:

Primò, durum esse, filium aut filiā amittere, in perpetuū à se abdicare, & avelli, quemadmodum si à vite tradux avulsus, uberibus lachrymis dolorē suū testatur; cùm traduci sæpiùs melius sit in benigniori solo, & amœniori viridario, sub peritiori colono foveri. Sic Chrysostomus hom. 2. de S. Anna, comparat Samuelem teneræ plantæ, quæ vix nata, in aliud solum fœcundius, ab industrio agricola transplantatur, juxta illud Psaltis: *Plantati in domo Domini, in atrijs*

Lessius de statu vit. deligendi q. 8. n. 1

Psal. 91.

Dei

Dei nostri florebunt. ubi Theodoret. *Agricolam,* inquit, *habent Deum, viridarium verò divinum templum.*

Secundò timere se, ne non perseveret, cum dedecore egredi cogatur, ob naturæ teneritudinem. Verùm facilis est refutatio: ad primum, cogitent quòd Deus ipse, omnium conditor ac Dominus dedit filium suum unigenitum, in nostrum obsequium, ut nostrâ causâ subiret labores, dolores, & mortem; & magnũ nobis, vel durum videbitur, si gratitudinis causâ, filium nostrum ejus obsequio consecremus? quæ enim comparatio filii nostri, ad filium Dei? Hoc Hieronymus Paulam monuit: *Non vereris, ne tibi Salvator dicat: Irasceris Paula, quia tua filia* (Blesilla) *mea facta est filia,* tuus filius factus est meus filius; *indignaris de meo judicio, & rebellibus lachrymis facis iniuriam possidenti.*

[Hieron. ad Paulam de obitu Blesill.]

2. Si Rex filium nostrum in suum palatium, ad primariam aliquam dignitatem vocaret, vel filiam suo filio sponsam posceret, non obsisteremus, nullæ in ejus decessu lachrymæ, sed signa lætitiæ ac gratulationis exhiberentur, etiamsi eos nunquam amplius visuri essemus. Cur nõ magis beneficij loco ponimus, quod ab eo, qui est Rex regum & Dominus dominantium, ad cælestes æternasque dignitates, & nuptias vocentur? Hic aurei Oratoris sensus est: *Si qui ex paterna domo, à Principe aliquo abducti, & alicui muneri præfecti fuerint, illustriores fiunt, quàm si domi consenuissent, ipsisq; parentibus & honori sunt & gaudio; quantò magis hoc eveniet iis, quos Deus ad suũ servitium evocat? Debere ergo parentes permittere ut filij sui in cælesti monasterio famulentur, non in templum eos introducentes ut Anna Samuelem, sed in ipsum cælum, cum Angelis divino ministerio dedicando.* & alibi: *Si filia, inquit, cum nobili sponso ad partes longinquas profecta, in omni prosperitate & gloria vitã ducere intelligatur, parẽtes non dolent: & si à cælesti sponso filia abducatur, ubi in deliciis nutriatur, capillos vellunt.*

[Chrysost. l. 3 contra vituper. vitæ monast.]

Quod præclara nec minùs rara historia illustrabit: Desponsata Philippo II. Hispaniarũ regi Isabella, filia Henrici II. & soror dein trium regum, Francisci II. Caroli IX. & Henrici III. magnâ nobilium stipante catervâ: deducitur hæc Regina ad oras utrique regno conterminas: regio apparatu à Cardinale Toletano, & Antistite Burgensi excipitur, jamque suis valedicens & Principibus Franciæ de more patriæ extremum osculum libans, tanto sensu à suis, & patria sua hęc Regina virgo divellitur, ut subitò eam animus liquerit, & tota exanimis in terram corruerit. ubi hoc memoratu dignum accidit, dum paululum recreata, Cardinali Toletano inniteretur, his regii Psaltis verbis, eam animavit: *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui.* Cui accinuit Præsul: *& cõcupiscet Rex decorem tuum.* Quo dicto animũ resipsit, & in Hispaniam perrexit. Quanto potiori jure hæc cælesti sponsæ immortali regi tradendæ accinerentur?

[Andreas Favin. in hist. Navarræ sub an. 1559. Pise tom. 1. in epiph. pag. 85.]

[Psal. 44.]

Mitto hîc absentiam liberorum, ex aliis causis ęquo animo ferri, dum exteras terras, extremas Indias lucri causâ, pręsentissimo tum corporis, tum animæ periculo petunt.

3. Accedit, dum filiũ aut filiam Deo offerimus, nihil nos ei donare; sed quod õni jure ipsius erat, ei reddimus: nihil nostrũ propriè est in illis, præter peccatũ. Intellexit hoc præclarè Machabæorum mater, sic suos ad mortem fortiter subeundam animans: *Non ego spiritum & animam donavi vobis, & vitam & singulorum membra non ego compegi, sed mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, quiq; omnium invenit originem.* Itaq; cùm Deus eos repetit, jure repetit, suumque exigit: & qui eos retinet, alienum retinet; quod genus est furti, vel potiùs sacrilegij. De quo rectè S. Greg. *Cùm festinantes ab omnipotentis Dei servitio incautè retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia.* Quare & præceptum illud Hieronymi ad Furiam, etiam ad vos, ô filij, & filiæ, spectat: *Contristabitur pater, sed lætabitur Christus; lugebit familia, sed angeli gratu-*

[2. Mach. 7.]

[S. Greg. 4. reg. ep. 44.]

gratu-

gratulabuntur: faciat pater quod vult de substantia sua; nō es ejus cujus nata, sed cui renata, & qui te grandi pretio redemit sanguine suo. Quantum hoc in omnium animis valere debeat, declaravit aliquando illustris Adolescens Albertus nomine, Comitis Falkenbergensis unicus filius, qui Lutetiæ insciis parentibus ordinem Dominicanorum ingressus est. Pater eo intellecto, cum magno suorum comitatu, mox Lutetiam advolat, & omnem machinam admovet, ut filium ab eo consilio abducat; sed frustrà, quod jam amor Dei, juvenile pectus adversus carnalem amorem obfirmasset. Parente superato, illustrior eidem Alberto congressus fuit cum Theodorico consobrino; hic dolore ardens, omnia attulit ad consilium ejus labefactandum argumenta; lachrymas, preces, matris denique commiserationem, quam prę animi ægritudine, vel jam mortuam esse, vel moribundam decumbere affirmabat. Consederant fortè è regione iconis cujusdam, in qua Christus inter matrem & Joannem discipulum, in cruce pendebat; tum Albertus oculos ac digitum in eam tabulam intendēs: En, inquit, Dei filius, cùm matrem, & consobrinum, utrumque sibi tam charum, doloris gladio confossum videret; è cruce tamen descendere noluit, quare nec ego hanc religiosæ vitæ crucem deseram, quamvis & matrem, & te consobrinum ad pedes meos exanimes jacere viderem: quin tu potiùs in hanc crucem mecum conscendis. Quid plura? tantum valuit hic adolescentis sermo, ut illum permoverit ad idē institutum amplectendum, obstupescente totâ civitate. Omitto alia, ex quibus perspicuum est, quo loco in hoc negotio propinqui sint habendi, & nullo modo Deo præponendi.

Platus de bono status Relig. l. 3. c. 43. Less. de statu vitæ del. q. 4. n. 51.

4. Si filius morbo, vel alio casu eriperetur, ferendū esset, nec posses adversus Deū murmurare: quantò magis nunc æquo animo ferre debes, cùm non perit, sed salvus manet, ut vivat in domo Dei, in obsequio summi Principis. quod S. Jordanus parentes opportunè admonuit, dum Novitium habitu religioso indueret, & multi flerēt: *Ne flete, sed gaudete quòd ipse futurus est, quasi domesticus, & aulicus Regis, ad mensam sessurus; cùm sæculares, etsi Deo serviant, sint in familia magni illius Regis, tamquam coci, & stabularij.*

5. Cogitent nihil melius in hac vita posse filio obtingere; atque adeò recolant exempla eorum, qui liberos forti animo Deo obtulerunt. Talis Abraham Isaacum unigenitum, Anna Samuelem, mater Machabæorum 7. filios; & in novo testamento totidem S. Felicitas Deo consecravit, quæ, ut scribit S. Gregorius, *ita timuit filios post se in carne relinquere, sicut carnales parentes metuere solent ne moritutos præmittat.* Talis fuit nobilissima illa Paula, quæ & filiam Eustochium ad Religionem adduxit, & Paulam neptem adhuc infantulam Deo addixit: & quotquot poterat ę suis, ad deserendum sæculū incitabat: talis exstitit S. Bernardi mater, etiā (quod ad nos commouendū potentius) jam mortua, & cęlo recepta, cujus judiciū à veritate discrepare non poterat: sic enim ferunt, cùm is de sæculo deserendo cogitaret, idque simul ageret, ut ex fratribus & propinquis quamplurimos secum abduceret, Andream natu minorem, novæque militiæ spiritu ferocem, difficiliorem se aliquamdiu præbuisse, donec cælesti viso impulsus exclamavit: Video matrē meā. viderat enim eam; nec solus ipse, sed Bernardus quoque lætâ facie arridentē, & salutari filiorum deliberationi hilariter gratulantem. Hæc quidē vel viva id ipsū fecisset, quæ liberos in lucem editos, Domino offerre consuêrat.

S. Greg. in Evan.

S. Hiero. ep. 27. & epitaph. Paulæ.

Platus bono st. Relig. l. c. 15.

Discant parentes huius exemplo, quis sibi sensus in hac re futurus post mortem, cùm hujus vitæ brevitatem, illius autem æternitatem manifestè intuebuntur. Quæ enim tunc erit eorum comploratio, si filium, aut filiam tanto bono privatos, suo consilio, & lenocinio in æternā mortem præcipitarint? Quòd igitur tunc facerent. ad illud nunc suos adhortentur.

Deni-

Denique perpendant hanc S. Basilij sententiam, qui in præfatione ad monasticas exercitationes, cùm explicuisset, quanta Religiosos maneant præmia, sub finem ita parentes adhortatur: *Cùm itaque tam eximia iis posita sint præmia, qui Christi militiam fuerint secuti, agite libenti animo, & patres filios suos, & matres filias ad eam venire patiantur, prolemq; ipsi suam ultrò ad eam alacriter adducant: lætos eos faciat æternorum spes bonorum, quorum unà cum liberis futuri sint participes.*

Ad secundum, respondeo cum Lessio, timorem illum vanum esse: cur enim non perseveret tot adminiculis adjutus, tot exemplis animatus, tot orationibus defensus, tantâ gratiæ copiâ roboratus? cur non magis timent eum iungere matrimonio, cùm plurimis nuptiæ infelices obtingant, & plures maritos adulteros (ut Chrysostomus ait) quàm Religiosos apostatas reperire sit. Nec refert quosdam quandoque deficere: longè enim plures sunt, qui perseverant. Itaque multò magis speranda perseverantia, quàm defectio timenda. Plurimi denique in quovis genere status, infelices exitus sortiuntur; non tamen idcirco parentes ad illum reformidant filios promovere. Quis enim filium suum non velit esse Canonicum, Decanum, Præpositum, Episcopum, Comitem, Ducem, Regem? & tamen quo quis altiori loco, tanto gravior ei impendet ruina. Quod autem vereantur, ne austeritates ferre possit, ob teneritudinem sub onere opprimendum: cur ipse non possit, quod innumerabiles alii, non minus teneri, & delicati alacriter præstiterunt, nulla ex parte spatio vitæ acciso, sed magis etiam roborato? quare non tam externas punctiones, quàm internas unctiones attendant; quo præclarè mellifluus Doctor, Gaufridi parentes mœstos ob ingressum filij in Claravallem, solatur: *Quotquot sumus in Claravalle, ipsum in fratrem, vos in parentes suscipimus. At fortasse metuitis corpori ejus, vitæ asperitatem, quod nimirum tenerum nostis ac delicatum? cæterùm de hujusmodi timore dicitur: Trepidaverunt timore, ubi non est timor. Confidite, cõsolamini: ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, quousque de manibus meis excipiat pater misericordiarũ, & Deus totius cõsolationis. Nolite ergo lugere, nolite flere, quia Gaufridus vester festinat ad gaudium, non ad luctum: ego illi omnia sic attemperabo, & dispensabo, ut & spiritus proficiat, & corpus non deficiat; denique serviet Domino in lætitia, & exultatione.* Plura qui volet, videat Mendozam in l. 1. Reg. c. 2. annot. 10. sect. 2. ubi Religiosos quasi ab orbe remotos, & in hoc turbulento mari florentibus insulis comparat, juxta illud Davidis, *Lætentur insulæ multæ.*

Bern. 110.

§. III.

Quale peccatũ, à Religione avertere, aut impedire, & quàm graviter à Deo punitum.

Communis Doctorũ sententia est: qui vi, vel fraude, vel metu injecto, aliquẽ impedit à religionis ingressu, peccat mortaliter contra justitiã, & tenetur fraudẽ aperire, & vim, ac metum tollere; quia infert injuriam in re maximi momenti. Fraudẽ voco calumniã in Religionem, & omne mendaciũ, quo alter decipitur & inducitur ad mutandũ salutare propositũ. si enim is, qui tali modo quempiã impedit à matrimonio, beneficio, officio obtinendo, peccat mortaliter, quantò magis is, qui à tanto bono? Idem confirmat Tridentinũ, *anathemati subiiciens eos, qui sanctã virginũ, vel aliarũ mulierũ voluntatẽ, veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo, sine justa causa impediunt.* ubi Suarez, & cum eo Lessius expendunt illud, *quoquo modo impediunt.* ex quo consequitur, esse peccatum mortale, non solùm cũ iniicitur metus mortis, aut gravis læsionis, verberũ, contumeliæ; sed etiã cũ iniicitur metus, quem Doctores *reverentialẽ* vocant: cùm parens tantâ auctoritate premit prolem, ut non

Less. de statu vitæ delig. q. 8. n. 89.

Trident. sess. 25. c. 18 de Regul. r.

audeat illi contradicere, malitq; quidvis sustinere, quàm vultum ejus iratū intueri.

Less. cit. Dico 2. etiam qui absque vi, fraude, vel metu, aliis modis importunè agit, ne perfectionis propositum exequaris, sed maneas in sæculo, graviter peccat: quod enim majus damnum inferre posset? nisi fortè persuadeat hæresim, aut apostasiam: plus enim tibi nocet, dum à proposito avertit, quàm si illud propositum retinentem, pertraheret ad peccatum.

Accedit, non levem in Deum injuriam esse, consilium Dei impugnare, & quem ad servitium suum vocat, avertere, & impedire. Si quis, inquit Lessius, hoc modo ageret cum aliquo, quem Princeps sæcularis vocaret ad suum obsequium, posset ille censeri amicus Principis? Unde severissima hæc SS. Patrum in similes censura. Hieronymus epistolâ ad Heliodorum: *Retrahere à Religione nihil est aliud quàm Christum in pectore alteriùs occidere, Christo se opponere; spargere & dissipare, quæ Christus collegit, donativum militiæ Christi suffurari.* S. August. epistolâ 38. *hunc effectum in matre occidendum, ne ipsa in æternum pereat.* S. Bernardus epist. 104. *Mater tua vult contraria tua, ac per hoc & suæ ipsius saluti.* Epistol. III. parentes, qui à Religione avocāt, dicit esse *duros, sævos, crudeles; nec esse parentes, sed peremptores.* Rationem adfert, quia impediunt, ne servias Deo; ne fugias ignem, qui à tergo instat; ne vites latrones, ne ex tempestate in portum te recipias. Sed nihil efficaciùs, peccati huius gravitatem manifestat, quàm severissima divinæ vindictæ in ejusmodi parentes testimonia.

Hieronymus ep. 7. ad Lætam de institutione filiæ, quam Paula avia Christo destinarat, *Cave*, inquit, *ne aures eius perfores, ne cerussa, aut purpurisso, consecrata Christo ora depingas; nec collum auro & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & aliquid ei de gehennæ ignibus auspiceris.* Hæc Hieronymus de filia, quæ nondum suo arbitrio religionem eligere poterat, sed solùm ab avia divino cultui erat destinata. His præmissis ostendit, quàm Deo illud displiceat: *Prætextata*, inquit, *nobilissima quondam femina, jubente viro Hymettio, qui patruus Eustochij virginis fuit, habitum ejus cultumq; mutavit, & neglectum crinem mundano more texuit: vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium. Et ecce tibi eâdem nocte, cernit in somnis venisse ad se Angelum, terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentē: Túne ausa es viri imperium præferre Christo? tu caput virginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus? quæ iam nunc arescent, ut sentias excruciata quid feceris, & finito mense quinto ad inferna duceris. Sin autem perseveraris in scelere, & marito simul orbaberis, & filijs.* addit Hieronymus: *Omnia per ordinē expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velox signavit interitus. Sic ulciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas & pretiosissima ornamenta defendit.* Unde patet tale factum interdum esse causam eversionis totius familiæ, & æternæ damnationis, ut verba illa, *ad inferna ducēris*, indicare videntur.

Quod si matrona hæc tantam pœnam meruit, quæ neptem jubente marito vanè exornavit, quantam merebuntur, quæ minis, metu, asperitate, blāditiis, variis technis, adolescentis aut virginis propositum exstinguere contendūt? quos Deus inopino fato (utinam non æterno) sæpissimè è vivis sustulit; de quibus, ut innumeros alios eventus tragicos omittam, illud ex Ambros. juvat audire: *Memoriæ nostræ puella, dudum nobilis in sæculo, nunc nobilior Deo, cùm urgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctum altare confugit. Quò enim melius virgo recurreret, quàm ubi sacrificium virginitatis offertur? Ne is quidem finis audaciæ. Stabat ad aram Dei, pudoris hostia, victima castitatis, nunc capiti dexteram sacerdotis imponens, precem poscens; nunc justæ impatiens moræ, summum altari subjectans verticem: Num melius, inquit, mater tu quàm altare velabis, quod sanctificat ipsa velamina? plus talis decet flammeus, in quo caput omnium Christus quotidie consecratur. Quid agitis vos propinqui? quid exquirendis adhuc* S. Amb. de virgin in fine.

huc nuptijs solicitatis animum? jam dudum provisas habeo. Sponsum offertis? meliorem reperi. Quaslibet exaggerate divitias, jactate nobilitatem, prædicate potentiam; habeo eum, cui nemo se comparet, divitem mundo, potentem imperio, nobilem cælo: si talem habetis, non refuto optionem: si non reperitis, non providetis mihi, sed invidetis. Hęc cum illa magno fervore dixisset, *silentibus cæteris, unus abruptiùs: Quid si, inquit, pater tuus viveret, innuptam te manere pateretur? Tum illa, majori religione, moderatiore pietate: Et ideo fortaßè defecit, ne quod impedimentum posset adferre. Quod ille responsum de patre, de se oraculum maturo sui probavit exitio: Ita cæteri, eadem sibimet metuentes, favere cœperunt, qui impedire quærebant: nec dispendium debitarum attulit virginitas facultatum, sed etiam emolumentum integritatis accepit.* Tandem hoc saluberrimum epiphonema subjungit: *Habetis puellæ devotionis præmium, parentes cavete offensionis exemplum.*

Ioan. [...]rdier la [...]nille [...]ncte c. 4. 5. pag. 4. [...]lerman. [...]eam. 4.

Sed longè illud luctuosissimum, parentes quandoque qui liberos Deo subduxerunt, eosdem suæ crudelissimæ lanienæ habuisse carnifices. Ubi rem narrare aggredior, omnium quas Hispaniæ videre atrocissimam. nomini parcitur, inquit auctor, quia etiamnum cadaver parentis in furca spectabile, & rota filij sanguine rubescit. In provincia Castellana Adolescēs fortè animum ad Societatem nostram applicuerat, in qua ubi parentes admissum accepère, limphati ad urbem accurrunt: natum pertinaci insaniâ reposcūt. Nostri, ne filium dolo malo, aut per vim attinere crederētur, dant videndi inter se, loquendique copiam. ibi mater (nam hūc sibi præcipuè sexum affectus manciparunt) in amplexus cū filio ruere, lacerare pectus, crinesquè impexos lamentis convellere: tacitâ demum eloquentiâ virilem adolescentis animum verberare. Interim & pater oratione vehementi filium adorsus, suam illi orbitatem, & canos ostendere: natique adolescentiam, & stultitiam arguens, jam vitæ nimios rigores, jam libertatis amissæ illecebras percensere: & quod inter prima irritamēta est, opes partas, ipsique uni paratas laudare. Cæterùm meministis quid consequi plerumque soleat, hæc sirenum blandimenta, nisi auribus maturè cerā affigas. Expugnatus domestico ariete animus procubuit, & in parentum sententiam concedens, pullo amictu ceu eluxisset, in prasinū converso, simul à Deo, religioneque divertit. At nō diu fuit impune fugitivo: secum enim carnificem conscientiam circumferebat, quâ adeò exagitatus fuit, ut ad aliud rudimētum Capuccinæ familiæ, clam omnibus confugerit, ubi fugæ prioris maculā, novâ severitate elueret. Parentes brevi cognito, ubi locorum filius lateret, iterum ad suos questus, iterū ad insidias decurrunt, rursus inducunt, & à Religione abducunt. Iam de cætero nullam palmam, ac ne pugnam quidem cogitare ausus, animum adversus furias, & juges stimulos obfirmans, tandem nullo consilio domum conjugem ducit indotatam, imparem, totique familiæ adeò invisam, ut exinde & nurum, & filium pater severissimè execrari non destiterit; quo factum, ut capitale inter eos odiū exortum sit, quemadmodum eventus probavit: patre enim in suburbanum ad vineas suas digresso, cùm recens discordia, tum veteris injuriæ memoria filium graviùs icit: patrem insequitur, quem brevî assecutus, mulâ deturbat; hic fractâ ætate senex tragœdiā sibi apparari veritus, valido juveni longè impar, ad preces cōfugit: sed frustrà. ubi gravissimā sibi à parente injuriā illatā filius exaggerasset, quod mortalibūs & immortalibus se æquè inuisū, solis inferis gratum reddidisset, uno parricidio omnia statuit vindicare, nec par esse, fidem ab eo pater exigeret, quem ipse docuerit datam Deo fallere: atque adactâ in jugulū sicâ, fauces ei præscidit. Brevî pòst, cadaveris invētio, & mox fama, urbē pervasit: dubites crudeliores haberet ad jugulandū manus, an exercitatiores vultus ad simulandū. Js ultrò Magistratus jura, prætorios fasces, & judicum secures implorabat; biduum, tri-

duumque exercita quæstio, promittitur indici grandis summa. Dum ex opilione intelligitur, duos se eminus conspexisse litigantes, quòd varia brachiorum jactatione, corporisque motu conjecerit; inde alterum duorum, transversa per arva cursum fugisse: vestium colorem describit, è quibus filius hîc depingitur, comprehenditur: qui urgente nemesi, sponte omnia aperuit, ducitur; ferali spectaculo interfuêre, qui nuper ejus familiares, nec multis antè annis, in ludo condiscipuli: vivus in partes sectus, in rotam actus est: & quamquam mutus jam, mortuusque, magnis tamen vivisque clamoribus auditus est in prætereuntium animis vociferari:

Virg. l. 6. Æneid. *Discite justitiam moniti, & non temnere divos.*

Alia non minùs tragica, eodem acroamate P. Bidermannus noster recenset. Videtis, ut opinor, ad quem sceleris & sævitiæ gradum, præpostera ista parentum charitas perveniat; ut dum maximè se suis consulere arbitrantur, ita noceant, ut etiam parricidas efficiant. Iure igitur Bernardus: *Sola causa, quâ non liceat obedire parentibus, Deus est: ipse enim dicit: Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus;* ac tandem exclamat: *O durum patrem! ô sævam matrem! ô parentes crudeles & impios! imò non parentes, sed peremptores! qui me malunt perire cum eis, quàm regnare sine eis. Mira abusio, domus ardet; ignis instat à tergo & fugienti prohibetur egredi, evadenti suadetur regredi; & hæc ab ijs, qui in incendio positi sunt: & obstinatissimâ dementiâ, & dementissimâ obstinatione, fugere periculum nolunt. Ardens ardentibus quod solatium præstare poterit?* Testentur hoc, qui secum liberos ad æternum incendium rapuerunt. Quare ô filios, ô filias, qui ejusmodi sibi validos obices strui sentiunt, valida illa, & acris Hieronymi adhortatio animet: *Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine, & scissis vestibus, vbera quibus te nutrierat mater ostendat; licet in limine pater jaceat; per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.*

(S. Bern. ep. 111.) (S. Hier. op. ad Heliod.)

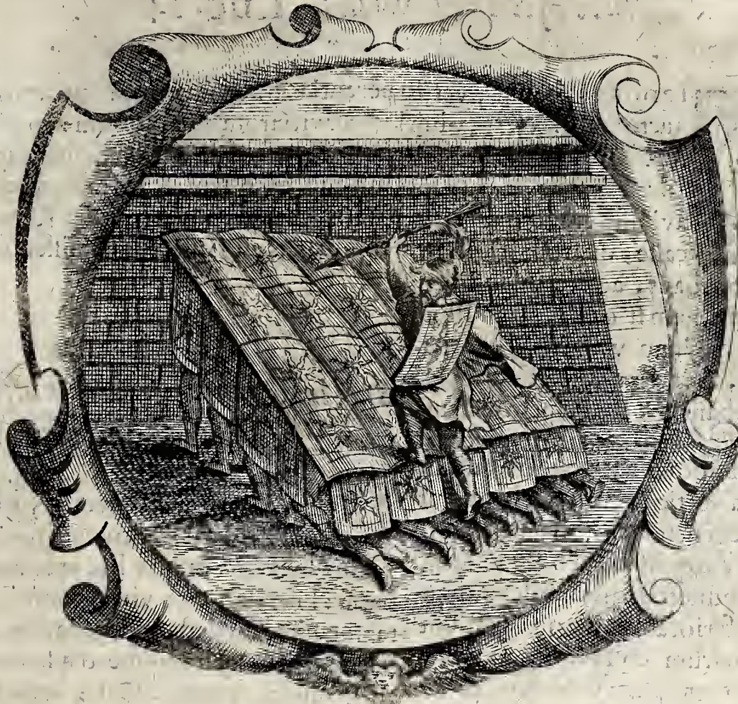
Falluntur igitur parentes, & insigniter falluntur, qui liberos ejusmodi sibi periisse arbitrantur. quos D. Bernardus Epist. 11. coarguit: *Si,* inquit, *filium vestrum Deus facit suum, quid vos perditis? aut ipse quid perdit? fit de divite ditior, de nobili generosior, clarior de illustri, & quod his omnibus maius est, sanctus de peccatore; sed vos non perditis eum, quin potiùs multos per eum acquiritis vobis filios: quotquot sumus in Claravalle, ipsum in fratrem, vos in parentes recipimus.*

Neque solùm metaphoricè plures acquirunt filios; sed propriè, qui unum Deo consecrant. Testis est Anna, quæ unum offerens, quinque posteà accepit, ut notat D. Hieronymus ad Lætam: *Tali,* inquit, *immolato sacrificio reversa domum quinque liberos sibi genuit, quia primogenitum Deo pepererat.* Idque & S. Chrysostom. hom. 21. in epist. ad Ephes. observat: *Quoniam,* inquit, *primitias Deo obtulit, alvus ejus facta est fœcunda, atque alios etiam fratres illi acquisivit;* imò & eum, quem obtulit, non amisit, ut idem testatur. *Tunc maximè, & verissimè filios habemus nostros, cùm Deo nostro illos tradiderimus: longè quippe ille eos melius & excellentius, quàm nos moderabitur, & reget,* & deducet in portum voluntatis eorum.

EMBLE-

EMBLEMA XLIV.

Amice ascende superiùs. **Lucæ xiv.**

SCANDERE CVRA. Ovid. 1. Fastor.

DOMINICA DECIMASEXTA POST PENTECOSTEN.

Teſtudo bellica, quam propugnatores, victoreſque conſcendere olim ſoliti, mundum, ejuſque titulos calcandos docet.

§. I. SVBLIMABVNT NOS, SI FVERINT INFRA NOS. Emiſſ. ſer. de Aſcenſ.

§. II. *Quinam calcando honores, ſibi gradum ad immortalem gloriam ſtruxerint.*

§. III. *Orbem univerſum calcando, in cælum conſcenditur.*

§. IV. DE VITIIS SCALAM NOBIS FACIMVS, SI VITIA IPSA CALCAMVS. Aug. ſer. 176. de temp.

DOMINICA DECIMASEXTA POST PENTECOSTEN.

Amice ascende superius. Luc. 14.

DIODORUS Siculus, vetus auctor l. 2. refert, olim incolas Taprobanæ Insulæ, genus quoddam avium grandium educasse, quarum dorso infantulos imponebant, ad eorum indolem explorandam: nam si qui motum illum volitantis per aërem volucris, generosè tolerabant, & turres terrasque super, impavidi ferebantur, hi in spem alebantur præcelsæ dignitatis; sicut è converso nutantes, tremulique suam capitis, animique ad excelsa vertiginem prodebant, ut imbelles ac degeneres abiiciebantur. Simillimum nescio quid, fieri mihi videtur à Deo cum prædilectis suis; nobiles quippe mentes, non inferiora secutas, quæ gestiunt à rerum terrenarum colluvione in sublime efferri, has tamquam genuinas, & ad excelsa natas educare consuevit. Ubi illud Taciti omnino tacitè præterire nequeo: *Optimos mortalium altissima petere.* Quod paradoxum fortasse cuipiam apparebit, cùm videamus homines vanissimos, perversissimos, per fas & nefas ad apicem honoris contendere, ipsumque honoris culmen in ancipiti maximè loco situm esse, è quo plerique præcipites acti, ruinam corporis & animi passi sunt: ut eò quempiam concitare, hominem perdere & perimere censeri posset. Hodie nihilominus ostendam ad alta & sublimia enitendum esse sine ullo metu, sine crimine; aut discrimine ullo, sed omninò feliciter bonis alis & avibus: quod aliis infeliciter cessit, ut Richardus Vict. part. 1. c. 18. testatur: *Felices,* inquit *quibus vertitur in scalam, quod aliis solet esse in ruinam.* Quis credat gulæ, intemperantiæ, iracundiæ impetus; carnis stimulos; divitiarum ac honorum appetitus, qui hominem sensim ad ima demergunt, nos in altum extollere, & in scalas ad cælestem beatitudinem converti posse? Rem paucis complexus est Eusebius Emissenus.

Tacit. l. 4. annl

§. I.

Sublimabunt nos, si fuerint infra nos. Emiss. serm. de Ascens.

LIpsius inter militiæ veteris moles ac machinas, facilè principem ponit testudinem bellicam, quæ hac arte construebatur: Hærebat viro vir, & constipati scuta super capita gestare cogebantur; hanc testitudinem quandoque triplicem, aliis aliorum cervicibus ac scutis impositis efformabant: quam machinam dux exercitus aut belli Imperator, postremis flexo poplite adgeniculantibus, conscendebat, eorumque colla ac scuta calcabat; imò in cavo & angusto quandoque loco, adeò constipati hærebant, ut equi & currus super eos agerentur, & in subjectos hos Imperator triumpharet.

Lipsius in poliorcet.

Ejusmodi vobis omnibus machina exædificanda est, si in altum conscendere velitis: ipsi tartarei milites subiiciendi sunt, robustissimæ passiones calcandæ, & super scuta, quæ insignia gentilia, ac vanos titulos cum omni honorum suggestu referunt, generoso pede proterenda. Hic audacter & præfidenter inculco illud: *Amice ascende superius.* sint infra te, & extollent te. Quotiescumque te hujus sæculi vana delectat ambitio, *amice ascende superius:* subli-

Luc. 14.

sublimabunt nos, si fuerint infra nos. quoties te gula proritat, subtus te sit appetius tuus, & tu dominaberis illius: quoties te hostis ad vindictam exstimulat,

vid. epist. riseid. *Vince animos iramq; tuam,*

sit infra te, extollet te. Olim regum mos erat, ut quos devicerant, eorum capita calcarent. Hoc ritu exponit Euthymius illud Prophetæ regij: *Imposuisti homines super capita nostra. Olim*, inquit, *reges, qui alios devicerant, solebant in triumphis, captivorum capita conculcare.* Est in promptu memorandum, vel potiùs execrandum Tamberlani facinus: Leges apud Horatium Tursellinum, Baiazetem Turcarū regem, anno à partu Virginis 1040. à Tāberlano Tartarorum rege, celeberrima illa victoria (quâ Tartarus quidquid terrarum est à Tanaï flumine ad Nilum domuit) non modò victum captumq́ue, & in cavea ferrea ad ludibriū asservatum, verùm etiam coactum fuisse, cœnante Tamberlano, catenâ collo injectâ, inter canes cibum sub mensa sumere, insuper insolentis atque post hominum memoriam inauditæ superbiæ edidit argumentum: etenim fama fert, Tamberlano equū cōscensuro, Baiazetem tergum præbuisse, & fastu planè barbaro, hujus cervice calcatâ, equum inscendisse. Simillimum prorsus sublimis dominatus monumentum prodit Tyrius Antistes, scribens de Romano Diogene, Græcorum Imperatore, cui, Constantino Ducâ exstincto, Eudocia Augusta nupserat: hic collatis in Asia cum Turcarum Sultano signis, non modò victus, verumetiam vinctus in potestatem ferocissimi hostis redactus, fertur proculcatus ab eo pedibus; quin & ascensuro, descensuroq; tyranno, Augustus pro scabello fuisse. Ita Sapor Persarum Rex, cùm Valerianum Imperat. vi victoriaq; superasset, si quando admittere equum voluisset, adesse captivum jubebat, & superbo pede colla, ac cervices calcando, ascendebat.

Illustrior nobis proponitur triumphus, adeptuq; facilior, immanes belluas ac animi perturbationes calcare, mundumq́ue universum pessumdare. Summi sacerdotis habitus, hujus documenti nos admonet, qui in fronte laminam gestabat, in qua nomen Dei exaratū; ex orâ autem vestimenti, malogranata dependebant, quibus regna, urbes, & regiones designabantur, ut teste Cyrillo Alexandrino vel tacens inclamaret, humana omnia proterenda. Huc quoque spectabat primorū fidelium mos, quo ad Apostolorum pedes, pretiū agrorum deferebant, innuentes maximè post Dei in terras adventum, opes ac fortunas calcandas esse, & animum his excelsiorem gerendum, qui auro non opprimatur. Millies milleni & octogesies mille coronati, scabellum regis Persarum, seu suppedaneum dicitur. utinam hæc proterendo, animum illis excelsiorem gereret! Natura ipsa aurum, argentū, ac opes præstantissimas, calcandas tacitè docuit, dum nostris pedibus subjecit, inque terræ, quā calcamus, visceribus inclusit. Præclarè Seneca: *Nulli nos vitio natura conciliat, nos illa integros & liberos genuit, nihilq; quod avaritiam nostram irritaret, posuit in aperto; pedibus aurum & argentum subjecit: calcandū & premendum dedit, quidquid est, propter quod calcamur & premimur.*

Cyrill. Alex. l. 11. de adorat. in Spiritu.

Drex. to. x. pag. 316.

Ita Stoicus Philosophus, diceres è Theologica Christianorum schola prodire, & cælesti sapientiâ imbutū crederes. Statuam hoc altiùs & sublimiùs extuleris, quo basim celsiorē subjeceris: & tu Mercator hoc supra omnes mortales altiùs animum evexeris, quo saccos divitiarum, & auri acervos calcando, majorem tibi basim substraveris.

§. II.

Quinam calcando honores, gradum sibi ad immortalem gloriam struxerint.

Causâ fortassè quæsieritis, quî Moyses tantus euaserit, & ad tam exsessū dinitatis apicem ascenderit, ut Deus Pha-

Pharaonis & dictus,& habitus sit? à teneris etiamnum puer diadema calcavit. Audi rem portentosam: Cùm aliquando Thermutis, filia Pharaonis, Moysen pumulionem venustissimum, ad regni successionem adoptatum, in sinum Pharaonis collocasset, Rex (ut ait Iosephus) blandè exceptum puerum, pectori appressit,

Ioseph l. 2. antiq. c. 5.

Deq; viri collo, dulce pependit onus:

Ovid. l. 2. fast.

Et ut filiæ gratificaretur, comiter diadema suum, infantis capiti imposuit: Moyses verò diadema capiti detractum, indignabundus in terrã abjecit, ac pedibus conculcavit. Et tunc animus illi excelsus erat & hic ad majora gradus, ut Deus Pharaonis posthac audierit. At postquam rex regum in crucem sublatus, omnia regna mũdi sub pedibus habuit, cõplures Moysis imitatores numeravit. Tricoronides infulas Gregorius, Eugenius, Laynius aliique sub pedibus habuerunt: Episcopales mitras Bernardus, Bruno, Aquinas,

Et quos præterea longa referre mora est,

Ovid. l. 1. fast.

omnes calcarunt, & pedum pede presserunt. Imperatores ac reges, qui diadema cum Moyse calcarunt, & caputio commutarunt, prolixo satis Elencho Platus recenset, dum Anastasios, Theodosios, Isaacios, Comnenos, & inter hos Lotharium inducit, à quo Lotharingia nomen accepit, cùm anteà Austrasia diceretur. Hic recordatus semonis, quẽ Ludovicus ejus pater moriens de mundi vanitate habuit, eum calcavit. Inter reges Pipinus, Caroli M. primogenitus, Ramirus rex Arragoniæ, Veremundus Castellæ, Sigibertus Angliæ, Ioannes Armeniæ, qui Leoni nepoti regnũ reliquit, quod 24. reges, qui omnes diademate redimiri cõsuerant, sub potestate habebat. hi omnes coronas sub pedibus habuerunt, de quibus olim Propheta vaticinatus: *Pedibus conculcabitur corona superbiæ.* De regum filiis:

Platus de bono status Relig. l. 2. c. 26.

Isa. 28.

Ante diem clauso componet vesper Olympo,

Virg. 1. Æneid.

quàm vel nomina recẽsuero; quos omnes, inanis honoris contemptores Bernardus suspexit, eoque excelsiores duxit, quò plures dignitates sub pedibus habuerint: *Legerant*, inquit, *Non multos nobiles, non multos sapientes, non multos potentes elegit Deus; at nunc præter regulam, mirâ Dei potentiâ talium convertitur multitudo: vilescit gloria præsens, iuventutis flos conculcatur, non reputatur generositas, parentum & charorum renuntiatur affectibus*; qui numquam tanti fuissent etiam in sæculo, vertice diademate, aut mitrâ redimito, quanti apud Deũ & homines fuêre, ea calcando. Porrò ut idem Doctor observat, *de contempta gloria gloriosiùs sublimati, & sublimiùs gloriati sunt.* In exemplum audivi sacrum Ecclesiasten, quondam adduxisse Franciscum Borgiam, sic se, Ducali coronâ sub pede positâ, ad sublimia incitantem: *Amice ascende superiùs.* Episcopali infulâ adiectâ: *Amice ascende superius.* Galero purpureo addito, *Amice ascende superiùs.* Nec umquã Borgias excelsior stetit, quàm dum hæc sub pedibus habuit. Illo nihilo inferior, inter purpuratos Patres Carolus, qui cùm in vivis se ad pauperum pedes abiecisset, hoc excelsior etiam post mortẽ fuit, quod testamento sancierit, ut corpus sub gradus chori, ubi frequẽtissimus trãsitus, conderetur, ut sic omnium pedibus conculcaretur: cui hoc symbolum sepulchro incisum, *Humilitas*; quẽ titulũ Ducalis corona tegebat, quasi *humilitas coronata. Magna prorsus*, exclamat Bernardus, *& rara virtus: humilitas honorata*; at longè rarior sic coronata. Quisquis coronã ambit immarcessibilem, quisquis æternos sectatur honores, hoc unũ ei inculco: conculcet vanitates, & insanias falsas. Non me, sed magnum audiat Gregorium, qui hæc cælitus è columba capiti obvolitãte hausit: *Hoc esse speciale specimen electorum solet, quòd sic sciunt præsentis vitæ iter carpere, ut per spei certitudinem, noverint iam se ad alta pervenisse: quatenus cuncta, quæ præterfluunt sub se esse videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent.* hoc enim est, quod sequenti se animæ, Dominus per Prophetam dicit: *Sustollam te super altitudines terræ: nam quasi quædam inferiora terræ sunt damna, cõtumelia, egestas, abiectio, quæ ipsi*

S. Bern. epist. 1

Bern. ep. 113.

Bern. h. 4. super Missus.

S. Greg. 31. mor. 34.

quo-

quoque amatores sæculi, dum per lata viæ planitiem ambulant, vitando calcare non cessant; altitudines autē terræ, sunt lucra rerū, blandimenta subditorum, divitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatum; quæ quisquis adhuc per ima desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quo magna putat; at si semel cor in cælestibus figitur, mox quàm abiecta sint cernitur, quæ alta videbantur: nam sicut, qui montem conscendit, eo paulisper cetera subiacentia despicit, quo ad altiora gressum ampliùs tendit; ita qui in summis intentionem figere nititur, dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudinem elevatur, & quod priùs in imis desideriis positus super se credidit, pòst ascendendo proiiciens, sibi subesse cognoscit.

§. III.

Orbem universum calcando, in cælum conscenditur.

NIcolaus, S. Bernardi Notarius, ita exclamat: *O si cognovisses & tu, quàm [illegible] tres fugisse atque fugasse! mun[illegible] pedibus, & ex altissima paupertatis specula respicere, & despicere vanitates, & insanias falsas!*

Est filius primogenitus, vel si lubet unigenitus, dives, ingeniosus; est filia specie pervenusta, naturæ dotibus conspicua; hos Deus divino instinctu ad se convocat, luctatur in corde affectus parentum, occurrunt patris minæ, propinquorum indignationes, matris lachrymæ, complorationes, imò mors ipsa; quid agant? Hieronymum audiant: *Per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem*, ascende superiùs. sublimabunt nos, si fuerint infra nos: *Est novum pietatis genus, in hac re esse crudelem.* Neronem constat, olim matris cadavere proculcato, per hoc sibi gradum ad solium fecisse; est novum pietatis genus, per parentum eiusmodi protrita dura capita, gradum sibi sternere ad thronum gratiæ, & gloriæ sempiternæ. Hinc plāgentibus propinquis applaudit Fulgētius ad Eugypium: *Multum*, inquit, *gaudeo, quòd iam sæcularis dilectionis nexibus non teneris, & mundum contemnendo calcas, à quo cùm eum diligeres, calcabaris; nunc verò consulatu proveheris, nunc felici triumpho certissimè sublimaris, non cui populus Romanus applaudat, sed cui Angelicus cœtus adgaudeat.*

[Margin: ...r. ep. ad ...iod. ...r. cit. | S. Fulgen. ep. 6. c. 2.]

Alexandrum quandoque in tabula conspicati estis, mundi globum (ut moderni Imperatores assolent) manu gestantem; B. Aloysium verò nunc orbem pedibus proterentem depingere cōsueverunt. Accidit autem, ut infanti suo ludibunda mater, expressam utriusque in diversis tabulis effigiem obtulerit: mundi globum obterebat imposito pede Aloysius, orbē subiectâ manu sustentabat Alexander: hic puer multa pro ætatis ingenio percunctando, dùm curiosè tandem ex matre quæsivisset: Réxne esset Aloysius universi, ac orbis victor, eò quòd eum pedibus calcaret? respondissetque illa, non quia universo imperaret, orbem pedibus conculcare, sed quia animo excelso infra se humana omnia duxisset, victorē eum dici ac existimari. Tum ad imaginem Alexādri, puer conversus, Isténe igitur mater, à mundo victus est, qui leges, dominatūque subiectâ manu ferre cōpellitur? Bellè hercule supra ætatem; si quidem ut manū, sic mētem mundi servitio Alexander subiecerat, quam Aloysius mundo excelsiorem gestabat; quo quid gloriosiùs, quàm mundo ipso celsiorem esse? Qua super re, sic S. Aelredus, vel potiùs S. Bernardus melleo flumine excurrit: *Quid gloriosius quàm mundo contempto, mundo se cernere celsiorem, ac in bonæ conscientiæ vertice consistentem, totum mundum habere sub pedibus?*

[Margin: Imago 1. sæculi Soc. pag. 154. | S. Bern. Opusc. de charitate c. 18.]

Sed quàm multos reperiri est, qui mundum non sub pedibus, sed in capite & super caput gestant! quàm multi nihil aliud, quàm de mundi vanitate interdiu cogitant, noctu somniant! quot puellę mundum in capite gestant, dum tot cirris, cincinnis, unionibus, inauribus ornatè procedūt! imò omni corpore mundū circumferunt! earum enim totum choragiū,

non aliâ aptiori nomenclaturâ, quàm *mundus muliebris* appellatur. Filiæ Babylonis, quotquot excelsæ, conspicuæ, sublimes esse satagitis, mundum muliebrem cũ omni vana supellectile sua calcate: specula, pectines, calamistra, unguenta, acus, inaures, hæc omnia vobis gradum in cælum sternant: nihil quippè *gloriosius, quàm mundo contempto, totum mundum habere sub pedibus.* Iacob scalam vidit, quam calcando in cælum conscenditur: elevans ergo Iacob pedes, abiit in terram orientis. ubi Ambrosius terram illius vult indicari, de quo dicitur, quòd *oriens nomen eius.* Hæc autem terra cælum est. Apposite Hieron. ep. ad Furiam, vocat religiosam vitam scalam Iacob; uti & S. Benedictus in Reg. c. 7. per quam S. Romualdus suos Religiosos vidit in cælum conscendentes; per contemptum nempè rerum terrenarum, quem Religiosi profitentur. Ubi præclarus scriptor Lauredanus observat, olim pro qualitate palatii, scalas minùs aut magis pretiosas confectas fuisse; Unde legi, inquit, in libris itinerum, quosdam reges in remotis partibus orbis, scalas ex auro & argento asservare, atque ipsos gradus, per quos ad thronum regium scanditur, aureos: eoque pretiosiùs gemmis, aut margaritis convestitos, quo maiori potentiâ ac opum affluentiâ, rex ipse abundat. Quod de pretiosissimo Salomonis throno sacræ litteræ testantur 3. Reg. 10. *Vestivit eum auro fulvo nimis, qui habebat sex gradus.* Cùm ergo (hîc in rem nostram assurgit Auctor) cæli palatia, & domus magni regis, adeò augusta & præcellens sit, quid mirum si per aureos & argenteos gradus, per conculcata scilicet eiusmodi metalla ascendatur ad hanc regiam, & per conculcatum aurum ascendatur ad thronum gloriæ, in quo verus Salomon in maiestate conquiescit?

Bern. cit.

Zach. 6.

Lauredan. tit. pauper.

Persarum Regum ambitio, & fastus, eò superbiæ, & amentiæ rapuit, ut subiectâ pedibus mundi sphærâ, radiato capite cælum conscenderent; quorum fastum calcans Chrysologus, ab eo sic suos dehortatur: *Ne simus ut Persarum Reges, qui subiectâ nunc pedibus suis sphærâ, polorum se calcare vices mētiuntur.* Liceat pace tuâ auree Orator, ad altiorem mentem, quàm Persarum Reges induerint, Christianos incitare: ut sanctâ quâdam superbiâ, mundi sphæram calcare, & caput astris inserere satagant. A muliere, viri discere non erubescant: Agnetem orbis dominam, narrat Petrus Damianus, erepto è vivis Imperatore coniuge, posthabitis humani principis nuptiis, omni mundo muliebri abiecto, totam se sponso Christo dicasse: ad quæ sic beatus ille Cardinalis exclamat: *O beata ista superbia! ô beata mētis elatio, & omnibus digna præconiis!* quid enim aliud est *superbire*, quàm *super se ire*, & è voluptatibus & deliciis mundi, sibi scalas in cęlum erigere? Suffragante Augustino,

Chrysol. serm. 12[illegible]

§. IV.

De vitiis scalam nobis facimus, si vitia ipsa calcamus.

Aug. ser. 176. de temp.

Semel dumtaxat scalæ è cęlo in terras, idque per somnium protensæ narrantur; sed hæ ilicò ex oculis, ex manibus evanuêre: suffecerit vel ideam humanæ menti impressam esse, ut consimiles nostrâ operâ exstruamus, materiam, operisque solertiam suggerente Chrysostomo: *Vitia,* inquit, *nostra recensentes, ea tempore corrigamus, & hoc mense unum, alio aliud, & ita subsequenter meliores efficiamur: & sic tamquam per gradus quosdam ascendentes, per scalam Iacob ad cælum perveniamus: etenim scala illa mihi per illam visionem, paulatim per virtutes ascensum significare videtur, per quam à terra in cælum ascendere nobis licet, non gradibus sensibilibus, sed morum incremento.* Nunc gulam, nunc superbiam, nunc iracundiam nobis subdamus, & scalas in cælum erigamus. Est, qui in mensâ opiparâ plusculum sibi indulgere cõsuevit: ipsa fercula (ut in Indiis fit, ubi lances lancibus imponuntur) ipsæ vini amphoræ pro gradibus,

Chrysost. hom. 82. Ioan.

Gen.4. dibus, pro scalis servire poterunt, *si sub te sit appetitus tuus*; ut remotis epulis, Medicus aptus sit, qui ægro consulat; Advocatus, qui causas discutiat; Consiliarius, ut lites decidat; Nobilis, ut de omni re apposité discurrat; Ecclesiasticus, ut oret ac studeat. sic extollent te, sic scalas tibi ipsi feceris. Ingeniosè excogitatum fuit, quemadmodum in vini amphorâ quis alteri scalas suppeditarit: Captus erat Andronicus & in edita rupe asservabatur, Dum nusquam evadēdi esset occasio, hoc. sanè commentū quidam ex aulicis adinvenit. Dum cibus & potus illi de more ad prandium deferebatur, in amphorā vino repletam, scalam è funibus, aut nervis subtilioribus, forma, quæ nautis familiaris est, immisit: itaque Andronicū carcere ereptū, regno restituit. Hoc stratagema cuique nostrûm usurpandū est, quin ipsa gulę lenocinia, cùm sint Dei munera, vel sapore suo auctorem sapere, & ad eum ascendere nos docent, quod suos Seleuciensis Præsul observare voluit: *Age*, inquit, *& nos per creaturam ad Creatorem Dominum ascendamus: Deus namque cùm res creatas in modum scalæ adaptarit, per eam sui amantibus ascensū ad se exstruxit*. Scala autem nō ascenditur, nisi gradus conculcetur. Huius documēti memor Frācíscus ille Assisiates, *cōtuebatur in pulchris pulcherrimum, & per impressa rebus vestigia, prosequebatur ubique dilectum; de omnibus sibi scalam faciens* (inquit Bonaventura) *per quam conscenderet, ad apprehendendum eū, qui est desiderabilis totus*. hoc enimverò indignissimum esse qui his scalis abutantur, ut ad inferos descendant.

Novarini agnus mysticus n. 1192.

S. Basil. orat. 9.

Bonav. in vita c. 9.

Denique ne longior sim, pollet quis ingenio, rerum experientiâ, prudentiâ ac consilio valet, hæc sint infra te, & extollēt te. His quemcumq; in cælū scalis ascēdentē sic laudibus effert S. Richardus Victor: *Felix*, inquit, *cui visibilium scientia fit scala ad invisibilia cognoscenda: felices, quibus exteriorum scientia, fit scala ascensionis, non ruina deiectionis: felices, quibus scientia quæ inflat, non est ad inflationem, sed ad inflammationem eius, qui ædificat*. Hisce scalis ad astra conscendit Andreas Corsinus, qui postquam opes, ac mundi illecebras generoso pede calcasset, ad Religionis culmen contendit. Hic non excelso satis loco stetit, sublimiori scientiâ præcellens, ad infulas & pedum erigendus erat, dum ea calcando, ex ipsis sibi scalas fecit, ut manifesta visio declaravit: ipso enim Christi nascentis pervigilio, quo Christus in cunas descendit, visus est Andreas per scalas in cælos conscendere. *Hærent parietibus scalæ*, has tibi erectas reliquit: *Amice ascende superiùs*. Conspectæ quandoque à sociis S. Francisci scalæ purpureæ: has sibi purpurati Martyres è funibus, cratibus, equuleis, catastis, rotis in cælum erexerunt. Fuit, qui in festo D. Simonis serram erectam, in qua dentes gradus expresserant, Simoni cuidam dicauit, apto emblemate serram in scalam efformās, subiecto lemmate: *Sic itur ad astra*. hæc enim omnia crudelitatis, & dedecoris instrumenta, gradus & climata fuêre in cælum. quæ D. Salviani concludo suffragio: *Martyres ad cælestis regiæ ianuam, gradibus pœnarum suarum ascendentes, scalas sibi quodammodo de equuleis, catastisq; fecerunt*.

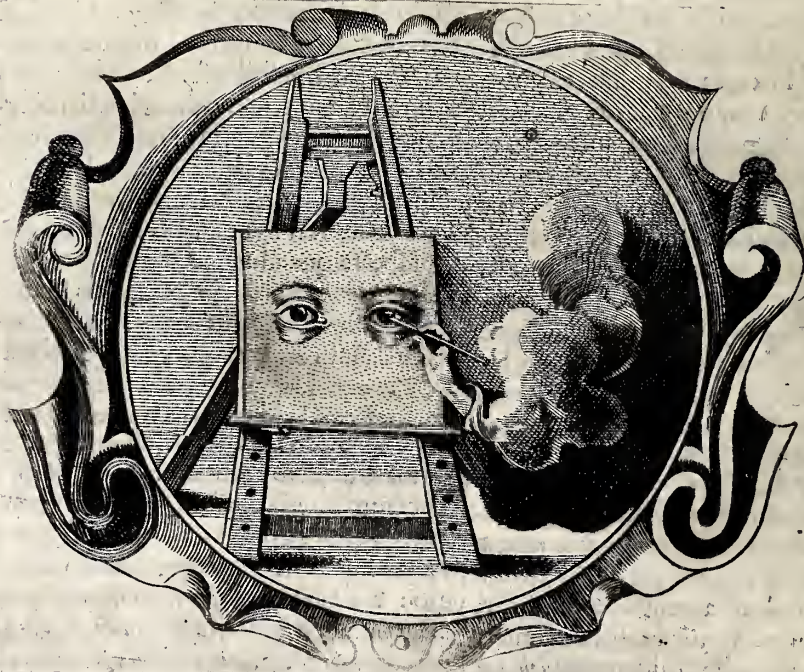
Rich. Vict. tr. de exter. mal. c. 6.

In vita 6. Ian.

Ascende & tu per modestiam super arrogantiam: per sobrietatem super intemperantiam: per pudicitiam super luxuriam: per mansuetudinem super iracundiam: ascende per mundi cōtemptum, supra mundi fastum: per tui odium supra tui amorem. suspicieris, si omnia despexeris. Dic, sed aliâ mente, quàm ventosissimus ille ascensor: *In cælum conscendam*. Eleva te supra terram, ascende super aërem, supra planetas, supra sidera, supra firmamentum, supra cælum; cùmque hæc omnia fuerint infra te, pertinges usque ad altissimum. Isa. 14.

EMBLEMA XLV.

Dileges proximum tuum sicut teipsum. Matth. xxij.

V. Æneid. PROXIMVS HVIC.

DOMINICA DECIMASEPTIMA POST PENTECOSTEN.

De Amore, quo Proximus noster diligendus.

Deut.32. §. I. *Diliges proximum* SICVT PUPILLAM OCULI TUI, *quoniam* SUMUS INVICEM MEMBRA.

Ephes.4. §. II. *Ionathas & David perfectum mutuæ dilectionis exemplar: proximum diligendum, sicut seipsum demonstrant.*

DO-

DOMINICA DECIMASEPTIMA POST PENTECOSTEN.

Diliges proximum tuum sicut teipsum. Matth. 22.

ARcto planè nexu, & arcano naturæ vinculo, alterum alteri oculo colligatum, Optici tradiderunt: & ipsi quotidie in nobis experimur, uno oculo in lachrymas profuso, alterum collachrymari: uno torvum contuenti, & alterum turbari in furore oculum: hoc sursum, aut deorsum prospectante, eódem & alterum deferri; adeò ut summæ charitatis, & concordiæ symbolum, Cantuariensis Antistes nullum aptius excogitarit, quàm quod lib. simil. expressit: *Omnes iusti concordia tanta erunt, quanta sunt in præsenti oculi nostri: sicut enim oculus unus verti non potest, quò non vertatur & alius, sed in eandem partem semper volvuntur; sic societas ista justorum, nihil poterit velle diversum, sed eandem semper voluntatem habebit.* Quam divinæ speciem charitatis & concordiæ, ut de cælo in terras deducamus, proprietates oculi, & dilectionis proximi, paucis conferamus, Ac primùm quidem:

Em. / imil.

Si nescis, oculi sunt in amore duces,

ll. l. 2. / 15.

Anteambulones sunt, ductores ac Doctores, qui viam ad amorem sternunt, qui ducant ac doceant, quid pro amato exantlandum & tolerandum, quantâ cum solertiâ, & solicitudine opitulandum sit, non secus ac alia pro aliis, *solicita sunt membra.* quò subtilē ingenij sui aciem intendēs Augustinus, dicit: *Ecce spinā calcat pes, quid tam longè ab oculis, quàm pes? longè est,* PROXIMVS *charitatis affectu.* Principes regni, primates reipub. amplissimarum familiarum Domini, velut corporis oculi censentur, qui longè videntur abesse ab hominibus miseris, pauperibus, pedissequis, famulis quos habent à pedibus: *Quid tam longè ab oculis quàm pes?* sed *proximi* fiant *charitatis affectu*, eosque non secus ac *pupillam oculi sui* tueantur, ac complectantur, quo affectu filios Israel, nosque omnes benignus Deus complexus est, & *custodivit quasi pupillam oculi sui.* Porrò si charitatem Apostolus, *vinculum perfectionis* meritò compellarit, ea quæ per nervum opticum alteri cum altero oculo sibi proximo connexio intercedit, perfectam inter proximū dilectionem, non obscuro symbolo adumbrasse videtur: quid enim, magno teste Iustiniano Patriarchâ Veneto, *dilectio* est, nisi *duorū ligatio*? Hinc in cælesti epithalamio, sponsæ venustatem sponsus collaudans, oculos ejus, perfectum charitatis typum pronuntiavit, dicens: *Oculi tui columbarum*, id est mutuæ dilectionis, quam columbæ denotant. *Exemplum juncta tibi sunt in amore columbæ.* Vbi Velasquez noster, * *Vir politissimi ingenij* advertit, quemadmodum vel festuca gravissimè oculo officit, eamque omni nisu quivis eximere conatur: ita qui verè amat proximum ut *pupillam oculi sui*, studet vel minimum quod offendere posset, solicitè evitare, & vel levissimam ab altero illatam injuriam amoliri. Hoc nos *Deus pacis, & dilectionis* manifestè edocuit, dum per Prophetam, tenerrimum suum erga nos amorem his verbis testatur: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Quæ uberius exponens S. Saluianus, ait: *Ad exprimendam teneritudinē pietatis suæ Deus, tenerrimam partem humani corporis nominavit, ut apertissimè intelligeremus eum tam parvâ sanctorum suorum contumeliâ lædi, quàm parvi verberis tactu, humani visus acies læderetur.*

or. 12. / .l. 50. / ho. 15.

Deut. 32. / Coloss 3. / B. Laur. Iustin. in Nativ. B. Virg. / Cant. 1. / * Biblioth. script. Soc. / 2. Cor. 1. / Zach. 2. / S. Salvian. l. 6. de gubern. Dei.

nihil enim tenerius, charius, præstantius, pupillâ; ac proinde nil maius cordi, ac curæ esse solet. Hinc S. Thomas, *Per oculum intelligimus dilectißimum amicum: solet enim ab eis, qui vehemẽter volunt exprimere dilectionem suam, ita dici: Diligo eum ut oculum meũ.* quam eandem curam, ac dilectionem, charitatis Magister à nobis jure suo deposcit Joan. 13. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.*

S.Tho. in Matth. c.5.

Peracutè hic Doctor Aquinas expendit, *mandatum* hoc *novum* nuncupari. *Nónne*, inquit, *jam hoc erat mandatum in antiqua lege Dei, ubi scriptum est: Diliges proximum tuum, sicut teipsum? cur ergo novum mandatum appellatur à Domino?* causam subdit novam, ex novo diligendi modo: *sicut ego dilexi vos, non sicut se diligunt homines, quia homines sunt; sed sicut se diligunt, qui Dei sunt, & filij Altißimi omnes: ut sint filio ejus unico fratres.* Ecquid est hoc? quis exponere valeat illud: *sicut ego dilexi vos?* Sicut ego, cùm in forma Dei essem, vestri amore formam servi assumpsi, sic & vos ad infima & aspera quæque demittatis, ut vobis invicem succurratis. Ego me in cibum dedi in Eucharistia, & vos proximos pascite: ego jam animã meam ponam, & *vos pro fratribus debetis animas ponere*, ut eas lucrifaciatis. Ego prior amavi vos, nullis vestris meritis, cũ inimici essetis; amavi vos, non meam vtilitatem, sed vestram salutẽ quęrens; amavi usque ad sanguinis effusionem. *Si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere.* Hęc cõmendat & mandat, ut & nos invicẽ præstemus. Ita Chrysostom. & Cyrillus. quod impletũ iri asserit Cardinalis Toletus: *Si invicem dilexerimus, quasi unius corporis Christi membra, propter Christum.*

S.Tho. in Ioan. c.13.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 4.

Tolet. hic

§. I.

Diliges proximum, sicut pupillam oculi tui, quoniam SVMVS INVICEM MEMBRA. ad Ephes. 4.

NE quis stolidã illam quæstionẽ hîc moveat: *Quis meus proximus?* & quomodo proximũ diligere debeamus? Hipponensis Præsul occurrit, dũ nos eo dilectionis vinculo, quo ejusdẽ corporis mẽbra, colligatos desiderat: *Qualiter*, inquit, *nos invicem diligere debeamus, etiam de sanitate, vel infirmitate mẽbrorum corporaliũ possumus evidenter agnoscere; si enim sic nos amare voluerimus, quomodo se invicem amant mẽbra corporis nostri, profectò in nobis* CHARITAS *poterit custodiri.* quæ velut anima electum Neophytorum gregem, primævam Christianorum Ecclesiam animavit; unde * Divinus historicus, ad posterorum memoriam, illustre de illis protulit encomiũ: nihil præcellentioris virtutis ad æmulandũ, nihil prodigiosi fervoris ad demirandum, non intẽpestivas vigilias, non prolixas preces, non profusas eleemosynas, non vitæ austeritatem, sed mutuam inter eos dilectionem, eamque tantam, quanta inter vnius corporis membra esse consuevit, in cælum laudibus extollit, dicens: *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una.* Quam gratam membrorum inter se connexionem scitè expressit, qui organo in tabulâ depicto, supernè inscripsit: *In uno spiritu omnes nos*, infernè verò illud Poëtæ: *Conspirat amicè.* Quis non in organo, fistularum inter se formam, crassitiem, longitudinẽ maximè variam, sonos maximè dissonos, summos, imos, obtusos, acutos, & plurimos, & maximè varios animadvertit? una tamen anima, unus spiritus, & concordiam, & concentum inducit suavissimum.

Luc. 10.

Aug. l. hom. hom. 15.

S. Lucas Act. 4.

1. Cor. 12.

Horat.

Hoc enimverò stupendum magis, tot diversarum nationum, *Parthos, & Medos, & Ælamitas: Iudæos quoque & Proselytes, Cretes & Arabes; denique ex omni natione, quæ sub cælo est*, ætate, sexu, conditione, religione, naturâ maximè dispares, multitudine innumerabiles, velut unius corporis membra, unâ animâ, aût velut cæleste organum, uno spiritu animari, ac informari. Qui mutuæ charitatis concẽtus, ipsos gentiles adeò in sui amórẽ, & admirationẽ traxit, ut in has voces, Tertulliano refe-

Act. 2.

referente, proruperint: Videte, quomodo Christiani se mutuò diligant, & ut alter pro altero mori paratus sit, quasi ex uno patre, & eadem matre nati; imò quasi ejusdem corporis membra esse videantur: quos nec lingua, nec natio, nec patria, nec nativa loci diversitas dividit. Additque Eusebius, plurimos baptismo lustratos se iis adjunxisse: eo quippe insigni amoris vinculo, Christiani ab aliis secernebantur, juxta divinum illud Christi pronuntiatū: *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* non ex dono linguarum, non ex gratia sanitatum quòd ægros curetis, mortuos in vitam revocetis, aut quavis alia virtute, sed ex sola dilectione, à gentilibus, secerni, & viva membra Christi censeri poteritis. Usuvenit hîc quod Philosophorum princeps Aristoteles tradidit, qui concinnam illam humani corporis fabricam, velut organum, in eoque quot ossa, quot venas, quot membra, tot fistulas contemplatus, pronuntiare non dubitavit, *animam esse actum corporis organici.* Quod Doctor Angelicus confirmat in illud Pauli 1. Cor. 12. IN UNO SPIRITU OMNES NOS. *Corpus hominis,* inquit, *unū est, quia ejus perfectio integratur ex diversis membris, sicut ex diversis animæ instrumentis, id est, ex diversis organis* (fistulas intelligit) *constitutis.* Quod de corpore physico, id ipsum de politico, & mystico Annæus Seneca censuit, quem S. Paulus doctissimum *magistrum*, in epistola ad illum appellavit, sic eam concludens: *Vale doctissime magister.* Epistolas porrò Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam vltrò citroque missitatas fuisse, & S. Hieronymi (qui eum *scriptoribus Ecclesiasticis non inseruissem,* inquit, *nisi me provocarent illæ epistolæ, quæ leguntur à pluri- mis*) & S. Augustini evincit Auctoritas, de Seneca asserentis: *cujus etiam quadam ad Paulū Apostolum epistolæ leguntur.* Hunc itaque Magistrū audiamus: *Omne hoc quod vides, quo divina atque humana conclusa sunt, unū est: membra sumus corporis magni: natura nos cognatos edidit, cùm ex iisdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit.* Tum aptam prorsus similitudinem subjungit: SOCIETAS NOSTRA *lapidum fornicationi simillima est, quæ casura, nisi invicem obstarent, hoc ipso sustinetur.* Quod pace vestrâ, longè verius de Societate nostra Jesu pronuntiaro, quæ in charitate fundata, & *ex mutua animorum conjunctione ita coagmentata est,* ut quisque totam Societatis molem ac existimationē gestare; tantaque Deo famulantium existit consensio, ut *uno* quasi *humero,* quidquid est onerum, portare videantur. Corpus humanum, respectu membrorum, Plinius *collegium naturæ,* S. Maximus *collegium gratiæ* vocitavit; quod collegiis Iesu, aptè convenire quis ambigat? ut si olim in exercitu Thebano, cohors sacra, seu *compagnia amantiū* exstiterit, qui velut membra unius corporis, inuicem omni modo opitulari, sed & mori parati erant; eadem etiamnum revixisse perhibeatur. Scio & florentissimum Minimorum Ordinem, charitate flagrantem, nec ullum Religiosum cœtum, sine hac diu posse consistere; sed insuper pervelim in omni familia, in omni republica, in omni Christianorum congregatione, hanc animorum conjunctionem ita vigere, ut sint *supportantes invicem in charitate,* frater sororē, servus ancillam, uxor maritum, civis concivem, nutrix alumnum, vicinus vicinum, figulus figulum; nam, ut præclarè Augustinus, *nihil æquè amicum probat, quemadmodum oneris portatio.* Sermocinationes blandæ amorē probant, mutua convivia, munera amorē testantur; *sed nihil æquè, quemadmodum oneris amici portatio.* defectus, imperfectiones tolerandæ sunt, mutuæ calamitates, ac miseriæ mutuo consilio & auxilio sublevandæ; hæc mensura amoris est, *tantum quisque portat, quantum amat.* Ipsa bruta animantia hîc nobis documento sunt: *sicut enim de cervis, nonnulli talium cognitionum studiosi scripserunt; cùm fretum ad Insulam transeunt, sic se ordinant, ut onera capitum suorum, quæ gestant in cornibus, super inuicē portent, ita ut posterior super anteriorem cervice pro-*

Marginalia (left): Salian. de ... Dei ... 8 c. 44. — ...n. 13. — ...ist. — hom in ... 1. Cor. 12. — Massut. vita ... l. c. 8. — Hieron. de script. Eccl. — ... ep. 54. — ... ep.

Marginalia (right): Claud. Aquaviva ep. de perf. & charit. fratr. — Sophon. — Ad Ephes. — Aug. de verbis Apost. serm. 21. — Greg. hom. 15. in Ezech. — Aug. de verb. Apost. serm. 21.

projecta, caput collocet: & quia necesse est, unum esse, qui cæteros præcedens, non ante se habeat, cui caput inclinet, vicibus dicuntur id agere, ut lassatus sui capitis onere, ille qui præcedit, post omnes redeat, & ei succedat, cujus ferebat caput, cùm ipse præiret. Ita invicem onera sua portantes, fretum transeunt, donec veniant ad terræ stabilitatem. Ita & nos cùm in hac vita, id est, in hac via sumus, onera nostra invicem portemus, ut ad eam vitam, quæ caret omni onere, pervenire possimus. Hæc Augustinus. Quæ ut à brutis ad humanos mores trãducamus: proximi jactura onus est, proximi calamitas onus est, proximi paupertas onus est, mulier rixosa onus est, vir temulentus non leve onus est.

Aug. de verbis. Apost ser. 23. Filius bardus onus est, filia lusca onus est. quomodo sublevabis? *Converte te jam ad illud præceptum: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Pauper est, dives es; onus illius paupertas est, tu tale onus non habes, sed habes onus divitias: si bene intendas, onus est; ille alterum onus habet, tu alterum. Quid est onus paupertatis? Non habere. Quid est divitiarum onus? Plus quàm opus est habere. Porta cum illo non habere, portet tecum plus habere, ut fiant æquales sarcinæ vestræ.* Hoc dilectionis officium præstitit Jonathas Davidi, dum non est passus se principe & opulento, amicum, pastoris

1. Reg. 18. personam gerere. quare *expoliavit se Ionathas tunicâ, quâ erat indutus, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua.* Regiis se vestimentis, quibus ille abundabat, Princeps Israëlis expoliat, ut pastorem regio ornatu induat. Quot tunicæ, quot chlamydes, quot togæ divitum onus sunt, quæ pauperis nudi onus sublevare possēt? quot horrea, solaria frumento redundantia, onus vestrum sunt, quæ famelici ventris onus allevare possent? quot auro, & argento crumenæ, vestrum onus sunt, quæ hominis inopis, ac mendici onus tollere, & te sublevare possent? Jn hac vita, in via

Aug. cit. es, *comitem habes, noli spernere, noli relinquere: non vides quantum portes? nihil portanti & non habenti da aliquid, & comitem adjuvabis, & te relevabis.* Hinc alterum dilectionis officium, ex mente Apostoli consequitur: *Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* 1. Cor. 1 Festuca oculum invasit, scintilla in manum insiliit, spina pedem læsit, dicto citiùs, alia pro aliis sunt membra solicita, currunt, succurrunt, damnum, aut dolorem ut verè suum, ac proprium ducunt. Augustinum hîc disertissimum auscultate: *Modicum pungit spina, & perparuum locum tenet in pede, vide quomodo illuc convertuntur omnia membra; primò ipsa spina dorsi incurvat se, & deponunt se omnia membra. Numquid oculi cessant quærere? numquid aures cessant audire? fortè alij, qui vident, ubi sit dicunt: Ecce ibi est; statim hoc audiunt aures, & sequuntur consilium: ibi & oculi quærunt, & manus operantur, & ut dixi, totum corpus incurvatur: non est communis calamitas omnibus, sed per compassionem charitatis, omnia veniunt ad subveniendum.* Aug. l. 5 hom. ho. 13 Spina hæc, seu tribulus, quævis tribulatio est; spina quælibet adversitas est, quælibet ærumna est, quodlibet malũ est, quod proximum miserè exagitat, & excruciat. Divitias quis crederet spinas, inquit Ambrosius, nisi Sapientia æterna sic vocitasset? Sed nostis quando acutiùs pungant, quando graviorem dolorem, & vivaciorem sensum ingerant? Nervosè Hugo Carensis in Psalm. 31. qui sic de illis philosophatur: *Divitiæ pungunt, dum acquiruntur cum labore: cùm habentur, pungunt per timorem: cùm perduntur, pungunt (idq; acutissimè) per dolorem;* dum iis sublatis hominem in extrema penuria, ac inopia, velut in sterili senticeto destituunt. De fide, de fame, de bonis istius mercatoris, florentis illius familiæ, quacumque demum ratione, seu hominum injuriâ, seu etiam amabili Dei providentiâ actum est, nisi quis succurrat & spinam illam animo evellat. Tu abundas, & claudis viscera tua, quomodo charitas Dei est in te? familiã afflictam nosti, ubi uxor pia, sedula, numerosâ prole, maritus potator omnia abligurit, heu! spinã in pede, seu in manu habet. *Quomodo si spina nascatur in manu temulenti?* Prov. Hunc ad frugẽ redigere stude: illã solare.

spi

spinam evelle, manum argento unge. Omnis denique ærumna, spina est, quę etiam regem pupugit: *Conversus sum in ærumna*: Hieronymus legit: *Versatus sum in miseria, dum configitur spina.* Psaltes regius continuum inter timorem & dolorem, veluti vepribus cinctus, fatalem illam Saulis hastam, quasi spinam inhærentem & animum cruentantem metuebat, quam amabilis Jonathas, non suo modò dolore, sed & præsentissimo periculo, exulcerato Davidis animo eximere, & à corpore amoliri conatus est. Adjungo hîc barbari hominis, opus Romanum; plus dicam, Christianum, qui non spinam alteri, sed vepreto totum inhærentem, generosè subduxit. Antonius Ruiz vir nostræ Societatis, doctrinâ, virtute, & ne quid desit, labore imitatus magnos & Apostolicos viros, novã Provinciam in Paraguai expugnaturus Christo, comitantibus nonnullis Indis, amicitiæ & Religionis fœdere conjunctis ingressus, nationem barbaram, hostilem expertus, vitæ discrimina subiit. liberatur charitate barbari cuiusdam, qui ut vidit cæsos ab hoste septem Antonii comites, ipsumque brevî cędendum, rapto eius galero, tunica & pallio, se Antonium simulavit, quem latere coegit; quo pio dolo delusi hostes, prætermisere Antoniũ verum, insectati simulatumi, qui omnem impetum efferæ gentis in se concitavit; sed qui vicit charitate Romanos, vicit velocitate barbaros, *amor addidit alas.* dignus vivere, mori paratus pro amico: cuius periculum suum sentiebat & ut suum amoliebatur. Quis vestrûm proximi periculum, suum ducit? quis in morbo, in morte succurrere satagit, qui vel apud ægrum pernoctando indormiscit? & hic alter alterius se membra clamitabit? *Attendite in populo quando statur, & est aliqua coarctatio, si alter alterum calcet, lingua dicit, Calcas me, num ipsa calcata est? quid est ergo quod sonat; Calcas me? si & ille respondeat, Libera es ô lingua, in ore tuo vocem habes: ego si calcavi, pedem calcavi: sed Calcas me, charitas dicit, Calcas me, cõpassio unitatis, & vinculum societatis dicit.* Vides vicinum tuum, concivem tuum, proximum tuum cõculcari, pupillum iniustè opprimi, virum simplicem, & rectum à potentioribus, ab invidis, de fortunis deiici, calce impeti, cur non clamas in eos, *Calcas me*? cur causam eorum non defendis, non patrocinaris? cur iniuriam non propulsas? audis super mensam, famam viri Ecclesiastici aut sæcularis pessumdari, cur non clamas, *Calcas me*? amabo vos, si filium vestrum à protervo scurra, in foro ad terram prosterni, eumque pedibus insultantem cerneres, nonne ilicò accurreres? iniuriam propulsares? filium eriperes? Vnicuique Deus mandavit de proximo suo, amorem exigit non qualem parentes filiis exhibere consueverunt, sed longè superiorem. Etenim *amor filiorum adhuc carnalis est: non enim est laudandus qui amat filios, sed detestandus qui non amat: pro magno enim laudaturus sum in homine, quod video in tigride? serpentes amant filios suos, leones & lupi amant filios suos.* Cave ne tibi obiiciatur:

Mitius inveni quàm te, genus omne ferarum.

Anno 1580. Francofurti cùm incendium exortum esset, flamma nidum ciconiæ afflavit: pro pullis parens solicita, properè ad flumen vicinum convolat, pleno aquam rostro haustam, evomit, sed cùm nil proficeret, circumvolitare, unguibus, ac rostro ligna decerpere: tandem alis superexpansis, flammam suffcocare satagens, se flammis illis, & amoris igne, unà cum pullis tumulavit. Is animus brutis animantibus est, eo affectu, proprio vitæ dispẽdio, suis succurrunt. Quid homines? quid nos Christianos, quid nos fratres, qui unum patrem habemus in cælis, facere addecet, ut invicem succurramus? Incendium fames est, incendium sitis est, incendium bonorum vastatio est, incendium proximi extrema necessitas est, & nemo aquam affert, quam Sapiens pecuniam nominavit: *Ignem ardentem exstinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Vides proximi ædes cõflagrare, & potes sine gravi tuo detrimẽto exstinguere & negligis,

Psal. 31. | *Nieremberg. Hist. Romat. l. 2. c. 11.* | *Aug. l. 50. hom. hom.* | *Aug. l. 50. hom. hom. 38.* | *Camerar. hist. c. 66. cent. 3. Sainct Iure lib. des Estus c. 13.*

quid si aquam, siscalas, si hydrias, quas in promptu habes, negaris, nónne immanis hæc barbaries censenda est? Omni incendio gravior flamma, fames est, ut rectè Basil. *Ignis impetus breviter vitam exstinguit, aut ferarum dentibus membra statim decerpta intereunt: at fames diuturnius malum, lentiùs tabescit, sensim occidit.* Ignis supellectilem, & ædes depopulatur, sed fames ossa, & vitam consumit: ad has flammas, quæ viscera, quæ membra tua adurunt, necesse est omnes humores corporis confluere. S. Thomas 1. Cor. 12. *Vno membro languente, totum corpus quasi languescit, & ad locum languoris confluunt spiritus, & humores, quasi ad subveniendum. Similiter debet esse in fidelibus.* humores corporis tui, vasa caveæ tuæ sunt, vino, & optimâ cerevisiâ redundantia.

Basil. hom. 8. in divit. avar.

§. II.

Ionathas & David, perfectum mutuæ dilectionis exemplar: proximum diligendum, sicut te ipsum demonstrant.

Syntagma 1. hist. Deorum.

Ilius Giraldus iconem antiquam, inveteratæ amicitiæ exhibet: Pingebatur, ait, iuvenis detecto capite, rudi tunicâ indutus, in cuius fimbria scriptum erat *Mors & vita.* in fronte *Æstas & hyems*, habebatq; latus apertum, digitum verò cordi intentum, cum hac epigraphe: *Longè & propè.* Suberat picturæ hæc brevis expositio: Iuvenilis forma dilectionem semper florentem indicat: nudum caput, fidele ac perhumanum obsequium: rude indumentum, tolerantiam laborum: vita & mors, societatem perpetuã: æstas & hyẽs, prospera & adversa; latus apertum, candorem & simplicitatem; nudum cor, amoris exhibitionem; *longè & propè*, eiusdem in omni loco constantiam.

Huius imaginis verum & vivum ectypon habemus 1. Reg. 18. in Jonatha & Davide, quorum dilectio semper virens ac vegeta, amor officiosus ad omnia, tolerantia laborum, societas perpetua, nec vitâ nec morte separanda, ut meritò disertissimus Aëlredus hîc exclamet: *O pulcherrimum veræ dilectionis speculum!* ubi amans fit alter, & alter fit ipse, & ipse per alterum in se ipsum redit, altero per alterum & in altero relucente: *anima* quippè *Ionathæ conglutinata est animæ David, & dilexit eum Ionathas, quasi animam suam.* Ex quo conficitur, ut quis verè diligat proximum sicut seipsum, seu ut alterum se, debere per dilectionem fieri, quasi unum cum illo: nam *charitas* sic dicta, quasi *chara unitas*, inquit D. Laur. Iustin. Amoris hoc artificium conflantis animos, non ut falsus Plato commentus est, duos, à Vulcano exorasse corpora in unum conflari; non enim corporum unionem hic amor affectat, sed animorum, ut idem probet, idem optet, idem velit, idem nolit, quod alter: ut quantum possumus, sicut in divinis personis diversis, hæc eadẽ sunt, ita Christo adhortante, omnes Christiani *sint unum, sicut & nos* (inquit) *unum sumus.*

Aelredus amicit. l. c. 3.

1. Reg. 18.

B. Laur. Iustinian. B. V.

Ioan. c. 17

Appositè Hieronymus, Commentario in Mich. c. 7. *Interrogatus quidam quid esset amicus, respondit: Alter ego. unde Pythagoræi duo, vades se invicem tyranno dederunt. de quibus Cicero: Est is amicus quidem, qui est tanquã alter idem: alterum enim acquirit, cuius animũ ita cum suo commisceat, ut efficiat penè unum ex duobus.* Hoc amantum privilegium, ut alter ego dicatur. Post illã tribus præliis partam de Dario victoriã, Sysigambis devicti Darii uxor, cum filiis ad gratulãdum Alexandro fortunã suam, in castra venerat; dum verò obvium haberet Hephestionem, qui & formâ, & habitu præstabat, eũ pro Alexãdro salutavit. Admonita deinde erroris, cum rubore se excusanti, dixit Alexãder: Nullus hic error est, nam & *Hephestion Alexãder est.* Quæ si chara unitas ethnicos inter reperta sit, quid inter

Plutarc. Alex.

ter Christianos, inter fratres, inter sanctos? Quod Gregorius patriâ Naziâzenus, de dilectione sua, cum Basilio Magno testatus est: *Aberat*, inquit, *invidia, solâ æmulatione flagrabamus. Hoc utique certamen non uter primas ferret, sed uter alteri primus cederet* (ut Ionathas dixit Davidi: *Tu regnabis super Israel: & ego ero tibi secundus*) *uterque enim alterius gloriam, suam ducebat; una utique anima videbatur duo corpora ferens. Quod si minor fides iis habenda est, qui omnia in omnibus posita esse ducunt, quod dicebant Empedocles & Anaxagoras; at nobis certè credendum est, quod uterque in altero, & apud alterum positi eramus.* ut de illis celebrari possit illud Poëtæ:

Qui duo corporibus, mentibus unus erant.

Exstat quidem illud Bernardi: *Omnes consanguinei sumus in Sanguine Christi.* Sed fortius vinculum fortè censebitur, dùm Christianos omnes, fratres suos affirmare non dedignatur: *Omnes vos fratres estis*; in quo si ethymon spectemus, quid alter alteri charitatis debeat, facilè assequemur: *Frater* enim, ut Festus & Agellius ait, sic dictus, quasi *ferè alter*; imò *verè alter*, ut quodcumcumque uni accidit, aut laudis aut ignominiæ, damni vel lucri, doloris aut gaudii: periculum aut salus, imò mors vel vita, ea alteri obtingere, in altero lætari, tristari, periclitari, vivere & mori videantur. Annus superioris sæculi quintus, supra octogesimum primus opinor, vidit eò se fraternam pietatem attollere, ut altiori eam stetisse fastigio, nulla retrò ętas memoret, nulla fortè visura sit. Nauigantes in Indiam Ximenios fratres, Gasparē & Ferdinandū immanibus quassata fluctibus, & lacera navis, medio in oceano destituit, cum reliquis vectoribus. Desiliere plerique in lembum, qui onerariis semper adest; sed tanta vis mortalium iam erat, ut lembus haud dubiè, vel placido mari esset absorbendus, nisi iactu corporum exoneraretur. In hac tanta desperatione, sortes iaci placuit. Attonitis omnibus, capitique suo timētibus, feralis designatio Gasparē Ximenium morti destinat; nec ille abnuebat: sed obiecit Ferdinandus natu minor, vociferans, enim verò non passurum se, ut Gaspar spargeretur in fluctus; si exonerato nauigio sit opus, vicarium se caput suum offerre. Contrà Gaspar, cui satis si in altero superstes foret, sibi perire sorte datum, viveret ipse diutiùs, qui tardiùs incepisset. Sed frustrà, felicior eloquentiâ Ferdinandus fuit, persuasitque reliquis ut se victimam publicæ salutis dederent. Itaque omnium comploratione in undas abiicitur, trecentis supra sexaginta à terra passuum millibus. Haud passus est Deus tantam charitatem flumine obrui: *nec aquæ multæ potuerunt exstinguere.* Vires & animos amor dabat, ut diem penè totum natando, lembum sequeretur. Tunc verò pudor naviganti bus obortus, & vnius corpusculi pondus, minoris momenti visum: adnantem læti excipiunt, ac mari malacies reddita est.

Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus,
Quòd pro fratre mori, vellet uterque prior.

Anima Gasparis *conglutinata* erat animæ Ferdinandi, hic in illo vivere, alter in altero mori videbatur. gluten hoc (quod utinam cuiusvis familiæ, urbis, & orbis universi animos coniungat!) non aliud quàm charitatis censetur; ad hanc porrò virtutem B. Petrus Card. Damian. sic paucis hortatur: *Sinceræ dilectionis glutino coalescat.* Quo fiet, inquit Bernardus, ut *nihil à foris vos conturbare, aut contristare possit, si intus bene uniti estis, & fraternâ pace gaudetis.* Quemadmodū in vasta illa totius orbis illuvie, inter ventorum turbines, oceani minas, cæli iras, arca glutine suo, seu bitumine munita, intrepidè ferebatur, & intus mutuâ pace gaudebant; ubi è contrà si Noe in uxorem, frater in sororem, nurus in socrum, leo in vitulum, lupus in ovem, vulpes in gallum, aquila in columbam insurrexissent, spelunca latronum, & cavea acerbissimæ lanienæ exemplò exstitisset. Quisquis hæc audis Noe paterfamilias, domi arcam habes, rimas agit, ubi gluten amoris deficit: spelunca latronum fit, si parens velit

Marginalia: [Gr]eg. Naz. [or]at. de [laud.] Basil. — [R]eg. 23. — [Ov]id. l. 4. [Tris]t. eleg. — [B]ern. in [...]pag. — [Ma]tt. 23. — Zhovar. [...]ut. hist. [...]. 4. 5. — Cant. 8. — Mart. l. X. Epigr. — Damian. exhort. ad charit. tr. de perfect. — Bern. serm. 29. in Cant. — Eccl 25.

velut *leo in domo sua, evertens domesticos suos*; si mulier iracunda: *non enim est ira super iram mulieris, commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam.* Causam nostis cur *Ionathas expoliavit se tunicâ, & dedit eam David, & reliqua vestimenta sua?* Celebris interpres hanc „unam adducit, quòd cùm anima Ionathæ conglutinata esset animæ David, „illum ut alterum se dilexerit, atque adeò „in eodē habitu videre desideravit. Potuit, inquit, Ionathas Princeps Israel, „auri & argenti vim, gemmas & monilia, „primitias amoris tradere amico, sed maluit vestes. Quæ liberalitas, mysterium „amicitiæ fuit: per hanc ceremoniā consecravit Davidem, alterum se. Ubi rectè „subiungit, ab amiciendo amicos, aut ab „amicire derivatum esse. Erravit itaque „Plato, dum descripturus amorem, Socratis habitu, & vultu eum expressit; Ionathæ vestitu, & lineamentis effingere debuisset.

1. Reg 18. Nieremberg. Stromat. l. 7. c. 8. Idem c. xi. Plato in Symposio.

Soror junior ornatior est, gratiosior est; filius natu maior splendidiùs induitur, liberaliùs habetur: si animi conglutinati sint, si diligis eum sicut te ipsum, sicut animam tuam, tunicam polymitam ei non invidebis; sed & hanc, & omne bonum illi, velut tibi ipsi congaudebis, iuxta divinum illud Pauli monitum: *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.* Hoc D. Chrysostomus declarat usu quotidiano, quo videmus, si caput coronetur, omnes partes honorari, totum hominem exaltari. *Coronatur caput, & totus homo glorificatur.* Lingua generoso vino reficitur, & cetera membra vigent, ac lætitiâ gestiunt. *Vigor*, inquit, *unius membri, in iuvamentum cedit aliis membris.* Stomacho refecto, omnia membra instaurantur; ut præclaro apologo Menetius docuit, quo Romanam plebem in partes dissectam univit.

1. Cor. 12. S. Chrysost. hom. 3. in 1. ad Cor. 1. 4. S. Thom. in 1. Cor. 12.

Utilissimam hîc praxim adfert Augustinus: *Sic ergo & tu congaude illi, cui Deus aliquam gratiam dedit, & potes in illo, quod in te non potes: ille habet fortè virginitatem, ama illum, & tua est. Iterum, tu habes maiorem patientiam, diligat te, & sua est. Ille potest satis vigilare, si non invides, tuum est studium eius. Tu fortè potes ampliùs ieiunare, si amat te, suum est ieiunium tuum. Hoc ideo, quia in illo tu es: per proprietatem enim non es tu, per charitatem tu es.* Ita & tu, vicini tui lucro gaude, & tuum est: honorem, dignitatem adeptam gratulare, & tua est: studia proximi, ac conatus lauda, & tui sunt. 1. Reg. 19. *Locutus est ergo Ionathas de David bona, ad Saul patrem suum.* Hoc alterum sinceræ dilectionis officium est, ut Francus quidam disertè docuit; tribus hisce amorem comprobari: 1. *bonorando amicum præsentem.* 2. *laudando absentem.* 3. *iuvando egentem.* incredibile enim est, quam afficiat, si intelligat se absentem ab altero, quem subinde suspectum habet, luculenter collaudatum. Hic amoris genius est, nihil in amato, nisi laudabile cernit, quia, ut aureus Orator ait, *perfecta charitas alis aureis, omnium, quos complectitur, vitia tegit.* Quo fit, ut nihil umquam carpat, nihil sugillet, nihil exsibilet, nihil censuret; atque adeò lingua lingat, & neminem lædat. quod de se Hier. sincerè tulit elogium: *Neminem speciatim sermo meus pulsavit.* Quod utinam quisque nostrûm usurpare possit! in convivio, in foro, in navigiis, in rhedis, in quovis hominum congressu: *Neminem sermo meus læsit.* splendidum enimverò præ jejunio, eleëmosyna, cæterisque bonis operibus, post fata elogium; si quidem qui *in verbo non offendit, hic perfectus est vir*, Jacob. 3. qui nemini umquam nec verbo, nec facto, dolendi, nec ingemiscendi ansam præbuit. Quod de Ethnico commemoratur: Pericles Dux & orator nobilissimus, cùm remp. Atheniensem 40. annis feliciter & prudenter gubernasset, lentâ tabe consumptus, ad extremam vitæ lineam pervenit. Eique jam propè animam agenti, præstantissimi cives, & amici qui convenerant, virtutes bellicas, res gestas, ac victoriarum palmas commemorabant; quos interrumpens Pericles emortuâ voce,

S. Aug. l. 50. hom. hom. 15. Loys Garchasse-ennuy cent. §. 95. Chrysost. c. ult. in Cor. 13. Cit. Sua l. 9. de lig. c. 1. Plut. in Pericle.

Miror,

Minor, inquit, hæc à vobis cõmemorari, quorum partem fortuna, partem aliena industria & militum robur sibi vindicat, & quę pluribus ducibus obtigerunt; quod verò præstantissimum judico, prætergressi estis; ***Nemo ex omnibus civibus, mei caus â pullam vestem induit.*** Voluit dicere, neminem umquam prudens aut volens læsi, nemini causam doloris, excerbationis, aut afflictionis animi præbui. O si mercator, causidicus, senator! ô si hoc quisque nostrûm moriens liberè pronuntiare posset! (*nulli dantes ullam offensionem.*) Quicumque ille est, hanc brevem, sed laudatissimam, in qua omnia continentur, panegyrim merebitur, quam Ambrosius in funere Theodosij Imper. attulit: ***Dilexit.*** Quod sibi jure optimo Elogium meruit homo Societatis, Joannes Baptista Romanus. Naufragium hic passus, fluctuabat tabulæ innixus, & vicino cum fluctu natans luctabatur homo Judæus, cujus in periculosissimo illo rerum articulo, salutem sibi minimè negligendam ratus, de Christi fide amplectenda compellat. Sed fremente mari, audiri quî poterat? ergo ne auxiliantem sperneret qui monentem non audiebat, tabulam Iudæo concedit, pactus si enataret baptismum; ipse interim sine tabula, charitate vectus, littus occupat & paulò pòst Iudæum appulsum ex aquis eripit, ut melioribus mergat & salvet. Per ipsos rubri maris gurgites felicius patres transvadasse non dixerim: nam quod illi adumbrarunt, hic receptâ salute coloravit. Denique ut eo, unde exortus est, sermo noster revertatur, verus amans vivit in amãte, juxta celebre illud axioma: *Anima magis est ubi amat, quàm ubi animat.* de ,,quo sic Albertus Magnus: Trahit amor ,,amantem se, & collocat eum in amato, ,,faciens ei intimissimè adhærere: *Plus* ,,*enim est anima ubi amat, quàm ubi animat:* ,,quia sic est in amato, secundùm propriã ,,naturam, rationem, & voluntatem; sed ,,in eo quod animat, tantum est secundũ ,,quod est forma; quod etiam brutis con- ,,venit. Ex quo quis rectè concluserit ar- ,,ctiorem inter amantes, quàm corpus inter & animam unionem reperiri. *Ecce igitur quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum.* Quę divinus Doctor Aug. de viris Religiosis exponẽs, ait: *Qui sic vivũt in unum, ut unum hominem faciant: ut sit illis verè, quod scriptum est, una anima, & unum cor. Multa quidẽ corpora, sed non multa animæ: multa corpora, sed non multa corda.* ut nescio quo nominis omine illud Anagramma, *Ionathas & David,* HODIE UNITAS DATA EST, verissimum hîc comprobetur.

2. Cor. 6.

Rho va-ria virt. l. 1. c. 3.

B. Albert. M. l. de adhærendo Deo c. 12.

Ps. 132.

EMBLEMA XLVI.

Matt. 9. *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Matth. ix.

Virg. 1. Æneid. ANIMVM PICTVRA PASCIT INANI.

DOMINICA DECIMAOCTAVA POST PENTECOSTEN.

De Malitia cogitationum, quæ in animo, velut species in cubiculo obscuro per angustum foramen, quasi per oculum, relucent.

Proverb. 15. §. *I.* ABOMINATIO DOMINI COGITATIONES MALÆ.

§. *II. Quæ cogitatio peccaminosa, & quinam ob solam cogitationem damnati.*

§. *III. Cogitationes pravæ continuò repellendæ, Deo per Prophetam commonente:* AUFERTE MALUM COGITATIONUM VESTRARUM AB OCULIS MEIS. Isa. 1.

DO-

DOMINICA DECIMAOCTAVA POST PENTECOSTEN.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris. Matt. 9.

Compertum est, quemadmodum stupendo naturæ artificio, elegantem formâ juvenem, teipsum si velis, horto inambulantē, cum ipso viridario, ac omni florum varietate, nullo adhibito colorum succo, nullo penicilli adminiculo, nullo pretii, ne operæ levissimę impendio, tam scitè exprimere valeas, ut ne pilus capiti, nec frons nemori, in hac tabulâ desiderari queat, quo à prototypo suo discrepare videatur; idque facilitate, ac felicitate tantâ, ut puncto temporis imaginem hanc, omnibus lineamentis absolutissimam, oculis etiam amici absentis proponas: cui, quod ipse contestaberis, longè Protogenis satyrum, Zeuxidis uvas, Apellis equum, Thimantis Iphigeniam concedere, necesse est.

Hujus perquàm elegantis picturæ experimentum, Franciscus Aguillonius, *Mathematicorum artium in paucis eruditissimus,* tradidit: ex quo, inquit, spectator non „mediocrem hauriet voluptatem. Con„clave ita occlusum sit, ut nullum omni„nò lumen admittat, præter orbiculare „foramen, quo fenestra pertusa sit. Hinc „aptetur vitrum circulare ex tubo optico „seu conspicillis quæ augent. His ita „comparatis, charta candida intus vitro „objiciatur, eâ distantiâ quâ radii solares „nati sunt in unum coire. Hîc quęcum„que foris sunt, propriis velut coloribus „depicta, in charta conspicientur, non „sine magna aspectus illecebra, atque „animi oblectatione; nihilque à re ipsa „imago discrepabit, nisi solâ magnitudine „& situ: omnia enim inversa spectantur. „Ita, inquit, plebem imperitam circum„venire solent vani quidam præstigiato„res, qui jactant se posse Dæmonum spe„ctra ab inferis evocare, & spectantium „oculis sistere. Quod ut præstent; intro„ducunt curiosos illos in obscurum con„clave, quo per exilis vitri orbem, ra„dius dumtaxat aditum rimatur; ibi si„lentio severè indicto, simulatisque my„steriis rerum ac verborum, atque adeò „exspectatione ipsâ, dæmonē mox adfu„turum denuntiant. Intereà clanculū de „eorum sodalibus unus, dæmonis perso„nam induit, quâ is vulgò pingi solet: tum „is foris eo obambulat loco, ex quo suus „& color & figura per vitreum orbem, „in conclave transfundi potest. Rebus „ita callidè comparatis, silentium se„verius imperatur, quasi prodíturus „ex inferis genius; hic pallere alii, alii „sudare metu rei eventuræ. Profertur „candida tabula, opponiturque radio, „& ecce prodit in ea dæmonis simula„chrum obambulantis specie; cernunt timidi, intuentur, contemplantur. Ita si collibitum, alia spectra, ac feras ad terriculamentum objicere consueverunt. Non absimiles profectò in arcano mentis conclavi, ab omni hominum, imò & dæmonum, ac Angelorum conspectu, per oculum veluti per orbiculare vitrum immissę species, seu imagines rerum (quas cogitationes appellant) exhibentur; quas in quibusdā amœnas, castas, sanctas, divinas; in aliis tetras, obscœnas, vanas, sacrilegas mens ipsa, seu imaginatio effingit atque depingit. Quod stilo suo Seleuciensis Antistes basilicè petractavit, dicens:

Biblioth. Societ. P. Aguil. opt. l. 1. prop 42.

S. Basil. lib. de vera virgin.

Mens nostra velut pictor est; in anima, velut in tabula, cogitationes prout vult format. Et sicut pictor quod in obscuro pinxit, posteà in medium profert, & diducto velo spectandum proponit; ita post vitæ exitum, corpore velut velo amoto, ea quæ à se in anima ceu tabulâ, picta sunt in occulto, in lucem prodibunt; tunc videre erit animæ tabulam variâ historiâ refertam, & omnibus in spectaculum propositam. Si igitur ex divinis literis historiæ, & virtutes conspecta fuerint, laude dignus iudicabitur. Si animus puellæ, in se Agnetes, Cæcilias, Theresas expresserit; si mens Adolescentis, Alexios, Casimiros, Aloysios efformarit, *laude dignus* erit: *si verò turpes & indecora, turpibus historiis monstrosâ specie apparuerunt, quanto, Deus bone! pudore ac confusione pictor dignus iudicabitur?*

§. I.

Abominatio Domini cogitationes malæ. Prov. 15. v. 26.

Tertull. de Scorpiaco. c. 1.

TEterrima orbis spectra cacodęmones, sic olim Tertullianus depinxit: *Quorum tot sunt venena, quot ingenia; tot pernicies quot species; tot dolores quot colores.* quâ velut unâ fideliâ perversę cogitationis turpitudinem adumbrauit. Hæc enimverò, naturâ pręcellentes illas, supra omne quod humanum est, intelligentias, gratię insuper splendore condecoratas, momento temporis, in tartareas atque adeò terrificas belluas commutavit. Isa. 14. Antesignanus eorum, *dicebat in corde suo: In cælum conscendam.* Ubi Doctor Angelicus: *Cogitabat vsurpare locum divinum*; & fœdam illam intolerandæ superbiæ imaginem vixdum in se expresserat, cùm è vestigio, ut idem docet, *improperans* Deus *superbam cogitationem*, Luciferum cum sequacibus, qui cœperant quoque *cogitare sublimia gloriantes*, ad inferos deturbavit. Hanc qui gravissimam catastrophen expenderit, nónne verissimum illud Sapientis oraculum agnoscet? *Ante ruinam mala cogitatio.* Quâ solâ quotidie, tot Angelicæ mentes, ac integerrimæ animæ, in execranda monstra conversæ: atque omnes virtutum ac sanctissimarum cogitationum imagines, quas per annos 30. 40. 50. in se animus expressit, una quandoque superbiæ, iracundiæ, gulæ, luxuriæ admissa species, spurcissimo veluti cœno prorsus inficit, ac omnino deturpat. Dabitis, spero, vos hîc mihi veniam, Auditores, ut in re gravissimâ, facinus addam paulò quidem festivius, maximè tamen ad rem pręsentem accommodatum.

Fuit superioribus sæculis Bonamicus cognomento Buffalmaccus, pictor inter primos nobilis, atque ex iis unus, qui picturam ex Jtalia pulsam immanitate bellorum, exstinctamque penitus revocarunt. Hunc Aretinus Antistes, non prece minus, quàm pretio conduxit, ut sacram ædiculam seu sacellum in templo ejus urbis maximo, coloribus exornaret. Ergo ut erat ingenio non tam ad quæstum, quàm ad gloriam præsenti, factoque: magnis animis rem aggressus, totam excussit artem, ut opus ea in urbe perfectissimum, velut obsidem immortalitatis absolveret. Verùm ut magnis inceptis magnæ plerumque interpellationes obveniunt, accidit aliquando, cùm ex more venisset ad tabulam, ut animadvertit quantum in ea pictum hesternâ die, expressumque fuerat, alterius manu deletum, lituras & maculas, quædam quasi vulnera inflicta corporibus: verbo totum opus infectum ex facto. Exarsit ilicò ad tam fœdum spectaculum Bonamicus, & multa secum de non ferendâ injuriâ, deque ipso auctore meditatus; demum quod æmulis in urbe non careret, ne turbas malo suo excitare cogeretur, statuit ex ingratâ, ut ajebat, urbe discedere; sed ab humanissimo Præsule, verbis amicissimis delinitus, persuaderi passus est sibi, ut rem iterum non sine spe melioris exitus aggrederetur. Sed antè fidos aliquot stipatores, veluti succenturiatores in latebras, insidiasque conjecit, ut si quem ejusmodi fraudis artif-

Guinisius allocut. pr. gymnast. 4

artificem, in scelere deprehenderent, ilicò erumperent, & arreptum penicillis paulùm longioribus, hanc artem dedocerent. Ergo restituta in pristinam venustatem pictura, non multum abiit temporis, cùm obtulit se facinus ipsum, pro quo tam strenuè excubabant. Nam dum absente artifice excubitores, operam navant, ecce tibi pedũ strepitus exaudiri, illi arma pariter expedire, occupatísque hinc atque hinc locis, fugam præcludere: cùm adest in tempore maleficus injuriæ molitor, ac doli artifex, suique pariter ac hostium securus prorepit in medium, tabulatum ascendit, opus aggreditur. Quid exspectatis auditores? Simiolus, simiolus; quem in deliciis habebat Antistes, inventus est auctor injuriæ. Is cum sæpe Bonamicum dum pingeret, observasset, ut est ad imitandum solertissimus, voluit absentis Magistri sustinere partes; vascula itaque, conchulasque colorum confundebat, & nulla lege illinebat: quo viso, excubiæ in risum solutæ sunt. Sed non risu solvenda est, venustissimarum gratiarum & pulcherrimarum in animo imaginum jactura, quæ à stygio illo simio, divinam manum indignante, turpissimè commaculatæ, ac pollutæ sunt. Quàm primum enim homo lympha baptismatis ablutus est, illico animi tabula, candore gratiæ collustrata, primam in se, eamque elegantissimam effigiem efformat; instanti illo, quo primum perfectæ rationis usum adeptus est: siquidem hæc D. Thomę ac Thomistarum, aliorumque doctorum sententia est: præceptum diligendi Deum, quemlibet obstringit, ut hoc primo tempore sese ad Deum suum, per actum amoris convertat; & hanc primam cogitationem, picturam sanè omni pretio superiorem, in se exprimendo, divinis oculis proponat, ipsum audite: *primũ enim, quod occurrit homini discretionem habenti est, quod de se ipse cogitet, ad quem alia ordinet, sicut ad finem. Hoc est tempus, pro quo obligatur ex Dei præcepto affirmativo, quod dominus dicit; convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Scio alios aliter sentire, atque hoc præceptum, ut paucis exploratum, ita in tenera hac ætate, ut plurimum non observari; istud tamen parentibus potissimùm inculcandum est, nihil utilius, nihil Deo gratius liberis instillari, eosque edoceri & assuescere posse, quàm Deum ex toto corde, actu elicito diligere: sciscitando ubi Jesulum ament? An Jesulum diligant plusquam se, & omnia? quem amoris actum, in longum vitæ tempus, citra grave peccatum differri nõ posse, Theologi testantur. Quare si quis fortè per omnem vitam, nullum ejusmodi actum elicuerit, ignorantia hactenus excusare potuerit; sed quàm primum Deum ex toto corde, & tota mente: hoc est, ex *toto intellectu* diligat, & ut Aug. monet: *omnes cogitationes suas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferat, à quo habet ea ipsa quæ confert.* Verùm enim verò ne hæc supra vulgi captum, Theologicè magis, quàm populariter disceptemus: nemini dubium esse potest, plures candidissimas mentes reperiri, quę cælestis illius pictoris ductu, ab ineunte adolescentia quasi in rasâ tabulâ, sãctissimas cogitationũ imagines in se effinxerũt: unde videre in quibusdam puellarum mentibus, species Agnetis, Cæciliæ, Virginis Matris, ac dilectissimi sponsi. In adolescẽtibus formam, Aloysii, Ædmundi, Alexii; in his & illis, variarum virtutum colores, ac divina quædam lineamenta expressa. Testem habeo Ambrosium l. 6. hexam. c. 8. ubi suavi melleoque, ut aliàs solet, eloquentiæ fonte, hæc pauca in aurem, & animum immittit, ut picturam ab arte & artifice commendet: *pictus es ô home, & pictus à domino Deo tuo. Bonum habes artificem atque pictorem. Noli bonam delere picturam, non fuco, sed veritate fulgentem, non cerâ expressam, sed gratia Dei. Noli tolere picturam Dei, & picturam meretricis assumere. Grave est enim crimen, ut putes, quod melius te homo* (quod melius te dæmon) *quàm Deus pingat. Grave est ut dicat de te Deus: non agnosco colores meos, non agnosco imaginem meam.* Omnem splendorem, omnem elegantiam, omnem venustatem præstantis illius tabulæ, stygius ille simius unica venereâ cogitatione, quâ homo delecta-

Navarrus. Sotus. Tolet. Rodrig. apud Fagund. in præcept. decal. S. Th. 1. 2. q. 89. a. 6. ad 3.

Magister sent.

Aug. l. 1. de doct. Christ c. 22.

lectatur, adeò fœdè conspurcat, ut verissimè Augustinus pronuntiarit: *Nihil hac pictura dicunt esse ignominiosius, & deformius, & quod minus bonorum ferre possit aspectus; & verum dicunt.* Quid, quod ab ipso nascentis mundi exordio, parentes nostri in altissimam omnium miseriarum ruinam, universum genus humanum induxerint, ubi immissam per Angelos malos cogitationem, Eva mente excipiens, se & virum seduxit, ubi Augustin. *liberum esse* asserit *ingestam cogitationem ac sensum respuere, aut cogitationi consensum præbere. Debuit Eva non consentire, etsi non potuerit non sentire*; Quem astum diabolicus serpens, toties etiamnum usurpat, quoties cogitationem lubricam Evæ, id est carni, movendo imaginationem ingerit, quæ sensuali delectatione pellectâ, ad effectum trahit spiritum, utpote conjugem charissimum: atque adeò ubi tres illi conspirant; dæmon, caro, & spiritus, nihil non mali cogitant, & factitant. Ita fit, quod homini illi agresti accidit, qui colubrum frigore rigentem imprudens sustulit, & domum delatum fornaci admovit: hic ubi incaluit, virus cum viribus resumpsit, totamque deinde domum infecit. Nostis quàm latè cogitationes serpentes, venena sua diffuderint? non domum unam, non urbem, sed orbem universum infecerunt, nec virus expiari, nisi omnium exitio, ac generali cataclysmo potuit. Gen. 6. *videns Deus quòd multa malitia crevisset in terra, & cuncta* COGITATIO *cordis, intenta esset ad malum omni tempore: delebo*, inquit, &c. Hic Chrysostomus: *magna*, ait, *horum verborum emphasis, non dicit aliqua cogitatio, ut diverterent quandoque ad bonum, sed cuncta cogitatio. Et cordis inquit cogitatio, quasi diceret: non ex subreptione, sed ex corde cogitabant. Idque omni tempore, per singulas horas, in hoc studium suum collocabant. Nec semel & iterum, vel fortuitò, sed omni tempore. Quid verò post has cogitationes: omnis caro corrupit viam suam.* &c. Ita unum malum, crevit in omne malum. Porrò istud velut novo diluvio, ubertimis dignissimum est lachrimis: hac nostra ætate, in hac urbe, in hoc cœtu non paucos reperiri, quorum *cuncta cogitatio cordis intenta est ad malum omni tempore*; sive ruri, sive domi, sive in foro, sive in templo, ubicumque degunt, has sordes animo volutant, hæc ova aspidum fovent, quæ non in unum regulum erumpunt. Novi virum Lovanii, naturalium rerum studio impensius deditum, cetera inter experimenta, ova seu semen lumbrici, pixidi inclusum per dies aliquot admoto pectori fovisse, ac tandem ex hoc semine, maximè varia insectorum genera prorupisse, vermes, culices, cyniphes, muscas, omnes inter se formâ & colore discrepantes; quod ut ad animum referas, *pravas cogitationes*, inquit S. Nilus, *semen diaboli existima*, ex quo semine, quot & quanta genimina viperarum pullulent, Matthæus & Marcus testantur: *de corde enim exeunt cogitationes malæ*; ex his verò: *homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, avaritiæ; nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, superbia, stultitia*; & addit Marcus: *omnia hæc mala ab intus procedunt.* Vbi August. *nihil est certè istorum malorum, quod cogitatio non antecedat mala.* Quæ cùm ita sint, nemo quisquam mirabitur, omne studium tartareos illos spiritus collocare, ut pravas hominum animis cogitationes, pro cujusque genio & ingenio ingerant: hinc solerter nonnulli juventuti invigilant, ut vel obscœnis tabellis, seu libris impuris, verbis lascivis, speciem quandam nigerrimam candidæ menti indant, quæ non modò animum sæpe sæpius per omnem vitam conturbat, sed nisi calidis & multis lachrimis eluatur, suos secum ad æternæ abripit incendia. Quod olim Deus gravissimè questus est: *sensus &* COGITATIO *humani cordis, in malū prona sunt, ab adolescentia.* Alii conjugatis Susannas, Bethsabeas, Putipharis uxores objiciunt, in quo nefando adulterii scelere, ut plures facti enormitatem aversentur, animo tamen hanc imaginem admittere, ac scelus mente concipere non erubescunt: ubi dæmon eo propè astu utitur, quo olim Caius Pompeius, qui ut Sextus Iulius commemorat, cùm infestos haberet Tuccenses, nec eos

S. Aug. l. 5. de civit. c. 20.

Aug. l. 3. de lib. arb. c. 25.

S. Nilus in paranes.

Matt. 15. Marc. 7.

Aug. l. de continent. c. 2.

Gen. 8.

eos superare posset, perhumaniter postulavit, ut saucios aliquot è suis ac morbidos apud illos refici paterentur, nec ægrè impetravit: robustissimis ac maximè validis languentium colore, situ, & incessu, in urbem missis & admissis urbem occupavit. Haud aliter viri ceterùm probi & timorati, qui suggestiones gravioris flagitii perpetrandi, veluti fortissimos hostes strenuè repellunt, nudas dumtaxat cogitationes quasi debiles & languentes inimicos, haud formidandos admittunt, qui totam magni regis Civitatem, animæ cælestis Ierusalem diripiunt, & furialibus libidinis flammis incendunt: cùm summus ille Legislator Christus, hoc præceptum omninò sacrosanctum esse voluerit: *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo*; ubi sola cogitatione hominem mœchari, magnus Gregorius observat: *Per Moysem*, inquit, *luxuria perpetrata; per auctorem verè munditiæ, luxuria* COGITATA *damnatur*. Quare memor Sapientis moniti: *cogitatum tuum habe in præceptis Dei.*

Matt. 5.
Greg. l. 21. Mor. c. 2.
Eccl. 6.

Alii denique primariam sibi provinciam sumpserunt, ut Religiosos, Moniales, Anachoretas, ac homines sanctissimos pravis cogitationibus infestent; in ipsas solitudines, per claustra, per crates, per seras, cogitationes in intimum cordis sinum penetrant, ut facilius sit cælum claudere, quàm animum. Hoc B. Petri Damiani S. E. R. Cardinalis Judicium est: *non puto quòd ille, qui clausit cælum oratione, clauserit animum cogitationi; ut facilius sit cælum obserare, quàm animum.* Sine cogitatione mens esse non potest, semper aliquid volvat necesse est: *sicut molendinum*, inquit Bernardus, *velociter volvitur, & nihil respuit; sed quidquid imponitur, molit. Sic cor meum semper est in motu: sicut molendinum, arena si imponitur exterminat, pix inquinat, palea occupat; sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat & fatigat.* qua eadem similitudine usus est S. Anselmus lib. similitudinum c. 41. eoq; illud Ecclesiastici spectare videtur: *Quasi axis versatilis cogitatus illius.* O si orbi innotescere, quàm vanę etiam quorundam Religiosorum hominum cogitationes sint! quid sacris intenti, quandoque animo volvant, & molant, & moliantur! cerneremus quod olim Sancto Macario ostensum est, cacodæmonen lateres colligentem, & calcem apparantem viro religioso, in matutinis de cellæ fabrica cogitanti. Atque aliud non minus intame spectaculũ objiceretur, quo hostis tarrareus mystæ ad aram facienti, & multum animo in ollam intento, quam igni apposuerat, turpiter illusit; dum ollam ei ad aram detulit. Subpuderet & nos, si quæ quisque animo velut molendino volvit, mortalium oculis exhiberentur. Quis credat, Monachos sub humili tunica altiores cathedras, sub vili caputio auratas mitras: moniales sub levi velo, graves pedos volvere, alios ex iis, quæ quondam visu vel auditu perceperunt, sibi imagines moliri. ut ille in vitis Patrum de se fatetur: & *veteres, & novi pictores, sunt cogitationes meæ*, omnia nova & vetera, mentis oculis proponunt; quo fit ut legens, & orans, & psallens, animo subinde minùs sereno sit. Mira quibusdam ea Redemptoris nostri, apud Lucã, interrogatio visa fuit: *quid turbati estis*, ET COGITATIONES ASCENDUNT *in corda vestra?* Quid? improbãtur etiam cogitationes, quæ sursum tendunt, quæ in cęlum ascendunt? Responsum in simili clarius illucescet: aquam turbari dicimus, dum limus commotus ex fundo ascendit: cælum turbari, dum vapor ascendit, qui diem & solem oculis eripit, ita in anima iusti, quæ cælum nuncupatur, ubi limus concupiscentiæ exagitatur, ut fumus vanitatis, aut vapor ex carne nostra, quasi ex bullienti olla ascendit, cælum & Deum quandoque menti eripit. Hoc in persona nostra, de se querentem Bernardum audiamus: *quid enim*, inquit, *si cessant manus, & non cessat pectus? quid si os iam silet, nec dum cor quiescit. Si singuli illiciti motus animi mei, singula quædam in te Deus sunt convitia: ut puta iracundiæ motus in mansuetudinem, invidiæ in charitatem, in frugalitatem luxuriæ, turpitudinis in castitatem, & innumera his similia, quæ* de

B. Damian. ser. in Nativit. B. Virg.
S. Bern. l. medit. c. 9.
S. Ansel. l. Similit. c. 41.
Eccl. 38.
Rosweid. vit. Patrũ l. 5. pag. 564
Luc. 24.
S. Bern. ep. 42. ad illa verba Isa. 1 aufer te malum cogitationum

de cœnoso lacu pruriențis pectoris mei, etiam nunc incessanter ebulliunt inundantes, & impingentes in serenitatem præfulgentis vultus tui. Ac tandem concludit: *quid magnum feci cohibere actus*, ubi vapores illos fœdissimarum cogitationum pectus exhalat? eadem sanctissimi Hieronymi querela est, qui perdius & pernox, in vasta illa solitudine orationi vacabat, hic sibi indignabatur, quoties evagari contingeret: *creberrimè*, inquit, *in oratione mea aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo, aut abductos turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubescenda sunt, gero.* Tum se incitabat: *ubi est fides? siccine putas orasse Ionam? sic tres pueros? sic Danielem inter leones? sic certè latronem in cruce?* Quorum oratio ascendebat, non ut pestilens vapor, sed ut *virgula fumi*. Vos autem quoties in oratione cogitatione turpi, profanâ, vanâ abducti, quæ erubescenda sunt, mente tractatis? ut si omnes cogitationes, quas horæ spatio in templo, in cella, in oratorio, orationi intentis obversantur, hominum oculis, ut quondam Benedicto, Francisco, Anselmo divinitus concessum est, paterent, qualia Deus bone spectra, quales chimeras cernere liceret: Vide hæc fusiùs dicta p. 1. Dominica 12. post Pentecosten. §.4. Ea propter regius Psaltes ad Deum clamabat: *dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Ex oratione verò tua, non fragrans ille odor incensi, hoc est ardentissima ac purissima in Deum cogitatio dirigitur, sed densissimæ ac fœtidissimæ pravarum cogitationum nubes glomerantur, quæ tibi ex oculis diem, seu Deum potiùs eripiant, tuamque mentem caligine involvant, ac sua illa amarissimi fumi acerbitate, non consolationis, lachrimas suaviter eliciant, sed desolationis, tædii, & non rarò desperationis exprimant. Quod quàm indignum, Chrysostomus expendit: *si autem non incensum, sed mordacissimus abs te, ac graviter olens fumus ascendat, quibus suppliciis dignus eris:* non expressit supplicia, quasi adeo atrocia, ut nullis verbis explicare possit: etenim si quis eò audaciæ ac impudentię prorumperet, ut sacras aras odoribus incensurus, pro fragrantissimo suffitu, massam quandam sulphuream, aut alias sordes in thuribulum conjiceret, eaque mephiti sacra altaria incensaret, nónne homo suspectæ fidei, aut omninò sacrilegus haberetur, & ut talis gravissimè plecteretur? Quid levius ille homo committit, qui preces suas gravioribus sordibus conspurcatas, ad cælum mittit? nam ut rectè Cæsarius Arelat. *Si benè & justè judicas, incomparabiliter graviorem putorem reddunt cogitationes luxuriosæ, quàm cloacæ: quia isti fœtores animarum sunt, illi corporum.* Rem adeò execrandam exaggerat Augustinus: *si eligeres in Ecclesia facere adulterium intra ipsos parietes, quid te esset sceleratius? modò autem tu ipse es templum Dei, templum intras, templum exis, templum in domo tua manes, templum surgis: vide quid agas, vide ne offendas templi habitatorem, ne deserat te, & in ruinam vertaris.*

S. Hieron. Dialog. adv. Lucif.

Cant. 3.

Psal. 140.

Chrysost. hom. 74. in Matt.

Cæsarius hom. 6.

S. Aug. ser. 16. de verb. Dom.

Apud Ægyptios, Alexandrinos, & non ita pridem apud Iaponas, si cui templa adire libuisset, sub ipso sacrario infamem simium, vel atrum canem, aut felim conspexisset; idolum illis longè deformius, in templo animæ colit, qui prava se cogitatione oblectat: *omnis homo in tempore orationis, quidquid attentus cogitat, hoc pro Deo adorat: si forum cogitat, forum adorat: si domum fabricare, vel vineam vel agrum colere, ante oculos cordis proposuerit, hoc in illa oratione pro Deo habebit. Taceo de malis & fortè turpibus cogitationibus.* Evertat hoc, & mentem feriat, vibratum è vaticano oraculum: *reprobis mentibus magnum non est immunda cogitare; sed coram Deo peccatum parvum non est, in templo Dei, hoc est in regenerato spiritu, immunda reponere.* Vide in hanc rem plura apud Mendozã l. 1. Reg. c. 1. ann. 11. sect. 2.

S. Aug. in commun. serm. 31.

S. Greg. l. 6. in l. 1. Reg. c. 15.

Denique ut omni loco, omni tempore, tartarei illi spiritus, mortales omnes infestare non cessent, potissimum tamen primitias diei, hoc est primam ubi quis expergiscitur cogitationem, sibi vendicare, & victimam immolari contendunt; cujus rei testem habeo Nazianzenum Theologum: *est è spiritibus*, inquit, *unus, qui præcursor dicitur, qui nos ex somno surgentes, protinus excipit, hic primum*

Greg. Naz. orat. in Cyprian.

primum nostrum cogitatum inquinare nititur. Quo fit, ut hic primò nummos & lucrum cogitet. Ille quid in prandio edulii & obsonii palato parandum sit, cogitet. Tertius carnem & venerem cogitet. Alter inimici sanguinem, injuriam illatam cogitet. Alius honores, dignitates, munia cogitet, Nonnulli prædia, villas, venationes, profectiones in Gallias, in Hispanias cogitent. *iterum alius navigare cogitans.* Heu nemo ex his *cogitat, quæ Domini sunt!* sed ut Propheta queritur: *omnes cogitationes eorum in malum*, in vanum. Possent hîc induci, non modò quos Plinius, sed & ipsa quotidiana experientia, varios in varia pingendi arte magistros suppeditat; è quibus nonnullos reperire est; qui in assimilanda effigie humana excellunt, alij in ædificiis, quidam in venationibus & feris: valet aliorum ars in metallis ac vasis pretiosis, quorundam in esculentis & dapsili convivio depingendo elucet. Alij in hortis & viridariis insignes existunt. Haud aliter cacodæmon, ab ipso diei crepusculo, varias cogitationum, luxuriæ, avaritiæ, gulæ imagines, pro cujusque beneplacito effingere consuevit. Et his fœdis coloribus, tam tetris imaginibus quis vestrûm *dabit cor suum in similitudinem* PICTURÆ?

Sap. 14. 1. Cor. 7. Psal. 55. Ecc. 38.

§. II.

Quæ cogitatio peccaminosa, & quinam ob solam cogitationem damnati.

AVgustinus lib. 12. de Trinit. cap. 12. *nec sanè cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda; tenens tamen, & volvens libenter, quæ statim ut attigerunt animum, respui debuerunt, negandum est esse peccatum.* Quod Lessius de peccato mortali intelligit, & probat ex iis, quæ subdit Aug. *totus damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cũ voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationi sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.* Quæ ubi D. Thomas adduxit, subsumit: *sed nullus damnatur, nisi pro peccato mortali; ergo consensus in delectationem est peccatum mortale.* Quanti & quales viri, ac feminæ, ad hanc sententiam certam & infallibilem toti cohorruerunt! an fortassè mortale aliquod per lubricam cogitationem in animum admisissent? quot angoribus, scrupulis acerrimè divexati sunt, & etiamnum divexantur? qui ne frustra conturbentur, cum communi Theologorum Schola, virum Religiosissimum ac Doctissimum hac super re disserentem audiant; *debet esse consensus ille* (ad peccatum mortale) *ex plena deliberatione, seu animadversione intellectus. Si enim nullo modo advertas illam cogitationem aut delectationem esse illicitam, nullum erit peccatum, etiamsi per diem in ea verseris. ut passim DD. tradunt. Si imperfectè advertas, erit solùm veniale, ut cùm res confusè se offert, instar mali certi vel dubij; sed mens aliis intenta, & vix sui compos, tenuiter id apprehendit;* ita ut *ad pleniorem considerationem remissè & languidè excitetur. Si plenè advertas quid agas, & opus esse illicitum, tamen si voluntas consentiat, positivè illa delectatio placeat, erit peccatum mortiferum, & tunc propriè dicetur delectatio morosa, eò quòd homo illi post plenam considerationem immoretur, quamvis brevissimo tempore id fiat.* Disputant verò, si voluntas nec positivè consentiat, nec etiam positivè dissentiat, sed permissivè se habeat, an peccet mortaliter? D. Thomas Bonaventura, & alij cum Lessio, docent hominẽ teneri positivè dissentire, & conari repellere. contrariam ut probabilem tuentur Caietanus, Reginald. Lorca, Nauarrus, Zanchez Bonacina apud Dianam part. 2. tract. 17. resol 33. & scrupulosis quandoque proponenda. Quibus positis, quisq; sibi attendat, quas in animo cogitationes admittat, cùm non solùm, operũ ac verborũ, sed cogitationũ omniũ supremo judici ratio reddenda sit, quod Barlaamus, Regis filiũ Josaphatum edocuit, dicẽs: *non enim actiones duntaxat, verùm etiã cogitationes nostræ apud Deum in numerato sunt, coronasq; aut supplicia conciliant,*

Less. de jure l. 4. c. 3. dub. 15. S. Th. 1. 2. q. 74. a. 8. Less. cit. n. 116. Damasc. in hist. Barlaam. c. 19.

liant, eaque sempiterna. Quæ quò altius inhæreant, libet unum alterumve ad terrorẽ inducere, qui ob solam cogitationem pravam, æternis suppliciis addicti sunt.

Raulin. in itinerario paradisi serm. 11. de pœnis infer. Joannes Raulinus Ordinis Cluniacensis S. Theologiæ professor: scribit viduam miræ pietatis, & in pauperes profusam, apud urbis antistitem, qui ei à confessionibus erat, non levi sanctitatis famâ valuisse; quæ ubi semel oculos in herilem famulum conjecit, lubrica mentem subiit cogitatio, in eaque flagitium quidem externum exosa, sese delectando consensit; sic tamen ut sceleris admissi fœditatem, quam mox excusserit, & aversata sit: quia tamen opere non complerat, peccatum hoc solo animo admissum confiteri neglexit. nec multò pòst, læthali morbo correpta, rursus fœda hæc illi cogitatio objicitur; quâ vix dum oblectari cœpit, è vivis excedit, magnâ singularis sanctimoniæ relictâ apud omnes, & potissimùm apud Reverendissimum Præsulem, opinione; qui eam celebri pompa, in sacello suo, thesauri instar, tumulo condi curavit. Sed ô judicia Dei, & hominum! nocte insequenti, cum eò se reciperet, ut matutinas horas recitaret, ecce tibi ædicula tota luculento incendio absumi videbatur; Deo confisus subintrat, atque hujus mulieris cadaver craticulæ candenti impositum cernit, affusâ undique cacodæmonum turba, coquentium in morem, pars tædis ardentibus rogum succendens, pars ferratis contis, sus deque miseram versabat. Quam ut agnovit, adjuravit ediceret quid commeruisset, quod adeò horrendè turqueretur? Respondit se damnatam, ob solam delectationem animo conceptam, ex unica cogitatione. De ejusmodi verè olim Propheta: *non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum, quia Spiritus fornicationum in medio eorum.* *Osea c. 5.* Ob unicam cogitationem torqueri igne inextinguibili, in æternum! *quis illam sortem damnatorum non fleat?* *Basil.* Ob momentaneam delectationem gaudiis excludi sempiternis!

——— *quis talia fando*
Temperet à lachrimis?

Ob vanam, & umbratilem, sola mente delibatam voluptatem in omnium miseriarum abyssum præcipitari! ô verè *miserabiliores omnibus hominibus?* *1. Cor. 15* Sed erit fortassis qui miretur, summum quasi justitiæ rigorem: ut momentum voluptatis vel sola cogitatione delibatæ, æternis tamque atrocibus inferorum tormentis vindicetur: is audiat gravissimum Doctorem hęc pertractantem: *quisquis*, inquit Augustinus, *hujusmodi damnationem vel nimiam, vel injustam putat, metiri profectò nescit, quanta fuerit iniquitas in peccando, ubi tanta erat non peccandi facilitas.* *Aug. l. 14. de civit. c. 15.* Et infrà: *quisnam satis explicet, quantum malum sit non obedire in re facili, & tantæ potestatis imperio, & tanto terrenti supplicio?* *V. Bellarm de ascens. in Deum Grad. 15.* Pluribus quidem hîc primi parentis lapsum & morsum pomi ex gravitate pœnæ exaggerat, sed eadem ratio in omni peccato est, adeoque id maximè mirandum ac detestandum, eo temeritatis ac insaniæ quempiam devenire, ut momento umbratilis ac imaginarii gaudii, cruciatus sibi acerbissimos, numquam finiendos, mercari prudens & volens non vereatur. Alia flagitia, lucrum, dignitates, sensibiles delicias pro scopo habent; hic verò umbra imaginaria hominem cęlo, Deo, bonis omnibus privat, & malis involvit numquam finiendis. Primi parentis nostri stultitiam posteri incusamus, qui pomo paradisum vendidit, de quo Bernardus: *diabolus porrigit pomum, & surripit paradisum*; *Bern. 1. gradu superb.* nec secius illum explodimus, qui lentis scutellâ primogenita vendidit. Illo autem longè stolidiorem mercatorem ducimus, qui 30. argenteis omne bonum, Deum suum vendidit. Aliquid tamen est pomum, & lentis scutella, & 30. argentei, at verò: *quis sortem illam damnatorum non fleat*, qui ob solam voluptatem, momento cogitatam, in æternum torquebuntur?

Habes de femina, virum addo, qui omnibus Ecclesię Sacramentis ritè munitus, unica cogitatione in portu naufragium fecit: *Valadier. feria 5. hebd. pass.* Comi in Italia is meretrici assueverat; ad extrema deductus, animum sacra exomologesi integrè expiavit, ac sacro viatico muni-

munitus excedit. Bene mane cùm pro eo sacerdos exequiale sacrum apparat, sub ingressum ad aram, vestis illi vellitur: dum facere pergit, idem monitor ad poplitem, & femur obturbat, trudit. Tandem circumspectat, & ecce tibi ab aræ angulo fumantem nebulam, atque ex ea vocem: cessaret facere, se esse, quem pridie ritè expiasset; sed inter ipsum luctantis animæ egressum, unicâ venereâ cogitatione subrepente, eaque delectatum, corpore excessisse, simul ad infernos cruciatus, irrevocabili Iudicis sententiâ condemnatum. Iuvat hic aureâ tubâ intonare: *quod momentaneum est, & leve delectationis nostræ, æternum ignis, ac tormentorum pondus operabitur in nobis.* Quod momentaneum est lubricæ cogitationis, lividę cogitationis, elatę cogitationis, ęternum tormentorum pondus operabitur in nobis! *ô sortem lugendam! post jejunia multa, post durum vitæ genus, post longas ad Deum preces, post uberes effusas lachrymas, denique post annorum 20. vel 30. abstinentiam,* (ob brevem & imaginariam delectationem) *nudum omnibus, ac tot laborum mercede privatum reperiri, & similem omninò fieri mercatori cuidam diviti, qui in portu naufragium fecit omnium; quæ tanto labore & sudore parta.* O sortem lugendam! virgines Deo dicatas, viros Religiosos, post vitam per innumera Religionis, ac virtutum omniũ exercitia traductam, unicâ cogitatione; omnium jacturam facere; tormenta inferni recole, quæ rudi carbone supra adumbravimus, & expende, num hęc tam brevi & levi voluptate, mercari velis. Perversam istiusmodi hominis inconsiderantiam, deplorat Hipponensis Præsul: *quàm lugenda perversitas, ut animam, quam Christus suo sanguine redemit, luxuriosus quisque propter unius momenti delectationem, diabolo vendat! verè nimium plangenda & miseranda conditio, ubi citò præterit quod delectat, & manet sine fine quod cruciat.* Iurisconsulti veteris Vlpiani placitum est: *cogitationis pœnam nemo patitur.* Ita in foro, in curia humana fieri videmus, ubi non cogitata, sed facta plectuntur. At Iudex ille supremus, qui *discretor cogitationum, & intentionum cordis est,* longè atrociùs minima perversè cogitata, quàm mortales Iudices gravissima reorum facinora, punire consuevit, atque inter exquisita tormenta, quàm immani pœnâ talionis, ipsæ cogitationes, inferos excruciet, *non est qui recogitet.* Vnum hic Cardinalem Bellarminum audite: cogitatio cruciabi„tur vehementissimâ quadam compre„hensione eorum tormentorum, in quibus „tunc & corpus, & animus versabuntur. „Et cogitatio dolores acuet, & dolores „cogitationes excitabunt. Istæ erunt per„petuæ contemplationes eorum, qui dum „hîc fructuosè possent hæc meditari, non „voluerunt, & qui his utilissimis cogitatio„nibus, tamquam fræno libidinis uti de„dignantur, eas tunc ut crudelissimos car„nifices patientur.

Chrysost. lib. de reparat. lapsi. — *S. Basil. hom. 21. in Prov.* — *Part. 1. Dom. 5. post Epiph.* — *S. Aug. ser. 150. de temp.* — *Heb 4.* — *Bellarm. de pœnit. inferni ser. 3.* — *Isa. 57.*

§. III.

Cogitationes pravæ continuò repellendæ, Deo per prophetam commonente: AUFERTE MALUM COGITATIONUM VESTRARUM AB OCULIS MEIS Isa. 1.

DE pavone scribit Bartholomæus Anglicus, quod cùm femella posuit ova, mas ea perquirat, & reperta confringat. Quod mirum videri posset, cùm pavo tam speciosa & innoxia sit avis. Solet quidem scorpio devorare suos fœtus, natura eo compellente, ne animalia noxia invalescant; sed quid fœtus pavonis vitii cælat, aut mali portendit, ut à patre ad necem quæratur? ubi quidam illud causę adstruunt: volucrem hanc *pennas quidem habere angeli, sed gressum furis, caput serpentis: & vocem diaboli.* Atque adeò sine injuria ovum conteri, & fœtum quasi in semine elidi. Pulchrioribus in speciem plumis, alijsque coloribus, dæmon cogitationem pravam vestit & adornat; sed quæ furis, seu latrunculi in morem, per angustam quandoque

L. 12. de propriet. rerum. c 31. — *1. praxis principiis obsta.*

doque rimam subintrat, & arcem animæ latronibus pandit, quæ tartarei serpentis virus diffundit, & diabolica suggestione seducit. Quare dum parvus est hostis, conterendus est, & ubi serpens caput ingesserit, ilicò conterendum; *caput autem serpentis conterimus*, teste Gregorio, *cùm initia tentationum extirpamus.* & S. August. in Psalm. 48. & 103. *si diabolus tuum calcaneum observat, tu caput illius observa. caput illius est initium malæ suggestionis, quando incipit mala suggerere, tunc repelle, antequam surgat delectatio, & sequatur consensus.*

Greg l. 1. mor. c. 38.

Calliditate hîc Pharaonis opus est, qui omnes masculos Hebræorum vixdum in lucem editos, aquis præfocabat: præfidebat nimirum, bellum sibi non ab infantibus, sed ubi adoleverant cum tot bellicosissimis viris futurum. Ad consimilem, sed spiritalem parvulorum lanienam, Hieronymus fæminam hortatur: *dum parvus est hostis interfice. Nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine.* Audi Psalmistam dicentem: *beatus qui tenebit, & allidet parvulos suos ad petram; ille laudatur, ille prædicatur beatus qui ut cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitata, & allidit ad petram; petra autem Christus est; vel statim ut libido titillaverit sensum, aut blandum voluptatis incendium, dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem: dominus adjutor meus, non timebo quid faciat mihi caro.* Domine Iesu, malo mori quàm fœdari. quas voces, quàm sincerâ mente expresserit B. Melchtildis, ex eo colligere est, quod angelus ex corde Melchtildis schedam extraxerit, cui sanguine cordis inscriptum: *mallem mori, quàm culpâ meâ à te bone Iesu separari*, quod tum exaratum cælestis sponsus indicavit, dum molestis cogitationibus illa restitit, easque quasi in semine obtrivit. Vides homines sanctimoniâ vitæ pereximios has vulpeculas timuisse, & etiamnum parvulas elisisse. Idipsũ suasit sorori suę, virgini integerrimæ, Bernardus: *charissima soror audi ea, quæ dominus ait per Isaiam Prophetam: auferte malum cogitationum vestrarum. Quamvis homo cesset ab opere malo, tamen si malam cogitationem habet in corde suo, non est sine culpa.*

S. Hieron. ep. 22. ad Eust. de custod. Virg.

Lib. 3. gratia c. 7.

Bern. l. ad Sororem de modo bene vivendi c. 29.

Unde B. Isidorus: non solùm in factis peccamus, sed & in cogitationibus, si eis illicitè occurrentibus delectemur; sicut enim vipera à filiis suis adhuc in utero positis occiditur, ita cogitationes intra nos enutritæ, nos crudelissimè trucidant. Aliam à scintilla, nisi excutiatur, similitudinem Sapiens accersit: *numquid poterit homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?* Et tu ardentis cogitationis flammas animo non excutis, ne comburaris? hoc præsentissimum discrimen Augustinus exaggerat: *quomodo si aliquis carbones apprehenderit, si citò eos projecerit, nihil ei nocebit: ita & qui ad concupiscendum, oculorũ defixerit intuitum, & libidinis malum in corde suo suscipiens morari in corde suo permiserit, excutere à se sine maxima plaga non poterit.* Vestigium flammæ, fomitis fuligo inhærebit.

Prov. 6.

Aug. de honest. mil. c. 5.

Alterum motivum esse poterit, ut oculos hominum, imò & angelorum, ac dæmonum, cogitationes nostræ lateant; eas tamen nudas, & manifestas oculis divinis, qui scrutantur corda & renes.

2. Praxis

Bernardus ep. 42. ad illa verba Isa. c. 1. *auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Disquirit quomodo cogitationes in oculos incurrant? *Quid dicit ab oculis meis? quales oculi, qui contemplantur cogitationes? non sunt coloratæ ut videantur, neque sonant ut audiantur; meritò tamen Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt: cur enim nesciret, quas & audit, & videt?* Hæc tamen non cogitamus, Deum nos cogitationum nostrarum inspectorem, ac Iudicem habere: quod vel ipsi ethnici viderunt, è quibus mirificè Thales: nam interrogatus, an facta hominum, deos fallerent? Nec cogitata inquit. Vt non solùm manus, sed & mentes puras habere niteremur; cum secretis nostris cogitationibus cęleste numen adesse crederemus.

Ex quo, argumentum solidissimum ab absurdo, sic efformat Cæsarius Arelatensis: si in concursu populi, aliqua famosa „meretrix, expansis ulnis amplecti, aut „osculari conetur, nónne manibus repel-

„lis,

„ lis, & in faciem conſpuis; ne fortè qui-
„ cumque viderit, ex conſuetudine eam
„ hoc feciſſe dijudicet? Si ergo propter ju-
„ dicia hominis hoc non permitteres, qua-
re in ſecreto conſcientię oculos Dei, ejuſque diſtrictum judicium non reformidas? repugnandum eſt; qui in vicino cubili audiat uxorem cum adultero luctantem, fortiter ac conſtanter repugnantem, plus amoris & affectus in eam concipit. D. Cæſario conſentit Aug. *nullus vult in publico à meretrice oſculari; ita in ſecreto conſcientiæ, ſordidas cogitationes, velut immundiſſimas meretrices, nullus debet ſuſcipere, vel inhabitare permittere.* Sed de hoc motivo præſentiæ Dei, uberiùs ſuprà diſſeruimus: altera praxis eſt: cogitationes pravas, aliis ſanctis ac divinis, ut clavum clavo pellere. Vnde: *ſi fortè aliquis dicat, quod ita immundæ cogitationes invaluere conſuetudine, ut non poſſit eas expellere.* Ad hoc reſpondet S. Præſul: *ſed ſicut amor amore vincitur, ſic cogitatio cogitatione tollitur. Locum ergo, quem in corde libidinoſa cogitatio tenebat, caſtitas occupet,* quem cogitationes vanæ leviter efferebant, cognitio ſui modeſtè deprimat. Quod ſanctiſſimum Patriarcham noſtrum Ignatium uſurpaſſe legimus, qui à militia ſæculari ad ſacram traductus, ne minimam vanitatis, aut obſcœni amoris cogitationem admiſit, ſed totus demiſſionis, ac caſtitatis deſideriis æſtuabat. Idipſum B. Richardus & nobis inculcatum voluit: *Vt tanta ſit copia cogitationum bonarum, quanta fuit prius multitudo inutilium & vanarum, cùm adhuc cor tuum juxta mare magnum huius mundi per deſiderium requieſceret, & amore nimio inhæreret.*

August. in commun. Sermonib. ſerm. 17.
Dom. Pent. & p. 1. Dom. quinq & Dom. 5. poſt Epiph. §. 4.
3. Praxis. Aug. ſuper Gen. q. 14.
Ribadin. in vita.
In 3. Reg. 3

Quid porrò poſt hominis conditorem, digniſſimum ſit ab homine cogitari, variè diſceptari poteſt. Vtile quidem homini peccatori illud: *cogitabo pro peccato meo*; nam ut rectè Aug. *ſic debes recedere à peccatis prima cogitatione confeſſus Deo, ut non tibi recedat de memoria, quia peccator fuiſti.* De qua ſalubri peccatorum recordatione, vide Mendozam fusè tom. 2. cap. 6. lib. 1. Reg. num. 8. Multas etiam futiles, fœdas à ſe cogitationes repellit, qui ſeipſum occupat, illudque Sapientis uſurpare poteſt: *eruditis interſum cogitationibus.* Sed omnium utiliſſimè Solymeus rex David: *cogitavi,* inquit, *dies antiquos, & annos æternos in mente habui*; cogitatio prorſus divina, digna homine, digna Deo. Ampliſſimum hîc cogitandi ſtadium, quod nemo umquam emenſus eſt cogitando.

Pſal. 37.
Aug. in Pſ. 75.
Prov. 8.
Pſal. 76.

Theologorum ſententia eſt: dęmonem non poſſe ad malum cogere voluntatem, nec ad malam cogitationem intellectum, imò nec immediatè movere; ſed eſſe in poteſtate hominis, dum ſancta aliqua cogitatione detinetur, *pro illo tunc,* aliam non recipere. Sicque non poſſe dæmonem intellectum aliquid cogitantem, cogere eodem tempore ad aliud cogitandum, cùm ſimul diverſa cogitare non poſſit, ut probat D. Thomas, & magnus Gregorius cõfirmat, dicens: *vitare turpes cogitationes non prævalet, qui honeſtas in ſe non habet.* Quare animus ſanctis cogitationibus occupandus, propterea quod ſcriptum eſt: *cogitatio ſancta ſervabit te.* Ad quod conducet, manè ubi experrectus, mentem ad Deum, oculos in crucifixum, primam cogitationem, ſeu ſalutationem ad dilectum ſuum Jeſum dirigere: ex hac enim facilè aliæ atque aliæ, velut annuli aurei catenam contexent. Denique conducet veſperi, pia cogitatione indormiſcere, quod Bernardus fratres in monte, noſque monitos voluit: *iturus ad ſomnum, aliquid tecum defer. In memoriâ, in cogitatione, in quo placidè obdormias, quod etiam ſomniare iuvet. Sic tibi nox ut dies illuminabitur, & nox illuminatio in deliciis tuis. Placidè obdormies, in pace quieſces, & facilè evigilabis*; quid quod ut alter Xaverius, in ſomnis cacodæmonem triumphabis. Eruditè dixit Philo Iudæus: *Domus Dei cogitatio ſapientis.* Hanc domum æterna ſapientia ſubit, hanc habitat, in hac ſuaviter requieſcit. Videre, loqui, audire, ſcribere humanæ quidem actiones ſunt, non tamen animantibus brutis penitus denegatæ. Audiūt & ferę, videntque, & eo quædam hominem vincunt. Iumenta quoque memorantur locuta,

S. Th. part. 1. q. 111. art. 2. Greg. l. . in l. 1 Reg. c. 14. Gab. 2. ſent d. 8. q. 2. Aug. in Pſ. 118. ſer. 21.
Sap. c. 1.
Philo. l. de migratione Abraham.

cuta, & aves non paucæ humanas voces articulatè efformant. Ælianus oculatus testis, se vidisse asserit elephantem, in tabula literas Romanas promuscide scribentem. Et Plinius è Muciano asseverat, elephantem græcas literas pingere didicisse, eaque linguâ scripisse: *ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi.* Cogitari ac racitionari, solius hominis est. puris ac sanctis cogitationibus interest Deus, & velut sua se domo, in ea mente se continet; & quod olim dilectæ sponsæ, virgini Senensi, hoc & tibi dicit: *cogita tu de me, & ego de te.* Hic quasi in throno suo residens, cogitationes nuntios ad opera æterna ablegat, ut scitè Præsulum doctor observavit: *non potest, inquit, fieri, ut habeat mala facta, qui habet cogitationes bonas: facta enim de cogitatione procedunt. Nec quisquam potest aliquid facere, aut ad aliquid faciendum membra movere, nisi primò processerit jussio cogitationis. Quomodo de interiori palatio quidquid jusserit Imperator; per Imperium Romanorum emanat: quidquid videtis agi per Provincias, quantus motus sit ad unam jussionem Imperatoris intus sedentis, sic & in unoquoque nostrûm; intus est Imperator, in corde sedet: si bonus bona jubet, & bona fiunt: si malus mala jubet, mala fiunt. Cùm ibi sedet Christus, quid potest jubere nisi bona? cùm possidet diabolus, quid potest jubere, nisi mala? in tuo autem arbitrio Deus posuit, cui pares locum, Deo an diabolo.* Beata prorsus illa anima, quæ cælestem illum Imperatorem in se habet regnantem. Talis exstitit S. Theresia eximiæ & raræ puritatis Virgo, fœcunda simul religiosissimæ utriusque sexus, spiritualis mater, & magistra sanctissima: quæ totâ vitâ nullum peccatum veniale contra castitatem commisit, quod esset materia confessionis, quemadmodum testatus est noster P. Franciscus Ribera, in defensione ejus vitæ immaculatæ. Et alter Societatis nostræ P. Rodericus Alvarez ejus confessarius, qui ostensis suis perspiciliis vitreis, aliquibus dixit: *sicut est impossibile, ut huc intres mala cogitatio, ita erat anima Theresiæ, beneficio speciali divinæ gratiæ.* & Imperatoris illius cælestis, intus in candidissima illa mente residentis. Sed cùm non simus sufficientes, aliquid boni cogitare quasi ex nobis, ad auxilium gratiæ recurrendum est, atque ideò ut monet Aug. *nemo sibi cogitationum suarum victoriam attribuat*; unde ille orabat & quisque vestrûm oret cum eo:

Nierenb. hist. nat. pag. 39.

Aug. hom. 16. ex 50.

Didacus Iespez. in vita. l. 3. c. 4. Lancic. de profectu in virt. c. 1. n. 42.

Lancic. cit.

Aug. super Gen. q. 14.

„ Libera me Domine, Deus meus, à „ multiloquio quod patior intus in anima „ mea misera, in conspectu tuo, & confu- „ giente ad misericordiam tuam: non enim „ cogitationibus taceo, etiam tacens voci- „ bus. Et si quidem non cogitarem, nisi „ quod placet tibi, non utique rogarem, ut „ me ab hoc multiloquio liberares. Sed „ multæ sunt cogitationes meæ tales, quales „ nosti cogitationes hominum, quoniam „ vanæ sunt. Da mihi non eis consentire, „ eas improbare, nec in eis velut dormitan- „ do immorari; sed ab eis, mea saltem sit „ tuta sententia, tuta conscientia, te tuen- te. Vel ut alibi paucis: *O amor, qui semper ardes & non exstingueris, charitas Deus meus, accende me; continentiam jubes, da quod jubes, & jube quod vis.* Dum turba phantasmatum domum animæ inquietat, quid agendum illi qui hæc patitur? Suadet Gregorius cum cæco levare vocem, & exclamare: *Iesu præceptor, miserere mei*, & hoc magis clamare, quò magis turba præpedire conatur. Clama cum Doctore Angelico.

Aug. l. 15. de Trinit. c. ultimo.

Aug. l. 10. confess. c. 29.

Ne sinas, quæso Domine Iesu, & tu Sanctissima mater & Virgo Maria, ut tam immani me scelere adstringam. Vel dic cum Ecclesia: *Virgo singularis inter omnes mitis, nos culpis solutos mites fac, & castos.*

Oratio S. Thomæ. In vita apud Surium.

EMBLE-

EMBLEMA XLVII.

MVLTI SVNT VOCATI, PAVCI VERO ELECTI.

Matt. 22.

E MVLTIS FORSITAN VNVS ERIT.

Ovid. l. 3. de arte amandi.

DOMINICA DECIMANONA POST PENTECOSTEN.

[..]atici per fructus bonorum operum, ad vitam æternam prædestinati sunt. Quemadmodum dum arbores florent, vix unus flosculus è millibus in fructum maturescit.

I. *Præscientia Dei, ac prædestinatio non officit libertati.*

II. Satagite ut per bona opera, certam vestram vocationem, & electionem faciatis. *2. Petri 1.*

DOMINICA DECIMANONA POST PENTECOSTEN.

Multi sunt vocati, pauci verò electi. Matt. 22.

Controversia Doctores inter maximè controversa; labyrinthus mille meandris & erroribus implexus: profundissimum divinorum consiliorum pelagus, nulla rationum bollide investigandum, in quo complures velificantis ingenii temeritate abrepti, ad scopulos allisêre, & infelici naufragio, velis remisque stygа trajecêre, dum ut rectè Zeno Archiepiscopus Veronensis monet: *Non intelligunt miseri, quoniam curiositas rerum efficit, non peritum.* juxta illud: *Scrutator Majestatis, opprimetur à gloria.* Et alibi: *altiora te ne quæsieris.* Mysterium denique omnium arcanorum Dei, maximè abstrusum *Prædestinationis*, & esse, & nuncupari perhibetur. Hæc enim verò disceptatio, non modò primaria orbis ingenia exagitavit, ut Democriti, Heracliti, Empedoclis, Aristotelis, omniumque Stoicorum, quos ad fatum & inevitabilem necessitatem compulit; sed & integerrimas mentes adeò perturbavit, ut in apertum egerit præcipitium. Augustinus vir ille *ineffabiliter mirabilis, & incomparabiliter honorandus* (ut S. Prosper loquitur) id ipsum de uno aliquo suæ sanctissimæ familiæ Religioso testatur: *Fuit (inquit) quidam in nostro Monasterio, qui corripientibus fratribus, cur quædam non facienda faceret, & facienda non faceret? Respondebat, qualiscumque sim, talis ero, qualem me Deus futurum esse præscivit. Qui profectò & verum dicebat; & hoc vero non proficiebat in bonum, sed usque adeò profecit in malum, ut desertâ Monasterii Societate, fieret canis ad suum vomitum.* Huic consimiles hodiernâ die quamplurimos reperire est, qui hoc sese diabolico discursu assiduò exagitant: *Sive nunc rectè vivamus, sive non rectè; tales nos erimus postea, quales nos Deus futuros esse præscivit; vel boni si bonos: vel mali si malos.*

Serm. 2. de æterna filij generat.

Prov. 25.

Eccl. 3.

S. Prosper epist. ad Aug. ante lib. de prædest. Sanct. S. Aug. lib. de bono perseverant. c. 15.

Aug. ibid.

Ex quo infert, nonnullos in torporem, segnitiemque versos, & à labore proclives ad libidinem, post concupiscentias suas ivisse. Et ut Libertini nostri temporis, jugo excusso, in libertate spiritus (ut ajunt) in omni flagitiorum cœno sese volutasse. *Quorum cor si non esset fatuum, non crederet fatum.* Tum alios commemorat, qui ubi se pietati, Deo, ac Religioni devoverunt, multos annos in vitę austeritate, disciplinâ monasticâ, perpetuâ carnis & dæmonis luctâ traduxerunt, hoc sese argumẽto miserrimè divexarunt: Si Deus ab æterno præviderit, ac prædestinarit me inter oves, in exiguo electorum numero fore saluandum, quácumque vitę rationem secutus fuero, salvabor. Ergo frustra me macero, frustra me hîc vivum sepelio. Si Deus ab æterno viderit me damnandum, quidquid egero, damnabor: atque adeò (ut Apostolus ait) religiosi mundo mortui, angustis cellis conclusi, in ciliciis, in jejuniis multis, in frigore & nuditate, mortificationẽ Christi in corpore circumferentes, miserabiliores erunt omnibus hominibus, quia hîc & in æternum cruciandi. quæ *profectò animi afflictio* (ut in hac palæstra exercitatissimus pugil loquitur) *gravissima est, & interdum tanta, ut homines ad desperationem & mortem spontaneam adigat.* Cujusmodi ipse suo tempore non unum certè novit, seque non leviter implicitum palàm fatetur: *Scio (inquit) quosdam inde in gravissimos melancholiæ affectus incidisse, alios studium pietatis, & statum religiosum abjecisse; alios penè per totam vitam in anxietate versari, prædestinationem Dei semper suspectam habentes.* Tum subdit: *Tenuit etiam ea res me aliquot annis peplexum:*

Aug. tr. 37. in Ioa.

Lessius præfat. ad lectorem, tract. de prædest.

denter, quo artifice seu pictore, quibus coloribus depingenda sit, præviderit. Ita nos imagines suas in templo gloriæ collocandas, nos priùs destinauit, quàm præviderit, quibus virtutum coloribus nos liberè animas nostras efformaturi sumus. Fundamenti loco, divinum Doctoris Angelici nobis serviet ingenium: *Prædestinatur à Deo salus alicuius, ut etiam sub ordine Prædestinationis cadat, quidquid hominem promovet in salutem, vel orationes propriæ, vel aliorum, vel alia bona, vel quidquid huiusmodi, sine quibus aliquis salutem non consequitur. Vnde prædestinatis conandum est ad bene operãdum, & orandũ: quia per huiusmodi prædestinationis effectus, certitudinaliter impletur. Propter quod dicitur 2. Petri 1. Satagite, ut per bona opera certam vestrã vocationem, & electionem faciatis.* Sic Isaac rogavit Deum pro Rebecca uxore sua, & dedit conceptum Rebeccæ, & peperit Iacob, qui tamen prædestinatus. Sic & prædestinatis dicitur: *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Item: *Contendite intrare per angustam portam. Item vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis, &c.* Quam doctrinam hæretici illudunt, dum ut stulti in circuitu currunt, si prædestinatus sim, quidquid egero certò salvabor, si reprobatus quidquid egero certò damnabor: proinde fræno omni timoris & anxietatis rejecto, libertate quadam spiritus, sine ulla solicitudine salutis hîc vivendum, nullas scelerum occasiones fugiendas dictitant, illud suis occinentes: *Coronemus nos rosis antequam marcescant. Fruamur cupitis amplexibus*, in omne vitiorum cęnum proruamus, si Deus ab æterno nos inter paucos elegerit, finaliter nobis gratiam infundet, quâ salvemur. Sin secus, quid profuerit, si nunc & in æternũ miseri futuri simus? Quod quid est aliud dicere, quàm ut quisque se in mare præcipitet? Si Delphinus à Deo prædestinatus, qui te ut alterum Ariona per mare devehat, aut Balenam qui eodem momento præsto sit, qui te ut alterum Jonam incolumem in littus evomat, nil erit timendum. Quòd si ab æterno statutum ut fluctibus mergar: omnes Delphini & Balenæ, omnes naves & naturæ, non salvabunt. Per medios hostium cuneos, & ferreos glandium nimbos, quis se inermis penetret, si Deus instrato, lenta tabe exstinguendum præviderit, salvus & incolumis revertetur. Quæ quàm à ratione aliena sint, quis non videat? ut non modò temerarius, sed omnino fatuus, ac furibundus omnium suffragante iudicio censendus sit, qui ultro in apertum sese discrimen ingerat. Quod ad animum referendo, in æternam hominem præcipitat perniciem: ex eodem quippe ducunt principio, quemadmodum Magister noster dixit Matthæi capite octavo: *necesse esse, ut veniant scandala.* (necessitate scilicet consequente) ita omnia se flagitia necessitate quadam antecedente compulsos perpetrare, nec in sua esse potestate ea omittere: unde appositè (ut refert Becanus) fatalem mortis sententiam, ob varia quę commiserat furta homo flagitiosus, in se audiens declarari, Calvinisticæ sectæ iudicibus respondit: se iniuriâ & innocenter damnari, quandoquidem à Deo prædestinatus esset ad eiusmodi actus perpetrandos, nec liberum sibi fuisse ab alienis bonis manus abstinere. *Quod si concedimus, omnis humana vita subvertitur: frustra leges dantur, frustra obiurgationes, laudes, vituperationes, exhortationes adhibentur: neque ulla iustitia bonis præmia, & malis supplicia constituta sunt.* Quę absurdissima dogmata, rationi & naturæ humanæ repugnantia, ut subtilis Scotus eliminet, docet eiusmodi sectarios, tamdiu fustibus contundendos esse, dum fateantur in potestate sua esse, à verberando cessare. Quid, quod ipsæ Dæmonum infestationes, quæ nos dies noctesque exagitant, satis testantur, nullam nobis ex decreto Dei, bene aut malè operandi necessitatem impositam: hac enim positâ, facilè astutus ille serpens desisteret, de quo Chrysostomus sic disserit: *Diabolus circumcursat, obsistere cupiens nostræ saluti. Audierat Diabolus loquentem Deum, homo iustus, verus, timens Deum, abstinens ab omni opere malo, quodq; nullus esset illi similis ex iis qui sunt super terram; nec tamen abstinuit, etiam post Dei testimonium, sperabat futurum ut* illius

Margin notes: S. Thom. p. 1. art. 1. q. 23. a. 8. in corp. — Gen. 25. — Aug. l. 6. hypognost. — Sap. 2. — Prov. 7. — Matt. 8. — Becanus l. 3. controv. de prædest. c. 3. — Aug. l. 5. de civit. c. 9. — Chrysost. in Luc. c. 16. de Lazaro.

illius ætatis præstantissimo viro superior evaderet. Quod si Iobum à Deo per gratias determinantes prędestinatum nosset, non frustrà laborasset: *Et tamen post tanta taliaq; Dei judicia, perseverat dicere: quid si aliquando perpetuitate, magnitudineq; malorum irruentium, valeamus illum superare, & hanc excelsam dejicere turrim?* Tum subdit: quis igitur nobis erit veniæ locus, qui Deum habemus adiutorem, monitorem? Ut recedamus à via mala, ut revertamur ad Dominum, intonante tubâ illâ Evangelicâ: *In quantum possumus, omnes homines ad bonum opus exhortemur; nulli desperationem demus, pro invicem oremus, ipsius erit potestatis iudicium in nobis debitum mutare damnationis, & gratiam prædestinationis indebitam prærogare.* Cui aptam adfert similitudinem à speculo: *quid times, quia dixi, si mutaberis mutatur r speculum est* SINE MACULA. *Verum speculum mutat imaginem pro persona, quæ mutatur.* Habet hoc speculum, quod in se immutatum, varias repręsentet effigies, pro varietate obiecti. Ita immutabilis Deus ab æterno, pro eo tempore, quo Petrus negavit, eum, ut peccatorem refert, execratur & odit; at verò eundẽ amarè flentem, etiam repræsentat, quem amat & laudat. Ita Deus mutat decretum de Ninivitis, ut exponit Chrysostomus hom. 5. de pœnitentiâ, Hieronymus epist. 46. ad Rustic. Ex quibus conficitur, qui hodie Saulus, cras Paulus esse potest, & lupus in ovem, & truncus aridus igni destinatus, in elegantem statuam commutari. Finge tibi (ait Augustinus) sculptorem & statuarium, sylvam ingressum, ibique truncum præcisum attentiùs contemplari, eoque multum delectari, non quà tali, sed quia aptam ex eo statuam cælari posse prævidet, sic & supremus mundi opifex: *quasi lignum de silva vidit nos faber, cogitavit ædificium quoddam, quod inde facturus est, non silvam, quod erat.* In horrida mundi silva, silvestres ac aridi trunci eramus, & ecce in statuas Sanctorum effingimur, *quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui.* Docet Apostolus, merita prævisa, esse causam prædestinationis: *Non enim* (inquit Ambrosius) *antè prædestinavit, quàm præsciret; sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.* Unde Sanctus Prosper: *Frustra dicitur quòd ratio operandi non sit in electis, cùm ad hoc operentur ut electi sint.* Damnat itaque Deus & salvat, ob mala vel bona opera; ut patet ex illo Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, paratum vobis ab origine mundi, id est* (inquit Augustinus) *prædestinatum?* Reprobis verò ignem æternum præparatum edicit. Et quare? *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare* &c. Nemo itaque in has blasphemas voces erumpat: non possum salvare animam meam, frustra arctam virtutis semitam trivero, frustra bonis operibus insudaro, si ab æterno infallibilis illa Dei providentia damnandum præviderit. Cujusmodi stolidis hominibus, à medico pharmacum petamus. Ludovicus Landgravius propter deploratam vivendi licentiam, à viris Religiosis non semel correptus, ac graviter monitus, ut ad bonam frugem rediret, antequam inopinatâ morte præveniretur, pro excusatione dilemma illud retorquebat: *Si prædestinatus sum, nulla peccata poterunt mihi regnum calorũm auferre; si reprobus, nulla bona opera conferre.* Quid factum? lethalem in morbum incidit, medicum accersit; is ut erat vir prudens, & verborum Landgravii memor: Domine mi, inquit, frustra huc me advocasti: *Si venit dies mortis tuæ, non te poterit cura mea morti subtrahere; si verò moriturus non es, superflua erit medicina mea, & frustra te crucias.* Ad hæc æger: quomodo sic respondes? *Si mihi non fuerit adhibita cura, potero ante tempus mori.* Tum medicus: *Domine* (inquit, *si credis vitam tuam posse conservari virtute medicinæ, cur similiter nõ credis vitam animæ juvari posse pœnitentiâ, & aliis virtutum operibus, quæ sunt antidota animæ? sine his anima moritur, sine his ad veram salutem, quã in cælo consequimur, nemo pervenit.* Quibus Landgravius convictus, *de cetero ait, medicus esto animæ meæ, quia per linguam tuam medicinalem, Deus me liberavit à maximo errore.* Sicut ergo non frustra ægris medicina debetur, quia Deus sic diem mortis statuit, ut vitã etiam per illa media præ-

Chrysost. ibid.

Aug. l. 6. hypognost.

Aug. serm. 109. de temp.

S. Aug. tract. 6. super Ioan.

Rom. 8.

Amb. l. 2. de fide c. 3.

S. Prosper l. 2. de Vocat. gent. cap. 35.

Aug. l. 6. hypogn.

Cæsarius l. 1. hist. c. 27. Becanus. l. 3. controv. de prædest. c. 4.

prævideri prorogandam; ita & de morbo, & morte animæ prævidit, talem qui pœnitentiæ remedia adhibuerit, & gratiæ, & Deo restituendum. *Proinde non frustra sunt leges, objurgationes, exhortationes, laudes & vituperationes: quia & ipsas futuras esse præscivit, & valent plurimum, quantum eas valituras præscivit, & preces valent ad ea impetranda, quæ se precantibus concessurum esse præscivit, & justa præmia bonis factis, & peccatis supplicia constituta sunt.* Quapropter sic rectè ratiocinaberis: Si prædestinatus sum, id est, si à Deo ordinatus sum ad vitam æternam per certa media, quæ in mea sunt potestate, consequendam: certò consequar vitam æternam, modò illa media adhibere voluero. Si sum reprobatus, id est, si à Deo ordinatus sum ad æternam damnationem propter mea peccata, quæ liberè commissurus sum, certò damnabor, si illa peccata committam: nam ut suprà diximus: *Non ante prædestinavit, quàm præsciret: sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.* Quò simul patet responsio ad illud Pauli: *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Quod alii de electione ad benedictionem temporalem referunt. S. Thomas: *Deus propter bona opera dilexit Iacob, sicut & omnes Sanctos diligit; Esau autem odio habuit, propter peccata,* &c. Perpende hîc ex mente Chrysostomi fratres illos geminos, unum prædestinati, alterum reprobati exemplar: indubitatum quippe est, Deum liberè ante mundi constitutionem unum elegisse, qui per paternam benedictionem obtineret hæreditatem, & jura primogeniti; alterum verò reprobasse, ac rejecisse, ne eam assequeretur. Porrò quemadmodum hanc Iacob obtinuerit, non abs re erit pluribus enarrare. Obtinuit Iacob benedictionem, quia matri obtemperavit, ejus consiliis obsecutus est, manus collumque pellibus cõtexit, patri sapidum omnino ferculum obtulerit, nihil non studii, laboris industriæ, solicitudinis ac solertiæ adhibuerit: & cùm divino fretus esset promisso, totus tamen percellitur, ne pro benedictione maledictionẽ referat. Perdidit Esau primogenituram, quia ipse voluntariè per ingluviem suam lentis eam vendidit edulio. Ita profectò & quisque nostrûm prædestinatus, aut reprobatus est; sed non nisi dependenter ab operibus liberè exercendis. Quæ ut vobis oraculi loco sint, ex altissimo terræ solio Pontificem Maximum obaudite: *Ipsa perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo disposita, ut ad hoc electi pro labore perveniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante sæcula disposuit dare.* Quam admirabilem prorsus Divinæ Sapientiæ dispositionẽ, fortiter ac suaviter alia ex alijs ordinantis, Leonardus Lessius contemplanda proponit.

Est ergo hic ordo prædestinationis; in primo signo dependenter à præviso lapsu Adami, decrevit incarnationem. In secundo est voluntas dandi auxilia sufficientia omnibus ad salutem, ob merita Christi. In 3. est visio operum & meritorum ac demeritorum: quinam auxilijs, quæ ipse singulis toto temporis decursu daturus erat, rectè uterentur, & per ea in justitia perseverarẽt (quæ perseverantia finalis ut Aug. docet, & fide certum est, à nobis pendet) vel in peccatis morerentur. Itaque illos elegit ad gloriam, hos reprobavit, & destinavit ad pœnam. Et ante hanc prævisionem nulla fuit absoluta electio, aut reprobatio: quæ ubi perspicaci mentis oculo, contemplabatur Bernardus, exclamat: *Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter; fortiter pro se, suaviter pro me.* Præscivit & præordinavit, omnes gratias, illuminationes, adhortationes, instinctus quibus ad finem meum uterer, vel abuterer. Quæ fortiter stabilita, & certissimè evenient; suaviter verò illa meæ libertati commisit. *Attingit* (inquit) *à fine usque ad finem, hoc est ab ortu creaturæ, usque ad finem destinatum à* Creatore, ab æterno.

Aug. l. 5. de Civit. c. 10. | *...ecanus ...t.* | *...mbr. l. 2. ...fide c. 3.* | *...m. c. 9.* | *Thom in ...st. ad ...m. c. 9.* | *Lanuza ...n. 27. ...prædest.* | *Esau salvum esse docet Corn. à Lapid. Iac. Tirinus & alij.* | *Greg. l. 1. dial. c. 8.* | *Lessius de perfect. divin. l. 14. c. 2.* | *Aug. l. de bono perseverant. c. 6. Idem epist. 106. Trident. Sess. 6. cap. 13.*

§. II.

Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. 2. Pet. 1.

OPtatissimum ab hominum memoria, exaudivit nũtium virgo Mechtildis, de qua refert Lætiensis Abbas Blosius: cùm feria 4. solemnitatẽ Paschæ proximè insequenti, sub missæ introitum de more legeretur: *Venite benedicti patris mei.* Mechtildim ingenti ac inusitato desiderio exæstuasse, & in has voces prorupisse: ô si certò scirem me fore ex istis benedictis, qui hanc dulcissimam vocem tuam audituri sunt! cui Dominus Iesus: *Certò scias te unam ex illis esse, & ut nihil dubites, ecce ego do tibi cor meum in pignus amoris.* Quo nuntio audito, liquidissimâ animi lætitiâ assiduò perfruebatur, donec morte imminente vox cęlitus insonuit: *Veni benedicta patris mei, posside paratum tibi regnum à constitutione mundi.* O nuntium longè jucundissimum! Quod quisque nostrûm mille votis exoptaret, nemo non omnibus fortunæ bonis, sibi emere studeret. Etenim ut nuntius consulatus adepti, litis adjudicatæ, hostis cęsi, obsidionis solutæ, victoriæ relatæ, gratissimus ac jucundissimus accidere soleat, longè tamen gratior auribus, animisque, à regalibus sedibus nuntius, certam ac indubitatam cælestis regni possessionem declararet. Quâ solâ fiduciâ fretus, meritò exclamare posset cum Cardinale Bellarmino, de novissimâ ad beatam patriam horâ admonito: *Fausta nova! fausta nova! fausta nova!* Verè niveo signanda lapillo dies illa, quâ Philippus Macedo tria, quæ in mundo universo sperare poterat, faustissima nuntia accepit: 1. equos illius in pulvere olympico palmam retulisse. 2. suos victoriâ potitos, atque urbem Polideam occupasse. 3. Alexandrum Regni hæredem, felici partu in lucem prodiisse. Quæ ut læta, ut fausta sint; quis tamẽ ponat istiusmodi *rumores ante salutem*? cùm inter omnia hæc mundi bona, & candidissimos fortunæ dies, ac prosperos successus, hæc anxia, dies noctesque cura solicitet: si inter pusillum gregem prædestinatorum cẽsendus sit? an vas in honorem, an in contumeliam? an inter titiones inferni, an inter seraphinos paradisi? an inter oves aut inter hœdos? *Ovem te putas, hircum te fortè Deus novit.* Vnde solicitudine plenus, sic suos sub integerrimâ religionis disciplinâ degentes, compellat Bernardus: *Quis potest dicere, ego de electis sum? ego de prædestinatis ad vitam? ego de numero filiorum? quis hæc, inquam, dicere potest? reclamante nimirum scriptura: nescit homo utrum amore, an odio dignus sit.* Quæ severissima divini Ecclesiastes sententia, beatum quoque Ludovicum Bertrandum, horrore sacro, simul & dolore percussit: in consessu porrò suorum, præsentes intuitus, à lachrimis temperare nequivit: causam rogatus, hoc paucis respondit: timeo & fleo, quia nescio quid de me futurum sit. Columnas Ecclesiæ nutare, sanctissimos viros concuti videmus, dum illud secum tacito animo volvunt, quod olim Davidi somnum excussit: *Anticipaverunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.* De ancipiti bivio incertus, & trepidus exclamat: *Numquid in æternum projiciet Deus?* numquid in æternum projiciet in tenebras exteriores? numquid in æternum cum reprobis deputandus? consimilem, horroris plenam quæstionem, monachis suis movit Doctor mellifluus: *Quis, scit,* inquit, *si omnium vestrum, quos hîc video scripta nomina sunt in cælis, & in libro prædestinationis annotata? quanto putas gaudio replerentur omnia ossa mea, si id scire contingeret!* Compello te quisquis es, quanto putas gaudio replerentur ossa tua, si favorabilem illam audire contingeret, quam ex ore crucifixi etiamnum miraculosè hiantis, B. Thomas de Villanova accepit sententiam: *Te inter prædestinatos certò adscriptum.* Iis te profectò cælestium voluptatum deliciis ebrium arbitrarer, quibus olim seraphicus Franciscus, qui per revelationem de salute sua

Blosius in appendice de 4. Sanctis fœminis.

In vita.

Aug. l. de ovibus c. 10.

Bern. in Septuag. serm. 1.

Eccl. 6.

Lanuza ho. 37. §. 2.

Psal. 79.

Bern. ser. 2. de Ascen.

In vita.

sua certior factus, ergastulum corporis sui disrumpere satagens, ita gestiebat, ut & cibi, & omnium rerum humanarum immemor, sese non contineret, id jugiter ingeminando: *Laudetur Dominus.*

Quæ lætandi, & exultandi causa, cùm justissima sit, & inter prædestinatos censeri, summa votorum sit, quis non hâc Principis Apostolorum saluberrimam doctrinam avidissimè arripuerit, quâ certam tradit nos vocationem nostram facere posse, ac fortunæ nostræ, prædestinationis, aut reprobationis, nos fabros esse demonstrat; dum ait, nos per bona opera electionem nostram certam facere posse. Ex quo cum P. Vasquez, Molina, & suprà ex Augustino, D. Thoma, aliisque, præcellens Theologus Gregorius à Valentia concludit: electionem ad gloriam à Deo fieri ex prævisis meritis, docetque evidenter illo dilem-

Valentia tom. 1. q. 23. de prædest. disp. 1. punct. 4.

„mate: *Vel sum prædestinatus, vel non sum prædestinatus,* mirificè potiùs acui, & ex citari in nobis posse continuum pietatis studium. Quod ut intelligatur inquit, excutienda sunt breviter membra illius ratiocinationis, quâ perperam quidam uti solent. Si sum, ais, prædestinatus, potero jam licenter frui voluptatibus, quandoquidem quidquid nunc faciam, certissimè posteà salvabor; imò verò si prædestinatus es, oportet ut bene opereris, & rectè vivas, quia nullus ex adultis est prędestinatus, nisi qui prævisus est in hac vita bene operari finaliter; & quoniam incertus es, quanam hora ex hac vita decedes, omni tempore est tibi bene operandũ, ne finaliter non bene operans inveniaris; & ita verum non sit illud, quod in ea tuæ ratiocinationis parte supponebas, videlicet te esse prędestinatum. Rursus si non sum, inquis, prædestinatus, quidquid nunc faciam, tandem condemnabor. Cõsultum igitur erit jam dare operam illicitis voluptatibus, si quidem sum postea afficiendus supplicio. At enim verò, si nõ prædestinatus es, & ad æternum supplicium destinatus, causa hujus erit, quia finaliter eris obstrictus peccatis, quibus „operam in vita dabis, neque cooperaberis divinæ gratiæ. Ne igitur verum sit, non esse te prædestinatum, omni tempore piè tibi vivendum est, ne finaliter obstrictus peccatis è vita discedas, id quod potest evenire omni hora: neque enim poteris malè vitam finire, si semper piè vixeris. Tum subdit: quod autem penitus certum tibi non sit, qualis tandem in vitæ extremo sis futurus, vererisque ne in peccato vitam finiturus sis, id te etiam incitare potiùs vehementer debet, ut quod incertum tibi est, & tamen ex te cum divina gratia pendet, id tu semper rectè vivendo certum eventu ipso facias. Certissimum enim est, numquam te vitam malè finiturum, si semper rectè vixeris. Atque hæc vis, & ratio est, illius D. Petri sententiæ: *Satágite ut per bona opera, certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Quod sanctissimus Doctor Thomas à Kempis confirmat, dum ait: cum quidam anxius inter metum & spem frequenter fluctuaret, & quadam vice mœrore confectus, in Ecclesia ante quoddam altare, se in oratione prostravisset, hæc intra se volvit, dicens: ô si scirem, quod adhuc perseveraturus essem? statimque audivit intus divinum responsum: quid si hoc scires, facere velles? fac nunc, quod tunc facere velles, & benè securus eris. Moxque consolatus & confortatus, divinæ se commisit voluntati, & cessavit anxia fluctuatio, noluitque curiosè investigare, ut sciret quæ sibi essent futura; sed magis studuit inquirere, quæ esset voluntas Dei beneplacens & perfecta, ad omne opus bonum inchoandum & perficiendum. Quod si & vestrum studium fuerit, & mandata Dei servaveritis, certi estote de prædestinatione vestra. Assertorem infallibilem allego Augustinum qui super illud Pauli: *Sic currite ut comprehendatis.* In rem nostram sic disserit: *De ipso cursu vestro, bono rectoq; condiscite, nos ad prædestinationis gratiam pertinere,* viam mandatorum, cum Regio Vate currendo: quam qui insistit, certò scit se non errare. Quare & vos omnem anxiam fluctuationem seponite,

Thom. à Kemp. l. 1. de Imit. Christ. c. 25

2. Cor. 9. Aug. l. de bono persev. c. 22.

mœstumq́ timorem mittite, Deo ac mandatis ejus obtemperantes, bonis operibus vacãtes: hæc enim semina sunt beatæ æternitatis, de quibus Apostolus ait: *Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet*; quo fiet, ut cum gaudio, omnes dæmonis infestationes, ac gravissimas hac in parte illusiones illidas, aut illudas. Quemadmodum religiosum illum virum fecisse legimus, cujus socius, cùm sibi revelatum diceret, ipsum esse de numero damnatorum, respondit: *Benedictus Deus. Nec tamen sic desperabo, sed pœnitentiam, quam per ingressum religionis assumpsi, de cetero duplicabo, & triplicabo; donec gratiam, & misericordiam apud Deum altissimum qui pius est, inveniam.* Et post multos dies, iterum socio revelatum est, ipsum esse de numero salvandorum. Iure igitur meritissimo, ut loquitur Beyerlinck, inculcandum illud Augustini: *Si non es prædestinatus, fac ut prædestineris, & enitere ita vivere, ut cælesti habitationi congruas.* Affine est quod narrat Nierenbergius: uni è priscis illi eremi incolis, qui alteri pacificè convivebat, invidit dæmon, & transfigurans se in Angelum lucis, seniori revelat, juvenem æternis ignibus destinatum. Cohorruit ad hanc vocem senex & multis diebus hac recordatione gravissimè cruciabatur. Quod ut juvenis advertit, importunis precibus extorsit tristem nuntium; ad quem ille hilari vultu & animo sereno: Hoc te mihi pater minimè conturbet, eo hactenus Deo servivi, non ut mercenarius pro cælo; sed ut filius ex officio debito, & quia ipse ut summum bonum, omni amore dignus est. Nec diutius Deus bonum senem affligi passus est, sed nocte insequenti manifestavit, hunc ejus sodalem plurimum per hos sinceri amoris actus, apud Deum meriti consecutum, ac inter prædestinatos ad gloriam conscriptum. Quæ cùm ita sint, *quis dignè cogitans habitationem apud Deum, in qua omnes prædestinatione sunt deputati, qui secundùm propositum vocati sunt, non enitatur ita vivere, ut tali habitationi congruat?* Ille apud Taulerum interrogatus: *Quid faceres, si te Deus damnare vellet?* Respondit: *Duobus brachijs, humilitate & charitate Deum complecterer, cogeremq́ mecum descendere in infernum, & sic mihi infernus fieret paradisus.* Hactenus, ut videtis, altum metuentes, ita littus legimus, ut feliciter portum nos obtenturos speremus. Altiora verò hujus abyssi mysteria rimetur, qui volet: cur potiùs hanc gratiam, quam scit fore inefficacem det Iudæ, & alteram, quam scit fore efficacem donet Petro: *Cur hunc magis, quàm hunc liberet, scrutetur qui potest, tam profundum judicium; verumtamen caveat præcipitium.*

Gal. 6.

Ludolph. à Saxonica de vita Chri. p. 2. c. 50.

Beyerlinc theat. tit. prædest. Aug. de fide & operib. c. 22.

Nierenb. vita divina c. 12.

Aug. de fide & operib. c. 22.

Taulerus in Colloq. Theol. & Medici.

Aug. epist. 105.

Ut tamen ex hoc maximo sapientiæ Dei arcano, non exiguam utilitatem referamus, monet S. Prosper: *In remotissimo ab humana cognitione secreto, præfinitio hujus electionis abscondita est, & de nullo ante ipsius finem prænuntiari potest, quod in electorum gloria sit futurus: ut perseverantem humilitatem, utilis metus servet, & qui stat, videat ne cadat.*

S. Prosper de vocat. gent. c. ult.

Quare cùm solus Dominus norit, qui sint ejus, *illiq́ soli* (ut Ecclesia canit) *cognitus sit numerus electorum, in cælesti civitate locandus*, quisque cum timore & tremore salutem suam operetur; idque non per mœstum timorem, sed lætum & exultatione plenissimum, scriptum est enim: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. In pauco ergo, hujus vitæ tempore* (inquit Gregorius) *mentem vestram necesse est ut tremor teneat, ut quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodum exultes.* Optimè tremori exultationem subnectit; quia quò major fuit in periculis trepidatio, eò major his perfunctis suboritur exultatio. Idem argumentum prosequitur August. *Quis* (inquit) *ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio, ut etiam per satanæ Angelum, ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus.*

Psalm. 2.

S. Greg. l. 6 ep. 22.

Aug. l. 6. de corrept. & gratiâ c. 13

Virtute non minùs quàm sanguine illustris Domina, nomine Gregoria, Imperatrici à cubiculis: petiit per epistolam à S. Gregorio, ut certam se redderet de remissione peccatorum, ac Dei gratiam se consecutam, cui sanctissimus Pontifex respondit:

S. Greg. l. 6 ep. 22. dit: *Quod dulcedo tua in suis epistolis subjunxit, importunam te mihi existere quousque scribam mihi esse revelatum, quia peccata tua dimissa sint; rem & difficilem, & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat; inutilem verò, quia secura de peccatis tuis fieri non debes; nisi cùm in die ultimo vitæ tuæ, plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque ea quotidianis fletibus lavare.* Quod exemplo S. Pauli confirmat dicens: *Certè Paulus Apostolus jam ad tertium cælum ascenderat, in paradisum quoque ductus fuerat, arcana verba audierat, quæ non licet homini loqui: tamen adhuc trepidans dicebat: castigo corpus meum, & servituti subjicio, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Adhuc timet, qui jam ad cælum ducitur, & jam timere non vult, qui adhuc in terra versatur.* Ita S. iste Doctor non solius Gregoriæ, sed nostrûm omnium inutile de futuris studium, ac desiderium compescit, ad humilitatem nostram, & constans in timore Domini obsequium magis accendendum. Et hanc primam causam tangere videtur, cur Deus tantum mysterium voluerit nobis esse occultatum: pergit porrò: *Perpende* (Greg. cit.) *dulcissima, filia, quia mater negligentiæ solet esse securitas: habere ergo in hac vita non debes securitatem, per quam negligens reddaris. Scriptum est enim: Beatus vir qui semper est pavidus.* Cui consentit D. Augustinus. *Vtile est omnibus,* (...de bo. ...ersev.) *vel penè omnibus, ut quales futuri sint, scire non possint; ut quisque dum nescit, an sit in bono perseveraturus, & humiliter, & solicitè Dei gratiam imploret, cum eaque casum cavere, & in gratia perseverare satagat*: pronum enim esset ei, qui certam de futura sua beatitudine revelationem accepisset, in arrepto proposito flaccescere, alios præ se contemnere, occasiones peccatorum minus sedulò devitare: quam causam Doctor Angelicus adlegat: *Etiamsi* (inquit) *aliquibus ex speciali privilegio sua prædestinatio reveletur; non tamen convenit, ut reveletur omnibus, quia sic illi, qui* (...m. ...23. ad 4.) *non sunt prædestinati desperarent, & securitas in prædestinatis negligentiam pareret.* Magnæ sanctitatis & austeritatis fuit S. Paphnutius Anachoreta, qui cùm vitam duxisset Angelicam, subiit animum, cui Sanctorum consimilis esset? Assistens huic cælestis genius dixit, eum non excedere vitæ sanctimoniâ Cytharœdum, qui in proximo pago canendi arte victum quæritabat. (Ruffin Aquil. Rosweid. vita Pat. l. 2.) Quo nuntio attonitus, hominem convenire statuit, atque in eo has duas maximè heroicas virtutes deprehendit, quod Virginem Deo sacratam, inter latrones fortè dilapsam, omnino intactam servasset; & pauperem familiam trecentis solidis è gravissima servitute liberasset. Quo cognito ferventiùs deinceps in virtutum studia incubuit. Dum non multò pòst, desiderium exarsit, parem sibi videndi; atque ilicò vox cælitus exaudita: parem ei meritis, virum agrestem in vico proximo. Et hunc igitur quæsivit, eoque comperto intelligit ipsum per triginta annos, cum uxore sua perpetuam castitatem, aliaque pietatis ac misericordiæ opera sedulò exercuisse. Exinde ergo persistebat in jejuniis & orationibus, semetipsum ad majora & perfectiora extendens. Tandem non acquiescens, tertiò rogavit Dominum, quis ei similis in terris existeret. Audivitque similem esse negotianti, quem ilicò sibi occurrentem cerneret, atque eccum adest illi mercator Alexandrinus, qui decem saccos leguminum, in liberalem eleemosynam ad monasterium optimi viri adferri curarat. Tandem cùm vir S. laboribus suis finem imponens, ad extrema deductus esset, Angelus Domini sic eum compellavit: *Veni jam benedicte, & ingredere ea quæ tibi debentur æterna tabernacula. Ecce enim adsunt Prophetæ, qui te in suum suscipiant chorum. Hoc autem tibi prius idcircò non revelavi, ne fortè elatus, damnum aliquod tui laboris incurreres.* Tu quoque ô homo, *in timore Domini esto tota die, quia habebis spem in novissimo.* (Prov. 23.)

EMBLEMA XLVIII.

INFIRMABATVR. *Ioan.4.*

NEC DEXTRÆ ERRANTI DEVS ABFVIT.

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN.

Divinus amor morbos, ceu molossos immittit, ut venetur animas: quin & doloris jaculo configit, ut ad ſe fontem vivum recurrant.

§. *I. Infirmitas corporis facit ut animus ad Chriſtum, & ad cæleſtia ſuſpiret:* ſicut cervus ad fontes aquarum. *Pſalm.*41.

§.*II. Homo cùm morbi cruciatibus conflictatur, Martyribus collatus, jure uſurpat illud Pſaltis* : perfecit pedes meos tamquam cervorum: & ſuper excelſa ſtatuens me. *Pſ.*17.

DOMI-

DOMINICA VIGESIMA POST PENTECOSTEN.

Infirmabatur. Ioan. 4.

SI quis veſtrûm Auditores, peramœno venandi ſtudio, animum oblectare, luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare prærupta montium juga, cum fugacibus feris curſu, cum audacibus robore, cum callidis aſtu certare geſtit, amat & ardet: novum hodiernâ die, & hactenus fortè inauditum venandi artificium condiſcat; quod citra ſtrepitum & clamorem, non tamen citra defatigationem & ſudorem, non citra vulnera ſed innoxia, non citra morſus ſed non ad mortem, denique quod mireris, non in luco ſed in lecto ſolet exerceri. Venationem dabimus, non qualem D. Hieronymus execratur, quæ animi ferociam & belluinam quandam barbariem inducat, ut dicere non ſit veritus: *Eſau venator erat quia peccator erat, & penitus non invenimus in Scripturis ſanctis, ſanctum aliquem venatorem.* Sed tale vobis venandi genus proponam, quod hominum animos, ex efferatis manſuetos, ex elatis modeſtos, ex temulentis ſobrios, ex laſciviſcis caſtos ac integros ſibi reſtituat. Cujus venationis inventor & artifex, cæleſtis Cupido eſt, qui ut ne dubitetis, venatoris habitu, pharetrâ ex humeris pendulâ, arcu inſtructus P. Antonio Martinez ſeſe ſpectandum præbuit, ut animas & corda mortalium venaretur: *Præbe & te jaculo formoſo* (ait Origenes) *ſiquidem Deus ſagittarius eſt.* Etenim ut Principibus viris feras ſectari volupe, iiſque paſci, præ domeſticis altilibus delicioſum eſt: *Ita* (inquit Hugo Cardinalis) *potius ſunt ei delitiæ in filiis hominum, quam in Angelis, vel in aliis creaturis à ſe conditis: quia de his, quæ aucupio ſeu venatione capiuntur, ſiunt delitiæ, non autem de domeſticis; Angeli verò ad domeſticas res pertinent, homines autem venatione cepit.* Canes venatici, quos immittit, morbi ſunt, prædam verò cervos *herten*, id eſt corda noſtra agitant, ut ſaucii ad fontem recurramus. Quemadmodum hodie Regulum, ejuſque filium ad ſe compulit, & convertit. De quo Sanctus Thomas: *Regulus eſt omnis homo, cujus filius, id eſt mens, ſebricitat voluptatibus pravis, & deſideriis; accedit autem ad Ieſum, jam morbis velut moloſſis agitatus, ut ſanetur à languoribus ſuis.*

S.Hieron. in Pſ.90.

Nierenb. de vita divin. c.21.

Orig. ho. 2 ex duab. in Cant.

S.Thom. in Ioan. c.4

§. I.

Facit itaque infirmitas corporis, ut animus ad Chriſtum, & ad cæleſtia ſuſpiret, ſicut cervus ad fontes aquarum.

MEdicum Patavinum in atrio domus ſuæ, tabulam appendiſſe commemorant, quæ canum ſpecie, omne morborum genus, hominem miſerè diſcerpentium referebat. Podagra quippe pedes invaſerat, pleuritis latera exagitabat, renes calculus vellicabat. Pectus phtiſis corrodebat, ventrem & inteſtina, colica torquebat, canina fames ſtomachum vorabat, guttur angina præfocabat, ora cancer laniabat, cerebro phreneſis dentem infixerat. His ſupereminens ingens Moloſſus, toto corpore incumbens (qui febrim malignam deſignabat) horribilem tremorem

conci-

concitabat. Qui omnes miserum in modum, hominem non secus ac Actæonem in Cervum conversum, insectabantur; hoc dumtaxat

7. Æneid. *Dum cervum ardentes agerent*
eum urgebant:

Ovid. 3. Metam. ——— *Dominum cognoscite vestrum.*

Plin. l. 8. c. 31. Eruditè ex animantum natura Plinius: *Cervi urgente vi canum, ultrò ad hominem confugiunt.* Dicam ego mancipia vaga, & mũdi hujus servi, urgente vi morborum, ultro confugiunt ad Deum. Iuvat audire Doctorem nectare & ambrosiâ enutritum, qui has non cerâ sed melle oblitas, ad Bellicum ægrum consolatorias missitavit: Ambr. l. 2. ep. 39. *Iactatum te gravi ægritudine, significasti mihi credidisse in Dominum Iesum; & jam cœpisse revalescere. Ad salutem igitur ea infirmitas fuit, plus aculei quàm periculi ferens, quia diu promissum remordebat. Hoc est quod ait:* PERCUTIAM, ET SANABO. Deut. 32. *Percussit infirmitate, & sanavit fide.* Nimirum dum Bellico jaceret ægrum corpus, sese erexit animus, & ad altiora fidei mysteria, solemnemque professionem evexit. Quæ in filium Reguli, Amb. cit. quem Dominus *percussit infirmitate, & sanavit fide,* quàm aptè cadant, manifestum est; & porrò experientia magistra nos edocet, complures corporis infirmitate percussos ad Deum conversos, & ab animi ægritudine sanatos fuisse. Exemplum ingens Ezechias erit, qui in flore ætatis, novem & triginta annorum, Deo ac superis minus gratus, æger gratior esse cœpit, ubi Isa. 38. illud ab Isaia oraculum excepit: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.* Quæ Psal. 28. vox (ut erat) velut *vox Domini præparantis cervos,* eum exagitavit, atque unà immissâ altiùs per viscera morbi lue, quasi lethali jaculo saucius, ad Deum fontem vivum, celerrimè mentem, & ut potuit, corpus convertit. Siquidem ut sacræ paginæ testantur: *Convertit faciem ad parietem* (templi, Corn. hic. quò æger ire non poterat, inquit Cornelius) *& oravit ad Dominum, & flevit Ezechias fletu magno.* Æger risum reputavit errorem, & flere didicit, cui firmo ac valenti, pumice ficciores erant oculi: prius obduratus ad monita, precesque animus, jam cereus & flecti facilis ante in terram pronus atque abjectus, modò in cælum ac superos erectus; quo fructu? qui ad fontem confugit, quindecim annorum sanitatem, imò & sanctitatem perpetuam adeptus est. Habet hoc cervus, ubi virus intra viscera sumpsit, aut jaculo confixus est, ut medicinam ex dictamno quærat, aut ad fontem festinet, ut ardori ac plagæ medeatur,

Cùm tergo volucres hæsere sagittæ. L. 12. Æn.

Vides tu, quisquis divino jaculo, quandoque sauciaris, quò recurrendum sit. Itáne feræ sagittis transfixæ, sua norint pharmaca sponte nascentia, & nostræ desit ægrimoniæ medela? eam vos doceat, quæ salubriter adinvenit Princeps urbis Romanæ fœmina, de qua Hieronymus: *Ezechias vicina morte terretur, & fusus in lachrimas, 15. annorum spatio protelatur. Ita & nunc mea Marcella, Blesillam nostram vidimus, ardore febrium per triginta ferme dies jugiter æstuasse, ut sciret reijciendas delitias corporis. Vidua nostra ante morosiùs ornabatur, & die totâ quid sibi deesset, quærebat ad speculum; nunc ad orandum festina consurgit, & tinnulâ voce cæteris alleluia præcipiens, prior incipit laudare Dominum suum. Flectuntur genua supra nudam humum: pulla tunica, minùs cùm humi jacuerit, sordidatur, &c.* Hieron ep. 19. ad Marcell.

Attendite ô filiæ, quid cælestis spectet medicus, dum vobis mobos immiserit. Blesilla valens ac vegeta, delitiis vacat, mundo muliebri irretitur, tota vanitati similis facta, oblita Dei creatoris sui; morbo dejecta, ilicò mundana omnia fastidire, animum à fluxis & caducis rebus avocare, ad cælestia & æterna convertere, Deum Redemptorem suum meditari.

Dum Dux Albanus in Germania, luculentâ victoriâ, quâ de Duce Saxoniæ triũphavit, potitus esset, per Gallias iter instituens, Franciscum Regem salutavit, qui perfamiliariter ab eo sciscitatus, num vera forent, quæ fama sparserat, in eo prœlio quo Saxonem vicit, duos in cælo Soles conspicuos fuisse; respondit Albanus: *Se in hoc*

hoc conflictu adeò occupatum fuisse in terris, ut non viderit quid ageretur in cælis. Ita complures mortalium, terrenis toti intenti, nihil cæleste, nihil æternum mente agitant. *O curvæ in terris animæ!* quibus non vacat, imò *tædet cæli convexa tueri.* Tempus non suppetit, dum lecto assurgunt, aut decumbunt, ut parvas preces fundant, discussioni conscientiæ quadrans tribuatur; interim in multam noctem rationes temporalium expendunt; semihora per hebdomadam vix sacris interesse datur, dum horas & dies in conviviis, symposiis, choreis, lascivis confabulationibus traducunt: qui ita occupati in terris, ut non vacet oculos attollere in cælum. Quos ut Deus erigat, ferias quasdam, & velut justitium ab omnibus causis civilibus, & negotiis sæcularibus per morbos, eosq; sæpe diuturnos ultro elargitur: eo quippe tempore nec causidicis lites tractare, nec Senatoribus curiam adire, nec mercatoribus nundinas aut forum frequentare, nec patrifamil. domesticis negotiis implicari, nec Principi aut orbis Monarchæ regnum administrare vacat, aut ulli pedem è domo efferre licet aut lubet. Quid, quod nec honores ambitiosum, nec divitiæ opulentum, nec carnis illecebræ lascivum, nec cupediæ aut exquisita pocula, temulentum valent oblectare. Et quisquam sibi tempus deesse queratur, ut cælum, ut Deum cogitet?

Binet amour div. c. 21. Dixerit olim scitè Wenceslaus Bohemiæ Rex, dum exercitu fuso fugatoque, victus ac vinctus in carcere rogaretur, quid differentiæ esset inter Regem & captivum? *Nulla* (inquit) *nisi quod Rex de terrenis cogitet, captivus de cælestibus.* Antea vivebam mihi & regno, nunc Deo & cælo. Talem sentētiam & sensum, morbus multis expressit. Quo verissimum illud Pauli

2. Cor. 12. comprobatur: *Virtus in infirmitate perficitur.* Vultis hujus rei luculentum, vel ab Ethni-

Plin. l. 7. ep. ad Max. „co testimonium? Nuper (ait Plinius) me „amici cujusdam languor admonuit, „optimos esse nos, dum infirmi sumus: „quem enim infirmum aut avaritia aut li„bido solicitat? non amoribus servit, non „appetit honores, opes negligit, & quātu„lumcumque ut relicturus, satis habet. „Tunc Deos esse, tunc hominem se esse „meminit. Invidet nemini, neminem mi„ratur, neminem despicit. Imposterum si „contingat evadere, innoxiam beatamque „destinat vitam. Possem ego quod pluri„bus verbis, pluribus etiam voluminibus „Philosophi docere conantur, ipsis brevi„ter, tibi, mihique præcipere, ut tales esse „sani perseveremus, quales nos futuros „profitemur infirmi.

Vbi duos potissimùm ex ægrotis lectulo, quasi ex viridarii areola, fructus pullulantes colligemus, quorum prior erit, omnium vitiorum ramos per morbum resecari, imò vel ipsum unà peccati reatum extirpari; alter, omnium virtutum ac meritorum, quibus SS. Martyres ac Confessores valet adæquare, uberrimam messem exurgere. Quod primum spectat, appositam similitudinem adfert Præsul Africanus, dum peccatorem velut silvestrem arborem, pabulum ignis, recisis luxuriantibus ramis, & fœcundo surculo per afflictionem & morbum inserto, facit uberrimos ac saluberrimos pœnitentiæ fructus proferre: *Inserit,* inquit, *Deus quasi surculum tribulationem injusto, ut fructus afferat dulces.* *Aug. in Ps. 127.* Quod de excelsa Seraphici ordinis stirpe, Bonaventura testatur, asserens Magnum Franciscum ad annum ætatis vigesimum, quasi inutilem truncum, in mundi nemore adolevisse, ac tandem per corporis afflictiones, ex oleastro in olivam conversum, per orbem universum ramos, omnium virtutum fructibus onustos extendisse: *Nam facta super eum manus Domini, & mutatio dexteræ excelsi, diutinis languoribus ipsius corpus affligens, ut coaptaret animam ad sancti Spiritus unctionem.* *Bonav. in vita c. 1.* Indubitatum porrò est, sexcentos velut inutilia luxuriantis vitis sarmenta, æternis ignibus tradi ad comburendum, qui fœcundos palmites progerminassent, si calorem febrium, & manum Medici resecantis, experti fuissent. Ita olim legimus in vita S. Thomæ Cantuariensis: ad ejus sepulchrum, piosque ci-

 neres,

neres, sese contulerat æger unus aliquis, & quæ Magni Præsulis miseratio, etiam excusso morbo pristinam valetudinem impetrarat: cùm ecce sibi suisque jam reddito, suboriri cœpit scrupulus, num sanitas æquè ac morbus, ad salutem animæ ac beatitatem esset profutura? dum ergo pungit, & conscientiam exstimulat ea cogitatio, ad sancti Martyris ac Præsulis sepulchrum revertitur, ac potentem hunc Medicum orat atque obsecrat, si fortè sanitas corporis obesset animæ, ac beatæ æternitati, rursus morbum immitteret. Cùm eccum è vestigio, velut in diversorium præpropera festinatione desertum, morbus rediit, ne eo digresso anima fido custode se destitutam serò lugeret, qui custos ex Dei monito, atque illius servabat.

S. Greg. l. 9 ep. 25. Hæc S. Gregorii doctrina est, *quis*, inquit, *enumerare sufficit, quanti in sua luxuria dimißi, in blasphemijs quoque & superbia proruentes, in rapinis & iniquitatibus permanentes, usque ad diem obitus, ita in hoc sæculo vixerant, ut numquam dolorem vel capitis paterentur, & subitò percußi, ignibus inferni sunt traditi.* Et his tu æger sanitatem invideas? Ex quibus complures, si aliquot menses dolore calculi, podagræ, febrium conflictati, quantam scelerum massam evitassent, quàm salubriter multi resipuissent? quod Hipponensis Præsul confirmat dicens: *Multi acceptа sanitate lasciviunt, qui ægroti casti erant; sanati adulteri fiunt, qui dum ægrotarent, neminem lædebant: receptis viribus invadunt, & opprimunt innocentes.* Ut quis fortè salubriter, lascivis omnibus, veneream luem & tabem, gravissimo cruciatu per viscera virulenter se diffundentem, imprecari posse videatur: quo vel sic salutem animæ consequantur. Spectavit hoc S. Ægidius, qui dũ silvam solus, carnis stimulis agitatus pererrat, à venatoribus velut cervus, sagittâ in incertum emissâ, vulneratus est: cui plagæ non modò medelam adhiberi noluit, sed & impensè Deum rogavit, ut læsa caro, numquam ad sanitatem rediret, ut hoc dolore ac telo quasi à cælesti manu immisso, Cypridis tela meliùs arceret. Si quidem

Aug. in Ps. 97.

divina dispensatione agitur, ut prolixiora vitia, ægritudo prolixior exurat. Quod ipsum S. Isidorus inculcat: *Adversa corporis, remedia sunt animæ; ægritudo carnem vulnerat, mentem curat, languor vires libidinis frangit.* Vos ipsos hîc testes compello, qui sani & valentes lascivitis in stratis eburneis, quis vobis animus, quæ mens, quæ cogitatio, dum nephritidis dolores, dum calculi, colicæ, podagræ, alijque excruciant? nónne meritò tum illud prisci Anochoretæ quisque usurpabit: vivere non licet, respirare vix datur, quomodò fornicari liberet? *Infirmitas carnis, vigorem mentis exacuit,* inquit Salvianus, *ut affectis artubus vires corporum, in vires transeant animorum. Non turpibus flammis medullæ æstuent, non malè sanam mentem latentia incentiva succendant, non vagi sensus per varia oblectamenta lasciviant; sed sola exultet anima, læta corpore affecto, quasi adversario subjugato.* Etsi enim anima sit hospes comesque corporis, ab hoc tamen quasi ab hoste sibi malè metuit; maximè verò si valens, & vegetus, atque adeò indomitus sit. Quæstionem movet Dyphilus de tribus fortissimis, scilicet *ferro, fabro, & febre*; hos inter olim sua lis, & de fortitudine contentio: pro ferro faciebat illud, quod & durum sit, & propè indomitum, & quod ipsum cetera frangat, atque edomet. Pro fabro militabat illud, quod ipse ferrum cudat, versetque formas in omnes, ideoque ferro fortior audire videatur. Pro febri verò hæc objecta ratio, quod fabrum ferri domitorem domet, debilitet, lectulo insternat, penitusque frangat. Ex quo deducitur, morbum validissimum luctatorem esse, lectum locum pugnæ, tempus hoc (ut Chrysostomus loquitur) prælii ac singularis certaminis designari: in quo qui hostem duello prostravit, statim mucrone jugulo intento minatur, ut devictus manus det, vitam ac veniam precetur; dejectus verò fatale sibi telum imminere, doloris signa ostendit, altos animos dimittit, ardenti prece vitam rogat, veniam precatur. Ita Deus in se injurios prosternit, & in lectum dejectis, lethale mortis spiculum inten-

S. Greg. ho. 19. in Euang. S. Isid. l. 3. de summo bono.

Salv. l. 1. de Provid.

S. Greg. l. 6 Mor. c. 14. intentat, ut culpam agnoscentes: *Terroris sui jaculo transfixos, ad sensum rectitudinis revocet.*

1. Regum 26. sublatus fuit Sauli scyphus & lancea, & ilicò pœnitentiâ ductus exclamat; *Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malè faciam, eò quòd pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie; apparet enim quod stultè egerim, & ignoraverim multa nimis.* Aufert benignissimus noster Jesus, filius David, per corporis infirmitatem, & neauseantem stomachum, scyphum crapulæ & temulentiæ juxta illud Eccl. 31. *Infirmitas gravis, sobriā facit animam.* Surripit arma & instrumenta nequitiæ, quibus eum impetimus, enervat corporis vires, morbos ac alios dolores immittens, exarmat nos, ut exclamare compellat: *Peccavi;* quam vocem ut Deus exprimat, non multis opus est, vel lapillus in renibus, vel contractio nervi, vel punctura vespæ extorquet.

Zehetner vermis conscient. l. 3. c. 1. §. 1. Fuit in Hispaniis, qui dum omnia taxillis dilapidasset, & Deum nequicquam ad secundos jactus invocasset, totus in rabiem actus, ædes repetit, loricam ac galeam adaptat, hastam manu arripit, atque ita cataphractus, admisso equo in forum provolat, hominum turbam percunctatur, num quis ex iis numinis assertor aut cultor? è vestigio arma capesseret, concurreret, se multiplici clade comprobaturum, nullum in cælis numen degere. Quin ultra progressus, ipsum Deum in certamen lacessit, si quis scelerum vindex existat. Ad has blasphemi voces, non ignes cælo delapsi, non ursi aut leones in reum caput immissi; sed Vespa defensionem numinis suscepit, quæ per galeam sese penetrans, adeò hominem infestavit, ut impatientiâ doloris victus, galeam abjecerit: jamque magis aculeis expositus, exclamare coactus sit Deum esse, eique supplex ac scelerum memor, ad se ac vindicem prorsus clementem redierit; haud aliter hîc vitam instituimus, divinum numen indies ad vindictam provocamus, nos immortales, & extra teli jactum credimus: dum ecce minimus dolor in nervo, lapillus in renibus, festuca in oculo, febricula velut apicula minima nos dejicit, ac prorsus prosternit. Rogavit olim Ioannem Anachoretam, Ruffino teste, quidam è monastico cœtu, ut se à febri tertiana liberaret, cui ille: rem tibi necessariam vis abjicere, ut enim sapone panni lavantur, sic mentem morbi eluunt, & candidam reddunt, adeò ut nihil supersit piacularibus ignibus expiandum; nam ut Salvianus loquitur: *Quantò imbecillior corpore, tantò purior mente.* Norat hoc S. Aldegundis, è regia Gallorum stirpe, virgo oriunda: quæ de obitus sui die certior facta, quo pulchrior detersa omni maculâ sponso appareret, rogavit morbo immisso hic ita posset expiari, ut rectà in cælum evolaret. Mox voti compos, fœdum carcinoma pectus invasit, totumque corpus ad mortem usque depastum est. Adeò ut si quem febribus æstuantem, acutis doloribus divexatum, lethali sudore toto corpore perfusum videris, ardores hos meritò refrigerium, dolores lenimentum, sudorem benignissimi medici suave balneum, ad eluendas animi noxas existimaris. Summi Regis indulgentia est, quemadmodum nobilibus viris quandoque domus pro custodia assignatur, ita animum corpori quasi domestico carceri tradere, non in publicam purgatorii custodiam detrudere; ea propter Cardinalis Bellarminus l. 2. de purgat. cap. 6. *vitam hanc mitissimum purgatorium, & quasi carcerem quemdam senatorium & honoratum* compellare non dubitavit. Hoc etenim in ægris operatur commodi, divina providentia, ut per hos breves & leves corporis cruciatus, purgantium in altera vita flammarum supplicia, vel effugiant, vel multum diminuant. Testem adduco è Societate nostrâ juvenem, qui morbo jam ingravescente, dixit in aurem familiari socio: Tu mi frater, ora, obsecro, Dominum: grandis enim mihi imminet tempestas. Et ecce subitò ingruit multiplex dolorum, cruciatuumque procella; æstuare pectus, ardere, premi, frangique scapulæ: humeri, terga, corpus

S. Salv. l. 1. de prov. & epist. 5.

P. Fernandez in Gen. c. 35. sect. 10 p. 452. to. 3.

totum tremere, contundi, pungi, lancinari. Quid plura? omnibus ossibus, nervis, visceribus, medullisque intimis corporis desævire malorum nec audita, nec visa colluvies. Stupere interim omnes, condolere decertanti, precibus ad Deum recurrere, blandisque vocibus solari. Ipse patienter agere. Dei clementiam, Virginis opem implorare. Perduravit hoc malum integras quatuor & viginti horas: quo tempore exacto, disserenavit undique tempestas: æger ad se reversus, omnibus admiratione & exspectatione circumfusis, luctæ suæ causam exposuit: petiisse nimirum obnixè se à Deo, ut purgatorii pœnas sibi ante mortem infligeret, quibus tandem perfunctus liberè in cælum evolaret: postulatisque Deum annuisse; atque his tandem doloribus expiatus, placidè sanctèque obdormivit in Collegio nostro Eborensi.

Cæsar. l. 12. c. 151. Non absimile quid Cæsarius refert, Monacho Cisterciensi contigisse, qui nocte insequenti quâ extremum diem obiit. Prælato suo se miro lumine circumfusus declaravit; à quo rogatus quid accidisset, ut citra ullam in purgatorii pœnis moram, rectà cælum conscendisset? hanc causam subjecit: *Peracerbi dolores, immanes cruciatus, gravesque terrores, quibus in morte vehementer admodum sum afflictatus, expiantis mihi flammæ in purgatorio vicem subjere.* Quam ob rem si quem fidelem, aut etiam virum Religiosum inter summos dolores & cruciatus, cum morte luctantem deprehenderis, ne hominem à Deo desertum, inferis destinatum suspiceris; quin potiùs misericordem hîc Dei manum agnosce, ne vindex manus Domini in altera vita severissimè eum tangat. Quo exiguo quasi naulo hîc satisfaciat, ut citiùs in cælum evolet: tormenta enim & cruciatus ignis purgantis, etsi acerbissimi sint, vel lachrymâ tamen (teste Augustino) compendiosè restingui possunt: etenim quæ modò fideles tormenta patiuntur, *omnia hic ab anima superare, per eleemosynas & lachrimas, compendiosa transactione potuissent.* Quod si lachrima

Aug. hom. 36. Exo. 56.

quid ni sanguis, quid ni dolores, angustiæ, cruciatus morborum acutissimi, *compendiosa satisfactione* hos ignes sopire prævalebunt? Duo individui sodales unà tabernam subintrant, confabulantur, jocantur, strennè potitant, epulantur; at ubi Caupo rationes inire, solutionem urgere incipit, alter clanculum elapsus, socium destituit, omne debitum contractum ei expungendum relinquit. Ita nobiscum comparatum est, corpus & anima optimi commilitones, sodales arctissimi simul hujus mundi diversorium ingressi, rident, pariter jocantur, epulantur, debitum commune contrahunt: dum enim corpus superbè induitur, animus quoque insolescit: dum corpus helluatur, animus unà sceleris reus arguitur. Quare dum vitæ hujus vesper ingruit, corpus se subducit, & infra terram latebras quærit; animus verò à socio desertus, ad rationes expungendas detinetur, in carcerem purgatorii conjicitur, ut totum debitum persolvat ad novissimum quadrantem. Huic malo ut diuina providentia occurrat, suaviter & fortiter disponit, ne socius debitor elabatur, sed hic suam corpus quotam pendat, ne illic anima totum persolvere cogatur.

Optimè itaque censuit & dixit Theodorus Archiepiscopus Coloniensis, dum Sigismundo Imp. quærenti: *Quæ recta esset in cælum via?* respondit: *Si vitam ita institueris, ut facturum te promisisti, dum calculus, aut podagra, aut alius morbus gravior oppressit.* Nec verò quisquam mirabitur, ejusmodi rectà in cælum evolare, qui attenderit hominem ægrotum, sanctis Confessoribus, ac Martyribus non injuriâ conferri.

§. II.

§. II.

Perfecit pedes meos tamquam cervorum, & super excelsa statuens me. Psalm. 17.

VIrtute & eruditione Magnus Gregorius hoc olim è suprema orbis cathedra pronuntiavit: *Electorum mentes cervi dicuntur, dum more cervorum despectis terrenarum rerum sensibus, in superna, id est æterna se evehunt.* Quod quem ad modum per corporis ægritudines fieri queat, Doctor gentium tradit, dicens: *Virtus in infirmitate perficitur.* Et Psaltes regius: *Multiplicatæ sunt infirmitates, postea acceleraverunt*; quibus ita pedes, id est affectus animi perficiuntur, ut concitatissimos cervos, sanctissimos, inquam, confessores, fortissimos Martyres, virtutum ac meritorum cursu, etiam prævetterint; quem alterum ex morbis fructum colligendum statuimus.

S. Greg. l. 26. Moral. c. 10.

1. Cor. 12.

Psal. 15.

Vir senatorius, Nobilis Adolescens, elegans puella, sanctum illum in viris ac feminis religiosis rigorem suspiciunt, & venerantur: quem si consecuti essent (quod diffidunt) se vitæ sanctimoniam adeptos jure arbitrarentur; & verò consequi posse comprobabimus. Celeberrimus in regia Academia Madritensi sacrarum literarum Professor, & virtutum Doctor egregius: inediam, vigilias, corporis afflictationes, rigorem vitæ, quem ægroti ex variis morborum cruciatibus tolerare coguntur, cum austerrimâ quorumvis Religiosorum, aut etiam Anachoretarum vivendi disciplinâ comparari posse, affirmare non dubitavit. Ecquis porrò Carthusianus ita claustro continetur, ut æger, cui non modò per cubile inambulare, sed ne pedem lecto efferre concessum est? morbus illi cippus est, quo velut compede tenetur, juxta illud Iobi: *Posuisti in nervo pedem meum*, per podagram. Quis eremi incola ita frugi victitavit? quis palatum adeò insulsis aut insipidis exacerbavit? quis observantiæ summæ Religiosus, eam inediam toleravit, quam ægrum per menses & annos quandoque perferre cognovimus? quibus exquisita etiam fercula, non modo insipida & nauseam moventia, sed & insuper amarissimæ potiones exhauriendæ sunt. Quis Monachorum vigilias (quos quietus somnus per intervalla excipit) diuturnis ægrorum lucubrationibus, multum concedere non fateatur? Quis vel in storea, vel in dura humo cubando, ciliciis, flagellis, aliisque afflictationibus ita corpus divexavit, ad eam maciem & debilitatem redegit, quemadmodum morbus omnia membra ac interiora viscera excruciando, ad ossa usque hominem miserè depascitur, & consumit? Adde hæc in ægro reperiri citra indiscretionem, aut vanitatem. Etenim ut senator in toga, puella in damascena cyclade, princeps in purpura, jejunādo vigilando, psallendo, in dura cubando, aliisque ultrò assumptis corporis afflictionibus, Religiosos adæquet, aut exsuperet, non parum sibi de vitæ sanctimonia adblandiretur, & damnabiliter gloriaretur; at verò sibi adblandiri, *gloriari* cum Paulo *in infirmitatibus suis, ut inhabitet in se virtus Christi*, hoc securum, hoc sanctum est. Dixerit S. Basilius cœnobium esse *virtutum scholam*; morbum Ambrosius non inferiori elogio nuncupavit, *virtutum omnium officinam*; hic ad incudem revocatur abstinentia, castimonia, sui demissio, rerum omnium contemptus, obedientia ad quævis maximè ardua, omnium denique virtutum, morbi quasi in fornace tribulationis, fabri sunt; unde S. Bernardus: *Optanda infirmitas, quæ Christi virtute compensatur. Quis dabit mihi non solùm infirmari, sed deficere penitus à me, ut Domini virtutum virtute stabiliar!* noverat enim quantum meritorum cumulum ab assidua, qua per omnem vitam divexatus fuit, corporis infirmitate meteret, ut proinde in ægros cadat illud, quod in Petri Piscatoris filiam dictum olim ab optimo parente: *Sic expedit ei.* Iacebat illa gravi morbo oppressa, cùm pater qui in

Euseb. Nierenb. in Theopol. p. 1. l. 1. c. 11.

Iob 13.

2. Cor. 12.

S. Ambr. in Psal. 36.

S. Bern. serm. 25. in Cant.

alios omnes beneficus, in eam durior atque inclementior, roganti cuipiam, cur filiam à febri non expediret, vel attactu leni, vel si vellet etiam umbra sanaret? Respondit; *sic expedit ei.* Quod brevis, sed gravis viri sententia cõfirmat; *si sani erunt, sancti non erunt.* Ita omnino & plurimis expedit, ut vel calculo intrinsecus torqueantur, vel febribus torreantur, ut per hos dolores corollam palmamque Martyribus parem consequi mereantur. Quod nemo quisquam mirabitur, qui sanctorum Patrum, Doctorumque suffragiis, ægrotantium cruciatus martyrio adæquari animadverterit: idque ne temere adstruere videamur, Oratorem aureum testem induco, qui spiritu ferventes, ac queritantes, nunc martyrii tempus non esse, sed deesse passionum materiam: sic animat, omnibusque patentem ad prœlium arenam, in qua Iob decertavit, designat: *Quid ais, non adest martyrij tempus? nunquam profectò hoc abest, sed ante nostros semper est oculos, si vigilemus. Non enim in ligno suspendi, solùm hoc Martyrem facit: nam si sic esset, extra tales coronatos Iob poneretur; nec enim ante tribunal fuit constitutus, nec judicis vocem audivit, non vidit carnificem; neque suspensus in ligno, vel sublimis positus circa latera laniatus est. Attamen multis Martyribus graviora passus est.*

Salvian. l. 1. de Provi.

Chrysost. hom. 25. ad Pop. & hom. 1. in epist. 2. ad Cor.

Tum ubi acerbissima, quæ eum excruciarunt tormenta enumeravit, infert: *Cui non itaque dignus hic sit Martyri comparari?* num Stephano, Laurentio, Vincentio, Sebastiano? quibus ut caput tot radiis fulgeat, quot dolorum aculeis confixi fuere, certè & Jobi radiatus vertex exstitit. Facit huc, quod de Domitiano Romanorum Imperatore historici tradidere: eum adeò sagittandi peritum fuisse, ut infixis sagittis caput cervi coronaret. Ita Deus sagittis morborum ac dolorum, non cervum, sed servum suum coronat. Subtiliter more suo Augustinus: *Quo pungeris, inde nascitur rosa ut coroneris*; quod verissimum experta, exemplar sanctitatis, & patientiæ prodigium Lydwina: in eam tamquam in scopum incurrere morbi propè omnes, facto velut cuneo; sed ex acutis horum jaculis sibi radiatum diadema necti divinitus edocta est: quod imperfectum prius conspexerat, per prolixiores morbi dolores perficiendum cognovit: evenit si quidem ut non multò post, cælestis genius ad eam viserit dicens: *Salve charissima soror, ecce nunc absoluta est corona, quam nuper imperfectam vidisti.* Quod argumentum hîc valde opportunum, pluribus deductum invenies suprà, Dom. 2. Adv. Spectaculum heroicæ fortitudinis non minus præbuit Lidwina in lecto, quàm alii in Circo, aut amphitheatro. in eandem arenam descendit Clara, nomine & re etiam fortiter gesta clarissima: eam totos viginti octo annos alii ex aliis, iique gravissimi excepere morbi; maximè verò septemdecim postremis vitæ diebus, quos sine cibo & potu exegit, agitata est: quam lanienam, Reginaldo consolationem quampiam adferre volenti, suavem ducebat, quia legitimæ certanti, Iustitiæ coronam destinatam sciebat. Alteram, eodem in certamine laureatam, S. Coletam reperio, quæ à Deo Iesu suo summis votis expetiit, ut dolorũm ejus aliquando particeps esse mereretur. Votis annuis Salvator optimus, & exinde famulam suam quinquaginta annos morbis gravioribus, qui celebriorum sanctorum pervigiliis invalescebant, exercuit. Poterat certè hæc virgo de tali serto gloriari, quemadmodum de cervo legimus: qui dum Carolus Gallorum Rex feras insectaretur, canum latratibus concitatus, in regem incurrit; à quo captus, torquem collo gestare deprehensus est, cui inscriptum: *Hoc me Cæsar donavit.* Ad eum modum refert Plinius, *Alexandrum torques aureos cervis innexuisse, ac liberos dimisisse.* Aureolâ & ægri ac saucij dignissimi, nisi quis fortè levius hoc supplicii genus duxerit quàm Martyrii, quam palmam ictu gladij, aut laqueo, intercluso spiritu, in momento consequi. Non ineptè olim Diogenes, homines conspicatus confertâ multitudine ad amphiteatrum concursantes, exclamavit: O mortalium insaniam! concurrunt hi, ut homines

Lauredanus Tit. tribulatio.

August. in Psal. 52.

In vita.

Guanguinus l. 9. maini.

Plin. l. 8. c. 3.

nes cum feris videant decertantes, & me prætereunt cum naturali dolore depugnantem. Etenim non modo in campo, in circo, sed & in lecto fortitudini locus est. Ecclesiæ Doctorem audite: *Multi coronati sunt in amphiteatro pugnantes ad bestias, multi in lecto vincentes diabolum, coronati sunt; ac videntur non se movere posse, & intus in corde tantas vires habent, tantam pugnam exercent; sed ubi est occulta pugna, ibi occulta victoria.* Quare ut concludam, dum morbi vis corpus dejecit, tunc animus fortis perennem illum beatæ æternitatis fontem sitiens, ardentissimo pectore illud Augustini usurpabit: *Ægrotus sum, ad Medicum clamo: miserere mei fons misericordiæ, audi quid ad te clamet infirmus:* QVEMADMODVM DESIDERAT CERVVS AD FONTES AQVARVM, ITA DESIDERAT ANIMA MEA AD TE DEVS. Et infrà: *O fons vitæ, vena aquarum viventium! quando veniam ad aquas dulcedinis tuæ, de terrâ desertâ, inviâ, & inaquosâ: ut videam virtutem tuam, & gloriam tuam, ut satiem ex aquis misericordiæ tuæ sitim meam?* Quid adhuc moror in hac miseriarum valle, quid pedes meos spinosa hujus sæculi implicant blandimenta?

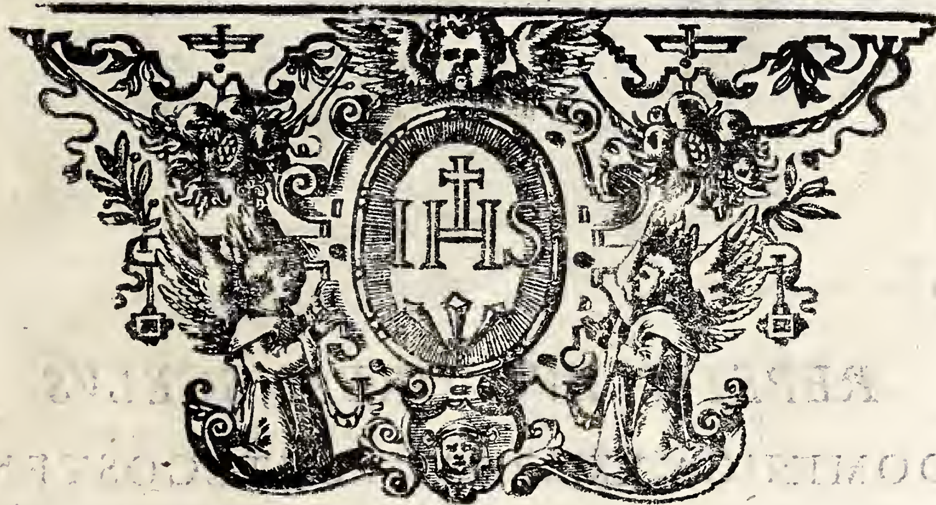
S. Aug. tr. 7. in Ioan.

Aug. Soliloq. c. 2.

Perfice pedes meos quasi cervorum. Hoc est (Interprete Hieronymo) *perfice amorem meum, ad transcendenda spinosa & umbrosa implicamenta hujus sæculi.* Et infinitæ misericordiæ tuæ dextera, post anxium hujus vitæ cursum, *super excelsa statuat me, super cælestem habitationem, ut inter cæteros cervos tuos, id est inter Angelos, canam gloriam.*

Psal. 17.

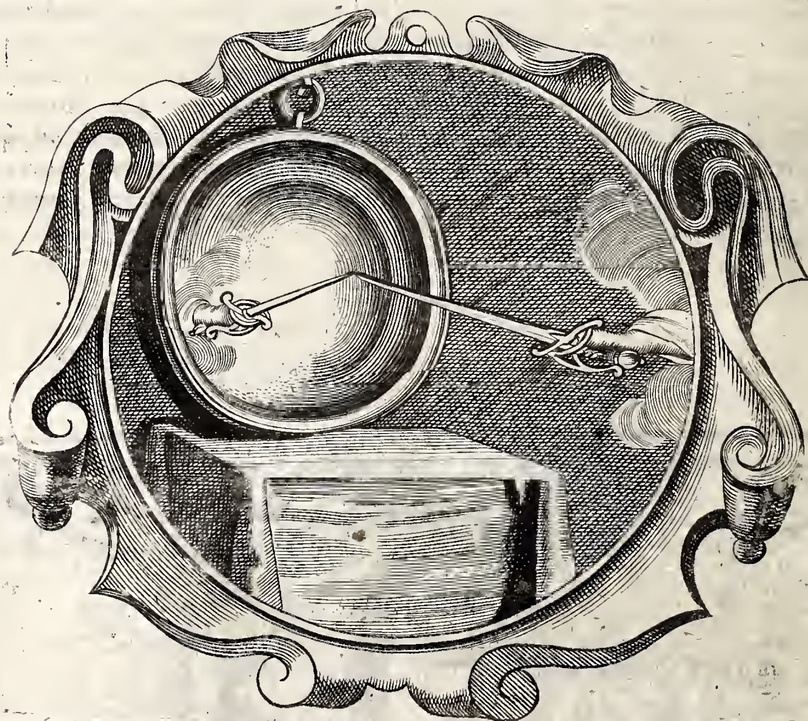
Hieron in Psal. 17.

EMBLE-

EMBLEMA XLIX.

SIC ET PATER MEVS CÆLESTIS FACIET VOBIS. Matth. 18.

Seneca Herc. Fur.

REPETIT AVCTOREM SCELVS.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

Vindex Deus pœnâ talionis, peccatorem punit. Et in ſervum nequam ſeverè animadvertit, qui conſervo ſuo crudelis exſtitit.

Sap. 11. §. I. *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.*

S. Salv. l. 8. de provid. §. II. *Ipſe ſibi parat peccator quiſque quod patitur; nos calamitatum noſtrarum auctores ſumus.*

DOMI-

DOMINICA VIGESIMAPRIMA. POST PENTECOSTEN.

Sic & Pater meus cælestis faciet vobis. Matt. 18.

Esther c. 7. SACRI Estheris annales referunt, Amanum principem Regis Assueri Dynastam, Mardochæo viro integerrimo, quia debitum (ut putabat) sibi honorem non deferebat, patibulum quinquaginta cubitos altum erexisse.

Jam pœna in miserum constituta erat, malum præ foribus, effugio via omnis præclusa, & velut *tenens suffocabat eum*: nec deerat quidquam, nisi ut Mardochæus collum laqueo indueret. Cùm repentè talionis pœna, in Amanum decreta est: *suspensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardochæo.* In hanc turrim evehenda fuerat, hæc campana. meditata in alios flagitia, suum Auctorem repetunt. Ita vero verius, illud Ecclesiastici: *qui laqueum alij ponit, peribit in illo*; etiam ex vaticinio, votoque regii vatis, huic meritò precatur: *veniat illi laqueus, quem ignorat.* Quod quàm præsenti materiæ, cui insistimus, conveniat, videamus. Conservum suum, homo irâ incensus, nulla miseratione ductus aggreditur, invadit, *& tenens suffocabat eum.* Supplicis & preces, & promissa contemnens:

Eccl. 17.

Ps. 34.

Æneid.

——— nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit;

Sed continuò per satellites duci jubet, & arcto carceri mancipari, *donec reddat debitũ.* Ita partes suas hic, & ut sperabat, rectè egerat: Ast aliter Doctor gentium sentiit: *nequis circumveniat in negotio fratrem suum, quia vindex est Dominus de his omnibus*; qui par pari referet, & pari mensura remetietur: Etenim & hujus servi nequam, Dominus minimè misertus est: *quia judicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam*; Iratusque tradidit tortoribus (id est dæmonibus, ut ait S. Thomas) horrendo in carcere cruciandũ, quoad usque redderet universum debitum. *quod, cùm numquam persolvet, semper pœnam luet* & laqueo ac funibus, quos alteri pararat, in æternum constringetur: si quidem, ut justè Sapiens dispositum testatur: *iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.* alij legunt: ligatur, tenetur, suspẽditur. Ut scitè Albertus M. Doctrinâ, sanctitate, & prodigijs termaximus, in sermone de S. Clemente Mart. ait: *Nota quòd malitia est funis, per quem diabolus peccatores suspendit in inferni patibulo; & nesciret per quid suspenderet eos, nisi ipsi apportarent ei funem, per quem suspenderentur.*

1. Thess. 4.

Iacob. 2.

S. Thom. in epist. Iacob. c. 2.

Prov. 5.

Stupet Theologorum Princeps factum illud, quo mitissimus Redemptor noster tot millia hominum, in templo ementium & vendẽtium, nemine renitente aut resistente expulerit: nec levius hoc miraculum ducit eo, quo aquam in vinum commutavit. Sic enim ait: *majorem demonstrat potentiam miraculo, quo aqua conversa est in vinum, eò quòd illuc inanimata subsistit materia; hic verò tot millia hominum domãtur ingenia.* Nostis autem quo usus fuerit, ad hoc prodigium instrumento? fecit *flagellum de funiculis*, & eorum funes, in acerbissima ipsorũ vertit flagella. rem tetigit Augustinus: *quia unusquisque peccatis suis cæditur, Dominus malè versantes in templo, flagello de resticulis facto, exclusit.* Miraris & tu flagella Dei: bonorum jacturam, præmaturam uxoris mortem, filios contumaces & perfidos. Vide ne & tu alteri, vi vel fraude damnum intuleris; ne & tu ut hæreditatem adeas, alterius mortem optaris; ne & tu pa-

S. Thom. in Ioan. c. 2.

Ioan. 2.

Aug. in Ps. 57.

rentibus immorigerus, ac rebellis extiteris, Talis filius exstitit, qui patrem suum capillis, extra domus limen in viam traxerat, hic pater in se reversus: siste fili, huc usque & ego parentem meum, avum tuum traxi. Alter etiamnum tenellulus, in nundinis quid expeteret blandè rogatus: scutellulam ligneam emi postulavit. causam addidit, ut & inde parentem decrepitum alat, ut ille modò avum suum: plerumque *enim*, ut Rupertus loquitur, *ea in quibus peccamus, fiunt flagella peccatoris.* his, & non aliis, olim Deus flagellavit Ægyptum, ut verissimum sit illud Sapientis effatum.

Arist. 5. eth. Serrarius l. 4. de rebus Moguntiacis c. 1. Fabri Dom. 1. Epiph. con. 3.

§. I.

Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur. Sap. 11.

OMnes Ægypti plagas, Salianus noster sic paucis complexus est:

Prima rubens unda, ranarum plaga secunda.
Inde culex tristis; post musca nocentior istis.
Quinta pecus stravit, Vesicas sexta creavit.
Post quam subit grando, post bruchus dente nefando.
Nona tegit solem, primam necat ultima prolem.

Salian. an. mundi 2543.

Quibus recensitis investigandum occurrit, cur vindex Deus, non pestem, non aliquem cælestis militiæ centurionem, flammeo gladio omnia vastantem immiserit; cur non ignem de cælo, aut terram sub pedibus dehiscentem, omnes absorbere præceperit; sed hoc potissimùm tam varij & inusitati supplicij genus excogitarit? nec aliam fuisse causam demonstrabimus, quàm ut populũ pervicacem, funibus peccatorum suorum flagellaret. Fuit illud invisum, crudele, barbarum Ægypti facinus, quo Hebræos parvulos, velut catellos recèns natos, flumine mergi præcepit; At ille ipse, qui vos animulas molles haurit, mergitque Nilus, aliquando tandem innoxij cruoris impatiens, suas sanguine tinget, & mutabit undas: ut eas qui biberit, tam infandæ cædis, pœnam ebibat. Nimirum ut disertè S. Augustinus: *justo Dei judicio factum est, ut de illo fluvio sanguinem biberent, in quo infantum Hebræorum sanguinem fuderant:* Quamquam solius Nili cruor: *in pœnas, non satis unus erit.*

S. Aug. q. 9. in Exod.

Affluent ingentia Maria, & rubentis oceani fluctus: ut qui alios infando scelere mersit aquis, iisdem ultrice Dei manu mergatur. Ut enim Theodoretus: *tradidit justissimus Iudex exitio aquarum, Pharaonem cum toto exercitu: quia per aquam interemerat infantes Hebræorum.* Quas aquas, ut ad mores & tempora nostra derivemus, cautum sit oportet, ne & ab hoc elemento commodũ aut emolumentum nequiter eliciendo, per id ipsum, & pecuniæ, & animę detrimentum incurramus. Quod Lugdunensi Oenopolę, Gregorius Turonensis Antistes evenisse narrat: hic lucrum ut augeret, vinum augere solitus, non immodicâ aquâ prout generosum erat, liberalius diluebat. Nec levem ex aqua quæstũ fecerat; jamque ingentẽ auri vim crumenæ abditam, secũ ad nundinas profecturus asportabat; cum Ararim fluviũ trañciens, è marsupio turgido fortè nummum educere parat: milvus supernè volitans & imminens, ubi è rubro corio marsupium vidit, ratus frustum carnis esse, in prædam præceps involat, & nihilo minus suspicanti, adunco tenacique rostro bursam extorquet & avolat: nec quidquam illo inclamante, perque devia & avia insectante; donec jam medio flumini vultur imminens, iniquum & inutile auri pondus, ex aquis malo dolo collectum, homine inspectante in fluvium demersit. Ita aquis redditur, quod ab aquis improbè acquiritur. Ut nemini non exploratum sit illud: *malè parta, malè dilabuntur.* Miraris non semel, quisquis es œnopola, propola, mercator omnis, qui paulò ante opibus, divitiis, fortunis, bonis omnibus affluebas, repentè velut turbine verso, omnia diffluere: diffluunt merces, diffluunt emptores; diffluunt per digitos nummi, diffluit fides, diffluit fama. In te ipse regredere & expende, an nemini pro mero frigidam vendideris, an merces adulterinas sinceris non admiscueris, an non per dolum & frau-

Theod. q. 25. in Exod.

Greg. Turon. l. 1. de gloria Confess. c. 109. Sanchez Royaume de Dieu l. 5. c. 9. §. 4.

& fraudes hæ opes ad te confluxerint. Et certus esto quia diffluent, & ut Ambrosius ad illa verba: *divitiæ si affluant*, monet, quomodo parta, sic recedunt: *Non vides*, inquit, *quia præterfluunt? quomodo veniunt, sic transeunt, & recedunt.*

Ambr. in Ps. 61.

Est & alterum quod hîc monitos velim, Nemo quisquam vestrûm sibi ab aqua metuendum arbitratur? nemo pœnas ab aquis in se sumendas reformidat? nullos vos parvulos aquâ strangulastis? nulli vos pauperi febricienti, extremâ siti & inopiâ laboranti, haustum frigidæ denegastis, consimilis supplicij & vos rei agemini, & vobis vel gutta in summis ardoribus denegabitur: *quia faciet Dominus iudiciũ inopis, & vindictam pauperum.* Purpuratus ille dives, cùm totus flammis immersus esset, de lingua dũtaxat queritur, in qua dirissimè cruciabatur. Ipsam causam sciscitatur Chrysologus: *si te gehennæ flamma complectitur, quare solius linguæ æstibus desideras subveniri? quid sitis extremi digiti guttam, quam si vel solam dedisses pauperi, non sitires?* & alibi: *sitit itaque guttam, qui vini lacus, cùm pauper sitiret, effudit.*

Ps. 139.

Chrysol. serm. 121.

Ser. 124.

Alteram Deus plagam, quasi ex undis profluam, toti Ægypto ranas induxit. Ut qui puerorum vagitus, ac matrum ejulatus surdâ aure respuerant, importuno ranarum coaxantium strepitu obtunderentur, quod egregiè Liranus observat: *Ista*, inquit, *plaga correspondet culpæ: quia pueri mergebantur, ut cum minori strepitu exstinguerentur: propter quod iusto Dei judicio, inde exiverunt ranæ in maximâ multitudine, infestantes suâ importunitate.* Quasi diceret, ait Mendoza: quia Ægyptij suum peccatum occultare voluerũt, demergendo pueros ne vagirent; propterea divino judicio factum est, ut ex eodem fluvio ranę prosilirent, quæ importuna coaxatione eorum peccatum proclamarent. Quàm multi hodierna die in occulto scelus peragunt, quod ranę, ut dicitur, in lucem proferunt. Quàm multi in abscondito fornicantur, adulterantur, quos intra novem menses infantum vagitus, velut ranarum strepitus, palam sceleris arguunt, & infamãt, dum spurij & nothi notissim fiunt. Denique luculentus hic sacro Ecclesiastæ campus est, diem illum aliquando adfore, quo omnia occulta manifestabuntur, & peccata auctorem suum palam arguent. Hebræos oppresserat Ægyptus, operibus luti & lateris; à luto & cinere pœnam exegit Deus: *omnis enim pulvis terræ versus est in sciniphes.* Et meritò à terrâ, à luto, à pulvere patitur: ut qui ab illo, peccati materiam hausit, ab eodem supplicij sui genus sortiatur. quod si crispi juvenes, comptæque puellæ attenderent, fucum in fumum: & cineres, quos nunc crinibus aspergunt, in tot sciniphes ac vermes apud inferos convertendos esse, salubrius alium cinerem, in quem convertendi sunt, mente tractarent,

Mendoza l. 1. Reg. c. 4 n. 11.

V. dicta 1. part. Dom. 1, Advent.

Exod. 8.

Infinitus sim si singula commemorem, cętera, quia obvia sunt videri poterunt apud Mendozam in libro 1. Reg. cap. 4. num. 11. Salianum an. mundi 2543. Lobbetium de peccato lib. 4. part. 1. Thesauri polit. aphorismi. Choquier c. 15. lectu & delectu digna. Nos ne aliò dilabamur, in propositum nobis scopum intendamus, ubi quasi in speculo manifestum redditur:

Sæpe in Magistrum scelera redierunt sua.

Seneca Thyest.

Fuit vir nobilis, qui in metalli concavum speculũ, gladium strinxit, & ilico acinacem ex adverso speculo; quasi in se retorqueri conspicatus, corruit. Non vanum aut inane hoc terriculamenti genus est, sed aptissimum vindicis Dei symbolum, cujus hoc inviolabile effatum est: *omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* In eam rem Benedictus Fernandius, Lusitanus Theologus, quid memoratu dignum commemorans: Ulyssipone, inquit, unus aliquis ducebatur ob patratum homicidium, extremo supplicio afficiendus. Affluxus hominum ingens, dum per urbem ducitur, Divi Sebastiani templum transit, ubi marmoream columnam humi temerè projectam conspicit, & consistit, cumque illo feralis comitatus omnis. Hic reus, oculis fixissimis locum intuens: audite ait quotquot adestis: numen supremum testor, me ab ea cæde ob quam à magistratu duci jubeor; penitus immunem esse; sed ô justissime Deus! qui dixisti: *mea est*

Matth. 26.

Fernandius in Gen. tom. 3 pag. 732.

Deut. 32.

est ultio, & ego retribuam eis in tempore. Ad hoc ipsum saxum, hominem ignotum hîc in tenebris sedentem, furiosè jugulavi. Facinoris nemo mortalium, nisi solus Deus conscius: hanc innocentis cędem modo vindicat, & legem olim latam exequitur: *quicũque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Hinc cum inopinato, quod sæpe fit, malo involvimur, pro se quisque cogitet, an non tu simile quid alteri fecisti? cogita. Nunc igitur talionis pœna te tangit, & non agnoscis unde ad te veniat. Sed anni sunt, inquis, jam multi, cùm hoc à me factum; & heu nescis, quia *patiens redditor est altissimus*; qui vadimonii diem producit, sed non omittit, expetendam talionis pœnam in menses, in annos differt, sed non aufert. Scelus illud animo repete, quod in natali Herodis epulo, in ipsas mensas importatum est. *Crudele spectaculum,* inquit Augustinus, *ante oculos constitutum, caput S. Joannis in disco. feralis missus crudelitatis, propter odium veritatis.* Sed parem sceleri pœnam attende. Saltitarat olim in regia, & in polito marmore puella, suoque saltu caput Joannis extulerat in disco. Saltavit deinde in rigente glacie, quæ ut saltatricem collo tenus hausit, glaciei testâ caput à cervicibus revulsum, in rigido aquę æquore subsiliit, fataliq; saltu crudelem quondam & impium saltum damnavit. Ecquis in animum inducat, immaturam sibi aut suis mortem imminere, quod alterius officio, dignitati inhians, aut invidens, mortẽ exoptarit, aut malè imprecatus fuerit? quis sibi persuadeat morbos velut agmine facto, in ædes suas immitti, gangrenam pectus invadere, anginam fauces pręfocare, podagram pedes captivare, chiragram manus, luem veneream aliudve malum, totum hominem invadere?

Gen. 9.

Eccl. 5.

Aug serm. 116. in nov. serm. Nicephorus l. 1. c. 20.

Audiant hi magnum illum Seleuciensem Antistitem, quem Gregorius Nazianz. *Divinam animam, in vita & à morte venerandam,* appellavit. Hic omnium morborum causam & originem, ex nobis ipsis deducit. Nostris malis ipsos nos affligere docet. *Morbi* quippe *peccatorum flagella sunt,* inquit, atque adeò in iis potissimùm membris corripimur, quibus graviùs deliquimus. Hoc de se verissimè sensit S. Ediltrudis, Anglorum regis filia: hæc postea Deo desponsa, virginum sacrarum antistita, è colli tumore acutos dolores, summâ tamen animi moderatione tolerabat, dicens: rectè omninò à benignissimo Judice secum agi, ut quibus membris hic deliquerat, & in deliciis fuerat, iis plecteretur, & cruciatus perferret; probè se meminisse, cùm juvencula esset, è collo suo pretiosa nimiùm monilia gestando, fortè evanuisse. Quo in genere cùm plura cuique suppetant, suffecerit unum adhuc inauditũ adduxisse, quod à viro non minùs religioso, quàm literato, oculato teste accepi: in Anglia, Matrona nobilis eburneas suas manus, vanè nimiùm ostentans, quo nitidiores apparerent, super mẽsam illata opportunè cerasa, inter quemque digitum inseruit, dicens: quàm bene conveniat candor & ille rubor. Non multò post, variis morbis afflicta, ad extremam penuriam redacta, niveas illas manus, nunc marcidas & luridas, ad stipem corrogandam extendere coacta est. Marius, qui olim faber ferrarius in officina cultros & gladios cuderat, à follibus & malleo ad militiam provolavit. Hic eos fecit progressus, ut Imperator demum evaserit. Sed omnis imperatoria ejus potestas, unico triduo finita, expiravit. Nam miles è Marii officina, Marium confodiens, acerbissimum hoc illi ingessit: *hic est gladius, quem ipse fecisti.* Ita Goliathus dux Philisthæus, suomet gladio interemptus est. 1. Paral. 11.

Greg. Naz. orat. 30.

S. Basil. q. 55.

Beda.

Nec aliter nobiscum agitur, quisque suo gladio cadit. Et ubi peccator ęternùm configendus erit, à Deo vindice audiet: *hic est gladius quem fecisti.* Iste est gladius, quem ira tua, quem avaritia tua, quem temulẽtia tua, quem libido tua conflavit. Iste est gladius, quem ipse eduxisti: quia *gladium evaginaverunt peccatores.* Iste est gladius quem lingua tua mendaciis, perjuriis, calumniis, turpiloquiis, blasphemiis exacuit. Juxta illud *lingua eorum gladius acutus.* Quia *exacuerunt ut gladium linguas suas,* qui proprium artificis, ac Domini sui petit jugulum. Psal. 56. Psal. 63.

In Gallia leviusculus Adolescens, in jurgia

gia facilis, in vulnera cædesque præceps, pugioni qui fortè pendebat è cingulo, hoc inscripserat lemma: *Ie frappe sans respect.* Nullo discrimine pulso. Diceres exanime, rudeque ferrum sensisse impressas sibi crudelis & impotentis animi notas: nocte enim quadam ad seras lucernas, ebriosque numeros cum saltitat, ludit, insanit, choreas ducit, seseque volvit in gyrum, à vagina elapsus pugio, graviter hominem pulsavit, feriit, & læthali vulnere affecit: ita nimirum, ut in educto ferro legere erat, à Domino, nullo discrimine ferire doctus. Brevissimè & verissimè præfatis subjunxit propheta: *gladius eorum intret in corda ipsorum.* Quemadmodum D. Ambrosius factitatum scribit, cum Theodosius Imper. acie jam structâ Eugenium Tyrannum peteret, ita faventem habuisse ventum, ut missilia ab hostibus jacta, in hostes revolarent. Quod Claudianus hoc metro celebravit:

Lobbet. de peccato l. 4. part. 1. §. 8.

Psal. 35.

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hyemes, revolutaq; tela
Vertit in authores, & turbine repulit hastas.

Claudian. in paneg. Theod.

Affine est illud Ecclesiastici pronuntiatum: *qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet.* Quod futurum edixit, verissimum evẽtus comprobavit. Anno millesimo octogesimo quarto, cùm Romæ degeret Henricus III. Imper. in Aventinum montem se receperat, utque sibi, Deoque vacaret impensius, ad beatæ Virginis ædem, sæpius itare solitus.

Eccl. 27.

Invitatus loci opportunitate, ex infima plebe homo nefarius, Imperatori necem moliebatur, ingensque saxum in transeuntis caput provolvere cogitabat. Sed dum occasionem avidè captat, dum saxum parat, adducit, movetque, impar immenso ponderi, ipse cum saxo præceps dovolvitur & occumbit, in quem verissimè Siracides: *qui volvit lapidem; revertetur ad eum.* Et Psaltes regius: *convertetur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.*

rov. 26. [P]s. 7. vide [L]orinum [h]ic.

Abimelech vt regnum, quod ambierat, sibi uni securiùs stabiliret, *occidit fratres suos, septuaginta viros super lapidem unum*; sed & saxum in caput, & gladium in cor suum retorsit: nam Thebes oppidum oppugnans, dum turrim inscensurus subit: *Ecce una mulier, fragmen molæ desuper iacens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius; qui vocavit citò armigerum suum, & ait ad eum: evagina gladium tuum, & percute me, ne fortè dicatur, quod à fœmina interfectus sim. Qui iussa perficiens interfecit eum.* En talionem ad perpendiculum. En saxum & gladium, uti ille suos fratres peremit; sed hoc, inquies, est antiquę memoriæ, quod prisca luxêre sæcula: aliud accipe, quod nostra vidit, & stupuit ætas. Perrimus è Calvini schola, homo factiosus, ex ara sacrum lapidem. in quo Christi corpus offerri consueverat, in infamem supplicij locũ ubi rei plectebantur, tranferri curavit, ut deinceps maleficorum sanguine respergeretur. Non putabat miser se primam fore victimam, ad hoc altare immolandam. Sed neque hic aliter evenit: *qui transfert lapides, affligetur in eis.* Perrimus non multò post proditionis insimulatur, super hunc ipsum lapidem, capite plexus occubuit. Jure meritissimo, ut hæc inculcet, intonat Salvianus:

[I]udicum 9.

Florimun. Remundus l. 7. de origin. hæres. c. 17.

Eccl. 10.

§. II.

Ipse sibi parat peccator quisque quod patitur; calamitatum nostrarum auctores sumus.

Salvian. l. 8. de Prov.

DIcti veritas sententiis, & consensu omnium gentium, jam pridem confirmata est. Tam Apud Græcos, quàm Romanos usurpatissima sunt isthæc talia: hanc technã in teipsum struxisti. Hoc commentum in tuum ipsius exitium reperisti. Turdus ipse sibi malum creat, nam è fimeto turdi viscus, & viscatæ virgæ parantur, quibus & turdus & aliæ aves capiuntur. Eloquij Tulliani est: in tuum ipse mucronem incurres. Hinc illa passim decantata: sua arte, suo gladio, sua lege, suo telo jugulari. Hinc ingemiscentis questus illi:

Heu patior telis, vulnera facta meis. *Ovid.*

Quod apto symbolo expressum vidi: perdicem, ut in venatu fieri assolet, pennâ suâ in

cerebro confixam referebat, hoc lemmate subjecto:

Heu patior plumis, vulnera facta meis.

Ita Livius bellum Punicum secundum executus: sentiebat Hannibal, inquit, se artibus peti. Et ut alia sexcenta omittam, Attalus apud Senecam, quàm verum dixerit; *Malitia ipsa, maximam partem veneni sui bibit*, eventus tragici satis superque declararunt. Ne multis, unum delibasse sufficiat. Rosimunda Alboini Longobardorum regis conjux, marito cædem ita est machinata: venenum miscuit, obtulitque è balneis egresso. Sensit ille confestim, poculo necdum epoto pestem membris receptam, placideq; in conjugem conversus: tu verò, inquit, quod reliquum est, ebibe. Detrectat illa, negatque se potu egere, quod balnei æstum passa non esset. At quò recusat magis eò juvenis ferventiùs instat, urgetque, imò ad verba minas addens, levâ pugionem stringit, alterâ poculũ porrigit: qua parte cadat, decernat. Quid hic ageret infelix Rosimunda? duræ necessitatis, fatique leges: aut ferro, aut veneno pereundum. Stricti ensis fulgor, metusque perculit magis, quàm occulta vis toxici: illo igitur evicta timore, etsi conscia veneni, hausit tamen poculum à se dilutum, atque unà cum eo exstincta est. De Alexandro IV. qui volet Platinam, Guiccardinum, aliosque consulat. Nemo in alium impunè malevolus est: lege talionis Deus peritissimè utitur, nec ullius in alterum fraudes, & nequitias vel levissimas inultas, impunitasque dimittit, sed præsenti sæpius monetâ persolvit. Quid æquius excogitari, ait Quintilianus, quid justius potest? grassatus aliquis est ferro? præbeat & ipse cervices. Miscuit noxium virus? refundatur in suum facinus auctorem: oculos rapuit, effodit? reddet de sua cæcitate solatium: brevissima justitia & vindicta, cum facinus, pœnæ mensura. Atque si naturam ultionis inspicias, optimè vindicatur, quo modo miser est.

Seneca epist. 82.

Putean. hist. Ital.

Quintil. declam. 11. §. 4.

Carolus IV. Imperator, talionis pœnam in lege veteri usurpatam, severus scelerum vindex, suâ etiam ætate, imperioque usurpavit. Cùm ergo Carolus sederet pro tribunali, oblatus ei vir nobilis (cui Zachora nomen) qui presbyterum utroque oculo privarat. Admissum crimen partim excusare reus, partim auro tegere conabatur. At Imperator talionis pœnam exigens: hæc nulla, inquit, satisfactio est; nec enim cæco restitui possunt oculi; ut igitur jus æquum sit, utroque oculo privãdus es; jus istud facinorose, ne ut rigidum incuses, quo justissimus vindex Deus & in te animadvertet: quique exhibuistis hic *mẽbra vestra, arma iniquitatis peccato*, fient aptissima divinæ justitiæ instrumenta, & per quæ quis peccavit, per hæc & torquebitur. Oculi, qui hîc tot horas ad speculum contemplantur, apud inferos iis specula ustoria objicientur, quæ faciant oculos flammas ejaculari: oculis, qui tot lascivos jactus, in speciosas formas, in fœdas tabulas, in lascivos codices jactatis, quæ spectra, quàm horribiles visu formæ occurrent: oculus qui hîc lucem fugit, *usque in æternum non videbit lumen*. Auribus, quæ hîc detractionibus, fescenninis, spurcitiis patuere, horrendum illud væ, stridor ille dentium, infandæ blasphemiæ, ejulatus immanissimi insonabunt. Linguâ, quæ universitas iniquitatum exstitit, non uno supplicij genere excruciabitur, omnia membra nostra, in nos armamus, ipsumque corpus nostrum in exitium nostrum enutrimus. Penes mulierem Ægyptiacam, crocodili catulus educabatur; hanc Ægyptii beatam putabant, quod scilicet Deum nutriret, ideoque & mulierem, & alumnum demulcebant. Mulieri huic erat filius, cum crocodilo educatus, & ludens, Deus verò ille cicur erat, dum infirmis adhuc viribus; at aucto corpore, ingenium detexit, puerumque illum occidit, atque is finis fuit amicitiæ illius infidæ; has scilicet gratias, altrici suæ retulit perfida bestia. Quid nos aliud curamus, & educamus, nisi crocodilũ? si corpus tantùm curamus, suppetias ferimus hosti, ut postea omnibus membris, nos miserandum invadat, & excruciet. Hoc Massiliẽsis Ecclesiæ Presbyter, quẽ Gennadius: *Magistrum Episcoporum nominat*, nos monitos voluit dicens: *nos adversum nos omnia facimus. nihil est in nobis,* cru-

Ioan. Dubravius hist. Bohem. l. 22.

Ad Rom. c. 6.

Ps. 48.

Drexel. Trismegist. de cultu corp. l. 3. c. 3.

Gennadius in catal. virorum illust. S. Salvian.

l.8. de provid. *crudelius nobis. nos*, inquam, *nos etiam Deo nolente cruciamus*. Peccatis nostris divinæ vindictę ignem accendimus, & indies pabulum suppeditamus. Sic enim subdit: *nos cælestis iræ ignem accendimus, & excitamus incendia, quibus ardeamus: ut ad nos dici illud propheticum possit: ecce vos omnes accendistis ignem, accincti flammis ambulate in lumine ignis vestri, in flammis quas succendistis.* Flammis, quas Babylonii luculenter exstruxerant, ipsi incensores miserè tosti, & torti sunt. Novũ crudelitatis inventum, taurum ęneum Perillus fabrefecit, mugitus humanos pollicitus, at hunc ipsum, cui suis manibus vehementes flammas subdiderat, primus ipse subiit, & ex illo lento igne malè tostus immugiit:

Isa. 50.

Plin. l. 34. nat. hist. c. 8.

Ovid. de art.

Et Phalaris tauro, violenti membra Perilli
Torruit; infelix imbuit auctor opus.

Ita flammis expertus est, *quas succendit*. Exhorruistis? Deus non tyrannum, sed æquissimum agit vindicem; consimile sceleratis, quin multò atrocius tormenti genus decernit. Ut quemadmodũ S. Thomas, S. Augustinus, & fides docet, animæ in suis quæque corporibus, longè acerbiùs, quàm in tauro æneo torreantur: ubi flagitiosorum hominum, ut Carthaginiensis Antistes loquitur: *in proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter sartagines flammeas, miserabilia corpora cremabuntur*: ubi Avari, ut olim Crassus, ardentes liquati auri latices potare; & quod amplius, stagna liquati auri & argenti, toti innatare cogentur, quòd vel ethnicis persuasum est. Etenim de Thespesio Plutarchus commemorat; eum cùm à corpore exulasset, inter inferorum supplicia tres lacus vidisse; unum liquati auri, alterũ plumbi, tertium ferri. Hisce horrificos adstantes fabros, homines avaros, ex auro candenti, modò in plumbi liquefacti stagnum præcipites dare, modò inde eductos, in glaciatum

Cyprian. serm. de ascens.

Plut. mor. ut. tarda Dei vindicta in fine.

instar grandinis, ferri lacũ traiicere, ac dirè cruciare. Quod ipsum in omni peccatorum genere accidere, sapiens ille Magni Augustini discipulus testatur, dicens: *quid aliud ille ignis devorabit, nisi peccata tua? quantò amplius tibi ipsi non parcis, & carnem sequeris, tantò durius postea lues, & majorem materiam comburendi reversas; in quibus homo peccavit, in illis graviùs punietur. Ibi acediosi, ardentibus stimulis pungentur: & gulosi, ingenti fame ac siti cruciabuntur. Ibi luxuriosi, & voluptatum amatores, ardenti pice & fœtido sulphure perfundentur, & sicut furiosi canes, præ dolore invidiosi ululabunt, nullum vitium erit, quod suum proprium cruciatum non habebit.* Idem olim stabilivit Origenes dicens: *Invenimus in Esaia propheta designari uniuscujusque proprium esse ignem, quo punitur:* AMBULATE IN LUMINE IGNIS VESTRI, ET FLAMMA QUAM ACCENDISTIS. *Per quos sermones hoc videtur indicari, peccator ut flammam sibi ipse proprij ignis accendat. Cujus ignis materia atque esca, nostra sunt peccata, quæ ab Apostolo Paulo, ligna, & fœnum, & stipula nominantur.* Tum aptam subnectit similitudinem. *Arbitror*, inquit, *quod sicut in corpore, escæ abundantia, & qualitas, & quantitas cibi, febres generant, & febres diversi modi ac temporis, secundum eam mensuram, quâ intemperies collectam materiam suggesserit, ac fomitem febrium: quæ materiæ qualitas ex diversa intemperie congregata, causa vel acerbioris morbi, vel prolixioris existit; ita anima cùm multitudinem malorum operum, & abundantiam in se congregaverit peccatorum, competenti tempore, omnis illa malorum congregatio efferveseit, atque supplicium inflammatur ad pœnas.* Quæ ne & vos serò lugeatis, sectamini Apostoli monitum, *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.*

Thom. à Kemp. de imit. Chri. l. 1. c. 24.

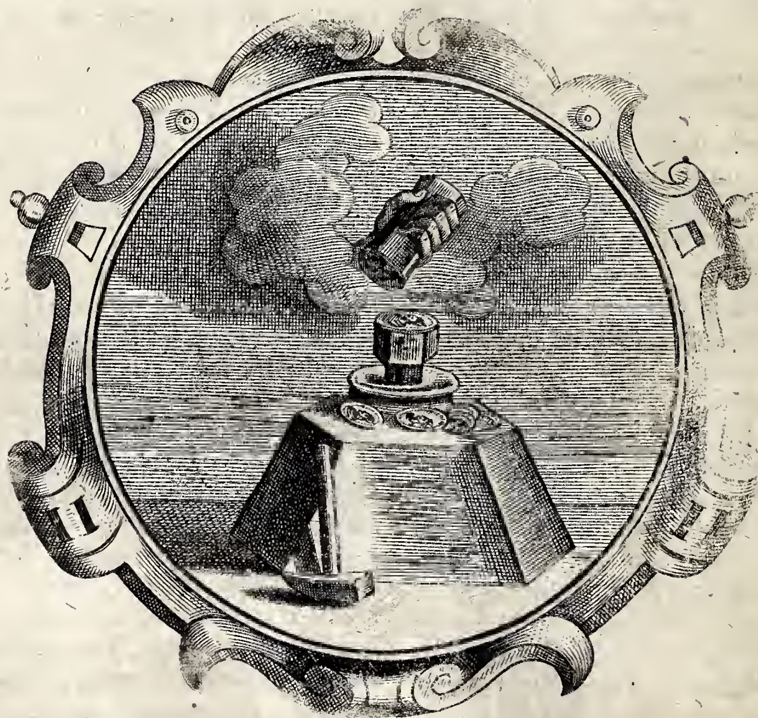
Origen. l. 2. Periarch. c. 11.

Ad Rom. 6.

EMBLE-

EMBLEMA L.

Matt. 22. *CVIVS EST HÆC IMAGO.*

Ovid. l. 2. Fast. *O QVAM SVNT SIMILES.*

DOMINICA VIGESIMASECVNDA POST PENTECOSTEN.

Qua ratione imago Christi in nobis vivacissimè exprimatur, atque ei quàm perfectissimè assimilemur.

§. I. *Imago imitando aptè exprimitur, ad quod Apostolus hortatur:* IMITATORES MEI ESTOTE.

1. Cor. 4. §. II. QUOS PRÆSCIVIT ET PRÆDESTINAVIT CONFORMES FIERI IMAGINIS FILII SUI.

DOMI-

DOMINICA VIGESIMASECUNDA POST PENTECOSTEN.

Cujus est hæc imago? Matt. 22.

IMitatio si elegans, si apta, si omnibus numeris absoluta, adeò mirificè spectatorum oculos, animosque gratissimo quodam ludibrio ad se rapit, ut si ars naturam ad unguem expresserit, hanc præ illa plerique mortalium & admirari, & æstimare jure censeantur? Ecquis enim uvas eo artificio à Zeuxide expressas, ut aves advolarent, non è tabulâ potiùs, quàm è pampinis pendentes admiretur? Ecquis Parrhasii siparium satis collaudet, quod peritissimum artificem (ipse Zeuxis erat) admota manu dimovere nitentem, delusit? Quis Apellis Bucephalũ, ad quem equa adhinniebat, non obstupescat? Quis denique fictilem Archytæ columbam, per apertum aëra volantem, condigno pretio æstimarit? Quæ profectò, & ab arte, & ab imitatione tantum excellentiæ, æstimationis, admirationis hauserunt, ut picta veris, ficta vivis longè antecellere, & exsuperare videantur. Quid, quod vel ex ipsa, quæ passim contemptui & despectui habentur, ab imitatione solâ, & pretium, & gratiam non vulgarem consequantur: miramurque ut Plutarchus scitè observat, *non pulchritudinis sed similitudinis caussâ.* Sic canis, equive spumam nauci pendimus, quam Protogenis & Nealcis peniculo expressam, in cœlum extollimus. Sic optimus morum Magister, *porci grunitum inquit, & trochleæ stridorem, & venti fremitum, & maris strepitum non sine molestia audimus; si quis verò commode ea imitetur, ut suem Parmeno, & trochleas Theodorus, delectamur.* Quod si ut idem Auctor astruit, vel rei futilis vel etiam turpis, imitatio laudetur, quanto ampliori laudis encomio, rei pulchræ, præstantis, & prorsus excellentis imitatio celebranda est? eò porrò ectypon in se perfectius, quo prototypon aut exemplar, quod imitandum proponitur, in se rarius & præstantius, atque ipse illud elegantius & vivacius expresserit. Quam laudem ut consequi valeamus, maximè præclarum, imò divinum exemplar, se ipsum, inquam, Christus æmulandum proposuit, dicens: *inspice, & fac secundum exemplar*: ut quemadmodum ait Doctor Seraphicus, *in omnibus factis & verbis semper in filium Dei, quasi exemplar respicias: incedens, stans, sedens, & comedens, tacens, & loquens, solus & cum aliis.* Ad quem *Religiosissimum imitandi cultum* (ut Lactantius loquitur) nos per Apostolum adhortatur.

Plin. l. 35. c. 10.

Plut. Mor. part. 1. de audiendis Poëtis.

Plin. cit.

Exod 25.

Bonav. de inst. vitiorum part. 1. c. 13.

§. I.

Imitatores mei estote. 1. Cor. 4.

DOctor Angelicus, cui ipso summi Pontificis testimonio *doctrina cælitus infusa est*, sic ait: *Imago ab imitando dicitur* (quasi imitago) *ex eo, quod agitur ad imitationem alterius.* Quod qua ratione optimè fiat, an imago Christi peniculo depingenda, an cælo sculpenda, an scalpro formanda, an prælo exprimenda, an nummo excudenda, an matrici fundenda, an denique vivacissimè animo velut ceræ sigillanda, videamus. Ac primum quidem Basilius magnus ad Gregorium Theologum: *quemadmodum pictores cùm imaginem ex imagine pingunt, exemplar identidem respectantes, lineamenta ejus transferre conantur magno studio*

Ioannes Papa 22. Lanuza in proæm. cēs. auct. §. 5. S. Tho. 1. p. q. 53. a. 1. & p. 1. q. 93. art. 1.

Basil. ep. 1.

dio ad suum opificium: ita qui sese meditatur omnibus numeris virtutis absolutum reddere, veluti simulachra quædam spirantia, & actuosa, Sanctorum vitas respicere oportet, probaque opera illorum imitando, sua facere: quo fit ut ex variis Sanctissimorum hominum virtutibus, singulares quasdã velut Gratias cum delectu delibando, & in unam animæ suæ tabulam congerendo, cælestis ac prorsus divina imago existat. Consimili quippè artificio Zeuxis in Helenâ depingendâ usus perhibetur: omnes enim specie venustas, ac formâ maximè præcellentes de Crotoniatis Virgines selegit, ex quarum unâ, corallina labia; ex alterâ gemmeos oculos: è tertia eburneam frontem; è singulis singulare venerem in mutum simulachrum transferendo, atque in unam Helenam colligendo, divinam quandam speciem, imò Deam ipsam felicissimè expressisse visus est. Quæ ad mores traducendo ita juverit æmulari, ut à Petro oculis nostris lacrymas; à Brunone modesti oris silentium; à Casimiro totius corporis illibatum candorem; à seraphico Francisco, rerum humanarum contemptum; atque ut altiùs repetamus, à Moyse mansuetudinem, à Davide inimicorum dilectionem, à Daniele sanctam inviolatamque à vetitis abstinentiam mutuemus, & singulas quæ in singulis eluxere virtutes, in nobis vivis coloribus depingamus: vos verò Virgines, sancta æmulatione Theclas, Agnetes, Claras, Coletas, Theresas, in exemplar proponite. Felix profectò quicunq; est ille, qui Ecclesiastici consilio: *Cor suum dabit in similitudinem picturæ.* Consimile de S. Petro Chrysologo elogium Tilmannus adducit: *Innocentia radiat, castitate fulget, pingitur moribus.* Honesti si quidem mores, & casti amores pigmenta sunt, quibus animæ tabula decoratur. Quod Philo de Moyse commemorat, dicens: *se ipsum quoque, suamque tabulam elegantissimè pictam proposuit spectandam: divinum opus, imitandumque posteris.*

Cic. 2. invent.

Ecc. 38.

V. Peleg. paradoxa in c. 5. Matt. parad. 4.

Bern. ser. 83 in Cant.

Vnde hæc brevis, sed efficax mellifluí doctoris adhortatio est: *Cæleste decus, quod sibi originaliter inest, dignis quibusdam studeat morum affectuumque venustare coloribus.*

Pancasten egregia imprimis corporis venustate fæminam, Alexander ille magnus habebat in delitiis, quam dum Apellis operâ pingi curat, ut erat pictor mollioris ingenii, ex puellæ oculis, quos propius intuetur, ignem derivat in pectus, & sui operis amat exemplar: *cujus aspectus insensato dat concupiscentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem.* Neque ego, Auditores, ullum ita ferum aut ferreum reor, qui dum egregiam virginem, castitatem dico, aliamve virtutem, in se vivis coloribus efformare studuerit, ejusdem amoris facibus non accendatur. Quòd si ea vel unius virtutis venustas, ac formę excellentia est, ut si oculis cerni posset, omnium in se animos oculosque converteret, quos non amoris igniculos in sancti æmulatoris pectore excitari existimatis, qui sibi longè perfectissimum omnium virtutum exemplar, Christum ipsum assiduè præ oculis habet imitandum? De cujusmodi Paulus ait, *aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum*; quæ verba D. Basilius expendens: *servator noster in omnibus, inquit, quicumque pietatem colere vellent, virtutis exemplar ac pictura veluti proba, expressam effigiem quandam in se proposuit; unde cunctis lineamentis illius inspectis, simile pro se quisque in vitam suam exemplum transferret.* Quod ut in praxim redigamus, & manum tabulæ admoveamus, mores nostri, actiones omnes, nutus, gestus, ad illos quos piissimus Redemptor noster exercuit, conformandi sunt, ut rectè S. Bonaventura quemque admonet: *describe tibi in corde tuo mores & actus suos, quàm humiliter se habuit inter homines, quàm benignus inter discipulos: quàm modestus in edendo & bibendo: quàm misericors super pauperes, quibus se similem fecerat per omnia, & qui de ejus specialiter familia videbantur. Quomodo nullum sprevit vel horruit, etiamsi erat leprosus. Quomodo divitibus non adulabatur. Quàm liber fuit à curis mundi, nec anxius pro corporis necessitatibus. Quàm verecundus in visu, quàm patiens ad contumelias, & quàm mitis in responsis. Item quàm compositus in omnibus*

Ælianus var. histor. l. 12. c. 34.

Sap. 14.

Heb. 12.

Basil. de Const. monast. c. 5.

Bonav. in form. nov. p. 1. c. 32.

nibus gestis suis: quomodo seipsum præbuit exemplum omnis boni. ac tandem concludit: *ut in omnibus factis & verbis tuis semper ad hunc, quasi exemplar respicias, incedens, stans, sedens, & comedens, tacens, & loquens, solus & cum aliis. Hæc sit sapientia tua, & meditatio, & studium, semper aliquid de ipso cogitare, unde vel provoceris ad imitandum eum, vel afficiaris ad eum amandum,* DONEC FORMETUR CHRISTUS IN VOBIS: Quâ formâ, uti nihil in rerum natura excellentius, ita hac imitatione, & viva similitudine nihil præstantius, de qua illud Adimanti apud Socratem, de anima jure usurparo: *O speciosissimam, nobilissimamque picturam!* Solent mortales vera & apta sui imagine mirificè delectari, *& pictis gaudere tabellis*, quas posteris suis consignant, ut facta majorum æmulentur, quod Crispus Scipionem dicere solitū refert: majorum imagines mirum in modum intuentem ad virtutem excitare. Et quam, quæso, nisi virtutem bellicam, politicā, dignitatis avitæ gloriam, & inanem nominis umbram, suos volunt æmulari? Cujusmodi fumosis magis, quàm famosis majorum imaginibus, rectè subscribi posset illud Sapientis: *in errorem induxit nos, hominum malæ artis excogitatio, & umbra picturæ, labor sine fructu.*

Gal. 4.

Boteri polit. l. 2. c. 4.

Sapient. 15.

Quantò sapientius Romanus Philosophus Seneca, quem Tacitus narrat, jam carcere detentum, rebus omnibus exutum, & extremum vitę spiritum trahentem, propinquos & amicos advocasse, quibus cùm non haberet, quod testamenti loco transcriberet, pretiosum tamen illis legatum reliquit dicens: *consigno vobis imaginem vitæ meæ.* O Domini qualem vos servis! ô superiores, qualem vos subditis! ô Patres-familias qualem vos liberis vestris *imaginem vitæ vestræ* delegatis! Hic avari, ille iracundi, alter ebriosi, quartus adulteri, quintus blasphemi. De quibus tabulis, teste D. Ambrosio, gravi censura sincerus Iudex pronuntiabit: non *agnosco colores meos, non agnosco imaginem meam.* Quod perspicaci mētis oculo, viri sanctimoniâ conspicui, attendentes, non mortuam sui posteris imaginem, sed vivam semperque spirantem Christi in anima effigiem consignare studuerunt. Hoc antistes Nolanus spectasse legitur, qui induci non potuit, ut vultum suum in tabulam referrent. Et Eminen. Cardin. Bellarminus rogantibus amicis, ut se depingi, suique imaginem operibus præfigi sineret, ingeniosè & religiosè respondit: *vel cupitis depingere meum veterem hominem, vel novum? si veterem? ille deformis est, nec picturâ aut luce, sed litura & latebris dignus. Si novum? ille nondum perfectus est.* Sed quoniam de cælesti pictura & virtutum coloribus in festivitatibus sanctorum, prolixiùs acturi sumus, divino Pictori Lucæ cætera relinquemus. Nunc aliam Christum imitandi rationem investigabimus.

Amb. lib. 6. hexam. c. 8.

Corn. in epist. Iacobi c. 1. v. 23.

Sanctissimus parens noster Ignatius, quo filios Iesu suo conformes, & per omnia similes redderet, voluit omnes *assimilari, ac imitari Dominum suum Iesum, ejusque vestibus & insignibus indui.* Imò secundum Paulum, ipsum Christum induere: juxta illud: *induimini Dominum Iesum Christum.* Quæ in rem nostram divinè S. Thomas sic exponit: *dicitur autem induere Christum, qui Christum imetatur; quia sicut homo continetur vestimento, & sub ejus colore videtur, ita in eo qui Christum imitatur, opera Christi apparent.* Hæc vestis Christi longè præstantiorem odorem spirat, quàm vestis Esau. Hac indutus, bonorum operum virtutumque fragrantiam exhalans, *& Christi bonus odor existens*, multò ampliorem quàm Iacob à cælesti patre benedictionem consequitur: cur nihil gratius, nihil acceptius, quàm hoc pretioso habitu convestitos intueri, in quibus sibi complacet, quasi in filio suo. Quò spectat illud Æliani, qui refert, Theridate vita functo, Artaxerxem, cui is præ reliquis aulæ suæ Principibus charus erat, vehementem animo dolorem concepisse; quem ut leniret, à conjuge regina impensè petiisse, ut quando accepta sibi, & quidvis obtentura venire cuperet, Theridatis vestibus accederet induta: ut cùm aliter non posset, sic saltem sub imagine, quem morte ereptum lugebat, videretur intueri; quod

Regula 11. summar.

Ad Rom. 13.

S. Thom. hic.

2. Cor. 2.

Ælian. var. hist. lib. 12. c. 1.

quod Aspasia (ita uxor vocabatur) fecit non illibenter, perinde ac si revixisset Theridates, in togis eius purpureis, aureisque tiaris, coram Artaxerxe identidem comparens. Profectò si nos divini regis oculis spectabiles, & acceptabiles, si in conspectu ejus gratiosos exhibere voluerimus, tunica nobis filij ejus induenda est; quod fiet, si crebrâ sacratissimæ passionis ejus recordatione, habitum animo induerimus: ut ad Prototypum nostrum crucifixum, hujusmodi purpureo vestimento adornati, gratum acceptumque simus spectaculum Deo, Angelis; & hominibus. Quod adeò homine dignum D. Bonaventura existimavit, ut pronuntiare ausus sit: *non se reputet quis hominem sed bestiam, & plusquam bestiam, nisi sit vestitus Domini passione.* Hac Paulus Romanos vestitos cupit: observarat enim à Romanis indui Neronem Cæsarem, uti ait Ambrosius, togis suis ac Paludamentis intertextum. Volebat itaque illos in animis, patiente Iesu vestiri: qui in corporibus Nerone triumphante vestiebantur. Quamquam & illi tunicâ filij Dei induti sunt, qui non in animo dumtaxat, sed & in corpore, aut per voluntarias afflictiones, aut per immissas à Deo infirmitates graviter cruciantur: hujusmodi enim insignibus decoratos, cælestis ille pater suos agnoscit & complectitur dicens: *quia tunica filij mei est.* Hac videre mihi videor ornatam ac fulgentem Agnetem, sanctam illam, atque ætate sua majorem tredecim annorum virgunculam & Martyrem, quæ dum à sponso suo Iesu gloriatur, *se inæstimabilibus margaritis & cyclade auro texta, ac vestimento salutis* donatam, & indutam esse non aliud videtur dicere, quàm & se hac passione sua sanguineam Christi togam induisse, juxta illud Isaiæ: *induit me vestimentis salutis.* Vbi alii legunt; *induit me vestimentum Iesum.*

Bonav.p.1. Stim.c.7. — *Gen.37.* — *Breviar. Rom.21. Ian.* — *Isa.61.*

Quâ velut armaturâ regiâ Agnes insignis, leoninos animos induta, intrepida medias inter secures & gladios stetit.

Pise tom.1. in circumc. pag.51.

Audierat Henricus IV. Alexandrum Farnesium, universæ Galliæ cum toto exercitu imminere, cui omnibus viribus occurrendum quidem decrevit; at ne ipso in conflictu præfulgidis ac liliatis armis suis, omne robur hostilis exercitus in se concitaret, palam in campo omnibus inspectantibus arma exuit; jamque oculis aciem lustrabat, quem sibi Heroem deligeret, ut secum arma & clypeum mutaret. Tandem prævalidum virum, ac militem perstrenuum evocat, cui *Mesplez* nomen, atque hunc regio suo induit apparatu, dicens: hujus se, ex omnibus, virtutem bellicam, & animos suis pares exploratos habere: neque alium quempiam validius, regia in medios hostium cuneos insignia, illaturum esse: quod de facto comprobavit, etenim ubi sanguineo utrimque prælio commisso, receptui canitur, redit ille ex hostium turmis, regiâ panopliâ conspicuus, atque ita quidem, ut hostili sanguine Lilia longè respersa, tota rubuerint. Quod ut Rex conspexit, hominem amicè complexus, variis honorum titulis ac muneribus locupletavit. Si tantum animorum, tantum gloriæ ac splendoris huic generoso pugili, ex militari regis habitu accesserit, quis nostrûm in arduo illo cum carne, mundo, dæmonis conflictu animos non sumpserit? dum se vel cilicio succinctum, aut alia corporis afflictatione, crucifixo totum confixum, eiusque purpurâ, veluti regis sui armis indutum circumspexerit? Quod in aureâ illâ, quinque pretiosissimis SS. vulnerum gemmis distinctâ corollâ, S. Francisco accidisse legimus: ipso mundi exordio Michaelem Archangelum cum Luciferi superbia, pro divinæ gloriæ zelo decertantem: exclamasse; *quis ut Deus?* Neque Dei Majestati similis quispiam inventus est, aut potest inveniri. Decertat & Dei amor cum homine, & exclamat, *quis ut Iesus?* Respondet humilitas, *Franciscus* vulneratur ut Iesus, signatus ut Iesus, purpuratus ut Iesus, pauper ut Iesus, mitis ac humilis ut Iesus, qui Salvator sui vivum exemplar in se expressum gerit, & totum Christum induit, ut piè & ingeniosè Tursellinus noster:

P. de VVael. corona SS. Christi vuln. vulnus Lateris consid.2.

Exue Franciscum tunicâ, lacerove cucullo.
Qui Franciscus erat, tam tibi Christus erit.
Francisci exuviis (si qua licet) indue Christum.,
Iam Franciscus erit; qui modo Christus erat.
Quid cælestis amor non audes? fingis amantes
Arte nova, effigies, ut sit amantis amans.

Magno quidem in pretio & veneratione quisque vestrûm, fimbriam aut exiguam laciniam vestis Christi habuerit, qualem Leo Isauricus, Imperator Constantinopoleos olim summo dono ad Angelum Patriarcham Venetum transmisit. At certè longè quid præstantius, Deo acceptius, sibi ac animæ utilius, munus consecutus fuerit, qui Christum moribus vel ex parte, vel quod maximè exoptandum; omnibus
Chrysost. hom. 24. ad Rom. membris totum induerit. *Hunc* etenim *indutus*, ut Chrysostomus asserit, *omnem simul virtutem habet: nam dum dicit:* INDUIMINI, *undique nos illo circumdari vult*, quod ipsum
Iob. 29. Greg. l. 19. Mor. c. 12. Gregorius magnus confirmat, ad illa verba Iob: *iustitia indutus sum & vestivi me sicut vestimento.* Vbi sic ait: *vestimento utique, cùm vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo justitiâ sicut vestimento vestitur, qui se undique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ, peccato nudam relinquit.* Invenire porrò est, qui oculis Christũ induunt, quos non nisi in cælum sustollunt. Alij auribus Christum induunt, qui cum Augustino detractores odibiles habent, & aversantur. Alii linguâ Christum induunt, qui nulla umquam verba lasciva, calumniosa, aut iracunda proferunt; alii manibus, pedibus Christum induunt; sed perpauci, qui toto velut vestimento sese undique contexerunt. Ridiculum imò & ignominiosum haberetur, si filius opilionis, qualis David, ex caulâ in aulam, ex mapali ad palatium adscitus, pedum sceptro, sagum purpurâ, peram torque aureo commutasset, sed in capite rusticanum tegimen, vilem galerum asseruasset. Ita in-
Damian. quit B. Petrus Damianus S. E. R. Cardinalis: *exhibe te undique virtutum nitore conspicuum, & uniformi, ut ita loquar, veste sanctitatis ornatum; cui videlicet nullus cuiuslibet vitii pannus videatur assutus; inhonestum quippè videtur atque ridiculum, si indutum te veste purpureâ, sericis otreis, calceis deauratis, solum te villo si arietis pileus, inter multas ornamentorum infulas, exhibeat rusticanum.* opusc. 15. c. 27.

Erubesceret sanè Religiosus, qui capite galerum plumâ insignem gestaret, aut pedibus ocreatus, aut gladio accinctus incederet reliquo corpore habitum monasticum indutus. Tales, qui veste & moribus pietatem ac Religionem spirant, sed pedibus leves sunt, aut capite vani, & inanis gloriæ studiosi: tales sunt, qui in pauperes cum Christo misericordes sunt, sed superbiæ aut luxuriæ spiritum à se amoliri non satagunt. Tales sunt, qui cum Christo pernoctant in oratione, sed à dæmonio meridiano sibi satis cavere non student. Tales sunt, qui cum Christo jejunant, sed convitia ferre non sustinent. Quos Antiochenus præsul commonet, & hortatur, ut non ex parte, sed totum Christum induant: *vult*, ait, *nos Paulus undique velut vestimento circumdari, & ipsum in nobis per sanctimoniam conspicuum esse; indutus enim id esse videtur, quod indutus est.* Fecit hæc & sanctè æmulatus est magnus Augustinus, qui ubi mundum & carnem exuit, non ex parte sed totum Christum indutus est; audierat ille in suo ab omni hominum consuetudine recessu, vocem cœlitus sibi allapsam: Tolle, lege, codicem accipit, aperit, & in illud ad Romanos incidit: *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucio, sic ut in die honestè ambulemus. Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, sed* INDUIMINI DOMINUM IESUM CHRISTUM. Ad hæc stetit attonitus, & mente perculsus, *nec ultra volui legere*, inquit, *nec opus erat*: sed subitò celestis gratiæ radius, omnes tenebras discussit, atque hæc pauca sed neruosa Apostoli verba: *induimini Dominum Iesum Christum*, ita Augustinum ad imitandum, & induendum Iesum in- Chrysost. in c. 13. ad Rom. s. 14. Ad Rom. 13. L. 8. conf. c. ult.

flammarunt, ut nemo quisquam mendicus, aut abjectissimum mancipium adeò gestiat & exultet, viles suos pannos & centones exuens, cum principis aut regis purpurâ, auro & gemmis destinctâ cõmutare, quantum Augustinus veterem hominem cum actibus suis exuens, novum, id est Christum induere, ardentissimè exoptarit. Norat quippè in hac veste, accessum sibi ad thronum gratiæ, norat in hac veste cælestem sibi benedictionem non negandam. O mi suavissime Iesu, tuis nos vestibus tege, tu verus Aaron, qui in monte vestibus suis nudatus obiit, Eleazaro ejus filio in paternæ vestis hæreditatem subeunte. Tu opulentus Booz, cujus pallio Ruth paupercula sese operit. Tu verus Joseph, utinam tunicam polymitam virtutum omnium, nuditati nostræ injicias! utinam sanguinis tui ostro, pretiosè convestiti, tuis oculis gratiosi apparere valeamus.

Didacus Vega in Ps. 3. pœnit. conc. 1. Pelbart. de SS. in Festo S. Andr.

Aiunt Pilatum ob Christi necem, à Tiberio Imperatore Romam evocatum Pilatus ne à furibundo Cæsare duci juberetur, inconsutam Christi tunicam subinduit, & ita se Cæsari stitit. Tiberius assurrexit, & omni furore posito, humaniter eum excepit, remisitque non sine honore. Mox ubi abjerat, ira recrudescit, & sceleris atrocitatem attendens, Pontium revocavit; sed rursus ad conspectum ejus, omnis ira animo excidit, nec minus benevolè præsentem habuit; cumque id per plures vices non sine astantium stupore accidisset, ex furibundo, ad Pilati præsentiam, Cæsarem derepentè mitem ac placatum reddi, innotuit illum sub veste, tunicam Christi, quæ eam vim habebat, iram Cæsaris exarmandi, gestare; quâ exutus, Cæsar in indignationem versus, sententiam capitalem in eum fulminavit. O peccatores! ô Deicidæ. Si materialis Christi tunica, eam vim habuerit, ut furibundum Imperatorem placarit; quid virtutis ad Deum vindicem placandum, illi inesse existimatis, qui moribus & vitâ ipsum Christum totus induerit? Quâ illi per omnia similis & conformis, cum electis revelatâ facie: *gloriam Domini speculando, in eandem imaginem transformabitur.* Eodem Apostolo attestante.

2. Cor. 2.

§. II.

Quia quos PRAESCIVIT, ET PRAEDESTINAVIT CONFORMES FIERI IMAGINIS FILII SUI. ROM. 8.

HÆc verò conformitas, optimè per *signaculum similitudinis*, seu sigilli in cera expressionem, acquiri posse videtur. Etenim Rupertus in illud Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Animam velut mollem ceram, & facilem ad quamvis formam recipiendam contemplatur, dicens: *tamquam cera sigilli, testatoris imagine signata, sic imagine Deo signatus est homo.* Sed ô malum! ô nefas! cui ingemit & illacrymatur Propheta regius, *sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.* id est, ut explicat Novarinus in electis, à facie ignis, à sole, ab æstu concupiscentiæ, sic perit in eis, & effluit imago Dei, & induis ô peccator! formas earum rerum, in aquas amando diffluis. Amarè hoc olim questus suavissimus Bernardus: *licet initio hominis cum Deo conjunctio, divino fuerit munita sigillo, ad imaginem quippe & similitudinem suam creavit Deus: sed heu diruptum est sigillum, supervenit Falsarius, fregit, quod erat manu divinitatis impressum.* O sacrilegium! Avarus imaginem Pluti, libidinosus Veneris; temulentus Bacchi superinduxit. Sacra haberi solent sigilla regum, Cæsarum, Pontificum, ut ea ausu temerario violare, crimen læsæ majestatis sit, non nisi ferro, flammaque expiandum. Quòd si Tiberius unus aliquis sigillum suum, nummosque sua imagine signatos, in lupanaria, in sordida, in lutea tecta importari vetat, etiam decreto mortis supplicio; quod tibi imminere arbitraris, qui Dei gratiam, & in ea velut in sigillo expressam imaginem, in lupanaria, & in ipsas

Ezech. 28.

Rupert. l. 2. in Gen. c. 21.

Psal. 67.

Bern. serm. 2. in Nativit. Dom.

fas Veneris ædes, in Bacchi cellaria insolenti pede, manuque inducis?

Clem. Alex. l. 1. Strom. c. 9. Scitè Clemens Alexandrinus, humanos affectus, *impressiones mollis, & cadentis animæ nuncupavit*: cui cælestis sponsus effigiem suam imprimi præexoptat, dicens: Cant. 8. *pone me ut signaculum super cor tuum*; nulla etenim major, quàm sigillum inter & signatum conformitas, ubi formaliter *idem & alter est*. Hoc se insignitam modestè gloriatur B. Gertrudis, quæ dum festo quodam, L. 1. instit. Spirit. c. 6. inquit, recepissem sanctam Synaxim, mente intenta in Deum & in meipsam, percepi & sensi animam meam instar ceræ, igne divino liquefactam, sigillatione pectoris ac lateris Christi fuisse signatam, atque ex plenitudine divinitatis, immensos accepisse thesauros. Sigillaturam hanc quoque, uti loquitur D. Bonaventura, S. Franciscus in carne sua, *quasi ad ignis liquefactivam virtutem* præparata, à Seraphico crucifixo accepit. Vos sponsæ Christi nondum colliquescitis? nondum cum Ambrosio excla- Amb. in Cant. c. 8. matis? *Luceat imago eius in confessione nostrâ, luceat in lectione, luceat in operibus & factis, & si fieri potest, tota eius species exprimatur in nobis: ipse enim signaculum nostrum.* Humana industria singulare artificium excogitavit, quo ex cerâ, aut metallo quovis colliquato, elegantes statuas & imagines fundunt, quæ formæ seu matrici suæ, ad unguem conformes existunt; si nempè materia infusa apta sit, ut ad omnes partes liquidò diffundatur; aliàs aut pede, aut digito, imago trunca, ac mutila foret. Conjuges qui ad mutuas voluntates; pueri, qui ad nutus parentum ductiles, & conformes; Religiosi, qui superiorum iussis; promptissimè influunt, Christiani, qui cum Davide, habent *cor tanquam cera liquescens*, ad omnes Dei voluntates inclinatum, ij profectò imagines prorsus divinæ, & in supremo illo divorum Pantheo reponendæ sunt: quos inter Richardus à S. Laurentio, unam omnium longè excellētissimam commendat SS. Vir- Rich. à S. Laur. l. 4. ginem: quam sic loquentem inducit: *anima mea liquefacta est per incendium charitatis: parata videlicet instar metalli liquefacti, decurrere in omnes modulos divinæ voluntatis; & dilectus locutus est ad me per Gabrielem, postulans me in matrem, cui me obtuli in ancillam.*

Et quoniam imago ex auro, vel argento, aliove metallo fusa, non modò ceream soliditate excedit, sed & formam post ævum indelebilem servat, ut videre est in antiquis statuis; quibus *nec dum sua forma recessit*; ita etiam fit, ut regum ac Imperato- Virg. l. 11. Æneid. rum effigies, æreis, argenteis, aureisque nummis impressæ, diutissimè perseverent. exstant etiamnum in Bibliotheca nostra Bruxellensi effigies Diocleciani, Vespasiani, Neronis, Augusti, in nummis distinctè expressæ, quibus

——— *Nec dum sua forma recessit.*

Dum interim ex animis nostris, quos ut nummos pretiosissimos cælestis Imperator signavit, vultus ejus iam pridem erasus est. Quod olim S. Ignatius in Magnesianis reprehendit: *homo pius*, inquit, *numisma est à Deo cusum, impius numisma ementitum; incertum, adulterinum, carens signo debito, non à Deo effictum, sed à diabolo.* Ecce ad cuius typum & imaginem, recusus sit infelix homo: qui cùm esset in gratia, cælique delitiis, erat *signaculū similitudinis*, plenus sapientiâ, Ezech. 28. perfectus decore, in delitiis paradisi.

Politiam ac Reip. incolumitatem spectat illud Cassiodori: *omninò monetæ debet* Cassiod. l. 7. var. c. 32. *integritas quæri, ubi & vultus noster imprimitur, & generalis utilitas invenitur; quid enim erit tutum, si in nostra peccetur effigie?* Aristoteles verò lib. 1. polit. cap. 6. docet olìm imaginem pecudis insculpi nummis solere, unde pecunia dicta est; postea verò, quo maior nummis esset auctoritas, effigie regis signati fuêre. Et etiamnum apud Christianos, signum crucis pistolis, coronatis, partaconibus; effigies virginis matris, S. Michaëlis, S. Ioannis, S. Ladislai, aliorumque sanctorum expressæ cernuntur. Idque ut observat Nicolaus Oresmius, Lexoviensis Episcopus, Caroli V. Galliarum Regis præceptor, *ut sit testimonium veritatis monetæ.* Quare, qui hoc testimonium falsificare, hanc monetam adulterare ausus fuerit,

fuerit, ut reus læsæ Majestatis, lege ult. de vet. nummis. Capitali supplicio afficiendus, *qui æternales vultus Imperatorum duxerit violari.* Illudque adeò enorme crimen perhibetur, ut si princeps in aliquo triumpho, aut in publica solemnitate remittat omnia crimina, hic falsarius minimè comprehendi censeatur. Ita Barthol. in lege Lucius. ff. ad Senatusc. Marsil. &c. Nec damnatus ad mortem liberabitur, etiamsi ei fiat obvius Cardinalis, cujus occursus alios morti eripit, Tiraquel. de pœnis temp. casu 31. Quæ cùm ita sint, condignè exaggerat Ambrosius, quo supplicio dignus sit, qui cælestis Imperatoris effigie deletâ, mali dæmonis, ferique tyranni imaginem assumpserit: *Si tyranni*, inquit, *aliquis imaginem habeat, nónne obnoxius est damnationi? Tu deponis imaginem æterni Imperatoris, & erigis in te imaginem mortis. ejice de numismate animæ tuæ imaginem diaboli, & attolle imaginem Christi*: Ejice imaginem pecudis, & signaculum crucis ac stigmatum imprime, iisque omnia cogitata, verba, & opera nostra signentur: vult inquit Theodoretus, Salvator noster, *ut eum pro signaculo, in contemplationibus, & actionibus nostris habeamus, notam ipsius, crucis scilicet ac vulnerum, in omnibus tum dictis, tum factis imprimamus. Sic enim erunt, ut numismata regia, non adulterina, sed imaginem regiam præferentia.* Cogitationes nostræ imagines sunt, ab imaginatione & mente impressæ, sed attende & intende: *cujus est hæc imago?* Leonis per iracundiam, Lupi per voracitatem, „canis per invidiam, serpentis per calliditatem, porci per immunditiam, cameli „per gibbositatem, id est, divitiarum & avaritiæ sarcinam, qui à pecude diabolicæ pecuniæ, sibi nomen iure servant; quam pauci aureis pistolis, coronatis, pattaconibus similes, cruce Christi, ejusque plagis insigniti sunt. In promptu causa est, quod non absque tolerantiâ, & veluti adversæ fortunę malleo, hæc pretiosa moneta imprimi queat. Invenies inter ea, quæ imagini primi sæculi Societatis patientis inserui, Emblema illud, ubi nummi excuduntur hac eprigraphe: *dant pretium plagæ*, quam quisquis subire reformidat, imaginē in se Dei recipere detrectat. Etenim si olim vel ridendo verum dixerit Philosophus, quamvis uxor sua aurea foret, nullâ tamen monetâ umquam signandam, quod ne ictum ferre posset. Hoc potiori jure in illos cadit, qui sine scalpro statuam effingi, sine pressurâ iconem excudi, sine ictu nummum signari, sine illa denique doloris, morbi, calamitatis tolerantiâ, Christi in se imaginem recipi posse arbitrantur.

Ambros. l. 1. offic. c. 49.

Theodor. in Cant. c. 8.

Unde Paulinus sic Christianos optat Dei nummularios esse, *ut secundum suam formam probabiles, Deo cuderent nummos, & abolitâ de nobis figurâ Cæsaris, vivum regis æterni numisma signarent.* Doctor verò Angelicus: *Numisma Cæsaris in auro est, in quo est ejus imago depicta; Dei autem numisma homo est in quo est Dei imago figurata.* Si enim numisma, quia Cæsaris aurum est, ejusque imagine insignitum, Cæsari redditur, quid ni Deo reddatur anima, quæ tota Dei est, & ad imaginem, & similitudinem ejus efformata? *reddite*, inquit Augustinus, *Cæsari nummos, Deo vos ipsos. Nummos regibus reddimus: Dei etiam nummos reddimus, cùm nos ipsos reddimus: est enim homo nummus Dei. Quærit Deus nummum suum, sicut Cæsar suum. Nummus Cæsaris est argentum, habens imaginem Cæsaris, nummus Dei homo est, imaginem habens Dei.*

S. Paulin. epist. 4.

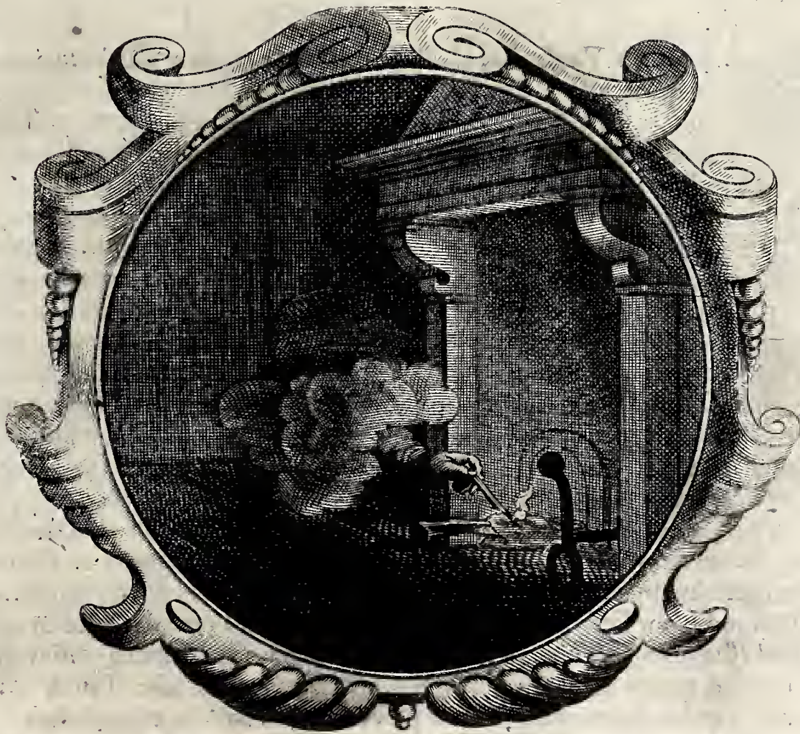
S. Thom. Matt. c.

Aug. Tr. 40. in I

EMBLE-

EMBLEMA LI.

NON EST MORTVA PVELLA SED DORMIT. Matth. 9.

SOPITOS SVSCITAT IGNES. Virg. V. Æneid.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTEN.

Mors rectè ſomnus à ſacris & profanis Auctoribus nuncupatur.

§. I. *Mortis & ſomni proprietates inter ſe comparantur.*
§. II. *Salubris homini dormituro illa Lipſii commonitio*: Ad lectum, ad lethum.

DOMINICA VIGESIMA TERTIA POST PENTECOSTEN.

Non est mortua puella, sed dormit. Matth 9.

REFERT Pausanias, Olympiæ visam à se statuam noctis, figurâ, habituque muliebri: hæc puerum candidum dormientem dexterâ tenebat, lævâ nigrum dormienti similem; horum primum appellari *somnum*, alterum *lethum*, utrumque autem noctis esse filium. Quod hîc in imagine, vivo in se exemplo expressit Gorgias ille Leontinus, qui cùm jam senio confectus, & adversa valetudine correptus in somnum incidisset, ad eum fortè amicus visit? qui evigilantem interrogavit, quî haberet? cui Gorgias: *Iam somnus incipit me fratri suo tradere.* Quo certè nihil aliud innuere volebat, quàm germanam somnum inter & mortem, similitudinem, suffragrante Tullio: *Morti nihil est tam simile, quàm somnus.* Vt si quis mortem ad vivum effingere vellet, non concinniùs quàm dormientis specie referret. Rectè Philo Hebræus apud S. Maximum Philosophum, & Martyrem: *Mortis meditationem, & futuræ vitæ umbram, & delineationem quandam, somnum esse, meritò definierunt studiosi veritatis indagatores; utriusque enim evidentes habet imagines: totum quippè hominem & sibi aufert, & sibi restituit.* Hinc nihil frequentius quàm mortem somnum vocitare:

Cic l. 1. Tusc.

S. Maxim. serm. 29.

Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?
Soles occidere, & redire possunt;
Nobis cum semel occidit brevis lux,
Nox est perpetuò una dormienda.

L. 12. Æn. Virg. ferreum somnum appellat:

Olli dura quies, & ferreus urget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

Sed profanorum Poëtarum, ac Oratorum testimoniis omissis, luculentissimum est illud primæ veritatis, in hodierno Euangelio: *Non est mortua puella, sed dormit.* Quod idem & de Lazaro mortuo, ac sepulto, affirmavit: *Lazarus frater noster dormit, vado ut à somno excitem eum.* Accedit Doctor gentium, qui omnes mortuos ut dormientes compellat: *Nolo vos ignorare de dormientibus.* In quæ verba Hieron. *brevi visuri sumus eos quos dolemus absentes; neque enim mors, sed dormitio & somnus appellatur;* unde & Apostolus: *vetat de dormientibus contristari.* & ne longior sim, unum pro multis, suffecerit Augustini pronuntiatum, in Psalmum 3. *Somnum* (inquit) *pro morte positum, innumerabiliter scripturæ continent,* adeò ut communi parœmia, de defuncto passim dicatur: *Obdormivit in Domino.* Porrò optimum quod auctor naturæ animantibus concessit, est requies, quam numquam aliàs meliùs, quàm dormiendo captamus; si somnus desit, ut omnes lautitiæ, & divitiæ adfuerint, omnia desipiunt. Consimili modo Romanus Philosophus de morte disserit: *O ignaros malorum suorum, quibus non mors ut optimum naturæ inventum laudatur,* hæc enim mera, & *requies ea, certa laborum;* quam ipse locus in quo mortui tumulari solent, vel etymo suo indicare videtur: cæmiterium quippè, quasi dormitorium, non aliunde quam à κοιμάομαι derivatur, quod jacere, seu dormire significat; quoniam mortui non secus ac dormientes jaceant, & conquiescant. & uti in dormitorio multos lectos videre est, ita in cæmiterio

Matth. 9.

Ioan. 11.

1. Thess. 4.

Seneca.

Virg. 8. Æneid.

terio

rio quot tumuli, tot thalami; sunt enim & thalami terrei, seu lecti pulveris, & areolæ in hortis, quæ *beddekens* vocantur; quo Propheta allusisse censetur, dum dixit: *Ecce ego nunc in pulvere dormiam.* ubi illud observatione dignum occurrit:

Job 7.

Angli Bed lectum vocitant, Cambriq; sepulchrum:

Lectus enim tumuli, mortis imago sopor.

Novarini Schediasm. pag. 328.

Denique quemadmodum dormientes excitantur à somno, & experrecti resurgunt, ita propriè mortui suscitari dicuntur. 1. Reg. 28. Saul Pithonissam consulit, & ecce non vi necromantica, non arte divinatoria, sed verè divina Samuel à morte suscitatur, & dicit: *Quare inquietasti me, ut suscitares?* quasi indignabundus, se à somno excitari, & interrumpi quietem expostulat. ex quibus omnibus liquidò constat, inter lectum & lethum, inter thalamum & tumulum, inter mortem & morpheum, parum interesse discriminis. Quare id unum hodierna die agam, ut somnum veram ac vivam mortis imaginem, & ipsam mortem somnum esse ex effectis demonstrem.

§. I.

Mortis & somni proprietates, inter se comparantur.

MVltis fortasse paradoxon videbitur, mortem naturæ adeò contrariam ac violentam, terribilium omnium (ut Princeps Philosophorum loquitur) terribilissimam, quæ vel solâ sui memoriâ acerbissimam in animum amaritudinem, ac horrorem inducit: cum placido, quieto ac naturæ adeò conveniente ac optando somno comparari; nisi cùm essentias rerum penitiùs investigare concessum non sit, proprietates mortis, somno propriissimas, & contra, de se mutuo prædicari posse deprehenderint: quod disertè docet Clemens Alexandrinus: *Quæcumque de somno dicuntur, eadem etiam de morte intelligi debent: utrumque enim animi defectionem declarat, hac magis, ille minus.* Ipsum de facto Epaminondas comprobavit, qui dum fortè militem in excubiis dormientem comperisset, gladio transfodit; homicidii reus accersitus, respondit eum se reliquisse ut invenerat: ratus inter dormientem, & mortuum, nihil esse discriminis, & hunc & illum, animi defectionem incurrisse. Omnes nos in excubiis stamus, & *vita mortalium*, ut divinè Plato tradidit, *vigilia est*; ex quo rectè consequitur, ergo mors somnus est. huic doctrinæ insistens Aristoteles lib. de somnis & vigilia: *Somnus*, inquit, *est ligatio omnium sensuum externorum*; ubi amabo vos attendite, mortem vulgari schemate, non inscitè per exanime sceleton, seu ossium quandam compagem adumbrari: cui nec aures sint ad audiendum, nec oculi ad videndum, nec nares ad odorandum, nec palatum ad gustandum, nec caro aut nervi ad sentiendum; quæ omnia in mortuo, eademque in dormiente, donec expergiscitur, prorsus exstincta sunt: quid enim voluptatis dormiens ex suavissimo per noctem musicorum concentu, quē non audit, haurire valet? quid clausis oculis oblectamenti, ex variis & artificiosis tabulis, peristromatis quibus parietes instructi, percipere? quid saporis aut nutrimenti conferre, si penuaria vino, horrea frumento abundent? quid fragrantiæ decernere? quid inter eum qui dura humo; & alterum, qui molli culcitra somnum capit, interest, nisi quod subindè ille præ alio, altiori somno sepultus sit?

Accedit quod in morte, non sensuum dumtaxat, sed & omni operatione mentis, corpus defunctum sit; quod ipsum de somno, quoque Argentarius affirmare non dubitavit: *Somnus*, inquit, *est cessatio functionum animæ, orta ex exstinctione spirituum vitalium.* Voluntas dum vigilat, varia desiderat, appetit, amat: amator florum totus in horto est, quem amat; mercatoris voluntas lucro inhiat; procus de amasia cogitat; venator feras & silvas amat. horum nihil dum dormit, agitat: *Perinde nimirum dormientem si velis compilas, ac si mortuus esset: evacuas, &* Greg. Nyss. rat. 3. de o Resurr.

 exhau-

exhauris ædes, vincula injicis, ac nullus eorum quæ fiunt, sensus intercedit. Intellectus vigilantis, quàm variis distinetur? Philosophus mille argutationes Schotisticas, Sophisticas animo volvit, & revolvit, dum dormit, argumenta & species cessant, & nihilo plus, quàm stolidus rusticus sapit; Causidicus, Consiliarius lites in animo disponit, caput Bartholo & Baldo oppletum habet; Avarus nummos, & census computat; Gubernator, dux exercitus, machinationes, stratagemata, incursus hostium, vigili mente pertractat; at ubi somnus occuparit, nec rei bellicæ gerendæ solertia, nec vires, ac virtus militaris, magis quàm sopitum Sampsonem defendet. unde quid inter divitem & pauperem, inter nobilem & plebeium, inter doctorem & agrestem, dum dormiunt interest? nisi hi præ illis, turbulenta magis habeant somnia, & altiùs mechanicus, aut villicus dormiat in palea, quàm rex in rosa. Quare quod Seneca ad Marciam: *Mors est, in qua nemo humilitatem suam sentit; ubi res omnes malè fortuna divisit, æquat omnia.* Idem dormienti rectè attribueris. Similiter & memoria, & species rememorativæ in celebrioribus, Adventus & Quadragesimæ oratoribus, per somnum conquiescunt. quæ omnia Hipponensis Præsul confirmat, dum ait: *Somnus non tantùm ligat sensus, sed & potentias animæ: nam qui dormit nihil vult, nihil intelligit, & nullius recordatur.* Nónne eadem de mortuo verissimè prædicaris? non me, sed Gregorium audite: *Nonnulli*, inquit, *externi Sapientes, germanum mortis, somnum vocitarunt, propter similitudinem eorum, qui in utroque accidunt affectus, & perturbationes: oblivio namque pariter, & ignorantia præteritorum, & futurorum in utroque contingit. corpus sine sensu jacet, amicum non novit, inimicum ignorat, circumstantes & spectantes non videt: tabidum, fractum, languidum, solutum, remissum, modò non mortuum, omnis expers efficaciæ, nihil differens ab iis, quæ in loculis & sepulchris reposita sunt.*

Greg. Nyss. orat. 3. de Resurr.

Nunc exteriores dormientis, & mortui lineamenta, quæ magis oculis subjecta, ducamus. ac primum quidem non sine numine inter lectum & lethum, inter tumulum & thalamum, ita ominis ut nominis affinitas est: nam quemadmodum morituris, sic dormituris, omnis vestium ornatus exuitur, & nudo linteo involvuntur: quodque Nierenbergius noster accidisse memorat, cùm in urbe Galliarum adeò vehemens virus ac tabes aërem infecisset, ut homines in plateis mortui conciderent, reperta fuisse ad decem hominum millia, qui seipsos fatali linteo vivos insuerant; ejusmodi spectaculum quot noctibus, à dormituris objicitur & apto ex sacris literis conceptu petito, illustratur. Matth. cap. 18. ait: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Quæ disertè in rem nostram exposuisse videtur Artemidorus, dum infantes fasciis involutos, hieroglyphicum morituri asserit: *Ægrotanti*, inquit, *mortem prænuntiat hoc somnium; quandoquidem & mortui laceris involvuntur pannis & linteolis, uti infantes, & humi deponuntur.* Id probè norat Reginaldus Polus, Cardinalis, cujus caput dum quinquaginta millibus aureorum proscriptum esset, dixit: *Iam satur sum vitæ*; qui eam mihi ademerit, hoc præstabit officii, quod ille, qui dormitum ire cupienti, vestes detraxerit. qua loquendi phrasi, Chrysostomus usus est, ubi de Paulo cupiente dissolvi, ait: *Ea facilitate carnem exuit, quâ vestimentum.* Omni itaque mundo muliebri, ac vestium luxu deposito, dormiturientes identidem recogitent, nihil se ex hisce tot sericis, damascenis, attalicis togis, & palliis, nisi funebre linteum ad sepulchrum delaturos: quod quò altiùs inhæreat, audiat quisque Saladini Ducis potentissimi præconem (qui pro vexillo vilem lodicem per castra manu ventilabat) proclamantem: ex omnibus divitiis potentissimus Dux Saladinus, nihil aliud secum ad tumulum defert. ita & quantumvis *dives cùm interierit, nihil secum auferet*; sed dominus & famulus, pauper & dives, stultus & sapiens eâdem formâ induuntur, & missis novis modis, *moribus antiquis*, eodem lineo habitu teguntur.

Nierenb. different. æterni & temporal. l. 3. c. 7. § 1.

Sanderus de schism. Anglican.

Chrysost. hom. 5. in c. 2. ad Heb.

Radzivil. ep. 3. itin. in Palæstin.

guntur. facit hîc quod narrat Radzivilius: Cayri in Ægypto templum Turcicum, Moscheam vocant, hac ratione exædificatum est: Assanus Bassa, vir tam vafri, quàm avari ingenij, nomen suum in orbem vulgaturus, rarum aliquod & magnificum opus excogitavit, nullis tamen suis sumptibus; ad quod, consilium cepit plenum sceleris & amentiæ: ubivis locorum proclamari jussit, constituisse se ingens Deo templum erigere: quod quo felicius exurgeret, omnibus undecumque adventantibus, liberalem stipem erogatum iri edixit; dictúsque est certus dies & locus partiendæ eleemosynæ. Evocavit hæc res innumerabilem populum ex Ægypto universa, viciniſque regnis ac regionibus: in quorum adventum Assanus maximam copiam indusiorum, & tunicarum ejusdem generis ac coloris parari jussit; eos autem, qui stipem accepturi venerant, ex amplissimo atrio, in aliud æquè amplum per varia ostiola, & non nisi singulos transire voluit. in hoc transitu, singulis suæ vestes ademptæ, & indusium, tunicaque nova, vi obtrusa. hoc eo astu factum est, ut quidquid à tot millibus hominum, in viaticum fuisset assumptum, id omne dicto loco relinqueretur: solent enim illic locorum, pecuniam quam itineri destinarunt, indusiis aut pileis insuere; & quamvis nemo non maluisset vestes suas pretiosiores, imò & longè viliores asservare, cogebantur tamen eodem modo omnes indui: atque ita per posticum dimissi, stabant velut in valle Iosaphat. Ploratus tandem populi, ac ululatus coortus est, veteres ab Assano vestes postulantis; quas ille exstructo rogo, omnes in ignem conjecit. sed norat, qualis Phœnix nasceretur ex istis cineribus: tanta enim vis pecuniæ ex isto busto sublata, ut ea ædificio tam nobili sufficeret. Simillimè nobiscum mors agit, vestem vilem, aut pretiosam vel invitis eripit, & novam sepulchralem eiusdem formæ ac coloris obtrudit; nos quidem, ut Paulus loquitur: *Ingemiscimus gravati, eò quòd nolimus expoliari, sed supervestiri.* Verum frustrà renitimur, velimus, nolimus, omnibus exuendi, uniformiter omnes induendi. Qua recordatione illustris illa Marcella Romana, omnem vestium luxum despexit, cùm *sic induta est vestibus, ut meminisset sepulchri.* Quod utinam indies dum exuimur, & induimur, recogitemus. Tandem uti mortuus, omnibus exutus super stramen, linteo coopertus locatur, ita dormientis locus, loculi hujus vicem subit, ac plerique super stramen, in linteo obdormiscit. quid quod idem lectus, qui dormientem, etiam mortuum pari schemate repræsentat: hinc celebertimus ille Iustus Lipsius morbo ingravescente, cùm adduci difficulter posset, ut decumberet, medicorum placitis tandem parere jussus, & vi mali victus, decubiturus dixit: *Ad lectum, ad lethum.* Hoc aureum Justi dictum, decubiturus sibi quisque occinat, & lectum suum, quem dormiturus conscendit, ut stratum funebre, in quo aliquando exanguis decumbet, consideret: profectò nec lescivire, nec fornicari in eo auderet. Porrò sicut Poëta canit:

2. Cor. 5.

Hieron ad Principiam Marcellæ epitap.

Quandoque est olitor verba opportuna locutus,

Drex. prodrom c. 1. §. 26.

Maximè opportunum, & verbum in tempore, nauta locutus est: hunc cùm quidam in littore consistentem interrogasset, ubinam pater ejus obiisset? in mari, inquit: cumque ille eandem de avo, & proavo, atque atavo nominatim quæstionem movisset ex ordine responsumque idem de singulis accepisset, subjecit: *& tu mare non times?* responsum dissimulans, argutè ad hæc nauta subsumpsit: & ubinam, inquit, tuus pater obiit? suo ait ille in lecto; sed ubi avus, ubi proavus, ubi ceteri majores, affines & cognati tui? omnes, inquit ille, in suo lecto extremum diem objeruut. tunc nauta: *& tu,* inquit, *lectum non times,* omnibus majoribus fatalem? nónne frequentius accidit, ut qui ad lectum, ad lethum, quàm qui ad mare, ad mortem pergant? Franciscus Caëtanus è nobili familia, morte domestici consternatus, ne sensus pietatis intepesceret, calvariam dormiturus pulvino sem-

P. Rho var. virt. hist. p. 563.

per supposuit, & illi indormivit. non tali pluteo opus est, ipsum cervical nos admonet, cervicem ultimo ponendam. quare ne & in nobis pietatis ardor intepescat:

§. II.

Salubris homini dormituro, illa Lipsii commonitio: AD LECTVM, AD LETHVM.

PRimum hujus considerationis fructum tradit B. Climacus, quod mortales, qui maximam vitæ partem stertendo, dormiendo malè perdunt ilico somnum oculis, & socordiam omnem animo excutient: *Cùm*, inquit, *in lectulo decubas, sit tibi ipse jacentis habitus, figura in sepulchro clausi minusq; dormies,* plus vigilabis, plus orabis, plus denique vives testante Chrysologo: *Reverà plus vigilare, plus vivere est.* Quod somno dederis, hoc tempori, hoc vitæ tuæ suffuraris. unde à Clemente Alex. 2. pæd. c. 9. appellatur publicanus, & dirus exactor, sic enim ait: *Somnus non secus ac publicanus; dimidium vitæ tempus nobiscum dividit.* Quam gravem temporis jacturam, ne diutiùs incurramus, motivum perquam efficax subjungit S. Eusebius, qui somnum omnium miseriarum maximam, mortem animæ appellat, atque adeò longè graviùs quàm mortem corporis fugiendam ac execrandam esse: *Inter omnia*, inquit, *gravia humanæ vitæ, & innumeras ærumnas, nulla major quàm somnus miseria, & dignè deploranda. præter peccatum videtur. cæteræ calamitates affligunt vitam, somnus interim penitus vitam aufert. cæteræ calamitates ita molestæ sunt vitæ corporali, ut juvent ad æternam, meritorum materiam suppeditantes; somnus in se & corporali vitæ, & æternæ interim adversatur, quatenus tempus merendi, & memoriam cælestium intermittit.* Et paulò infrà: *tantò peior videtur ex hac parte somnus quàm mors, quantò melior anima & corpus, quàm solùm corpus: nam mors te privat solùm corpore, somnus animâ; aquè ac corpore: mors corrumpit hominem, somnus tantidem est ac si annihilet per spatium, liberam scilicet animam qua homo est, qua amat Deum, ejusq; misericordias & bonitatem intelligit. somnus hanc partem nobilissimam hominis obruit & sepelit, exanimem ipsam animam faciens.* Hæc verò brevis ac temporaria mors animæ, diuturnâ ac æternâ corporis morte, viris sanctis semper longè atrocior visa est; hinc *si daretur optio*, ait idem Eusebius: *utrum malles mori, an per dimidiam horam dormire? anima æstuans vero charitatis incendio, ex se mortem eligeret, ne cessaret amare Deum*; quod certè in beatis mentibus, nimis quàm manifestum est. & subdit: *Si tibi annuntiaretur, annihilandum te fore, contremisceres id audiens: cur gaudebis somno, cùm perinde sis, ac si interea annihilatus esses? cognosce incommoda soporis, qui pessima & multiplex mors est*: vita quippe dormientis est, ac si non esset, & nihilo ducenda, ut rectè Plato lib. 7. de legibus, ubi de somno moderando disputat: *Nemo*, inquit, *dum dormit, ullius est pretij, nihilo magis quàm qui non vivit*; nemo qui plus somno indulget quàm natura exigit, nemo qui in multam lucem stertit, qui optimam vitæ partem transigit, *ullius est pretij*: & ejusmodi dromones, jure inter mortuos numerandi sunt: *Quid faciunt, qui se non in cubili, sed in ipso collocant sepulchro? qui se non somno, sed morti tradunt, quos gallus non commovet, lucifer non suscitat, sol ipse non revocat, & producit ad lucem?* nónne vivi (quæ mors atrocissima) sepulti sunt? *cave ergo* (monet Bernardus) *in quantum potes serve Dei, ne totus aliquando dormias: ne sit somnus tuus, non requies lassi, sed sepultura corporis fatigati, non reparatio, sed exstinctio spiritus.* Atque utinam dum experrecti jacent mortales, nudo linteo tecti, se vivam mortui speciem, ac mortis imaginem recordarentur! utinam dum oculos in somnum sero vespere occludunt, in ferreum somnum, in æternam clausura lumina noctem, animo præsagirent! nemo quisquam cum rancore ac inveterato odio decumberet, sol non occumberet super iracundiam vestram, nemo injusto lucro, gra-

Climac. gradu 7.

Chrysol. serm. 24.

S. Euseb. l. 3. c. 3.

Chrysol. serm. 39.

S. Bern. de vita solit.

graviori noxâ oppressus somnum caperet; sed cum Angelico Thoma, portenti instar execraretur hominem, in peccato mortali ausum indormiscere. Quid causæ fuisse existimatis, quod David hosti suo Sauli, quem ad mortem quærebat pepercerit, & omnis furor ac rabies subsederit? nil aliud ferocem ejus animum, quàm species dormientis Saulis objecta, ex qua de morte philosophari cœpit, mitigavit. Chrysostomum audite: *Cùm videret illum manere immobilem, nec quidquam posse facere, ita cum animo locutus est David: ubi nunc ille furor? ubi illa malitia? ubi tot technæ, tot insidiæ? abierunt omnia illa, perierunt exigui somni incursu. jacet rex ille alligatus, cùm nihil nos neque cogitaverimus, neque perfecerimus. conspiciebat illum dormientem, ac de morte omnibus communi philosophabatur: somnus enim nihil aliud est, quàm mors temporaria, & unius diei interitus.* Volunt quidam à rabido cane morsos, lecto suffocari, ne noxium halitum aliis afflent: haud aliter qui ab alio læsus, facilè curabitur, si meditatione lectuli lethalis, rabies suffocetur; quod si ab iis omnibus fieret, qui inveterata odia animo fovent, quàm placidè, quàm pacatè indormiscerent, quàm non turbulenta & inquieta eos insomnia, sed tranquilla ac jucunda somnia exciperent? Alterum & præsens, ad restinguendum ac sopiendum incendium; à lectis remedium est, quos homines molles & libidinis flammis incensi, immaculatos servarent, si in iisdem corpus suum, aut scorti quod depereunt, aliquando exangue, ac deforme cadaver jacere debere expenderent. experto credite: nobilis Adolescens, ut est apud Baldesanum libr. 2. stim. cap. 19. cùm voluptatibus corporis eò usque esset immersus, ut nullum peccandi finem, nullam resipiscendi spem faceret; hoc tandem à Viro Ecclesiastico accepit suave, & prorsus salutare monitum, ut apposito ad caput ardente cereo, ad pedes, crucifixi imagine, ubi in lectulum decubuisset, brachiis in crucis formam compositis, quartam dumtaxat horæ partem poneret in hac cogitatione: aliquando diem adfore, quo tali situ, dum animus ad domum æternitatis se receperit, in eodem strato mortuus jacebit: admisit facile consilium Adolescens, & paruit; cùm ecce tanta illum hominis moribundi, & feralis thalami consternatio, ac pavor invasit, ut postridie bene manè ad confessarium viserit, ac multis lachrimis, quam ante rejecerat, pœnitentiæ medicinam ultrò depoposcerit, atque ex hoc vitam impuram castigarit, castissimèque deinceps vivere instituerit: ut stratum quis meritò virtutum omnium Gymnasium pronuntiarit. Persæ, contestante Hormutio, somnum capiebant in utribus, qui symbolum superbiæ sunt; quia inani implentur, atque intumescunt vento: & quia eodem inflantur ambitiosi, honorumque cupidi, meritò in utribus mihi dormire videntur, quorum tumor ut resideat, somni & mortis comparationem instituant. Explicatis retibus sese insternunt Scythæ, & altum in iis obdormiscunt; quibus similes illi, quos malesana opum cupido [illegible]pit, & divitiis ceu retibus implicat: & hi quoque recogitent, postquam extremum somnum dormierint, nil reperturos in manibus suis. Sunt alii, qui dormiunt in molli ansere: ii scilicet, qui carnis evicti atque evirati blanditiis, sese totos libidini dedunt; & hi profectò dum molli huic lectulo exangue cadaver brevî insternendum meditantur, & lodices quæ in templo Veneris pro funeribus vendebantur. aliquandò mortuos operturas recogitant, lascivire desinent. Studiosum novi, cui à teneris matertera, insignis pietatis fœmina in sarcophago lectulum straverat, in quo ad annos plurimos securus somnum cepit. Compello vos hîc Veneris procos, ardenti libidinis febri æstuantes, unam in ejusmodi strato noctem recumbite, & ilicò ardor desæviet, febris remittet, toti sani mane assurgetis.

Alium fortè non libidinis flamma, sed intolerabilis fastus, ac arrogantiæ fumus obfuscat, atque adeò tetra caligine involvit, ut seipsum prorsus hominem ignoret. quod

Chrysost. hom. . de David.

quod huic nisi à somno, & quidem à cælesti Medico præscriptum pharmacum? Genes. 2. Adam cunctis animantibus, & volatilibus nomina imponit, & continuò illum somnus excipit; nihil dum degustarat, nullo opere se defatigarat, unde ei hic somnus obrepit? Tertullianus: *Inde deducimur mortis imaginem etiam jam tunc eum recensere.* Erat ille Rex universorum, ne supebiret, & humano quid altius saperet, immisit Deus soporem in Adam: ut hac mortis imagine muniretur, quod fusiùs probat Serlogus. Te ipsum de die circumspicis, in oculis omnium versaris, ad dignitatem evectus es, divitiis, pretiosis vestibus, honorum titulis, insuper linguâ & ingenio instructus: vis non inaniter extolli? ubi te ad somnum reclinaris, illud Lipsii revolvas: *Ad lectum, ad lethum,* & facilè cùm vestibus, omnem fastum exues: denique ut omnibus vitiis toti moriamur, illud magni Pachomii æmulemur, qui dum se cubitum reciperet, singulis membris suis imperitabat, ut per omnem vitam ita sensum omnem reprimerent, ac si jam mortua essent. Qui sic indies in hac pia meditatione se ad somnum componunt, illis prorsus tranquillus ac suavis, extremus vitæ somnus obrepet, & ut Propheta ait: *In pace in idipsum dormient, & requiescent.* Illis jure meritissimo occini poterit, *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodo dixit spiritus requiescent à laboribus suis.* Quibus in verbis, more suo suavissimè ludit Bernardus: *Veniet,* inquit, *quidem mors, sed somnus erit dilecto Domini, & ecce hereditas ejus erit janua vitæ;* hinc fleri vetat Malachiam, qui suavissimè in Domino obdormierat: *Malachias,* inquit, *amicus noster dormit, & ego lugeam? si Dominus dedit dilecto suo somnum, & talem somnum, in quo hæreditas Domini, egóne fleam qui fletum evasit?*

Serlogus tom. 1. pag. 295.

EMBLE-

EMBLEMA LII.

QVI LEGIT INTELLIGAT. Matth. 24.

QVIS LEGET HÆC? Persius Sat. 1.

DOMINICA XXIV. POST PENTECOSTEN.

Manus scribentis, quæ Baltassarem terruit, non obscuras supremi judicii notas, nobis etiam exaravit.

§. I. *Decretoriam sententiam* MANE, THECEL PHARES, *in judicio ferendam, qui legit intelligat.*

§. II. *Aliam scripturam, libris in judicio aperiendis contentam, qui legit, intelligat.*

DOMINICA VIGESIMAQVARTA POST PENTECOSTEN.

Qui legit intelligat. Matth. 24.

Pererius in Danielem l. 6. c. 5. Salian. an. mundi 3516.

ANNVA celebritate dies Belo sacer, & festus recurrebat, qui publicis ludis, spectaculis, conviviis, tripudiis, luxu omnino barbaro, à Babyloniis agebatur; hac porrò festâ luce, anno mundi 3516. potentissimus Assyriorum rex Baltassar *fecit grande convivium optimatibus suis mille. Præcepit ergo jam temulentus, ut afferrentur vasa aurea, & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus, de templo*; quæque annis triginta honestè latuerant, non sine veneratione servata, nunc demum protrahuntur, & mensis inferuntur: non ut Rex jam madidus, & pellices illius, cæterique convivæ, ea venerarentur, aut cælaturas, & artificium mirarentur, sed ut sitim ex eis accenderent potiùs, quàm extinguerent jam ebrij: *Bibebant in eis Rex, & optimates ejus, uxores & concubinæ illius.* Bibebant in eis nam grandia & admodum capacia fuerunt, ita ut complures simul os, labiaque meretrices immergere, & velut boves aut vaccæ aliquot, simul ex uno alueo haurire possent. *Bibebant vinum*, ait sacer historicus; Sed quid hoc insuetari, aut novi? quis enim eos bibisse aquam credat frænandæ temulentiæ? vinum ergo bibebant, sed regium, & quod in cellâ latuit optimum, opimianum, centum annorum; hoc ad vasa illa temeranda infusum. Tandem sacrilegi hi, ac blasphemi, in immanissimum scelus proruperunt: *Laudabant Deos suos aureos, & æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos*, hymnosque diis patriis decantabant. Quam convivarum insolentiam, mod imperatoris regis provocavit temulentia. Hactenus securè perpotatum, helluatum, pergræcatum, lascivitum; & eccum tibi, dum hilaritas convivalis maximè ferveret, *in eâdem horâ apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis.* Manum hanc scribentem, ex Angelorum numero, ut quidam volunt, Michaël rexit; chartam seu membranam, delegit sibi parietem regii cænaculi, & quidem loco maximè illustri, & conspicuo *contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ.* Nabuchodonosor Baltassaris parens, in somnis, & voce [illegible] monitus. Cur non eodem modo & filius? nimirum voluit Deus, ut impio regi sententia Judicis, quàm apertissimè panderetur, perinde si dixisset: en ego tibi literas fatales, & quidem signatas, & manu meâ conscriptas mitto, inspice & lege. *Rex aspiciebat articulos manus scribentis*, omnesque convivæ, tot servi famulæque spectatores, & testes, scripturam in pariete, manum spectabant. Breve prorsus, sed terribile fuit epistolium: nam *facies regis commutata est*, ex roseâ in pallidam & exanguem. *Et cogitationes ejus conturbabant eum.* Cor pavefactum & attonitum; variæ atque ancipites cogitationes perturbabant, insidias sibi parari vidit, nec tamen auctorem nosse potuit. *Compages renum ejus solvebantur*:

Daniel. 5.

Daniel. eo. 5.

„ Interno timore, inquit Pererius, tremo- V. Pererium in Danielem l. 6. c. 5
„tem membris omnibus communicante.
„Signa sunt hæc gravissimi timoris, naturæ
„quodammodo præsagientis imminen-
„tem sibi mortem. Vehementiam pavoris auget, quod subditur, *& genua ejus ad se invicem collidebantur.* Quid hoc? unde illa tanta, tamque inopina trepidatio? unde

illa potentissimi regis, omniumque convivantium & pavor, & pallor *& plurima mortis imago*? Quid manum scribentis expavescunt? si leonis ungues, aut draconis pedes, aut ursi ungulas ad parietem oberrantes vidissent, triste ac terribile omen censeri potuisset. Quid autem manus terret, & quidem scribentis? si nudo acinace, aut trisulco fulmine armatam, si trigeminam Joabi lanceam, si romphæam Cherubim ignitam, in se unum vibrari conspexisset, ne hæc quidem terrori esse deberet illi, qui supra centum millia armatorum, ad manum habebat. At verò stimulante intus scelerum conscientiâ, divinum hoc portentum se petere, facilè augurabatur; *Exclamavit itaque Rex fortiter*, protinus, & actutū omnes Ariolos, Chaldæos, Magos, augures, aruspices, incantatores, veneficos, sapientes & suæ gentis Theologos omnes, convocari jubet. qui nephriticis doloribus, aut repentino opprimitur morbo, plerumque clamat confestim, citò, citò, medicum adducite; ita Rex Baltassar omnibus ossibus tremens, ac gelido sudore perfusus, totus velut febriens, non uno alteróve contentus, medicorum turbam, Chaldæos omnes, & quotquot urbs Babylon eruditos aluerat, acciri præcepit, si quis eorum fortè scripturam hanc *legat, & intelligat*. Sed nemo eorum hanc novit literaturam, *non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi*. Tres voculæ, sed sensu fœcundæ, mysteriis plenæ, ita exaratæ, ut nemo vel conjectando assequi valeret. Ioannis 8. *Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terram.* Arcana prorsus hæc & mirabilis scriptura: pavimentum pro charta, pulvis pro atramento, digitus pro calamo fuit. *Qui legit, intelligat*. Varii tamen variè hanc exponere & interpretari ausi sunt: Hieronymus comprimis, ait Iesum in terra scripsisse, *eorum qui accusabant* (scribarum) *& omnium peccata mortalium*, juxta illud Ierem. 17. *recedentes à te in terra scribentur.* Ambros. verò censet scripsisse: *Festucam, quæ in oculo fratris tui est, vides, trabem verò quæ in oculo tuo*

S. Hieron. l. 2. cont. Pelag.

S. Ambr. epist. 7.

est, non vides. Dionysius Carthusianus, cum aliis, satis probabiliter astruit, digito Christum exarasse illud Ioan. 8. *Qui vestrûm sine peccato est, primus in eam lapidem mittat*; sunt denique, ait Cornelius, qui affirmant tria hæc fatalia verba expressa fuisse: *Manè. Thecel. Phares.* Unus Daniel repertus est, qui posset ignotum hunc characterem legere, & intelligere, *obscura interpretari, & ligata dissolvere*. Hic itaque consilio reginæ accersitus, ad turbatissimum convivium, altissimum movit omnibus silentium, qui ab ore ejus penduli, fatidicum responsum summâ aviditate præstolabantur; Daniel verò ad superbum regem conversus, invectivam omni Verrinâ, aut Philippicâ acriorem, coram omnibus exorsus, ubi horribili dictione, & prolixâ satis, ad mensam perorasset, oculos in decretoriam sententiam, parieti inscriptam conjecit, legit, intellexit, atque ita exposuit: *Manè. Thecel. Phares. Manè numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud, Thecel. appensus es in statera, & inventus es minus habens. Phares. divisum est regnum tuum* &c. quibus prolatis, quanta fuerit omnium consternatio, quàm perturbata, ut imminenti exitio, occurrerint consilia, ubi rumor increbuit jam hostes in vallo esse, jam Cyrum muros occupasse, quis satis assequatur?

Corn. in c. 8. Ioan.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lachrimis æquare dolores?

Virg. 2. Æneid.

Ea quippe *nocte interfectus est Balthasar*, tota Babylon tradita in ruinam & desolationem. Ducentis ante annis totam noctis hujus faciem, convivarum tumultus, cædes in spiritu sibi objecta, intuitus Isaias, exclamat: *Emarcuit cor meum, tenebræ obstupefecerūt me, Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum. Pone mensam, contemplare in speculâ comedentes & libentes.* Hæc ad Balthasarem pertinent. Ad Persas autem, & Medos: *Surgite*, inquit, *Principes, arripite clypeum* &c.

Isa. c. 21.

Hactenus acerbissimæ hujus tragœdiæ seriem, florentissimi regni eversionem, inopinatam denique è luxu in luctum catastrophen,

strophen, præter morem prolixius instituimus, quod nihil non ad extremum orbis universi excidium, decretoriam illam
Matt.24. supremi Iudicis sententiam, *& abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele Propheta*, magnopere facere videatur.

Rupert. in Daniel. c. 9 „ Notandum, inquit Rupertus, quòd in „ medio convivij, manus illa in nocte ap„paruit, & jam temulentorum, regis & „optimatum ejus securitatem, visione „horribili fortiter conterruit. Sic, ait, re„pentina, & improvisa dies illa, securis, & „contemptoribus Dei superveniet, ipso „attestante, cùm dicit: sicut factum est in
Matt. 24. „diebus Noë, ita erit in diebus filij ho„minis. Edebant, & bibebant, uxores du„cebant, & dabantur ad nuptias, & venit „diluvium, & perdidit omnes. Audite hæc ebrij, audite temulenti, qui assidetis mensis, gaudetis, ridetis, canitis, lascivitis, omnia vobis læta sunt, omnia secura, & non videtis extensam Dei manum super vos.

Pergit porrò per eversionem Babylonis, destructionem totius civitatis diaboli, „confusionis, sanguine sanctorum ebriæ, „in die judicii futuram demonstrare. Hu„jus autem Babylonis regnum, per scelera „singula dinumeratum, atque in statera „justâ appensum, ac terribili sententia di„visum, dabitur non hominibus, sed dæ„monibus: non Medis, aut Persis, sed ma„lignis spiritibus: non Dario, sed diabolo, „& angelis ejus. Ac tandem concludit: in „Apocalypsi quoque, ipse qui hic per ma„num scribentem figuratus est; ipse, in„quam, Angelus (Michaël) ipse qui de„scendit de cælo, habens potestatem ma-
Apoc. 18 gnam, exclamat in forti voce: *Cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ; quia de ira fornicationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati sunt.*

Infinitus sim si singula quæ in regni hujus eversione contigerunt, cum extremo mundi excidio è SS. Patrum ac interpretum sensu conferre voluero; suffecerit ut propositum nostrum prosequamur, fatales notas, quas Dei digitus parieti inscripsit, in rem nostram pleniùs enodare.

§. I.

Decretoriam sententiam Manè Thecel, Phares, in judicio ferendam, QUI LEGIT, INTELLIGAT.

BEnedictus Pererius, * cujus eruditionem nullus pæne scriptor, qui ejus meminit, illaudatam præterit, hæc tria verba expendens, utilissimam hanc struxit dis„sertationem: tria illius scripturæ verba, „significant tres res novissimas, quarum „rerum memoria flagitiosè viventibus, „solet esse acerbissima, & maximè horri„da. Hæc autem sunt: *Mors, Iudicium, Infer„nus.* Quibus rebus, illa tria vocabula mi„rificè congruunt. *Manè*, id est *numeravit*, „designat numeratos esse à Deo omnes „dies vitæ hominis, tempusque mortis suæ „cuique præfinitum. *Thecel*, id est *appensus* „in staterâ, denotat extremum Dei Iudi„cium, quo tamquam justissimâ trutinâ & „staterâ, omnia hominum facta, dicta, o„pera, cogitata, subtilissimè ponderabun„tur; de hac statera Iob 31. *Si ambulavi in „vanitate, appendam me in staterâ. Phares*, id „est *divisum.* Bene adumbrat statum infer„ni, in quo qui sunt, omninò & in omnem „æternitatem divisi, & separati sunt à Deo, & societate beatorum. Idem paucis complexus Hieronymus: tria tantùm verba in pariete manus signaverat, quorum primum, *numerum*, secundum *appensionem*: tertium *divisionem* sonat. Quod primum spectat, *numeravit*: Hebræi habent numerando numeravit, hoc exactissimè ad scrupum usque minutissimum, ad usque pulvisculum numeravit. Talis tam peritus Arithmeticus est Deus, non errat numerando; nec errare potest; in suarum rationum libro perscriptum habet, quot capillos quivis hominum feret, ii *omnes numerati sunt*. Hic Arithmeticus Matt. 10.

* In Biblioth. script. Soc. Iesu.

omnes

omnes pluviarum ſtillas, omnes oceani guttas; omnia arenæ granula, omnia arborum folia, omnia terræ gramina, omnia temporis momenta & puncta dinumeravit, nec in unico hallucinatur. Hic ipſe Arithmetices magiſter, menſes & dies vitæ tuæ numeravit, quos ne momento excedes:
Iob 14. *Breves*, inquit Iob, *ſunt dies hominis, & numerus menſium ejus apud te eſt, conſtituiſti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.*

Paſſus quoque ſingulos ad calculum redegit, unde, quà, quò perrexerunt, vigilanter obſervavit. Iobus ſeveritatem hujus
Iob c. 14. c. 13. judicii veritus, exclamat: *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis. Obſervaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti.* Deus omnes & ſingulos nutus, nictus oculorum, motus membrorum, actiones omnes numerato, velut in ephemerides, & diaria ſua transſcribit; ſunt anni unius dies trecenti, ſexaginta quinque: ſunt octo mille, ſeptingentæ, ſexaginta horæ per annum. Si quis redeuntibus Ianuariis Calendis interrogetur: dic ſodes, quonam abjêre octo millia horarum, ſupra ſeptingentas ſexaginta? quis in iis labor ſuſceptus, quis perceptus ab iis fructus? quot horas cibo, quot ſomno, quot confabulationibus, quot otio, quot luſibus & choreis, quot demum pravis actionibus contriviſti? reſponde mihi, num in Deum tam liberalis fuiſti, ut è novenis pæne millibus horarum, novem horulas elegeris, quibus te Chriſto tuo ſtiteris in ſacro convivio, ad id toties invitatus? dic, quæſo, è tot millibus horarum, quot horas precibus, quot lectione pia, quot ſacra meditatione inſumpſiſti? quòd ſi vel anni unius horas difficile nobis eſt ad morales calculos revocare, quomodo de quadraginta, quinquaginta, ſexaginta annorum horis, rationem reddemus? Etenim ſi quis
* 525600. ſexaginta vixiſſet annis, ubi de * quingentis millibus horarum reſpondiſſet, inſuper de viginti quinque millibus & ſexcentis horis reſpondum foret; quod ſi quis annos
* 613200. vitæ ſeptuaginta numeraret, * ſexcenta horarum millia, & quod excurrit, tredecim millia, & ducentæ horæ, rationibus divinis addendæ forent. Incuriam hic ſuam ſerò, licet ſeriò incuſavit ſecretarius quidam moribundus, in has voces prorumpens: ô infelix ego homo! qui viginti quatuor ſcapos chartæ in literis conſcribendis abſumpſi, & ne chartæ philyram, exhomologeſi vitæ generali conſcribendæ impendi. Hæc folia apud Deum numerata, ſed nullus fructus. Quod ne & nos ſupremo ſpiritu conqueramur, quot annis in ſeipſum ſeriò quiſque deſcendat, & ſecum reputet: quot per annum beneficia à Deo accepta, ſi poſſit, numeret, quot delicta reddiderit? ad calculos, ſedeat, dum licet, rationes componat, conſcientiæ tabulas inſpiciat, ne ut ſervus ille nequam, qui decem millia talentorum debita contraxerat, vinctis manibus, & pedibus, ad æternas tenebras detrudatur. Et quoniam hic mihi etiam ad viros Eccleſiaſticos, & Religioſos ſermo eſt, diſpiciat, ne illud integerrimi Doctoris, in ſe veriſſimum deprehendant: *Multi computant annos converſionis. 40. 50. 60.* tot millia horarum divini officii, meditationis, lectionis ſacræ, tot millia diſcuſſionum cōſcientiæ, & *ſæpe* ex his omnibus, *parvus* imò nullus *fructus*, ſed manipuli zizaniorum ad comburendum. Notam hanc *manè, numeravit*, parieti inſcriptum, hodie tibi ab æterna Dei providentia objectam arbitrare, ut eam animo tuo impreſſam geras, ac omnes conſequentes vitæ tuæ annos, menſes, hebdomadas, dies diligenter numera, ad calculos revoca annoſque ut ſupremos tibi conceſſos, religiosè tranſigere ſtude: quo fiet ut poſt ſex, ſeptem ve dies, menſes, aut annos, hæc vocula *manè*, tibi non fatalis, ſed fauſta ac feſtiva accidat, regnum non eripiat, ſed conferat. Henricus Bavariæ Dux, nondum Imperator, dum ad B. Præſulis Wolfangi tumulum precaretur, ſenſit repentè Præſulem coram adſtare, juberetque ut vicinum tumulo parietem contemplaretur, legeretque notas illic exaratas, legibiles ſed minus intelligibiles. Scriptum erat *poſt ſex*. Henricus oraculo territus, exiſtimavit ſextum inde diem fo-

Barrij philagia pag. 237.

Thomas à Kemp. de Imitat. Chriſt.

Bavaria Sancta Raderi. Bellarm. de SS. Princip.

re fatalem, & vitæ ultimum. Ad mortem igitur & sepulchrum, dies singulos & horas computando, se præparare, curas cæteras ut superfluas abdicare, magnam pecuniæ vim in egenos partiri, in id unum ferri, ut quàm sanctissimè vitâ decederet. At ubi sextum diem salvus transiisset, comperendinationem scilicet eam esse credidit in totidem hebdomadas, deputandumque in lucro illud benigni numinis, ad maius meritum, auctarium. Sed & has, inter piam spem, & metum emensus, sextum sibi mensem designatum conjecit. Rursumque & horas, & dies, & hebdomades, & menses numerando, semestre in curâ mortis obeũdæ posuit. Cumque jam sextum etiam mensem sospes exegisset, sextum denique annum in exspectatione mortis, ut suo ipse fato occurreret, sanctissimè consumpsit. *Ita post sex* annos religiosissimè traductos, ut sua vaticinio staret veritas, Henricus tandem Rex, atque Imperator Romanus ab imperii proceribus salutatus, prædictionem sui Magistri in solidum intellexit. Scriptura felicior Henrico, quàm Balthasari fuit: illa Imperium dedit, hæc abstulit: numeravit Deus dies vitæ tuæ, si & tu hoc breve *post sex*, animo impresseris, & cum Henrico semper dies, hebdomadas, menses, annos ut novissimos computaris, cum eo vicissim post sex (quandocumque) non terreno, sed cælesti regno potieris.

Pererius cit. Illud autem quod subditur *Thecel, appensus es*, declarat, inquit Pererius, Deum exactissimâ æquitate, & rectissimo examine judicii sui, ponderasse omnia illius regis opera, quasi in statera quadam justitiæ suæ. Et in altera quidem lance, quæ depressior erat, apparuisse pondus enorme scelerum & maleficiorum, ipsius regis; in altera verò lance, quæ levissima erat, apparuisse minus habere illum pietatis erga Deum, & justitiæ erga homines, quàm par foret regi, eique potissimùm, quem Deus tot regnis, populisque præfecerat, & quem exemplo Nabuchodonosoris, ut superbiam fugeret, & pietatem coleret tam evidenter ac salutariter præmonuerat, & prædocuerat. Atque hac ex re, inquit Theodoretus, discimus nihil esse apud Deum, quod non ponderetur, quippe qui *omnia in pondere, numero, & mensurâ constituit.* Sap. 15.

Quod vel ethnici testati sunt.

Iupiter ipse duas, æquato ex ordine, lances 12. Æneid.
Sustinet, & fata imponit diversa duorum:
Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.

Hac in re Deus ut mercator sedulus agit, qui coronatos, scutatos, philippeos, ducatos aureos ad aurariam libellam gnaviter examinat, quemcunque deprehenderit minus habere ponderis, reiicit. Ita Deus ad trutinam omnes cogitationes, verba, opera bona, & mala, æquâ lance appendit. Nullus artifex ramenta, & scobem auream, nullus pharmacopola medicam potiunculam regi præbendam, examinat ad libellam tam gracilem & certam, quàm Deus cogitationes intimas, affectus latentes, suspiciones abstrusas, animum & intentiones universas, amores, amicitias, cupiditates, ad trutinam explorat. Hæc divinæ justitiæ libra Petrum Telonarium, ad sanctiorem vitam produxit, cùm vidisset nocte secundum quietem, suas omnes noxas in lance una, in altera verò panem reponi unicum, quem ex indignatione mendiculo projecisset. Ita Carolus Magnus. Ita Henricus Imperator, ita & alii sub vitæ finem in statera memorantur appensi: *Pondus, & statera, judicia Domini sunt.* Quisquis es, hoc jam unicè age, tuisque actionibus quantum potes, adde ponderis, ne cogaris illud audire: *Inventus es minus habens.* In hac porrò statera virtus nostra pondus habet: neque enim Deus ponderat, aut æstimat aurum, argentum, principatus, prælaturas &c. quæ apud homines maximi pretii, & ponderis habentur; sed ponderat, quid Dei gratia adjutus homo; virtutis vel minimæ, aut momentaneæ exercuerit; hæc enim æternum gloriæ pondus operantur in nobis. Unde Proverb. 16. dicitur *spirituum ponderator est Dominus.* Ubi venerandus

In vita Ioan. El. em.

Prov. 16.

dus Beda: *spiritus singulorum, quid in occulto cogitent, certâ lance discernit.* Innuens cogitationes, & voluntatem; non verò actiones exrernas à Deo ponderari, juxta illud: *Omnis via viri sibi recta videtur, appendit autem corda Dominus.*

Prov. 21.

2. Ponderat intentiones in eleemosynis, jejuniis, laboribus, studiis, concionibus &c. harum librator, ponderator, examinator, scrutator est Dominus.

3. Ponderat intensionem, & durationem quanto tempore, quamdiu illud exercitum, quamdiu ira, odium, scortatio, temulentia, injustitia tenuerit. Quamdiu corpus afflixerit, orarit, jejunarit, pauperes aluerit, pia proposita servarit. Rupertus: *Iustè sicut judicem justum decebit, dicet: quamdiu fecistis? appendendo videlicet non solùm quid factum, sed & quamdiu factum sit.* v.g. inquit, *dives aliquis, epulans splendidè, cuipiam Lazaro micas aut certè primitias mensæ suæ quotidie tribuit, idq; dum vivit. Alius possessor auri & argenti, cœnobia sive Xenodochia construit, constitutis redditibus annuis, unde non solùm in vita, sed & per mille generationes bene habeant, & in commune vivant aliquot ex istis minimis (ecce quãdiu) nónne igitur pertinebit in illo judicio istud quoque meminisse, pro ratione præmij, ut habeat plus retributionis, qui diutius ministravit?*

Rupert. de operibus Spiritus sancti l. 9. c. 17. to. 2.

4. Ponderat affectum, amorem, desiderium, zelum, *non quantum, sed ex quanto.* Vnde idem opus, ab uno maximi; ab altero, minimi ponderis esse deprehenditur. Maximi fuerit in eo necesse est, qui dicebat: *Amor meus, pondus meum, illo feror, quocumque feror.*

Aug.

5. Ponderat gratiam, quæ dignitatem operanti, & operibus pondus confert. *Ponderator* enim, inquit Cornel. dicitur quasi *ponderis dator.*

6. Ponderat media, & remedia, beneficia omnia, quibus nos ad salutem disposuit. Quibus annumerandæ calamitates, miseriæ, morbi, *adversa omnia, quæ dum premunt, ad Deum nos ire compellunt.* Ingeniosè ad hæc alludit Gregorius, exponens sublimem illam Iobi doctrinam: *Qui fecit ventis pondus,* ubi ait: velocitate ac subtilitate ventorum, in scripturâ sacrâ solent animæ designari, quæ ne efferantur, naturæ suæ excellentiâ, Deus terrenum corpus pro pondere addit: *Corpus* enim *quod corrumpitur, aggravat animam.* Insuper, inquit, dedit ventorum instar, virtutum levitate præditis, & in cælum volantibus, pondus tribulationum: *Pondus enim ventis facere, est concessam electis de virtutibus gloriam, permixtâ infirmitate temperare.*

...28. Greg. l. ... Mor. c. 4

Ventis denique pondus addiderit, qui operibus vanitatis quamplurimis, quæ appensa, ventis leviora erunt, ex infinito thesauro meritorum Christi, & cruciatibus adjunxerit. *Non te dimitto sine exemplo.*

Aug. serm. 83. de temp.

Parisiis in cœnobio S. Francisci Assisiatis, Religiosus tyro in lethali morbo ad extrema perductus est, cumque jam lucta mortis instaret, æger horrendùm inclamans: me miserum, inquit, quantò satius fuisset numquam nasci, quàm ita mori! paulò pòst; libram obsecro, inquit, fideliter tracta. Mox & illud adjunxit: appone aliquid de Domini Jesu tormentis, & cruciatibus. Somnia hæc videbantur, aut ægrotantis deliria. non multò post vociferatus est: nunc bene habet: mirabantur qui aderant, innocentis juvenis tantam in morte trepidationem. Atque ubi ad se nonnihil rediit, quærebant quid hæ voces sibi vellent? quibus ille: vidi, ait, quàm exactas Deus rationes posceret, de occultis etiam cogitationibus, de otiosis verbis, deque minutissimis quibusque noxis. Ad libellam omnia examinantur accuratissimè, ideo me infelicem ac miserum proclamavi, & libripendis fidem appellavi; cumque cernerem promerita mea peccatis longè pauciora esse, & libram mihi minus favere, institi rogare, ut de Christi patientis meritis, aliquid apponeretur, quo pondus in causam meam vergeret. Hoc impetrato, animum resumpsi, & bono loco rem esse pronuntiavi. His dictis, vitâ decessit. Ex quibus omnibus indubitatum illud Chrysostomi concluditur: *Qui cuncta videt Deus, & scrutatur, omnium vitam quasi lan-*

Chronica S. Franc. part. 3. l. 4. c. 53.

Chrysost. hom. 8. pœnit.

ce quadam librat, judicium peccatorum statuens.

Tertium atque omnium maximè terrificum portentum fuit *Phares, divisum est regnum tuum.* Cùm quis moritur, acerbissima fit divisio animæ à corpore, ut expertus fatetur Agag rex ille pinguissimus, qui
1. Reg. 15. mox interficiendus dixit: *Quomodo separat amara mors,* à divitiis, ab amicis, à liberis, ab uxore, quibus tenacissimè adhæserat: opes, quas parasti, divident perversi hæredes, corpus vermes miserè discerpent; at sanè metuenda divisio, & separatio longa
Matth. 25. nimis, dum *segregabit oves ab hœdis,* dum regnum illud beatorum, dividetur ab anima, & ab auctore omnis boni in æternum, & heu! quanto intervallo, ut spes nulla sit remeandi, separabitur; chaos enim magnum inter beatos cæli cives, & proscriptos hinc miseros exules, firmatum est: igneum hoc ergastulum, pessulis adamantinis, & portis ferreis obstructum. Causam, ne requiras,
Isa. 59. Isaias exposuit: *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum.* Tormenti genus est, ubi lateritius paries filiam in claustro, Deo dicatam à parentibus separat, aut amicum ab amico; cujus hæ voces sunt:

Ovid. Metam. *Invide dicebam paries, quid amantibus obstas?*

nec minor divisio, ubi trajecto oceano; in exteras terras, seu ad extremos *divisos orbe Britannos,* filij à patrio solo avelluntur. Sed crassior heu paries, aliud mare igneum, chaos magnum damnatos separabit. In prima universi molitione auctor naturæ Deus, divisit aquas ab aquis, superas ab inferis, & ne qua earum esset communio, firmamentum quod secundum Clavium octoginta milliones milliarium in crassitudine habet, interjecit, quo eas à se invicè
Gen. c. 1. discerneret: dixit enim: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Quod aquis illis hoc tibi, cùm à virtute, à gratia Dei proximus esses, solutis & patentibus cæli cataractis in te illabi, & implueré poterant cælestes aquæ, & gratiarum fluenta; at ubi intercessit peccatum, ab aquis divisæ sunt aquæ, & interpositum est velut firmamentum aliquod ære fusum, & murus aheneus, ut à superis aquis, ne stilla dulcedinis, ad amarissimas illas stygias aquas derivari possit, ut dives ille expertus est. Nunc postquam fatales illas literas, parieti arcanâ manu inscriptas legimus, superest ut &

§. II.

Aliam scripturam libris in Iudicio aperiendis contentam, qui legit, intelligat.

CVriam cælestem idem Propheta Daniel suis coloribus depingens, oculis subjecit thronum Dei igneum, cum igneis rotis, grādævum Iudicem, assessores plurimos, stipatorum supra mille milliones. Post hæc ait Daniel: *Iudicium sedit, & libri aperti sunt*; obsignatos tot sæculis codices, arcanas in his notas exaratas, *qui legit intelligat.* Prius tamen qui, quales, & quot libri adducendi sint, videamus. Suarez ex illo Daniel. 7
Apocal. *Libri aperti sunt, & alius liber apertus est vitæ, & judicati sunt mortui ex his, quæ* Apoc. c.
,, *scripta erant in libris.* Sic docet: cùm ad Suarez
,,judicium operum, necessaria sit cognitio vita Ch
,,legis, seu juris, facti seu operis, plures et- stiq. 9.
,,iam libri videntur esse necessarii: alii in 6. sect. 9
quibus præcepta scripta sunt, alii, in quibus ipsorum operum historia sit conscripta. Quemadmodum S. Hieronym. Beda, cum aliis censet, juxta illud Deuteron. 33. *In dextera ejus ignea lex*; scripta *intus* quoad novum testamentum, *foris* quoad verus. Priscæ itaque novæque ac Christianæ legis instituta, liber grandis adducetur, ut *qui legit intelligat,* quàm perversè hic sacras paginas ad sensum suum traduxerit: dic tu legis perite: *In lege quid scriptum est, quomodo legis?* dic tu Causidice, *quomodo legis? opprimamus pauperem justum, & non parcamus viduæ.* Et Proverb. 1. *insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem, deglutiamus* Luc. 10 Sap. 2.

Prov.7. *tiamus eum.* Dic tu adulter, *quomodo legis? Fruamur cupitis amplexibus, non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.* Dic homo temulente, *quomodo legis?* præceptum Domini est: Cant.5. *Comedite, bibite, & inebriamini charissimi.* Et Proverb. 2. *vino pretioso & unguentis nos impleamus.* Ita modo Dei legem, flagitiis suis patrocinari volunt, qui ex eadem severissimè damnandi, ut Hipponensis Præsul observat, in illa verba: Aug. in Ps.10. *Pluet super peccatores laqueos*, sic ait: *cùm scriptura malè* (ac perversè) *intelliguntur, pluit Deus super peccatores laqueos.* Quod studium omnibus heterodoxis proprium esse, alibi ostendit dicens: Aug. ep. 222. ad Consensium. *Omnes hæretici qui scripturas in auctoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cum suos potiùs sectentur errores.*

V. Amstelij extract. Cathol. interrog. 24. Ut veteres mittam Arrianos, Eutychianos, Manichæos, ad recentiores me converto. Te primum compello Luthere, *quomodo legis?* virginem Deo sacram licétne nuptui tradere, quis ambigat? scriptum est enim: Gen.24. *Non est bonum hominem esse locum.* Præcepitque Dominus: *Crescite & multiplicamini.* In consimili causâ, quid vos Parlamentarii Angliæ censetis? licétne Henrico VIII. repudiatâ legitimâ suâ conjuge Catharina, Annam inducere? respondet: 1. Reg. 1. scriptum est: *Quia Annam diligebat.* Ita fornicarii & adulteri se purgant, exemplo Abrahami & Iacobi, qui ancillæ assueverant. Et illo Lucæ 11. *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Furem percunctare, qui se tueatur scripturâ? quomodo legat? respondet, ipsos Iudices arguendo: Ioan.10. *Omnes qui venerunt, fures sunt* &c. 1. Cor.4. *quid habes, quod non accepisti?* Et Matth. 21. *Dominus his opus habet.* Quære, inquit, quidam Dolabella, in Apologo apud Garassum: Garassus doct. Curiosol. 5. sect. 21. *Quare ex motu spiritus ut dicebat, quidam Minister Altissimi, chlamydem alterius sit furatus?* respondetur, *quia scriptum est: alter alterius onera portate.* Ex mendace frustra quæsieris, *quomodo legis?* nam & Abraham mentiri jussit, Genes. 12. *dic ergo obsecro te, quod soror mea sis;* & Iacob Gen. 27. *Ego sum primogenitus tuus Esau.* Quod si Atheum sciscitèris, *quomodo legis?* reponet hic sine solicitudine vivendum, cum Ecclesiastes disertè doceat, quia Eccl.3. *unus interitus est hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio, & nihil habet homo jumento amplius.* Quis non verissimum hîc videat illud Augustini; Aug. l. 1. de Trinit. c. 3. *Omnes hæretici ex scripturis falsas, & fallaces opiniones suas, conantur defendere.* Quod cùm vir in hac controversiarum palæstrâ exercitatus; interrog. 24 Amstelij extract. Cathol. exemplis manifestè demonstret, quædam juverit delibasse. Medicinæ Doctor nil ægris præscribebat preter olus, Doctorem gentium, inquit secutus, qui ad Rom. 14. docet: *Qui autem infirmus est olus manducet.* Alius damnabat eos mercatores, qui syngraphas (obligationes vocant) exigerent, jactans illud Ps. 124. *Declinantes autem in* OBLIGATIONES, *adducet Dominus cum operantibus iniquitatem.*

Rogatus Calvini sectator, quid toties illud ingeminaret: *Deus in* ADIUTORIUM *meum intende*, rogo, inquit, Deum, ut uxorem meam auferat, hoc enim fecit mihi *adjutorium.* Gerardus Entens ejusdem Magistri progenies, uxorem sterilem securi mactarat, illo Matthæi incitatus: Matth.7. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur.*

Mitius Lutheranus quidam Harlemi, bene potus, domum reversus dum conjugem suam pugnis acriter contunderet, vicinis id arguentibus, illud Pauli objecit: 1. Cor. 9. *Castigo corpus meum*, vir etenim & mulier, Eph.5. *duo sunt in carne una.*

Quid quod perversi hujus dogmatis prædicans repertus sit, qui Euangelium canibus suis prædicabat, *quia* scriptum est Marci 16. *prædicate Euangelium omni creaturæ.* Addebat & canes quoque salvos fore, Psal.35. propheta regio vaticinãte: *Homines & jumẽta salvabis Domine.* Hi omnes à carne & sãguine, ab angelo Satanę edocti, *qui utũtur testimoniis scripturarũ, non ut doceãt sed ut fallãt*, & à spiritu privato ducti *in lege peccaverunt, & ideo per legem judicabuntur.* * S. Tho. in Matth. c. 4. Rom. 2. Unde Aug. Aug l. 12. conf. c. 25. *Domine tremenda sunt judicia tua, quoniã veritas tua nec mea est, nec illius, aut illius, sed omnium nostrum, terribiliter admonens nos, ut nolimus eam habere privatam, ne privemur eâ.* Tunc nempe aliter legendum, & intelli-

Rom. 2. gendum conscientia dictabit, dum *ostendens opus legis scriptum in cordibus, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.*

Tunc omnes illos, qui diabolicum illud: *Scriptum est, scriptum est* assiduo usurpant, Christus redarguet, quemadmodum olim Satanam; quia scriptum est: *Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, sed induimini Dominum nostrū Iesum Christum.* Rursus scriptum est: *Omnis fornicator, aut immundus &c. non habet hæreditatem in regno Dei.* Ita veridicus ille Iudex, ut S. Tho. loquitur, *falsas de scripturis diaboli sagittas, veris scripturarum franget clypeis.* Tunc denique qui nunc * *depravant scripturas ad suam ipsorum perditionem*, audituri sunt terrificum illud, quod olim Salvator noster in infernalem spiritum pronuntiavit: *Vade Satana.* Quò? non retrò, ut Petro dictum est, sed (*quod subauditur,* inquit S. Thomas) *in ignem æternum.* Hæc prolixius quàm statueram. Nunc propositum prosequamur.

Rom. 13. — Ephes. 5. — S. Thom. in Matth. c. 4 — * 2. Pet. 3. — S. Tho. hic.

Idem Theologiæ Antistes alios quoque libros exponit: *Conscientiæ,* inquit, *singulorum erunt, quasi quidam libri, continentes res gestas, ex quibus judicium procedet.* Qui conscientiarum libri, *non attramento, sed flagitiorum inquinamento* cōscripti sunt, ut ait Ambrosius. Nemo quisquam hic syngraphen suam diffiteri, nemo manum suam, qua pectoris sui tabulis, tot scelera insculpsit, negare præsumet; sed convictus, in has confusionis plenas voces erumpet: *Væ mihi quia latere cupio, & latere non possum; quomodo enim latebo, qui inscripta in pectore meo gero, meorum judicia peccatorum.*

S. Tho. addit. q. 87. ar. 1. — Ambr. in Ps. 1. — Ambr. in apolog. David.

Sed & *alius liber apertus est*, vitæ & mortis, inquit Hieronymus, quorum unus omnes omnium virtutes, ac bona opera quantumvis exigua; alter verò omnia etiam minutissima peccata, exarata ostendet. Mentionem horum iniiciens Ephremus: *Formidabiles libri,* ait, *in quibus scripta sunt opera nostra, & actus, & verba; & quæcunque egimus in hac vita; nec solùm actus, sed & cogitationes, & intentiones cordis.* Quæ omnia, ut venerabilis Beda refert, Humfredo exhibita fuere, eo quidem schemate, ut tartarei illi satellites, bene magnum volumen ei exhibuerint, in quo tetris notis omnia anteactæ vitæ flagitia exarata legit. Tutelaris verò genius, in pusillo Enchridio, paucula quæ in primo ætatis flore, pietatis obierat exercitia, annotata ostendit: qui codices immane quantum discrepantes, Humfredum in extremam salutis suæ desperationem miserè præcipitarunt. Consimili in codice quisque vestrum, non modò malum commissum, sed & bonum omissum, occasiones virtutum, gratiæ illustrationes neglectas, leget: sicut in diversorio non solùm pro ferculis absumptis, sed & pro appositis, licet intactis, pro igne & lumine persolvendum. Quam bonorum operum omissionem, priusquam ad Iudicem pergeret, vel lachrimis suis è libro mortis eluere conatus est Ecclesiæ Antistes, de quo Card. Bellarminus de arte bene moriendi lib. 2. c. 6. [ægrotabat ad mortem Episcopus valde doctus & pius; accessit ad eum sacerdos utrique nostrûm amicus, à quo hoc accepi quod narro. Quæsivit ab Episcopo, an conscientia ejus satis pacata esset? respondit, per gratiam Dei nihil grave sibi occurrere, quod in Deum se cōmisisse ab ultimâ confessione meminisset. Addidit sacerdos amicus, an conscientia omissionum non eum reprehenderet, cum Apostolus tam solicitè Episcopum Timotheum admonuerit, dicens: *Testificor coram Deo & Iesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius, & regnum ejus: prædica verbum, insta opportunè importunè; argue, obsecra, increpa in omni patientiâ & doctrinâ.* His auditis ingemuit bonus Episcopus, & ait: verè omissiones me non parum exterrent. Et his dictis, cœperunt oculi ejus profundere flumina lachrimarum. Et hæc tu Pastor, tu Ecclesiastice, tu Præses tu Prætor, tu paterfamilias siccis oculis audis, nec contremiscis, nec omissiones animo obversantur, quibus ex officio, proximo succurrere, peccata impedire, ad præcepta Domini observanda impellere, tenebaris? horum omnium ponderator est Dominus. Accu-

Apoc. 20. — Hieron. in Daniel. c. 7. — S. Ephrem l. de pœnit. c. 4. — Beda in hist. Angl. l. 5. c. 14. — 2. Tim. 4.

Accuratus scriba, fidus amanuensis, quem, nil præterit, ille est, de quo Ezechiel, & *atramentarium scriptoris ad renes ejus.* Hunc sua à primo rationis usu delicta (jam memoriâ diu obliterata) observantem & annotantem, Iob veritus exclamat: *Scribis contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ*: Septuaginta legunt: *Scripsisti contra me mala, & circumdedisti me peccatis juventutis.* Olympiodorus ait, Jobum, qui matura ætate multis virtutibus præcellebat, tamen à nævis pueritiæ timuisse. Quid quod Chrysostomus doceat, translationem hîc ductam esse à regibus, sententiam scripto mandantibus. Verissimum hoc ex sensu Ecclesiæ quemque nostrûm ex hoc libro judicandum:

Ezech. 9.

Iob 13.

Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Vnde mundus judicetur:

Vnde suam quisque audiet proclamari vitæ, vel mortis sententiam formidandam. In Imperii civitatibus moris est, cùm reus ad supplicium vinctus producitur, prius sistatur in foro, ut ipsemet inter densam plebem audiat acta sua recitari. Hic Præco editum locum occupans, & silentium indicens, sic incipit: qui præsens hic adstat Leonardus Mercurius, captus, & ligatus, sexagesies majoris momenti furta commisit, quapropter sententia curiæ, sicca manu in patibulum attollatur, finiatque vitam laqueo. Hic reus plerumque vel sola sententiæ hujus pronuntiatione, tanto horrore percutitur, ut ipsa morte, peior sit mortis metus. Aliter profectò reus in supremi illius Judicis conspectu consistens, cum tremore extremam suam audiet sententiam, quam ubi damnationis intellexerit, quanto ejulatu ac vociferatione ubi intonuerit illud *ite*, abripietur! contra verò electi, ubi rerum in occulto gestarum, ac vitæ suæ in umbra actæ panegyrim recitari, & beatissimum illud *venite*, pronuntiari audierint, quanto gaudio exultabunt, & *ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Matth. 25.

FINIS.

INDEX
HVIVS II. PARTIS
IN
SACRAM SCRIPTVRAM.

GENESIS.

Hodie

Ca. vers. LIB. PROVERBIORVM.

Mala

ISAIAS.

IEREMIAS.

ACTVS APOSTOLORVM.

AD ROMANOS.

AD CORINTHIOS I.

AD CORINTHIOS II.

AD

INDEX

INDEX CONCIONATORIVS RERVM MEMORABILIVM.

A.

D.

Deum

E.

H.

I.

L.

M.

N.

O.

Palatium

P.

R.

S.

T.

V.

INDEX

INDEX IN TOTAM QVADRAGESIMAM.

Feria quarta.

Feria quinta.

Feria sexta.

Sabbatho.

Dominica tertia.

Feria sexta.

Sabbatho.

Dominica Palmarum.

Feria secunda.

Feria quinta.

Feria sexta.

Sabbatho.

INDEX IN FESTA TOTIVS ANNI.

Domine

Festo Annuntiationis B. Virg.

Festo Resurrectionis Dom.

II. Festo Paschæ.

III. Festo Paschæ.

Festo Ascensionis.

Festo Pentecostes.

II. Festo Pentecostes.

Non

Festo S. Magdalenæ.

Festo S. Iacobi.

Festo S. Laurentii.

Festo Assumptionis B. V.

Festo S. Bartholomæi.

Festo S. Matthæi.

Festo sancti Michaelis.

Festo S. Lucæ.

Festo sanctorum Simonis & Iudæ.

In Dedicatione Templi.

In Communi Martyrum.

In Communi Confessorum V. dicta festo S. Nicolai.

In Communi Virginum. V. di Elae- sto S. Catharinæ.

In Communi non Virginum.

FINIS.

ANTVERPIÆ,

Apud viduam & Hæredes IOANNIS GNOBBART,

Anno 1654.

Cum Gratia & Privilegio.

Coll. NF.

pp. 557/8 missing

(XVI), 611(4) pp.

52 engr.